Digitized by Google

Digitized by Google

DE DISCIPLINA
CHRISTIANAE PERFECTIONIS
PRO
TRIPLICI HOMINVM STATV
INCIPIENTIVM, PROFICIENTIVM,
& Perfectorum, ex ſanctis Scripturis,
& Patribus

Libri Quinque.

BERNARDINO ROSIGNOLIO
VLMETANO, EX SOCIETATE IESV.
AVCTORE.

Cum gratia & priuilegio CAESAR. MAIEST.

INGOLSTADII,
Ex Typographia ADAMI SARTORII.
ANNO M. DCIII.

122

CLAVDIO AQVAVIVÆ

PRAEPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESV.

BERNARDINVS ROSIGNOLIVS S.

LIbrum de diſciplina Chriſtianæ perfectionis à me conſcriptum, ne ſine ea quam è tuis manibus accipiet luce, in lucem prodeat, vt authoritate tua, ita & nomine illuſtratũ emitto. vt cui initium & quaſi cõceptio debita eſt, dicetur partus, & qui parens conſilij fuiſti, primus fructum laboris percipias. Et licet indignũ videri poſsit, iis adnumerari me, qui te per librum adeunt, tu tamen nõ es, Pater optime, tuis humaniſsimis moribus indignus. Et liber qui in manus tuas venit, non tam meus eſt, quàm eorum, quo-

rum ſacra monumenta, quantum tute tibi ab aſsiduis occupationibus eripere potes, diligentiſsimè volutas, & verò etiam auguſtè veneraris. Si quidem ſecūdùm Scripturas ſacras ex ſanctorū potiſsimùm Patrum capitibus in opus hoc riuos deduximus: vt qui nobis duces ſunt Catholicorū dogmatum aduerſus hæreticos, quod latè oſtendunt alij lucubrationibus ſuis, iidem Euangelicæ perfectionis ſimul magiſtri eſſe ex hiſce noſtris intelligerentur. Quæ autem nullis authoribus diſſeruntur, quod interdum fieri neceſſe eſt; neq; illa vſq; adeò mea ſunt, quin vel ſapientum hominum in hoc doctrinæ & experientiæ genere excellentium, vel quod ingenuè fateor, magna ex parte ex tuarum Epiſtolarū, Tractatuum, Adhortationum, ac priuatarum congreſſionum fontibus hauſta ſint. Vt nulla commēdatione ſcriptoris ſui apud te egere poſſit his tibi nominibus commendatus liber. Niſi fortè multa tibi idcirco minus placeant, quod tua ſint. Sed in communi alio-

rum

rum conſenſu ignoſcet nimirum tibi modeſtia tua. Ego certè plurimum referre ad ſuſceptum opus exiſtimaui, ſi intelligerent omnes me ſub tuæ vmbra ſapientiæ, quæ quanta ſit, nouit Societas Ieſu vniuerſa, quaſi ſub myſtica platano collegiſſe, ſi non vberiorem aquam tuam, ſaltem guttas, quas potui, quaſque hiſce ſcriptis ea identidem luſtrans aſperſi. Vt quando his refectionis aquis educatus ſum, eas dum foras deriuo ad aliorum vtilitatem Deique gloriam propagandam; patiendum tibi ſit, nomen capitis inſcriptum legi. Vale.

ADMONITIO AD LECTOREM.

IN ſacris Scripturis, ſanctorumq́ Patrum libris habere nos omnia, quæ hominem ab ipſis incunabulis Chriſtianæ vitæ per reliquas omnes eius ætates perducere poſſũt ad perfectionis ſummum, confeſſa res eſt & manifeſta. Siquidẽ omnis Scriptura, *vt ait Apoſtolus*, diuinitùs inſpirata, vtilis eſt ad docẽdum, ad arguendum, ad corripiendũ, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonũ inſtructus. *Sanctorum etiã Patrum ſcripta de vniuerſæ Theologicæ ſcholæ ſententia quædam reconditæ venæ ſunt, ex quibus quaſi pretioſiſſimũ aurum ex copioſiſſimis fodinis arcana perfectionis eruuntur. Certè S. Greg. Nazianzenus ſcribit, ſe in enarrationibus S. Baſilij* non ſuperficiem tantùm verborum ſpectare, ſed ex gurgite ad gurgitẽ adhuc pergendo, abyſſo abyſſum accerſendo, lumine lumen inueniendo; quieſcere nunquam, donec ad ſummum verticem perueniat. *Quod ſi de quibuſcunq́ Sanctorum monumẽtis hoc ipſum*

1. Timoth. 3.

Oratione in eundem Baſilij.

dici

dici poteſt, quid exiſtimandum de iis, quæ in moribus ac perfectione explicanda propriè verſantur? Mihi quidem de omnibus ſanctorum Cypriani, Athanaſij, Gregorij Papæ, Chryſoſtomi, Bernardi, & Caßiani, pleriſq; etiam S. Auguſtini & aliorum ſcriptis affirmandum videtur, quod idem S. Nazianzenus ſcripſit de Aſceticis S. Baſilij. Cùm orationes, *inquit*, eas, quę de moribus, ac benè viuendi ratione ſcripſit, in manus accipio; animo & corpore purgor, templúmque Dei capax efficior, atque inſtrumentum muſicum à ſpiritu pulſatũ, diuinámque gloriã, & potentiam decantans. Hoc reconcinnor & componor, atque in alium virum migro, diuinitúſque immutor. *Et quod Seuerus aſſerit de S. Auguſtini opuſculis,* fauos eſſe nectaris plenos, delicias animæ, ex quibus ea, quicquid in ſe minus inuenit, aut imbecillum ſentit, reſarciat, atque ſuffulciat, *idem in aliorum Patrum ſacros Commentarios ac lucubrationes quadrare dubitandum non eſt.*

Epiſt. 37. inter epiſt. S. Auguſtini.

Optaſſem propterea, vt quod ego ſum conatus efficere, feciſſet aliquis ante me, qui & ingenio & facultate, multóq; magis ſpirituali experiẽtia ac ſa-

cra

cra lectione præſtaret: hoc eſt, è ſacrarũ Scriptu-rarum & Patrum fontibus doctrinam perfectionis hauſiſſet, in noſq; deriuaſſet: ſed quoniam qui id ad-huc molitus ſit, ſcio neminem, & res eſt meo iudi-cio vtiliſſima, ne dicam neceſſaria iis, qui perfectio-nis viam ſemel ingreſſi, tutò ac fructuosè in ea per-gere ſtudent; non exiſtimaui vitio dandum eſſe, ſi, quod duce caruerim, ipſe vno diuino nixus auxilio, mihi viam aperuerim, ſcrutandoq; Scripturas, ac vetera Sanctorum monumenta, ex his ea, quæ ſa-croſancti ſcriptores de vniuerſa perfectionis ratio-ne ac forma prodiderunt, eruere inchoauerim. Ab-ſoluent fortaſſè alii, quibus otium, induſtria, vires ingenii & ſpiritus maiores ſuppetent; pingentq; ſuis coloribus perfectionem. Mihi ſatis eſt qualem-cunq; viam ad eam demonſtraſſe, & prima tantæ imaginis lineamenta duxiſſe. Vt hanc etiã ob cau-ſam ſperanda venia ſit, ſi multa ſint omiſſa, quæ præter ea quæ allata ſunt ex Patribus, adhuc ad-ferri potuiſſe videbantur: ſi aliqua non, vti opor-tebat, expenſa: aliqua non optimo loco collocata; aliquorum ſententiam minus aſſecutus ſim, aut ne fortaſſè aſſecutus. Siquidem tentaui ſolum, & certè bona fide & candidè, quid in hoc genere poſ-ſem ad meam aliorumq; vtilitatem.

Illud monitum lectorem volo, nihil ſcribere me, quod Scripturæ & Patrum verbis approbatum & communitum non ſit, omiſsis ſæpenumerò, ad moleſtiam euitandam (inquit) & (Hæc ille:) Et quanquam res eaſdem, quas hi quinq; libri, Theologia etiam magna ex parte tractat; hîc tamen non ſcholaſticè ſed ſimpliciter, & ad vſum tantùm accommodatè explicari: Vſum enim res de qua agitur ſpectat: quare & ad vſum fuit dirigenda tractatio. Ob quem etiã diſſerui de quibuſdam, vt minus ad inſtitutum noſtrum neceſſariis, breuiter, qualis eſt in primo libro peccatoris cõuerſio, & iuſtificatio, & in quinto nõnulla ad perfectionis proprietates pertinentia. De aliis fuſius dicere oportuit, vtpotè, noſtris, De vincendis nimirum tentationibus, de abnegatione, de ſpirituum diſcretione, oratione, & virtutibus, quæ ſecũdo, tertio, & quarto libro continentur: Ita tamen vtrumque præſtitum eſt, ni fallor, vt nec breuitas offundat tenebras, nec explicatio faſtidium adferat.

Quod ſi aliquando recẽtiores ſcriptores producti ſunt, id factum eſt in rebus illis, quas Patres vix attigerunt, & recentiores copioſè ſunt proſecuti: eoq; delectu, vt non niſi paucos, graues, doctos, pios

viros de iis ipſis ſcribentes adduxerimus, quod cùm de ſcrupulis, diſcretione ſpirituum, & præparatione ad perfectionem proxima ageretur, operæpretium fuit. Sancti autem Thomæ doctrinam atque ſententias, non minus frequenter, quàm libenter vſurpo, tum propter intelligentiam, ſapientiam & auctoritatem tanti Doctoris; tum etiam ad exprimendos ſanctorum Patrum ſenſus, quos ille pro re nata fœliciter aſſequitur, vt ex tractatione de abnegatione malorum habituum, aliisq; ex locis perſpicuum eſt.

Poſtremò, in quo ſummum eſt momentum, vt ad eundem vſum ad quem inſtituitur tota tractatio, referatur; ad vtilitatem eorũ, qui in rebus ſpiritualibus exercentur, & ad magiſtrorum, qui in his verſantur induſtriam quoquo modo ſubleuandam; adieci ad calcem ferè cuiusq; libri, qua ratione, rerum, quæ eo explicantur, vſus ſubeundus, & in conſuetudinem deducendus ſit, præpoſitis exemplis, tum reducendi ad certa capita res illas, quibus meditando potius, quàm legendo, imbui, formariq; hominem ſpiritualem oportet: tum deſignandi locos exanimandæ conſcientiæ ad cuiuſque generis hominum proprium, & præſentem ſtatum accommodatos.

DE DI-

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS.

LIBER PRIMVS.

IN QVO EXPLICANTVR EA, QVÆ SPECTANT AD STATVM INCIPIENTIVM.

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

Liber Primvs.

In quo explicantur ea, quæ ſpectant ad ſtatum Incipientium.

Proœmium, quo explicatur ſcopus & partitio totius Operis de Diſciplina Chriſtianæ perfectionis.

Cap. I. Ad perfectionis doctrinam percipiendam neceſſaria eſt idonei magiſtri opera.

II. Quis ſit idoneus magiſter doctrinæ perfectionis Chriſtianæ.

III. Status peccatoris ante conuerſionem à peccato.

IV. Conuerſionis principium & auctor Deus eſt.

V. Quomodo Deus excitet peccatores ad conuerſionem à peccatis.

VI. Quæ peccati cognitio ad lapſi reparationem & conuerſionem requiritur.

VII. Quis timor à peccatore concipi debeat in cõuerſione à peccato.

VIII. De compunctionis dolore, amore item & ſpe, quæ concipi debẽt à peccatore, vt ritè conuertatur.

IX. De propoſito emendationis, confeſſionis Sacramento, & ad Chriſtum Saluatorem conuerſione in eundem finem neceſſaria.

X. De ſatisfactione ac pœnitentiæ operum vſu.

XI. De coniecturis perfectæ conuerſionis & pœnitentiæ.

XII. Quis fuerit ſtatus pœnitentium in veteri Eccleſia & deinceps.

XIII. De pœnitentia quæ poſt reconciliationem cũ Deo & ſatisfactionem Sacramentalem perſoluenda eſt à pœnitente reliquo vitæ tempore.

XIV. An pœnitens poſt conuerſionem conſeruare debeat memoriam peccatorum.

XV. Qualis debeat eſſe oratio verè pœnitentis, & qui animi affectus in ea maximè excitandi.

XVI. De perſeuerantia pœnitentis in oratione, & quis ex ea fructus percipiatur.

XVII. De tentationibus quæ poſt conuerſionem inſurgunt, & de incipientium nimio feruore temperando.

XVIII. De ſecunda tentatione quam Incipienti adferunt ſcrupuli.

XIX. Enitendum pœnitenti, ne in priſtina peccata recidat, quæ ſolet eſſe tentatio communis poſt conuerſionem.

XX. Ex ardua & difficili vita ſpirituali tẽtatio quarta & quinta.

XXI. Vniuerſales cauſæ & remedia tẽtationum Incipientium.

XXII. Vſus exempla.

Liber Secvndvs.

In quo ponitur doctrina de Abnegatione, quæ prima pars eſt ſtatus Proficientium.

Cap. I. Progreſſus ſpiritualis, donum Dei eſt: hominis tamen ſtudium, induſtriamque requirit.

II. Proficientis animum profectus & perfectionis ſpiritualis maximè ſitientem eſſe oportet, nihilque ei de progrediendi deſiderio remittendum.

III. Proficiens intentionem in Deum & eius gloriam inprimis dirigit, eamque ab omni alterius propoſiti admiſtione liberam ſeruat.

IV. Proficiens intentionem etiam ad Chriſtum Dominum dirigit, & quid ad intentionis huius perfectionem pertineat.

V. Quis ſit ſcopus proficientis & perfecti, & quæ ſumma perfectionis Chriſtianæ.

VI. De prima cura proficientis in abnegatione aduerſus peccata venialia.

VII. Quibus auxiliis iuuetur proficiens aduerſus eadem peccata venialia, & quomodo in eis ſe gerat.

VIII. Quæ peccata venialia magis retardēt progreſſum proficientis.

IX. De habenda cura abnegationis prauorum habituum: quorum etiam ponitur generalis diuiſio, deinceps pertractanda.

X. De gulæ abnegatione, & victoria.

XI. Quæ ſint indicia abnegationis gulæ, & profectus, in ea proficientis.

XII. Quænam regula generalis ſeruanda ſit in corporis caſtigatione, & mortificatione ſubeunda.

XIII. De abnegatione exercēda aduerſus linguæ incontinentiam, præſertim in verbis otioſis.

XIV. De abnegatione luxuriæ.

XV. De remediis contra prædictum vitium; & indiciis victoriæ de eodem, ſimulque de ſenſuum abnegatione.

XVI. De Auaritiæ abnegatione.

XVII. De Iræ abnegatione.

XVIII. De Acediæ abnegatione.

XIX. De tepiditate ſpirituali, & de prima eius ſpecie.

XX. De ſecunda ſpecie tepiditatis ſpiritus.

XXI. De puſillanimitatis abnegatione, ex eaque enaſcentibus ſcrupulis.
XXII. De inuidiæ abnegatione.
XXIII. De abnegatione ſuperbiæ.
XXIV. De inanis gloriæ abnegatione.
XXV. De abnegandis paſſionibus animi.
XXVI. De concupiſcentiæ fomite, & aliis multis prauis inclinationibus hominis.
XXVII. De vitando errore ἀπαθείας, ſiue impaſſibilitatis, & de concupiſcentiæ, & propriarum inclinationum abnegatione.
XXIIX. De abnegatione intellectus & memoriæ.
XXIX. De abnegatione propriæ voluntatis.
XXX. De abnegatione amoris proprij.
XXXI. De diaboli ſuperbia, & duabus generalibus tentandi rationibus, quibus ille vtitur.
XXXII. De diaboli artibus, & modis quibus tentando vtitur, præſertim contra tyrones.
XXXIII. De eiuſdem diaboli aſtutis tẽtationibus, præſertim aduerſus proficientes prouectos.
XXXIV. De decem diaboli cogitationibus, & aſtutiis quibus ad decipiendum vtitur, cùm tentat.
XXXV. Qua demùm calliditate ſe Diabolus in intimum proficientis animum inſinuare conetur.
XXXVI. Quomodo gerere ſe debeat proficiens in diaboli tentationibus.
XXXVII. Deum in tentationibus adeſſe dimicantibus, & multis magniſque præſidiis, ac præſertim diuinis cõſolationibus illis ſuppetias ferre.
XXXIIX. Quot ſint genera diuinæ cõſolationis, qui eius effectus & cauſæ.
XXXIX. De cauſis deſolationis.
XL. Vſus exempla.

LIBER TERTIUS,

Quo explicantur virtutes Theologicæ, & prudentia, maximè verò ea, quæ pertinent ad diſcretionem ſpirituum.

CAP. I. De Virtutibus vniuersè, & de iis quæ requiruntur ad earum exercitationem.

II. Quibus gradibus conſtet progreſſus in virtutibus.

III. De gradibus progreſſus in eadem virtute, & de quibuſdam generalibus virtutis proprietatibus.

IV. De Fide.

V. De Spe.

VI. De Charitate erga Deum.

VII. De Charitate erga Proximum.

VIII. De Zelo animarum.

IX. De Prudentia.

X. De Electione.

XI. De quibuſdam electionis prioris exemplis.

XII. Exempla poſterioris rectè eligendi rationis.

XIII. De Diſcretione ſpirituum.

XIV. De ſpiritu Diuino & Angelico.

XV. De ſpiritu Diabolico, Carnis & Mundi.

XVI. De ſpiritu humano ſiue naturali.

XVII. De eorundem ſpirituum, Diuini, Angelici, & Diabolici comparatione ex doctrina recẽtioris ſcriptoris, & ſanctorum Patrum.

XVIII. De comparatione eorundem ſpirituum cum inſtinctu naturali ſecundùm doctrinã eiuſdem Recentioris.

XIX. De iiſdem ſpiritibus diſcernendis, quænam Italicè ſcripſerit Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis.

XX. De ratione diſcernendi viſa, & reuelationes veras à falſis, ex doctrina ſanctorum Patrũ & recentiorum.

XXI. De ſpirituali receſſu proficienti ad certũ tempus aliquando neceſſario.
XXII. Quomodo conſilium capiendum ſit ab Euangelico prȩſide,& qui in conſiliũ adhibendi.
XXIII. Qua iudicij prudentia præditum eſſe oporteat Euangelicum Præſidem.
XXIV. De Prudentia,& aliis virtutibus, quibus vti debet, dum præcipit Euangelicus Præſes.

LIBER QVARTVS.

Quo reliquæ virtutes morales declarantur.

Ponuntur Virtutes de quibus deinceps agendum eſt.

CAP.I. De præparatione ad orationem.
II. De Modo, quo initio orationis, qui orat, ſe ſiſtere debet conſpectui Maieſtatis Dei.
III. De peculiari quadam ratione præſentiæ Dei orationis tempore, ex ſancti Auguſtini ſententia.
IV. De ordine in meditatione ſeruando.
V. De Intellectus exercitatione orationis tempore, præſertim circa diuinas perſonas.
VI. De reliquis Euangelicis perſonis.
VII. De eadẽ intellectus exercitatione circa actiones Chriſti Domini.
VIII. Exempla virtutum, quæ obſeruanda ſunt inter meditandum in actionibus primi generis, ſiue virtuoſis Ieſu Chriſti Domini.
IX. Alia in aliis eiuſdem generis actionibus exempla virtutum Chriſti D.N.
X. Exempla item virtutum, & fructus ſpirituales ex nobilioribus quibuſdam Chriſti D.N. actionibus colligendi.
XI. Actionum internarum Chriſti Domini nonnulla virtutum exempla.

XII. Generalia quædam præcepta ad eadem virtutũ exẽpla ex actionib' Domini faciliùs eruenda.
XIII. Eiuſdem generis exempla virtutum ex actionibus quibuſdam perſonarum nonnullarum Euangelicarum erga Chriſtum Dominum.
XIV. De reliquis actionibus diuerſarum perſonarũ, quæ in Euangelio continentur.
XV. De actionibus Dei externis, quæ in Euangeliis continentur.
XVI. De reliquis actionibus, quæ ſimiliter in Euangelio deſcribuntur.
XVII. De laborioſis actionibus aut paſſionibus Chriſti Domini.
XVIII. De reliquis Chriſti actionib' laborioſis, iis præſertim, in quib' Paſſionis tẽpore verſatus eſt.
XIX. De Intellectus exercitatione circa Scripturæ ſacræ verba, quæ meditationi ſubiiciuntur.
XX. Quomodo inter meditandum exercetur intellectus in coniungendo ſenſũ morali cum hiſtorico.
XXI. De exercitatione voluntatis & affectus orationis tempore.
XXII. De impedimentis Contemplationis.
XXIII. De pietate & obſeruantia.
XXIV. De Obedientia.
XXV. De Gratitudine.
XXVI. De Veritate ſeu Veracitate, ac Simplicitate.
XXVII. De Amicitia & affabilitate ſiue comitate.
XXIIX. De Miſericordia, Beneficentia, Liberalitate & Eleemoſyna.
XXIX. De Fortitudine.
XXX. De Magnanimitate Chriſtiana.
XXXI. De Patientia.
XXXII. De Perſeuerantia.
XXXIII. De Temperantia.

XXXIV. De Abſtinentia, Sobrietate, & Ieiunio.
XXXV. De Continentia, Caſtitate, & Virginitate.
XXXVI. De Manſuetudine.
XXXVII. De Modeſtia.
XXXVIII. De Humilitate.
XXXIX. Vſus exempla, ad ea quæ tertio & quarto libro continentur accommodata.

LIBER QVINTVS.

Quo ea traduntur, quæ ſtatui Perfectorum conueniunt.

CAP. I. Quis ſit perfectus vir, & quo ordine, quæ ad id pertinent, explicanda ſint.
II. Quibus rationibus & virtutibus ex Domini & Euangelij doctrina tollantur impedimenta proxima Perfectionis.
III. Honor quid impedimenti adferat Perfectioni.
IV. Quæ externæ virtutum actiones conducant ad Perfectionem acquirendam, & quomodo.
V. Quomodo internis virtutum actibus præparetur animus ad charitatem.
VI. Vberior quædã & ſubtilior explicatio Abnegationis præparantis ad perfectionem.
VII. De duobus proximis & maximis adminiculis perfectionis, Oratione & Contemplatione.
VIII. Qua via Diuinus amor deinceps indagandus eſt ex Cantico Canticorum Salomonis.
IX. Status quatuor animæ Deum diligentis, ex Cantico Canticorum, & ſanctis Patribus.
X. Aperitur primus Amoris diuini gradus, ſiue primus ſponſæ ſtatus, qui in primo & ſecundo Canticorum capite continetur.
XI. Secundi diuini Amoris gradus, ſiue ſecundi ſponſæ ſtatus, qui in tertio & quarto capite Canticorum deſcribitur, breuis explicatio.

XII. Tertius Amoris gradus, ſiue tertius ſponſæ ſtatus, qui in quinto, ſexto & ſeptimo Canticorum capite deſcribitur.

XIII. Quarti amoris gradus, ſiue quarti ſponſæ ſtatus, qui in octauo Canticorum capite deſcribitur, explicatio.

XIV. Comparatio Actionis & Contemplationis.

XV. De duplici genere Actionis; & de ea vita, quæ ex Actione & Contemplatione conflatur.

XVI. De Contemplatione.

XVII. De primo genere Contemplationis, quæ verſatur circa Dei Maieſtatem.

XVIII. De ſecundo & tertio genere Contemplationis cęleſtis gloriæ, & Chriſti crucifixi: quibus addita ſunt & alia duo, Mundi & Hominis.

XIX. De iis quæ cum Contemplatione coniuncta ſunt: & qua ratione ad eam perueniatur.

XX. De natura diuini Amoris, & partibus.

XXI. De proprietatibus diuini amoris.

XXII. De gradibus ad diuinum Amorem per diuina Beneficia.

XXIII. De gradibus amoris Dei erga homines, eiuſque mirabilibus effectibus.

XXIV. De Conformitate noſtræ voluntatis cum Diuina, deque proxima ad eam præparatione.

XXV. Exempla quædã ex ſanctis Patribus, ad vſum Contemplationis & Amoris Dei.

XXVI. Amor quo Chriſtus Patrem amauit, vnicum ac ſummum eſt perfectiſsimi Amoris exemplar.

XXVII. De Tentationibus Perfectorum.

Ego CLAVDIVS AQVAVIVA, Societatis IESV Præpoſitus Generalis, facultatem concedo, vt opus hoc de Diſciplina Chriſtianæ Perfectionis, in quinque libros diſtributum, à P. BERNARDINO ROSIGNOLIO, noſtræ Societatis Theologo compoſitum, eiuſdemque Societatis quatuor doctiſsimorum virorum iudicio recognitum, approbatumque; typis mandetur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus, Romæ 22. Aprilis M. DC.

CLAVDIVS.

Hos quinque libros R. P. BERNARDINI ROSIGNOLII, Societatis IESV, de Chriſtianæ diſciplinæ perfectione, digniſſimos arbitror, qui in lucem prodeant: Eruditione enim & pietate pleni ſunt; & lectoribus maximum ad vitam rectè inſtituendam adiumentum adferent.

PETRVS STEVARTIVS Leodius, SS. Theologiæ Doctor, Profeſſor, Parochus Mauricianus, & Academiæ Ingolſtadienſis pro tempore RECTOR.

PRO-

PROOEMIVM,

QVO EXPLICATVR SCOPVS, ET PARTITIO TOTIVS OPERIS DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS.

STATVM Perſectionis eſſe in Eccleſia militante, perſpicuum eſt, & affirmant vno conſenſu antiqui Patres, & Theologi recentiores: huncq; inſtitutum, & in altiſſimo dignitatis gradu in ea collocatum à Chriſto Domino, cuius illa vox eſt; Eſtote perfecti, ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt. *Et illa:* Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, & ſequere me.

Matth. 5.
Matth. 19.

Is autem tres habet gradus: Incipientium, Proficientium, & Perfectorum. Ea enim eſt natura voluntatis humanæ, vt eius conatus & motus, quo, & ad alia omnia, & ad perfectionem etiam contendit, non repentè fit ſummus; ſed certis progreſſionibus, & incrementis feratur ad ſummum. Primò igitur debilis eſt, & quaſi infans in Incipientibus: Deinde confirmatur & adoleſcit in Proficientibus: Poſtremò, virile robur & maturitatem habet in Perfectis. Charitas etiam, quam vocat Apoſtolus vinculum perfectionis, cùm nata fuerit, *vt S. Auguſtinus ſcripſit,* nutritur, nutrita roboratur, & roborata perficitur. *Et quanquam idem S. Auguſtinus libro de vero Religione ad ſimilitudinem exterioris hominis, per ſex hominis interioris ætates, ſpiritualem perfectionem metiendam putat; alibi tamen huic tripartitæ diuiſioni non obſcurè fauet. Et ante ipſum S. Hieronymus, & poſtea S. Gregorius, S. Bernardus, & alij. Atque hæc illa eadem eſt partitio, qua rem hanc S. Dionyſius Areopagita per Angelorum munera diuidit ex traditione Apoſtolica, purgandi, inquam, quod eſt prioris gradus, illuminandi, & perficiendi, quæ pertinent ad poſteriores duos. Immò ſanctus Gregorius iis ipſis gradibus tribus, accommodat ea, quæ Dominus parabolicè dixit apud ſanctum Marcum:* Terra primùm fructificat herbam, deinde ſpicam,

Gloſſ. 3.
In cap. 1. Ioan. tract. 5.
Lib. de Vera Relig. cap. 26.
In Pſal. 130 ſer. 16 & 17. de Verbis Apoſtoli.
Hieron. in Iſa. cap 61.
S. Greg. lib. 24. mor. ca 7. & in Ezech hom. 15.
Bern. ſer. de ligno, & ſer. 4 ad fratres. ſer. de cant. Ezechiæ.
S. Dion. de cœleſti hier. ca. 3.
S. Greg. lib. 22. mor. cap. 20.

deinde

S. Hieron. epiſtola 139.

deinde plenum frumentum. *Et ſanctus Hieronymus:* Ioannes Apoſtolus, *inquit*, ſecundùm merita filiorum ſuorum, profectuſque operum ſingulorum, ſcribit ad paruulos, ſcribit ad iuuenes, ſcribit ad patres, *vt hinc etiam intelligamus, non ſolùm quàm elegantibus, aptiſq́ translationibus eoſdem illuſtrarit S. Euangeliſta; ſed quàm grauiter de iis nos exiſtimare voluerit.*

Gradus porrò hi non ita diſtinguuntur, vt inter ſe nullo modo miſceantur: nam lumen diuinæ gratiæ, quo peccatorum in Incipientibus caligo diſcutitur, & cuius ſplendore & ornatu in Proficientibus & Perfectis mens illuſtratur atque perficitur; à primo & vltimo gradu non abeſt. Et quandiu viuitur in ergaſtulo corporis, vt in primis duobus propria inſunt principia perfectionis; ſic in perfectis etiam viris ſemper eſt aliquid quod expietur, vt ſapienter à S. Bernardo ſcriptum ſit: Sic nimirum, conſeruandæ humilitatis gratia, Diuina ſolet pietas ordinare, vt quãtò quis plus proficit; eò minus ſe reputet profeciſſe. Nam & vſque ad ſupremum ſpiritualis exercitij gradum, ſi quis eouſque peruenerit, aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquitur, vt vix ſibi primum videatur adeptus. *Quare diſtinguuntur hi gradus ex eo, quod in vnoquoque proprium, & potius eſt, quod Incipientibus eſt purgatio, Proficientibus lumen, & dilectio Perfectis.*

Serm. de quatuor modis orandi.

Ordinem hunc ſequar ego. Deo fauente, accommodatum ni fallor, ad doctrinam de Chriſtiana Perfectione, quam tractandam ſuſcipio. vt primo loco de Incipientibus, & eorum purgatione agam: deinceps de duobus reliquis generibus, & officiis. idq́ ex ſacris Scripturis: potiſſimùm verò de ſententia ſanctorum Eccleſiæ Catholicæ Patrum, & Theologorum; maximè eorum, qui in hoc ſcriptionis genere inter alios excelluêre. Quales ſunt S. Baſilius Epiſcopus, S. Gregorius Papa, S. Bernardus Abbas, & Caſsianus Monachus. ab aliis ſimul petendo, quæ ad eandem hanc ipſam rem pertinere videbuntur: præſertim à ſancto Auguſtino, & ſancto Chryſoſtomo, &c.

Ad

Ad perfectionis doctrinam percipiendam neceſſaria eſt idonei magiſtri opera.

CAPVT I.

CERTVM eſt illud quod à S. Gregorio Papa ſcribitur, Lege non conſtringi Spiritus ſancti donum; & reperiri aliquando nonnullos, qui ita per magiſterium ſpiritus intrinſecus docentur, vt ſi eis exterius humani magiſterij diſciplina deſit, magiſtri intimi cenſura non deſit. *Cuius tanta gratiæ* (vt idem ait) *propria ſigna ſunt virtutes, & humilitas, quæ ſi vtraque perfectè in vna mente conueniunt, liquet quod de præſentia ſpiritus teſtimonium ferat. Sic Ioannes Baptiſta magiſtrum habuiſſe non legitur. & Moyſes in eremo edoctus mandatum ab Angelo didicit, quod per hominem non cognouit.* Hæc ſanctus Pontifex. In hunc numerum referre poſſumus pleroſq; ſanctiſsimos viros, quos elegit Deus, vt multorum filiorum in Chriſto patres, & inſtitutores eſſent. nec tamen legimus, eos hominis alicuius fuiſſe diſcipulos. & quidem de S. Antonio narrat S. Athanaſius, eum à Deo ſolitum fuiſſe edoceri. quod idem multarum religionum fundatoribus Dei dono accidiſſe, mihi probabiliſsimum eſt. immò & aliis præter eos non paucis, in quibus quamuis elinguibus ac penè illitteratis ſpiritalem ſcientiam nonnunquam mirabiliter viguiſſe, Caſsianus teſtatus eſt. & S. Auguſtinus *cælum.* inquit, *cæli Domino. qui erexit, & ſublimauit quorundam Sanctorum mentes in tantum, vt nulli hominum, ſed ipſi Deo ſuo dociles fierent.*

Lib 1. dialog. cap. 1. — *In vita S. Antonij.* — *Coll. 14. cap. 16.* — *In Pſal. 113.*

Cæterùm hæc, præcipit S. Gregorius, vt veneremur, nec nobis putemus eſſe propoſita ad imitandum: *Vſus enim,* inquit, *rectæ conuerſionis eſt, vt præeſſe, non audeat, qui ſubeſſe, non didicerit, nec obedientiam ſubiectis imperet, quam Prælatis non nouit exhibere. alioquin fiet, vt dum ſe quiſque ſancto Spiritu impletum præſumit, diſcipulus hominis eſſe renuat, & magiſter erroris fiat.* Ad quam præſumptionem euitandam Deus ipſe, qui Apoſtolum Paulum vocauerat, vt obſeruauit Caſsianus, non eum docet perfectionis viam ſtatim, quod facilè poterat, ſed mittit ad Ananiam, vt ab eo illam cognoſcat: *Eum,* inquiens, *illius prius doctrina quàm ſua inſtitui volens, ne ſcilicet, quod rectè geſtum fuiſſet in Paulo, poſteris malum præſumptionis præb*[illegible]*t exemplum.* Ob quam etiam cauſſam affirmat idem, Apoſtolum p[illegible] longo [illegible]eruallo ad conferendum Euangelium, quod prædica[illegible], quodque non ab homine didicerat, ſed à Deo ipſo, eiuſdem Dei iuſſu (hoc enim ſignificat ſecundùm reuelationem) aſcendiſſe

Ibidem. — *Coll. 21. cap 29.* — *Actor 9.* — *Galat. 2.*

Hieroſolymam ad ſuos anteceſſores, & coapoſtolos. Vnde vt rectè concludit Caſsianus, manifeſtiſsimè comprobatur, nulli à Domino viam perfectionis oſtẽdi, qui habens vnde valeat erudiri, doctrinam ſeniorum, vel inſtituta contempſerit. paruipendens illud, *interroga patrem tuum, & annunciabit tibi, ſeniores tuos, & dicent tibi.*

Ibidem. *Deuter 32.*

Ex quibus duæ rationes ad rem hanc confirmandam grauiſsimæ conficiuntur. Prima ſit hæc poſterior, nempe diuina voluntas, nobis ſatis explorata, & manifeſta in Scripturis ſacris, tum verbis, tum allatis exemplis, quibus alia addi adhuc poſſent, niſi prædicta ſufficerent.

Prima ratio.

Secunda eſt, quam S. Gregorius exaggerat, conſuetudo, & praxis in Eccleſia recepta, vt nemo viam perfectionis ingrediatur, aut pergat, ſine duce itineris, ac magiſtro. Accedunt aliæ etiam non minus firmæ.

Secunda ratio.

Tertia ſit conſtans ſanctorum Patrum de hac re conſenſus, nam præter iam dictos idem docuerunt S. Baſilius in regulis, S. Hieronymus, & idem S. Baſilius cùm laudant vitam cœnobiticam, atq; S. Hieronymi hæc ſunt verba: *Mihi quidem placet, vt habeas Sanctorum contubernium, nec ipſe te doceas, & abſque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingreſſus es. ſtatimq́; in partem alteram tibi declinandum ſit, & errori pateas; pluſq́; aut minus ambules, quàm neceſſe eſt: ne aut currens laſſeris, aut moram faciens obdormias.* Præclara etiam eſt illa S. Bernardi ad idem pertinens vox; *Qui ſe ſibi magiſtrum conſtituit, ſtulto ſe diſcipulum ſubdit.* Poſterioribus temporibus cum Patribus quoque ſenſerunt quicunq; de ſpirituali via tradiderunt præcepta, è quibus ne longum faciam, producam vnum S. Vincentium: *Plus,* inquit, *dico, Chriſtus, ſine quo nihil poſſumus, nunquam ſuam gratiam miniſtrabit illi, qui cum habeat, qui eum deducat in via perfectionis, negligit ductum eius. Obedientiæ via eſt via regia, quæ homines inoffenſo pede ducit ad ſummum ſcalæ, in qua Dominus apparet innixus.*

Tertia ratio. *Baſil. ſerm. de inſtit. monaſt.* *Hieron. epiſtol. ad Ruſticum.* *Baſil. Reg fuſ. diſp. cap 16.* *Epiſt. 87.* *Tract. de vita ſpirituali.*

Quarto loco occurrit ipſamet neceſsitatis ratio. *Etenim* (vt ait Caſsianus) *cùm omnes artes, ac diſciplinæ humano ingenio repertæ, quæ & nihil amplius quàm vitæ huius commodis proſunt, licet manu palpari queant, & oculis peruideri, rectè tamen à quoquam ſine inſtituentis doctrina nequeant comprehendi; quàm ineptum eſt credere, hanc ſolam non egere doctore, quæ & inuiſibilis, & occulta eſt, & quæ non niſi corde puriſsimo peruidetur. cuius error non temporale damnum, nec quod facilè reparetur, ſed animæ perditionem paris mortemq́; perpetuam.* Hæc ille. Cuius ratiocinatio vrget ſine dubio, efficitque, vt qui de re tanti momenti rectè iudicant, nulla planè ratione diſſ[illegible]re queant. Quamuis enim, vt ait S. Baſilius, ductore ſancto & bono ſpiritu indiget homo, vt dirigatur in viam veritatis, & affirmat Apoſtolus,

Quarta ratio. *Coll. 21. cap. 11.* *Reg. breu. q. 1.* *1. Cor. 30.*

lus, non eſſe nos ſufficientes, cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis; vtitur tamen, vt plurimum Deus hominis opera ad auxilium animarum. Et quemadmodum vult, vt fides, quæ ipſius donum eſt, ex auditu prædicationis percipiatur; ſic ſapienter etiam decernit, vt doctrina Chriſtianæ perfectionis, quę fide tanquam fundamento nititur, munere quidem ſuo, ſed non niſi magiſtri voce in animis hominum inſeratur.

Poſtremò perſuadent idem præſtantes & vberes fructus, qui ex hac ipſa inſtitutione, de qua agimus, percipiuntur. Nam cùm hæc diſciplina id poſtulet, vt non ſolùm inſtituentem audiamus, ſed illi etiam aperiamus omnia, quæ intus in nobis ſunt; magna certè vtilitas eſt frœnum, quod ex hoc ipſo nobis iniicitur, vehementerque retrahit à peccatis. & ſtimulus qui admouetur ad ſerio, & ex animo virtutibus incumbendum. In quam ſententiam S. Athanaſius de B. Antonio ſic ſcribit: *Dicebat*, inquit, *magnam eſſe ad virtutem viam, ſi ſinguli vel obſeruarent quid gererent, vel vniuerſas mentium cogitationes fratribus referrent. non enim poſſe aliquem peccare, cùm relaturus eſſet ad alium, quæcunque peccaſſet, & ſubire pudorem, in publicum turpia proferendi. Denique nullum peccantem coram alio audere peccare, & ſi peccet, tamen teſtem vitare peccati. Igitur quaſi ſub oculis aiebat noſtris, & cogitatu confundimur, & actu, ſi omnia referenda faciamus, multò autem magis, ſi peccata noſtra fideliter deſcribentes, digeramus in ordinem. hæc agamus, hanc virtutis gradiamur viam.* *Quinta ratio.* *Prima vtilitas.* *In vita Antonij.*

Altera vtilitas (& hanc etiam prædicant omnes, qui de hac re ſcripſerunt) eſt, inſtituentis curam eſſe neceſſariam, ad præcauendas, & eludendas Satanæ inſidias. in quas ſe coniiciunt ad manifeſtiſsimam perniciem, quicunque in via perfectionis aliorum conſiliis repudiatis, ad ſua ſe conſilia, quaſi ad normam dirigunt. *Nullo namque alio vitio*, ait Caſsianus, *tam præcipitem diabolus Monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quàm cùm neglectis conſiliis ſeniorum ſuo iudicio perſuaſerit, definitionique confidere.* Nec aliam cauſam habent antiquorum & recentiorum lapſus grauiſsimi, ac vtinam non æquè frequentes, quàm mentis in propria opinione obſtinationem. Hac enim aduerſario aperitur via in animam ingrediendi, eamque ad ſuam ipſius voluntatem iam illaqueatam ad interitum deducendi. præſertim deficiente feruore illo ſpiritus, qui primam ad Dominum conuerſionem tanquam nutritius comitatur & fouet. Si enim tunc deficiat inſtitutor, nec ſit qui hominem deferueſcentem excitet, atque corroboret, quid mirum ſit, ſi redeat ad ingenium natura, eamque languentem verſet ad arbitrium ſuum Satanas? Contra verò, ſi debilitatum fractumque ſpiritum, ſtatim doctus magiſter, ac pius pater excipiat, conſilio, & opera *Secunda vtilitas.* *Coll. 2. cap. 11.*

iuuet aduerſus præſentem teporem, & diaboli imminentes fraudes, ille qui iam periculi laqueis ſuffocabatur, animum erigit, & reſpirat: eiq́ue in manibus eſt de aduerſario victoria. Maximè certè offenſus eſt diabolus huiuſmodi pædagogis,& curatoribus: *Odit*, dicebat Salomon, *tutelæ, & cautionis nomen malignus*, quippe qui perſpicuè cernit, de ſuis manibus nō aliter prædam hanc eripi, quàm cùm adoleſcens, & vt ita dicam, adhuc pupillus ſpiritus ſub plena tutoris ſui cuſtodia, & poteſtate perſeuerat. in qua poteſtate tunc ſanè totus eſt, cùm illi ſe totum aperit, regendumq́ue committit.

S. Dorotheus ſerm. 8. & Caſſ. coll. 1 ca. 20. ita legunt ſecund. 70. Vbi nos habemus, qui cauet laqueos, ſecurus erit.

Reg. 13. de diſcernendis ſpiritibus.

B. P. Ignatius, Societatis noſtræ parens, ad hoc idem propoſitum ita ſcribit: *Inimicus noſter morem inſequitur nequiſſimi cuiuſpiam amatoris, qui puellam honeſtorum parentum filiam, vel vxorem viri alicuius probi volens ſeducere, ſummoperè procurat, vt verba & conſilia ſua occulta ſint. nihilq́; reformidat magis, ac ægrefert, quàm ſi puella patri ſuo, vel vxor marito ea patefaciat: cùm ſciat hoc pacto de votis & conatibus ſuis actum eſſe. Ad eundem modum obnixè ſatagit diabolus, vt anima, quam circumuenire cupit, ac perdere, fraudulentas ſuas ſuggeſtiones teneat ſecretas. Indignatur verò maximè, & grauiſſimè cruciatur, ſi cui vel confeſſionem audienti, vel ſpirituali homini molimina ſua detegantur, à quibus ita excidere ſe funditus intelligit.* Hæc B. Pater. Qui plura deſiderat, legat ſermonem quintum S. Dorothei Abbatis, qui admodum piè hoc argumentum tractat.

Tertia Vtilitas.

Accedit & illud, virtutem in medio poſitam refugere extrema. at quàm difficile eſt, non dicam intelligere, ſed reipſa attingere hoc virtutis medium, ac bonum? igitur neceſſaria nobis eſt magiſtri doctrinā, & prudentia, quæ hoc ipſum medium in actionibus noſtris digito demonſtratum, tuto nos amplecti faciat, in eoq́ue conquieſcere. ne quòd timebat S. Hieronymus, plus aut minus ambulemus, quàm neceſſe eſt: aut currentes defatigemur, aut moram facientes obdormiamus.

Epiſt. ad Ruſticum.

Quarta Vtilitas.

Poſtremò, quanti meriti apud Deum eſt hæc ipſa ſubmiſsio, qua ſe homo homini propter Dei amorē ſubiicit? quam putamus, complaceat ſibi Deus, qui alta à longè cognoſcit, humilia autem perbenignè reſpicit, in hac hominum liberorum ſub ſibi pares homines ſubiectione? præſertim, ſi aut ex inſtituti regula, aut præſcripto maiorum id faciunt? vt propterea dubitandum non ſit, quin eorum cogitationibus Deus adſit, ea conſilia ſuggerens, quę neceſſaria & vtilia eſſe intelligit iis, quos erudiunt ad perfectionis Euangelicę inſtitu[illegible]a. Dixit enim; *Qui vos audit me audit.* Poſitum igitur ſit, neceſſariam [illegible]e magiſtri idonei operam ad viam perfectionis ingrediendam, & proſequendam.

Luc. 10.

Conſe-

Conſequens illud etiam eſt, & ex antedictis conficitur, maximi menti eſſe ad ſpiritus profectum, arcana cordis, & totum interio- hominis ſtatum ſpirituali Rectori animorum penitus aperire: eſ- ue in omnibus religioſis inſtitutis ſapientiſsimè, aut vſu conti- introductum, aut etiam lege ſancitum, vt cogitationes mentis, notus animi omnes ad eum finem explicentur ſpiritus magiſtro. ſeruari denique poteſt apud pleroſque hiſtoricos, & chronogra- os familiarum religioſarum, in eis tamdiu primi ſpiritus feruo- curſum ſuum feliciter tenuiſſe, quamdiu tam ſalutaris conſue- o nihil ſpirituales Patres omninò cælandi, eiſque in omnibus ſeſe nmittendi retenta, corroborata, ac propagata fuit. cùm primum ò intermitti negligentia cœpit, exteriori forſitan obſeruantiæ ali- d datum eſſe, ad proximorum ædificationem; ſolidam tamen ctitatem vitæ, ac morum maximoperè labefactatam penè conci- e. Ideoque ad eam reſtituendam in ſtatum priſtinum, non alia licio bonorum omnium ſpes eſt, quàm ſi interna hęc adeoque ne- ſaria diſciplina ad antiquam praxim, ſplendoremque reſtauretur. que in eam redeatur viam, quam nobis Maiores tritam relique- nt.

Quis ſit idoneus magiſter doctrinæ perfectionis Chriſtianæ.

CAPVT II.

EGREGIVS perfectionis doctor S. Baſilius, eiuſque per- fectiſsimum exemplar, ſuis coloribus magiſtrum Chri- ſtianæ perfectionis ita depinxit, vt an ſe ipſum potius quàm illũ, licet minus cogitans, deſcripſerit, non facilè dicari poſsit. Eius hic adſcribo verba ex aurea illa oratione de re- nciatione, & abdicatione deprompta: *Simul ac,* inquit, *in primo con- ſſu aduerſarium ſuperaueris, ſumma vigilantia accerrimaq; in omnes partes cumſpectione operam dato, vt aliquem tibi virum inuenias, quem in omnibus nceps delectæ tibi vitæ ſtudiis certiſſimum ducem ſequaris, eiuſmodiq; qui re- m iter ad Deum volentibus pergere ſciat commonſtrare: qui ornatus virtu- us ſit, cuius vniuerſa totius ipſius vitæ actiones teſtimonio ſint, charitatem in eo ga Deum ineſſe, qui diuinarum literarum ſciẽtiam habeat, virum integrum, nec diſtractioni indulgentem, ab auaritia abhorrentem, minimè libenter geren- ſe negotiis admiſcentem, quietum, amantem Deum, egentium ſtudioſum. mi-*

nimè iracundum, iniuriarum immemorem, natura propenſum ad eos docendos, qui ad ipſum accedant, quem gloria inanis non inflet, ſuperbia non extollat, adulatio non frangat, ſeuerum atq; conſtantem, cui deniq; nihil ſit præſtantius honore Dei. Et poſt pauca ſubdit: *Si te viro credideris virtutibus multis inſtructo, ſine dubio omnium, quæ in ipſo bona fuerint, hæres remanebis, æquè & apud Deum, & apud homines beatiſſimus iudicaberis. Si verò, quod cum corpore tuo agere mitius volueris, magiſtrum aliquem quæſieris, tecum ſe ad tua vitia dimittentem, vel vt verius dicam, tecum vnà in eandem perniciem corruentem, fruſtrà mundanis rebus nuntium remittendi laborem ſuſcepiſti; & cæcum tibi ducem aſciuiſti, cuius ductum ſecuto in foueam tibi ſit procidendum.* Hæc S. Baſilius.

Quæ omnia, quanquam ſufficiunt ad eum, quem quærimus perfectionis magiſtrũ indagandum, videtur tamen operæpretium, quædam adhuc eius officia, quæ ad vſum plurimùm iuuare poſſunt, in medium adducere, & breuiter explicare.

1. Officium. Primum officium eſt agnoſcere vultum internum, atque adeò totum ſtatum animæ, quam regendam ſuſcipit. vt enim medicus niſi ægrotantis corporis conſtitutionem, morbumq; ipſum quantumlibet latentē acutiſsimè inueſtiget, fruſtrà in ægro curando operam ponit; ſic ſpiritualis magiſter, niſi diſcipuli propenſiones & mores intelligat, & ad ipſa etiam cordis ſecreta, quantum fieri poteſt, animique ægritudines perueniat, nunquam vel ſanabit infirmum, vel valentem confirmabit.

Hanc cognitionem duplici via maximè aſſequetur. Altera, ſi dono diſcretionis ſpirituum opportunè vtatur ad explorādas neceſsitates grauiter ægrotantis animæ, aut etiam otio languentis. Licet enim prauum ſit cor hominis, & inſcrutabile, & ſolus Deus ſcrutetur renes & corda, ſolent tamen ſpirituales viri diuino hoc lumine illuſtrati, quæ in animis hominum ſunt diiudicare. quippe quibus in primis præceptum ſit à Domino per S. Ioannem, vt non velint omni ſpiritui credere, ſed probent ſpiritus, ſi ex Deo ſint. & de illorũ numero ſint, de quibus ſcribit Sapiens; *Anima viri ſancti enunciat aliquando vera, quàm ſeptem circumſpectores ſedentes in excelſo ad ſpeculandum.* Neque in alium finem diuinitùs hoc munere donentur, quàm, vt quando vicarij Dei ſunt in cura & auxilio animarum, eiuſdem etiam quaſi vicem ſuppleant, in perſcrutandis animæ receſsibus, & in lucem eruendis cogitationibus eius & affectionibus. Et quanquam donum hoc gratis à Deo datur; vix tamen, niſi in viris valdè ſanctīs reperitur. cuiuſmodi erat, qui dicebat: *Conſilium meum iuſtificationes tuæ.* Ac ſi diceret, ex iuſtè & ſanctè acta vita intelligo, quid mihi conſilij in actionibus tam meis, quàm aliorum capiēdum ſit, & qua via inſiſtendum,

Ierem 17. *1. Ioan. 4.* *Eccleſ. 37.* *Pſal. 118.*

m, ne ipſe errem, neq; aliis ſim erroris auctor. ob id etiam ſe intel-
iſſe dicit, *à mandatis Dei.* *Ibidem.*

Quare vbi magiſter cum Salomone petierit à Domino cor doci- *3.Reg.3.*
vt iudicare poſsit populum ſuum, & diſcernere inter bonũ & ma-
m, magna in ſpe ſit, ab eo ſibi ſubminiſtrandas vires ad exercen-
m hoc miniſterium, ſeſeque accingat ad opus Dei, ſanctorum Pa-
um, qui hac de re ſcripſerunt inhærens veſtigiis. Illudque ante om- I.
a velit, in ſpirituali hac & grauiſsima functione imitari Deum, cu-
s adiutor eſt, immunem ſe ab omni affectione vitioſa præſtando:
ſtabit (inquit S. Gregorius de Scripturis ſacris loquens) *ſacerdos iu-* *2.Par.paſtor.*
ium filiorum Iſraël in conſpectu Domini in pectore ſuo, hoc, inquam, eſt ſubie- *cap.11.*
rum cauſas pro ſola interni iudicii intentione diſcutere, vt nil ſe in eo humani-
tis admiſceat, quod diuina vice diſpenſat (quo verbo amor omnis hu-
anus affectuſque excluditur) *ne correptionis ſtudia priuatus dolor exaſpe-*
t, ne tranquillitatem iudicij aut latens inuidia maculet, aut præceps ira per-
rbet.

Deinde, quandoquidem diſcretionis donum abſtruſas animi la- II.
bras non retegit, ſed iuuat ſolum doctoris ingenium, vt eas diſcu-
at, ipſe ſua induſtria, & externorum ſignorum ductu aditum ſibi a-
eriat ad ea, quæ occulta ſunt, quoad poterit, cognoſcenda. *Nonnulla,* *2 par.paſtor.*
nquit idem S. Gregorius) *ſubtiliter & occultè ſunt perſcrutanda, vt qui-* *cap.10.*
uſdam ſignis erumpentibus rector in ſubditorum mente quid clauſum lateat, in-
eniat, & interueniente correctionis articulo ex minimis maiora cognoſcat. Vnde
ctè ad Ezechielem dicitur, fodi tibi parietem. & quid eſt fodere parietem, niſi a- *Ezech.8.*
utis inquiſitionibus duritiam cordis aperire?

Poſt eam oportet eundem verſatum eſſe maximè in dignoſcen- III.
lis initiis, & quaſi ſeminibus primis humanarum cogitationum. de *Baſil.conſtit.*
quibus inter alios legendus eſt S. Baſilius in conſtitutionibus, & *monaſt.c.18.*
Caſsianus in Collatione Abbatis Moſis, & ſanctus Bernardus pluri- *Bernard ſerm.*
bus locis. Sciréque inter tentationes carnis, mundi, & Satanæ, in- *de 3. cogitatio-*
ter virtutes item & vitia certum diſcrimen ponere. nam, vt idem S. *num gen.*
Pontifex confirmat, *plerumque vitia virtutes ſe eſſe mentiuntur.* Et alibi: *Coll.prima, ca-*
Portat ſacerdos rationale iudicij, quia debet rector ſemper ſubtili examine bo- *pit.19 &c.*
na malaq; diſcernere, & quæ vel quibus, quando vel qualiter congruant, ſtudioſè *2.par.paſtoral. cap.9.*
cogitare. *2.par.cap.2.*

Sed huius doni maximè neceſſarius eſt vſus in excogitandis, & IV.
adhibendis remediis accommodatis ad cuiuſque naturam, & ægri-
tudines. nam neque ille laudandus eſt qui ad omnes morbos animi
depellendos, eodem ſemper vtitur medicamento, & ita varia ſunt
hominum ingenia, & propenſiones, vt certiſsimum ſit, quod idem
S.Gre-

3.par.paſtor. in prologo. S.Gregorius aſſerit,teſtimonio etiam S.Nazanzeni,ſæpè aliis officere,quæ aliis proſunt. *Plerumq;*, inquit,*herba quæ animalia nutriunt, alia occidunt, & lenis ſibilus equos mitigat, canes inſtigat,& medicamentum quod hunc morbum imminuit,alteri vires iungit. deniq; panis vitam fortium roborat, paruulorum necat.*

V. Sed non minor cura ponenda eſt in præſtolanda curationis opportunitate. nam, vt idem ait, *Secta immaturè vulnera deterius inferueſcunt, & niſi cum tempore medicamenta conueniant, conſtat proculdubio quod medendi officium amittant.*

2 par paſtor. cap 9.

Secundum officium. Altera via,quam ſequi debet ſpiritualis magiſter, vt perſpectam planè habeat ſui alumni animam,eſt,(& hoc eſt alterum eius officiū) ſumma ope niti bonarum virtutum exemplo,præſertim verò charitatis,patientiæ,manſuetudinis,hominem allicere, itaq; ſibi cōciliare ac deuincire, vt ille libenti & alacri voluntate ſeipſum aperire magiſtro,deſideret. *Tales ſeſe*.inquit S.Papa, *qui præſunt exhibeant,quibus ſubiecti occulta quoq; ſua pandere, non erubeſcant. vt cùm tentationum fluctus paruuli tolerant,ad paſtoris mentem,quaſi ad ſinum matris recurrant: & hoc quod ſe inquinari pulſantis culpa ſordibus prauident,exhortationis eius ſolatio, & lachrymis orationis lauent.*

2.par.paſtor. cap.2.

Magiſtro ſpirituali, ſi is viſcera matris ſemel induat, mirum eſt
1. quàm multa ſtatim ſuppetent adiumenta pietatis exercendæ. Aliquando enim patientia,& lenitate ita recreabit hominem timidum, & verecundum,minuſque audentem, quid in animo lateat explicare,vt quaſi obſtetricante manu eius (vt ille dicit) educatur coluber
Iob 26. tortuoſus. quod feciſſe S.Macarium erga vnum illum monachum,
Serm 5. qui ſolus diaboli poculnm deguſtarat,egregiè narrat S.Dorotheus.
2. Aliquando quæ ille reticet, vel pudore, vel ignoratione, vel etiam ſermonis inopia,ita ipſe ſuggeret,vel Spiritu ſancto adiuuante,diuinans aſſequetur,vt magiſtrum diſcipulus animo ſuo præſentem, ac quidquid in eo occultum eſt,veluti intuentem ſuſpiciat.quæ res magnum animum adfert diſcipulo, & via certiſsima eſt ad ſpiritus ſani-
3. tatem. Quod ſi idem pater audita alterius tentatione, aut eam coniectura aſſecutus,poſsit affirmare ſe tentatione eadem aliquando, &
Caſſianus coll. 2 cap.13 grauiter eſſe pulſatum,qua communicatione Abbas Apollo vſus dicitur,cum adoleſcente monacho,quem ſenex alius rigidè acceptum in deſperationem adduxerat,quam lucem veritatis, quod charitatis ſolatium in afflicti hominis animo exoriri repentè debere, putamus? Apoſtolus certè hunc ipſum lenitatis ſpiritum,præſertim dum cum iis agitur, qui fragilitate peccarunt, apprimè commendat, cùm ait:*Fratres,ſi praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto,vos qui ſpirituales*

eſtis

officio, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis. conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris. quo loco S. Auguſtinus; *Nihil*, inquit, *ſic probat ſpiritualem virum, quam peccati alieni tractatio, cùm liberationem eius potius quàm inſultationem, potiusq; auxilia, quàm conuitia meditatur; & quantum facultas tribuitur, ſuſcipit.* pax igitur & dilectio, & communis periculi cogitatio in corde reſeruetur. modus autem ſermonis ſiue acrius, ſiue blandius proferatur, ſicut ſalus eius, quem corrigis, videtur poſtulare, moderandus eſt. Quod ſi grauiora etiam remedia ob morbi ſæuitiam, vulneriſq; atrocitatem neceſſaria fuerint, dubitandum non eſt, quin à Deo abundè ſuppeditanda ſint homini, quem vicarium ſuum huic muneri deſtinauit, præſertim, ſi vir ſit, vt dicebamus, ſanctæ charitatis zelo & ſpirituali prudentia præditus. *Galat. 6.*

Illud verò ſummoperè magiſtro neceſſarium eſt (& hoc ſit tertium eius officium) vt cum Deo maximè coniunctus viuat, & quandoquidē habet in manibus Dei opus, oratione, piis deſideriis, ac gemitibus ad eum crebrò, & ardenter emiſsis committat Deo animam, quam regit. ſiquidem à Deo proficiſci debet quidquid in diſcipuli gratiam in re hac molitur magiſter. Et Dei eſt dare linguā eruditam, & verba ignita magiſtro, diſcipuli autem aperire aures ad ea percipienda, quæ proponuntur, vireſque addere ad eadem fortiter, & alacriter exequenda. Ita quotidiano experimento edocti intelligunt, qui ſe in tam ſancti muneris exercent labore: Dei nimirum manum præſentem eſſe, eumque verba eorum factaque ita moderari, vt ſæpe iis minimè cogitantibus, & fortè etiam quidlibet aliud volentibus, in exſpectatus fructus repentè exiſtat, ortaque noua luce in audientis animo, ea vis illi diuinitùs afferatur, vt velit, nolit, vulnus pectoris, quod antè cælauerat, cogatur aperire. quod accidit Abbati Theonæ, cum aliis quibuſdam monachis, præſente diſcipulo Serapione adhuc adoleſcente de gaſtrimargiæ vitio, & occultarum cogitationum tyrannide diſſerenti, & earum naturam, & atrociſsimam vim, quam habent, dum cælantur, exponenti. compunctus enim Serapion, cuius cauſa tamen ea tunc nō habebatur oratio, & conſcientia perterritus, proſtratus in terram, magno cum lachrymarum imbre peccatum, quod diu tacuerat, patefecit, excuſsitq; à ſe dæmonem, qui ad illud vſq; tempus os eius pernicioſa verecundia concluſerat. *In cuius ſignum*, inquit Caſsianus, qui hæc ſcripſit, *lampas accenſa de ſinu eius procedens ita cellam repleuit odore ſulphureo, vt vehementia fœtoris ipſius vix homines in ea reſidere permitteret.* *Tertium officium.* 1. *Coll. 2. cap. 11.*

Tunc verò maximè requiritur oratio, quando pluribus vitiis, quaſi febribus tentatur ægrotus, & vnius earum, aut etiam plurium 2.

cura negligēda eſt, ne vna, quæ cæteris eſt grauior interitum adferat, ſi non ſtatim aduerſus illam pugnetur. certum eſt enim de inani gloria minus laborandū eſſe, ſi oriatur ex abſtinentia ieiunantis, interim dum intemperantiæ grauioris curationi incumbitur. *Quæ enim peſtis,* inquit S. Gregorius, *ardentius inſequenda eſt, niſi quæ periculoſius premit?*

Par. 4. paſtor. cap. 4.

3. Multò adhuc maior patientia, feruentiórque oratio adſciſcenda eſt, quando cum illis res eſt, qui non ſolùm non fatentur commiſſa delicta, ſed certis indiciis deprehenſi ea etiam excuſant, negāt, quidlibet aliud, quàm ſpem vllam veræ emendationis pollicentur. tunc autem, inquit S. Chryſoſtomus, *imitandi ſunt parentes, qui filiis ſuis grauiter ægrotantibus, licet deſperatis aſſident lachrymantes, lamentantes, exóſculantes, omnia quæ poſſunt admonentes ad ſupremum vſque halitum. Hoc tu,* inquit, *quoque facito pro fratribus. & tamen illi non poſſunt lachrymis, & lamentis, neque morbum depellere, neque mortem imminentem abigere. Tu verò frequenter poteris animam deploratam aſſiduitate, inſtantiaq́ per lamenta reuocare, ac ſuſcitare. Dediſti conſilium, nec perſuaſiſti, illachryma, punge frequenter, ac ſuſpira paululum, vt tua ſolicitudo incutiat illi verecundiam, itaque ſe conuertat ad ſalutem.* Pergit præclarè in eandem ſententiam plura ſcribere S. Chryſoſtomus, quæ breuitatis cauſa hic prætermittuntur. Addit S. Bonauentura, diſsimulet in hoc caſu Rector, & patientiam ſuam exerceat, & quod arguendo non valet, orando conetur obtinere, vt aut Deus citiùs eum corrigat, aut latentem eius malitiam detegat, vt aliquid remedij apponatur. Sic Iudam Chriſtus tolerauit (quam rem fusè S. Chryſoſtomus) dum eius iniquitas patenter erupit, quamdiu enim latuit, nulli nocuit. *Huc,* inquit, *pertinet, quod dicitur de zizania, & tritico, ſinite vtraq́ creſcere; & in Apocalypſi; qui ſordidus eſt ſordeſcat adhuc.* Quanquam enim qui huiuſmodi ſunt, monendi generatim ſunt, vt reſipiſcant, ſicut monuit Iudam Dominus, cùm dixit, *væ homini illi;* omniſque peccandi occaſio ſit præcidenda; opportunius tamen tanto malo remedium adhiberi non poteſt, quam ſi cum ante dicta patientia, & orationis feruore tolerentur. Nec plura in præſentia de ſpiritualis patris muneribus.

Concione 1. de Lazaro.

De ſex alis Seraphin. cap. 7.

Matth. 13.

Apocal. vlt.

Matth 26.

Si igitur, addit S. Baſilius, Dei munere talem quempiam virum inueneris (prorſus autem ſi peruestigare volueris, inuenies,) magiſtrum bonorum operum, hoc apud te conſtanter teneto, vt nihil omninò quidquam, præter illius ſententiam, facias. quidquid enim eo inſciente facis, id furtū, ac ſacrilegium eſt, tibiq́; exitium, non autem vtilitatem vllam apportat. *Caue,* inquit, *ne excantationes eorū, qui demorſi ſunt à ſerpente velis imitari, cùm ipſe excantandi artem non teneas, ne ſi ad te feras ſerpentes attraxeris, illiq́ ſe tibi circumplicuerint, tuq́ te ab ipſis explicare non poſſis.*

De renunciat. & abdicat.

oſſis immaniter ab illis abſumare. Sed inſtituti ratio poſtulat, vt initia, & quaſi incunabula perfectionis inſpiciamus. in primis autem conuerſionem hominis ad Deum.

Status peccatoris ante conuerſionem à peccato.

CAPVT III.

CONVERSIONIS ſpiritualis non vna eſt ratio, nam alij conuertuntur à peccato ad gratiam Dei: alij à vita communi rectè viuentium Chriſtianorum ad perfectionem Apoſtolicamq; viuendi normam. Et quàquam aliquando ſummo diuinæ miſericordiæ beneficio, vtraq; ſimul contingit alicui, vt Apoſtolo Paulo, & S. Auguſtino accidiſſe certum eſt, & vt ego opinor, etiam pleriſq; illis antiquæ Eccleſiæ vtriuſq; ſexus martyribus; prior tamen à poſteriori longè diſtat, eamq; ſemper natura ſaltem anteuertit, quare de vtraque ſeparatim à nobis agendum eſt. ſed prius quis ante conuerſionem à peccato ſit peccatoris ſtatus, conſideremus. Eſt enim hæc meditatio nondum conuerſis, & conuerſis ipſis maximè ſalutaris, & neceſſaria.

Qua de re præclarè S. Bernardus: *Videntur mihi,* inquit, *quatuor interdum conuerſionem noſtram præcedere ſtatus: vnus ſub nobis ipſis, tres ſub principe mundi huius. Eſt enim anima ſub ſeipſa cùm propriam ſequitur voluntatem, libertate pernicioſa gaudens. hic eſt filius ille prodigus, qui portionem paternæ ſubſtantiæ, quæ ſe contingebat, accepit, ingenium ſcilicet, memoriam, vires corporis, cæteraq; ſimilia bona naturæ, quibus non ad diuinam, ſed ad ſuam vteretur voluntatem, eſſetq; tanquam ſine Deo in hoc ſeculo. Eſt autem interim homo ſub ſe, cùm propriæ ſatisfaciens voluntati, nec dum tamen poſſidetur à vitiis, & peccatis. nec iam proficiſcitur in regionem longinquam, ſeparatus quidem, ſed nec dum elongatus à patre. hoc autem tamdiu fit, dum licita quidem, ſed non expedientia pro ſua ſequitur voluntate.* *Ser. de diuerſis affectionibus animæ.* *Primus ſtatus peccatoris.* *Luc 15.*

Verumtamen tripliciter, inquit, *mihi videntur homines eſſe ſub principe tenebrarum. Primum quidem, nec volentes, nec nolentes, quod conuenit his, qui nec dum habent voluntatis vſum: ſunt tamen vaſa iræ propter originale peccatum: donec alligato forti vaſa eius diripiat fortior per Sacramentum (Baptiſmi) adueniens. verus vtiq; Moyſes qui in aqua venit, nec in aqua ſolùm, ſed in aqua, & ſanguine.* *Secundus ſtatus.*

Secundo modo volentes, cùm iam voluntariè peccant. hic filius prodigus iam proficiſcitur in regionem verè longinquam, quia ab eo qui ſummè, & ſingulariter *Tertius ſtatus.*

 eſt,

eſt, nihil longius eo, quod nullo modo eſt: nihilq́ remotum magis ab eo, à quo, & per quem, & in quo ſunt omnia, quam peccatum, quod nihil eſt inter omnia. Porrò iuſtum diuinæ vltionis iudicium eſt, vt fugitiuum patris filium alter ſibi vſurpet in ſeruum. vnde vni ciuium legitur adhæſiſſe. quem ego non alium, quàm vnum ex malignis ſpiritibus intelligendum puto. qui pro eo quod obſtinatione irreparabili peccant, & tranſierunt in affectum malitiæ, & nequitiæ, iam non ſunt hoſpites & aduenæ, ſed quaſi ciues, & inhabitatores peccati. quid eſt autem quod ciui dicitur adhæſiſſe pauper adoleſcens & peregrinus, niſi quod factus eſt ſubditus illi? & ſequentia manifeſtant. miſit, inquit, in villam ſuã paſcere porcos. Et nota quod famis neceſſitate ciui maligno dicitur adhæſiſſe, ſicut Iſraël tempore famis dicitur

Geneſ. 24. *deſcendiſſe in Ægyptum. periculoſa planè & pernicioſa eſuries, quæ liberos addicat miſeræ ſeruituti, ſubiiciat operibus luti, & lateris, porcis aſſociet, imò & ſeruos faciat eſſe porcorum. Vnde autem egeſtas tanta ei, qui diues aduenerat, collectis nimirum omnibus, quæ de paterna ſubſtantia in ſuam acceperat portionem? ex eo ſine dubio, quod præmiſſum eſt, diſſipaſſe bona ſua, viuendo luxurioſè cum meretricibus. propterea, inquit, cœpit egere. porrò meretrices iſtas concupiſcentias carnis intellige, cum quibus luxurioſè viuendo diſſipat bona naturæ, dum eis abutitur*

Eccleſ. 1. *ad voluptatem. Hinc egeſtas ſuccedit pernicioſa (teſte Scriptura) quod non ſatietur oculus viſu, nec auris impleatur auditu. Mittitur ergo paſcere porcos, corporeos ſcilicet ſenſus, qui volutabro luti, & ſpurtitiis oblectantur.*

Quartus ſtatus. *Tertio quoq; modo nolentes ſunt ſub principe tenebrarum homines, cùm iam reſipiſcere volentes, niſi quod peccati conſuetudine miſerabiliter obligati, iuſto Dei iudicio, qui in ſordibus ſunt, ſordeſcunt adhuc. In quo tertio ſtatu laboraſſe videtur prodigus ille filius, & verè prodigus nimis, qui non modò diſſiparat ſua, ſed ſemetipſum ſubiecerat miſeræ ſeruituti, infelix, venundatus ſub peccato, cùm ad ſe reuerſus ait, quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo, id eſt, inſatiabilibus crucior peccatorum deſideriis, & affectibus vitiorum?* Hæc ſanctus doctor.

In quibus verbis intelligimus ad rem noſtram facere duos poſteriores peccatoris ſtatus. nam de primo qui videtur à S. Bernardo fingi, quaſi ſtatus vel naturæ per ſe ipſam conſideratæ, vel illius, qui ad humanæ rationis normam vitam dirigit ſine ſcelere, ſed non ſine periculo ſceleris; de ſecundo item qui pertinet ad ſolum originale peccatum, nihil eſt, quod laboremus in præſentia, vt de duobus aliis, qui vt plurimum peccatoris ad Deum regreſſum antecedunt. In his autem perpendenda maximè ſunt hæc.

1. Primum eſt, peccatum mortale hominem à Deo alienare, ac pro-

Lib. 3. de prouidentia. cul facere. quod eſt (vt S. Chryſoſtomus ſcribit) ſeparare Deum ab

Homil. 4 in 2. ad Cor. homine, & conſtituere illi inimicum. & hoc ideò, (vt idem ait) quia peccator peccans offendit Deum; eſt enim peccatum iniuria diuinæ boni-

bonitati ab homine illata, & contemptus diuini præcepti, quod impiè ille tranſgreditur, eius ſanctiſsimam voluntatem parui pendens. quod ſi peccator id minimè cogitat, cùm peccat, re tamen ipſa præſtat, cùm ab eius lege diſcedit, vt alter prodigus filius à paterna obedientia. quapropter à S. Ambroſio peccatum dicitur *præuaricatio legis diuinæ, & cœleſtium inobedientia præceptorum.* *Lib. de paradiſo.*

Secundum eſt, hinc habere peccatum, vt ſit nihil, quia conſtituit II. hominem ſine Deo, quod eſt ipſum ens, & bonum, infinita ac incomprehenſa perfectio, & bonum omnis boni. vt propterea à S. Chryſoſtomo ſapienter ſcriptum ſit, *nihil eſt peccante pauperius*, & ſanè ſi Dei *Hom. 5. de prouidentia.* gratia, quam amicis largitur Deus, maius bonum eſt, quàm bonum naturæ totius vniuerſitatis creatæ, vt docet S. Thomas, in qua egeſta- *1. 2. q. 113 art. 9. ad 2.* te poſitum dicemus peccatorem, qui ſtatim ac peccat grauiter, ea omninò priuatur?

Tertium eſt, peccatorem Dei patris amantiſsimo patrocinio de- III. ſtitutum adhærere diabolo, eiúsq; mancipium fieri. quod etiam præter S. Bernardum aſſeritur à B. Auguſtino; *Vnuſquiſque*, inquit, *peccando* *Expoſit. propoſitionum epiſt. Rom.* *animam ſuam diabolo vendit, accepto tanquam pretio dulcedine temporalis voluptatis.* ex quo conſequens illud eſt, quod S. Baſilius ſæpe docet, pecca- *Homil. in Pſal. 33. & oratione de peccato.* tum, angelum vitæ noſtræ cuſtodē, quantum in ipſo eſt à nobis cùm peccatores perſeueramus, abigere.

Quartum eſt peccati fœditatem, & graueolentiam eſſe maximam. IV. quanta autem ſit, non poterat fortaſsè clarius explicari, quàm deſcriptione prodigi adoleſcentis luxuriæ in cœno volutati, ac deinde inter porcorum greges in eodē quaſi ſepulti. & re vera Deo non minus, immò multò magis odioſus eſt peccator, quàm homini intolerandus grauiſsimus cloacarum fœtor. vt propterea, vt videtur ſancto Chryſoſtomo, dixerit Dauid: *Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ.* *Hom. in Ioannem 52.* *nihil enim*, inquit, *peccato ſordidius, nihil immundius.* Et hæc omnia pecca- *Pſal. 37.* tis grauioribus omnibus communia ſunt.

Quintum illud ſit, quod proprium eſt poſtremi, ac peſsimi ſtatus, V. quo, in peccato perſeuerat, & quaſi conſeneſcit peccator. namq; verbis exprimi vix poteſt, quam diram tyrannidem in huiuſmodi peccatorem exerceat peccatum, & per peccatum dæmon, idque ne reſipiſcat, etiam, ſi diuina adiutus gratia id aliquando deſideret. *Barbarum eſt enim peccatum*, inquit S. Chryſoſtomus, *& tyrannidem exercens in* *Hom. 9. in 2. Cor.* *animam ſemel captam, ſed in perniciem eorum, qui ipſum ſuſcipiunt.* Nihil eſt enim æquè inconſideratum, atque peccatum, nihil adeò amens, ſtultum, ac violentum. omnia euertit, & confundit, & perdit, quocunque inſilierit. eſt viſu deforme, importunum, moleſtum, & graue. & ſi quis

pictor ipſum depingeret, non mihi videretur aberrare ipſum ſic effingens, mulierem quandam forma belluina, barbaram, ignem ſpirantem, iniucundam, nigram, quales externi poëtæ depingunt Scyllas. Hanc peccati tyrannicam dominationem ſibi quærunt primùm, pòſt etiam ferunt peccatores, qui peccatis multo tempore addicti prauæ huius conſuetudinis pondere premuntur. & mira ſunt, quæ in ſe ipſo expertum ſe ſcribit S. Auguſtinus, dum adhuc teneretur vinculis delictorum iuuentutis ſuæ. à quibus quod tamen optabat, expedire ſe nulla ratione poterat. Sic enim ait: *Suſpirabam ligatus non ferro alieno, ſed mea ferrea voluntate. velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me.* Et poſtea: *Nec plenè volebam, nec plenè nolebam, ideo mecum contendebam, & diſſipabar à me ipſo.*

Lib 8 confeſſ. cap. 5. & 10.

VI. Poſtremus ſit reatus, quem appellant Theologi æterni ſupplicij, quod duas habet partes, diuinæ viſionis priuationem perpetuam, & ignis ardentiſsimi cruciatum ſempiternum. atque hic eſt ſtatus hominis antequam ad Dominum conuertatur. in quo peccator conſtitutus eſt Dei hoſtis, Dei gratia ſpoliatus, egentiſsimus, inquinatiſsimus, diaboli mancipium, tyrannide peccati diaboliq́ue oppreſſus, & hæres inferni. qua de re adhuc plura cap. 6. & 15. ſequẽti. nunc ad conuerſionem ipſam inueſtigandam accedamus.

Conuerſionis principium & auctor Deus eſt.

CAPVT IV.

CONVERSIONEM quamcunque ad Deum, & ad perfectiorem viuendi modum, à Deo præueniente, & iuuante proficiſci, nemo dubitare debet. *Ei*, inquit S. Bernardus, *adſcribenda cuiuſque conuerſio eſt, cui dicere neceſſe habent vniuerſi illud de Pſalmo. Conuerte nos Deus ſalutaris noſter.* quod ante S. Bernardum S. Auguſtinus in dictum Prophetæ; *Conuerte nos, & oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. auerſi*, inquit, *ſumus à te, & niſi tu conuertas, non conuertemur.* nam vt alibi ſcriptum eſt apud eundem: *Hæc eſt humanæ voluntatis natura, vt ad malum quidem eius prior ſit, ad bonum verò eius prior ſit voluntas creatoris eius, ſiue vt eam faceret, quæ nulla erat, ſiue vt reficiat, quæ lapſa perierat.* & alibi, amentiam vocat exiſtimare in donis Dei nos priores eſſe, quoniam *miſericordia eius præueniet me, & ipſe eſt, cui fideliter veraciterq́; cantatur, quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* ergo benedictio dulcedinis eſt gratia Dei, qua fit in nobis, vt nos delectet, & cupiamus, hoc eſt, amemus, quod præcipit nobis.

Serm. 78 in Cant. *Pſal. 84.* *Pſal. 79.* *13 de ciuit. Dei cap. 6.* *Lib. 2. contra 2. ep. Pelag. ca. 9.* *Pſal. 58.* *Pſal. 20.*

Cæterùm B.Bernardus hoc beneficium diuinum paulò altius repetit, & quia eius contemplatio magnum poteſt in nobis diuinum amorem excitare, hîc mihi videtur inſerenda, non omnibus quidem verbis eius vt longitudo vitetur, verbis tamen eius omninò. Sic verò ſcribit In illa verba ſponſæ in Canticis: *Innenerunt me vigiles. Intuere* Cant.3.
nunc mecum in hoc tam magnifico opere noſtræ ſalutis tria eſſe quædam, quæ ſibi Serm.78 in Cant.
vendicat auctor Deus, præuenitq́ in illis omnes auxiliatores & cooperatores ſuos, prædeſtinationem, creationem, inſpirationem. quarum prædeſtinatio ante tempora eſt. creatio cum tempore. inſpiratio iam in tempore fit, vbi & quando vult Deus. ſecundùm prædeſtinationem nunquam Eccleſia electorum hæc eſt ſponſa *penes Deum non fuit. Elegit nos (inquit Apoſtolus) ante mundi conſtitutionem, vt eſſe-* Epheſ.1.
mus ſancti, & immaculati in conſpectu eius in charitate. in illo tam profundo æternitatis ſinu, antequam in lucem opus prodiret huius creationis, quis illam vel beatorum ſpirituum inuenire aliquo modo valuerit, niſi cùm ipſa æternitas, Deus voluit reuelare? ſed cùm iam ad nutum creantis viſa eſt emerſiſſe in formas factitias, atque viſibiles, non continuò tamen inuenta eſt à quoque hominum, vel angelorum, eo quod non agnoſceretur imagine terreſtris hominis adumbrata, & operta mortis caligine (hoc eſt peccato originali) omnes enim peccauerũt, & omnes ca- Rom.3.
pitium ſuæ verecundiæ portant. itaq; inueniri, & agnoſci non poterat, miro modo latens intra gremium beatæ prædeſtinationis, & intra maſſam miſeræ damnationis. Cæterùm quam celauerat prædeſtinans ſapientia, & creans potentia minimè prodiderat, viſitans gratia ſuo in tempore reuelauit, ſecundùm operationem inſpirationis, quæ de ſponſi ſpiritu infuſum quippiam humanis ſpiritibus fuit, in præparationem Euangelij pacis. fruſtrà vigiles laboraſſent in prædicando, ſi hæc gratia non præceſſiſſet. nunc videntes populos in omni facilitate ad Dominum conuerti, cognouerunt de diuitiis gratiæ, quæ à ſeculo tenebantur abdito prædeſtinationis æternæ. ex quo clarum fit, non otioſum eſſe, quod ſe inuentam ab his ſponſa teſtata eſt. inuenta, inquam, ab his, à Domino autẽ collecta, & conuerſa. non enim eſt inuenire Domino, ſed præuenire, & inuentionem præuentio excludit. denique quid inueniat, qui nihil vnquam non nouit? nouit Dominus, qui ſunt eius. Benè proin- 2.Tim.2.
de ſe inuentam perhibuit ſponſa ab his, qui cuſtodiunt ciuitatem, quæ à Domino ciuitatis præcognitam iam ſe nouerat, & præuentam, quatenus illi talem eam inuenirent, non facerent. ſic à Petro Cornelius, & Paulus ab Anania inuenti ſunt, Actor.9.
nam ambo præuenti erant à Domino, & præparati. quid Paulo paratius, qui ſup- Actor.10.
plici iam & mente, & voce clamauerat, Domine, quid me vis facere? nec minus Cornelius, qui eleemoſynis & orationibus ſuis, Domino quidem eas ſibi inſpirante, promeruit peruenire ad fidem. Inuenit quoque Philippus Nathanaëlem, ſed prius illum Dominus, cùm eſſet ſub ficu, iam viderat. & Andreas Simonem fratrem inueniſſe refertur, ſed præuiſum à Domino. Legimus de Maria quod inuenta fuerit in vtero habens de Spiritu ſancto, Hæc ex Bernardo.

Quæ

Quæ omnia in eos etiam conueniunt, qui poſt acceptam veritatis notitiam, lapſi in peccatum, ex eo per ſalutarem pœnitentiam e- *Ierem. 31.* mergunt. nam horum nomine dixit Ieremias: *Poſtquam conuertiſti me, egi pœnitentiam, & poſtquam oſtendiſti mihi, percuſſi femur meum, confuſus ſum, & erubui, quoniam ſuſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ.* Quo loco S. Hieronymus: *Ergo idipſum*, inquit, *quod agimus pœnitentiam, niſi Dei nitamur auxilio, implere non poſſumus. confuſus ſum (inquit) & erubui. quod enim tempus non eſt confuſionis noſtræ, ſi recordemur antiqua peccata, & omnium quæ malè egimus, capiamus memoriam?*

Ex quibus ſatis intelligitur Deum ſuo fauore, & auxilio non ſolùm præuenire peccatorem, antequam ſurgat à peccato, ſed gratia etiam ſua omninò illum ſubleuare, & quaſi portare, dum ſurgit. quæ gratia iuuans, & ſubſequens appellatur, quia, *vt incipiamus*, inquit ſan- *Lib. 2. contra 2. ep. Pelag. cap. 2.* ctus Auguſtinus, *dictum eſt; miſericordia eius præueniet me: & vt perficiamus, dictum eſt, miſericordia eius ſubſequetur me.* *Pſal. 58.* *Pſal. 22.* Hoc S. Thomas apertè demonſtrat. homo enim peccato ſuo mortali triplex incurrit detrimentum. *1. 2. quæſt. 109. art. 7.* maculam, corruptionem boni naturalis, & reatum pœnæ. macula priuatur homo decore gratiæ, igitur eum recuperare non poteſt ſine diuini luminis illuſtratione. bonum naturæ à peccato corrumpitur, quia obſcuratur mens, & vulneratur voluntas. at quis medicus alius tanto malo mederi poſsit præter Deum, qui animam ſua gratia erigit, illuminat, & ſubiicit ſibi? denique reatum pœnæ remittit ille, qui offenſus eſt peccati iniuria. Hic autem Deus eſt.

Innumeræ ſunt & magnæ vtilitates, quæ ex huiuſmodi cogitationibus capiuntur ab his, quibus tanquam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. ex his aliquas hîc breuiter attingemus. Pri- *Prima vtilitas.* ma ſit ex verbis S. Auguſtini, ſenſus, inquam, timoris, & maximæ ſub- *Li. 83. qq. q. 76.* iectionis ſub Deum prædeſtinantem, & liberantem à peccato. *Sentiat*, inquit, *anima, ſeipſam non ſibi ſufficere ad extrahendum ſe de ſeruitute peccati, atque hoc modo detumeſcente, & extincta omni ſuperbia ſubdatur liberatori ſuo,* *Pſal. 62.* *ſinceriterq́ue homo dicat, Adhæſit anima mea poſt te.*

Secunda vtilitas. Secunda vtilitas ex eodem S. Auguſtino, vt attendamus nobis, & *In Pſal. 147.* ne laboremus, vt inquiramus prædeſtinationem noſtram, ſed vt obediamus diuinæ vocationi. *Quos enim*, inquit, *prædeſtinauit, vocat in pœnitentiam, quia quos prædeſtinauit, illos & vocauit. pœniteat te peccatorum, contumacem te fuiſſe aduerſus Deum, ſecutum te fuiſſe vias tuas malas.* Signum igitur prædeſtinationis noſtræ eſt pœnitentia, & dolor de peccatis noſtris.

Tertia vtilitas. Tertia vtilitas eſt feruor orationis ad Dominum, ſine quo nihil nec perficere, nec inchoare poſſumus. qua in re ſuadenda multus eſt

idem S.Auguſtinus,vtiturque ac monet nos etiam, vt vtamur in oratione noſtra ad Deum aſsiduè verbis illis: *Domine, da quod iubes,& iube quod vis.* *Lib. 2. de pecc mer. & remiſſ. cap. 5.*

Quarta vtilitas eſt ſuauitas quædam in Spiritu ſancto, quam percipit homo Dei munere in contemplatione amantiſsimæ præuentionis huius. hanc guſtabat Dauid, cùm cecinit; *Præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis.* ſed aduertamus ea, quæ in eadem Dauidis verba ſcripſit S.Bernardus: *Triplex nobis*, inquit, *neceſſaria eſt benedictio, præueniens, adiuuans, & conſummans. prima miſericordiæ, ſecunda gratiæ, tertia gloriæ. præuenit miſericordia conuerſionem, adiuuat gratia conuerſationem, perficit gloria conſummationem. Verùm in his tribus non immeritò dulcius ſapit ea, quæ non modò immeritos, ſed & malemeritos præuenit, vt dum adhuc ſumus filij iræ, & operamur opera mortis, ipſe cogitet ſuper nos cogitationes pacis, & ne petentibus quidem, immò & impetentibus, non inuocantibus, ſed prouocantibus, non interpellantibus, ſed etiam repellentibus, ſpiritum bonum, ſpiritum vitæ, adoptionis ſpiritum largiatur. quid illi animæ dulce ſapiat, cui miſericordia tanta non ſapit? Meritò proinde benedictio dulcedinis nominatur ea, quæ præuenit, quia quæ adiuuat fortitudinis, quæ conſummat plenitudinis eſt.* Legantur etiam quę adfert S.Auguſtinus, explicans illud Prophetæ: *Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabunt. quid eſt hoc?* inquit, *quia noſtri oblitus non es, cùm nos obliti te fueramus. hæc enim memoria ſuper nos prædicanda eſt, enarranda eſt, & quia valde dulcis eſt, manducanda, & eructanda eſt.* *Quarta vtilitas.* *Pſal. 20.* *Serm par. 39.* *In Pſal. 144.*

Ad extremum hîc animaduertendum videtur, eandem præuenientem gratiam, & adiuuantem efficere nihilominus conuerſionem alteram, quæ fit in nobis de gratia in virtutem, & de virtute in virtutem propter eandem omninò rationem. Sic enim S.Bernardus intelligit verbum Domini: *Ita Pater, quoniam ſic placitum fuit ante te*, & addit, *tuo placito ſunt, quod ſunt, non ſuo merito. nec enim inuenis merita, ſed præuenis: omnes peccauimus, & egemus præueniri. Tu ergo frater agnoſce te præuentum, & præuentum in benedictionibus dulcedinis, non à me qui nihil ſum, ſed ab illo qui me, vt de tua te ſalute monerem, aſpirando præuenit. nam vt multum mihi tribuas, plantator ſum, rigator ſum, abſque illo tamen qui incrementum dat, quid ſum? Ipſi te in omni humilitate ſubiicias, ipſi tota deuotione inhæreas, me verò vtere eius ſeruo, conſeruo tuo, comite in via, & cohærede futuro in patria*, quæ poſtrema verba ſancti Patris libenter adſcribo, vt intelligamus etiam, quo loco apud nos eſſe debeant, qui nos inſtituunt, & deducunt in viam ſpiritus. *Matth 11.* *Epiſt. 146.*

F Quo

Quomodo Deus excitet peccatores ad conuerſionem à peccatis.

CAPVT V.

QVAE reparationem lapſi, & iuſtificationem eius à peccato antecedunt, multa ſunt; omnia tamen diuinæ gratiæ ſunt beneficia, quibus Deus peccatorem mouet, vt in ſe ipſum redeat, & creatori ſuo ſe omnino reſtituat. Et quanquam ex Scripturis & Patribus ea poſſunt adferri, alienum tamen eſt ab inſtituta breuitate, ſingula recenſere. pręſertim cùm à ſancto Proſpero ferè numerentur, cùm ſcribit in hunc modum: *Gratia* Dei, inquit, *omnibus iuſtificationibus principaliter præeminet, ſuadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inſpirando conſilium, cor ipſum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.*

Lib. 2. de Vocatione gentium, cap. 26.

Solet Deus diuinis beneficiis hominem plerumque mulcere, vt reſipiſcat. *Vna ex diuinis præuentionibus*, inquit S. Gregorius, *ſunt diuina beneficia. vocat nos Deus cùm muneribus præuenit. reſpondemus nos vocationi eius, cùm dignè iuxta percepta munera, deſeruimus.* Adhibet interdum etiam flagella, vt S. Hieronymus & alij multi ſæpe teſtantur, vt quos non emẽdarunt beneficia, calamitates corrigant: eſtq; diuinæ vltionis formidandũ indicium, quod impij peccare ſinantur impunè. Sed hæc & alia multa his ſimilia externa ſunt, & remotiora. Admirabilia ſunt, nec explicari facilè poſſunt illa, quæ peragit Dominus in animis peccatorum, vt ad ſe redeant. & ingentis miraculi loco eſt intelligere, quomodo excutiantur & cõcutiantur à Domino conſcientiæ peccatorũ, vt tandem agnoſcant, & exuant immanem illam peccati ſeruitutem, ſeque libenter dedant clementiſsimo patri reuocanti. *Agit*, inquit S. Proſper, *hoc occulta, & potens Dei gratia, quæ dimotis terrenarum opinionum, & operum mortuorum fauillis, torrem obruti cordis exagitat, & deſiderio veritatis inflammat. non vt inuitum hominem ſubigat, ſed vt ſubiectionis cupidum faciat: nec vt ignorantem trahat, ſed vt intelligentem, ſequentemq; præcedat.* idcirco S. Auguſtinus affirmat, maius opus diuinæ poteſtatis extitiſſe, ex impio pium facere, quàm mundum vniuerſum condidiſſe.

Lib. 4. moral. cap. 19.

In Pſal. 54.

Ibidem.

In Ioan tract. 27.

Eſt igitur ſecretum hoc ſoli Deo planè cognitum, ſolius enim Dei donum, & partus eſt. poſſumus tamen ex his, quæ Scriptura diuina teſtatur, & à ſanctis Patribus, ac experientia ipſa didicimus, quas nam affectiones in peccatoris quam conuerſurus eſt, animam, Deus immit-

immittat, aliqua coniectura conſequi, & ad ordinem certum reducere, ſimul cum iis quibus pœnitentia completur vniuerſa.

Primo igitur loco ſtatuitur commiſſæ culpæ cognitio.

Secundo, timor ſupplicij peccato debiti.

Tertio, dolor de offenſione & iniuria Deo per peccatum illata.

Quarto, ſpes veniæ impetrandæ à diuina miſericordia.

Quinto, amor erga Deum tam liberaliter condonantē iniuriam.

Sexto, propoſitum, firmaque voluntas ſecuturæ emendationis.

Septimo, confeſsio peccatorum.

Octauo, ſatisfactio per pœnitentiæ opera.

Seriem & quaſi hiſtoriam horum omnium, & multorum aliorum, quæ ad tam mirandum diuinæ gratiæ opus concurrunt, deſcribit S.Bernardus, aut quiſquis eſt auctor, & quaſi in tabella depingit in ſermone quem inſcripſit: Parabola de filio Regis. nobis nunc agendum eſt de prædictis ſingulis capitibus breuiter. Si tamen prius monuerimus, & peccatores, & eos qui ad eorum conuerſionem incumbunt, duo inter alia omnia poſſe plurimum ad reuocandos homines ad bonam vitam. Primum quidem eſt oratio Sanctorum aſsidua, *Primum.* qualis erat, quam pro chariſsimis filiis aſsiduè Deo offerebant Apoſtoli adhuc viuentes, ſed non hæc ſolùm, ſed etiam peccatoris ipſius, ſi conſtans ſit, & deuota. ſic enim ſcribit S. Auguſtinus: *Nemo poteſt venire ad me, niſi pater meus traxerit eum. Magna gratiæ commendatio. nemo venit niſi tractus. quem trahat, quem non trahat: quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare, ſi non vis errare. ſemel accipe, & intellige. non traheris, ora vt traharis.* Secundum verò eſt, audire verbum Dei, vel ſaltem legere attentè & piè. ſiquidem dicit Dominus de eo: *Nunquid non verba mea ſunt quaſi ignis, & quaſi malleus conterens petram?*

In Ioan. tract. 26. Ioan. 6. *Secundum.* *Ierem. 29.*

Quæ peccati cognitio ad lapſi reparationem & conuerſionem requiritur.

CAPVT VI.

INTER alia quæ Dauid poſt lapſum in grauiſsima illa duo flagitia Domino proponit, ad commouẽdam pietatem, & commiſerationem eius, primum locum obtinet illud: *Quoniam*, inquit, *iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper.* quo loco ſcribit S. Auguſtinus: *Ideo peto vt ignoſcas, quia ego cognoſco.* Et alibi: *Quo pacto, quæſo, Deus dignatur ignoſcere, quod in* *Pſal. 50.*

Hom.50.lib.50. hom. *ſe ipſe homo dedignatur agnoſcere?* Et S.Hieronymus: *Si ponis*, ait, *peccatum tuum ante te, Deus non ponit ante ſe.*

In Pſal.50. Duplex autem de peccato haberi poteſt conſideratio. vna, quæ ad peccatum duntaxat cognoſcendum refertur: altera, quæ ſimul ſpectat eius deteſtationem. de priore, non eſt, quod multum quærat peccator, nec de ea à nobis ſermo inſtituitur hoc loco, quia pertinet ad Theologos. poſterior noſtra eſt, & hanc debet in primis comparare, qui ſeriò conuerti ad Dominum, ſatagit.

1. Cognoſcat igitur primùm peccator, quomodo concipiatur, & formetur in anima peccatum, quo modo idem foras prodeat in opus, & in exemplum. qua de re S.Gregorius: *Quatuor modis*, inquit, *peccatum perpetratur in corde, quatuor conſummatur in opere. In corde namque ſuggeſtione, delectatione, conſenſu, & defenſionis audacia perpetratur. fit enim ſuggeſtio per aduerſarium, delectatio per carnem, conſenſus per ſpiritum, defenſionis audacia per elationem. culpa enim quæ terrere mentem debuit, extollit, & deiiciendo eleuat, ſed grauius eleuando ſupplantat. Vnde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hoſtis his quatuor ictibus fregit. nam ſerpens ſuaſit, Eua delectata eſt, Adam conſenſit. qui etiam requiſitus confiteri culpam, per audaciam noluit. hoc verò in humano genere quotidie agitur. ſerpens ſuadet, quia occultus hoſtis mala cordibus hominum latenter ſuggerit. Eua delectatur, quia carnalis ſenſus ad verba ſerpentis mox ſe delectationi ſubſternit: conſenſum verò Adam mulieri præpoſitus præbuit, quia dum caro in delectationem rapitur, etiam à ſua rectitudine ſpiritus infirmatus inclinatur: & requiſitus Adam confiteri culpam noluit, quia videlicet ſpiritus, quo peccando à veritate disiungitur, eo in ruinæ ſuæ audacia nequius obduratur. Eiſdem etiam quatuor modis peccatum conſummatur in opere. prius namque latens culpa agitur, poſtmodum verò etiam ante oculos hominum ſine confuſione reatus aperitur. dehinc, & in conſuetudinem ducitur. ad extremum verò, vel falſæ ſpei ſeductionibus, vel obſtinatione miſeræ deſperationis enutritur.*

Lib. 4 moral. cap.25.

2. Secundo loco oportet, intelligat idem, quando nam peccatum ſit mortiferum; quando venia dignum, & de hoc ipſo idem B.Gregorius ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum ita docet: *Neceſſaria eſt*, inquit, *magna diſcretio, vt inter ſuggeſtionem, delectationem atque conſenſum iudex ſui animus præſideat. Cùm enim malignus ſpiritus peccatũ ſuggerit in mente, ſi nulla delectatio ſequatur, peccatum omnimodò perpetratum non eſt. cum verò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit naſci. ſi autem etiam ad conſenſionem ex deliberatione deſcendit, tunc peccatum cognoſcitur perfici. in ſuggeſtione igitur peccati ſemen eſt. in delectatione fit nutrimentum. in conſenſu perfectio. Et ſæpe contingit, vt hoc quod ſpiritus malignus ſeminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi conſentiat. & cùm caro ſine anima delectari nequeat, ipſe tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delecta-*

Lib.12. Regiſtri cap.11.

delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, nec conſentiat, & tamen delectatione ligatus ſit, ſed ligatum ſe eſſe vehementer ingemiſcat. Eandem rem adhuc planius explicat S. Bernardus. & quia res eſt magni momenti, ad ipſius etiam verba attendiſſe oportet. *In nobis*, inquit, *eſt, ſi vinci nolumus. & nemo noſtrum in hoc certamine deiicitur inuitus. ſub te eſt, ô homo, appetitus tuus, & tu dominaberis illius. poteſt inimicus excitare tentationis motum, ſed in te eſt, ſi volueris, dare, ſeu negare conſenſum. in tua facultate eſt, ſi volueris, inimicum tuum facere ſeruum tuum, vt omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflammat inimicus deſiderium tibi, vanitatis, aut impatientiæ, cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum, ſolummodò ne conſenſeris, & quoties reſtiteris, toties coronaberis.* *Ser. 5. in quadrageſima.* *Geneſ. 4.*

Tertio cognoſcat peccator peccati dicam ne vim, & naturam, an immaniſsimam atrocitatem. Primùm enim iniuria eſt, vt attigimus capite tertio, quam Deo facit, qui peccat, qua indicit illi inimicitias ſempiternas. derelinquit enim (vt Scriptura loquitur) Deum ſuum, contemnit, ſpernit. à Deo recedit cor eius, aduerſus Deum rebellis eſt homo, recalcitrat, apoſtatat, repugnat, & quaſi bellum gerit. & reipſa ita inſoleſcit ſuperbia atque barbarie, vt Deum odio proſequatur. imò apud Apoſtolum peccatores accuſantur, tanquam Deum facto negantes. quo loco ſanctus Hieronymus: *Quotieſcunque*, inquit, *vincimur vitiis, atque peccatis, toties Deum negamus*. quam immanitatem meritò conſequitur odium Dei ipſius aduerſus peccatorem (*odio enim eſt Deo impius, & impietas*, ait Salomon) & maxima abalienatio voluntatis eius ab homine, tanquam ab hoſte nominis, & gloriæ ſuæ. 3. I. *Ierem. 2.* *1 Reg. 2.* *Ierem. 33.* *Ierem. 17.* *Num. 15.* *Ezech. 2.* *Iſa. 45.* *Epheſ. 1.* *Sapient. 14.*

Deinde, pondus grauiſsimum eſt peccati labes, quod hominem ad vilia quæque deiectum non ſinit dignas ſe, hoc eſt, cœleſtes cogitationes ſuſcipere. ob quam cauſam iniquitas apud Zachariam deſcribitur, ſedens in talentum plumbi: *Omne enim peccatum*, inquit S. Gregorius, *graue eſt, nec permittit animam ad ſublimia eleuari*. neq; enim deſertor Dei eſt peccator, niſi quia animo rebus creatis, iiſq; infrà ſe poſitis, adhæreſcit, & colligatur, & ob amorem bonorum commutabilium, quod ſæpe & fusè docet S. Auguſtinus, contemnit ſummum illud incommutabile, ac diuinum bonum. II. *Zachar. 5.* *Homil. 2. in Ezech.*

Hinc efficitur peccatorem, hac peccati quaſi eſca captum, non ſolùm proſternere ſeſe, & abiicere ad eá, quibus præeſſe iure debet, & dominari; ſed eodem ipſo peccati impetu in alia, eaque plerumque grauiora ſcelera præcipitare; abiectaque recta ratione viuere potius pecudum ritu, quàm hominum. quem propterea monſtro ſimilem ex homine belluaque conflato ſcripſit S. Gregorius: *Quod ſi* III. *Lib. 7. moral. cap. 13.*

quando, inquit, *quaſi ab obtentu rationis incipit, ſemper tamen ad irrationabiles motus tendit. & quaſi homo in beſtiam deſinit, dum culpa per rationis imaginem incohans vſq; ad irrationabilem effectum trahit.* Ex quo exiſtit abominanda illa peccati fœditas, qua homo ſceleſtus, & peccati lue inquinatus inuiſus redditur Deo, & Angelis eius. quamuis vt ſcribit

In Pſal.37. ſanctus Auguſtinus: *Illi peccata non puteant, qui non habet olfactum animæ ſanum.*

IV. Sequitur ad prædicta atrox peccati tyrannis, qua ſibi peccatorem omninò ſubiicit, eiuſque animam, vt ait S. Chryſoſtomus dirè vexat, lacerat, ſecat. neque hæc ſolùm, ſed ſimul etiam tyrannis Satanæ, cuius peccator per peccatum ex filio Dei filius efficitur, & vile mancipium, vt ex Scripturis ritè colligit S. Auguſtinus. & iam capit. tertio à nobis eſt explicatum. addit denique S. Chryſoſtomus, peccatorem non ſubſtantia quidem, voluntate tamen conuerti in dæmonem. voluntatum nimirum indiuidua conglutinatione, vt propterea à Domino dictum ſit: *Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere.* Quod igitur ſupplicium tanto ſceleri ſtatui à Deo potuit dignius, & accommodatius, quàm rebelles hoſce, ac deſertores æterno cœli exilio damnare, & ſempiternis apud inferos flammarum incendiis adiudicare?

Homil.9. in 1. Corinth.

In 1. Ioan. tract.4.

Homil.2. de Lazaro.

Ioan.8.

V. Hæc omnia ad peccati grauitatem intelligendam ſatis ſunt quidem, præſertim iuncta iis quæ dicta ſunt cap. tertio huius libri, & adhuc dicentur in cap.15. ſed reſtat adhuc quiddam, quod, ni fallor, prædicta omnia ad fidem huic rei faciendam longè ſuperat. idque à S. Bernardo his verbis exprimitur: *Ludebam ego foris in platea, & in ſecreto regalis cubiculi ſuper me ferebatur iudicium mortis. audiuit hoc vnigenitus eius, exiit poſito diademate ſacco veſtitus, aſperſus cinere caput, nudus pedes, flens & eiulans quod morte damnatus eſſet ſeruulus eius. Intueor illum ſubitò procedentem, ſtupeo nouitatem, cauſam percunctor, & audio. quid facturus ſum? ad huc ne ludam? & deludam lachrymas eius? planè ſi inſanus ſum, & mentis inops, non ſequar eum, nec ſimul cum lugente lugebo. Ecce vnde pudor, dolor & timor vnde? vtiq; quia ex conſideratione remedij, periculi mei æſtimo quantitatem. neſciebam, ſanus mihi videbar. & ecce mittitur virginis filius, filius Dei altiſſimi, & iubetur occidi, vt vulneribus meis pretioſo illius ſanguinis balſamo medeatur. Agnoſce, ô homo, quàm grauia ſunt vulnera, pro quibus neceſſe eſt Dominum Chriſtum vulnerari. ſi non eſſent hæc ad mortem, & mortem ſempiternam, nunquam pro eorum remedio Dei filius moreretur.*

Serm.3. in natali Domini.

Ad comparandam tam neceſſariam, & ſalutarem cognitionem, ex qua oriatur deinde dolor de peccatis, ad iuſtificationem neceſſarius, faciunt in primis meditationes de peccatis, quæ à B. P. Igna-

tio

tio initio primæ hebdomadæ Exercitiorum in hunc finem poſitæ ſunt.

Quis timor à peccatore concipi debeat in conuerſione à peccato.

CAPVT VII.

HAEc ipſa conſideratio mortis Chriſti obitæ pro peccatorum noſtrorum expiatione reducit nobis in mentem diuinam iuſtitiam, & aperit nobis fontem timoris Domini. nam vt dixit ipſemet Chriſtus in mediis ſuæ paſſionis tormentis conſtitutus, *ſi in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet?* *Luc. 23.* ſi enim proprio filio, & tali filio Deus non pepercit, ſed in eo, in quo *Roman. 8.* omnis ſanctitatis flos, & quaſi viriditas efflorеſcebat, poſuit iniquitates noſtras, voluitque vt per ignem tantorum tormentorum tantum germen noſtri cauſa tranſiret, quid faciet nobis, nobis, inquam, arboribus per peccata penitus areфactis, rore diuinę gratię deſtitutis, ſi nos ipſos non incitauerimus ad rectè viuendum, abiecerimuſque à nobis peccatorum onera? Quo loco illud inprimis intelligendum eſt, neceſſariam eſſe nobis cognitionem & fidem diuinæ iuſtitiæ, ac diuinorum iudiciorum momenta, quæ ex Scripturis habemus, diligentiſsimè examinanda. nam (vt ſentit S. Baſilius) ex fide hac exiſtit *Reg. breu. Inter. 109.* timor ſalutaris, & ad peccatorum execrationem neceſſarius. explicat autem rem hanc alibi, ponitque quaſi ob oculos huius timoris or- *In Pſalm. 33.* tum, & incrementa, his verbis: *Si quando te ſenſeris ad vnum aliquod cieri, & proſilire peccatum, mihi ad mentem reuoca formidabile illud, nec vlli mortalium tolerabile Chriſti iudicium, in quo quidem præſidet iudex in alto & ſublimi throno. aſtabit porrò creatura omnis pratrepida, & contremiſcens ad illius glorioſum, & illuſtrem aduentum. & ſinguli quiq; ſiſtentur, de his examinandi, quæ quiſque geſsit in viuis. Deinde eos, qui multa perperam in vita admiſerunt, horendi quidem ac triſtes circumſtabunt Angeli, ignem paratum contuentes, ignem expirantes, propter propoſiti amarulentiam, vultum præferentes nocti ſimilem, pro mœrore atque hominum odio. Subinde conſpicient barathrum in imum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignem obſcurum, cauſticas vires habentem, luce deſtitutum. Inde vermium innumerabilium genus venenoſum, ac carniuorum eſitans ſemper, nec tamen ſe exſatians, intolerabiles dolores morſibus infligens. Poſtremò omnium duriſsimam pœnam, probrum illud, & verecũdiam ſempiternam. Hæc tu time, & huiuſmodi timore eruditus quaſi freno quo-*

piam

piam arce animam, & inbibe, cùm propendet ad concupiſcentiam vitioſam. Hic

Pſalm 33. ille timor eſt, quem docet per fidem Deus. *Venite*, inquit, *filij, audite me, timorem Domini docebo vos. vox*, inquit S. Baſilius, *eſt hæc magiſtri ſuos intimo complectentis affectu, & ad condiſcendam diſciplinam paterna commiſeratione eos inuitantis.*

Coll. 11 cap. 6. & 13. Ser. 2 Domin. 6. poſt octauã Epiph.

Cæterùm timor hic à Patribus, præſertim verò à Caſsiano, & S. Bernardo, triplex eſſe dicitur. Primus timor eſt (inquit S. Bernardus) ne cruciemur in gehenna. Secundus ne excluſi à viſione Dei priuemur tam inæſtimabili gloria. Tertius replet animam omni ſollicitudine timidam, ne fortè deſeratur à gratia. prior ille metus bonus eſt, & ſalutaris, ſed ſimilis illi timori, quo anguntur famuli aduerſus heros, qui eos imperio coërcent, & continent in officio adhibita ſæuitia. & ſanè hinc inchoandum eſſe in exordio conuerſionis tradunt omnes, illi præſertim, qui diu peccatorum laqueis irretitus, longa conſuetudine deprauatæ vitæ theſaurizauit ſibi iram, Dominumq; contra ſe ad vindictam concitauit & armauit. Excitatur autem hic ſeruilis timor meditatione mortis, inferni, atq; vltimi iudicij. Sed non in eo ſiſtendum eſt, ſed potius ex hoc timore faciendus gradus eſt ad ſuperiores alios, maximè verò ad tertium, qui longè ſublimior ac perfectior reliquis eſt. nam (vt ait Caſsianus) primi duo proprij ſunt hominum eorũ, qui ad profectum tendentes, nondum affectum concepere virtutum. Tertius ſpecialiter Dei eſt, & eorum, qui in ſeſe imaginem Dei, ac ſimilitudinem receperunt. ille namq; ſolus ea quæ bona ſunt, nullo metu, nulla remunerationis gratia prouocante, ſed ſolo bonitatis operatur affectu. quæ doctrina aliorum etiam Patrum eſt, maximè S. Auguſtini.

Ser. 18 de Verbis Apoſt. in Pſal 118. conc. 16. & in Pſalmum 127.

Quia tamen prior ille ſeruilis timor maximè locum habet in prima hac, de qua loquimur, inueterati peccatoris conuerſione, libet hic adiicere praxim S. Bernardi, quæ ad prædictum timorem, alioſq; ſuſcitandos in corde, ni fallor, valebit plurimum. Sic verò

Serm. 16 in Cant. ſcribit: *Penſa cuius ſit formidinis, & horroris tuum atque omnium contempſiſſe factorem, offendiſſe Dominum Maieſtatis. Maieſtatis eſt timeri, Domini eſt timeri. & maximè huius Maieſtatis, huiuſq; Domini. Ille ille timendus eſt, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam. paueo gehennam, paueo iudicis vultum, ipſis quoq; tremendum angelicis poteſtatibus. Contremiſco ab ira potentis, à facie frigoris eius, à fragore ruentis mundi, à conflagratione elementorum, à tempeſtate valida, à voce Archangeli, & à verbo aſpero. Contremiſco à dentibus beſtiæ infernalis, à ventre inferni, à rugientibus præparatis ad eſcam. horreo vermem rodentem, & ignem torrentem, fumum, & vaporem, & ſulphur, & ſpiritum procellarum. horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquam,*

æquam, & oculis meis fontem lachrymarum: vt præueniam fletibus fletum, & ſtridorem dentium, & manuum pedumq́ dura vincula, & pondus catenarum prementium, ſtringentium, vrentium, nec conſumentium. Heu me, mater mea, vt quid me genuiſti filium doloris, filium amaritudinis, indignationis & plorationis æternæ? Cur exceptus genibus, cur lactatus vberibus, natus in combuſtionem & cibum ignis? S. Auguſtinus breuius, & ad rem: *Aſcendat*, inquit, *homo aduerſum ſe tribunal mentis ſuæ, & conſtituto in corde iudicio adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor.*

Lib. 50. homil. homil. 50.

De compunctionis dolore, amore item & ſpe, quæ concipi debent à peccatore, vt ritè conuertatur.

CAPVT VIII.

COMPVNCTIONIS *gratia*, inquit ſanctus Gregorius, *menti non infunditur, niſi prius ipſa ei peccati magnitudo monſtretur.* igitur vbi per cognitionem peccati diuinitùs illuſtrata mens peccatoris eſt, ſperandum eſt, facilè ſubſecuturum donum compunctionis. cognoſcitur verò donum hoc præſens eſſe, quando in peccatorum recordatione mens & conſcientia conturbata in lachrymas ſaltem cordis erumpit. Sic Sanctus idem in verba illa Iob: *Occupet eum caligo, inuoluatur amaritudine.* quia, inquit, *caligine oculus confunditur, ipſa per pœnitentiam mentis noſtræ confuſio caligo nominatur. cùm enim ad mentem malè geſta pœnitẽdo reducimus, graui mox mœrore confundimur. perſtrepit in animo turba cogitationum, mœror conterit, anxietas deuaſtat, in ærumnam mens vertitur, & quaſi quodam nubilo caliginis obſcuratur. quem enim fructum, ait Apoſtolus, habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? diem verò amaritudine inuoluimus, cùm prauæ delectationis gaudium, quæ ſupplicia ſequatur aſpicimus, & aſperis hoc fletibus circundamus. ſed ſi ita eſt, quanta animaduerſione pœnitentiæ huius diei nox ferienda eſt, videlicet ipſe conſenſus ad culpam? vnde & aptè ſubiungitur, noctem illam tenebroſus turbo poſſideat. quaſi enim quidam turbo tempeſtatis eſt concitatus ſpiritus mœrorũ.*

Lib. 5 in 1. Reg. cap. 11. — *Lib. 4. moral. cap. 17.* — *Iob 3.* — *Rom. 6.*

Porrò compunctionis apud S. Gregorium duo ſunt genera, vt ſæpe ille docet, cui addi debet tertium ex aliis auctoribus, & præſertim S. Bernardo. De primis duobus ita ſcribit ſanctus Pontifex: *Duo compunctionis genera ſunt, quia Deum ſitiens anima prius timore compungitur, poſt amore. Prius enim ſeſe in lachrymis affecit, quia dum malorum ſuorum recordatur,*

Lib 3. dialog. cap. 34. lib. 2. ſuper Ezech. homil. 22. & lib. 5. in 1. Reg. cap. 14.

pro his perpeti æterna ſupplicia pertimeſcit. at verò cùm longa mœroris anxietate fuerit formido conſumpta, quadam iam de præſumptione veniæ ſecuritas naſcitur, & in amore cæleſtium gaudiorum animus inflammatur. & qui prius flebat, ne duceretur ad ſupplicium, poſtmodum amariſſimè flere incipit, quia differtur à regno. Hæc S. Gregorius.

Primum compunctionis genus illud eſt quod à Theologis appellatur attritio, nec alio nomine dignum eſt, eo quod adhuc longè diſtat ab altiſsimo illo mœrore, & dolore cordis, qui contritio nominatur. Secundum etiam mœroris genus licet cum amore cõiunctum ſit, eſt nihilominus & ipſum attritio, licet priore excellentius, vt quod ex amore proficiſcitur. non autem adhuc cõtritio, quia nititur non amori Dei perfecto, qualem exigit contritio, ſed amori cœleſtium gaudiorum, qui non ineptè appellatus eſt amor concupiſcentiæ.

Neceſſe igitur eſt, vt altiorem gradum de peccatis commiſsis dolor teneat, itaque afficiat peccatoris animum, vt non amore aliquo ſui peccata ſua defleat, ſed præcipuè ipſo amore ſolius Dei, in quem ſolum grauiſsimè iniurioſus fuit, ſanctiſsimam eius legem violãdo, eiuſque voluntatis placita temerè reſcindendo. hanc contritionem non poterat explicatius vno verbo nominare S. Bernardus quam nomine pudoris. & hic eſt tertius compunctionis altiſsimuſque gradus. ſic verò ſcribit: *Cogitantem quod Patrem offenderim, eſt certè quod pudeat, & ſi non quod terreat. voluntariè genuit me verbo veritatis, non ſtimulo carnalis cupiditatis excuſſit, quemadmodum genitor carnis meæ. Deinde etiam non pepercit vnigenito pro ſic genito. ita ipſe quidem patrem ſe exhibuit mihi, ſed non ego me illi viciſſim filium. Quanam fronte attollo iam oculos ad vultum patris tam boni, tam malus filius? pudet indigna geſſiſſe genere meo. pudet tanto patri vixiſſe degenerem.* Exitus *aquarum deducite oculi mei: operiat confuſio faciem meam, vultum meum pudor ſuffundat, occupetq́ caligo. deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. proh pudor, quem fructum habui, in quibus nunc erubeſco? ſi in carne ſeminaui, de carne non metam niſi corruptionem, ſi in mundo, & ipſe tranſit, & concupiſcentia eius. Quid? caduca, vana, & propè nulla, & quorum finis mors eſt, infelix & inſanus præferre non erubui æterni Patris amori, & honori. confundor, confundor audire: ſi ego Pater, vbi eſt honor meus? ſed & ſi pater nõ eſſet: obrueret me beneficiis. Inſtaurat aduerſum me teſtes. (vt alia innumera taceam) huius corporis victum, & huius temporis vſum, & ſuper omnia ſanguinem dilecti filij clamantem de terra. pudet ingratitudinis, quanquam ad confuſionis cumulum arguat etiam reddidiſſe mala pro bonis. & odium pro dilectione. Minimè quidem mihi à benefactore, ſicut à patre timendum. verus quippe beneficus eſt, dans affluenter, & non improperans. Non improperat dona, quia dona ſunt:*

Serm. 16. in Cantic.
Iacob. 1.
Pſalm. 118.
Pſalm. 68.
Pſalm. 30.
Galat. 6.
1. Ioan. 2.
Malach. 1.

na ſunt: & beneficia ſua mihi dedit, non vendidit, deniq; ſine pœnitentia ſunt dona eius. at quanto de illo benignius, tanto de me indignius ſentire cogor. Erubeſce nihilominus, & dole anima mea, quoniam etſi illũ non repetere, & non improperare decet: nos tamen omnino dedecet ingratos, immemoreſq; extitiſſe. Heu quid vel nunc tandem retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Psalm. 115. Hæc ille. Ex quibus etiam colligi poſſunt ea quæ in nobis amorem hunc pudoremque facilè excitant.

Amorem ſpes comitatur, vel etiam anteit, vt cauſa & fons amoris. illa, inquam, ſpes, quæ tremefactam voluntatem & mentem peccatoris, confuſioniſque tenebris obrutam erigit ad diuinæ, & ſummæ miſericordiæ viſcera contemplanda, liberans à periculo peſsimæ deſperationis, in quam ſanè præceps rueret, ſi timore ſaucia timori habenas remitteret: eamque in ſingulari ſupernæ gratiæ conſolatione conſtituens. Sed libet de re hac audire ſanctum Bernardum: *In pace in idipſum*, inquit ex Pſalmo, *dormiam, & requieſcam. quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. quod equidem tale eſt. Donec quis premitur à ſpiritu ſeruitutis, parumq; habet de ſpe, de timore plurimum, non eſt ei pax, neque requies, fluctuante nimirum conſcientia inter ſpem, & timorẽ, maximèq; quod ſupercedente timore abundantius cruciatur. nam timor pœnam habet, & ideo non eſt illi dicere, In pace in idipſum dormiam, & requieſcam. quando nec dum ſe ſingulariter in ſpe conſtitutum dicere poteſt. Cæterùm, ſi paulatim per incrementum gratiæ cœperit deficere timor, & proficere ſpes, cùm demùm ad hoc ventum fuerit, vt totis viribus exurgens charitas in aduentum ſpei foras mittat timorem, non eiuſmodi anima ſingulariter in ſpe conſtituta videbitur, ac proinde in pace in idipſum dormire iam & requieſcere? Si dormiatis inter medios cleros penna columbæ deargentatæ, quod propterea dictum puto, quoniam eſt locus inter timorem & ſecuritatem tanquam inter leuam, & dexteram media videlicet ſpes, in qua mens & conſcientia molli nimirum ſuppoſito charitatis ſtratu ſuauiſsimè requieſcit. & de ferculo Salomonis dicitur, media charitate conſtrauit propter filias Hieruſalem. nam qui ſe ſingulariter in ſpe conſtitutum ſentit, non iam in timore ſeruit, ſed in charitate requieſcit.*

Serm. 52. in Cantica. Pſalm. 4

Pſalm. 67.

Cantic. 3.

De propoſito emendationis, confeſſionis Sacramento, & ad Chriſtum Saluatorem conuerſione in eundem finem neceſſaria.

CAPVT IX.

Lib. 3 in 1 Reg. cap. 7.

PERFECTE *conuertitur*, ſcribit ſanctus Gregorius, *qui cùm ſemel quod prauè egerat, plangit, quod rurſum plangat, vltra non repetit.* id quod ab aliis Patribus conſtanti conſenſu prædicatur. *In lege poſitum eſt,* inquit S. Hieronymus, *in vibice & cicatrice combuſtura lepram ſolere generari, & mutare colorem pili, & ad priorem deformationem cicatricis nouellam accedere fœditatem. hoc propterea ne quis ſecurus de pœnitentia peccet, & cauterio indigeat, & ſanatus vulneretur.* & ſanè vera contritio, intimuſque de peccatis commiſsis dolor hoc firmum propoſitum voluntatis, non eadem iterum, nec alia denuò ſcelera patrandi, gignat, oportet. alioquin & dolor fictus habebitur, & contritio ſimulata. talis fuit triſtitia Corinthiorum ab Apoſtolo commendata, tanquam parens perfectæ pœnitentiæ, ex qua ſequitur hæc conſtans deliberatio in eadem non recidendi in poſterum.

Leuit. 13. In Michaam cap. 7.

2 Corinth. 7. *Idipſum quod contriſtati eſtis ad pœnitentiam, quantam,* inquit, *in vobis operatur ſolicitudinem?* hoc eſt, ad vitanda mala, & facienda bona, vt exponit S. Thomas, & ante illum ſignificauit S. Baſilius. in quam rem poſt peccatum adeò incubuit verus pœnitens Dauid, vt non ſolùm ſtatuerit, & iurarit cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei, ſed auſus ſit ſibi in hac re Deum, (cui ſoli nota erat mens eius, atque conſcientia) quaſi ſponſorem, & fideiuſſorem depoſcere. ſic Aquila & Theodotio, à quibus non diſſentit ſanctus Chryſoſtomus legunt illud: *Suſcipe ſeruum tuum in bonum, hoc eſt,* inquiunt, *ipſe ſponſorem te præbe promiſſi mei, quod ſcilicet leges tuas exequi ſtudebo.*

Ibid. lect. 3. *Moral. reg. 1. cap. 3.* *Pſal. 118.* *Ibidem.*

Ad imbuendum animum hominis vitæ prioris pertęſi, adeò ſanctis & neceſſariis affectionibus, quales illę ſunt omnes, quas proximè recenſuimus, mirificè iuuat hebdomada prima Exercitiorum B. P. N. Ignatij.

Cuius extrema clauſula poſt maturam conſcientiæ propriæ diſcuſsionem, eſt ſacramentalis confeſsio, altera tabula poſt naufragium à Chriſto Domino & Saluatore noſtro inſtituta; cùm dixit: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt,* de qua mihi hoc loco agendum non eſt vberius,

Ioan. 20.

vberius, quod ab aliis præclarè præſtitum eſt hoc officium, neque ad propoſitum noſtrum pertinet. Duo tamen breuiter attingenda ſunt. Primum eſt, quod à ſancto Bernardo fusè explicatur. Confeſsionem vt rectè fiat, quædam omninò requirere. *Omne, inquit, quod remordet conſcientiam confitere humiliter, purè, fideliter. ſunt qui gloriantur, cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis. hos tanquam ſeculares ab hac diſputatione amoueo. quanquam de his qui religiosè veſtiti ſunt, nonnunquam audimus aliquos reminiſci, & impudentiſſimè iactare mala præterita. Secularis adbuc animi indicium eſt hoc. nonnulli talia quaſi dolendo, & pœnitendo rememorant, ſed gloriam intentione captantes. hi commiſſa non diluunt, ſed ſeipſos illudunt. oportet confeſſionem eſſe ſimplicem. non intentionem (fortè quia latet homines) excuſare delectet, ſi ſit rea, nec leuigare culpam, quæ grauis eſt, nec alieno adumbrare ſuaſu. cùm inuitum nemo coëgerit. Primum illud non confeſſio eſt, ſed defenſio, nec placat, ſed prouocat. ſequens monſtrat ingratitudinem. & quo minor reputatur culpa, eo minuitur, & gloria indultoris. iam à poſtremo primi hominis dehortetur exemplum, nec culpam ſiquidem diſſitentis, nec tamen conſequentis veniam. non dubium quin ob reatus mulieris admixtionem genus excuſationis eſt, cùm argueris tu, alium incuſare. ſit autem & fidelis confeſſio, vt confitearis in ſpe, de indulgentia penitus non diffidens, ne tuo te ore, non tam iuſtifices, quàm condemnes. Iam verò ſic compunctus, & certus de vita, certus quoq; nihilominus es, vacuo nequaquam nomine appellari Ieſum eum, qui in te talia valuit, & voluit operari.* Serm 16 in Cant. Prouerb. 2.

Atque hoc ipſum alterum illud eſt, quod à me hoc loco afferendum eſt. Chriſtum Ieſum Dominum, & Saluatorem noſtrum huius operis totius auctorem, & tanti beneficij vendicare ſibi gloriam vniuerſam, & hiſce miſericordiæ tantæ viſceribus hominum corda ad ſui amorem mirabiliter excitare: *Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus* (ſcribit ſanctus Leo Papa) *hanc præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, vt & confitentibus pœnitentiæ ſatisfactionem daret, & eadem ſalubri ſatiſfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitteret. Cui vtiq; operi inceſſabiliter ipſe Saluator interuenit, nec vnquam ab his abeſt, quæ miniſtris ſuis exequenda commiſit, dicens; Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi: vt ſi quid per ſeruitutem noſtram bono ordine, & grato impletur affectu, nõ ambigamus per Spiritum ſanctum nobis fuiſſe donatum.* Chriſtus igitur Redemptor noſter, ipſe eſt, qui diuinam gratiam omnem, & eam præſertim, quæ facit ad peccatorum condonationem, per paſsionem, & mortem ſuam nobis meruit. Siquidem lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. ipſe eſt, qui Sacramẽtum reconciliationis inſtituit, ipſe, qui præuenit gratiæ ſuæ ſplendore, diſiicitque tenebras conſcientiæ, ipſe qui cor hominis excitat, commouet, & agitat, ipſe qui infigit timorem, ſuſcitat ſpem, ciet lachrymas Epiſt. 91. ad Theodorum. Matth. 28. Apocalyp. 1.

compunctionis, ignem amoris incendit, ipſe qui Sacramẽtalem virtutem gratiæ iuſtificantis productricem informat, & animat, qui in nouam creaturam hominem transfert depoſito veteri homine, qui nos in amicitiam recipit, qui patri ſuo reconciliat. vt planè non vacuo nomine (vt ait ſanctus Bernardus) Ieſus nominetur, qui in nobis talia valuit, & voluit operari. & alibi idem ſic: *Peccatum quod mors animæ eſt, nec compunctionis mihi ſenſum, nec confeſſionis reliquerat vocem, & eram mortuus. Venit is qui peccata dimittit, & vtrumque reſtituit, & dicit animæ meæ, ſalus tua ego ſum. Quid mirum ſi cedit mors, vbi vita deſcendit? Iam corde creditur ad iuſtitiam, & ore confeſſio fit ad ſalutem. iam oſcitat puer, & oſcitat ſepties, & dicit ſepties in die laudem dixi tibi Domine.*

Ibidem. Serm.15 in Cantic. Pſalm.34. Rom.10. 4.Reg.4. Pſalm.118.

Igitur ad eandem conuerſionem peccatoris concurrat neceſſe eſt, fides in Chriſtum Dominum, & timor venturi iudicis, & ſpes in ſanguine ipſius, & dolor quod in nobiſmet ipſis crucifixerimus Filium Dei, & oſtentui habuerimus, & amor erga tantum Redemptorem, & ingens ardenſque ſtudium illi eidem in omnibus obtemperãdi, eius veſtigia imitandi, reiecta denique mundi carniſque cura, Chriſto per eius Sacramenta inhærendi, Chriſtum eiuſque crucem amplectendi, Chriſtum in omnibus, quoad fieri poterit, induendi.

De ſatisfactione ac pœnitentiæ operum vſu.

CAPVT X.

Lib.6.in 1.Reg. cap.15.

SIGNVM *veræ confeſſionis,* inquit ſanctus Gregorius, *non eſt in oris confeſſione, ſed in afflictione pœnitentiæ. tunc namque benè conuerſum peccatorem cernimus, cùm digna afflictionis auſteritate delere nititur, quod loquendo confitetur. Vnde Ioãnes Baptiſta malè conuerſos Iudæos ad ſe confluentes increpans ait, Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. in fructu ergo non in foliis, aut ramis pœnitentia cognoſcenda eſt: quaſi arbor quippe bona voluntas eſt. cõfeſſionis ergo verba quid ſunt aliud, niſi folia? non ergo folia propter ſeipſa, ſed propter fructum nobis expetenda ſunt: quia idcirco omnis confeſſio peccatorum recipitur, vt fructus pœnitentiæ ſubſequatur. Vnde & Dominus arborem foliis decoram, fructu ſterilem maledixit, quia confeſſionis ornatum non recipit ſine fructu afflictionis.* Hæc ſanctus Gregorius.

Matth.3.

At hic fortaſsè quæret quiſpiam, cur recipienti Sacramentũ confeſsionis neceſſaria ſit ſatisfactio, non item illi qui Sacramento Ba-

priſmi initiatus eſt. Reſpondeo: Quia pœna comitatur culpam, & quanquam culpa remittitur per Sacramentum Pœnitentiæ, pœna tamen non omninò relaxatur, ſed potius cùm æterna eſſe deberet in temporaneam commutatur. iuſto ſanè Dei iudicio, vt qui aduerſus tam inſignem Dei liberalitatem pœnam omnem omninò condonātis in Baptiſmo, nouis ſceleribus poſtea patratis ingratus fuit, indignus etiam ſit, cui eadem in confeſsione penitus remittatur. quare oportet verè pœnitentem pœnas luere, quibus diuinæ iuſtitiæ ſatisfactum facilè putet. ob quam cauſam à ſancto Ambroſio fortè ſcriptū illud eſt: *Si peccator futuras pœnas gehennæ in hoc paruo vitæ ſpatio compenſauerit, ſe ipſum ab æterno iudicio liberat.* *Lib. ad Virginem lapſam, cap. 8.*

Quod ſi adhuc quæras, vnde vim habeat noſtra ſatisfactio. Vnde, inquam, & noſtra confeſsio. nempe ex pretioſiſsimo ſanguine Chriſti. Sanctus Bernardus cùm attuliſſet ex Apoſtolo, non relinqui nunc nobis alium Baptiſmum ſiue hoſtiam pro peccato, vndamque nunc exigi lachrymarum propriam, propriam baiulandam crucem, propria mortificanda membra, propriam hoſtiam immolandam; addit, *ſola nimirum ſecundi Adæ tribulatio purgat, quos contaminauit offenſio ſola prioris.* non quod propria ſufficere poſsit cuique ſatisfactio. quid enim eſt vniuerſa pœnitentia noſtra, niſi quòd ſi non compatimur, omninò non poſſumus conregnare? quod enim in nobis minus eſt, ipſe ſupplet: modicum tamen illud, quodcunque noſtrum eſt, non patitur reſeruari. Quod ſi omnis pœnitentiæ hoc proprium eſt, multò magis illius, quam pœnitenti peccatori in confeſsione Sacerdos imponit. hæc enim ex iiſdem Chriſti meritis, & ſanguine adhuc vires maiores obtinet, quàm alia quæuis voluntaria piorum operum exercitatio. *Serm. de ſim tribulat.*

Tertiò etiam quæri poteſt, quomodo ritè fiat ſatisfactio. Et vt nihil dicamus de ea, quam nunc attigimus in confeſsione accepta pœnitentia; Duobus modis apud ſanctos Patres ſcriptum eſt ſatisfactionis opera exerceri. Primùm, cùm contraria opponimus medicamenta peccatis. (vt loquitur ſanctus Gregorius.) ac propterea lubricis imponimus continentiam, tenacibus largitatem, iracundis manſuetudinem, elatis humilitatem. quo prorſus modo ſanctus Ambroſius inſtituit virginem lapſam ad pœnitentiam. *Mens*, inquit, *ac membra ſingula digna caſtigatione punienda. amputentur crines, qui per vanam gloriam occaſionem luxuriæ præſtiterunt. defluant oculi lachrymas, qui maſculum ſimpliciter non aſpexerunt. palleſcat facies, quæ quondam viruit impudicè. deniq; totum corpus incurſa maceretur cinere aſperſum, & opertū cilicio perhorreſcat, quia malè ſibi de pulchritudine placuit. cor verò ſit liqueſcens ſicut cera, ieiuniis inquietans* *Homil. 22. in Euangel.* *Cap. 8.*

ſeipſum,

ſeipſum, & cogitationibus ventilans. quare fit ab inimicis ſubuerſum. ſenſus etiam crucietur, quia in membra corporis cùm haberet dominationẽ malo ceſsit imperio. Hæc ſanctus Ambroſius.

Modus alter eſt, cùm indiſtinctè operibus bonis, & illis maximè quæ cum carnis caſtigatiône coniuncta ſunt, feriò opera datur. tribus *Tob.12.* illis præſertim, orationi, ieiunio, & eleemoſynæ, à ſancto Angelo Raphaële Tobiæ commendatis. in quibus ſanctus Auguſtinus ſcribit, *Lib. de perfect. iuſt. cap.8. ad 17.* poſitam eſſe in hac vita hominis iuſtitiam. & alij plerique ſancti Patres auctores ſunt, iis ipſis ſtare fidem, conſtare deuotionem, manere *Petrus Chryſol. ſerm. 43.* virtutem. quare doctrinam hanc tanquam firma fide tenendam omninò amplecti, & reuereri debemus. nec in re tam certa confirmanda eſt diutius immorandum. legantur alij qui ex inſtitutò in hoc argumento explicando bene ſe gerunt.

Nos quarto loco quæramus, an huiuſmodi pœnitentiæ opera, ſint ab omnibus eodem prorſus modo ſubeunda. Et huic quæſtioni hæc eſt reſponſio. Vbi quiſque Eccleſiæ, aut Sacerdotis confeſſarij, aut inſtituti proprij præceptis planè obtemperauerit, in iis ſanctorũ operum actionibus exercendis, ſi quid amplius poſsit vel debeat addere, vel quaſi ſupererogare, agat cum viris prudẽtibus, & ſpiritu Dei præditis. quos omninò in conſilium adhibendos initio docuimus. alioquin viæ difficillimæ ducibus ſpretis, aut de recto itinere diſcedet, aut declinabit ſaltem: ij ergo iudicent, quid oneris amplius in re hac ſuſtineri poſsit, conſideratis primùm iis omnibus, quorum ratio *Coll. 2. cap. 10.* in graui deliberatione habenda eſt. Caſsianus certè non ſolùm cogitationes internas ſeniorum examini reſeruari iubet, ſed vniuerſa etiam, quæ agenda ſunt. Et quidem, quod attinet ad ieiunia aliaſque ſimiles corporis afflictiones, cùm non omnibus poſsit eadem forma *Cap. 24.* præſcribi, idem fieri oportere demonſtrat exemplo Beniamin cuiuſdam monachi, qui quod obſtinatione, & peruicacia mentis ſuæ in abſtinentiæ ratione ſeruanda definitionibus potius propriis, quàm traditionibus ſeniorum acquieuerit, relicta eremo rurſus ad vanitatem ſeculi ſit deuolutus, *ruina*, inquit, *ſua cunctos docens, neminem ſuis definitionibus, vel proprio iudicio confidentem perfectionis culmen aliquando poſſe* *Inter. 128.* *conſcendere.* Qua de re ſæpe ſanctus Baſilius, ſed præſertim in regulis breuioribus, in quarum vna tanquam fulmen iacit aduerſus huiuſ*Ephe. 2.* modi homines dictum illud Apoſtoli, *Facientes voluntates carnis, & cogi-* *Inter. 138.* *tationum, & eramus natura filij iræ.* & poſtea adhuc copioſius plura adiungit, quæ quiſque apud illũm legere facilè poterit: demumq; concludit; *Si ſit qui neceſſario acriore vel ieiunio, vel vigilia, vel alia quauis re opus eſſe arbitretur, rationẽ is, quare id ſic exiſtimet, iis aperito, quibus credita eſt com-*

munia

munũ diſciplinæ procuratio. & quod illi ſtatuerint, id obſeruato. ſiquidem fieri poterit, vt neceſsitati illiũs alia ratione melius conſulatur. Et ſanctus Bernardus cùm laudat vt virum ſanctiſsimum Humbertum monachum, vita functum, minus tamen laudãdum ex eo putat, quod præter voluntatem eius, nimiam aliquando ſectatus eſt abſtinentiam. [*Serm. de obitu Humberti.*] *Credo*, inquit, *quia ſi quid triſte ſenſit, propter hos ſenſit. quod minus nobis conſenſit de neceſsitate corporis ſui.* quanquam hac etiam de re ſequenti libro dicturi ſumus plura. [*Capite duodecimo.*] hæc ſufficiant pœnitenti.

De coniecturis perfectæ conuerſionis & pœnitentiæ.

CAPVT XI.

QVI ſtatum conuerſionis, quam hactenus deſcripſimus, attigerit, ſe Deo amicum & charum eſſe facilè ſibi perſuadere poteſt, non tamen certus omninò eſſe, ſe cum Deo in gratiam rediſſe. hoc enim à Deo ſtatutum eſt, vt ignoretur, ad homines etiam probos in ſanctæ vigilantiæ, & humilitatis officiis occupandos aſsiduè, firmiterque continendos. quare culpa non vacat, id curioſius quàm par eſt inueſtigare. quemadmodum olim reſponſum fuit à ſancto Gregorio nobili fœminæ ex Imperatoris aula, quæ id ex eo obnixè quæſierat. [*Epiſt. 186.*] *Rem*, inquit, *inutilem poſtulaſti, quia ſecura de peccatis tuis fieri non debes, niſi cùm iam in vltimo vitæ tuæ die plangere eadem peccata minimè valebis. quæ dies quouſque veniat, ſemper ſuſpecta, ſemper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lauare. Certè Paulus Apoſtolus iam ad tertium cœlum aſcenderat, in paradiſum quoque ductus fuerat, arcana verba audierat, quæ homini loqui non liceret,* [*2. Corinth. 12.*] *& tamen adhuc trepidans dicebat: Caſtigo corpus meum, & ſeruituti ſubiicio, ne fortè aliis prædicans ipſe reprobus efficiar.* [*1. Corinth. 9.*] *adhuc timet, qui iam ad cœlum ducitur, & iam timere non vult, qui adhuc in terra conuerſatur? perpende filia, quia mater negligentiæ ſolet eſſe ſecuritas. habere ergo in hac vita non debes ſecuritatem, per quam negligens reddaris. Scriptum eſt enim, beatus vir, qui ſemper eſt pauidus.* [*Prouerb. 28.*] *& ſeruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* [*Pſalm. 2.*] Hæc Sanctus. Quod quanquam ita eſt, ſolent tamen Patres ad ſolatium pœnitentium, veræ conuerſionis, & remiſsionis peccatorum ſigna quædam indicare, vt ex iis quiſque coniiciat, in quo ſtatu ſit, quaſique ſe, vt poteſt, deprehendat. quę emolumentum etiam illud adferunt, vt animum pœnitentis incendant, ad id optandum, & conſequendum, quod fortaſsè nondum

adeptus eſt in hac cum Deo reconciliatione. hæc ex iis ipſis hic adſcribimus, ſancto Baſilio, inquam, & ſancto Bernardo.

Reg. breu. inter. 296. *Primũ ſignum.* *Pſalm. 118.* *Secundum ſignum.* *Coloſſ. 3.* *Pſalm. 110.* *Tertium ſignũ.* *Pſalm. 118.* *2. Corinth. 11.*

S. Baſilius ſic habet: *Hac ratione perſuaderi poteſt animæ cuipiam, quod à peccatis libera ſit, & expurgata: Si quis in ſe ipſo affectionem illam, ſimilem Dauid, ineſſe animaduerteris, apud quem eſt, iniquitatem odio habui, & abominatus ſum. Secundò, aut aſſecutum ſe præceptum illud Apoſtoli, qui dixit; Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, vt verè dicere illud poſſit, nõ adhæſit mihi cor prauum, declinantem à me malignum non cognoſcebam. Tertiò, porrò intelligit aliquis, ſe in huiuſmodi affectione poſitum, ſi etiam aduerſus peccatores admirabilem & horrore plenam ſanctorum virorũ miſericordiam illam imitatus ſit. velut Dauid, apud quem eſt; Vidi præuaricantes, & tabeſcebam. Apoſtoli verò, qui ait, Quis infirmatur & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? Etenim ſi (vt veritas credere ſuadet) animus nobilior eſt corpore, in corpore autem videmus conſueuiſſe nos, fœditatem omnem odiſſe, reſpuereque: animum item noſtrum aſpectu cuiuſuis immanis carnificinæ, & inſidiarum quarumuis, naturaliter vehementer ſolere commoueri, triſtarique, quomodo non tandem credibilius ſit, ea quæ antè diximus, aduerſus peccantes in animis eorum euenire, in quibus Chriſtiana fraternaque charitas vigeat, quotieſcunque animum eorum, qui peccant, veluti à feris beſtiis ſauciari, abſumique animaduerterint, ac veluti cruore vndique ac tabo oppleri? cùm ſcriptum ſit apud Dauid, iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ. & apud Apoſtolum, ſtimulus mortis peccatum eſt. Quandocunque igitur quis, vel in ſuis, vel in alienis peccatis eo modo quemadmodum ſuprà initio diximus, animo affectum ſe animaduerterit, tum credat ſe liberum eſſe à peccato.*

Pſalm. 37. *1. Corinth. 15.*

Serm. de quatuor orandi modis. *Matth. 9.* *Primũ ſignum.* *Secundum ſignum.* *Tertium ſignũ.* *Philip. 3.*

S. Bernardus ſic: *At fortaſsè quæras, vnde aut quomodo noſſe poteris, vtrum hanc conſecutus ſis indulgentiam. Sic nimirum conſeruandæ humilitatis gratia diuina ſolet pietas ordinare: vt quanto quis plus proficit, eo minus ſe reputet profeciſſe.* Et poſt pauca: *Tunc ait Dominus paralytico, ſurge, tolle lectum tuum, & ambula. Et tu ergo I. Si iam ſurgis deſiderio ſupernorum. II. Si grabatum tollis, corpus ſcilicet à terrenis eleuans voluptatibus, vt iam non feratur anima concupiſcentiis eius, ſed magis ipſa, vt dignum eſt, regat illud, & ferat quo non vult. III. Si demùm ambulas, quæ retrò ſunt obliuiſcens, & ad ea quæ antè ſunt extendens deſiderio, & propoſito proficiendi, curatum te eſſe non dubites, neque enim ſurgere poteras, ſi non aliquatenus onus eſſet alleuiatum, & nec grabatum tollere, niſi exoneratus magis, quia nec ambulare in feruore conuerſationis cum peccatorum graui mole poſſibile eſt.*

In fine lib. 50. homil.

Sed libet rem totam concludere ſancti Auguſtini præclaro ſenſu: *Fac incertum eſſe, vtrum ignoſcat Deus. quid perdit cùm ſupplicat Deo, qui ſalutem*

tem perdere non dubitauit, cùm offenderet Deum? quis enim certus eſt, quod etiam Imperator ignoſcat? & tamen pecunia funditur, maria trãſmeantur, procellarum incerta ſubeuntur, & penè vt mors euitetur mors ipſa ſuſcipitur. ſupplicatur deinde per homines homini. ſine dubitatione ſiunt iſta, cùm ſit dubium quo fine proueniant. & tamen certiores ſunt claues Eccleſiæ, quàm corda Regum, quibus clauibus quodcunque in terra ſoluitur, etiam in cœlo ſolutum promittitur. & multò eſt honeſtior humilitas, qua ſe quiſq; humiliat Eccleſiæ Dei: & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors æterna vitatur.

Qui fuerit ſtatus pœnitentium in veteri Eccleſia & deinceps.

CAPVT XII.

QVANTI olim fecerit Eccleſia Chriſtiana ſtatum pœnitentium, quamque floruerit eadem ſanctiſsima pœnitentiæ arctioris diſciplina, fusè multi diſputant. Quantum verò nunc diſtemus à feliciſsimis temporibus, & vtinam non etiam ab iis donis, quibus cumulat Deus verè pœnitentes; vident boni omnes, & ingemiſcunt. cur enim cùm ſint eadem ſcelera, & fortaſsè etiam grauiora, non ſit eadem animaduerſionis ſeueritas? Non erit igitur alienum ab inſtituto attingere hic feruorem illum antiquiorum pœnitentium in pœnis pro flagitiis patratis ſubeundis, & ſimul etiam obligationem pœnitentiæ, qua etiam nunc tenentur peccatores, vt perfectè conuertantur. Horum primum explicant luculenter ſcriptores Eccleſiaſtici duo. quorum vnus eſt Tertullianus, qui ſic ſcribit.

Lib. de pœnitentia.

Is actus qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur exhomologeſis eſt, qua delictum Domino noſtro confitemur, non quidem vt ignaro, ſed quatenus ſatiſfactio confeſſione diſponitur, confeſſione pœnitentia naſcitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaq; exhomologeſis proſternendi, & humiliſicandi hominis diſciplina eſt, conuerſationem iniungens miſericordiæ illicem. De ipſo quoq; habitu, atq; victu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mœroribus deiicere, illa quæ peccauit triſti tractatione mutare. Cæterùm paſtum, & potum pura noſſe, non ventris ſcilicet, ſed animæ cauſa. plerumque verò ieiuniis preces

alere, ingemiſcere, lachrymari, & mugire dies noctéſq; ad Dominum Deum tuum. Presbyteris aduolui & aris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis ſuæ iniungere. Hæc omnia exhomologeſis vt pœnitentiam commendet, vt de periculi timore Dominum honoret, vt in peccatorem ipſa pronuncians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictatione æterna ſupplicia non dicam fruſtretur, ſed expungat. Cùm igitur prouoluit hominem, magis releuat: cùm ſqualidum facit, magis mundatum reddit: cùm accuſat, excuſat: cùm condemnat, abſoluit. In quantum non peperceris tibi, in tantum tibi Deus, crede, parcet. plerosq; tamen hoc opus, vt publicationem ſui aut ſuffugere, aut de die in diem differre praſumo, pudoris magis memores quàm ſalutis: velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conſcientiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia ſua pereunt. Hæc ille, & plura quæ ab eo in hanc ſententiam tractantur. In quibus ob oculos ponit antiquum pœnitentium ritum, quem poſtea alij adhuc copioſius explicarunt. illos nimirum iuberi ſolitos, indui veſte pulla extra Eccleſiam, & pœnitentibus deſignatum locum, qui intra Eccleſiam vltimus erat, & pleriſque etiam extra Eccleſiam in ipſis foribus. quo loco veſtitus ſaccus erat atque cilicium, & cinis capitibus aſperſus. cuius diſciplinæ, quia initium, & reſtauratio fiebat in capite quadrageſimæ, quotannis, adhuc retinemus veſtigium in ſacrorum cinerum aſperſione. primo ipſo die ieiuniorum, caput viris detondebatur. arcebantur à conuiuiis, à balneis, à nuptiis, à theatris & ſpectaculis, ab equitando in vrbibus, ab omni genere honeſtæ voluptatis, & recreationis non neceſſariæ. non patebat illis aditus in clerum, immò nec ad militiam. & quod caput eſt, Sacramenta quamdiu pœnitentes erant, non percipiebant, niſi in paſchate, & in mortis articulo. in quo etiam ſacro infirmorum oleo priuabantur. huncque viuendi modum, & ipſo aſpectu tam miſerabilem ritum ſequebantur pro magnitudine, & multitudine ſcelerum multos annos. immò vnius ſolius peccati mortalis ſtatuta pœna erat trium, quinque, ſeptem, & adhuc plurium annorum. in quibus Sancti illi pœnitentes carnem ciliciis, ieiuniis, & orationibus mirificè affligebant, & toti Eccleſiæ tremendũ exhibebant ſpectaculum mortificationis, qua homines abſterrerentur à peccando, & Chriſtianæ diſciplinæ rigor quotidie magis eflloreſceret.

Scriptor alter, qui eſt huius ſcriptionis princeps, eſt Ioannes Climacus. qui pœnitentium quendam carcerem refertiſsimum monachis, in hoc vitæ genere ſe exercẽtibus, ita deſcribit, vt nec audiri, nec legi poſsit ſine horrore, & lachrymis. attingo pauca. nam nimis lon-

Gradu quinto. gum facerem, ſi omnia: *Cùm perueniſſem,* inquit, *ad pœnitentium monaſterium,*

rium, immò verò ad Religionem fugientium, vidi reuera res & verba, quæ Deo vim inferre poſſent, habitus & ſtudia quæ ipſius clementiam celerrimè flecterent. quoſdam ex reis illis vidi noctibus totis vſque ſub diuo ſtare peruigiles, pedeſq; immobiles tenere, contra ſomnum vim naturæ inferre, nullam ſibi ipſis requiem indulgere, ſed ſeipſos increpare. alios in oratione in reorum morem vinctis poſt terga manibus humi luridas facies ſuas inclinantes, indignos ſe, qui cœlum aſpicerent, vociferantes, nihil petentes, ſed tacitam mutamq; mentem Deo offerentes confuſione plenam. nonnullos in pauimento ſtrato cilicio & cinere ſedentes, & faciem genibus operientes, & frontem in terram collidentes. alios pectora iugiter tundentes, animamq; ſuam ac vitam ſuſpirio ingenti reuocantes. alios lacbrymantes, alios quod id non poſſent lamentantes. vidi nonnullos veluti æneos ex mœrore effectos, & inſenſibiles ad omnia. alios fixis obtutibus in terram caput aſsiduè mouere, & leonum rugitum edere. Et paulò pòſt cùm multa eorum verba, & facta verè admirabilia retuliſſet, ſubiungit, vidiſſe in illis *æſtuantes linguas inſtar canum ex ore procedentes. ex his alij ſub ardentiſsimo ſolis æſtu ſeipſos cruciabant. alij acerrimo frigore ſe affligebant. quidam modicum aquæ guſtantes, ne omninò ſiti areſcerent, ita quieſcebant. aliqui cùm panis exiguum quid accepiſſent, reliquum tanquam illo indigni proiiciebant. quem locum apud illos riſus habuit? quem ſermo otioſus? quem iracundia? quem furor? vbi tenuis vini cogitatio? vbi pomorum deguſtatio? Iugiter ad Dominum clamabant, ſolaq; orationis vox audiebatur.* qui plura deſiderat, apud eundem leget, & quidem ad ſtuporem vſque. concludit ibidem: *Vidi, & feliciores exiſtimaui, qui poſt lapſum ita lugent, quàm qui nunquam lapſi ſunt, & ſeipſos nō ſic deflent.* Sic Climacus.

Verum ſecularium hominum pœnitentiæ publicæ iam diu fieri deſierunt. ſicut & illæ quæ ſollemnes appellabantur. cuius rei duas cauſas reperio. Prior eſt, quia charitas & virtutum Chriſtianarum exercitatio in Chriſtiano populo maximè deferbuerat. ob quā cauſam nunc etiam publicæ pœnitentiæ vſus vix vllus eſt in Eccleſia. Poſterior cauſa eſt, quod cùm ſacerdotum eſſet, vt ait Origines, iudicare, quæ peccata pœnitentium publicanda eſſent, aut quæ animaduerſione publica digna; aliqui per imprudentiam ſcelera, quæ tacita tenere, & ſecum ipſi habere debebant, manifeſtæ pœnæ impoſitione diuulgabant, cum multorum grauiſsima offenſione. non enim publicari oportebat, niſi quæ Eccleſiam offendiſſent vniuerſam. qua de re S. Leo Papa acriter reprehendit Epiſcopos Campaniæ, iuſsitque ne id amplius à quoquam committeretur. & huc ſpectat etiam Nectarij factum in Eccleſia Conſtantinopolitana, de quo ſcriptores Eccleſiaſtici multa ſcribunt, & illud pariter quod aduerſus abuſum hunc aliquando dixit ſanctus Chryſoſtomus. *In pſal. 37.*

In Eccleſiæ igitur foro multum remiſſum eſt de publicæ pœnitentiæ ſeueritate, at non idcirco remiſſa culpa condonat Deus ſupplicia ab ipſo peccatis hominum iuſtiſsimè conſtituta, ſed ea omninò, aut hîc, aut in purgatorio perſoluēda ſunt. quod ex his quæ nunc tractanda ſunt, magis intelligetur. dicendum enim ſupereſt, num pœnitentia ſua diuturnitate cum vita pœnitētis æquari debeat. quod alterum caput ex antè propoſitis duobus.

De pœnitentia quæ poſt reconciliationem cum Deo, & ſatisfactionem Sacramentalem, perſoluenda eſt à pœnitente reliquo vitæ tempore.

CAPVT XIII.

CVLPAE deberi pœnam, vt diximus, eiùsque proportione reſpondere certius eſt, quàm vt à nobis multis verbis explicari debeat. idq́; non ſolùm humanis legibus, ſed diuinis etiam. exploratiſsimum vt ſuprà tetigimus, ſimul eſt illud, & in Eccleſia definitum, remiſſa culpa per pœnitentiæ Sacramentum, temporaneam pœnam, quæ in Sacramento non ſemper, ſed rarò admodum tota expiatur, exolui omninò debere, eamque iuſtè à Deo repeti. notum enim eſt illud S. Gregorij: *Delinquenti Dominus non parcit, quia delictum ſine vltione non deſerit, aut enim ipſe homo in ſe pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans punit.*

Lib. 9 moral. cap. 17.

Ex his efficitur à peccatore pœnitentiam fieri debere. ſed perdifficilis explicatu eſt modus, quem ſequi debet in ea peragenda; tam in illis pœnis, quas ſacerdos miniſter tanti muneris, pro arbitratu ſuo, ex legibus tamen, imponit, quam in illis quas homo ſua ſponte ſuſcipit. neque enim minus verum, quàm celebre exiſtimandum eſt dictum illud S. Ambroſij: *Facilius inueni, qui innocentiam ſeruauerint, quàm qui congruè pœnitentiam egerint.* Et quidem ſi dum hîc viuimus, diuinæ iuſtitiæ non ſatisfacimus, daturos nos in Purgatorio pœnas noſtris flagitiis debitas, nemo Catholicus dubitat; nec inſtituti noſtri eſt, id hoc loco copioſius confirmare. Itaque hoc explicemus, an toto vitæ tēpore qui peccauimus, pergere debeamus in exercitatione pœnitentiæ, & quo modo in hac item vita in perſoluenda peccatis noſtris diuinitùs conſtituta pœna gerere nos debeamus; idque ex Patrum doctrina, & vt exigit dignitas perfectionis, quam nunc inquirimus.

Lib. de Vnica pœnit. cap. 10.

Probamus igitur primo loco, quod docent ſancti Patres iiſdem finibus pœnitentiam, quibus vitam terminari. *Altera pœnitentia eſt,* inquit S. Auguſtinus, *cuius actio per totam iſtam vitam, qua in carne mortali degimus, perpetua ſupplicationis humilitate ſubeunda eſt, primò, quia vitam æternam incorruptibilem immortalemq́; nullus deſiderat, niſi eum vitæ huius temporalis, corruptibilis, mortalisq́; pœniteat. Deinde quamuis quiſq; ſe glorietur ſic habere corpus edomitum, vt mundo crucifixus ab omni opere malo in ſeruitutem redacta membra caſtiget. intelligat ſibi omnia hæc præſtita eſſe, non à ſe exiſtere. non ſolùm ergo propter ipſam mutabilitatem, & ignorantiam, & propter dtei malitiam; ſed etiam propter ipſum puluerem mundi huius, quotidianam debemus agere pœnitentiam.* Vbi S. Auguſtinus neceſſariam eſſe quotidianam, & perpetuam pœnitentiam tradit, propter perpetuam peccatorum venialium, qua premimur, neceſsitatem.

Lib. 50. homil. homil. vlt. cap. 3.

Sed maiorem rationē adfert ipſe alibi, & alij multi, ex ipſis nempe peccatis mortalibus iam condonatis; quæ pœnitentia eſt maioris momenti, quàm ea, quam Deo debemus pro quotidianis & venialibus culpis. Sed audiatur primùm S. Bernardus: *Exigunt à me,* ſcribit, *præterita peccata mea futuram vitam meam, vt faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. circumdederunt me mala, quorum non eſt numerus. quod ergo ſine numero eſt, quomodo numerabo? quomodo ſatisfaciam cùm cogar reddere debitum, vſq; ad vltimum quadrantem?* Et S. Auguſtinus: *Si Apoſtolus,* inquit, *etiam peccata per Baptiſmum dimiſſa continuè plorat, nobis etiam ſuper fundamentum Apoſtolorum poſitis, quid præter plorare reſtat? quid niſi ſemper dolere in vita? vbi enim dolor finitur, quid relinquitur de venia? tamdiu gaudeat, & ſperet de venia, quamdiu ſuſtentatur à pœnitentia. Dixit enim Dominus: (Vade & amplius noli peccare.) non dixit, ne pecces, ſed nec voluntas peccandi in te oriatur. quod quomodo ſeruabitur, niſi dolor continuus in pœnitentia cuſtodiatur? hinc ſemper doleat, & de dolore gaudeat. & de doloris pœnitentia, ſi contigerit, ſemper doleat: & non ſatis quod doleat, ſed ex fide doleat, & non ſemper doluiſſe doleat.* Eandem doloris huius perpetui cauſam, & quaſi neceſsitatem adfert S. Chryſoſtomus: *Conſuetudine,* inquit, *contemnendi dum de præteritis nullus dolor eſt, facilius ſuperuenientibus malis locum damus. quod ſi omnis ex anima ſtimulus auferatur, & cuncta ei ſecuritatis fræna laxentur, quis eam poſt hæc tenebit, aut quis eam de præcipitiis reuocabit?* Et S. Gregorius condemnans quoſdam, qui tres annos agendæ pœnitentiæ conſtituebant, ait: *Magna eſt contra peccatum virtus pœnitentiæ, ſed ſi quis in eadem pœnitentia perſeueret.*

Lib. 50. homil. homil. 50. cap. 4.

Serm. de quad. debito.

Lib. de vera & falſa pœnitent. cap. 13.

Ioan 8.

Lib. 2. de compunctione cordis circa finem.

Lib. 9. Regiſtri epiſt. 39.

Nec deſunt huius rei exempla quæ hoc idem maximè confirmāt. Dauidis: *Peccatum meum,* inquit, *contra me eſt ſemper.* Apoſtoli Pauli, qui oblata occaſione in medium adducendi peccata vitæ anterioris, id li-

Pſal. 10.

Niceph. lib. 2. cap. 37.

Baron. anno, Chriſti 69.

id libenter facit, tam vt culpam ſuam, quàm vt miſericordiam exaggeret Redemptoris. Deinde Apoſtoli Petri oculi iam ſeneſcẽtis nonne ſanguine reſperſi viſebantur, quod aſsiduè ploraſſe dicatur? Sanctus Auguſtinus libris Confeſsionũ ſuarum peccata vitæ ante Baptiſmum tranſactæ narrans, & confitens Domino: *Amore*, inquit, *amoris tui facio iſtud, recolens vias meas nequiſſimas in amaritudine recogitationis meæ, vt dulceſcat mihi dulcedo non fallax, dulcedo felix, & ſecura, & colligens me à diſperſione, in qua fruſtatim diſciſſus dum ab vno te auerſus in multa euanui.* quẽ refert Poſsidius, dicere ſolitum, inter familiaria colloquia, poſt perceptum Baptiſmum etiã laudatos Chriſtianos & ſacerdotes abſque digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere. quod ipſe fecit vltima, qua defunctus eſt ægritudine. Carcer pœnitentium Climaci, de quo mentionem iam fecimus, locupletiſsimus teſtis eſt perpetuæ huius valdeque feriæ pœnitentiæ. immò monaſteria omnia tam virorum, quàm mulierum, ſi propriè loqui volumus, & inſtitutionis eorum repetamus memoriam, domicilia ſunt pœnitentium, vt propterea ſacri Canones pleroſque ſceleratos homines tam clericos quàm laicos ad agendam pœnitentiam in monaſteria coniiciant, tanquam in opportuniſsima peccata ſua lugentium diuerſoria.

Lib. 2. Confeſſ. cap. 2.

In Vita Auguſtini, cap. 31.

Secundo loco, vt certum nihilominus ponendum eſt, modum agendæ pœnitentiæ, quanquam non vnus eſt, nec vnicuique idem accommodatus, eum tamen potiſsimùm eſſe, quem diximus cap. 10. requiri ad pœnitentiam tempore conuerſionis, & ſancti Patres explicant, in ea S. Ioan. verba; *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Sic enim ſcribit S. Hieronymus: *Qui peccator eſt, & quem remordet propria conſcientia, cilicio accingatur, cubet vel dormiat in ſacco, vt præteritas delitias, per quas offenderat Deum, vitæ auſteritate compenſet.* Idem ipſe S. Doctor vel Origenes potius, in illa verba Iudicum: *Quanto tempore ſeruierunt Baalim, tanto tempore ſeruiant Chuſarſathon*, monet vnumquemque tantundem temporis pœnitentiæ vnicuique peccato expiando ſaltem dicare debere, quanto in eo perſeuerauit. vt temporis ſpatio etiam par culpæ ſit pœna. Addit S. Gregorius idque frequenter; *Cogitandum*, inquit, *ſummoperè eſt, vt qui ſe illicita meminit commiſiſſe, à quibuſdam etiam licitis ſtudeat abſtinere: quatenus per hoc conditori ſuo ſatisfaciat. vt qui commiſit prohibita, ſibimetipſi abſcindere debeat etiam conceſſa, & ſe reprehendat in minimis, qui ſe meminit in maximis deliquiſſe.* S. Baſilius: *Vt Zachæus*, inquit, *commiſſa peccata contrariis rectè factis multis compenſent.* Denique res hæc apud ſcriptores ſacros atque Theologos adeò certa eſt, vt ſuperuacaneũ ſit, cam pluribus argumentis aut teſtimoniis confirmare.

Lucæ 3.
Ioël 2.

Orig. homil. 3. in 3. cap. Iudicum.

Homil. 34. in Euang.

Reg. breu. Inter. 5.

Quæ:

Quæ cùm ita ſint, conſequens eſt omninò, peccatori, etiam conuerſo eam eſſe ineundam vitæ rationem eamque vitam proſequendam, quæ maximè ſit coniuncta cum ſenſuum carniſque mortificatione.

Videtur etiam antedictis conſentaneum peccatorum præteritorum à pœnitente recentem memoriam aut retinendam aut renouãdam. quod tamen dubitationem aliquam habet à nobis hoc loco explicandam.

An pœnitens poſt conuerſionem conſeruare debeat memoriam peccatorum.

CAPVT XIV.

SANCTVS Chryſoſtomus: *Tantùm boni,* inquit, *confert meminiſſe frequentius hominem peccati ſui, vt etiam Paulum Apoſtolum videamus ea, quæ iam abolita fuerant & deleta, adducere tamen in medium. & cùm culpam de præſentibus non haberet, tamen quoniam recordationes peccatorum & luctum, gemitumq́; ſciebat animæ prodeſſe, etiam illa commemorat, quæ per ignorantiam commiſſa, gratia Baptiſmi & Confeſſio fidei aboleuerat. oportet ergo recordari nos priora delicta, etiam ea, pro quibus veniam conſecuti ſumus, vt intuentes quod ingentem modum debiti nobis remiſit Deus, & amplius eum diligere poſſimus, & verecundiam pudoremq́; concipere, atq; ex his corde compungi. conſiderantes quod niſi miſeratio illius nobis ſubueniſſet, tantum illud peccatorum pondus ſine dubio in imis nos inferni pœnis ſupplicij preſſiſſet.* Hæc ille, quæ, vt antè dixi, ex initiis illis, quæ tanquã fundamenta in ſuperiori capite ponebamus, apertè conſequuntur. qui enim poſſumus renouare dolorem de peccatis, niſi renouemus peccatorum memoriam? & hac de re idem ſentiunt S. Auguſtinus & S. Bernardus, quos ſuperiori capite produximus. *Lib. 2. de compunctione cordis circa finem.*

Caſſianus autem auctor grauis diſcrepare videtur ab hac ſententia. quamquam enim ad tempus aliquod, nempe, dum agitur pœnitentia, peccatorum recordationem vtilem eſſe, & neceſſariam affirmat: quia tunc vtiliter clamatur: *Iniquitatem meam ego cognoſco, & cogitabo pro peccato meo;* tamen exacto hoc tempore, & anima iam à criminum labe purgata, conſcientiæ ſpina de medullis animæ gratia Dei miſerantis euellitur, & peccatorum recordatio conſopitur. quo in ſtatu perniciosa eſt memoria peccatorum, & eius loco procuranda omninò eſt eorundem obliuio. Hæc eſt Caſſiani opinio. *Coll. 20. cap. 7 & 9. Pſal. 10. Pſal. 37.*

Ad hanc quæſtionem, vt facilius reſpondeamus, ponendæ prius ſunt diſtinctiones nonnullæ, quæ aditum aperiant ad cõtrouerſiam dirimendam.

Prima diſtinctio. Prima diſtinctio eſt, memoria peccatorum poteſt eſſe cum vtilitate coniuncta, poteſt item cum damno. quare vtilitas & damnum duo indices ſunt viæ huius. vtilitas quidem aſciſcẽdæ memoriæ peccatorum, damnum verò reiiciendæ.

Secunda diſtinctio. Secunda diſtinctio, peccatum dupliciter commemorari poteſt ab homine. vno modo vt peccatum eſt, hoc eſt, iniuria Deo illata, propter quam inimicus Deo fuit, diaboli mancipium, & reus æterni ſupplicij. altero modo, vt coniunctum cum ſibi ſubiecta materia, qualis eſt obſcœna, aut alia quæpiam, quæ ſit ſeminarium, verbi gratia, vindictæ alicuius, aut odij.

Tertia diſtinctio. Tertia diſtinctio, peccatum aut ſponte ſeſe ingerit, & intrudit, aut quaſi abſens aduocatur.

Quarta diſtinctio. Quarta diſtinctio, incipientes in via Domini quales ſunt pœnitentes, & multi etiam quos ſacra Scriptura tepidos nominat, non ſunt planè liberi ab importuna peccati, vt eſt in certa aliqua materia, occurſatione, & blanditia. Perfecti & ex parte etiam proficientes ipſi, ad eum virtutis gradum perueniunt, vt ſubtus ſe habeant appetitus ſuos, & perfectè dominentur illis abſque culpa. pro aliquo ſaltem tempore aut breui, aut longiori, pro vt conceditur illis à præſentia gratiæ diuinæ id in ipſis miſericorditer operantis.

His ita conſtitutis, explico controuerſiam per ſequentes regulas.

Prima regula. Prima regula. pœnitenti vtilis eſt recordatio peccati, vt peccatum eſt. immò, ſi ſponte non occurrit, id adducendum eſt in memoriam de induſtria. quæ doctrina eſt ſanctorũ Patrum, præſertim Auguſtini & Chryſoſtomi. hæc ſiquidem ante mentis oculos ponit vim & pondus peccati; iniuriæ, inquam, qua Deum peccator offendit, & laceſsiuit. ex quo exiſtit ſaluberrimus timor, & dolor. hæc pudorem ruboremque parit, ex eo, quod hominem arguit delicti in Deum parentem optimum. hæc excitat & fouet incendium amoris in eundem Creatorem & Dominum benigniſsimum, & in condonandis criminibus clementiſsimũ. Id verò vtile eſt homini non ſolùm proximè poſt conuerſionẽ, ſed deinceps etiã longo interuallo.

Secunda regula. Secunda regula. peccata adſtricta materiæ præſertim turpi, aut æqualis periculi, non ſunt poſt conuerſionem in memoriam reuocanda. niſi fortè confeſsionis cauſa. qui enim id facit, repræſentat animo eas imagines, & hiſtorias, quarum ſine periculo delectationis

prauæ

prauæ meminiſſe minimè ſolemus. *Non ſit*, inquit S. Auguſtinus,
ante oculos tuos delectatio præteriti peccati, ſed ſit ante oculos tuos damnatio pec- *In Pſal. 102.*
cati. Et alibi: *Præterita nos non delectent.* quod adhuc periculoſius eſt, *In Pſal. 66.*
quādo ſpectra ipſa turpia non accerſita recurrunt, & ſe ingerunt im-
portunè. indicant enim in voluntate hominis adhuc reſidere reli-
quias vulneris, illi dum in antiquo voluptatis cœno volutaretur in-
flicti, propenſionemque animi ad inueteratam in malo conſuetudi-
nem tacitè ſuſpirantis. atque hæc eſt ſententia non ſolùm Caſsiani,
ſed etiam S. Bernardi, qui ſic ſcribit: *Cæterùm iam & voluntate mutata,*
& in ſeruitutem redacto corpore, velut ſiccato aliquatenus iam fonte, & oppilato *Lib. de con-*
foramine, tertium adhuc idq; grauiſsimum reſtat de purganda ſcilicet memoria, & *uerſ. ad Cleri-*
exhaurienda ſentina. Quomodo enim à memoria mea excidet vita mea? mem- *cos, cap. 23.*
brana vilis & tenuis atramentum forte prorſus ebibit, qua deinceps arte delebitur? *Hebr. 4.*
ſolus itaque ſermo viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. dimit-
tuntur tibi peccata tua. mihi qui id loquitur Deus eſt. huius indulgentia delet
peccatum, non quidem vt à memoria excidat, ſed quod prius ineſſe pariter & infi-
cere conſueuiſſet, ſic de cætero inſit memoriæ, vt eam nullatenus decoloret. Et pau- *Cap. 24.*
lò pòſt monet, ſi velimus, orando Deum pro hac eadem liberatione
exaudire, lauandum lectum per ſingulas noctes, & lachrymis rigan- *Pſal. 37.*
dum ſtratum in dolore & gemitu cordis contriti perſeuerando. cor
enim ſic ad Deū verè cōuerſum non poterit à peccato eiuſq; fœcibus
non omninò auerti. atq; hæ duæ regulæ in imperfectis locū habent.

Tertia regula. quod attinet ad proficientes, & perfectos, mihi ve-
riſimillimum eſt, vtilem illis eſſe præteritorum peccatorum memo- *Tertia regula.*
riam etiam ad mortem vſque. tum quia Apoſtoli Pauli, & aliorum
hominum perfectorum habemus exemplum, & teſtimonium. tum
quia hæc eſt ſanctorum Patrum communior ſententia. Denique, quia
res hæc vtilitatem habet non paruam etiam in perfectis, videlicet hu-
militatem: ſanctus Bernardus certè ſic loquitur. Cùm enim attuliſ-
ſet illud Apoſtoli: *Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quoniam Domi-* *Serm. 3. in ſo-*
nus IESVS *venit peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum. Hoc ergo,* ait; *lemnit. Apo-*
apud beatum Paulum fiduciæ, & conſolationis accipite fratres, vt ad Dominum *ſtolorum.*
iam conuerſos non nimis cruciet præteritorum conſcientia delictorum, ſed tantùm *1. Timoth. 1.*
humiliet vos, ſicut & ipſum. Ego ſum, inquit, *minimus Apoſtolorum, & non ſum*
dignus vocari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiam Dei. ita & nos humilie- *1. Corinth. 15.*
mur ſub potenti manu Dei, & fiduciam habeamus, quia & nos miſericordiam
conſecuti ſumus, abluti ſumus, ſanctificati ſumus. & hoc quidem omnibus nobis,
quia omnes peccauimus, & egemus gloria Dei. Et S. Auguſtinus alias vtili- *Rom. 3.*
tates huius commemorationis adfert. vultque eſſe cogitationē quæ *In Pſalm. 75.*
Domino diem feſtum agat, vt ſcribitur in Pſalmo.

Quarta regula. Quarta regula. dictum Caſsiani, ni fallor, contrarium non eſt antedictis regulis, ſed verum eſt in eo tempore, in quo mens hominis perfecti, amore ita fertur in Deum, illique coniungitur, vt pro piaculo ſit, amoris ardorem recordatione peccati tunc refrigerari; & (vt *Eccleſiaſt. 10.* ait Sapiens) muſcis morientibus perdere vnguenti ſuauitatem. quod *Cap. 9.* apertè oſtenditur ex ipſius Caſsiani verbis. Sic enim habet: *Dum enim recolis ea, quæ ſecundùm Principem huius ſaculi per ignorantiam, ſiue laſciuiam commiſiſti, vt concedam tibi, quod in hac cogitatione poſito cogitatio nulla ſubrepat, certè antiquæ putredinis vel ſola contagio, neceſſe eſt, vt tetro mentem fœtore corrumpat, & ſpiritualem virtutum fragrantiam, id eſt, ſuauitatem boni odoris excludat. Cùm ergo præteritorum memoria vitiorum pulſauerit ſenſum, ita ab ea reſiliendum eſt, ſicut refugit vir honeſtus, & grauis, ſi impudicæ ac procacis fœminæ in publico, aut colloquiis, aut amplexibus appeteretur.* Plura ibidem. & nos de perfectorum ſtatu poſtea.

Qualis debeat eſſe oratio verè pœnitentis, & qui animi affectus in ea maximè excitandi.

CAPVT XV.

DE pœnitentiæ operum neceſsitate non eſt quod plura dicam, nec vniuersè, nec ſigillatim. ſatis enim intelligimus ea, & quidem omnia ſigillatim ad perfectam conuerſionem requiri. idque quamdiu viuimus quoad eius fieri poſsit: niſi fortè charitatis feruor ea præueniens, omnem pœnam peccatis debitam abſorbuerit, & quaſi excoxerit. quod Dei ſingulari beneficentia, accidit latroni in cruce, & peccatrici Euangelicæ, *Lucæ 23.* de qua dicitur: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* ac *Lucæ 7.* niſi quoque peccator conuerſus, & ad maiora vocatus ſeſe Deo ac religioſæ diſciplinæ in monaſterio perpetuò conſecrarit. ſiquidē vt docent Sancti, ingreſſus in religionē, tanquam alter Baptiſmus pœnas etiam temporaneas omninò relaxat. & ipſamet religioſa diſciplina quaſi quoddam martyrij genus eſt, & ſchola pœnitentiæ, qua ſimiliter debitorum huiuſmodi ſolutio continetur. quod egregiè, vt reliqua tractat & probat P. Hieronymus Platus in ſuo opere de bono ſta*Lib. 1. cap. 14.* tus religioſi.

Quanquam in vtroque occurrit quiddam conſideratione dignū, & quod ad confirmandam doctrinam traditam de perpetua pœnitentia plurimùm facit. ſiquidem Magdalena, quæ charitatis ardore exolue-

exoluerat omnem pœnam peccatis propriis à Deo conſtitutam, triginta annorum vitam, qua poſtea vixit, mira ſeuerißimæ pœnitentiæ exercitatione tranſegit. & plerique homines qui Sancti in Religionibus diem vltimum obierunt, ob vitæ prioris crimina vſque ad mortem ieiuniis, orationibus, & omni mortificationum genere ſeſe acriter confecerunt. hæc eſt igitur via trita Sanctorum, tam eorum qui in ſeculo, quàm qui in religione vixerunt: qua in re quia non idem eſt omnium humanorum corporum robur, nec eadem omnium animorum virtus, & vnicuique à Domino datur gratia ad menſuram; ſtandum eſt inſtituti legibus, quibus tenemur, ſiue in monaſterio, ſiue in ſeculo: & in primis audiendus ſpiritualis magiſter, quem in rebus hiſce in conſilium adhibere, vt iam diximus, oportet. Verùm vt nihil de aliis operibus ſit amplius hoc loco dicendum, de oratione certè cuius tanta vis & vtilitas eſt in vita ſpirituali vniuerſa, aliquid hic attingendum eſt, quo ſaltem pœnitens intelligat, qualem inſtituere eam debeat in ſtatu pœnitentiæ, & quibus affectibus animi communire.

Sanctus Ambroſius ad virginem lapſam, ſanctus Chryſoſtomus de compunctione cordis, & ad Theodorum lapſum, ſanctus Baſilius ad Monachum itidem lapſum, ſanctus Anſelmus in libro deplorationis Virginitatis, & ſanctus Auguſtinus in libris confeſsionum materiam & ſegetem vberem ſuppeditant pœnitenti ad orandum, atque ex his fontibus qui haurire volet facilè poterit. Ego in hac re proponam pœnitenti illum vnum hominem, quem meritò pœnitentium exemplar nomines, Dauidem, inquam, ſeptem pœnitentiæ Pſalmis, quaſi lugubri cantu animæ ſuæ interitum apud Deum deplorantis. quibus idem etiam exprimit, quibus animi motibus conformare debeat orationem ſuam pœnitens. ij autem totidem illi ſunt, quos ſigillatim paulò antè videbamus ad conuerſionem peccatoris concurrere. neque enim oratio pœnitētis veſtiri debet aliis affectibus quàm iis, quibus conſtat conuerſio. ſiue illa adhibeatur ad iuuandam naſcentem conuerſionem, ſiue etiam ad eandem iam habitu ipſo firmatam corroborandam.

Initium autem faciendum eſt à diuinæ miſericordiæ imploratione, dicendumque cum Dauide: *Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam.* Sanctus Gregorius, de cuius expoſitione Pſalmorum pœnitentiæ quod ſit affectibus plena, facilis & ad manum, accipientur orationis pœnitentis exempla omnia: *Deſperarem de vulnere, ſi non præſumerem de omnipotente. quærant paruam miſericordiam, qui ignoranter contrahunt culpam. ego autem ſicut grauiter cecidi, ita etiam granditer peccaui. ſed* *Pſalm. 50.* *In Pſal. pœnit.*

 tu omni-

tu omnipotens medice & contemptores corrigis, & neſcientes inſtruis, & confitentibus ignoſcis. Luc. 10. *Vtinam Domine Ieſu ad me miſericordia motus digneris accedere, qui deſcendens ab Hieruſalem in Hiericho, proruens de ſummis ad infima, de vitalibus ad infirma, in Angelos tenebrarum incidi, qui non ſolùm gratiæ ſpiritalis mihi veſtimentum abſtulerunt, ſed etiam plagis impoſitis ſemiuiuum reliquerunt. Vtinam peccatorum meorum vulnera data mihi recuperandæ ſalutis fiducia alliges, ne deterius ſæuiant, ſi ſanari deſperent. Vtinam oleum mihi remiſſionis adhibeas, & vinum compunctionis infundas. quod ſi in iumentum tuum me impoſueris, de terra inopem, & pauperem de ſtercore ſuſcitabis. Tu es enim qui peccata noſtra pertuliſti, qui pro nobis quæ non rapueras, exoluiſti. Si in ſtabulum me Eccleſiæ tuæ duxeris, corporis & ſanguinis tui me refectione cibabis. ſi curam mei egeris, nec præcepta tua prætereo, nec frementium rabiem beſtiarum incurro. Audi ergo me Samaritane ſpoliatum & vulneratum, flentem & gementem, inuocantem, & cum Dauid clamantem: Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam. Et ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. Peccata mea magna ſunt, & multa, & ideo non ſolùm magnam miſericordiam expeto, ſed etiam multitudinem miſerationum tuarũ requiro.* hinc ad affectus ipſos progrediendum eſt.

Cognitio peccati. Cognitioni peccati debetur primus locus: *Quoniam*, inquam, *iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. Adeſt miſer*, ait S. Gregorius, *adſit & miſericordia. miſeriam meam ego cognoſco, vulnus non diſſimulo, peccatum non celo. niſi enim miſerum me agnoſcerem, in gemendo non laborarem.*

I. *In 1. Pſalm. pœnitent.*

II. *In 2. Pſalm. pœnitent.* Secundò cognoſco, me mea ſponte, & peſſima voluntate peccaſſe. ideo iniuſtitiam meam non abſcondo (S. Gregorius) *mihi quia deliqui imputo, me ſolum in operum meorum prauitate, culpabilem clamo*, nec ſuperficie tenus peccatum meum annuncio, ſed & quando, & vbi, & quomodo, & ſi vel ignorantia, vel caſu, vel ſtudio deliquerim, manifeſto.

III. *In Pſalm. 7. pœnitent.* Tertiò cognoſco, vnde ceciderim, & quid incurrerim. *Hæc mors peccati*, ait idem, *eſt quæ animam meam à Deo ſeparauit, ſenſuum interiorum intercluſit officia, diuinam deturpauit imaginem, lucis ademit claritatem.* Denique ſic Chriſto mortuus in ſepulchro conſcientiæ tumulatus ſum, ligatus concupiſcentiarum inſtitis, à conſpectu Dei proiectus, duritiis opertus, lapide iniquitatis intus clauſus. vt prodierit quaſi ex adipe iniquitas mea. vt iam nil reliquum ſit, niſi vt reſuſciter à clamore tuo ô bone Ieſu.

IV. Quartò cognoſco, cui me mancipaui peccando, nempe diabolo omnis boni inimico. *Similis factus ſum pellicano ſolitudinis. Auis enim hæc,*

ait.

ait ſanctus Gregorius, *amans ſolitudinem in ea venenatis animalibus veſci-* *In Pſalm. 4. pœnitent.*
tur. qualis ego infelix peccator, qui in deſerto mundi corde habitans & affectu, ærumnoſis illius vitæ captus illecebris, delectatus ſum veneno diabolicæ perſuaſionis. & quia timore tuo poſthabito, qui Do- *In Pſalm. 2. pœnitent.*
minus omnium es, diabolicæ me poteſtati ſubieci, & animam quæ ſedes ſapientiæ eſſe debuerat, fallacis Domini ditioni mancipaui, ſine intellectu proculdubio (quod peſſimum eſt) extiti ſicut equus, & ſicut mulus.

Quintò cognoſco maculam, quam contraxi peccando, & ſordes, V.
quibus me horrendè fœdaui; & idcirco dele, quæſo, iniquitatem, & amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. computrui enim iumentum in ſtercore meo. ſus lotus in volutabro meo. quia putruerunt & corruptæ ſunt iniquitates meæ. ita vt oculi tui à me omninò auerſi ſint, & facies tua me vti ingentem putredinis cloacam prorſus abominetur.

Sed illud in primis ante mentis oculos obuerſatur, quod te Crea- VI.
torem, Dominum, Patrem, & Deum meum, bonum omnis boni, & ſolum bonum animæ meæ tam ſæpe, tam multum, & tam grauiter offenderim. Tibi enim ſoli peccaui, & malum coram te feci. tibi Cre- 1.
atori. cui ego infelix creatura non ſeruiui, ſed creaturæ potius, quàm Creatori miſerabiliter adhæſi. Tibi Domino. à quo perditiſsimus ſer- 2.
uus rebellaui, vt obſequerer inimicis tuis. Tibi Legislatori, cuius vo- 3.
luntatem quam ſequi debebam, vt viuendi normam, turpiter ſpreui, vt irem poſt meas concupiſcētias. cuius leges ſanctiſsimas infinities, & grauiſsimè ſum tranſgreſſus. Tibi Parenti optimo, cuius beneficiis 4.
innumerabilibus, & immortalibus ingratiſsimus tamdiu extiti. immò illis incraſſatus & impinguatus aduerſum Patrem recalcitraui in grauiſsimis peccatis perſeuerans. cuius amoris oblitus creaturarum & mei ipſius turpiſsimis amoribus obnoxius vixi. Denique tibi Deo 5.
meo optimo, potentiſsimo, iuſtiſsimo, à quo, quātus ſum, totus ſum, & totus pendeo, & in quo tanquam in fine creaſti me, vt tandem conquieſcerem. quia peruerſiſsimo ordine à te diſcedens per fornicationes animæ in me ipſo tanquam fine conquieui, ciuis Babylonicæ ci- *S. Auguſt. 14. de ciuit. c. 28.*
uitatis, & ſpontaneus exul cœleſtis Hieruſalem, quando per amorem mei aſcendi ad contemptum tui. quæ ſumma eſt à me tibi, & honori tuo illata Iniuria. Quod ſi hoc in Deum meum quid in Redempto- 6.
rem meum? quid in Ieſum meum, qui me ſanguine ſuo pretioſiſsimo ſuum fecerat, eruens de ſeruitute antiqua & noua? cuius ego vitam, immò & mortem, immò & ſanguinem nihili duxi, immò & conculcaui, & iterum eundem in memetipſo peſsima vita mea crucifixi, & oſtentui

oſtentui habui? quo nomine ſatis digno appellabitur tam infamis, & nefaria contumelia? Ecce Domine, quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. & tibi ſoli peccaui.

Nec ſolùm cognoſco nunc tantam iniquitatem meam, ſed peccatum meum contra me eſt ſemper, vt ſemper hæreat in memoria, nec vnquam obliuiſcar illius, ſiquidem audio te in Propheta loquentem:
Iſai. 43. *Ego ſum, ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor*, & addis, *reduc me in memoriam, & iudicemur ſimul. quaſi velis*, ait
In Pſalm. 4. pœnit. S. Gregorius, *non recordari iniquitatum mearum, ſi ego earum memor fuero.* cauebo ergo ne vnquam quod deliquerim à memoria mihi excidat; aut aliqua obliuione peccata mea obliterem.

Timor Domini. Pſalm. 6. In Pſalm. 1. pœnitent. Sequitur timor Domini. qui Dauidem ſtimulabat acriter, ac pungebat, cùm dixit: *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* S. Gregorius, *ac ſi apertè dicat, hoc ſolum tota cordis intentione efflagito, hoc indeſinenter votis omnibus concupiſco, ne me in illo tremendo examine, vel cum reprobis ferias* (hoc eſt enim in furore) *vel tum purgandis in purgatorio igne, flammis vltricibus affligas*, & hoc eſt in ira. *Tota die namq; contriſtatus ingrediebar, quia cùm ſollicitè ſe timore mea mens circumſpicit.* (ſic idem Sanctus)
In Pſalm. 3. pœnitent. *modo quæ egit mala enumerat: modo quæ agere neglexit ad memoriam reuocat: modo reprehenſibilia eſſe, in quibus verſatur conſpicit: modo ſibi recta opera adhuc deeſſe perpendit: quia malorum tantorum in ſe remedium non inuenit, triſtitiæ intolerabilis pondere prægrauata tabeſcit, & tanto ſe durius in cogitatione dilaniat, quanto terribilius eſſe quod imminet iudicium penſat.*

Dolor. Sit tertius, dolor: propter quem Dauid; *afflictus ſum, & humiliatus ſum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. vt intelligas*, inquit S. Gregorius,
In Pſalm. 3. pœnitent. *Dauid pœnitentem in anima grauiſſimo iniquitatis pondere obrutum, quem in carne vides tot miſeriis & paſſionibus afflictum. rugitus autem gemitus eſt cordis cum dolore magno, quia quanto vehementius pœnitentis animum concutit; tanto velocius ad aures diuinæ miſericordiæ conſcendit: dolorem carnis gignit amiſſio pecuniæ & pignorum, cordis dolorem confert exterminatio virtutum. Audiat igitur*
In Pſal. 4. pœnit. Gregorius. *cordis tui gemitum medicus tuus, cui omne patet cogitationis arcanum. moueant illum lachrymæ tuæ, & quadam illum importunitate quærendi ſemper ad eum alta de profundo cordis ſuſpiria educito. perueniat ad eum dolor tuus, vt dicatur e-*
2. Reg. 12. *tiam tibi: Tranſtulit Dominus peccatum tuum. Ob id ſacrificium, inquit, offero tibi ſpiritum contribulatum, cor contritum; & humiliatum Deus non deſpicies.*

Spes. Accedit ſpes quarto loco. *conuertere Domine; & eripe animam meam. Saluum me fac propter miſericordiam tuam. quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui, in inferno autem quis cõfitebitur tibi? dico*, inquit ſanctus Gregorius,
In Pſalm. 1. pœnitent. *ſi non eripueris me, ait ad te anima mea in morte me futuram, & non ſolùm in*

morte

morte futuram me prauideo, ſed etiam in inferno deſperationis me ſepeliẽdam cognoſco. accedo autem ad thronum gratiæ miſericordiæ tuæ, nõ in alio fiduciam habens, quàm in illa: præſertim autem in infinita illa miſericordia miſericordiarum, qua ad me liberandum de cœlis ad terram deſcendiſti, vt me à terra ad cœlum ſubleuares.

Ex his quinto exiſtit amor in Deum liberatorem & parentem meum. *Conuertere Domine, & eripe animam meam, ſaluum me fac propter miſericordiam tuam. Sicut anima mea,* inquit S. Gregorius, *conuerſa eſt ad te per turbationem pœnitudinis, ita tu conuertere ad eam per ſerenitatem miſerationis, & conuerſus eripe animam meam. Impediunt eam vepres carnalium delectationũ, detinent illam ſecularium illecebræ cupiditatum, ſed tu qui potens es omnia facere ſuperabundanter, quam petimus, aut intelligimus, eam eripe: igne tui amoris terrenarum dumeta voluptatum, quibus irretitur, adure: extra omnem peccati appetitum illam tuæ manu fortitudinis trahe. vt tibi perfectè adhæream bono meo, tibiq́; ſeruiens laudem inter homines. ſiquidem Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.*

Amor Dei. *In Pſalm. 1. pœniten.* *Ephes. 3.*

Succedit emẽdationis propoſitum ſexto loco. *Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei. Quæ ſocietas,* explicat S. Gregorius, *luci ad tenebras? quæ conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? ſicut enim qui diabolum ſequitur, Sanctorũ collegium affectu, & opere aſpernatur; ita qui Deo perfectè adhæſerit, impiorum conſortium nequaquam admittit. diſcedite, inquam, vt amplius non communicem operibus veſtris. Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper. malo, inquam, occidi quàm vinci. flagella libenter patior, perſecutiones amplector, viſitationes deſidero, correptiones concupiſco.*

Propoſitum emendationis. *In Pſalm. 1. pœniten.* *2. Cor. 6.*

Deinde ad confitenda peccata ſeptimo quaſi gradu peruenitur. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. ſi quis,* inquit S. Gregorius, *peccata ſua tecta eſſe deſiderat, Deo ea per vocem confeſſionis oſtendat. præoccupemus igitur faciem iudicis in confeſſione, vt qui tentationi parentes manum effugere non poſſumus iudicis, per confeſſionem mundati clementiam experiamur miſericordis.*

Confeſſio I. *In Pſal. 2. pœniten.*

Poſtremum fit ardens ſatisfaciendi voluntas. *Quoniam iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo. Qui peccatum ſuum confitendo annunciat,* inquit S. Gregorius, *& pro eiuſdem peccati ſatisfactione cogitare non ceſſat, & quia nullam in mundo inuenit requiem, in conſpectu ſuo habet dolorem. Hæc enim ſunt vera humilitatis teſtimonia, & iniquitatem ſuam quemq́; agnoſcere, & cognitam voce confeſſionis enunciare, & enuntiatam pœnitẽtiæ ſatisfactione delere. & ideo oculos Deus à peccatoris peccato auertit, quia ipſe illud ſine ceſſatione animaduertit. ob id offero tibi Deus in ſacrificium cor contritum, & ſpiritum contribulatum, ſed etiam per pœnitentiæ perſeuerantiam, & ſatisfactionis opera humiliatum.*

Satiſfactio D. *In Pſalm 3 pœniten.* *In Pſal. 4. pœniten.*

De perſeuerantia pœnitentis in oratione, & quis ex ea fructus percipiatur.

CAPVT XVI.

NON ſufficit pœnitenti, Deo gemitum cõtriti cordis non abſcondiſſe, & apud illum inſtitiſſe ardentibus precibus ad peccatorum ſuorum veniam impetrandam. oportet adhuc, vt perſeueret orãs, petens, pulſans, lachrymans, clamans, imiteturq; in hac ſancta importunitate, ſicut in cæteris omnibus, Dauidis perſeuerantiam. *De profundis*, inquit, *clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam*: *in quo notandum*, ait S.Gregorius, *quia non ait clamo, ſed clamaui. Dans in hoc perſeuerantiæ documentum, vt ſi primò non exaudiris, ab oratione non deficias, immò precibus & clamore inſiſtas. vult Deus rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci. ideò tibi dicitur, regnum Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud. eſto ergo ſedulus in orationibus, eſto in precibus importunus, caue ne ab oratione deficias. ſi diſſimulat audire, eſto raptor, eſto violentus, vt vim etiam ipſis inferas cælis.*

In Pſal.6.pœniten.

Matth.11.

Adhibeat etiam hîc pœnitẽs deprecatores, qui ſibi veniam à Deo depoſcant. In primis autem beatiſsimam Dei matrem, quam idcirco Eccleſia, & ſancti Patres appellant aduocatam peccatorum. *Tu es*, inquit ad illam S.Auguſtinus, *ſpes vnica peccatorum. per te ſperamus veniam delictorum.* Et S.Bernardus: *Si criminum immanitate turbatus, conſcientiæ fœditate confuſus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias abſorberi triſtitiæ, deſperationis abyſſo, cogita Mariam, Mariam inuoca.*

Serm.18. de Sanctis.
Homil.2.ſuper miſſus eſt.

Deinde Angelos, & beatas Sanctorũ animas, quæ in cœleſti Hieruſalem ad diuinæ gratiæ thronum aſsiſtunt. *Obſecrandi*, inquit S.Ambroſius, *ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt. Martyres obſecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vendicare. poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine, etiam ſi qua habuerunt peccata, lauerunt.*

Libro de Viduis.

Immò de numero viuorum illi homines adiutores nobis aſciſcantur in re tanti momenti, quos non dubitamus apud Deum, & probatæ vitæ meritis, & ſanctis orationibus plurimùm poſſe. S.Monica S.Auguſtini bis mater dicitur, quod eum primò peperit mundo, deinde Deo, idque vi ingentium lachrymarum, quas pro illo ante Dominum quotidie profundebat. vt propterea dictũ illi aliquando fuerit à quodam ſancto Epiſcopo: *Vade, neq; enim fieri poteſt, vt filius iſtarum lacbrymarum pereat.*

Lib.3 confeſſ. S.Auguſt.capit.12.

Sacriſi-

Sacrificium etiam Miſſæ, quod ad pœnitentiæ donum à Deo impetrandum, & ad veniam peccatorum plurimum valet, curandum eſt, vt pro peccatis aliquando offeratur.

Serm. de quatuor modis orandi, &c.

Sed de tota orationis incipientium ac pœnitentium ratione ſcribit S. Bernardus in hæc verba: *Sunt,* inquit, *quos adhuc peccati conſcientia terret, & cruciat, nondum accepta reſiſtendi virtute, tunc ſcilicet, cùm primùm ipſos in peccatorum cœno iacentes ſpiritus veritatis irradiat, & excitans erubeſcere facit, & timere Deum, dum vident immanitatem criminum, meritorum exiguitatem, & velut ardentem coram ſe gehennam expaueſcentes, quoniam in ſeipſis boni nil inueniunt, aliundè apprehendunt, vnde tegantur. quia ergo timent, & meritò timent per ſeipſos accedere, ſtudent quaſi per alios ſupplicare. tale eſt illud orationis genus, quo ſolemus vti dicentes. Sancte Petre, ora pro nobis, & ſimilia. maximè verò illud obſecratio eſt manifeſta; per paßionem tuam libera nos Domine. hoc eſt genus obſecrationis. At verò iam continendi virtute accepta ſecurus accedit, qui ſibi conſcius fuerit, pro delictis prateritis veniam quarens, & oratione vtens, quæ oris noſtri eſt ratio, quando iam ore ſuo loquitur cum Deo ſuo. Hinc illud eſt, quod Maria Magdalena quanquam non minus humilis Hæmorroiſſa illa, non ſic tamen veretur accedere, ſed rigat lacbrymis pedes, capillis tergit, vngit vnguento, oſculatur ore deuoto. vnde ſatis liquet, quod iam propoſuerat in corde ſuo, à peccato deinceps abſtinere, & quaſi profluuium ſtabat. quod ſi iam conſecutus es & tu, primum eſt, vt ipſi Domino in oratione loquens recogites annos tuos in amaritudine animæ tuæ. Deinde poſtquam in lamentis pœnitentiæ aliquandiu perſeuerans hilaritatem quandam, & fiduciam conceperis indulgentiæ, accede iam ad poſtulationes, vt ſecurus tanquam receptus in gratiam Domini, tibi & conſeruis tuis audeas petere, quod oportet.* Hæc Sanctus.

Luc. 7.
Luc. 8.

Perſeuerandum autem eſt pœnitenti, vt in pœnitentiæ operibus, ſic in oratione contriti cordis: & venia criminum à Domino expectanda ſimul & conſcientiæ tranquillitas. qua probabili firmaque coniectura aſſequatur ſe à Domino in gratiam eſſe receptum. hac enim perſeuerantia dubitandum nō eſt, quin à Deo obtineatur quod petitur. quod aliquādo quibuſdam in hoc ſtatu poſitis diuinitùs demonſtratum eſt, dimiſſa ſcilicet illis eſſe peccata, vt quando id non apertè explicatur, quod ideò fit, vt homines in timore & humilitate contineantur, credamus tamen, & ſperemus idem à benigniſsimo Domino nobis reuera concedi. libet autem ad ſpem corroborandam diuinæ huius benignitatis, exemplum ex ſancto Gregorio adferre, qui ita ſcribit: *Noſtris temporibus Victorinus quidam extitit, qui alio quoq; nomine Æmilianus appellatus eſt, non inops ſubſtantia iuxta mediocritatem vitæ. ſed quia plerumq; regnat in rerū opulentia carnis culpa, in quodam facinore lapſus eſt, quod debuiſſet valde pertimeſcere, ac de ſua mortis immanitate cogi-*

Homil. 34 in Euang.

tare. reatus ergo ſui conſideratione erexit ſe contra ſe, mundi huius omnia dereliquit, monaſterium petiit. In quo monaſterio tantæ humilitatis, tantæq́; ſibi diſtrictionis extitit, vt cuncti fratres, qui illic ad amorem diuinitatis excreuerant, ſuam cogerentur vitam deſpicere, dum illius pœnitentiam viderent. ſtuduit namq́; toto mentis annifu cruciare carnem, voluntates proprias frangere, furtiuas orationes quærere, quotidianis ſe lachrymis lauare, deſpectum ſui appetere, oblatam à fratribus venerationem timere. hinc itaque nocturnas fratrum vigilias præuenire conſueuerat, ſub montem ex vno latere ſecretiori monaſterij. Quadam nocte Abbas monaſterij vigilans hunc latenter egredientem intuitus, lento foras pede ſecutus eſt. quem cùm in ſecreto montis latere cerneret in oratione proſtratum, expectare voluit, quando ſurgeret. cùm ſubitò lux cœlitus emiſſa ſuper eum fuſa eſt, qui in oratione proſtratus iacebat, tanta claritate, vt tota pars regionis illius ex eadem luce candeſceret. quam Abbas, vt vidit, intremuit, & fugit. Cumq́; poſt longum horæ ſpatium idem frater ad monaſterium rediſſet, Abbas requirere ſtuduit, vbi fuiſſet, & compulit eum dicere quid vidiſſet. At ille compulſus dixit, quando ſuper me vidiſti lucem de cœlo deſcendentem, vox etiam pariter venit dicens, dimiſſum eſt tibi peccatum tuum. Et quidem omnipotens Deus potuit tacendo relaxare, ſed loquendo per vocem, radiando per lumen exemplo ſuæ miſericordiæ noſtra ad pœnitentiam voluit corda conuertere.

Ad hunc ſtatum pœnitentiæ pertinent tres modi orandi B. P. N. Ignatij. præſertim primus. & ſimul, vt antè dixi, omnia primæ hebdomadæ exercitia.

De tentationibus quæ poſt conuerſionem inſurgunt, & de incipientium nimio feruore temperando.

CAPVT XVII.

HACTENVS de conuerſione peccatoris ad pœnitentiam, nunc agendum nobis eſt de ſtatu, in quo illico poſt pœnitentiam collocatur homo. qui non eſt peccatoris ſtatus, ſed hominis cum Deo reconciliati, & ab eo in amicitiam recepti: vt illi inſeruire incipiat in ſanctitate & iuſtitia, & iam Incipientis nomen pœnitenti rectè conueniat. Huic verò ante omnia Sapientis dictum proponendum eſt: *Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* *Eccleſiaſt. 2.*

Porrò tentatio ad quam ſe præparare debet, qui nouę huius militiæ

tiæ tyrocinium ingreditur, varia eſt, & multiplex. nec eadem primò quemcunque Incipientem aggreditur, ſed hunc vna, illum alia, ex occulta diſpoſitione & conſilio Dei. qui vt non permittit nos tentari *1.Cor.10.* ſupra id, quod poſſumus; ſic quo ordine exercendi ſimus, ſapientiſſimè, & amantiſsimè permittendo ſaltem prouidet. aliqui enim ſeipſos durè puniendi nimio quodam ardore flagrantes terminos moderatæ pœnitentiæ plerumque tranſiliunt. alij conſcientiæ ſcrupulis mirificè anguntur, alios ad priores voluptates reuocat memoria anteactæ vitæ. alios denique maximè perturbat, & quaſi deiicit de perſeuerandi ſpe virium corporis imbecillitas,& vitę ac diſciplinę Chriſtianę labor & difficultas,atque adeò ipſa nouitas tentationum.Et vt de ſingulis hiſce tentationibus dicamus, exordiamur à prima,quam excitat immoderatus & impotens pœnitentiæ feruor. ſiquidem pœnitentię ſpiritus vehemens eſt.quippe qui ille ſit,de quo myſticè ſcribitur in Pſalmo: *In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis. Tharſis,* inquit *Pſal.47.* S.Gregorius, *exploratio gaudij dicitur. cùm enim vehemens pœnitentiæ ſpiritus* *Lib.4.moral. cap.17.* *mentem occupat, omnem in ea reprehenſibilis gaudij explorationem perturbat, vt nihil ei iam niſi flere libeat. ſpiritus ergo vehemens Tharſis naues conterit, cùm vis compunctionis valida, mentes noſtras huic mundo quaſi mari deditas ſalubri terrore confundit. dicit ergo Iob noctem illam tenebroſus turbo poſſideat, id eſt, perpetrationem culpæ non blandimenta ſecuræ quietis foueant, ſed piè ſæuiens amaritudo pœnitentiæ irrumpat.* his confectus curis animus, & carnem caſtigationibus macerat, & ſeipſum contra eam, (vt docet S.Bernardus) *Serm.2.ſuper Vidi Dominũ.* huiuſcemodi incitationibus inflammat.quid adhuc murmuras caro miſera, quid adhuc recalcitras? & aduerſum ſpiritum concupiſcis? ſi te humiliat, ſi caſtigat, ſi redigit in ſeruitutem, id profectò in tuo genere non minus tua intereſt,quàm ipſius.ex quo nonnunquam accidit id, quod idem in parabola de filio Regis, accidere confirmat imprudentibus & temerariis pœnitentibus. vt ſcilicet timore periculi imminẽtis perculſi, & in ſpem veniæ erecti inſideant iam veluti equo ſancti deſiderij, feranturque magno impetu in pœnitentiæ opera,ſed ſine fræno prudentiæ. & propterea contingit illis, quod dicitur à Salomone: *Qui feſtinus eſt pedibus, offendit.* *Prouerb 19.*

Et quidem aliquid ſine dubio concedi debet pio feruori huius ſpiritus vehementioris. propterea enim peccatrix mulier,quæ ad pedes Domini in conuiuio recumbentis acceſsit,rigans eos lachrymis, capillis tergens,vnguento liniens & oſculans,à ſanctis Patribus vt piè impudens, & importuna, & frontoſior ad ſalutem, quàm fuerat ad peccatum, commendatur. & Saulus à Domino percuſſus, & conuerſus diuino ſanè inſtinctu tres integros dies ſine cibo potuque vigilat *Luc.7.* *S. Auguſt. lib. 50 homil. hom. 23. & in Pſal. 140.* *Actor 9.*

in oratione:& multi alij initia ſuæ conuerſionis admirabili in ſeipſos ſeueritate laudabiliter conſecrarunt.ſed tamen pœnitentię modus etiam initio eſt adhibendus. quanquam enim præcipiunt diuinæ literæ,vt otium vitemus,& corpus in ſeruitutem animæ redigamus; nul- *1.Cor 9.* lo tamen modo(ait S.Baſilius)id volunt,vt corpus immodicis mace- *Conſt.monaſticis cap.5.* rationibus extabefactum reddamus, ac diſſolutum. Idcirco diaboli tentatio eſt magna ſeipſum cum ſui pernicie excruciare: *Quoties*, in- *Ser.in Cant.33.* quit S. Bernardus, *ſuggeſſit Satanas anticipare vigilias, quò ad ſolennia fratrum illuderet dormitanti? quoties produci ieiunia, & diuinis obſequiis eò inutilem reddidit, quò imbecillem? Quoties ad opus manuum pluſquam opus fuerat,incitauit, & fractum viribus cæteris regularibus exercitiis inualidum reddidit?*

Quo loco facilè intelligit, Incipientibus quàm non ſolùm vtilis, ſed neceſſaria ſit ſub prudenti magiſtro aſsidua diſciplina, qua inſtituantur tempeſtiuè ad dignoſcendas Satanæ fraudes easque repellendas. hoc enim ſpectat in hac re aduerſarius aſtutiſsimus, vt dum pœnitentiæ opera pluſquam par eſt, & ſupra vires exercemus, pœnitentia ipſa ſatietatem, & ſtomachum faciat, ab eaque paulatim eò magis abalienemur, quò maiore eam ſtudio prius ſecuti ſumus: & ſi non id, illud certè aſſequatur, vt ſub onere illo grauiſsimo vires corporis ita debilitentur, vt quanquam animus perferendi non deſit, deficiat tamen ipſa valetudo corporis, in qua recuperanda dum ponitur opera, languere incipiat etiam animus, & in curanda carne totus occupetur. *Experti*, inquit S.Bernardus, *eſtis, quomodo quidam qui ante* *Galat.5.* *inbiberi non poterant, (ita in ſpiritu vehementi ferebantur ad omnia) cum ſpiritu cœperint nunc carne conſummentur: quàm turpe nunc iniere fœdus cum ſuis corporibus, quibus crudele antè indixerant bellum?* His in primis neceſſarium eſt magiſtri præceptum, cui omninò pareant, eiusque iudicio ſtent in corporum ſuorum caſtigatione, ac omnibus aliis pœnitentiæ ex- *1.Reg.15.* ercitationibus. ſubdit enim idem: *Scriptum eſt, melior eſt obedientia quàm victima, & auſcultare magis, quàm offerre adipem arietum, id eſt, abſtinentiam* *Pſal.49.* *contumacium. vnde Dominus per Prophetam: Nunquid manducabo, ait, carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo? ſignificans minimè ſibi accepta fore ieiunia ſuperborum, & immundorum.*

Illa igitur Satanæ aſtutia benè nota, & hic exitus hominum imprudenter ſe gerentium initio conuerſionis, magnum momentum habebunt ad auertendum incipientem ab immoderata illa ſeueritate.ſed non eſt tamen adhuc eius curatio perfecta,aut animi eius ſanitas in tutò poſita, niſi præterea explorentur accuratè à magiſtro illi affectus, quibus ad eam ſtimulabatur pœnitens,& in fraudem deducebatur.

Hi autem potiſsimùm ſunt timor, deſiderium, ſpes; timor quidem ſupplicij, deſiderium veniæ, & ſpes eiuſdem obtinendæ; magis tamen timor ne deſit tempus ad opportunam ſatisfactionem neceſſarium, deſiderium perfectè ſatisfaciendi per opera, quæ cum cruciatu animi, & corporis coniuncta ſint, & ſpes magna, poſſe ſe voti huiuſce ſui compotem fieri, ſi ſe inconſultis etiam & repugnantibus viris prudentibus voluntariis ſuppliciis egregiè confecerit. exemplo multorum, quos tunc pœnitens falſo opinatur, in eodem ſtadio, eodem modo eſſe verſatos. Quare primùm deducendus eſt de falſa illa opinione, docenduſque neminem omninò ſine aliorum conſilio, aut prudentia ſingulari diuinitùs immiſſa, hoc iter pœnitentiæ vtiliter vnquam, & tutò, eſſe ingreſſum. Deinde euellenda ex animo eius eſt vana illa, & temeraria fiducia, qua ſibi & ſuis viribus nimium confidit. ſiquidem pœnitentia & ſatisfactio Dei dona ſunt, & ſi quid in iis ipſis de noſtro eſt, ſine Deo non eſt, ſine quo facere poſſumus nihil. *Ioan.15.* poſtea iuuandus eſt ad timorem, & deſiderium illud moderandum: perſuadendumque illi Deum intueri cor, nec eum à nobis exigere, niſi quod dare poſſumus, ſaluis animi, & corporis viribus: velle in primis vt maiorum noſtrorum dictis obſequamur, noſque in exercenda pœnitentia moderatè prudenterque geramus. denique virtutem ſine prudentiæ norma aut nullam eſſe, aut vitium potius, quàm virtutem. & quia amor proprius horum affectuum dux eſt & parens, aduerſus illum armatum eſſe pœnitentem maximè oportebit. ſed de hoc poſtea.

De ſecunda tentatione quam Incipienti adferunt ſcrupuli.

CAPVT XVIII.

ALIA permoleſta tentatio accidit plerumque tyronibus vitæ ſpiritualis, dum confeſſuri ſunt Sacerdoti præteritæ vitæ peccata, & multò etiam màgis poſtquam confeſsi ſunt. eaque ſcrupulis, qui in eorum mentibus oriri ſolent, ex accuratiſsima illa diligentia, quam in cunctis iiſque tam multis, magniſque criminibus, cordis etiam intimis ſubtilibuſque cogitationibus, & motionibus aperiendis, adhiberi, neceſſe eſt. cruciari enim ſolet pœnitentis animus formidine quadam, & ſuſpicione, ſit ne actio, aut cogitatio, aut affectio illa peccatum an non: dixeritne omnia,

omnia, an aliquid omiſerit, quod confeſſarium latere non oportuit: explicaritne benè, quid, quo animo, quo loco, quicum, quo tempore, quamdiu, cæteraque omnia, quæ actionem ipſam circumſtant. Satanas enim qui vt animorum tyrannus timorem omnem excutit à peccatorum animis, dum peccant, vt in quælibet ſcelera liberè ſe dent præcipites, cùm eos è cœno illo emerſiſſe iam videt, mirum eſt, quantoperè laboret, ne diu de vſurpata poſſeſsione deturbetur. atq; ideo pœnitentium mentem flagitiorum periculoſa recordatione, & ſpinoſa quadam meditatione quaſi obſidione quadam obruit. timore inprimis adminiſtro & impulſore, vt finem nunquam faciant eadem iterum, & ſæpius peccata confitendi, viuantque vitam acerbam, & hiſce angoribus plenam.

Huius tentationis exigua fit mentio apud antiquiores Patres. ideo fortaſsis quia pœnitentibus illius temporis antiquius nihil erat, quàm poſt confeſsionem ritè peractam, operibus pœnitentiæ ſeuerioris, ſibi Deum propitium reddere. poſterioribus verò temporibus quibus pœnitentiæ ſtudium adeò refrixit, exerit magis aculeos diabolus aduerſus confeſsionem ipſam, vt aut tantum bonum, quantum eſt hoc Sacramentum nobis eripiat, aut confeſsionem odioſam, & moleſtam efficiat, vtpotè ſcrupulorum ſpinis refertam. antiquos tamen Chriſtianos hac tentatione etiam pulſatos aliquando fuiſſe, ex nobis ipſis diſcimus, & rationi, ac naturæ confeſsionis ipſius con- [*Coll. 20 cap. 9.*] ſentaneum eſt. certè præceptum Caſsiani huc pertinere videtur, cùm ait: *Cæterùm quod dixiſti, te etiam de induſtria præteritorum peccatorum memoriam retractare, hoc fieri penitus non oportet: quinimmò etiam ſi violenter irrepſe-* [*Ser. 3 de SS. Petro & Paulo.*] *rit, protinus extrudatur.* S. Bernardus etiam: *Ad Dominum iam conuerſos non nimis cruciet præteritorum conſcientia delictorum.*

Et verum eſt, ſcrupulos illos, qui nobis gignuntur ex ignoratione tam cordis humani aut noſtri, aut alterius; quàm peccati ipſius, qui non pauci ſunt; nec exigui, antiquorum etiam conſcientias pupugiſſe. quod facilè intelliget, qui leget librum decimum confeſsio- [*Cap. 28.*] num S. Auguſtini, cuius ſunt illæ voces: *Contendunt mærores mei mali cum gaudiis bonis, & ex qua parte ſtet victoria, neſcio. heu mihi Domine, miſerere mei.* [*Cap. 37.*] *ecce vulnera mea non abſcondo: Medicus es, æger ſum.* Et illæ: *Eripe me ab omni tentatione. non ego immunditiam obſonij timeo, ſed immunditiam cupiditatis.* [*Cap. 28.*] Item illæ: *Multum timeo occulta mea, quæ norunt oculi tui, mei autem non. In his omnibus periculis & laboribus vides tremorem cordis mei, & vulnera mea magis ſubindè à te ſanari, quàm mihi non infligi, ſentio,* quiddam his ſimile habet [*Lib. 12. Regiſt. reſponſ. 10. ad Auguſt.*] idem in epiſt. 66. de qua re in ſequenti libro. Hoc ipſum etiam confirmat celebre dictum S. Gregorij: *Bonarum mentium eſt etiam ibi aliquo modo*

modo culpas ſuas agnoſcere, vbi culpa non eſt. qui etiam tentationem ſcrupulorum in moralibus indicat, vt exponemus cap. 21. lib. 2.

Poſteriores igitur Theologi hac de re ſcribunt plura. in primis Cancellarius Gerſon, S. Antoninus, & B. Laurentius Iuſtinianus. aſſeruntque hanc eſſe diaboli tentationem, vtilem quidem Incipienti in ipſo conuerſionis principio, & propterea à Deo permitti, eo quod obtuſam alioquin hominis mentem acuat ad intelligendas res ſpirituales, & ſtimulis quaſi quibuſdam excitet voluntatem inexercitatam adhuc, ad certamina contra peccati, & carnis inſidias, purget denique animam tenebricoſis libidinibus ante refertam, & in nouum hoc lumen euocet ſpiritualiter iudicandi omnia, & deinceps ex virtute, & cum circumſpectione viuendi. Cæterùm procedente tempore tentatio hæc pernicioſiſsima eſt, & niſi illi opportunè occurſum ſit, periculum homini creat & ruinam. quare quærenda, & adhibenda ſunt remedia, quibus à periculis præſentibus & imminentibus, qui hoc morbo laborat, facilè liberetur. Adferuntur autem à prædictis ſcriptoribus, & aliis, hæc quæ ſequuntur, ad radices ſcrupulorum euellendas inſtituta.

Gerſon tract. de præpar. ad Miſſam, & de remediis 9 puſillamin. & de diuerſis tentationibus.

S. Anton. 1. par. tit. 3 cap. 10.

B Laurent. lib. de diſciplina monaſt. cap. 12 & 16.

Primum remedium aduerſus ſcrupulos eſt recta, & pia opinio de Deo Optimo Maximo, magnaque ſpes de eius immenſa bonitate, & clementia. ſiquidem cauſſa ſcrupulorum magna eſt diuini examinis ac iudicij metus. apprehendit enim, qui ſcrupulis angitur, Deum vt ſeueriſsimum vindicem ſcelerum, & cui difficillimum ſit, planè ſatisfacere. immò intuetur illum tanquam quæſitorem ſeuerum & acerbum, omnia ad viuum reſecantem. ex quo fit, vt nunquam ad eum accedat niſi inani hac timiditate, & quaſi deſperatione oppreſſus. & ſanè huc ſpectant, vt dicebamus, Satanæ conſilia, vt quem ſcrupulis vexat, ita perturbet, & cruciet, vt pertæſus ſpinoſi huius & laborioſi vitæ generis, ſpem omnem abiiciat diutius perſeuerandi, conuertatque animum ad priſtinas voluptates, & liberam à curis viuendi ra-
tionem. Igitur aduerſus hoſce Satanæ conatus inſtituat magiſter ſpi- 1.
ritualis Incipientem, efficiatque primùm, vt is quidem Deum tanquam iuſtum iudicem, & peccati omnis acerrimum aduerſarium, ſibi proponat, miſericordem tamen & benignũ, & cui proprium magis eſt miſereri ſemper, & parcere, quàm pœnas de hominibus ſumere: *Sentite de Domino*, inquit Salomon, *in bonitate*. Et Dauid: *Quam bonus Iſraël Deus his, qui recto ſunt corde!* Et Ieremias: *Bonus eſt Dominus ſperantibus in ſe, animæ quærenti eum.*

Primum remedium.

Sap. 1. *Pſal. 72.* *Thren. 3.*

Præterea Dominus tantæ benignitatis eſt, vt ſi nos pœniteat pec- 2.
catorum, ipſe eorum velit obliuiſci. ſic enim ait apud Prophetam: *Si* *Ezech. 18.*

impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor. Iniuriam ergo Deo quodammodo facit, qui peccata, quæ Deus obliuiſci vult, ſuperſtitioſè recolendo, ei quaſi recognoſcenda proponit. quod facit qui ſcrupulis premitur. &
Rom. 11. cùm (vt ait Apoſtolus) Deum non pœniteat donorum, quibus nos cumulat, ipſe quod iam poſsidet, à Deo repetere non ceſſat, ac ſi adhuc nihil obtinuiſſet.

3. Accedit ad ſolatium pœnitentis, quod ſcripſit Iob, cum Deo lo-
Iob 15. quens: *Tu quidem greſſus meos dinumeraſti, ſed parces peccatis meis.* hoc quippe quod dicit, Deum peccata, aut greſſus dinumerare, non eſt ea ad calculos reuocare, vt nos puniat, ac ſi ea veluti in charta deſcriberet, ne excidant, ſed illud potius ea nobis recenſenda proponere, ac de
Lib. 12 *moral. cap.* 12. ſingulis dolorem, quem debemus, concipiamus. *Culpas ergo dinumerat,* inquit S. Gregorius, *cùm noſipſos ad ſingula, quæ fecimus, deflenda conuertit: quas miſericorditer relaxat, quia dum eas nos punimus, ipſe nequaquam in extremo examine iudicat, Paulo atteſtante qui ait, ſi noſmetipſos iudicaremus, non*
1 Cor. 11. *vtique iudicaremur.* Et in hanc ſententiam ſine dubio ſcribitur à Daui-
Pſal. 129. de, dum cum Deo in oratione agit: *Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit?* vt igitur eximamus hunc ſcrupulum pœnitenti, eximendus eſt ex eius animo ſuperuacaneus timor de nimia Dei ſeueritate, vt iſte euellatur, inferenda eſt recta opinio de paterno in nos Dei amore, & infinita eiuſdem miſericordia. ad quod maximè iuua-
Luc 15. bit explicatio parabolæ filij prodigi tam amanter à Patre in gratiam recepti, poſtquam diſsiparat ſubſtantiam in flagitiis.

At dicet pœnitens, id quidem rectè, ſi per me præſtitum Deo iam eſſet id, quod ille à me iure ſuo exigit. at quis me certiorem faciet, me verè pœnituiſſe, peccata omnia ex diuino præſcripto ritè eſſe confeſſum, nihilq́; prætermiſiſſe eorum, quæ mihi Deo in re tanti momenti exoluenda fuerant?

Secundum remedium. Sit igitur ſecundum remedium, à magiſtro ſpirituali petendum eſſe conſilium, quod vbi ille dederit, in eo omninò quieſcendum eſſe: ſic docent prædicti Doctores, & quicunque hac de re ſcribunt. ſcrupulus enim mentem atq; conſcientiam ita perplexam reddit, vt non niſi perplexè, qui eo laborat, iudicare poſsit, ideoque non rectè, aut ſaltem non tutò. quare docti & prudentis Patris iudicio ſtandum eſt.
Prouerb. 3. *Ne innitaris prudentiæ tuæ,* ait Salomon, ſignificans minimè tutum eſſe ſequi propria conſilia in rebus propriis, niſi primùm probentur aliis; quod accidit, cùm nobis non deſunt recta conſilia. at qui ſcrupulorum moleſtiis implicati ſunt, non modò non habent recta conſilia, ſed ne conſilia quidem. quid enim conſilij in tantis tene-

bris

bris & cogitationum continuo tumultu eſſe poteſt? quare audiendi alij ſunt. quam ad rem diuinitùs concurrit Deus, & mirabiliter ſcrupulorum anguſtias tollit, ſtatim ac magiſtri dicto audientes ſumus.

Narrat Climacus monachum cùm ad viginti annos carnem ſuam ieiuniis & vigiliis aſſiduè diſcruciaſſet, vt neſcio quam blaſphemiæ tentationem abigeret. nihil tamen obtinuiſſe donec ſcripto confeſſus moleſtiam, quam ſuſtinebat, grauiſſimo cuidam ſeni, ab eo benigniſſimè habitus eſt, iuſſuſq; vt manum collo ſuo imponeret. quod cùm feciſſet, dixit illi Pater: *Super collum meum ſit frater hoc peccatum, quotquot annis te oppugnauit, aut adhuc te oppugnabit, tu illud flocci pende, nihilque formida.* quo reſponſo ita corroboratus eſt monachus, vt antè quàm inde diſcederet, morbus ille prorſus euaneſceret. referunt alij S. Bernardum idem feciſſe cum diſcipulo, quem à ſacroſancti ſacrificij Miſſæ celebratione retardabant ſcrupuli: *Vade,* dixit, *fili, & in fide mea celebres.* quod ille præſtitit, & conſcientiæ tranquillitatem ſtatim adeptus eſt.

Gradu 13.

Gerſon de præpar. Miſſæ.

Tertium remedium.

At, inquis, da mihi alterum Bernardum, & ego eius ſententiam libentiſſimè amplectar. Do, inquam, tibi, (& hoc ſit tertium remedium) non alterum Bernardum, ſed eundem fideiuſſorem, qui in Bernardo ſecurum diſcipulum reddidit; nempe eundem Deum, qui ad huiuſmodi dubitationes tollendas loquitur, & conſilium præbet nobis in Patribus ſpiritualibus, quos curæ conſcientiæ noſtræ præficit. quibus idem iubet, vt ex animo, & in omnibus pareamus, illiſque nos ipſos penitus ſubmittamus. quod inprimis neceſſarium eſt ad vincendam, proſternendamque mentis humanæ ſuperbiam, quæ altera radix, & mater eſt harum conſcientiæ moleſtiarum. ſiquidem ſcrupuli, quos genuit timor ille, quem diximus, mentis tenebris quaſi coniugatum, fouentur, & creſcunt in animo à proprio hominis ſenſu, atque ſententia, quæ huiuſmodi hominibus ita chara eſt, vt ab ea difficilè admodum aliorum ſuaſionibus deducantur. malunt enim ſibi, quàm aliis omnibus credere. hæc ſuperbia grauius peccatum plerumque eſſe poteſt, quàm culpæ omnes, quas refricat ſcrupulus, indigetque remedio magis, quàm ipſi ſcrupuli. Quare nulla vnquam medicina ſcrupulis reperietur, niſi curetur prius hæc arrogantia, & proprij iudicij amor nimius. curatur autem ſubmiſſione animi, & humilitate, qua homo ſeipſum ſpirituali magiſtro in rebus omnibus ſubiicit, ſententiam propriam, ſeipſum fortiter abnegando, prorſus abiiciens. quod adhuc magis faciendum eſt ab illis, quorum deprauata corporis, capitiſue conſti-

tutio, in animum aliquo modo redundat, & mentem à propria ſanitate abducit.

1. Curet igitur magiſter primum, vt huiuſmodi homines illi ſe totos tradant, committantque in rebus omnibus ſuam ipſorum conſcientiam.
2. Deinde præſcribat examinandæ conſcientiæ, & confeſsionis inſtituendæ leges, à quibus nihil omninò diſcedant.
3. Tertiò, poſtquam vnam aut alteram generalem totius vitæ criminum confeſsionem habuerint, ne tertiam aut plures amplius cogitent, vehementer interdicat. confeſsiones enim huiuſmodi, quæ neceſſariæ iam non
4. ſunt, ſeges ſunt & materia ſcrupulorum. Quartò tradat orandi modos accommodatos ægritudini, qua laborant, & præſertim ad timorem inanem deponendum, & ad optimè ſperandum de diuina benignitate. oportet autem huiuſmodi homines orationi eſſe deditos, ita
5. tamen vt non inde ſcrupuli nutriantur. Quintò caueat ne vel in libros, vel in homines incidant, qui lectione & conſuetudine ſua huiuſmodi hominibus nouos ſcrupulos iniiciant, vel impedimento ſint, quo minus veteres deponāt. quales ſunt libri, quibus caſus conſcientiæ explicantur, & homines, qui vel natura timidiores ſunt, & minus prudentes, vel cum ipſi auſtero more viuant, omnibus hominibus i-
6. dem vitæ genus ſuadendum, exiſtimant. Sextò, cùm obſit hominibus, qui ſcrupulorum angoribus implicantur, otium, & vita laboris aut occupationis expers; magiſter omnem adhibeat operam, vt honeſtis occupationibus, & quoad fieri poterit, alienis ab inanibus curis aſsiduè diſtineantur. neque enim deſuefiet vnquam animus à cogitationibus ſcrupulorum, niſi conſuetudine aſsidua aliarum rerum, quæ aptæ natura ſua ſint, animum ab illis abſtrahere.

Quartum remedium. Superſunt adhuc cauſſę duę ſcrupulorum, aduerſus quas totidem remedia proponimus. prior eſt ignorantia, poſterior puſillanimitas.

1. ignorat enim Incipiens multa. ac propterea ſi non habet, qui eum doceat, ſeipſum decipit in multis. vnde originem habet conſcientia, quam appellant erroneam, de qua nobis agendum non eſt, quia ſcrupulus non eſt, & eius facilis eſt curatio, ſi deponatur ſolùm, quod om-
2. ninò eſt neceſſarium. ſed hæc alij. Alia eſt ignoratio, ex qua exiſtit interdum ſcrupulus admodum moleſtus. adſit nec ne vera & neceſſaria deteſtatio peccati, ſiue contritio. aliqui enim eò quod vel lachrymarum vim non profundunt, vel ſenſum doloris, quem requiri ad contritionē putant in ſe ipſis non animaduertunt, mirificè anguntur animo, exiſtimantque ſe adhuc in Dei gratiam non rediiſſe. His vtiliſsima eſt Gerſonis admonitio: *Exiſtimant*, inquit, *aliqui Doctores*, (quibus ille aſſentitur,) *aliquando non tam meritorium eſſe credere, ſicut velle credere. nec*

nec velle dolere ſenſualiter de peccatis, ſicut velle dolere, & non poſſe. & hoc probatur ex Pſalmo: *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua.* & ita iudicat nos Deus ſecundùm rationis ſuperioris arbitrium, voluntatem & iudicium, & non ſecundùm ea, ad quæ nobis inuitis portio ſenſualitatis inferior adhæſit, & perducit, qualia ſunt volubilitates imaginationum, & Phantaſiarum. Fallitur etiam Incipiens ignoratione virium & naturæ contritionis, quæ, vt omnes Theologi ſcribunt, tantarum virium aliquando eſt, ob ingentem diuini amoris ardorem, quo interdum pœnitens flagrat, vt non ſolùm aboleat omnem culpæ maculam, ſed excoquat etiam omnem illam temporaneam pœnã, quæ reliqua eſt ad remiſsionem culpæ. Quod ſanè Magdalenæ datum eſt à Domino, cùm audiuit, remittũtur tibi peccata tua. & dari adhuc poteſt nobis, ſi per nos non ſtet, quia manus Domini abbreuiata non eſt. Laborat deniqueIncipiens ignoratione multarum aliarum rerum, quibus ſtatuendis Epiikia neceſſaria eſt. Epiikia, inquam, non Incipientis, cuius conſcientiæ & mentis anguſtiæ eam adhuc non capiunt, ſed ſpiritualis magiſtri. qua de re S. Antoninus, qui tradit ſeptem veluti regulas Epiikiæ huius, in gratiam pœnitentis, quas ſibi familiares faciat ſpiritualis magiſter. eæ legantur apud ipſum. nos breuitati ſtudemus.

Pſalm. 10. — 3. — *Luc. 7.* — 4.

Aduerſus puſillanimitatem ea faciunt omnia, quæ ad propulſandam timiditatem valent. Sunt enim hæ duæ affectiones, quaſi vna animi affectio in plures diſtincta gradus. puſillanimitas enim timor eſt animum mœrore deiiciens: hac qui laborat, ſcrupulis maximè obnoxius eſt, & magis adhuc, quàm is qui ſolo timore pungitur. quare puſillanimis curatio longè eſt difficilior, nec niſi magno labore, charitate, & patientia medici ſpiritualis efficitur. Intelligat igitur primùm Incipiens, quid ſit apud ſacras literas hæc affectio, & quo nomine, & loco cenſeatur. *Longanimitati*, inquit ſanctus Hieronymus, *contraria eſt puſillanimitas, de qua ſcribitur. puſillanimis vehementer inſipiens, qui verò patiens eſt, & vniuerſa ſuſtentat, vir ſapiens, & cum ectaſi multum ſapiens appellatur, vt in prouerbiis quoque ſcriptum eſt; longanimus, vir multum in prudentia.* res hæc non per hyperbolem dicta accipienda eſt, ſed verè & propriè. faciet autem maximè, ſi à puſillanimi vti debet, animo comprehendatur, ad medicinæ eius principium. quis enim ſe ſtultum intelligens, non ſe alij, qui ſapiens ſit, regendum libenter tradat? certè mens puſillanimis hoc veluti lumine illuſtrata errore opinionis falſæ quam de ſe ille habuerat, purgabitur.

Quintum remedium. — 1. — *In epiſt. ad Galat. cap. 5.* — *Prouer. 14. ſecundum 70.*

2. Deinde, manus admouenda eſt ad proſtratam voluntatem eius ſubleuandam, iiſdem nimirum auxiliis, quibus erigitur ad ſpem, qua de re ſuprà dictum eſt. proderit autem ad eam educendam ex profunda illa deiectionis fouea, ſi incutiatur timor certæ deſperationis, niſi ſe exſuſcitet, & ex extremo periculo extrahat. hic ſiquidem finis eſt puſillanimitatis, & ſcopus diaboli ad eam occultè trahentis.

Epiſt 32. quod S. Bernardus: *Non immeritò,* inquit, *his, quos in anxietate poſitos videmus, amicis noſtris compatimur, quibus vtique dum exitium ignoramus, defectum metuimus. quoniam quidem ſicut ſanctis & electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio ſpem, ſpes autem non confunditur. ſic*

Iacob 1 & Rom. 5. *damnandis & reprobis tribulatio parit è contrario puſillanimitatem, puſillanimitas perturbationem, perturbatio deſperationem. & illa interimit.* Quare elaboret ſtrenuè Incipiens, vt ſcrupulos cùm ſeſe ingerunt, magno animo ſtatim tanquam peſtem abigat à ſe, ſciatque ſe rem non minus gratam Deo facere, ſi eorum importunitati initio fortiter reſiſtat, quàm cùm viriliter dimicat aduerſus voluptatum illecebras, aut fidei tentationes. à quibus ita abhorreat ipſe, ſicut omnes veri pietatis cultores, qui antè eas extingui curant, quàm exoriantur.

3 Denique puſillanimitas cauſa eſt & effectus ſcrupulorum. neſcio deterior ne parens, an filia. facilius certè expugnatur antequam producat ſcrupulos, quàm poſtquam ex ſcrupulis orta in habitum naturamque conuertitur. Ad Satanam autem eludendum cogitet pœnitens eum in ſcrupulis immittendis abuti cõtra nos pœnitentia noſtra nec (vt ait S. Chryſoſtomus) ſufficere illi inducere nos ad apertum peccatum, niſi etiam perniciem nobis afferat ex immodico mœrore ex pœnitentia contracto. *Perquàm autem ridiculum*, inquit, *eſt, & pudendum, vt per medicamenta noſtra ipſe vulnera efficiat. vbi &*

Homil. 4 in ep. 2. ad Corinth.

2. Cor. 2. *Paulus, non enim ignoramus cogitationes ipſius.* De ſcrupulis & puſillaniminitate adhuc plura ſecundo libro.

Enitendum pœnitenti ne in priſtina peccata recidat, quæ ſolet eſſe tentatio communis poſt conuerſionem.

CAPVT XIX.

TENTATIO tertio loco explicanda eſt, quæ pœnitenti maximè infeſta eſt, & periculoſa. Concitatur autem à memoria vitæ præteritæ, quam in cupiditatibus carnis explendis liberè traduxit, quam ſtatim ſequitur grauis mœititia in voluntate, quod ab ea ſuauitate vitæ per pœnitentiam ſe perpetuò excluſum intelligat. *Occurrit*, inquit S. Gregorius, *illa familiaris ſua delectatio carnalis, quæ inueterata dudum quanto eum diutius tenuit, tanto arctius adſtringit, atque à ſe tardius abire permittit. Et quis ibi mœror, quæ anxietas cordis, quando hinc ſpiritus vocat, hinc caro reuocat: hinc amor nouæ conuerſationis inuitat, hinc vſus vetuſtæ peruerſitatis impugnat: hinc deſiderio ad cœleſtem patriam flagrat: & hinc in ſemetipſo carnalem concupiſcentiam tolerat?* propoſitum eſt autem diabolo in hac tentatione, illa recordatione, & hoc mœrore, quaſi funibus duobus, Incipiẽtem iam ingredi viam vitæ ad antiqua flagitia retrahere. qui recidiuus caſus in morbum ſpiritualem animæ eſt grauiſsimus. cui propterea ſalutaria remedia quærenda ſunt. *Lib. 24 moral. cap. 7.*

Sit igitur primum cognitio maximæ indignitatis, quæ ineſt huic rei. quid enim indignius excogitari poteſt, quàm paulò ante ingemuiſſe, fleuiſſe, Dei miſericordiam infinitam, Sanctos omnes imploraſſe, obteſtatum eſſe, omnia denique miſcuiſſe, vt peccatorum venia impetraretur: & repentè mutato conſilio ſui obliuiſci, Dei gratiam pro nihilo putare, virtuti nuncium remittere, quidlibet aliud cogitare, & eſſe, atque fueras, & velle ſemper eſſe volueras? ô præclaram hominum erga Deum fidem, quam Deo impudentius frangis, quam ſi tibi res eſſet cum viliſsimo quolibet homuncione. Cùm legimus, aut audimus Iudęos obuiã proceſsiſſe Chriſto Hieroſolymam ingredienti, & honorificentiſsimè eum appellaſſe filium Dauidis, Regem Iſraël, benedictum qui veniret in nomine Domini, poſtea verò breui interuallo nullam prorſus ob nouã cauſam in contrariam partẽ verſos, impetu quaſi facto in prętorem exclamaſſe, *crucifige eum*, miramur meritò, & exardeſcimus aduerſus incõſtantiam gentis, inauditamq́; barbariẽ. quid ergo faciendũ nobis eſt, cùm intelligimus ita vt res eſt, *Primum remedium.* *Ioan. 12.*

eundem

eundem pœnitentem ad Chriſti pedes abiectum in confeſsione miſericordiam poſtulare, quod peccarit, qui mox in eadem grauioraque peccata relapſus, omnis immemor beneficij, bellum Chriſto indicit, iterumq; eum in ſemetipſo crucifigit? reos proditionis deteſtantur homines,& communis lucis vſura priuant; quo ſupplicio ac morte dignum exiſtimabimus eum, qui non ſolùm ſalutem propriam,ſed etiam Chriſtum ipſum cui nomen in baptiſmo dederat, & in confeſsione reddiderat,nefariè prodit diabolo? & quem conſcientiam expiando,hoſpitem in ea receperat, ex ea, iterum peccando

Homil.2 in epiſt.ad Eph.c 1. turpiter eiicit? *An* (vt ait S.Chryſoſtomus) *non ſunt hæc magni odij, & contemptus manifeſta ſigna?*

Secundum remedium. Secundum remedium eſt timor. ſiquidem cùm primùm peccamus, facilius nobis ignoſcitur. cùm ad eadem ſæpius peccata redimus,difficilior ſine dubio eſt reditus in Dei gratiam: tum quia grauior eſt iniuria, iuſtiorque Dei à nobis auerſio,tum quia noſipſi in ſcelere callum obducimus. denique quia creſcit ſatanæ vis, & dominatus in animum. vt propterea difficilem prædicent patres reſipiſcentiam ab tam graui lapſu, nec ferè poſsibilem. in quam ſenten-

Hebr.10. tiam ſcribit Apoſtolus: *Voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia, terribilis autem quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt aduerſarios.* Quod

Ser 3. SS. Petri & Pauli. etiam ex multorum euentu diſcimus: *Eorum,* inquit S.Bernardus,*qui peccant antequam Deum nouerint, antequam miſerationes eius experti ſint, antequam portauerint iugum ſuaue,& onus leue, priuſquàm deuotionis gratiam,& conſolationes acceperint Spiritus ſancti, eorum inquam copioſa redemptio eſt, &*

Luc 14. *tales omnes nos fuimus. At eorum qui poſt conuerſionem ſuam peccatis & vitiis occupantur,ingrati acceptæ gratiæ, & poſt miſſam manum ad aratrum retrò reſpiciunt, tepidi & carnales facti, aut poſt agnitam viam veritatis retrò eunt, eorum vtiq; perpaucos inuenias, qui poſt hæc redeant in gradum priſtinum, ſed magis in ſordibus poſiti ſordeſcant adhuc. nec tamen ſi quis eiuſmodi eſt deſperamus de eo,tantum vt ſurgere velit cito: quanto enim diutius permanebit, tanto euadet*

1\. *difficilius.* Et hæc ſit prima cauſa difficultatis huius.

2\. Altera cauſa eſt quia noſipſi nobiſcum portamus laqueum, quo illaqueamur à Satana, vel potius quo veluti altero quodam inferni

2.Pet.2. rudente (vt S.Petrus loquitur) ab eodem præcipites ducimur in noua flagitia. hæc autem caro eſt,& concupiſcentiæ fomes nobis inna-

Ser.3. ſuper Qui habitat. tus. quam rationem exaggerat grauiſsimè idem S.Bernardus: *Quid vltra pauendum eſt? vnum vtiq;, idq; grauiſſimum peccatum Iudæ,peccatum apoſtaſiæ. Legimus de filiis Iſraël,quia corde redierunt in Ægyptum. nam corpore reuerti clauſum poſt eorum talos mare rubrum prohibebat, hoc eſt quod ſingulis qui-*

buſq́; vehementer timendum, ne quando fortè eatenus Deum offendant, vt maniféſtè abiiciantur, & euomantur ab eo. neque enim ſumus Apoſtolo ſanctiores, qui tamen verebatur ne fortè cum aliis prædicaſſet, ipſe reprobus efficeretur. ſed id tamdiu timendum eſt, donec laqueus contritus eſt, donec corpus iſtud animam depoſuerit. nam & ipſum corpus laqueus quidam eſt, vnde & oculus legitur animam deprædari. minimè ergo decet eſſe ſecurum hominem, qui ſecum portat laqueum ſuum. 1.Cor.9. Thren.3.

Tertia ratio timoris eſt ipſa vis & natura peccati repetiti. quod ſine dubio eſt longè deterius, maiuſq́; damnum affert animo, quàm febris recidiua corpori. paria ſunt, quia qui in eandem febrim ſæpius recidit, experitur eam grauiorem ſemper, magiſq́; frangi vires corporis, quò frequentius ea vrgetur ob efferueſcentem in dies magis vim æſtus illius interni, qui cauſa febris eſt. quare ſic febricitans vt plurimùm deſperatur à medicis. quod idem planè accidit animæ, cùm ab æſtu concupiſcentiæ ad priſtina peccata frequenter reuocatur. at hîc præterea aliquid grauius. nam nec febris, nec peſtis vlla eſt quæ ita corpori interitũ adferat, vt à Deo reſuſcitandum non ſit ante extremum & generale iudicium. at peccata recidiua eam tyrãnidem in animam exercent, vt eam plerumq; penitus perdant, ac tunc extra ſpem ponant ſalutis æternæ vllo amplius tempore recuperandæ. ſiquidem dicitur, ſuper quatuor non conuertam. 3. *Amos* 1.

Tertium remedium eſt horror ab huiuſmodi peccatis. qui haud ſcio an poſsit in homine excitari maior, quàm quem commouent ſacræ litteræ, cùm hac de re loquuntur: *Si enim*, inquit S.Petrus, *refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti his rurſus implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. melius enim erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato. contingit enim illud veri prouerbij, canis reuerſus ad ſuum vomitum, & ſus lota in volutabro luti. ſi canis*, inquit S.Auguſtinus, *hoc faciens horret oculis tuis, tu quid eris oculis Dei?* Et alibi eadem ſcriptura, *Qui nutriebantur in croceis amplexati ſunt ſtercora*. Et, *Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo*. Et, *Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ*. Sed legatur caſus huius deploratio apud S.Bernardum: *Turpis mutatio ſtudiorum; vt cui ante fuerat ſtudij peregrinantem, & exulem animam ſuam ſacris meditationibus, tanquam cœleſtibus paſcere bonis, Dei beneplacitum, & myſteria voluntatis eius inquirere, penetrare deuotione cœlos, & mente ſupernas circuire manſiones, ſalutare patres, atq; Apoſtolos, & choros Prophetarum, Martyrumq́; admirari triumphos, ac ſtupere ordines Angelorum; nunc omnibus his omiſsis turpi ſe mancipet corporis ſeruituti, ad obediendum carni, ad ſatiſfaciendum ventri, & gulæ, ad mendicandum in* Tertium remedium. 2 Pet.2. In Pſalm.83. Thren.4. Ioëlis 1. Pſalm.37. Ser.35 in Cant.

M vniuer-

1.Cor.7. *vniuerſa terra, vnde ex ea, quæ præterit mundi figura, ſuam ſemper famelicam curioſitatem aliquatenus conſoletur. exitus aquarum deducant oculi mei, ſuper huiuſmodi animam, quæ cùm nutriretur in croceis, demùm amplexatur ſtercora.*
Pſalm.48. Et paulò pòſt: *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. puto dicerent iumenta, ſi loqui fas eſſet:*
Geneſ.3. *Ecce Adam factus eſt ſicut vnus ex nobis.* Quomodo autem coram Deo ſtare debeat diabolus aduerſus huiuſmodi recidentes in iudicij die explicat S. Auguſtinus concione ad Catechumenos.
Tom.6.

Sed vt hæc remedia vtilitatem afferant Incipienti, iſque iuuetur
1. ne denuò prolabatur in familiaria peccata; inſtituendus eſt, primùm ne negligens ſit in cura cogitationum, quæ ſtimulant ad veterem vitam replicandam. immò quo illæ magis ſe inculcant menti, eo celerius & fortius reiiciantur. quod præceptum omnium antiquorum
Ser. de ieiunio. patrum eſt, ſed præſertim S. Cypriani: *Diaboli*, inquit, *titillationibus obuiandum eſt, nec coluber foueri debet, donec in ſerpentem formetur.* S. Hierony-
Epiſt ad Euſtach. mi quoque & aliorum: *Nolo* (inquit S. Hieronymus) *ſinas cogitationem creſcere, nihil in te Babylonium, nihil confuſionis adoleſcat. dum paruus eſt hoſtis interfice, & nequitia elidatur in ſemine.* Qua de re etiam alibi nobis agen-
2. dum erit. Deinde aperienda eſt ſpirituali magiſtro mentis turbatio cùm primùm excitatur. quod antè docuimus in primis duobus ca-
3. pitibus huius libri, & conſtans eſt ſanctorum Patrum voluntas. Frequentanda etiam ſunt Sacramenta Confeſsionis & Euchariſtiæ, vt ex vtroque tanquam ex pretioſiſsimo vaſe hauriantur medicamenta
Pſalm.103. animæ neceſsitati accommodata, præſertim verò robur ad reſiſten-
4. dum diabolo, & conatibus eius. Siquidem cœleſtis panis confir-
Zachar 9. mat cor hominis, & vinum illud, vt Zacharias ait, germinat virgines. Poſtremò inſiſtendum orationi eſt, & crebrò illa vſurpanda, quæ S.
Lib.10 confeſſ. cap.29.31 &c. Auguſtino familiaris eſt, *Da quod iubes, & iube quod vis. continentiam iubes, perſeuerantiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis.* Docet autem idem S. Auguſtinus aduerſus recidiui peccati periculum memoriam crucifixi valere, eamque ex animo repetendam. legantur quæ apud illum ſcripta ſunt libro quinquaginta homiliarum, homilia vigeſima. ad eandem rem pertinent alia quædam quæ poſtea & in hoc, & in ſequenti libro tractanda ſunt.

* * *

Ex

Ex ardua & difficili vita ſpirituali tentatio quarta & quinta.

CAPVT XX.

SANCTVS Bernardus hanc tentationem primam dicit *Ser.6.in Pſal.*
eſſe poſt conuerſionem. intelligamus nos primam, & *Qui habitat.*
præcipuam. eſt enim ex ſe grauiſsima, & ſanè parum re-
fert immorari in definiendo, quo ordine hæ tentationes
inſurgunt, cùm S. Auguſtinus hanc ipſam dicat, eſſe ſecundam. Sic *In Pſal 106.*
autem ſcribit S. Bernardus: *Scimus quia aduerſus eos qui conuertuntur, pri-
mum eſſe certamen de moleſtiis corporis conſueuit, caro enim hactenus indomita
caſtigari, & in ſeruitutem redigi, nequaquā æquanimiter patitur, ſed adhuc me-
mor recens perditæ libertatis acrius concupiſcit aduerſus ſpiritum, maximeq́ in his
pœnis, in quibus eſtis vos quotidie morientes: immò verò morte affecti tota die, quæ
& ſuprà vires ſunt, & vltra naturam, & contra conſuetudinem veſtram. Quid
igitur mirum? turbant iſta maximè eos, qui necdum conſueuerunt, nec dum ſatis
in promptu habent recurrere ad orationes, reſurgere ad meditationes ſanctas, vt ſic
releuetur diei pondus & æſtus.* Hanc tentationem ait, nominari in Pſalmo
timorem nocturnum, & non noctem, quia non tam afflictio, quę no-
cte ſignificatur, quàm timor afflictionis tentatio eſt. *Nam & omnes la-
boramus,* inquit, *cùm tamen non omnes inde tentemur, & qui tentantur multò
magis timore futuræ pœnæ, quàm præſentis dolore læduntur.* Idem S. Bernardus
in progreſſu eiuſdem ſermonis adfert adiumenta ad hunc timorem
excutiendum.

Primum adiumentum continetur illis verbis: *Caminus,* inquit, *eſt* 1.
timor iſte: ſed vt examinet, non exurat, veritas facit. Et ideò in Pſalmo: *Scuto
circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno.* Legimus in Iob: *Iob 41.*
territi purgabuntur. quia terror tentationis huius animum purgat, ſu-
bitque locum pœnæ peccatis debitæ, ex quo fit, vt pœnitenti timor,
& turbatio huiuſcemodi ſalutaris pœnitentia ſit, ideoq́; à Deo pœni-
tenti iniici permittitur, vt eo tanquam auri ſanies igne, planè exurā-
tur peccatorum reliquiæ, quæ tam multæ poſt culpæ remiſsionem in
pœnitentis animo corporeq́; ſuperſunt, vt hinc etiam intelligamus,
quàm verum ſit quod ait Apoſtolus: *Diligentibus Deum omnia cooperan-* *Rom 8.*
tur in bonum. quando etiam ex his tentationis ſpinis vua, & ex his tri-
bulis ficus debitæ ſatisfactionis exiſtit.

Secundum adiumentum eſt conſentaneum primo. petitur autem 2.
ex conſideratione peccatorum, quæ commiſimus: propter quæ æ-

ternis etiam pœnis addicti eramus. ex illis igitur tanto Dei beneficio ereptos, quid erit in hac vita tam moleſtum, & difficile quod à rectè viuendo, & à pœnitentiæ operibus deterreat? *Nocturnus* (inquit S.Bernardus) *& tenebroſus timor, ſed facilè hunc radius veritatis exuperat. ingerit enim cælùs cordis nunc quidem peccata, quæ egimus, vt quemadmodum de* Pſalm.37. *ſe Propheta ait, & nos in flagella parati ſimus annunciantes iniquitatem noſtram, & cogitantes pro peccato noſtro; nunc verò æterna ſupplicia, quæ meruimus, vt in comparatione eorum, quæ euaſimus, vniuerſa, quæ patimur, delicias reputemus.*

3. Tertium adiumentum eſt ex contemplatione cœleſtis beatitudinis, & præmij illius inexplicabilis quod victoribus, & perſeuerantibus tanquam corona certaminis à Deo donabitur. *Nunc*, inquit, *quoque ingerit cœleſtia præmia, ad quæ tendimus: crebrò videlicet memorantes, quo-* Rom.8. *niam non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.*

4. Sed ex meditatione paſsionis & mortis Domini noſtri Ieſu Chriſti exiſtit quartum, & quidem magnum adiumentum ad timorem hunc omninò abiiciendum. *Nunc etiam*, inquit, *ea quæ pro nobis pertulit Chriſtus. vt crebrò conſiderantes quanta ſuſtinuit illa maieſtas pro inutilibus ſeruis, erubeſcamus non ſuſtinere, vel parua pro nobis.*

Alia etiam multa auxilia ſuppetunt ad expugnandum prędictum timorem. cùm nimirum conſideramus, neceſſe eſſe, virtuti operam dare, virtutem autem in difficili re arduaq; verſari: virtutes innumeras, ac ſingulares non aliter comparari, quàm ferendo dura quæque & aſpera, dolorem etiam, & infamiam, ſi opus ſit: decipi falſæ opinionis errore, qui exiſtimant, vitam ſanctè traductam plenam eſſe anguſtiis, laboribus, tormentis, ita, vt omninò expers ſit ſuauitatis & Matth.11. voluptatis, cùm virtus non ſit ſine voluptate, & iugum Chriſti ſuaue ſit, onuſque leue: non poſſe ſufficere vires corpori delicato ad ieiunia, cilicia, vigilias; deniq; non perſeueraturum vſque in finem hominem hiſce caſtris, aut armis minimè aſſuefactum; cùm nihil ſit difficile volenti, & ipſi cùm volumus, rebus alioquin moleſtis, & a- Plato lib.3. cap.16. lienis, patientia & conſuetudine aſſueſcamus, idq; vt appetitus noſtros expleamus. ſed rem hanc copioſè alij. Pœnitenti hoc morbo laboranti ſubueniendum eſt exercitiis ſpiritualibus de gloria cœleſti, de pœnis inferni, de fructu etiam virtutis.

Ego hîc adiungam quintam tentationem, quæ incipienti in hoc ſtadium iam inuecto occurrere præterea ſolet, non ſine magni damni periculo, ſi non reiiciatur viriliter. ea autem eſt cogitatio illa, ſe ſuo cùm adhuc viueret ex arbitrio, & appetitui fræna relaxaret, nun-

nunquam tot, & tam multas, ſed ne vnam quidem exiguam ex his curis, & moleſtiis expertum eſſe, quibus in hoc ſtatu, hoc eſt in ipſo virtutis aditu, & gratiæ Dei limine acerbè concutitur. Cui reſponderi poteſt, maximum eſſe tentationis fructum, quo non vult Deus, eum carere. nam *qui non eſt tentatus, quid ſcit?* inquit Sapiens: hanc viam tenuiſſe ſanctos omnes, tam antiquos, quàm recentiores. Chriſtum ipſum Dei filium, dilectiſsimum huius militiæ ducem eſſe & anteſignanum: omnes adhortari ad crucem perferendam, eiusque ſequenda veſtigia. denique (inquit Apoſtolus) *eum tentatum fuiſſe per omnia.* rem hanc vtriuſque teſtamenti libris ſignatam, expreſſam, teſtatamque eſſe. vt conqueri poſsit nullus, ſe, cùm vocatus eſt ad nouam vitam, ad delicias aut voluptates vocatum, & non potius ad laborem, ad tentationem, ad crucem, immo etiam ad mortem pro Chriſto ſubeundam, ſi opus fuerit. iure & candidè igitur ſecum agi, ſi quod prius denunciatum eſt euenire, & quod prædictum eſt fore, iam fieri cernit, & ſentit. *Eccleſ.34.* *Matth.16.* *Hebr.4.*

Sunt tamen rei huius certæ quædam, & peculiares cauſæ. quarum prima eſt: tentatio exploratio quædam eſt, qua inueſtigat Satanas, quo modo pœnitens ſe habeat in amicitia, quam tum primum cum Deo iniuit. ſtabilis ne illa ſit, an vacillet. at quis non intelligit, hac exploratione nihil illi opus eſſe cum peccatoribus, quos planè videt Deo inimicitias indixiſſe, & ad ſuum ipſius arbitrium viuere? *Prima cauſa.*

Altera cauſa eſt; inuadit Satanas in hominē, quem tentat, & ſumma vi aggreditur, vt eum loco dimoueat, & abducat à certa viuendi ratione. *Peccatorem*, vt ait S. Auguſtinus, *non eſt quod hanc ob cauſam adoriatur. nam poſſidet, vtiturque eo, vt libet.* attentat tunc potius hominem Deus, ſtimulatque conſcientiam peccatoris, vt ſeſe colligat, & reſipiſcat. quem ſi audit, illuſtrat continuò gratiæ ſuæ ſplendore, conuertit & reuocat ad virtutem, & ſic attentatum non deſerit, niſi prius ipſe deſeratur. quod poſtremum vt fiat, ad extremam hominis perniciem ſumma vi eodem tempore nititur diabolus, menti tenebras obducens, conſcientiæ ſtimulos obtundens, eamque animo tranquillitatem adferens, qua voluptariæ vitæ dediti exiſtimant, maiorem eſſe nullam. quare diabolus tentationes arcet, non admouet, cùm peccas. contra verò ſi vitam ſanctam inſtituis, quidlibet mouet, vt te dimoueat. *Primordia ſemper boni pulſat,* inquit S. Chryſologus, *tentat rudimenta virtutum: ſancta in ipſo ortu feſtinat extinguere, ſciens quod ea ſubuertere fundata non poſſit.* *Secūda cauſa.* *Serm. de tempore, 85 & 93.* *Serm. 11.*

Tertia cauſa eſt illa, quam adfert S. Gregorius, eamque copioſè proſequitur in Moralibus. ſumma eſt. ſemina tentationis in nobis *Tertia cauſa.* *Lib. 24. moral. cap. 7.*

 ſunt,

ſunt,ſed occulta quamdiu viuimus,aut vitiis dediti,aut negotiorum ſecularium cura diſtracti.ea caput exerunt,ac ſe produnt,cùm primũ ſecundùm Deum viuere incipimus.ſed præſtat ad illa,quę ſcribit,attendere. *Plerumque conuerſus quiſque,* inquit, *talibus tentationum ſtimulis agitatur,qualibus ante conuerſionis gratiam nunquã pulſatum ſe eſſe,reminiſcitur. non quia tunc hæc eadem radix tentationis deerat,ſed quia non apparebat.humanus quippe animus multis cogitationibus occupatus ſæpe ſibimetipſi aliquo modo manet incognitus,vt omnino quod tolerat, neſciat, quia dum per multa ſpargitur, ab interna ſui cognitione remouetur.ſi autem Deo vacare appetat,& ramos multimodæ cogitationis abſcindat, tunc liberè conſpicit, quod de interna carnis radice procedit. Carduus namque ſi naſcatur in via,itinerantium pedibus conteritur,atque ipſo vſu tranſeuntium eius ſuperficies, ne appareat, confringitur.ſed quamuis deſuper fruticantes ſpinæ non appareant, ſubtus tamen radix occulta perdurat: ſi autem eum tranſeuntium pedes terere, & calcare ceſſauerint, mox in ſuperficiem ſurgendo progreditur, & per ſpinam prodit in publicum. quidquid in radice viuebat occultum. Ita & in corde ſecularium ſæpe occulta quædam tentationum radix non facilè apparet exurgere,quia veluti in via actionum ſita tranſeuntium teritur pede cogitationum,& per innumeras curas quaſi multis itinerantibus premitur,ne videatur. Si autem per conuerſionis gratiam à via cordis curarum turba remoueatur, vt nulla actionum inſolentia conterat,nullus cogitationum tumultus premat, tunc quod occultum latebat agnoſcitur,tunc de radice vitiorum pungit liberè ſpina tentationum.* Hęc S.Gregorius.Certum igitur eſt,in nobis eſſe mali noſtri principium, & domi noſtræ ſcatere fontes tentationum, & periculorum nobis imminentium.Contra nos ipſos igitur arma ſumẽda ſunt,&graue bellum gerendum ſemper quidem,ſed principio magis, cùm ferueſcit magis concupiſcentia noſtra, & furit audacia Satanas.

Vniuerſales cauſæ, & remedia tentationum Incipientium.

CAPVT XXI.

TENTATIONVM antedictarum, & reliquarum omnium quatuor ſunt velut capita, & cauſæ, quas hîc vberius explicare neceſſe eſt, vt facilius,iis inſpectis,quę ſint ad ſingulas conuellendas, & propulſandas, apta remedia, intelligamus.

Prima cauſa. Prima cauſa permittens tentationem Deus eſt.S.Gregorius in illa

1.Reg.18. verba: *Spiritus Domini malus irruebat in Saul,* ait, diabolum dici ſpiritum Domini propter poteſtatem à Deo permittente acceptam, malum

autem ex nocendi voluntate. tentationẽ autem nunquam Deus permittit, niſi ad maiorem ſui gloriam, & noſtram, qui tentamur, vtilitatem. interdum quidem, vt tentationibus quaſi quibuſdam ſtimulis excitemur ad appetendam quietem cœleſtis patriæ, & ab amore præſentis vitæ diſtrahamur. tractat id S. Gregorius: *Plerunque, inquit, in eo, quod ad requiem conſtruitur, maior dolor tentationis inuenitur. vnde rectè per Prophetam dicitur, vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius. omne quod hic ſibi parauit ad requiem, hoc ei mutaſti occulto iudicio ad perturbationem. quod pio quidem Dei conſilio agitur, vt huius peregrinationis tempore electorũ vita turbetur. via quippe eſt vita præſens qua ad paradiſum tendimus, & idcirco occulto iudicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus.* Nonnunquam verò, vt vnde vires nobis ad pugnandum ſubminiſtrentur, intelligamus. à Deo ſcilicet, & non à nobis. *Tentatus*, inquit idẽ S. Gregorius, *non ſolùm vires, à quo ſuſcipiat, diſcit, ſed quanta eas vigilantia ſeruet, intelligit. ſæpe enim quem tentationis certamen ſuperare non valuit, ſua deterius ſecuritas ſtrauit. nam dum lapſus quiſq; ſe in otio remittit, diſſolutam mentem corruptori proſtituit. at ſi eum ex diſpenſatione supernæ pietatis tentatio non repentè vehementer irruens, ſed temperato acceſſu erudiens pulſet; nimirũ ad inſidias prouidendas euigilat, vt contra hoſtem ſe in certamine cautius accingat.* Aliquando verò tentatione nos affligi permittit Deus in vindictã priſtinæ conuerſationis. *Quem enim diligit Deus, caſtigat, corripit autem omnem filium, quem recipit.* documento autem nobis eſt hac in re Dauid, qui à Deo percuti maluit, quàm ab hominibus. melius inquiens eſſe, incidere in manus Dei, quàm in manus hominum. hæc porrò tentatio ad probandum eſt, non ad ſeducendum, vt auctor eſt S. Auguſtinus.

[Margin: 1. *Lib. 23. moral. cap. 15.* — *Pſal. 40.* — 2. *2 mor. cap. 26.* — 3. *Hebr. 12.* — *1 Paral. 21.* — *Lib. 2. de cõſenſu Euangel. in cap. 30.*]

In promptu autem ſunt præſidia aduerſus tentationes huiuſmodi. Primum autem eſt oratio ad Deum, quo ſupplices cum Dauid dicamus: *Ceſſet iam manus tua, & Domine ne in furore tuo arguas me.* 1. *1. Paral. 21. Pſal. 6.*

Secundum ſpes de diuina miſericordia. ſiquidem qui nos punit pater eſt, qui nunc ſe pro patre, ne poſtea pro iudice ſeueriſsimo gerat. porrò quantam ſpem facit nobis dictum illud Apoſtoli: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere?* 2. *1. Cor. 10.*

Tertium eſt alacriter de manu Domini pœnitentiam, quam imponit, ſuſcipere, ſiquidem pro commiſsis ſceleribus luenda pœna eſt & quidem æterna, ni reſipiſcamus. quæ igitur ſuauior pœna nobis vnquam accidet, quàm ea quam Deus de nobis per ſemetipſum ſumit dum viuimus? *Durus eſt hic ſermo,* inquit S. Bernardus, *ergo ne durum eſt momentaneum hoc, & leue tribulationis, quod ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis? durum eſt breuiſsimo ac leuiſsimo* 3. *Serm. 3. in Pſal. Qui habitat. 2. Cor. 4.*

labore

labore cruciatus illos, & tormenta redimere, quæ nullus terminus finiat, nullus animus valeat cogitare?

4. *Serm. 7 in Pſal. Qui habitat.* Quartum eſt inuicta patientia in huiuſmodi tentationibus tolerandis. qua de re idem: *Glorificate dilectiſſimi, & portate Chriſtum in corpore veſtro. onus delectabile, ſuaue pondus, ſarcinam ſalutarem, etiam ſi premere aliquando videtur, etiam ſi interdum latera tundit, & flagellat recalcitrantem, etiam ſi quando in chamo & fræno maxillas conſtringit, & coërcet. omnino fœliciter; eſto vt iumentum. vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum. ſcio aliquam ſimilitudinem iumentorum homini commendari, non eam, quæ non intelligendo, & inſipientiæ, ſed patientiæ imitatione conſiſtit.* *Pſal. 72.*

Secūda cauſa. *Matth. 4.* Secunda tentationum cauſa diabolus eſt, qui propterea aduerſarius, & tentator antonomaſticè nominatur. cuius propoſitum peſſimum eſt. neque enim ſpectat aliud, quàm ruinam, & interitum hominis, animæ præſertim, cuius ſalute reſtaurari ruinas, quas ille edidit in cœlis, iniquiſsimè fert. quidlibet propterea molitur, & agit, vt ſaluti hominum aduerſetur, & eam quibuſcunque poteſt viribus & artibus impediat. qui quanquam (vt Scriptura loquitur) cum viginti millibus venit ad nos, hoc eſt infinitis machinis, & magno robore, *Luc. 14.* poſſumus nos tamen cum decem millibus, hoc eſt multo minore virtutum numero, immo cum vna Dei gratia occurrere illi, certamque nobis victoriam polliceri. At quibus id armis conſequi debeamus, diſcamus ex his quæ propria Dæmonis ſunt, quibus ipſe quaſi præſidiis nititur ad tentandum.

1. *Serm. 3. in Pſal. Qui habitat.* Primùm quidem aſtutiſsimus eſt Dæmon. *Sed quid ſunt,* inquit ſanctus Bernardus, *venatores iſti? venatores vtique peſſimi, & nequiſſimi, calidiſſimi, & crudeliſſimi. venatores qui cornu non ſonant, vt audiantur, ſed ſagittant in occultis immaculatum. ipſi rectores ſunt tenebrarum, aſtutiſſimi verſutia, & malitia diabolicæ fraudis. ita vt ſicut eſt ante venatorem beſtia, ſic ad eorum comparationem ſit quilibet aſtutiſſimus hominum. præter eos duntaxat, qui cum Apoſtolo non ignorant cogitationes eorum, quibus in Dei ſapientia datum eſt fraudes deprehendere malignorum.* *2. Cor. 2.*

Primum ſequi maiorum conſilia. Aduerſus huiuſmodi dolos Dæmonis, qui ſunt planè innumeri, vnico telo nos armat idem Sanctus, cùm ait, loquens cum Incipientibus, de quibus & nos agimus. *Obſecro vos nouellæ plantationes Dei, vos qui nondum exercitatos habetis ſenſus ad diſcretionem boni & mali, nolite ſequi cordis veſtri iudicium, nolite abundare in ſenſu veſtro, ne vos tanquam rudes adhuc verſutus ille venator decipiat. obſecro vos humiliamini ſub potenti manu Dei paſtoris veſtri, & acquieſcite eorum conſiliis, qui melius norunt venatoris illius verſutias.* De his fraudibus ſuo loco dicemus, nunc inſtituimus Incipientem, qui tutus ab inſidiis diaboli erit, ſi ſteterit conſilio.

Deinde

Deinde eſt diabolus valde robuſtus, ac potens viribus: *Non eſt*, inquit Iob, *poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei*, & quantum in ipſo eſt, vires ſuas exerit omnes, vt propterea à ſancto Petro deſcribatur, *tanquam leo rugiens, qui circumeat quærens quem deuoret*. Præſertim verò aduerſus eos, quos ſibi eripi, & in Dei gratiam, & clientelam traduci videt. Verùm poſtquam Chriſti morte & ſanguine victus proſtratuſq; eſt, nobis quìdem etiam nunc pugna cum illo eſt, tanquam cum valentiore, ſed quem ligauerit Chriſtus, ita vt iam non vincat niſi volentes. quod tractat S. Auguſtinus: *Ante aduentum Chriſti*, inquiens, *ſolutus erat diabolus: venit Chriſtus, & alligauit diabolum. ſed dicet aliquis. quare adhuc tãtum præualet? Verum eſt fratres, quia multum præualet ſed tepidis & negligentibus, & Deum in veritate non diligentibus dominatur. alligatus eſt enim tanquam innexus canis catenis, & neminem poteſt mordere, niſi eum, qui ſe illi mortifera ſecuritate coniunxerit. quàm ſtultus eſt, quem canis in catena poſitus mordet. tu te illi per voluntates & cupiditates noli coniungere, & ille ad te non præſumit accedere. latrare poteſt, ſolicitare poteſt, mordere omnino non poteſt niſi volentem. non enim cogendo, ſed ſuadendo nocet: nec extorquet à nobis conſenſum, ſed petit.* Ergo optimum remedium aduerſus hanc tentationem eſt bona vita cum vigilantia coniuncta.

Secundum, bona vita cum vigilantia.
Iob 41.
1. Pet. 5.
Serm. 197 de tempore.

Sed præſtantiſsimum etiam remedium contra diaboli quamcunque poteſtatem eſt vera fides in Chriſtum: *In omnibus*, inquit Apoſtolus, *ſumentes ſcutum fidei, in quo poßitis omnia tela nequißimi ignea extinguere.* Et S. Petrus, *cui reſiſtite fortes in fide*, ſcilicet in Chriſtum. mirum enim eſt quàm facilè diaboli vis concidat, ad eius fidei commemorationem, qua tyrannidem ſuam extinctam reminiſcitur.

Tertium remedium fiducia in Chriſtum.
Epheſ. 6.
1. Pet. 5.

Eſt denique diabolus vt immaniſsimus ex vna parte, ſic ex altera parte timidiſsimus, maximè poſt triumphũ, quem de eo tulit Chriſtus Ieſus crucifixus. vt igitur ſi auditur, cùm tentat, aſſentientem in animam ſæuiſsimus irrumpit, eamque miſerè labefactat, & exterminat; ſic ſi fortiter repellitur, nihil eſt eo vilius, nihil fractius. quare in acie aduerſus diabolum magno & alacri animo ſtandum eſt: *Reſiſtite*, inquit S. Iacobus, *diabolo, & fugiet à vobis*. Quod à S. Gregorio explicatur illis verbis: *Secundùm ſeptuaginta Myrmicaleon dicitur, leo & formica. formicis enim leo eſt, volatilibus formica: quia nimirum antiquus hoſtis ſicut contra conſentientes fortis eſt, ita contra reſiſtentes debilis. ſi enim eius ſuggeſtionibus aſſenſus præbetur, quaſi leo tolerari nequaquam poteſt, ſi autem reſiſtitur, quaſi formica atteritur. aliis ergo leo eſt, aliis formica, quia crudelitatem illius carnales mẽtes vix tolerant, ſpirituales verò infirmitatem illius pede virtutis calcant.*

Quartum remedium magnitudo animi.
Iacob 4.
Lib. 5 mor. cap. 27.

Tertia tentationum cauſa nos ipſi ſumus. in primis concupiſcentia: *Vnuſquiſq; enim tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus.* Aduerſus hunc

Tertia cauſa.
Iacob. 1.

Primum remedium abnegatio, mortificatio.
Lib. 5. cap. 21.

ſus hunc domeſticum hoſtem ſuſcipiendum bellum initio, & continenter gerendum per continuam abnegationem paſsionum noſtrarum, omniumque prauarum propenſionum, quæ in nobis ſunt. Caſſianus: *Non enim eſt nobis aduerſarius extrinſecus formidandus, in nobiſmetipſis hoſtis incluſus eſt, inteſtinum nobis quotidie geritur bellum: deuicto eo, omnia quæ forinſecus ſunt reddentur infirma, ac militi Chriſti vniuerſa pacata erunt, & ſubdita. non habebimus aduerſarium nobis extrinſecus metuendum, ſi ea quæ intra nos ſunt, ſpiritui deuicta reddantur.* Ad hoc autem eſt neceſſarium conſtãs propoſitum otiique deteſtatio, & fuga. ſiquidem, vt ait S. Chryſoſtomus, *non lapſus & ruina cauſa tentatio eſt, ſed inſtabilitas animi & ignauia, qua plerunq; ſine tentatione homo ſponte deiicitur.* Inſtituendus eſt autem Incipiens quo modo primis noxiarum cogitationum, & delectationum ſtimulis ſtatim ac excitantur, magno ſtudio repugnandum ſit. Siquidem ex huius rei ignoratione, & neglectu vel in antiqua peccata recidit ur, vel maximè retardatur vitæ ſpiritualis progreſſus. & quia alibi hac de re differẽdum eſt, id in præſentia indicaſſe ſufficiat, quod nullo modo Incipientem latere debet, & plurimùm etiam valet ad fugãdum aduerſarium. S. Bernardus: *Credo etiam, inquit, ſi cogitationes iſtas, quàm cito in nobis aduertimus, non patimur remorari, ſed in ſpiritu vehementi animus aduerſus illas excitatur, quoniam inimicus cõfuſus abſcedet à nobis, nec tam libenter illico reuertetur.*

Secundum remedium conſtans propoſitũ & otij fuga.
Homil. quod nemo læditur niſi à ſe ipſo.
Tertium cogitationum & motuum ſubita repulſa.
Serm de modo orandi 3.

Quarta cauſa.

Quarta cauſa tentationum eſt, quicquid extra nos eſt, quod in ſeipſo quoquomodo contineat aliquid, quod hominis appetitum flectere, allicere, & à recta ratione poſsit abducere. quæ tentationis cauſa latiſsimè patet, & nulla creatura ferè eſt, de qua dici non poſsit illud, quod à Salomone dicitur de iis, ex quibus conflabantur idola: *Creatura Dei in odium facta ſunt, & in muſcipulam pedibus inſipientium.* Quod alij legunt: *Et in tentationem animabus.* Hoc modo Euam tentauit pomum illud pulchrum viſu, Ioſeph hera, Berſabee Dauidem, Iudam loculi, quos portabat. non quod creaturæ Dei bonæ non ſint, quando ex illis iiſdẽ viri ſancti occaſiones capiunt diuinæ laudis, ſed quod hominis natura deprauata ex iis velut aranea ex floribus ſuccum trahit, quem in venenum vertat. & ne longum faciam, ad hoc genus tentationum reducuntur occaſiones omnes labendi in peccatũm, quas offerunt creaturæ, homines præſertim, de quibus non ſine cauſa Dominus: *Cauete, ait, ab hominibus.* Et re vera pœnitenti hæc maxima cauſa eſt nõ perſeuerandi aliquando in propoſito, & operibus pœnitentiæ, quod nimirũ ad priſtinas occaſiones oculos animumque conuertat.

Sap. 14.
Geneſ 3.
Infrà 39.
2. Reg. 11.
Ioan. 13.
Matth. 10.
Conſt monaſt. cap. 4.

Remedium fuga occaſionum.

Eſt igitur huius tentationis victoria poſita in occaſionibus peccati omnino tollendis. quod fusè perſequitur S. Baſilius his verbis:

Non elaborandum, inquit, *in moderandis animi motionibus, & corporis affectionibus tantùm, ſed quoad fieri poßit, ab earum etiam rerum congreſſu lõgißimè fugiendum eſt cum primis, quæcunq; in conſpectum nobis adductæ, refricata libidinũ memoria conſilium rationiſq; vim nobis perturbant, atq; confundũt, bellaq; & ſollicitos in animo angores cient. etenim bellum, quod præter voluntatem incidat nobis excipere, fortaſſe neceſſarium ſit: ipſum verò aliquem ſibi voluntarium creare, id verò ſummæ ſtultitiæ eſt. Siquidem ignoſci ei forſitan poßit, qui in priore illo victus ſit, (nolim autem hoc omnino Chriſti athletis euenire) at qui in poſteriore hoc ſuperatus diſcedat, is præterquàm quod rem admodum ridiculam facit, non meretur etiam, cur ſibi ignoſcatur. quocirca fugiendæ in primis cum mulieribus congreßiones ſunt, collocutioneſque, neq; ad eas vnquàm accedendum.* Et cætera quæ ille in hanc ſententiam copiosè diſſerit. S. Bernardus etiam: *Sit,* inquit, *De reſur Domini, Serm 2.*
veræ compunctionis indicium opportunitatis fuga, ſubtractio occaſionis.

Ad extremum afferendum eſt remedium omnium, ni fallor, maximè neceſſarium & vtile, patientiſsima inquam tentationis tolerantia, quandiu adeſt, & contra eam pugnæ perſeuerãtia: *Hoc enim,* inquit S. Bernardus, *præmonitos vos eſſe volo, neminem ſuper terram abſq; tentatione victurum, vt cui fortè tollitur aliqua, alteram ſecurus expectet. qua in re conſiderãda eſt nobis tam benigna erga nos diuinæ pietatis diſpenſatio, vt quibuſdam nos tẽtationibus patiatur diutius occupari, ne fortè periculoſiores occurrãt: ab aliquibus verò citius liberet, vt poßimus in aliis, quas nobis vtiliores fore prauidet, exerceri.* De tentationibus proficientium agendum eſt ſequenti libro.

Vltimum remedium eſt perſeuerantia in pugnando.
Serm in Pſal. Qui habitat. 5.

Vſus Exempla.

CAPVT XXII.

QVONIAM verò vſus optimus eſt magiſter, vſus autem rei qua de agimus, conſiſtit partim in meditatione rerũ hactenus explicatarũ, & in ſui ipſius diligenti diſcuſsione; partim in bonarum actionum exercitatione, vt de bonis actionibus nihil hîc eſt à nobis dicendum, ſic videntur meditationis & examinis exempla aliqua ſubiicienda, tam hîc, quàm in vnoquoq; extremo libro ſequenti: Quorum ſimilitudinem ſequi poſsit ſpiritualis magiſter, ad commodiorem exercitationem eorum, quorum eſt in ſpiritu educator.

Exemplum igitur ſit Meditatio de Peccato, ex antecedenti capite ſexto, in hæc puncta diſtributa.

Primum Punctũ. Peccatum à Deo auertit hominem, & ab homine Deum, hunc homini grauiſsimè infenſum, & eidem hominẽ ſummè inimicũ conſtituens. 1.

II. Secundum Punctum. Quam ob rem homo propter peccatum, intelligitur dignus qui deſtituatur à Deo, & ſuo modo nihil efficitur, ad extremam ſimul inopiam ſpiritus redactus, gratia nimirum Dei priuatus & gloria.

III. Tertium Punctum. Peccatum hominem facit amicum Diaboli, imò ſeruum eius & mancipium, ac proinde gehennæ ignis hæredem.

IV. Quartum Punctum. Peccatum res eſt fœdiſsima, & vt ſcriptura loquitur, volutabrum luti, fæx, putredo, corruptio.

V. Quintum Punctum. Peccatum eſt animæ Tyrannus, eam duriſsima ſeruitute premens.

Exemplum aliud Meditationis eiuſdem de Peccato, ex antecedenti capite decimo quinto.

I. Primum Punctum. Peccatum eſt iniuria Deo illata à peccatore, contemptio ſummæ maieſtatis eius, dum illius præceptum, voluntatemque ſpernit, præ amore ſui & creaturarum: rebellio item, & quædam quaſi apoſtaſia à Deo.

II. Secundum Punctum. Peccatum eſt pondus grauiſsimum, hominem trahens ac deprimens ad quæque vilia, abiecta, nefaria.

III. Tertium Punctum. Peccatum eſt præcipitium, quo Peccator ni ſtatim reſipiſcat, in alia grauiora ſcelera continuò præcipitat.

IV. Quartum Punctum. Peccatum eſt Satanæ regnum, & Tyrannis immaniſsima.

V. Quintum Punctum. Peccatum noſtris viribus eſt omnino inexpiabile, adeò vt (audet dicere S. Bernardus) neceſſe fuerit pro eo, filium Dei hominem factum vulnerari, hoc eſt, ſanguinem profundere, & morte crucis ignominioſiſsima conſummari, nec niſi diuinis eius meritis & gratia, ex eo vlla ratione ſubleuari poſsimus.

Ad hãc normam confici poſſunt meditationes de Beneficio conuerſionis, ex capite quarto & quinto; de Timore ex capite ſeptimo, de Compunctione ex capite octauo; de Oratione pœnitentis ex capite decimo quinto, & decimo ſexto libri huius.

Vſus autem diſcuſsionis ſui ipſius in hoc libro, maximè pendet ex cognitione ſtatus, in quo eſt homo conſtitutus. Si enim adhuc peccator eſt, ſeipſum recognoſcat peccatorem, eum videlicet, quem deſcribit ſuperior meditatio: ſi quærit, aut exiſtimat ſe iam conuerſum à peccato, examinet ſe ad ſigna perfectæ conuerſionis, quæ in capite vndecimo habentur. Si tentationibus pulſatur, habet omnia, quæ ad eas pertinent in capite decimo ſeptimo & ſequentibus, vſque ad finem libri: Ex his facilè ſeliget magiſter capita examinis ad cuiuſque ſtatum accommodati.

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS.

LIBER SECVNDVS.

IN QVO PONITVR DOCTRINA DE ABNEGATIONE, QVAE PRIMA PARS EST STATVS PROFICIENTIVM.

Progreſſus ſpiritualis donum Dei eſt: hominis tamen ſtudium, induſtriamq́ requirit.

CAPVT I.

DIXIMVS initio primi libri hominum proficientium gradum in ſpirituali viuendi ratione adoleſcentiæ, aut ætati mediæ comparari. Nunc ad huius ætatis explicationem aggredimur. adſit qui incrementum dat Deus. ſiquidem Deus gratia ſua 1. *Corinth.* 3. hominem vt creaturā nouam generat ad vniuerſam ſpiritualem vitam; ſic animatum iam, ac formatum deinceps alit, promouet, perficit, vt non ſit volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei, vt ait Apoſtolus. qui ob eandem quoque cauſſam ſpiri- *Rom.* 9. tualem progreſſum augmentum Dei appellat.

Intelligendum igitur in primis eſt, progreſſum ſpiritualem non *Coloſſ.* 2. minus, quàm conuerſionem à peccato donum Dei eſſe: in qua multus eſt Dauid, & Apoſtolus. Sanctus etiam Auguſtinus in concionibus ſuper Pſalmos. Ex quibus adfero duo. Primum eſt in ea verba: *Pſalm.* 118. *Legem pone mihi Domine viam mandatorum tuorum: ad hoc,* inquit, *poſcit ſibi legem poni, quæ vtiq; ſi non ei poſita fuiſſet, non in via mandatorum Dei (vt antè dicit) in cordis latitudine cucurriſſet. ſed quia proficiens loquitur, & Dei donum nouit eſſe quod proficit; quid aliud petit, cùm ſibi legē poni petit, niſi vt in ea magis, magisq; proficiat? quemadmodum ſi poculum plenum teneas, & ſitienti dare incipias, & haurit bibendo, & poſcit deſiderando.* Secundum S. Auguſtini dictum eſt in alia Pſalmi verba: *Adoleſcentior ſum ego, & contemptus. Senior,* inquit, *agnoſcatur vetus homo, & nouus iunior. ſenior, qui portat imaginem terreni hominis, iunior qui cœleſtis, quia nō prius quod ſpirituale eſt, ſed quod animale, poſtea ſpirituale. ſit ergo licet quilibet, quantum ad ætatem pertinet corporis, annoſa vetuſtate decrepitus, iunior erit apud Deum percepta gratiæ nouitate conuerſus. & in hoc corrigit viam ſuam, in cuſtodiendo verba eius, hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus, & ipſa eſt fides, quæ per dilectionem operatur. ſed iſte iunior populus gratiæ filius, homo nouus, cantator noui cantici, hæres teſtamenti noui, iſte iunior non Cain, ſed Abel, non Iſmaël, ſed Iſaac, non Eſau, ſed Iſraël, non Manaſſes, ſed Ephraim, non Heli, ſed Samuel, non Saul, ſed Dauid. quid adiungat attendite, In toto corde meo exquiſiui te, ne repellas me à mandatis tuis. Quid eſt enim à Deo repelli, niſi non adiuuari? mandatis quippe eius rectis, & arduis humana* 1. *Corinth.* 15.

mana non contemperatur infirmitas, niſi præueniens eius adiuuet charitas. indebita Dei miſericordia ſanatur debita miſeria noſtra. Inde eſt, quod & corrigit viã ſuam in cuſtodiendo verba Dei, illo regente, illo fauente; neq; enim per ſe ipſe poſ-
Hierem. 10. *ſet, cùm Hieremias fateatur, & dicat: Scio Domine, quoniam non eſt hominis via eius, neq; viri, vt corrigat viam ſuam. Et iſte ſuperius optauit, vtinam dirigantur viæ meæ, & hic, In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi: continuò diuinum quæſiuit auxilium, ne in corde eius Dei eloquia ſine fructu abſconderentur, niſi opera iuſtitiæ ſequerentur.*

Ex his illud perſpicuum eſt, orationem ad profectum ſpiritus à Deo impetrandum neceſſariam eſſe. ſi enim donum Dei eſt, certè ab eo, in cuius eſt manu, flagitandum eſt, ſimul petendum, vt tam difficilis itineris, quod eius inſtinctu ingredimur, ſit ipſe, ſi fas eſt dicere, comes, & dux, quod, vt explicat S. Auguſtinus, fecit Dauid, cùm di-
In Pſalm 5. xit: *Deduc me, Domine, in tua iuſtitia propter inimicos meos.* & alibi ſæpe. Apoſtolus etiam frequens eſt in huiuſmodi ad DEVM precibus, præſertim in gratiam filiorum, quos CHRISTO per Euangelium
Philipp. 2. genuerat. *Et hoc oro,* inquit, *vt charitas veſtra magis, ac magis abundet*: pręci-
Ephes. 4. puè verò cùm ſcribit Epheſiis: *Huius rei gratia, flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri IESV Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra nominatur, vt det vobis ſecundùm diuitias gloriæ ſuæ virtutem, corroborari per ſpiritum eius in interiori homine, Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris,*
Matth. 6. *in charitate radicati, & fundati.* Nec deſunt, qui quod Saluator docuit nos dicere inter orandum, *Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra*, in-
S. Auguſtinus Serm. 48. de diuerſis. telligi velint de optantibus perfectionem, quales ſunt viri ſpirituales ibi cęli nomine indicati, vt terra imperfecti.

Et quia orationis non poſtrema pars eſt gratiarum actio, eam familiarem proficienti eſſe debere innuunt ſacræ litteræ, & Patres docent. Ob id enim Apoſtolus ibidem addit: *Ipſi gloria in Eccleſia, & in Chriſto IESV, in omnes generationes ſæculi ſæculorum, Amen.* Et S. Auguſti-
In Pſalm. 69. nus: *Semper magnificetur Dominus: peccator es, magnificetur, vt vocet: confiteris, magnificetur, vt ignoſcat: iam iuſtè viuis: magnificetur, vt regat: perſeueras vſq; in finem, magnificetur, vt glorificet.*

Gratiarum actioni proficientis coniuncta maxima humilitas eſſe debet, ad declinandum ſuperbiæ periculum, quæ etiam rectè factis
Pſalm. 106. inſidias ſtruit. *Quis ſapiens, & cuſtodit hæc?* inquit Dauid. *Non ſuperbus,*
In Pſalm. 106. *non inflatus,* ait S. Auguſtinus: *Quare? quia intelligit miſerationes Domini, & non merita ſua, non vires, non potentiam, ſed miſerationes Domini: qui errantem, & egenum in viam deduxit, & pauit: qui pugnantem aduerſus difficultatem peccatorum, & colligatum vinculis conſuetudinis ſoluit, & liberauit: qui faſtidientem verbum Dei, & tædio quodam penè morientem, miſſa medicina ver-*

bi ſui, recreauit: qui periclitantem inter naufraga, & procelloſa maris huius diſcrimina, mari placato ad portum perduxit: qui eum deniq; conſtituit in eo populo, vbi humilibus dat gratiam, non in illo, vbi ſuperbis reſiſtit. Quis ſapiens, & cuſtodiet hæc? Vnde cuſtodiet? per humilitatem intelligendo miſerationes Domini, quia vtiq; dictum eſt: Confiteantur Domino miſerationes eius, & mirabilia eius filiis hominum. *Pſalm. 106.*

Sed Dei munus eſſe profectum ſpiritus, & quidem præſtantiſſimum, habemus etiam ex eo, quod vel eadem res eſt cum perſeuerantia in recta viuendi ratione, vel eius eſt aſsiduus comes. Perſeuerantia autem donum Dei eſt, quod nullis hominis meritis, ſed ſola, ſummaque Dei benignitate poſsidetur. *Elegi enim vos*, inquit Dominus, *vt eatis, & fructum adferatis, & fructus veſter maneat.* *Ioan. 15.*

Vt verò hoc veriſsimum ſit, poſtulat tamen hic progreſſus ingens hominis ſtudium, & induſtriam: de qua re Apoſtolus cùm Timotheum inſtituit, ſic ſcribit: *Exerce autem te ipſum ad pietatem, nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt, pietas autem ad omnia.* Et in hac antiquorum patrum, & monachorum optimus quiſque totum animū, omnemque curā poſuit. Quam ob cauſſam monachi Aſcetæ à Græcis dicti ſunt: & eorum profeſsionem, quam Latini mitiore vocabulo conuerſationem, & diſciplinam appellant, iidem nominant exercitationem, rem ſine dubio propius attingentes. S. Baſilius quoque quæ in hanc ſententiam præclarè ſcripta reliquit, propter eandem rationem Aſcetica, ſiue exercitamenta nuncupauit. *1. Timoth. 4.*

Partes huius exercitationis (eſt autem hæc altera conuerſio ad Deum, ſub initium primi libri commemorata) diuina Scriptura refert. In primis verò principes Apoſtolorum in epiſtolis, quas nos toto hoc libro explicaturi ſumus. Nunc tractationi huic ſatis erit locus S. Petri, quo Chriſtianos recenti adhuc conuerſione feruentes magis inflammat ad viam ſpiritus proſequendam, cùm ſcribit: *Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones, ſicut modò geniti infantes, rationabiles ſine dolo lac cōcupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem, ſi tamen guſtaſtis quoniam dulcis eſt Dominus.* Vbi quamquam Apoſtolus exercitationis huius pleraque omnia capita recenſet, vrget tamen in primis ſtudium, & cupiditatem progreſsionis ſpiritualis. *Concupiſcite*, inquit, *vt creſcatis, ſi tamen guſtaſtis*: quod ſanè ad vniuerſum ſpiritus incrementum, maximo adiumento eſſe, nemò non videt. Cùm igitur huius nos hoc loco generalia fundamenta ponamus, vt hactenus ipſum à Deo, tanquam à capite fluere, quod eius eſt principium, primum conſtituimus, ſic nunc alterum explicemus, quod quidē ab hominis ſtudio, non niſi tamen, Deo iuuante, naſcitur. *Cap. 3.* *1. Pet. 2.*

Proficientis animum profectus, & perfectionis ſpiritualis maximè ſitientem eſſe oportet, nihilque ei de progrediendi deſiderio remittẽdum.

CAPVT II.

CONSTANTISSIMA ſententia Patrum, & Theologorum eſt, proficienti neceſſarium eſſe vehementem voluntatem progrediendi in ſpiritu perfectionis, cui reſponderat par conatus, viriumque animi, & corporis exercitatio: in hocque maximum eſſe momentum ad omnem virtutem. Igitur huius rei cauſæ nunc explicandæ ſunt.

Prima cauſa. Harum prima eſt diuina voluntas, quæ vult omnes perfectos: *Eſtote*, inquit Dominus, *perfecti, ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt.* (*Matth. 5.*) Et S. Iacobus: *Vt ſitis perfecti, & integri in nullo deficientes.* (*Iacob 1.*) Et S. Petrus: *Vt in omni conuerſatione ſancti ſitis, quoniam ſcriptum eſt, Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.* (*1 Pet. 1.* *Leuit. 19.*) ad ſanctitatis autem diuinæ imitationem, altiſsimamque perfectionem minimè peruenitur, niſi magna animi, corporiſque contentione, & labore. ideo idem Dominus hortatur, *Contendite intrare per anguſtam portam.* (*Luca 13.*) Et: *Tollite iugum meum ſuper vos.* (*Matth. 11.*) Quin accendit animos ad vim cœlis ipſis adferendam: *A diebus*, inquit, *Ioannis Baptiſtæ regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* (*Ibidem.*) Et S. Baſilius in Ethicis oſtendit, (*Regula 19.*) Chriſtum Dominũ in ſuis actionibus exemplo nobis vt eſſet etiam in hac re, nulla perſuaſione, aut euentu à ſuſcepto laborum, patientiæque propoſito dimoueri voluiſſe vnquã, adeò vt Petrum eum auocantem à cogitatione mortis pro nobis obeundæ, peſsimè acceperit, dixeritque illi: *Vade poſt me Satana, ſcandalum es mihi.* (*Matth. 16.*) & alibi idem S. Baſilius ad Apoſtoli Pauli ſimile ſtudium amplectendum Chilonem commouet. (*Epiſtola ad Chilonem.*) *Huc te*, inquit, *ſuo exemplo inuitat Paulus inter luctæ ſpiritualis athletas Agoniſtes longè eximius: qui cùm acquieſcere nollet, tot alioqui officiis vitæ retroactæ, ſed vlteriore, & quotidiana virtutum acceſſione progredi, ad hunc loquitur modum: Eorum, quæ retrò ſunt obliuiſcens, ad ea, quæ priora ſunt, me extendens, ad deſtinatum proſequor, ad brauium ſupernæ vocationis.* (*Philipp. 3.*)

Secunda cauſa. Secunda cauſa eſt gratiæ diuinæ natura: eſt enim gratia talis animis hominum, qualis orbi terrarum ſolis huius, quem cernimus, lux: nempe dat illis calorem, fœcunditatem, & lumen, fugatis prius peccatorum tenebris, & ſterilitate vitæ ſuperioris, in nouæ vitæ, & bono-

bonorum operum vbertatem conuerſa. Hæc igitur diuina lux ſuas progreſsiones facit, vt ſemel exorta eſt in animis hominum, & vt alter ſol, quaſi quodam aſcenſu, ad ſpirituales actiones ingreditur. Aurora, & prima lux eſt diluculo pœnitentiæ in Incipientibus: eiuſdem augmento in proficiẽtibus illuſtratur animus maiore lumine, & virtutum ſemina mirabiliter augeſcunt. Demùm complebuntur in meridie perfectionis adhuc maiore luce perfectorum mentes, quod ipſum à Salomone ſignificatũ eſt, cùm ait: *Iuſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem.* & quia in Eccleſia nunquã deſunt, qui ſe ipſos ad virtutem excolunt, de ea dicitur in Canticis: *Quæ eſt illa, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens,* in incipiẽtibus, *pulchra vt luna,* in proficientibus, *electa vt ſol,* in perfectis. Ad gratiam accedit natura: quæ quãquam à gratia longè, multumque ſuperatur, vt quæ ordine inferior, & humilior eſt, eam tamen à communi vtriuſque parente, & effectore Deo capacitatem accepit, ad virtutem, pietatem, & religionem, vt gratia Dei perfuſa auidiſsimè in res ſupernaturales feratur, ſequaturque motionem, & ductum gratiæ in deſiderio boni in dies maioris, vſque ad immenſum, & infinitum bonum ſupernaturalis beatitudinis, quæ idcirco etiam à Theologis naturalis finis hominis eſſe dicitur. Et verè à S. Baſilio ſcriptum eſt: *Is genius eſt, ea humanæ vitæ conditio, nunquam contenta acceptis, ſpe alitur continenti, & ſecura præteritorum inhiat futuris.*

Prouerb. 4.
Cantic. 6.
S. Thom. 1. p. q. 12. art. 1.
Epiſtola ad Chilonem.

Sed vt ad rem propius accedamus, tertia ratio, cur ſemper in deſiderio proficiẽdi debeat eſſe proficiens, eſt ipſamet natura profectus, & deſiderij. Siquidem vt adſit apta natura, & gratia Dei non parua, ſi velit homo languere, licet illi per naturam præſertim deprauatam, & à gratia quantumlibet ſtimuletur ad res arduas, nunquam tamen cogitur contra voluntatem. Quare Apoſtolus monet, *ne deſimus gratiæ Dei*; & patrum in hoc deſudat induſtria, vt intelligat proficiens, ſibi ſumma voluntate, & ſtudio in ſpiritus profectum incumbendum eſſe, & tam ardenti deſiderio progrediendi incenſum eſſe oportere, vt nõ ſolum de eo nihil remittat, ſed nunquam ſe adeò profeciſſe, quin ſibi adhuc magis proficiendum, putet. ſiquidem progreſſus ſpiritus, curſus quidam eſt, de quo Dauid: *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Initium viæ huius eſt vita noua in Chriſto, & deſiderium vſque in finem perſeuerandi. Terminus, perfectio, & tandem beatitudo cœleſtis, progreſsiones, & quaſi paſſus quidam ſpirituales, inflammata deſideria, ſtudiaque virtutum, & in pietate exercitationes mentis, & corporis aſsiduæ. Qui hoc curriculum ingreſſus, hæret in primo gradu benè inſtitutæ vitæ, ſi eo contentus nil vltra requirit, otioſus eſt. ſi

Tertia cauſa.
Hebr. 12.
Pſalm. 118.

exiſtimat virtutis perfectionem ſe eſſe adeptũ, ſuperbus. quare non proficit hic, ſed deficit. Itaque patres hunc falſæ opinionis errorem conuellunt, dum aiunt, hæc eſſe pugnantia, currere, & reſiſtere in via, & fieri non poſſe, vt progrediatur qui ſe perueniſſe iam putat, aut cõtrà, perueniat aliquando, cui vltra progrediendi nulla cura eſt. Sic S.
Epiſtola 254. Bernardus: *Non vis, inquit, proficere? vis ergo deficere. non, inquis, ſed ſic viuere volo, & manere in quo perueni, nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod eſſe non poteſt.* Et paulò pòſt: *Si proficere currere eſt, ibi proficere, vbi & currere deſinis. vbi verò non currere, ibi & deficere incipis. Hinc planè*
Geneſ. 28. *colligitur, quia nolle proficere non niſi deficere eſt. Vidit ſcalam Iacob, & in ſcala Angelos, vbi nullus reſidens, nullus ſubſiſtens apparuit, ſed vel aſcendere, vel deſcẽdere videbantur vniuerſi: quatenus palàm daretur intelligi, inter profectum, & defectum in hoc ſtatu mortalis vitæ nihil medium inueniri: ſed quomodo ipſum corpus noſtrum continuè aut creſcere conſtat, aut decreſcere; ſic neceſſe ſit ſpiritum*
In Pſalm. 69. *aut proficere ſemper, aut deficere.* Sanctus etiam Auguſtinus: *Quantumcunq; hîc vixerimus,* inquit, *quantumcunq; hîc profecerimus, nemo dicat, Sufficit mihi, iuſtus ſum: qui dixerit, remanſit in via, non nouit peruenire. Vbi dixerit, ſufficit,*
Philipp 3. *ibi hæſit. Attende Apoſtolum, cui non ſufficit, Fratres, inquit, ego me non arbi-*
1. Corinth. 8. *tror apprehendiſſe.* Et rurſum dicit: *Qui ſe putat aliquid ſcire, nondum ſcit, quemadmodum oporteat eum ſcire. Vnum autem, quæ retrò ſunt oblitus, in ea, quæ antè ſunt extentus, ſecundum intentionem ſequor ad palmam ſupernæ vocationis. Ille ergo currit, tu hæſiſti? ille dicit nondum ſe perfectum, & tu iam de perfectione gloriaris? Confundantur qui dicunt tibi, euge, euge. Confundaris & tu inter illos, qui dicis tibi, euge, euge.* Et alibi huiuſmodi hominem aper-
Serm. 50. de tempore. tè ſuperbum appellat; & addit, *Melior eſt peccator humilis, quàm iuſtus ſuperbus.*

Deſiderij verò humani, ſi deſiderium eſt, ea eſt natura, vt ardens, & actuoſum ſit, nec antè quieſcat cupiditas, quàm obtineatur quod cupitur. Quare ſi perfectionem Incipiens deſiderat, vt deſiderare debet, quieta mente non erit, niſi cùm ea fruetur in æterna fœlicitate. Interim igitur ferueat deſiderium, vſuſque virtutis, & quo in ipſo curſu, & contentione procedendi accedit propius, ſentitque magis ſpiritus ſuauitatem, eo etiam magis diuini amoris facibus inflammetur. Ob hanc enim cauſſam ait S. Auguſtinus, ſanctorum homi-
In Pſalm. 83. num deſideria tam ſancta differri. *Deſiderium,* inquit, *eorum differtur, vt creſcat, creſcit, vt capiat, non enim parum aliquid daturus eſt Deus deſideranti, aut parum exercendus eſt ad capacitatem tanti boni. non aliquid Deus quod fecit, daturus eſt, ſed ſe ipſum, qui fecit omnia. ad capiendum Deum exercere, quod ſemper habiturus es, diu deſidera.*

1. Porrò ad ſemper, dum viuitur in hoc ſæculo, proficiẽdum, præter

tres

tres explicatas cauſſas, multa ſunt, quæ hominem excitant. Primum eſt ſanctarum animarum, & Angelorum gaudium. *O ſi cognoſceremus,* ait S. Bernardus, *& nos quomodo expectant, & quantum deſiderant aduentum noſtrum, quàm ſollicitè quærunt, quàm libenter audiunt bona de nobis? quid tamen de his loquor, qui didicerunt ex his, quæ paſſi ſunt, compaſſionem, quando & ipſi Angeli ſancti nos deſiderant? nonne de vermiculis iſtis, & de puluere iſto reſtaurandi ſunt muri cœleſtis Hieruſalem? exultare Angelos fecimus, quando conuerſi ſumus ad pœnitētiam; proficiamus, & feſtinemus de nobis eorum implere lætitiam.* S. Bernard. Serm. 2. in Vigilia Natalis Domini,

Sed vrget nos magis ad progrediendum illud alterum, quod addit idem pater: *Currite,* inquit, *fratres, currite, non ſoli Angeli, ſed ipſe Angelorum vos Creator expectat. nuptiæ paratæ ſunt, ſed nondum plena domus: adhuc expectantur de quibus nuptiæ impleantur.* Idem auctor eſt alibi, Deum parentem optimum filiorum ſuorum profectibus paſci: *Bonus,* inquit, *pater familias, qui ſuorum domeſticorum curam gerit, maximè in diebus malis, vt alat eos in fame, cibās illos pane vitæ, & intellectus, & ſic nutriens ad vitam æternam. at paſcens nihilominus paſcitur ipſe, & quidem eſcis, quibus libenter veſcitur, profectibus noſtris. Etenim gaudium Domini fortitudo noſtra. Ita ergo & dum paſcit, paſcitur, & paſcitur cùm paſcit, ſimul nos gaudio ſuo ſpirituali reficiens, & de noſtro æquè ſpirituali progreſſu gaudens. cibus eius pœnitentia mea, cibus ſalus mea, cibus eius ego ipſe.* 2. Ibidem. In Cantica Serm. 61.

Exemplum autem Chriſti Domini quos ſtimulos ad currendam viam ſpiritus, tanto duce præeunte, addere debet hominibus? *Ipſe,* ſcribit S. Bernardus alio loco, *hominis, ſeculiq́; auctor, quamdiu cum hominibus conuerſatus eſt, nunquid ſletit? & quidem, teſte ſcriptura, pertranſiit benefaciendo, & ſanando omnes. pertranſiit ergo ſicut non infructuosè, ita non remiſſè, non pigrè, non lento gradu, ſed quemadmodum de eo ſcriptum eſt, Exultauit vt gigas ad currendam viam. porrò currentem non apprehendit, qui & ipſe pariter non currit. & quid prodeſt Chriſtum ſequi, ſi non contingat conſequi? Ideo Paulus aiebat, Sic currite, vt comprehendatis. Ibi, Chriſtiane, ſige tui curſus, profectuſq́; metam, vbi Chriſtus poſuit ſuam. Factus eſt, inquit, obediens vſq; ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris, ſi vſq; ad mortem non perueneris, brauium non apprehendes. Brauium Chriſtus eſt.* 3. Epiſt. 254. Actor. 10. Pſalm. 18. 1 Corinth. 9. Philip. 2.

Huc pertinent exempla etiam ſanctorum hominum, & quidem omnium, omnes enim inflammatis ſtudiis rapuit charitas ad Chriſti imitationem, & ſuum profectum. nec enim aliter fieri quodammodo poteſt: nam, vt ait Apoſtolus, *charitas vrget,* & ſtatus proficientium libertas eſt quidem à peccato, ſed ſeruitus iuſtitiæ, vt docet S. Thomas, hoc eſt ex iuſtitiȩ habitu inclinans ad bonum maius. quod multò adhuc magis verum eſt in religioſis hominibus, qui ſe perpetuis votis ad perfectionis ſtudium obligarunt. Ob id iis præſertim præcipiebat 4. 2. Corinth. 5. 2. 2 quæſt. 182. art. 4.

S. Athanaſius in Vita S. Antonij.

S. Antonius: *Hoc ſit primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propoſiti vigore laſſeſcere.* Et moriens hoc idem quaſi teſtamento legauit: *Hodie,* inquiens, *vos religioſum ſtudium arripuiſſe arbitramini, & cœptæ voluntatis fortitudo ſuccreſcat.*

Primum Conſilium. *Lib. 22. mor. cap. 20.* *Epheſ. 4.* *Pſalm. 82.*

Sed ad hoc ſtudium ſemper proficiendi plurimum iuuabunt hæc duo ſanctorum Patrũ conſilia. Vnum eſt, ſi proficiens ſibi certò perſuadeat ſe quotidie incipere. Sic S. Gregorius: *Humana mens,* inquit, *dum igne amoris excoquitur, ſemper in ſe ſeruat claritatem pulchritudinis, quotidiana innouatione feruoris. neſcit enim mens per torporem veteraſcere, quæ ſtudet per deſiderium ſemper inchoare. hinc nempe per Paulum dicitur, Renouamini ſpiritu mentis veſtræ. Hinc pſalmiſta, qui ad perfectionis culmẽ iam peruenerat, quaſi inchoans dicebat, Ego dixi, nunc cœpi: quia videlicet ſi laſſeſcere ab inchoatis bonis volumus, valde neceſſe eſt, vt inchoare nos quotidie, credamus.*

Alterum Conſilium. *Serm. 50. de tempore.* *Epiſt. 254.* *Lib. 2. de conſideratione.* *Philip. 3.* *1. Corinth. 8.* *Serm. 50. de verbis Apoſtoli.*

Alterum conſilium facit, ne proficiens animo cadat, ſi ſe quantum optat, nondum profeciſſe cognoſcit: nam ſcribit S. Auguſtinus: *Ipſa eſt perfectio hominis, inueniſſe, ſe non eſſe perfectum.* Et S. Bernardus: *Indefeſſum,* inquit, *proficiendi ſtudium, & iugis conatus ad perfectionem perfectio reputatur: & ſtudere perfectioni, eſt eſſe perfectum. atque hæc,* vt ait alibi, *eſt ſcientia Sanctorum, ſcilicet cum Apoſtolo ſentire: Ego me non arbitror apprehendiſſe.* Et quanquam hæc ſcientia dolorem aliquem adferat proficienti; melior tamen eſt, quàm illa, quæ inflat: *Ergo proficite,* inquit S. Auguſtinus, *fratres, diſcutite vos ſemper ſine dolo, ſine adulatione, ſine palpatione. Semper tibi diſpliceat quod es, ſi vis peruenire ad id, quod non es: nam vbi tibi placuiſti, ibi remãſiſti.* Et hactenus explicata ſint duo prima principia ſtatus proficientium.

Proficiens intentionem in Deum, & eius gloriam inprimis dirigit, eamq́; ab omni alterius propoſiti admiſtione liberam ſeruat.

CAPVT III.

Matth. 6.

NVnc tertium fundamentum ponamus. Tertium, inquã, explicationis ordine, primum tamen natura, & vſu; & hoc eſt Intentio; quæ mentis oculus à Chriſto Domino dicitur. Quæritur ergo, quid in hac exercitatione propoſitum eſſe debeat proficienti, & quo omnes cogitationes, affectiones, &

nes, & actiones, tanquam ad cynoſuram dirigere debeat, & breuiter
reſpondendum eſt: Deus, & ad Deum. Eſt enim profectus, vt antè at-
tigimus, & vberius poſtea proſequemur, ædificij ſpiritualis incremē-
tum, curſus item, & aſcenſio quædam. Deus autem finis ædificij hu-
ius eſt, & curriculi terminus. Siquidem, vt ait Apoſtolus, ***Omnis ædifi-*** *Epheſ. 2.*
catio in Chriſto conſtructa creſcit in templum ſanctum, hoc eſt, in templū Deo
habitatore dignum. Et Dauid currentes incitans: ***Accedite,*** inquit, ***ad*** *Pſalm. 33.*
eum. Et certè in ſummo faſtigio ſcalarum, quibus cœlum verſus con-
ſcendentes Angelos vidit Iacob, qui apparuit, Deus eſt. Vt intelligat *Geneſ. 28.*
proficiens, ſe per omnes profectus ſui gradus aſcendere ad Deum ſo-
lum, ac non niſi Deum in omni vita ſpectare debere. Hoc vt magis in-
telligatur, attentè quæ ſequuntur conſideranda ſunt.

Primum hoc ſit. Deus eſt finis hominis, non ſolùm quia eſt finis *Primum.*
omnium earum rerum, quæ ab ipſo conditæ ſunt, neque enim Deo
quidquam melius eſt, à quo ad agendum moueatur Deus. Et ideo
dicitur à Salomone: ***Omnia propter ſemetipſum operatus eſt Dominus;*** Sed e- *Prouerb. 16.*
tiam quia creauit hominem, vnum, qui ex omnibus animātibus Dei
capax eſſet, vtpote qui ad imaginem ipſius formatus eſt, & ad ipſius
gratiam, & gloriam capeſſendam factus. Ideo S. Auguſtinus. ***Feciſti*** *Lib. 1 confeſ-*
nos, Domine, ad te. Quod S. Eucherius copioſè declarans, ***Primum,*** in- *ſionum, cap. 1.*
quit, ***inſtituti, atq; editi in lucem hominis officium eſt, proprium cognoſcere aucto-*** *Epiſtola ad*
rem, cognitumq; ſuſcipere; vitamque, id eſt, diuinum donum, in diuinum officium, *Valerianum.*
cultumq; conferre: vt quod Dei munere ſumpſit, Dei deuotione conſumetur: atq; id,
quod ab eodem indignus cœpit, eidem ſubiectus impendat. Sana quippe opinione a-
gimur, vt eductos nos ſicut ab ipſo, ita ipſi arbitremur. vnde ille planè, magnificeq;
perſpicit creatoris noſtri in effingendo homine ſententiam, quiſquis ita intelligit,
quod nos & ipſe, & ſibi fecit.

Deinde intelligendum etiam eſt illud, res omnes à Deo creatas ad *Secundum.*
hunc finem conſequendum homini inſeruire debere. Ideo enim in-
quit Dauid: ***Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius.*** Et Apoſtolus: ***Omnia veſtra*** *Pſalm. 8.*
ſunt. Et Salomon: ***Fidelis viri totus mundus diuitiarum eſt.*** *1 Corinth 3.*

Ex his duobus conficitur tertium, Deum finem eſſe actionum hu- *Prouerb. 17.* *Tertium.*
manarū. Si enim Deus hominis per ſe finis eſt, hoc eſt, hominis, quia
homo eſt, actionum humanarum neceſſe eſt etiam finem eſſe, vt hinc
ſapientiſsimè ab Apoſtolo dictum ſit Areopagitis, ***Homines à Deo in*** *Actor. 17.*
mundo hoc poſitos, vt quærant Deum, ſi fortè attrectent eum, quia non longè eſt ab
vnoquoque noſtrûm. Res autem creatas non finem hominis vllo modo
eſſe, ſed adminicula ſolùm, ad quæ adnitamur, vt ſummum bonum,
& finem noſtrum adipiſcamur. Quare perpetuò docet S. Auguſtinus *Lib. 1. de do-*
Deo ſolo, quia finis eſt, frui nos, ceteris rebus vti. Ideò peruersè, & *ctrina chri-*
præpo- *ſtiana, cap. 35.*

Et 10. de Trinit. cap. 10. præpoſterè agit peccator cùm peccat, fritur enim creato, & commutabili bono, in quo tanquam in vltimo fine conquieſcit, reiecto interim Deo incommutabili, & ſummo bono, in quo ſolo conditus eſt, vt conquieſcat. *Nec eſt*, inquit S. Auguſtinus, *alia vita hominum vitioſa, atq; culpabilis, quàm malè vtens, & malè fruens.* Et ante illum Origenes, *Peccator rebus Dei abutitur ad ea, quæ non vult Deus, non enim Deus dilectionem horum, ſed vſum hominibus dedit.*

10. de Trinit. cap 10. Homil 1 in Cant tomo 8. S. Hieronymi.

Porrò Deus finis hominis, & actionum eius intelligitur dupliciter. Primum quidem ad vtilitatem, deinde ad honorem, & gloriam ipſius Dei. Vtilitas ab homine nulla poteſt Deo afferri, ſed gloria ſolùm. Finis ergo eſt Deus hominis ea ſignificatione, vt homo in rebus omnibus Dei gloriam quærat: & quidquid molitur, cogitat, agit, ab eo fiat propter Dei laudem. Quod à Salomone luculenter explicatur in Eccleſiaſtico; in quo cùm diſſeruiſſet de hominis creatione, dignitate, ornamentiſque cæteris tum naturæ, tum gratiæ, ad oſtendẽdum in quem finem ea in vtrumq; noſtri generis parentem collata eſſent diuinitus beneficia, addit, *Vt nomen ſanctificationis collaudent, & gloriam in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent operum eius.* Et Moyſes: *Faciet te excelſiorem cunctis gentibus, quas creauit in laudem, & nomen, & gloriam ſuam.* Quod in oratione dominica precari nos docuit Chriſtus, cùm dicimus, *Sanctificetur nomen tuum.* Et apertè Apoſtolus, *Omnia*, inquit, *in gloriam Dei facite.* Et S. Bernardus, *Deo quodammodo inſulſa noſtra obedientia, ſeu patientia eſt, niſi omnium, quæ agimus, vel patimur ipſe ſit cauſa.* Huc dirigere, & quaſi collineare propoſiti ſui intentionem omnem in rebus omnibus debet proficiens, diligenterq; cauere, ne quidquam aliud inter agendum mentem irrepat, quod oculi huius ſpiritualis animæ lumen obſcurare aliquo modo poſsit. Legatur S. Baſilius in regulis fuſius diſputatis.

Eccleſ 17. Deut. 26. Matth. 6. 1. Corinth 10. Sermone de obedientia, & patientia. Inter. 5.

Primò. Maculant autem ſplendorem intẽtionis humanæ multa. Primum ſi ad quidlibet agendum moueatur homo, ne incurrat damna tàm vitæ huius, quales ſunt paupertas, morbi, mors, & aliæ id genus calamitates, quàm alterius, vt æterni ſupplicij apud inferos, aut etiam purgatorij ignis. Qui hanc ob cauſſam bene viuit, timore ſeruili ducitur, vt latè docet ſanctus Auguſtinus: quod & alienum eſt à proficientis ſtatu, & actionem alioquin illuſtrem ſua nobilitate ſpoliat, vilemque reddit, & vulgarem. Simili modo ſe habent, qui ad hæc terrena, & caduca bona, tanquam ad mercedem ſuorum rectè factorum, aliquid rectè faciendo intuentur. Legantur quæ ſcribit ſanctus Auguſtinus in illa verba, *Nunquid Iob gratis colit Deum? adhuc ad hoc*, inquit, *prouocamur ab aduerſario, vt gratis Deum colamus, quando ille quærens quod obiiciat,*

In Pſalm 127. Hom. 38 lib 50. homiliarum. lib 1.

ũciat, pro magno ſe putauit inueniſſe, quia dixit, Nunquid gratis colit? colis non
gratis, vt aliquid ab ipſo accipias.

Secundò, peſtis intentionis eſt inanis gloria, quam tantoperè de- *Secundò.*
teſtatur Dominus in Euangelio: *Attendite,* inquit, *ne iuſtitiam veſtram* *Matth. 6.*
faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis
apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Et alibi ſæpe, præſertim cùm præci-
pit de eleemoſynis, de orationibus, de ieiuniis. Hæc autem bonis a-
ctionibus hominis facilè, & ferè ſemper inſidiatur innumeris prope
rationibus, quas S. Gregorius ad tria capita reuocat. *Bona,* inquit, *no-* *Lib. 1. mora-*
ſtra tribus modis antiquus hoſtis inſequitur, vt videlicet hoc, quod rectum coram *lium, cap. 20.*
hominibus agitur in interni iudicis conſpectu vitietur. aliquando namq; in bono o-
pere intentionem polluit, vt omne quod in actione ſequitur, eò purum, mundumq;
non exeat, quò hoc ab origine perturbat. cùm enim facilia ad decipiendum corda
hominum conſpicit, eorum deſideriis auram tranſitorij fauoris opponit, vt in his,
quæ recta faciunt ad appetenda ima tortitudine intentionis inclinentur. Vnde re-
ctè ſub Iudææ ſpecie de vna quaq; anima miſeræ intentionis laqueo capta, per Pro-
phetam dicitur, Facti ſunt hoſtes eius in capite. Cum verò hi hoſtes intentionem vi- *Thren. 1.*
tiare non præualent, in via poſitos laqueos tegunt, vt in eo, quod bene agitur, cor
exaltans ſe ex latere ad vitium deriuetur. Sæpe enim bono operi, dum laus humana
obuiat, mentem operantis immutat. Vnde Pſalmiſta, In via hac, qua ambulabam *Pſalm. 141.*
abſconderunt ſuperbi laqueum mihi. Et Hieremias, de quibuſdam, cùm veniſſent, *Hierem. 41.*
inquit, ad medium ciuitatis, interfecit eos. Cùm verò antiquus hoſtis nec in exordio
intentionis ferit, neq; in itinere actionis intercipit, duriores in fine laqueos tendit,
quos Propheta conſpexerat, cùm dixit, Ipſi calcaneum meum obſeruabunt. Tota er- *Pſalm. 55.*
go virtute perſpiciendus fluuius operis, ſi purus emanat ex fonte cogitationis. Omni
cura ſeruandus eſt à malitiæ puluere oculus cordis, ne hoc, quod in actione rectum
hominibus oſtentat, apud ſemetipſum per vitium prauæ intentionis intorqueat.
Curandum itaq; eſt, ne bona noſtra pauca ſint, ne inueniamur ſteriles, ne indiſcuſ-
ſa, ne inueniamur vecordes. Vide etiam D. Bernardum in tractatu de paſ- *Cap. 21.*
ſione Domini.

S. Auguſtinus hoc idem argumentum tractans, dicit, Dauid con-
tra inanem gloriam orando pugnare, cùm ait: *Auerte oculos meos, ne vi-* *Pſalm. 118.*
deant vanitatem. Non quia, inquit, *ipſa laus humana culpanda ſit (nam quid*
tam optandum eſt hominibus, quàm vt eis placeant, quæ debent imitari?) ſed pro-
pter ipſam laudem bene operari, eſt vanitatem in ſuis operibus intueri: quandoqui-
dem & ipſa ab hominibus laus homini iuſto quantacunque prouenerit, non ibi eſſe
debet eius finis boni, ſed etiam ipſa referenda eſt ad laudem Dei, propter quam bo-
na faciunt verè boni. Deniq; in eodem ſermone Dominus dixerat; ſic luceat lux ve- *Matth. 5.*
ſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum,
qui in cœlis eſt. Vbi finem poſuit in gloria Dei. Non ergo ſit finis boni noſtri operis in

laudibus hominum, ſed ipſas laudes hominum corrigamus, & ad Dei laudes omnia referamus, à quo nobis datur, quidquid in nobis ſine laudantis errore laudatur. Addit idem pater alibi: *Hoc ſi quaris, vt glorificetur Deus, noli timere, ne videaris ab hominibus. Etiam ſic intus eſt eleemoſyna tua in abſcondito, vbi ſolus ille eſt, cuius tu gloriam quaris, te videt hoc quærere.*

Serm. 27. de diuerſis.

Duo igitur nobis præſtanda ſunt, vt intentionem puram, integramque ſeruemus.
1. Vnum eſt diſcutere diligenter nos ipſos initio actionis, & poſtea circumſpicere in progreſſu, & termino eiuſdem. Et
2. eſt S. Gregorij monitum. Alterum eſt S. Auguſtini, ſubſternere diuinæ gloriæ quidquid laudis humanæ ex rectè factis nobis poſsit accedere.

3. Reſtat vltimum maximi momenti, in quo ſumma intentionis rectæ perfectio poſita eſt, & quod eam non ſolùm macula, ſed omni maculæ ſuſpicione liberat. Ita nimirùm in omni vitæ inſtituto, & actione ferri intentione in Deum, vt nihil omnino nec ipſa cœleſtis beatitudo, aut quidpiam quæratur aliud, quàm Deus ipſe, eiuſq; diuinæ voluntatis beneplacitum. S. Auguſtinus ſic habet: *Cauere debemus, ne ad præmium diligamus Deum. Quidquid tibi aliud dederit, minus eſt, quàm ipſe. colis non gratis, vt aliquid ab eo accipias: gratis cole, & ipſum accipies.* Et alibi: *Nec illud, quod tibi pro magno præſtat Deus, præponas illi, qui præſtitit: quod enim dulcius à Deo præmium, quàm ipſe Deus?* S. etiam Chryſoſtomus rem hãc grauiter, & frequenter prædicat: *Hoc,* inquit, *parum quod agere videmur, nec ita honeſtè, & emendatè gerimus, vt decet liberos, ſed prius requirimus, ſi mercedem habeamus, an non. Inuerecunda ſatis, & non tàm libero digna vox, quàm mercenario. Quid agis, ô homo? quid ineptis? ad hoc creatus es, vt conditori tuo placeas, vt Domino tuo ſeruias, & tu de mercedibus cogitas? Si omnino dignus fueris, agere aliquid, quod Deo placeat, aliam adhuc præter hoc ipſum, quod placere meruiſti, mercedem requiris? Verè ignoras quantum bonum ſit placere Deo. Si enim ſcires, nunquam aliud aliquid extrinſecus mercedis, aut muneris expeteres. Neſcis quia maior augetur tibi merces, quando non ſpe mercedis operaris, ſed ſtudio placendi?* Et alibi: *Maior tibi merces, ſi modò citra mercedis ſpem feceris. Ob hoc Deus & gehennam comminatus eſt, & cælorum regnum promiſit, vt à nobis ametur. Amemus igitur illum, vt amare quidem par eſt; hoc enim magna certè merces eſt, hoc cælorum regnum, & voluptas, & delitiæ, & gloria, & honor: hoc lumen, hoc beatitudo infinita.*

Serm. 38. lib. 50. homil.
Serm. 32 de tempore; cap. 4.
Lib. 2. de compunctione.
Homil. 5. in cap. 2. Rom. Et homil. 42. 1. Corinth. 6.

Sed ad extremum huius dogmatis adeò præclari ratio explicanda eſt ad hũc modum. Vniuerſum malum, malique periculum, quod intentioni humanæ in vſu virtutum occupatæ imminet, creatur homini ab amore ſui, qui quaſi lucifer alter ſeipſum Deo in mente hominis opponit, exigitque (id quod ſoli Deo debetur) actionum eius

omnium

omnium finis eſſe, & haberi, & quod eſt maximo animorum ſenſu deplorandum, re ipſa id à peccatoribus obtinet. quod à S. Gregorio ſubtiliter ſcribitur in hæc verba: *Nonnunquam amor ſuus ſe menti ingerit, eamq; latenti motu à rectitudine iuſtitiæ diuertit. Et quo ſe totam auctori reddere negligit, eo in ſe iuſtitia viri contra dicit.* Et à S. Auguſtino breuius, ſed expreſsius, cùm amorem hûc proprium & priuatum appellat æmulum Deo. Hac igitur ratione recta tendentem hominis animum auertit à recto, & à Deo, efficitq; vt ſe deflectat homo ad ſe ipſum, comodumque ſuum in rebus omnibus conſectandum. Vnde originem habet atrocitas peccati, quod committitur aduerſus Deum, cui, vt antè diximus, ob hanc cauſſam iniuriam maximam facit, qui peccat. *Lib 2 mor. cap. 17.* *Lib. 11. de Gen. ad literam, cap 15.*

Amorem hunc, quod attinet ad intentionem, frangunt quidem duo antedicta præcepta S. Gregorij, & S. Auguſtini, ſed extinguunt penitus ea, quæ nunc attulimus ex S. Chryſoſtomo. nihil enim intentionem hominis ab omni contagione terrena magis liberat, quàm ſi nulla propriæ vtilitatis ratione habita in ſuſcepto propoſito conſtanter perſeueret, frequentique conatu, & exercitatione animum aſſuefaciat actionibus, & cogitationibus, quæ illum abſtrahant ab omni re, quæ Deus non eſt. Aduerſus amorem hunc nobis eſt magni animi contentione certandum. Sed id quo modo, & quibus auxiliis fieri debeat, pòſt dicemus.

Proficiens intentionem etiam ad Chriſtum Dominum dirigit, & quid ad intentionis huius perfectionem pertineat.

CAPVT IV.

NIHIL repugnat Deum finem eſſe hominis, & actionum eius, & eiuſdem etiam finem conſtitutum eſſe Chriſtum Saluatorem, & Dominum noſtrum à Patre. Siquidem omnia dedit ei Pater in manus, & eum conſtituit hæredem vniuerſorum. Quare omnia per ipſum, & propter ipſum facta, ſacræ literæ tradunt, & ipſe ſe appellat A, & Ω, principium, & finem. Eſt autem finis hominis Chriſtus, quoniam caput eſt Eccleſiæ, quæ ſub eius ſignis militat in terris, & in qua ipſe de inimicis triumphans, regnum ſibi ſempiternum ſtatuit, quod tamen, vt ait Apoſtolus, tradet tandem Deo, & Patri, tanquam fini omnium vltimo, & maximo dominatori. Finis igitur eſt ſub fine, finis tamen. *Ioan. 13.* *Hebr. 1.* *Hebr. 2.* *Apoc. 22.* *1. Corinth. 15.*

Sed ob aliam etiam cauſſam finis eſt Chriſtus, quia nimirũ exemplar eſt virtutum omnium, & idea perfectionis, ad quam ſolùm, vel maximè intueri debet quicumque virtutis, & perfectionis ſtudioſus eſt, vt eius in ſe ipſo imaginẽ exprimat. *Donec occurramus omnes*, inquit S.Paulus, *in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*. Et vt intelligamus, id in primis Apoſtolũ dictum velle proficientibus, addit: *Veritatem facientes creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam adminiſtrationis, ſecundùm operationem in menſuram vniuſcuiuſq; membri augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.* Et ibidem, hoc ipſum dicit eſſe, Chriſtum didiciſſe, & in eo edoctum eſſe. Hanc finis in Chriſto rationem affert S.Gregorius, cùm exponit titulum Pſalmi ſexti, *in finem. Id eſt*, inquit, *in Chriſtum, qui eſt initium, & finis. Chriſtus finis dicitur vel quia eſt conſummatio Legis, & Prophetarum, vel quia bonorum omnium perfectio eſt, quia nullum bonũ perficitur, niſi quod in ſummo bono ſolidatur. Sicut enim nobis non ſufficit alios bonos quærere, niſi ſtudeamus ad eius agnitionem peruenire; ita eo inuento, nullus iam melior quæritur: quia omnis creatura eo, ſub cuius pedibus omnia à Patre ſunt ſubiecta, inferior inuenitur.*

Epheſ.4.

In prologo ſeptem Pſalmorum pœnitentialium.

Sed Chriſtum ad exemplum perfectionis homini à Patre datum eſſe, præterquã quòd ex ſacris literis intelligitur, dicitur etiam à Patribus, S.Auguſtino præſertim, & S.Baſilio, & ita fieri, planè neceſſe erat. nam quanquam non deerant, qui de virtutibus diſſererent, & benè, beateq; viuendi præcepta traderent; ij tamen primùm non de omnibus diſputabant, non de humilitate, cuius nec nouerant nomen; non de vera caſtitate, cuius expertes fuerant etiam Philoſophi. *Quare Saluator*, inquit S.Auguſtinus, *docuit primus humilitatem, docuit primus caſtitatem.* Deinde quæ docuerũt, qua errorum labe ſunt aſperſa? legantur politica ipſorum, & Senecæ tractationes: quàm multa, eaq; præclara de virtutum actionibus, & vſu per ignorantiam prætermiſerũt? ac, vt dicam breuiter, perfectionis rationẽ, & vim ne ſomniarunt quidem. Deniq; quantamcunque ſanctitatem ſimularent Ethnici, vitam certè coram Deo, cui apetta ſunt animorum penetralia, minus ſanctam, ne dicam turpem, traduxerunt. Quãdo etiam ſanctiſsimorum alioquin virorum, qui veram religionem ante Chriſtum coluerunt, grauiſsimos fuiſſe lapſus, non ignoramus: & nullus adeò inſigni virtute claruerit, qui abſq; mendacio diceret: *Mundus ſum à peccato.* ſolus igitur Chriſtus liber à culpa is fuit, à quo exemplum virtutis omnis petendum eſſet. ſolus ipſe perfectionis auctor, & magiſter. *Omnis virtus noſtra*, ait S. Bernardus, *tam longè eſt à vera virtute, quàm longè eſt ab ea forma, quam verbo, & exemplo commendauit Chriſtus præſens in carne.*

Lib de fide, & ſymbolo, cap.4. lib.83. Quæſtionum quæſt.25. & quæſt.42. Conſt. monaſt. cap 2. Homil.33.50. homiliarum.

Prouerb.20.

Serm.4. de aduentu.

Sed

Sed quàm multa antè incognita docuerit Chriſtus de virtute, de moribus, teſtes ſint Euangeliſtæ, qui eius conciones accuratè deſcribunt de timore gehennæ, de ieiunio, oratione, eleemoſyna, humilitate, vero Dei cultu, fide, ſpe, charitate in Deum, benignitate, & beneficentia erga proximos, etiam inimicos, maledicos, necem afferentes, iniuriarum obliuione, mundi contemptu, malorum tolerantia, mortis, crucis, tormentorum quorumcunque deſiderio, amore æternæ vitæ, obedientia, caſtimonia, virginitate, paupertate, affectionum prauarum mortificatione, abnegatione ſui, octo denique illis actionibus à communi hominum ſenſu remotiſsimis, in quibus vitæ præſentis beatitudinem collocauit. teſtes ſint Chriſti diſcipuli in ſcriptis ſuis de eadē Chriſti diſciplina ſubtiliſsimè ſupra humanam intelligentiam diſputantes. Teſtes denique omnes Patres tam Latini, quàm Græci, qui non in doctrina ſolùm, ſed etiam in vita Saluatoris & moribus inaudita, & admiranda virtutis exempla paſsim obſeruant, & deducunt. Atque ad dandum huius rei ſpecimen aliquod, affero ex vno S. Auguſtino locum: *Satellites, inquit, voluptatum diuitias pernitioſè populi appetebant: pauper eſſe voluit. honoribus, & imperiis inhiabant: Rex fieri noluit: carnales filios magnum bonum putabant: tale coniugiū, prolemq́; contempſit. contumelias ſuperbiſſimè horrebant: omne genus contumeliarum ſuſtinuit: iniurias intolerabiles eſſe, arbitrabantur: quæ maior iniuria, quàm iuſtū, innocētemq́; damnari? dolores corporis execrabantur: flagellatus, atq́; cruciatus eſt. mori metuebant: morte mulctatus eſt. ignominioſiſſimum mortis genus crucem putabant: crucifixus eſt. omnia, quæ habere cupientes non rectè viuebamus, carendo vilia fecit. omnia, quæ vitare cupientes à ſtudio dexiabamus veritatis, perpetiendo deiecit. Non enim vllum peccatum committi poteſt, niſi dum appetuntur ea, quæ ille contempſit: aut fugiuntur ea, quæ ille ſuſtinuit. Tota itaq́; vita eius in terris per hominem, quem ſuſcipere dignatus eſt, diſciplina morū fuit.* Hæc ille.

Matth. 5.

Libro de vera religione, cap. 16.

Atque hæc cauſſa eſt, cur Chriſtus ſol iuſtitiæ, lux mundi, via, veritas, & vita nominetur in Scripturis ſacris. Ipſe eſt enim luminare illud magnum, vt S. Chryſoſtomus exponit, de quo apud Prophetam ſcriptum eſt: *Populus, qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam.* Ipſe, qui poſitus eſt in ſignum, ſicut Moyſis ſerpens, ſanans omnem infirmum, & omnia ad ſe trahens. Proficientes autem in primis Apoſtolus iubet in eum, tanquam in exemplar, intueri, cùm ſcribit: *Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen reſpicientes in auctorem fidei, & conſummatorem* IESVM. Quo loco illud ex S. Gregorio commemorandum eſt. cùm enim dixiſſet, veteris Teſtamenti Patres contemplatione myſteriorum redemptionis exultaſſe, addit; *Penſemus itaque*

Homil. 5. in Matth. Iſaia 9. Matth. 4. Ioan. 3. Infrà 12. Hebr. 12. Homil. 12. in Ezechielem.

ſi mentes ſpiritualium patrum in illo delectatæ ſunt, qui nec dum venerat, ſed præuidebatur, cuius reatus ſit eius vias, eius exempla, eius monita, poſtquam venit, & redemptionem exhibuit, non amare?

Serm. 20. in Cantica. Sed hîc non eſt prætermittendum id, quod ex S. Bernardi ſermone quodam accepimus. Intentio motio voluntatis eſt, non mouetur autem volũtas niſi ab amore boni, quod optat. Duplex autem amor voluntati erga Chriſtum ineſſe pôteſt, & vtriuſque explicatio ad intẽtionis erga eandem perfectionem maximè pertinet. Primus amor eſt incipientium: ſecundus eſt proficientium. Quare quamuis initio liceat homini priore amore in Chriſtum ferri, deinceps tamen perfectionis ætate procedente, poſteriorem ſequi neceſſe eſt. Sic autem ſcribit S. Bernardus: Nota, inquit, *amorem cordis quodammodo eſſe carnalem, quod magis erga carnem Chriſti, & quæ in carne Chriſtus geſſit, vel iuſſit, cor humanum afficiat. Hoc repletus amore, facile ad omnem de huiuſmodi amore ſermonem compungitur. nihil audit libentius, nihil legit ſtudioſius, nihil frequentius recolit, nihil ſuauius meditatur. Inde holocauſta orationum tanquam ex adipe vituli ſaginati impinguat. adſtat oranti hominis Dei ſacra imago aut naſcentis, aut lactentis, aut docentis, aut morientis, aut reſurgentis, aut aſcendentis, & quidquid tale occurrerit, vel ſtringat neceſſe eſt animum in amorem virtutum, vel carnis exturbet vitia, fuget illecebras, deſideria ſedet. Ego hanc arbitror, inuiſibili Deo fuiſſe cauſſam, quod voluit in carne videri, & cum hominibus homo conuerſari, vt carnalium, videlicet qui niſi carnaliter amare non poterant, cunctas primò ad ſuæ carnis ſalutarem amorem affectiones retraheret, atque ita gradatim ad amorem perduceret ſpiritualem. non ne in hoc gradu adhuc ſtabant qui*
Matth. 19. *dicebant, Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te? ſolo profectò corporalis præſentiæ amore reliquerant omnia, adeò vt ſalutaris futuræ paſſionis, & mor-*
Luca 18. *tis ne audire quidem verbum, æquanimiter ſuſtinerent, ſed nec gloriam aſcendentis poſtmodum niſi cum graui mœrore ſuſpicere. Itaque in ſola interim gratia præ-*
Ioan 6. *ſentis ſuæ carnis eos ab amore omnis carnis ſuſpenderat. Monſtrabat autem eis poſtea altiorem amoris gradum, cùm diceret, ſpiritus eſt, qui viuificat, caro non*
2. Corinth. 5. *prodeſt quicquam. Puto hunc aſcenderat iam, qui dicebat, Etſi cognouimus Chriſtum ſecundùm carnem, ſed nunc iam non nouimus. nam aliàs quidem nequaquam ſine Spiritu ſancto vel in carne diligitur Chriſtus, etſi non in illa plenitudine: cuius tamen menſura deuotionis hæc eſt, vt totum cor illa ſuauitas occupet, totum ſibi ab amore vniuerſæ carnis, ac carnalis illecebræ vendicet. hoc quippe toto corde diligere eſt. Alioquin ſi carnis meæ quamlibet conſanguinitatem, vel voluptatem fortè præfero carni Domini mei, per quod me videlicet minus ea implere contingat, quæ in carne manens verbo, & exemplo me docuit, non ne liquidò conſtat, quod toto nequaquam diligo corde, cùm id diuiſum habens, partem impendere videar eius carni, partem intorquere ad propriam? Denique qui amat*

patrem

patrem, aut matrem pluſquàm me, non eſt me dignus, & qui amat filium, aut filiam pluſquàm me, non eſt me dignus. Ergo, vt breuiter dicam, toto corde diligere eſt omne, quod blãditur de carne propria, vel aliena, ſacroſanctæ eius carnis amori poſtponere. in quo æquè mũdi gloriam comprehendo, quia gloria mundi gloria carnis eſt, & qui in ea delectantur, carnales eſſe non dubiũ eſt. Licet verò donũ, & magnum donum ſpiritus ſit iſtiuſmodi erga carnem Chriſti deuotio, carnalem tamen dixerim hunc amorem, illius vtique amoris reſpectu, quo non tam verbum caro iam ſapit, quàm verbum ſapientia; verbum iuſtitia, verbum veritas, verbum ſanctitas, pietas, virtus, & ſi quid aliud, quod ſit huiuſmodi, dici poteſt. Et hæc nempe omnia Chriſtus, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio. An tibi æquè & vno modo affecti videntur i is quidem, qui Chriſto paſſo piè compatitur, compungitur, & mouetur facile ad memoriam horum, quæ pertulit, atq; iſtius deuotionis ſuauitate paſcitur, & confortatur ad quæq; ſalubria, honeſta, & pia: item ille, qui iuſtitiæ zelo ſemper eſt accenſus, qui veritatem vbiq; zelat, qui ſapientiæ feruet ſtudiis, cui amica ſanctitas vitæ, & morum diſciplina, cuius mores erubeſcunt iactantiam, abhorrent detractionem, inuidiam neſciunt, ſuperbiam deteſtantur, omnem humanam gloriam non ſolùm fugiunt, ſed & faſtidiunt, & contemnunt, omnem in ſe carnis, & cordis impuritatem vehementiſſimè abominantur, & perſequuntur, omne deniq; tanquam naturaliter, & malum reſpuunt, & quod bonum eſt amplectuntur? nonne, ſi compares vtriuſq; affectiones, conſtat quodammodo illum ſuperiorem reſpectu quidem huius amare quaſi carnaliter? bonus tamen iſte eſt amor carnalis, per quem vita carnalis excluditur, contemnitur, & vincitur mundus. Proficitur autem in eo, cùm ſit rationalis, perficitur cùm efficitur etiam ſpiritualis. Hæc S. Bernardus. Qui rationalem appellat poſteriorem amorem, cùm in omnibus fidei articulis ad Chriſtum pertinẽtibus quod tradit fidei regula mordicus tenemus, & in vſu virtutũ vlla ſuperſtitione aut leuitate, aut ſpiritus quaſi feruentioris vehemẽtia à diſcretionis norma minimè diſcedimus. Spiritualem autem nominat eundem, cùm tantus eſt in homine ſpiritus vigor, vt nulla vi laborum, vel tormentorum, nec etiam mortis metu iuſtitia deſeratur. Matth. 10. 1. Corinth. 1.

Poſterior item amor ille eſt, quo qui incenſus eſt, non tam Chriſti corpus, corporiſue actiones, aut paſsiones amat, quàm per eas ſpirituales virtutes eius, & dona, hoc eſt, ipſa virtutis omnis bonique exemplaria, ex prioreque illo ſibi gradum facit ad hũc poſteriorem, ad eum modum, quo S. Auguſtinus docet nos amare ſpiritum, & virtutes in iis hominibus, qui corpore alioquin deformes, & fortaſsis monſtroſi, propter illas tamen nobis chariſsimi, & amiciſsimi ſunt. Homil. 38. 50. homil.

Exempla amoris carnalis erga Chriſtum Dominum, quem ſanctus Bernardus laudat, multa ſunt apud poſteriores, pioſq; auctores contem-

Ludouicus Granatenſis lib. 3. Symb. cap. 21.

2. Corinth. 5.

Philipp. 2.

Hebr. 12.

contemplationũ de vita, & paſsione Chriſti: inter quos libros principem locum aliqui aſsignant illi, quem S. Bonauentura inſcripſit Stimulum diuini amoris. Cæterùm proficiens ne primo amori inſiſtat, ſed eo quaſi fundamento iacto, aditum ſibi faciat ad ſecundum, dicatque cum Apoſtolo: *Etſi cognouimus Chriſtum ſecundùm carnem, ſed nunc iam non nouimus.* Sunt autem huius amoris incitamenta magna apud eundem Apoſtolum in epiſtola ad Philippenſes, cùm ait: *Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto* IESV. Et ad Hebræos cùm ſcribit: *Reſpicientes in auctorem fidei, & recogitate eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus cõtradictionem.* Et alibi paſsim.

Quis ſit ſcopus proficientis, & perfecti, & quæ ſumma perfectionis Chriſtianæ.

CAPVT V.

Epheſ. 2.

IN ſuperioribus capitibus quatuor, ſpiritualis profectus, perfectioniſque fundamenta ſunt poſita: nunc totius ædificij forma ante oculos ſtatuenda eſt, vt partes deinde ſingulas facilius explicemus, id autem fiet, ſi vniuerſæ ædificationis huius (ſic enim appellatur etiam profectus ab Apoſtolo) ſcopus, qui idem eſt cum proximè propoſito fine proficientis, declaretur. Scopus enim non idem eſt, ac finis: qui enim ſagittam arcu iacit in ſignum, finem habet propoſitum laudem, aut cuiuſque modi prœmium: ſcopum verò ſignum ipſum iaculo ferire. ſic finis proficientis in virtutibus Deus eſt, & eius gloria, quod docuimus cap. 3. ſcopus autem nunc inquirendus eſt. & quidem Chriſti Domini imitationem ſcopum proficienti præfigere maximè conſentaneũ eſt, quando ad hanc ab eo omnia referenda ſunt, vt capite quarto oſtenſum eſt. Explicandum tamẽ adhuc eſt, quid nam ſit illud, in quo cogitationes omnes proficientis euigilare debeant, vt Chriſtum Dominum perfectè imitetur: hic enim propriè ſcopus erit proficienti propoſitus.

Regula fuſius Reſp. 5. & ſermone de inſtitutione monachorum. Collatione pri. 4.

Rem hanc tractant Patres, præſertim S. Baſilius, & Caſsianus: aliqua etiam huc ſpectantia tradunt alij; ſed in hac re maximè verſatur Caſsianus, qui poſt multa ſic habet. *Finis*, inquit, *regnum Dei, ſeu cælorum regnũ eſt. deſtinatio verò, id eſt, ſcopus puritas cordis, ſine qua ad illum finem impoſsibile eſt, quempiam peruenire. In hac igitur deſtinatione defigentes noſtræ intentionis obtutus, velut ad certam lineam curſum rectiſsimum dirigemus, ac ſi paululum ab hac cogitatio noſtra deflexerit, ad contemplationem eius illico recurrentes:*

rentes rurſus ea velut quadam norma rectiſſima corrigemus. Et paulò pòſt: *Habentes quidem (ait Apoſtolus) fructum veſtrum, in ſanctificatione, finem verò vitam æternam. Scopus verò eſt puritas cordis, quam ſanctificationem non immeritò nuncupauit, ſine qua prædictus finis non poterit apprehendi; ac ſi aliis verbis dixiſſet: Habentes quidem ſcopum veſtrum in cordis puritate, finem verò vitam æternam. De qua destinatione alibi docens nos idem B. Apoſtolus, ipſum nomen, id eſt, ſcopum ſignificanter exprimens, ita intulit: Quæ poſteriora ſunt obliuiſcens, ad ea verò, quæ antè ſunt extendens me, ad deſtinatum perſequor brauium ſupernæ vocationis Domini. tanquam ſi dixiſſet, hac deſtinatione, qua illa, quæ poſteriora ſunt obliuione tranſmitto, id eſt, anterioris hominis vitia, ad finem brauij cœleſtis peruenire contendo.* Cap. 5. Rom. 6. Philip. 3.

Quanquam verò Caſsianus puritatem nonnunquam à charitate non ſeparat, quia ſimul inſunt animo; opinatur tamen, eas inter ſe diſcrepare: quod non obſcurè ſignificat cùm profectus, atq; adeò perfectionis diuinæ gradus enumerat. Sic enim ſcribit: *Principium noſtræ ſalutis, ſapientiæq́ ſecundùm ſcripturas, timor Domini eſt: de timore Domini naſcitur compunctio ſalutaris: de compunctione cordis procedit abrenunciatio, id eſt, nuditas, & contemptus omnium facultatum: de nuditate humilitas procreatur: de humilitate mortificatio voluntatum generatur: mortificatione voluntatum extirpantur, atque marceſcunt vitia vniuerſa: expulſione vitiorum virtutes fructificant, atque ſuccreſcunt: pullulatione virtutum puritas cordis acquiritur: puritate cordis Apoſtolicæ charitatis perfectio poſſidetur.* Collat. 1. cap. 7.

Hæc Caſsiani ſententia vera eſt, & ideo probanda: certum namq; eſt perfectionem eſſe charitatem, charitas autem ſcopus quidem vltimus eſt proficientis, ſed non proximus. anteuertit enim charitatem cùm infunditur à Deo, animæ præparatio. præparatur anima depulſione vitiorum, & adeptione virtutum, quæ duo puritas cordis complectitur. hæc igitur ſcopus eſt proficientis.

His porrò duabus partibus, hoc eſt, extractione vitiorum, & inſitione virtutum, conſtare progreſſum proficientis, & perfectionem acquiri certiſsimum eſt. namque idem Caſsianus alio loco perfectionis cognitionem explicans: *Actualis perfectio,* inquit, *duplici ratione ſubſiſtit: nam primus eius eſt modus, vt omnium natura vitiorum, & curationis ratio cognoſcatur. Secundus vt ita diſcernatur ordo virtutum, earumq́ perfectione mens noſtra formetur, vt illis non iam velut coacta, & quaſi violento imperio ſubdita famuletur, ſed tanquam naturali bono delectetur, atque paſcatur.* Sed præter Caſſianum, idem etiam affirmant alij Patres. S. Baſilius ſcribit in hac re caput eſſe illud, *vt Chriſtianus, qui ingreditur genus vitæ, quod eſt ſecundum philoſophiam, id eſt, ſecundum virtutis perfectionem, vitioſas animi affectiones diuerſas, ac varias, quibus illius anima infici ſolet, ab ſe ſegreget.* S. Auguſtinus: Collat. 14. cap. 3. De inſtitutione monachorū.

Sermone 16. de Verbis Apoſt. *Creſcat,* inquit, *quod habemus, & implebitur quod non habemus. Ecce enim baptizati ſunt homines, omnia illis peccata dimiſſa ſunt, iuſtificati ſunt à peccatis; negare non poſſumus. Reſtat tamen lucta cum carne, reſtat lucta cum diabolo, reſtat lucta cum mundo.* Quo loco addit etiam alteram partem profectus ſpiritualis poſitam eſſe in amore iuſtitiæ, hoc eſt, omnium virtutum,

Serm. 17. quod idem ſermone ſequenti copioſius: *Amanda,* inquit, *iuſtitia eſt, & in iſta iuſtitia amanda gradus ſunt proficientium:* quos gradus vbi perſecu-

Matth. 16. tus eſt, ſubiungit: *O amare, ô ire, ô ſibi perire, ô ad Deum peruenire. Qui animam ſuam amat, perdet illam, & qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet illam. ſic armandus eſt amator inuiſibilis pulchritudinis.* Idẽ ad Paulinum ſcri-

Epiſt. 250. bens, & preſsius agens, ſic ait: *De agenda iſta temporali vita eo modo, per quẽ veniendũ eſt ad æternã, noui concupiſcentias carnales eſſe frænandas, tantumq́ remittendum in delectationes ſenſuum corporalium, quantum ſuſtentãda huiuſmodi, agendaq́ vitæ ſatis eſt, omneſq́ moleſtias corporales pro veritate Dei, & ſalute æterna noſtra, & proximi patienter, fortiterq́ tolerandas. noui etiam proximo ad hoc conſulẽdum omni ſtudio charitatis, vt iſtam vitam rectè gerat propter æternã. præponenda etiam nobis ſpiritualia carnalibus, incommutabilia mutabilibus, & hæc omnia tanto magis, minúſue poſſe hominem, quanto magis, minúſue adiuuatur gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. cur autem ille ſic, ille autem ſic adiuuetur, vel non adiuuetur, neſcio: id tamen dominum ſumma, ſibíque nota æquitate facere ſcio.*

Lib. 22. moral. cap. 14. Et S. Gregorius: *Exercitatus ſum, & defecit, inquit, pauliſper ſpiritus meus. Quid eſt, quod ait ſpiritus meus, niſi ſpiritus [illegible] videlicet ſpiritus electionis? & quia per occultam gratiam ad amorem Dei tem[illegible]a deſuper menſura proficimus, quanto in nobis quotidie de Dei ſpiritu virtus creſcit, tanto noſter ſpiritus deficit. qui ſpiritus erroris, quia non à nobis ſubitò penitus amputatur, bono pauliſper defeciſſe perhibetur. Tunc verò in Deo plenè proficimus, cùm à nobis ipſis funditus defecerimus.*

Caſſ. collat. 14. cap 3. Hierem. 1. Hoc idem ex ſacris literis antè etiam habebamus. Quidam huc referunt verba Domini Hieremiæ facta: *Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes, & ſuper regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes;* euelluntur enim vitia, & plantantur virtutes. Apoſtolus quo-

Rom. 6. 8. 12. que rem hanc ſæpiſsimè repetit. Romanos ideo monet: *Vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati,* hoc eſt, vitia, *vt vltra non ſeruiamus peccato.* Et: *Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Nolite con-*

1. Cor. 5. *formari huic ſeculo, ſed reformamini in nouitate ſenſus veſtri.* Corinthios etiam ſic alloquitur: *Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis a-*

2. Cor. 7. *zymi.* Et: *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei.* In eandem ſententiam multa ſunt ab eo

Galat. 5. Epheſ. 4. Coloſſ. 3. ſcripta in epiſtolis ad Galatas, ad Epheſios, & Coloſſenſes. Duo illa illuſtriora ſunt. Primum: *Deponite vos ſecundùm priſtinam conuerſationem*

veterem

veterem hominem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris. Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt, in iuſtitia, & ſanctitate veritatis. Secundum: *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem ſecundùm imaginem eius, qui creauit illum.* Quid plura? Chriſtus Dominus ipſe hoc ſanxit, & promulgauit, cùm dixit: *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam (quotidie* additur apud S. Lucam) *& ſequatur me.* *Matth. 16.* *Luc. 9.*

Eſt igitur puritas cordis ſcopus proficientis, prout ea ex his duabus partibus exiſtit, veteris hominis depoſitiône, & ſpiritus renouatione; ſiue abnegatione ſui, crucisque complexu, & Chriſti Domini in virtutum vſu, imitatione. Ob quam cauſam vniuerſæ etiam huius tractationis de proficientibus ſcopus erit.

Primum. Antequam autem aggrediar ad primam ex his duabus partibus explicandam, operæpretium exiſtimo præmonere duo. Vnum eſt, & ex antedictis intelligitur, nemini ad perfectionem, etiamſi religioſæ vitæ votis non teneatur, intercludi aditum, ſi velit vitam veterem abiicere, & complecti nouam. Immo auctor eſt Caſsianus, ſecularibus hominibus id aliquãdo concedi, quod religioſis tepidis eorum culpa negatur: *Facilius,* inquit, *ad ſalutarem conuerſationem, ac perfectionis faſtigium carnalis quis, id eſt, ſecularis, vel gentilis accedit, quàm is, qui profeſſus monachum, nec tamen viam perfectionis arripiens ſecundùm regulam diſciplinæ, ab illo ſemel ſpiritualis feruoris igne diſceſsit. Ille namque corporalibus ſaltem vitiis humiliatus, atque immundum ſe ſentiens contagione carnali, ad fontem veræ purificationis ac perfectionis culmen quandoque compunctus accurrit, & horreſcens illum, in quo eſt, gelidiſsimum ſtatum, ſpiritus ardore ſuccenſus, ad perfectionem facilius conuolabit.* *Caſſ. collat. 4. cap. 19.*

Secundum. Alterum eſt, multò magis homini deſudandum in fugandis vitiis, & ſe ipſum perfectè domando, quàm in conſectandis virtutibus. Ob quam cauſam ſcribit Caſsianus à Domino dictum fuiſſe Hieremiæ de vitiis euellendis, deſtruendis, diſperdendis, diſsipandis, de virtutibus autem ſolùm plantandis, & ædificandis, quia *longè,* inquit, *difficilius eſt euelli, ac deſtrui corporis, animæq; paſsiones, quàm ſpiritales extrui, plantaríque virtutes. ideo fortaſſe quia vitia plura ſunt, quàm virtutes, & naturæ corruptæ quaſi cognata, virtutes autem extraneæ: aut etiam quia idem labor, & induſtria, quæ in vitiis conuellendis ponitur, virtutibus inſerendis inſeruit.* Sed ad priorem partem accedamus, in qua peculiaris ſcopus proficientis eſt ſui ipſius abnegatio, aut ſi malimus ita loqui, mortificatio, vel ſuimet perfecta victoria. *Collat. 14. ca 3.*

De prima cura proficientis in abnegatione aduerſus peccata venialia.

CAPVT VI.

IN hac parte profectus, quam abnegationem cum Euangelio nominamus, poſt primum illud, & maximũ, quod eſt peccatis mortiferis bellum perpetuum indixiſſe, prima cura proficientis verſetur in peccatis venialibus prçcauendis, ne committantur, & poſtea etiam declinandis. Inſunt enim homini iuſtificato etiam peccata venialia abſque iuſtitiæ detrimento; quia *ſi dixerimus,* inquit S. Ioannes, *quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Et ita inſunt, vt quæ magna eſt infelicitas humani generis, & originalis peccati pœna, non poſsint, quamdiu hîc viuimus, ex aliqua parte non ineſſe. Quare enitendum eſt, vt hæc ipſa admodum pauca ſint, & ad perexiguum tempus, ac etiam non vltra punctum temporis durent.

1. Ioan. 1.

Quamuis enim impium ſit, & à Catholica fide alienum, impeccantiã aſſerere, quod (vt auctor eſt S. Hieronymus) fecerunt poſt Originem Euagrius, Rufinus, & quidam alij monachi, immo ipſe hæreſiarcha Pelagius; eſt nihilominus animæ ſaluberrimum, & proficienti neceſſarium, quantum fieri poteſt, & quantum ad id Dei gratia adiuuatur, ab omnibus etiam leuiſsimis culpis vacuum ſe, integrumq; ſeruare: *Ob hanc cauſam,* inquit S. Auguſtinus, *multa peccata venialia occulta eſſe Deus voluit, & ita occulta, vt periculoſiſsimum ſit de iis definire. & fortaſsis,* ait, *propterea latent, ne ſtudium proficiendi ad omnia peccata cauenda pigreſcat: quoniam ſi ſcirentur quæ, vel qualia ſint delicta, pro quibus etiam permanentibus, nec profectu vitæ melioris abſumptis interceſsio ſit inquirenda, & ſperanda iuſtorum, eis ſecura ſe obuolueret humana ſegnities, nec euolui talibus implicamentis vllius virtutis expeditione curaret.* Et S. Bernardus blaſphemiam in Spiritum ſanctum ait eſſe, ſi dicas: *Non eſt magnum, ſi in his maneam venialibus, minimiſq; peccatis. Hæc eſt,* inquit, *dilectiſsimi, impœnitentia, hæc blaſphemia in Spiritum ſanctum, blaſphemia irremiſsibilis,* nimirum propterea, quòd ad illius grauiſsimę blaſphemię ſimilitudinem qui ita diceret, loqueretur. Et peccatum veniale non remittitur quamdiu in eo perſiſtendi propoſitum non mutatur. Deniq; S. Chryſoſtomus ob eandẽ cauſam audet dicere, magis adhuc timenda parua peccata, quàm magna: *Magna enim,* ait, *vt auerſemur, ipſa peccati natura efficit; parua autẽ hac ipſa re, quia parua ſunt, deſides reddunt. & dum contemnuntur, non poteſt ad eorum expulſionem animus generosè inſurgere,*

Proœm. 4 commẽtariȷ in Hieremiam, & in epiſt. ad Cteſiphontem.

Lib 21 de ciuit. Dei, cap. 27.

Serm 1. in conuerſione ſancti Pauli.

Homil. 27. in Matth.

Sed

Sed quanquam perfectionis amatori difficile non eſt, id perſuadere, afferre tamen rationes quibus adducti leuia peccata, quantum poſſumus, euitemus, perutile eſt.

Prima igitur ratio ſit, peccatum etiam veniale eſſe contra Dei mandatum, vt his verbis explicat S.Bernardus: *Omne peccatum contra Dei mandatum præſumitur.* Et paulò pòſt: *Stultiloquium, ſeu vaniloquia, & quæq; otioſè dicta, vel facta, vel cogitata huiuſmodi nunquam niſi contra mandatum, & Dei mandatum vſurpantur: peccata quippe ſunt, & Deus prohibet omne peccatum, & tamen venialia non criminalia reputantur.* quod intelligitur eo modo, quem Theologi aperiunt, cùm aiunt, peccatum veniale eſſe non tàm contra, quàm præter Dei voluntatem, prohibitum tamen, & malum. Denique, vt loquitur S.Paulus: *Contriſtat Spiritum ſanctum.* Et quia, vt ſignificat idem Apoſtolus: *Non ſunt facienda mala, vt veniant bona,* idcirco nullum peccatum veniale cõmitti fas eſt, propter quodcunque, etiam excellentiſsimum bonum nanciſcendum, aut quodcunq; aliud, vel maximum malum depellendum.

Prima ratio.
Libro de præcepto, & diſpenſat.
Epheſ. 4.
Rom. 3.

Secunda ratio, animam viri iuſti peccata venialia ſua turpitudine fœdant. ideo, inquit Apoſtolus, Chriſtum Eccleſiam purgaſſe ita, *vt maculam non haberet, neq; rugã,* careret, inquam, vtriuſq; peccati macula. Et S.Auguſtinus clariſsimè ait: *Noſtrum decus ita exterminant, vt ab illius ſponſi ſpecioſi forma præ filiis hominum caſtiſsimis amplexibus ſeparent.* Et ibidẽ affirmat, quamuis animã lethali vulnere non afficiant, efficere tamen maculoſam, ac velut ſcabie infectam. Et apertè cõparantur in Euangelio, & in Canticis ſordibus pedum, quas nemo neſcit, quã putidę, & moleſtæ ſint. Qui lotus eſt, inquit Dominus, non indiget niſi vt pedes lauet. Et Sapiẽs. Laui pedes meos, quomodo iterũ coinquinabo illos?

Secunda ratio.
Epheſ. 5.
Lib. 50. homil. homil. 50. ca. 3.
Ioan. 13.
Cantic. 5.

Tertia ratio. Et ſi exigua, ac leuia peccata hæc ſint, non inulta tamen dimittit Deus, nec impunita: *Peccata enim*, inquit S.Proſper, ſiue S.Auguſtinus, *ſiue parua, ſiue magna, impunita eſſe non poſſunt, quia aut homine pœnitente, aut Deo iudicante plectuntur.* Et alio in loco elegantiſsimè explicat S.Auguſtinus quomodo purgatorij flammis expientur peccata venialia, pro quibus hîc debitæ pœnæ exolutæ non fuerint: *Per fluuium igneum*, ſcribit, *& vada feruentibus globis horrenda tranſibunt: quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranſeundi mora: quantum exegerit culpa, tantum ſibi ex homine vindicabit quædam flamma rationabilis diſciplina, & quantum ſtulta iniquitas ſuggeſſerit, tantum ſapiens pœna deſæuiet.*

Tertia ratio.
In ſententiis cap. 210.
Lib. 50 homil. homil. 16.

Quarta ratio. Venialia peccata quamuis à ſalute minimè diſiungant, deteriora tamen ſunt, quàm fortaſsè putant, qui in ea nullo negotio, vel etiã data opera prolabuntur. aiunt enim patres ea tandem,

Quarta ratio.

In Pſalm. 108. ſi multa ſint, interitum adferre: *Quid enim*, inquit S. Auguſtinus, *intereſt ad naufragium, vtrum vno grandi fluctu nauis operiatur, & obruatur, an paulatim ſubrepens aqua in ſentinam, & per negligentiam derelicta, atq; contempta impleat nauem, atq; ſubmergat?* Et alibi: *Minutæ ſunt guttæ, quæ flumina implent, minuta ſunt grana arenæ, ſed ſi multa arena imponatur, premit, atq; opprimit.* Idem aſſerit S. Iſidorus, & alij; ſi quidem, vt addit S. Auguſtinus: *In quotidianis peccatis timenda eſt ruina multitudinis, & ſi non magnitudinis, quoniam non leuia ſunt, quia plura.* Quod intelligi dicunt Theologi ea ratione, quia hæc etiam ſimul iuncta, etſi nunquam vni peccato mortali exæquentur, ſternunt tamen viam ad illud, & prognoſtica ſunt, eum, qui huiuſmodi peccatis paſcitur, nō longè abeſſe à grauiore caſu, & mortis æternæ periculo: præſertim quia peccata aliqua, etſi venialia, eius ſunt naturæ, *Vt ex paruis*, vt inquit S. Chryſoſtomus, *maxima fiāt negligētia noſtra: nemo enim*, ait, *repentè ad extremā improbitatem inſiliit.* Habet inſitum quendam anima pudorem, atq; innatum, quem ſubitò calcare, atq; proiicere non poteſt, ſed ſenſim, atq; paulatim ex negligentia perit. Quid enim eſt riſus? orta tamen ex immoderato riſu pauliſper ſcurrilitas, à ſcurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis profecta eſt.

Tract. 12. in Ioannem.
Lib. 2. de ſummo bono, ca 18.
De decē chordis, cap. 11.
Homil. 87. in Matth.

Quinta. Sed aliud, & magnum ſanè damnum adferunt animæ peccata venialia, obſcurant conſcientiæ lumen, minuuntq; charitatis ardorem, quod quàm graue malum ſit, intelligunt illi præſertim, qui ex anĩmo amant Dominum Ieſum Chriſtum, è quorum numero S. Chryſoſtomus ſic ſcripſit: *Non ſolùm Chriſto adhæreamus, ſed etiam Chriſto agglutinemur per facta, & opera. Nam qui ſeruat, inquit, mandata mea, ipſe in me manet. etenim per multa exempla nos vnit. Conſidera autem. Ipſe eſt caput, nos autem corpus, inter caput, & corpus non poteſt eſſe vllum interſtitium; ipſe fundamentū, nos ædificium. Ipſe eſt vitis, nos palmites. Ipſe eſt ſponſus, nos ſponſa. Ipſe eſt paſtor, nos oues. Ille eſt via, nos qui ingredimur. Nos rurſus templum ſumus, ipſe qui inhabitat. Ipſe eſt primogenitus, nos fratres. Ipſe eſt hæres, nos cohæredes. Ipſe eſt vita, nos viuentes. Ipſe eſt reſurrectio, nos reſurgentes. Ipſe eſt lux, nos qui illuminamur. Hæc omnia indicant vnitatem, nec ſinunt aliquid vacuum eſſe intermediū; ne minimum quidem: nam qui parum abſceſſerit, multum etiam procedens abſcedet: corpus enim ſi ab enſe accipit diſiunctionem, interibit. Quamobrem hoc parum non eſt parum, ſed eſt ferè totum.*

1. Cor. 3.
Oratione 8.

Sexta. Sed ad alterius mali quod ex peccatis venialibus exiſtit, explicationem venio. Hoc autem eſt mora, & tarditas, quam adferunt proficienti, ne pergat, vt incœperat, & vt par eſt, in virtutū curriculo, quod eſt ingreſſus. ſunt enim peccata venialia veluti compedes quidam inducti in pedes proficientium, vt vel in via reſiſtant, vel certè ingrediantur

diantur tardiſsimè. ſunt vincula, quibus conſtringuntur, ne ruere poſsint in amplexum Chriſti. ſunt deniq; veluti amari quidam ſucci, quibus aſpergit ſatanas cibos menſæ Chriſti, vt ne guſtent proficientes, quàm ſuauis eſt Dominus, & inde in ſalutem creſcant. Quod ex his, quæ nunc ſubiicientur, erit etiam magis perſpicuum.

Quibus auxiliis iuuetur proficiens aduerſus eadem peccata venialia, & quomodo in eis ſe gerat.

CAPVT VII.

QVIA quotidiana ſunt peccata venialia, exciduntq; proficientibus etiam non cogitantibus, & quaſi inuitis, poſtulant remedium facile, & quod ſemper habeatur in promptu. Idcirco clementiſsimus Deus ea multis, variiſque rationibus expiari ſapientiſsimè prouidit: remittuntur enim perceptione ſacramentorũ, & ſacramentalium, quæ vocant, Epiſcopi benedictione, aſperſione aquæ ſacrę, oratione dominica, pœnitentia, pia pectoris percuſsione, eleemoſyna, & charitatis amore feruenti.

Verùm vt hæc ad leuium peccatorum veniam ſatis ſint, non ſufficit tamen proficienti, peccatis, quæ commiſſa ſunt, profligandis tantùm incumbere, ſed multò magis antea laborandum eſt, ne ea committat. Hoc vt aſſequatur, ſimulq; antedicta pericula ſubterfugiat, ad hæc, quæ ſequuntur, multum ſtudij adhibeat, neceſſe eſt.

Primùm ſit, accuratè quotidie conſcientiæ ſuæ latebras diſcutere, & aſsiduè aduerſus peccata, quantúlibet minima, ſeuera pœnitentia, nouaq; animi deliberatione pugnare. Eſt hoc ad omnia vitia conuellenda ſingulare remedium: nec recens inuentum, ſed præceptum antiquiſsimorum Patrum S. Chryſoſtomi, & S. Baſilij: quorũ ille ſic ſcribit: *Habeto codicem conſcientiam tuam, & ſcribe quotidiana peccata. Antequam veniat ſomnus, reminiſcere peccata tua, ſi quid in verbo, ſeu in facto, vel in cogitatione peccaſti. Hoc enim dicit Propheta: Quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini.* Et pòſt pauca: *Dicito in corde tuo, & in anima tua, Expendimus diem, ô anima, quid boni fecimus, aut quid mali operati ſumus? & ſi quid boni feciſti, gratias age; ſi quid mali, de cætero ne facias. Iudicium facito tibimet ipſi terribile; leuiorem præpara confeſsionem cogitatuum tuorum.* Hic verò, nempe S. Baſilius, numerat etiam aliqua huiuſmodi peccatorum capita, quæ inquiramus, cogitationes nimirum, verba, mentis inter orandum euagationem, tœdium pſallendi, deſiderium

Primum.

Homil. 2 in Pſalm. 50.

Pſalm. 4.

Serm de Inſtit. monachorum.

vitæ

vitæ liberioris,& communis; denique addit delictum, quod deprehenſum fuerit nullo modo occultandum eſſe, ſed confeſsione etiam publica, & fratrum oratione diluendum. Vide etiam quæ ſcribit S.

Sermone 55. in Cantic. Bernardus. Quod ſi moleſtum eſt id quotidie agere, non ideò tamen eſt minus neceſſarium, quotidie enim peccamus, ſiquidem *ſepties in die cadit iuſtus.*

Prouerb.24. Quotidie igitur mederi malis noſtris debemus. Optandum ſanè fuerat, vitam per ſe miſeram ſine peccatis traducere, ſed quando noſtro malo, & primi parentis incuria in hanc calamitatem coniecti ſumus, vt ſine peccato non ſimus, neceſsitati ſeruiendum eſt.

Homil.42 lib. 50.homil. *Et quoniam*, vt ait S.Auguſtinus, *infudat aqua per anguſtas rimulas nauiculæ noſtræ, ne impleatur ſentina, & cymba mergatur, non ceſſetur à nautis, ambulent manus, & quotidie, quod nautæ faciunt, exhauriantur ſentinæ.* Vti autem hîc neceſſe eſt S.Chryſoſtomi præcepto, quo ait: *Suſpendito cogitationes tuas in equuleo.* hoc eſt, non ſolùm peccata tua recognoſcas, ſed etiam eorum radices inquiras, ex quo ſcilicet habitu, paſsione, propenſione, occaſioneúe incurras in ea peccata, vt tandem ſecuris ad radicem poni poſsit, & ea præciſa quod ex ea oritur peccatum aliquando exareſcat.

Secundum. Secundum eſt illud. ſubinde animo recolere, in homine diuinæ gratiæ donis cumulato, quales ſunt proficientes, & religioſam vitam profitentes, peccata alioquin minima, maiora cenſeri, & eſſe: quò enim illuſtrior eſt qui peccat, eò magis extat labes, qua aſpergitur, &

Lib 21 de ſummo bono, ca.18. maculatur peccando. S.Iſidorus ſic habet: *Peccata, quæ incipientibus leuia ſunt, perfectis viris grauia reputantur: tanto enim maius cognoſcitur eſſe peccatum, quanto maior, qui peccat, habetur. Creſcit enim delicti cumulus, iuxta ordinem meritorum, & ſæpe quod minoribus ignoſcitur, maioribus imputatur.* S.

In fine lib 2. de Conſideratione. Bernardus Eugenio Summo Pontifici, quid ſentiat hac de re, explicat illo dicto iam ſatis celebri. *Inter ſæculares nugæ, nugæ ſunt: in ore ſacerdotis blaſphemiæ.* Et addit: *Conſecraſti os tuum Euangelio: talibus iam aperire illicitum, aſſueſcere, ſacrilegum eſt.*

3\. Tertium eſt, ob hanc cauſam viri ſanctitatis ſtudioſi grauiſsimè

Ibidem. vindicant in ſe ipſis peccata, etiam venialia. *Quid peccatores*, inquit S. Iſidorus, *de magnis ſceleribus agere debent, quando etiam perfecti leuia quoque delicta quaſi grauiſsima lugent?* Exempla multa ſanctorum hominum adferri poſſent, ſed legantur eorum hiſtoriæ: admiranda enim ſunt, quæ hac in re ab iis præclare quidem ad documentum, in ſe ipſos tamen

Hiſtoria Sanctorum ſect 4. iniurioſè facta narrantur. Non præteribo ſilentio quod de Euſebio monacho refert Theodoretus: *Is*, ait, *dum alter quidem legeret Euangeliorum hiſtoriam ad contemplationem quorundam agricolarũ, qui in ſubiecto campo terram coleret, tractus eſt: qui propterea ſuis deinceps oculis legem tulit, vt neq;*

campum

campum illum vnquam contemplarentur, neq; cœleſti pulchritudine, & chori aſtrorum aſpectu fruerentur. Sed anguſtiſsima vtens ſemita, id eſt, vnius palmi ferente ad oratorium, extra eam deinceps egredi non eſt paſſus. Vt autem ad id eum quoque traheret aliqua neceſsitas, cùm lumbos zona ferrea alligaſſet, & grauiſsimum collare collo impoſuiſſet, alio ferro coniunxit zonam collari, vt hoc modo inclinatus cogeretur aſsiduè in terram deſpicere. Has ipſe de ſe exegit pœnas, quòd illos eſſet contemplatus agricolas, continuauitq; totos quadraginta annos, quibus poſtea vixit.

Quartum addo, magnum nimirum virtutum vſum, & exercitationem orationis præſertim, humilitatis, deſiderij æternæ vitæ, amoris deniq; in Deum, & Chriſtum Dominum, eò in dies ardentioris, quò huiuſmodi neceſsitati, & culpæ iidem ſe diutius obnoxios eſſe cognoſcunt: *Quoniam*, inquit S. Auguſtinus, *tentatio eſt vita hominis ſuper terram, etiam ſi à criminibus longè ſimus, nõ tamen deeſt vbi deſideriis peccati, vel facto, vel dicto, vel cogitatu obediamus; quando aduerſus maiora vigilantibus quædam incautis minuta ſubrepunt. Et propter hoc qui ambulant in viis Domini dicunt: Dimitte nobis debita noſtra.* Et S. Gregorius in illa verba: *Pro hac orabit ad te omnis Sanctus. Quanto*, inquit, *electus quiſq; maiori ſanctitate præeminet, tanto magis de his, ſine quibus hæc vita non ducitur, venialibus peccatis dolet. Quis ſanctior Paulo, qui de ſe diffidens de corpore mortis per Dei gratiam liberari expectat? Sancti enim viri licet magnis iam virtutibus polleant, habent tamen adhuc de culpæ obſcuritate, quod ferant. Et licet iam magna vitæ claritate luceant, aliquas tamen peccati nebulas, veluti quaſdam noctis reliquias nolentes trahunt. Quod diuinæ profectò pietatis diſpenſatione agitur, vt qui aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, ad humilitatis celſitudinem ſua melius infirmitate ſubleuetur, quatenus vnde parua reprahẽſibilia humiliter patitur, inde melius in iuſtitiæ virtuteq; roboretur: & eò ſe in virtutis culmine erectum minimè ſentiat, quò ſuis viribus etiam parua, quæ eum impediunt, non expugnat. Orat ergo pro remiſsione peccati omnis Sanctus, quia ſine peccati macula ſolus inuenitur homo* IESVS CHRISTVS. *Verum ne aliquid intelligas tranſitorium appeti in oratione Sanctorum, adiungitur, Ad te, electi enim Dei orantes, vt ad Deum perueniant, infirmitatis ſuæ inceſſanter exceſſus deplorãt, quia & inde refectionis intimè dulcedinem ſentiunt, vnde vim ſuauiſsimi amoris per lachrymas emittunt.* 4.

In Pſalmũ 118. concione 3.

In 2. Pſalmum pœnitentialẽ.

Rom. 7.

Vt autem ſciamus quàm leuia ſint peccata ſanctorum hominum, de quibus prædicti patres verba fecerunt, libet ea ex Caſsiano, qui idem ſentit, & ſcribit, memorare. *Aliud eſt admittere peccatum mortale, & aliud eſt cogitatione, quæ peccato non careat, præueniri, vel ignorantiæ, aut obliuionis errore, aut facilitate otioſi ſermonis offendere, aut ad punctum in fidei theoria aliquid haſitare, aut ſubtili quadam cenodoxiæ titillatione pulſari, aut neceſsitate naturæ aliquantiſper à ſumma perfectione recedere; hæc enim ſunt ſeptem*

Collat. 22. cap. 13.

lapſuum genera, in quibus vir ſanctus licet nonnunquam cadat, tamen iuſtus eſſe non deſinit. Ecce qualia ſint ex Caſsiani ſententia peccata venialia perfectorũ: hoc eſt, quàm exigua, quàm exilia, quàm ferè nulla. vt nos tandem noſtrimet pudeat, qui religioſi ſumus, & perfectionis ſtudioſi, & tamen multa, tam magna, & tam ſæpe peccamus, nec tamen eas virtutes exercemus in tam vbere materia, quarum ſancti viri in tam ſterili ſegete leuiſsimorum peccatorum fructus vberrimos aſsiduè capiunt.

Quæ peccata venialia magis retardent progreſſum proficientis.

CAPVT VIII.

VIDIMVS quomodo ſancti viri ex ſpinis peccatorum ſuorum, videlicet minimorum florem, fructúmque virtutis accipiant. nunc agendum eſt de grauioribus illis peccatis venialibus quidem, ſed quæ ſi non reſecentur, ſuffocant tandem ſementem diuinæ gratiæ, aut certè ne fructum ferat, impediunt. Hæc autem non ſunt ſubreptitia illa, quæ nobis etiã inſciis, & quodammodo nolentibus inſurgunt; ſed alia quædam, quæ venialia ex genere nominantur, & ab homine ſpontè committuntur. Ex his quædam hîc exempli cauſſa ponemus, vt de ſimilibus aliis generis eiuſdem idem iudicium fiat.

1. Primum omnium occurrit ingrati animi vitium: quo fit vt poſt conuerſionem noſtram, quaſi diuinorum beneficiorum immemores, non ſolùm animo, verbiſque Deo gratias non habeamus, ſed, quæ maxima eſt ingratitudo, ne rectè quidem factis, vt par eſſet, diuino beneficio reſpondeamus, ſed contenti præteritorum peccatorum venia, deinceps oſcitanter viuimus, tanquam de ſalute ſecuri. Egregiè hoc quoque S. Bernardus: *Non ſine cauſſa, cùm ſint eadem nobis cum patribus initia, diſpar valde conuerſationis profectus inuenitur: adeò vt, cùm eos profeciſſe de die in diem, & curſum conſummaſſe legamus, apud nos magnus æſtimaretur, ſi quis vel ipſa conuerſionis ſuæ primordia conſeruaret. Vt non minus humilis, aut timoratus, non minus ſolicitus, & circumſpectus, non minus feruens ſpiritu, non minus patiens, ac manſuetus in medio, quàm in initio videretur. Quantos enim videmus, quaſi oblitos ſui, & peccatorum ſuorum, Dei quoq;, & beneficiorum eius immemores, ſic non redimere, ſed admittere tempus, vt de moribus, & affectionibus ſuis vix vltima apud ipſos mentio fiat?* Et poſt pauca, *Iſtos quid aliud*

Sermone cõtra ingratitudinẽ.

aliud agere dixerim, quàm ſecuros iam de gratia Domini ſui, fiducialiter de ea, quam longo tempore promeruerunt, familiaritate præſumere? hoc nempe eſt, quod vulgari prouerbio dicitur, Familiaris Dominus fatuum nutrit ſeruum. Sed vbi eſt, dilectiſſimi, quod toties canitis, Quoniam ego aduena ſum apud te, & peregrinus ſicut omnes patres mei? heu heu non inuenitur qui redeat, & agat gratias Deo, niſi hic alienigena: nónne decem mundati ſunt, & nouem vbi ſunt? meminiſtis verba Saluatoris hæc eſſe, nouem illorum ingratitudinem arguentis. Bene ſiquidem oraſſe, obſecraſſe, poſtulaſſe leguntur, qui leuauerunt vocem dicentes: IESV Fili Dauid, miſerere mei. Sed defuit eis quarta, quam adiecit Apoſtolus, Gratiarum actio, quando non redierunt, nec egerunt gratias Deo. Et hoc eſt peccatum tepidorum, de quo etiam poſtea. *Pſalm 38. Luc. 17.*

Secundum peccatum eſt eorum, qui propera feſtinatione ducti, cùm vix digni ſint minimis gratiæ Dei donis, aſpirant ad maxima, & cùm detineri adhuc debeant pœnitentiæ, aliarumq; virtutum actionibus, ardenter appetunt deuotionis, & amoris Dei ſummum. Hi etiam audiāt S. Bernardum, qui ſic eos alloquitur: *Nolo repentè fieri ſummus, paulatim proficere volo. Quantum diſplicet Deo impudentia peccatoris, tantum pœnitentis verecundia placet. Citius placas eum, ſi menſuram tuam ſeruaueris, & altiora te ne quæſieris. Longus ſaltus, & arduus eſt de pede ad os. Sed nec acceſſus conueniens. Quid enim? recenti adhuc conſperſus puluere, ora ſacra continges? heri de luto tractus, hodie vultui gloriæ præſentaris? per manum tibi tranſitus ſit. Illa prius te tergat. Illa te erigat. Quomodo eriget? dando vnde præſumas. Quid iſtud? decor continentiæ, & digni pœnitentiæ fructus, quæ ſunt opera pietatis. Hæc te de ſtercore erigent in ſpem audendi potiora.* His addendum, eos, qui huiuſmodi ſunt, vt in proprio abundent ſenſu, ſunt tamen conſilij ſanioris inopes, ideoq; illis in primis neceſſaria eſt magiſtri ſpiritualis cura; qua de re idem S. Bernardus ſermone ſeptuageſimo ſeptimo ſuper Cantica. 2. *Serm. 4 in Cantic.*

Tertium peccatum eſt mendacium, etiam officij, aut ioci cauſſa prolatum, ſi quidem lege diuina prohibetur omne mendacium. *Os enim quod mentitur, occidit animam.* Et in Pſalmis laudatur: *Qui loquitur veritatem in corde ſuo, & non egit dolum in lingua ſua.* Qua in re grauius peccamus nos, quàm non dicam antiquiores Iudæi, ſed aliqui etiam Chriſtiani & antiqui Scriptores, qui exiſtimarunt, prudentem virum poſſe aliquando officioſo mendacio vti, non ſecus atque medicamento: quia res hæc ab Eccleſia temporibus illis nō ita perſpicuè definita erat, vt noſtra hac tempeſtate, in qua ſacris canonibus interdicitur quodcunq; mendacium, vitæ etiam ſeruandæ cauſſa pronūciatum. Inter illos ſcriptores numeratur Caſſianus pluribus locis ſententiam pro mendacio ferens, ſecutus ſanè antiquiores alios, qui- 3. *Prouerb. 17. Pſalm. 14. Cap ſuper eod. de vſuris, & 22. quæſt. 3. Lib. 5. cap. 37. & 39 & collat. 17. cap. 15. & ſequenti.*

Tom. 4. Lib contra mendacium, cap. 7.

In Pſalmum 4.

bus idem dogma placuerat. Contra quos tamen ſcribit doctiſsimè ſuo more S. Auguſtinus duobus libris de mendacio, & contra mendacium inſcriptis: cuius ſunt illa verba: *Aut ergo cauenda mendacia rectè agendo, aut confitenda ſunt pœnitendo: non autem cùm abundent infœliciter viuendo, augenda ſunt, & docendo.* Et alibi ait, omne mendacium à viris ſpiritualibus omninò alienum eſſe. Quod vtinam proficientibus noſtri temporis diuinitus concedatur. Vereor enim ne quia multi in hoc vitio fugando negligentiores ſunt, expertes quoq; ſint magnorum Dei munerum, quibus ad progrediendum in ſpiritu maximè opus habent.

Prouerb. 26. Homilia 14. in cap 24. Leuit.

Iacobi 3.

Mendacio affinis eſt maledictio, & contumelia, quæ ſunt etiam pleriſq; familiariſsimæ, & tamen ſcribit Salomon, *eas in proferentem ſuperuenire.* Et Origenes auctor eſt, rem eſſe fœdã, & oris inquinati, conſuetudinem maledicẽdi, etiam ſi voto, & animo maledico maledicta non proferantur. Quid dicam de detractionibus, & murmurationibus, quãdo à verbis etiam otioſis vt abſtineamus, monemur à Domino? & vt perfectionem aſſequamur, neceſſe ſit maximam cuſtodiã ori adhibere, quod adeò difficile, laborioſum, & diuturni temporis eſt, vt dicat S. Iacobus: *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir.* Longiſsimè igitur abeſt à perfectione Chriſtiana, non ſolùm qui verbo offendit, ſed multò maximè qui maledicendi, & obtrectandi licentiam ſibi permiſſam putat, quod ipſe iis vitiis careat, quæ in aliis perſtringit, & ſi ſalutis aliorum cauſſa id ſe facere arbitretur.

Cicero Philippica 5.

Et vt breuiter dicamus, quodlibet peccatum veniale, quantumlibet leue, moram infert, & impedimentum progredienti ad perfectionem, præſertim verò ſi iam in habitum euaſerit. Si enim ſemel, atq; iterum commiſſum retardat, quid facturum putamus cùm eſt diuturna conſuetudine firmatum? *Omne malum naſcens*, inquit ille, *facile opprimitur, non item cùm inueteratum eſt.* Quare principiis obſtandum: quanquã enim peccata hæc ſpinæ ſint, quæ leuiter feriunt, cùm parua ſunt, cùm tamen vſu robuſtiora fiunt, infixa magis animo, interiorem hominem, ſi non proſternunt, concidunt tamen, & quaſi delumbant, redduntq; deformiter in via ſpiritus claudicantem. Meminerit igitur proficiens, peccatum, & ſi veniale, non condonari à Deo niſi eius peccatorem pœnituerit. Vix autem hominem pœnitet eorum, quæ diuturnitate callum obduxerũt, & ad quę vſu continuò repetita, voluntas quodammodo obdureſcit.

Lib 3. Confeſſionum, cap 9.

Concludam tractationem hanc de peccatis, ſi prius monuero quorundam peccatorum proficientium mentionem fieri à S. Auguſtino, cùm ſcribit in hunc modum: *Inter flagitia, & facinora, & tam*

multas iniquitates ſunt peccata proficientium, quæ à bene iudicantibus, & vituperantur ex regula perfectionis, & laudantur ſpe frugis, ſicut herba ſegetis. Hæc autem non ſunt ea, de quibus hactenus locuti ſumus, quæ nemo non videt, quàm nullius ſpei ſint: ſed illa potius, de quibus Caſsianus ait: *Incipientem aliquando inanis gloriæ cogitationibus ſuſtentari, ne in grauiora peccata labatur:* vel illa de quibus idem S. Auguſtinus alibi ſic: *Animæ virtutis capaces, ac fertiles præmittunt ſæpe vitia, quibus hoc ipſum indicent, cui virtuti ſint potiſſimùm accommodatæ, ſi fuerint præceptis excultæ.* Confirmat id exemplis Moyſis, Petri, & Sauli: & concludit, reſecandum hoc vitium, vel eradicandum, ſed tamen tam magnum cor, tanquam terra frugibus, ita ferendis virtutibus excolendum. Huius generis ſunt zelus ſalutis animarum feruidus & intemperatus, correctionis fraternæ vſus intempeſtiuus, animi imbecillitas ac deiectio ex præteritorum peccatorum memoria, ſolicitudo ex cogitatiuncula, motu animi repentino, verbo, ſilentio & ſimilibus ad ſuperſtitionem vſque, denique ardentiora, quàm par eſt, pœnitentiæ ſtudia, quibus nonnunquam ſeſe dant incipientes, aut etiam proficientium aliqui, quæ laudanda ſunt ad eum modum, quo orationis luxuries quædam in nouis oratoribus commendatur. Sed ſicut hæc ſtylo poſtea depaſcenda eſt, ſic illa magiſtri ſpiritualis prudentia moderanda.

Colla. 5. cap. 11.

Lib. 22. contra Fauſtum, c. 70.

De habenda cura abnegationis prauorum habituum: quorum etiam ponitur generalis diuiſio, deinceps pertractanda.

CAPVT IX.

SECVNDA cura proficientis in abnegatione, poſt illam nimirum, quam in peccatis profligandis, ponit, verſari debet in reuellendis, abiiciendiſque illis prauis affectionibus, aut habitibus, quibus homo dum peccat, imbuitur. Si quidem, vt ait S. Auguſtinus, *cum aliquibus cupiditatibus nati ſumus, aliquas conſuetudine fecimus: nam propter illas, cum quibus nati ſumus, baptizantur infantes, vt ſoluantur à reatu propaginis malæ, quam habuerunt. Conſuetudini ſemper repugnandum eſt.* Exemplum adfert ebrioſi ante baptiſmum: *Qui*, inquit, *baptizatus eſt, dimiſſa ſunt illi omnia, quibus inebriatus eſt. Reſtat aduerſaria conſuetudo.* Et concludit: *Quod dixi de ebrietate, de omnibus vitiis intelligas.* Ex quibus illud (quod etiam experientia magiſtra diſcimus) compertum eſt, Vitia, quæ ante remiſsionem peccatorum, ſiue ea per

Sermone 45 de tempore. Vide etiam S. Gregor. lib. 4. moral. cap. 31.

baptiſmum, ſiue per pœnitentiam obtineatur, à peccatore contracta ſunt, quod quidem ad culpam attinet, aboleri, non autem quod ſpectat ad affectionem, ſiue habitum naturæ, ſi ad eum iam antè perducta fuerant. Manere igitur, deleta culpa, prauos conſuetudinis habitus, tanquam peccati ſoboles, & hominis hoſtes, contra quos continenter à proficiente pugnandum eſt, donec eorum vis vniuerſa peruertatur. Atque hoc eſt, quod hoc loco tractandum ſuſcipimus. Et quamuis non omnia vitia omnibus etiam peccatoribus communia ſint, ſed vt varia ſunt hominum ſtudia, variæ item peccandi conſuetudines, & cauſſæ, alia aliis vitia inſint, & ſingulis propria; nobis tamen, qui diſciplinam vniuerſam explicamus, conuenit agere de vniuerſis. Et tametſi nonnulli quoque proficientes reperiantur, qui vitiorum, de quibus loquimur, expertes ſunt; iis nihilominus, vt ea præcaueant, perutile futurum eſt, cognoſcere quę cuiuſque vis, & natura ſit, & quibus rationibus expugnetur.

Collatione 5. c. cap. 15. Nulla porrò partitio prauorum habituum propoſito noſtro magis conuenit, quàm illa, quæ eſt apud Caſsianum. Cùm enim docuiſſet animæ vitia ſimiliter ad corporis morbos illud nomen accipere, quod habet ea pars, quam occupant, tres autem eſſe partes animę rationalem, iraſcibilem, concupiſcibilem, conuenienter huic diuiſionī vitia vniuerſa in tres partes diſtribuit, his verbis: *Si rationabilem animæ partem vitiorum peſtis infecerit, cenodoxiæ, elationis, inuidiæ, ſuperbiæ, præſumptionis, hæreſeos vitia procreabit. Si iraſcibilem vulnerauerit ſenſum: furorem, impatientiam, triſtitiam, acediam, puſillanimitatem, crudelitatemq́ue parturiet. Si concupiſcibilem corruperit portionem, gaſtrimargiam, fornicationem, philargyriam, & deſideria noxia, terrenaq́ue germinabit.*

Collat. 5. cap. 10. Alibi autem idem Caſsianus ſupraſcripta vitia omnia contrahit ad octo capita, de quorum connexione, & curatione ita ſcribit. *Sex priora, gaſtrimargia, fornicatio, philargyria, ira, triſtitia, acedia, quadam inter ſe cognatione, &, vt ita dixerim, concatenatione connexa ſunt, ita vt prioris exuperantia ſequẽtis efficiatur exordium: nam de abundantia gaſtrimargiæ fornicationem, de fornicatione philargyriam, de phylargyria iram, de ira triſtitiam, de triſtitia acediam neceſſe eſt pullulare. Ideoque ſimili contra hæc modo, atque eadem ratione pugnandum eſt, & à præcedentibus ſemper aduerſus ſequentia nos oportet inire certamina. Facilius enim cuiuſlibet arboris noxia latitudo, ac proceritas exareſcit, ſi antea radices eius, quibus innititur vel nudatæ fuerint, vel ſuccisæ. Quamobrem vt acedia vincatur, antè triſtitia ſuperanda eſt, vt triſtitia propellatur, ira prius extrudenda eſt, vt extinguatur ira, philargyria calcanda eſt, vt euellatur philargyria, fornicatio compeſcenda eſt, vt fornicatio ſubruatur, gaſtrimargiæ vitium eſt caſtigandum. Reſidua verò duo, id eſt, cenodoxia, & ſuperbia, ſimiliter illa, qua de ſuperioribus vitiis diximus, ratione*

vincun-

vincuntur, ita vt incrementum prioris ortus efficiatur alterius. Cenodoxiæ enim exuperantia ſuperbiæ fomitē parit. Sed ab illis prioribus vitiis penitus diſsident, nec ſimili cum eis ſocietate fœderantur. Et contrario modo, & ordine ſuſcitantur: nam illis euulſis, hæc vehementius fructificant, & illarum morte viuacius pullulant, atq; ſuccreſcunt. Et paulò pòſt: *Vt ſuperbia poſſit excludi, cenodoxia eſt præfocanda. Licet autem octo vitia ſibi inuicem connexa ſint, ſpecialius tamen in quatuor coniugationes, & copulas diuiduntur. Gaſtrimargiæ namq; fornicatio peculiari conſortio fœderatur, philargyria ira, triſtitiæ accidia, cenodoxia ſuperbia familiariter coniugatur.* Nobis igitur à gaſtrimargiæ vitio incipiendum eſt.

De gulæ abnegatione, & victoria.

CAPVT X.

ESSE nobis primum certamen contra gulæ vitium (quod alij nominant gaſtrimargiam) ineundū, docent Patres, in primis autem Caſsianus: cuius rei hæ rationes ſunt. *Lib. 4. cap. 3. 11. 16. 20. &c.* Prima: *Impoſsibile eſt*, inquit, *ſaturum ventrem pugnas interioris hominis experiri: qui enim gulæ ſuperfluos appetitus inhibere non potuit, quomodo æſtus carnalis concupiſcentiæ valebit extinguere? & qui non quiuit paſsiones in propatulo ſitas, paruasq; compeſcere, quemadmodum occultas, nulloq; hominum teſte prurientes moderatrice diſcretione poterit debellare?* *Prima ratio. Cap. 13. Cap. 20.* Et S. Gregorius: *Neque ad conflictum ſpiritualis agonis aſſurgitur ſi non prius intra noſmetipſos hoſtis poſitus, gulæ videlicet appetitus, edometur.* *Lib. 30. moral. cap. 13.* Hæc autem ratio inde vim habet, quod militia eſt vita hominis, nobiſque contra ſpiritus hoſtes innumeros, ſemper in acie verſandum eſt: *Non enim coronabitur*, ait Apoſtolus, *niſi qui legitimè certauerit.* *2. Tim. 2.*

Ex quo etiam pendet altera eorundem ſcriptorum ratio: *Nunquā*, inquit Caſsianus, *robuſtioribus æmulis colluctari poſſe confidas eum, quem in leuiori conflictu conſpexeris ab infirmioribus, paruiſq; ſuperari, ſpirituales enim nequitiæ non niſi victoribus huius vitij, & his, qui merentur in ſpirituali agone contendere, concertare dignantur. Inſultant victis potius tanquam peccati ſeruis. Immo per Apoſtolum ironia vtentem non optantis, ſed exprobrantis affectu, iiſdem obiicitur: Tentatio vos non apprehendit, niſi humana. Ac ſi diceret, non mereri mentis robore conquiſito grauiores pugnas nequitiarum cœleſtium experiri, qui carnem fragilem reſiſtentem ſpiritui ſubiugare nequiuerunt. Quamobrem cùm affirmat eſſe colluctandum aduerſus principes, & poteſtates tenebrarum harum, iam victoriam de corpore reportatam eſſe ſignificat, aſſerens antè ſibi non eſſe colluctationem cum carne, & ſanguine.* *Secunda ratio. Cap. 10. Cap. 16. 1. Cor. 10. Epheſ. 6.*

Tertia

Tertia ratio Lib.5 in 1.Reg. cap.11.

Tertia ratio eſt S.Gregorij,qui ita ſcribit: *Ex vno gulæ vitio innumera vitiorum agmina ad conflictum animæ producuntur, & cum idem gulæ vitium reciditur, alia multa nobis vitia ſubiugamus.*

Quarta ratio. Conſtitut monaſt.cap.5.

Quarta ratio eſt S.Baſilij ex vtilitate petita ſicut ſuperior: *Ventris,* inquit, *moderatio animi perturbationum compreſſio eſt, perturbationum autem compreſſio, animi pax eſt, atq; tranquillitas, animi verò tranquillitas nihil aliud, quàm virtutum fœcundiſſimus fons.*

Hic autem erit de vitiis tractationis ordo, vt primò naturam cuiuſque vitij inueſtigemus, deinde effectus, tertiò remedia, poſtremò indicia victoriæ de eodem vitio partæ, ſiue in eo abnegando profectum explicemus.

Natura, & vis gulæ ex tentationibus, quibus hominem aggreditur facilè cognoſcitur. Hæ autem à S.Gregorio referuntur: *Quinque nos,* inquit, *modis gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora præuenit: aliquando verò tempus non præuenit, ſed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet ſumenda ſint, præparari accuratius expetit: aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, ſed in ipſa quantitate ſumendi menſuram moderatæ refectionis excedit: nonnunquam verò & abiectius eſt quod deſiderat: & tamen ipſo æſtu immenſi deſiderij deterius peccat. Mortis quippe ſententiam patris ore Ionathas meruit: quia in guſtu mellis conſtitutum edendi tempus anteceſſit. Et ex Ægypto populus eductus in eremo occubuit, quia deſpecto manna, cibos carnium petiit, quos lautiores putauit. Et prima filiorum Heli culpa ſuborta eſt, quod in eorum voto Sacerdotis puer, non antiquo more coctas vellet de ſacrificio carnes accipere, ſed crudas quæreret, quas accuratius exhiberet. Et cùm ad Hieruſalem dicitur, hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, apertè oſtenditur, quod idcirco ſalutem perdidit, cùm ſuperbiæ vitio menſuram moderatæ refectionis exceſſit. Et primogenitorum gloriam Eſau amiſit, quia magno æſtu deſiderij vilem cibum, ſcilicet lenticulam concupiuit: quam dum vendendis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret, indicauit. Neque enim cibus, ſed appetitus in vitio eſt. Vnde & lautiores cibos plerumque ſine culpa ſumimus, & abiectiores non ſine reatu conſcientiæ deguſtamus. Hic quippe, quem diximus Eſau, primatum per lenticulam perdidit; & Helias in Eremo per virtutem ſpiritus carnes edendo ſeruauit. Vnde antiquus hoſtis quia non cibum, ſed cibi concupiſcentiam eſſe cauſſam damnationis intelligit, & primum ſibi hominem non carne, ſed pomo ſubdidit; & ſecundum non carne, ſed pane tentauit.* Huc pertinet quod idem S. Gregorius alio loco, & Caſsianus in inſtitutionibus tradunt de tribus gulæ ſpeciebus.

1.Reg.14. Num.11. 1 Reg.2. Ezech.16. Geneſ.25. Geneſ.3. Matth.4. Lib.21 in 1.Regum, cap.3. Cap 13.

Lib.31 moral. cap.17.

Effectus autem gulæ ex his, quæ capitis initio dicebamus, ex parte manifeſti ſunt, & apertè recenſentur ab eodem S.Gregorio nomine filiarum gulæ, his verbis: *De ventris ingluuie, inepta lætitia, ſcurrilitas, immun-*

immunditia, multiloquium, bebetudo ſenſus cirta intelligentiam propagantur. Has autem ſic intelligi debere auctor eſt S. Thomas: *Gula*, inquit, *propriè conſiſtit circa immoderatam delectationem, quæ eſt in cibis, & potibus, & ideo illa vitia inter filias gulæ computantur, quæ ex immoderata delectatione cibi, & potus conſequuntur. Quantum ad rationem, cùm animus bebetatur ex immoderatione cibi, & potus, & hinc eſt bebetudo ſenſus circa intelligentiam, propter fumoſitates perturbantes caput. Ob id Salomon, cogitaui abſtrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad ſapientiam. Quantum ad appetitum verò, qui quaſi ſopito gubernaculo rationis deordinatur plurimùm, ponitur inepta lætitia, inordinatum verbum, hoc eſt, multiloquium, inordinatus actus, id eſt, ſcurrilitas, quæ riſum mouet aliis. denique ex parte corporis ponitur immunditia, id eſt, incontinentia omnis ad libidinem pertinens.* An autem gulæ intemperantia ad Eccleſiaſticos, & religioſos viros vſque pertineat, intelliget, qui leget extremam Apologiam S. Bernardi ad Gulielmum Abbatem. Nos ad remèdia veniamus. *2.2. quaſt 148. art. 6.* *Eccleſ. 2.*

Primum remedium eſt abſtinentia, & ieiunium, quo quiſque facilè intelligit, curari gulæ vitium tanquam contrario contrarium. Sed S. Chryſoſtomus ſcribit non ſolùm ipſam delectationem, quæ gulæ vitij maxima pars eſt, abſtinentia frangi, ſed auferri etiam reliquam eius ſobolem, quam ex S. Gregorio recenſuimus. ſic enim habet: *Angelorum nempè ieiunium imitatio eſt, contemptus præſentium, ſchola precum, alimonia animæ, frænum oris, mitigat concupiſcentias: ſciunt qui ieiunant; & mitigat voluptates, mollit furorem, compeſcit iram, ſedat fluctus naturæ, excitat rationem, claram facit animam, alleuiat carnem, fugat fœdas intemperantias nocturnas. Bene compoſiti ſunt ieiunis geſtus, facilis lingua, abeſt ritus ebriorum, recta eſt cogitatio, non enim effunduntur concupiſcentiæ, hilaris eſt continentia, ſerenitas inualeſcit.* Hoc autem remedium non tam de ieiunio, quàm de temperantia accipi debet: quæ ſine dubio idem non eſt, ac ieiunium, vt etiam docet S. Auguſtinus. ſi quidem ieiuniorum, quæ Eccleſiæ lege iubētur, ſunt ſtata tempora, ſunt proprij ritus, quos etiam ſeruamus, cùm ieiunia ſponte ſuſcipimus: temperantia non eſt temporis legibus aſtricta: vſum eius quotieſcunque volumus, habemus: habere autem debemus ad ſingulas horas, & momenta, vt hac aſſiduitate abſtinentiæ, non ſolùm os, ſed cupiditatem multò magis cohibeamus, rationique, ac Deo obedientem reddamus. *Primum remedium.* *Serm. 1. de ieiunio.* *Epiſt. 86.*

Secundum remedium affertur ab omnibus, qui hoc argumentum tractant: vt videlicet non minus aliis vitiis omnibus, quàm nocentibus cibis abſtineat ille, qui gulæ cupiditatem coërcere deſiderat. Cuius rei hæc ratio eſt, quia ſicut immoderata ciborum cupiditas, & vſus fons eſt aliorum vitiorum; ſic viciſſim alia vitia mutuam illi gra- *Secundum remedium.*

Philip.3.

tiam, gulam fouendo, referunt. Neque enim ſine cauſa ij, *quorum Deus venter eſt*, dicuntur ab Apoſtolo *terrena ſapere*: hoc eſt, terreſtribus, & vitioſis cogitationibus delectari.

Tertium remedium. *Lib 5 in 1. Reg. cap. 11.*

Tertium remedium eſt S. Gregorij, nobis ad carnis illecebras, & diaboli inſidias eludendas agendum eſſe, contra quàm faciunt qui gulæ tentationi ſuccumbunt: *Hi enim*, inquit, *ſæpe ieiunare diſponunt, ſed cum conſueta gula vincuntur, eo die manducandum iudicant, in futuro ieiunandum. At ſancti viri, vt hoſti illudant, rigorem conuerſationis in præſenti habent: pro illuſione infirmitatis, carni commodum quoddam in futuro promittunt: nam ſæpe ingentia ſunt quæ agunt, ſed pro infirmitate carnis ſemper agere dura, & aſpera promittere non præſumunt. Tanto quidem facilius eadem dura ſuſtinent, quãto eorum onera ſibi ineſſe in perpetua promiſſione nõ vident. Sed dum optimè viuunt, & quotidie proficere, & non deficere conantur, illud carnis licitum blandimentũ, de quo deſperare non poſſunt, ſemper carni in futura æſtimatione promittunt: Sed ei captæ afflictionis dolorem infligere nequaquam deſinunt.* Quod monitum ſancti Patris eò ſpectat, vt dum corpus caſtigamus, auertamus nos ipſos ab ea perturbatione, quam immittit diabolus, non ſuffecturas corporis vires ad tolerandam inediam longi temporis: agamusq́; quod agimus, vt eſt in prouerbio: *Sufficit enim diei malitia ſua, & craſtinus dies ſolicitus erit ſibi.* Et: *Maior eſt Deus corde noſtro.*

Matth. 6. *1. Ioan 3.*

Quartum remedium. *Lib. 5 in 1 Reg. cap. 15.*

Quartum remedium eſt ſeriò operam dare rebus ſpiritualibus: huiuſmodi enim cogitationes, & ſtudia quàm maximè animum abſtrahunt à corporis cura. Ex quo ſequitur corporis imbecillitas, & macies: *Gula*, ait S. Gregorius, *per abſtinentiam frangitur: ſed abſtinentiam ciborum corporalium habere non poteſt, qui mentem ſpiritualibus cibis non replet: Potenter enim corpus extenuat, qui amore cœleſtium cor inflammat: quia dum ſpiritualia fortiter diligit, deſideria carnis valenter premit.*

Quintum remedium. *Marci 11.* *Matth 21.* *Ioan 4.*

Quintum remedium eſt reſpicere ad exemplar Chriſti Domini, quem ſcimus eſuriiſſe ſæpe, & ſitiiſſe: ſiquidem de eo legimus: *Cùm exiret à Bethania eſuriit.* Et: *Mane reuertens in ciuitatem eſuriit.* Et: *Mulier*, inquit, *da mihi bibere.* Et poſt ieiunium item eſuriens tentatur à diabolo, vt conuertat lapides in panem. Sitim tamen, & famem mira patientia, & animi tranquillitate tolerat, nec etiam allatis cibis depellit, ſi eum vrget animarum ſalus. Vt cùm ad conuertendam Samaritanam intentus, cibum ſe alium habere ad manducandum, diſcipulis hortantibus, vt comedat, eſuriens licet, reſpondet. Sed maximè facit ad gulæ voluptatem omnem abnegandam, quod Chriſto Domino in medio ſuorum tantorum tormẽtorum poſito accidit. Scribunt enim Euangeliſtæ: *Et dederunt ei vinum bibere cum felle miſtum.* Et: *Dabant ei myrrhatum vinum.* Denique cùm moribundus modeſtiſsimè ſuam ſitim inſinuat

Ioan. 4.

Matth 27. *Marci 15.*

inſinuat Chriſtus illa voce: *Sitio*, teſtatur S.Ioannes, ſatellites ſpon- *Ioan 19.*
giam aceto plenam hyſopo circumponentes, obtuliſſe ori eius. Et cùm accepiſſet Ieſus acetum dixit: *Conſummatum eſt, & inclinato capite tradidit ſpiritum.*

Deniq; huc pertinent, quæ habet B. P. Ignatius in regulis de temperando victu libri ſuorum Exercitiorum, & illud in primis, vti proficiens ſe quotidie diligenter examinet, inquiratque, quomodo ſe in hoc primo cum vitioſitate conflictu, gerat. Quod itẽ fit, ſi proficiens prius intelligat, qua tentatione ex ſupradictis pulſetur: quodue ex allatis remediis ſibi, & ſuo morbo ſalutare magis fore putet, eoq; vtatur aſsiduè.

Quæ ſint indicia abnegationis gulæ, & profectus, in ea proficientis.

CAPVT XI.

CLAMOREM *exactoris non audit.* Ita legimus ſcriptum apud *Cap. 39.*
Iob. Quo loco S.Gregorius ſic habet: *Nonnulli per exacto-* *Lib. 30. moral.*
rem intelligi ventrem volunt: ipſe namq; à nobis quoddam debitum *cap. 13.*
exigit, quia quotidianum fructum ſibi humani laboris impendi etiam per naturam quærit. Ineſt enim edendi, & bibendi naturæ neceſsitas, fame, ſitiq; quaſi quibuſdam vocibus à nobis exigens quotidianum tributum cibi, & potus, à quo liberi nunquam ſumus, quamdiu in mortali corpore viuimus. Quare gulæ vitium ab aliis hoc diſcrepat, quod naturæ neceſsitatem poteſt ſemper prætexere, cùm inuadit hominem, quod non poſſunt alia: &
propterea *ſic neceſſe eſt*, ait idem, *vt artem quiſq; continentia teneat, quatenus* *Cap. 14. lib. moralium 30.*
non carnem, ſed vitia carnis occidat. Adiutorem quippe habemus intentionis internæ hunc hominem, quem exterius geſtamus, & ipſi inſunt motus laſciuiæ, & ipſi effectus ſuppetunt operationis bonæ. Sæpe verò dum in illo hoſtem inſequimur, etiam ciuem, quem diligimus, trucidamus: & ſæpe dum quaſi conciui parcimus, ad prælium hoſtem nutrimus.

Primum igitur indicium abnegationis vitij huius, & profectus *Primum indi-*
proficientis in ea, ſit timor, ne rapiatur homo aliquando occaſione *cium.*
neceſsitatis extra metas neceſsitatis. Qua de re S. Auguſtinus: *Non ego,* *Lib. 10 confeſſ.*
inquit, *immunditiam obſonij timeo, ſed immunditiam cupiditatis. Scio Noë om-* *cap. 31.* *Geneſ. 9.*
nis carnis genus quod cibo eſſet vſui, manducare permiſſum, Eliam cibo carnis refe- *3. Reg. 17.*
ctum, Ioannem mirabili abſtinentia præditum, animalibus, hoc eſt, locuſtis in e- *Matth. 3.*
ſcam cedentibus non fuiſſe pollutum. Et ſcio Eſau lenticulæ concupiſcentia dece- *Geneſ. 25.* *2. Reg. 23.*
ptum, & Dauid propter aquæ deſiderium à ſe ipſo reprehenſum, & Regem noſtrum *Mat. 4. Num. 11.*

non de carne, ſed de pane eſſe tentatum. Ideoque & populum in eremo, non quia carnes deſiderauit, ſed quia eſca deſiderio aduerſus Dominum murmurauit, improbari. In his ergo tentationibus poſitus certo quotidie aduerſus concupiſcẽtiam manducandi, & bibendi: non enim eſt, quod ſemel præcidere, & vlterius non attingere decernam, ſicut de concubitu potui. Itaque fræni gutturis temperata relaxatione, & conſtrictione tenendi ſunt. Et quis eſt, Domine, qui non rapiatur aliquantulum extra metas neceſſitatis? quiſquis eſt, magnus eſt, magnificet nomen tuum. Ego autem non ſum, quia peccator homo ſum.

Secundum indicium. Secundum indicium eſt pugna, quam ſuſcipit proficiens aduerſus ipſammet gulæ delectationẽ, quam percipit eiuſdem neceſſitatis occaſione. Hæc autem duplex eſt ex ſententia eiuſdem S. Auguſtini.

1. Prior eſt, ſi antequam cibum capias, ita te compares, ac ſi medicamẽtũ ſumere deberes. De qua re ſic idem: *Ibidem.* *Nunc autem ſuauis eſt mihi neceſſitas, & aduerſus iſtam neceſſitatem pugno ne capiar, & quotidianum bellum gero in ieiuniis ſæpius in ſeruitutem redigens corpus meum, & dolores mei voluptate pelluntur. Nam fames, & ſitis quidam dolores ſunt. Vrunt, & ſicut febris, necant, niſi alimentorum medicina ſuccurrat: quæ quoniam præſtò eſt ex conſolatione munerum tuorum, in quibus noſtræ infirmitati terra, & aqua, & cælum ſeruiunt, calamitates deliciæ vocantur. Hoc me docuiſti, vt quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus accedam.* *Ibidem.*

2. Poſterior eſt cum edacitate compreſſa, abnegationis prędictę virtute, inſurgit inter edendum noua voluptas, in qua iudicanda acutiores nos eſſe oportet, quò quid in ea vitioſum ſit, occultius eſt. Nã, *Lib. 30. moral. cap. 14.* vt ait S. Gregorius: *Facilè eſt deprehendere cùm voluptas eius neceſſitatem præuenit: Sed valde eſt difficile diſcernere cùm in ipſo eſu neceſſario ſe occulta ſubiungit: nam quia præeuntẽ naturæ appetitum ſequitur, quaſi à tergo veniens tardius videtur. Eo enim tempore, quo neceſſitati debitum ſoluitur, quia per eſum voluptas neceſſitati miſcetur, quid neceſſitas petat, & quid, ſicut dictũ eſt voluptas ſuppetat, ignoratur.* Sed redeamus ad S. Auguſtinũ, qui ſuo nos exẽplo inſtituit, quomodo pugna hęc nobis ineunda ſit: *Sed dum ad quietem ſatietatis,* inquit, *ex indigẽtiæ moleſtia tranſeo, in ipſo tranſitu mihi inſidiatur laqueus concupiſcẽtiæ: ipſe enim tranſitus voluptas eſt, & non eſt alius, qua tranſeatur, quàm quò tranſire cogit neceſſitas. Et, cùm ſalus ſit cauſſa edendi, & bibendi, adiungit ſe tanquã pediſſequa periculoſa iucunditas, & plerumq; præire conatur, vt eius cauſa fiat, quod ſalutis cauſa me facere vel dico, vel volo, nec idem modus vtriuſque eſt. Nam quod ſaluti ſatis eſt, delectationi parum eſt. Et ſæpè incertum fit, vtrum adhuc neceſſaria corporis cura ſubſidium petat, an voluptaria cupiditatis fallacia miniſterium ſuppetat. Ad hoc incertum hilareſcit infelix anima, & in eo præparat excuſationis patrocinium, gaudens non apparere quid ſatis ſit moderationi valetudinis, vt obtentu ſalutis obumbret negotium voluptatis.*

Aduer-

Aduerſus hanc voluptatem adeò occultam, & implicatam neceſſitati noſtræ, non aliter agendum videtur S. Auguſtino, quàm quod in huiuſmodi rebus faciendum eſſe ſcriptura nos docet: *Cum ignoremus, quid agere debeamus, ad te ſunt oculi noſtri ne pereamus. His,* inquit S. Auguſtinus, *tentationibus quotidie conor reſiſtere, & inuoco dexteram tuam ad ſalutem meam, & ad te refero æſtus meos, quia conſilium mihi de hac re nondum ſtat. Multa nobis orantibus tribuis, & quidquid boni, antequam oremus, accipimus, à te accipimus, & vt hoc poſtea cognoſceremus, à te accipimus. Audiui vocem tuā: Poſt concupiſcentias tuas non eas, & à voluptate tua auertere. Omnia poſſum, inquit Apoſtolus, in eo, qui me confortat. Conforta me, vt omnia poſſim. Da quod iubes, & iube quod vis. Iſte ſe accepiſſe confitetur. Audiui alium rogantem vt accipiat. Aufer à me, inquit, concupiſcentias ventris. Vnde apparet, ſancte Deus meus, te dare cùm fit, quod imperas fieri.*

2. Paral. 20. *Eccleſiaſt. 18.* *Philip. 4.* *Eccleſiaſt. 23.*

Tertium indicium eſt virtus, præſertim verò caſtitas, tùm animi, tùm corporis. vt enim ex intemperantia gulæ vitia, ſic conſequens eſt, vt ex abnegatione gulæ, abſtinentiaque virtutes exiſtant. Illæ, inquā, virtutes, quæ intemperantis vitiis ſunt contrariæ. S. Gregorius in illa ſcripturæ verba: *Reliqui verò diſperſi ſunt, ita vt nec relinquerentur duo pariter*, ſic ſcribit, *probatio vera abſtinentiæ non eſt in attenuatione corporis, ſed in perfectione caſtitatis: nam benè ſerpens atteritur, ſi ſic gula reſtringitur, vt libidinoſi motus corporis omnis violentia minuatur. Benè ergo alij in fugam verſi perhibentur, quia cùm abſtinentes quoſq; diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obſcœnitatum aculeos tollit: ſed eis ipſos motus naturales deſerit, vt tentari ſemper poſſint, vinci nunquam poſſint: dum id deſerit, quod eis valdè diſplicet, ſed ſic debilitat, quod deſerit, vt præualere victoribus non permittat.* Ibidem plura S. Pater, ſed ea pertinent ad alium locum, à nobis poſtea hoc eodem libro tractandum. Concludit tandem. *Benè ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia diſperſi ſunt, vt duo pariter ex eis non ſint relicti: quia per macerationem corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, vt ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leuiter ſuperetur, dum conuenire in pugnam non ſinitur.*

Tertium indicium. *Lib. 5. in primū Regum, cap. 11.*

Quartum indicium ex Caſsiano habetur. Eſt autem cùm non ſolùm non voluptati, ſed etiam magnæ moleſtiæ eſt proficienti ad reficiendas corporis vires, & valetudinem ſuſtentandam, neceſsitas cuiuſlibet moderationis adhibendæ cibi, potioniſque. *Ob quod,* ait, *ciborum non ſolùm ſuperfluus appetitus virtutum contemplatione calcandus eſt, ſed etiam ipſi naturæ neceſſarius, tanquam caſtitati contrarius, non ſine cordis anxietate ſumendus eſt. Et ita demùm vitæ noſtræ inſtituendus eſt curſus, vt nullum magis ſit tempus, quo ſentimus nos à ſpiritualibus ſtudiis reuocari, quàm quo deſcendere ad neceſſariam corporis curam eius fragilitate compellimur. Cumq; ad hanc*

Quartum indicium. *Lib. 5. cap. 14.*

neceſsitatē ſubmittimur, vſui potius vitæ, quàm mentis deſiderio famulantes quantocius ab ea, velut à ſalutaribus nos ſtudiis retrahentes, ſubtrahi feſtinemus: nequaquam enim poterimus eſcarum præſentium ſpernere voluptates, niſi mens cōtemplationi diuinæ defixa, amore virtutum potius, & pulchritudine rerum cœleſtium delectetur. Summam totius perfectionis huius attigit Dominus illis verbis: Matth. 4. *Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Et illis: Ioan. 4. *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me.*

Quænam regula generalis ſeruanda ſit in corporis caſtigatione, & mortificatione ſubeunda.

CAPVT XII.

SED monet hic locus, vt diſſeramus de grauiſsima illa cogitatione, quæ aliquando angit multos proficientes, vrgetq; vt pergant ſequi vſq; ad vitæ finem, non ſolùm magnam frugalitatem victus, ſed etiam ſummam abſtinentiam, ieiunia, vigilias, aliaſq; afflictiones quaſcunq; ferre poteſt corpus. quòd hæc fuerit ſanctorum hominum vita, & id illis videatur ad perfectionem iter expeditum, & vnicum.

Neque verò hîc agitur de pœnitentibus, aut de iis, quibus ad declinanda peccati pericula huiuſmodi vitæ inſtitutum, quod cum magna corporis mortificatione coniunctū ſit, neceſſarium eſt (de his enim, quæ ſententia patrum ſit, primo libro explicauimus) nec in controuerſiam vocatur, ſanctum ne ſit ieiunium, ſalutares vigiliæ, vtilis, & neceſſaria caſtigatio carnis, id enim affirmare, & credere fide Catholica tenemur omnes. Sed illud eſt, quod quæritur, an quantacunq; corporis vexatio ſuſtineri poſsit à nobis, ea ſemper amplectenda ſit, & tenenda mordicus; etiamſi alia charitatis opera Deo gratiſſima ab illa nos aliquando auocent. & quidem eius generis aliqua, in quibus, ex vocationis inſtituto collocare nos operam debeamus: idque quoniam ita requirit ipſa perfectionis vis, atque natura. De qua tota re mihi videtur reſponderi poſſe per capita, quæ ſequuntur.

Primū caput. Primum caput eſt, leges, quæ quibuſdam religioſis familiis de vitæ genere auſtero ex earum inſtituto à Patribus datæ ſunt, obſeruandæ ſunt diligenter ab iis, qui in eas adſcripti ſunt: non ſunt tamen producendæ, tanquam norma viuendi omnibus perfectionis Euangelicæ ſectatoribus retinenda, neque enim id fieri poteſt. Et ne diſcedamus à religioſorum hominū exemplis, Caſsianus ſic ſcribit: *Apud* Lib. cap. 12.

Ægypti monachos ſummæ reputantur deliciæ, ſi herba ſale condita, quam lapſanum vocant, aqua diluta, ad refectionem fratribus apponatur. Et addit: *Quæ in hac prouincia, nempe Gallicana, nec aërum temperies, nec qualitas noſtræ fragilitatis admittit.*

S. Bernardus Ciſtercienſium familiæ maximus amplificator ſic ſancit de monachis ægrotis illius ordinis. *Minimè competit religioni veſtra medicinas quærere corporales, ſed nec expedit ſaluti: nam de vilibus quidem herbis, & quæ pauperes deceant, interdum aliquid ſumere tolerabile eſt, & hoc aliquando fieri ſolet: at verò ſpecies emere, quærere medicos, accipere potiones, religioni indecens eſt, & contrarium puritati: maximeq́; ordinis noſtri nec honeſtati congruit, nec puritati: hæc enim omnia gentes inquirunt. Scimus autem, quia qui in carne viuunt, Deo placere non poſſunt. Spiritualia proinde ſpiritualibus comparanda, & quærenda potio humilitatis, & clamandum in toto corde, Sana animam meam Domine, quia peccaui tibi.* Epiſtola 312. Pſalm. 40.

Et nihilominus S. Baſilius monachis ſui temporis leges ſanctiſsimas præſcribens, quibuſdam nō tam artis, quàm hominum vitiis indicatis, medicinæ ſcientiam valde commendat: appellatque munus diuinitus hominibus datum: *Neq; enim, inquit, fortuitò ortæ de terra herbæ ſunt ad ſingula morborum genera accommodatæ; ſed nimirum hæ ſupremi Opificis voluntate editæ ſunt, eo conſilio, vt iis nos ad vtilitatem noſtram vti poſſemus. Quocirca ea quidem, quæ in radicibus, floribúſue, aut foliis, aut fructibus, aut ſuccis naturalis vis ineſt, aut quodcunq; etiam ex metallis, mariúe aliquid ad corporis noſtri vſum appoſitum habere inuentum ſit, ea omnia earum rerum inuentioni ſimilia iudicari debent, quibus in cibo, potioneq́; vti conſueuimus.* Idq́; poſtquàm ſacrarum literarum teſtimoniis, & exemplis confirmaſſet, concludit: *Mihi ad colendam continentiam hæc ars haud mediocre momentum videtur adferre. Siquidem animaduerto ab ea delicias amputari, & crapulam damnari, epularum præterea varietatem, & exquiſitam nimis condimentorum praue excogitatam ſolertiam, tanquam inutilem improbari. In ſumma deniq; indigentiam ab ea ſanitatis matrem appellari.* Reg. fuſius diſputat. cap. 55.

S. Auguſtinus etiam medicos conſulēdos religioſis, cùm infirma ſunt valetudine, apertè ſcribit in regula Monachorū. Deinde aliquæ religiones ſanctiſsimè interdicunt vſu carnium ſuis alumnis. Aliæ etiam lactis, caſei, ouorum. Aliquæ plures ieiuniorum quadrageſimas celebrant ſingulis annis, aliæ pauciores. Religioſi multi interulas cilicinas induunt, laneas alij, lineas etiam nonnulli. Cædunt ſe multi verberibus crebrò, alij rarius, idq́; ex regulæ præſcripto. Non poſſunt ſanè proficientes inſtituta hæc omnia ſimul cōplecti. Sed nec vocantur plerique omnes ad eorum aliquod vnum. Ergo non ſunt hæc omnibus, aut certè non omnibus ſingula iter ad perfectionem neceſſa- Epiſtola 109.

ceſſarium: Sed iis, quibus Dei magno dono contigit ad ea aggregari.

Lib. 4. cap. 5. Deniq; Caſsianus de ieiuniis (quæ eadem eſt ratio de cæteris quoque corporis afflictationibus) ſic habet: *Super ieiuniorum modo haud poteſt facilè vniformis regula cuſtodiri, quia nec robur vnum cunctis corporibus ineſt, nec ſicut cæteræ virtutes animi ſolius rigore parantur: & idcirco quia non in ſola fortitudine mentis, animæq; conſiſtunt, cum corporis enim poßibilitate participant, talem his definitionem traditam accepimus. Diuerſum quidem eſſe refectionis tempus, ac modum, & qualitatem pro impari ſcilicet corporum ſtatu, vel ætate, vel ſexu, vnam tamen eſſe omnibus pro mentis continentia, atq; animi virtute, caſtigationis regulam.*

Secundum caput. 2 Secundum caput. Ita religioſus quiſq; ſecundùm ſuæ religionis huiuſmodi inſtituta viuere debet, vt ne latum quidem vnguem diſcedat ab eis. Hoc pertinet ad ſingularitatis vitium euitandum: quod in religioſo quoq; conuentu ſolet exiſtimari grauiſsimum. *Quicquid* *Lib. 5. cap. 23.* *enim*, ait Caſsianus, *extra conſuetudinem præſumitur, vſumq; communem, vt vanægloriæ, atq; oſtentationis morbo pollutum antiquißima Patrum traditio notat: nec quenquam ex his, quos merito ſcientiæ, & diſcretionis enituiſſe peruidimus, vel quos ad imitandum gratia Chriſti, velut ſplendidißima luminaria, omnibus prælocauit, eſu panis, qui apud eos vilis habetur, ac facilis, abſtinuiſſe cognouimus: nec eorum quempiam, qui hanc regulam declinantes, prætermiſſo panis vſu, leguminum, vel olerum, ſeu pomorum refectionem ſectati ſunt, inter probatiſſimos habitum aliquando conſpeximus, ſed ne diſcretionis quidem, aut ſcientiæ* *Reg. breu. cap. 128.* *gratiam conſecutum.* Eandem ſententiam ante Caſsianum habuerat S. Baſilius: ſic enim reſpondet interrogationi, An in familia fratrum permitti alicui debeat, vt pluſquàm cæteri ieiunet, vigilétue ex pro- *Ioan. 6.* prio ipſius voluntatis arbitrio: *Cùm Dominus*, inquit, *dixerit, Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me, Patris: quidquid quiſque ex propriæ voluntatis arbitrio facit, id cùm facientis proprium ſit, alienum eſt à cultu pietatis: metuendumq; eſt, ne de eo, quod videtur facere,* *Geneſ. 4.* *ipſi dicatur à Domino: Ad te conuerſio eius, & tu dominaberis illius: in collatione enim cum cæteris, hoc quod quis in rebus etiam bonis velit excellere, contentionis vitium eſt, quod ex appetitione naſcitur inanis gloriæ: quod vitium fugiendum* *2. Corinth. 10.* *eſſe, Apoſtolus docens, ait: Non enim audemus inſerere, aut comparare nos quibuſdam, qui ſe ipſos commendant. Quocirca omißis propriis voluntatibus, eóque, vt videri velimus aliquid excellentius facere, quàm cæteri, parere debemus Apoſto-* *1. Corinth. 10.* *lo admonenti, Siue manducatis, ſiue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Sibi enim placere, & inani gloria, & contentionis ſtudio delectari, res ſunt prorſus alienæ ab iis, qui bonum certamen legitimè certant.* Ad extremum S. Baſilius ita concludit, quod etiam incipientibus conuenire,

primo

primo libro diximus: *Si verò ſit, qui neceſſariò acriore ſibi vel ieiunio, vel vigilia, vel alia quauis re opus eſſe, arbitretur, rationem is quare id ſic exiſtimet, iis aperito, quibus credita eſt communis diſciplinæ procuratio, & quod illi ſtatuerint, id obſeruato. Si quidem fieri poteſt plerumq; vt neceſſitati ipſius alia ratione melius conſulatur.*

Tertium caput. Nec caſtigationis corporis norma, quæ ad omnes pertineat, accipienda eſt ab eo inſtinctu etiam diuino, quo moti ſecuti eam ſunt aliqui ſancti viri in hoc vitæ genere excellentes. Is enim inſtinctus varius eſt, & multiplex: *Siquidem diuiſiones gratiarum ſunt: & vnuſquiſq; proprium donum habet ex Deo.* Alioquin protrahatur ieiunium ſine vllo cibo, potuúe vſq; ad dies quadraginta, quia tale fuit ieiunium Moyſis primùm, deinde Eliæ, poſtremò Chriſti Domini. Expectemus à Domino dimidium panis fragmentum ad victum quotidianum, quia id S. Paulo heremitarum parenti diuinitùs conceſſum, legimus apud S. Hieronymum. Contenti ſimus ſolo ſanctiſſimæ Euchariſtiæ pabulo, nec aliud præterea quicquam ad victum adhibeamus, quia hoc etiam aliquibus à Deo datum eſt. Toto vitæ tempore, quod reliquum eſt, in columna pedibus innixi viuamus, quia hoc fecit Simeon ille Stilita. Concludamus nos ad multorum ſequenda veſtigia in carceres, in ſepulchra, in obſcuriſsima, & anguſtiſsima ergaſtula: quæ ſanè facta quanquam dubitandum non eſt, à ſanctis illis hominibus ex auctoritate diuina geſta eſſe, nullus eſt, qui non videat, ea admiranda quidem eſſe, non eſſe tamen ſcripta, vt imitationi exponerentur; ſed vt in iis etiam prædicemus infinitam Dei poteſtatem, & ſapientiã, qui mirabilis eſt in Sanctis ſuis: & quædam aliquando pręcipit, quæ fieri vult quidem ab aliquibus, ſed quo conſilio ea fieri velit, homines interim vult latere, donec intremus in ſanctuarium eius, & intelligamus in nouiſsimis illius. Quæ igitur, inquies, ſeruanda norma eſt, ad quam in hoc vitæ genere ſeueriore nos ipſos dirigamus?

Tertium caput. *1. Corinth. 12.* *In Vita Pauli.* *Pſal. 67.* *Pſalm. 72.*

Quartum caput. Debet proficiens animo maximè affectus eſſe erga genus vitæ ſeuerioris, ſuoque corpori, ac ſenſui, hoc eſt, veteri homini eam vexationem, & mortificationem optare, quam vix, ac ne vix quidem poſsit efficere. Id verò neceſſarium eſt, tum vt aſſequatur proficiens abſtinentiam, ſobrietatem, & alias huius generis virtutes; ſunt enim hę propriæ virtutes animi, & quæ ne ad effectum perueniant, impediuntur aliquando grauioribus occupationibus, vel corporis infirmitate: tum vt paratus ſit ad quaſcunque res aduerſas, & ea, quæ cum corporis pœna coniuncta ſunt, fortiter ferenda, quãdocunque ſeſe occaſio obtulerit. Id enim propriũ eſt hominis Chri-

Quartum caput.

ſtiani, ne dum religioſi: & officium planè Apoſtolicum, cuius præclariſsimum exemplum nobis eſt vel vnius Apoſtoli Pauli vita. *Ego,* inquit, *didici, in quibus ſum ſufficiens eſſe. Scio & humiliari, ſcio & abundare* (vbique & in omnibus inſtitutus ſum) *& ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Et alibi: *In labore, & ærumna, in vigiliis multis, in fame, & ſiti, in ieiuniis multis, in frigore, & nuditate.* Has autem perpeſsiones, & calamitates ſibi cum aliis Apoſtolus communes eſſe teſtatur, cùm ait: *Vſque in hanc horam & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cadimur, &, in omnibus tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur, aporiamur, ſed non deſtituimur, perſecutionem patimur, ſed non derelinquimur, deiicimur, ſed non perimus, ſemper mortificationem* IESV *in corpore noſtro circumferentes, vt & vita* IESV *manifeſtetur in corporibus noſtris.* Et ſanè hanc eandem fuiſſe vitam, hoc eſt, viuendi rationem IESV intelligit, qui legit Euangelium, in quo quam famem, & ſitim, quam inediam Dominus tolerarit, quas vigilias ſuſceperit, quanto, vt ita dicam, odio, carnem ſuam innocentiſsimam, ſanctiſsimam habuerit propter ſalutem, & inſtitutionem noſtram, quam ſemper animo paratiſsimus fuerit ad grauiſsima quæque mala noſtri cauſſa expectanda, & ſuſtinenda, luce clarius intuemur. Hic idem igitur ſit proficientis animus, hæc voluntas, vt etiam ſi deſint huiuſmodi mala, quæ ferat, non deſit tamen firma deliberatio tenendi occaſionem quamcunque, cùm dabitur, eadem omnia ſubeundi.

Philipp. 4. — *2. Corinth. 11.* — *1. Corinth. 4.* — *2. Corinth. 4.*

Quintum caput.

Quintum caput. Poſitis ſupradictis rebus omnibus, non mihi videtur certior regula afflictationis corporis ſuſcipiendæ, vel reiiciendæ, quàm illa, quam adfert ad hoc idem ſtatuendum, ſapientiſsimus vir Baſilius his verbis: *Ita amplectenda à nobis continentia eſt, vt eam cum viribus corporis commetiamur.* Per continentiam autem intelligit omnẽ corporis, & animæ mortificationem, ſed corporis præſertim. Sic autem ſequitur: *Quæ ſolo animo cernuntur virtutes, eæ omnes omnibus promiſcuè æqualiter ſeruandæ proponentur: veluti manſuetudo, morum facilitas, ſummiſsio animi, bonitas, amor in fratres, innocentia, ſtudium veritatis, miſericordia, lenitas, humanitas: has enim peculiares animi eſſe virtutes, dicimus: quando ad eas parandas, colendáſue animo, corpus nihil plus adfert, quàm quòd ipſi quædam veluti curia eſt, in qua huiuſcemodi res deliberantur. Porrò modum vires corporis finient, ſi neq; leuiores quis labores ſuſcipiet, quàm quantis ferendis eſſe par poſſit: neq; ſi ea item perſequi voluerit, quæ ſuſtinere ſe non poſſe, intelligat. Si quidem huius rei haberi quoq; rationem arbitror, ne propterea quod in continentiæ cultu ſeruatus modus non ſit, corpus eneruauerimus, inertes deinde, & ad res gerendas inutiles exiſtamus; neque enim eo conſilio Dominus hominem finxit, vt ſegnis, ac languens deſideret, ſed contrà potius, vt eſſet, qui ſe in laboribus honeſtis exerceret.*

Conſtitut. monaſt. cap. 5.

Hanc

Hanc ſententiã Baſilio dignam confirmat præcepto, quod Deus initio homini dedit etiam ante peccatum, vt operaretur, & multò magis poſt lapſum, cùm dixit: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo*; Deinde quia reliqua diuina oracula, præſertim S. Pauli, præcipiunt vt laboremus, & corpus actuoſum, motionique expoſitum habeamus. Et Deus non condidit nos, vt diſſoluto corpore, quaſi ſpirantes mortui iaceremus. Conſeruandum igitur illud eſt, quod Deus optimam rationem ſecutus fecit, cùm nos cõdidit: alioquin ſimiles erimus oleribus, quæ ſolis ardore langueſcunt, & *quaſi beta ſemielixa*, vt eſt apud Prophetam: cùm tamẽ fœcundas arbores imitari potius debeamus, quę & ipſæ copioſę ſunt, & alios fructuum, quos habent, vbertate delectant. Nec Deo ſeruiemus, niſi ex dimidia tantùm parte, ſolo videlicet animo, non autem corpore, & tamen conſtamus duplici hac natura, vt duplici etiam virtute tum animi, tum corporis exerceamur.

Geneſ. 2.
Infrà 3.
2. Theſſal. 3. & 4.
Iſaia 51. ſecundum 70. qui vbi Vulgata editio habet quaſi Oryx illaqueatus, legunt, quaſi beta ſemicocta.

Adfert deinceps Chriſti Saluatoris exemplum, quod omnibus ipſemet ad imitandum proponit, cùm ait: *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur.* Ac primùm quidem docet, quænam virtutum animi documenta præbuerit, lenitatis, patientiæ, facilitatis, manſuetudinis, humanitatis, comitatis, humilitatis, prudentiæ, & reliquarũ omnium; deinde ſubiungit: *Corporis verò cuiuſmodi, & quanta? prima ſua ætate parentum imperio ſubiectus, omnes labores corporis cum ipſis tolerauit: iiſq; victum quaſiuit. Ætate iam progreſſus non in angulo abiectus, & corpore viribus deſtituto, indiguit aliorum miniſterio, ſed itineribus, & quidem pedibus continenter conficiendis, diſcipulis miniſtrando, immo & eorum pedes lauando, doctrina, & longioribus ſermonibus inſtruendo, ex locis aliis in alia ſe transferendo, ſaluti noſtræ conſulere non intermiſit.* Poſtea etiam recenſet, quæ de ſe ipſo narrat S. Paulus: & proponit omnium Apoſtolorum viuendi rationem minimè otioſam, ſed laboribus omnibus obnoxiam: Sicut etiam antiquorum Patrum veteris Teſtamenti. tandemque concludit: *Perſpicuum igitur eſt ex legibus naturæ, doctrina diuinarum litterarum, ſanctorum omnium virorum exemplis, Saluatoris ipſius vitæ inſtituto, & illa perfecta viuendi norma, & honeſtius, & vtilius eſſe, confirmãdo corpori ſuggerere, quàm adimere vires: idq; ſtrenuum reddere obeundæ bonæ actioni, quàm vltronea quapiam maceratione exoletum.* Ex quibus perſpicuum in primis eſt, S. Baſilium loqui non ſolum, vt quibuſdam viſum eſt, de conſeruandis corporis viribus, ad exercenda opera manuum, quæ ille monachis indixit, ſed etiam, & multò magis ad labores illos grauiores ſubeundos, quos Apoſtolica vita, & Saluatoris noſtri exemplum ab Euangelij miniſtris, & vineæ Domini cultoribus ſuſcipi oportere demonſtrant.

Ioan. 12.

Eſt igitur ſententia ſancti Patris hæc: ſuſtentandum eſſe corpus,

vt par ſit oneribus Chriſtianæ vocationis, quæcunque ea ſit, ferendis: eaque in voluntariis ieiuniis, vigiliis, & aliis corporis vexationibus regula ſeruanda, quæ nihil impediat munera rectæ, & ex Deo inſtitutæ cuiuſque vitæ. Ad quod vt magna prudẽtia opus eſt, *ne per cauſſam*, vt inquit ille, *neceſſitatis corporis, eo impingamus, vt voluptatibus ſeruiamus*; ſic qui prudentia vſus, & ad prædictum finem ſuæ vocationis conſequẽdum, corpori neceſſarium cibi ſubſidium tribuit, *nihil eſt*, ait ſanctus Pater, *quamobrem eo inferior habendus ſit, qui ab eo ſe temperarit*. Quod adeò certum, verumq; eſt, vt ſectatoribus etiam ſolitudinis, vt finem ſuum conſequantur, hoc idem faciendum eſſe, Caſsianus his verbis admoneat: *Omni cautione, atq; ſolertia iugis circumſpecti cordis ſeruetur intentio, ne quo modo iudicio noſtræ diſcretionis errante, aut inconſiderata continentiæ cupiditate ſuccenſi, aut deſiderio nimiæ remiſſionis illecti ſubſtantiam virium noſtrarum iniqua trutina examinatione libremus: Sed in altera quidem lance animæ puritatem, in altera vires corporis collocantes, ita vero conſcientiæ iudicio vtraque pendamus, vt in neutram partem vnius rei affectu præponderante, peruerſi, vel ad immodicam diſtrictionem, vel ad nimiam remiſſionem, æqualitatis librã propenſius inclinemus, & illud dicatur nobis, Nonne ſi rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti?*

Collatione 21. cap. 22.

Geneſ. 4.

Sextum caput. Poſtremum illud eſt, doctrinæ huius, quam ex S. Baſilio attulimus ratio præcipua hæc eſt: ieiunia, vigiliæ, & alia huiuſmodi corporis afflictiones non tam perfectio ſunt, quàm inſtrumenta perfectionis, vt docet Caſsianus, & confirmat S. Thomas: nõn enim corpus deprimimus, quia eius demolitionem, ac interitum appetamus, ſed vt eius deiectione, ac mortificatione nobis gradum ad virtutes, perfectionemque faciamus. Eatenus igitur corpus affligendum, quatenus id ad perfectionem conſequendam confert. Qui modus non vnus eſt, ſed varius, vt variæ ſunt corporum humanorum conſtitutiones, varia valetudinis ratio, varia item ingenia, nec eadem in omnibus facilitas, quia alius alio eſt ad bonum aptior; non eædem etiam omnibus ad virtutes occaſiones, & incitamenta: plura oppoſita aliquibus impedimenta, pauciora aliis, vt omninò neceſſe ſit, etiam in corporum pęnis magnas exiſtere varietates: cuius tamen menſura euidens eſt corporis robur, & valetudo relata ad progreſſum in virtutibus, & perfectione faciendum, ex propriæ cuiuſque vocationis inſtituto. Legantur etiam quæ hac de re idem S. Baſilius ſcribit in regulis breuioribus.

Collatione 21. cap. 15.

2. 2. q. 188. artic. 7.

Reg. 123.

De

De abnegatione exercenda aduerſus linguæ incontinentiam, præſertim in verbis otioſis.

CAPVT XIII.

LINGVAE vitia gulæ ſoboles eſſe, S. Gregorius affirmat; & ſunt ſine dubio cognata. palato quippe, & ore omnia gignuntur. Nobis hîc de lingua, vt vniuerſitas iniquitatis eſt, & nominatur à S. Iacobo, nequaquam agendum eſt: *Iacob 3.* Siquidem proficiens, ſi proficiens eſt, abſtinet à grauibus illis, mortiferiſque peccatis, quæ blaſphemiis, detractionibus, huiuſcemodique aliis linguæ officiis committuntur. Quoniam tamen in hæc ipſa vel labi per incuriam, vel etiam recidere proficiens poteſt, inſtituendus eſt, qua ratione ſecurim ad radicem mittere, ipſumque omnium linguæ malorum fontem ſiccare poſsit. Hoc enim ad perfectionis ſtudioſum maximè pertinet. Eſt autem id, vt à verbis etiam otioſis, quãtum poteſt, caueat. Verbum enim otioſum, vt eius rationem, & vim *Natura verbi otioſi.* explicemus, peccatum eſt: *Dico autem vobis*, inquit Dominus, *quoniam* *Matth. 12.* *omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij. Ex verbis enim tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Sic verò deſcribitur à S. Gregorio: *Otioſum verbum eſt, quod aut ratione iuſtæ neceſsitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret.* *Lib. 7 moralium, cap. 17.* Et S. Hieronymus ſic ſcribit in *Lib. 2. cap 12.* Matthæum: *Otioſum verbum eſt quod ſine vtilitate & loquentis dicitur, & audientis. Si omiſsis ſeriis de rebus friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cæterùm qui ſcurrilia replicat, & cachinnis ora diſſoluit, & aliquid profert turpitudinis, hic non otioſi verbi, ſed criminoſi tenebitur reus.*

Quo loco illud reticendum nõ eſt, vt otioſa verba ex ore dicentis prodeunt, ſic prodire etiam poteſt & oratio otioſa. Hæc autem ea eſt, cùm quis dicendi genere inutili, & inani, aut etiam offenſionis aliquid habente, vtitur ad populum, & pro concione. In qua ſententia eſt S. Auguſtinus, qui cùm produxiſſet illud Dauidis dictum: *In populo graui laudabo te*, ait, *nec illa ſuauitas delectabilis eſt, qua non quidem iniqua diliguntur, ſed exigua, & fragilia bona ſpumeo verborum ambitu ornantur, quali nec magna, atq; ſtabilia decenter, & grauiter ornarentur. Eſt tale aliquid in epiſtola beati Cypriani, quod ideo puto vel accidiſſe, vel conſultò factum eſſe, vt ſciretur à poſteris, quam linguam doctrinæ chriſtianæ ſanitas ab iſta redundantia reuocauerit, & ad eloquentiam grauiorem, modeſtioremq; reſtrinxerit: qualis in eius conſequentibus litteris ſecurè amatur, religioſè appetitur, ſed difficillimè impletur. Ait ergo quodam loco, Petamus hanc ſedem: dant ſeceſſum vicina ſecreta: vbi dum* *Lib. 4. de doctrina chriſtiana, cap. 34. Pſalm. 34.*

erratici palmitum lapſu pendulis nexibus per arundines baiulas repunt, viteam porticum frondea tecta fecerunt. Non dicuntur iſta niſi mirabiliter affluentiſsima fœcunditate, ſed profuſione nimia grauitati diſplicent. Quapropter vir ſanctus & poſſe ſe, oſtendit, ſic dicere, quoniam dixit alicubi, & nolle, quia poſtmodum nuſquam. Effectus verbi otioſi vno verbo à Salomone indicantur cùm ait: *In multiloquio non deerit peccatum.*

Effectus verbi otioſi.
Prouerb. 10.

Duplex autem hoc peccatum eſt, vnum leuius, & eſt culpa ipſa venialis, quæ ex verbo otioſè prolato contrahitur: alterum eſt periculum grauioris peccati, quod ex multiloquio per imprudentiam ſæpenumerò incurritur. quæ ſunt omnia linguæ flagitia à S. Bernardo in hunc modum breuiter commemorata: *Quis numeret, quantas modicum linguæ membrum contrahat ſordes? quàm multiplex in labiis incircumciſis immunditia coaguletur? quàm ſit grauis pernicies oris incircumſpecti? Eſt lingua diſſoluta in ſermonibus otioſis, eſt lingua impudica, eſt & magniloqua, quarum prima laſciuiæ, ſequens arrogantiæ famulatur. Eſt etiam lingua doloſa, & item lingua maledica, quarum altera in falſiloquam, & adulatoriam ſubdiuiditur: altera verò nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto. quàm vera ſententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum?* Quorum malorum ex otioſo verbo deriuationem declarat S. Gregorius: *Dum enim*, ait, *ab otioſis verbis nequaquam lingua compeſcitur, ad temeritatem quoq; ſtultæ increpationis effrenatur. Quibuſdam enim ſuæ ruinæ gradibus deſidioſa mens in foueæ lapſus impellitur; nam dum otioſa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus.* Quæ ille ibidem copioſè perſequitur. Ad vniuerſitatem igitur iniquitatis, quam in lingua ſedem collocaſſe S. Apoſtolus dicit, aditum primum patefaciunt hominibus otioſa verba.

Sermone de triplici cuſtodia.

Lib. 7. moralium, cap. 17.

Sed grauiſsimum illud damnum cenſeri debet, quod adferunt proficienti verba otioſa, præſertim cùm multa ſunt: nempe mentis euagationem, & quaſi peregrinationem longius à cogitationibus vtilioribus, vix vt ad ſe redire deinde queat. *Humana mens*, ait S. Gregorius, *aquæ more, & circumcluſa ad ſuperiora colligitur, quia illud repetit, vnde deſcendit, & relaxata deperit, quia ſe per infima inutiliter ſpargit: quot enim ſuperuacuis verbis à ſilentij ſui cenſura diſsipatur, quaſi tot riuis extra ſe ducitur: vnde & redire interius ad ſui cognitionem non ſufficit, quia per multiloquium exterius ſparſa, vim intimæ conſiderationis amittit.*

Ibidem.

Primum remedium eſt ex S. Baſilio: *Adeò magnum*, inquit, *eſt otioſi verbi periculum, vt licet genere ipſo de numero bonorum ſit, quod dicatur, tamen niſi ad ædificationem fidei dirigatur, nequaquam liber eſt à periculo, qui illud loquitur. quippe qui eo quod ad ædificationem illud non accommodauit, contriſtaſſe noſcitur Spiritum ſanctum Dei. Hoc enim apertè docuit Apoſtolus, cùm ait, Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat, ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gra-*

Remedia contra verba otioſa. Primum remedium.
Reg. breu. c. 24.
Epheſ. 4.

det gratiam audientibus.Et ſubiecit illud: Nolite contriſtare Spiritum ſanctũ Dei, in quo ſignati eſtis. Quàm verò pernicioſa res ſit cõtriſtare Spiritum ſanctum, quid opus eſt, vt dicatur?

Secundum remedium eſt diſcere vtiliter loqui, & huic rei aſſueſcere. Id autem fiet, ſi quæ in loquendo conſiderare debeat, Doctor Euangelicus S. Gregorius docet, ea quaſi locutionis ſuæ leges ſibi ſeruandas, quiſque exiſtimet. Sunt autem hæc: *Penſare doctor debet,* inquit, *quid loquatur, cui loquatur, quando loquatur, qualiter loquatur, & quantum loquatur. Quid, vt iuxta Pauli vocem ſermo noſter ſemper in gratia ſit ſale conditus. Cui, quia ſæpe verbum, quod hæc admittit perſona, altera non admittit, ſæpe eadem perſona ſecundum factum fit altera. Quando, quia ſæpe etiam differtur verbum, poſtmodum benignè recipitur, & nonnunquam langueſcit; ſi hoc, quod antè proferri debuit, tempus amiſerit. Qualiter, quia verba, quæ hunc ad ſalutem reuocant, alium vulnerant. Paulus Titum monet, argue cum omni imperio. Timotheum verò, argue, obſecra, increpa cum omni patientia. Quid eſt quod vni imperium, alteri patientiam præcipit, niſi quod vnum leuioris, alterum feruentioris ſpiritus eſſe conſpexit? Quantum, ne ſi eum, qui multa ferre non valet, per verba, vel increpationis, vel exhortationis longius trahimus, auditorem noſtrũ ad faſtidium perducamus. Vnde prædicator egregius, Obſecro vos, fratres, vt ſufferatis verbum ſolatij, etenim perpaucis ſcripſi vobis. Hoc infirmis præcipuè congruit.*

Secundum remedium. *Homil. 11. in Ezechielem.* *Coloſ. 3.* *Tit. 2.* *2. Timoth. 4.* *Hebr. 4.*

Tertium remedium. conſiderare tempus illud, quod fruſtrà teritur inutiliter loquendo, pretioſum tempus eſſe, diuinitus nobis conceſſum, vt eo vtamur ad ſalutem ſempiternam procurandam: *Nemo,* inquit S. Bernardus, *parui æſtimet tempus, quod in verbis conſumitur otioſis. Siquidem tempus acceptabile eſt, & dies ſalutis. Volat verbum irreuocabile, volat tempus irremeabile, nec aduertit inſipiens, quid amittat. Libet, aiunt, confabulari, donec hora prætereat. Hora, quam tibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam miſeratio conditoris indulget. Donec tranſeat, inquis, tempus, quo diuinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam ſocietatem, ſuſpirare ad amiſſam hæreditatem, excitare remiſſam voluntatem, flere commiſſam iniquitatem.*

Tertium remedium. *Ibidem.*

Quartum remedium pertinet ad eos, qui ex ſuperiori loco cum verba faciunt, vt dicebamus, otioſè multa dicunt. Et vt nihil dicamus de iniuria, quam faciunt Dei verbo, quod tanti ponderis eſt, inani illud ſermone eleuando, audiant ſaltem eiuſdem diuini verbi præclariſsimum, & perfectiſsimum oratorem Auguſtinum: is enim hoc dat conſilium aduerſus futilem illum orandi modum: *Agat,* inquit, *noſter eloquens vt intelligenter, vt libenter, vt obedienter audiatur, & hæc ſe poſſe pietate magis orationum, quàm oratorum facultate non dubitet, vt orando pro ſe, & pro illis, quos eſt allocuturus ſit orator, antequam dictor. Ipſa hora iam vt dicat, accedens,*

Quartum remedium. *Lib. 4 de doctrin. chriſt. cap. 14. & 15.*

dens, priuſquam exerat proferētem linguam, ad Deum leuet animam ſitientem, vt eructet quod biberit, & quod impleuerit, fundat. Et poſt aliqua: *Si loquitur in eis Spiritus ſanctus, qui perſequentibus traduntur pro Chriſto, cur non & in eis, qui*
Cap. 28. *tradunt diſcentibus Chriſtum?* Et in eodem extremo libro: *In ipſo ſermone malit rebus placere, quàm verbis, nec exiſtimet dici melius, niſi quod dicitur verius:*
1. Corinth. 1. *nec doctor verbis ſeruiat, ſed verba doctori. Hoc eſt quod Apoſtolus ait, Non in ſa-*
2. Timoth. 2. *pientia verbi, vt non euacuetur crux Chriſti. Et ad hoc valet, quod ait ad Timotheum, Noli contendere verbis: non quod aduerſariis oppugnantibus veritatem, ni-*
Tit. 1. *hil nos pro veritate dicamus: nam ſcribit, vt potens ſit in doctrina ſana, & contradicentes poſſit redarguere: Sed verbis contendere, eſt, non curare, quomodo error veritate vincatur, ſed quomodo tua dictio dictioni præferatur alterius.*

Primum indicium vtilis locutionis. *Conſtit. monaſtic cap. 12.* Indicium autem ſermonis vtilis, & alieni ab otioſitate verborum, eſt, cùm proficiens ita ſe comparat ad loquendum, vt vtilitatem ſemper ſpectet, cùm loquitur: *Verborum autem vtilitas,* inquit S. Baſilius, *ea opinor fuerit, ſi aut de virtute in loco diſſeratur, aut ſi ad rei alicuius, quæ facienda eſt, inſtet, vrgeatq; vſum, ſermo accommodetur, aut etiam deniq; ad audientium ædificationem referatur. Qui autem in alio quouis genere ſermones verſentur, ij reiici tanquam ſuperuacanei, & inutiles debent.* Certè non eſt hæc aduerſus inutilem locutionem abnegationis ratio in poſtremis habēda à pro-
Iacob. 3. ficiente: quia *ſi quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir.*

Secundum indicium. Alterum indicium eſt imitatio modi loquendi, & tacendi, quo vſus eſt Dominus noſter IESVS CHRISTVS, dum inter homines verſaretur, qui licet non caruerit figuris vſitatioribus ad hyperbolem
Matth. 23. vſque, vt eſt illa: *Excolantes culicem, Camelum autem glutientes;* fuit nihilominus ſimpliciſsimus, & inſtitutus ſolum ad captum, vtilitatemque auditorum. Quare fuit apertus ſemper Dominus, & veritatis aman-
Ioan. 8. tiſsimus. *Si veritatem dico,* ait: prudentiſsimus in dicendo: *Et ſtupebant*
Luc. 2. *ſuper prudentia, & reſponſis eius.* Silentij in tempore cultor eximius, præ-
Matth. 27. ſertim in propria cauſſa: *Et non reſpondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur*
Luc. 4. *præſes vehementer:* potens verbo maximè inter concionandum. *Et ſtupebant in doctrina eius, quia in poteſtate erat ſermo ipſius:* vehemens item, & feruens ſpiritu: quare crebrò etiam vocem tollebat, clamans: in re-
Ioan. 7. & 12. prehenſionibus peccatorum acer: Serpentes: *Genimina viperarum. Ge-*
Matth. 23. & 12. *neratio mala, & adultera,* inquit: ſuauis nihilominus, & gratioſus. *Et mi-*
Luc. 4. *rabantur,* ait S. Lucas, *in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius:* Semper intentus ad animarum conuerſionem, & ſalutem: quare etiam dum nō concionaretur, omnem occaſionem capiebat de rebus ſpiritualibus agendi ex quacunque præſenti materia: vt cùm agit de aqua cum Sa-
Ioan. 4. maritana muliere: *Et dediſſet tibi,* inquit, *aquam viuam.* Et cùm diceretur illi:

illi: *Domine ſemper da nobis panem hunc*, ait: *Ego ſum panis vitæ; qui venit ad me non eſuriet.* *Ioan. 6.*

De abnegatione luxuriæ.

CAPVT XIV.

SANCTVS Gregorius in illa verba primi libri Regum: *Recenſui quæcunque fecit Amalech Iſraëli, quomodo reſtitit ei in via, cùm aſcenderet de Ægypto:* per Amalech vitium luxuriæ, ſiue fornicationis intelligit; per aſcendentes de AEgypto nouiter, vt ille ait, conuerſos ad Dominum, qui peccatorum tenebras, & ima deſerunt, & ad lumen veritatis accedunt, & montem boni operis aſcendunt. *In via autem*, inquit, *Amalech Iſraël reſtitit, quia libido ad perfectionis ſummam tendentibus arma voluptatis obiicit, & corda, quæ poteſt, gladio immundæ ſuggeſtionis ferit. Et quia valde fortis, & violenta eſt pugna fornicationis, reſtitiſſe perhibetur, non quomodolibet obuiâſſe: reſiſtere quidem forti expugnationi inſtare eſt. Iſraël de Ægypto aſcendit, quia electi omnes dum ſanctè viuendo proficiunt, ad ſupernam patriam pertingere conantur. Et quia quandiu in carne ſunt, carnis legem legi mentis contrariam habent, ſibi vtique per validos modos Amalech reſiſtentem vident. Quid eſt autem, quod contra alios ſolis armis pugnabat Moyſes, contra Amalech autem non ſolis armis, ſed etiam virtute orationis?* *Exod. 17.* *ſed profectò magnum certamen fornicationis oſtenditur, quod tanta virtute, tanta difficultate ſuperatur.* Caſsianus etiam affirmat aduerſus ſpiritum fornicationis certamen eſſe longum præ cæteris, ac diuturnum, & perpaucis ad purum deuictum. Immane bellum, & quod cùm à primo tempore pubertatis impugnare incipiat hominum genus, non niſi prius cætera vitia ſuperentur, extinguitur. *Lib. 6. cap. 2.* *Lib. 6. in primum Reg. cap. 15.*

Porrò naturam vitij huius pulchrè deſcribit idem S. Gregorius explicans illud: *Non parcas ei, & non concupiſcas illius aliquid, ſed interfice à viro vſq; ad mulierem, & paruulum, & lactentem, & bouem, & aſinum, & ouem, & camelum. Quis eſt autē*, inquit, *qui parcit Amalech, niſi qui aut in cogitatione, aut in ore, aut in carne laſciuiæ aliquid retinet? nam plerique turpitudinis opera nō exercent, ſed linguam à turpi locutione non cohibent: plerique per opus luxuriam vitant, per cogitationem non vitant: quidam nihil turpe agunt, ſed quod actu refugiunt, corde concupiſcunt. Parcit itaque Amalech qui blandimenta laſciuiæ, aut in locutione, aut per intentionem, aut per cogitationem tenet. Dicit non parcas ei, quia de tam nequiſsimo vitio nihil accendi debet in mente, nihil permitti ardere in opere. Non concupiſces ipſius aliquid, vt penitus eradicetur à cogitatione. Qui ſunt* *Natura vitij luxuriæ.* *1. Reg. 15.*

viri interficiendi, niſi ſuadentes motus turpitudinis? viri etenim ſunt, quia violenter ſuggerunt, & corruptis mentibus ſemina prauitatis infundunt. Mulieres ſunt mentis concupiſcentiæ, quæ prædictis motibus ad fœtus impios ſubſternuntur. Paruuli, & lactentes qui ſunt, niſi qui de Amalechitarum virorum, & mulierum commiſtione generantur? nam ſi motus malæ ſuggeſtionis quaſi adulteri mente recipitur, concupiſcentia quaſi meretrix impragnatur: quæ ſi effundere partum ſinitur, libidinum motus non ſolùm in mente, ſed etiam in carne generantur: qui dum naſcuntur, paruuli ſunt, quia adhuc carni violentiam mouendo nõ inferunt. Lactentes ſunt cum tenui, & negligenti cogitatione nutriuntur. Lac ergo paruulorum eſt cogitatio immunditiæ, quia ſi motus turpis per cogitationem non paſcitur, quaſi negato ſibi lacte paruuli necantur. Quod lac meretrix mater porrigit, quia dum ardor concupiſcentiæ mentem præuenit, quaſi ex peſſima cordis vbertate agitatur, vt peiores motuum ſoboles in carne nutriantur. Quid verò in boue niſi conſilium fraudulentum accipitur, quod exemplo veterum carnis voluptatem ſuggerit, qui inter carnis opera omnipotenti Deo placuere? ouis autem nomine innocentum vita ſignatur: hoc eſt ſimulatio innocentiæ: quidam enim dum formam humani corporis proprietates vtriuſque ſexus, & inſitam libidinem membris conſiderant, quaſi naturali bono ſe hoc poſſe vti licenter putant. Quaſi ergo ouis eſt, quando continentibus illud quaſi bonum ſuggeritur, quod verè bonũ non eſſe liquidò comprobatur. Camelus ruminat, ſed non findit vngulam, & eſt quædam cogitatio luxuriæ, quæ quaſi à ratione incipit, ſed per diſcretionem non finitur: nonnulli etenim continentiam profeſſi, dum à carnis concupiſcentia ſuperãtur, in coniugali vita ſaluari poſſe confidunt. Quid aſinus niſi aperta nequitia fornicationis accipitur? quoſdam enim diabolus in apertum chaos fornicationis inuehit, quibuſdam per fraudes illudit. Aſinus etiam aliena onera portare conſueuit: quo robur coniugalis copulæ deſignatur: quia electi coniuges onera ſua fortiter portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis barathrum remiſſius corruant. Aſinus ergo interficiendus eſt, ſed Amalechita, quia copula coniugii in honeſtate thalami roboranda eſt, ſed à turpitudine interficienda. Debent quidem coniuges debitum ſibi inuicem reddere, ſed turpiter conuenire non debent. Omnia ergo Amalech demoliri iubentur, quia qui caſtè viuere proponunt, de blandimento carnis in ſe aliquid retinere non debent. Et

Lib. 21. moralium, cap. 9. alibi: *Beatus,* inquit, *Iob crimen luxuriæ definiens, ait, Ignis eſt vſq. ad perditionem deuorans: quia nimirum reatus huius facinoris non ſolum vſque ad inquinamentum maculat, ſed vſque ad perditionem vorat. Et quia quamlibet alia fuerint bona opera, ſi luxuriæ ſcelus non obruitur, immenſitate huius criminis obruuntur, ſecutus adiunxit, & omnia eradicans genimina.*

Effectus luxuriæ. *Lib. 31. moral. cap. 17.* *22. quæſt. 153. art. 5.*

Effectus luxuriæ commemorat breuiter S. Pontifex alio loco hiſce verbis: *De luxuria, cæcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, horror autem, vel deſperatio futuri generantur.* Quos ſic explicat S. Thomas: *Per vitium luxuriæ maximè appetitus*

tiis concupiſcibilis vehementer intendit ſuo obiecto delectabili, propter vehementiam paſsionis, & delectationis, & ideo conſequens eſt, quod per luxuriam maximè ſuperiores vires deordinentur, ſcilicet ratio, & voluntas. Sunt enim rationis quatuor actus in agendis: primò ſimplex intelligentia, quæ appræhendit aliquem finem, vt bonum, & quantum ad hoc ponitur cæcitas mentis. Secundus actus eſt conſilium de his, quæ ſunt agenda propter finem: & quantum ad hoc ponitur præcipitatio, quæ importat ſubtractionem conſilij. Tertius actus eſt iudicium de agendis: & quantum ad hoc ponitur inconſideratio. Quartus eſt præceptum rationis de agendo; & quantum ad hoc ponitur inconſtantia. Ex parte autem voluntatis conſequitur duplex actus inordinatus: quorum vnus eſt appetitus finis: & quantum ad hoc ponitur amor ſui, quantum ad delectationem, quam inordinatè appetit, & per oppoſitum odium Dei: alius autem eſt eorum, quæ ſunt ad finem; & quantum ad hoc ponitur affectus præſentis ſæculi, in quo vult frui voluptate, & per oppoſitum deſperatio futuri, quia dum nimis detinetur carnalibus delectationibus, non curat peruenire ad ſpirituales, ſed faſtidit.

De remediis contra prædictum vitium, & indiciis victoriæ de eodem, ſimulque de ſenſuum abnegatione.

CAPVT XV.

PRIMVM remedium, quod ab omnibus inprimis commendatur, eſt humilitas, & oratio. *Ante omnia*, inquit Caſſianus, *humilitas vera, ſine qua nullius penitus vitij poterit triumphus acquiri.* Et S. Gregorius: *Nam ſi mens Deo ſubdi humiliter deſpicit, carnis ſua deſideria dominando, ac præeminendo non premit.* Hac humilitatis virtute paratur cognitio inprimis ſalutaris, qua intelligit homo inimicitias, quas in carne ſua circumfert, hoſtium aduerſantium robur, audaciam, inſidias, periculum denique æterni ſupplicij, quod imminet, niſi viriliter, perpetuoq; contra ſe ipſum decertet, carnem domando, libidinemque coërcendo. Propterea cum Salomone ad Deum, qui ſolus in tanto diſcrimine opem ferre poteſt, & vult, magna humilitate mentis accurrit, continentiam, & fortitudinem poſtulans. *Et ſciui*, inquit, *quia aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det; & hoc ipſum erat ſapientia, ſcire cuius eſſet hoc donum, adij Dominum, & deprecatus*

Primum remedium.

Lib. 6. cap. 1.

Lib. 5 inprimum Regum, cap. 14.

Sap. 8.

Lib 10. Confeſſionum, cap. 29. *ſum illum. Per continentiam quippe*, ait S. Auguſtinus, *colligimur, & redigimur in vnum, à quo in multa defluximus. Minus enim te amat* (Deum alloquitur) *qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. O amor, qui ſemper ardes, & nunquam extingueris, charitas Deus meus accende me. Continentiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis.*

Secundum remedium. *Lib 5 in primũ Regum, cap. 14.* *Ad Euſtochiũ de cuſtodia virginitatis.* Secundum remedium eſt abſtinentia, & carnis afflictio. *Abſtinentia ciborum*, ait S. Gregorius, *contra hoc vitium fortiſſima eſt. Si enim ignis libido eſt, ſubtrahis igni materiam, cùm cibos ſubtrahis, & vinum præſertim, in quo, vt eſt apud Apoſtolum, luxuria eſt.* Qua de re S. Hieronymus. *Hoc obteſtor*, inquit, *ſponſa Chriſti vinum fugiat pro veneno. Hæc aduerſus adoleſcentiam prima arma ſunt dæmonum. Vinum, & adoleſcentia duplex incendium voluptatis. Quid oleum flammæ adiicimus? quid ardenti corpuſculo fomenta ignium miniſtramus?*

Tertium remedium. *Lib. 6. cap 2.* *Matth. 15.* Tertium remedium eſt interioris hominis cuſtodia, & cura: *Principaliter*, ait Caſsianus, *vitij huius correctio de cordis perfectione deſcendit. Ex quo etiam huius morbi virus Domini voce prodire ſignatur. De corde, inquit, exeũt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia. Illud ergo eſt primitus expiandum, vnde fons vitæ, & mortis manare cognoſcitur: dicente Salomone: Omni cuſtodia ſerua cor tuum, quoniam ex ipſo vita procedit.* *Prouerb. 4.*

Porrò expiationis cordis duplex eſt ratio. Vna eſt abiectio, & expulſio prauarum cogitationum ſtatim ac in animo excitantur, quod præſcribitur ab omnibus Patribus. Altera eſt, vt loco vitioſarum, caſtæ, honeſtæúe cogitationes mentem occupent. *Ibidem.* *Vitare*, inquit S. Gregorius, *turpes cogitationes non præualet, qui honeſtas in ſe non habet: quia enim ſemper cogitamus, exquirenda ſunt nobis bona, ne mala cogitemus.* Et S. Baſilius: *Conſtit. monaſt. cap. 5.* *Illud diligenter pietatis cultor obſeruato, num qua ex incuria in ipſius animo domicilium ædificarit praua affectio, & delituerit: nunc vbi peruigil illa, ac vehemens in Deum mentis intentio oblanguerit, ne fortè ſpiritus ſanctificatio, & quæ inde in animum promanat illuminatio, obſcurata ſit: vigentibus enim his, quæ diximus, bonis, nullam prorſus rebellionis occaſionem nanſciſcentur hæ corporis affectiones: quippe cùm animus in rerum altiorum cura ſit occupatus, neque corpori vſquam excitandi libidines locum concedat: Si enim cogitantibus nobis ſæpenumero aliquid de rebus vitæ huius, mente acriter in aliquam cogitationem defixa, neque oculi neque aures muneribus funguntur ſuis, animuſque relictis ſenſibus in ea commentatione totus inhæret, multò profectò facilius ſi in animis noſtris diuinus amor viguerit, omnis prorſus vel leuiſſima à nobis de libidinibus aberit cogitatio. Quod ſi ſeſe hæ interdum loco paululum commouerint, extemplò eas facillimè in ordinem rediget magnanimis prudentia.* Huc pertinent ea quæ de obſeruatione diuinæ legis ad carnem animæ ſubiiciendam, prædicant Patres: maximè verò ſanctus Auguſtinus: *In Pſalm. 143.* *Expedit*, inquit, *inferius ſubiici ſuperiori, vt & ille, qui ſibi ſubiici vult, quod eſt inferius, ſe ſubiiciat ſuperiori ſuo.*

Agnoſce

Agnoſce ordinem, quære pacem. Tu Deo, tibi caro. Quid iuſtius? quid pulchrius? Tu maiori, minor tibi. ſerui tu ei, qui fecit te, vt tibi ſeruiat quod factũ eſt propter te: non enim hunc ordinem nouimus, tibi caro, tu Deo: Sed tu Deo, & tibi caro. Si autem contemnis tu Deo, nunquam ſubiicietur tibi caro.

Quartum remedium eſt cuſtodia ſenſuum. *Vt enim*, inquit Caſsianus, *certa ægritudine laborantibus vtile eſt, vt cibi noxij ne oculorum quidem obtutibus offerantur, ne quod aſpectus occaſione deſiderium eis lethale gignatur; ita plurimum confert ad depellendum hunc ſpecialiter morbum quies, & ſolitudo.* Quod de omnibus quinque ſenſibus intelligi, aſſerit S. Auguſtinus his verbis: *Si virginitatem animæ integram ſeruare deſideras, quantum potes, obſerua blandimenta draconis; ne fortè ſi incautus fueris, quinq; ſenſus, qui in te ſunt, quaſi quinq; virgines, permittas à ſerpẽte corrumpi. Quicquid enim pulchreſcit viſu, quicquid dulceſcit guſtu, quicquid blanditur auditu, quicquid lenocinatur odoratu, quicquid molleſcit attactu, in his omnibus ſi incauti fuerimus, ſurrepentibus concupiſcentiis malis, animæ virginitatem corrumpi permittimus, & impletur illud, quod per Prophetam dictum eſt: Intrauit mors per feneſtras veſtras.* Eandem rem tractat S. Baſilius cùm ſcribit de virginitate: iubetque ita nos moderari progreſſum ſenſuum ad exteriora, ne ſi ad quæ velint, effundantur, ſupernatantem ſibi interdum animam fluctibus agitent, & ad ſua vitia pertrahant. Ea item quæ ab exterioribus in animam inuehuntur per ſenſus, anguſtis aditibus ita colare, vt ſordidum nihil in eam penetret: idque in primis agendum cenſet erga tactum, guſtum & viſum. Porrò tota hæc cura in abnegatione ſenſuum poſita eſt, quæ tantæ efficacitatis eſſe debet, vt Dominus de ea loqués dixerit ſemel, iterumque: *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & proiice abs te; expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Idem addit de manu dextera. Illo ſenſum oculorum, hoc tactum ſignificans: loquebatur autem Dominus tunc de non videnda muliere ad concupiſcendum eam.

Quartum remedium. *Lib. 6. cap. 3.* *Lib. 50. homil. homil. 35.* *Hierem. 9.* *Lib. 4. de vera virginitate.* *Matth. 5. & 18.*

Quintum remedium eſt conſideratio odij infiniti, quod inſitum Chriſto Domino fuit in luxuriæ vitiũ, quo iuſtiſsimè incitatus quidlibet, vt illud exterminaret, effecit. nam non ſolùm leges antiquas, quibus prohibetur, renouauit; ſed eas accuratè ſingulari opera, ſermoneque declarauit; illis grauiſsimas pœnas appoſuit: remedia ad huiuſcemodi peccata euitanda, & ſalutaria dedit, & mirifica; ipſo etiam loquendi modo quãtum ab eis abhorreret ſignificans: vt cùm ait: *Erue oculum, abſcinde manum, proiice.* Suaſit deinde virginitatem, cęlibatum, quæ Chriſtianæ perfectionis magnam partem eſſe voluit, auxit vtriuſque laudem perpetuitatis vtriuſque commendatione, cuius ipſe primus auctor, & hortator extitit: nec auctor modò, ſed

Quintum remedium.

nouum,& ſingulare exemplum. Quippe qui à virgine conceptus, de virgine natus, virginitatis maternæ integritate ſeruata, virgo ita vixit toto vitæ ſuæ tempore, vt nec minimam quidem, licet tentatus per omnia fuerit in aliis abſque peccato, voluptatis huius titillationem experiri voluerit. Et aduerſarij Iudæi, qui, vt canes venatici perueſtigarunt omnia dicta eius,& facta, in eius vitam curioſiſsimè inquiretes, ne tenuiſsimæ quidem ſuſpicionis maculæ huius odorem aſſecuti vnquam ſunt, quo eum huius culpæ reum facere, ſe poſſe crediderint.

Primum indicium. *In 1 Reg. lib. 5. cap. 11.* *Lib. 6. moral. Cap. 17.*

Primum indicium neceſſarium perfectæ continentiæ,& caſtitatis eſt, cùm homo Dei gratia, & abnegationis virtute eò peruenit, vt ſi experitur carnis ſtimulos, eos ſine ſua culpa patiatur. S. Gregorius hanc appellat perfectionem caſtitatis,& addit: *Non quidem tolli poteſt carni, quod lex carnis membra non moueat, ſed tamen tolli poteſt carni violentia motionis, vt relinquatur ei motus; ſed eidem motui omnis delectationis obſcœnitas auferatur, & ſimplex motus ille ſit, in quo aliqua libidinis turpitudo non ſit. Et poſtea, cùm abſtinentes quoſq; diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obſcœnitatum aculeos tollit; ſed eis ipſos motus naturales deſerit, vt tentari ſemper poſſint, vinci nunquam poſſint, dum id deſerit, quod eis valdè diſplicet, ſed ſic debilitat, quod deſerit, vt præualere victoribus, non per-* (*Rom. 7.*) *mittat.* Confirmat denique id Apoſtoli verbis: *Video aliam legem in* (*Rom. 8.*) *membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Quia debilitatos viderat, qui remãſerant (motus) dicit, nulla creatura poterit nos ſeparare à charitate Chriſti. Quid eſt ergo quod deplorat, legem ineſſe membris legi mentis repugnantem? niſi quia perfecti viri hoc ipſum, quod ſimplices motus carnis contra voluntatem ſuſtinent, vehementer dolent. Vellent quippe ſic manere in carne, vt contra voluntatem de carne nulla ſuſtinerent: quod quidem quia impoſsibile eſt, præmiſit dicens; Velle adiacet mihi, poſſe autem non inuenio: non enim quod volo bonum, hoc ago, ſed quod odi malum, illud facio: quaſi dicat, vellem eſſe in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus eſt, ſed ſicut Angeli Dei in cœlo. Sed hoc poſſe non inuenio, quia quamdiu mors peccati abſorpta in futura reſurrectione non fuerit,* (*Libro contra Iulianum, cap. 5. & 8. lib. 2. circa finem.*) *illud, quod in me peccatum inhabitat, mouet me contra me.* Sanctus Auguſtinus idem ſentit, aitque, *concupiſcentiam quis ambigat, poſſe minui, non poſſe conſumi?*

Secundum indicium. *Ibidem.*

Secundum indicium eſt præuentio prauæ cogitationis, aut ſubita & facilis victoria eiuſdem, cùm ſe ingerit animo. Hoc idem affirmat S. Gregorius: *Ad Sanctorum, inquit, conflictum aliquando immunda cogitatio præuenit: aliquando inſurgentem ſibi ſentiunt legem carnis contra legem mentis: ſed quia victores iam ſunt; hoſtes in fugã verſos non timent, ſi ad pugnã redeunt, quia cum eis pariter pugnare non poſſunt; nã cùm praua cogitatio ob-*

uist prius eam abiiciunt, quàm de eius ſuggeſtione caro moueatur. Bene ergò de electorum perfecta victoria dicitur, quia diſperſi ſunt alij, & duo pariter ex eis non ſunt relicti; quia per macerationem corporis in tantum proficiunt in culmen perfectionis, vt ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leniter ſuperetur, dum conuenire in pugnam non ſinitur. Et hanc quidem victoriam de omnibus ſenſibus corporis electi percipiunt.

Tertium indicium eſt diminutio concupiſcentiæ; quamuis enim hæc non omnino tollitur, virtute tamen, & frequenti abnegationis vſu frangitur: *Deſideria carnis*, inquit S. Auguſtinus, *ſunt in aliis maiora, in aliis minora, prout quiſq; in hominis interioris nouitate profecerit.* Ex qua S. Auguſtini doctrina, accedente ſimul aliqua experientia, cum ſtudio perfectionis coniuncta, exiſtunt aliqua alia indicia, quæ dat Caſſianus, quæ nos etiam hic ponemus ad proficientem excitandum ad amorem caſtitatis, & laborem abnegationis. *Tertium indicium.* *Lib. 1. de nuptiis, & concupiſcentia, cap. 27.*

Quartum indicium. ad hunc amorem accendunt maximè hominis animum gradus caſtitatis, quos recenſet idem Auctor his verbis: *Primus eſt, ne vigilans impugnatione carnali monachus elidatur. Secundus, ne mens illius voluptariis cogitationibus immoretur. Tertius ne fœmineo, vel tenuiter ad concupiſcentiam moueatur aſpectu. Quartus, ne vigilans vel ſimplicem carnis perferat motum. Quintus, ne cùm memoriam generationis humanæ, vel tractatus ratio, vel neceſſitas lectionis ingeſſerit, ſubtiliſſimus mentem voluptariæ actionis perſtringat aſſenſus, ſed velut opus quoddam ſimplex, ac miniſterium humano generi neceſſario contributum tranquillo, & puro cordis contempletur intuitu. nihilq; amplius de eius recordatione concipiat, quàm ſi operationem laterum mente pertractet. Sextus gradus eſt, ne illecebroſis phantaſmatibus fœminarum vel dormiens illudatur.* *Quartum indicium.* *Collatione 12. cap. 7.*

Hæc Caſſiani doctrina ſimilis eſt illi, quam tradidit in ſexto inſtitutionum libro: videturque contraria ſententiis ſanctorum Patrum, Auguſtini præſertim, & Gregorij, qui aſſerũt motus carnis tolli non poſſe, & concupiſcentiam non poſſe conſumi: fauere etiam illis, qui cum Stoicis apathiam laudant, & vt finem proficientibus propoſitum volunt. Quare piè exponendus eſt Caſſianus: primùm quidem, vt id velit dicere, perfectum hominem, Dei gratia id faciente, ad eum caſtitatis gradum poſſe conſcendere, in quo conſtitutus concupiſcẽtiæ ſtimulos vix, ac ne vix quidem ſentiat. perinde ac ſi eius incitamenta omnino iam eſſent extincta; quod ille ſignificat, cùm ita ſcribit: *Magna, ac mirifica ſunt, nec vlli hominum, niſi his tantùm, qui experti ſunt nota, quæ Dominus fidelibus ſuis, adhuc in iſto corruptionis vaſculo conſtitutis ineffabili liberalitate largitur. De quibus Propheta; Mira opera tua.* Et paulò poſt: *Quis enim non obſtupeſcat opera Dei, cùm illum ignem libidinis, quem* *Cap. 10. 20. 21. & 22.* *Collatione 12. cap. 12.* *Pſalm. 138.*

natura-

naturalem antea, & velut inextinguibilem eſſe, credebat, ita refriguiſſe perſenſerit, vt ne ſimplici quidem corporis motu ſe ſentiat incitari? Et quidem aliquibus donum hoc diuinitùs fuiſſe conceſſum dubitat nemo, qui vel leuiter ſanctorum virorum res geſtas attigerit.

Deinde quanquam Caſsianus videtur velle abrogare omnẽ motionem carnis etiam in dormientibus, nihilominus ipſemet alicubi ſignificat, in perfectis etiam viris remanere ſenſum aliquem huiuſmodi motionum, quem non putat de caſtitatis perfectione quicquã
Cap. 11. detrahere: ſic enim ait in ipſamet eadem collatione, in qua adeò ſeuerus eſt aduerſus carnis ſtimulos: *Quod autem per hoc ineuitabilem commotionẽ carnis aſſeritis, quod vrina cum veſicam iugi ſtillatione repleuerit, quieta ſuſcitet membra, licet veris ſectatoribus puritatis ad obtinendam eam nihil praeiudicet iſta commotio, quam hac ſolet interdum etiam per ſoporem neceſsitas excitare: ſciendum tamen eſt, quod ita ſi commota fuerint membra ad quietem propriã reducantur caſtitatis imperio, vt non modò cum nullo pruritu, ſed ne cum minima quidem libidinis recordatione ſedentur.* Addit ita temperatè aquam bibẽdam, vt illum ineuitabilem corporis motum nõ ſolum rariſsimum, verùm etiam lentum reddat, ac tepidum, frigidumque, vt ita dicam, ignem, & abſque vllius aduſtionis ardore rorantem ſuſcitet flãmam,
Exodi 3. inſtar Moſaicæ viſionis rubi ardentis, & non combuſti: fornacis etiã
Daniel 3.
Iſaia 43. Chaldaicæ: denique vt incipiamus in corpore poſsidere: *Cùm ambulaueris per ignem non cambureris, flamma non ardebit in te.* Quod etiam in
Cap. 16. fine collationis expreſsit, cùm ſic ſcripſit: *Hæc eſt conſummatio caſtitatis, vt vigilantem monachum oblectatio libidinis nulla perſtringat, & quieſcentem ſomniorum non fallat illuſio: ſed cum dormienti tantum per ſopitæ mentis incuriam commotio carnis obrepſerit, quemadmodum ſine vlla titillatione voluptatis excitata eſt, ita etiam ſine vllo pruritu corporis conquieſcat.* Permittit igitur motum carnis, & corporis, & in vigilantibus, & dormientibus, ſed exutum in perfectis viris oblectatione, voluptate, pruritu.

Quintum indicium. Quintum indicium eſt feruens caſtitatis zelus, quo optemus, liberari de corpore mortis huius, hoc eſt, de ſtimulis illis etiam naturalibus carnis, & de ſomniorum quoque ludibriis, & corruptionibus, quantum diuino munere nobis conceditur. Quæ fuerunt S. Augu-
Lib. 10. Confeſſ. cap. 30. ſtini & aliorum vota, & preces: *Numquid*, ait, *non potens eſt manus tua, Deus omnipotens, ſanare omnes languores animæ meæ, atque abundantiore gratia tua laſciuos motus etiam mei corporis extinguere? Augebis, Domine, magis magisque munera tua in me, vt anima mea ſequatur me ad te concupiſcentiæ vitio ex-*
Lib. 12. cap. 15. *pedita, vt non ſit rebellis ſibi.* Legantur quæ ſcribit etiam ſuper Geneſim.

Sextum indicium. Sextum indicium eſt diligentiſsima ſenſuum cuſtodia: qua de re multa Patres: ſed admirandum eſt vt ingenij, ſic ſpiritus acumen in S.

in S. Auguſtino, quo culpas etiam leuiſsimas in vſu oculorum, & aurium cernit: de iiſque à Domino veniam precatur. Loquens enim de ſacro pſalmorum cantu, ſic ait: *Cùm mihi accidit, vt me amplius cantus, quàm res, quæ canitur, moueat, pœnaliter me peccare confiteor: & tunc mallem non audire cantantem.* Commemorans item non mulierum, aut adoleſcentulorum pulchritudinem, & aſpectum, ſed colorum, & aliarum rerum creatarum formas: *Reſiſto*, inquit, *ſeductionibus oculorum, ne implicentur pedes mei, quibus ingredior viam tuam, & erigo ad te inuiſibiles oculos, vt tu euellas de laqueo pedes meos. Tu ſubinde euellis eos, nam illaqueantur. Tu non ceſſas euellere, ego autem crebrò hæreo, vbiq; ſparſis inſidiis, quoniam non dormies, neq; dormitabis, qui cuſtodis Iſraël.*

Lib. 10. Confeſſ. cap. 23.
Cap. 24.
Pſalm. 120.

De Auaritiæ abnegatione.

CAPVT XVI.

NON poterat Apoſtolus auaritiam deteſtabiliorem reddere, quàm nominando idolorum ſeruitutem, & hoc ideò, quia, vt ait S. Auguſtinus: *Peruerſi, & auari frui volunt nummo, vti autem Deo: quoniam non nummum propter Deum impendunt, ſed Deum propter nummum colunt: quia nimirum, licet Deum agnoſcant, & reuereantur tanquam rerum omnium parentem, immoderato tamen affectu, quo in ſordibus pecuniæ inhæreſcunt, eum vltimum ſui finem, & ſummum bonum eſſe re, & facto negare videntur. Itaq; in pecunia conquieſcunt: ac ſi nulla Dei cura, & prouidentia egere deberent vnquam.* Quod ſanè immane ſcelus eſt, & ab eodem patre alibi cum hęreſeos crimine comparatum. Proprietas autem auaritiæ præcipua eſt auiditas inexhauſta plura ſemper poſsidendi, quæ nulla copia, diuitiis nullis ſatiari poſsit: quam ſequitur etiam crudelitas inſatiabilis, quam auari in alios homines adhibent, vt eorum bonis ſuas libidines expleant: vt eos propterea peiores vrſis, & lupis, & Dæmonibus ipſis ſimillimos vocet S. Chryſoſtomus: apud quem peſtis huius deteſtationem quiſque facile legere poterit in eius libris, præſertim in Epiſtolam ad Corinthios.

Natura auaritia.
Collat 3.
Lib. 11. de ciuitate Dei, cap. 25.
Lib. 4. de Baptiſmo 9. Donat. cap. 4. & 5.
Homil 9. 1. Cor. 3. homil. 11. 1. Cor. 4. hom. 23. 2. Cor. 11. homil. 14. cap. 5. & 23. cap. 10. & 19. 2. Corinth. 9.

Duobus autem modis auaritiæ tentationibus homines pulſantur: vno videlicet illi, qui in mundo ſunt, nec de nuncio rebus terrenis remittendo cogitant: altero autem qui perfectionem Euangelicam propoſitā habent. Priores enim *tanquam deuictos*, inquit S. Gregorius, *quaſi ex ratione ſolet exhortari cùm dicit, Valde ſine culpa eſt, quod quædam habenda concupiſcis: quia non multiplicari appetis, ſed egere pertimeſcis, & quod malè alius retinet, ipſe melius expendis.* Et alibi: *Sæpe etiam quod auaritia*

Prior modus.
Lib. 31. moral. cap. 17.
Lib. 2. ſuper

 ex appe-

Ezechiel. homil. 20.

ex appetitu ſuggerit, neceſsitatem putat: & cùm minora ſufficiant, docet maiora deeſſe, atq; incautus animus quandam quaſi neceſsitatem patitur, quam parit, & cùm minima ſunt, quæ deſiderat, ſuam ſibi auaritiam aliquo modo excuſat. In hoc numero ponendi ſunt homines illi Eccleſiaſtici, quos occupat auaritia: quos deplorat idem ſummus Pontifex: *Tenet enim,* inquit, *captiuum cor ſæua cupiditas, & licitum ſuadet eſſe malum, quod imperat. Quis igitur poſt hoc locus contra auaritiam tutus eſſe præualeat, ſi Dei illi à prauis ſacerdotibus aperiatur Eccleſia? quando ouium ſepta inuiolata cuſtodiet, qui intrare lupum inuitat?*

Alter modus.
Serm. 4. de aduentu.

Poſteriores verò nempe perfectionis ſtudioſos homines aliter aggreditur: vel ad modum, quem ſcribit S. Bernardus: *Videmus,* inquit, *pauperes aliquot, qui ſi veram haberent paupertatem, non adeò puſillanimes inuenirentur, & triſtes, vtpote reges, & reges cœli. Sed hi ſunt, qui pauperes eſſe volunt, eo tamen pacto, vt nihil eis deſit, & ſic diligunt paupertatem, vt nullam inopiam patiantur:* vel certè ad eum modum, quem particulatim tentationes huius generis explicans Caſsianus ponit in hęc verba: *Hæc miſtos quoſdam, & rationabiles colores, ob quos reſeruare ſibi aliquid pecuniæ monachus debeat,*

Lib. 7. Inſtit. cap. 7.

vel patare, deſcribit: nam & ea, quæ præbentur in monaſterio queritur nõ eſſe ſufficientia, & ſano, robuſtoq; corpore vix poſſe tolerari: quid faciendum ſit, ſi valetudo mala carnis emerſerit, monaſterij præſtationem eſſe pertenuem, & negligentiam erga ægrotantes maximam: ipſum etiam veſtimentum non ſufficere, quod præbetur: & niſi parauerit ſibi viatici ſumptus, & euectionis tranſmarinæ mercedem, non poſſe cùm voluerit tranſmigrare. Itaq; cum huiuſcemodi cogitationibus laqueauerit mentem, qualiter vnum ſaltem denarium acquirere poſsit, excogitat. Tum deinde diuturna vita promittitur; ſenectus incurua; infirmitates diuerſæ, & prolixæ, quæ niſi maior ſumma in iuuentute fuerit præparata, tolerari in ſenecta non poſſunt. Ibidem plura, quæ vtinam omnia non etiam in homines noſtri temporis religioſos, & paupertatem ſolemni voti religione profeſſos dici poſsint.

Effectus auaritiæ.
Lib. 1 moral. cap. 31. 2. 2. q. 118. artic. 8.

Effectus auaritiæ recenſentur à S. Gregorio hoc modo: *De auaritia proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, & contra miſericordiã obdurationes cordis oriuntur.* S. Thomas: *Quia,* inquit, *auaritia eſt ſuperfluus amor habendi diuitias, in duobus excedit; primò enim ſuperabundat in retinendo: & ex hac parte oritur ex auaritia obduratio contra miſericordiam, quia ſcilicet cor auari non emollitur, vt de diuitiis ſuis ſubueniat miſeris. Secundò ad auaritiã pertinet ſuperabundare in accipiendo: & ſecundùm hoc auaritia poteſt conſiderari dupliciter: vno modo ſecundùm quod in affectu, & ſic oritur inquietudo, in quantum ingerit homini ſolicitudinem, & curas ſuperfluas: alio modo poteſt conſiderari in effectu, & ſic acquirendo aliena vtitur aliquando quidem vi, quod pertinet ad violentias, quandoq; autem dolo, quod ſi fiat verbo; fallacia erit quantum ad*

ſimplex

ſimplex verbum; periurium autem, ſi addatur confirmatio iuramenti. Si autẽ dolus in opere committitur, ſic quantum ad res erit fraus, quantum ad perſonas proditio, vt patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit Chriſtum.

Primum remedium. Primum remedium eſt grauitas peccati auaritiæ, de qua initio capitis loquebamur: hæc enim ſi perpendatur, facile auocat hominem à cupiditate rerum terrenarum: præſertim quia ſcelus hoc non ſolum per ſe immane eſt, ſed eſt etiam principium, & cauſa aliorum peccatorum: *Qui feſtinat ditari*, inquit Sapiens, *non erit innocens. Profectò enim*, ait ſanctus Gregorius, *qui augere opes ambit, vitare peccatum negligit, & more auium captus, cùm eſcam terrenarum rerum auidè conſpicit, quo ſtranguletur, peccati laqueo non agnoſcit.* Quam etiam ob rem ſcribit Apoſtolus: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentaionem, & laqueum diaboli, & in deſideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum.* Quare diuitiæ laquei ſunt, & tentationes: immò *radix omnium malorum*, vt idem ait, *cupiditas eſt.* Igitur poteſt etiam cauſſa eſſe impœnitentiæ: ac tunc, *quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?*

Prouerb 28. Lib paſtoral. part. 3. cap. 21. 1 Timoth. 6. Ibidem. Matth. 16.

Secundum remedium. Secundum remedium contentum eſſe paucis, vt eſt natura, ſicque magnis moleſtiis liberari. S. Gregorius in illa Iob verba: *Cùm ſatiatus fuerit, arctabitur, & omnis dolor irruet ſuper eum*, ait, *omnis dolor ſuper eum irruit, quem & hic prius pœna concupiſcentiæ, poſtmodum verò cura cuſtodiæ, & illic quandoq; pœna vltionis cremat. Mira autem eſt ſecuritas cordis aliena non quærere, ſed vniuſcuiuſq; diei victu contentum manere.* Et huc pertinent quæ idem in paſtorali ſcribit: *Quæ eſt illa pietas cum ſufficientia, ab Apoſtolo laudata, & prius à Salomone expetita.* Ad quam complectendam facilè adducitur homo, ſi, vt idem Sanctus docet, *verbis admonentis, quàm fugitiua ſit vita monſtretur, ſi eorum ad medium memoria deducatur, qui & ditari in hoc mundo diu conati ſunt, & tamen in adeptis diuitiis diu manere nequiuerunt: quibus feſtina mors repentè, & ſimul abſtulit, quicquid eorum nequitia nec ſimul, nec repentè congregauit: qui non ſolùm hic rapta reliquerunt, ſed ſecum ad iudicum cauſſas rapinæ detulerunt.*

Lib. 15. moral. cap. 13. P. 3. cap. 4.

Tertium remedium. Tertium remedium eſt, ſi abundant diuitiæ, liberalitas: officiis enim virtutis vitium contrarium paulatim cõuellitur. Ad quam rem faciunt omnia, quæ de eleemoſynis in Scripturis, & apud ſanctos Patres ſcripta reperiuntur. Et hæc remedia ſufficiant mundanis hominibus, vt declinent auaritiam. Nunc aliqua dicenda, quæ religioſos homines iuuent ad hanc peſtem fugiendam.

Quartum remedium. Quartum remedium. Tam ſanctus Gregorius, quàm Caſsianus referũt cauſſam auaritię religioſorum hominum in pernicioſiſsimã tepiditatem: *Auaritia*, inquit ſanctus Gregorius, *non ſolet euenire illis*,

Lib. 30. moral. cap. 16. Pſalm. 30.

qui viriliter currunt in via Domini, quibus dicitur, Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, ſed his maximè, qui effœminato greſſu gradientes per blandimenta ſeculi reſoluuntur. Et Caſsianus ait, naſci hoc vitium ex torpidæ mentis ignauia: quare fugandus eſt tepor cordis, & ſanandus languor animi, vt pellatur auaritia. De tepore autem poſtea agendum nobis eſt vniuerſè: nunc teporem, qui auaritiam generat, perſequimur.

Lib. 7. cap. 2.

Quintum remedium.

Quintum remedium eſt cogitatio vtiliſsima peccatorum huius generis, quorum mentio fit in ſacris literis, & pœnarum, quas de illis dederunt Deo, & hominibus, auctores eorum: de quibus ſic Caſsianus: *Giezi, inquit, ea, quæ ne antè quidem poſſederat, volens acquirere, non modò gratiam prophetiæ non meruit poſſidere, quam per ſucceſſionem velut hæreditariam à ſuo habuit magiſtro ſuſcipere; verùm etiam è contrario æterna lepra S. Eliſæi maledictione perfunditur. Iudas autem volens reſumere pecunias, quas antea Chriſtum ſecutus abiecerat, non ſolùm ad proditionem Domini lapſus, Apoſtolatus perdidit gradum, ſed etiam vitam ipſam finire non meruit communi exitu, eamq́; violenta morte concluſit. Ananias verò, & Saphira reſeruantes partem quandam ex his, quæ poſſederant, apoſtolico ore morte mulctantur.*

Lib. 7. cap. 14.
4. Reg 5.
Actor. 5.

Sextum remedium.

Sextum remedium eſt amor paupertatis Euangelicæ, quæ maximè nititur ſpe in Dei optimi, & maximi prouidentia, qui dicit: *Non te deſeram, neque derelinquam:* & de qua Dominus, cùm auarum deſcripſiſſet, concludens: *Sic eſt qui theſaurizat, & non eſt in Deum diues.* Addit: *Nolite ſoliciti eſſe animæ veſtræ quid manducetis, & corpori, quid induamini, Pater veſter ſcit, quoniam his indigetis.* Et poſt multa amantiſsimè dicta: *Nolite timere puſillus grex, quia complacuit* PATRI *veſtro dare vobis regnum.*

Hebr. 13.
Deut. 31.
Luca 12.

Oportet autem, vt amori paupertatis comes ſit obedientia religioſis legibus, quæ de paupertate conſtitutæ ſunt, propriæ in vno quoque religioſorum ordine. Si enim ab eis vel tantillum diſcedatur, maximam neceſſe eſt aperiri ianuam ad perniciem paupertatis, & totius diſciplinæ, quæ ab ea pendet. Idcirco etiam minima quæque paupertati non congruentia abiicienda ſunt, & deteſtanda, tanquàm perfectioni inimiciſsima. *De auaritia,* inquit Caſsianus, *erit ſumma victoria, ſi nec minuto quidem nummo conſcientia monachi polluatur: impoſſibile namq; eſt, eum, qui victus exigua ſtipe concupiſcentiæ ſemel in corde ſuo radicem ſuſceperit, non maioris deſiderij protinus incendio conflagrari. Ideoque non ſolum pecuniarum eſt cauenda poſſeſſio, verùm etiam voluntas ipſa ab animo penitus extrudenda: non enim tam effectus philargyriæ vitandus eſt, quàm affectus ipſius radicitus amputandus.* Et ſanè mõſtro ſimilis eſt religioſus ille, hoc eſt, cõflatus ex homine mũdano, & religioſo, qui quæ reliquiſſe profitetur, cùm Deo ſe conſecrat, reipſa poſsidet Deo iam conſecratus.

Lib. Inſtitut. cap. 21.

Et

Et eò deformius monſtrum eſt, quò fortaſsis quis neglecto ampliori patrimonio, nullius momenti rebus quaſi aranearum telis muſca, irretitus tenetur. Scitum eſt certè dictum illud S. Baſilij aduerſus Senatorem quendam, quem dicit Caſsianus, mundo ſpreto, quædam ſibi de ſuis facultatibus reſeruaſſe, *& Senatorem*, inquit, *perdidiſti, & monachum non feciſti.* *Lib. 7. cap. 19.*

Septimum remedium eſt exemplum Chriſti Domini, qui auaritiæ inimiciſsimus fuit, & verbis, & factis. Pauperrimam vitam prætulit omnibus mundi huius commodis. Pauper in ſtabulo natus; in domo in ſinu parentum pauperum educatus; pauperrimè vixit, immò mendicus alienis opibus ſuſtentatus, & longè pauperior, atque adeò nudus in cruce mortuus eſt, in alienum ſepulchrum inferendus. Vt meritò dixerit: *Vulpes ſoueas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet vbi reclinet caput ſuum.* *Septimum remedium.* *Luc. 9.*

Primum indicium, quo cognoſcitur curationi vicinus auarus, nō tàm in ipſo auaro eſt, quàm extra: aut ſi in ipſo eſt, ab iis, quæ extra ſunt, emanat. Eſt enim auaritia vitium, quod, vt ait Caſsianus: *Sine vlla precedente naturali occaſione concreſcit, ſed ſolius corruptæ, ac malæ voluntatis arbitrio, & cùm nulla habeat in nobis de naturali inſtinctu principia, extrinſecus contrahitur.* Hoc eſt, nō habet in homine eos impetus appetitus, quos habet fornicatio, gula, & ira. Ob id maiorem vim ad illud in homine progignendum habent rerum externarū ſpecies: vt propterea auaritia appelletur à S. Ioanne *concupiſcentia oculorum.* Inde igitur expectandum remedium, vnde malum exortum eſt: vt videlicet auarus calamitatibus concutiatur, aut in fortunæ, quæ vocant, aut etiam in corporis bonis. *Clamauerunt enim ad Dominum cùm tribularentur.* Et: *Vexatio dat intellectum.* Tunc enim auari ſi id non alia ratione obtineri poteſt ab huiuſmodi hominibus, vel inuiti fatentur, ſpinas eſſe diuitias, & neceſſe eſſe facere ſibi amicos de mamona iniquitatis, vt cùm deficiant, recipiantur in æterna tabernacula. Et dum in labore hominum ſunt, ſi adhuc non didicerunt bene, deſinunt certè malefacere, abſtinentque à pauperum hominum vexationibus, & ſenſus ipſe, metuſque malorum illis ſalutis initium aliquod eſt. *Primum indicium.* *Lib. 7. cap. 5.* *1. Ioan. 2.* *Pſalm. 106.* *Iſaia 28.*

Secundum Indicium recuperandæ valetudinis, & auaritiam depellendi in homine religioſo non occurrit maius, quàm ſi magno animo obtemperet legibus ſui ordinis, ac nulla mercede in vinea Domini elaboret: & gratis det, quod accepit: reliqua autem petat ex capite de renunciatione. & quæ ſint veræ diuitiæ religioſi cognoſcat ex his, quæ ſcribit S. Auguſtinus de ciuitate Dei. *Secundum indicium.* *Lib. 1. cap. 10.*

De Iræ abnegatione.

CAPVT XVII.

Natura iræ.
Homil. de ira.

SANCTVS Baſilius: *Indignatio, inquit, & ira plurimum inuicem differunt: eſt enim indignatio ſtimulus quidam breuis, & ſubitus, acutuſq́; paſſionis vapor: ira verò permanens, ac diuturna triſtitia, aptaq́; ſeſe otioſè vlciſci, veluti libido quædam ſe vindicandi. Animaduertere verò opus eſt, quod vtroq́; modo, & affectu homines delinquant, vel furore ſubitò contra irritantes commoti, vel per dolos, & inſidias eos, à quibus patiuntur iniuriam circumuenientes, quæ ambo nobis omnino cauenda.*

Ibidem.
Lib. 5 moralium, cap. 31.
Prouerb. 22.
Eccleſiaſt. 7.

Iræ proprietates explicant S. Baſilius, & S. Auguſtinus, & alij, ſed S. Gregorius commemorat, vt ſolet, accuratiſsimè: *Exuit hominem ſimilitudine Dei, qui cum tranquillitate iudicat, dilaniat enim mentem, vt nec ſibimetipſi congruat. Per iram,* inquit, *ſapientia perditur, vt quid, quoúe ordine agendum ſit, omnino neſciatur. Ira, ait Salomon, in ſinu ſtulti requieſcit. Per iram vita amittitur; etiam ſi ſapientia teneri videatur, ſicut ſcriptum eſt: Ira perdit etiam prudentes. Per iram iuſtitia relinquitur, ſicut ſcriptum eſt: Ira viri iuſtitiam Dei non operatur. Per iram gratia vitæ ſocialis amittitur. Noli, inquit Sapiens, eſſe aſſiduus cum homine iracundo, ne diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ. Et idem: Quis poterit habitare cū homine, cuius ſpiritus facilis eſt ad iraſcendum? quia qui ſe ex humana ratione non temperat, neceſſe eſt, vt beſtialiter ſolus viuat. Per iram concordia rumpitur, ſicut ſcriptum eſt: Vir animoſus ſuſcitat rixas. Per iram lux veritatis amittitur, ſicut ſcriptum eſt: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram: quia cum menti iracundia confuſionis tenebras incutit, huic Deus radium ſuæ cognitionis abſcondit. Per iram ſancti Spiritus ſplendor excutitur: quo contra ſcriptum eſt: Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietum? Si ergo ira quietem mentis ſubtrahit, ſuam ſancto Spiritui habitationem claudit: cuius receſſione animus vacuus ad apertam mox inſaniam ducitur: nam iræ ſuæ ſtimulis accenſum cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe præpedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur noti. Lingua quidem clamorem format, ſed ſenſu quid loquatur, ignorat. In quo itaque iſte abreptitiis longè eſt, qui actionis ſuæ conſcius non eſt? vnde fit plerumque, vt vſque ad manus ira proſiliat, & quò ratio longius recedit, audacior exurgat. Aliquando in maledictionis iaculum linguam vertit: Fratris namq́; interitum precibus expoſtit: fitq́; vt voce, & voto homicidium peragat.* Et paulò pòſt diuerſa iræ genera numerans ait: *Sciendum eſt quod nonnullos ira citius accedit, facilius deſerit, nonnullos verò tardè quidem commouet, ſed diutius tenet: alij namq́; accenſis calamis ſimiles dùm vocibus perſtrepunt, quaſi quoſdam accenſionis ſuæ ſonitus reddunt.*

Iacob. 1.
Prouerb. 22.
Prouerb. 16.
Epheſ. 4.
Iſaia 66.

dunt, citius quidem flammam faciunt, ſed protinus in fauillam frigeſcunt: alij autem lignis grauioribus, durioribuſq́; non diſpares, accenſionem tardè ſuſcipiunt, ſed tamen accenſi ſemel difficilius extinguuntur: alij autem, quod eſt nequius, & citius iracundiæ flammas accipiunt, & tardius deponunt: nonnulli verò has, & tardè ſuſcipiunt, & citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquidò agnoſcimus, quia & ad trãquillitatis bonum vltimus pluſquàm primus appropinquat; & in malo ſecundum tertius ſuperat.

Tentatio autem iræ eſt ea ipſa cauſſa, quam iratus ſe iuſtam putat habere ſuæ iracundiæ, cùm iraſcitur; nemo enim ſine cauſſa iraſcitur, vt propterea ira ſemper ſit cum imagine ſaltem rationis coniuncta; quamuis eadem initium inſaniæ nominetur, quia errore ſuæ opinionis fallitur, qui vitioſè excandeſcit. *Ira*, inquit idem S. Gregorius alibi, *deuictum cor, quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Quæ erga te aguntur, æquanimiter ferri non poſſunt: immo hæc patienter tolerare peccatum eſt, quia etſi non eis cum magna exaſperatione reſiſtitur, contra te deinceps ſine menſura cumulantur.* *Lib. 31. moral. cap. 17.*

Effectus iræ ſunt hi, auctore eodem S. Pontifice: *Rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blaſphemiæ.* S. Thomas ſic explicat: *Ira poteſt tripliciter conſiderari: vno modo, ſecundum quod eſt in corde, & ſic ex ira naſcuntur duo vitia: vnum ex parte eius, contra quem quis iraſcitur, quem reputat indignum, vt ſibi tale quid fecerit, & ſic ponitur indignatio; aliud autem vitium eſt ex parte ipſius, in quantum ſcilicet excogitat diuerſas vias vindictæ, & talibus cogitationibus animum ſuum replet, & ſic ponitur tumor mentis. Alio modo conſideratur ira, ſecundum quod eſt in ore, & ſic ex ira duplex inordinatio procedit, vna quidem, ſecundum hoc, quod homo in modo loquendi iram ſuam demonſtrat, & ſic ponitur clamor, per quem intelligitur inordinata, & confuſa locutio, vt racha: alia etiam eſt inordinatio, ſecundum quod aliquis prorumpit in verba iniurioſa, quæ quidem ſi ſint contra Deum, erit blaſphemia; ſi autem contra proximum, contumelia. Tertio modo conſideratur ira, ſecundum quod procedit vſq; ad factum, & ſic ex ira oriuntur rixæ, per quas intelliguntur omnia nocumenta, quæ facto proximis inferuntur ex ira.* Lege etiam quæ Caſsianus habet initio octaui libri. *Effectus iræ. Ibidem. 22. quaeſt. 158. art. 7. Primo. Secundo. Tertio. Cap. 1.*

Primum remedium proponitur à S. Gregorio his verbis: *Mens ſollicita antequam agere quodlibet incipiat, omnes, quas pati poteſt, ſibi contumelias proponat: quatenus Redemptoris ſui probra cogitans ad aduerſa ſe præparet: quæ nimirum venientia tantò fortius excipit, quantò ſe cautius ex præſcientia armauit: qui enim improuidus ab aduerſitate deprehenditur, quaſi ab hoſte dormiens inuenitur, eumq́; citius inimicus necat, quia non repugnantem perforat: nam qui mala imminentia per ſollicitudinem prænotat, hoſtiles incurſus quaſi in inſidiis vigilans expectat: & inde ad victoriam valenter accingitur, vnde neſciens deprehendi* *Primum remedium.*

bendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis ſuæ primordia cuncta debet aduerſa meditari; vt ſemper hæc cogitans, ſemper contra hæc thorace patientiæ munitus, & quicquid acciderit, prouidus ſuperet: & quicquid acceſſerit, lucrum putet.
Et quia hic S. Gregorius monet vt Redemptoris noſtri probra interim cogitentur, affero alterum remedium ex ſancto Baſilio. Sic enim habet:

Homil. de ira.

Secundum remedium.

Ioan. 8.

Si ſtultus, & indoctus appellaberis, reminiſcere eorũ, quæ à Iudæis iactata ſunt in veram ſapientiam: Samaritanus es, & Dæmonium habes. Alapa, ſeu pugillo caſus est? Expuit aliquis in faciem? eadem & Dominus eſt paſſus: nec enim ab expuentibus, aut cædentibus faciem auertit. Calumniam pateris? & Dominus. Tua laceratur veſtis. & à Domino quoq; veſtis per vim extracta, & ſuper eam miſſæ ſortes. Nondum condemnatus es, nondum cruci affixus. Multa tibi toleranda, vt ad eius imaginationem peruenias. Talia, & horum ſimilia tibi ſuccurrant, mentiſque tuæ impetum, ac iram compeſcant. Similes namq; præparationes, & animi diſpoſitiones morſus cordis, & impulſus facile delebunt, & animi cogitationes in tranquillum ſtatum deducent.

Tertium remedium.

Tertium remedium ex eodem ſancto Gregorio petatur: *Modus,* inquit, *ſeruandæ manſuetudinis eſt, vt cùm alienos exceſſus inſpicimus, noſtra quibus in aliis exceſſimus delicta cogitemus. Conſiderata quippe infirmitas propria mala nobis excuſat aliena: patienter namq; illatam iniuriam tolerat, qui piè meminit, quod fortaſſe adhuc habeat, in quo debeat ipſe tolerari; & quaſi aqua ignis extinguitur, cùm ſurgente furore animi, ſua cuique ad mentem culpa reuocatur: quia erubeſcit ſibi peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo ſæpe ſe recolit parcenda peccaſſe.*

Primum indicium.

Ibidem.

Pſalm 142.

Pſalm. 76.

Primum indicium victoriæ alicuius iræ eſt, cohibere ſaltem externos motus, ſi internos non ita facilè, aut citò poſſumus. *Si aliquid animo pateris,* ait ſanctus Baſilius, *ſaltem in te conde triſtitiam: In me turbatum eſt cor meum, inquit Propheta: hoc eſt, non extra turbationem animi oſtendi, ſed veluti quandam intra littus abruptam vndam retinui. Turbatus ſum, & non ſum locutus, ait idem.*

Secundum indicium.

Secundum indicium eſt cùm fœdum nobis videtur ira commoueri, erubeſcimuſque, ſi deprehendimur irati à viris prudentibus. hic enim gradus eſt ad abnegandos, & extinguendos irarum internos ardores, cùm videlicet, iam incipimus nos ipſos erubeſcere, etiamſi animo ſolùm, nõ extra, iracundia concitamur. *Sedabis,* inquit ſanctus Baſilius, *mentem latrantem, & exacerbatam, ſi tecum in tui cordis receſſu rationis tribunal verebere: quemadmodum pueri immodeſtum aliquid agentes viri venerabilis præſentiam vereri ſolent. Itaque animus ipſe ſibi ſpeculum erit, in quo quàm turpis ſit iræ facies, intuebitur, ſe ipſumq; auerſabitur, & corriget.*

Tertium

Tertium indicium eſt, cùm rectè factis, & dictis, malè dicta, factaúe alterius in nos compenſamus : id enim maximo argumento eſt iracundiæ iam reſtinctæ. Et quia iracudia leuis eſſe animi, atque infirmi videtur, contrà, hoc officium magnam animi conſtantiam, fortitudinemq; declarat. *Ille maledixit*, ait S. Baſilius, *tu benedicas. Verberauit, tu patere. Expuit, nihilq; te exiſtimauit, tu cogita quemadmodum es terra, & in terram reuerteris: his namq; modis, atq; rationibus te confirmans, longè leuiora quàm reuera ſint inuenies tibi aduerſarij facta, iurgiaq;, ſic etiam talionem illi reddes, oſtendesq;, quàm ſis contumeliis inuulnerabilis, ac præclaram tibi patientiæ coronam comparabis, dum alterius inſaniam, occaſionem philoſophiæ, ac tuorum feceris meritorum.* Hæc porrò omnia, & quicquid in hanc ſententiam dicitur, requirunt in proficiēte magnam animi ſubmiſsionem, & voluntatis propriæ abnegationem, quandoquidem omnis noſtra iracundia ex eo ortum habet, quod alij nos contemnāt, aut certè nos ab aliis contemni exiſtimamus. Et ſi horum neutrum eſt, dolemus, & grauiter ferimus, impediri voluntatem noſtram, aut id fieri, quod non fieri vllo modo, vel certè aliter fieri volumus. Quare ſuperbiæ, & voluntatis propriæ abnegatio iræ victoria eſt, eoque glorioſior, quo illa vehementior, & fortior. *Tertium indicium.*

Quartum indicium eſt, vt cùm exurgit iracundia aliqua, non enim omnis iracundia ſemper eſt repudianda, non præueniat rationem, ſed ſequatur: ſitq; non dux, ſed miniſtra conſilij, officiiúe. *Ita*, ait S. Baſilius, *iram retineamus vt equum iugalem nobis ratione ac fræno quodā obtemperantem, ac ordinem proprium nequaquam excedentem, & via ingredientem, qua mentis recto conſilio dirigitur.* Addit autem idem; *vt miles duci, ſic iracundia rationi adiutrix eſt contra peccatum.* Quo ex dicto fortaſsis Caſſianus accepit, quod ſcribit ſæpe, iræ miniſterium ad hoc nobis ſolum eſſe inſertum, vt laſciuientibus motibus, ac vitiis animæ noſtræ iraſcamur. Qua tamen in re ſequenda nobis eſt reliquorum patrum omnium communis ſententia, quæ ſic à S. Gregorio explicatur. *Sciendum eſt*, inquit, *quod alia eſt ira, quam impatientia excitat, alia quam zelus iuſtitiæ format. Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute ſurgeret, diuinæ animaduerſionis impetum Phinees per gladium nō placaſſet. Hanc iram quia Heli non habuit, motum contra ſe implacabilis ſupernæ vltionis excitauit: nam quò contra ſubditorum vitia tepuit, eò contra illum diſtrictio æterni Rectoris exarſit. De hac ira per Pſalmiſtam dicitur: Iraſcimini, & nolite peccare. Quod nimirum non rectè intelligunt* (hoc videtur ſcriptum aduerſus Caſsianum) *qui iraſci nos nobis tantummodò, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim ſic proximos, vt nos amare præcipimur, reſtat, vt ſic eorum erratibus, ſicut noſtris vitiis iraſcamur. De hac per Salomonem dicitur: Melior*

Quartum indicium. *Lib. 8. cap. 6. 7. & 8.* *Lib. 5. moral. cap. 31.* *Num. 25.* *Pſalm. 4.* *Eccleſiaſt. 7.*

lior eſt ira riſu, quia per triſtitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. De hac iterum Pſalmiſta ait: Turbatus eſt præ ira oculus meus. Ira quippe per vitium oculum mentis excæcat; ira autem per zelum turbat: quia cùm ſaltem zeli æmulatione concutitur, ea, quæ niſi tranquillo corde percipi non poteſt, cõtemplatio diſsipatur. Sed eadem æmulatio poſt paululum in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotionem claudit: & vnde mens turbatur, ne videat, inde proficit, vt ad videndum verius clareſcat. Declarat id exemplo oculi collyrio inuncti, & radij ſolis nube obducti, & addit id, in quo ſumma eſt huius indicij; *Sed cùm per zelum animus mouetur, curandum ſummoperè eſt, vt nec hæc eadem, quæ inſtrumento virtutis aſſumitur, menti ira dominetur: nec quaſi Domina præeat, ſed velut ancilla ad obſequium parata à rationis tergo nunquam recedat. Tunc enim robuſtius contra vitia erigitur, cùm ſubdita rationi famulatur: nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis ſurgat, ſi immoderata mentem vicerit, rationi protinus ſeruire contemnit, & tanto ſe impudentius dilatat, quanto impatientiæ vitium virtutem putat.* Concludit modum, tempuſque in vltione peccati conſiderandum, retractando reſtringendam animi perturbationem, animoſitatem reprimendam, motus feruidos ſub æquitate diſponendos, vt fiat iuſtior vltor alienus, quò prius extitit victor ſuus. Lege etiam S. Chryſoſtomum in extrema homilia ſexta de laudibus S. Pauli.

Pſalm. 6.

De Acediæ abnegatione.

CAPVT XVIII.

Natura acediæ. *Lib. 2 cap 14.* *2.2. q. 35. art. 2.*

ACEDIA à S. Damaſceno dicitur *triſtitia aggrauans, & ita hominem deprimens*, vt ait S. Thomas, *vt nihil ei agere libeat.* Ideò habet annexum, & inſeparabilem comitem tædium animi, & torporem benè agendi deiicientem totum hominem languore pigro, & inducentem mentis continuam amaritudinem. Hinc ait Doctor quidam, naſcitur ex vehementiore triſtitia taciturnitas, & defectio vocis, quod adeò abſorbeatur animus, & occupetur languida deiectione, vt in vocem depromendam non exeat, ſed ſui ipſius confuſione, & obnubilatione impediatur, detineaturque conſtricta, ne ſermonem efformet. Caſsianus diſtinguit acediam à triſtitia; ſed S. Gregorius melius coniungit, vt ait S. Thomas, *quia triſtitia*, inquit, *non eſt vitium diſtinctum ab aliis.* Omne etenim vitium refugit bonum virtutis oppoſitæ: & triſtitia, quæ eſt de priuatione quietis in corpore contra id quod laborioſum eſt, ſecundum

Clitoueus in Damaſcenum.

Lib 9. & 10. *Lib 1. in primum Regum, cap. 14.* *Ibidem art. 4 ad 3.*

dum quod aliqui eam diſtinguũt ab acedia, eſt propria luxuriæ. Non datur igitur alia generalis triſtitia, quàm ea, quæ eſt de bono diuino, ad quod charitas ordinatur. Hæc autem acedia eſt: quæ idcirco eſt vitium capitale.

Sanctus Auguſtinus de tentationibus loquens, aſſerit primùm *In Pſalm.106.* tentari hominem conuerſum ad Deum tentatione famis cognoſcendæ veritatis, quam antè ignorauit: quam cognitionem vbi Dei dono adeptus eſt, tentari deinde tentatione difficultatis, qua veluti compedibus retineri ſe dolet, ne currat viam mandatorum Domini: de quibus tentationibus ſcripſimus aliqua in primo libro: poſtremò tentatione tædij, his verbis ſcribens: *Quiſquis talis eſt, & vicit illas difficultates, & probabiliter iam conuerſatur inter homines ſine vlla querela malorum morum, excipitur tertia tentatione tædij cuiuſdam, in mora huius vitæ, ita vt aliquando eum nec legere, nec orare delectet. Tertia tentatio priori contraria: prius enim periclitabatur fame, poſtea faſtidio. vnde & hoc niſi de quodam languore animæ? iam non te illicit adulterium, nec tamen delectat Dei verbum. Iam poſt periculum imperitiæ, & concupiſcentiæ, de quibus duobus te euaſiſſe lætaris, vide ne tædium, faſtidiumq; te necet. Non eſt & iſta leuis tentatio.*

S. Bernardus in eandem ſententiam ſcribens, addit quædam ad *Tractatu de* naturam acediæ explicandam pertinentia. Sunt autem hæc: *Sunt,* *paßione Do-* inquit, *nonnulli, qui bona quidem opera faciunt, vel coactione, vel neceßitate, vel* *mini, cap.19.* *conſuetudine, ſed ad hæc agenda nulla alacritate mouentur. Quod vitium propriè acedia dicitur. & hoc quidem vitio religioſi homines maximè affliguntur: nam ſeculares admodum pauci, & ſi hoc ſit vitium, non animaduertunt: mundo enim alligati ſpiritualis vitij vix poſſunt apprehendere nomen, cùm tamen hoc vitium inter ſeptem principalia nominetur. Eſt autem vitium acediæ quod quendam torporem incutit animæ, vt ipſi omnia exercitia ſpiritualia quaſi inſipida videantur, & in graue tædium conuertantur. De quo tædio dicit Pſalmus:* Dormitauit *anima mea præ tædio.* *Pſalm.118.* Et alibi: *Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, & appropinquauerunt vſq; ad portas mortis.* *Pſalm.106.* *Tanto quippe aliquando affligitur hoc vitio anima bonorum, vt omnem eſcam, id eſt, omne ſpirituale exercitiũ abominetur, vt nec orare, nec legere, nec meditari, nec opus manuum libeat exercere: immò etiam appropinquant vſq; ad portas mortis, id eſt, vt etiam ipſius vitæ faſtidium habentes, morte finiri deſiderent, cum S. Iob dicentes:* Tædet animam *Iob 10.* *meam vitæ meæ.*

Effectus acediæ ſic à S. Gregorio deſcribuntur: *De triſtitia,* *Effectus acediæ.* (quam vt ſuprà diximus, eandem cenſet eſſe cum acedia) *malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita naſcitur.* S. Thomas ſic exponit: *Quia,* inquit, *nullus diu poteſt manere* *2.2 q 35. art. 4 ad 2.*

abſque delectatione cum triſtitia, neceſſe eſt, vt ex triſtitia aliquid dupliciter oriatur, vno modo vt homo recedat à contriſtantibus; alio modo vt ad alia tranſeat, in quibus delectatur: vt qui non poſſunt gaudere in ſpiritualibus delectationibus, transferunt ſe ad corporales. In fuga autem triſtitiæ talis proceſſus attenditur, quia primò homo fugit contriſtantia, ſecundò etiam impugnat ea, quæ triſtitiam ingerunt. Spiritualia autem bona, de quibus triſtatur acedia, ſunt & finis, & ea, quæ ſunt ad finem. Fuga autem finis fit per deſperationem; Fuga autem bonorum, quæ ſunt ad finem, quantum ad ardua, quæ ſubſunt conſiliis, fit per puſillanimitatem: quantum autem ad ea, quæ pertinent ad communem iuſtitiam, fit per torporem circa præcepta. Impugnatio autem contriſtantium bonorum ſpiritualium, quandoque quidem eſt circa homines, qui ad bona ſpiritualia reducuntur, & hic eſt rancor: quandoque autem ſe extendit ad ipſa ſpiritualia bona, in quorum deteſtationem aliquis adducitur, & hoc propriè eſt malitia: in quantum autem propter triſtitiam à ſpiritualibus aliquis transfert ſe ad delectabilia exteriora, ponitur filia acediæ vagatio circa illicita.

Primum remedium.
In Pſalm 106.

Primum remedium eſt oratio ad Dominum. Ita docet S. Auguſtinus: *Agnoſce te in illa ſcilicet tentatione tædij, cùm adeſt, & exclama ad Dominum, vt de neceſſitatibus tuis etiam hic liberet te. Et de hac tentatione liberatus cùm fueris, confiteantur illi miſerationes eius.* Et paulò pòſt idẽ repetit: *Quædam*, inquit, *corruptela mentis eſt faſtidire, quod dulce eſt, ergo & de hoc beneficio, ſicut & de cæteris ſuperioribus, confiteantur Domino miſerationes eius.* Formam orationis huius proponit S. Bernardus: *Trahe*, inquit, *me poſt te, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Propterea opus habeo trahi, quia refriguit paulisper in nobis ignis amoris tui, nec valemus à facie frigoris huius currere modo, ſicut heri, & nudius tertius. Curremus autem poſtea, cùm reddideris lætitiam ſalutaris tui, cùm redierit melior temperies gratiæ, cùm ſol iuſtitiæ iterum incaluerit, & pertranſierit tentationis nubes, quæ hunc operire ad horam cernitur, atque ad leuem flatum auræ blandioris ſolito cœperint vnguenta liqueſcere, & aromata fluere, & dare odorem ſuum. Spirantibus vnguentis curremus, quia abſcedet torpor, qui nunc eſt, & reuertetur deuotio, & iam non erit opus nobis, vt trahamur, quippe odore excitatis, vt ſponte curramus.*

Sermone 21. in Cantica.

Secundum remedium.
Lib. 10. cap. 25.
Ibidem.

Secundum remedium eſt. *Experimento*, inquit Caſsianus, *probatum eſt acediæ impugnationem non declinando fugiendam, ſed reſiſtendo ſuperandam.* In quam ſententiam S. Bernardus: *Ergò cùm te*, ait, *torpore, acedia, vel tædio affici ſentis, noli propterea diffidere, aut deſiſtere à ſtudio ſpirituali.* Ratio huius eſt, quia plerunq; origo languoris huius, ac tædij eſt negligẽtia in intermittendis officiis virtutum, iiſque exercitationibus, quibus nititur noſter ſpiritualis progreſſus, & Dei cultus. æquum enim eſt, vt qui Deum per otium, aut deſidiam deſerit, à diuinis ipſe ſolatiis deſeratur. Atq; hic eſt languor acediæ. Repetantur igitur eadem ſpiritualia munera,

munera, & augeantur potius, ſi fieri poteſt, vt hac ratione extincto acediæ languore, prioris ſpiritus feruor denuò excitetur.

Tertium remedium. Non eſt acediæ peccatum contemnendum: eſt enim in ſacris literis *maledictus, qui facit opus Dei negligenter.* Et quanquam acedia negligentia propriè non eſt, quia triſtitia eſt, & dolor, animique remiſsio; hoc ipſum tamen ſine culpa negligentiæ plerumque non eſt, præſertim ſi non præcauetur cùm poteſt, & ſtatim ac exoritur, non fugatur: eſtque negligentiæ, otiique parens, ac multorum grauiſsimorum criminum origo. De quibus in ſequentibus capitibus agendum eſt. Quare, quia culpa eſt, deteſtanda eſt: quia verò coniuncta eſt ſemper cum grauioris culpæ periculo, niſi celeriter conuellatur, extimeſcenda. Otium igitur omnino vitandum, ne incidamus in acediam. *Tertium remedium.*

Quartum remedium eſt Chriſti Domini exemplum, qui tædio vſque ad mortem, non tamen acedia, vel leuiter affici voluit. vt hinc quoque intelligamus, poſſe hominem cum Dei gratia tædium etiam grauiſsimum tolerare ſine culpa: nec cadamus animo, ſi aliquando huius generis angoribus cruciamur, nec tamen quam cauſſam habeant à nobis, intelligimus. Quod etiam indicium alicuius progreſſionis in hac abnegatione acediæ meritò poteſt eſſe. Sed hæc omnia cognoſcentur magis ex his, quæ adhuc dicturi ſumus. *Quartum remedium.* *Indicium progreſsionis.*

De tepiditate ſpirituali, & de prima eius ſpecie.

CAPVT XIX.

TEPIDITAS vel eſt effectus acediæ, *torpor* nominatus à S. Gregorio, vel eſt acedia ipſa progrediens, & ad habitum iam perducta. Quam ob cauſſam hoc loco tractanda eſt. Et quia hoc vitio nullum capitaliorem hoſtem habet proficiens, eſt etiam à nobis quantum Dei gratia poterimus, accuratius explicanda.

Vniuersè autem loquendo, duplex apud Patres reperitur tepiditas: vna eſt affectio quædam hominis ſine mortali peccato quidem, ſed iam defatigati, ſatietate rerum ſpiritualium, ita ac ſi nunquam eas deguſtaſſet: aut certè deterriti rei magnitudine, & itineris difficultate, qui quaſi de via languens reſiſtit, nil vltra progrediens: hæc in Scripturis ſacris comparatur ſomno: *Dormitauit anima mea præ* *Prima ſpecies tepiditatis.* *Pſal. 118.*

tædio; Et apud Salomonem, & Apoſtolum non ſemel eodem nomine cenſetur. Eadem, penuria quædam ſpiritus eſt, contraria abundantiæ, de qua Dauid: *Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum.* Macies item, & ſterilitas animæ, quas deprecatur idem, cùm dicit: *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. Et anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.* Denique (vnde etiam nomen accepit) S. Ioannes in Apocalypſi de ea ſcribit celebratam ſententiam: *Vtinam calidus, aut frigidus eſſes, ſed quoniam tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.*

Pſal. 29. *Pſal. 62.* *Pſal. 142.* *Apoc 3.*

Huius quæ ſint proprietates, vt ex iis ſe quiſque exploret, & cognoſcat, explicandum eſt ex Patrum obſeruationibus. S. Bernardus igitur hominem ſpiritu feruentem ſic deſcribit primùm: *Aduertere potes in omnibus ferè religioſis congregationibus, viros repletos conſolatione, ſuperabundantes gaudio, iucundos ſemper, & hilares, feruentes ſpiritu, nocte, & die meditantes in lege Domini, crebrò ſuſpicientes in cœlum, & puras manus in oratione leuantes, ſolicitos obſeruatores conſcientiæ, & deuotos ſectatores bonorum operum: quibus amabilis diſciplina, dulce ieiunium, vigiliæ breues, labor manuum delectabilis, & vniuerſa denique conuerſationis huius auſteritas refrigerium videatur.* Deinde vt ex hoc quaſi ſimulachro feruentis hominis cognoſcatur tepidus, deſcriptionem tepidi ſubiicit in hunc modum: *Contra ſanè,* inquit, *inuenire eſt homines:*

Serm 6. de Aſcenſione.

I. *Primò puſillanimes, & remiſſos.*
II. *Deficientes ſub onere.*
III. *Virga, & calcaribus indigentes.*
IV. *Quorum remiſſa lætitia, puſillanimis triſtitia eſt.*
V. *Quorum breuis, & rara compunctio.*
VI. *Animalis cogitatio.*
VII. *Tepida conuerſatio.*
VIII. *Obedientia ſine deuotione.*
IX. *Sermo ſine circumſpectione.*
X. *Quorum oratio ſine cordis intentione.*
XI. *Lectio ſine* (ſui nempe) *ædificatione.*
XII. *Quos vix gehennæ metus inhibet.*
XIII. *Vix pudor cohibet.*
XIV. *Vix frenat ratio.*
XV. *Vix diſciplina coërcet.*

Caſsianus autem acediæ ſpiritu occupatum hominem dicit obnoxium eſſe innumeris malis, in eoq; acediam generare hæc, quæ ſequuntur omnia.

Lib. 10. cap 23. & 4.

I. Horrorem loci, in quo habitat.
II. Faſtidium cellæ.

Fratrum conuiuentium aſpernationem, & contemptum. III.

Inertiam ad operandum. IV.

Vagationem extra cellam. V.

Negligentiam ſacræ lectionis. VI.

Suſpiria, gemituſque, quod ibi nihil proficiat. VII.

Opinionem quod alibi ſibi, aliiſque magis prodeſſet. VIII.

Deſiderium in vinea Domini laborandi ad aliorum etiam vtilitatem, & animarum lucrum. IX.

Amorem monaſteriorum longè poſitorum. X.

Odium diſciplinæ, cui eſt addictus. XI.

Impatientiam inediæ, ſolitudinis, orationis, & cuiuſlibet alterius mortificationis. XII.

Somnum corporis diuturnum. XIII.

Viſitationes, & collocutiones ſuperuacaneas. XIV.

Peregrinationes longinquas, & inutiles. XV.

Familiaritates periculoſas. XVI.

Deſiderium conſanguineorum. Atque vt horum malorum omnium cauſſas intelligamus: XVII.

Generat idem ſpiritus in corde perturbationem magnam. XVIII.

In mente confuſionem, atque caliginem. Ex quibus duobus tanquam ex fontibus ſuperiores omnes tam animi, quàm corporis ægritudines emanant. XIX.

Verùm hæc eadem mentis caligo, & cordis perturbatio altiorem adhuc radicem habet, quæ Caſsianum non latuit. Hæc autem eſt occulta quædam ſuperbia, quæ in hominis animum latenter irrepit, eúmq; vbi occupauerit, deiicit. cuius ille ſigna vt internoſcatur, enumerat his verbis: *Cùm gloriatur de nobilitate natalium, aut alia ſeculi dignitate, aut pecunia, cùm iugum monaſterij non ſuſtinet, cùm ſenioris vllius diſciplinam non admittit, nullam denique obedientiam, aut ſubiectionem: cùm creſcit in corde eius faſtidium ſpiritualis verbi. quod cognoſcitur, cum quo tempore de rebus diuinis tractatur, eius obtutus vno loco ſtare neſcit, ſed ſtupidus huc, & illuc circumfertur intuitus: pro ſuſpiriis ſalutaribus ſputa de ſicco gutture corraduntur, excreationes etiam ſine vlla interpellatione phlegmatis prouocantur, digiti ludunt, & in modum quiddam ſcribentis volutant, atque depingunt: ita totus commouetur, ac ſi acutis ſudibus inſideret: verbum auditum, & ſimpliciter ad ædificationem prolatum æſtimat dictum ad ſuã ſugillationem: ſuis ſuſpicionibus occupatur, cauſſas cur quidque dicatur inquirit, & quid poſsit ei obiicere, tacita volutatione coniectat. vnde ex ſpirituali collatione non iuuatur, ſed vehementiore cordis obſtinatione duratur, iræ ſtimulis acrius incitatur. Poſt hæc, excelſa vox, ſermo rigidus, amara, & turbulenta reſponſio, inceſſus erectus, ac mobilis, lingua facilis, procax loquela, nec*

Vide librum 12. ca. 15. 16. & 27.

Cap. 27.

vnquam

vnquam taciturnitatis amica, niſi cùm contra fratrem rancorem quendam in ſuo corde conceperit, ſitq́; ſilentium eius non compunctionis, & humilitatis, ſed ſuperbiæ, & indignationis indicium. Et ad ſatisfactionem læſi fratris ſemetipſum ſubmittere dedignatur, & ab illo ſibimet oblatam deſpicit, atque contemnit. Con-
Cap 30. cludit Caſsianus tandem huiuſmodi hominem cùm nihil ipſe didicerit, magiſtrum etiam aliorum fieri, & cum huiuſcemodi elatione cordis in perniciofiſsimum teporem, noxiumq́ue corruerit, & nec verus monachus, nec ſæcularis effectus ſit, etiam perfectionem ſibi ex hoc ipſo miſerabili ſtatu, & conuerſatione promittere.

Quod ſi adhuc inueſtigemus, quæ nam ſit ſuperbiæ huius origo;
Cap. 25. idem Caſsianus quodam loco ait, eſſe tepidum, & malè arreptum renunciationis principium, quod hominem de priſtino, ac ſæculari tumore ad Chriſti humilitatem deſcendere non permittit. Sed alio
Collat. 3 cap. 5. loco indicat aliquos tepefactos, quia de perfectę renunciationis gradu, quem tenuerat initio conuerſionis, & deinceps aliquo temporis ſpatio, ad vituperabilem finem reciderunt: quia nimirum ad ſæculi mores, ſuperbiamq́ue ſunt reuerſi.

Quanquam verò noſtrorum temporum conſuetudini pleraque ex dictis ſuprà non planè conueniunt; tamen difficile non eſt ad nos ea transferre: ſuperbia enim eadem eſt etiam apud nos, quare eiuſdem erit eadem vis, & proprietas, effectus iidem. Initium etiam nos facimus à mundi contemptu, & renunciatione rerum ſecularium. Hæc ſi tepida ſit, & imperfecta, vt vtinam non eſſet in multis, quid mirum ſi tepida ſequatur, aut nulla virtutum exercitatio? qualia enim initia poſita ſunt, talia cætera omnia ſequi neceſſe eſt.

Quoniam tamen tractatio hæc vtiliſsima eſt, afferam adhuc rei huius explicationem aliam, nobis, noſtriſque temporibus accommodatam. Indicia igitur hominis tepidi vt plurimum hæc eſſe cenſentur.

I. Orare ſine attentione, & feruore ſpiritus.

II. Meditari res diuinas ſine animi ſenſu, affectu, fructu.

III. Difficulter ſe expedire ab hominum frequenti, nec vtili congreſſione, & colloquio.

IV. Aegrè redire ad ſe ipſum, & nunquam, aut rarò admodum in corſuum diſsipatum animum cogere.

V. Examinare conſcientiam, & ſe ipſum inſpicere quaſi per tranſennam, & ſtrictim abſque compunctione, propoſito, & emendatione.

VI. Latè, libenterq; ſeſe diffundere in omnes res exteriores, non hominum ſalutis procurandæ, ſed tædij ſui mitigandi cauſſa.

Conſolari

Conſolari ſe quæſitis ſolatiis, ex rebus creatis, aut ex cogitationibus inanibus. VII.

Liberè de aliis loqui, & eadem libertate aliorum facta dictaue obſeruare, & reprehendere. VIII.

Grauiter ferre diſciplinam religioſam, ſi religioſus ſis, & omnem admonitionem, aut correctionem, quæ olim iucundiſsima fuiſſet, inſuauem, intempeſtiuam, intolerabilem exiſtimare. IX.

Ad otioſam vitam aſpirare, & ſubterfugere labores ad animarum auxilium fructuoſos, & neceſſarios, permittereque, vt earundem zelus omnino langueſcat; quæ grauis eſt culpa iis, quibus animarum cura aliqua commiſſa eſt. X.

Obedire maioribus, patribus ſpiritualibus, aut etiam legibus, quibus tenetur, ſine vlla animi contentione, immò cum faſtidio, lentè, frigidè, inuitè. XI.

Optare ſibi ab hominibus honorem haberi, & ab illis ſe multum amari, hominum blanditiis, & fortè etiam aſſentationibus delectari. XII.

Exiſtimare vacationem laborum ſuis meritis iam deberi, & immunitatem, qua careant alij, dandam ſibi. Et ſi hæc fortè alicui minima videantur, illa ſine dubio maiora ſunt, videlicet. XIII.

Frigere iam Sacramentorum vſum, nec ea amplius frequentare, vt inceperas. XIV.

Sacras conciones non audire, ſpirituales, & vtiles libros non euoluere, vel certè rarò, & faſtidioſius. XV.

Occaſiones peccatorum minimè vitare, vt antea, idcirco, quia tibi multum, tuiſque viribus fidis: quæ temeritas eſt maxima, atq; occultior ſuperbia, ita enim tepidus imprudens prouehitur in altum mundanorum fluctuum, fitque quo minus ſecum reputat, eò magis periculo propior. XVI.

Indulgere tibi, tuoque corpori deſeruire, & paulatim quicquid ſalutari pœnitentia aſtrinxeras, relaxare molliore viuendi ratione. XVII.

Memoria replicare priſtinos mores, & mundanorum hominum felicitatem, eoq; mentis cæcitate induci, vt mundi voluptates, & deliciæ, quæ prius ſomnia, ludibriaque, vti ſunt, videbantur, non diſpliceant, vt antea, arridere incipiant potius, ac præclara quædam bona videantur. XVIII.

Diuinos inſtinctus, quibus ad ſeueritatem vitæ, & Chriſtianam diſciplinam ſubinde excitaris, & impelleris, vel non aduertere, vel diſsimulare, & in aliud tempus differre, vel quod deterrimum eſt tepiditatis genus, etiam negligere. XIX.

XX. Spiritualibus patribus non auſcultare, vti conſueueras, & quanquam eorum conſilia præſens probas, abſentem facto ab eis diſcrepare, clam te ſubtrahere, & ab eorum magiſterio, curaque refugere.

XXI. Denique hac tepiditate tenentur hi, qui cum perfectioni ex inſtituti, & profeſsionis obligatione operam dare debeant, in hoc ſtudio negligentiſsimè ſe geſſerunt, occupati nimirum vel literarum, etiam ſacrarũ ſtudiis, vel aliis Eccleſiaſticis, & religioſis muneribus obeundis, quæ ſpecioſa ſunt, & gloriolæ ſeges. Hi quanquam aduertunt, ſe ad ſummum perfectionis gradum iam perueniſſe oportere, aut ab eo certè non longè diſtare, & in primo gradu adhuc hærere, hoc eſt, non vrgeri ſe mortiferi peccati conſcientia, optant quidem ſe ipſos corrigere, & excitare è ſomno deſidiæ ad laborẽ abnegationis, & virtutis; differunt tamen, & procraſtinant, nec adhibent quæ neceſſaria ſunt, ad tam præclarum finem conſequendum: immo, quæ malitioſa tepiditas eſt, cùm ſeipſos animosè vincendo, ac veterem hominem, cuius non exiguam partem retinent, exuendo, diuinæ voluntati ſubiicere omnino deberent, toti ſunt in conquirendis rationibus, quibus diuinam voluntatem ad ſua ſtudia reuocare poſsint: & ij eſſe ſine conſcientiæ ſcrupulo, qui eſſe nequeunt ſine tepiditatis nota.

Sed iam proponamus remedia tanto malo opportuna.

Primum remedium. Primum ſit diligens conſideratio periculi, in quo poſitus eſt neſciens homo tepidus: quod non vnum eſt, nec parui momenti, ſed multiplex, atque grauiſsimum.

Primum periculum. Primum eſt periculũ recidendi in peccata, quibus olim ante conuerſionem detinebatur. nam ſi praui habitus, qui poſt cõuerſionem, vt diximus, remanent in homine, per continuam abnegationem non extrahantur radicitus, intermortua vitia refundunt, & hominem in actiones, quæ ex iis oriuntur, inducunt.

Secundum periculum. *Tertia partis Paſtor cap 35.* Secundum eſt periculum, ſi non redeundi ad priſtina flagitia, perdendi certè omnem fructum vitę benè inſtitutę. *Si enim*, inquit S. Gregorius, *quod videtur gerendum, ſolicita intentione non creſcit, etiam quod fuerat benè geſtum, decreſcit. In hoc quippe mundo humana anima quaſi more nauis eſt contra ictum fluminis condeſcendentis, vno in loco nequaquam ſtare permittitur, quia ad ima relabitur, niſi ad ſumma conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionem non ſubleuat, ipſa operandi remiſsio contra hoc, quod operatum eſt, pugnat. Hinc eſt enim quod per Salomonem dicitur: Qui mollis, & diſſolutus in opere ſuo fuerit, frater eſt ſua opera diſsipantis: quia videlicet qui bona cœpta diſtrictè non exequitur, diſſolutione negligentiæ manum deſtruentis imitatur. Hinc Sardis Eccleſiæ ab Angelo dicitur: Eſto vigilans, & confirma cætera, quæ moritura erant, non inuenio opera tua plena coram Deo meo. Quia ergo plena co-* *Prouerb. 18.* *Apocal. 3.*

ram

ram Deo eius opera inuenta non fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant geſta, prædicebat: Si enim quod mortuum in nobis eſt, ad vitam nō accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quaſi adhuc viuum tenetur.

Tertium eſt periculum maioris alicuius ruinæ, quę quanquā non impendere fortè videtur, eſt tamen certa, ni tepor iſte excutiatur ex animo. *Lapſus*, inquit Caſsianus, *quiſpiam nequaquam ſubita ruina corruiſſe credendus eſt, ſed aut prauæ inſtitutionis deceptus exordio, aut per longam mentis incuriam palatim virtute animi decidente, & per hoc ſenſim vitiis increbreſcentibus, caſu miſerabili concidiſſe. Ante contritionem enim præcedit incuria, & ante ruinam mala cogitatio: quemadmodum domus nunquā ad ruinam ſubitaneo procumbit impulſu, niſi aut antiquo vitio fundamenti aut longa inhabitantiū deſidia ſtillicidiis primùm pauciſsimis penetrantibus corrupta ſenſim fuerint munimenta tectorū, quibus per vetuſtā negligentiam in maiorē modum patefactis, atq; collapſis riuatim poſthæc influit pluuiarū, imbriumq́; tempeſtas. In pigritiis enim humiliabitur contignatio, & in ſegnitie manuum ſtillabit domus. Et Salomon aliis verbis: Stillicidia eiiciūt hominē in die hiemali de domo ſua.* Quo loco Caſsianus pergens ibidē pluribus verbis, ait ſtillicidia eſſe minuta paſsionū irritamenta, quę initio neglecta, & non mortificata corrumpunt paulatim tigna virtutum, & introducunt imbres vitiorum, vt tempore hiemis, hoc eſt, tentationis diabolicæ mens de ſua poſſeſsione deturbetur.

Tertium periculum.
Coll 6 cap. 17.
Prouerb. 16.
Sec. 70.
Eccleſ. 10.
Prouerb 7.
Sec. 70.

Quartum eſt periculum maximum omnium, nunquā emergendi ex gurgite tepiditatis: eius enim hæc vis eſt, & impotentia, vt quem ſemel abſorbuit, retineat ſemper. *Sicut ante teporem*, ait S. Gregorius, *frigus ſub ſpe eſt, ita poſt frigus tepor in deſperatione: qui enim adhuc in peccatis eſt, conuerſionis fiduciam non amiſit: qui verò poſt conuerſionem tepuit, & ſpem, quæ eſſe potuit, de peccatore, ſubtraxit.* Quod dictum nemo non videt, quàm ſit planè formidandum. Hoc idem Caſsianus ita exaggerat: *Rectiſsimè pronunciatur eſſe deterior* (qui tepidus eſt) *quia facilius ad ſalutarem conuerſationem, ac perfectionis faſtigium carnalis quis accedit, quàm is, qui profeſſus monachum, nec tamen viam perfectionis arripiens ſecundùm regulam diſciplinæ, ab illo ſemel ſpiritalis ignis feruore diſceſsit. Ille namq; corporalibus ſaltem vitiis humiliatus, atq; immundum ſe ſentiens contagione carnali ad fontem veræ purificationis, ac perfectionis culmen quandoq; compunctus accurrit. Nam qui ſemel tepido exorſus initio, non ea humilitate, ac feruore, quo debuit iter huius profeſsionis arripuit, infectus ſemel hac miſerabili lue, & in ea quodammodo reſolutus, nec ex ſeſe vlterius perfecta ſapere, nec alterius poterit monitis erudiri. Dicit enim quia diues ſum, & neſcit, quia miſer eſt, & miſerabilis. In eo factus ſeculari deterior, quod nec miſerum ſe, nec cæcum, nec monitis indigere cognoſcit.*

Quartum periculum.
Tertia partis Paſtor. cap. 35.
Coll 4. cap 19.
Apocal. 3.

Secundum remedium eſt: quamuis non ſubeſſent tepori ſuprà ſcripta pericula, ſtatus ipſe hominis tepidi infelicisſimus eſt, in quo

Secundum remedium.

tepidus quietus eſſe non poteſt longo tempore, quin agitetur cogitationibus,& ſcrupulis,& tædium ipſum,quo tenetur,etiamſi deſint alia, non poteſt non eum angere, atque conficere. Quæ ſingularis eſt Dei prouidentia, vt ſe cognoſcat infelix, & proprio coactus malo *Ibidem.* morbo ſuo remedium quærat. S. Bernardus ſic depingit huiuſmodi animæ quaſi ſectionem,& in contrarias partes diſtractionem. *Vtinam hæc,*inquit,*vt intellectum admonent,moueant & affectum,ne ſit intus amariſſima contradictio,& diuiſio moleſtiſſima, dum hinc quidem ſurſum trahimur,ſcilicet intellectu, & cognitione;ſed retrahimur inde deorſum,ſcilicet affectu, & tepiditate.* Subiicit deinde deſcriptiones feruentis,& tepidi initio capitis poſitas,& addit: *Non tibi horum tepidorum vita inferno penitus appropinquare videtur, dum intellectu affectui, & affectu intellectui repugnante, neceſſe habent mittere manum ad opera fortium,qui cibo fortium minimè ſuſtentantur.ſocij planè tribulationis,ſed non conſolationis. Exurgamus,obſecro,quicunque huiuſmodi ſumus,reſarciamus animam,ſpiritum recolligamus,abiicientes pernicioſam tepiditatem, etſi non quia periculoſa eſt, & Deo ſolet etiam vomitum prouocare, certè quia moleſtiſſima,plena miſeriæ,& doloris,& inferno planè proxima,vmbra mortis iure cēſetur. Et ſi quærimus,quæ ſurſum ſunt, etiam ſapere,& prælibare interim ſtudeamus.* Quod ſi faſtidij huius ſenſus non percipitur à tepido, hoc ſignum eſt,eum planè ſomniculoſum eſſe,& in eas tenebras iam corruiſſe, quæ veterno propiores ſunt, iamq; carere ſtimulo ad eum excutiendum, quod ſolum ex maioribus Dei donis illi reliquum erat, vt illi durum eſſet contra ſtimulum calcitrare, haberetque vel inuitus,quo ſe ipſum excitaret.

Tertium remedium. Tertium remedium eſt, vt qui ſe eò præcipitem actum intelligit, ſi tamen intelligit, intelligat etiam Dei ſibi iram imminere;ac proinde præoccupet faciem eius in confeſsione. Adeat ſpiritualem medicum, & magiſtrum, eique ſe totum recognoſcendum, & regendum tradat: reputetque ſecum non aliam ad ſe ipſum recuperandum, ſupereſſe rationem, quàm ſi cum maxima humilitate, & ſimplicitate patri,& magiſtro ſui ſpiritus ſe tanquam puerum erudiendum,& gubernandum in omnibus præbeat.nam feruorem ſpiritus, quem languentem, & ſopitum reddidit tepiditas,& ſuperbia,non exuſcitabit, aut reſtituet, niſi ſui ipſius efficax abnegatio,atque humilitas. Et hæc de prima tepiditate.

De

De ſecunda ſpecie tepiditatis ſpiritus.

CAPVT XX.

ALTERA tepiditas ſpiritus, ſuperiore hactenus explicata multò tetrior, & deteſtabilior eſt, quippe quæ cum peccato mortifero vt plurimum coniuncta ſit: quamobrem frigus potius, quàm tepor nominari debuerat; à Patribus tamen tepiditas dicitur, vel quia eſt effectus ſuperioris, vel quia illam refert, vt imago quædam ipſius. Neque enim qui hac ratione tepidus eſt, ita perfrictæ frontis eſt, vt ſanctimoniæ alicuius ſpeciem non præ ſe ferat: ſed decipitur potius errore opinionis ſuæ, aut cæca aliqua, & inani cupiditate rerum terrenarum.

Duo igitur ſunt genera tepidorum hominum, hac videlicet poſteriore tepiditate laborantium. Aliqui enim ſunt, qui amant quidem, & eligunt meliorem, & fortè etiam perfectam viuendi rationem, non ſe tamen expediunt ab iis negotiis, & occaſionibus, quæ eos, vel in peccatis detinent, vel ne progrediantur in virtutis ſtudio, remorantur. De his S. Gregorius in illa verba Iob: *Conſiderate ſemitas Theman, itinera Saba; Theman* ait, *auſter, Saba rete interpretatur. Quid hîc per auſtrum, qui afflata teporibus membra diſſoluit, niſi fluxa viuendi remiſſio: quid per rete niſi actionis obligatio demonſtratur? Qui enim diſſoluta mente ea, quæ terrena ſunt, appetunt, nec greſſu libero ad Deum pergunt, ipſi ſe ſuis inordinatis conatibus ligant, cumq́; ſe fluxis conuerſationis ſuæ actibus implicant, quaſi remanſuros in retis vinculis pedes ponũt.* Vt enim paulò ſuperius quoſdam ad deuictas iam culpas retrahi per aperta quædam, & non deuicta vitia, diximus; ita nonnulli ad ea, quæ reliquerant, redeunt per quædam, quę vel honeſtatis nomine, vel laudis honore pallientur.

Primum genus horum tepidorum.

Lib 7 moral. cap 14.

Ad hoc genus reducit S. Gregorius eos, qui vocati ad perfectionem, animo reſpondent, non facto: cùm non relinquant bona temporalia, quorum peruerſo deſiderio tenentur. *Diſſolutis itaq;*, inquit, *greſſibus in rete ambulant, qui dum mundum perfectè non deſerunt, ſemetipſos gradiendo obligant, ne gradiantur.* Item illos, qui abnegato amore bonorum terrenorum, cùm pluſquam neceſſe eſt, carnis propinquos diligant, retracti exterius à cordis parente diuiduntur. *Quò itaq;*, ait, *iſti niſi in rete ambulant, quos à præſenti ſæculo inchoata iam vita perfectio ſoluerat, ſed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat?* S. Bernardus etiam de hoc eodem tepore ſcribens ſic ait: *Tepeſcimus proceſſu temporis à feruore conuerſationis noſtræ: paulatim refrigeſcit charitas, abundat iniquitas, vt conſu-*

Serm 3. de Annunciatione.

memur carne, qui ſpiritu cœperamus: inde enim eſt, vt minus ea ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis, indeuoti pariter, & ingrati. Timorem Domini relinquimus, religioſam omittimus ſolitudinem: verboſi, curioſi, faceti etiam detractores, & murmuratores, vacantes nugis, fugitantes labores diſciplinæ, quoties ſine nota id licet, quaſi verò confeſtim fit etiam ſine noxa. De iiſdem alibi dicit, eos eſſe, *qui ſcurrilitates, detractiones, iactantiæ, & impatientiæ verba non reputant: facilè contriſtant proximos, puſillorum ſcandala paruipendunt, ad increpationem aliorum aut dormitant, aut iraſcuntur, pſallunt cum aliis, ſed ineptias meditando, & ne ipſo quidem tremendo Angelis participare verentur Dominici corporis Sacramento.*

Sermone cōtra ingratitudinē.

Secundum genus tepidorum. Alij verò homines tepidi reperiuntur, qui tepore languefacti, in ea peccata labuntur, quæ nulla ratione poſsint excuſare. Hæc autem multa ſunt, & magna.

Primum peccatum. *Lib 5. moral. cap. 22.* Primum eſt cogitatio, & oblectatio libidinoſa, & turpis, quam in hominem otioſum nullo negotio immittit diabolus. *Sunt nonnulli,* inquit S. Gregorius, *qui mundi quidem actiones fugiunt, ſed nullis virtutibus exercentur, hi nimirum torpore, non ſtudio dormiunt: quibus plerunq; contingit, vt quanto ſecurius ab externis actionibus ceſſant, tanto latius immunda in ſe cogitationis ſtrepitum per otium congerant. Vnde ſub Iudææ ſpetie per Prophetam torpens otio anima defletur, cùm dicitur: Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt Sabbata eius. Hoſtes enim Sabbata videntes irrident, cùm maligni ſpiritus ipſa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt: vt vnaquaq; reproba anima quæ remota ab externis actionibus ſeruire Deo creditur, eò magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur.*

Thren. 1.

Secundum peccatum. *Lib. 10 cap 3.* Secundum peccatum poſt illa, quę antè retulimus ex S. Bernardo, detractiones nimirū, murmurationes, diſciplinæ fugam, & ſcandala, eſt apoſtaſia à religione. Scribit enim Caſsianus huiuſmodi animam, inimicorum machinis impetitam, acediæ ſpiritu fatigari, ita vt poſtquam non repugnando, ſed fugiendo, & varia ſolatia, quibus diſtrahatur quęrendo, locum dederit tentationi, tandem eò hominem impellat, vt militiæ ſuæ fugitiuus, ac deſertor CHRISTI miles effectus, implicet ſe negotiis ſecularibus, ei, cui ſe probauit, minimè placiturus. quam rem, turpiſsimum ſaltum appellat S. Bernardus: cuius locum poſtea proferemus in tractatione de tentationibus.

2. Tim 2.

Tertium peccatum. *In Pſalm. 106.* Tertium eſt peccatum deſperationis: de quo S. Auguſtinus: *Iam faſtidium patiuntur, faſtidio languent, faſtidio periclitantur: niſi fortè putas, occidi eos fame potuiſſe, & non poſſe faſtidio. Vide quid ſequatur, cùm dixiſſet: Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, ne quaſi eos putares de ſatietate ſecuros, non magis videres de faſtidio morituros, & appropinquauerunt,* inquit, *vſq; ad portas mortis.* Quod exprimit adhuc apertius Caſsianus allatis exem-

Lib. 9. cap. 9.

plis

plis Cain,& Iudæ. Quanquam verò priores tepidi, non ita malè videntur habere ſicut poſteriores,omnes tamē remediis indigent non vulgaribus.

Primum remedium eſt, propoſitum, & deliberatio ſimilis illi,in qua Dauid erat,cùm dixit: *Ego dixi,nūc cœpi*. Qui enim hoc tēpore languet,gratia Dei deſtitut⁹ eſt,hoc eſt,peccator eſt,Dei deſertor,& inimicus,non minus Dei auxilio ſupernaturali,& multo indigēs,quàm quilibet alius peccator,qui diuinæ gratiæ particeps nō ſit:immò fortaſſe magis. grauior enim caſus huius eſt, quo ex altiore ſanctitatis gradu delapſus eſt.Quare intelligat,ſibi planè deliberandum eſſe,de nouo vitæ genere inſtituēdo, & inchoandum ab anteactæ vitæ pœnitentia non aliter,ac faciunt meretrices,& publicani,cùm ad Dominū conuertuntur. Ideò iiſdem prorſus rationibus iuuari velit, quibus prędicti peccatores vtuntur,cùm emergunt ex peccatorum cœno:iis nimirum,quæ generent,nutriantq; ſpiritum veræ contritionis:deinde hominem rapiant ad integrè, & ex animo confitenda, & per pœnitentiæ Sacramentum ſuperioris vitæ peccata eluenda magna cum humilitate,& lachrymis: oportere deniq; exerceri ſe ſtrenuè in corporis,& animæ mortificatione,& orationibus ad Deum, ſuperoſq́ue omnes,& omni cautione prouidendum, vt ſeſe abſtrahat quàm maximè ab omnibus otij, & peccati occaſionibus, & incitamentis, dedatq; ſe ex animo virtutum ſtudiis, & ſpiritualibus exercitationibus ſub prudentis, & pij magiſtri ſeuera diſciplina. ad quod præter prædicta,& omnia illa,quæ cùm inſtitueremus Incipientem,primo libro diximus,neceſſaria eſt aliqua ſaltem ad tempus ſeceſsio in locum aliquem ſecretiorem,& à ſeculi ſtrepitu remotiorem, in quo ſe mens planè colligat,& ad vitam deinceps melius traducendam comparet. Si enim hoc faciunt ſancti viri,vt ſe conſeruent, vt latè docet S.Gregorius,quid faciendum erit peccatoribus cùm reſipiſcunt,vt ſe recuperent, & ad priſtinum ſtatum reducant? ad hoc autem ſequentia monita non parum iuuare poſſe videntur.

Primum remedium.
Pſalm. 76.
Lib. 5. moral. cap. 22.

Secundum remedium eſt mortis, & aliorum nouiſsimorum meditatio: *Monet horror in exitu,* inquit S.Bernardus, *dolor in tranſitu, pudor in conſpectu gloriæ magni Dei. Vnde nobis iſta diſsimulatio eſt fratres mei? Vnde tàm pernicioſa tepiditas? Unde hæc ſecuritas maledicta? Quid ſeducimus miſeri noſmetipſos? Forſitan iam diuites facti ſumus, forſitan iam regnamus? nónne oſtium domus noſtræ horribiles illi ſpiritus obſident? nónne exitus noſtros laruales illæ facies præſtolantur? quis ille pauor erit, ô anima mea, cum dimiſſis omnibus, quorum tibi eſt tam iucunda præſentia, tam gratus aſpectus, cohabitatio ipſa tam familiaris, ſola ingrediens incognitam penitus regionem, occurſantia*

Secundum remedium.
Sermone de ſex tribulationibus.

ſantia tibi cateruatim ruere teterrima illa monſtra videbis? quid tibi in die tantæ neceſſitatis occurret? quis tuebitur à rugientibus præparatis ad eſcam? quis conſolabitur? quis deducet? Reuocanda etiam in memoriam ſunt exempla diuinæ animaduerſionis in huiuſmodi homines, qui vel tepidè vixerunt, vel tepiditate acti ſunt in immania illa præcipitia peccatorum, quæ recenſuimus: ſunt enim multa, manifeſta, & planè horribilia. principem locum tenent exempla Cain, Iudæ, Ananiæ, & vxoris, ſed plenæ ſunt hiſtoriæ & antiquæ, & recentiores.

Tertium remedium.

Tertium remedium eſt, conſiderare Deo maximè odioſam eſſe hypocriſin, & duplicitatem. Euangelia abundant concionibus, & minis Domini noſtri IESV CHRISTI aduerſus hypocritas. Et S. Bernardus ſic ſcribit: *Simplex natura ſimplicitatem cordis exquirit. Deniq;, Et cum ſimplicibus ſermocinatio eius: vir duplex animo inconſtans eſt. Non poteſt quem quæritis inueniri ab his, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Æternitas eſt, quæ niſi perſeueranter quæſita non inuenitur. Væ peccatori terram ingredienti duabus viis: nemo enim duobus dominis ſeruire poteſt. Ne hanc quidem duplicitatem amat integritas illa, perfectio illa, illa plenitudo, indignum eſt enim ei, vt inueniendam ſe præbeat, niſi perfecto eam quæſieris corde. Ceterùm ſi odibilis eſt canis reuerſus ad ſuum vomitum, & ſus lota in volutabro luti, ſed & ipſum quoque, quem inuenerit tepidum, ex ore ſuo euomere incipit Deus, ſimulator, & proditor vbi parebunt? ſi maledictus, qui facit opus Dei negligenter, qui fraudulenter fecerit, quid meretur? Fugiamus hanc duplicitatem, cariſſimi, & à fermento Phariſæorum omnimodis caueamus. Si nolumus fruſtrà quærere Dominum, quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perſeueranter: vt nec pro illo quæramus aliud, nec cum illo aliud, nec ab illo ad aliud conuertamur.*

Sermone 2. de altitudine cordis.
Prou. 3.
Iacob. 1.
Luc 8.
Matth. 6.
Prouerb. 26.
2. Pet. 2.
Hierem. 17.
Matth. 16.

Quartum remedium.

Quartum remedium eſt intueri vitam tepidorum: fieri enim non poteſt, vt ea cognita, nobis non maximè diſpliceat. Quod ergo diſplicet nobis in aliis, emendemus in nobis. Idcirco inquit S. Gregorius: *Scribitur in Iob, Conſiderate ſemitas Theman, auſtri inquam, ſiue teporis: quia quæ,* inquit, *in nobis minus diiudicanda credimus, quàm ſint turpia in aliorum actibus cognoſcimus. Sicq; fit vt ad ſemetipſam mens redeat, & agere quod reprehendit, erubeſcat: quaſi enim à ſpeculo fœda facies diſplicet, cùm mens à vita ſimili, in ſe ipſa quod auerſetur, videt.*

Ibidem.

De

De puſillanimitatis abnegatione, ex eaque enaſcentibus ſcrupulis.

CAPVT XXI.

DE puſillanimitate hîc agimus, quia à S. Gregorio tribuitur acediæ, tanquam eius partus. Et in Euangelio ſeruus, qui Domini ſeueritatem reformidãs fatetur ſe pecuniam eius abſcondiſſe, ne in ea negotiaretur, appellatur à Domino malus, & piger. *Matth. 25.* Et eſt vtilis proficienti hæc tractatio, quia puſillanimitate nõ rarò impeditur multorum ſpiritus progreſſus: nam multi, vt idem S. Gregorius explicat, in miſeriis per puſillanimitatem non ſubſiſtunt: animo enim cadunt tentationis tempore, minuſq́; ſe poſſe putant, quàm reuera cum Dei gratia poſſunt. *In primum caput Iob. cap. 11.* quæ puſillanimitas eſt, planè contraria animi magnitudini, qua nixi cum Apoſtolo dicere audemus: *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* *Phil. 4.* Qua de re ſæpe ſcribit idem S. Pater in moralibus, quodam loco ſic: *Tunc nempe tempore tentationis, omne bonorum noſtrorum gaudium vertitur in pauorem pœnarum. Tunc iniquos nos eſſe deprehẽdimus, qui ſanctos paulò antè credebamus. Tabeſcit mens, ſtupent oculi, omne, quod prius proſperum arridebat, euaneſcit, lux ipſa faſtidio eſt: ſolæ ſe in animo tenebræ mœroris effundunt, nihil, quod delectet, aſpicitur, triſte eſt quidquid occurrit.* *Lib. 13. moralium, cap. 17.* Et alio loco: *Dum ſe,* inquit, *homo in perturbatione conſpicit, penè amiſiſſe quod fuerat, fluctus in ſe innumeros, tumultuſq́; coaceruat, modò tranquillitatem ſuam, quia perdidit, dolet, modò ne vſq; ad praua opera corruat, pertimeſcit: modò in quo culmine ſteterat, meminit: modò in quo vitiorum profundo per delectationem iaceat, attendit: modò ad reſumendas vires ſe reparat; modò ſe eas poſſe reſumere, quaſi victus iam, fractuſq́; deſperat.* *Lib. 27. moralium, cap. 28.*

Præter prædictas tenebras mentis, & animi perturbationes ex puſillanimitate, exiſtit mœror quidam euentuum futurorum minimè neceſſarius, & valde noxius. De quo S. Chryſoſtomus: *Puſillanimitatis,* inquit, *maximæ eſt, eorum gratia, quæ nec dum contigerunt, incertumq́; eſt, an euentura ſint, mœrore iam nos, ac dolore conficere.* *De Dei prouidentia, lib. 2.*

Sed ex puſillanimitate maximè oriuntur in proficientibus anguſtiæ conſcientiæ, quibus in via ſpirituali nonnunquam, Deo permittente, probãtur. De quibus idem S. Gregorius nonnulla ſcribit: *Conuerſi animum,* inquit, *ita ſpina tentationis conturbat, vt ſæpe percuſſione ſubita penè ſuperari ſe ſentiat, eiuſq́; vulnus medullitus inflictum exitialiter pertimeſcat. Plerunq; verò ipſi tentationum ſtimuli dum in vſum veniunt, dilatantur, & non quidem acriores, ſed longiores exiſtunt; minus dolent, ſed magis inficiunt, quia* *Lib 24. moralium, cap. 7.*

dum menti diutius adhærent, tanto ſiunt minus pauendi, quanto magis aſſueti. Inter ergo hæc, depreſſa mens huc, illucq́; diſtenditur, & multiplicibus tentationum æſtibus diſsipatur, & ſæpe hinc inde diſsipata cui tentanti vitio obuiet, vel quod primum impugnet, ignorat. Vnde plerunq; euenit, vt dum nimis inſurgentia vitia cruciant, dum repugnantis animum iam iamq́; in lapſum deſperationis inclinant, conuerſus quiſq; hanc ipſam ſublimitatis viam, quam ſibi ad remedium elegit, expaueſcat, & quaſi in ſummo eductus titubat, qui in imò ſolidius ſtabat. Vnde abo-
Lib 32 moralium, cap. 17. *minabilis ei fit in vita ſua panis.* In illa autem verba Iob: *Nerui teſticulo-*
Iob 40. *rum eius perplexi ſunt. Hoc ideò,* inquit, *quia ſuggeſtionum illius argumenta implicatis inuentionibus illigantur, vt pleroſq; ita peccare faciant, quatenus ſi fortaſſe peccatum ſugere appetant, hoc ſine alio peccati laqueo non euadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquã ſe ab vna ſoluere valeant, niſi in alia conſentiant*
Primũ exemplum. *ligari.* Profert ſanctus Pontifex exempla tria, primum mundani hominis, qui iureiurando aſtrictus ſecretò habiturum ſe dicta, factaúe amici, reſciens deinde illum velle mortem afferre marito adulteræ,
Secundum. neſcit quid agat. Secundum hominis religioſi, qui cum obtemperare ſpirituali magiſtro ſtudio perfectionis ſtatuerit, perplexus eſt, cũ
Tertium. videt; eum aliquid contra Dei præcepta iubere. Tertium hominis Eccleſiaſtici, qui perſoluto pretio ſacerdotium obtinuit, & officium animarum regendarum, cuius culpæ cùm poſtea pœnitet, veretur ne grauius peccet, ſi ſe abdicet eo munere cum animarum ſibi commiſſarum detrimento.

Ad idem quoque propoſitum habet quædam S. Auguſtinus in
Epiſtola 250. epiſtola ad ſanctum Paulinum ſic ſcribens: *Omnis quæſtio, quæ agentes, quærenteſq́; conturbat homines, qualis ego ſum, illa eſt, quonam modo viuendum ſit, vel inter eos, vel propter eos, qui nondum viuere moriendo nouerunt. Plerunque enim videtur nobis, quod niſi eis aliquantulum congruamus ad ea ipſa, vnde illos extrahi cupimus, nihil cum eis ſalubriter agere poterimus: quod cùm facimus, talium delectatio ſubrepit & nobis, vt ſæpe etiam loqui vana delectet, auremq́; præbere loquentibus, nec arridere tantùm, ſed etiam riſu vinci, ac ſolui: ita puluereis quibuſdam, vel etiam luteis affectibus noſtras animas aggrauantibus, laborioſius, & pigrius leuamus ad Deum, vt viuamus euangelicam vitam, moriendo euangelicam mortem. Quod ſi aliquando ſucceſſerit, ſtatim ſubiicietur euge euge non ab hominibus, ſed in quodam intus ſilentio. Quid dicam de vindicando, vel non vindicando, cùm ſæpe accidat, vt ſi in quempiam vindicaueris, ipſe pereat, ſi inultum reliqueris, alter pereat?* Et poſt multa: *Qui,* inquit, *in his omnibus timor, mi Pauline ſancte homo Dei? quis tremor? quæ tenebræ? nônne putamus de hic*
Pſalm. 54. *eſſe dictum, Timor, & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ. Ecce elongaui fugiens, & manſi in deſerto. Veruntamen in deſerto ipſo fortaſsis expertus eſt, quod adiungit, Expectabam eum, qui ſaluum me fecit à puſillanimitate, &*

tempeſtate. Quid? ipſa diuina eloquia nónne palpantur potius, quàm tractantur à nobis? nónne in multis ſi non ſecundùm carnem homo ſapiat, quam mortem dicit eſſe Apoſtolus, magno ſcandalo erit ei, qui adhuc ſecundùm carnem ſapit? vbi & dicere quid ſentias, periculoſiſſimum, & non dicere, laborioſiſſimum, & aliud quàm ſentis dicere, pernicioſiſſimum eſt. Et poſt alia concludit: *Quis mihi dabit pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? ſiue quia pericula, in quibus quiſq; verſatur, grauiora ſunt, quàm inexperta, ſiue quia reuera ita eſt, qualibet puſillanimitas, tempeſtaſq; deſerti mihi videtur minus eſſe moleſta, quàm ea, quæ vel patimur, vel timemus in turbis.*

Rom. 8.

Alij etiam ſunt ſuperioribus ſimiles affectionis huius effectus: & præſertim varia ſcrupulorum genera, quæ ſanè longum eſſet numerare, nec neceſſe eſt. Attingamus tamen pauca: hinc enim magna ex parte ortum habent tentationes contra fidem, quæ aliquando moleſtiſsimæ ſunt: curioſitates, & dubitationes de prædeſtinatione propria, de diuina præſcientia, diffidentia, & metus ſalutis conſequendæ, vel ob occulta peccata, vel ob magnas difficultates, quibus obſtructa cernitur via: impotentia paſsionum animi, & carnis, ob quas etiam Apoſtolus infelicem ſe nominat: turba, & importunitas prauarum cogitationum, motionum animi, affectionumúe, quibus ſæpenumero an voluntate conſentiamus, grauiter ambigimus: vanæ gloriæ ſtimuli, ſuſpiciones, odia, temeraria iudicia, formido dati ſcādali, aut verbo, aut facto, famæ ablatæ, & aliorum ſimilium. Spiritus deniq; blaſphemiæ, quo aliquando, Deo permittente, pulſantur etiam viri valde pij, ac religioſi.

Rom. 7.

Primum remedium eſt ſpes de diuina prouidentia, ad quam tempore, quo confligimus cum puſillanimitatis angoribus, magnoperè nos erigere debemus: *Quos populos cogitationum*, ait S. Gregorius, *non per ſe, ſed per diuinæ protectionis auxilium Propheta ſubigere ſe poſſe præſumpſerat, cùm dicebat, Protector meus, & in ipſo ſperabo, qui ſubiicit populos ſub me. Sanctis quippe mentibus populi ſubiguntur, cum ab eis per districtæ ſeueritatis præſentiam, cogitationes ſtultæ diſſiliunt, vt non per abrupta phantaſmatum rapiant.* Atque hoc eſt

Primum remedium.
Lib. 27. moral. cap. 28.
Pſalm. 17.

Secundum remedium, Magno nimirum animo repugnare, & ſeſe obiicere turbę illi phantaſmatum, diuino auxilio confidendo: *In tentatione,* inquit idem S. Gregorius, *deprehenſus tenebras mœroris incide, ne qui in tranquillitate de te alta ſenſeras, in perturbatione quoq; deterius cogitationum caligine te confundas.* Id autem maiori à nobis animi contentione præſtandum eſt, quo hæc perturbatio mœroris, pluribus nos incommodis afficit, quàm aliæ, vt monuit S. Chryſoſtomus.

Secundum remedium.
Ibidem.
Lib. 2 de prouidentia Dei.

Tertium remedium, non paruo ſolatio eſt puſillanimi humilita-

Tertium remedium.

tis ſtudium,& conſideratio vtilitatis, quæ percipi poteſt ex hac tentatione,ob quam à Deo viris etiam probis permittitur. Hæc autem duplex eſt: prior eſt humilitas, qua proſternitur occultior quædam ſuperbia, quæ ſanctis viris, & bonis actionibus inſidiatur: qua de re poſtea: poſterior eſt animæ purgatio quædam, qua abſumitur amoris proprij affectio illa,qua ſibi nonnunquam placent pluſquam par eſt,boni viri,ſeq; ſeipſis,ſuiſq; moribus oblectant: quod non abeſt etiam à ſuperbia: *Et quia ſæpe anima*, inquit S.Gregorius,*alicuius boni ſibi conſcia, cùm virtutes ſuas ſibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione paſcitur,& quaſi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur: bene dicitur, quod tentatione pulſante marceſcunt oſſa, quia dum propria infirmitas tẽtatione interrogante cognoſcitur,omnis illa noſtrarum virium,velut pinguis,viridiſq; gratulatio, ſubitò anxietatis mœrore, ſiccatur: & qui nos alicuius eſſe momenti, bona noſtra penſando, credidimus, pulſati paulò amplius, perituros nos iam iamq; formidamus.* Humilitati igitur operam det qui vexatur à ſcrupulis, & hi euaneſcent ſenſim.

Lib.23. moralium,cap.16.

Quartum remedium. *Lib.2. de prouidentia.*

Quartum remedium eſt S.Chryſoſtomi: *Certum eſt*,inquit,*Chriſtianum, ſi quando triſtatur, duas tantùm habere mœroris cauſſas, vel cùm ipſe, vel cùm proximus offendit Deum.* Dices, hoc ipſum eſt quod me excruciat,vereor enim, ne Deum offenderim, cogitatione, aut voluntate, cùm id minus volo, aut cogito. Ergo afferendæ ſunt aliquæ veluti regulæ, ad quas ſe ipſum dirigat,qui ſpinoſis hiſce cogitationibus pungitur.

Prima regula. *Lib.de vera relig cap.14.& 1. Retract.c.13.*

Prima regula eſt omnium ſanctorum Patrum, ſed S.Auguſtini maximè: *Peccatum ſi voluntarium non eſt, peccatum non eſt.* Quandocunque igitur certum nobis eſt, voluntate peccato non conſenſiſſe nos, certum etiam eſt,peccatum à nobis commiſſum non eſſe. Quæ regula præſentaneum remedium eſt aduerſus ſcrupulos,qui inſurgunt in animo de culpa mortifera: neque enim mens de ſua ſalute ſolicita facile huiuſmodi peccatum admittit: quippe cui planè deliberatum eſt quidlibet,mortem etiam ipſam potius ſubire, quàm Deum grauiter offendere.

Secũda regula. *Lib.32. moralium,cap.17.*

Secunda regula eſt S.Gregorij, & eo pertinet,vt quando ſcrupuli plerunque videntur potius, quàm ſint peccata, præponamus minora maioribus repudiatis: *Dum mens*,inquit,*inter minora, & maxima peccata conſtringitur, ſi omninò nullus ſine peccato euadendi aditus patet, minora ſemper eligantur: quia qui murorum vndiq; aditum ne fugiat, clauditur, ibi ſe in fugam præcipitat, vbi breuior murus inuenitur.* Affert autem exemplum Apoſtoli, qui per indulgentiam permittit, vt ad euitandam fornicationem,vxor ducatur. Ex quibus intelligitur ſanctum Gregorium

1.Cor.7.

loqui

loqui de peccatis mortalibus, & venialibus, vt videlicet ad illa declinanda, ſi non aliter poſſumus, potius in hæc incidamus: quod explicat cùm addit: *Cùm in dubiis conſtringimur, vtiliter minimis ſubdimur, ne in magnis ſine venia peccemus*, quæ omnia ſic accipienda ſunt, vt primò intelligas, Deum permiſſurum nunquam, vt ita perplexus ſis, vt in alterutrum peccatorum mortalium tibi ſit incurrendum omnino: hoc enim alienum eſt ab infinita bonitate Dei. Mors ſubeunda eſt, ſi ita neceſſe eſt, ne vel minimum mortale peccatum committatur. atque hæc eſt voluntas Dei in ſacris literis quàm maximè clara, atque teſtata. Permittit igitur S. Gregorius, vt ad declinandum mortale, ſi aliter nulla ratione fieri poteſt, eligatur veniale.

Atque addendum eſt ad hanc regulam, ſperandum eſſe de diuina prouidentia, affuturum ſemper Deum viris bonis, & ſingulari ope illis in huiuſmodi diſcrimine ſubuenturum, vt nec etiam in veniale peccatum inuiti trahantur. nam vt te perplexum eſſe non permittit Deus in mortalibus peccatis, ſic nec in venialibus. Et S. Gregorius intelligendus eſt, quando homo ſe ſponte coniicit in anguſtias peccandi, ſi tamen de veris peccatis loquitur. Cæterùm tunc etiam non deſunt effugia, quale illud eſt, aliquid tacere quod ad rem facit, ſed non ad cauſſam: vt cùm S. Paulus ſe de reſurrectione mortuorum iudicari, verè dixit, & ſapienter interim tacuit, quod vrgebant aduerſarij, ſe de Chriſto loqui, & Reſurrectionis eius aſſertorem eſſe. Et cùm ne corrumperet pecunia iudicem, qui id expectabat, vt eum dimitteret, & fortè licuiſſet Apoſtolo in cauſſa tam iuſta, Cæſarem potius appellauit. Sed hæc perfectorum ſunt. S. Gregorius de illis loquitur, quibus nil ſuppetit aliud ad vitandum mortale, quàm veniale peccatum vel ſua culpa, vel ob mentis tenebras & perplexitatem à Diabolo iniectam. & regula adhibenda eſt in illis ſcrupulis, qui licet videantur, non ſunt tamen peccata. *Act. 23.* *Infrà.*

Tertia regula eſt conſulere ſapientes, & ſanctos viros, quod exemplo ſuo in primis docet S. Auguſtinus, ſcribit enim S. Paulino in hunc modum: *Sin & te ita, vt me mouent iſta, confer ea cum aliquo manſueto cordis medico, ſiue illic inueneris, vbi degitis, ſiue cum Romam toto anniuerſario pergitis; & quod per illum tibi loquentem, ſeu vobis colloquentibus Dominus aperuerit, ſcribe mihi.* Oportet autem ſcrupulis anxium hominem ſtare huius ſpiritualis medici conſilio. Et quando, vt diximus primo libro, ſcrupuli aliquando originem ex ea ſuperbia ducunt, qua ſibi quis nimium credit, aliorum iudiciis repudiatis; neceſſaria eſt magna ſubmiſsio animi, qua illi ſe ſubiiciat, non minus tractabilem, quàm puerum magiſtro, eiuſque arbitrium ſequatur in omnibus. *Tertia regula.* *Epiſt. 250.*

Quarta regula.

Serm. de ſeptẽ miſericord.

Quarta regula eſt S. Bernardi, & ad ſanandum mœrore, & puſillanimitate animum, quæ radix altera eſt ſcrupulorum, plurimùm poteſt. *Omnino,* inquit, *quantum in ſe eſt, parum honorat eum, à quo vocatus eſt, quiſquis ei ſeruit in triſtitia, & rancore.* Hoc autem facit qui omnem induſtriam ſuam, operamque non collocat in exuendo hoc mœrore, quo animo deiecto viuit, aſsiduè ſe ipſum paſcens ſcrupulorum agitationibus amariſsimis. Ad quam rem proderit legiſſe quæ ſcribunt quidam de conſolatione puſillanimium, & habere ad manum paracleſim diuinam ex ſacris Scripturis depromptam, eiusque dicta ruminatione frequenti ſic repetere, ac recondere, vt illis animus recreetur à mœrore. Vt exempli cauſſa: *Conſolamini, conſolamini populus meus, confortamini puſillanimes, quia ego Deus veſter. Ego ſcio cogitationes, quas ego cogito ſuper vos, cogitationes pacis, & non afflictionis, vt dem vobis finem, & patientiam. Quomodo ſi cui mater blandiatur, ita ego conſolabor vos. Ego, ego ipſe conſolabor vos. Ego feram, ego portabo, & ſaluabo, quoniam ego ſum Deus. Obducam cicatricem tibi, & à vulneribus tuis ſanabo te. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te. Quid timidi eſtis modicæ fidei? non eſt voluntas ante Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt, vt pereat vnus de puſillis iſtis.* Hoc affectu inflammatus S. Auguſtinus ſic ſcripſit contra vanas cogitationes, quæ oranti ſubrepunt. *Nobis,* inquit, *magna ſpes in miſericordia Dei, & ideo dicamus ei; Iucunda animam ſerui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui. Et quomodo leuaui? quomodo potui, & quomodo tu vires dediſti. Suauis es Domine, ac mitis: mitis es tolerans me. Ex ægritudine diffluo, cura, & ſtabo, confirma, & firmus ero. Donec autem facies, toleras me, quia tu ſuauis es, & mitis, & multum miſericors.*

Ludouicus Bloſius. *Eſaia 55.* *Hierem. 29.* *Iſaia 58.* *Iſaia 46.* *Hierem. 30.* *Iſaia 54.* *Matth. 18.* *In Pſal. 85.*

Quinta regula.

In Pſal. 138.

Quinta regula eſt eiuſdem S. Auguſtini. *In libro tuo omnes ſcribentur,* inquit, *non ſolùm perfecti, ſed etiam imperfecti. Non timeant imperfecti, tantùm proficiant.* Hæc regula eò ſpectat, vt cùm inſurgit ſcrupuloſa formido, ſtatim fortiter repellatur, applicet urque animus ad cogitationem vnam, vnamque curam proficiendi in via ſpiritus: peſsimum enim eſt formidoloſis illis ſcrupulorum ſuſpicionibus immorari, vt paulò antè dictum eſt. Et hæc quidem ex antiquioribus Patribus. Et recentioribus præter eos, quos attulimus, vnus Didacus Perez in quarte parte ſuarum obſeruationum ſpiritualium Hiſpanicè ſcriptarum excellit. Hic primùm diſtinguit inter dubitationem, & ſcrupulum. Dubitamus num Deo grata ſit actio, & hæc dubitatio tollitur, conſulto viro docto: & huiuſmodi ſunt pleræque ex illis, quæ angebant S. Auguſtinum, & de quibus etiam S. Gregorius aliqua ſcribit, vt diximus paulò antè. Scrupulus autem eſt timor ille, qui dubitationi adiungitur, num videlicet peccatum committatur, aut commiſſum ſit, idque

Capite 18 lib. 1. Didac. Perez.

non

non graui aliqua ratione, ſed inani coniectura. Finis, propter quem Deus permittit huiuſmodi ſcrupulos viris ſpiritualibus, vt plurimũ, inquit, eſt vt ſe demittant, aut vt peccata diligenter vitent, aut deniq; ſe ipſos verè cognoſcant. Et ideò indicium ſunt futuræ ſalutis, dummodo qui eis angitur, dirigi ſe ſinat à ſpirituali patre: nam quos diligit Dominus caſtigat:& nemo ſeriò timet offendere Deum, niſi amet Deum. Quare qui negligunt ſeruire Deo, non affliguntur ſcrupulis, ſicut illi, qui ſe Deo ex animo deuouent.

Cauſſæ efficientes ſcrupulorum ſunt variæ. prima eſt dubitatio, num quis peccauerit, aut peccet. Remedium omnium præſtantiſsimum eſt ſpiritualis patris conſilium, cui omninò ſtandum, quod eſt etiam maximè generale aduerſus omnes alios ſcrupulos. Secunda cauſſa eſt atra bilis, quæ ſi eſt grauis non aliter curatur, quàm amentia; ſi non adeò vehemens, eius medicina eſt ſupradictũ conſilium, & diſcuſsio, qua inueſtiget is, qui ea laborat, eius effectus, qui figmenta ſunt, & ſomnia, homine prorſus indigna. Tertia cauſſa eſt ſuperbia, qua nimium nobis, noſtroque iudicio tribuimus. Ob quam cauſſam permittit Deus, vt in cogitationes plerumq; pueriles, & ridiculas delabamur. Curatio eſt inſignis humilitas, & obtemperatio patri, etiam tunc, cùm nullam rationem reddit ſui conſilij. Quarta cauſſa eſt, vt occupemur in exercitatione virtutum humilitatis, patientiæ, manſuetudinis, amoris. Quinta cauſſa eſt pœna peccatorũ, quæ alioquin committimus, præſertim in obſeruandis aliorum factis, & dictis. Affligit igitur nos Deus ſcrupulis, vt ad nos redeamus, & notemus in nobis ea peccata quę curioſitate impediti pręterieramus. Sexta cauſſa eſt exigua, aut nulla mortificatio paſsionum. Hę enim cùm ſępe inſurgant, affligunt animum, etiamſi ipſi minus cogitemus: quæ ſcrupulorũ ratio vtiliſsima eſt: nec eos nobis eximi optare debemus, niſi eam mortificationem conſecuti ſimus, ob quam diuino beneficio à Deo immittuntur: quandoquidem huiuſmodi ſcrupuli acerrimi ſtimuli ſint, quibus excitamur ad ſtrenuè excolendam animæ vineam, eamq; à vitioſis omnibus, morboſiſq; affectibus purgandam. Eſt contrà quaſi quoddam Dei flagellum, & vindicta non parua, viuere cùm magna tranquillitate conſcientiæ, in tanta incuria coërcendi noſtras affectiones, & noſipſos ſeriò abnegãdi. Quare ſi ſcrupulis cruciamur, vt expergiſcamur, & nos ipſos incitemus ad virtutũ vſum, Dei beneficium eſt ſingulare. Abnegatio igitur quęrenda eſt, in eamque ſummo ſtudio incumbendum: ſicque ſenſim dilabentur per ſeſe animorum angores, quibus nos ſubiicit Deus tanquam homines ignauos, & qui ad perfectionis exercitationẽ huiuſmodi ſtimulis concitandi ſimus.

Prima cauſſa. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Sexta.*

Indicia,

Indicia. Indicia, quibus cognoſcamus ex qua nam prædictarum cauſſarum ſcrupuli oriantur in nobis, facilia ſunt, & peruia, ſi ſcrupulorum cauſſa ſit, aut dubitatio, aut bilis. Si verò aliquam cauſſam ex aliis poſterioribus habeant noſtri ſcrupuli, difficillimum eſt intelligere, vtra ſit ex illis, an ſuperbia, an exigua mortificatio, an quia probet ita nos Deus, eſtq́; ad id inueſtigandum neceſſaria exquiſita diligentia, vixq́; ea ſufficit. Quare nitendum maximè eſt, non tam vt ſcrupulos abigamus, quàm vt in mortificatione, & ſtudio virtutum egregiè quotidie magis proficiamus, ſubmiſſeque nos geramus ſub ſpiritualis magiſtri diſciplina tanquam modò geniti infantes: reſiſtẽtes interim ſcrupulorum ſuggeſtionibus cùm præſentes adſunt, tanquam tentationibus valdè periculoſis. Hæc auctor ille.

De Inuidiæ abnegatione.

CAPVT XXII.

Natura, & vis inuidiæ. *Homil. de inuidia.* INVIDIA, inquit S. Baſilius, *eſt dolor de proximi proſperitate, & rerum ſucceſſu conceptus: quapropter animo inuido nunquam triſtitia, nunquam mœſtitia deeſt. Huius vitij hæ ſunt proprietates: Inuidum feriunt omnia proximi ſui bona, tam terrena, quàm corporis, & animi; ſpiritualia quoque & ſupernaturalia: immò bonum ſucceſſum eorum ſuam calamitatem ducit. Inuidia tam fœdum malum eſt, vt inuidus ipſe ſe prodere non audeat. Simulat propterea gaudium, & tacitè ſecum rumpitur. Ob quam cauſſam nec medium, nec medicinã ſui mali facile inuenit.* Hæc S. Baſilius.

Eſt verò ita impotens vitium inuidia, vt quanquam inuidus quantum poteſt, diſsimulet, non poſsit tamen omnino ſe occultare: *Nam* *Lib. 5. mor. c. 32.* *cùm deuictum cor,* ait S. Gregorius, *liuoris putredo corruperit, ipſa quoque exteriora indicant, quàm grauiter animum veſania inſtigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigeſcunt: fit in cogitatione rabies, & in dentibus ſtridor, cumque in latebris cordis creſcens abſconditur odium; dolore cordis terebrat conſcientiam vulnus incluſum.*

Spirituales etiam viros conficit aliquando morbus hic, Exem- *Coll. 18. cap. 15.* plum eſt apud Caſsianum inuidi cuiuſdam monachi, qui Paphnutij adoleſcentis ſanctitatem non ferens, inuidiæ ſtimulis actus furti notam illi inurere cogitauit: & codicem propterea quendam in eius plectas, quas de palmarum foliis ſolebat intexere, latenter abſcondit, eumq́; ſceleris accuſauit: quod cùm Paphnutius pro ſua excellẽti humilitate, & patientia, quamuis non confiteretur, non negaret tamen, pœnas impoſitas magna cum ſubmiſsione ſubiuit, donec à Dæmone arreptus

arreptus calumniæ artifex, peccatum inuidiæ, vel inuitus confeſſus eſt. Quod ſi non auſint tantum nefas hi, qui habentur potius, quàm ſint ſpirituales viri; illud certè faciunt. *Sicut vultures,* inquit S. Baſilius, *permulta quidem prata, multa etiam amœna, & odorata loca circumuolantes ad tabida, & fæculenta loca feruntur: muſcæ quoq; ſalubre ſi quod offendunt, prætereunt, ad vlcera verò properant: ſic hi vitæ ſplendorem, ac rerum benè geſtarum magnitudinem non reſpiciunt, inania verò, & fragilia, & ſi quid erratum, vt quandoq; in rebus accidit humanis, tantum obſeruant, hæc huiuſmodi diuulgant, & per hæc tantùm homines cognoſci volunt.* Eſt & alia horum hominum proprietas, virtutem nimirum ex vicinitate vitij calumniari. Sic addit idem Pater: *Fortitudinem audaciam potius appellant: modeſtum ſine ſenſu hominem: iuſtum, immitem, & nimium ſeuerum: prudentem, aſtutum: magnificum, vaſtum: liberalem vt prodigum taxant, domeſticè frugalem auarum dicunt. Deniq; omnis virtutis ſpecies in vicina vitiorum nomina conuertunt, nuſquam calumnia rebus laudatis deficiente.* S. Chryſoſtomus ait, hoc vitium non ineſſe Dæmoni in Dæmonem, vt eſt in homine aduerſus alium hominem.

Ibidem.

Homil. 31. 1 Corinth 12.

Effectus inuidiæ à S. Gregorio numerati ſunt: *Odium, ſuſurratio, detractio, exultatio in aduerſis proximi, afflictio autem in proſperis.* S. Thomas ita ait: *Numerus filiarum inuidiæ ſic poteſt ſumi: quia in conatu inuidiæ eſt aliquid tanquam principium, & aliquid tanquam terminus: principium quidem eſt, vt aliquis diminuat gloriam alterius, vel in occulto, & ſic eſt ſuſurratio, vel manifeſtè, & ſic eſt detractio: medium autem eſt, quia aliquis intendens minuere gloriam alterius, aut poteſt, & ſic eſt exultatio in aduerſis, aut non poteſt, & ſic eſt afflictio in proſperis. Terminus autem eſt in ipſo odio, quia ſicut bonum delectat, & cauſat amorem, ita triſtitia cauſat odium.*

Effectus inuidiæ.

Lib 31. moral. cap. 17.

22. quæſt. 36. art. 4 ad 3.

Primum remedium ex S. Baſilio eſt, ſi nihil rerum humanarum magnum, aut ſupra naturam exiſtimemus: non potentiam, non gloriam, non opes, non corporis habitudinem proſperam: non enim in rebus fluxis bonum conſtituimus, ſed ad ſempiternorum, ac verorũ bonorum participationem vocati ſumus. Qui ita fuerit animatus, vt nihil vſquam humanum admiretur, huic proculdubio dominari inuidia nullo modo poterit. Tu autem, frater, omne deſiderium, honoremquè tuum in actione, quæ ex virtute eſt, conſtitue.

Primum remedium.

Secundum remedium ſuperius conſequitur proximè: affertur autem à S. Gregorio: *Qui liuoris,* inquit, *peſte carere deſiderat, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non anguſtat, quæ & omnibus vna eſt, & ſingulis tota, quæ tantò largior eſſe oſtenditur, quantò ab hac percipientium multitudo dilatatur.*

Secundum remedium.

Lib 5 moral. cap. 32.

Tertium remedium eſt conſideratio malorum, quæ ex inuidia, tanquam ex fonte, emanarunt. *Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum.*

Tertium remedium.

Sap. 2.

Geneſ.4.
1.Ioan.3.
Geneſ.37.
1.Reg.38 &c.
Matth 27.

rarum. Inuidia Cain primum in mũdo homicidium perpetratum eſt. Inuidia inflammauit Patriarchas ad tradendum fratrem in miſeram ſeruitutem, & Saulem ad perſequendum Dauidem. *Sed ad magnam illam inuidiam*, inquit S. Baſilius, *tranſeamus, quam Iudæi per inſaniam aduerſus* SALVATOREM *noſtrum oſtenderũt. Quamobrem tantis eſt petitus inſidiis? ob magna eius prodigia. Quænam hæc erant? ſalus ſupplicum, ac miſerorum: paſcebantur eſurientes, & qui paſcebat, oppugnabatur. Reuiuiſcebant mortui, & auctor vitæ inuidiam ſuſtinebat. Dæmones fugabantur, & qui eis imperabat, inſidiis petebatur. Leproſi curabantur, claudi ambulabant, ſurdi audiebant, cæci videbãt, & is, qui hæc beneficia conferebat, fugabatur: & demùm vitæ munus tribuentem, ſupplicio affecerunt, liberatorem Dominum flagellis ceciderunt, mundi Iudicem condemnauerunt.*

Quartum remedium.
Collat. 18. cap. 17.
Iſaia 14.

Quartum remedium eſt grauitas peccati inuidiæ, quæ ex antedictis cernitur: & præterea difficilis curationis eius conſideratio: nam Caſsianus affirmat difficilius ad medelam, quàm cætera vitia perduci: *Nam eum*, inquit, *quem ſemel veneni ſui peſte corruperit, penè dixerim carere remedio, ipſa namq; eſt lues, de qua figuraliter dicitur per Prophetam: Ecce ego mittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio, & mordebunt vos.* Ratio verò cur id proprium ſit vitij huius, eadem eſt cum illa, quam S. Baſilius ſignificat: *Inuidi enim*, inquit, *erubeſcentes ipſam prodere veritatem, extrinſecus quaſdam ſuperfluas, & ineptas cauſſas offenſionis inquirunt: quarũ quia falſæ ſunt, vana eſt curatio, cùm mortiferum virus lateat in medullis. Et alia vitia virtutibus contrariis curantur, at inuidia creſcit virtutibus aliorum.* Videantur reliqua apud eundem.

Indicium.
Ibidem.
Serm 24. in Cantic.

Indicium curationis inuidiæ eſt quod à S. Gregorio ponitur his verbis: *Imminutio liuoris eſt affectus ſurgens internæ dulcedinis, & plena mors eius eſt perfectus amor æternitatis.* Detractiones autem, quæ ſoboles eſt inuidiæ, vt adhuc maiore odio proſequatur proficiens, legat S. Bernardum.

De abnegatione ſuperbiæ.

CAPVT XXIII.

Lib. 12 cap 1.
Natura, & vis ſuperbiæ.
Lib. 11. de Gen. ad literam. cap. 14.

MORBVS *ſuperbiæ*, inquit Caſsianus, *licet vltimus ſit in conflictu vitiorum, origine tamen, & tempore primus eſt. Sæuiſſima, & ſuperioribus cũctis immanior beſtia, perfectos maximè tentans.* A ſancto Auguſtino definitur ſuperbia, *amor propriæ excellentiæ,* ſicut

ſicut innidia odium felicitatis alienæ. Hæc à Salomone dicitur *initium omnis peccati*. A ſanƈto Gregorio appellatur *Regina vitiorum*. Horribilia planè ſunt, quæ de ſuperbia à Patribus, & Scripturis dicuntur. Nos, prætermiſsis multis, inſtitutum ordinem ſequemur.

Eccleſiaſt. 10.
Lib. 31. moral. cap 17.

Superbia igitur omnibus virtutibus contraria eſt; *Quia cùm radix ſit omnium vitiorum*, inquit ſanƈtus Gregorius, *vnius virtutis extinƈtione non eſt contenta, contra cunƈta animæ membra ſe erigit, & quaſi generalis, ac peſtifer morbus corpus omne corrumpit. Quaſi tyrannus obſeſſam ciuitatem intercipit. Quiſquis verò eius in ſe tyrannidem captiua mẽte ſuſceperit, hoc primum damnum patitur, quod clauſo cordis organo, iudicij æquitatem perdit: nam cunƈta, quæ ab aliis bene geruntur, diſplicent, & ſola ei, quæ ipſe vel prauè egerit, placent. Semper aliena opera deſpicit, ſemper miratur, quæ ipſe facit. quia & quicquid egerit, egiſſe ſe ſingulariter credit, atq; in eo, quod exhibet per gloriæ cupiditatem, ſibimetipſi fauet per cogitationem, & cùm ſe in cunƈtis tranſcendere cæteros æſtimat, per lata cogitationum ſpatia ſecum deambulans, laudes ſuas tacitus clamat. Nonnunquam verò ad tantam elationem mens ducitur, vt in eo, quod timet, etiam per oſtentationem locutionis effrænetur. Hæc aliter præpoſitos tentat, aliter ſubditos. Prælato ſuggerit quia vitæ merito ſuper cæteros excreuit: viles, qui ſubieƈti ſunt, oſtendit, ita vt nullum reſpiciat, cui æquanimiter loquatur. Vnde & mentis tranquillitas in iram vertitur. Subieƈtorum cor ſuperbia inſtigat, vt ſua aƈta conſiderare funditus negligant, & ſemper tacitis cogitationibus ſui reƈtoris iudices fiant: & dum eius faƈta deſpiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam vſq; inſaniam deuoluuntur, vt Deum res humanas curare non æſtiment, quia ei, qui quaſi iure reprehenditur, eſſe ſe commiſſos dolent. Sicque dum contra reƈtorem ſuperbiunt, etiam contra iudicia conditoris intumeſcunt; & dum paſtoris ſui vitam diiudicant, ipſam quoque ſapientiam omnia diſponentis impugnant. Sæpe etiam reƈtoris ſui diƈtis proteruè obuiant, & eandem vocis ſuperbiam libertatem vocant: ſicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere ſe æſtimant ex humilitate.* Et paulò pòſt: *Quos bene ab intimis prodimus, ſi paucis in exterioribus oſtendamus, cunƈtis namque ſuperba apud ſe cogitatione tumentibus ineſt clamor in locutione, amaritudo in ſilentio, diſſolutio in hilaritate, furor in triſtitia, inhoneſtas in aƈtione, honeſtas in imagine, ereƈtio in inceſſu, rancor in reſponſione. Horum mens ſemper eſt ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad laceſſendos verò alios importuna, ad ea, quæ facere debet, & præualet, ignaua, ad ea autem, quæ facere non debet, nec præualet, parata. Hæc in eo quod ſponte non appetit, nulla exhortatione fleƈtitur, ad hoc autem, quod latenter deſiderat, quærit, vt cogatur: quia dum metuit ex deſiderio ſuo vileſcere, optat vim in ipſa ſua voluntate tolerare.*

Lib. 34 moralium, cap 18.

Lib 25 moralium, cap 4.

Alio loco quatuor ſpecies ſuperbiæ ſtatuit: cùm arrogantes bonum, aut à ſemetipſis habere ſe æſtimant, aut ſi ſibi datum deſuper credunt, pro ſuis ſe accepiſſe meritis putant: aut certè cùm iactant ſe habere quod non habent, aut, deſpectis cæteris, ſingulariter videri appetunt habere, quod non habent. Sed hæ ſpecies ſunt ſuperbiæ cordis, præter quas tres alias adfert S. Bernardus, oris videlicet, operis, & habitus.

Ser paru. ſer. 3.

Effectus ſuperbiæ.
Lib. 31 moralium, cap. 17.

De ſuperbiæ effectibus vniuersè ſcribens S. Gregorius ſic ait: *Vitiorum regina ſuperbia, cùm deuictum plenè cor ceperit, mox illud ſeptem principalibus vitiis, quaſi quibuſdam ſuis ducibus deuaſtandum tradit: quos videlicet duces exercitus ſequitur, quia ex eis proculdubio importunæ vitiorum multitudines oriuntur.* Deinde ſigillatim addit: *Primæ ſuperbiæ ſoboles ſunt ſeptem principalia vitia, quæ de hac virulenta radice proferuntur, ſcilicet inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria.* S. Thomas ſic habet: *Superbia dupliciter conſiderari poteſt: vno modo vt eſt ſpeciale peccatum: alio modo vt habet quandam influentiam in omnia peccata. Quidam conſiderantes ſuperbiam, vt eſt ſpeciale peccatum, connumerauerũt eam cum vitiis capitalibus, hæc enim ſunt ſpecialia peccata, ex quibus multa genera peccatorum oriuntur. S. Gregorius verò conſiderans vniuerſalem eius influentiam, quam habet in omnia vitia, non connumerauit eam cum aliis vitiis, ſed poſuit eam reginam omnium vitiorũ, & matrem.* S. Auguſtinus idem ſentire videtur, & addit ex ſuperbia naſci hæreſes.

2. 2 quæſt. 162. art 8.

De Gen. ad literam, lib. 11. cap. 14.

Primum remedium.
Geneſ. 11.
Num. 16.
Daniel 4.
2. Machab. 9.
Actor. 12.

Primum remedium eſt conſideratio peccati Luciferi, quæ ſuperbia fuit, & pœnæ, quam Deus de tanto peccatore ſumpſit. deinde perpendendi ſuperborum caſus varij in ſcripturis ſacris commemorati: vt extruentium turrim Babel, vt Core, Dathan, & Abiron, vt Nabucdonoſoris, Antiochi, Herodis.

Secundum remedium.
Lib. 12. cap. 7.
Iacob. 4.

Secundum remedium: *Tantum malum eſt ſuperbia,* ait Caſſianus, *vt ipſum Deum aduerſarium habere mereatur: nam Deus ſuperbis reſiſtit, non ait fornicariis, iracundis: illa namque vitia vel in vnum quemq; delinquentium tantummodo retorquentur, vel in ſuos participes, id eſt, in alios homines videntur admitti. Hæc verò propriè pertingit ad Deum, & idcirco eum ſpecialiter digna eſt habere contrarium.*

Tertium remedium.
Lib. 34. moralium, cap. 18.

Tertium remedium eſt vitæ, & mortis Chriſti meditatio: *Ad hoc,* inquit S. Gregorius, *vnigenitus Dei filius formam infirmitatis noſtræ ſuſcepit: ad hoc inuiſibilis non ſolùm viſibilis, ſed etiam deſpectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, irriſionum opprobria, paſſionumq; tormenta tolerauit, vt ſuperbum non eſſe hominem doceret humilis Deus. Quanta ergo humilitatis virtus eſt, propter quam ſolam veraciter edocendam, is, qui ſine æſtimatione magnus eſt, vſq;*

ad paſ-

ad paſſionem factus eſt paruus? Sanctus Baſilius: *Vniuerſam, inquit, Domini diſpenſationem ad humilitatem nos inſtruere deprehendimus. Cùm infans eſſet, mox in ſpelunca, nec lecto, ſed præſepi imponitur. Deinde in domicilio fabri, & Matris paupercula enutritur ſubditus Matri, & illius ſponſo. Docetur audiens quorum non egebat, ſubditur Ioanni Baptiſtæ, Baptiſmum ſuſcipit Dominus à ſeruo. Nemini aduerſariorum reſiſtit, nec inenarrabilem ſuam poteſtatem in quẽquam vibrat, ſed quaſi potentioribus cedit. Principibus ſacerdotum in forma rei ſiſtitur, ad præſidem ducitur, iudicium illius ſuſtinet: & cùm poſſet calumniatores arguere, ſilentio tolerat illorum calumnias. Conſpuitur à ſeruis, ac viliſſimis famulis, morti traditur, eiq; hominum iudicio turpiſſimæ.* *Homil. de humilitate.*

Quartum remedium. Superbia ſignum eſt reprobationis, vt humilitas electionis diuinæ. Sanctus Gregorius poſtquam pulcherrima, & longa contrapoſitione oſtendiſſet ex ſacris litteris infinitos quaſi gradus ſuperbiæ Luciferi, & totidem humilitatis Chriſti Domini, concludit: *Quia igitur Redemptor noſter corda regit humilium, & Leuiathan iſte Rex dicitur ſuperborum, apertè cognoſcimus, quod euidentiſſimum reproborum ſignum ſuperbia eſt, & contra humilitas electorum. Cùm ergo quam quiſque habeat, cognoſcitur, ſub quo rege militet, inuenitur. Vnuſquiſque enim quaſi quendam titulum portat operis, quo facilè oſtendat ſub cuius ſeruiat poteſtate rectoris.* *Quartum remedium.* *Ibidem.*

Quintum remedium eſt abnegatio amoris proprij, præſertim illius, qui vel parens eſt ſuperbiæ, ob quam etiam cauſſam ſuperbi in ſacris litteris *ſibi placentes* appellantur, vel certè qui eſt ipſamet ſuperbia, quæ ſine dubio amor eſt naturæ deprauatæ valde familiaris, & intimus: de qua abnegatione poſtea dicendum eſt. *Quintum remedium.*

Indicium alicuius curationis vitij huius eſt timor Domini ſanctus, & cautio diligens, qua ſe ipſum proficiens in rebus omnibus prudenter circumſpicit: *Qui ſub rege humilitatis militant*, ait ſanctus Gregorius, *ſemper prouidi, atque ex omni latere circumſpecti aduerſum iacula elationis pugnant, & quaſi contra venientes ictus ſolum magis in ſuo corpore oculum cuſtodiunt, dum in ſemetipſis principaliter humilitatem tuentur.* *Indicium primum.* *Ibidem.*

Alterum Indicium eſt ſui contemptus. ſiquidem amor ſui vſque ad Dei contemptum progrediens, parens eſt ſuperbiæ: contemptus igitur & abnegatio ſui ſuperbiæ interitum vt adfert, ſic nunciat. præſertim ſi de nobis ipſis rebuſque noſtris humiliter ſentiamus, loquamurque, & cum Paulo glorìemur *in infirmitatibus*, & cum Apoſtolis gaudeamus, ſi quando magno Dei munere digni ſimus *pro nomine* IESV *contumeliam pati.* *Indicium ſecundum.*

De inanis gloriæ abnegatione.

CAPVT XXIV.

Natura, & vis inanis gloriæ.
Lib. 2. de Gen. contra Manichæum, cap. 5.
Lib. 11. cap. 1. 2. 3. 4. &c.

INANIS gloria eſt illa ſuperbia, de qua ſcribit S. Auguſtinus: *Superbia non eſt aliud niſi deſerto ſecreto conſcientiæ, foris videri velle, quod non eſt.* Proprietates huius vitij copioſè deſcribuntur apud Caſsianum.

Eſt hoc vitium multiplex, & varium, vndique bellatori, & ex omni parte victori occurrens: nam & in habitu, & in forma, in inceſſu, in voce, in opere, in vigiliis, in ieiuniis, in oratione, in remotione, in lectione, in ſcientia, in taciturnitate, in obedientia, in humilitate, in longanimitate militem Chriſti vulnerare conatur. Aliquando, cui ſub ſpecie nitidę veſtis diabolus cenodoxiam, id eſt, inanem gloriam non potuit generare, pro ſqualida conatur inſerere. Quem non potuit per honorem deiicere; humilitate ſupplantat. Si ieiunet palàm, vanitatis gloria pulſatur; ſi illud contemnendæ gloriæ cauſſa contexerit, eodem vitio elationis obtunditur: vnde meritò cepæ, & bulbis comparatur à ſenioribus, quæ vno decorticata tegmine, alio rurſum inueniuntur induta. Cætera vitia ſuperata marceſcunt, hoc verò deiectum acrius reſurgit ad luctam; & cùm putatur extinctum, ſua morte viuacius conualeſcit. Cętera impugnant eos, quos ſuperarint, hoc ſuos victores acrius inſectatur. Alia vitia vel locorum, vel temporis beneficio deferueſcunt, hoc verò minimè: nam omni loco, & tempore virtutum eius, quem impetit, ſucceſsibus animatur. Denique reliqua vitia palàm aggrediuntur hominem, hoc verò quaſi nocte dimicat, non ſolùm in parte carnali, ſed etiam in ſpirituali, ſtruens inſidias: immo virtutibus ipſis inſertum, & quaſi aciei permixtum claneulum quidem, ſed ideò atrocius inopinatos decipit, & incautos, & quod eſt etiam deteſtabilius, in externis actionibus virtutes ipſas imitatur, & refert: *Ponite,* inquit S. Auguſtinus, *in corde, facit ſimilia, & quaſi paria charitati: paſcit eſurientem charitas, paſcit & ſuperbia: charitas vt Deus laudetur, ſuperbia vt ipſa laudetur: veſtit nudum charitas, veſtit & ſuperbia; ieiunat charitas, ieiunat & ſuperbia: ſepelit mortuos charitas, ſepelit & ſuperbia. omnia opera, quæ vult facere charitas, facit & ſuperbia.*

Tractat. 8. in primam epiſtolam Ioan.

Lib. 22. moral. cap 5.
Lib. 9. cap. 13.

Sanctus Gregorius ſæpe diuidit inanem gloriam ex actionis bonæ ſerie: ſiquidem vel ea tentamur initio actionis, vel in progreſſu, vel in exitu. Vide quæ ex eo attulimus hoc libro cap. 3.

Effectus inanis gloriæ.

Effectus inanis gloriæ numerantur à S. Gregorio his verbis: *De inani gloria, inobedientia, iactantia, hypocriſis, contentiones, pertinaciæ, diſcordiæ, & noui-*

& nouitatum præſumptiones oriuntur. S. Thomas ſic explicat: *Finis inanis gloriæ eſt manifeſtatio propriæ excellentiæ: ad quod homo poteſt tendere dupliciter: vno modo directè, ſiue per verba, & ſic eſt iactantia: ſiue per facta, & ſic, ſi ſint verba habentia aliquam admirationem, eſt præſumptio nouitatum, quas homines ſolent magis admirari: ſi autem per facta ſit, ſic eſt hypocriſis: alio autem modo nititur aliquis manifeſtare ſuam excellentiam indirectè, oſtendendo ſe non eſſe alio minorem: & hoc quadrupliciter: primò quantum ad intellectum, & ſic eſt pertinacia, per quam homo nimis innititur ſuæ ſententiæ, nolens credere ſententiæ meliori: ſecundò, quantum ad voluntatem, & ſic eſt diſcordia, dum non vult à propria voluntate diſcedere, vt aliis concordet: tertiò quantum ad locutionem, & ſic eſt contentio, cùm aliquis verbis clamosè contra alium litigat: quartò quantum ad factum, & ſic eſt inobedientia, dum ſcilicet aliquis non vult exequi ſuperioris præceptum.*

22. q. 132. art. 5.

Sanctus Baſilius dicit inanem gloriam eſſe *dulcem ſpiritualiũ operum expoliatricem, iucundum animarum noſtrarum hoſtem, blandiſſimam bonorum noſtrorum depredatricem, eandemq́ mellis illitu, fraudis ſuæ coloratricem, & mortiferi hominum mentibus poculi porrectricem: quod ea de cauſſa facit, vt vitio ſe illi auidius ingurgitent homines, nec vlla illius expleantur ſatietate: dulce enim quid eſt imperitis humana gloria.*

Conſtitut. monaſt. cap. 10.

Primum remedium. ex prædictis ſatis intelliguntur inanis gloriæ damna: priuat enim hominẽ fructu ſuorum laborum, & Deum ſua laude. Facit hominem reum eius ſceleris, vt qui huiuſmodi ſunt, teſte S. Baſilio, à Domino appellentur operarij iniquitatis: *Qui enim,* inquit, *non ritè appellentur operarij iniquitatis, qui Dei donis ad mercaturam ſuarum voluptatum abutuntur?* Sed quod maximè à viris ſpiritualibus eſt ponderandum, inanis gloria eſt impedimentum magnũ, ne Deus influat in animam, eamque ſuis ſupernaturalibus donis cumulet: *Quomodo,* ait Dominus, *poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?* Igitur ſicut tunc ne Deus fidem infunderet Phariſæis, inanis gloria obſiſtebat; ſic eadem nunc etiam ne Deus gratiæ ſuæ munera nobis inſtillet, efficit.

Primum remedium.

Reg. breu. cap. 282.

Ioan 5.

Secundum remedium. Vna ex præcipuis, propriiſque cauſsis tepiditatis eſt inanis gloria, adeò vt dicat S. Gregorius: *Quoſdam vſq; ad ſummam virtutum peruenire, qui ad antiquum torporem miſerando caſu redeũt, quia ſibi ab inanis gloriæ blandimentis cauere, aut neſciunt, aut negligunt.* Idem antè dixerat S. Chryſoſtomus.

Secundum remedium.

Lib. 29 moral. cap 15.

Lib 5 de Sacerdotio.

Tertium remedium eſt. Opera noſtra, ſiue etiam dicta, & cogitata non talia ſunt plerumque in oculis Dei, qualia videntur hominibus: *Sæpe enim,* inquit S. Gregorius, *ipſa iuſtitia noſtra ad examen diuinæ iuſtitiæ deducta iniuſtitia eſt, & ſordet in diſtrictione iudicis, quæ in æſtimatione fulget operantis.*

Tertium remedium.

Lib. 5. moral. cap. 8.

Quartum

Quartum remedium. *1. Corinth. 14.* *Homil. 35.* *1. Corinth. 14.*

Quartum remedium eſt occaſionis declinatio. Quare & exercenda ſunt ex animo officia humilitatis, ſi ſunt ad manum, & verò etiam accerſenda cùm abſunt. In primis autem debet abſtinere proficiens à ſpecioſis muneribus, & conſectari vtilia, exemplo Apoſtoli, *qui cùm poſſideret donum linguarum, eo tamen non vſus eſt. Cur?* inquit ſanctus Chryſoſtomus, *non quod non haberet, ſed quod quæreret quæ ſunt vtiliora: erat enim liber ab omni inani gloria, & vnum ſpectabat, vt meliores redderet auditores: & hoc ipſum poterat videre: nam qui in ſeruitutem inanis gloriæ redactus eſt, non poterit videre non ſolùm quod aliis, ſed etiam quod ſibi vtile eſt.*

Quintum remedium. *Ioan. 8.* *Luca 10.* *Matth 20.*

Quintum remedium eſt exemplum Chriſti, qui profeſſus eſt toto vitæ genere id, quod etiam dixit: *Ego non quæro gloriam meam.* Vixit vt fabri filius mundi fabricator. Ignominioſiſsimum mortis genus elegit ipſe gloriæ ſplendor, & Angelorum, & hominum glorificator. Et cùm ad eum reuerſi Diſcipuli cum gaudio renunciarent, *Domine etiam Dæmonia ſubiiciuntur nobis*, eorum alacritatem compeſcuit horribili dicto, & exemplo ſimul: *Videbam*, ait, *Satanam ſicut fulgur de cœlo cadentem.* Et indignabundis propter ſpiritũ ambitionis: *Qui*, inquit, *voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus.*

Primum indicium. *Lib. 26. moral. cap 23.* *Lib. 10. Confeſſ. cap. 37.*

Primum indicium alicuius profectus in abnegatione vanæ gloriæ eſt animi dolor animo conceptus à proficiente, cùm laudatur: *Laus ſua*, inquit S. Gregorius, *iuſtos cruciat, iniquos exaltat: ſed iuſtos cùm cruciat, purgat, iniquos dum lætificat, reprobos monſtrat: iſti enim ſua laude paſcuntur, quia auctoris ſui gloriam non requirunt, illi autem, qui auctoris gloriam quærunt, ſua laude cruciantur, ne non ſit intus, quod foris dicitur, ne ſi eſt etiam quod dicitur, ante Dei oculos ipſis fauoribus vacuetur: ne humana laus robur mentis emolliat, eamq; in ſui delectatione proſternat, & quæ adiumentum eſſe debet augendi operis, iam retributio ſit laboris. Cùm verò ſua præconia in Dei laudem tendere ſentiunt, ea etiam deſiderabiliter amplectuntur.* Exemplum clariſsimum ſe nobis exhibet in hac re S. Auguſtinus, qui de ſe ipſo ſcripta reliquit ad hoc propoſitum verba hæc: *Quotidiana fornax noſtra eſt humana lingua. Imperas nobis & in hoc genere continentiam. Da quod iubes, & iube quod vis. Tu noſti de hac re ad tegemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum: neq; enim facilè colligo, quàm ſim ab iſta peſte mundatior, & multum timeo occulta mea, quæ norunt oculi tui, mei autem non. Eſt enim qualiſcunq; in aliis generibus tentationum mihi facultas explorandi me, in hoc penè nulla eſt.*

Secundum indicium.

Secundum indicium eſt quod addit idem S. Auguſtinus: delectari quidem laudibus (quando bene viuere neceſſe eſt, & bonam vitam laus comitatur) ſed amplius ipſa veritate, quàm laudibus: *Contriſtor*, inquit, *aliquando laudibus meis, cùm vel ea laudantur in me, in quibus ipſe mihi diſpliceo, vel etiã bona minora, & leuia pluris æſtimantur, quàm æſtimanda ſunt.*

Indicium

Indicium tertium ſit,gaudere,aut certè optare gaudere cum A-poſtolis in contumeliis,in iniuriis pro Chriſto: quod altiſsimum eſt genus imitandi Domini noſtri, qui propterea opprobriis ſaturatus dicitur,vt non puderet,aut tæderet nos,ignominiam aliquam pro eius amore ſubire. Ad quod etiam proderit cogitare quod ait ſanctus Chryſoſtomus,& quidem ſapienter: *Fieri non poteſt,vt qui virtutibus deditiſunt,ab omnibus benè audiant ſemper: & illud præterea,ne virtutis curam agentibus viris multi vbiq; detractores inſurgant: bona enim apud omues fama, ſignum certè vel maximum eſt,haud multam ſanè virtutis haberi rationem.Vt igitur amatur ſine peccato gloria,quæ rectè facta comitatur,ſic feratur æquo animo,& ametur etiam ignominia,quæ eandem hominum culpa,vitioue aliquando conſequitur.*

Tertium indicium.

Homil. 23. in Geneſim.

De abnegandis paßionibus animi.

CAPVT XXV.

HACTENVS docuimus habitus prauos abnegandos eſſe: hi tamen non planè tolluntur, niſi radices eorum euellantur. Hæ ſunt perturbationes,& afflictiones animi,dictæ paſsiones,quia cùm excitãtur in animo, afficiunt aliquo modo etiam ſenſus corporis. Ex his exiſtunt boni, & mali habitus,virtutes,& vitia: ſi enim ratione moueantur, virtutes generãt; vitia,ſi præter,vel contra rationem. Quare hæ non natura ſua, ſed hominum vſu recto, prauouè laudabiles ſunt, aut vituperatione dignæ. Numerantur autem à Philoſophis vndecim,amor,odium, deſiderium,fuga,gaudium,triſtitia,quæ ſunt in appetitu concupiſcibili. In iraſcibili verò ſpes,deſperatio,timor,audacia, & ira: quarum omnium fontes, & principes ſunt illæ quatuor, amor, lætitia, timor, triſtitia. Oportere autem has abnegari, vt vitia perfectè abnegata ſint,facilè oſtenditur. ipſa enim vitia vix quidquam aliud ſunt,quàm paſsiones immoderatæ,& corroboratæ,eò grauiora,quo vſu, & conſuetudine magis diuturna ſunt. Quid enim eſt ſuperbia,niſi immoderatus amor ſui? quid inanis gloria,niſi cupiditas effrænata popularis auræ? inuidia verò triſtitia eſt de bonis proximi vehemẽter aucta. Acedia triſtitia item nimia animum deiiciens. Ira deſiderium impotens obtinẽdi quod volumus. Luxuria amor, & appetitus libidinoſus. Amor argenti philargyria,& eſculentorum,poculentorumque gula. Vt igitur mali habitus radicitus conuellantur; ſecuris abnegationis ad paſsiones immodicas,quę eorum radices ſunt,admouenda

Lib. 11. de ciuitate Dei, cap. 8. & lib. 22. cap. 22.

uenda eſt. Legatur ſanctus Auguſtinus, qui pluribus locis id apertè teſtatur.

Non fit autem id, niſi longi temporis labore, & Dei miſericordia in primis adiuuante, vt ſæpe docet idem S. Auguſtinus, præſertim verô cùm agit de renouatione hominis interioris, de qua ſic ſcribit:

Lib. 14. de Trinitate, cap. 16.

Renouatio iſta non momento vno fit ipſius conuerſionis, ſicut momento vno fit illa in Baptiſmo renouatio remiſſione omnium peccatorum; neq; enim vel vnum quãtulumcunq; remanet, quod non remittatur, ſed quemadmodum aliud eſt carere febribus, aliud ab infirmitate reualeſcere; ita prima curatio eſt cauſam remore languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum: ſecunda ipſum ſanari languorem, quod fit paulatim proficiendo in renouatione huius imaginis. Et paulò pòſt:

Cap. 17.

Qui de die in diem proficiendo, renouatur, transfert amorem à temporalibus ad æterna, à viſibilibus ad intelligibilia, à carnalibus ad ſpiritualia, atq; ab iſtis cupiditatem frænare, atq; minuere, illiq; ſe charitate alligare, vehementer inſiſtit: tantum autem facit, quantum diuinitùs adiuuatur. Dei ſententia eſt: Sine me nihil poteſtis facere.

Ioan. 15.

Primò.

Eſt nihilominus maximum ſtudium proficienti adhibendum, & maximè vigilandum, vt paſsiones coërceantur, primò quidem initio antequam ad habitus firmitatem perueniant. *Beatus enim*, ait Dauid, *qui tenuerit, & alliſerit paruulos ad petram.* Narrat S. Dorotheus, Senem quendam monachorum patrem, cùm in cupreſſorũ ſylua cum diſcipulis conſideret, imperauiſſe vni ex illis, vt paruulam cupreſſum euelleret, quæ ſtatim vna admota manu euulſa eſt. Maiuſculam deinde oſtendit, quam duabus manibus ille apprehenſam euulſit. Tertiò adhuc maiorem iuſsit educi, quæ non niſi maiore labore conuulſa eſt. Ita deinceps quarta. Cùm ad quintam aliarum maximam ventum eſſet, ea reuelli ab vno minimè potuit. Ad hunc modum dixit tunc ſenex, ſunt paſsiones, & affectus noſtri. Dum paruuli ſunt, & recentes, ſumma facilitate, & quiete, modo velimus, excindere eos, & extirpare poterimus: ſi verò eos vti paruulos, & exiguos neglexerimus, paulatim obdureſcent, conualeſcentque, & quò magis conualuerint, & obduruerint, eò maiore conatu opus erit, & labore. Quod ſi vires ſuas acquirere, & eas contra nos exercere ſiuerimus, actum eſt de nobis: neque enim eas amplius vel ſummo ſtudio à nobis expellere poterimus, niſi virum aliquem ſanctum, & minimè ignauum habuerimus, qui poſt Dei adiutorium, conſiliis, monitis, & orationibus ſuis opem nobis ferre non grauetur. Hæc S. Dorotheus. Legatur etiam ſanctus Chryſoſtomus in epiſtolam primã ad Corinthios.

Pſalm. 136. *Sermone 11.* *Homil. 11. 1. Corinth. 4.*

Et ſanè permirum eſt, quantas vires habeat ad præpedienda vitia efficax abnegatio paſsionis cuiuſcunque in ipſo primo eius exortu, ſiue

ſiue amor ſit Dei vel hominis alicuius, ſiue lætitia, cupiditas, ſpes, do-
lor, & mœror, ſiue alia quæcunque animi paſsionum.

Sed nec cum initio huic abnegationi inſtiterimus, deinde otio *Secundò.*
languẽdum eſt, ſed aſsiduè amputandi rami cupiditatum malarum
in animo vitio hæreditario, vt pòſt videbimus, ſuccreſcentes. Nam,
vt ſcribit S. Bernard. in illa Salomonis verba: *Tempus putationis adue-* *Serm. 58 in*
nit, Credite mihi, inquit, *& putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccen-* *Cantic.*
duntur extincta, & ſopita denuò excitantur. Parùm eſt ergo ſemel putaſſe, ſæpe
putandum eſt, immò ſi fieri poſsit, ſemper, quia ſemper quod putari oporteat, ſi
non diſsimulas, inuenis. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras, ſi
vitia putas emortua, & non magis ſuppreſſa. Velis nolis, intra fines tuos habitat
Iebuſæus, ſubiugari poteſt, ſed non exterminari. Vnum in tanto diſcrimine conſi-
lium eſt, obſeruare diligenter, & mox, vt renaſcentium capita apparebunt, prom-
pta ſeueritate ſuccidere. Non poteſt virtus cum vitiis pariter creſcere. Ergo vt illa
vigeat, iſta creſcere non ſinantur. Tolle ſuperflua, & ſalubria ſurgunt: vtilitati
accedit, quicquid cupiditati demis. Demus operam putationi. Putetur cupiditas,
vt virtus roboretur. Concludit tandem S. Doctor; *Scrutemur, iuxta Pro-*
phetam vias noſtras, & ſtudia noſtra. Et in eo ſe quiſq; iudicet profeciſſe, non cùm
inuenerit, quod reprehendat, ſed cùm quod inuenerit, reprehendet: tunc enim te
non fruſtrà ſcrutatus es, ſi rurſum opus eſſe ſcrutinio aduertiſti. Et toties non te fe-
fellit inquiſitio tua, quoties iterandam putaueris.

Tertio loco intelligat proficiens, non ſolùm ſib dandam diligen- *Tertiò.*
tiſsimè operam in amputandis malarum paſsionũ ramulis, ſed con-
trà etiã in inſerendis bonarum affectionum ſurculis, illorumque in
locum ſubrogandis: vacat enim numquam animus motibus, aut
turbidis, & malis, aut ſerenis, & bonis. Occupetur igitur bonis, ne
malis obruatur: immò vt purgetur malis, bonis compleatur. *Non*
poſſunt, inquit Caſsianus, *deſideria præſentium rerum reprimi, vel auelli, niſi* *Collatione 12.*
pro iſtis affectibus noxiis, quos cupimus amputari, alij ſalutares fuerint intromiſsi: *cap. 5.*
nullatenus enim valet viuacitas mentis, abſq; alicuius deſiderij, vel timoris; gau-
dij, vel mœroris affectione ſubſiſtere, niſi hæc eadem in bonam partem fuerint im-
mutata. Et idcircò ſi carnales concupiſcentias de cordibus noſtris deſideramus ex-
trudere, ſpirituales earum locis plantemus protinus voluntates, vt his noſter ani-
mus ſemper innexus & habeat quibus iugiter immoretur, & illecebras præſentium,
ac temporalium reſpuat gaudiorum.

S. Bernardus in eandem ſententiam ita ſcribit: *Totum cor in quatuor* *Serm. 2. in capi*
affectionibus eſt: & de his accipiendũ puto, quod dicitur, vt in toto corde tuo cõuer- *Ieiunij.*
taris ad Dominum. Conuertatur proinde amor tuus, vt nihil omninò diligas niſi
ipſum, aut certè propter ipſum. Conuertatur etiam ad ipſum timor tuus, quia per-
uerſus eſt timor omnis, quo metuis aliquid præter eum, aut non propter eum: ſic &

 gaudium

gaudium tuum, & triſtitia æquè conuertantur ad ipſum. Hoc autem ita fiet, ſi non niſi ſecundum eas doleas, & læteris. Et alia, quæ ibidem ſequuntur. Sed plura habet alio loco, in quo docet, quomodo affectiones hæ purgandæ primùm, deinde ordinandæ ſint. *Purgantur autem*, inquit, *ſic: ſi amantur, quæ amanda ſunt, ſi magis amantur, quæ magis amanda ſunt, amor purgatus erit. Et ſic de cæteris. Ordinantur autem ſic: in initio timor, deinde lætitia, poſt triſtitia, in conſummatione amor. Compoſitio harum talis eſt. De timore, & lætitia naſcitur prudentia, & eſt timor cauſa prudẽtiæ, lætitia fructus. De lætitia, & triſtitia naſcitur temperantia, cuius eſt triſtitia cauſa, lætitia fructus. De triſtitia, & amore naſcitur fortitudo, & eſt triſtitia cauſſa fortitudinis, amor fructus. Clauditur circulus coronæ. De amore, & timore naſcitur iuſtitia, & eſt timor cauſſa iuſtitiæ, amor fructus. Conſidera ergo, quomodo iſtæ affectiones ordinatæ virtutes ſunt, inordinatæ perturbationes. Si timorẽ ſequatur triſtitia, deſperationem generat; ſi amorem lætitia diſſolutionẽ. Sequatur ergo timorẽ lætitia, quia timor futura cauet; lætitia de præſenti gaudet, prudentis cautelæ finem lætitia poſſidet. Probet ergo lætitia timorẽ: probatus timor nihil aliud, quàm prudẽtia eſt. Comitetur lætitiã triſtitia, quia moderatè læta amplectitur, qui triſtia reminiſcitur. Temperet ergo lætitiam triſtitia; temperata lætitia nihil aliud quàm temperantia eſt. Iungatur amor triſtitiæ, quia fortiter ſuſtinet triſtia, qui per amorem, quæ ſunt amanda deſiderat. Confortet ergo amor triſtitiam. Confortata verò triſtitia nihil aliud, quàm fortitudo eſt. Iungatur amor timori, quia ordinatè amandis inhæret, qui timenda non negligit. Ordinet ergo amor timorem, ordinatus timor nihil aliud quàm iuſtitia eſt.* Hæc omittenda non erant, quia tanti Patris meditationes ſunt: non ideò tamen quia obſcuriora ſunt hæc poſteriora, priora paruipendenda ſunt, & minus diligenter in vſum reuocanda.

Serm. paruis, Serm. 6.

Sed audiamus S. Auguſtinũ, qui nõ minus egregiè, quàm breuiter modum corrigendarum paſsionum, eaſq; bonas efficiendi tradit his verbis: *Apud nos*, inquit, *iuxta Scripturas ſanctas, ſanamq́; doctrinã, ciues ſanctæ ciuitatis Dei in huius vitæ peregrinatione ſecundùm Deum viuentes metuũt, cupiuntq́; dolent, gaudentq́. Et quia rectus eſt amor eorum, iſtas omnes affectiones rectas habent.* Quod hîc dicit de amore, antè dixerat de voluntate. Et alio loco docet de Scripturæ ſententia, Deo mentẽ hominis ſubiici regendam, & iuuandam, menti verò paſsiones ita moderandas, atque frænandas, vt in vſum iuſtitiæ conuertantur.

Lib. 14 de ciuitate Dei, cap. 9.

Cap. 8. eiuſdem libri.

Lib. 9. de ciuitate Dei, cap. 1.

Quartò.

Quartò. Facit maximè ad moderandas paſsiones occupatio mẽtis in rebus ſpiritualibus, diuiniſúe: tunc enim hominis interioris labor, otium eſt hominis exterioris, & ſpiritus feruor algor eſt carnis, & ſenſus. *Vera perturbatio, atq; confuſio*, inquit S. Chryſoſtomus, *non in*

Oratione de prouidentia Dei.

rerum

rerum eſt motu, ſed in animo ita affecto, qui quamuis cæterarum rerum aptam deſcriptionem habet, vſq; dum confuſionem, ac perturbationem in ſe ipſo coërcuerit, nullum illi ex aliarum rerũ apta deſcriptione præſidium erit; ſed quemadmodum oculus ægrotus etiam clariſſimo meridie tenebras obtuetur, atq; alia pro aliis, nullumq; radiorum ſolis fructum habet: ſanus verò, & firmus etiam veſperè poterit corpus quaſi manu ducere ſine vlla offenſione: ſic & mentis noſtræ oculus quandiu firmus eſt, multa quamuis confuſa, clarè tamen videbit, deprauatus autem quamuis in ipſum cœlum attollas, multam ibi eſſe perturbationem, & confuſionem rerum iudicabit. Itaque ſi menti cultum diligentem adhiberemus, nulla confuſio, nulla moleſtia inueheretur, quamuis Euripo quouis turbulentius ſurſum, & deorſum vita noſtra iactaretur.

Oratione de prouidentia Dei.

Rem hanc copioſè tractat S. Baſilius: ſcribit autem inter cætera & hæc: *Animus, qui mentem ſuam peruigilem, & in actionibus rectis perpetuò occupatam detinuerit, is, & in his, quas dixi, contemplationibus verſabitur, & eiuſmodi exercitatione, cõſuetudineq; mores ſuos ad æquitatem, ad iuſtitiam, modeſtiamque, ac tranquillitatem componet, atque perpoliet. Idem verò vbi mentem agitare deſtiterit, & in res cognitione dignas extendere, extemplò velut importuni, & proterui canes, abſente moderatore, ex diuerſis partibus libidines corporis foras ſe dãt, & vehementer in ipſum oblatrant, & variis modis dilacerare conantur: quippe cùm earum ſingulæ vitalem ad ſe vim quæq; rapiant. Siquidem duplex eſt animi vis, quarum altera corpus attingit; vitalis ſcilicet, altera, quæ tota in perſpicienda veritate verſatur, quam rationalem appellamus. Vitalis in corpore agit naturaliter, rationalis voluntariè. Animus, qui vim rationalem inſtituerit, vt perpetuò peruigil ſit, dupliciter vitioſos corporis motus conſopit, atque tranquillat: ſiquidem & ſe in rebus potioribus, ſibiq; affinibus occupat, & motus corporis ſui confuſaneos obſeruatos cohibet, atq; compeſcit. Si verò ignauiæ deditus otioſam vim contemplatricem reliquerit, tunc torpentem vitalem vim nactæ libidines corporis, partitaq; nullo moderante, prohibenteuè, animum ad ſuum appetitum, & functiones pertrahunt.* Hæc S. Baſilius; & ália, quæ hîc ſcribere, minimè neceſſarium eſt.

Conſtit. monaſt. cap. 3.

Quintò, poſt mentis occupationem prædictam, eſt adhuc in curandis paſsionibus vlterior gradus: cùm videlicet animus ipſe, & volũtas hominis planè auertitur ab amore rerum omnium creatarum, nec ab amore ſolùm, ſed ab omni etiam honeſta voluptate, quæ ex eis percipi poteſt, & tota ſoli Deo applicata, coniungitur, & quaſi conglutinatur. Hæc res à S. Gregorio ſic deſcribitur: *Nonnulli iuſtorum ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquunt: qui rebus ſe habitis nudãt: gloria honoris expoliant: qui internorum deſiderio per aſſiduitatem ſe amici mœroris afficiunt, habere de exterioribus conſolationem nolunt, qui internis gaudiis dum mente appropiant, vitam in ſe funditus corporeæ delectationis necant. De his Paulus: Mortui enim eſtis,*

Quintò.

Lib. 8. moral. cap. 15.

Coloſſ. 3.

Pſalm.38. *& vita veſtra abſcondita eſt cum* CHRISTO *in Deo. Et Pſalmiſta: Concupiſcit,*
Pſalm.118. *& deficit anima mea in atria Domini. Et deficit in ſalutari tuo anima mea. Et*
Matth.16. *Dominus: Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum. Et rurſum: Niſi quis re-*
Luc.14. *nunciauerit omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Horum numero ſanctus vir diuiſa à terrenis deſideriis mente ſe inſerit, qui ait: Deſperaui, nequaquã vltra iam viuam. Iuſti quippe deſperare, eſt præſentis vitæ bona æternitatis electione deſerere, manſura quærere, & in rebus temporalibus fiduciam non habere. Qui hæc agens nequaquã vltra ſe viuere aſſerit, quia videlicet viuificatrice morte quotidie à vita ſe paſſionis occidit.* Sed hæc ex ſequentibus capitibus planius intelligentur.

Et quidem de pleriſque ſingulis paſsionibus ſeparatim agere, eſſet operæpretium, ſunt enim in multis actionibus & fortaſſe in omnibus, animi adminiſtræ; ſed quæ dicta ſigillatim ſunt aduerſos prauos habitus, ea paſsiones ſimul iugulant, ſi rectè & ad hactenus deſcriptæ Abnegationis normam in vſum à proficiente deducantur. & fortaſsis alio tempore de his differemus etiam particulatim.

De concupiſcentiæ fomite, & aliis multis prauis inclinationibus hominis.

CAPVT XXVI.

SICVT prauos habitus vitioſæ paſsiones, ſic vitioſas paſſiones generat concupiſcentiæ fomes; qui etiam poſt baptiſmum in regeneratis manet, ſine culpa quidem, quando hæc ſacramento deletur, culpæ tamen pœna hæreditaria ex primorum parentum peccato. Eſt autem fomes, appetitus, qui natura ſua, dicam ne, an vitio, inclinat hominem ad peccatum: in quod etiam nullo negotio deuoluitur ſi Dei gratia, & hominis induſtria, Dei item gratia adiuta non impeditur. Atque hæc eſt prima eius
Iacob.1. motio à ſancto Iacobo nominata tentatio, cùm ait: *Vnuſquiſq; tentatur*
Rom.7. *à concupiſcentia ſua.* Quæ etiam eſt cauſſa vt *peccatum* dicatur ab Apoſtolo, & à quibuſdam Patribus: quamuis reuera peccatum non ſit amplius, ſed ſolùm peccati effectus, pœna item, & fons.

Porrò concupiſcentia hæc non eſt eadem cum paſsione illa, quæ deſiderium dicitur: ſed eſt generalior quidam *appetitus conſperſus, & in-*
Lib.14.de ciuitate Dei, cap.13. *natus carni*, vt ait S. Auguſtinus, hoc eſt toti homini, qui in ſcripturis aliquando nomine carnis intelligitur, vt idem alibi docet. Quare nõ ſolùm hic appetitus eſt in facultate animæ ſentiente, & in corporis

mem-

membris, quibus illa vtitur, ſed redundat etiam in appetitum ratio- *Libro eodem,*
nis.nam,vt idem S.Auguſtinus eſt auctor: *Anima peccatrix fecit corrupti-* *cap 3.*
bilem carnem (corruptione ſcilicet peccati, & fomitis) *ex qua corruptione carnis licet exiſtant quædam incitamenta vitiorum, & ipſa deſideria vitioſa; non tamen omnia vitæ iniquæ vitia tribuenda ſunt carni.* Et alibi ait: *Mala volun-* *Libro eodem*
tas præceſſit omnia opera mala in homine, velut arbor mala fructuum malorum. *cap. 11.*
Quare ineſt etiam animæ rationali ſua concupiſcētia,& quaſi fomes: quod S.Paulus non obſcurè ſignificat cùm fomitem vniuersè acce- *Galat.5.*
ptum, carnis nomine appellans, numerat inter eius opera, non ſolùm quæ carnis opera ſunt, vt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria;ſed etiam quæ rationis ſunt, vt auaritia,veneficia,inimicitiæ, contentiones, & quæ ſequuntur alia, quæ communia ſunt vtrique, & totius hominis opera. Sicut igitur ex primo peccato omnia peccata ducunt originem;ſic ex peruerſa hac appetitus generali propenſione deriuantur omnes aliæ peruerſæ hominis inclinationes,& propterea ſicut antecedit illa in homine omnes prauos habitus, & omnes paſſiones;ſic eiſdem anteeunt illæ inclinationes.Hæ igitur cognoſcendę ſunt à proficiente,& ſumma diligentia curandæ.

Ponimus igitur primò in homine generalem inclinationem ad *Prima incli-*
malum, quam experti fatemur omnes, accuſando noſmetipſos ad *natio ad ma-*
malum quàm ad bonum propenſiores,tam ratione animæ,quàm ra- *lum.*
tione corporis ex Adam progeniti. De hoc ſermo eſt,cùm aſſeritur in Geneſi non ſolùm *ſenſus hominis*, ſed etiam *cogitatio cordis humani ab ado-* *Geneſ.7.*
leſcentia ad malum prona. Et cùm antè etiam ſcribitur: *Videns autem Deus,* *Geneſ.6.*
quod multa malitia hominis eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore. Et apud Hieremiam: *Prauum eſt cor omnium.* Hæc *Hierem.17.*
autem inclinatio ſicut oritur,ſic vehementer augetur ex coniunctione animæ cum corpore antiqua labe infecto: nam ſcriptum eſt: *Cor-* *Sap.9.*
pus, quod corrumpitur, aggrauat animam. Et ſanctus Paulus aſſerit legem *Rom.7.*
membrorum captiuare ſe, hoc eſt,ſuo pondere deprimere ad legem peccati.

Inclinationis huius ſunt incitamenta omnia, quæ inſurgunt in homine ad vitia,quæ Caſsianus, & alij vitia ſpiritualia nominant: ad ſuperbiam videlicet, ad dominandi libidinem, ad difficultatem ſeruiendi iuſtis etiam dominis,obtemperandi maioribus,legibus, religioſæ diſciplinæ, & Eccleſiaſticæ, ad inanem gloriam, ad deteſtationem iniuriarum omnium etiam pro CHRISTI nomine illatarum, omnis deiectionis, paupertatis: ad ſuſpiciones, iudicia temeraria, odia,auerſiones animorum,inuidiam:ad acediam mentis,cordis languorem, profuſam lætitiam, audaciam, obſtinationem, deſperationem,

nem; & alia his ſimilia complura: quales ſunt tentationes interiores: contra Fidem, ſpiritus blaſphemiæ, immenſa humanæ mentis curioſitas, cordis humani obſcuritas, aſtutia, fallacia, & malitia. Denique inconſtantia, mutabilitas mentis, & viciſsitudo tàm multarum cogitationum, quæ animum hominis continẽter, & importunè ſubeunt, huius inclinationis effectus eſt, & non exigua pœna peccati. de qua

Lib. 24. moral. cap. 7. ſic habet S. Gregorius: *Humana anima ſemel æternitatis ſtatum deſerens, ad fluxum temporalitatis delapſa, hanc mutabilitatem alternantium motionum, quam dum caderet, volens appetiit, dum conatur ſurgere, cogitur inuita tolerare: inde quippe punita eſt, vnde delectata.* Quod de prædictis aliis pœnis ſimiliter dici ob eandem rationem, non eſt difficile intelligere.

Secunda inclinatio. Secundò ponenda eſt in homine inclinatio ad malũ propria ſentientis appetitus, quæ propriè concupiſcentia, & fomes dicitur: cuius

Rom. 7. proprietates numerat Apoſtolus ita accuratè, vt nos pigere minimè

1. debeat, in iis intelligendis nonnihil immorari. Primò ſedem habet in carne: ideo ait: *Non eſt in carne mea bonum*: accipitur autem carnis nomine corpus ſubiectum viribus animæ ſentientis; & addit eſſe in membris, & appellans eum peccati nomine ob cauſſam iam explicatam, ſimulque ſignificans fomitis labe totum hominem affici, ait:

2. *Quod habitat in me peccatum.* Secundò, fomes præuenit aliquando ſubitaneo ſuo motu rationem hominis, quod etiam vi eius faciunt paſ-

3. ſiones, & ideò Apoſtolus: *Quod enim*, ait, *operor, non intelligo.* Tertiò fomes facit, vt non comprimatur aliquandò motus compreſsione di-

Galat. 5. gnus; ideò Apoſtolus: *Non enim*, inquit, *quod volo bonum, hoc ago.* Et alibi:

4. *Vt non quæcunq; vultis, illa faciatis.* Quartò efficit, vt inſurgat ille motus,

5. quem nos minimè vellemus: *Sed*, ait, *quod odi malum, illud facio.* Quintò lex eſt membrorum, ſenſuſque, quia ſine rationis, & gratiæ Dei fræno ſi ſint hæc, nõ ad aliam normam dirigunt ſe ſe, quàm ad fomitis pro-

6. penſionem, quæ inclinatio eſt ad omne malum. Sextò opponit ſe ra-

7. tioni: *Repugnantem*, ait, *legi mentis meæ.* Septimò, propterea ſubiicit ho-

8. minem ſeruituti: *Et captiuantem me*, inquit, *in legem peccati.* Octauò, ex quibus conſequitur infelicitas non parua: *Infelix*, ait, *ego homo*: immò corruptela quædam carnis, & ſenſus, quam mortis nomine ibidem nominat Apoſtolus. Hæc porrò omnia vera ſunt, & à Patribus dum explicant Apoſtolum allata.

Vt autem intelligatur infelicitatis illa ratio, cuius Apoſtolus me-

1. 2. quæſt. 74. art. 3. ad 2. minit, legatur S. Thomas, qui ſic ſcribit: *Corruptio ſenſualitatis intelligenda eſt quantum ad fomitem, qui nunquam totaliter tollitur in hac vita, tranſit enim peccatum originale reatu, ſed manet actu, id eſt, effectu. Sed talis corruptio fomitis non impedit, quin homo rationabili voluntate poſſit reprimere ſingulos motus*

tus inordinatos ſenſualitatis, ſi præſentiat, puta diuertendo cogitationem ad alia. Sed dum homo cogitationem ad alia diuertit, poteſt etiam circa illud inordinatus motus exurgere; ſicut cùm aliquis transfert cogitationem ſuam à delectationibus carnis, volens concupiſcentiæ motus vitare, ad ſpeculationẽ ſcientiæ, inſurgit quandoq; aliquis motus inanis gloriæ impræmeditatus. Et ideò non poteſt homo vitare omnes huiuſmodi motus propter corruptionem prædictam: ſed hoc ſufficit ad rationem peccati voluntarij, quod poteſt vitare ſingulos. Quo loco S. Doctor habet quatuor egregia principia Theologiæ huius. Primum eſt, fomitem nũquam tolli in hac vita. Secundum eſt, ſingulos motus ſenſualitatis poſſe nos præcauere ex liberi arbitrij facultate. Tertium eſt, idcirco motus ſenſualitatis imputari ad peccatum. Quartum eſt, omnes motus eiuſdem ſenſualitatis ſimul non poſſe nos coërcere. Et hic eſt ille infelicitatis humanæ cumulus, quem deplorat Apoſtolus, quandoquidem fomes iuſtos etiam viros, hiſce quaſi compedibus quamdiu viuunt, irretitos tenet. Sed quod eos maximè angit, eſt neceſsitas illa peccandi, quàm S. Thomas verè affirmat, ineſſe nobis ex fomitis corruptela: nam etſi ea non cogamur ad peccata mortifera; magna tamen calamitas eſt ea induci nos ad aliqua vel minima venialia. Vnde de ea loquens S. Auguſtinus ait: *Fides clamat, de neceſsitatibus meis educ me. Quia verò peccaui, voluntas ſecuta eſt peccantem, peccatum habendi dura neceſsitas, donec tota ſanetur infirmitas, & accipiatur tanta libertas, in qua ſicut neceſſe eſt, permaneat bene viuendi voluntas, ita vt ſit etiam bene viuendi, & nunquam peccandi voluntaria, felixq; neceſsitas.* *Libro de perfectione iuſtitiæ, reſp. 9. Pſalm 24.*

Tertiò præter prædictas inclinationes, ſunt in homine aliæ multæ, quæ ſequuntur naturam indiuidui humani, & corporis conſtitutionem certam; quæ quoniam ita multiplex, & varia eſt, multas quoque, eaſque diſcrepãtes inter ſe inclinationes hominum ſingulorum eſſe, neceſſe eſt. Sunt igitur in vnoquoque homine inclinationes prauæ, quæ temperamentum ſingulorum ſequuntur: vt exempli cauſſa, calidum quidem vehementes, acres, quas celerrimè expleri velimus, mirabiles, mutabiles, variæ: Frigidum autem pauciores, & ſegniores, ſed pertinaces, animum non in multa diſtrahentes, ſed coarctantes ad vnam, aut alteram rem, in qua totus ſit. Ob eandem cauſſam alia placent adoleſcentibus, viris alia, ſenibus ſaltem diſplicent, quæ alij probant. Ægro corpore cùm ſumus, expetimus aliqua, quæ ſani repudiamus, & contrà. *Tertia inclinatio.*

Et quia inclinationes hæ bonæ etiam poſſunt eſſe, ad ſupradicta addendum eſt, præter eas in vno quoque eſſe inclinationes ad peccatum proprias, & ſingulares, quas propterea S. Thomas aſſerit ſequi naturæ corruptionem, & præterea duplicem habere originem: nam *1 2. quæſt. 78. art. 3.*

proficiſcuntur vel ex habitu aliquo acquiſito conſuetudine, qui in naturam ſit quodammodo conuerſus: vel ex deprauata corporis affectione, ſiue ægritudine. Prioris generis exempla ſunt omnes illæ cupiditates, quæ educatione quaſi ſeminantur, & deinceps conſuetudine adoleſcunt & corroborantur, qualia ſunt in perditis hominibus nefaria flagitia, & in quibuſdam barbaris comeſtiones humanæ carnis. quæ ſcelera quanquam ſunt omnino naturæ contraria; vſu tamen familiaria fiunt. Poſterioris verò exempla cernuntur in febricitantibus, quibus ſapor dulcis ſentitur amarus, & in aliis multis, qui ob palati ægritudinem eſitant aliquando aliqua, quæ ne feræ quidem ipſæ auderent attingere.

3. parte Paſtoral. cap. 4 & Lib. 29. moral. cap. 12. S. Gregorius huiuſmodi corporum conſtitutionem inclinantem ad familiaria, & ſingularia vitia vocat conſperſionem: ſecutus fortaſſis S. Auguſtinum, qui, vt ſuprà retulimus, concupiſcentiam conſperſam carni affirmat, ex Apoſtoli loquẽdi forma, qua vſus eſt, cùm præcipit Corinthiis, vt abiiciant vetus fermentum, hoc eſt, veterem conſperſionem, vt eſſent noua conſperſio: *1. Corinth. 5.* *Nonnulli*, inquit S. Gregorius, *læti, vel triſtes non rebus fiunt, ſed quibuſdam conſperſionibus exiſtunt*: & hanc conſperſionem obſeruari attentè à Diabolo antequam laqueos tentationis apponat, affirmat: quod à nobis pòſt etiam afferendum eſt. Sed res poſtulat, vt aduerſus turbam tantarum cupiditatum proficientem armemus, vt poſſumus.

De vitando errore ἀπαθείας, ſiue impaſſibilitatis, & de concupiſcentia, & propriarum inclinationum abnegatione.

CAPVT XXVII.

ANTIQVIORES quidã Eccleſiaſtici ſcriptores inanì perfectionis ſtudio in eum errorem lapſi ſunt, vt dicerent, proficientem in victoria ſui, ſuarumque paſsionum, eouſque progredi poſſe, & debere, donec ad ſtatum quendam perueniret, in quo ἀπαθὴς, ſiue impaſsibilis eſſet. In quo videlicet conſtitutus, vitiis omnibus ſuperatis, expers omnino humanæ cuiuſcunq; perturbationis, & affectionis vitam deinceps in ſolo virtutum vſu, fructuuè iucundiſsimam viueret. Hunc errorem tribuit Origeni S. Hieronymus illis verbis: *Doctrina*, inquit, *tua Origenis ramuſculus*

ſculus eſt. In eo enim Pſalmo vbi ſcriptum eſt (vt de cæteris taceam) inſuper & vſq; *Epiſtola ad*
ad noctem erudierunt me renes mei, *aſſerit virum ſanctum, cùm ad virtutum ve-* *Creſiphontem*
nerit ſummitatem, ne in nocte quidem ea pati, quæ hominum ſunt, nec cogitatione *aduerſus Pelagianos.*
vitiorum aliqua titillari. Sed erroris propagator inſignis fuit Euagrius *Pſalm 15.*
Ponticus, & poſt eum diſcipulus eius Palladius, & Rufinus, vt idem *Ibidem.*
aſſerit: quibus aggregat etiam alios Monachos illius ætatis, Ammonium videlicet, Euſebium, Euthymium, Or quoque, & Iſidorum, quos omnes vt Origeniſtas ab Epiſcopis eſſe damnatos, confirmat. Deteſtabiliorem adhuc reddiderunt hanc impaſſibilitatem, qui eam non multò pòſt complexi ſunt hæreſiarchæ Pelagius, Iouinianus, & Priſcillianus.

Diſputant contra hunc errorem S. Hieronymus, & S. Auguſtinus: *Lib 14. de ciuitat. Dei, cap 9.*
& hic quidem adfert exemplum SALVATORIS noſtri. Scribit autem ſic: *Cùm rectam rationem ſequuntur iſtæ affectiones, quando, vbi oportet, adhibentur, quis eas tunc morbos, ſeu vitioſas paſſiones audeat dicere? Quamobrem etiam ipſe Dominus in forma ſerui agere vitam dignatus humanam, ſed nullum habens omnino peccatum, adhibuit eas, vbi adhibendas eſſe iudicauit. Neque enim in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falſus erat humanus af-*
fectus. Cùm ergo eius in Euangelio iſta referuntur, quod ſuper duritia cordis Iudæo- *Marc. 3.*
rum cum ira contriſtatus ſit: quod dixerit, Gaudeo propter vos, vt credatis: quod *Ioan. 11.*
Lazarum ſuſcitaturus, etiam lachrymas fuderit: quod concupierit cum diſcipulis *Luc. 22.*
ſuis manducare paſcha: quod propinquante paſſione triſtis fuerit anima eius vſque *Matth. 26.*
ad mortem, non falsò vtique referuntur: verùm ille hos motus certæ diſpenſationis gratia ita cùm voluit, ſuſcepit animo humano, vt cũ voluit factus eſt homo. Commemorat etiam eaſdẽ affectiones in Apoſtolo Paulo: cùm enim eum laudaſſet infinitis nominibus, & præſertim vt à CHRISTO edoctum,
producit illum *gaudentem cum gaudentibus, flentem cum flentibus, foris haben-* *Rom. 12.*
tem pugnas, intus timores, cupientem diſſolui, & eſſe cum CHRISTO, *deſiderãn-* *2. Corinth. 7.*
tem videre Romanos, Corinthios æmulantem, magnam triſtitiam, & continuum *Philipp. 1.* *Rom 1.*
dolorem cordis de Iſraëlitis habentem, luctum ſuum denunciantem de quibuſdam *2. Corinth. 11.*
peccatoribus. Et concludit: *Hi motus, hi affectus de amore boni, & de ſancta cha-* *Rom 9.*
ritate venientes, ſi vitia vocanda ſunt, ſinamus, vt ea, quæ vera vitia ſunt, virtutes *Rom 10.*
vocẽtur. Idem copioſè docet, quomodo iidem affectus in viris ſanctis *2. Corinth. 12.*
ſint, dum metuunt pœnam æternam, cupiunt vitam æternam, & alia, quæ longum eſſet hìc adſcribere, & apud ipſum legi poſſunt: *Ita autem fieri neceſſe eſt*, inquit S. Doctor, *ex humana conditionis infirmitate: immò dum viuimus, ex vitæ huius infirmitate, nõ rectè viuimus, ſi eas nullo modo habeamus. Itaq; aliquando quamuis nõ culpabili cupiditate, ſed laudabili charitate mo-*
ueamur, etiam dum nolumus, flemus. Vituperabat etiam Apoſtolus quoſdam, quos *Rom. 13.*
dixit eſſe ſine affectione. Et ſacer pſalmus, Suſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non *Pſalm. 68.*

Crantor ex Cicerone lib. 3. Tuſculan quæſtionum.

fuit. Nam omnino non dolere dum ſumus in hoc loco miſeriæ, ſicut quidam etiam apud ſeculi huius litteratos ſenſit, & dixit, non ſine magna mercede contingit, immanitatis in animo, ſtuporis in corpore.

Idem confirmat S. Hieronymus neruis ſuis, vt ſolet, ſapientiaque præclarè: *Hoc eſt*, inquit, *hominem ex homine tollere, & in corpore conſtitutum eſſe ſine corpore, dicente Apoſtolo, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Vnde illud Virgilianum;*

Rom 7.

Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque:

Et grauiſſimus poëta Flaccus:

Nam vitiis nemo ſine naſcitur. Optimus ille eſt,
Qui minimis vrgetur.

Tertull lib. Aduerſ. Hermogenem.

Et quia hæc de Stoicorum fonte manauit, ἀπάθεια, *pulchrè quidam noſtrorum* ait, *philoſophi patriarchæ hæreticorum Eccleſiæ puritatem peruerſa maculauere doctrina.*

Ioannes Climacus Euagrium Ponticum hoc nomine etiam reprehendit: notans eius ἀπάθειαν nomine alacritatis ſenſus: quia fortaſsis hoc eam ipſe nomine appellabat, vt facilius ſimplicibus illuderet; vnde effectum quoque eſt, vt quidam ſanctus vir, qui notationes in Climacum edidit, ſententiam eius minimè aſſecutus præferat ſenſum Euagrij dicto Climaci: non ita doctiſsimus atque illuſtriſsimus Cardinalis Cæſar Baronius, is enim hiſtoriam ἀπαθείας narrans planè ſenſum Climaci aſſecutus eum commendat, & Euagrium, vt dignus eſt, damnat. Apud ipſum qui velit, plura de re hac legere poterit.

Dionyſius Carthuſianus.

Tomo quarto Annalium, anno Chriſti 388.

Ex hoc catholico dogmate, quo ἀπάθεια in hac vita aſſeritur impoſsibilis, ſequitur dogma aliud non minus verum, dum hîc viuimus, non vinci paſsiones vitioſas, inclinationes prauas, & ipſam fomitis concupiſcentiam, quia abnegationis vi planè extinguantur: id enim hîc à nobis obtinere non poſſumus, niſi velimus recidere in errorem ἀπαθείας, nec vnquam in homine puro factum eſt, niſi extraordinario miraculo in ſanctiſsima Dei MATRE, cuius fomes, aut nullus fuit, aut ita Dei gratia copioſiſsima ſopitus eſt, ac ſi nullus eſſet. Afferendæ igitur ſunt aliæ rationes, quibus prædicta omnia, quãtum fieri poteſt, expugnentur, aut certè retundantur à nobis, vt nec noceant, & ſi fieri poſsit, etiam proſint: quandoquidem, vt ait Apoſtolus, *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonũ.* Sunt aũt hæ, quæ ſequuntur.

Rom. 8.

Prima ratio.

Initio libri ſecundi contra Iulianum.

Prima ratio eſt perſeuerantia, ſiue progreſſus in virtutum vſu, & exercitatione: qua de re ſic S. Auguſtinus: *Non enim*, inquit, *talia ſunt vitia quæ iam peccata dicenda ſint: nec tamẽ extra nos ſunt, quibus vincendis cùm in hoc certamine proficienter laboramus, inſtandum eſt: noſtra ſunt, paſsiones ſunt, vitia ſunt, frænanda, cohibenda, ſananda ſunt, ſed dum curantur, infeſta ſunt. etſi nobis*

*nobis ad meliora proficientibus magis, magisq; minuuntur, tamen dum hîc viui-
tur, eſſe non deſinunt, diſcedente hac anima pia peribunt, inſurgente corpore non
redibunt.* Igitur profectu in virtutibus continuo, continuè etiam mi-
nuentur. cuius rei hæc eſt ratio, quia habitus virtutis quaſi clauus
fortiſsimus trudit habitum concupiſcentiæ; aliarumq́ue vitioſarum
affectionum, armatq́ue, ac corroborat facultates animæ, quibus in-
ſunt morboſæ affectiones aduerſus ipſaſmet affectiones, illiſq́ue im-
pedimento eſt, ne inſurgant, ſed nec inſurgere niſi furtim poſsint,
dum aſsiduo virtutum vſu in virtutum actionibus vires animæ oc-
cupantur.

Quod ſi quæratur, quibus potiſsimùm virtutibus frangãtur præ- *Lib. 1. de nuptiis & concupiſc. cap. 25.*
dictæ cupiditates, idem S. Auguſtinus ſignificat id fieri virtutibus,
quæ vitiis illis directò ſe ſe opponunt: *Concupiſcentia*, inquit, *quotidie
minuitur in proficientibus, & continentibus. Vt igitur cohibeas inclinationes pra-
uas, ſiue communes, ſiue proprias, iis te virtutibus exerceas, quæ illis maximè con-
trariæ ſunt, vt autem compeſcas concupiſcentiam, contine.* Continentiæ por-
rò nomine intelligit S. Auguſtinus generalē abnegationis vim, qua
omnibus vitiis, quæ à concupiſcentia excitantur, fortiter reſiſtatur.
Alicubi tamen docet idem Sanctus, amorem Dei gratuitum, cum *Homil. de Verbis Apoſtoli.*
flammam digniſsimam, & ampliſsimam fecerit, conſumere cupi-
ditates.

Secunda ratio poſita eſt in ipſa contentione reſiſtendi concupi- *Secunda ratio.*
ſcentiæ, & motionibus eius: nam vt tradunt Patres, concupiſcentia
relicta eſt ad certamen, certandũ eſt igitur: *Pugna*, inquit S. Auguſti- *De Verbis Apoſt. Serm. 6.*
nus, *reſiſte, noli conſentire*, & impletur hîc, poſt concupiſcẽtias tuas non
eas, quia etſi quando ſurrepunt, & vſurpant ſibi oculum, aurem, lin- *Eccleſiaſt. 18.*
guam, volaticam cogitationem, nec ſic deſperemus de ſalute noſtra: *Matth. 6.*
ideo quotidie dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra.*

Addunt autem animum ad hoc certamen multa: primum qui- 1.
dem vis, & dominatus, quem in carnem obtinet mens Dei gratia cõ-
firmata: *Plus*, inquit S. Auguſtinus, *habet virium mens ad tenenda membra* *Ibidem.*
*carnis, ne dentur in arma iniquitatis, quàm ipſa concupiſcentia carnis ad mouen-
da membra carnis, ſi tamen Dei gratia adiuuetur. Ob id ſcriptum eſt, Subtus te e-* *Geneſ. 4.*
rit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Et Apoſtolus hortatur. Non regnet pec- *Rom. 6.*
catum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius.

Deinde ad idem certamen fortiter ſuſtinendum incitant Chriſti 2.
ſanguinis merita, eius præſens auxilium, & apud PATREM aſsidua
deprecatio: *Nulla enim condemnatio*, ait Apoſtolus, *iis, qui ſunt in Chriſto* *Rom. 8.*
IESV, cuius merito culpa relaxata eſt, & additæ vires ad inimicã car- *Rom. 7.*

nem cohibendam. Ob id idem liberationem ſuam, atque victoriam gratiæ Dei tribuit per IESVM Chriſtum.

3. *Pſalm. 90.* Tertium incitamentum, & ſolatium certaminis, eſt ſpes in Deum, de quo ſcribit Dauid: *Scapulis ſuis obumbrabit tibi*: in Spiritum ſanctum præſertim, cuius eſt hæc obũbratio, & refrigeratio, eſt enim, vt canit *Ioan. 7.* Eccleſia, *in æſtu temperies*, & à Domino eius chariſmata *fluminibus aquæ viuæ* comparata ſunt.

4. *Lib. 4. in Ioan. cap. 17.* Quartum ſolatium eſt, ſacramẽtorum frequens vſus, maximè verò Euchariſtiæ: nam, vt ait S. Cyrillus Alexandrinus: *Sedat cùm in nobis maneat Chriſtus, ſæuientem membrorum noſtrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit.*

5. *2. Corinth. 12.* Quintum adiumentum certaminis huius eſt humilis, & feruens oratio ad Deum: *Datus eſt mihi*, inquit Apoſtolus, *ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ, qui me colaphizet: propter quod ter Dominum rogaui vt diſcederet à me.* Et S. Auguſtinus ad idem propoſitum: *In Pſalm. 118.* *Da quod iubes, & iube quod vis*, Et cùm ait Dauid: *Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me*, dicit idem, petere eum, *vt concupiſcentia carnis magis, magisq́; minuatur*; nam quãtum quiſque proficiat, habet mortalis carnis affectum circa terrena, pauimento corporis animam aggrauante. Quod ſi dicas, huiuſmodi preces non exaudiri, quandoquidem non extinguitur fomes, niſi morte, & Apoſtolus ipſe reſponſum accipit à Domino, *ſufficere illi gratiam*: hæc quidem ita ſe habent, ſi quidem radices concupiſcentiæ non conuelluntur omnino, dum viuimus, nec datur ἀπάθεια: ſedantur tamen ſuprapoſitis rationibus vires fomitis, & minuuntur plurimùm; & quæ remanent eius reliquiæ, non ad perniciem relinquuntur, ſed ad meritum hominis, atque coronam, ſi ſe, vt debet, in hoc conflictu geſſerit. Et nonnunquam accidit, vt auctores ſunt viri graues, & huius diſciplinæ, quam tractamus, peritiſsimi, magis aliquando proficere quempiam continuæ pugnæ laborem ſuſtinendo, quàm ſi, certaminis òmnis occaſione ſublata, rebellionem carnis experiretur nullam. Hoc eſt enim: *Sufficit tibi gratia mea.* Et: *Virtus in* *2. Corinth. 12.* *infirmitate perficitur.*

Tertia ratio. Tertia ratio dominandi appetitui concupiſcentiæ, eſt, dum homini inſurgunt motus eius, nihil animo moueri, ſed ita imobilem perſeuerare in ſuſcepta deliberatione Deo placendi, ac ſi extra ipſum perturbationes exiſterent, nec ipſe ageret in ea re quicquam, ſed pa- *Epiſt. ad Galat. cap. 5.* teretur potius. *Cæterùm*, inquit S. Auguſtinus, *qui tanguntur huiuſmodi motibus, & immobiles, & in maiore charitate conſiſtunt, non ſolùm non eis exhibentes membra corporis ad malè operandum, ſed neq; nutu conſenſionis ad exhibendum conſentientes, non hæc agunt, & ideo regnum Dei poſſidebunt.* Et ſanctus

ctus Bernardus: *An fortè, inquit, iam non ago illa, ſed patior? aguntur quidem in me, ſed à me non aguntur, ſi non conſentio: mea dixerim, non quia facio, ſed quia ſuſtineo.* *Epiſtola 42.*

Quo loco à Theologis motus duplices hominis ex natura deprauata proficiſcentes obſeruantur: quidam primò primi, quidam verò non primò primi, ſed primi ſolùm. *Motus primò primi.* Priores illi ſunt, qui rationem ita præueniunt, vt præueniri ipſi à ratione non poſsint, & hi ſunt qui ſuſtinentur potius à viris iuſtis, quàm excitentur, nec in eis culpa vlla eſt. Poſteriores illi ſunt, qui à ratione præueniri potuerunt, ſed negligentia factũ eſt, vt illis in tempore occurſum non ſit, ac *Motus primi tantùm.* proinde cùm excitantur, culpa nõ vacant, & multò magis ſi iam non primi, ſed ſecundi, & tertij ſint, quãquam nobis adhuc primi eſſe videantur. Quamobrem, quod ſæpe dicendum eſt, primis reſiſtendum eſt ſumma diligentia, & propterea vigilantiſsimè obſeruandum eſt, ſi ſint primi ſecundi: primo verò primi patienter ferendi ſunt, curãdumque ſummoperè, ne qui primi ſunt, & culpa carent, perſeuerantia, & negligentia ſecundi primi euadant, & culpæ obnoxij. Atque quod hîc dicitur de motibus concupiſcentiæ, intelligi debet etiam de motibus omnium cupiditatum, & prauarum hominis propenſionum, de quibus verba fecimus capite ſuperiori: contra quas nihilominus ſunt etiam propria certamina, de quibus nunc eſt agendum paucis.

Quarta ratio prauas inclinationes coërcendi eſt earum exploratio, & deprehenſio: neque enim ſi hoſtem non videmus, expugnamus. *Quarta ratio.* inueſtigantur autem his indiciis. primum eſt corporis conſtitutio, cuius variam qualitatem, vt diximus, variæ ſequuntur inclinationes. 1.

Secundum frequens, & non accerſita cogitatio de re quapiam ſignum eſt propenſionis animi ad eam. 2. *Vis noſſe quid ames?* inquit ſanctus Fulgentius, *attende quid cogites:* neceſſe enim eſt, familiaria, & domeſtica eſſe, quæ vltrò, ac ſæpe nullo noſtro ſtudio, mentem, ac memoriam ſubeunt. *Homil. 5. de Confeſsione.*

Tertium eſt replicare pueritiæ, & adoleſcentiæ ſtudia: *Ex ſtudiis enim ſuis intelligitur puer.* Ergo ex iiſdem vir. 3. *Prouerb. 20.*

Quartum indicium eſt facilè, nulloque negotio commoueri animo ac ſenſu ad aſpectum, vocem, aut famam rei alicuius etiam exiguæ, nam vt docet ſanctus Thomas: *Multùm paſſibilia patiuntur etiam à paruis actiuis.* 4. *1. 2. q. 22. art. 3. ad 2.*

Quintum indicium eſt experientia propria eorum, quæ hactenus vel ad virtutem nobis profuerint, vel obfuerint ad vitium: quod accidit 5.

cidit etiam dum perquirimus corporis valetudinem, ac ſtatum: iis enim, quibus læſi ſumus olim in exercitatione virtutum, cur non lædemur in poſterum, niſi ea diligentius præcauerimus? & cur iiſdem rebus, quibus hactenus feliciter vſi ſumus ad animi ſanitatem acquirendam, ad eandem tuendam non vtamur? denique cui dubium ſit, quæ iuuerunt antè, non debere etiam poſthac prodeſſe, vt illa propterea nobis familiaria reddamus, ſicut quæ hactenus nocuerunt, adhuc eſſe nocitura, niſi repudientur.

6. Accedat vltimo loco non tam indicium, quàm auxiliũ ad nos ipſos cognoſcendos, noſtraſque inclinationes corrigendas, amici alicuius, viri præſertim ſpiritualis, & prudentis iudicium, qui quid ipſe ſentiat de nobis, quidque opinentur alij, liberè, & ſine fallacia pronunciet. difficillimum eſt enim, nos ipſos noſſe, difficillimum, inquam, nobis, non item aliis. amor namque prudens etiam quantum caliginis nobis offundit, ne nos ipſos intueamur, tantũ lucis affert aliis, vt ipſi nos penitus introſpiciant. *Quomodo*, inquit Salomon, *in aquis ſplendet vultus proſpicientium, ſic corda hominum manifeſta ſunt prudentibus.* Et: *Pauper prudens ſcrutatur diuitem, qui ſibi videtur ſapiens.*

Prouerb. 27.
Prouerb. 28.

Quinta ratio. Quinta ratio qua vti debemus aduerſus prauas inclinationes, eſt ipſum abnegationis ſtudium, earum præſertim, quæ propriæ ſunt, & ſingulares: ſi quidem eæ nos aliquando ad turpiores certè, & ad frequentiores lapſus impellunt, & iis vt adminiſtris vtitur diabolus ad nos perdendos. *Prius*, inquit S. Gregorius, *conſperſionem vniuſcuiuſque antiquus aduerſarius perſpicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius namque lætis, alius triſtibus, alius timidis, alius elatis moribus, exiſtit. Quo ergo occultus aduerſarius facilè capiat, vicinas conſperſionibus deceptiones parat: quia etenim lætitiæ voluptas iuxta eſt, lætis moribus luxuriam proponit: & quia triſtitia in iram facilè labitur, triſtibus poculum diſcordiæ porrigit: quia timidi ſupplicia formidant, pauentibus terrores intentat: & quia elatos extolli laudibus, conſpicit, eos ad quæque voluerit, blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus vitiis conuenientibus inſidiatur: neque enim facilè captiuaret, ſi aut luxurioſis præmia, aut auaris ſcorta proponeret.* Et alibi: *Vnde*, inquit, *neceſſe eſt, vt non ſolùm quiſque conſideret, quod ex conſperſione ſuſtinet, ſed etiam quod ex vicino deterius eſt, purget: ne dum nequaquam pugnat contra id quod tolerat, ei à quo ſe liberum exiſtimat, vitio ſuccumbat.*

Lib. 29. moral. cap. 12.
Tertia part. Paſtoral. 4.

De abnegatione intellectus, & memoriæ.

CAPVT XXVIII.

ANIMA rationalis reliqua eſt, quę abnegationis armis aduerſus vitia inſtituatur: vt enim hæc facultates alias omnes regit, ſic eius abnegatio fundamentum, & robur eſt aliarum abnegationum omnium. Eius ſunt tres illę pręſtantiſsimæ virtutes, memoria, intellectus, voluntas. Intellectus fons eſt perpetuus infinitarum cogitationum, quas omnes quaſi apud ſe depoſitas memoria ſuſcipit, atq; conſeruat. Hæ videntur ad quatuor capita reuocari poſſe. Tria colligit S. Bernardus: *Sunt*, inquit, *nonnullæ cogitationes penitus otioſæ, & ad rem non pertinentes: quas tam facilè abiicere, quàm recipere poßit anima, dummodo ſit ſecum habitans in corde ſuo*. De his dicendum idem quod de otioſis verbis antè à nobis dictum eſt: ſi enim peccatum eſt otioſum verbum, cur non & otioſa cogitatio? *Serm. de triplici genere cogitationum. Primum genus.*

Ratio abnegationis harum eſt, vt ibidem innuit S. Bernardus, in mentem reducere aſsiſtere nos ſemper dominatori vniuerſæ terræ, qui cor intuens reprehendit tacitus eius otium, & inertiam. Adfert alibi aliam rationem abnegationis harum, cùm enim recitaſſet ex Pſalmo: *Memor fui Dei & delectatus ſum*, ait, *ne à memoria repellat Deum irruens turba plurimarum cogitationum, quæ ſolent effluere tanquam vilis plebs in atrium, ponatur ad eius portam ianitor, cuius nomen eſt recordatio propriæ profeſſionis, & cùm ſeſe illis cogitationibus ſenſerit animus prægrauari, increpet ſe, & dicat ſibi: Tu ne hæc debes cogitare, qui ſacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? cultor iuſtitiæ debet ne quicquam in ſe iniquum admittere?* *Serm. de triplici iudicio. Pſal. 37.*

Sunt & aliæ, ait, cogitationes violentæ magis, & fortius adhærentes, quæ videlicet ad neceſsitates naturæ pertinent: & quaſi ex eodem aſſumptæ limo, de quo nos facti ſumus, ſi paululum inſederint, auelli nequeunt ſine læſione, & difficultate, vt cogitatio de cibo, de potu, de veſtimento. *Secundum genus.*

Modus abnegationis harum cogitationum eſt admouere ſecurim ad radicem delectationis, quæ ex huiuſmodi cogitationibus voluntatem incipit afficere, & exclamare cum Iacob: *Ruben primogenitus meus non creſcas. Hic eſt appetitus ille carnalis, qui initio vitæ pullulat in nobis*, ait Sanctus, *oportet ergo reprimere, quem extinguere non poſſumus appetitum, & quàm citò cubile noſtrum ingreditur, creſcere eum nullatenus patiamur.* *Geneſ. 49.*

Tertiò loco ſunt aliæ cogitationes, quas malignus hoſtis offerre, vel afferre præſumit, *Dico autem*, inquit, *cogitationes illas immundas penitus*, *Tertium genus.*

ac fœtidas, quæ ad luxuriam, ad inuidiam, & ad vanam gloriam pertinẽt, cæteraq́; vitia deteſtanda.

Ratio abnegationis harum adfertur ab eodẽ in hæc verba: *Oportet, ſi mundas conſeruare volumus animas noſtras, adhuc longè agentibus cogitationibus huiuſcemodi multa cum indignatione occurrere, & exuflare à nobis, vt nullus eis detur acceſſus.* Et quia cogitationes hæ originem aliquando ex voluntate ducunt, quæ huiuſmodi cupiditatibus facilè titillatur, idem doctor alibi: *Ad portam*, inquit, *voluntatis in qua ſolent manere carnalia deſideria, tanquam in domo domeſtica familia, ſtatuatur oſtiarius, qui vocatur recordatio cœleſtis patriæ. Hic enim poteſt prauum deſiderium quaſi cuneus cuneum expellere, & ipſum, qui ait: Ego ſto ad oſtium, & pulſo, ſine cunctatione recipere. Denique ad thalamum rationis talis, & tam ferox adhibendus eſt cuſtos, qui nemini parcat, ſed quicunque hoſtis ſiue clam, ſiue palàm ingredi præſumpſerit, procul eum arceat, & hic ſit recordatio gehennæ.* Hæc ex S. Bernardo.

Serm. de tripli-ci iudicio.

Apocal 3.

Quartũ genus.

Reſtat quartum cogitationum genus, quas curioſas nominare poſſumus. Has mirificè inſectantur S. Chryſoſtomus, S. Auguſtinus, & idem S. Bernardus. Et quidem S. Auguſtinus ait: *Hanc eſſe tentationis formam multiplicius periculoſam: & eſt*, ait, *cupiditas non ſe oblectandi in carne, ſed experiendi per carnem, hoc eſt, per ſenſus corporis vana, & curioſa nomine cognitionis, & ſcientiæ palliata.* Hæc quàm ſit deteſtanda, oſtendit idem his rationibus: *Nam non ſolùm inſtigat curioſitas ad cognoſcenda ſuauia, pulchra, & ſimilia, ſed his etiam contraria, non ad ſubeundam moleſtiam, ſed ad experiendi, noſcendiq́; libidinem: quid enim voluptatis habet videre in laniato cadauere, quod exhorreſcas, & tamen ſicubi iaceat, concurrũt, vt contriſtentur, & palleant. Ex quo morbo in ſpectaculis exhibentur quæque miracula. Hinc ad perſcrutanda naturæ ſecreta, quæ præter nos eſt operata, perducitur, quæ ſcire nihil prodeſt, & nihil aliud quàm ſcire homines cupiunt. Hinc etiam, ſi quid eodem peruerſæ ſcientiæ fine per artes magicas quæritur. Hinc in ipſa religione Deus tentatur, cùm ſigna, & miracula flagitantur, non ad aliquam ſalutem, ſed ad ſolam experientiam deſiderata.* Et paulò pòſt: *Verum tamen in quàm multis minutiſſimis, & contemptibilibus rebus curioſitas noſtra quotidie tentatur, & quam ſæpe labamur, quis enumeret? & tandem cùm in huiuſmodi rebus conceptaculum fit cor noſtrum, & portat copioſæ vanitatis cateruas, hinc & orationes noſtræ ſæpe interrumpuntur, atque turbantur.*

Hom. 19. Epheſ cap. 5.

Lib. 10. Confeſſ. cap 35

Tract de gradibus humilitatis.

Ad hoc caput reducũtur curioſæ rerum abſconditarum, tam Dei, quàm hominum inquiſitiones: arcanorum percontationes, occultorum, & latentium ſcelerum inueſtigationes, aliaque permulta: quæ omnia aliorum multorum criminum ſunt ſeminaria. Vt id ſolùm ſufficiat ad perſuadendum hominibus, vt curioſitatem omnem coërceant, & reſecent.

Rationes tamen aliquas ꝓprias abnegationis, & curationis morbi huius

huius proponit S. Bernardus. Prima eſt, ſi vitetur incuria ſe ipſum indagandi: *Anima enim, ait, dum à ſui circumſpectione torpeſcit incuria ſui, curioſa fit in alios, quia enim ſeipſam ignorat, foras mittitur, vt paſcat hædos: id eſt, oculos, & aures.* Quo loco multa de oculorum cuſtodia, vt cuſtodiatur cor, quæ altera eſt abnegationis curioſitatis ratio. *Duabus, inquit, cauſſis inculpabiliter oculos leuas, vel vt petas auxilium, vel impendas: alioquin non Prophetæ, non Domini, ſed Dinæ, & Euæ, & ipſius Satanæ imitatorem te dixerim.* Quæ omnia ibidem latè proſequitur. Huc pertinet abnegatio nō ſolùm ſenſuum omnium externorum, ſed etiam internorum, phantaſiæ præſertim, quæ tantam imaginum turbam menti offert, atq; adeò tam multa monſtra, vt ſi non compeſcatur, & purgetur forti abnegatione, animum vniuerſum ſola per ſe obrutura videatur. 1. Cant. 2. 2. 3.

Sed caſtigat egregiè S. Chryſoſtomus curioſitatem, cùm enim oſtendiſſet multa in rerum natura à Deo facta, quorũ ratio ab homine nulla reddi poteſt, addit, multò minus debere hominem curioſum eſſe de rebus humanis. *Quoniam,* inquit, *homo eſt his omnibus præſtantior, & honorabilior, & hæc propter illũ facta ſunt, non ille propter hæc.* Indicat etiam voluntatem Dei eſſe, vt intellectum hac in parte abnegemus, quando ipſe Deus apes, formicas, & alia animalcula admirabilia, ea quæ videntur naturam eorũ ſuperare, operari voluit, quæ tamen ab homine intelligi noluit, vt vel ſic diſceret, nō eſſe curioſus. Deniq; non ſemper ſapientiæ aſcribi ſcientiæ profeſsionem, ſed aliquando potius ignorantiam confiteri. Sapientior enim reputabitur, qui negauerit ſe ſcire, quantum diſtet cœlum à terra, quotque aquæ ciathos mare contineat, quàm qui horum, ſimiliumq; rerum ſcientiam iactitet. Denique ad retundendam curioſitatis libidinem plurimum valet meminiſſe reſponſionum, quas Chriſtus Dominus aliquando dedit Apoſtolis hoc vitio laborantibus: *Quid ad te? tu me ſequere. Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ* PATER *poſuit in ſua poteſtate.* 1. 2. 3. 4. Ioan 21. Actor. 1.

Hìc autem quęri poteſt ad quam regulam cogitationes noſtrę dirigendæ ſint, vt ſint laudabiles: & S. Baſilius his verbis reſpondet: *Si quis formidauerit iudicium Domini dicentis, Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes; & illum fuerit imitatus, qui dixit: Vt iumẽtum factus ſum apud te: atq; abiecta* (ecce abnegationem) *omni caſſa opinione prudentiæ ſuæ, de iis, quæ cogitauerit, nihil antea tanquam rectum approbarit, immò ne initio quidem prorſus quicquam cogitauerit, priuſquam ab ipſo Domini mandato ſcire didicerit, quid placeat Deo, ſiue in opere, ſiue in verbo, ſiue in cogitatione.* Legatur etiam collatio Caſsiani prima. Reg. breu 274. Iſaiæ cap. 5. Pſal. 72. Cap. 18.

De abnegatione propriæ voluntatis.

CAPVT XXIX.

VOLVNTAS eſt animæ facultas, quæ in alias omnes ſuo modo exercet imperium: eas enim mouet, & agit, vt libet. Quare à voluntate vis, bonitas, & malitia actionum humanarum exiſtit. Vt igitur boni eius principium eſt, ſeſe Deo ſubiicere, ac committere regendam; ſic eius pernicies originem habet ex eo, quod ſuo illa ſe nutu, atq; cõſilio dirigat. Et quia tunc voluntas ſeipſam quærit, ſe ipſa delectatur, & neglectis aliis omnibus amore ſui quaſi capta tota eſt intenta in proprium commodum, nomine iam trito voluntas propria appellata eſt: cui morbo nullum remedium opportunius diuinitùs paratum eſt, quàm abnegatio. *Serm. 3 de reſur.* Deſcribitur ſic voluntas hæc à S. Bernardo: *Voluntatem dico propriam, quæ non eſt communis cum Deo, & hominibus, ſed noſtra tantùm: quando quod volumus non ad honorem Dei, non ad vtilitatem fratrum, ſed propter noſmetipſos facimus, non intendentes placere Deo, & prodeſſe fratribus, ſed ſatisfacere propriis motibus animorum.* *Reg breu. c. 123.* Eandem deteſtans S. Baſilius affirmat: *Vti propria voluntate, arbitriòue non ſolùm eſſe alienum à recta ratione, ſed eſſe etiam contumaciæ, ac peruicaciæ periculum.*

Verùm in voluntatis abnegatione res mira accidit: abnegatio enim actio eſt voluntatis, qua contra ſe ipſam inſurgit, & quaſi capit arma. quis enim abneget voluntatem malum amplectentem iam, aut ad illud accedentem propius, niſi voluntas reiiciens malum, & bonũ eligens? Igitur voluntas contra ſeipſam conuertitur, cùm ſe ipſam abnegat. quod quidem opus eſt diuinæ gratiæ maximum, cùm abnegatio propter virtutis bonum, Deumque exercetur: attingit enim tunc Dei gratia à fine actionis prauæ ad finem bonæ fortiter, conuertens cor à voluptatibus propriis ad virtutis ſeueram ſoliditatem: non quidem cogens, ſed alliciens voluntatem, omniaque diſponens ſuauiter. Maxima autem ſuauitatis eius pars poſita eſt in intellectus illuſtratione: is enim certior factus de pernicie propriæ voluntatis, eam excitat, efficitque vt quàm primùm peſtem illam à ſe radicitùs excutiat, viriliterque ſe ſe abneget. Nobis igitur ad iuuandam abnegationem hanc eadem via inſiſtendum eſt: vt videlicet proponamus intellectui ſtatum propriæ voluntatis, & quæ ex ea proficiſcuntur mala, vt hac cognitione inſtructa mens voluntatem erigat, atque confirmet ad ſe ipſam abnegandam.

Statum

Ser 3. de reſur. *Primò.*

Statum hunc nullus eſt qui deſcribat, & quaſi ponat ob oculos melius quàm S. Bernardus: *Primò.* ait, *propriam voluntatem Dominũ maieſtatis proprio furore impugnare. nam ſeipſam primò ſubtrahit, & ſubducit eius dominatus, cui tanquam auctori ſeruire debuerat, dum efficitur ſua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? omnia deinde quæ Dei ſunt, quod in ſe eſt, tollit, & diripit. Quem enim modum ſibi ponit humana cupiditas? Mundus vniuerſus propriæ voluntati non ſufficit. Sed vtinam (horribile dictu) ne in ipſum deſæuiret auctorem: nunc autem (quantum in ipſa eſt) Deum perimit voluntas propria: omninò enim vellet Deum peccata ſua aut vindicare non poſſe, aut nolle, aut ea neſcire: vult enim eum non eſſe Deum, quæ quantum in ipſa eſt, vult eum aut impotentem, aut iniuſtum eſſe.* propter hanc cauſam directò contraria eſt Deo propria voluntas. Vt idcirco eam Deus acriter perſequatur: *Quid enim,* inquit, *odit, aut punit Deus præter propriam voluntatem? ceſſet propria voluntas, & infernus non erit. In quẽ enim ignis ille deſæuiet niſi in propriam voluntatem?*

Secundò. *Ser. de duplici baptiſmo & relinquenda propria voluntate.*

Secundò dicit alio loco, Nos qui peccatores naſcimur peccato aliena voluntate, id eſt, Adami contracto, eo expiari per baptiſmum, & liberari ea ratione à ſeruitute diaboli, in quam poſt baptiſmum iterum nos reducit nil aliud, quàm propria voluntas, quâ peccatum actuale complectimur: idque quàm multis accidat, nemo eſt qui neſciat: & (quod peius eſt) redit ad nos diabolus, duce peccato, non ſolus, ſed cum aliis ſeptem ſpiritibus illo nequioribus: *At quis,* inquit S. Bernardus, *illum admiſit, niſi propria voluntas? ipſa eſt, quæ in poteſtatem tenebrarum denuò rediit, quæ nos iterum ſubdidit mortis imperio. Quod ſi prioris ſceleris dira cupiditas paucorum eſt, certè multorum, & pœnè omnium eſt poſteriori ratione diaboli mancipium aliquando propria voluntate fieri.*

Tertiò. *In Pſalm. 100.* *Pſalm. 100.* *In Pſalm 113.*

Tertiò eſt etiam voluntatis propriæ illud, vt non ſe ſubiiciat diuinę voluntati, Sed diuinam voluntatem flectere potius, & ſuæ coniungere maximè conetur. S. Auguſtinus ſcribit, hanc voluntatem eſſe illud cor prauum, de quo Dauid: *Non adhæſit mihi cor prauum.* Et alio loco: *Qui ſunt,* inquit, *recti corde? qui non reprehendunt Deum, qui voluntatem ſuam ad voluntatem Dei dirigunt, non voluntatem Dei ad ſuam curuare conantur.* Legantur quæ habet B. Pater Ignatius de tribus hominum claſsibus, in libro ſuorum exercitiorum.

Quartò. *Lib 4 in primũ Regum, cap. 2.*

Quartò S. Baſilius, vt ſuprà retuli, *peruicaciam, & contumaciam propriæ voluntatis ſobolem eſſe,* ait. Hoc autem quantum malum ſit, docet S. Gregorius quodam loco ſic ſcribẽs de Iſraëlitis, qui ius regis audierunt, & id propter quod exponebatur, deteſtabantur: *Vt,* inquit, *reproborum cordium profectus exprimatur, in quibus mali propoſiti conſummatio eſt, & inconuertibilitas voluntatis.*

Hoc porrò malum adeò graue non ita mundanorum hominum eſt,vt ad ſpirituales viros nunquam pertineat: nam S.Bernardus docet Eugenium Papam,quam viam teneat hoc peccatum, vt in hominem ingrediatur: cùm videlicet vir religioſus,& alioquin proficiens occaſione accepta vel ab officio,vel aliunde,ita ſe ſe in occupationes externas immergit, vt vix & rarò ad ſe ipſum colligendum redeat: quod initio quidem inuitus,& gemens ſuſtinet,conſuetudine tamen paulatim ita obdureſcit, vt priora planè oblitus huic poſteriori vitæ generi ſit totus addictus: *Vereor inquam,*ait S.Pater, *ne in mediis occupationibus,quouiam multa ſunt,dum diffidis finem, frontem dures, & ita ſenſim teipſum quodammodo ſenſu priues iuſti,vtiliſq́; doloris. multò prudentius te illis ſubtrahas vel ad tempus,quàm patiare trahi ab ipſis, & duci certè paulatim, quo tu non vis. Quæris quo? ad cor durum? ne pergas quærere quid illud ſit. ſi non expauiſti, tuum hoc eſt. Quid ergo cor durum? ipſum eſt,quod nec compunctione ſcinditur,nec pietate mollitur,nec mouetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia eſt,ad conſilia infidum, ad iudicia ſæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiſcens,præſentium negligens,futura non præuidens. Ipſum eſt, cui præteritorum præter ſolas iniurias nihil omninò non præterit, præſentium uibil perit, futurorum nulla niſi fortè ad vlciſcendum proſpectio, ſeu præparatio eſt. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipſum eſt, quod nec Deum timet,nec hominem reueretur. En quo trahere te habent hæ occupationes maledictæ, ſi tamen pergis, vt cœpiſti,ita te dare totum illis, nil tui tibi relinquens.* Poſtremò qui plura de hac fœdiſsima propriæ voluntatis imagine cognoſcere deſiderat, euoluat librum eiuſdem Patris de conuerſione ad clericos.

Initio lib.1.de conſiderat.

Cap.7 & 8.

Ex his certè omnibus intelligitur, propriam voluntatem maxima abnegatione indigere,quippe quæ non ſolùm antedictorum,ſed etiam aliorum omnium peccatorum,& ſcelerum mater eſt, & ſentina. Huic accepta referenda ſunt omnia,quæ à mundanis hominibus crimina committuntur: huius partus ſunt omnia proficientium delicta: ex ea profluit tarditas progrediendi; fouet illa tepiditatem,gignit deſperationem, creat apoſtaſiam, interitum parat animæ ſempiternum.

Eſt & aliud incitamentum abnegandæ propriæ voluntatis, nempe ſubmiſsio, & humilitas: ſi quidem eius obſtinatio ex ſuperbia proficiſcitur. Abnegatio etiam intellectus viam ſternit abnegationi voluntatis: quandoquidem nihil voluntas appetit, quod ei ab intellectu non fuerit ante propoſitum. Ergo vt ſe voluntas abneget, intellectum impellat ipſa ad ſe ipſum abnegandum. Intellectus

tellectus enim abnegatus viciſsim voluntatis abnegationi ſubſidio eſt.

Sed quantum momenti poſitum ſit oportet in Chriſti Domini exemplo, vt nos ad imitationem eius noſtras voluntates abnegemus. voluntates, inquam, non ſolùm malas, ſed bonas etiam: neque enim in Chriſto fuerunt niſi bonæ, & nihilominus eum illas abnegaſſe legimus: *Quia non quæro*, inquit, *voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.* Et cum, poſitis genibus orabat dicens: *PATER, ſi vis transfer calicem iſtum à me; veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat.* Immò & intellectum abnegauit, vt ſe matri Ioſephque ſubiiceret. ſi credimus S. Bernardo. Quæ omnia obſeruat ſanctus Baſilius in moralibus. *Ioan 5.* *Luc. 22.* *Ser. 3. de Reſur.* *Cap. 4.*

Ad extremum alibi explicans idem, quid ſibi velit Apoſtolus, cùm nominat voluntates carnis, & cogitationum: dicit voluntates carnis eſſe carnis opera, quæ numerat in epiſtola ad Galatas: *Voluntates autem cogitationum*, inquit, *opinor, ea conſilia appellari quæ ſcriptura teſtimonium non habent. veluti ſunt illa, de quibus dictum eſt, conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & intellectus, quæ non rediguntur in captiuitatem in obſequium CHRISTI.* Præſcribit deinde regulam generalem cogitationum, & voluntatum noſtrarum: qua ſimul intelligimus illas omnes abnegandas eſſe, de quibus dici non poſsit illud: *Conſilium meum iuſtificationes tuæ.* *Reg. breu.* *Cap. 169.* *Epheſ. 2.* *Galat. 5.* *2. Cor. 10.* *Pſalm. 118.*

De abnegatione amoris proprij.

CAPVT XXX.

ABNEGATIONIS ſumma, & faſtigium eſt amoris proprij abnegatio: abnegationes enim quas hactenus explicauimus, imperfectæ, & inanes ſunt, niſi amoris proprij abnegatione compleantur. Hæc per omnes alias permeans illis quaſi ſpiritum, vitamque largitur, & ideo continet hæc alias omnes, eminetque inter omnes. Vt propterea qui amorem proprium impugnat, ſingula vitia inſequatur: ſicut qui amorē proprium, ſimul ala ſimul vitia infringit. Multùm autem intereſt ad amorem hunc profligandum, vtrum contra ſingulas cupiditates ſigillatim repugnes, vtrum ipſum per ſe amorem proprium adoriare. nam priore conflictu quaſi membratim conciditur, poſteriore vnuerſus extinguitur. Atque hoc eſt quod nobis faciendum reſtat, vt videlicet

poſt-

poſtquam contra partes vitij deſudatum eſt, aut certè eodem ipſo tempore, amorem proprium per ſe quantum nobis diuinitùs datur, iugulemus. Quod tractandum ſupereſt extremo hoc capite de abnegatione.

Duplex eſt amor ſui: naturalis vnus, alter non naturalis, niſi fortè naturæ corruptæ. Prior vitioſus non eſt, & eſt regula amoris proximi: nam iubemur ſicut nos ipſos proximos diligere. & de hoc amore in præſentia agendum nobis non eſt, niſi ea ratione, qua, vt pòſt dicemus, ſit illi neceſſaria ad perfectionem aliqua abnegatio.
Reg. breu. c. 54. poſterior autem deſcribitur à S. Baſilio in homine ſui ipſius amante: *Amans*, inquit, *ſui ipſius eſt, qui ſe ipſum amat priuato, & immodico amore,* cuius amoris ſignum ſubiungit: *Talem ſe eſſe quis cognoſcit, ſi quæ facit, ea commodi ſui cauſa facit, licet quod fiat ex mandato ſit. nam illud, quietis ſuæ cauſa aliquid omittere eorum, quæ ad vtilitatem fratris pertineant, ſiue animi illa quies ſit, ſiue corporis, iam hoc quibuſuis etiam aliis perſpicuum eſt, vitium eſſe a-*
Reg breu. cap. 272. *moris ſui ipſius, cuius finis perditio.* Et alibi: *Nam ſuiipſius cauſſa ſolicitum eſſe, hoc crimen eſt hominis ſe ipſum amantis: contraq́; propter mandatum ſolicitudinem ſuſcipere, ac laborem, hæc laus eſt hominis* CHRISTVM *amantis, & affectionis animi, fraternam charitatem diligentis.* his ſimilia habet S. Grego-
Homil. 4 in Ezech. rius Papa. De vtroque amore ſanctus Bernardus ſic: *Eſt amor carnalis, quo ante omnia homo diligit ſeipſum propter ſeipſum. nondum quippe ſapit niſi ſeipſum, ſicut ſcriptum eſt, prius quod animale, deinde quod ſpirituale.*
1 Cor. 15. *Nec præcepto indicitur, ſed naturæ inſeritur. Quis nempe carnem ſuam odio ha-*
Epheſ. 5. *buit? At verò ſi cœperit amor idem (vt aſſolet) procliuior eſſe, ſiue profuſior, & neceſſitatis alueo minimè contentus campos etiam voluptatis exundans latius viſus fuerit occupare, ſtatim ſuperfluitas obuiante mandato cohibetur, cùm dicitur,*
Matth. 22. *diliges proximum tuum ſicut teipſum.*

Potiſsima, & peſsima amoris huius vitioſi proprietas eſt eſſe con-
Lib 11. de Gen. ad literam, cap. 15. trarium charitati: qua de re S. Auguſtinus, qui eius reliquas proprietates ex illa, tanquam ex fonte manantes, elegantiſsimè commemorat, ſic autem habet: *Meritò initium omnis peccati ſuperbiam ſcri-*
Eccleſ. 10. *ptura definiuit dicens, Initium omnis peccati ſuperbia: cui teſtimonio non in-*
1. Tim. 6. *conuenienter aptatur etiam illud, quod Apoſtolus ait, Radix omnium malorum eſt auaritia: ſi auaritiam generalem intelligamus, qua quiſque appetit aliquid amplius, quàm oportet, propter excellentiam ſuam, & quendam propriæ rei amorem: cui ſapienter nomen latina lingua indidit, cùm appellauit priuatum, quod potius à detrimento, quàm ab incremento dictum elucet: omnis enim priuatio minuit. Vnde ergo vult eminere ſuperbia, inde inter anguſtias, egeſtatemq́; concluditur, cùm ex communi ad proprium damnoſo ſui amore redigitur. Specialis autem auaritia eſt, quæ vſitatius appellatur amor pecuniæ: cuius nomine Apoſtolus per*

ſpeciem-

ſpeciem genus ſignificans vniuerſalem auaritiam volebat intelligi, dicendo, Radix omnium malorum eſt auaritia. Hinc enim & Diabolus cecidit, qui vtiq; non amauit pecuniam, ſed propriam poteſtatem. Proinde peruerſus ſui amor priuat ſancta ſocietate turgidum ſpiritum, eumq; coarctat miſeria iam per iniquitatem ſatiari cupientem: hinc alio loco cùm dixiſſet, Erunt enim homines ſeipſos amantes: continuò ſubiecit amatores pecuniæ, ab illa generali auaritia, cuius ſuperbia caput eſt, ad hanc ſpecialem deſcendens quæ propria hominum eſt. nec enim eſſent homines amatores pecuniæ, niſi eò ſe putarent excellentiores, quò ditiores. Cui morbo contraria charitas non quærit, quæ ſua ſunt, id eſt, nō priuata excellentia lætatur: meritò ergo & non inflatur. Hi duo amores, quorum alter ſanctus eſt, nempe charitas; alter immundus (nempe amor ſui) alter ſocialis, alter priuatus: alter communi vtilitati conſulens propter ſupernam ſocietatem, alter etiam rem communem in poteſtatem propriam redigens propter arrogantē dominationem: alter ſubditus, alter æmulus Deo: alter tranquillus, alter turbulentus: alter pacificus, alter ſeditioſus: alter veritatem laudibus errantium præferens, alter quoquomodo laudis auidus, alter amicabilis, alter inuidus: alter hoc volens proximo quod ſibi, alter ſubiicere proximum ſibi, alter propter proximi vtilitatem regens proximum, alter propter ſuā, præceſſerunt in Angelis, alter in bonis, alter in malis, & diſtinxerunt conditas in genere humano ciuitates duas, ſub admirabili, & ineffabili prouidentia Dei cuncta, quæ creata ſunt, adminiſtrantis, & ordinantis, alteram iuſtorum; alteram iniquorum, quarum etiam quadam temporali commiſtione peragitur ſeculum, donec vltimo iudicio ſeparentur: & altera coniuncta bonis Angelis in rege ſuo vitam conſequatur æternam, altera coniuncta Angelis malis, in ignem cum rege ſuo mittatur æternum. De quibus duabus ciuitatibus latius fortaſſe alio loco, ſi Dominus voluerit, differemus. Hæc S. Auguſtinus. Porrò duas ciuitates quas pollicetur hîc, explicat in diuino illo opere de ciuitate Dei, in quo ad idē propoſitum ſcribit egregium illud dictum: *Fecerunt ciuitates duas amores duo: terrenam ſcilicet amor ſui vſq; ad contemptum Dei: cœleſtem verò amor Dei vſq; ad contemptum ſui.* Et alia, quæ ibidem adiungit ſuperioribus ſimilia. Quo loco indicat ſapientiſsimus Pater amore proprio peſtem nullam deteſtabiliorem eſſe, quandoquidem hominem pertrahit vſque ad contemptum Dei: quod in luciferi caſu perſpicuum eſt, & in pleriſq; ſui perditè amantiſsimis hominibus, quos ſcriptura diuina in eandem voraginem per ſuperbiam præcipitaſſe commemorat.

2. Tim. 3. *1. Cor. 13.* *Lib 14. de ciuitat. Dei, ca. 28.*

Hic eſt ille amor, qui, vt diximus, in extremo capite tertiò huius libri, inquinat intentionē proficientis, nec ſolùm inquinat, ſed, quantum eſt in ſe omninò peruertit, & deflectit ad ſe ipſum: efficitq; nonnunquam, vt quanquam nobis quod facimus, propter Deum facere videmur, vt tamen ipſa non ad Deum, ſed ad nos ipſos intueamur, nihil aliud in eo propoſito, actionéue quærentes, quàm nos ipſos ſo-

lum.etſi quidem etiam Deum vt finem,eiuſque gloriam propoſitam habeamus,non tam eius honoris,quàm vel vtilitatis, vel gloriæ noſtræ cauſſa id fiat à nobis. quare amor proprius de honore ſummo,& vt ita dicam de primatu finis cum Deo maximo contendit. etſi non aſſequitur, vt intentionis, & actionum hominis finis ſit, eas certè vt poteſt,quod plerunq; viris etiã ſpiritualibus accidit,ſubtiliſsima ſui contagione contaminat.

Eſt etiam huius mali alia proprietas, quæ illud reddit ſimiliter execrandum. Si enim ſemel obtinet ab homine vel apertè, vel quaſi ex inſidiis,vt finis ſit ſtudiorum, & actionum eius, infinitus eſt, immenſus, inſatiabilis (legatur S. Thomas cùm loquitur de concupiſcentia) ſicut enim ſi quis valetudinem corporis vt finem expeteret, quantamcunque poſſet maximam expeteret, ſin autem vt ea ad Deo ſeruiendum vteretur, finem faceret expetendi, & ea contentus eſſet, quæ propoſito fini eſſet accommodata; ſic qui nihil aliud, quàm ſeipſum,hoc eſt,commodum,& gloriam ſuam per amorem proprium quærit,eius ſemper eſt appetentior, illiusq; cupiditati inexplebili nihil ſufficit. vt tunc nominari poſsit homo planè par igni, & inferno, de quo ſcriptum eſt, *nunquam dicit, ſufficit*.

1. 2. q. 30. art. 4.

Prouerb. 30.

Quamuis autem,quæ ex vitioſo amore ſui,tanquã ex primo fonte mala deriuantur,ex iam dictis intelligamus;operæ pretium tamen eſt,ea vt recenſentur à S. Auguſtino animaduertere: *Quid amor ipſe*, inquit,*tot rerum vanarum, atq; noxiarum? & ex hoc mordaces curæ, perturbationes, mærores, formidines, inſana gaudia, diſcordiæ, lites, bella, inſidiæ, iracundiæ, inimicitiæ, fallacia, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia, ſuperbia, ambitio, inuidentia, homicidia, parricidia, crudelitas, ſæuitia, nequitia, luxuria, petulantia, impudentia, impudicitia, fornicationes, adulteria, inceſta, & contra naturam vtriusq; ſexus tot ſtupra, atq; immunditiæ, quas turpe eſt etiam dicere, ſacrilegia, hæreſes, blaſphemiæ, periuria, oppreſsiones, innocentium calumniæ, circumuentiones, præuaricationes, falſa teſtimonia, iniqua iudicia, violẽtia, latrocinia, & quicquid talium malorum in mentem non venit, & tamen de vita iſta hominum non recedit? verum hæc hominum ſunt malorum, ab illa tamen erroris, & peruerſi amoris radice venientia, cum qua omnis filius Adam naſcitur.*

Lib. 22. de ciuitat. Dei, ca. 22.

Antidotus contra venenum amoris proprij ardens abnegatio eſt. Fonti enim illi omnium malorum exſiccando, minor æſtus par non eſt. hanc igitur ſapiẽtiſsimè parauit nobis Chriſtus Dominus, vt ſcelerum omnium capiti, virtutum omnium matrem opponeremus. & qui perieramus amando nos, reuiuiſceremus abnegando nos: *Si enim*, inquit ſanctus Auguſtinus, *perit homo amando ſe, profectò inuenitur negando ſe*. Et addit id explicans copioſius: *Prima hominis perditio*

Serm. 47. de diuerſis in cap. 17. Matth.

ditio fuit amor ſui. Si enim ſe non amaret, & Deum ſibi praeponeret, Deo eſſe ſemper ſubditus vellet: non autem conuerteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatem ſuam. praepone his voluntatem Dei, diſce amare te, non amando te. oſtendit deinde, quomodo amore ſui deducatur homo ad ea etiam diligenda, quæ extra ipſum ſunt: & ſimiliter filio prodigo, egreſſus è paterna domo; ſubſtantiam quæ illi integra apud patrem ſeruabatur, habere voluerit in arbitrio ſuo, effuderitq; eam, & inops factus ſit. *Quid*, ait, *de illo dicitur? & reuerſus eſt ad ſeipſum. ſi ergo reuerſus eſt ad ſe, exierat à ſe. quia ceciderat à ſe, & exierat ad ſe, redit prius ad ſe, vt redeat in illo, vnde ceciderat à ſe. ſicut enim cadendo à ſe remanſit in ſe, ſic redeundo ad ſe, non debet remanere in ſe, ne iterum exeat à ſe. ſurgam, & ibo ad patrem meum, ecce vnde ceciderat à ſe, ceciderat à patre ſuo. redit ad ſe, & pergit ad patrem, vbi tutiſſimè ſeruet ſe. ſi ergo exierat à ſe, redeundo ad ſe, vt eat ad patrem, neget ſe. ſubducat ſe ſibi, vt hæreat Deo. Deus quod in illo malum eſt, non fecit, perdat quod fecit, qui inde defecit, abneget inquit ſe, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* *Luc. 15.* *Matth. 16.*

Sed vim abnegationis vniuerſæ, eius inquam quæ radicitus conuellit amorem proprium, S. Baſilius explicatè tradens, omnia, quę ad eam pertinent, ad capita quinq; reuocat; & abnegationis, & renunciationis nomine, vt eſt in Euangelio, appellantur. Primùm nuncium remittere facultatibus, poſſeſsionibus, & bonis externis omnibus. Secundò parentibus, conſanguineis, omnibuſq; ſecularibus amicis. Tertiò affectionibus omnibus erga prædicta, & quibuſcunq; aliis affectionibus, quæ humanæ ſint, & terrenæ. Quartò honori, & gloriæ propriæ. Quintò amori etiam vitæ. *Perfecta igitur renunciatio*, inquit, *in eo conſiſtit, ſi quis id aſſecutus fuerit, vt ne de vita quidem ſua quicquam affectus ſit omninò, eſto habeat mortis reſponſum.* his quinq; gradibus cœlum verſus paratur aſcenſus proficienti, quaſi per alteram ſcalam Iacob: vt appoſitè explicat eruditiſsimus Magiſter meus Benedictus Pererius in myſtica ſua eiuſdem ſcalæ expoſitione. Plura de his renunciationibus dicenda etiam ſunt à nobis libro quinto. *Reg. fuſius diſput. cap. 8.*

Indicia porrò abnegationis amoris proprij ſunt hæc. Primum: Quò quis accedit propius ad prędictas renunciationes, eò abeſt longius ab amore ſui. Secundum: Abnegatio vitiorum & ſenſuum omnium, præſertim verò gaſtrimargiæ, philargyriæ, acediæ, & maximè omnium inanis gloriæ, ſatis magno argumēto eſt, de amore proprio non exiguam victoriam partam eſſe. Vide S. Auguſtinum 10. lib. Cōfeſsionum. Tertium eſt, peccata propria grauiſsimè ferre & accuſare, aliorum autem leuiſsimè agnoſcere, vel etiam excuſare. Siquidem vt ſcribit S. Gregorius: *Valde claudit oculum cordis amor priuatus.* *Primum indicium.* 2. *Cap. 39.* 3. *Homil. 4 in Ezech.*

Ex quo fit, vt hoc quod nos agimus, & graue non eſſe exiſtimamus, plerunq; agatur à proximo, & nimis nobis deteſtabile eſſe videatur.

4. Quartum eſt odium & contemptus ſui. Siquidem Dominus: *Qui non odit animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* & ſui amantes dicuntur in Scripturis *ſibi placentes.* ſibi igitur ipſi diſplicere, ſeipſum demittere, occultare, contemnere, minorem ſe exiſtimare cunctis Dei miſerationibus, & ſeruum omninò inutilem, potiora deferre aliis, ſibi vnam confuſionem faciei reſeruare, indicant, quaſi vultus, animum amore ſui penitus exutum, aut proximè exuendum. ſed legatur indicium

Luc.14.

5. omnium maximum lib.5.cap.6.

De Diaboli ſuperbia, & duabus generalibus tentandi rationibus, quibus ille vtitur.

CAPVT XXXI.

IN ſpirituali militia, qua cõtra vitia decertamus, ſoli non ſumus, nam fœdere cum carne, & mundo primùm inito, contra nos acerrimè dimicat diabolus. nec parcit proficientibus. immò vt exponit S. Hieronymus, *Eſca eius electa*: & quod omnes Patres affirmant, contra eos præcipuè furore, ac rabie totus exardeſcit, quos in primis conſiliis ſuis aduerſari intelligit, vitæ probitate, & Euangelicæ perfectionis ſtudio. Oppugnatores noſtri igitur ſunt noſter homo vetus, mundus, & diabolus. Contrà verò propugnatores ſunt Deus optimus maximus, qui nos in acie conſtitutos mirificè recreat, Angeli eius, & omnes Sancti, qui partes noſtras ſtudioſiſsimè tuentur, & iuuant.

In 19 Ezech. Abacuc 1.

Quare antequam finem imponamus tractationi de veteri homine exuendo, de diaboli, & mundi tentationibus aliqua dicenda primùm ſunt, deinde nonnulla etiam de Dei præſenti ope, & miſericordia, auxilioque Sanctorum, quibus milites ſuos Dominus aduerſus tam immanes, & callidos hoſtes communit, & roborat. vt enim Deus melius iudicauit (teſte Auguſtino) de malis bona facere, quàm nulla mala permittere, ſic vtilius nobis fore putauit, ſi tentationes nobis afferri permitteret ab aduerſariis, quam ſi nos ab illis omninò immunes ſeruaret. Quamobrem inquit idem Sanctus: *Vita noſtra in hac peregrinatione non poteſt eſſe ſine tentatione: quia profectus noſter per tentationem noſtram fit, nec ſibi quiſq; innoteſcit niſi tentatus, nec poteſt coronari niſi vicerit, nec poteſt vincere, niſi certauerit, nec poteſt certare, niſi inimicum,*

In Enchirid. cap.17.

In Pſalm. 60.

&

& tentationes habuerit. quam ob cauſſam addit idem, fuiſſe tanti æſtimatam à Chriſto, vt voluerit tentationes admittere ob hoc ipſum, vt nos ad eas ſuperandas inſtrueret. *Poterat,* inquit, *à ſe diabolum prohibere: Sed ſi non tentaretur, tibi tentando vincendi magiſterium non præberet.*

De Diabolo autem poſſent huc multa adferri, ſed ea magna ex parte aliena ſunt ab inſtituto, & ſatis nota ſunt: mentis tamen eius, Luciferi præſertim, & aliorum illi ſimilium ſuperbiam, & arrogantiam cognouiſſe operæpretium eſt, quam ſcitè depingit S. Gregorius
in moralibus: *Qui factus eſt,* inquit Scriptura, *vt nullum timeret. Factus eſt,* Lib. 34 cap. 7.
ait S. Pater, *per naturam, vt conditorem ſuum caſtè timere debuiſſet. ſed ſua per-* Iob 41.
uerſitate factus eſt, vt nullum timeret. ei quippe à quo conditus eſt, ſubeſſe deſpexit. ita enim Deus ſuper omnia eſt, vt ipſe ſub nullo ſit. Leuiathan verò iſte eius celſitudinis culmen aſpiciens, ius peruerſæ libertatis appetiit, vt & præeſſet cæteris, & nulli ſubeſſet, dicens: Aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ſimilis ero altiſſimo. cuius eo ipſo ſimilitudinem perdidit, quo eſſe ei ſuperbè ſimilis in celſitudine concu-
piuit. Et paulò pòſt: *Factus eſt, vt nullum timeret, quia nec Deum, Sed neque hoc* Iſaia 14.
quod paſſurus eſt, metuit. cui multò felicius fuerat, timendo vitare ſupplicia, quàm non timendo tolerare. appetitum itaque celſitudinis vertit in rigorem mentis, vt damnatus iam per duritiam ſe malè egiſſe non ſentiat, qui præeſſe per gloriam quærebat. nam quia ius quæſitæ poteſtatis non obtinuit, quaſi quoddam ſuperbiæ ſuæ remedium inſaniam inſenſibilitatis inuenit, & quia prouectu tranſgredi cuncta non potuit, deſpectu ſe contra cuncta præparauit, cuius ad hoc ſuperbia ſtudioſè deſcribitur, cùm protinus ſubinſertur, omne ſublime videt. id eſt, cunctos velut infra ſe poſitos quaſi de ſublimi reſpicit: qui dum per intentionem contra auctorem vititur, æſtimare ſibi quemlibet ſimilem dedignatur. A mente adeò auerſa à vero, à voluntate tanta ſuperbia capta quid mali timendum non ſit, ſi accedat par poteſtas? Diaboli autem poteſtas magna certè eſt, quia ſcri-
ptum eſt: *Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei.* eſt tamen volun- Iob 41.
tate eius peruerſa longè inferior, & hæc ipſa Chriſti Domini ſanguine diminuta, & vincta.

Ex illa adeò magna, & intoleranda ſuperbia, ac malitia voluntatis obſtinatæ exiſtit in diabolo odium par ſuperbiæ aduerſus Deum, & homines, & ſtudium adimendi Deo gloriam, & hominibus ſalutem.
vnde officium tentatoris ſibi ſumens: *Pro magno habet,* ait S. Gregorius, Lib 3 mor. c. 6.
quod ſub iure ſuæ tyrannidis terrena quærentes tenet. In primis tamen ardet cupi-
ditate poſſidendi viros bonos, Propheta, inquit idem, *atteſtante qui ait, eſca eius* Habacuc 1.
electa neque enim mirum deputat, ſi eos abſorbeat. quos ſuperbia erigit, auaritia Vulgata, cibus
tabefacit, voluptas dilatat, malitia anguſtat, ira inflammat, diſcordia ſeparat, in- eius electus.
uidia exulcerat, luxuria inquinans ſiccat. abſorbebit ergo fluuium, & non mirabitur, quia non pro magno æſtimat, cùm eos deuorat, qui per ipſa ſua vitæ ſtudia:

deorſum currunt: ſed eos magnoperè curat, quos deſpectis terrenis curis iungi iam cœleſtibus contemplatur.

Modus porrò quo inſurgit Diabolus aduerſus bonos duplex eſt, vnus manifeſtus, alter occultus. manifeſtum ſequitur cùm palàm ſæuit per apertas perſecutiones, quibus exerit vniuerſas ſuas, ſuorumque vires, vt bonos, vel fidei confeſsione, vel vita priuet. quod præſtitit hactenus per tyrannos, idem adhuc facturus in Antichriſto. Occultum verò modum aggrediendi bonos vt plurimum exequitur pacis tempore per dolos, & fraudes, vt propterea de eo ſcripſerit S. Cyprianus: *In pace ſubdolus, in perſecutione violentus.* Serm. de zelo.

De apertis perſecutionibus Satanæ & miniſtrorum eius nihil eſt quod agamus in præſentia. monendus ſolùm proficiens eſt, vt intelligat, perſecutionis tempore non ſolùm vocari ſe à Domino ad profitendam Fidem, cùm ait: *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*, ſed etiam animari ad ferendas alacriter iniurias, contumelias, flagella, mortem deniq; ipſam ex Dei amore, & ad Chriſti Domini imitationem. *Maiorem enim charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis.* quod ſanè egregiè præſtiterunt ferè in oculis noſtris martyres huius ſæculi apud Hæreticos in diuerſis Europæ locis, & apud Ethnicos in Indiis, Braſilia, & Nouo orbe quàmplurimi. De altero igitur modo qui aſtutiis nititur, plura dicamus. hunc enim ferè tenet diabolus aduerſus proficientes.

Matth. 10. Ioan. 15.

De Diaboli artibus, & modis quibus tentando vtitur, præſertim contra tyrones.

CAPVT XXXII.

SCOPVS Diabolo propoſitus in tentandis proficientibus eſt, eos de ſuo ipſorum ſtatu deturbare, ac omnino peruertere. *Et aſcenderunt ſatrapæ Philiſtinorum ad Iſraël.* quo loco S. Gregorius: *Cùm, inquit, altiori vita proficimus, maligni ſpiritus, qui ſemper benè agentibus inuident, nobis infeſtiores ſunt. & quia de innocentis vitæ ſublimitate nos deponere appetunt, aſcendere dicuntur. aſcendere quippe malignis ſpiritibus, eſt ſe ad expugnanda alta per cœleſte deſiderium corda ſubleuare. Quia etiam contra perfectiores Chriſti milites non quorumlibet malorum ſpirituum, ſed fortiorum Dæmonum prælia excitantur, non Philiſtim contra Iſraël aſcendere, ſed Philiſtinorum ſatrapæ perhibentur, quia ad probandam electorum patientiam, nec vnus ſpiritus malus electorum ſingulis, ſed innumeri deputantur.* 1. Reg. 17.

vt de conſecuta eorum victoria tantò ſit copioſior fidelium gloria, quantò eis irrogata fuerint prælia grauiora. Quo loco illud obiter obſeruandum, ſanctum Gregorium aduerſus Caſsianum & alios qui putant, Angelum vnum malum vnicuique hominum datum ad pugnam, ſicut datur vnus bonus ad cuſtodiam, aſſerere falſum eſſe, electis ſingulis eſſe deputatum Angelum malum. Et quanquam diabolus perturbatè omnia facit, & ſine ordine, in perniciem tamen noſtram quidlibet molitur, & tentat, & ad ea etiam ſe accommodat, ad quæ minus propenſus eſt. ideoque ordinatè agit nonnunquam, ſi ea nos ratione facilius decipere ſe poſſe, arbitratur.

S. Cyprianus comparat diabolum hoſti, qui vt ciuitatē expugnet, luſtrat eius mœnia accuratè, antequam admoueat tormenta bellica, vel cuniculos inſtruat. Et ſanè S. Petrus ait: *Diabolum tanquam rugientem leonem circuire quærendo, quem deuoret.* Et apud Iob deſcribitur tanquam *qui terram circumeat.* Eſt igitur hic ordo certus tentationis diaboli, vt primò exploret, deinde aggrediatur quem tentat. *Serm. de zelo.* *1. Pet. 5.* *Iob 1.*

Explorat igitur primò diabolus ſtatum hominis internum vniuerſum. neque enim ſcrutatur corda, aut videt quæ intus in homine ſunt, cùm ſit id Dei munus proprium. Sed ex externis indiciis obſeruando colligit id, quod naturaliter nō poteſt per ſe cognoſcere. Qua de re Caſsianus multa, de quibus adfero pauca. quid igitur intus lateat malignos ſpiritus aſſequi dicit, ex noſtris diſpoſitionibus, aut verbis, aut ſtudiis. quod etiam viri prudentes faciunt. ipſas quoque cogitationes, quas ingerunt, vtrum ſuſceptæ, vel quemadmodum ſuſceptæ ſint, ex motibus atque indiciis exterioris hominis deprehendunt. vt gaſtrimargiam, cùm viderint monachum ad feneſtram oculos, aut ad ſolem curioſius erexiſſe, vel de hora ſolicitius inquiſiuiſſe, cognoſcunt, deſiderium gulæ fuiſſe ſuſceptum. ſi fornicationem ingerentes ſenſerint, eum patienter telum libidinis ſuſcepiſſe, ſeu viderint carne commotū, aut certè non vt oportuit, aduerſus ſuggeſtionis immundæ ſuſpiraſſe laſciuiam; ſi incitamenta triſtitiæ, ſi iræ, ſi furoris admouerint, vtrum cordi inſederint, geſtu corporis, & ſenſibili commotione dignoſcunt, ſcilicet cùm vel infremuiſſe tacitum, vel cum aliqua indignatione ſuſpiraſſe, vel vultum conſiderauerint quodam pallore, aut rubore mutaſſe. *Primò.* *Coll. 7. cap. 15.*

Deinde vt S. Cyprianus affirmat: *Similiter hoſti muros vrbis cuiuſpiam obſidentis explorat Diabolus, & tentat, an ſit pars aliqua murorum minus ſtabilis, & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur, eam enim partem animæ quam infirmiorem conſpicit fraudulentus, magis quàm generoſus inimicus aggreditur.* huiuſmodi ſolent eſſe praui habitus, & conſuetudines *Secundò.* *Ibidem.*

longi

longi temporis vſu confirmatæ: paſsiones item animi vehementes, cupiditates & deſideria inflammata rerum terrenarum, opiniones denique aliquæ propriæ, & inueteratæ.

Tertiò. Tertiò explorat Diabolus proprias cuiuſque, & ſingulares propenſiones. *Exiſtunt etiam*, inquit S. Gregorius, *qualitates morum, quæ certis vitiis ſunt vicinæ, vt mores aſperi crudelitati, & ſuperbiæ, blandi, & pluſquam decet latiores, luxuriæ, & diſſolutioni ſunt coniuncti. Intuetur ergo inimicus generis humani vnius cuiuſq; mores, cui vitio ſint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quæ facilius cognoſcit inclinari mentem, vt blandis, ac lætis moribus ſæpe luxuriam, nonnunquam vanam gloriam: aſperis verò mentibus iram, ſuperbiam, vel crudelitatem proponat.* Vide etiam quæ ſuprà poſita ſunt extremo capite 27. *Lib 14. moral. cap. 7.*

Quartò. Nec omittit in hac inquiſitione Diabolus occaſiones externas, quas ſe ad id quod ſpectat, iuuare poſſe, putet. ſi quidem per Euam tentauit Adamum, & per vxorem Iob, & alios innumeros per domeſticos, & amicos, vt propterea etiam à Domino *inimici hominis* dicti ſint *domeſtici eius*. obſeruat igitur qui illi ſint, qui ſibi contra nos adiutores eſſe poſsint. *Matth. 10.*

Quintò. Poſtremò conſiderat diabolus, quis nam ille ſit, quem vult tentare, ſit ne peccator, an qui iam peccato nuncium remiſerit. ſitne proficiens in primo adhuc profectus limine conſtitutus, an qui longo iam vſu, & exercitatione virtutum in iis magnos progreſſus habeat. *Eos enim*, ait S. Gregorius, *pulſare negligit, quos quieto iure poſſidere ſe ſentit. contra nos verò eò vehementius incitatur, quo ex corde noſtro quaſi ex iure propria habitationis expellitur.* *Lib 33. moral. cap. 7.*

Vbi prædicta omnia diabolo perſpecta, & explorata ſunt, venit quaſi ad arma, ad clandeſtina conſilia: illiſque hominem aggreditur eo demum ordine, quem ſuo propoſito magis accommodatum intelligit. hic autem ille eſt, qui ad quemq; illaqueandum eſt opportunior, prout ex moribus, & propenſionibus vniuſcuiuſque deprehenſum eſt à diabolo. qui ideo incomprehenſibilis eſt, quia multiplices, immò infiniti ſunt animorum humanorum motus, quos ille obſeruat, & ſimiliter variæ, ac multæ rationes, quas excogitat ad homines decipiendos. connumeranda nihilominus hîc ſunt, quæ à Patribus de diaboli verſutiis obſeruata ſunt, & continentur his capitibus.

Primũ caput. Primum caput eſt. proficientes qui adhuc primum gradum non multum, aut nihil exceſſerunt, non pulſat acriter diabolus, Deo ita volente: *Non enim*, vt ait Apoſtolus, *permittit nos tentari ſuprà id quod poſſumus, vt poſſimus ſuſtinere. nullo enim modo*, ait Caſsianus, *quilibet Sanctorum ſufficeret talium, tantorumq; hoſtium ſufferre nequitiam, vel inſidiis eorum poſſet occur-* *1. Cor. 10.* *Coll. 7. cap. 20.*

occurrere, ſed nec crudelitatem quidem, ac ſæuitiam ſuſtinere, ſi non certamini noſtro clementiſſimus arbiter, atq; agonotheta præſidens Chriſtus, & exæquaret colluctantium vires, & immoderatos eorum refrænaret incurſus.

In hunc numerum ſine dubio referendi ſunt illi, qui multis iam annis viam ſpiritus ingreſsi eam quidem ſequuntur, ſed cum exiguo, aut nullo fructu. *Sunt enim nonnulli,* inquit Caſsianus, *quorum etiam quod eſt lugubrius, maior eſt multitudo, qui in tepore ſuo quem ab adoleſcentia conceperunt, atque ignauia ſeneſcentes, auctoritatem ſibi non maturitate morum, ſed annorum numeroſitate conquirunt. de quibus exprobratio illa Domini propriè ſatis dicitur per Prophetam, & comederunt alieni robur eius, & ipſe neſciuit. Sed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe ignorauit. ex horum grege ille erat, qui quod ipſe nunquam in ſe ipſo graues carnis tentationes animaduerterat, eum qui eas patiebatur, non ſolùm humaniter conſolatus non eſt, ſed etiam ſeueritate ſua à ſe abegit, vt ad ſeculum ille potius redire deliberaret, quàm in propoſito monachi perſeuerare. quod vbi reſciuit Abbas Apollo, à Deo obtinuit, vt is ad tempus experiretur tentatoris iacula, quæ alteri exprobrarat. quod cùm eueniſſet, & ille accepto vulnere tentationis, huc illucq; diſcurreret, nec quo ſe verteret, inueniret, dixit illi S. Abbas, reuertere ad cellam, tandemq; te intellige vel ignoratum hactenus à diabolo, vel deſpectum, nec in eorum numero reputatum, quibus ille quotidie confligere, & colluctari, profectibus eorum, ac ſtudiis inſtigatur, qui vnum eius in te directum iaculum, ne vno quidem die poſt tantam annorum numeroſitatem ſufferre quiuiſti. quo te idcirco Dominus paſſus eſt ſauciari, vt ſaltem in ſenecta diſceres compati infirmitatibus alienis.* qui huiuſmodi ſunt, non eſt quod inani gloria inflentur, quia fortaſſe non tentantur. nam hoc non eſt virtutis indicium ſemper, ſed plerumque teporis, & ignauiæ.

Coll. 2. cap. 13.

Oſeæ cap. 7.

Secundum caput eſt. Tyrones militiæ proficientium multis modis diabolus aggreditur, vt tentet. Primus modus eſt, ipſo deliberationis tempore, quo tyro ſtatuit non ſolùm vitam ſine peccato traducere, quod iam inchoauit, ſed ſeſe ſtrenuè in virtutibus exercere. tunc enim contendit omnes ingenij ſui neruos diabolus, vt quando non poteſt hominem ad peccatum apertè reuocare, efficiat ſaltem, vt in inſtituenda vita à peccati occaſionibus nō longè recedat. quam rem fusè tractat S. Gregorius. ego contraham in pauca: *Ecce,* inquit, *quidam rebus contentus propriis, decreuit nullis mundi huius occupationibus implicari, valde formidans quietis ſuæ commoda perdere, & valde deſpiciens cum peccatis lucra cumulare. hunc callidus hoſtis aggreditur, ſubminiſtrans vtile conſilium, his inquit deficientibus quid acturus es? paranda ſunt, quæ ſeruentur filiis. an non poteſt actio terrena peragi, & declinari culpa? hæc interim blandiens inſinuat, & iam ſeorſum in negocio terreno quod prouidet, laqueos occultat. Alius decreuit terrenis omnibus renunciare, vt Chriſtum ſequatur expeditior. Hunc aggreditur*

Secundum caput.

Primus modus.

Lib. 32. moral. cap 17.

hoſtis, vnde hæc audacia, vt credas, quod omnia relinquendo ſubſiſtas? valentiorem viribus te Deus creaſſet, ſi te ſequi ſua veſtigia in inopiæ neceſſitate voluiſſet. quàm multi mercantur cœlum per bona, non deſerentes ſua patrimonia? hæc blandiens. ſeorſum verò in iiſdem rebus peſtiferas delectationes abſcondit. Alius non ſolùm renunciat bonis terrenis, ſed ſtatuit etiam ſibi renunciare, & voluntates ſuas frangere ſub alterius arbitrio ad perfectionis cumulum. ad hunc hoſtis mollius adhuc blandiens, ô quanta, inquit, per temetipſum miranda agere poteris, ſi nequaquam te iudicio alterius ſubdis? cur profectum tuum ſub ſtudio meliorationis imminuis? cur intentionis tuæ bonum, dum vltra quàm neceſſe eſt, extendere niteris, frangis? quæ enim dum voluntate propria vſus es, peruerſa perpetraſti? Seorſum autem in voluntatibus eius propriis exercendæ ſuperbiæ cauſſas parat. Alius fractis iam voluntatibus propriis, multa veteris hominis vitia correxit. hic zelo accenditur animas lucrandi. hunc callidus hoſtis aggreditur dicens: quid te ad aliena curanda dilatas? vtinam tua conſiderare valeas. dum ad aliena extenderis, ad tua minor inueniris. ſic zelum charitatis adimit, & omne bonum, quod ex charitate prodire poterat, gladio ſubintroducti torporis extinguit. hæc ex S.Gregorio.

Alter modus. Alter modus eſt, quo deliberatione iam facta proficiendi in via perfectionis, diabolus ipſi profectui impedimenta conatur adferre variis tentationibus, & ad hoc tempus pertinet quartum exemplum ſancti Gregorij nunc allatum, quod ab aliis ſeparandum non erat. & ea ſit vna ex tentationibus proficientis in ſtatu iam conſtituti.

Altera eſt illa tentatio, quam infert tyronibus ex memoria ſæculi, qua eos reuocet ad amorem Aegypti, aut ſaltem ad pernicioſam voluptatem ex carnium Aegyptiarum commemoratione capiendam. de qua alio loco S.Gregorius ſic ſcribit: *Lib. 7 Regiſtri, cap. 53.* *Antiquus hoſtis mox vt otioſam mentem inuenerit, ad eam ſub quibuſdam occaſionibus locuturus venit, & quædam ei de geſtis præteritis ad memoriam reducit, audita quondam verba indecenter cogitationi reſonat, & ſi qua dudum turpiter acta ſunt, eorum ſpecies oculis cordis apponit: vt quem de præſentibus non valet inquinare, de malis tranſactis violet, & decepta mens ſæpe inde delectationem reparet, vnde iamdiu ſe per pœnitentiam afflixit. ita vt verè cum Pſalmiſta dicat, computruerunt, & deterioratæ ſunt* *Pſal 37.* *cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ. cicatrix quippe figura eſt vulneris, ſed ſanati. cicatrix ergo ad putredinem redit, quando peccati vulnus, quod iam per pœnitentiam ſanatum eſt, in delectatione ſui animum concutit. Sæpe quod nunquam fecimus, per hoſtis callidi inſidias cordis oculis videmus, cùm in hoc inſenſibiliter delectatio ſurrepit, & quamuis iam plangat, quæ fecerat, tædet tamen infœlicem animum, quædam non feciſſe, quæ plangat. hæ ſunt cordis noſtri tenebræ, quas in hac vita volentes, nolenteſq; ſuſtinemus.*

Eſt

Eſt & alia tentatio grauiſsima, qua ſolet diabolus, ſi non omnes, aliquos ſaltem Chriſti milites initio profectus, & tyrocinij acerrimè diuexare, ac verò etiam nonnunquam peruertere. Cùm enim eos minus repugnantes cogitationibus ſæculi, quas immittit in eorũ mentes, animaduertit, aditum apertum ad ingerendam de vocatione dubitationem inueniens, hominem inermem, & inertem adoritur ita vehementer aliquando, vt eum de tam ſublimi gradu nullo negotio deiiciat. De qua re audiamus S. Bernardum diuinè ſcribentem: *Aquilo*, inquit, *mihi ſuſpectus eſt, & frigora matutina, quæ intempeſtiuos flores ſolent perdere, fructus præripere, ab Aquilone panditur veſtrum malum. à facie frigoris eius quis ſuſtinebit? hoc frigus ſi ſemel animam, anima quidem (vt aſſolet) incuria ſpiritu dormitante, peruaſerit, ac nemine inhibente ad interiora eius peruenerit, deſcenderit in viſcera cordis, & ſinum mentis, concuſſerit affectiones, occupauerit conſilij ſemitas, perturbauerit iudicij lumen, libertatem addixerit ſpiritus, mox (vt in corpore euenire ſolet febricitãtibus) ſubit quidam animi rigor, & vigor lenteſcit, languor ſingitur virium, horror auſteritatis intenditur, timor ſollicitat paupertatis, contrahitur animus, ſubtrahitur gratia, protrahitur longitudo vitæ, ſopitur ratio. ſpiritus extinguitur, deferueſcit nouitius feruor, ingraueſcit tepor faſtidioſus, refrigeſcit fraterna charitas, blanditur voluptas, fallit ſecuritas, reuocat conſuetudo. quid plura? diſsimulatur lex, abdicatur ius. fas proſcribitur, derelinquitur timor Domini, dantur poſtremò impudentia manus. præſumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpiſsimus, plenus ille ignominia, & confuſione ſaltus de excelſo in abyſſum, de pauimento in ſterquilinium, de ſolio in cloacam, de cœlo in cœnum, de clauſtro in ſeculum, de paradiſo in infernum.* Aduertant igitur Incipientes initio conuerſionis ne per negligentiam cogitationes hæ peſsimæ, quæ teporem olent, & frigus ſpirant, immorentur in animo: aperiant ſtatim: quærant inhibentem Dominum & Patrem.

Serm. 63. in Cant. *Hierem. 1.* *Pſal. 147.*

De eiuſdem Diaboli aſtutis tentationibus, præſertim aduerſus proficientes prouectos.

CAPVT XXXIII.

TERTIVM caput eſt ex S. Gregorio depromptum: *Antiquus*, inquit, *hoſtis, quanto maiora in hominibus dona conſpicit, tanto hæc auferre ſubtilioribus inſidiis exquirit. neq; enim latrones in via capere viatores vacuos expetunt, ſed eos, qui auri vaſcula, vel argenti ferunt. via quippe eſt vita præſens. & tantò quiſq; neceſſe eſt, vt inſidiantes ſpiritus caueat, quanto maiora ſunt dona, quæ portat.* Exempla non deſunt in

Tertiũ caput. *Lib. 7 Regiſtri, cap. 126.*

Adam primùm, deinde in multis aliis vtriuſque teſtamenti ſanctiſsimis hominibus Abraham, Iacob, Ioſeph, Dauid, Tobia, Apoſtolis, primis illi Eremi ciuibus, Paulo, Antonio, Hilarione, Macariis, & aliis innumeris, quos totis collectis viribus ſuis lucifer dux cum vniuerſo exercitu immundorum ſpirituum tam ſæpe vexauit, afflixit, vicit tamen nunquam, & ſi Deo ita permittente acerbiſsimum prælium aliquãdo committeretur etiam apertè inter ſanctos illos viros, & dæmones ipſos, vt eò glorioſior eſſet Sanctorum victoria, maiuſq; meritum, quò virtute, & oratione tam multi, tam immanes, terribileſque ſpiritus fugabantur, & ſternebantur ab homuncionibus inermibus, & debiliſsimis.

Cæterùm pauci nunc ſunt, qui grauiſsimis hiſce tentationibus vrgeantur. cuius rei duæ poſſunt eſſe cauſſæ, quas in ſimili propoſito adfert Caſsianus: *Aut enim*, inquit, *virtute crucis etiam deſerta penetrante, & vbique eius gratia coruſcante retuſa eſt nequitia dæmonum, aut negligentia noſtra illos ab impugnatione priſtina reddidit lentiores, dum dedignantur aduerſum nos illa intentione confligere, qua tunc contra illos probatiſsimos Chriſti milites ſæuiebant; hac ſcilicet fraudulentia viſibilium tentationum ceſſatione dirius elidentes. In tantum enim teporẽ videmus corruiſſe nonnullos, vt neceſſe ſit, eos etiam remiſsioribus monitis appalpari*. Et alia quę ibidem addit vitiis noſtrorum temporum ſatis accommodata. In quibus ſine dubio nos crudelius accipit, & tractat diabolus, quò internis tentationibus deiicit in crimina maiore deteſtatione, & horrore digna, quàm ſit quilibet vel teterrimus dæmonum aſpectus, aut etiam cruciatus corporis ab ipſis allatus.

Coll. 7. cap. 23.

Producamus igitur alias fraudulenti hoſtis inſidias, & tentationes, quibus eos, qui voluntate ſaltem proficientium iter arripuerunt, aggreditur. Quoſdam ita addicit externæ diſciplinæ orandi, pſallendi, alioſq; ceremoniarum ritus accuratè ſeruandi, ſiue eas ipſi ſibi impoſuerint, ſiue eæ ex illis ſint, quæ aut Eccleſiæ vſu, aut religioſi alicuius inſtituti regula, approbantur: *Vt quidam*, inquit S. Bonauentura, *pro vna inclinatione in choro neglecta plus accendãtur, quàm pro longa detractione de alio religioſo excitata; grauius indignentur pro verſiculo, & rubricula neglecta, quã pro magna perturbatione cum ſcandalo procurata*. Ex his aliqui ſunt, qui totos dies ita precantur, aut externum aliquod pietatis opus exercent, etiam cum valetudinis detrimẽto, vt nihil interim cogitent de animi interiore cultu, deque pietatis illius exercitatione, quam S. Paulus *ad omnia vtilem* adfirmat, *cùm corporalis ad modicum*, vt idem ait, *vtilis ſit*.

Primi.

Lib. de 6. alis Seraph. cap. 3.

1. Tim. 4.

His coniungendi ſunt alij, quos ſæpe reprehendit S. Bernardus, qui licet mundo renunciauerint, ex ſapientia tamen huius ſeculi adhuc

Secundi Ser 7. in Pſal. Qui habitat.

huc tenentur ſolicitudine maiore temporalium rerum, quàm vel oportet, vel decet: *Videas eos*, inquit, *tam auidè lucra captare præſentia, tam ſeculariter tranſitoriis vtilitatibus adgaudere, ad terrenarum damna, vel minima tam puſillanimiter turbari, tam carnaliter ſuper his decertare, diſcurrere tàm impudenter, tam irreligioſè ſecularibus ſe implicare negotiis, ac ſi hoc eſſet tota eorum portio, hæc vniuerſa ſubſtantia.* *& homil. 4. ſuper miſſus eſt.*

Prioribus dicit S. Bonauentura: *Intelligant ſe dolere debere principaliter de tranſgreſſione diuinorum mandatorum, deinde Eccleſiæ præceptorum, poſtea illorum, quæ ſub voto voluntario ſibimet quiſq; fecit neceſſaria, vt ſunt regulares obſeruantiæ, maximè quæ ſub præcepto ſunt ſtatutæ. debere ſimul dare operam, ne ſcandalum vllum detur proximis, in his quæ poſſunt habere ſpeciem auaritiæ, ſuperbiæ, inuidiæ & aliorum vitiorum. Deinde, ait, cauenda eſt perturbatio ſtudij deuotionis, ex qua fulcitur omnis vera religio. poſtremò cauenda eſt negligentia exterioris diſciplinæ.* Hæc ille.

Vtriſq; autem prioribus inquam illis, & poſterioribus hiſce dicit S. Bernardus, vt intelligant primam ſibi curam animi, eiuſque cultus habendam eſſe: *Tu*, inquit, *quid ita extremæ huic paupertati, & quidem proprij malè prodigus laboris, incumbis? eſt & alia tibi poſſeſſio, & ſi fortè remota, erras, nihil tam propè nos, quàm quod intra nos eſt. ibi quàm maximè quæ ſeminauerit homo, hæc & metet. Sed & qui parcè ſeminat, parcè & metet: qui verò in benedictionibus ſeminauerit, de benedictionibus & metet. habes theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, ſi tamen adhuc habes. puto enim iam amiſiſti, puto ſublatus eſt, puto iam comederunt alieni robur eius, & ignoraſti, nec potes theſauro tuo cor apponere, quippe qui theſaurum ipſum non habeas. alioquin quæſo te, ſi tàm ſollicitus es, ſi nec minima ſpernis, ſi tàm prudenter ſeruas paleas tuas, etiam horreum tuum ſeruare memento. immò verò non exponas theſaurum tuum, qui ſic incubas ſterquilinio tuo. Fortè enim tibi illum inuident mille, ſed iſtum obſident decem millia, nec minus ſuperabundantes aſtutia, quàm numero. cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis. verte illuc oculos fidei, fortè enim iam irruperunt aditus, fortè iam liberè diripiunt omnia, fortè iam ſpolia ipſa diſtribuunt.* *Galat. 6.*

Contrà verò tentat alios diabolus, vt non curent, vel etiam negligant exteriorem diſciplinam: diligentiam adhibendam in excolenda vinea animæ: quæ extra nos ſunt, aut fiunt, facilia eſſe, nec magni momenti: quædam etiam fortè à religioſo viro aliena eſſe debere, vt ſunt ſiletij cultus, modeſtia exquiſita, & aliquæ ſui demiſsiones, quædam indigna, vt ſunt, culinæ miniſteria. His reſpondet S. Baſilius: *Vita*, inquit, *genus deligere Euangelio conueniens, hoc quidem cuiuis facilè eſt. quod autẽ quis vel minutiſſima quæq;, quæ in eo deſcripta ſunt, conſilia conſeruet, neque eorum quiduis neglectum tranſmittat, hoc verò rari quos quidem ego nouerim,* *Tertij.* *Epiſt. ad Canonicam.*

rim, opere ipſo præſtiterunt. vt videlicet lingua vſi continenti ſilentio obuinctâ, oculis etiam eam moderationem adhiberent, quam requirit euangelicæ perfectionis tenor, manibus inſuper indicerent intentum laborem ex ſuſcepto ineundæ Dei gratiæ conſilio, motum itidem præſcriberent pedibus, denique & reliquis totius corporis membris eo modo vterentur, quem & eorum ſuſcepta vitæ propoſitum, & ipſa initio opificis noſtri fabricæ ratio requireret, qui in veſtitu pro decoro modeſtiam, in congreſſione cum cæteris circumſpectionem, in cibis illud modò quod natura deſideraret, teneret, in rebus ad vitæ vſum parandis vni tantùm neceſſitati conſulerent. hæc quidem dum ſimpliciter hoc modo dicuntur, leuia videntur, ac nullius pœnè difficultatis, eiuſmodi ſunt tamen, in quibus ſeruandis magna opus eſſe contentione, ipſe nos vſus docuerit. Idem non ſolùm omnia humilitatis ſigna in tempore exhiberi vult à proficiente, ſed præcipit etiam, vt viliora munera magno cum ſtudio, & alacritate ſuſcipiat, etiamſi ſarcinaria iumenta mulionum more ſequi oporteat: *Hoc fecerunt*, inquit, *Apoſtoli, qui iuſſi à domino pullum ad ſe alacriter adduxerunt.* demumque concludit; *ſi de muneribus iis, quæ abiectiora ſunt, aliquid exercendum ſit, ſcire conuenit, Saluatorem quoque ipſum diſcipulis miniſtraſſe, & abiectiora opera facere non recuſaſſe: magnumq; homini eſſe, ſi Dei imitator exiſtat, cùm per hæc quæ humilia ſunt, ad altitudinem illam, quòd illum eſt imitatus, aſcendat. quanquam quis iam humile auſit quippiam appellare, quod Deus ipſe attingere non recuſauit?*

Conſt. monaſt. cap. 24.

Et quidem quod attinet ad ipſa etiam culinæ humilia officia, antiquorum religioſorum morem fuiſſe ea diligenter obire, non dubitat, qui legit veterum heremitarum inſtituta, ſed & occidentis monaſteriorum hæc fuit conſuetudo. ad quod confirmandum ſufficit, quod ſcribit S. Bernardus de S. Malachia Epiſcopo Hiberniæ. quem collocatum iam in Epiſcopalis dignitatis gradu, ait aliquando conſueuiſſe ad tempus ſecedere ad cœnobia monachorum, ſeſe colligendi gratia: *Vbi*, inquit, *velut de nouo inchoans legem, & diſciplinam quam aliis imponebat, magis ipſe portabat Epiſcopus, & magiſter. ipſe in ordine vicis ſuæ coquinæ miniſterio inſeruiebat, ipſe fratribus cùm recumberent, miniſtrabat.*

Cap. 6. Vita S. Malachiæ.

Deniq; præter morem iam receptum in omnibus religioſis inſtitutis, in quibus diſciplinæ ſtudia florent, demiſsionis ſui exercitationes externæ in oculis etiam ſæcularium ſi ita videatur maioribus, tanti æſtimantur à proficientibus, quanti fieri debet opprobrium Chriſti, quod Moyſes ipſe, vt ait Apoſtolus: *Prætulit Ægyptiorum Theſauris.* Qua etiam de re multa S. Bernardus in epiſtola ad Ogerium Canonicum regularem. cuius tandem ea clauſula eſt: *Ludam & vilior fiam, vt dixit David, Ludã, ſcilicet, vt illudar. bonus ludus, quo Michol iraſcitur,* &

Hebr. 11. Epiſt. 87. 2. Reg. 6.

& Deus delectatur. bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, ſed angelis pulcherrimum ſpectaculum præbet. bonus, inquam, ludus, quo efficimur opprobrium abundantibus, & deſpectio ſuperbis. nam reuera quid aliud ſæcularibus quàm ludere videmur, cùm quod ipſi appetunt in hoc ſeculo nos per contrarium fugimus, & quod ipſi fugiunt, nos appetimus? more ſcilicet ioculatorum, & ſaltatorum, qui capite miſſo deorſum, pedibusque ſurſum erectis, præter humanum vſum ſtant manibus, vel incedunt, & ſic in ſe omnium oculos defigunt. non eſt hic ludus puerilis; non eſt de theatro, qui fœmineis, fœdisque anfractibus prouocet libidinem, actus ſordidos repræſentet: Sed eſt ludus, iucundus, honeſtus, grauis, ſpectabilis: qui cœleſtium ſpectatorum delectare poßit aſpectus. hoc caſto, & religioſo ludo ludebat, qui dicebat, ſpectaculum facti ſumus Angelis, & hominibus. hoc ludo & nos interim ludamus, vt illudamur, confundamur, humiliemur, donec veniat qui potentes deponit, & exaltat humiles: qui nos lætificet, glorificet, in æternum exaltet. 1.Cor.4.

Regulas autem religioſæ diſciplinæ diligenter ſeruandas eſſe, & ex eis magnas vtilitates percipi, idem S. Bernardus breui ſententia demonſtrat, cùm ait quibuſdam: *Soliciti circa cuſtodiam ordinis, vt ordo ipſe cuſtodiat vos.* Epiſt.321.

Alios præterea Diabolus inſtigat, vt in cultu vtriuſque diſciplinæ interioris nimirum, & exterioris mediocritate contenti non ſint, ſed feruore ſpiritus rapi ſe ſinant ad ea agenda, vel ferenda, quæ vires eorum excedant. hi ſimiles ſunt quibuſdam incipientibus, de quibus primo libro nonnulla diximus, & caſtigandi ſunt ſcripturæ ſacræ verbis. ſic enim legimus: *Quia plus fecit, quàm potuit, idcirco perierunt.* Et: *Interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus veſtris.* legantur quæ ſcribit S. Gregorius contra præcipites. Quarti. Hierem. 48. Hierem. 6. Tertia parte Paſtoral. ca.13.

Ex his illi erant, in quos inuehitur S. Bernardus: *Quid illud*, inquit, *quod nos quoque toties in domo iſta tam grauiter inquietat, notabilem loquor quorundam, qui inter nos ſunt, ſuperſtitioſamque abſtinentiam, ex qua ſe omnibus, ſibique omnes moleſtos reddunt? quomodo non & ipſa diſcordia tam generalis, & ſua illis conſcientiæ diſsipatio eſt, & quantum in ipſis eſt, grandis vineæ huius, quam plantauit dextera Domini, veſtræ ſcilicet omnium vnanimitatis demolitio.* Sermone 64. in Cantic.

De decem

De decem Diaboli cogitationibus, & aſtutiis quibus ad decipiendum vtitur, cùm tentat.

CAPVT XXXIV.

SED iam res poſtulat, vt ipſas diaboli verſutias, & dolos, quibus multis illudit, omnes autem tentat, propius in-
Quartum caput. ueſtigemus. Sit igitur quartum caput. Diabolum decem iis, maximè aſtutiis nixum proficiẽtes adoriri, vt capiat, ſi poteſt, ſi non poteſt, vexet ſaltem, & perturbet.

Prima. Prima eſt, diabolum à tentandis hominibus etiam piis de induſtria aliquando deſiſtere: exiſtimans hac ſe ratione maius lucrum facere, quàm ſi eos tentationibus excitet à tepore, quo tenentur. Quod
Collat. 2 cap. 13. ſæpe docet Caſsianus, inprimis autem cùm narrat (id quod nos iam antè retulimus, ſed nunc etiam prętermitti non poteſt ſine culpa) imprudens ſcilicet factum ſenis illius, qui durus extiterat, & aſper aduerſus adoleſcentem monachum grauiter carnis tentatione vexatũ.
Collat. 7. ca. 23. & vt dicebamus capite ſuperiore, cùm de poteſtate dæmonum imminuta diſſerit, eius diminutionis duas cauſſas adfert, quarum hæc vna eſt, vt non tentando dirius elidat.

2. Secunda eſt à S. Gregorio patefacta. *Maligni,* inquit, *ſpiritus eiſdem*
Lib. 5. in primũ Reg cap. 13. *vitiis electos Chriſti athletas impugnãt, quibus negligentes ſuperant.* hæc eò ſpectat, vt diligenter caueamus illa vitia, quibus aliquando dediti fuimus; nam vt in eadem recidamus, nobis facilius eſſe putat diabolus, nec fallitur. ſpectat & illud, vt intelligamus, diabolum quantumcunque occultet ſe ipſum, dum tentat, ſemper tamen vitioſum aliquid moliri, atque proponere.

3. Tertia eſt. præparat diabolus animos, ad ſua, vt ita dicam, ſemina accipienda, immittendo in eos ſi poteſt, amorem rerum terrenarum, aut eos ad illum prouocãdo. eſt hoc idem ex S. Gregorio acceptum:
Iſaia 51. Ibidem. *Dicunt,* ait Propheta, *animæ tuæ, incuruare vt tranſeamus, quia ſi hanc ad agenda vel cogitanda terrena non humiliant, nec malignis perſuaſionibus penetrãt, nec vitiorum bello perturbant. hinc ergo colligere poſſumus, quantum à ſeculo actu, verbo, & cogitatione longè fieri debeamus. verba quippe noſtra, cogitationes & opera plana ſunt, & humiliæ, quando ſunt ſecularia.*

4. Quarta eſt. impugnat proficientes diabolus omnibus quidem vitiis pro occaſione, & tempore, in primis tamen iis, quibus humilitati, patientiæ, & charitati detrimentum maius affertur, maximè

verò

verò poſt actionis finem. Idem S. Gegorius exponens illa verba ſan- *Homil. 7. in Ezechiel.*
cti Pauli: *Vt non circumueniamur à Satana, non enim ignoramus cogitationes* *2. Corinth. 2.*
eius, huiuſmodi dicit eſſe cogitationes Satanæ, ſcilicet charitatẽ, hu-
militatem, patientiam, aliaſque ſimiles virtutes contrariis cogitatio-
nibus oppugnare. ſigillatim autem quomodo Satanas proficientem
hoc genere tentationis vrgeat, explicat in hunc modum: *Callidus,* in-
quit, *hoſtis bellum contra duos mouet, vnum videlicet inflãmans, vt contumelias* *Homil. 35. in Euangel.*
prior inferat, alterum prouocans, vt cõtumelias læſus reddat. Sed quia eius iam vi-
ctor extitit, quem ad proferendas contumelias commouit, contra illũ acrius dolet;
quem ad reddendas iniurias commouere non potuit. vnde fit, vt tota ſe virtute cõ-
tra eum erigat, quem contumelias fortiter pertuliſſe conſiderat. quem quia com-
mouere in ipſa iaculatione non potuit, ab aperto certamine interim recedens in ſe-
creta cogitatione deceptionis tempus inquirit. & qui in publico bello perdidit, ad
exhibendas occultè inſidias exardeſcit. quietis namq; iam tempore ad victoris ani-
mum redit, & vel damna rerum, vel iniuriarum iacula ad memoriam reducit.
cunctaq; quæ ſibi illata ſunt, vehementer exaggerans, fuiſſe intolerabilia oſtendit,
& quieſcentis animum tanto furore conturbat, vt plerumq; vir patiens illa ſe æ-
quanimiter toleraſſe, etiam poſt victoriam captiuus erubeſcat, ſeque non reddidiſſe
contumelias doleat, & deteriora rependere, ſi occaſio detur, quærat. quibus iſti ſunt
ſimiles, niſi his qui per fortitudinem in campo victores, ſed per negligentiam poſt-
modum intra vrbis clauſtra capiuntur? quibus ſunt ſimiles, niſi quos irruens gra-
uis languor à vita non ſubtrahit, ſed leuiter veniens recidiua febris occidit? Ille er-
go veraciter patientiam ſeruat, qui & ad tempus aliena mala ſine dolore tolerat, &
hac eadem retractans pertuliſſe ſe talia, exultat. ne bonum patientiæ quietis tem-
pore pereat, quod in perturbationibus cuſtoditur.

Alias diaboli inſidias quas inſtruit contra humilitatem, ſic de-
ſcribit idem S. Gregorius: *Sæpe,* inquit, *malignus ſpiritus, vt bona deſtru-* *Lib. 7. Regiſtri, cap. 126.*
at, quibus ante aduerſari non valuit, ad operantis mentem poſt peractam opera-
tionem venit, eamq; tacitis cogitationibus in quibuſdam ſui laudibus excutit, ita
vt decepta mens admiretur ipſa, quàm ſint magna, quæ fecit. quæ dum per occul-
tum tumorem apud ſemetipſam extollitur, eius qui donum tribuit, gratia priua-
tur. Vnde per Prophetam dicitur: Habens fiduciam in pulchritudine tua, forni- *Ezechiel. ca. 16.*
cata es in nomine tuo. Et alibi: *Quo pulchrior es, deſcende. anima enim vnde eſt* *Ezech. cap. 32.*
pulchrior, inde deſcendit, quando ex virtutis decore, quo exaltari apud Deum de-
buit, ab eius gratia per elationem cadit. Quid ergo in his agendum eſt? niſi vt
malignus ſpiritus, cùm nobis ad eleuandam mentẽ, reducit bona, quæ egimus, nos
ſemper ad memoriam mala noſtra reuocemus. quatenus & noſtra cognoſcamus eſſe,
quæ peccando fecimus, & ſolius omnipotentis Dei munera, cùm peccata declina-
mus. Ex quibus dictis, & exemplis illud etiam intelligimus, maius
periculum à Diabolo proficientibus imminere poſt opera bona, quę

faciunt,quàm vel antè,vel in ipſo operis progreſſu.vt propterea cùm ea animo retractant, omnem aditum diaboli ſuggeſtionibus curent intercludere: eſt autem de aliis virtutibus eadē ratio, vt neceſſe non ſit,alia de illis exempla proferre.

5. Quinta aſtutia diaboli eſt ex S. Hieronymo & eodem S. Grego-
In Pſalm. 140. rio accepta: *Diabolus*, ait S. Gregorius, *à minimis incipiens, atque vſque*
Lib 3. moral. cap. 16. *ad maiora perueniens, quaſi omne corpus mentis illatis tentationibus lacerando transfigit. quod intulit corpori ſancti Iob, idem contra animas ad earū perniciem machinatur, & eodem prorſus ordine. quare curandum eſt diligenter, ne vel minima rimula ad animæ receſſus diabolo pateat.* patet autem per venialia peccata, per quæ irrumpens in animas hoſtis, mirum eſt, quas ſtrages bonarum cogitationum, & affectionum faciat.

6. Sexta aſtutia detegitur à multis, ſed in primis à S. Gregorio, & S.
Lib. 32. *moral. cap.* 17. Bernardo, & eſt illa eadem, de qua Apoſtolus: *Ipſe enim Satanas transfi-*
Serm. in Cantic. 64. *gurat ſe in Angelum lucis. hoſtis noſtri malitia,* inquit S. Gregorius, *tanta ſe*
2. *Corinth.* 11. *arte palliat, vt plerunque antè deceptæ mentis culpas virtutes fingat. cartilago e-*
Iob cap. 40. *ius quaſi lamina ferrea. cartilago enim oſſis ſimilitudinem habet. ex quo ſequitur in proficientis anima illa deceptio, quæ illuſio nominatur. inde enim,*ait Sanctus,*quiſque expectat præmia, vnde dignus eſt æterna inuenire tormenta, plerunque enim in vlciſcendis vitiis crudelitas agitur, & iuſtitia putatur: atque immoderata ira iuſti zeli meritum creditur. plerumque diſſoluta remiſſio quaſi manſuetudo, ac pietas habetur, effuſio miſericordia, tenacia parcitas, pertinacia conſtantia, inconſtantia tractabilitas, timor incompetens humilitas, vocis ſuperbia libertas veri, loquendi procacitas veritatis defenſio, pigritia continentia, inquietudo ſpiritus vigilans ſolicitudo, incauta præcipitatio laudandi ſtudij feruor, accelerandi boni tarditas conſilium*, quorum omnium vberiorem explicationem, qui volet, apud ipſum S. Gregorium leget.

1. Ex hac deceptione quot mala in proficientis animam deriuentur, idem Sanctus latè docet. primum malum eſt, nullum ſenſum, ac ruborem habere tantarum culparum, quales ſunt prædictæ.

2. Secundum malum eſt difficultas emendationis, *Facilè enim*, ait, *culpa corrigitur, quæ & erubeſcitur, quia eſſe culpa ſentitur. quia itaq, error cùm virtus creditur, difficilius emendatur, rectè dicitur cartilago eius quaſi lamina ferrea.*

3. Tertium malum eſt obſtinatio. Behemoth enim iſte, quo ſub prętextu boni calliditatē ſuam fraudulentius exhibet, eò in culpa mentem durius tenet.

4. Quartum malum eſt emendationis tarditas, ſi tamen emendantur aliquando. *Nonnunquam enim*, ait, *hi, qui viam ſanctitatis appetunt, in errorem lapſi tardius emendantur. rectum quippe æſtimant eſſe quod agunt, & ſicut*

& ſicut excolendæ virtuti, ſic vitio perſeuerantiam iungunt. *Vnde benè Hieremias cùm diceret, candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, Sapphiro pulchriores, denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis, illico adiunxit, adhæſit cutis eorum oſsibus, aruit, & facta eſt quaſi lignum.* quorum verborum diuinam planè explicationem ibidem ad hoc propoſitum ſanctus Papa perſequitur. Thren. 4.

Sanctus Bernardus: *Proficientium*, inquit, *ſanctioribus ſtudiis minimè quidem ſeſe opponere contrariæ virtutes apertè audent, ſed ſolent ex occulto inſidiari quaſi quadam fraudulentæ vulpeculæ: ſpecie quidem virtutes, re autem vitia.* ponit autem ibidem varios multorum caſus, primus eſt eorum, qui cùm benè proficerent in vocatione, in qua extra ſeculum à Domino poſiti fuerant, ſtudio lucrandi amicorum, & cognatorum animas ad patriam ſunt reuerſi. *It*, inquit, *it, & perit miſer, non tàm exul ad patriam, quàm canis reuerſus ad vomitum. & ſe perdidit infelix, & ſuorum acquiſiuit neminem. en vna vulpecula.* Primus caſus.

Secundus caſus cuiuſpiam proficientis item, qui minimè vocatus ad concionandi munus, incenditur tamen deſiderio illud obeundi, vt multorum aliorum ſaluti, non ſuæ tantùm conſulat. *Hæc eſt altera vulpes. quia*, inquit, *monachi officium eſt non docere, ſed lugere, & publicè prædicare nec monacho conuenit, nec nouitio expedit, nec non miſſo licet.* Secundus caſus.

Tertius caſus eſt eius, qui ad cœnobiticam vitam in monaſterium ingreſſus, inde ſe educi amore ſolitudinis permittit, cum magno vitæ, & conſcientiæ hominis detrimento. S. Gregorius indicat ibidem, huiuſmodi hominibus ſaluberrimum remedium afferri poſſe, ſi à maioribus, ſi quos habent, eorum voluntates frangantur. S. Bernardus, cui etiam conſentit S. Gregorius, adfirmat remedium opportunius inueniri nullum tanto malo, quàm ſi fraus diaboli ſemel patefiat. hoc eſt enim, quod ait Salomon: *Capite vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. iubet*, inquit, *deprehendi, conuinci, prodi. alia vitia quæ apertè ſe ingerunt, coërcenda ſunt, hæ verò ſubtiles hoſtis aſtutiæ, vt declinentur, ſatis eſt, ſi cognoſcantur. quis enim niſi demens comperta decipula ſciens, & prudens pedem mittit in illam?* modus autem cognoſcendi eſt conſilium Scripturarum, ſanctorum Patrum, & ſpiritualium magiſtrorum. ad conſilium porrò impellit animi demiſsio ſancto timori coniuncta, humilis oratio adiuuat, maximè verò nulla de ſe exiſtimatio. Tertius caſus. Cantic. 2.

Septima aſtutia eſt ex eodem S. Gregorio petita. ait enim (& nos retulimus extremo cap. 27. huius libri) diabolum maximè ad illaqueandum proficientem abuti vitiis naturæ ipſius conuenientibus. 7.

ſunt enim hi veluti ſtipendiarij eius ſatellites, eò magis idonei ad quaslibet hoſtis ſuggeſtiones, & quaſi mandata ad animum hominis perferenda, quò ſunt illis magis familiares, & intimi. quare Prophetæ dictum memoria repetendum, & re ipſa perficiendum eſt: *Sollicitè cuſtodi te ab ea, quæ dormit in ſinu tuo*. Lege D. Bernardum.

Michea 7. *Serm. 3. de 7. panibus.* *Lib. 2. moral. cap. 25.*

8. Octaua aſtutia eſt. *Diabolus*, ait ſanctus Gregorius, *ſi vſque ad opus prauum pertrahere non valet, tentando tamen bonorum cogitationibus ſubrepens nocet. vt cùm turbare bona mentis agnoſcitur, ea quaſi funditus abſtuliſſe videatur*. Scopus igitur diaboli eſt, ſi poteſt ad peccandum hominem deducere. ſi id non poteſt, cogitationes, & motus animi agitando tenere, & ſuſpicionem peccati, quæ ſcrupulus dicitur, in proficiente generare.

Lib. 10. Regiſt. cap. 8.

Quatuor autem ſunt affectiones, quas potiſsimùm ſuſcitat diabolus in mente hominis proficientis, & ab eodem ſancto Gregorio alibi numerantur. *Primò*: Rerum deſideria, vt affectiones ad eas res, à quibus nos iam abdicauimus, vel quibus quia occaſiones ſint aut peccati, aut teporis, nos carere, neceſſe eſt. *Secundò*: Terrores. ſpectris enim objectis animum concutit, aut certè difficultatem longi itineris, & arctæ viæ, quæ ducit ad ſalutem, proponit, vt terreat. *Tertiò*: Blandimenta. nam vel nobis in mentem reuocat antiquas, & contemptas voluptates, vel nouarum delectationum etiam ſpiritualium ſpecie animum detinet. *Quartò*: Seductiones. ſeducere autem conatur diabolus ſuadendo, vt à bono propoſito tanquam intempeſtiuè aut temerè inito declinemus, vel in maius bonum illud conuertamus. his quædam ſimilia habet S. Bernardus in Pſalmum, Qui habitat, &c.

Serm. 14. in fine.

9. Nona diaboli aſtutia eſt, vt ſi ſuas cogitationes, & affectiones in animo proficientis ingerere non poſsit, nec efficere, vt bonas, quas iam conceperamus, abiiciamus, ipſas ſaltem, quæ bonæ ſunt, deprauet, excitando in animo, vel amorem noſtri nimium, quippe qui ij ſimus, qui ſeriò, & conſtanter ſuſceptas ſemel cogitationes, retineamus, vel inanem gloriam, quod eadem noſtra cogitata præclara ſint, nec omnibus communia. hoc idem obſeruandum monuit S. Gregorius. *Hoſtis*, inquit, *callidus cùm graues cogitationes in corde conſpicit, ſubintroducta eas voluptatis delectatione corrumpit*: (hæc complacentia vulgo dicitur) *& dum motus cordis ſimplices videt, ſubtilia inuentionum acumina oſtendit, vt dum laus de ſubtilitate quæritur, puritatis ſimplicitas amittatur*. Si verò horum neutrum à proficiente obtineat, quod celeriter vtrique ſuggeſtioni reſiſtit, turbat certè nonnihil eiuſdem animum. qui ſcopus erat aſtutiæ ſuperioris.

Lib. 2. moral. cap. 25.

Decima diaboli aſtutia eſt in animum hominis per ſenſum,& ſenſus appetitum irrepere. quod magnoperè quærit diabolus. nam animo dominari ipſe non poteſt, præſertim voluntati, ſine cuius conſenſu nullum peccatum ab homine committitur. quare adminiſtros fraudis ſuæ deſignat primùm, deinde etiam capit, & conciliat ſibi, vt poteſt. hi autem præcipuè ſunt phantaſia, & appetitus ſentiens. phantaſiam agitat imaginibus, & ſpeciebus, quę cum ſanguine, ſpirituque mouentur, quibus intellectui tenebras obducit. idque vel dormientibus, vel vigilantibus nobis. quare reperiuntur etiam ſomnia fraudulenta, vtpotè diabolica, quod ſæpè tradunt Patres, & cogitationes vigilantium ſomniis perſimiles, quas ſæpenumerò opera diaboli commoueri, & formari, nullus ſanctorum Doctorum dubitat, & affirmat S. Auguſtinus, & S. Gregorius. 10.

Epiſt 115. & lib. 22 de ciuitate Dei, cap. 22.

Quare caueant ſibi qui calore ſanguinis ferueſcentem conſtitutionem corporis nacti ſunt, iis enim facilius illudit Diabolus, quàm tardioribus, & frigidioribus. & mirum eſt quàm multa ipſi etiam vigiles ſomnia fingant ſibi, & quàm multa ſibi perſuadeant vera eſſe, quæ plerunq; veriſimilia, aut etiam falſa ſunt. appetitum autem ſenſus concitat diabolus motione cordis, & ſpirituum agitatione, qua cum iis perturbationibus complet, quę motionibus illis affines ſunt. proficiens igitur acutè diſcernat oportet idola phantaſiæ, & cordis ſui motiones. Dei enim gratia adiutus id poteſt: nec id ſolum, ſed & imagines illas inanes abigere, & has motiones comprimere, atque ſedare.

Quare ſi à concupiſcentia propter eandem cauſſam, cùm tamen ea nobis innata ſit: *Nihil damnationis eſt, qui ſunt in* CHRISTO IESV, vt ait Apoſtolus, propterea quod eius titillationibus obuiam eunt, eamque coërcent, cur damnationem timeamus ab iis, quæ nobis contradicentibus, & inuitis ſuſcitat Diabolus in ſenſibus noſtris? timeant illi, qui non ſolùm ad hunc primum congreſſum diabolum admittunt, ſed eius ſuggeſtiones, & affectiones omnes imbibunt auidè, & arripiunt. de quibus ſcriptum eſt apud S. Auguſtinum: *Falſus mediator, id eſt, diabolus non traiicit ad ſuperiora, ſed potius obſidens intercludit viam per affectus, quos tanto maligniores, quanto ſuperbiores ſuæ ſocietati inſpirat. qui nempe affectus non poſſunt ad euolandum pennas nutrire virtutum, ſed potius ad demergendum pondera exaggerare vitiorum, tanto grauius animæ ruituræ, quantò ſibi videtur euecta ſublimius.*

Rom. 8.

Lib. 4. de Trinit. cap. 12.

Quibus autem indiciis hæ diaboli præſtigiæ inueſtigentur, pòſt docebimus. nunc illud tantùm monitum lectorem volo, egregium doctorem Theologum præcipere, vt hæc aſtutia diaboli diligenter obſer-

Caietanus 1. 2. quæſt 80. art. 2.

obſeruetur in eorum gratiam, qui viſis abundant, ſiue viri, ſiue fœminæ ſint.

Qua demùm calliditate ſe Diabolus in intimum proficientis animum inſinuare conetur.

CAPVT XXXV.

FRAVDES diabolicæ, de quibus hactenus ex patrum ſententia diſſeruimus, aduerſarij ſcopum magna ex parte aperiunt. nunc explicandus eſt ex iiſdem patribus modus, ſeu ratio, quam ſequitur Diabolus, cùm ad virum iuſtum cominus accedit. ſitque hoc poſtremum caput ad eius dolos pertinens.

Quintum caput.

Serm. 63. in Cant.

Homil. 35. in Euangel.

Aſſerunt igitur ſancti Patres, initio Diabolum præſtolari tempus, quo otio aliquo etiam modico diſtentam animam videt: *Si ſemel animam,* ait S. Bernardus, *ſpiritu dormitante peruaſerit, deſcenderit in viſcera cordis, &c.* Et S. Gregorius: *Quietis tempore ad victoris animum redit.* Ob id ſancti viri non minus bellum otio, quàm Satanæ indicunt. legantur quæ habet S. Bernardus ad fratres de monte Dei, quos non ſolùm monet, vt otium vitent, ſed docet etiam quibus in rebus ad illud fugandum occupari vtiliter debeant: *Quæris,* inquit, *quid agas, vel in quo te occupes? primum extra quotidianum orationum ſacrificium, vel lectionis ſtudium, quotidianæ diſcuſſioni conſcientiæ, emendationi, morum compoſitioni pars ſua dici neganda non eſt: deinde operandum eſt aliquid manibus, quod iniungitur, non tàm quod animum delectando ad horam detineat, quàm quod ſpiritualibus ſtudiis delectationem conſeruet, & nutriat, in quo remittatur ad horam animus, non reſoluatur.*

Quanquam verò diabolus otij tempus expectat, vt tentet, non ideò tamen vigilantibus, & diligentibus parcit. cùm enim ſibi per otium non aperiri aditum in hominis mentem aduertit, obſeruat ſi quæ ſit pars, quæ vel in internis, vel in externis ſenſibus minus diligenter cuſtodiatur, & in eam repentè inuolat: *Quantum ſe,* inquit ſanctus Gregorius, *aduerſarius noſter ex omni parte præcaueri cognoſcit, tanto per occulta quærit irrumpere, & repugnantem ſibi callida arte noſcitur decipere. quoties quod non per oculos, per aures, per phantaſiam, per commemorationem rerum alieniſſimarum obtinet? quoties quod nec à dormientibus, nec à vigilãtibus extorquet, conſtitutis nobis inter vigiliam, & ſomnum ſenſim obtrudit, & impetrat?*

Lib. 9. Regiſtri cap. 8.

Lib. 32. moral. cap. 17.

Porrò modus proximè ſe in animum hominis inſinuandi, & eum paula-

paulatim ſibi conciliandi, ſi credimus ſancto Gregorio, diabolo familiaris eſt per voluptates potius, quàm per terrores. voluptates autē hîc nomino quaſcunq; animi delectationes, eius opera in hominis anima excitatas. ſic autem ſcribit S. Pater in illa Iob verba: *Oſſa eius, ſicut fiſtula æris. quippe fiſtulæ, ait, ſonoris aptari cantibus ſolent, quæ admotæ auribus dum blandum carmen ſubtiliter concinunt, interiora mentis in exteriora delectationis trahunt: & dum dulce eſt, quod in auribus ſonant, virilitatem cordis in voluptatis fluxu debilitant: cumque auditus ad delectationem trahitur, ſenſus ab ſtatu ſuæ fortitudinis eneruatur. Ita quoque aſtuta eius conſilia dum quaſi blanda prouiſione conſulunt, cor à forti intentione inuertunt, & dum dulcia reſonant, ad noxia inclinant.*

Has autem voluptates dupliciter diabolus elicit ex anima, primùm quidem contrectando affectus quoſdam animæ, eoſque variis ſuggeſtionibus verſando, vt exploret, quo eorum quiſque ſit ad vitium procliuior, ad ſimilitudinem eius, qui cytharæ chordas prætentans manu, admota aure quis cuiuſque ſonus ſit, diligenter obſeruat. Sic enim ait S. Gregorius: *Dum laudat cor de inteſtina rectitudine, inueſtigat calide, vbi ſubruat in prauitate.* Et quia eiuſmodi affect⁹ propterea quod facilè deprauantur, ſunt veluti eſca apta ad arripiendum ignem tentationis diabolicæ, propter ſimilitudinem corruptionis, quæ illis eſt cum ipſa tentatione, S. Auguſtinus, de diabolo diſſerens ait: *Non ſeducit ille, aut trahit aliquem, niſi quem inuenerit ex aliqua parte iam ſimilem ſibi. Inuenit enim eum aliquid cupientem, & cupiditas aperit ianuam intranti ſuggeſtioni diaboli. inuenit illum aliquid timentem, monet, vt fugiat, quod illum inuenit timere: monet, vt adipiſcatur, quod illum inuenit cupere, & per has duas ianuas timoris, & cupiditatis intrat. claude illas, & imples illud Apoſtoli, non detis locum diabolo.* Huiuſmodi affectus illi ſunt vt plurimùm, qui prædominium aliquod ſuper alios obtinent, qualis eſt ira in iracūdis, mœror in triſtibus, in calidioribus libido: illi etiam habitus in quibus diuturna conſuetudine obduruimus: denique perturbationes quæcunq; immoderatæ, quas pro tempore nobis ineſſe, diabolo compertum eſt.

Lib. 32. moralium, cap. 17.

De diuerſis Serm. 20. c. 11.

Ephes. 4.

Deindè eaſdem voluptates ſuſcitat diabolus per ſe eas animo repræſentando, prout vitium ipſum comitantur, vna quæque ſuum. neque enim vitium perſequeretur homo, ſi iucundum non videretur, & commodum. quod copioſè oſtendit quomodo fiat S. Gregorius in illa verba Iob: *Dulcis fuit glareis cocyti. aliis, inquit, guſtum ſuæ dulcedinis per ſuperbiam, aliis per auaritiam, aliis per inuidiam, aliis per fallaciam, aliis per luxuriam, porrigit. & ad quanta vitiorum genera pertrahit, quaſi tot ſuæ dulcedinis potus propinat. nam cùm aliquid ſuperbum in mentem perſuadet, ſit dulce quod dicit, quia videri prælatus cæteris hominibus peruerſus appetit,* & cætera.

Lib. 15 moralium, cap. 37. Cap. 21.

Sed

Prouerb. 1. Sed quia *fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum*, vt ſcriptura teſtatur, & proficientibus hæc ſatietatem potius, & faſtidium adferunt quàm deſiderium, iis ſuggerere conſueuit diabolus, vitia quidem, ſed ſpecie virtutis, & vtilitatis conueſtita, eaque vtilitate eos allicere, *Lib. 32. moral. cap. 17.* & demulcere. ſic habet idem S. Gregorius alibi: *Behemoth iſte magnoperè ad exequendam deceptionem ſatagit, vt dum peruerſitatis ſuæ conſilium quaſi vtile oſtendit, ſuauiter valeat ſonare, quod dicit: quatenus & oſtenſa vtilitate mentem mulceat, & abſconſa iniquitate corrumpat.* Superiori porrò loco Sanctus idem habet hoc dictum memoria dignum: *Dulcis*, inquit, *fuit glareis cocyti, quia amarus electis, & ſuauis eſt reprobis. illos enim ſolummodo ſuis delectationibus paſcit, quos quotidianis lapſibus ad gemitum* (videlicet inferni, in quo eſt gemitus, & ſtridor) *impellit.* Quibus verbis hæc, ni fallor, ſententia ſubeſt. electos tentationibus hiſce voluptariis non capi, ſed obſiſtere illis potius, & eas auerſari, non aliter quàm ſi iniucundæ eſſent, & amaræ: nec ſolùm illas, quæ primo aſpectu vitioſitatem ſuam præſeferunt, & oſtentant, ſed etiam illas, quæ cùm vitia ſint, virtutis tamen, & vtilitatis ſpiritualis imaginem referunt. id autem euenit nõ ingenij ſubtilitate, aut alia qualibet hominis induſtria, ſed Dei gratia, & munere ſingulari, quo ſolet Deus optimus, & liberaliſsimus hominum benè viuentium, ſibique amore charitatis deuinctorum *Lib 14. dialog. cap. 48.* animos cumulare. de quo dono idem S. Pater alio loco ſic ſcribit: *Sancti viri inter illuſiones, atque reuelationes ipſas viſionum voces, aut imagines quodam intimo ſapore diſternunt, vt ſciant vel quid à bono ſpiritu percipiant, vel* *Lib. 6. Confeſſ. cap 13.* *quid ab illuſore patiantur.* De quo etiam S. Auguſtinus in libris confeſſionum.

Repulſus à proficiente Diabolus, vel aduocat alium quaſi auxiliarium militem, qui ſibi in tentando Vicarius ſuccedat, quod affir- *Coll. 7. cap. 19.* mat Caſsianus, aliquando fieri; vel vt S. Gregorius eſt auctor, abſcedit quidem, ſed rediturus: *Sæpe antiquus hoſtis*, inquit, *poſtquam menti noſtræ tentationum certamen inflixerit, ab ipſo ſuo certamine ad tempus recedit, non vt illatæ malitiæ finem præbeat, ſed vt corda quæ per quietem ſecura reddiderit, repentè rediens, facilius inopinatus irrumpat.* Idcirco ſit ſemper in ſpeculis proficiens, obſeruetque ſe diligenter, & ſimul quid diabolus meditetur, cùm nihil gerit. nec vnquam diſciplinæ internæ, & virtutum perfectarum vſum dimittat, vt illi nullo tempore improuiſus, ac repentinus accidat aduentus diaboli.

Quomo-

Quomodo gerere ſe debeat proficiens in Diaboli tentationibus.

CAPVT XXXVI.

DIXIMVS ſanè iam multa de ratione ineundi certaminis cum diabolo ſuperioribus capitibus, ſunt tamen ea mi-ſta iis, quæ de tentationibus traduntur. vt nō inutile propterea futurum ſit, ſi ſeparatim quæ dicunt de eadem ipſa dimicandi ratione patres, in medium adducamus.

Sunt autem arma proficientis exercitationes virtutum. Fidei quidem ante omnia: *Cui,* inquit ſanctus Petrus, *reſiſtite fortes in fide.* Præci- *1. Pet. 5.*
puè verò quia hoc in primis diabolo propoſitum eſt, vt fidei vires in proficiente debilitet. neq; enim ſibi ipſe diſsimilis eſt. primos quippe parentes hoc exordio deduxit in fraudem. perſuaſit enim falſum eſſe id, quod interminabatur, qui non mētitur Deus, morituros eos,
ſi pomum vetitum degūſtaſſent: *Nequaquam,* inquit, *morte moriemini, ſed* *Gene ſ 3.*
eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Denique ait ſanctus Gregorius:
Quod in paradiſo egit, hoc quotidie antiquus hoſtis agere non deſiſtit. verba quippe *Lib. 24. moral.*
Dei de cordibus hominum molitur euellere, atq; in eis ficta promiſsionis ſuæ blandi- *cap. 5.*
menta radicare. quotidie quod Deus minatur, leuigat, & ad hoc credendum quod falſum promittit, innitat. Quare & fortes ſimus oportet, & diuinæ ſcripturæ ſententiis, quibus ille aliquando abutitur ad noſtram perniciem, nos ipſi vtamur ad eum à nobis fugandum. quemadmodum fecit Dominus, cùm ad eum tentandum acceſsit Satanas.

Sunt enim ſcripturæ ſacræ verba (quod de pſalmis præſertim dicunt plerique omnes patres) incantamenta quædam diuina, quibus non ſolùm abigitur dæmon, ſed quaſi in ſtuporem vertitur. hoc armorum genere vtiliter ſemper vtimur, maximè verò aduerſus illas
tentationes: Quid ſi non ſim prædeſtinatus? *At ſine pœnitentia ſunt dona* *Rom. 11.*
Dei, & vocatio. Et: *Fidelis Deus, per quem vocati eſtis.* Quot ante me hoc iter *1 Corinth. 1.*
ingreſsi, vel declinarunt, vel ceciderunt? at quot contrà vſque ad viæ
terminum peruenerunt? *Vidi,* inquit, *turbam magnam, quam dinumerare* *Apoc. 7.*
nemo poterat. Quî fieri poteſt vt continentiam vſque ad vitæ finem retineam? crux etiam grauis eſt, arcta via ſalutis, anguſta vitæ porta, ego verò infelix homo malæ conſuetudinis, & peccatorum magnorū
pondere oppreſſus. At: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, &* *Matth. 11.*
ego reficiam vos, tollite iugum meum ſuper vos. Deniqúe quis fide iubet me

 perſe-

Hebr.13. perſeueraturum? *Ego*, inquit Dominus, *non te deſeram, neq; derelinquam.*
Apoc. 2. Et: *Eſto fidelis vſq; ad mortem.*

Proxima fidei ſpes eſt, quam in proficiente magnam eſſe oportet. hanc autem alunt, & augent multa. diabolus enim nihil aduerſus hominem molitur, aut agit, niſi fiat ei à Deo poteſtas. quod latè probãt *Luc. 8.* multa, ſed in primis illud, quod in Euangelio narratur, ne in porcos *Lib. 2 moral. cap. 6.* quidem eum ingredi potuiſſe, niſi permiſſum. legatur S. Gregorius, & alij. & Deus Pater eſt, nec plus mali quàm ferre poſsimus, nobis permittit à Diabolo adferri. quæ cauſſa fuit, vt multi ſancti viri non ſolùm diaboli congreſſum non pertimuerint, ſed eum iam propinquum, & horribilia atrociter minitantem etiam prouocauerint ad certamen; aggredientem verò glorioſè vicerint, & fugarint turpiter.

Quare cogitet proficiens, pro ſe quidem certare ſe, magis autem Deum, ſuperoſque omnes, qui ſpectatores pugnæ non modò, ſed ad-*1. Corinth. 4.* iutores etiam ſunt. hoc eſt enim quod ait Apoſtolus: *Spectaculum facti* *Pſalm. 90.* *ſumus Angelis.* Et quod ſcribit Dauid, *Cum ipſo ſum in tribulatione.* qui etiam diuino planè artificio inſidias diaboli in hominis emolumenta *Lib. 16. moral. cap. 18.* contra omnem illius voluntatem conuertit: *Apoſtatæ Angeli*, ait ſanctus Gregorius, *peruerſa voluntas eſt, ſed tamen à Deo mirabiliter ordinatur, vt ipſæ quoq; eius inſidiæ vtilitati bonorum ſeruiant, quos purgant, dum tentant.*

Accedit ad ſpem hanc corroborandam illa conſideratio. hominem iuſtum diabolo quantumcunque ſuperbo, & violento dignitate, & viribus ſupernaturalibus ſuperiorem eſſe, fide nimirum, gratia, aliiſque virtutibus omnibus, quarum in diabolo ne ſcintillula quidem reperitur, quamuis ſit in Dæmone natura præſtantior: *Natura*, *Lib. 34 moral. cap. 7.* inquit S. Gregorius, *viribus ſuperat diabolus humana omnia, licet ſanctis hominibus meritorum ſuorum deiectione ſubiaceat. vnde & eiſdem ſanctis cõtra eum decertantibus eo retributionis ſuæ meritum creſcit, quo ille ab eis vincitur, qui per naturæ potentiam quaſi iure ſe hominibus ſupereſſe gloriatur.* Cuius tamen naturæ vi, & ſubtilitate nunquam tentando eò vſque pertingit, vt ſi nolit homo, ad cor pertineat, extorqueatque ab inuito conſenſum. vt *Lib. 2. moral. cap. 25.* propterea quaſi foris vagari ab eodem ſancto Gregorio deſcribatur, quia videlicet, etſi virtutem mentis plerunq; turbat, eo ipſo foris eſt, quia reſiſtente domino, vſque ad interitum bonorum corda nõ vulnerat. præterquam quod extra etiam vagari eum, neceſſe eſt, quandiu cordis noſtri cogitationes quas minimè cernit, aliunde non didicerit. nec verò hominem deiicit, ac ſternit, niſi prius bonis cogitationibus exuat. quæ ſententia fuit magni illius Antonij apud Caſsianum:
Coll. 8. cap. 19. *Nullatenus enim*, aiebat, *poſſe dæmonem mentem cuiuſquam, vel corpus inuadere,*

nec

nec habere facultatem cuiuſlibet animam penitus irruendi, niſi eam primò deſtituerit omnibus cogitationibus ſanctis, ac ſpirituali contemplatione vacuam, nudamq; reddiderit. Id autem qua ratione conſequi vnquam poterit, ſi nos ipſi noſtri proditores prius facti, quæ intus ſunt non aperuerimus, ſimulq; aditum dederimus, quoad cor ipſum penetrare queat? quanquam tunc etiam *intrare quidem mentes iuſtorum poteſt,* inquit S. Gregorius, *ſed in eis morari non poteſt.* quia licet illicita ſuggerere poſsit, & tentationibus mentem fatigare, reſiſtente diuino adiutorio prævalere non poteſt. & S. Chryſoſtomus eſt auctor, nos ne ad luctam quidem cum diabolo cogi, niſi per ſocordiam, nam virtute gratiæ poſſumus *calcare ſuper ſerpentes, & ſcorpiones.* *Lib 27. moral. cap 17.* *Homil. 22 in epiſt. ad Epheſ.*

Sed fidem, ſpemque ſequatur oratio: *Fortiores,* inquit S. Chryſoſtomus, *nos tentamenta faciunt, perſuadentiqúe familiariſſimos Deo fieri. qui enim imminere ſibi cernit inimicum, maiori ad illum currit deſiderio, qui ſe tueri poſſit. ita ferè infantes pueri cùm quid horrendum viderint, ad matrum ſinus, protinus fugiunt, illarumq; prandentes veſtes, eis ſe tuentur, & protegunt, atq; ita vt ſæpius retrahentibus plurimis inde auelli non poſſint. & tu idem cum Deo facito. Videntes ſe filij Iſraël in arcto poſitos abſconderunt ſe.* Quo loco S. Gregorius: *Blanda & læta nobis appetenda aduerſarius ſuggerit, qui nunquam melius vincitur, quàm ſi tentati ad deuota orationis lamenta curramus.* Legatur Caſsianus, qui commendans orationis vim, perſuadet, vt ea ad omnia adhibeatur; illoq; verſiculo vtamur in primis: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.* Hunc enim aduerſus tentationes mirum quiddam valere ſignificans ait: *Hic verſiculus omnibus infeſtatione dæmonum laborantibus inexpugnabilis murus eſt, lorica impenetrabilis, ac munitiſſimus clypeus.* *Lib. de prouidentia Dei.* *1. Reg. 13.* *Coll. 10 cap 3.* *Pſalm. 69.*

Prædictis omnibus virtutibus adiungat proficiens conſtantiam, atque patientiam, perſeueretque viriliter reſiſtendo, ita vt ne latum quidem vnguem diabolo vnquam concedat. Si quidem ſcribit ſanctus Gregorius, *cum diabolicis anima ſubeſſe ſuaſionibus cœperit, quantò ſe hoſti callido crebrius ſubiicit, tantò eum ſibi intolerabiliorem facit, vt ei iam in nullo reſiſtere valeat, cui in vno ſui oblita aſſenſum præſtat.* Sanctus autem Baſilius monet, non ſolùm nos conſtantes eſſe debere, & fortes in iis, quæ ſola voluntate, & animi deliberatione efficiuntur, ſed etiam in illis, quæ indigent præterea opera corporis, & externis adiumentis, quæ Satanas impedire aliquando poteſt, vt ait Apoſtolus, accidiſſe ſibi cùm ſcribit Theſſalonicenſibus. & imitandus tunc maximè eſt idem ſanctus Paulus, qui cùm Romam ſæpe petere decreuiſſet, & prohibitus eſſet, vt ipſe faſſus eſt, tamen eatenus in ea voluntate permanere non *In Pſalm. 3. Pœnitent.* *Reg. breu. cap. 275.* *1. Theſſal. 2.* *Rom. 1.*

deſtitit, quoad etiam effecit, quod ſtatuerat. quod etiam confirmat exemplo inuictæ tolerantiæ ſancti Iob.

Denique in hoc tam graui, periculoſoque conflictu, eſt valdè neceſſaria proficienti ſpiritualis prudentia. nam diabolus, vt auctor eſt
In Pſalm. 39. ſanctus Auguſtinus, *magis timendus eſt, cùm fallit, quàm cùm ſæuit.* infinitæ enim ſunt eius aſtutiæ, nec mortalium quiſpiam inuẽtus eſt vnquam, qui eas explicare, aut recenſere potuerit. Ob id contra Serpentis tor-
Matth. 10. tuoſos anfractus proponit Dominus ſerpentis item prudentiam, ſed cum Chriſtiana ſimplicitate coniunctam quamquam prudentia hæc nõ tam quid diabolus cogitet, aut machinetur, inquirit, quàm quid nos ipſi cogitare, & agere debeamus, ne diaboli fraudulentis periculis illaqueemur.

Prior pars ſpirit. prud. Huius igitur prudentiæ duæ ſunt præcipuè partes: prior eſt diſpicere ſeipſum diligentiſsimè, quatenus ſe proficiens cognoſcat, & penitus introſpiciat. cognoſcet autem non ſolùm ſi intellexerit, qualis ſtatus eius ſit, quoad illa quæ diximus omnibus communia, amorem proprium, pronitatem ad malum, fomitem, paſsiones, habitus vitioſos, ſed multò magis quod pertinet ad proprias, & ſingulares propenſiones, eas inueſtigando accuratè, ſiue ex naturæ, ſiue ex prauo conſuetudinis habitu promanent. quod inprimis à Deo flagitãdum eſt aſsidua precum contentione. donum enim ipſius eſt.

Deinde ad eandem rem vnicuiq; conferet, quæ ſequuntur aduer-
1. tere. primùm quibus in rebus olim vel imprudentia, vel vitio frequẽtius lapſus ſit: quæ illi occaſiones, quæ conſuetudines, & familiaritates profuerint ad virtutem magis, quæ obfuerint ad perniciem.

2. Deinde quibus in culpis, prolapſionibus, debilitatibus hactenus ſæpius notatus, & accuſatus fuerit ab amicis. in quibus nam rebus, actionibuſuè apud alios magis offenderit. quid ſentiant homines de ſe, quid taciti loquantur. qui illum amant, quid in eo deſiderare ſe dicant eo præſertim abſente (quanquam & ab inimicis vtilitas etiam in hoc genere non parua percipitur) vix enim fieri poteſt, vt verum non ſit aliqua ſaltem ex parte, quod tam multi opinantur, & dictitant. in
Prima parte Paſtoral. cap. 9. ſumma prudenter dixit ſanctus Gregorius: *Ex anteacta vita ſe quiſq; inueniat.* quid ipſe præterea in ſui ſimilibus hominibus optet. quæ enim nos minus probamus in aliis, eadem ſi ſint in nobis, aliis diſplicere, conſentaneum eſt.

3. Poſtremò, quis ipſe ſibi videatur, cum defixa in vnum Deum mente ſe ipſum coram Deo recognoſcit, & contemplatur. cùm Chriſti Domini res geſtas, mores, vitam, & mortem meditatur, cùm ſe ipſum

viris

viris ſanctis comparat, aut etiam mortalibus prudentibus, & vitæ ſanctitate claris, cùm Scripturas, libroſque ſacros, & pios lectitans, ſe quaſi in ſpeculo quis ſit, intuetur, ſine vlla erroris, aut amoris proprij nebula. omnem enim obſcuritatem, & dubitationem tollit tam magna certaque lux, quæ ex tam multis locis, & rebus nobis effulget. nec fieri poteſt, vt veriſsimum non ſit, nos tales eſſe, quales tam multis conſentientibus teſtibus, immò etiam noſtræmet conſcientiæ tacita confeſsione, eſſe conuincimur.

Poſterior pars.

Poſterior prudentiæ pars pertinet ad præcipuum illud eius officium, quo illa in omnes animi, corporiſque vires imperium gerens, ea efficacitate voluntati imperat eligere, quæ ad finem proficienti propoſitum neceſſaria ſunt, vt voluntas non poſsit non arripere, mordicuſque tenere remedia, quæ opportuna iudicantur ad affectiones omnes animi coërcendas, quas vitioſitatis alicuius labe aſperſas eadem prudentia docente, proficiens in ſe ipſo antè deprehenderit.

Collat. 5. cap. 16.

Quod autem vitium in primis impugnandum ſit, ſapienter docet Caſsianus. cuius ſunt hæc verba: *Ita nobis*, inquit, *aduerſus vitia corripienda ſunt prælia. vt vnuſquiſque vitium, quo maximè infeſtatur, explorans aduerſus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis, ac ſolicitudinem erga illius impugnationem, obſeruationemq; defigens, aduerſus illud quotidiana dirigens ſpicula, contra illud cunctis momentis cordis ſuſpiria, crebraq; gemituum tela contorquens, aduerſus illud vigiliarum labores ac meditationes ſui cordis impendens, indeſinentes quoque orationum fontes ad Dominum fundens.* Et paulò pòſt: *Cumq; ſe ab ea paſsione ſenſerit abſolutum, rurſum latebras ſui cordis ſimili intentione perluſtret, & excipiat ſibi, quam inter reliquas perſpexerit diriorem, atque aduerſus eam ſpecialius ſpiritus arma commoueat, & ita ſemper validioribus ſuperatis celerem de reſiduis habebit, facilemq; victoriam, vt fieri ſolet ab his, qui coram regibus mundi huius omnigenis congredi beſtiis præmiorum contemplatione conſuerunt, quod ſpectaculi genus vulgò pancarpum nuncupatur. hi inquam feras quaſcunque fortiores robore, vel feritatis rabie conſpexerint diriores, aduerſus eas primæ congreſsionis certamen arripiunt, quibus extinctis reliquas, quæ minus terribiles, minuſque vehementes ſunt, exitu faciliori proſternunt.*

Collat.19 cap. 16.

Aſſerit autem idem Caſsianus (id quod ad prouidentiam pertinet quæ prudentiæ pars eſt, & qua prouidentes imminentia mala aduerſus ea nos armamus) vt cùm irritationum fomes, atque materia ab hominibus non poſsit exurgere, earundem incitamenta de induſtria retractemus, vt aduerſus ea iugi cogitationum colluctatione

pugnantibus nobis medela promptior conferatur. hoc autem ait contra omnia vitia opportunum eſſe præludium. animi enim prouiſio, & præparatio multum poteſt ad retardandum omnem impetum tentationum, quæ à vitiis, & affectionibus prauis ſubinde concitantur. periculoſum tamen eſſe ægrotis adhuc, & infirmis pectoribus id agere contra ſpiritum fornicationis, cuius nefas eſt, vel tenuiſsimam cogitationem admittere, niſi viris conſumatiſsimis, qui ſuper hac paſsione ſe ſimiliter probare poſſunt.

1. Hoc monitũ Caſsiani dupliciter accipi poteſt. vno modo vt comparemus nos ipſos ad reſiſtendũ vitiis, & occaſionibus, etiamſi præſentes non ſint, renouando nimirum propoſitum iam firmatum Deo fideliter ſeruiendi, & ob id eas cogitationes ſuſcipiendo, & in memoriam adducendo, quæ ad id neceſſariæ ſunt. & hoc quidem vtiliſsimum eſt. eſt enim Spiritus ſancti præceptum; *Prepara animam tuam ad tentationem, & in die bonorum ne immemor ſis malorum.*

Eccleſiaſt. 2.
Eccleſiaſt. 11.

2. Altero modo vt de induſtria fingamus animo, nos in acie ac pugna verſari, habereque qui nos, verbi gratia, contumelia afficiant, cædant, aliàque faciant, quibus viriliter nobis repugnandum ſit, reque ipſa cogitatione repugnemus exardeſcentes etiam animo, vt beneuolentia aduerſus virtutes, ſic odio, & ira aduerſus vitia. quod prælium eſt phantaſiæ. & in hoc certamen nonniſi valdè cautè deſcẽdendum eſt. ſi quidem cogitatio vehemens, qualis ea tunc eſſet, ſenſim titillat, & mouet affectum, concitatque animum, vt ad libidinem ſi libidinoſa eſt, ſic ad iram, odium, mœrorem, & alias huiuſmodi affectiones, quibus illa cognata eſt, & affinis. quare monent Theologi, delectationem moroſam non ſolùm cauendam in libidinis, ſed in omnium aliorum vitiorum materia, vt in eſculentis, poculentis, in iniuriis, offenſionibus, in adulationibus, blanditiis, laudationibus etiam iuſtis, in curioſis adinuentis, & ingenioſè tractatis; & innumeris aliis in rebus, in quibus ſi non ita turpiter, vt in obſcœnis labimur, labimur tamen animo grauiter, ſi cogitationem vel non abigamus ſubitò, vel quod eſt difficilius, non ita ſuſtineamus, vt appetitum non attingat.

Deum in tentationibus adeſſe dimicantibus, & multis, magniſq; præſidiis, ac præſertim diuinis conſolationibus illis ſuppetias ferre.

CAPVT XXXVII.

IN tentationibus patienter ferendis, & fortiter propulſandis nemo dubitat, proficienti præſentem eſſe opem Dei, ſine quo nihil boni facere, nec cogitare poſſumus, viris autem ſanctis id etiam eſt exploratius, quo de ſe dimiſsius ſentiunt, & quotidie experiuntur diuino præſidio tentationis tempore ſe non ſolùm munitos, ſed tutos eſſe. *Foris*, inquit Apoſtolus, *pugnæ, intus timores. ſed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos Deus.* 2. Corinth. 7. propter quod gratias agẽs ait: *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri* IESV *Chriſti. Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.* 2. Corinth. 1. immò Deum eſſe, qui hominem gratiæ, & virium propriarum ponderibus examinans, ſtatuit quatenus progredi in tentatione poſsit, indicat idem Apoſtolus cùm ait: *Non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis.* 1. Corinth. 10.

Adeſt autem Deus iis, qui tentantur, auxilio gratiæ ſuæ, qua mentem eorum illuſtrat, vt videant tentationes Satanæ, eiuſque inſidias detegant, vt non circumueniantur ab eo. adeſt ad ſpem excitando, quia *momentaneum, & leue eſt tribulationis noſtræ pondus.* adeſt proponendo præmium ſempiternum, & immarceſcibilem gloriæ coronam legitimè certantibus. 2. Corinth. 4. adeſt denique animum recreando, vires corroborando, admirabiliq́ue conſolatione mulcendo, vt poſsint illi, qui in hac acie verſantur, *ſuſtinere, & facere etiam cum tentatione prouentum.*

Nec adeſt ipſe ſolus, ſed iubet etiam Angelos, cuſtodes præſertim, præſto eſſe dimicantibus. *Angelis enim ſuis*, ait Dauid, *mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis. in manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum, ſuper aſpidem, & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem.* Pſalm. 90.

Angelis adiungit ſocios Sanctos, qui eius præſentia fruuntur in cœlis, & pios homines qui in terris, & corpore adhuc poſiti orationibus,

nibus, & votis diuinum eius numen pro afflictis omnibus placant. ſociat denique ad hominis qui tentatur auxilium, triumphantis & militantis Eccleſiæ ſuffragia, quibus ſubſidiis non ſolùm animat pugnantes, ſed certantibus viriliter victoriam ipſam præparat, & adornat.

Sed præcipua ratio, qua Deus ſuccurrit ſaluti militum ſuorum, eſt internum animi ſolatium, ac robur, quo illos aſsiduè reficit, recreat, confirmat. ob id Apoſtolus: *Conſolatur nos*, ait, *in omni tribulatione noſtra.* Et alibi: *Gaudeo in paſſionibus.* Et alio loco: *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Et Dauid: *Qui perfecit pedes meos, tanquam ceruorum, ſuper excelſa ſtatuens me, qui docet manus meas ad prælium, & poſuiſti vt arcum æreum brachia mea.* Et paulò pôſt: *Dilataſti greſſus meos ſubtus me, & non ſunt infirmata veſtigia mea. præcinxiſti me virtute ad bellum, & ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me.* Et antè præmiſerat: *In te eripiar à tentatione, & in Deo meo tranſgrediar murum.*

2. Corinth. 7. Philipp. 4. Pſalm. 17.

Hanc conſolationem virtute, & viribus ſuperiorem eſſe quolibet alio armorum genere, teſtatur ſanctus Chryſoſtomus his verbis: *Quibuſuis armis firmior, ac valentior eſt voluptas ea, quæ ſecundum Deum percipitur, nec quicquam eſt quod huiuſmodi virum in triſtitiam, ac mœrorem poſſit conjicere, omnia enim forti, ac generoſo animo perfert. quid enim igne grauius? nam vt etiam opes, & liberos, & denique quiduis amittat, hoc tamen ad ciendum dolorem eſt omnibus violentius. at ſi à ligno, vel à ſartagine nonnihil adhuc ſpirantem martyrem eduxeris, tantum gaudium in eo ſitum comperies, quantum ne verbis quidem vllis exprimi poſſit.* confirmat dictum ſuum exemplis adductis Abrahæ, Pauli Apoſtoli, & Iob.

Homil. 1. in 1. epiſt. ad Corinth.

Et idem ſine dubio accidit omnibus iis, qui ex animo ſe Deo dedicant, & rebus omnibus poſthabitis vnam eius voluntatem, ac nutum ſequuntur. *Habitant enim in adiutorio Altiſſimi,* vt ait Dauid, *& in protectione Dei cæli commorantur, dicuntque Domino, ſuſceptor meus es tu, & refugium meum Deus meus.* & alia multa, quæ paſsim in Pſalmis legentibus occurrunt. hæc enim conſolatio eſt merces laborum, qua Deus in hac vita prægustandam proponit cœleſtem illam voluptatem, de cuius torrentis hauſtu Sanctorum ſitis planè extinguetur. vt propterea ſanctus Bernardus contendat probare, gaudium hoc eſſe centuplum illud, quod etiam in tempore hoc percipiendum Dominus in Euangelio pollicetur, immò hoc ipſum illud centuplum longè antecellere. *Longè pluſquam centuplum eſt*, inquit, *viſitatio Paracleti ſpiritus, & præſentia Chriſti. quam magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te, perfeciſti eis, qui ſperant in te. vides, quomodo*

Pſalm. 90.

In declamationibus, Ecce nos reliq. in fine. Matth. 19. Pſalm. 30.

modo abundantiam ſuauitatis huius eructet, quomodo exprimere geſtiens verba multiplicet? quàm magna inquit multitudo. Hoc ergo centuplum adoptio filiorum eſt, libertas, & primitiæ ſpiritus, deliciæ charitatis, gloria conſcientiæ, regnum Dei quod intra nos eſt, non vtique eſca, vel potus, ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto. gaudium ſanè non modò in ſpe gloriæ, ſed etiam in tribulationibus. hic eſt ignis quem voluit Chriſtus vehementer accendi. hæc virtus ex alto, quæ Andream fecit amplecti crucem, Laurentium ridere carnificem, Stephanum pro lapidantibus flectere genua ad orationem. Luca 13. Rom. 14.

Quoniam verò in hoc auxilio diuini ſolatij poſitum eſt maximum momentum ad victoriam tentationum, ideò hoc tanti putare debet proficiens (dico proficiens, nam quid perfecto magis conueniat, libro quinto capite ſexto declaratur) quanti audeo dicere victoriam ipſam. ac propterea longè abeſſe debet ab opinione eorum, qui affirmant conſolationes huiuſmodi non deſiderandas eſſe, cùm abſunt, ſed admittendas cum gratiarum actione cùm adſunt. ſiquidem, vt verum ſit, virtutis vim in conſolationibus hiſce minimè conſiſtere, quippe quæ cõſtans per ſe eſſe debeat, & fortis aduerſus quaſcunque res terribiles, cum ſumma etiam afflictione animi, qualis in Chriſto Saluatore fuit, cùm dixit: *Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortẽ*. Et: *Deus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me.* nihilominus virtus ipſa ſine delectatione non eſt, cuius proprium eſt cum delectatione agere, & tanta eſt hominis naturæ imbecillitas, vt ei ſuccumbendum denique ſit, ſi præter virtutis auxilium non recreetur, ac roboretur interdum diuinæ conſolationis ſuſtentatione. natura enim fragilis, & deprauata pugnando laborat, & fatigatur, & quò ſæpius reſiſtit tentationi, propius eo nihil eſt, quàm vt exanimetur, & concidat, prorſus, ad Samſonis illius ſimilitudinem, qui cùm ſæpius pernegaſſet vxori, quod illa pertinaciter poſtulabat, virorum fortiſſimus importunitate victus ceſſit fœminæ. ſcribitur autem de eo ſic: *Cumq; moleſta eſſet ei, & per multos dies iugiter adhæreret, nullum ad quietem ſpatium tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vſq; laſſata eſt.* Matth. 26. Matth. 27. Iud. 16.

Qua in re expreſſam videmus naturæ imbecillitatem, & intelligimus, quantum neceſſe ſit, vt diuinitùs ſubleuetur, non ſolùm vt non deficiat in certamine; ſed vt ita ſe ipſam aduerſarioſque vincat, vt eos in admirationem traducat. quæ cauſa eſt, vt à ſanctis Patribus diuina conſolatio tanti æſtimetur, vt à Deo, tanquam pretioſiſſimum donum requiratur. *Defecerunt*, inquit Dauid, *oculi mei in eloquium tuum, dicentes (in oratione, ſcilicet,* vt ait ſanctus Auguſtinus) *quando conſolaberis me?* Et quo eiuſdem Pſalmi verſiculo nos legimus: *Bonitatem, & di-* Pſalm. 118. Conc. 20. in Pſalm. 118.

& diſciplinam, & ſcientiam doceme. Idem ſanctus Auguſtinus legit: *Suauitatem, & diſciplinam,* vbi, poſtquam dixiſſet ſuauitatem hanc ſpiritus magnum bonum ex Deo eſſe, & hanc orationem, cantionem eſſe propriam proficientium, addit: *Cum quo ergo facit Deus ſuauitatem, id eſt, cui propitius inſpirat boni delectationem, atque vt apertius id explicem; Cui donatur à Deo charitas Dei, & propter Deum charitas proximi: profectò inſtanter orare debet, quo tantum ſibi augeatur hoc donum, vt non ſolùm pro illo contemnat delectationes cæteras, ſed etiam pro illo quaslibet perferat paſſiones. Ita ſuauitati ſalubriter additur diſciplina: non enim quantulæcunq; ſuauitati, vel bonitati, hoc eſt, charitati ſanctæ poſcenda, & optanda eſt, ſed tam magnæ, vt ſub eius preſſura non poſſit extingui. Sed ſicut ingens flamma ſub impetu venti, quanto magis reprimitur, tanto ardentius excitari ſolet; Ideo parum fuit dicere, ſuauitatem feciſti cum ſeruo tuo, niſi verſus repeteret, vt eum doceat ſuauitatem, tantam vtique, vt diſciplinam poſſit patientiſſimè ſuſtinere.*

Quamquam verò imbecillitas tanta, quantam dicebamus ſuprà, & corpus, & animum, ipſam, videlicet, naturam hominis vniuerſam peruadat, occupat tamen inptimis voluntatem. hæc enim adeò infirma viribus eſt, vt aliquando præcurrentem intellectum, vel minimè, vel tardiſsimè ſequatur. quod præclarè, vt omnia, ſanctus Auguſtinus explicans verba Pſalmi: *Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas. Sæpe enim,* ait, *quid agendum ſit, videmus, nec agimus, quia non delectat, vt agamus, & concupiſcimus, vt delectet. præuolat intellectus, & tandem ſequitur, & aliquando non ſequitur humanus, & infirmus affectus. Ideo ergo deſiderare concupiſcebat, quæ bona eſſe cernebat, cupiens eorum habere delectationem, quorum potuit videre rationem.* Et paulò pòſt ſcribit, Prophetam docere, quibus gradibus ad iuſtificationes Domini perueniatur, cùm dicit, *ſe cupiuiſſe deſiderare. Prius eſt enim,* inquit, *vt videatur, quàm ſint vtiles & honeſtæ: deinde, & earum deſiderium concupiſcatur: poſtremò vt proficiente lumine, atque ſanitate delectet earum & operatio, quarum ſola ratio delectabat.* operæpretium igitur erit de tota hac re breuiter hoc loco Patrum ſententiam explicare.

Concione 8. in Pſalm. 118.

Quot

Quot ſint genera diuinæ conſolationis, qui eius effectus, & cauſæ.

CAPVT XXXVIII.

DVPLEX eſt diuina conſolatio. prior eſt incipientium, ſimilis puerorum alimentis, quale lac eſt, & eſculenta faciliora, dulcioraue. Solidior altera eſt proficientium, & perfectorum, quæ vt plurimùm gratiæ, virtutiſque iam adultæ, & confirmatæ comes eſt. Primam illam non magni fieri ab his, qui, iter virtutis iamdiu ingreſsi, feliciter pergunt in via mandatorum Domini, nec nouum, nec mirum eſt: & indicium eſt virilis ſpiritus ac robuſti: alteram verò proficientes optant, ſi careant, & elaborant gnauiter, vt, cùm adeſt, eam apud ſe omnino retineant.

De vtraque ſanctus Bernardus ſic ſcribit: *Eſt bona conſolatio de ſpe ſalutis æternæ, in quam, ſublatis peccatis, quæ ſeparabant inter hominē, & Deum, per Dei gratiam reuiuiſcit, & hilareſcit. In quo, cùm cœperit proficere, hoc eſt, piè viuere in Chriſto, neceſſe eſt, teſte Scriptura, perſecutionem patiatur, vt recens gaudium vertatur in mœrorem, & dulcedo boni vix ſummis labiis attacta in amaritudinem commutetur: ita vt libeat dicere: Verſa eſt cythara mea in luctum, & cantatio mea in plorationem. plorat ergo amarius amiſſam dulcedinem quàm prius fleuerat admiſſam peccatorum amaritudinem. Et hoc tamdiu facit, donec, Deo miſerante, conſolatio redit.* Hæc pertinent ad primum conſolationis genus. *Serm. de Cant. Ezechiæ.* *2. Timoth. 3.* *Iob 30.*

Paulò pòſt idem S. Pater ſecundum adfert in hæc verba: *Crebris itaque huiuſmodi viciſſitudinibus inter gratiæ viſitationem, & tentationis probationem in virtutum ſchola proficiens, ſatiente vtique viſitatione ne deficiat, tentatione ne ſuperbiat, & tali tandem exercitio mundato oculo interiori ſtatim adeſt lux, cui fideliter inhærere cupiens, ſed corpore preſſus non præualens, ad ſe ipſum nolens dolenſq; reſilit. Guſtato tamen aliquatenus quàm dulcis eſt Dominus, eius etiam cùm ad ſua redierit, in cordis palato retinet ſaporem, quo fit, vt iam ipſum, non ipſius quæcunque bona deſideret; & hæc eſt charitas non quærens, quæ ſua ſunt: hæc facit filium non quærentem ſua, ſed Patrem diligentem.*

De hac loquebatur Dauid, quando dixit: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua?* Quo loco S. Auguſtinus: *Hæc eſt illa ſuauitas, quam Deus dat, vt terra noſtra det fructum ſuum. vt bonum verè bene, non mali carnalis formidine, ſed boni ſpiritalis delectatione faciamus.* Prima igitur conſolationis huius proprietas eſt, eam eſſe veræ charitatis comitem. *Pſalm. 118.* *Prima proprietas.*

Concione 22. in Pſalm. 118. in fine.

2. Secunda verò eſt, eadem augeri charitatem. Sic enim habet idem S. Auguſtinus: *Neceſſe eſt,* inquit, *vt oderit omnem iniquitatem amor iuſtitiæ: qui tanto maior eſt, quanto eum inflammat amplius dulcedo ſapientiæ, quæ præbetur ei, qui obtemperat Deo, & à mandatis eius intelligit.*

Homil. 36 in Euangel.

3. Tertia eſt hoc differre delectationem hanc à terrenis aliis oblectamentis, quod animæ ſitim ita explet, vt licet extinguat nunquam, non tamen faſtidium vllum adferat homini, ſed ſolatium potius, ſuique deſiderium. quod S. Gregorius explicat: *Spirituales deliciæ, cùm non habentur, in faſtidio ſunt, cùm verò habentur in deſiderio, tantoque à comedente amplius eſuriuntur, quanto & ab eſuriente amplius comeduntur. in corporalibus deliciis appetitus placet, experientia diſplicet. in iſtis appetitus vilis eſt, & experientia magis placet. in illis appetitus ſaturitatem, ſaturitas faſtidium generat. in iſtis autem appetitus ſaturitatem, ſaturitas appetitum parit: augent enim ſpirituales deliciæ appetitum in mente, dum ſatiant; quia quantò magis earum ſapor percipitur, eò amplius cognoſcitur, quod auidius ametur.*

Lib. 10. Confeſſ. cap. 40.

4. Quarta proprietas eſt conſolationem ſpiritualem in hac vita eſſe principium quoddam & pignus felicitatis æternæ, ac voluptatis. qua de re S. Auguſtinus: *Neq; in his omnibus,* inquit, *quæ percurro, conſulens te, inuenio totum locum animæ meæ niſi in te, quo colligantur ſparſa mea, nec à te quicquam recedat ex me; & aliquando intromittis me in affectum multum inuſitatum introrſus, ad neſcio quam dulcedinem, quæ ſi perficiatur in me, neſcio quid erit, ſcio quod vita iſta non erit.*

Collatione 4. cap. 5.

5. Quinta proprietas eſt, vt hæc delectatio non ſolùm nos ab terrenis affectionibus abſtrahat, & excitet ad amorem virtutis omnis, & perfectionis: ſed aliquando etiam nos ipſos extra nos ipſos rapiat, mentemque à ſenſibus abalienatam in Deum totam conuertat. Sic enim habet Caſsianus: *Quæ gratia,* inquit, *nunquam negligentes ac reſolutos inſpiratione hac ſancta, & exuberantia ſpiritualium cogitationũ viſitare non deſpicit, ſed inſpirat indignos, exſuſcitat dormientes, & illuminat ignorantiæ cæcitate poſſeſſos, clemẽterq; nos arguit, atq; caſtigat, infundens ſe cordibus noſtris, vt vel ſic de inertiæ ſomno, compunctione ipſius caſtigati, ſurgere prouocemur. denique frequenter etiam odoribus vltra omnem compoſitionem ſuauitatis humanæ, in ipſis ſubitò viſitationibus adimplemur; ita vt mens hac viſitatione reſoluta, in quendam ſpiritus rapiatur exceſſum: ſeque commorari obliuiſcatur in carne.*

Epiſt. 2.

Ad priorem partem proprietatis huius pertinet illud quod ait S. Bernardus: *Delicatam eſſe diuinam conſolationem, nec dari admittentibus alienam.* Et alibi: *Quomodo ignis, & aqua ſimul eſſe non poſſunt; ſic carnales, & ſpirituales deliciæ in eodem ſe non patiuntur.*

Quo-

Quoniam autem hæc conſolatio, etſi ſuauitatem habeat adiunctam, plus tamen neruorum ac roboris ſpiritualis habet quam voluptatis, inquiramus oportet, quæ indicia ſint præſentiæ eius in anima. qua de re S. Bernardus poſt multa ſic ſcribit: *Quæris igitur*, inquit, *cùm ſint inueſtigabiles viæ verbi in anima, vnde adeſſe norim? viuum, & efficax eſt, moxque vt intus venit, expergefecit dormitantem animam, mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum, lapideumq́ erat, & male ſanũ. cœpit quoq; euellere, & deſtruere, ædificare, & plãtare, rigare arida, tenebroſa illuminare, clauſa reſerare, frigida inflammare: nec non & mittere praua in directa, & aſpera in vias planas: ita vt benediceret anima mea Domino, & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius.* Et paulò pòſt: *Tantum ex motu cordis intellexi præſentiam eius, & ex fuga vitiorum, carnalium compreſſione affectuum aduerti potentiam virtutis eius, & ex diſcuſſione, ſiue ex redargutione occultorum meorum admiratus ſum eius profunditatem ſapientiæ, & ex quantulacunque emendatione morum meorum, expertus ſum bonitatem manſuetudinis eius, & ex renouatione, ac reformatione ſpiritus mentis meæ, id eſt, interioris hominis mei percepi vtramq; ſpeciem decoris eius: & ex contuitu horum omnium ſimul ex paui multitudinem magnitudinis eius.* Sed hæc fuſius explicata ponentur ſequenti libro cùm agetur de præſentia diuini ſpiritus. Serm. 74. in Cant.

Cæterùm hæc Verbi præſentia, & gratia ſingularis, vt adſit viris ſanctis ſemper, conſolatio tamen, quæ ex ea deriuatur, non ſemper percipitur, quæ propterea appellatur verbi aut gratiæ abſentia, & re vera deſolatio quædam animæ eſt, & afflictio non parua. Et conſentaneum eſt ad ea, quæ iam dicta ſunt, quærere, ex quibus cauſis oriatur in anima. In qua re conueniunt Sancti omnes in duobus: quorum vnum eſt, id accidere aliquando ex inconſtantia humanæ mentis, quæ 1. diuino ſolatio poſthabito, recidit ad terrenas delectationes conquirendas. Et quia peccando Deum deſerit, à diuinis conſolationibus meritò deſtituitur.

Alterum eſt, ſi deſint alia peccata, plerunq; non deeſſe ſuperbiam, 2. quæ diuinis donis omnibus inimiciſsima eſt. & ferè ſemper vel ob præteritam ſuperbiam, vel ob imminentem priuari animam diuinæ præſentiæ ſuauitate.

Sed legendus eſt inprimis idem S. Bernardus, qui copioſiſsimè hoc argumentum tractat: *Superbia*, inquit, *inuenta eſt in me, & Dominus declinauit in ira à ſeruo ſuo. hinc iſta ſterilitas animæ meæ, & deuotionis inopia, quam patior, non compungi ad lacbrymas queo, non ſapit pſalmus, non legere libet, non orare delectat, meditationes ſolitas non inuenio: vbi eſt illa inebriatio ſpiritus? vbi mentis ſerenitas, & gaudium, & pax in Spiritu ſancto?* Poſt hæc ſic rurſum Serm. 54. in Cant.

 ſcribit:

ſcribit: *In veritate didici nihil æque efficax eſſe ad gratiam promerēdam, retinendam, recuperandam, quam ſi omni tempore coram Deo inueniaris non altum ſa-*
Prouerb. 28. *pere, ſed timere: beatus homo, qui ſemper eſt pauidus. Time ergo, cùm amiſeris gratiam; time, cùm abierit; time, cùm denuò reuertetur: & hoc eſt ſemper pauidum eſſe. Succedant viciſſim ſibi in animo tres iſti timores, ſecundum quod gratia vel adeſſe dignatur, vel offenſa recedere: ſeu iterum placata redire ſentietur. Cùm adeſt time,*
2. Corinth. 6. *ne non dignè opereris ex ea. Videte, inquit Apoſtolus, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. quid ſi receſſerit? num multò magis tunc timendū? planè multò magis: quia vbi defecit tibi gratia, deficis tu. time ergo ſubtracta gratia, tanquam mox caſurus: time, & contremiſce Deo, tibi vt ſentis, irato. time, quia reliquit te cuſtodia tua: nec dubites cauſam eſſe ſuperbiam, etiamſi non appareat, etiamſi nihil tibi conſcius ſis. quod enim tu neſcis, ſcit Deus, & qui te iudicat, ipſe eſt. Nunquid, qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ergo argumentum ſuperbiæ priuatio eſt gratiæ. quanquam interdum ſubtrahitur gratia, ſiue retrahitur non pro ſuperbia; quæ iam eſt, ſed quæ futura eſt, niſi ſubtrahatur. habes huius rei euidens documen-*
2. Corinth. 12. *tum in Apoſtolo, qui ſtimulos carnis ſuæ ſuſtinebat inuitus. non quia extolleretur; ſed ne extolleretur. Sed ſiue iam exiſtens, ſiue nondum, ſuperbia tamen ſemper cauſa erit ſubtractæ gratiæ. Iam ſi gratia repropitiata redierit, multò magis tunc ti-*
Ioan. 5. *mendum, ne fortè contingat recidiuum pati, iuxta illud in Euangelio: Ecce ſanus factus es, vade, & iam amplius noli peccare, ne aliquid deterius tibi contingat. Audis recidere, quàm incidere eſſe deterius. proinde inualeſcente periculo, inualeſcat & metus. Beatus es, ſi cor tuum triplici iſto timore repleueris, vt timeas quidem pro accepta gratia, amplius pro amiſſa, longè plus pro recuperata.*

De cauſis deſolationis.

CAPVT XXXIX.

QVAMVIS attigerimus ſuperiore capite cauſas deſolationis, quæ aliquando inuadit, & occupat proficientes, ſuperſunt nihilominus multa, & apud Patres ſcripta reperiūtur, quæ operæpretium ſit, hîc ex parte ſaltem referre.

Coll. 4. cap. 3. Scribit igitur ſic Caſsianus: *Tripartita à maioribus ratio nobis ſuper hac, quam dicitis ſterilitate animæ eſt tradita. aut enim de negligentia noſtra, aut de*
1. *impugnatione diaboli, aut de diſpenſatione Domini, ac probatione deſcendit. & de negligentia quidem, cum vitio noſtro tepore præcedente indifferenter noſmetipſos, & remiſsius exhibentes, & per ignauam deſidiam noxiis cogitationibus paſsi*

terram

*terram cordis noſtri ſpinas, & tribulos facimus germinare, quibus in ea pullulanti-
bus conſequenter efficimur ſteriles, atq; ab omni reddimur ſpiritali fructu, & contẽ-
platione deſerti. De impugnatione verò diaboli, cùm etiam bonis nonnũquam ſtu- 2.
diis dediti callida ſubtilitate mentem noſtram aduerſario penetrante, vel ignoran-
tes ab optimis intentionibus abſtrahimus, vel inuiti. Diſpenſationis autem ac pro- 3.
bationis duplex eſt cauſa. Prima, vt paulisper à Domino derelicti, & mentis noſtræ* Cap. 4.
infirmitatem humiliter intuentes, ſuper præcedente puritate cordis, quæ nobis eſt Prima cauſa
*illius viſitatione donata, nullatenus extollamur, probanteſqúe nos ab eo derelictos
gemitibus noſtris, & induſtria illum lætitiæ, ac puritatis ſtatum recuperari non
poſſe intelligamus, & præteritam cordis alacritatem non noſtro ſtudio, ſed illius di-
gnatione nobis fuiſſe collatam, & præſentem de ipſius rurſum gratia, & illumina-
tione poſcendam. Secunda verò probationis eſt cauſa, vt perſeuerantia noſtra, vel* Secũda cauſa
*mentis conſtantia, & deſiderium comprobetur, & qua intentione cordis, vel ora-
tionum inſtantia deſerentem nos viſitationem ſancti Spiritus requiramus, mani-
feſtetur in nobis, ac pariter agnoſcentes quanto labore amiſſum iſtud ſpirituale
gaudium, & puritatis lætitia conquiratur, ſolicitius inuentum cuſtodire, ac tenere
intentius ſtudeamus.*

Et quidem ſi à tepore noſtro deſolatio naſcitur, adhibitis remediis, quæ iam ſcripſimus contra tepiditatem, facile excutietur. Si verò ex diaboli impugnatione proficiſcitur, aut interuenit culpa aliqua noſtra, aut nulla. Si culpa interuenit, ea examinanda eſt diligenter, & contra eam arma ſumantur ex iis, quæ de tentationibus propulſandis dicta iam ſunt: ſi verò nulla apertè ſe prodit culpa, verendum adhuc eſt, ne lateat aliquod occultum delictum, in quo explorando maior adhuc diligentia ponenda ſit. ideoque rurſum examini conſcientiæ, & orationi ſumma cura incumbendum eſt. quod ſi demum manifeſtò, aut probabiliter comperiatur deſolationem à ſolo
Deo infligi; tunc docent ſancti Patres, & poſt illos diſertè B.P.N. Igna- *Reg. 8. primariorum regularũ.*
tius, magna opus eſſe patiẽtia, qua fortiter toleretur diuina animaduerſio: retinendamque tunc propoſitorum bonorum conſtantiam, nihil in eis immutando, certa cum ſpe affore propediem diuinum ſolatium, quo diſcuſſa caligine præſentis mœroris illuceſcat nouus lætitiæ ſpiritalis ſplendor in animo.

Eſt autem deſolatione laboranti non exiguum alleuamentum illa conſideratio, à Deo immitti deſolationes ad eam ipſam vtilitatem procreandam, ob quam expetit homo conſolationem. ad mentis, videlicet, illuſtrationem, ſcientiam ſpiritualem ampliorem, humilitatem, conſtantiam factorum, fortitudinem, perſeuerantiam. omnes denique virtutes, quas vix aut ne vix quidem ſine deſolatione vnquã

conſe-

Lib. 2. moral. cap. 27. conſequeremur. quod explicat S. Gregorius, cùm ſic ſcribit: *Fit, vt aliquando, ſe hæc eadem gratia vtiliter ſubtrahat, & præſumenti menti quantum in ſe infirmetur, oſtendat. Tunc enim verè cognoſcimus bona noſtra vnde ſint, quando hæc, quaſi amittendo, ſentimus; quia à nobis ſeruari non poſſunt. adhoc itaque intimandæ humilitatis magiſterium, fit plerunque, vt irruente tentationis articulo, tanta ſtultitia ſapientiam noſtram feriat, vt turbata mens, qualiter malis imminentibus obuiet, vel contra tentationem quomodo ſe præparet, ignoret. Sed hac ipſa ſtultitia cor prudenter eruditur: quia vnde ad momẽtum deſipit, eò poſt verius, quò & humilius ſapit, & ſapientia vnde quaſi amittitur, inde certius poßidetur. aliquando dum ſublimia intelligendo in elatione ſe animus erigit, in rebus imis, & vilibus graui hebetudine pigreſcit. vt ſibi etiam repentè ima clauſa videat, qui pernix ſumma penetrabat. Sed hac ipſa hebetudo intellectum nobis dum ſubtrahit, ſeruat: quia dum ad momentum cor humiliat, verius ad ſublimia intelligenda confirmat. Aliquãdo dum cuncta nos agere conſilij grauitate gaudemus, pulſante cauſæ emergentis articulo, præcipitatione ſubita rapimur, & qui nos ſemper diſpoſitè vixiſſe credidimus, repentè intima confuſione vaſtamur: Sed tamen eiuſdem confuſionis eruditione diſcimus, ne viribus noſtris noſtra conſilia tribuamus, & tantò maturius ad grauitatem reſtringimur; quantò ad hanc quaſi amiſſam redimus. Aliquãdo dum mens fortiter aduerſa contemnit, ſubortis aduerſitatis euentibus, hanc metus vehemens percutit: ſed per hunc concuſſa diſcit, cui tribuat; quod in quibuſdam fortiter ſtetit: & tantò poſt validius retinet fortitudinem, quantò hanc repentè irruente formidine ſibi iam quaſi elapſam videt. Aliquando, dum magna nos ſcire gaudemus, repentina ignorantiæ cæcitate torpeſcimus: ſed quò ignorantia mentis oculus ad momentum clauditur, eò poſt ad ſcientiam verius aperitur, vt nimirum flagello ſuæ cæcitatis eruditus, ſcire ipſum, à quo habeat, ſciat. Aliquando, dum religioſè cuncta diſponimus, dum pietatis viſcera plenè nos habere gratulamur, quadam mentis duritia irruente, percutimur. Sed quaſi obdurati cognoſcimus, cui pietatis habita bona tribuamus, & pietas velut extincta recipitur, dum quaſi amiſſa plenius amatur. Aliquando dum ſubiectum ſe diuinæ formidini animus gaudet, repentè ſuperbia tentante rigeſcit: ſed tamen valde mox timens, quia non timet, ad humilitatem ſe iterum feſtinus inflectit, & tantò hanc ſolidius recipit, quantò eius virtutis pondus quaſi amittendo penſauit.*

Et adeò verum eſt deſolationem huiuſmodi prædictas nobis vtilitates & virtutes adferre, vt aſſerat Caſsianus, Dauidem oraſſe, amoueri à ſe Dei hanc quaſi deſertionem, non tamen amoueri omnino:
Coll. 4. cap. 6.
Pſalm. 118. *Non me derelinquas*, inquit, *vſquequaque.* ac ſi diceret: ſcio quod derelinquere ſoleas vtiliter Sanctos tuos, vt probes eos: aliter enim ab aduerſario tentari non poſſunt, niſi à te pauliſper fuerint derelicti: & ideo non rogo, vt nunquam me derelinquas, quia non expedit mihi, vt

non

non vel infirmitatem meam ſentiens, dicam, *bonum mihi, quia humiliaſti me.* vel exercitium non habeam præliandi, quod ſine dubio habere nō potero, ſi mihi ſemper & indiruptè cohæſerit diuina protectio: ſed magis peto, ne me vſquequaque deſeras. quod Græcè dicitur vſq; ad nimietatem. quantum enim mihi vtile eſt, ſi me paululum ſubrelinquas, vt deſiderij mei conſtantia comprobetur, tantum noxium eſt, ſi pro meritis, ac delictis meis nimium me deſeri patiaris. Sed de vniuerſo hoc genere rerum copioſius diſſeremus in ſequenti libro, cùm de prudentia & ſpirituum diſcretione tractabitur.

Vſus Exempla.

CAPVT XL.

MEDITATIO de peccato veniali, ex capite ſexto libri huius petenda eſt.

Primum Punctum. Peccatum veniale diſplicet Deo, adeò vt dicant aliqui Patres, eſſe contra Dei mandatum, quia eſt præter eius voluntatem.

Secundum Punctum. Continet in ſe talem turpitudinem, vt animam fœdam reddat, atq; deformem perfectum ſpiritualem eius decorem exterminādo, & Deum ab eius amplexu, & ſingularibus quibuſdam fauoribus auertendo.

Tertium Punctum. Hæc macula talis eſt, vt ſi in præſenti vita non expiatur, non niſi purgatorij flammis deleri, ac abſtergi poſsit.

Quartum Punctum. Sternit viam ad peccatum mortale.

Examen de venialibus peccatis haberi debet exquiſitum, tam de ſurreptitiis, quàm de iis, quæ ſunt ex ſuo genere talia, de quibus capite octauo, idque circa cogitationes, deſideria, verba, actiones, & omiſsiones, non ſiſtendo in iis inueniendis & numerandis ſolùm, ſed vlterius etiam indagando paſsiones, inclinationes proprias, habitus prauos, ex quibus peccata venialia, tanquam ex ſtirpe & trunco rami procreantur, occurrent facilè de iis propria capita in hoc eodem libro.

Meditatio de prauis habitibus ex capitibus ſingulis quæ de iis ſunt, excerpi poteſt, de vnoquoq; vna, quæ tria puncta complectatur. Primum ſit natura vitij eiuſq; proprietates. Secundum ſit effectus eiuſdem vitij. Tertium remedia contra vitium. Conſimilis de abnegatione ſenſuum & linguæ ex capite decimoquinto eruitur.

Examen verò verſabitur circa indicia profectus, in abnegatione vitij, quæ cuique tractationi cuiuſque vitij ſubiiciuntur.

Materia etiam examinis copioſa ſunt Paſsiones, propenſiones, & tentationes, de quibus diſſeritur à capite vigeſimo quinto vſque ad trigeſimum ſextum. In primis autem indicia vtriuſque tepiditatis, quæ numerantur capite decimo nono, & vigeſimo; Indicia denique profectus in ſpiritu, & bonæ intentionis in Deum, & in Chriſtum Dominum, accipiantur, ex primis capitibus huius libri.

* * *

FINIS LIBRI SECVNDI.

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS.

LIBER TERTIUS.

QVO EXPLICANTVR VIRTVTES THEOLOGICÆ ET PRVDENTIA, MAXIME VERO EA QVAE PERTINENT AD DISCRETIONEM SPIRITVVM, QVOD INItium eſt ſecundæ partis ſtatus proſicientium.

De virtutibus vniuerſè, & de iis quæ requiruntur ad earum exercitationem.

CAPVT I.

EX DVABVS partibus profectum ſpiritualem conſtare, ſuprà docuimus; prior, quæ eſt de vetere homine exuendo, ſecundo libro explicata eſt; poſterior quæ poſita eſt in induendo nouum, hoc tertio, quem ſcribere incipimus, & quarto quem huic ſubiicimus, tractanda eſt. aſſerunt autem Patres, præſertim S. Chryſoſtomus, nihil aliud eſſe nouum hominem, quàm virtutem, iuſtitiam, optimamque vitæ inſtitutionem, quare nunc de virtutibus eſt agendum.

Homil. 13 ad Epheſ. & hom. ad Coloſſ.

Eſt verò virtus, vt Theologi ex S. Auguſtino colligunt, qualitas ſiue habitus bonus mentis, qua rectè viuitur, qua nullus malè vtitur, & quam Deus operatur in nobis, ſine nobis, cuius effectus proprius, vt idem alibi docet, eſt optimam facere animam, vel, vt ait S. Chryſoſtomus, pulchram, & refloreſcentem.

Ex lib. 2 de lib. arb c. 18. & 19.
Lib 2 de moribꝰ Eccleſiæ, c. 6.
Ibidem.

Duo ſunt genera virtutum, aliæ enim dicuntur Theologicæ, aliæ morales. Theologicæ ſunt tres, Fides, Spes, Charitas, Morales ſunt quamplurimæ, quæ tamen omnes reuocantur ad quatuor illas celeberrimas, quæ quia ſunt capita, & quaſi cardines reliquarum, cardinales dictæ ſunt: & ſunt Prudentia, Iuſtitia, Fortitudo, Temperantia.

Morales quanquam aliqua ex parte vſu, & induſtria acquiri poſſent ab homine; tanta tamen eſt Dei benignitas, & liberalitas, vt hominis Chriſtiani animo cum eum ſibi adoptat filium, non ſolùm Theologicas virtutes infundat, ſed etiam morales omnes.

Et quidem Theologicas largiri Deum homini nemo dubitat, cùm enim ſint omnino ſupernaturales virtutes, cœleſtem originem habeant neceſſe eſt; & apertè in ſacris literis Dei dona nominantur. Morales verò ſimiliter diuinitùs immitti, plerique omnes nobiliores Theologi affirmant, & valde eſt conſonum iis, quæ de hoc virtutum genere paſsim prædicant ſacræ literæ: *Continentiam quippe Deus dat*, ait Salomon: religionem item, & orationem, teſte Apoſtolo, hoc eſt enim *ſpiritum poſtulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Deniq; quatuor ipſas cardinales virtutes ex inſtitutione diuinæ ſapientiæ in nos deriuari,

2. Pet. 1. Philip 1. Rom. 5. Tit 3. Ioan. 5. Ioan. 15. Sapient 8. Rom. 8.

Sap 8. idem Salomon auctor eſt, cùm ait: *Sobrietatem* (hoc eſt temperantiam) *& prudentiam docet, & iuſtitiam & virtutem,* (id eſt, fortitudinem) docet autem inſpirando,& infundendo. Infunduntur verò non vna ſine altera,ſed ſimul omnes coniunctim,hac enim cõiunctione gaudent:vel

Lib 22 mor.c 1. quia vt aiunt S.Gregorius & S.Auguſtinus: *Prudentia vera nõ eſt,quæ iu-*

Lib 6. de Trin. cap.4. *ſta,temperans,& fortis non eſt.* Et idẽ dicitur de reliquis:vel quia vt docet S.Thomas: *Virtus,ſi eſt perfecta,incitat,& iuuat hominẽ non ſolùm ad agendum*

1 2. q 65 art.1. *bonum,ſed etiam ad bene agendum.* Id autem fieri nequit ſine Prudentia,& animo compoſito vi reliquarum omnium virtutũ, quare animus ita conſtitutus,quamuis oculis cerni non poſsit,pulcherrimus tamẽ eſt,

Homil.15 in Matth. & admirabili luce circumfuſus,ita vt ſcripſerit S.Chryſoſtomus: *Eum ita clarum refulgere, ac ſi ipſo ſole circumdatus eſſet, nec in terram ſolummodo radios propriæ virtutis emittere. ſed ſupra ipſum cœlum proprio ſplendore radiare.*

Lib 19 de ciuit. Dei,cap.25. Et lib.4 contra Iulian ca.3. & lib.19. de ciuit. Dei,cap 4. Rom.10. Hinc illud eſt, quod S.Auguſtinus perpetuò docet, veram virtutem non eſſe,vbi non eſt vera religio,quia,vt ait Scriptura: *Iuſtus ex fide viuit. Quamlibet enim,* inquit, *videatur animus corpori,& ratio vitiis laudabiliter imperare,ſi tamen Deo animus,& ratio ipſa non ſeruit,ſicut ſibi ſeruiendum eſſe,ipſe Deus præcepit, nullo modo corpori vitiiſq́; rectè imperat. nam qualis corporis atque vitiorum poteſt eſſe mens domina veri Dei neſcia,nec eius imperio ſubiugata, ſed vitioſiſsimis dæmonibus corrumpentibus proſtituta? proinde virtutes, quas ſibi habere videtur, per quas imperat corpori, & vitiis,ad quodlibet adipiſcendum,vel tenendum,niſi ad Deum retulerit,etiam ipſa vitia ſunt potius quàm virtutes:nam licet à quibuſdam tunc vera, & honeſtæ putentur eſſe virtutes,cùm ad ſe ipſas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ ac ſuperbæ ſunt, & ideò non virtutes,ſed vitia iudicanda ſunt. ſicut enim non eſt à carne,ſed ſuper carnem, quod carnem facit viuere, ſic non eſt ab homine, ſed ſuper hominem, quod hominem facit beatè viuere,nec ſolum hominem,ſed etiam quamlibet poteſtatem,virtutemq́; cæleſtem.* quæ omnia ferè quadrant in hominem, etiam fidelem, & Chriſtianum, ſed peccatorem, & improbum.in eo enim,quamuis fides ſit, & ſpes, quas minimè tollit peccatum mortale,niſi id ſit infidelitas,& deſperatio,ſint etiam virtutes morales aliquæ,nõ enim qui incontinens eſt,illico illiberalis eſt,aut qui continens,liberalis;nihilominus virtutes huiuſmodi imperfectæ ſunt,& virtutis nomine, cuius eſt hominem optimum facere, penè indignæ.

1. Ex his etiam efficitur primùm,virtutem,quę tantum homini bo-
2. num eſt, per ſe maximè expetendam eſſe: Deinde eandem, quia Dei donum eſt precioſiſsimum,ab eo ſummis votis,& precibus poſtulan-
3. dam; poſtremò gratias maximas Deo agendas,ſi quando coniectura conſequimur, ab eo nos tanto bono cumulatos eſſe, quæ omnia obſeruant Patres in ſacris literis crebertimè inculcata, præſertim verò

In Pſalmis, non quidem ſub virtutis nomine, id enim parui refert, ſed appellatione legis, & mandatorum diuinorum, propterea quòd legi ſubiecta materia virtutes ſunt, quas imperet, & vitia, quæ prohibeat: *Quàm dulcia*, inquit Dauid, *faucibus meis eloquia tua? deſiderabilia ſuper aurum, & lapidem pretioſum multum, & dulciora ſuper mel, & fauum*, quę optantis vota ſunt. illa verò poſtulantis: *Vtinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas. In toto corde meo exquiſiui te, ne repellas me à mandatis tuis. doce me iuſtificationes tuas*. & his ſimilia ſexcenta. Illa verò gratiarum actionis incitamenta. *Benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius*, & alia, in quibus omnibus officiis verſari ſtrenuè proficiens debet: præſertim verò in petendis virtutum donis à Deo: *Qui dat omnibus affluenter, & non improperat*, vt S. Iacobus teſtatur. atque hoc ſit veluti principium virtutis capeſſendæ, & prima induſtria, quam in hac exercitatione ponere debet proficiens. *Pſal. 118.* *Pſal. 18.* *Pſal. 118.* *Pſal. 102.* *Iacobi 1.* *Prima induſtria.*

Secunda verò induſtria eſt adhibenda à proficiente ad virtutem conſeruandam, & hoc ipſum magna virtus eſt, videlicet parta tueri. quod quidem his rationibus conſequetur. prima ratio eſt, frequens orationis vſus, vt dictum eſt: Deus enim dat, & auget ſpiritum bonum, hoc eſt, virtutes & dona, ſed *petentibus ſe*, vt S. Lucas ſcripſit. *Secunda induſtria.* *Prima ratio.* *Lucæ 11.*

Secunda ratio eſt magnus animus, quem ad hanc exercitationem afferre maximè neceſſe eſt: virtus enim per ſe laborioſa eſt: natura verò hominis niſi ſuſtineatur, continenter ad malum procliuis. quare animosè, & fortiter ad virtutem accedendum eſt, & eadem fortitudine in eius exercitatione, ac palæſtra perſeuerandum. *Aſpera*, inquit S. Chryſoſtomus, *virtus eſt, ſi ad imbecillitatem noſtrã comparetur: nam quod facilis, & leuis ſit, audi Chriſtum teſtantem, iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue. quod ſi non intelligis, nulla te admiratio teneat: non enim forti animo es. vt enim cùm animi vis adeſt, grauia, leuia fiunt, ſic cùm abeſt, leuia grauia. quid, quæſo, manna ſuauius? quid magis in promptu? ægrè tamen Iudæi tulerunt, cum eo in delitiis veſcerentur. quid fame, & cæteris, quos Paulus eſt perpeſſus, laboribus grauius? Gaudebat tamen ille, & exultabat dicens, nunc glorior in infirmitatibus meis. quæ igitur horum cauſſa? animi diuerſitas, quem ſi qualem eſſe oportet inſtitueres, facilitatem virtutis dignoſceres.* *Hom. 14. 1. Cor.* *2 Cor. 11.* *Secunda ratio.*

Tertia ratio eſt ardens virtutis Amor: vincit enim amor omnia, *& fortis*, inquit Sapiens, *eſt, vt mors, dilectio*. quæ frangitur nunquam, quieſcit nunquam, donec mortalium vitas ſibi ſubegerit, talis virtutis amor eſſe debet in proficiente, hoc eſt, vt ſcribit S. Chryſoſtomus: *Adeò violentus, atque vt ita loquar, tyrannicus, vt nulli cedat occaſioni, ſed continenter inhæreat amantis animo, neque committat, vt vlla afflictio, aut vllus dolor ſuperet animum*, quare non tam ad virtutis laborioſa certamina *Tertia ratio.* *Cant. 8.* *Hom. 1. ad Phil.*

conuer-

conuertat oculos proficiens, quàm ad diuinum præmium, quod illi proponitur. eſt autem vt ſcribit S. Gregorius Nazianzenus: *Non aliud, quàm Deus ipſe, & puriſſima lucis illuſtratio, quæ in trina illa vnitate conſpicitur.* Denique hæc eſt illa æmulatio boni, quam ſuadet S. Petrus, cùm ait: *Et quid eſt, quod vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis?* hoc eſt, virtutis vehementes amatores. & S. Paulus: *Æmulamini*, inquit, *charismata meliora*, charitatem nimirum, & virtutes alias, quæ charitatem comitantur. quamobrem *virtus eſt precioſa poſſeſſio*, vt S. Baſilius ſcribit, *ad quam obtinendam, nulli ſumptui, labori nulli parcendum eſt.*

Epiſtola Baſilij 117 ad Eudoxium. *1. Pet. 3.* *1 Cor. 12.* *Epiſtola 42 ad Maxim.*

Quarta ratio. Quarta ratio conſeruandę virtutis eſt eius perpetuus vſus, & exercitatio: eſt enim virtus talentum illud Euangelicum, quod nullo modo otioſum relinqui permittit Deus. Quare vt obeantur virtutum officia, ſummoperè vigilandum eſt, omnisque, quæ offertur occaſio, auidè arripienda. ſi quidem in virtutis curriculo, qui non pergit, regreditur, adeò vt vel minimo per neglig étiam peccato mortali commiſſo, vniuerſa hæc virtutum ſtructura diſſoluatur, amittanturque, ſi fidem, & ſpem excipias, ad vnam virtutes omnes, quas Deus infuderat. ob quam etiam cauſſam, quam maximè deteſtandum ſit peccatum mortale, planè cernitur.

Addo & aliud, quod proficienti ſemper infixum ſit animo, neceſſe eſt, virtutes acquiſitas humanò ſtudio facillimè euaneſcere hoc ſolo nomine, quod earum officia non exerceantur, quę ceſſatio ab actu dicitur à Theologis, ſic enim habet S. Thomas: *Manifeſtum eſt, quod habitus virtutis moralis facit hominem promptum ad eligendum medium in operationibus, & paſſionibus; cùm autem aliquis non vtitur habitu virtutis ad moderandas paſſiones vel operationes proprias, neceſſe eſt, quod proueniant multæ paſſiones, & operationes præter modum virtutis, ex inclinatione appetitus ſenſitiui, & aliorum, quæ exterius mouent, vnde corrumpitur virtus per ceſſationem ab actu.*

1 2. q. 53. art. 3.

Nec deſunt, qui aſſerant virtutes illas acquiſitas, quibus contrarij actus, non ſunt peccata mortalia, ſed ſolùm venialia, per ea ipſa venialia aſsiduè frequentata extingui. vt, verbi gratia, tollatur abſtinentiæ ſeu ſobrietatis habitus, etiam ſi in crapula, & ebrietate non pecces, ſat eſt tamen, ſi frequenter, vel leuiter intemperans ſis. idem de inani gloria, & iracundia, aduerſus modeſtiam, & manſuetudinem dicendum eſt.

Adhibenda igitur in re hac eſt diligentia ab omnibus quidem, magis tamen à proficientibus, qui remiſsiores aliquando ipſa longitudine laborioſæ viæ reddi poſſunt. propterea ait S. Chryſoſtomus: *Vbi maior viæ pars nobis peracta eſt, iamq; alacritatis vigor emarcuit, vireſq; noſtræ defece-*

Hom 3. de Verbis Iſaia.

defecerunt, nec aliud ſupereſt, quàm vt decidamus, tunc nobis in tempore adeſt Propheta veluti pro baculo alloquutum ſuum nobis porrigens, ac dicens, in fine ne corrūpas. tunc enim Diabolus ſpirat vehementius. & quemadmodum Piratæ, qui mare nauigiis infeſtant, non tum vbi conſpexerint naues è portu exeuntes inuadunt, (quid enim hinc fructus caperent, ſi ſcapham inanem demergerent?) ſed vbi redierunt onuſta, plenáque ſarcinis, tum demùm omnes expediunt artes; ita ſceleratus ille Dæmon ſimul atque videt aliquos multa collegiſſe, videlicet Ieiunia, preces, eleemoſynam, caſtitatem, reliquasq́; virtutes omnes, vbi videt nauigium noſtrum eſſe plenum pietatis lapidibus, tunc irrumpit vndique theſaurum perfodiens, vt in ipſis portus oſtiis ſcapham demergat, iamq́; nudos nos ad eum portum eiiciat, ob id Propheta cunctos admonet in fine ne corrumpas. quod ab eiuſmodi ruina non facile ſe quis reflexerit, propterea quòd, qui in profundum malorum venerit, contemnit. tum in principio venia datur lapſis ab omnibus ob imperitiam, ſed eum, qui poſt multos curſus conciderit, nemo venia dignum iudicauerit, eo quòd tunc cadere non tribuitur imperitiæ, ſed negligentiæ. Sed nec id ſolum hîc eſt mali, verùm etiam, quod complures talium ruinis offenduntur, & ad lapſum ſollicitantur, vt rurſus hoc quoque peccatum nomine reddatur irremiſſibile. hæc cùm ſciamus, auſcultemus Prophetæ, & in fine ne corrumpamus. *Pſal. 74 initio.* *Prouerb. 18.*

Tertia induſtria magna cura ponenda eſt, ſimiliter in exercendis officiis virtutum infuſarum ſiue Theologicę ſint, ſiue morales. quamuis enim hi actus incrementum virtutibus illis non adferunt ad modum cauſſę efficientis eas augendo; afferunt tamen eas amplificando ad modum meriti. qui namque huiuſmodi virtutibus præditus eſt, dum actiones edit, quæ ab illis proficiſcuntur, dignus redditur virtute diuinæ gratiæ, cum qua ſemper iunctæ ſunt, vt Deus earum auctor, fiat etiam amplificator. Quo circa elaborandum eſt proficienti, vt eæ actiones tales ſint, quales exigit merendi ratio, hoc eſt, dirigantur in primis ad vnam Dei gloriam, & caſtæ ſint, ac puræ, ab omni peccati venialis quantum fieri poſsit, admiſtione liberæ. præſertim cùm verum ſit, quod pro certo traditur à pleriſq; Theologis, actionem moralem cum peccato veniali, verbi gratia, inanis gloriæ, aut indiligentiæ coniunctam, etiamſi adſint reliqua, quæ eam alioquin bonam efficiunt, meritoriam non eſſe diuinæ gratiæ, nec æternæ vitæ; cauendumque, vt dictum eſt de aliarum virtutum actionibus, ne per negligentiam, & inexercitationem accidat tandem nobis id, quod ſeruo pigro contigit ſummo ſuo malo, vt quia ex accepta Domini pecunia lucrum facere neglexit, lucro ſimul & nummis exutus ſit. *Tertia induſtria.* *Luc. 19.*

Quarta induſtria eſt, vt curet proficiens in vſu virtutum, quam proximè poterit ad Chriſti Domini virtutes imitãdas accedere. quare in perfectiſsimum illud vitæ & mortis eius exemplar, vt ſecundo *Quarta induſtria.*

libro docuimus aſsiduè intueatur, eiusque imaginem in ſemetipſo exprimat: ad quam, vt ait Apoſtolus: *conditus eſt conformis fieri.* æquum enim eſt, vt quãdo (auctore S. Gregorio) *in carne Chriſtus apparuit, vt non ſolùm nos per paſsionem redimeret, ſed etiam conuerſatione doceret, habeat nos vt redemptione ſeruos, ſic conuerſatione diſcipulos.* Quod quomodo facilè aſſequamur, cùm de virtutibus ſigillatim agemus, indicabimus.

Rom. 8.
Prima parte paſtor. cap. 3.

Quinta induſtria.

Quinta induſtria eſt, vt eas virtutes potiſsimum exerceamus, ad quas vel natura, vel gratia promptiores ſumus. eam enim promptitudinem, vel naturæ inſeruit Deus, vel gratuitò donauit ad hunc finem, vt iis ipſis virtutibus excellamus. & ideo veriſimillimum eſt, ad earum perfectionem in primis vocare nos Deum, vt iis bene confirmati, quicquid difficultatis, & laboris aliarum virtutum vſus habiturus eſt, facilius deinde ſuperemus. Quod etiam de virtutibus cuiusque ſtatus, & vocationis propriis intelligendum eſt. eas enim virtutes colere nos Deus vult, quibus nititur, quibusque perficitur munus vocationis, in qua ab eo conſtituti ſumus. qua ex re facilè cognoſcitur, quo in errore verſentur illi, qui ad vitam actuoſam vocati cùm ſint à Deo, ſe totos contemplationi addicere conantur, ad contemplandum, vt ferè accidit, minimè idonei. & contrà, qui ad ſolitudinem diuinitus inuitantur, negotiis implicant ſe ſe, & qui ad concionandum minimè apti ſunt, ſemper ſunt in ſuggeſtis, & ſine fructu, quem tamen copioſiſsimum colligerent ex aliis pietatis exercitationibus, ad quas non ſunt inepti, ſi ſe ad eas accommodarent. Denique ſpiritus diuidit non pro vt volumus, ſed pro vt vult, & qui eius voluntatem, & inſtinctum non ſequitur, in vſu doni, quod ab eo accepit, *caſurus tentat*, vt S. Gregorius loquitur, *donum, quod non accepit.*

1. Cor. 12.
Lib. 1 Dial. c. 4.

Quibus gradibus conſtet progreſſus in virtutibus.

CAPVT II.

Pſal. 83.

DE progreſſu in virtutibus, vt teſtantur Pſalmorum omnes interpretes, loquitur Dauid, cùm ait: *Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lacrymarum in loco quem poſuit. etenim benedictionem dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Syon.* Si enim conſideretur progreſſus is, vt refertur ad ea vitia, à quibus hominem abducit, tot habet gradus, quot per eum à nobis vitia ſuperantur: *Aſcenſiones in corde,*

corde, inquit Caſsiodorus, *vtique illi beato cui eſt auxilium à Domino, aſcenſus eſt in corde, quia ſemper proficit, ſemper aſcendit, & quantum Dominus præſtat auxilium, tanto altius eleuatur ad cœlum. tale eſt enim verbi cauſſa, quod dicimus, cùm vicerit quis auxilio Domini libidinem, aſcendit primum gradum, cùm dominatus fuerit ſuperbiæ, ſalit alterum, dum ſuperauerit auaritiam, ſubit tertium, & tot gradibus euehitur, quot vitiis fuerit abſolutus.* *In Pſal. 83.*

Si verò conſideretur idem progreſſus, vt intuetur virtutes, ex quibus quaſi conflatur, tot eius ſunt gradus, quot ſunt illæ virtutes. Sunt verò præcipuæ tres, Fides, Spes, Charitas. aliæ enim quas morales nominamus harum ſunt comites & adminiſtræ. S. Auguſtinus explicans verba Prophetæ huc ſpectantia, *Quærite faciem eius ſemper*, ſic ſcribit: *An ſemper dixit in tota vita iſta, qua hic viuitur, ex quo nos id facere debere cognouimus, quando & inuentus quærendus eſt? Iam quippe illum inuenit fides, ſed adhuc eum quærit ſpes, charitas autem, & inuenit eum per fidem, & eum quærit habere per ſpeciem, vbi tunc inuenietur, vt ſufficiat nobis, & vlterius non quæratur.* Et in eum ipſum Pſalmum, qui hac de re ſcriptus eſt, ait: *Ambulabunt de virtutibus in virtutem: hic enim per gratiam multæ virtutes dantur.* Et enumeratis quibuſdam gratuitis donis Dei, addit: *Virtutes agendæ vitæ noſtræ quatuor deſcribuntur à multis, Prudentia videlicet, iuſtitia, fortitudo, temperantia. ab his virtutibus ibimus in illam virtutem, & quæ erit illa virtus, niſi ſolius contemplationis Dei?* *In Pſal. 104.*

Denique ſi progreſſum hunc accipiamus, vt à charitate ex qua tota vis eius eſt, pendet, totidem ſunt progreſſus gradus, quot amoris Dei: *Vbi illis facit gradus Deus?* inquit S. Auguſtinus, *in corde reſpondet, quanto ergo plus amaueris, tanto plus aſcendes. Aſcenſus in corde diſpoſuit. vbi ergo diſpoſuit? in conualle plorationis. Ecce habetis torcular conuallem plorationis, ipſæ lachrymæ piæ contribulatorum muſtum ſunt amantium.* *Ibid. in Pſal. 83.*

Sed vt intelligat proficiens modum exercendæ virtutis, & actionum eius, res hæc eſt vberius explicanda. ſunt igitur obſeruandi hi quatuor gradus, qui oriuntur ex ipſa virtutum natura, & varietate. *Quatuor virtutum gradus.*

Virtutes morales acquiſitæ informant hominem ad bene viuendum ex rationis humanæ præſcripto, & hic eſt primus gradus ſtudioſæ actionis, ſequi videlicet rationem, & prudentiam, & bene agere virtutis amore. virtutes verò morales infuſæ diuinitus dirigunt hominem ad rectè agendum ex rationis quidem imperio, ſed vt ea eſt ſupernaturali lumine fidei illuſtrata, & hic eſt ſecundus gradus ſuperiore longè præſtantior, quo homo bene agit non ſolum amore virtutis, ſed multò magis propter Deum. *Primus gradus.* *Secundus gradus.*

Primo gradu efficitur homo bonus, ſed intra terminos humanæ prudentiæ ſolùm, quales fuerunt boni viri, quos inſtituit etiam gentilium Philoſophia, in qua tam multa præclarè de virtutibus diſſeruntur, & cuius diſciplina informati extitere non pauci, qui ſuæ virtutis illuſtria exempla poſteris reliquerunt: vt Socrates, Platones, Fabij, Fabritij, Scipiones & alij. has tamen virtùtes ſæpe monet S. Auguſtinus tam abfuiſſe à germana ratione virtutis, quàm aberant à vera religione, quod ſuperiore capite retulimus. Idcirco magno Dei beneficio additus eſt primo ſecundus gradus, quo ad actiones virtuti congruentes homo ducitur non à prudentia ſolùm, ſed ſimul à Deo, qui ſingulari auxilio, & fidei ſplendore hominem ſubleuat ad agendum ex virtute morali, ſed ob finem nobiliſsimum, qui eſt vita æterna.

Pſal. 83. quam ob cauſſam de huiuſmodi virtutibus loquens Dauid, aſcenſiones in corde quæ ex his etiam virtutibus conficiuntur, vt ſuprà dictum eſt, auxilio diuino adſcribit. Immo & ipſam omnium virtutum

Pſal. 93. imperatricem prudentiam, cùm ait: *Qui docet hominem ſcientiam.* Et: *Beatus homo, quem tu erudieris Domine.*

Quare actiones virtutum moralium infuſarum imperantur quidem à prudentia, ſed multò magis à fide, ſpe, & charitate, prout actionis cuiuſque ratio poſtulat, & per virtutes Theologicas à Deo ipſo. qui propterea quòd virtutes acquiſitæ hominem in ſtatu admodum humili & imperfecto ponerent, adiecit illis has virtutes infuſas multò nobiliores, & perfectiores, quibus quaſi mutuò ſibi reſpondentibus vteretur ad permouendum hominem ad actiones conſentaneas virtutibus hiſce præſtantiſsimis. quod vt fieret, poſtulat Da-

Pſal 118. uid, cùm ſic precabatur: *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me, da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua.* Et: *Deduc me Domine in ſemitam mandatorum tuorum, quia ipſam volui.* Atque hi duo gradus ad actiones hominis, quia homo eſt, pertinent, perficiuntque actiones humanas, quia humanæ ſunt.

Tertius gradus. Cæterùm homo ad imaginem Dei factus ad finem homine multò ſuperiorem inſtitutus eſt, & quem propriis viribus conſequi nullo modo poſſet, ac propterea ad eum eſſet ſubleuandus non modò ope virtutum moralium, ſed etiam virtutibus ſupra humanis, quales ſunt Theologicę tres. quarum actiones ſupernaturales ſunt, nec à prudentia naturali imperantur, quamuis ſine prudentia exerceri non debeant. & hic eſt tertius gradus exercendæ virtutis non propter Deum ſolù, ſed etiam circa Deum. vt cum fide credimus Deo, & iis quę alioquin incognita, nec naturæ vi cognoſci poſſunt, ipſe per ſe in ſacris monumentis explicauit; cùm ſperamus laborum noſtrorum præmia

nos

nos ab eo in æterna vita accepturos: cùm denique eum ſuper omnia, hoc eſt, etiam pluſquam nos ipſos diligimus.

Supereſt quartus virtutis gradus omnium perfectiſsimus, ac planè diuinus, quo non ſolùm propter Deum officia virtutis obimus, ſed id diuinè quodammodo facimus. quod infinitæ Dei liberalitatis maximum munus eſt. mouet enim tunc Deus ſolus per ſe ipſum animum hominis, non ſolùm per virtutes Theologicas, & morales infuſas, ſed etiam per Spiritus ſancti dona, quæ in Iſaiæ libro numerantur: *Sapientia, Intellectus, Conſilium, Fortitudo, Scientia, Pietas, Timor Domini.* qui ſunt ſupernaturales habitus excellentiſsimi, ſemperq; charitatē comitantur. quamuis enim apertum aditum Deus habeat in hominis animum per virtutes infuſas, ſiue Theologicas, ſiue morales, ad quædam tamen altiſsima virtutis officia exercenda, immittit in hominem altiſsima illa dona, quibus quaſi vinculis ſibi maximè colligatum verſet in omnem partem animum. vt igitur ad miracula & ſimilia munera explenda vtitur Deus gratuitis illis chariſmatibus, quæ dona gratis data nominantur, ſic actiones humanas præſtantiſſimas dirigit per dona Spiritus ſancti. *Quartus gradus.* *Iſaia* 11.

Appellarunt forſan huiuſmodi actiones Philoſophi heroicas & purgati animi. Sancti Patres Spirituales, Deificas, & diuinas dixerūt. qui enim hoc diuino ſpiritu afflantur, non tam homines, quàm quaſi Dij ſunt, quales fuerunt Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, & viri Apoſtolici tam multi, qui præſtantiſsimorum horū munerum beneficio, à mortalibus, & plúſquam homines, & tanquam cœleſtes viri ſuſpiciuntur. Itaque ad virtutes proprio conſilio, & deliberatione, adiutus tamen à Deo vt ſuprà dictum eſt, ſeſe incitat homo. ad actiones autē has ſupernaturales impellitur à Deo, quod expreſsit Apoſtolus cùm dixit: *Quicunq; ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei.* Mouentur verò non lege, aut ordine communi, ſed inſtinctu diuino ſingulari, & extraordinario. *Rom* 8.

Sunt igitur quatuor modi exercendæ virtutis, quos gradus nominamus. Primus; cùm exercetur virtus propter virtutem. Secundus *Primus gradus*
cū exercetur virtus propter Deum ſupernaturaliter cognitum. Tertius 2.
cùm exercetur per ſe virtus Theologica propter Deum, hoc eſt, 3.
verſamur circa Deum, propter Deum, per illius virtutis actiones.
Quartus eſt cùm diuinis illis donis imbuti à Deo ad actiones ſuper 4.
humanas inducimur, quales ſunt rerum humanarum contemptus, perpetua caſtitas, iniuriarum obliuio, inimicorum amor, mortis denique appetitio propter Deum, quod eſt diuinè agere.

Ad praxim, & vſum trium priorum graduum pertinet dictum

Lib.1 Dial.c.4. Prima regula. S.Gregorij,quod tanquam regulam proficienti proponimus: *Ex ſubſequenti*, inquit, *opere etiam dona ſuccreſcunt*. vt intelligamus quantumcunq; dona Dei ſint virtutes infuſæ, vſu tamen & exercitatione continua poſtea indigere,non vt infundantur, quandoquidem id à Deo fit liberaliter,quo tempore recipit nos in gratiam ſuam,ſed ne amittantur per otium,& deſidiam,& augeantur etiam ſimul cum ipſa Dei gratia merito actionis,per quam exercentur.ad quod etiam pertinet quicquid iuuat ad incrementū acquiſitarum virtutum, vt,verbi gratia, (Luc 17.) oratio ſimilis illi, quæ eſt in Euangelio: *Domine adauge nobis fidem*; (Pſalm.17.) Et multis verſiculis Pſalmorum,vt illis: *Confirma hoc Deus,quod operatus es in nobis.* (Pſalm 118.) *Exaudi Domine iuſtitiam meam. Adhæſi teſtimoniis tuis Domine, noli me confundere*,& aliis.

Secūda regula. Eſaia 30. Ad exercitationem verò actionum diuinarum quarti gradus regula proficienti ſit Iſaiæ dictum: *Dominus adaperuit mihi aurem, ego autem non contradico.* Cui ſubeſt hæc ſententia, vt Deum loquentem in nobis audiamus,eius voluntati vt pareamus, voluntatem noſtram parenti optimo promptiſsimam reſeruemus. quod ſi quid ille velit à nobis,minus intelligamus,dabit ipſe intellectum,dummodo rogetur vt par eſt. mittet etiam fortè ad amicos ſuos viros bonos, quibus cum cōſilia ſua communicat,à quibus,quæ ſit voluntas eius, accipiemus.augebit deniq; in nobis amorem ſuum, quo illi coniunctiores effecti,conſilium eius per nos ipſos cognoſcamus. Siquidem (Lib 2 Dial. cap.16.) vt idem S.Gregorius ait: *Sancti in quantum cum Deo vnum ſunt, ſenſum Domini non ignorant.* quod verò idem alibi docet, (Lib. 1. Dial. cap.1.) *lege non conſtringi Spiritus ſancti donum*, ita accipere debemus, ſicut illud quod dixit S.Ioannes: (Matth 4.) *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Et illud Domini: (Ioan.4.) *Spiritus,vbi vult ſpirat.* aliquos enim etiam rudes euehit Deus ad altiſſimum rerum ſpiritualium gradum,& cognitionem, & quædam in aliquibus aliquando agit,quorū ipſe ſolus, qui auctor eſt,rationem intelligit. nobis certè admiranda, non imitanda proponuntur. in (Lib 1 contra Gaudentium, cap.31. Et lib.1 de ciuitat. Dei, c.21.) quorum numerum refert S.Auguſtinus imperaſſe Deum Abrahæ,vt filium mactaret,& Samſoni inſpiraſſe, vt ſe cum Philiſteis occideret. de quibus inſpirationibus aliqua poſt dicenda ſunt.

De gra-

De gradibus progreſſus in eadem virtute, & de quibuſdam generalibus virtutis proprietatibus.

CAPVT III.

ANTEQVAM de virtutibus ſingulis, dicendum eſt adhuc de gradibus aſcenſionis in eadem virtute, id enim pertinet ad omnes, & quædam præterea exponenda, quæ ſpectant ad virtutis proprietates.

De gradibus igitur eiuſdem virtutis, ſic ſcribit S. Gregorius: *Virtutis gradus non magni laboris eſt prehendere, cùm ab vna in alteram tranſitur, ſed ſubtiliſſima diſputatione res indiget, cùm mens penſare nititur in vna, eademq́; virtute, quibus profectus ſui gradibus eleuetur. vt enim prima elementa virtutum fidem ſcilicet, & ſapientiam loquar, obtineri ſingula perfectè nequeunt, niſi ad hac diſtinctis ordinatisq́; modis, quaſi quibuſdam gradibus aſcendamus. ipſa enim fides, quæ ad bona alia capeſſenda nos imbuit, plerumq; in exordiis ſuis, & nutat, & ſolida eſt, & iam certiſſimè habetur, & tamen de eius fiducia adhuc ſub dubitatione trepidatur. Pars namq́; eius prius accipitur, vt in nobis poſtmodum perfectè compleatur. ſi enim certo gradu in credentis mente non proficeret, requiſitus in Euangelio pater ſanandi pueri non dixiſſet, credo Domine, adiuua incredulitatem meam. adhuc ergo aſcendebat ad fidem, quam iam perceperat, qui vno eodemque tempore clamabat, ſe etiam credere, & adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc eſt etiam; quod redemptori noſtro à diſcipulis dicitur, auge nobis fidem, vt quæ iam accepta per initium fuerat, quaſi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. Ipſa quoque ſapientia, quæ bonorum operum ſolet eſſe magiſtra, anhelanti menti per incrementa tribuitur, vt ad eam proculdubio magni moderaminis gradibus aſcendatur.* Deinde ſanctus Gregorius adfert illud ex Ezechiele de viro, quem ille viderat, qui menſus eſt cubitos mille, & duxit illum per aquam vſque ad talos, deinde menſus eſt adhuc mille, & traduxit per aquam vſque ad genua, & poſt menſuram aliorum mille vſque ad renes, & deniq; poſt alios mille, per torrentem, quem non potuit pertranſire. *Aquam*, inquit, *vſque ad talos venire, eſt iam nos per acceptam ſapientiam deſideratæ rectitudinis veſtigia tenere. vſque ad genua per aquam ducitur, quia cùm boni operis plenitudo tribuitur, ad hoc vſque noſtra ſapientia augetur vt in prauis iam actibus minimè flectatur. hinc namq; per Paulum dicitur: Remiſſas manus, & diſſoluta genua erigite, & greſſus rectos facite pedibus veſtris. aqua ergo ad genua peruenit, cùm nos percepta ſapientia perfectè ad boni operis rectitudinem ſtringit. qui iterum metitur mille, & Propheta*

Lib. 22 moral. cap. 21. & 22.

Marc. 9.

Ezech. 47.

Hebr. 12.

per

tes ex ipſa anima deriuantur. quare abeunte gratia per peccatum mortale, vniuerſæ virtutes ſimul ruunt. quam igitur ianuam in hominis animam habet apertam Dei gratia, eadem virtutibus, quæ eius comites ſunt, patet: qua ratione conſeruatur, & augetur gratia, eadem virtutes, exitus deniq; gratiæ, finis virtutum eſt. quare vt peccatum gratiæ eſt inimiciſsimum, ſic virtuti. & hæc eſt prima proprietas virtutum Chriſtianarum.

Secunda proprietas earundem eſt, inter virtutes, & gratiam hoc intereſſe maximè, quod gratia actuoſa per ſe non eſt, ſed per virtutes. Itaq; virtutes adiutrices ſunt gratiæ ad rectè agendum, ex quo fit, vt gratia non creſcat in anima, nec augeatur à Deo, cuius eſt hoc incrementum dare, niſi ad virtutum exercitationem. quare virtutum exercitatio duplici nomine neceſſaria eſt, & proficienti propterea familiariſsima eſſe debet, tum vt ſibi virtutes per eam, tum vt gratiæ ipſi incrementum afferant, eaque ratione radici, à qua vires habent, fructum actionis retribuant. *Secunda proprietas.*

Tertia proprietas eſt, virtus vitam cœleſtem homini tribuit: & vt vitium hominem Dæmoni, ſic virtus Angelo ſimilem efficit: vtque natura corrupta hominem ad humilia quæque terrenaque appetenda deprimit, ſic virtus excitat, & confirmat hominis animam ad res ſuperas amandas. quo indicio deprehenditur, quæ vera virtus ſit, quæ verò fucata ſpecie externa. qualis eſt, quam ſæpe ſuadet Sathanas, cùm ſe transfigurat in Angelum lucis, & verum vitium, virtutem autem mentitam obtrudit. quæ enim hominis animum ad amorem, vel ſui, vel mundi quantumlibet remotè alliciunt, virtutes non ſunt. nam vt ait S. Chryſoſtomus: *Virtus eſt omnia humana deſpicere, & per omnes horas futura cogitare, nulli inhiare præſentium, ſed ſcire, quod omnia humana vmbra ſunt, & ſomnium, & ſi quid his vilius. Virtus hominem quaſi mortuum ad huius vitæ res efficit, & ad nocentia quidem animæ ſaluti, tanquam mortuum operatione carere, ad ſpiritualia verò ſola viuere, & operari.* *Tertia proprietas.* *Homil. 3. ad populum Antioch.*

Quarta proprietas eſt. Virtus Chriſtiana ſolida eſt, quo vno verbo multa dicuntur. Primò virtutem non eſſe rem aliquam extrinſecus ſplendidam ſolùm, ſed multò magis inſita, & innata ſoliditate robuſtam, vt quæ hominem roboret aduerſus tentationes & occaſiones omnes vitioſas. eſt enim habitus animi, hoc eſt, animi fortitudo, & munimentum. quare in ſcripturis, ſcuto comparatur, & thoraci. Secundò, qui ex virtute agit ita mentem in Deum vnum fixam habere, vt ab eo, quod æterna lege, & voluntate Dei iuberi intelligit, nullo vnquam tempore, aut loco, nullius, aut periculi, aut emolumenti oc- *Quarta proprietas.* 1. 2.

caſione oblata, ne latum vnguem diſcedendum putet. 3. Tertiò ob id non in hominem intueri, non allici præmio ad virtutis officia, non terreri difficultatibus, nec vlla vi dimoueri à propoſito colendæ virtutis: ſed etiam ſi immineat rei familiaris inopia, corporis infirmitas, mors ipſa, infamia quoque, & ignominia, acri tamen animo tendere ad id, ad quod virtus vocat. facit ad huius rei explicationem, id. quod poſtea affertur cap. 4. lib. 19. cùm declarantur verba Domini, attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. 4. Quartò, non exercere virtutem voluptate conſolationis, qua in piis actionibus plerunq; mens perfunditur, ſed & ſi ardua, laborioſa, moleſta ſit virtutis via, ſpinis inquam potius, quàm floribus ſtrata, in ea conſtanter ad mortem vſque pergere.

Hæc omnia, & pleraque alia ſimilia continet hæc vna vox ſoliditas, quam Chriſtianæ virtuti, quæ virtus eſt ſolida, ineſſe dicimus. Legatur S. Auguſtinus de verbis Apoſtoli: (*Serm. 19.*) multa enim habet, quæ ad rem hanc pertinent. inter alia hæc: *Interroga te, quiſquis vis iudicare, & vide ſi tunc non facis malè, quando potes facere, & ab homine non puniri.* Et paulò pôſt: *Probat te Deus, quaſi tibi dicat, ecce fac quod vis, imple cupiditates tuas, extende nequitiam, dilata luxuriam, quidquid libuerit, licitum puta, non hinc te punio, non in gehennas mitto, faciem meam tantùm tibi negabo. Si expauiſti, amaſti; ſi ad hoc, quod dictum eſt, faciem ſuam tibi negabit Deus tuus, contremuit cor tuum, & in nõ videndo Deum tuum, magnam pœnam putaſti. gratis amaſti.* Adfert etiam exemplum duorum hominum obſeruatione digniſſimum: *Homo,* inquit, *pauperrimus nobis apud Mediolanum conſtitutus, ſed planè Chriſtianus, proſcholos cuiuſdam Grammatici, inuenit ſacculum cum ſolidis fermè ducentis. memor legis propoſuit pitacium publicè: reddendum enim ſciebat, ſed cui redderet ignorabat, propoſuit pitacium publicè; qui ſolidos perdidit, veniat ad locum illum. Ille, qui plangens circumquaq; vagabatur, inuento, & lecto pitacio venit ad hominem. & ne fortè quæreret alienum, quæſiuit ſigna, interrogauit ſacculi qualitatem, ſigillum, ſolidorum etiam numerum, & cùm omnia fideliter reſpondiſſet, reddidit, quod inuenerat. Ille autem repletus gaudio, & volens vicem rependere tanquam decimas, obtulit ſolidos viginti, qui noluit accipere, obtulit vel decem, noluit accipere, ſaltem rogauit vel quinque accipere, noluit ille. Stomachabundus homo proiecit ſacculum: nihil perdidi, ait, ſi non vis aliquid à me accipere, nec ego aliquid perdidi. Quale certamen, fratres mei, quale certamen, qualis pugna, qualis conflictus? Theatrum mundus, ſpectator Deus. Victus tandem ille, quod offerebatur, accepit, continuò totum pauperibus erogauit, vnum ſolidum in domum ſuam non dimiſit.*

Quinta proprietas. Quinta proprietas eſt. Virtus eſt moderatrix affectionum hominis. hæc ad omnes virtutes pertinet, ſed præcipuè ad eas, quæ in coërcendis

cendis paſsionibus animi verſantur, qualis eſt fortitudo, & temperantia. quare cùm dicitur virtus hominis perfectio, ideò dicitur, non quia radicitus paſsiones euellat, aut prorſus extinguat, ſed quia earum vim, & impotētiam frangit, & corrigit quicquid eſt in illis exuperantiæ. Quæ cauſa eſt, vt aſſerunt Theologi, virtutem non ineſſe homini, niſi cum paſsione moderata. Legatur S. Thomas & S. Auguſtinus. *1. 2. q. 59. art. 2. & 3. Lib. 2 de ciuitate Dei, cap. 8. Lib 22. cap. 22. & lib 29 ca. 4.*

Ex qua re intelligimus illos, qui affectiones animi vitioſas non domuerunt, & ex occaſione qualibet perturbationibus facilè concitantur, ita vt impetum earum non facilè ſedent, aut non habere virtutes, aut non longè abeſſe à periculo eas amittendi, ſimul ac earundem paſsionū impulſu, quod facilè fit, ſe à Dei gratia deturbari permiſerint. Quod ſi quandoque perturbatio excitetur in animo ita vehemens, vt à virtutis mediocritate abeſſe videatur, ſiquidem ratione comprimitur, quā primùm id fieri poteſt, virtuti nullum inde creatur damnum. Sin autem adhibita etiam rationis moderatione, idem animi motus, & angor manet, vel id accidit diuinitùs, ad exercitationem virtutis diuturniorem, ſi quidem vt ait Apoſtolus loquens de ſtimulo carnis ſibi relicto; *Virtus in infirmitate perficitur*; tuncque dummodo voluntas non conſentiat, ſed reſiſtat quantum ei à Deo conceditur, peccatum non committitur: vel accidit, quia Deus eius paſſionis ſenſum expetit, tanquam virtuti alteri conſentaneum, quamuis ſpecie ipſa repugnare videatur illi, cuius eſt eum cohibere: qualis eſt magnus doloris, & mœroris ſenſus in peccatore ad pœnitentiam, & contritionem adaugendam, ſine vllo fortitudinis detrimēto, quale item eſt tædium ipſum vitæ huius, quo maximè affecti ſunt ſanctiſſimi etiam viri, vt Dauid, & Paulus ad accēdendum in eorum animis ignem deſiderij cœleſtis patriæ, qualis in Beatiſsima virgine Dei Matre fuit ingens ille animi corporiſq; dolor, quo proximè acceſsit ad eum, quem in cruce omnium omninò acerbiſsimū tolerabat Chriſtus eius amantiſsimus filius; qualis denique ille idem mœror pauorque, quem vltrò Chriſtus accerſiuit in horto, cruceue, quo nullus grauior in hac vita excogitari potuit vnquam: tuncque has affectiones, vt imperauit charitas, ſic eadem excitauit, & fouit ſine detrimento vllo virtutum earum, quarum eſt mediocritatem in huiuſmodi affectionibus conſtituere. *2. Corinth. 12.*

Idem dicendum eſt de iis, & aliis eiuſdem generis paſsionibus, ſi quando in proficientibus, & ſanctis viris, diutius exuperare videantur magis, quàm requirat ratio virtutis, quæ eas moderatur. neque enim tunc virtus illa, aut amittitur, aut minuitur, ſed potius

extrinſecus diuino auxilio ſupernaturali corroboratur, vt poſsit ſuſtinere.

Sexta proprietas.

Lib. 2. moral. cap. 11.

Hierem 5.

Pſalm. 139.

Sexta proprictas eſt. Virtus non ita perficit animum, vt ſentiendi doloris vim corpori adimat, quamuis eum ita temperet, vt non permittat hominem doloris ſenſu abripi vltra patiétiæ, modeſtiæúe terminos. Qua dé re ſic ſcribit S. Gregorius: *Nõnulli*, inquit, *magnæ cõſtantiæ Philoſophiam putant, ſi diſciplinæ aſperitate correpti ictus verberũ, doloremq́ non ſentiant. nonnulli verò tam nimis percuſsionum flagella ſentiunt, vt immoderato dolore commoti etiam in exceſſu linguæ dilabantur: Sed quiſquis veram Philoſophiam nititur tenere, neceſſe eſt, vt inter vtraq; gradiatur: non eſt enim pondus veræ virtutis inſenſibilitas cordu, quia & valde inſana per ſtuporẽ membra ſunt, quæ & inciſa ſentire dolorem nequaquam poſſunt. Rurſus virtutis cuſtodiam deſerit, qui dolorem verberum vltra quàm neceſſe eſt, ſentit; quia dum nimia afflictione cor tangitur, vſq; ad impatientiæ contumelias excitatur, & qui per flagella corrigere malè facta debuerat, agit, vt nequitia per flagellum creſcat. Contra inſenſibilitatem quidem percuſſorum per Prophetam dicitur: Percuſsiſti eos, nec doluerunt; attriuiſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam. Contra puſillanimitatem percuſſorum per Pſalmiſtam dicitur: In miſeriis non ſubſiſtent.*

His quaſi fundamentis iactis, de ſingulis virtutibus, quibus ſpiritualis ædificij ſtructura conflatur, & conſtat, agendum eſt.

De Fide.

CAPVT IV.

Epheſ. 2.

Hebr. 11.

Epiſt. 190.

2 Corinth. 10.

FIDES eſt virtus Theologica, ideò de Deo eſt, rebuſq́; à Deo reuelatione traditis, eidemq́; vni Deo nititur, tanquam vera dicenti, & qui mentiri nequeat, quia eſt lux infinita, & prima, princepſq́; veritas. magnum Dei donum, & primum, quod infundit Deus animæ fides eſt. Definitur autem ab Apoſtolo: *Sperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*, hoc eſt, fundamentum omnium earum rerum, quæ à Deo reuelatæ, & promiſſæ ſunt, adeoque ipſius æternæ vitæ quaſi principium, pignus, & via. *Argumentum*, hoc eſt, vt ait S. Bernardus, *certitudo eorum, quæ non videntur.* actus igitur fidei eſt credere, quia Deus dicit: ideò eſt habitus intellectus fides certior, quam quælibet alia cognitio, obſcura tamen, ac propterea dicitur argumentum non apparentium, ſed ita efficax, & potens, vt, teſte Apoſtolo, *in captiuitatem redigat omnem intellectum in obſequium Chriſti.* ad hanc autem captiuitatem

nitatem ſtabiliendam vtitur quidem Deus miraculis, aliiſque argumentis,& rationibus,quæ à Theologis motiua fidei dicuntur, præcipuè tamen voluntate ipſiuſmet hominis, qua intellectum mouet, & flectit ad aſſentiendum iis rebus,quæ fide proponũtur. ad quam rem adfert Deus voluntati ſingulare auxilium ſupernaturale,quo eam ad id ſuauiter impellit, ſiue id faciat virtute charitatis, & religionis, vt quidam putant,ſiue peculiari habitu,& adhuc innominato, quem in ipſam voluntatem diuinitùs immittit, vt ad id præſtandum, eam iuuet, quod exiſtimant alij. *Suarez 3 part. q 7. art. 3.*

Hinc extiterunt fidei laudes innumeræ, quæ & in Scripturis, & apud ſanctos Patres leguntur. nam à S. Auguſtino dicitur *bonorum omnium fundamentum, & humanæ ſalutis initium, ſine qua nemo ad filiorum Dei conſortium poteſt peruenire*, quia ſine ipſa, nec in hoc ſæculo quiſquam iuſtificationis conſequitur gratiam, nec in futuro vitam poſsidebit æternam. & à S. Cyrillo Hieroſolymitano appellatur *oculus illuminans conſcientiam, & intelligentiam efficiens*. Et ab altero Cyrillo: *Ianua & via in vitam, & recurſus quidam, ac reductio à corruptione ad immortalitatem.* *Sermone 38. de tempore.* *Catech 5.* *Lib. 4. in Ioan. cap. 9.*

Vt autem intelligamus quantum in hac re, ſicut in reliquis omnibus, Chriſto Domino & Saluatori optimo debeamus, non infundit nobis fidem Deus niſi per ipſum, & ex ipſius precioſi ſanguinis merito. eſt enim ipſe fundamentum, quod poſitum eſt, & cui fidei noſtræ fundamentum nititur. Qua de re S. Auguſtinus de fide diſſerens ſic ait: *Loquitur Deus ipſa veritate, ſi quis ſit idoneus ad audiendum mente non corpore. Ad illud enim hominis ita loquitur, quod in homine cæteris, quibus homo conſtat, eſt melius, & quo ipſe Deus ſolus eſt melior. Cùm enim homo rectiſſimè intelligatur, & ſi hoc non poteſt, credatur factus ad imaginem Dei, profectò ea ſui parte eſt propinquior ſuperiori Deo, quo ſuperat inferiores partes ſuas, quas etiam cum pecoribus communes habet. Sed quia ipſa mens, cui ratio naturaliter ineſt, vitiis quibuſdam tenebroſis & veteribus inualida eſt; non ſolùm ad inhærendum fruendo, verùm etiam ad perferendum incommutabile lumen, donec de die in diem renouata, atque ſanata fiat tantæ felicitatis capax, fide primum fuerat imbuenda, atque purganda, in qua vt fidentius ambularet ad veritatem, ipſa veritas Deus, Dei filius, homine aſſumpto, non tamen Deo conſumpto, eandem conſtituit, atque fundauit fidem, vt ad Deum iter eſſet homini per hominem Deum. hic eſt enim mediator Dei, & hominum, homo* CHRISTVS IESVS *per hoc enim mediator per quod & homo, per hoc & via. quia ſi inter eum qui tendit, & illud quo tendit, via media eſt, ſpes eſt perueniendi: ſi autem deſit, aut ignoretur, qua eundem ſit, quid prodeſt noſſe, quò eundum ſit? ſola eſt autem aduerſus omnes errores via munitiſſima, vt idem ipſe ſit Deus & homo, quò itur Deus, qua itur homo.* *Lib. 2. de ciuit. Dei, cap. 2.*

Eſt igitur cauſſa efficiens fidei Chriſtus: eſt item cauſſa meritoria, cauſſa etiam finalis, exemplar denique & regula. quod hic libentius ſcribimus, initio videlicet tractationis de virtutibus, quod omnium aliarum virtutum ſimiliter parens, & fons eſt Chriſtus. quanquam intereſt inter exemplum, quod à Chriſto accipimus in aliis virtutibus, & id, quod in fide, & ſpe ipſe nobis reliquit. alias enim virtutes ferè habuit omnes (excipias oportet eas, quę ſummę perfectioni eius repugnant, vt pœnitentiam) ideo non ſolùm dictis quid vnaquæque requireret, ſed multò magis exemplo demonſtrauit. at fidem non exemplo docuit, quia cùm beatiſsimus perſpicua Dei viſione eſſet, ea caruit, ſed prædicauit, & vt ad eam prędicationem, resque ab ipſo geſtas fidem noſtram dirigeremus, inſtituit, præſertim verò ad ea, quæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ Catholicæ tradidit, quam voluit, vt audiremus, ac ſequeremur ſicut ipſum.

Galat 5. Fides eſt duplex, vna dicitur informis, vt eſt illa, quæ ſine Dei gratia, & charitate reperitur in peccatoribus. Altera formata nominatur. Informatur autem Dei gratia, & charitate: & ab Apoſtolo propterea per charitatem operari dicitur, & hæc eſt fides proficientis. de qua multa Patres, quæ breuitatis cauſſa omittuntur.

Primus gradus. Fidei progreſſus ex tribus illis gradibus conflatur, quos ſuprà dictum eſt auctore S. Gregorio in ſingulis virtutibus inueniri: propoſito videlicet, fortitudine & alacritate, in quibus proprij ſunt ſingulorum actus, & officia fidei exercenda. Et quidem quod ad propoſitum attinet, intelligendum eſt, initio quamuis infundatur à Deo virtus, eſſe tamen neceſſariam deliberationem animi ad eam in vſum deducendam.

Primus actus fidei. In fidei ergò exercendæ propoſito prima actio fidei eſt credere, quia Deus dicit. quam exercere debet proficiens, vt ea corroboretur fides. accidit enim plerumq;, vt rebus fidei aſſenſum præbeat homo, non quia Deus dicit, ſed aliis multis de cauſsis, tuncque vt actio bona ſit, fidei tamen diuinæ actio non eſt. Ob idque non tam confirmatur, & roboratur habitus fidei diuinæ tunc in animo, quàm gignitur creſcitque alius habitus fidei cuiuſdam acquiſitæ. qualis illa eſt, quæ cernitur in hæreticis. qui cùm fidem non habent vni articulo, diuina fide priuantur; retinent tamen fidem aliam humanam, qua reliquis articulis acquieſcunt.

Secundus actus. Secunda actio eſt mente ita adhęrere rebus à fide propoſitis, vt nihil homo dubitet, nihil omnino hæſitet: *Huic vnitati*, inquit S. Leo, *inconcuſſis mentibus inhærete.* Et S. Baſilius: *Fides eſt eorum, quæ dicta ſunt aſſentiens approbatio ſine vlla heſitatione, cum animi perſuaſione de eorum veritate,* qua

Serm de Nat. Chriſti.
Serm. de fidei Confeſſ.

quæ Dei munere ſunt prædicata. Et S.Bernardus: *Audis ſubſtantiam ſperandarum rerum? ſubſtantiæ nomine aliquid tibi certum, fixumq́; præfigitur, certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris. Non eſt fides æſtimatio, ſed certitudo.* Epiſt. 190.
Quod ſi tentatio contra fidem inſurgat, nullum eſt magis præſentaneum remedium, quàm huius, & ſuperioris actionis frequentatio. proderit tamen tentationem quamlibet quaſi proprio iaculo ferire, & frangere dictis quibuſdam celebrioribus, tum Scripturarum, tum ſanctorum Patrum, quæ paulò pòſt ſubiicientur.

Tertia eſt actio. ſumma animi ſimplicitate, & humilitate ſe fidei, & per fidem Deo & Eccleſię tanquam idiotam, puerumq́; inſtituendum ſubiicere omni prorſus curioſitate abiecta. ſic enim habet S. Chryſoſtomus: *Vt, inquit, ille, qui aliquid mali dedocetur, niſi totum abiiciat, & præparet animum, & purum reddat, vt in poſterum inſcribi poſſit, nihil profectò ſanum didicerit, ſic in hac exteriori ſapientia niſi omnia abiicias, niſi mentem tuam purges, & æquo iure cum idiota te ipſum præbeas, nihil ſanè generoſum intelliges.* Tentationes contra fidem Incipientibus initio ſolent eſſe moleſtæ. Sed ſi detegantur Patri ſpirituali, illico euaneſcunt. Aduerſus verò ſuperfluam curioſitatem habeat proficiens in promptu hęc quaſi tela. quibus etiam inſtrui debent pro captu Incipientes. *Tertium actum.* Hom. 10. 1. Cor. 3.

Primum ſit Salomonis præceptum: *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te, ne ſcrutatus fueris; ſed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus.* Secundum ſit illud, quod ſeptuaginta interpretes legunt apud Iſaiam: *Niſi credideritis, non intelligetis.* Tertium ex S.Gregorio: *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.* Quartum S.Bernardi: *Quid magis contra rationem, quàm ratione rationem conari tranſcendere? & quid magis contra fidem, quàm credere nolle quidquid non poſſit ratione attingere?* Quintum ex S. Baſilio: *In quocunque humanarum artium exercitio, impoſſibile eſt primarum propoſitionum inquirere demonſtrationes.* Sextum ex S. Auguſtino: *In rebus miris, ſumma credendi ratio eſt omnipotentia creatoris.* Item: *Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare non poſſe.* Et illud: *Tota ratio facti eſt potentia facientis.* Oſtendit etiam idem copioſè, quàm plurima in rebus naturalibus fieri, cerniq́; quotidie, quorum nulla ratio reddi poſſit, quæ tamen non niſi temerè negantur, quòd adeò ſint certa atque teſtata. quid igitur mirum, ſi rerum diuinarum pleræque cauſſæ incognitæ mortalibus ſint? legatur vigeſimus primus eius liber de ciuitate Dei. *Primũ telum.* Eccleſ. 3. *Secundum.* Iſaia 7. *Tertium.* Homil. 26. in Euang. *Quartum.* Epiſt. 190. *Quintum.* In Pſal. 110. *Sextum.* Lib. 21 de ciu. Dei, cap. 7. Epiſt. 3.

Exempla etiam non exiguã vim habent aduerſus fidei tentationes curioſas; quale illud quod habent ſacrę literæ de fide Abraham Patriarchæ, cùm iuſſus eſt mactare filium, per quem propagandam ſobolem, ad ſimilitudinem ſtellarũ innumerabilium pollicitus erat Deus. *Initio per aliquot capita.* Geneſ. 22.

Refe-

Referunt etiam aliqui, cùm ad moribundum S. Ludouicum Francorum regem, delatum eſſet ſanctiſsimum Sacramentum, quæreretque ex eo ſacerdos de more, num crederet ibi eſſe filium Dei? reſpondiſſe, id apud ſe minus habere dubij, quàm ſi videret Chriſtum in ea forma, qua aſcendit in cœlos.

Secundus gradus. *1. Pet. 5.* Fidei ſecundus gradus continet fortitudinem eius, de qua S. Petrus: *Cui reſiſtite fortes in fide:* ſicut contrà, qui imbecillæ ſunt fidei, modicæ fidei arguuntur. Hæc duplici ratione acquiritur. prior eſt ſupra dicta exercitationis ratio, præſertim qua infringuntur tentationes. Poſterior eſt humilis oratio ad Deum, qua incrementum fidei ab eo poſtulatur, cum illis, qui, in Euangelio idem precantur, cùm aiunt: *Luc. 17.* *Adauge nobis fidem.*

Porrò Deus duplici item modo fidem auget, & roborat, vel augendo ad vſum noſtrum, habitum infuſum fidei: vel eum nouo dono locupletando. hoc autem eſt donum gratis datum, quod inter alia *1. Cor. 12.* eiuſdem generis recenſet Apoſtolus, cùm ait: *Alteri fides in eodem ſpiritu. hæc enim fides,* ait Thomas, *eſt conſtantia quædam, & robur in credendo.* *2. 2 q. 5. art. 4. ad 5.*

Ad hunc gradum potiſsimùm ſpectat confeſsio fidei etiam cum vitæ diſcrimine, qua hominem teneri vult Dominus, cùm ait: *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Et Apoſtolus: *Ore confeſsio fit ad ſalutem.* Ad quæ omnia benigniſsimus Saluator noſter Chriſtus prouidentiſsimè inſtituit Sacramentum Confirmationis, quo homini, per merita ipſius confertur animi robur ingens ad eas tempeſtates, quæ contra fidem commoueri poſſunt ſuſtinendas & propulſandas, & ad ea omnia officia præſtanda, quæ fide præcipiuntur. atque ad hunc gradum pertinent illuſtriſsima, & propè infinita Martyrum exempla. *Matth. 10.* *Rom. 10.*

Tertius gradus. Tertius gradus fidei eſt alacritas, vt dictum eſt, quam fortaſsis Apoſtolus appellat plenitudinem fidei. Certè Philippenſibus ita ſcribit: *Manebo, & permanebo, ad profectum veſtrum, & gaudium fidei.* Alacritatis huius effectus ille eſt, quem idem Apoſtolus commemorat Hebræis, cùm ſic ait: *Vinctis compaſsi eſtis, & rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes* (per fidem nempe) *vos habere meliorem, & manentem ſubſtantiam.* Ad eandem igitur ſuo modo pertinent actiones omnes heroicæ, quæ ob bona inuiſibilia ab hominibus exercentur: præſertim autem, mundi contemptus, & humanarum diuitiarum, ac rerum omnium perfecta abdicatio. ſiquidem ita ſcribit de Moyſe Apoſtolus: *Fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem regis, inuiſibilem enim tanquam videns ſuſtinuit.* Et paulò antè: *Moyſes grandis factus negauit ſe eſſe* *Hebr. 10.* *Philip. 1.* *Hebr. 10.* *Ibidem.* *Ibidem.*

ſe eſſe filium, filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem: maiores diuitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti, aſpiciebat enim in remunerationem.

Ad hunc gradum peruenitur eadem via, qua ad ſuperiorem, exercitatione nimirum & oratione, maximè verò oratione. quia hæc alacritas, plerumque eſt fructus Spiritus ſancti, numeratus ab eodem Apoſtolo inter duodecim illos, quos ponit in epiſtola ad Galatas, & appellat *fidem: delectationem*, inquit S. Thomas, *quam ex fidei certitudine percepit fidelis*, oppoſitam illi carnis operi, quæ ſectæ nominantur. quæ mirum in modum ſecant & lacerant animos hominum ſchiſmaticorum & hæreticorum. *Galat. 5.* *2 2 quæſt. 5. art. 4 ad 5.*

Signum fidei perfectæ ponitur à ſancto Hieronymo in dialogo aduerſus Luciferianos feruor operis, & puritas intentionis: *Ad orationem aſſiſto non orarem, ſi non crederem: ſed ſi verè crederem, illud cor, quo Deus videtur, mũdarem, manibus tunderem pectus, genas lachrymis rigarem. corpore inhorreſcerem. ore pallerem, iacerem ad Domini mei pedes, eoſq́; fletu perfunderem, crine tergerem.* Et paulò pòſt: *Conueniat vnuſquiſq; cor ſuum, & in omni vita inueniet, quam rarum ſit, fidelem animam inueniri, vt nihil ob gloriæ cupiditatem, nihil ob rumuſculos hominum faciat. Difficile eſt Deo tantùm iudice eſſe contentum.*

De Spe.

CAPVT V.

ALTERA Theologica virtus ſpes eſt, quæ propterea de Deo eſt, & æternæ vitæ bonis, quæ Deus pollicetur ſperantibus in ſe, conuenit cum fide, quia de iis eſt, quæ nõ videntur: *Spes autem*, ait Apoſtolus, *quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat? Si autem, quod non videmus, ſperamus, per patientiam expectamus.* Differt verò, quia vt ſcribit S. Auguſtinus: *Fides eſt malarum rerum, & bonarum, quia bona creduntur, & mala. Eſt etiam fides & præteritarum rerum, & præſentium, & futurarum. Item fides & ſuarum rerum eſt, & alienarum. Spes autem non niſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum ſpem gerere perhibetur.* *Rom 8.* *In Enchirid. cap. 8.*

Præcipua ſpei laus, qua virtutibus etiam aliis antecellit, eſt, eſſe beatitudinem vitæ mortalis, ſi qua hîc beatitudo eſſe poteſt. quam ſi cognouiſſent Philoſophi, non tàm diu fruſtrà laboraſſent in inueſtigando ſummo hominis bono. legatur S. Auguſtinus, qui poſt quàm non minus acutè quàm copioſè, errores eorum coarguiſſet, concludit his verbis: *Vita igitur quæ iſtorum tam magnorum, tamque grauium malorum* *Lib. 19. de ciuitat. Dei, cap. 4.*

rum aut premitur oneribus, aut ſubiacet caſibus, nullo modo beata diceretur, ſi homines, qui hoc dicunt, ſicut victi malis ingraueſcentibus, dum ſibi ingerunt mortem, cedunt infelicitati, ita victi certis rationibus, cùm quærunt beatam vitam, dignarentur cedere veritati, & non ſibi putarent in iſta mortalitate fine ſummi eſſe boni gaudendum, vbi virtutes ipſæ quibus hîc certè nihil melius atque vtilius in homine reperitur, quantò maiora ſunt adiutoria contra vim periculorum, laborum, dolorum, tanto ſunt fideliora teſtimonia miſeriarum. Si enim veræ virtutes ſunt, quæ niſi in eis, quibus vera ineſt pietas, eſſe non poſſunt, non ſe profitentur hoc poſſe, vt nullas miſerias patiantur homines, in quibus ſunt, neq; enim mendaces ſunt veræ virtutes, vt hoc profiteantur, ſed vt vita humana, quæ tot, & tantis huius ſæculi malis eſſe cogitur miſera, ſpe futuri ſæculi ſit beata, ſicut & ſalua. quomodo enim beata eſt, quæ nondum ſalua eſt? vnde & Apoſtolus Paulus, non de hominibus imprudentibus, impatientibus, intemperantibus, & iniquis; ſed de iis, qui ſecundùm veram pietatem viuerent, & ideo virtutes, quas haberent, veras haberent, ait, ſpe
Rom. 8. ſalui facti ſumus. Spes autem, quæ videtur, non eſt ſpes. ſicut ergo ſpe ſalui, ita ſpe beati facti ſumus. & ſicut ſalutem, ita beatitudinem non iam tenemus præſentem, ſed expectamus futuram. & hoc per patientiam, quia in malis ſumus, quæ patienter tolerare debemus, donec ad illa veniamus bona, vbi omnia erunt, quibus ineffabiliter delectemur, nihil erit autem, quod iam tolerare debeamus. talis ſalus, quæ in futuro erit ſeculo, ipſa erit etiam finalis beatitudo.

Spes duplex eſt, & ipſa ſicut fides; informis, ſine Dei gratia & charitate, qualem habet peccator; & eadem Dei gratia & charitate formata, qualis eſt in viris probis, & præſertim in proficientibus.

Primus gradus. Primus gradus ſpei eſt propoſitum firmum ſperandi ea, quæ ſub ſpem cadunt, quæ paulò pòſt numerabuntur. quo autem modo ad primum hunc gradum aſcendatur, docet S. Bernardus his verbis: Se-
De Euangel. 7. panum, Ser. 2. ptem ego in me video miſericordias Domini. Prima eſt, quod à multis peccatis adhuc in ſæculo poſitum cuſtodiuit: quis enim non videat, quod ſicut in multis cecidi,
Prima miſericordia Domini. ſic & in alia poteram cecidiſſe peccata, niſi omnipotentis pietas conſeruaſſet. & hæc quanta dignatio pietatis, quod ingratum, & paruipendentem ſic gratia conſeruabat, quod in multis contrarium, & contemnentem nihilominus ab aliis benigniſſi-
Secunda. mè protegebat? At ſecunda miſeratio tua ſuper me Domine quonam poterit explicari ſermone? quàm benigna, quàm liberalis, quàm gratuita fuerit? ego peccabam, & tu diſſimulabas, non continebam à ſceleribus, & tu à verberibus abſtinebas, prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu Domine pietatem tuam.
Pſalm. 49. Sed quid prodeſſet expectatio, niſi ſequeretur pœnitudo? cumulus eſſet damnationis
Tertia. dicente Domino; hæc feciſti & tacui. Tertia proinde miſeratio fuit, quod viſitauit cor meum & immutauit, vt amara fierent, quæ malè dulcia prius erant, qui lætabar cùm malè facerem, & exultabam in rebus peſſimis, inciperem demùm recogitare ei annos meos, in amaritudine animæ meæ. & nunc Domine commouiſti terram

cordis mei, & conturbaſti eam; ſana contritiones eius, quia commota eſt. multi enim pœnitentia ducti ſunt, ſed infructuoſa. quoniam pœnitentia eorum reprobata eſt, ſicut & prior culpa. Itaq; & hæc miſeratio quarta fuit; quod pœnitentem miſericorditer ſuſcepiſti, vt in eorum numero inueniret, de quibus Pſalmiſta: Beati, inquit, quorum remiſſæ ſunt iniquitates. Sequitur miſericordia quinta, per quam mihi continendi deinceps, & emendatius viuendi præſtitiſti virtutem, ne recidiuũ paterer, & eſſet nouiſſimus error peior priore. omnino enim manifeſtè tua eſt Domine Deus, & non humanæ virtutis, ſuſceptum ſemel peccati iugum à ceruicibus excutere, quoniam omnis, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, nec eſt liberari niſi in manu forti. Iam verò poſtquam in his quinq; miſerationibus, à malo liberaueris, vt fiat quod ſcriptum eſt, declina à malo, & fac bonum, in duabus aliis bona largiris. hæ duæ ſunt gratia promerendi, quæ videlicet munus bonæ conuerſationis indulges, & ſpes obtinendi, qua donas homini indigno, & peccatori de tua toties experta bonitate vſq; ad cæleſtia ſperanda præſumere. Hæc S. Bernardus, ex quibus intelligimus, quàm multa ſint, quæ veræ ſpei actum primum antecedunt, & quibus adminiculis ad eum in nobis excitandum opus ſit.

Quarta. *Pſalm. 31.* *Quinta.* *Pſalm. 36.* *Sexta & Septima.*

Ad primum hoc propoſitum omnes iſtæ ſpes, ſiue ſpei actiones ſpectant. Prima actio eſt ſpes beatitudinis æternæ. Secunda actio eſt ſpes eorum omnium, quæ nobis neceſſaria, & vtilia ſunt ad beatiſsimam illam felicitatem obtinendam, qualia ſunt Dei gratia, ſupernaturalia auxilia, & merita. Tertia actio eſt firma opinio prædeſtinationis, & electionis diuinæ, qua Dominus miſericordia ſua infinita elegerit nos in Chriſto, vt eſſemus ſancti, & immaculati, ac demùm æternæ ſalutis in conſpectu eius participes. Quarta actio firma item animi conceptio, hæc omnia per Chriſtum Saluatorem noſtrum à Deo in nobis fieri, ſiquidem vt ait Apoſtolus: *Prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum, ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ.* Et alibi: *Qui liberauit, & vocauit vocatione ſua ſancta, non ſecundùm opera noſtra; ſed ſecundùm propoſitum ſuum, & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante tempora ſecularia; manifeſtata eſt autem nunc per illuminationem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.* qui propterea ab eodem dicitur: *Chriſtus in nobis ſpes gloriæ*, & abſolutè *ſpes noſtra*, &, *in quo habemus fiduciam, & acceſſum in confidentia per fidem eius.*

Prima actio. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Epheſ. 1.* *2. Timoth. 1.* *Coloſſ. 1.* *1. Timoth. 1.*

Aduerſus deſperationis ſpiritum, ſic pugnandum eſt. Primò replicandæ ſunt diligenter ſeptem miſericordiæ Dei, quas retulimus paulò antè ex S. Bernardo: nam qui tam multa, tam magna beneficia contulit in homines inimicos & rebelles, quem ſperare debemus fore, erga ſeruos, amicos, filios? Deinde abiicienda eſt, ſtatim ac incurrit in animum omnis ſuſpicio, aut inanis metus, quod non

Primò. *Secundò.*

ſimus prædeſtinati, aut electi: eſt enim huiuſmodi cogitatio vt plurimum pernicioſa, & à Diabolo iniici ſolita. res enim hæc hominibus occultiſsima eſt, & ſoli Deo cognita, ideo, vt nobis interim nulla alia incumbat cura, quam rectè viuendi, agendiue. Certum eſt, Deum nō irridere nos, ac ideo non vocaſſe nos vocatione ſua ſancta ad perniciem; ſed ad ſalutem, hortatur ipſe, prçcipit, vt præceptis eius obtemperemus, pollicetur bonis actionibus præmium ſempiternum: hoc eſt, ſe ipſum: quis auſit ſuſpicari Deum aliter velle, aut decernere, quàm prædicet, aut iubeat? Quæramus, petamus gratiam, & vitam æternam. nam quæ iam à Deo accepimus, ad ea, quæ adhuc expectamus poſtulanda, donata ſunt: *Quamuis enim*, inquit S. Ambroſius, *omnia bona dona ſint Dei, à Deo tamen quædam etiam non petita tribuuntur, vt per ipſa, quæ accepta ſunt, ea, quæ nondum ſunt donata quærantur. Deniq; nemo ſperauit in Deo, & confuſus eſt. In te Domine ſperaui, non confundar in æternum.*

Tertio.

Lib 2 de vocatione gentium, cap 2.
Ecceleſ 2.
Pſalm 30.
2 Theſſal. 5.
2. Corinth. 1.
Hebr. 6.
Serm 3. de ſeptem panibus.

Secundus ſpei gradus eſt fortitudo ſpei, quæ idcirco ab Apoſtolo comparatur galeæ & alibi nominatur *anchora tuta, & firma*. de quo robore, ſimulque de rationibus, quibus homo id poſsit adipiſci, ſic ſcribit S. Bernardus: *Tria ſunt, quæ ſic roborant, & confirmant cor meum, vt nulla me penuria meritorum, nulla conſideratio propriæ vilitatis., nulla æſtimatio cœleſtis beatitudinis ab altitudine ſpei deiicere poßit in ea firmiter radicatum. Tria igitur conſidero, in quibus tota ſpes mea conſiſtit, charitatem adoptionis, veritatem promißionis, poteſtatem redditionis. murmuret iam, quantum voluerit inſipiens cogitatio mea dicens: quis enim es? aut quanta eſt gloria illa, quibuſue meritis obtinere ſperas hanc? & ego fiducialiter reſpondebo, ſcio cui credidi, & certus ſum, quia in charitate nimia adoptauit me; quia verax in promißione, quia potens in exhibitione. licet enim ei facere quod voluerit. hic eſt funiculus triplex, qui difficile rumpitur, quem nobis à patria noſtra in hunc carcerem vſq; demiſſum, firmiter obſecro teneamus, vt ipſe nos ſubleuet, ipſe nos trahat, & pertrahat vſq; ad conſpectum magni Dei.* Denique occurrendum deſperationi, vti ſuprà dicebamus. adiunctis iis quæ 2. lib. dicta ſunt contra puſillanimitatem.

Tertius gradus.
Rom. 15.
Pſalm. 90.
Ser. 9. in Pſal. Qui habitat.
Pſalm. 36.

Tertius gradus eſt alacritas, de qua S. Paulus: *Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio in credendo, vt abundetis in ſpe, & virtute Spiritus ſancti.* hac perfuſus dicebat Dauid: *Quoniam tu es Domine ſpes mea.* in quæ verba idem S. Bernardus, qui poſt multa ſic: *Saluabit eos. quare? quibus meritis? audi, quid ſequitur, quia ſperauerunt in eo. dulcis cauſa, attamen efficax, attamen inrefragabilis. De quacunque tribulatione clamauerint ad me, exaudiam eos. Ecce numera tribulationes, ſecundùm multitudinem earum conſolationes eius lætificabunt animam tuam, dummodo ad alium non conuertaris, dummodo clames ad eum, dummo ſperes in eum, nec humile aliquod vel terrenum, ſed altißimum ponas refugium tuum.*

Ego verò opinor, quemadmodum fides, vt diximus, efficit actiones illas heroicas, quibus propter Dei gloriam homo ſe ipſum, reſq; hnmanas omnes animoſè, fortiterq́ue contemnit, ſic ſpem maximè iuuare proficientem ad perſeuerandum conſtantiſsimè in eodem ſuſcepto propoſito vſque ad finem.

De Charitate erga DEVM.

CAPVT VI.

CHARITAS tertia Theologica virtus eſt maior reliquarum, vt ait Apoſtolus: nam Deus, quem fides cognoſcēdum nobis proponit in ænigmate; & ſpes deſiderandum, vt ſum̄um noſtrum bonum, charitas affert, & dat amandum, vt ſummum bonum per ſe & in ſe ipſo. quare mandatum de ea dicitur à Domino *primum & maximum*, & ipſa à S. Auguſtino appella- *Matth. 22.*
tur *arx virtutum*, ab Apoſtolo verò *plenitudo legis, & vinculum perfectionis*. Sed egregiè S. Proſper eius vim, proprietates, & effectus deſcri- *Serm. 53. de tempore.*
bit in hunc modum: *Charitas*, inquit, *eſt recta, vt mihi videtur, voluntas ab* *Rom. 13. Coloſſ. 3.*
omnibus terrenis, ac præſentibus prorſus auerſa, iuncta Deo inſeparabiliter & *Lib. 3. de Vita*
vnita, igne quodam ſancti Spiritus, à quo eſt, & ad quem refertur incenſa, inquinamenti omnis extranea, corrumpi neſcia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, ſupra omnia, quæ carnaliter diliguntur excelſa, affectionum omnium potentiſſima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus ſemper inuicta, ſumma actionum bonarum, ſalus morum, finis cœleſtium præceptorum, mors criminum, vita virtutũ, virtus pugnantium, palma victorum, anima ſanctarum mentium, cauſa meritorum bonorum, præmium perfectorum. in peccatis ſuis mortuos ſuſcitat, languentes ſanat, perditos inſtaurat, ſpem deſperatis inſpirat, pacificas mentes inhabitat, fructuoſa in pœnitentibus, læta in proficientibus, glorioſa in perſeuerantibus, victorioſa in martyribus, operoſa in omnibus fidelibus, quam fides concipit, ad quam ſpes currit, cui profectus omnium ſeruit, ex qua quicquid eſt boni operis viuit, ſub qua obedientia creſcit, per quam patientia vincit, propter quam carnalia blandimenta deuotio religioſa contemnit, ſine qua nullus Deo placuit, cum qua nec potuit aliquis peccare, nec poterit. Hæc Proſper. *contemplatiua, cap. 13.*

Adde his fide Chriſtianos eſſe nos, bonos autem, hoc eſt, Dei amicos; gratia & charitate: *Cùm enim quæritur*, inquit S. Auguſtinus, *vtrum* *Enchirid. ad*
quiſq; ſit homo bonus, non quæritur quid credat, aut ſperet, ſed quid amet. Et ali- *Laurent. cap. 117.*
bi idem docet: *Nihil eſſe iſto Dei dono excellentius.* *Lib. 15. de Trinitate, cap. 18.*

Duplex eſt charitatis ratio, prior qua Deus diligitur, ſuper omnia

 amabi-

I. amabilia, etiam plus quàm nos ipſi, de qua præcipitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota fortitudine tua:*
Deut. 6.
Matth. 22. poſterior qua diligitur proximus ſicut nos ipſi: ſic enim iubetur:
2. *Diliges proximum ſicut te ipſum.* vtramque complexus eſt S. Auguſtinus
Lib. 3. de doctrina Chriſt. cap. 10. vna definitione. *Charitatem,* inquit, *voco, motum animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe atque proximo propter Deum.* nunc de priore tantùm loquimur.

Primus gradus. *Prima actio.* *Pſalm. 17.* Primus gradus amandi Deum eſt propoſitum amandi. cui coniunctus eſt ipſemet amor. prima actio huius gradus eſt, amare Deum quidem, ſed propter beneficia accepta, vel ſperata. *Diligam te Domine,* inquit Dauid, *fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.* ad hanc actionem quomodo perueniat homo,
De diligendo Deum. docuit S. Bernardus: *Quia carnales ſumus, & de carnis concupiſcentia naſcimur, neceſſe eſt vt cupiditas noſtra vel amor noſter à carne incipiat. quæ ſi recto ordine dirigitur, quibuſdam ſuis gradibus duce gratia proficiens, ſpiritu tandem conſumabitur, quia non prius quod ſpirituale, ſed quod animale, Deinde quod ſpirituale. & prius neceſſe eſt portemus imaginem terreſtris, deinde cœleſtis. In primis ergo diligit ſe ipſum homo propter ſe; caro quippe eſt, & nihil ſapere valet præter ſe, cumq; ſe videt per ſe non poſſe ſubſiſtere, Deum quaſi neceſſarium incipit per fidem inquirere, atque diligere, diligit itaque in ſecundo gradu Deum, ſed propter ſe, non propter Deum.*

Secunda actio. Secunda actio eſt amare Deum propter ſe ipſum, & hæc ſuperiore
Homil. 38. lib. 50. homil. eſt longè perfectior. ſic habet S. Auguſtinus: *Amicitia amor,* inquit, *debet eſſe gratuitus: non enim propterea debes habere amicum, vel amare, vt aliquid tibi præſtet. Si propterea illum amas, vt præſtet tibi vel pecuniam, vel aliquod commodum temporale, non illum amas, ſed illud, quod præſtat. amicus gratis amandus eſt propter ſeſe, non propter aliud. ſi hominem te hortatur amicitiæ regula, vt gratis diligas, quàm gratis amandus eſt Deus, qui iubet, vt hominem diligas? nihil delectabilius Deo: nam in homine ſunt, quæ offendant, per amicitiam tamen cogis te, vt etiam illa, quæ offendunt, in homine toleres propter amicitiam: Si ergo non debes propter quædam toleranda diſſoluere amicitiam; Dei amicitia;*
Ibidem. *quibus rebus debet cogi, vt diſſoluatur, à te?* Sanctus autem Bernardus tradit modum, quo ad poſteriorem hanc actionem peruenitur: *Cùm Deum cœperit homo occaſione propriæ neceſſitatis colere, & frequentare cogitando, legendo, orando, obediendo quadam huiuſcemodi familiaritate, paulatim, ſenſimq; Deus innoteſcit, conſequenter, & dulceſcit, & ſic guſtato, quàm ſuauis eſt Dominus, tranſit ad illum gradum, vt diligat Deum, non iam propter ſe, ſed pro-*
Ibidem. *pter ipſum. ſanè in hoc gradu diu ſtatur.* Addit verò S. Auguſtinus: *Sed dicturus es mihi, non Deum video, quomodo ſum amaturus, quem non video. Modo oſtendo, ecce amas amicum gratis. Sed fortè homo ſenex eſt amicus iſte tuus. Quid*

amas

amas in ſene; incuruum corpus, album caput, rugas in fronte, contractam maxillam? Corpus, quod vides, non amas, quia deforme eſt, vnde vides, quod amas? reſponſurus es te amare, quia homo eſt fidelis. ergo fidem amas. quibus oculis videtur fides, ipſis oculis videtur Deus. ex quibus intelligimus cognitionem Dei viam ſternere ad amorem Dei: cognoſce autem Deum cogitando, orando, legendo, obediendo.

Tertia actio charitatis in Deum eſt imperare officia, & actus omnium aliarum virtutum, efficereque vt exerceantur propter Deum ſolum: eſt enim charitas arx & regina virtutum. hæc autem actio ſi rectè obeatur, gratiſsima Deo eſt, & homini vtiliſsima, quippe quæ totum hominem Deo dicat, & complet innumeris magniſque meritis bonorum operum. *Tertia actio.*

Secundus charitatis gradus eſt fortitudo, quæ ſanè par eſt dignitati eius, hoc eſt, maxima. Audiatur S. Auguſtinus, & Scriptura ſacra: *Intellige*, inquit, *vim charitatis. ipſa eſt virtus, quam nemo vincit. huius ignem nulli fluctus ſaculi, nulla flumina tentationis extinguunt. de hac dictum eſt: valida eſt, vt mors dilectio. Quomodo enim mors quando venit, reſiſti ei non poteſt, quibuslibet artibus, quibuslibet medicamentis occurras, violentiam mortis vitare nõ potes, quia mortalis natus es; ſic contra violentiam charitatis mundus nihil poteſt; à contrario enim ſimilitudo data eſt de morte, quomodo enim mors ad auferendum violentiſſima eſt, ſic charitas violentiſſima eſt ad ſaluandum.* *Secundus gradus.* *In Pſalm. 47.* *Cantic. 8.*

Ad hunc gradum maximè ſpectat nobiliſsima omnium actionũ, quæ propter Deum obiri poſſunt ab homine mortali, nempe martyrium, de quo Dominus dixit: *Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* & qua proximè Chriſtum imitamur, qui poſtquam de ſua morte, & paſsione locutus eſſet, addidit: *Qui mihi miniſtrat, me ſequatur.* Et: *Qui perdiderit animam ſuam, inueniet eam.* nec martyrium ſolum, ſed etiã ſpiritualis mors, qua homo moritur mundo, vt Chriſto viuat in perfectionis ſtatu. Ob id pergit S. Auguſtinus: *Per charitatem multi mortui ſunt ſæculo, vt viuerent Deo. hac charitate accenſi martyres, non ſimulati, non vana gloria ventilati, ſed tales, quos verè Chriſti charitas perduceret ad paſſionem.* Legantur quæ ſequuntur. *Ioan. 15.* *Ioan. 12.* *Ibidem.*

Tertius gradus eſt alacritas: copulatur enim Apoſtolo charitas gaudio, & prædicatur ab eodem gaudens, imo ipſemet de ſe teſtatur: *Gaudeo in paſſionibus*, ſine dubio Dei amore toleratis. propter quem etiam *ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine IESV contumeliam pati.* & martyres in tormentis lætitia ſumma, & inexplicabili perfuſi, ſe nunquam lautius affirmabant epulatos eſſe. quod etiam accidit illis, qui genus vitæ humile, & abiectum propter CHRISTVM deligentes, poſthabuerunt omnia mundi gaudia *Tertius gradus.* *Galat. 5.* *1. Corinth. 13.* *Coloſſ. 1.* *Actor. 5.*

Philipp. 3. dia deliciaſque, *omnia vt ſtercora arbitrantes, vt* CHRISTVM *lucri facerent.*

De charitate erga proximum.

CAPVT VII.

EADEM eſt Theologica virtus, qua Deus, & qua proximus diligitur propter Deum. vtriuſque enim amoris Deus vnus ratio eſt & cauſa. Hæc propriis laudibus laudatur ab Apoſtolo, cùm ait: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens, & ſi habuero Prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. & ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Charitas patiens eſt, benigna eſt. Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati. omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Non æmulatur,* idem eſt ac non inuidet, *non agit perperam,* ac non eſt procax, *non eſt ambitioſa,* vertunt alij, non agit inhoneſtè, vel non eſt faſtidioſa. id eſt, nihil ſibi indecorum putat, quantumlibet vile officium, modò proſit.

1. Corinth. 13.

De charitatis ordine ſcriptum eſt: *Ordinauit in me charitatem,* qua de re ſic S. Proſper: *Iſte,* inquit, *nobis dilectionis ordo ſeruandus eſt, vt ſicut ordinata charitas poſcit, Deum principaliter diligamus, & propter ipſum in ipſo ea, quæ diligenda ſunt, tantum, quantum ipſe præcepit, diligamus, ipſe enim præcipit, vt corpora noſtra propter nos, proximum, ſicut nos, & ipſum plus diligere quam nos debeamus: Ita ſanè vt eis, quos nobis coniunctiores familiaritas facit, ſi eos fama non reprobat, & vita commendat, nos amplius impendamus, omnium profectus noſtros eſſe credamus, & de aliorum peccatis, tamquam de noſtris miſericorditer lugeamus.*

Cantic. 2. Lib. 3. de vita contemplat. cap. 15.

Primus gradus charitatis erga proximum eſt propoſitũ firmum diligendi gratis & propter Deum proximos omnes. gratis, inquam, quia vt ait S. Bernardus: *Licet vera charitas vacua eſſe non poſſit, non eſt tamen mercenaria.* & indigna res eſt charitati alium finem, quàm Deum conſtituere. hæc autem dilectio, qualis ſit, indicat S. Proſper: *Secundùm nos,* inquit, *proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & ad æternam vitam conſequendam, ſicut nobis ſaluti eorum conſulimus, quando nos in eorum peccatis, ac periculis cogitamus, & ſicut nobis ſubueniri optamus, ita eis pro*

Primus gradus charitatis. Lib. de diligendo Deo. Ibidem.

pro viribus ſubuenimus, aut ſi facultas defuerit, voluntatem ſubueniendi teneamus.

Prima charitatis actio eſt, amando non aliud, quàm proximi bonum propter Deum quærere: *Nam charitas*, inquit Apoſtolus, *non quærit, quæ ſua ſunt.* Et alibi præcipit: *Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius.* quæ pertinent ad auertendum amorem proprium, qui ſe ſe facillimè ingerit in huiuſmodi actiones, & efficit charitatis amicitiam non gratuitam, ſed mercenariam. *Prima actio.* *1. Corinth 13.* *1. Corinth. 10.*

Secunda actio eſt amare proximi ſpirituale bonum, ad quam ſpectant omnia miſericordiæ ſpiritualia opera, de quibus Apoſtolus: *Eſtote inuicem benigni, miſericordes, donantes inuicem, ſicut Deus in Chriſto donauit vobis, & corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes.* *Secunda actio* *Epheſ. 4.* *1. Theſſal. 5.*

Tertia actio eſt opitulari proximo, in iis omnibus, quæ ad eius reliqua bona pertinent, ſiue corporis ſiue externa bona ſint. & huc referenda ſunt omnia miſericordiæ opera, quæ corporalia nominamus. *Filioli mei*, inquit S. Ioannes, *non diligamus verbo, neque lingua; ſed opere, & veritate.* *Tertia actio.* *1. Ioan. 3.*

Quarta actio eſt ædificatio ſpiritualis. *Vnuſquiſque*, inquit S. Paulus, *proximo ſuo placeat in bonum, ad ædificationem.* *Quarta actio.* *Rom. 15.*

Secundus gradus eſt fortiter conſtanterque proximum diligere: ad quem gradum pertinent Apoſtoli verba: *Charitas omnia ſuffert*, animo videlicet, *& omnia ſuſtinet*, etiam corpore, ſi opus ſit. & quamuis ad primum etiam gradum ſpectet dilectio inimicorũ; maximè propria tamen eſt huius ſecundi, qui facit vt homo vim ſibi afferat aduerſus tentationes odij & vindictæ, ſi quæ inſurgunt nobis in eos, qui nos perſequuntur, aut iniurias nobis damnaque afferunt: hinc eſt, quod S. Auguſtino auctore: Charitas oleo comparatur in Euangelio decem virginum. eſt enim illa *via ſupereminentior*, quam nominat Apoſtolus, *omnibus enim*, inquit, *humoribus oleum ſupereminet. Mitte aquam, & ſuperinfunde oleum, ſupereminet oleum. Mitte oleum, ſuperinfunde aquam, oleum ſupereminet. Si ordinem ſeruaueris, vincit, ſi ordinem mutaueris, vincit: Charitas nunquam cadit.* Ratio autem diligendi inimicum explicatur ab eodem S. Auguſtino: *Sic*, inquit, *diligendus eſt inimicus, non in quantum inimicus, ſed in quantum homo eſt, vt ei hoc velis prouenire, quod tibi, id eſt, vt ad regnum correctus reuocatuſq; perueniat.* *Secundus gradus.* *Serm 15. de Verbis Domini.* *1. Corinth. 12.* *Serm. 59. de tempore.*

Huius actus eſt tolerantia imbecillitatum erratorumque proximi noſtri. *Debemus enim*, inquit S. Paulus, *nos firmiores imbecillitatem infirmorum ſuſtinere, & non nobis placere.* Et: *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* *Rom. 15.* *Galat. 6.*

Tertius gradus. Tertius gradus eſt charitas erga proximum iuncta gaudio, prout etiam coniungitur ab Apoſtolo, cùm numerat fructus ſpiritus di- *Galat. 5.* cens: *Charitas, gaudium, pax,* ac ſi charitatem perfectam conſequatur illico gaudium. Certè idem valde vult, vt charitatem exerceamus a- *Rom. 12.* lacriter: *Qui miſeretur,* inquit, *in hilaritate.* Et alibi: *Non ex triſtitia, hi-* *1. Corinth. 9.* *larem enim datorem diligit Deus.* Indicium vtriuſque charitatis, eſt in primis zelus animarum.

De zelo animarum.

CAPVT VIII.

In Pſalm. 18. Concione 18. ZELVS *effectus amoris eſt,* vt ſcribit ſanctus Auguſtinus. Quare cùm charitas ſit amor; & amicitia quædam excellens, ex ea etiam exiſtet zelus. & quia duplex eſt charitas, erga proximum vna, altera erga Deum, duplex etiam zelus eſt, alter, quo bonum proximi procuratur, & eiuſdem malum auertitur, alter, quo Deo gloria quæritur, & repellitur id, quod contra dignitatem eius eſt. Qua de re ſic S. Thomas: *Amor,* inquit, *amicitiæ* *1. 2. q. 38 artic. 4.* *quærit bonum amici, vnde quando eſt intenſus, facit hominem moueri contra omne illud, quod repugnat bono amici, & ſecundùm hoc, aliquis dicitur zelare pro amico, quando ſi qua dicuntur, vel fiunt contra bonum amici, homo repellere ſtudet. & per hunc etiam modum aliquis dicitur zelare pro Deo, quando ea, quæ ſunt contra honorem, vel voluntatem Dei, repellere ſecundum poſſe conatur, ſecundùm* *3. Reg. 19.* *illud: Zelatus ſum pro Domino exercituum.*

Proficiens vtroque zelo munitum pectus gerere debet: eo tamen maximè, quo incendi ſolent veri Dei amatores ad omni ſtudio procurandam ſalutem animarum, tanquam Deo ſummè gratam, præſertim ſi id vitæ ab eo inſtitutæ conſentaneum ſit. ad quam rem proderit legiſſe, quæ ſcribit S. Chryſoſtomus: *Nihil,* inquit, *ita gratum eſt* *Homil 3 in Geneſ.* *Deo, & ita curæ, vt animarum ſalus, ſicut clamat Paulus dicens, qui vult omnes* *1. Timoth. 2.* *homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, & iterum Deus ipſe ait,* *Ezechiel 18.* *nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat. & propter hoc etiam creaturam hanc omnem produxit, & nos formauit, non vt pereamus, neque vt ſuppliciis nos torqueat, ſed vt ſaluet, & ab errore liberatis regno frui nobis concedat. talem igitur habentes Dominum, tàm miſericordem, tàm benignum, tàm manſuetum, tum noſtræ, tum fratrum noſtrorum curam geramus. nam & hoc noſtræ ſalutis argumentum erit, & occaſio, ſi non ſolùm pro nobis ipſis ſolliciti; ſed & proximo vtiles fuerimus, ipſum ad viam veritatis manu ducentes. & vt ſciatis, quantum* *Hierem. 15.* *bonum ſit, cum ſalute noſtra, & alios lucrari, audi Prophetam ex perſona Dei di-*

uentem, qui educit precioſum, à vili, quaſi os meum erit. Quid hoc? Qui ab errore ad veritatem, ait, manu duxerit, vel à peccato ad virtutem proximum induxerit pro virili humano, me imitatur. etenim ipſe cùm Deus ſit, propter nihil aliud noſtram induit carnem, & omnia alia humana ſuſtinuit, & crucem quoq; ſuſcepit, niſi vt nos peccato obnoxios à maledicto liberaret, & hoc quoq; Paulus clamat dicens; Chriſtus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Si igitur ipſe, qui Deus eſt ineffabilis eſſentiæ, ob miſericordiam ineffabilem hæc omnia propter nos, & ſalutem noſtram ſuſcepit; cur non & nos erga fratres iuſti ſumus, agnoſcentesq; eos, vt membra noſtra, & eripientes ex Diaboli faucibus in viam virtutis inducimus? Concludit autem præ omnibus aliis huius vitæ curis de ſalute animarum agendum cum proximis. Et alibi: *Nihil*, inquit, *eſt quod animæ poſſit æquiparari, ne vniuerſus quidem mundus. Itaq; ſi immenſas pecunias pauperibus eroges; plus tamen effeceris, ſi vnam conuerteris animam.*

Galat. 3.

Homil. 9. in 1. Corinth.

Sanctus Gregorius verò ſic ſcribit: *O quàm vtilis eſt peccatorum remiſſio, quæ conuerſos non ſolùm à peccatis liberos efficit, ſed etiam alios à via impietatis, & iniuſtitia retrahit, flammam charitatis accendit? hæc eſt enim charitatis euidens probatio, & cui per gratiam Dei contigerit à peccatorum vinculis eripi, ipſe ex zelo ſtudeat ad ſpem veniæ, delinquentes hortari. nullum quippe tam gratum Deo eſt ſacrificium, quàm zelus animarum. exerceat ergo ſe in via Dei, cui Deus peccata dimiſit, & exemplo ſuo peccatores quoſq; ad pœnitentiæ confugere remedium admoneat.*

In Pſalm. pœnitent.

In Pſalm miſerere.

Repetendum eſt etiam memoria ſæpe, Chriſtum, pro ſalute animarum vitam ſanguinemque profudiſſe: idque in cruce. reſpondiſſeque Carpo Epiſcopo (vt auctor eſt S. Dionyſius) *Se iam in Cælis triũphantem ſi opus eſſet, iterum pro ſalute hominum, mortem obiturum.*

Epiſt. ad Demophilum.

Primus igitur zeli animarum gradus ſit propoſitum hoc tam inſigne Charitatis officium obeundi, quacunque occaſione oblata. quis enim eſt qui tantum beneficium, cùm poſſit proximo conferre, aut grauetur, aut nolit? Prima igitur actio zeli huius timor eſt, hac de re reddendæ rationis Deo, ſi id, quod tam facile, tantoque proximi emolumento, præſtare potuerimus, negligamus: *Nemo dicat*, inquit S. Gregorius, *admonere non ſufficio, adhortari idoneus non ſum: quantum potes, exhibe, ne malè ſeruatum talentum quod acceperas, in tormentis pendere exigaris.*

Primus gradus.

Prima actio.

Homil. 6. in Matth.

Secunda actio eſt tantum induſtriæ in re hac collocare, quantum ſuggerunt gratiæ diuinæ vires, quibus nos à Deo præuentos, corroboratoſque eſſe, intelligimus. neque enim eadem ab omnibus expectanda ſunt, ſatiſque eſt, ſi ſe quiſque pro acceptæ gratiæ viribus exerceat: *In quantum*, ait S. Gregorius, *vos profeciſſe penſatis, etiam vobiſcum alios trahite, in via Domini ſocios habere deſiderate. ſi ad Deum tenditis, curate,*

Secunda actio.

Ibidem.

 ne ad

Apocal. 22. *ne ad eum ſoli veniatis. hinc in Apocalypſi ſcriptum eſt; Qui audit, dicat veni, vt qui iam in corde vocē ſuperni amoris acceperit, foras etiam proximis, vocem exhortationis reddat. & fortaſſe panem, vt indigenti porrigat, non habet, ſed maius eſt, quod tribuere valeat, qui linguam habet: plus enim eſt verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm ventrem moritura carnis terreno pane ſatiare.*

Tertia actio. Iacobi 5. Tertia actio eſt oratio pro iis, quos ope noſtra ſpirituali indigere cognoſcimus: *Orate*, inquit S. Iacobus, *pro inuicem, vt ſaluemini*. Et paulò pòſt: *Si quis ex vobis errrauerit à veritate, & conuerterit quis eum, ſcire debet, quoniam, qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

Quarta actio. 1. Corinth. 7. 1. Pet. 2. Quarta actio eſt ædificatio ſanctæ conuerſationis: hac enim plerumque magis quàm verbo peccatores incitantur ad pœnitentiam: *Sanctificatur*, ait Apoſtolus, *vir infidelis per mulierem fidelem*. Et S. Petrus: *Conuerſationem veſtram inter gentes habentes bonam.*

Quinta actio. Matth. 18. Quinta actio eſt Correctio. de qua Dominus in Euangelio præcepit, & poſt præceptum ait: *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*. Quo loco monendus eſt proficiens, vt operam det huic Domini mādato, eo ordine, & modo, quem charitas requirit, ne fortè remiſsior ſit in corrigēdo, quàm res exigit, aut etiam ita præceps, vt offendat potiùs fratrem, perdatue, quàm lucretur: *Zelus*, inquit S. Bernardus, *abſq; ſciētia minus efficax minusq; vtilis inuenitur. plerumq; autē & perniciosus valde ſentitur. quo igitur zelus feruidior ac vehemētior ſpiritus, profuſiorq; charitas, eo vigilantiori opus ſcientia eſt, quæ zelū ſupprimat, ſpiritū temperet, ordinet charitatē.* Serm. 49. in Cantic.

Secundus gradus. Galat. 2. Marc. 6. Secundus gradus eſt fortitudo, & conſtantia zeli, qualis fuit in Apoſtolo cùm ait: *Reſtiti ei in faciem, quia reprehenſibilis erat*. Qualis in S. Ioanne Baptiſta, cùm dicebat Herodi: *Non licet tibi habere vxorem fratris tui*. Quòd ſi accidat, vt labori noſtro fructus, quem optamus, non reſpondeat, hincque in animo exoriatur mœror, & gemitus; id non tàm detrimentum zeli eſt, quàm indicium fortitudinis, & conſtantis charitatis, cuius eſt, vt diximus, omnia ſufferre. hoc enim eſt, quod ait Dauid: *Zelus domus tuæ comedit me*, id eſt, exedit me. Et alibi: *Tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei*. Et: *Vidi præuaricantes, & tabeſcebam*. Quem diſcipuli etiam in Domino IESV Chriſto in Euangelio agnouerunt. quo loco S. Auguſtinus: *Quis comeditur zelo Domus Dei? qui omnia quæ fortè ibi videt peruerſa, ſatagit emendare, cupit corrigere, nō quieſcit. ſi emendare non poteſt, tolerat, gemit*. Ibidē multa hac de re S. Pater, & ad extremū ſic habet: *Quomodo dat Deus aditū, quo modo aperit ianuā verbo ſuo, nolite quieſcere lucrari Chriſto, quia lucrati eſtis à Chriſto.* Pſalm. 78. Pſalm. 118. Auguſt. 2. tract. in Ioan. cap. 10.

Tertius gradus. Rom. 9. 2. Corinth. 12. Tertius zeli gradus eſt alacritas, quæ in Apoſtolo Paulo excellentiſsima fuit: *Optabā*, inquit, *anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis*. Et: *Ego liben-*

libentiſſimè impendam, & ſuper impendar ipſe, pro animabus veſtris, licet plus vos diligens minus diligar. Ad hunc gradum pertinet oratio Moyſis ad Dominum: *Aut dimitte illis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti*; Et facinus admirandum S. Paulini, qui ſe vendi voluit, pro filio viduæ redimendo, vt narrat S. Gregorius. & hæc ſunt zeli apertiora indicia. *Exod. 32.* *Lib. 3. Dial. cap. 1.*

De Prudentia.

CAPVT IX.

DE virtutibus Theologicis dicta hactenus ſunt, quæ proficienti ſufficiunt ad earum exercitationẽ amplectendam. qui plura de his adhuc intelliget ex his quæ tractabũtur ſequentibus libris, quinto præſertim. Deinceps de virtutibus Cardinalibus, & aliis, quæ ex eis deriuantur, agendum eſt. Harum princeps eſt Prudentia, quam hîc tractamus, non alia ratione, quàm ea, qua ſpiritualis eſt, & proficientem iuuat ad progrediendũ in via ſpiritus, prout poſtulat ratio diuino ſpiritu informata. Hæc autem ſic deſcribitur à S. Auguſtino: *Prudentia eſt amor, ea, quibus adiuuatur in Deum, ab his, quibus impeditur, ſagaciter eligens, & hunc amorem, non cuiuſlibet, ſed Dei eſſe diximus, id eſt, ſummi boni, ſummæ ſapientiæ, ſummæq́ concordiæ.* Non deſcribit autem S. Auguſtinus prudentiam per amorem, quod exiſtimet, eam non eſſe intellectus habitum: nam eodem libro ſic habet: *Ad prudentiam, pertinet dignoſcentia appetendorum, & vitandorum,* ſed potius vt ſignificet eam ab amore, quem ſummi Dei appellat, hoc eſt, à charitate proficiſci, vel ad prudentiam ſpiritus pertinere, ex amore agere, charitateque ferri ad ea eligenda, quibus adiuuatur in Deum. *Lib. de morib. Eccl. cap. 25.* *Cap. 24.*

Prudentia non ſolùm virtus eſt, ad proprias actiones ritè obeundas inſtituta, ſed maxima ideo virtus eſt, quia aliarum etiam virtutum officiis ita præeſt, vt eorum norma ſit, ad quam ipſa omnia dirigantur. Ideo S. Gregorius ſic ſcribit: *Cæteræ virtutes, niſi ea, quæ appetunt prudenter agant, virtutes eſſe nequaquã poſſunt.* Et S. Bernardus: *Diſcretio*, inquit, *omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit, & decorem, etiam & perpetuitatem. Deniq́ ait, ordinatione tua perſeuerat dies, diem virtutem appellans. Eſt ergo diſcretio non tam virtus, quàm quædam moderatrix, & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum doctrix; tolle hanc, & virtus vitium erit, ipſaq́ affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumque naturæ.* *Lib. 2 moral. cap. 25.* *Serm. 49. in Cant.* *Pſalm. 118.*

Ad prudentiam ſpectant pleraque, quæ à Patribus diſſeruntur de diſcretione, à Caſsiano præſertim, qui ita ſcribit inter multa: *Eſt diſcretio non mediocris quædam virtus, nec quæ humana paſsim valeat induſtria comprehendi, niſi diuina fuerit largitate collata.*

Collat. 2. cap. 1.

Prudentiæ partitio varia eſt: nam alia prudentia carnis. alia ſpiritus. de vtraque S. Baſilius: *Vna*, inquit, *eſt prudentia proprij commodi cuſtos, & alieni doli obſeruatrix, qualem ſerpens habet. ille ſi quid periculi imminere viderit, caput ſuper omnia cuſtodit. ea videtur eſſe verſutia illa, quæ prona eſt ad proprium commodum, & ſimpliciores defraudandos, quali prudentia fuit ille ſeculi prudens, & iniuſtitiæ œconomus apud Euangelium. vera autem prudentia eorum, quæ agenda ſunt, & non agenda, cognitio eſt, quam ſi quis rectè ſectatus fuerit, nunquam ab officio, virtuteq́ diſcedet, nunquam vitiorum peſtem incurret.* Hæc eadem diuiſio prudentiæ eſt apud Apoſtolum, qui ait: *Prudentia carnis mors eſt, prudentia autem ſpiritus vita & pax: quoniam Sapientia carnis inimica eſt Deo, legi enim Dei non eſt ſubiecta.* Et ad deprauatam quidem prudentiam illam pertinent omnia præcepta tyrannidis illius, quæ nunc ratio ſtatus à quibuſdam dicitur, melius ab Eccleſia tyrannica politia nominatur, cuius ſine dubio finis mors eſt, quia nihil ſapit niſi terrenum atq; mortale, *commodum, inquam, proprium*, vt ait ſanctus Baſilius. quanquam etiam mors, hoc eſt, peccatū mortale finis eius eſt, vt plurimùm: dum̃odo enim bene rebus ſuis conſultum ſit, proximi damnum, & Dei præpotentis offenſionem nihil curat, prorſus *quæ ſua ſunt, quærens, non quæ Ieſu Chriſti.* quare prudentia non eſt, ſed fraus, verſutia, & tyrannis.

Homil. 12. variorum argumentorum in principium Prouerbiorū.

Rom. 8.

In indice librorum prohibitorum c. de correctione librorū.

Vera porrò prudentia triplex eſt, vt auctor eſt S. Thomas: *Vna*, inquit, *ſimpliciter dicta, quæ ordinatur ad bonum proprium; alia œconomica, quæ ordinatur ad bonum commune domus, vel familiæ. & tertio politica, quæ ordinatur ad bonum commune ciuitatis, vel Regni.* Et hæc poſtrema adhuc duplex eſt, vt idem docet: *Alia Regia in Principe, qui cuſtos eſt iuſtitiæ, & boni publici procurator, alia militaris præſertim in exercitus duce, cuius conſilio inſultantes hoſtes comprimuntur.* Cęterùm gradus in prudentia aliter accipiendi ſunt, atque in virtutibus aliis, quæ vel in appetitu ſunt tam rationis, quàm ſenſus, vel ab eo magis pendent, quàm prudentia, quæ habitus intellectus eſt. ideo penes actiones mentis, quæ propriæ prudentiæ ſunt, conſiderantur. hæ autem ſunt tres, conſilium, iudicium, præceptio, ſiue imperium.

2. 2. quaeſt. 47. art. 11.

Quaeſt. 50. art. 2. & 4.

Primus gradus.

Primus igitur prudentiæ gradus eſt conſilium de re agenda, vel non agenda, cùm videlicet nos per nos ipſos id cogitamus, vel adhibitis conſiliariis inquirimus idem. huic prudentiæ parti adiungit Deus pro infinita ſua miſericordia, Spiritus ſancti donum, quod idcirco

circo conſilium etiam dicitur, quod nobis à Deo tanquam Conſiliario datur in iis rebus, quas humana ratione conſequi non poſſumus. quæ ſanè innumeræ eſſe poſſunt, vtpotè ſingulares, & vt aiunt contingentes. vt propterea dictum ſit à Sapiente: *Timidas eſſe cogitationes mortalium, & incertas prouidentias noſtras.* *Sap.9.*

Prima Conſilij huius regula eſt diuina lex, ad quam cogitatio & deliberatio omnis proficientis dirigēda eſt: *Et conſilium meum*, ait Dauid, *iuſtificationes tuæ.* Et Apoſtolus: *Contendimus placere illi.* Quicquid igitur peccatum eſt, aut ſpeciem peccati præfefert, nec Dei gloriam ſpectat, alienum omnino ſit à conſultatione proficientis. *Prima regula Conſilij.* *Pſalm. 118.* *2. Corinth.5.*

Secunda regula eſt oratio ad Deum, qua impetretur auxilium eius ad ea cogitanda, & conſtituenda, quæ eius voluntati, legiue conſona ſint: *Dirige me,* ait idem, *in ſemitam mandatorum tuorum, quia ipſam volui.* Et: *Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.* *Secūda regula.* *Ibidem.* *Pſalm.142.*

Tertia regula eſt diligens inquiſitio, & meditatio eorum, de quibus conſilium capitur: hanc enim induſtriam exigit à nobis ille, de quo ſcriptum eſt: *Poſui adiutorium ſuper potente.* Et Salomon quanquam non niſi Deo placita cogitare iuſtum virum aſſerit, ea tamen ipſa, ab eo conſiderari pronunciat, cùm ait: *Labia iuſti conſiderant placita.* Et Dauid beatum cùm dixiſſet hominem, qui non abiit in conſilio impiorum, ſubiungit: *Sed in lege Domini meditatur die ac nocte.* Et alibi: *Et meditabar in mandatis tuis.* Et: *Lex tua meditatio mea eſt.* *Tertia regula.* *Pſalm. 88.* *Prouerb.9.* *Pſalm.1.* *Pſalm. 118.*

Quarta regula eſt ſibi, ſuiſque cogitatis non multùm tribuere: *Ne innitaris*, inquit Sapiens, *prudentiæ tuæ.* Quod maximè faciendum eſt, cùm de rebus propriis agitur. in huiuſmodi enim deliberationibus, & facilius, & periculoſius erratur, præſertim, cùm obſtinatè in ſententia perſiſtitur. quod vitium inſectatur acerrimè S. Bernardus his verbis: *Lepra*, inquit, *proprij conſilij eò pernicioſior eſt, quò magis occulta, & quantò plus abundat, tantò ſibi quiſque ſanior eſſe videtur. hac illorum eſt, qui zelum habent Dei, ſed non ſecundum ſcientiam, ſequentes errorem ſuum, & obſtinati in eo, ita vt nullis velint conſiliis acquieſcere. hi ſunt vnitatis diuiſores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes ſibi, & magni in oculis ſuis, ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere, & quæ maior ſuperbia, quàm vt vnus homo toti congregationi iudicium ſuum præferat, tanquam ipſe ſolus Spiritum Dei habeat? Idololatriæ ſcelus eſt non acquieſcere, & quaſi peccatum ariolandi repugnare. Eant nunc, qui ſe faciunt religioſiores aliis, qui non ſunt ſicut cæteri hominum, ecce arioli, & idololatræ facti ſunt.* *Quarta regula* *Prouerb. 3.* *De reſurrectione, Serm.3.* *1. Reg. 15.*

Quinta regula, in rebus grauibus adhibendi ſunt in conſilium alij. ſiquidem ſapientia de ſe ait apud Salomonem: *Ego ſapientia habito in conſilio, & eruditis interſum cogitationibus.* Magna autem cura ponenda *Quinta regula* *Prouerb.8.*

eſt

Eccleſ. 6. eſt in conſiliariis deligendis: *Multi*, inquit Sapiens, *ſint tibi amici, vnus*
Epiſt. 42. *autem ſit tibi conſiliarius de mille.* Qua de re S. Bernardus ſic præcipit: *Ad*
conſilium ſoli eligantur, qui & prudentes eſſe videantur, & beneuoli. abſque pru-
dentia, & beneuolentia non ſunt perfecta conſilia. propterea Dominus, & impru-
dens diſcipuli, & fratrum infidele conſilium refutabat. reſpondens improuido; non
Marc. 6. *ſapis quæ Dei ſunt, & maleuolis; vos aſcendite ad diem feſtum hunc.* quo loco e-
Ioan. 7. tiam illud obiter aduertẽdum. S. Bernardo eundem eſſe beneuolum,
quĩ fidelis ſit, & contrà. Quàm alia multa, ex hiſce conſilij regulis
conſequãtur, facilè intelliget per ſe proficiens. nobis ad reliqua per-
gendum eſt, cap. 22. plura dicturis.

Secundus gradus. Secundus gradus prudentiæ ſpiritualis eſt rectè de iis omnibus,
quæ in conſilium allata fuerint diiudicare. quæ propriè diſcretio eſt,
qua diſcernuntur vera à falſis, certa à dubiis, inutilia ab vtilibus, in-
tempeſtiua ab opportunis, honeſta ab inhoneſtis, iucũda à triſtibus,
bona denique à malis, & inter hæc, quæ magis, minuſue bona, & quæ
loco, tempori, perſonæ, rei agendæ magis minuſue conueniant: nec
quid ſolùm, ſed quantum, & quatenus in vnaquaque re ſtatuendum,
& progrediendum ſit. Quam rem amplè Albertus Magnus proſecu-
In paradiſo animæ, cap. 34. tus eſt. *Diſcretio*, inquit, *vera eſt prudenter iudicare inter creatorem & creatu-*
ram, quid ſit creator, & quid creatura. Item quid ſit bonum, quid melius, quid o-
ptimum, quid malum, quid peius, quid peſſimum. quantum bonum ſit appetẽdum,
quantum malum deteſtandum. Item quantam reuerentiam debeat homo ſuperio-
ri, quantam clementiam inferiori & compaſſionem, qualem ſocietatem æquali:
qualiter debeat ſe habere ad mortuos, qualiter ad viuos, qualiter ad prædeceſſores,
qualiter ad ſucceſſores, qualiter ad amicos, vt diligantur in Deo, qualiter ad inimi-
cos, vt diligantur propter Deum, qualiter coram Deo occultè, qualiter coram ho-
mine manifeſtè: quæ refectio carni, quæ ſpiritui impendenda ſit: quibus veſtibus in-
duendum: quando comedendum, quando bibendum, quando abſtinendum, & quã-
tum, & à quibus cibis: quando vigilandum, quando dormiendum, & quantum, &
quamdiu: quando orandum, quando flendum, quando aliquod opus faciendum:
quomodo ſe habendum ad laudem, quomodo ad reprehenſionem, quomodo loquen-
dum, quomodo tacendum, & quando, quantum, & de quibus cauſis, cum quibus,
quo loco, quo tempore: quando accipiendum, quando retinendum, quando largien-
dum, & quantum, & quibus, & quo tempore. De omnibus his ordinatè & pruden-
ter diiudicare eſt vera diſcretio. Hæc virtus eſt magiſtra omnium virtutum, ſtatuẽs
omnibus modum & ordinem. vbi autem diſcretio non eſt, ibi charitas non ſeruat
ordinem, nec modum.

Diſcretionis autem neceſsitatem, & vtilitatem maximam eſſe, Pa-
Collat. 2. cap. 4. tres docent: *Tam beati Antonij, quàm vniuerſorum*, ait Caſsianus, *ſententia*
definitum eſt, diſcretionem eſſe, quæ fixo gradu intrepidum hominem perducat ad
Deum,

Deum, prædictaſq; virtutes iugiter conſeruet illæſas, cum qua ad conſummationis ex-
celſa faſtigia minore poſſit fatigatione conſcendi, & ſine qua multi etiam propen-
ſius laborantes perfectionis nequiuerint culmen attingere. omnium namq; virtu-
tum generatrix, cuſtos, moderatrixque diſcretio eſt. antè verò dixerat mona- Cap. 1.
chum ſi non poſſederit diſcretionem, neceſſe eſſe velut in nocte cœca
oberrantem, non ſolùm in pernicioſis foueis, præruptiſque concide-
re; ſed etiam in planis, ac directis frequenter offendere. Quare rectè
concludunt omnes, diſcretionem magnum Dei donum eſſe, quod
non niſi Dei gratia, & magna humilitate acquiritur. proinde difficil-
limam eſſe eius adeptionem. præcepta autem, quæ de ea traduntur,
ſunt huiuſmodi, & quidem communia omnibus, qualia ſunt hæc.

Primum eſt Caſsiani: Menſuram virium ſuarum conuenit vnumquemque Primum præceptum.
noſtrum diligentius antè penſare, atq; ad eius modulum arripere quam libuerit, di- Coll. 24. cap. 8.
ſciplinam. quia quamuis omnes vtiles ſint, tamen apta cunctis cuncta eſſe non poſ-
ſunt.

Secundum præceptum eſt ſancti Bernardi: Sapientia eſt Deus, & vult Secundum
ſe amari non ſolùm dulciter, ſed & ſapienter. vnde Apoſtolus rationabile, inquit, ob- præceptum.
ſequium veſtrum. alioquin faciliimè zelo tuo ſpiritus illudet erroris, ſi ſcientiam Serm. 19. in Cant.
negligas, nec habet callidus hoſtis machinamentum efficacius ad tollendam de corde Rom. 12.
dilectionem, quam ſi efficere poſſit, vt in ea incautè, & non cum ratione ambuletur.
Et alibi: Virtus diſcretionis, abſq; charitatis feruore iacet. vt poſtea capite vlti- Serm. 23.
mo huius libri. in Cant.

Tertium præceptum ſancti Gregorij: Neceſſe eſt, vt artem quiſquis con- Tertium præ-
tinentiæ teneat, quatenus non carnem, ſed vitia carnis occidat. nam plerumq; dum ceptum.
plus iuſto caro reſtringitur etiam ab exercitatione boni operis eneruatur: vnde ne- Lib. 30. moral. cap. 14.
ceſſe eſt, vt interior homo noſter æquus quidam arbiter præſideat inter ſe & eum,
quem exterius geſtat: quatenus ei homo ſuus exterior, & ſemper ad debitum mini-
ſterium ſeruire ſufficiat, & nunquam ſuperbè libera ceruice contradicat: nec mo-
ueat, ſi quid ſuggerendo ſubmurmurat, dummodo eum ſemper ſuperpoſito calce do-
minationis premat. ſicq; fit, vt dum repreſſa vitia reniti quidem nobis patimur, &
tamen hæc nobiſcum congredi ex æquo prohibemus, nec vitia contra virtutem præ-
ualeant, nec rurſum virtus, cum vitiorum omnimoda extinctione ſuccumbat.

Quartum eſt Caſsiani: Sicut feſtinandum nobis eſt, ne appetitu corporeæ Quartum præ-
voluptatis in diſſolutionem noxiam delabamur; ita eſt eſca ſomniquè refectio hora ceptum.
legitima etiam ſi horreat, ingerenda. vtrumq; enim bellum aduerſarij factione con- Coll. 2. cap. 17.
ſurgit, & pernicioſius continentia immoderata, quàm ſaturitas remiſſa ſupplan-
tat, ab hac namque ad menſuram diſtrictionis intercedente ſalutari compunctione
conſcendi poteſt, ab illa non poteſt.

Quintum præceptum eſt ſancti Gregorij: Plerumque virtus cum indi- Quintum præ-
ſcretè tenetur, amittitur, cumq; diſcretè intermittitur, plus tenetur: nec mirum ſi ceptum.
Lib. 38. moral. cap. 6.

in incorporeis intelligimus, quod agi & in corporeis rebus videmus. Ex ſtudio namq; arcus diſtenditur, vt in ſuo tempore cum vtilitate tendatur. Quod ſi otium relaxationis non accipit feriendi virtutem, ipſo vſu tenſionis perdit. ſic aliquando in exercitatione virtus cùm per diſcretionem prætermittitur, reſeruatur, vt tantò poſt vitia valenter feriat quantò à percuſſione interim prudenter ceſſat. & his ſimilia plura. hæc exempli cauſa adferuntur.

Sextum præceptum. Sextum præceptum eſt ſancti Bernardi, & pertinet maximè ad incipientes, & religioſos. *Ne incurrat, qui currit, illuminari neceſſe eſt lumine diſcretionis, quæ mater virtutum eſt, & conſummatio perfectionis. hæc nimirum docet, ne quid nimis. at verò quia omnino rara eſt auis in terris, huius diſcretionis locum in vobis fratres ſuppleat virtus obedientiæ, vt nihil plus, nihil minus, nihil aliter quàm imperatum ſit faciatis.* & hoc quidem eorum eſt, qui aliorum imperio parent, id, quod ſequitur ad illos, qui imperant, ſpectat.

Septimum præceptum. Lib 2. de ſacerdotio. Septimum præceptum eſt ſancti Chryſoſtomi: *Non temerè ad delictorum modum & mulctam ipſam adhibere oportet, ſed tanquam coniecturis quibuſdam explorandus eſt delinquentium animus, cauendumque, ne dum conſuere vis, quod interruptum eſt, ſciſſuram deteriorem facias: ac dum eum, qui lapſus eſt, erigere, atq; emendare ſtudes, caſus ipſe maior per te reddatur.* hic lector repetat illa, quæ ſcripſimus ſuperiore libro ad extremum caput trigeſimum quintū. & recurrat ad ea quæ pòſt dicuntur de diſcretione ſpirituum, & de iudicij vſu, cap. 23.

Tertius gradus Tertius gradus prudentiæ eſt præceptio, ſiue imperium, quo magna vi, & efficacitate imperat animus ſibi, & intellectus voluntati ad ea complectenda, & perficienda, quæ poſt conſilium, ad rem agendam neceſſaria, & opportuna cenſentur. *Accidere enim ſolet,* vt ait ſanctus Thomas, *vt quod rectè iudicatum eſt, differatur, vel negligenter agatur, vel inordinatè: & ideò poſt virtutem, quæ eſt bene iudicatiua, neceſſaria eſt finalis virtus principalis, quæ eſt bene præceptiua, ſcilicet, prudentia.* Ex quibus intelligitur præcipere vi & poteſtate efficaci eſſe primam prudentis hominis actionem, munuſque præcipuum. At quam rem neceſſarium eſt magnum animi robur, quo ſuperentur omnia, quæ quo minus exequamur, quod prudentia præcipit, quodq; intelligimus eſſe faciendum, impediunt.

2. 2. quæſt. 51. art. 3 ad 3.

Prouerb. 24. *Vir ſapiens, fortis eſt, & vir doctus, robuſtus, & validus,* ait Salomon. Hac videlicet fortitudine, quia mens prudenti conſilio, rectoque iudicio inſtructa, voluntatem prorſus adigit ad parendum. neque enim præceptio hæc tam ſuaſio eſt, quàm vis, & actio, qua intellectus voluntatem mouet, vt accipiat, exequaturque mandatum, quod ipſe proponit. ad quam formandam, quia maximi momenti, & difficillima eſt, comparatum & inſtitutum diuinitùs videtur vniuerſum illud donorum

rum

rum Spiritus ſancti præſidium, quo proficientis mens adiuta, & roborata concipiat primùm proprium hominis bonum, deinde re ipſa perfici magna efficacitate iubeat. ita ſentire videtur ſanctus Gregorius, cùm ſic ſcribit: *Eſt timor Domini in mente. ſed qualis eſt iſte timor, ſi cum eo pietas non eſt? qui enim miſereri proximo ignorat, qui compati eius tribulationibus diſſimulat, huius timor ante omnipotentis Dei oculos, nullus eſt. quia non ſubleuatur ad pietatem. ſed ſæpe pietas per inordinatam miſericordiam errare ſolet, ſi fortaſſe pepercerit, quæ parcenda non ſunt. peccata enim, quæ feriri gehennæ ignibus poſſunt, diſciplinæ verbere ſunt corrigenda. ſed inordinata pietas, cùm temporaliter parcit, ad æternum ſupplicium pertrahit. vt ergo vera; & ordinata ſit pietas, ad gradum eſt alium ſubleuanda, id eſt, ad ſcientiam, vt ſciat, vel quid ex miſericordia puniat, vel quid ex pietate dimittat. ſed quid ſi ſciat, id agere, quis debeat, virtutem verò agendi non habeat? Scientia ergo noſtra creſcat ad fortitudinem, vt cùm videt, quid agendum ſit, hoc agere per mentis fortitudinem poſſit, ne timore trepidet, & pauore collapſa, non valeat bona defendere, quæ ſentit. ſed ſæpe fortitudo ſi improuida fuerit, & minus circa vitia circumſpecta, ipſa ſui præſumptione in caſum ruit. aſcendat ergo ad conſilium, vt prouidendo præmuniat omne, quod agere fortiter poteſt. ſed eſſe conſilium non poteſt, ſi intellectus deeſt, quia qui non intelligit malum, quod agentem grauat, quomodo poteſt bonum ſolidare, quod adiuuat? itaq; à conſilio aſcendamus ad intellectum. ſed quid? ſi intellectus magno acumine vigilet, & moderari ſe neſciat per maturitatem? Ab intellectu ergo aſcendamus ad ſapientiam, vt hoc, quod acutè intellectus inuenit; ſapientia maturè diſponat.* *Homil. 19. in Ezech.*

De electione.

CAPVT X.

ELECTIO actio quidem voluntatis eſt, ſed Prudentiæ proles, eiuſque actionibus ita complicata, vt ſine bona electione nulla ſit prudentia, & ſine prudenti conſilio rectoque iudicio, nulla ſit electio. Quare in ſyllogiſmo, quem appellant prudentiæ, principia ſunt conſilium, & iudicium. quorum priore inuenimus, quæ nobis ad præſtitutum finem adipiſcendum conferunt, poſteriore verò iudicamus, quæ ex multis propoſitis eligi debeant. Clauſula verò, & concluſio eſt voluntatis electio, qua volumus, & appetimus ea, quæ certa ratione didicimus vſui noſtro inſeruitura. quibus accedens rationis, & prudentiæ præceptum, vltimam quaſi manum imponit actioni humanæ, vt nihil ſuperſit aliud quàm

executio. quare actionis humanæ anima electio eſt. hæc autem libera eſt: propterea vt rectè ſanctęque exerceatur, magnoperè proficienti laborandum eſt, idque in omnibus, quæ ſub electionem cadere poſſunt. quæ in primis ſunt illa, quæ dubia ſunt, & incerta, & in quibus videlicet ambigimus, quid à nobis fieri velit Deus.

De hac re B. Pater Ignatius, ante quem, nullus, quod ſciam, ex inſtituto argumentum hoc tractauit. Eius ego veſtigiis inſiſtens colligam, quæ apud Patres ſparſa, diſiectaue reperero.

Ponatur autem tanquam fundamentum, nihil aliud proficienti propoſitũ eſſe debere, dum deliberat, quam vnam Dei voluntatem, & gloriam. ad quam cognoſcendam ſe omni ſtudio, præſertim verò bonis actionibus, inter quæ ſint etiam aliqua ſeuerioris pœnitentiæ

Rom. 12. opera cõparare debet. *Obſecro vos,* inquit Apoſtolus, *fratres, per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum, & nolite conformari huic ſaculo, ſed reformamini in nouitate ſenſus veſtri, vt probetis, quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* Ex quibus ſimul intelligitur illud, proficienti voluntatem quidem Dei quærendam eſſe, ſed perfectam, ſemperque illi in optatis eſſe debere Dei gloriam maiorem, ad quam tanquam ad vnum ſcopum dirigat omnem conſultationem & deliberationem ſuam.

Ad hunc præclariſsimum, & omnium optabiliſsimum finem conſequendum præparandus inprimis eſt animus expiatione peccatorum, & conſcientiæ munditia. nam non ſolùm non illuſtrat Deus ſupernaturali lumine mentem peccatis obnoxiam, ſed auerſatur, nec ſe illi docendo coniungit, ſed eam potius proſequitur odio, & vt indignam gratiæ ſuæ donis, craſsis illis peccatorum tenebris obuolutam relinquit. Et ſi quod aliquando ex infinita miſericordia Dei accidit, hominis peccatoris anima, ita diuinæ voluntatis cognitiõe completur, vt perſpicuè videat, quid ſibi ſit agendum, eadem peccatorum laqueis irretita tenetur, ne poſsit, quod intelligit re ipſa præ-

Homil 31. in Euangel. ſtare. Quod copioſè tractans S. Gregorius ſic ait: *Vocat, ſed non erigit, quando per eius gratiam illuminamur, ſed exigentibus noſtris meritis adiuuari nõ poſſumus: plerunque enim videmus quæ agenda ſunt, ſed opere, non implemus, nitimur, & infirmamur. mentis iudicium rectitudinem conſpicit, ſed ad hanc operis fortitudo ſuccumbit. quia nimirũ iam de pœna peccati eſt, vt ex dono quidem poſſit bonũ conſpici, ſed tamen ab eo, quod aſpicitur, contingat per meritum repelli. Quod damnum ex quocunq; peccato quidem, ſed ex eo maximè proficiſcitur, quod aliqua conſuetudine iam inueterauit.* Ob id ſubiungit idem S. Gregorius: *Vſitata etenim culpa obligat mentem, vt nequaquam ſurgere poſsit ad rectitudinem. conatur,*

tur, & labitur, quia vbi ſponte diu perſtitit, ibi, & cùm voluerit, coacta cadit. bene de hac noſtra incuruatione, ex typo humani generis per Pſalmiſtam dicitur, incuruatus ſum, & humiliatus ſum vſquequaque. contemplatus namq; quod ad ſupernam lucem intuendam homo conditus fuerat, ſed peccatis exigentibus foras miſſus mentis ſuæ tenebras ſecum portat, ſuperna non appetit, infimis intendit; cæleſtia nequaquam deſiderat, terrena ſemper in animo verſat. hoc quod de ſuo genere doluit, in ſe ipſo exclamauit, dicens, incuruatus ſum, & humiliatus ſum vſquequaque: contemplationem namque cæleſtium perdens, ſi ſola carnis homo neceſſaria cogitaret, incuruatus, & humiliatus eſſet, ſed tamen vſquequaque non eſſet. quem ergo à ſupernis cogitationibus non ſolùm neceſſitas deiicit, ſed etiam voluptas illicita ſternit, non ſolùm incuruatus, ſed vſquequaque incuruatus eſt. Pſalm. 118.

Hanc ob cauſam ante omnem de re graui conſultationem, conſultiſsimum homini eſt, confeſsionem peccatorum magna animi contritione, & firmo emendationis ſuæ propoſito inſtituere, purumque ſe ac integrum, quoad fieri poterit ſiſtere præſentiæ Dei, quem conſulturus eſt. Ad hæc porrò omnia nulla expeditior via eſt, quàm in ſecretiorem aliquem, priuatumque locum ſecedere ſub diſciplina ſpiritualis alicuius Patris, multoque magis in eundem ſeceſſum afferre animum vacuum ab omni cura, terrenaq; ſolicitudine, quod etiam ſcriptum reliquit ex parte aliqua S. Gregorius, cùm ait: *Dum ad ea, quæ foris ſunt per ſollicitudinē vigilamus, interna & ſpiritualia nō ſentimus. Repulſio itaque terrenæ curæ, præparatio eſt noſtra ad perceptionem ſupernæ gratiæ: quia in electis, eo fit vberior infuſio diuini muneris, quo mens fuerit purior per cuſtodiam internæ meditationis.* Et alio loco: *Intentioni*, inquit, *animæ ſi exterior euagatio clauditur, interior ſeceſſus aperitur: nam quò extra ſe ſpargi propter diſciplinam mens non poteſt, eò ſuper ſe tendere per proſpectum poteſt. quia & in altum creſcere arbor cogitur, quæ per ramos diffundi prohibetur, & cùm riuos fontis obſtruimus, fluenta ſurgere ad ſuperiora prouocamus.* Lib. 2. in 1. lib. Regum, cap. 3. Lib. 10. moral. cap. 9.

Nihil eſt autem magis neceſſarium ad deliberationem ſanctè inſtituendam, quàm ſi præſertim eo tempore, quo deliberatio habetur, deliberantis animus ab omni perturbatione ſit liber, & quantum fieri poteſt ſolutus & quietus. *Quare*, inquit idem S. Gregorius, *reſtringenda ſub ratione poteſtas, ſiue mens eſt, nec quicquam agendum priuſquam concitata ad tranquillitatem mens redeat: nam commotionis tempore, iuſtum omne putat, quod fecerit.* ob quam rem, ſcribit Mediolanenſibus Clericis, vt in deſignando Antiſtite, *nullus neglecta vtilitate communi ſuo lucro proſpiciat; ne ſi quiſquam propria commoda appetit, friuola æſtimatione fallatur, quia nec libero iudicio præferendam ſibi perſonam examinat mens, quam cupiditas ligat. Supercecidit, ait Propheta, ignis, ſcilicet paſsionis animum incendentis,* Lib. 8 Regiſtri epiſt. 12. Lib. 2 Regiſtri epiſt. 68. Pſalm. 57.

& non viderunt ſolem. cæcata enim cupiditatibus mens, præſentem lucem veritatis minimè intuetur.

Electioni proficientis ſubiecta materia, vel eſt ipſe totius vitæ ſtatus, vel alia aliqua res, quæ digna ſit, vt in conſultationem eius veniat. qualis fuit, quam aliquando apud ſe habebat S. Hieronymus, an monachum profeſſus Romæ, vel in Patria, vel Bethlehem potius vitam traduceret, & plerique ſancti viri creati Epiſcopi, an Epiſcopatũ ſuſcipere & inire deberent, relicta priuata viuendi ratione, deniq; vitæ certo ſtatu ſtabilito, quas nã debeat proficiens ſibi leges ponere, vt ex Dei voluntate, & perfectionis norma eundem perpetuò teneat.

Prior electio. Vniuersè autem loquendo, duplex eſt electionis ratio. prior eſt, quando voluntatem hominis diuina virtus ſic impellit, vt tollatur omnis dubitatio, quò minus ſequatur impulſum illum, ſiue id repentè fiat, ſiue antecedente ſpirituali aliqua, internaque motione ſpirituum diuerſorum, de quibus pòſt loquemur. quod accidiſſe, certum eſt, ſanctis Matthæo, & Paulo Apoſtolis, cùm ad Chriſti Apoſtolatum vocati diuinitùs ſunt. & aliis quotidie contingit, qui à mundi periculis in tranquillum alicuius religioſæ familiæ portum à Deo hoc modo perducuntur.

Poſterior electio. Poſterior electionis ratio eſt, cùm vacuo ab omni perturbatione animo homo vires mentis liberè exercet, & ſolius Dei gloriæ, propriæque ſalutis ratione habita, rem, de qua deliberat ſuis ponderibus, in vtramque partem diligenter examinat. tandemque rebus omnibus accuratè diſcuſsis, & oratione ad Deum religiosè facta, ſtatuit quod ſibi in ea re faciendum ſit: vel etiam omiſſa longiore diſputatione, via compendiaria ad idem peruenit, attentè primùm cogitans, quid in ea re, mortis in articulo poſitus, aut ante Dei tribunal conſtitutus feciſſe ſe vellet, deinde mox decernens, ſe illud ipſum omnino facturum. quæ omnia exemplis quibuſdam ab antiquitate petitis explicanda nunc breuiter ſunt.

De quibuſdam electionis prioris exemplis.

CAPVT XI.

In Vita S. Ant. In Vita S. Hil. In Vita S. Franciſci. ELECTIONIS illius, quæ repentè fit, præter Apoſtolicas vocationes exempla perſpicua ſunt vocatio S. Antonij, & S. Hilarionis apud S. Hieronymum, & fortaſsis etiam S. Franciſci apud S. Bonauenturam, & aliæ multæ, quę in hiſtoriis ſacris paſsim legentibus occurrunt, ad quod genus ſpectant

etiam

etiam electiones aliæ repentinæ non ad vitæ ſtatum pertinentes, ſed ad graues alias aliquas actiones obeundas, ad quas ſuo inſtinctu Deus hominem aliquando mouet, vt Danielem ad innocentis Suſannæ defenſionem. Paulum ad Hieroſolymam adeundam, etiam cum vitæ diſcrimine, ad Cæſarem appellandum, & aliæ multæ.

Daniel. 13.
Actor. 20. & 25.

Electioni autem, quam antecedunt, & pariunt experimenta ſpirituũ diuerſorum cum magna animi commotione, & feruore, nullum haud ſcio, an inueniatur exemplum magis congruens, quàm quod de ſua conuerſione, ad Demn, & vitæ ſtatum perfectiorem narrat S. Auguſtinus per multa capita ſuarũ Confeſsionum: ex quibus, quæ ad id pertinent verba, ſic deſumpſimus: *Sed vbi*, inquit, *homo tuus Simplicianus de Victorino iſta narrauit, exarſi ad imitandum.* Et pòſt: *Cui rei* (hoc eſt, vacandi tibi) *ſuſpirabam ligatus non ferro, ſed mea ferrea voluntate: velle enim meum tenebat inimicus. & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me. voluntas autem noua, quæ mihi eſſe cœperat, vt te gratis colerem, fruiq; te vellem Deus ſola certè iucunditas, nondum erat idonea ad ſuperandam priorem vetuſtate roboratam. Ita duæ voluntates, vna vetus, alia noua, illa carnalis, alia ſpiritũalis, confligebant inter ſe, atq; diſcordando diſsipabant animam meam. ſic intelligebam meo ipſo experimento id, quod legebam: quomodo caro concupiſceret aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. ego quidem in vtroq;, ſed magis in eo, quod in me approbabam, quàm in eo, quod in me improbabam. ibi enim magis iam non ego, quia ex magna parte id patiebar inuitus, quod faciebam volens. ſed tamen conſuetudo aduerſus me pugnacior ex me facta erat, quoniam volens, quò nollem perueneram, & quis iure contradiceret, cùm peccantem iuſta pœna ſequeretur? & non erat iam vlla excuſatio, qua videri mihi ſolebam, propterea nondũ me contempto ſæculo ſeruire tibi, quia incerta mihi eſſet perceptio veritatis: iam enim & ipſa certa erat, ego autem adhuc terra obligatus, militare tibi recuſabam. & impedimentis omnibus ſic timebam expediri, quemadmodum impediri timendũ eſt. Ita ſarcina ſæculi veluti ſomno aſſolet dulciter premebar, & cogitationes, quibus meditabar in te, ſimiles erant conatibus expergiſci volentium, qui tamen ſuperati ſoporis altitudine remergũtur. & ſicut nemo eſt, qui dormire ſemper velit, omniũq; ſano iudicio vigilare præſtat, differt tamen plerumq; homo ſomnum excutere, cùm grauis torpor in membris eſt, eumq; iam diſplicentem carpit libentius, quamuis ſurgendi tempus aduenerit; ita certum habebam eſſe melius tuæ charitati me dedere, quàm meæ cupiditati cedere, ſed illud placebat, & vincebat; hoc libebat, & vinciebat. non enim erat, quod tibi reſponderem, dicenti mihi ſurge, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. & vndique oſtendenti vera te dicere; non erat, quid reſponderem veritate conuictus, niſi tantùm verba lenta, & ſomnolenta. modò, ecce modò, ſine paululum. Sed modò & modò non habebant modum, & ſine paululum in longum ibat. Fruſtrà condelectabar legi tua, ſecundum interio-*

Lib. 8. Confeſſionum, cap. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. & 12.
Galat. 5.
Epheſ. 5.

interiorem hominem, cùm lex alia in membris meis repugnaret legi mẽtis meæ, & captiuum me duceret in lege peccati, quæ in membris meis erat. lex enim peccati eſt violentia conſuetudinis, qua trahitur & tenetur etiam inuitus animus, eo merito, quo in eam volens illabitur.

Hæc S. Auguſtinus ſcribit de pugna interiori, quã in ſe ipſo experiebatur: cùm nondum ſolutus eſſet cura carnis, & vxoris ducendæ: cui ſe maximè deuinctum propter inueteratã conſuetudinẽ peccati ingemiſcebat. nec tamen ea ſe expedire, aut volebat, aut poterat. narrat deinceps, qua occaſione illa etiã vincula reuulſerit Deus, eamque fuiſſe rerum à S. Antonio præclarè, & ſanctè geſtarũ narrationẽ à Potitiano in ſermonẽ adductam: deinde cõmemorationem Monaſteriorum, & multorũ Dei ſeruorum in illis caſtiſsimè degentium, quorum adhuc notitiã habebat nullã ea tempeſtate Auguſtinus. poſtremò conuerſionem; quorundam imperatoris familiariũ, qui antedictis exemplis, ad continentiã, & perfectionem vehementer incitati, nuncium illico mundo ſponſis etiã, quibuſcũ iam fecerãt ſponſalia, remiſerũt. Pergit tũc ille ſic: *Narrat hæc Potitianus, tu aũt Domine inter verba eius retorquebas me ad meipſum; auferẽs me à dorſo meo, vbi me poſuerã; dùm nollem me attẽdere, & conſtituebas me ante faciẽ meam, vt viderẽ quàm turpis eſſem, quàm diſtortus, & ſordidus, maculoſus, & vlceroſus. & videbã & horrebam, & quò à me fugerẽ, non erat. & venerat dies in quo nudarer, & increparet me conſcientia mea. vbi es lingua? nempe tu dicebas, propter incertũ verum nolle te abiicere ſarcinã vanitatis. Ecce iam certũ eſt, & illa te adhuc premit, humeriſq; liberioribus pennas accipiunt, qui neq; ita inquirendo attriti ſunt, nec decẽnio, & amplius iſta meditati. ita rodebar intus, & confundebar pudore horribili vehementer, cùm Potitianus talia loqueretur. terminato autẽ ſermone & cauſa, qua venerat, abiit ille, & ego ad me, quæ nõ in me dixi? quibus ſententiarũ verberibus nõ flagellaui animã meã, vt ſequeretur me conantẽ poſt te ire? & renitebatur, recuſabat, & nõ ſe excuſabat. conſumpta erant, & conuicta argumẽta omnia, remãſerat muta trepidatio, & quaſi mortẽ reformidabat reſtringi à fluxu conſuetudinis, quo tabeſcebat in mortẽ.*

Lib. 8. cap. 7.

Cap. 8.

Tum in illa grandi rixa interioris domus meæ inuado Alipiũ, & exclamo, quid patimur? quid eſt hoc, quod audiſti? ſurgunt indocti, & Cælũ rapiunt, & nos cum noſtris doctrinis ſine corde, ecce vbi volutamur in carne, & ſanguine. an quia præceſſerunt, pudet ſequi? & non pudet nec ſaltẽ ſequi? Dixi neſcio quæ talia, & abripuit me ab illo æſtus meus, cùm taceret attonitus intuens me: neq; enim ſolita ſonabam: pluſq; loquebantur animũ meum frons, genæ, oculi, color, modus vocis, quam verba, quæ promebam. Hortus quidam erat hoſpitij noſtri, quo nos vtebamur, ſicut tota domo. illuc me abſtulerat tumultus pectoris, vbi nemo impediret ardentem litem, quam mecum aggreſſus eram, donec exiret, qua tu ſciebas. Ego autem non, ſed tantùm inſaniebam ſalubriter, & moriebar vitaliter, gnarus quid mali eſſem,

eſſem, & ignarus quid boni poſt paululum futurus eſſem. abſceſſi ergo in hortum, & Alipius pedem poſt pedem. Sedimus quando potuimus remoti ab ædibus. Ego fremebam ſpiritu indignans turbulentiſſimá indignatione, quod non irem in placitum & pactum tecum Deus meus, in quo eundum eſſe, omnia oſſa mea clamabant.

Sic ægrotabam, & excruciabar accuſans memetipſum ſolito acerbius nimis ac voluens, & verſans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum, qui iam exiguo tenebar, ſed tenebar tamen. & inſtabas tu in occultis meis Domine ſeuera miſericordia, flagella ingeminans timoris, & pudoris. dicebam apud me intus: ecce modò fiat, modò fiat, & cum verbo iam ibam in placitum. iam penè faciebam, & non faciebam: nec relabebar tamen in priſtina, ſed de proximo ſtabam, & reſpirabam, & item conabar, & paulò minus ibi eram, & paulominus iam attingebam, nec tenebam, hæſitans mori morti, & vitæ viuere. punctum ipſum temporis quo aliud futurus eram, quanto propius admouebatur, tanto ampliorem incutiebat horrorem, ſed non recutiebat retrò, nec auertebat, ſed ſuſpendebat. retinebant me nugæ nugarum, & vanitates vanitatum antiquæ amicæ, & ſuccutiebant veſtem meam carneam, & murmurabant, dimittis nos? & à momento iſto non erimus tecum vltra in æternum. quas ſordes ſuggerebant? quæ dedecora? & audiebam eas longè minus, quàm dimidius à dorſo muſſitantes, & diſcedentes furtim vellicantes, vt reſpicerem, cùm diceret mihi conſuetudo violenta, putá'ſne ſine iſtis poteris? Sed iam tepidiſſimè hoc dicebat. Aperiebatur enim ab ea parte, qua intenderam faciem, & quò tranſire trepidabam caſta dignitas continentiæ honeſtè blandiens, vt venirem, neque dubitarem, & extendens ad me ſuſcipiendum, & amplectendum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum. ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines anus. irridebat me irriſione exhortatoria, quaſi diceret, tu non poteris, quod iſti, & iſtæ? an verò iſti, & iſtæ in ſemetipſis poſſunt, ac non in Domino Deo ſuo? Quid in te ſtas, & non ſtas? proiice te ſecurus in eum, noli metuere, non ſe ſubtrahet, vt cadas. proiice te ſecurius, excipiet te, & ſanabit te. Ita controuerſia in corde meo, & Alipius affixus lateri meo. Cap.11.

Vbi verò à fundo arcano alta conſideratio contraxit, & congeſſit totam miſeriam meam in conſpectum cordis mei, oborta eſt procella ingens, ferens ingentem imbrem lacbrymarum, & vt totum effunderem cum vocibus ſuis, ſurrexi ab Alipio, & ſucceſſi remotius, quàm vt poſſit mihi oneroſa eſſe etiam eius præſentia. manſit ille vbi ſedebamus nimiè ſtupens. Ego ſub quadam fici arbore ſtraui me neſcio quomodo, & dimiſi habenas lacbrymis, & proruperunt flumina oculorum acceptabile ſacrificium tuum, & non quidem his verbis, ſed in hac ſententia multa dixi tibi, & tu Domine vſque quò? vſque quò Domine iraſceris in finem, ne memor fueris iniquitatum noſtrarum antiquarum; quamdiu, quamdiu cras, cras. Quare non modo? Quare non hac hora finis turpitudinis meæ? Dicebam hæc, & flebam amariſſima contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis, tolle, lege. tolle lege. Itaque concitus redij ad eum locum, vbi ſedebat Alipius: ibi enim Cap.12.

poſueram codicem Apoſtoli, cùm inde ſurrexeram. Arripui, aperui,& legi in ſilentio capitulum, quò primum coniecti ſunt oculi mei: Non in commeſſationibus,& ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis,non in contentione & æmulatione, ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis prouidentiam ne feceritis in deſideriis.nec vltra volui legere,nec opus erat.Statim quippe cum fine huius ſententiæ,quaſi luce ſecuritatis infuſa cordi meo,omnis dubitationis tenebræ diffugerunt.

Rom 13.

Hanc deliberationem paulò pòſt Deo acceptam refert Auguſtinus,ſe ipſum Deo in holocauſtum offerens adhibitis verbis Pſalmi: *Dirupiſti Domine vincula mea,tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini inuocabo.*

Lib 9. Confeſſ. cap.1. Pſal.115.

Huic conuerſioni S.Auguſtini ſimilis extitit Conuerſio B.P.Ignatij Fundatoris ordinis noſtri, quod attinet præſertim ad diuerſorum ſpirituum antecedentem commotionem, vt latè proſequuntur eius vitæ ſcriptores. Alia poſſent non diſsimilia exempla proferri, & verò quotidie accidunt huiuſmodi conuerſiones: ſed ad alia producenda veniendum eſt, quibus illuſtretur poſterior electionis ratio.

Ribad.lib.1.c.2. Maffeius lib.1. cap.2.

Non eſt tamen prætermittendum illud, quod in hiſtoria conuerſionis S.Auguſtini obſeruatione etiam dignum videtur.Alipium Auguſtino veluti magiſtrum ſpiritus aſsiſtentem, illum non deſerere, quod eſt beneuolentiæ,non tamen vrgere,quod eſt prudentiæ.ſinere Deum cum Auguſtino agere per ſe ipſum, quod ſcientiæ huius ſpiritualis primum principium eſt,obſeruare tamẽ perturbationum eius motus,vt in tempore conſilium dare poſsit, denique quod poſtea ſequitur,infirmum in fide ſuſcipere,quod eſt maximæ charitatis,& caput ad certam victoriam.

Exempla poſterioris rectè eligendi rationis.

CAPVT XII.

POSTERIOR eligendi ratio eſt ea, vt diximus, quæ vtriuſque partis argumentis examinatis adhæret illi, quam diuino lumine illuſtrata mens intelligit, diuinæ gloriæ, ac ſaluti propriæ magis conſentaneam eſſe.Huius generis illa fuit qua Theodorus Monachus lapſus S.Chryſoſtomo hortatore, ſanitati, & Monaſticæ exercitationi reſtitutus eſt. ita enim ſcribit Sozomenus: *Erat Theodorus Scripturæ ſacræ, ac reliquæ tum Oratorum,tum Philoſophorum diſciplinæ ſatis peritus. & ab initio quidem cùm in ſacras leges incidiſſet,& cum ſanctis viris conuerſaretur, hoc vitæ genus approbabat, ac ſeculare damnabat.ſed in eodem hoc propoſito non perſtitit: verùm pœnitentia ductus, ad aliam vitæ conſuetudinem perductus fuit.Et quod eſt conſentaneum,contrariis argumen-*

Lib 8. Eccleſ. hiſt.cap.2.

tis

tù propoſitum ſuum ornans ex veterum exemplis (erat enim variæ lectionis) in vrbem reuerſus eſt, conducibilius id ſibi fore, ſua opinione ſtatuens, quo ipſe potiri concupiſcebat. Ioannes Chryſoſtomus igitur, intellecto quod ille negociis mundanis iam implicaretur, & in matrimonio contrahendo occupatus eſſet, epiſtolam tum verbis, tum ſententiis diuiniorem, quàm vt ea mens humana capiat, ad illum conſcriptam tranſmiſit. Ille verò, vbi in eam incidiſſet, pœnitentia ductus fuit, ac rurſus facultatibus relictis, & nuptiis abdicatis Ioannis conſilio ſaluatus, ad Philoſophicam vitam regreſſus eſt.

Hæc ea epiſtola eſt, quæ ſecunda inſcribitur ad Theodorum lapſum, cuius hoc eſt argumentum.

Primum S. Pater flagitij grauitatem proponit, idq́; tribus rationibus. quòd ſe ex fratrum numero ſponte deleuerit, quòd negligendo calcauerit quidquid ante de pectore Chriſto ſpoponderat, quòd militiam ſpiritualem deſeruiſſet. Deinde quaſi leniorem reddens hanc culpam lapſus præ obſtinatæ voluntate non reſipiſcendi, illum pulcherrimis ſimilitudinibus animat, vt reſurgat, athletæ, militis, nautæ: nam neque tam graue eſt athletæ cecidiſſe, quàm iacere deiectum; nec tam reprehenditur miles, qui de prælio reuertitur vulneratus, quàm qui turpiter arma depoſuit, ne amplius vulneretur: nec tam irriſione dignus eſt nauta, qui ſemel naufragio facto, naui & mercibus ſit ſpoliatus, quàm qui ob id deſperatione concepta, nauigare deſiſſet. addit exemplum etiam martyrum quorundam, quibus non tam turpe fuit ſemel Chriſtum negaſſe, quàm poſtmodum mutato conſilio, ſe ſe tormentis obieciſſe glorioſum. Poſt hæc quaſi cauſſam reddens eius lapſus, ex ea, & vires addendi, & cohortandi argumentum ſumit. nam nihil ſanè mirum eſt, ipſum dum pugnaret, vulneratum fuiſſe, proprium enim eſt fortiſſimi cuiuſq́; militis, dum pertinacius hoſtes inſequitur, aut cadere, aut vincere. neque verò illi valde vitio verti debere, ſi dum ſubitò ſerpentem occiſurus aggreditur, minimè morſum tatri dentis euaſerit. nam ſi conſtantior redeat, & paululum corde confidat, non modò poſſe impreſſi vulneris veſtigia repentè delere, ſed etiam caput ſcelerati anguis extinguere. Poſtea cogitationem quandam, quæ illum retardare poſſe videbatur, amouet. terreri enim poterat Theodorus, quominus pugnam repeteret, quod in initiis, quando & animus videtur eſſe maior, & audacia promptior, cecidiſſet: ait enim id aſtutiſſimi hoſtis conſilio factum, qui inuictum debellatorem ſibi increſcere ſentiens, occupare feſtinauit. quo loco ei reuocat in memoriam admirabilium ſigna virtutum, quæ ſuæ conuerſionis initio ediderat: verùm nihil profeciſſe Diabolum, imo etiam tanquam inexpertum magnoperè, malè negocium ſuum geſſiſſe. nam ſi redire ad pugnam velit, id tantùm effectum priore caſu, vt fortior reſurgeret. etenim vt è portu ſoluenti mercatori ad merces emendas occurrens pirata, id tantùm efficit vt è commerciis reuertens, tutus euadat. ac ſicut qui leonem ad pugnam prouocatum leuiter feriit, effecit ſæuiorem in ſui perniciem, ſic Diabolus priore illo caſu Theodorum magis ad certamen animarit, quàm debilitarit.

His addit egregium dictum è media Philoſophia, atque hominum natura petitum, lubricum eſſe natura genus mortalium; verùm, vt facilè cadit, ita & velociter ſurgere. ad quod confert Dauidis exemplum. qui tametſi duplex ab hoſte vulnus acceperat: nam & adulterij & homicidij crimen perpetrauit, non tamen ideo tertiò ſe ipſe percuſsit, ſed mox, ad medicum conuolauit, oportuna medicamenta plagis impoſuit, lachrymas, preces, peccatorum confeſsionem. quibus rebus effecit non ſolùm, vt ad priſtinam dignitatem rediret, verùm etiam Salomonis vitia obumbraret, quem ſpoliari omni dignum imperio ſuorum contemplatione meritorum texit.

Hunc in modum, priore impedimento amoto, ad aliud maius euertendum, aggreditur. nam cùm ſe ſe eloquentia ſtudiis Theodorus dediſſet, magnámq; in iis laudem conſecutus eſſet, durum videbatur omnes illos labores inanes reddere: & cùm fructus colligendus eſſet, alio animum vocare: praclaram eſſe ſpeciem tribunalium, illuſtrem fori gloriam, immenſi fructus & pretij coronas & palmas, quæ ex illa arena reportarentur. ſed quis ſe hac cogitatione decipi ſinat, cùm ſibi ponit ob oculos Chriſti iudicium, atque tribunal? iſte, qui nunc à nobis contemnitur, nos ſine dubio iudicabit. deinde coram hoc Iudice, atq; ante hoc tribunal excuſationes omnes illas, quibus ſe tueri poſſet Theodorus examinans, quàm inanes ſint, & futiles, oſtendit. Tum nihil in hoc ſæculo beatum, nihil optabile demonſtrans, immò miſera potius omnia, & fugienda, nihil excelſius docet humilitate, in qua, quoniam requieſcit Deus, ideo omnibus rebus dominatur.

Hinc ad religioſæ vitæ laudes conuerſus, eam inſtar rupis excelſæ ait eſſe, è qua turbidos mundi fluctus, fœda naufragia, extinctorum cadauera ſecuri ipſi proſpiciamus.

Ad extremum nullum eſſe poſt hanc vitam pœnitentiæ locum egregio athletarum exemplo declarans, quibus egreſsis è ſtadio, ac ſpectaculis ex more finitis, nullus datur luctam repetendi locus; quamdiu verò in ſtadio ſunt, ſemper licet ſperare palmam; docet, quanto in pretio vita hæc ſit habenda, non alia de cauſſa, niſi, vt maligni Dæmonis gladium eiuſq; violentos impetus retundamus; atque in hunc modum nobis victoriæ palmam glorioſè comparemus.

Nuptiarum igitur & religioſæ vitæ rationibus diligenter collatis, Theodorus mortificationem prætulit voluptati, & repudiato ſæculo, & thalamo, clauſtrum repetiit, in quo ita religioſè, & ſanctè vixit, vt Mopſueſtiæ poſtea in Cilicia Epiſcopus creatus ſit.

Epiſtol. ad Demetriadem de virg. ſeruan.

Eiuſdem electionis exemplum ſuppeditat nobis S. Hieronymus, cùm deliberationem ſeruandæ virginitatis nobiliſsimæ puellæ Demetriadis deſcribit: Refert primum vtriuſque teſtamenti exempla, quibus ad id inflammabatur Demetrias. Contrà deinde quomodo à tã ſancto propoſito eã remouerent, & quaſi retraherent (quod multis accidit) mundani quidam timores, ſuſpicionéſue. *Metuebat enim*, ait, *ne Auiam, matremq; offenderet, quarũ cùm incitaretur exemplo, voluntate, & ſtudiis terreba-*

terrebatur. non quòd diſpliceret eis ſanctum propoſitum,ſed quòd pro rei magnitudine optare id,& appetere non auderent. Sic tandem eam apud ſemetipſam cogitantem & ſtatuentem inducit : *Quid vltra differo?* cùm iam nuptiarum appropinquaret dies,& futuro matrimonio thalamus pararetur, ſecretò, & abſque arbitris, noctem habens pro ſolatio, talibus ſe fertur armaſſe conſiliis : *Quid agis Demetrias? cur pudicitiam tanto pudore defendis? libertate opus eſt, & audacia. quæ ſic in pace metuis, quid faceres in martyrio perpetiendo? quæ tuorum vultum ferre non potes, quomodo ſuſtineres tribunalia perſecutorum?* Et paulò pòſt : *Rumpe omnes moras, perfecta Dei dilectio foras mittit timorem. aſſume ſcutum fidei, loricam iuſtitiæ, galeam ſalutis. procede ad prælium. habet & pudicitia ſeruata martyrium ſuum. Quid metuis auiam? Quid formidas parentem? forſitan & ipſæ velint, quod te velle non credunt.* His & aliis compluribus inflammata ſtimulis omnem corporis cultum & habitum ſæcularem, quaſi propoſiti ſui impedimēta proiecit. Alia his affinia multa poſſent afferri, quæ ſtudio breuitatis omittuntur. & hæc ſatis ſunt ad electionis formulas explicandas.

Cæterùm quod attigimus aliquos breuiore compendio eodem perueniſſe, adducto videlicet ante mentis oculos mortis articulo, & poſtremi iudicij die, exemplis etiam antiquitatis illuſtratur. Siquidem S. Gregorius Nyſſenus eſt auctor, Ephrem adoleſcentem, cùm de iudicio, cogitationibus ſemper occuparetur, mundum, & quæcunque in eo ſunt, effugiſſe. *Orat. de S. Ephrem.*

Ioſaphat Regis Indorum filius (ſcribit S. Damaſcenus) cognita mortis neceſsitate, quæ omnibus ex æquo hominibus immineret, ita permotus eſt, vt accedente poſtea Barlaami ſanctiſsimi monachi perſuaſione non ſolùm ſit ad Chriſti fidem conuerſus, ſed etiam rege patre, regia, regnoque contempto in Syluas ac antra ſe abdiderit, vbi ſanctiſsimè, ſeueriſsimeque vixit. Nec aliter Carolus Mannus, Caroli Martelli Francorum Regis filius adductus eſt ad regnum fratri denunciandum, vitamque monachi traducendam. Michaël item Paphlagonus Conſtantinopolitanus Imperator, & poſteriori-bus ſeculis Vitalis Candianus Venetorum Dux, & Ioannes Picus, comes Mirandulanus, & alij. *Cap. 5. & 6. hiſt. Ioſaphat.* *Aymoinus lib. 4 cap 60.* *Zonaras 3 par. annal.* *Sabellicus. Franciſcus Picus.*

* * *

De diſcretione ſpirituum.

CAPVT XIII.

1.Cor.12. MEMINIT ſpirituum diſcretionis Apoſtolus, cùm recenſet gratias gratis datas. ex quo intelligitur, reperiri etiam poſſe in peccatoribus. nec mirum. nam conſolatio ipſa, quæ à diuino ſpiritu in mentem immittitur, peccatoribus etiam communicatur. qua de re ſic ſcriptum eſt apud Richardum de ſancto Victore : *Impij, quibus erit in futuro væ, hîc quandoque etiam intimis donis reficiuntur. Inimici Domini ait, mentiti ſunt ei, & cibauit illos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos. inimici ergo dicuntur, & tamen, non tam ex frumento, quàm ex adipe frumenti ſaturantur etiam myſtica, & interna percipientes.* Et quidem Deus, quod amoris eſt, quod amicitiæ etiam indignis facit, ſed qui gratiam ab eo percipit, & non ſe verſa vice amicum exhibet reſpondendo gratiæ, & dignè ex hoc operando, inimicum ſe facit, & ad cumulum damnationis hanc ſibi vertit. id, quod etiam S.Bernardus ſentire videtur, eodem ad huius rei confirmationem adhibito ſcripturæ loco. Quod quanquam ita eſt, vt plurimum tamen donum hoc diſcretionis ſpirituum in ſanctis viris inuenitur tantùm, quamuis, non in omnibus, quia *ſpiritus diuidit ſingulis prout vult*; cùm enim ſcribit Apoſtolus: *Spiritualis iudicat omnia, & ipſe à nemine iudicatur*, de viro iuſto loquitur, & mundis corde potiſſimùm promittitur lux ſpiritualis, & viſio Dei à Chriſto Domino.

Pſalm.80. *Serm. 74. in Cantic.* *1.Corinth.12.* *1.Corinth.2.* *Matth.5.*

Prudentiam certè requirit diſcretionis ſpirituum donum; quippe prudentia quædam ſpiritualis eſt, & diuina, inſtitutum vt docet S.Thomas, ſicut aliæ gratiæ gratis datæ ad hoc, vt homo inſtituatur in rebus diuinis, quæ humanam rationem ſuperant: propriè autem ad explicanda cordium occulta. de quo ſic ſcribit S.Chryſoſtomus: *Diſcretio ſpirituum ſignificat cognitionem, quis nam ſpiritualis ſit, quis non : quis Propheta, & quis deceptor. quod & Theſſalonicenſibus dicebat Apoſtolus : Prophetias nolite negligere; omnia autem probate, quod bonum eſt tenete. etenim tunc nulla falſorum Prophetarum differentia erat, cùm Diabolus cum veritate mendacium confundere niteretur.* Quare à S.Anſelmo Diſcretio hæc difficillima appellatur, cùm inquit: *Et ſpiritus malignus, quaſi tranquillus agit, ac ſine vexatione aliqua corporis aſſumpto humano ſpiritu dicit, quod poteſt. quando etiam vera dicit, & vtilia prædicat ad hoc, vt cùm illi in manifeſtis bonis creditum fuerit, ſeducat ad ſua. iſte quippe diſcerni non poteſt, niſi dono Spiritus ſancti, non enim magnum*

Prim.1.2.q.111. artic.4. *Homil.29. in 1.Corinth.* *1 Theſſal.5.* *1.Corinth.12.*

magnum eſt, tunc eum dignoſcere, cùm ad aliqua deuenerit, vel perduxerit, quæ ſunt contra bonos mores, vel regulam fidei: tunc enim à multis diſcernitur. dono autem Spiritus ſancti in ipſo primordio, quo multis adhuc bonus apparet, continuò diiudicatur an malus ſit. ſed & ſpiritus hominum, id eſt, voluntates, hoc dono Dei diſcernuntur bonæ, à malis.

Porro auctore S. Bernardo ſex ſunt ſpiritus quos diſcernere oportet. Primus eſt diuinus, de quo Dauid: *Audiam, quid loquatur in me Dominus meus.* Secundus eſt Angelicus, quem Zacharias Propheta commemorans, ait: *Angelus, qui loquebatur in me.* Tertius eſt Diabolicus, de quo in Pſalmis ſcribitur: *Immiſſiones per Angelos malos.* Quartus eſt humanus: *Quis enim hominum,* ait Apoſtolus, *ſcit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt?* Quintus eſt ſpiritus carnis, cuius meminit idem Apoſtolus, cùm ſcribens Coloſſenſibus teſtatur quoſdam inflatos *ſpiritu carnis ſuæ.* Sextus eſt *ſpiritus mundi huius,* quem S. Paulus negat Apoſtolos accepiſſe, accepiſſe autem ſpiritum, *qui ex Deo eſt.* Ex his ſpiritibus tres perſpicuè falſi & mali ſunt. Diabolicus, carnalis, & mūdanus: tres autem veraces & boni. Diuinus, Angelicus, humanus. quamuis humanus indifferens potius eſt dicendus. vtriſq; enim, bonis, inquam, & malis adhæret, & ſeruit.

Serm de ſept. ſpir. qui de ſex ſpiritibus inſcribi debet, nō de ſeptem.
Pſalm. 84.
Zachar. 1.
Pſalm. 77.
1 Corinth. 2.
Coloſſ. 2.
1 Corinth. 2.

In vnoquoq; autem ſpiritu duo vt plurimum conſideranda ſunt: primum eſt lux aliqua menti illata, quæ propriè dicitur inſtinctus: ſecundum eſt motio voluntatis ad aliquid, & hæc affectio aliqua ſit oportet, ſiue ſit amor, & gaudium, ſiue odium, mœror, & ſimiles affectus, qui in animo gigni conſueuerunt, cùm præſens adeſt inſtinctus. à quibuſdam, vt à B. Patre Ignatio huiuſmodi omnes animi affectiones communi nomine conſolationis, & deſolationis appellantur. de vnoquoq; nunc eſt ſigillatim agendum.

De ſpiritu Diuino, & Angelico.
CAPVT XIV.

DIVINVS ſpiritus, à ſanctis Patribus appellatur etiam *locutio Dei, &, inſpiratio aduentus ſponſi, verbi viſitatio,* & aliis nominibus, quibus in multis ſcripturarum ſanctarum locis idem ſpiritus ſignificatur. Eſt igitur hic ſpiritus locutio Dei interna, cum aliqua animi commotione, & affectione erga bonum ſuum coniuncta. de qua S. Bernardus: *Felix,* inquit, *& beata anima, quæ venas ſuſurrij diuini percipit in ſilentio, frequenter iterans illud Samuelis, loquere Domine, quia audit ſeruus tuus.*

Serm. de 7. ſpirit.
1. Reg. 3.

Prima regula. Secunda regul. poſt Annot.

De hoc ſpiritu primam hanc regulam tradit B. Pater Ignatius his verbis: *Solius eſt Dei conſolari animam nulla præcedente conſolationis cauſa, cùm ſit hoc proprium Creatoris ſuam ingredi creaturam, & illam in amorem ſui totam conuertere, trahere & mutare. cauſam verò præcedere nullam tunc dicimus, quando nec ſenſibus, nec intellectui, neq; voluntati noſtræ quicquam obiectum eſt, quod eiuſmodi conſolationem cauſare, ex ſe poßit.* Qua de re ſic S. Bernardus: *Fateor & mihi aduentaſſe verbum, in inſipientia dico, & pluries: cumq; ſæpius intrauerit ad me, non ſenſi. aliquoties cùm intrauit, adeſſe ſenſi. adfuiſſe recordor, interdum & præſentire potui introitum eius, ſentire nunquam, ſed nec exitum quidem. nam vnde in animam meam venerit, quóue abierit denuò eo dimittens, ſed & qua vel introierit vel exierit, etiam nunc ignorare me fateor, ſecundùm illud: neſcis vnde veniat, aut quò vadat. nec mirum tamen, quia ipſe eſt, cui dictum eſt; & veſtigia tua non cognoſcentur.* Et paulò pòſt: *Quæris igitur cùm ita ſint omninò inueſtigabiles viæ eius, vnde adeſſe nôrim? Viuum & efficax eſt, mox q; vt intus venit expergeſecit dormitantem animam meam, mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quòniam durum lapideumq; erat, & malè ſanum.* & cætera, quæ ſuprà retulimus cap. 38. lib. 2. poſt quæ pergit: *Ita igitur intrans ad me aliquoties verbum ſponſus, nullis vnquam introitum ſuum indiciis innoteſcere fecit, non voce, non ſpecie, non inceſſu, nullis denique ſuis motibus compertum eſt mihi, nullis meis ſenſibus illapſum penetralibus meis. tantùm ex motu cordis, ſicut præfatus ſum, intellexi præſentiam eius, & ex fuga vitiorum.* Ex quibus etiam intelligimus, quæ ſint ſigna præſentiæ Domini animã commouentis, & qui effectus, quantiúe huius diuinæ inſpirationis, etiam cùm præterierit.

Serm 74 in Cantic. — Ioan 3. — Pſalm. 76. — Cantic 4. — Iſaia 40.

Secũda regula. Lib 5 moral. cap 23. Iob cap 4.

Secunda regula eſt. Huiuſmodi diuinam inſpirationem diuturnam non eſſe, ſic enim habet S. Gregorius in illa verba Iob: *Et cùm ſpiritus me præſente tranſiret, inhorruerunt pili carnis meæ. Nobis,* inquit, *præſentibus ſpiritus tranſit, quando inuiſibilia cognoſcimus, & tamen hæc non ſolidè, ſed raptim videmus. neque enim in ſuauitate contemplationis intimæ diu mens figitur, quia ad ſemetipſum immenſitate luminis reuerberata reuocatur. cumq; internam dulcedinem deguſtat, amore æſtuat, ire ſuper ſe ipſam nititur, ſed ad infirmitatis ſuæ tenebras fracta relabitur, & magna virtute proficiens videt, quia videre non poßit, quod ardenter diligit, nec tam ardenter diligeret, niſi aliquatenus videret. non ergo ſtat, ſed tranſit ſpiritus, quia ſupernam lucem noſtra nobis contemplatio, & inhiantibus aperit, & mox infirmantibus abſcondit.*

Tertia regula. Serm 74. in Cantic.

Tertia regula. Licet diuina ſpiritus viſitatio breuis ſit, frequens tamen eſſe poteſt. Sic enim S. Bernardus: *Præteriens teneri vult, abiens reuocari. neq; enim hoc irreuocabile verbum. it & redit pro beneplacito ſuo, quaſi viſitans diluculo, & ſubitò probans, & ire quidem illi quodammodo diſpenſato-*

rium,

rium, redire verò ſemper voluntarium eſt, vtrumq; autem plenum iudicij. & penes ipſum horum ratio, nunc verò conſtat in anima fieri huiuſmodi viciſſitudines euntis & redeuntis verbi, ſicut ait: vado, & venio ad vos. reuocatur autem, vt idem antè docuerat, deſiderio animæ, ſed eius animæ, cui ſemel indulſerit ſuauitatem ſui. numquid non deſiderium vox? & quidem valida: Deniq; deſiderium pauperum exaudiuit Dominus. verbo igitur abeunte vna interim & continua animæ vox, continuum deſiderium eius, tanquam vnum continuumq; reuertere, donec veniat. *Ioan. 14.* *Pſalm. 10.*

Quarta regula eſt. Diuinum ſpiritum non eodem modo omnes hominesafficere, ſed prout quiſque animo eſt minus, magiſue præparato, atque capaci: *Spiritus enim ſanctus*, ait Richardus de S. Victore, *vnicus dicitur & multiplex, quia cùm vnus ſit, diuerſis tamen modis mentes viſitat, & afficit. audire ergo debet anima quid, & quomodo loquatur in ea Dominus Deus.* Duplex igitur eſt diuini ſpiritus viſitatio, vniuersè loquendo, quia duplex eſt animorum præparatio, & diſpoſitio, prout quiſque ſimilior illi, aut minus ſimilis eſt. Similibus enim, hoc eſt, verè ſpiritualibus illabitur diuinus ſpiritus, ſuauiter admodum, & placidè. diſsimilibus autem, id eſt, minus ſpiritualibus, perturbatè primum, & cum terrore, deinde etiam placidus, & cum magno ſimul conſolationis ſenſu. *Aliquando*, inquit S. Gregorius, *nos amore, aliquando terrore compungit, aliquando præſentia, quàm nulla ſint oſtendit, & ad æterna deligenda deſiderium erigit. aliquando prius æterna indicat, vt poſt temporalia vileſcant, aliquando noſtra nobis mala aperit, & ad hoc nos vſque. vt alienis etiam malis condoleamus, extendit.* Et S. Bernardus: *Vides*, ait, *intuitum Domini, cùm in ſe ſemper maneat idem, non tamen eiuſdem ſemper efficaciæ eſſe, ſed conformari meritis ſingulorum, quos reſpicit, & aliis quidem incutere metum, aliis verò magis conſolationem, & ſecuritatem afferre. deniq; reſpicit terram, & facit eam tremere, cùm è regione reſpexerit Mariam, & infuderit gratiam. reſpexit ait, humilitatem ancillæ ſuæ, quæ verba non plorantis, aut trepidantis ſunt, ſed gaudentis.* *Quarta regul.* *part 2. in Cantic. cap. 33.* *Lib. 5 moral. cap. 20.* *Serm. 57. in Cantic.* *Pſalm. 103.* *Luc. 1.*

Quinta regula. Peccatores, tepidos, & minus ſpirituales viros Diuinus ſpiritus cùm viſitat, conturbat primum, pòſt etiam conſolatur. hæc ſequitur ex ante dictis. quia videlicet cum ſibi diſsimilibus occurrat, concutit, & frangit, vt ſimiles effectos poſtea conſoletur. *Primum quidem*, ait ſanctus Bernardus, *ſonans in auribus animæ vox diuina conturbat, terret, diiudicatq; ſed continuò ſi benè aduerteris viuificat, liqueſacit, caleſacit, illuminat, mundat. Quid eſt illud*, ait ſanctus Auguſtinus, *quod interlucet mihi, & percutit cor meum ſine læſione: inhorreſco, & inardeſco, inhorreſco in quantum diſſimilis ei ſum, inardeſco in quantum ſimilis ei ſum. Sapientia ipſa eſt, quæ interlucet mihi diſcindens nubilum* *Quinta regul.* *Sermo de multiplici vtilit. Verbi Dei.* *Lib. 11. Confeſſ. cap. 9.*

bilum meum, quo me rurſus coöperit deficientem ab ea caligine, & aggere pœnarum mearum.

Sexta regula. Sexta regula eſt. Proprium eſt diuini ſpiritus conſolari, non autem conturbare, aut terrere, hoc enim non facit niſi per accidens, prout quiſq; ab eo alienior eſt. quare terror, qui conſolationem antecedit, præparatio eſt, & ſignum ſpiritus aduentantis. conſolatio autem aduentus ipſe & præſentia. Sic enim S. Bernardus: *Si non ſolùm compungeris in ſermone illo, ſed & conuerteris totus ad Dominum iurans, & ſtatuens cuſtodire iudicia iuſtitiæ eius, etiam adeſſe ipſum iam noueris, præſertim ſi te inardeſcere ſentias amore eius. etenim vtrumq; de illo legis, & ignē videlicet ante ipſum præcedere, & ipſum nihilominus ignem eſſe. Moyſes ſiquidem de illo dicit: quia Deus ignis conſumens eſt. Differunt autem, quòd is qui præmittitur ignis ardorem habet, ſed non amorem, coquens, ſed non excoquens, mouens, nec promouens. tantum ad excitandum præmittitur, & præparandum, ſimulq; ad commouendum, quid ex te ſis. quò dulcius ſapiat poſtmodum, quod ex Deo mox eris. At verò ignis, qui Deus eſt, & conſumit quidem, ſed non affligit, ardet ſuauiter, deſolatur feliciter. eſt enim verè carbo deſolatorius, ſed qui ſic in vitia exerceat vim ignis, vt in anima vicem exhibeat vnctionis. ergo in virtute, qua immutaris, & in amore, quo inflammaris, Dominum præſentem intellige: nam dextra Domini facit virtutem, non autem fit hæc mutatio dexteræ excelſi, niſi in feruore ſpiritus, & in charitate non ficta, ita vt dicat qui huiuſmodi eſt. concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis.*

Pſal. 33.
Deut. 4.
Pſal. 117.
Pſal. 38.

Septima regula. Septima regula. Signa antecedentia diuinam hanc inſpirationem multa ſunt, pleraq; autem, ab eodem S. Bernardo recenſentur. Primò: *Si admonitus,* inquit, *fuero vel foris ab homine, vel intus à ſpiritu, de tuenda iuſtitia, & ſeruanda æquitate, iſtiuſmodi ſalutaris ſuaſio erit mihi profectò prænuncia imminentis aduentus ſponſi, & præparatio quædam ad dignè ſuſcipiendum ſupernum viſitatorem: iuſtitia enim ante eum ambulauit. Iuſtitia, & iudicium præparatio ſedis, ſedis tuæ.* Secundò: *Nihilominus ſpes eadem arridebit, ſi ſermo inſonuerit de humilitate, vel patientia, ſeu etiam de fraterna charitate, & obedientia deferenda Prælatis: maximè autem de ſectanda ſanctimonia, & pace, & cordis puritate quærenda. Quoniam quidem ſcriptura ait: Domum Domini decet ſanctitudo, & factus eſt in pace locus eius, & mundi corde Deum videbunt. Idem de aliis virtutibus dicendum eſt.* Tertiò: *Sed & ſi corripuerit me iuſtus in miſericordia, & increpauerit, idipſum ſentiam, ſciens, quia æmulatio iuſti, & beneuolentia iter faciunt ei, qui aſcendit ſuper occaſum. bonus occaſus cùm ad correctionem iuſti ſtat homo, & corruit vitium, & Dominus aſcendit ſuper illud, conculcans hoc pedibus, & conterens, ne reſurgat.* Quartò: *Quod ſi ſermo gratus venit, & placidus, quatenus pulſo faſtidio cum deſiderio audiatur, iam non modò venire ſponſus, ſed accelerare, id eſt, cum deſiderio venire credendus eſt: illius namq; deſide-*

Serm. 57. in Cantic.
Primò.
Pſal. 84.
Pſal. 88.
Secundò.
Pſal. 92.
Pſal. 75.
Matth. 5.
Tertiò.
Pſal. 140.
Quartò.

deſiderium tuum creat. Quintò: *Iam etſi ignitum eloquium ſentis, atq; ex eo conſcientiam vri in recordatione peccati, recordare tunc, de quo ſcriptura dicit, quia ignis ante ipſum præcedet, & ipſum prope eſſe non dubites. deniq; iuxta eſt Dominus his, qui tribulato ſunt corde.*

Quintò. *Pſal 96.* *Pſal.33.*

Octaua regula. Signa præſentiæ diuini ſpiritus, ex eodem S. Bernardo locis antè adductis ſunt *excitatio animæ, motio, & emollitio, vulneratio cordis, euulſio, destructióue vitiorum, ædificatio, & plantatio virtutum, roris deuotionis infuſio ad ariditatem mentis tollendam, illuminatio tenebrarum, reſeratio occultorum cordis, frigoris exterminium, inflammatio charitatis, & perfecta animæ, & facultatum eius omnium in Deum reductio, atq; conuerſio.* Quod aliis verbis idem Pater ſic explicat: *Fuga vitiorum, compreſſio carnalium affectuum, Diſcuſſio, ſiue redargutio occultorum noſtrorum, emendatio morum, Denique renouatio, & reformatio ſpiritus mentis, id eſt, interioris hominis, præſertim verò amor Dei.* Ad hæc addit idem hæc verba: *Porrò hoc igne conſumpta omni labe peccati, & rubigine vitiorum, ſi iam emundata ac ſerenata conſcientia, ſequatur ſubita quædam atq; inſolita latitudo mentis, & infuſio luminis illuminantis intellectum, vel ad ſcientiam ſcripturarum, vel ad myſteriorum notitiam: quorum alterum propter nos oblectandos, alterum propter ædificandos proximos, reor dari, oculus reſpicientis proculdubio eſt iſte, educens quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem.*

Octaua regula. *Ser 57 in Cant.*

Nona regula. Diuina viſitatio non intelligitur perfecta, & plena, niſi, ad inſtinctum, & lucem mentis accedat voluntatis motio, & conuerſio in Deum, quod idem S. Bernardus egregiè colligit ex proprietatibus ſponſi cœleſtis duabus: Comparatur enim capreæ & ceruorum hinnulo: *Quia,* inquit, *caprea oculos habet veritas, & gratia hinnuli hilaritatem, vtraq; res neceſſaria mihi. & veritas quidem, cui abſcondi non poſſim; gratia autem, cui nolim, alioquin ſine alterutra viſitatio plena non erit, cùm & illius ſeueritas abſq; hac oneroſa, & huius hilaritas abſq; illa diſſoluta videri poſſit. amara eſt veritas ſine condimento gratiæ, ſicut abſq; veritatis fræno leuis & neſciens modum, plerumq; & inſolens ipſa deuotio.*

Nona regula. *Ser. 74. in Cãt.*

Quæ hactenus diximus de ſpiritu diuino ſuo modo conueniunt ex parte ſpiritui, ſiue inſpirationi Angelicæ: ſic enim ſcribit idem S. Bernardus: *Horum duorum ſpirituum quis loquatur, nec diſcernere facilè eſt, nec ignorare periculoſum. præſertim cùm certum ſit Angelum bonum nunquam loqui ex ſemetipſo, ſed Deum eſſe, qui loquitur in ipſo.*

Ser. de ſeptem ſpirit.

Decima regula. Quanquam diuina inſpiratio gratis fit, eſt tamen ingentibus deſideriis, & votis expetenda. rogandúſque ſponſus eſt, *vt deſcendat in hortum ſuum.* Et inprimis diligentiſsimè eſt excolenda anima virtutum optimarum exercitatione: *Arguit nos pro certo,* ait S. Bernardus, *negligentiæ & incuriæ ipſa inopia noſtra. nam ſi quis noſtrum integrè*

Decima regula. *Ser. 57. in Cant.*

Eccleſ.39.
Iſaia 40.
Pſalm.24.
Pſalm.15.
Pſalm.23.

& perfectè iuxta verbum ſapientis, cor ſuum tradat ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conſpectu altiſsimi deprecetur, ſimulq́ votis omnibus ſtudeat ſecundum Iſaiam Prophetam, parare vias Domini, rectas facere ſemitas Dei ſui, cui cum Propheta ſit dicere: oculi mei ſemper ad Dominum, & quia prouidebam Dominũ in conſpectu meo ſemper, nónne hic accipiet benedictionem à Domino, & miſericordiam à Deo ſalutari ſuo? viſitabitur profectò frequenter, nec vnquam ignorabit tempus viſitationis ſuæ, quantumlibet is, qui in ſpiritu viſitat, clandeſtinus veniat, & furtiuus, vtpotè verecundus amator.

Part.2.cap.33. in Cant.

Sed non ſolùm antequam veniat, rogandus eſt Dominus, vt veniat, ſed poſtquam adeſt ſummo ſtudio retinendus iiſdem virtutibus, & precibus, vt qui inſtituere; & dirigere incepit, ipſe perficiat, edoceatq́; quibus exercitationibus pergendum ſit proficienti, vt ei indies magis placeat, & obſequatur: *Et cùm loquitur ſpiritus*, ait Richardus de S.Victore, *inter audiendum, rogandus eſt, vt audientem ducat, & qualiter meditationes dirigendæ ſint, doceat: offerunt enim ſe tunc meditationes ſpirituales, ita vt mens ſedeat, quaſi rex, circumſtãte ſe harum exercitu. Regere itaq; has debet, & diſcernere, quam potiſsimùm admittat, in qua ſe magis exerceat, & quandiu vnicuiq; inhæreat, quando de iſta ad iſtam tranſeat. Ferculum enim eſt quælibet meditatio, quia paſcit mentem. ſed vt deuotio ipſa accendatur, cum ſapor ceſſare iam cœperit, vtiliter aliud aſſumitur. ad aliam ergo meditationem conuertere, quæ vicinius ſe obtulerit, & quam præcedenti ſimilem, & non diuerſam noueris.* Et paulò pòſt: *Cordis conſolatio, & ſpiritualis refectio Dei quidem donum eſt, ſed cooperari te oportet huic dono, & prudenter in eo exerceri.*

De ſpiritu Diabolico, Carnis & Mundi.

CAPVT XV.

Ser. de ſeptem ſpirit.

DE tribus ſpiritibus Diabolico nimirum Carnali, & Mundano, ſic ſcriptum apud S.Bernardum: *Hi duo ſpiritus carnis ſcilicet, & mundi ſunt ſatellites magni illius Principis tenebrarum, vt dominetur ſpiritus nequitiæ, hoc eſt, Diabolicus ſpiritui Carnis, & ſpiritui huius Mundi. Quiſquis ergo ex his tribus ſpiritibus ſpiritui noſtro loquatur, ne credamus ei, quoniam ſanguinem ſitiunt, non quidem corporum, ſed quod grauius eſt, animarum. Sed quoniam ſpiritualis omnium natura eſt, à ſermonibus eorum cognoſcemus eos, & quis ſpiritus ſit, qui loquatur, ipſa ſuggeſtio declarabit. ſemper enim ſpiritus carnis mollia, ſpiritus Mundi vana, ſpiritus malitiæ ſemper amara loquitur. Quoties ergo importunè, vt aſſolet carnalis cogitatio, mentem pulſat, verbi gratia, cùm de potu, de cibo, de ſomno, cæte-*

riſq́;

*rúq; ſimilibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes humano quodam inarde-
ſcimus deſiderio, certum ſit nobis, ſpiritum carnis eſſe, qui loquitur, & tanquam ad-* *Matth. 8.*
*uerſarium repellamus eum, dicentes, vade retrò Sathana, quoniam non ſapis, quæ
ſunt Dei, ſed magis ſapientia tua inimica eſt Deo. Cùm autẽ non de illecebris carnis,
ſed de ambitione ſæculi, de iactantia, & arrogantia, cæterìſq; ſimilibus cogitatio
vana verſatur in cordibus noſtris, ſpiritus mũdi eſt, qui loquitur, longè pernicioſior
hoſtis, & maiori ſolicitudine repellendus. Interdum verò ſatellitibus iſtis terga ver-
tentibus, Princeps ipſe habens iram magnam tanquam leo rugiens inſurgit aduer-
ſus nos, cùm videlicet non ad voluptatem carnis, aut ſeculi vanitatem, ſed ad iram,
ad impatientiam, ad inuidiam, ad amaritudinem animi prouocamur, importunè
ingerendo, ſi quid minus amicabiliter, minúſue diſcretè factum videtur, aut di-
ctum, ſi qua denique aut in ſigno, aut in opere quolibet data videtur indignationis
occaſio, materia ſuſpicionis. huic ergo cogitationi nõ aliter, quàm ipſi Diabolo reſi-
ſtendum eſt, nec aliter ab ea, quàm ab ipſa perditione cauendum. ſcriptum eſt enim;* *Luca 21.*
in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.

Quot modis verò, aut quibus malignus ſpiritus hominem aggre-
diatur, ſatis iam diximus duobus ſuperioribus libris. Addi tamen
adhuc poſſunt ad ante dicta ea, quæ affert Richardus de S. Victore de *Prima parte in*
variis tentationibus: De quibus ſic ſcribit: *Septem ſunt genera tentatio-* *Pſal 90.*
*num. Prima eſt importuna, Secunda dubia, Tertia ſubita, Quarta occulta,
Quinta violenta, Sexta fraudulenta, Septima perplexa. Importuna eſt quæ pro-
caciter inſiſtit; dubia, quæ animum ambiguitatis nubilo inuoluit, ſubita, quæ iu-
dicium rationis præuenit, occulta, quæ deliberationis conſiderationem præterfugit,
Violenta, quæ vires mentis tranſcendit, fraudulenta, quæ animum ſeducit, perple-
xa, quæ variis impetit vitiis. Et hi ſeptem tentationum modi poſſunt eſſe ſimpli-
ces, & impermixti, & compoſiti, atque permixti, ita autem ſe habent, vt ſecunda
ſit grauior tentatio, quàm prima, tertia quàm ſecunda, & ita deinceps, quæ ſequi-
tur, quàm ea, quæ anteit. Importunæ tentationis eſt animum ſemper inquietare,
& nunquam quietum permittere. dubia autem tentatio animum exagitare con-
ſueuit, & vagum ſemper, & profugum facit: quid enim aliud timorem nocturnum
putamus efficere, quàm animum timidum, & trepidum reddere, & vbi nihil time-
ri oporteret, ſummo horrore concutere? fugit enim eiuſmodi anima nemine perſe-
quente, & cùm pax ſit, ſemper ſuſpicatur bellum. ſubitæ tentationis eſt animum
ſauciare, delectationiſq; iaculo affectum transfigere. & quid aliud expectari opor-
tet à ſagitta volante? Occulta tentatio ex ea parte qua præualet, animum ſemper
excæcare ſolet, in tenebris ſemper perambulans & omne negocium ſuum in te-
nebris explicans. Violentæ tentationis eſt animum ſemper violenter opprimere, &
funditus eneruare. Fraudulenta tentatio animum infatuare ſolet. Quidnamque
aliud Dæmonium meridianum faceret, quàm animum infatuare, vel in furorem
vertere? Perplexa tentationis eſt animum ſemper dilaniare, diſſipare, diſtrahere.*

Prima itaque tentatio inquietat, ſecunda exagitat, tertia vulnerat, quarta excæcat, quinta eneruat, ſexta infatuat, ſeptima dilaniat.

Spiritus porrò diabolici eſt his omnibus tentationum rationibus vti aduerſus proficientem, maximè verò fraudulenta, qua vt ſolet, transfigurat ſe in Angelum lucis, & virtutis ſpeciem obiiciens, clam vitij alicuius iaculo, cor transfigit. & quia ſecundo libro aſtutias decem diabolici ſpiritus aperuimus, nunc vnam tantùm recenſendam putaui, quam S. Chryſoſtomus explicat eleganter. ea autem eſt, qua vtitur aduerſus animos valde pios, & in virtutibus exercitatos: hos enim ſi in calamitate ſint, non ſtatim initio adoritur, ſed cùm eos fractos iam vexationibus, & tormentis finem tantarum miſeriarum auidè expectare cognoſcit. accidit enim tunc, vt ſuo impulſu homines penè cadentes, omninò præcipitet. ſic itaque ſcribit: *Diabolus aduerſus Iob non perditis bobus, neque aſinis, neque camelis, neque domo diruta, neque filiis ruina obrutis, hac vſus eſt fallacia: ſed tacet adhuc, & ceſſat, conſiderata athletæ fortitudine: ſed cùm vermium fons ſcaturiebat, & putrida cutis decidebat, & conſumptæ carnes ſaniem grauiter fœtentem efflabant, & ſartagine & fornacibus, & omni flamma miſerius eum Diaboli manus conſumebat, fera omni crudelius vndique eius corpus deuorans; Cùm diutius is eſſet hac calamitate confectus, tunc vxorem ſubornat. nam ſi in calamitatis principio acceſſiſſet, non ſanè eum inueniſſet ita eneruatum, neque ita poſſet exprobrare calamitatem, & tanta loqui audacia. nunc autem cùm videret, ob temporis longitudinem, & ſanitatis, quàm cupidiſſimum, & malorum finem maiorem in modum deſiderantem, tunc accedit, & ait; quouſque conſumeris? Grauis rhetor ad decipiendum eos, qui inconſultiores ſunt. Quid igitur hic beatus? adamante fortior.*

Homil. 28 in 2. ad Cor.

De ſpiritu humano, ſiue naturali.

CAPVT XVI.

Prima parte in Cant. cap. 33.

DE humano ſiue noſtro ſpiritu, ſic ſcriptum eſt apud prædictum Richardum: *Habet etiam cibum homo ab ipſa natura, quia hac iucundior paſcit cibo dulcedinis, habet & à cauſis accidentibus, reficiunt enim proſpera, dum ſuccedunt. non eſt cibus iſte ſpiritualis, quo reficit Chriſtus, attamen plerumque cibus eſt imperfectorum, & olus infirmorum. & ſæpe vtiliter paſcit hoc olus infirmos, ſicut dicit Paulus: qui infirmus eſt olus manducet, leuigat enim, & curat ex parte morbum accidiæ, quam paritur mens ex inopia gratiæ. O quàm frequenter imperfecti, & ignari gratiæ mouentur carnali gaudio, vel naturali alacritate, & moueri ſe putant ſpiritualí*

Rom. 14.

rituali conſolatione? quàm ſæpe ab inimico, vel à proprio corde aliquid ſentit homo, & à Spiritu ſancto hoc eſſe credit? Et quid mirum ſi in deuotione ſe miſceat inimicus, & falſa loquatur, qui in ipſis etiam Prophetis loquebatur? qui etiam à ſuo ſpiritu aliquando dixerunt, quod à Spiritu ſancto ſe dicere crediderunt? non ergo debet homo ſequi cordis ſui cogitationem, vel experimentum, cum in huiuſmodi quoſdam Prophetas nouerit interdum fuiſſe deceptos. nec ſolùm hæc pericula caueri oportet in ſtatu peccati, ſed etiam in ipſa gratia prudenter quid gerendum fuerit, eſt attendendum. Cùm Sapientia bibe vinum ait Salomon, vino gratiam Eccleſ.31. *ſignificans. & item legitur, quod Spiritus ſanctus aufert ſe à cogitationibus, quæ* Sap.1. *ſunt ſine intellectu.*

De eodem Spiritu loquens S.Bernardus: *Fit aliquando, ait, vt Spiri-* Ibidem. *tus noſter, à quolibet horum trium crebro ſuperatus & addictus illi in ſuam ipſius perniciem (heu) vices illius agat, vt iam ſine omni alterius Spiritus ſuggeſtione, ipſa ex ſe anima, aut voluptuoſas, aut vanas, aut amaras pariat cogitationes. iam vero non facilè arbitror poſſe diſcerni, quando noſter ipſe loquitur Spiritus, quandóue loquentem alterum audiat quemlibet ex tribus illis. Sed quid refert, quicunque loquatur, dum vnum, & idem ſit, quod loquuntur? quid refert loquentis noſſe perſonam, dum conſtat pernicioſum eſſe, quod loquitur? ſi inimicus eſt, reſiſte viriliter inimico. ſi tuus ipſe Spiritus eſt, argue eum, & miſerabiliter plange, quod in tantam miſeriam, & tam miſerabilem deuenerit ſeruitutem.* Obſeruetur igitur finis inſpirationis, quo nimirum modo terminetur, & quem quaſi ſonum referat cadendo. inde enim intelligitur, qualis ſit. ſi enim ſonat mollia, caro, ſi vana, mundus, ſi amara, diabolus eſt. qui quantumlibet caput ſuæ ſuggeſtionis abſcondat, exitu ipſo quaſi cauda ſerpens agnoſcitur.

De eorundem ſpirituum, diuini, Angelici, & Diabolici comparatione ex doctrina recentioris ſcriptoris, & ſanctorum Patrum.

CAPVT XVII.

INCIDI ego ante viginti annos in librũ quendam manu ſcriptum Bibliothecæ Genuenſis Collegij noſtri, quem nunquã poſtea etiam diu quæſitum videre licuit. huius erat inſcriptio liber de inſtinctib. Magiſtri VVilhelmi de Vrimaria. Eius ſummas rerũ atq; ſẽtẽtias iam tunc collectas, vt ad rẽ præſen-

præſentem pertinentes viſum eſt hîc adſcribere verbis eius expreſſas, & alicubi etiam & Scripturarum, & ſanctorum Patrum auctoritatibus à nobis adductis confirmatas. ſic igitur habent:

Quadruplex eſt inſtinctus, Diuinus, Angelicus, Diabolicus, naturalis.

Diuinus. Diuinus inſtinctus quadruplici ſigno cognoſcitur, ſi inuitet
1. Primò, ad exemplum Chriſti, & Sanctorum. Secundò ſi ad humilitatem.
2. Tertiò ſi ab exterioribus vocet ad interiora, & colligat cor, vt ſic ma-
3. gis ſit diſpoſitum ad vnionem cum Deo. Quartò ſi id, ad quod inuitat, ſit eius virtutis & roboris, vt animam maiore virtutum opulentia reficiat, & compleat.

Angelicus. Angelicus inſtinctus quadruplici quoque ſigno dignoſcitur.
1. Primò quidem initio terrefacit, poſt in fine conſolationẽ adfert. Quod
Lucæ 1. perſpicuè cernitur in congreſſu, Angeli cum beatiſsima Virgine Dei genitrice Maria, quæ primùm *conturbata eſt in ſermone Angeli*, ſed tandẽ
2. ait: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum.* Secundò initio abſcondit ſe, in fine verò ſe oſtendit, & prodit. id quod ex hiſtoria To-
3. biæ apertè intelligitur. Tertiò inuitat ſemper ad bonum, quod ſi ali-
Geneſ. 22. quando Abraham inuitauit ad mortem Iſaac innocentis, & ea tunc non fuiſſet mala, quia à Deo fuiſſet, qui auctor eſt, & Dominus vitæ; nec ad eam inuitauit, ita vt vellet eam patrari, vt poſtea patrata non eſt, ſed vt illuſtrior eſſet Abrahæ obedientia, quæ magnum bonum
4. eſt. Quartò excitat bonam voluntatem in incipientibus quidem ad dolorem peccatorum, efficitque vt illis cadant peccatorum catenæ,
Actor. 12. vt B. Petro, cùm tenebatur in vinculis: in proficientibus autem ad feruorem: perfectos verò reficit internę dulcedinis prægustatione, quo-
3. Reg. 19. rum vtrumque accidit Eliæ Prophetæ, quem Angelus prius excitat, poſtea paſcit.

Diabolicus. Diabolicus inſtinctus diſcernitur à diuino quadruplici ſigno.
Primò. Primò quia id ad quod Diabolus inſtigat, ſemper eſt contrarium exemplis Chriſti, & Sanctorum. ratio eſt, quia Diabolus eſt Chriſti hoſtis, & ex directo aduerſarius. eſt enim Chriſtus ſpeculum diuinæ veritatis, candor paternæ claritatis, & fons æternę fœlicitatis. Diabolus pa-
Lib. 34. moral. cap 18. ter mendacij, princeps tenebrarum, & auctor mortis æternæ. qua de re S. Gregorius in moralibus.

Secundò. Ibidem. Secundò id, ad quod diabolus inſtigat, eleuat hominem ad animi magnitudinem, ſiue tumorem mentis: *Ille*, inquit S. Gregorius, *nihil aliud mentes ſibi ſubditas docet, quàm celſitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis tumore tranſcendere, ſocietatem omnium hominum alta elatione tranſire, ac ſeſe, & contra potentiam conditoris erigere. ſiquidem iniquitatem*

tatem in excelſo loquuti ſunt, ex quo, inquit VVilhelmus, tres defectus exiſtunt: Primò enim, qui huiuſmodi ſunt facilè rixantur. Secundò ægrè ferunt reprehenſiones. Tertiò defectus ita firmiter horum animis defiguntur, vix vt euelli poſsint. *Pſal.72.*

Ad hæc tertiò id, ad quod Diabolus inſtigat hominem, à corde proprio, magis abſtrahit, & elongat. Quod idcirco ab eo fit, vt homo debilior fiat, facilius in tentationes ruat, deniq; minus ſentiat diuinam præſentiam. nam *cùm Deus*, vt ait S. Auguſtinus, *ſit magis vicinus animæ, quàm anima ſibi, qui magis elongatur, à corde, minus ſentit Deum.* Ideo dicit Scriptura: *Redite præuaricatores ad cor*, & hoc ipſum eſt, quod dixit Dominus Petro: *Ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret, ſicut triticum.* Ob hanc cauſſam docet S. Chryſoſtomus, vt Deum ſemper pręoculis habeamus: *Si Deum*, inquit, *aſsiduè in oculis feremus, Diabolus nos non adorietur: ſcit enim ſe fruſtra laboraturum, ſed ſi aberrantes, ac ſine fræno palantes viderit, ſumpto à nobis exordio, poterit nos, tanquam oues ſcabioſas, à grege ſummotos depellere.* *Tertiò.* *Iſaia 46.* *Lucæ 22.* *Homil 4 in 1. cap. ad Rom.*

Quartò. id ad quod Diabolus inſtigat hominē in virtutibus magis extenuat, & Dei donis quaſi exuit, abiicitque ad creaturas, & terram. Si quidem diuinus inſtinctus, vt dictum eſt, mentem humiliorem reddit, accendit in ea diuini amoris ignem, & reficit diuinæ dulcedinis deuotione. Contrà verò inſtinctus Diabolicus mentem reddit ſuperbiorem, eamque ab amore Dei deprimit, & priuatam guſtu diuinę dulcedinis abire facit poſt amorem, & conſolationem creaturarum. quamobrem idem S. Chryſoſtomus alludens ad id, quod legitur in Scripturis de ſerpente: *Terram comedes, & ſuper pectus tuum gradieris*, ſic ſcribit de Diabolo: *Ab inferiori loco nobiſcum depugnat Diabolus. & tamen, vel ſic victor euadit. cuius rei cauſſa eſt, quod nullum ſtudium adhibemus, quo ipſi illius plagis nos altiores collocemus: neque enim ille potis eſt admodum ſe ſurſum attollere, ſed deorſum trahitur ſerpentis formam gerens. Quid eſt autem ab inferiori loco depugnare? nempe à rebus, quæ intra nos ſunt digladiari, à voluptate, à diuitiis, denique à ſecularibus quibuſuis rebus.* *Quartò.* *Geneſ.3.* *Hom 8. in ca.4. Rom.*

Diabolicus inſtinctus differt ab Angelico, & diuino quadruplici item ſigno, Primò enim conſolatur, & delectatione animum complet: pòſt verò affligit, & cruciat, hoc eſt primo aſpectu, & ingreſſu lętificat animam, vt oculos roſa, ſed in progreſſu cùm iam tangitur, pungit. quod ſanè intelligendum eſt de inſtinctu Diabolico, cùm incidit in hominem ſegnem, & ſibi ſimilem, vt docet B. P. Ignatius: tunc enim ingreditur Dęmon in talem animum, tanquam in propriam, & apertam domum cum quiete. poſteà verò ita exagitat hominē quem poſſidet, vt etiam laqueum deſperationis illi iniiciat. quod accidit Iudæ *Primò.* *Reg.7 poſteriorum de diſcernendis ſpiritib.*

Proditori, quem ſine dubio primo blandè accepit Diabolus,& intrauit, Deinde verò mirè vexauit,& ad vltimam vſq; perniciem deduxit.

Secundò. Secundò initio ſecuritatem affert, in fine diffidentiam diuini auxilij: quemadmodum viſum eſt in eodem Iuda. ex qua re duo illi inſignes defectus exiſtunt, præſumptiò malum non cauendi,& torpor,& diffidẽtia in melius proficiendi. legatur epiſtola S.Chryſoſtomi, qua conatur reuocare Theodorum lapſum, docet enim multis verbis, Diabolum nihil magis appetere, quàm poſt indulgentiam hominem in deſperationis præcipitium trahere, in eoque retinere. Solet autem diffidentiæ coniuncta eſſe puſillanimitas, triſtitia, & mœror, mentis obſcuritas,& tenebræ, quod idẽ S.Chryſoſtomus elicit, ex illis Pſalmi verbis: *Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſeculi.* illa omnia dicẽs à Diabolo in animo creari. Et alibi ſcribit idem: *Omni actione diabolica, potentiorem eſſe ad nocendum mœroris magnitudinem: nam & dæmonem, quoſcunque ſuperat per mœrorem ſuperare. quare ſi mœrorem auferamus, nihil à dæmone quenquam lædi poſſe.*

Epiſt. priore. *Pſal. 135.* *Li. 3. de prouid. paulò ante finem.*

Tertiò. Tertiò inſtinctus in ſpecie, & fortaſsis re ipſa bonus nunquam ſecurus eſt, an bonũ exitum ſortiri debeat propter Diaboli dolos, quare diſpiciendum eſt diligenter initio, in progreſſu & in fine ipſius inſtinctus, an dolus aliquis diabolicus lateat. *Poteſt enim fieri*, vt S.Bernardus aiebat, *vt in fide humilitatis inſtinctus diabolicus efficiatur Angelicus.* quare ſicut apis dulcedinem à flore ſugit, vbi verò terreſtreitatem eius ſentit, diſcedit, ſic Dei ſeruus quicquid boni reperitur in Diaboli inſtinctu diſcernit, terreſtreitatem Diabolo relinquit.

Quartò. Quartò inſtinctus Diabolicus extinguit bonam voluntatẽ. quare refert S.Antoninus, S.Franciſcum, Ruffino, qui conſenſerat Diabolicæ illuſioni, dixiſſe: *Ad hoc debes recognoſcere hoſtem, ſeu aduerſarium humani generis fuiſſe eum, qui tibi apparuit, quia cor tuum ad omne opus bonum indurauerat. quod eſt proprium eius officium.* Extinguit aũt Diabolus in primis charitatem, qui eſt oculus dexter, quẽ Naas volebat eruere iis, qui erant in Iabes. ſicut enim venenum ſtatim ad cor dirigitur, ſic Diabolicus inſtinctus ſtatim ad necandam charitatem,& voluntatem: & ſicut carens oculo dextro eſt inutilis ad bellum, quia ſiniſtrum Clypeo tegit, ſic qui bona voluntate & charitate ſpoliatus eſt, bello ſpirituali nullo modo idoneus eſt. oculum autem hunc Diabolus eruit incautis patenter, & ſine fraudis integumento, cautioribus verò latenter, vt, verbi gratia, amorem carnalem veſtiens amore ſpirituali. nam vt ait S.Auguſtinus: *Amor ſpiritualis generat affectuoſum, affectuoſus obſequioſum, obſequioſus familiarem, & familiaris ſæpe generat carnalem.* quo caſu accidit illud Apoſtoli, *vt cum ſpiritu cœperit quis, carne deinde, conſumatur.*

2. p. hiſt. tit. 14. cap. 2. § 2. *1. Reg. 11.* *Galat. 3.*

De

De comparatione eorundem ſpirituum cum inſtinctu naturali ſecundùm doctrinam eiuſdem Recentioris.

CAPVT XVIII.

PERGIT idem VVilhelmus,confertque naturalem inſtinctum cum reliquis in hęc verba:Homo inquit proficiens, vel proficit in augmento ſcientiæ,& cognitione veritatis, vel in augmento ſanctitatis,& gratię.vtrobiq; bene conſiderandus eſt inſtinctus. nam qui proficit in cognitione veritatis, aliquando à vero abducitur ob lumen naturale,putans eſſe gratię,quod eſt naturę:vtrumque enim lumen dictat Deum ſuper omnia diligendum. quare cùm elicitur actus dilectionis, non poteſt eſſe certus homo,hoc ne ſit inſtinctu gratiæ,an inſtinctu naturæ. Vnde eſt,vt nemo ſciat amore ne,an odio dignus ſit. Diſcernendus eſt igitur motus naturæ à motu gratiæ triplici ſigno. *Eccleſ.9.*

Primum ſignum eſt,cum natura mouet ad cognitionem veritatis *Primũ ſignum.* ea cognitio eſt talis, vt ſpargatur per multa phantaſmata,nec recolligatur ad mentis vnitatem, at conatus gratiæ tendit ad hoc, vt mens vniatur cum Deo.ex quo ſequitur,vt homo naturali ductus inſtinctu, ſtudeat loqui verba rara,grandia,ſubtilia,&quę ſtuporem inducant, inſtinctus autem gratiæ ſpiritu illud ſolum vult, & loquitur, quod illum iuuet ad hoc,vt mens magis cùm Deo coniungatur.ex quo etiam efficitur,vt verba,quę dicuntur ex inſtinctu naturali,licet magna ſint in ſe ipſis,fructu tamen exigua ſint,contrà verò illa,quæ à diuino ſpiritu proficiſcuntur.& hoc illud eſt,quod ait Apoſtolus: *Scientia inflat, charitas autem ædificat,* qua de re S.Chryſoſtomus ſic habet: *Omnia verba diuina, quamuis ruſtica ſint, & incompoſita, viua ſunt, quia intus in ſenſibus ſuis habent poſitam veritatem Dei, quaſi ſanguinem in venis incluſum, & ideò viuificant audientem,ſicut teſtatur B Petrus,dicens: Quò ibimus? verba viua habes.omnia autem verba ſecularia,quoniam non habent in ſe virtutem Dei,quamuis compoſita ſint, & ingenioſa, mortua ſunt.* *1 Cor.8.* *Homil.46 in Matth.* *Ioan.6.*

Secundum ſignum eſt proximè poſiti ratio. Inſtinctus naturæ diſtrahit & ſpargit mentem ad multa phantaſmata,quia quęrit gloriam hominum,qua infletur: amat enim ſciri,qui talis eſt,nec eius ſcire aliquid eſt,niſi eum ſcire hoc ſciat alter.at ſcientia,quæ eſt ab inſtinctu diuino quærit gloriam ſolius Dei,& placere illi.ideò eſt quaſi lux *ſplẽdens, & creſcens vſq; ad perfectam diem.* quæ prorſus eſt differentia ſcientiæ Sanctorum & Philoſophorum. *Secundum ſignum.* *Prouerb.4.*

Tertium ſignū. Tertium ſignum. inſtinctus naturalis facit hominem tepeſcere in voluntate proficiendi,& minuit diuinum ardorem. Inſtinctus autem diuinus auget omnes conatus diuinæ gratiæ. Quare qui naturali ducuntur inſtinctu,ſi aliquem ſenſum,ſiue conceptum à Deo recipiunt, ita illum per diuiſiones extenuant, vix vt eius ſaporem percipiant: Contrà verò qui inſtinctu diuino ſenſum bonū aliquem concipiunt, eo inflammãtur toti ad vnionem cum Deo. ex his intelligitur diuerſitas motuum, à quibus impulſi Philoſophi & Sancti libros ſuos ſcripſere. hi nempe ex pleno feruore deuotionis, illi ex proprio ſenſu. vnde verba Sanctorum ſunt ſapida,non item Philoſophorum;ex quo etiam efficitur, vt ſi quis ponderaret verba Sanctorum ſecundùm plenitudinem deuotionis, à qua emanarunt, ſi eſſet tentatus, refrigeraretur, ſi indeuotus accenderetur, ſi feruens, efferueſceret adhuc magis, quæ omnia longè abſunt à lectione ſcriptorum profanorum.

Homo autem proficiens in augmento gratiæ & ſanctitatis,impugnatur à natura. primum quãtum ad dona gratuita interiora,in quibus ſanctitas conſiſtit: ſecundò quantum ad exercitia exteriora, in quibus actus virtutum effectu exercetur.

Primū donum. Circa primum tria ſunt dona gratuita interiora. Primùm, vt homo meditetur beneficia diuina ſibi iugiter conceſſa. Secundum,vt in virtuoſis exercitiis dulciter delectetur. Tertium vt in mentalibus delitiis diuinæ contemplationis,& vnionis voluptetur.

Porrò meditatio diuinorum beneficiorum conſiſtit in tribus. Primò quidem in meditatione acerbitatis paſsionis Dominicæ: Secundò in meditatione diuinæ prouidentiæ, & pietatis, qua toties à malis liberamur: Tertiò in meditatione vbertatis diuinorum chariſmatum, tam in præſenti, quàm in futura vita.

Naturalis igitur inſtinctus impugnat in meditatione hoc ferè modo,contingit enim aliquando, vt diuinus inſtinctus illabatur homini,ſimulq; ſubrepat ac ſubintret naturalis, vt hominem auertat ab ipſa meditatione ſuggerens aliquam rem bonam cum propria complacentia. diuini enim inſtinctus proprium eſt ſuggerere mortificationem omnium affectuum, & abſtractionem ab amore terrenarum rerum,& ſui ipſius,& ad id magnoperè vrgere. Quare ſi homo ſequitur hunc inſtinctum,defatigantur,& debilitantur valde naturalia impura, imò & ipſa natura, quod egregiè docet S.Gregorius in illa verba Iob: *Requieuerunt feſsi robore. Qui enim*, ait, *in auctoris ſui amore roborãtur, quò magis in concupita Dei fortitudine conualeſcunt, eò à propria virtute deficiunt, & quo robuſtius æterna appetunt, eò à temporalibus ſalubri defectione laſſantur.* *Lib.4. moral. cap 30.*

Hinc

Hinc Pſalmiſta amore ſui robore feſſus dicebat: Defecit in ſalutare tuum anima mea,& in verbum tuum ſuperſperaui. Et paulò pòſt: *Qui ad appetenda æternitatis atria accenditur, dignum profectò eſt, vt ab hoc temporali amore laſſetur, vt tanto frigeſcat ab ſtudio ſæculi, quanto ſurgit ardentior in amorem Dei: quem ſcilicet, ſi perfectè arripit mundum etiam planè derelinquit,& eò funditus temporalibus moritur quò ad ſupernam vitam altius afflatu æternitatis animatur.* & vt intelligamus defectum hunc diuino inſtinctui adſcribendum eſſe, addit idem: *An non robore ſuo feſſam ſe inuenerat, quæ dicebat, anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt? Quia nimirum mens dum occultæ locutionis aſpiratione tangitur, à ſtatu ſuæ fortitudinis infirmata ipſo, quo abſorbetur deſiderio liquatur, inde ſe apud ſemet ipſam feſſam inuenit.* Pſalm. 118. Cantic. 5.

Cùm hæc ergo ita ſe habeant, naturalis inſtinctus ſua propenſione,& motu repugnat effectui diuini inſtinctus tãquam ſibi laborioſo,& noxio,& abducit mentem à cogitationibus illis mortificatiuis naturæ,ad alia meditanda,in quibus natura refrigeretur,ex quo exiſtunt duo defectus: prior eſt diminutio feruoris, & deſiderij proficiendi: poſterior eſt extinctio dulcedinis veræ deuotionis. quæ cauſa eſt,vt perfecti viri pauci ſint,quia pauci ſunt qui nõ laborent hoc fluxu volubilium cogitationum. Oporteret igitur,vt vbi eſt inſtinctus diuinus,aut quo inclinat,illuc concurrerẽt cogitationes mentis,iuxta Ezechielis dictum: *Vbi erat impetus ſpiritus,illuc gradiebantur animalia,* hoc eſt vires inferiores, *& rotæ pariter ſequentes ea,* id eſt, cogitationes volubiles, & vires animæ omnes, præſertim omnium volubiliſsima voluntas. attendendus eſt ergo maximè diuinus inſtinctus, & ſequẽdus quàm diligentiſsimè. & eo abeunte humiliſsimè Deo agendæ gratiæ, *vt vnde exeunt flumina, reuertantur.* Ezech 1. Eccleſiaſt. 1.

Secundum verò donum quod diximus poſitum eſſe in iugi delectatione actuum virtuoſorum,perficitur ex tribus: Primò, ex vigore deuotæ orationis, per quam mens in Deum eleuatur: eſt enim oratio mentis in Deum eleuatio. nec ſolum eleuatur,ſed quaſi ſuſpenditur per eleuationis continuationem, propter quod à Dionyſio oratio *aureæ catenæ* comparatur. Secundò ex feruore internæ deuotionis,in qua ſe mens exercet, quam homo aſſequitur feruido conatu, quia ſecundum S. Auguſtinum *magnitudini doni reſpondere debet magnitudo deſiderij.* Tertiò ex vigore gratificæ refuſionis, qua mens Deum laudat de acceptis. Inſtinctus naturalis impugnat tria prædicta. immittendo curioſa, circa quæ mens vagetur,& priuetur vigore orationis,& feruore deuotionis,& conſequenter Dei laudatione. Secundum donum. 1. 2. 3.

Tertium verò, quod eſt in diuinis deliciis delectari, aſſequitur homo ex tribus, Primò abſtractione à ſenſibilibus, & exterioribus Tertium donum. 1.

rebus,& erectione mentis in Deum, qua eum quaſi complectitur, & in eo quieſcit. ſicque impletur illud,quod ſcriptum eſt: *Intrans in domum meam conquieſcam.*

Sapient.8.

2. Secundò aſſequitur homo idem donum per ſui ipſius intimam recollectionem, & perfectam mentis ſimplificationem. nam ſecundum S. Auguſtinum, *ſolo puriſſimo, & ſimpliciſſimo mentis oculo attingitur guſtus diuinæ pietatis.* ratio eſt quia ſimplicitas animæ eſt quædam imago exēplata,& educta ex ſimplicitate diuina,vnde habet conuenientiam cum ſuo exemplari. ſimilitudo autem eſt cauſa vnionis. Vnde idem S. Auguſtinus: *Dimittam foris ſufflantes in puluerem, & excitantes terram in oculos ſuos,& intrem in cubile meum,& cantem tibi amatoria, & non auertar donec in eius pacem colligas totum,quod ſum,à diſperſione, & deformitate hac,& conformes in æternum.*

Lib.12 Confeſſ. cap.16.

3. Poſtremò aſſequitur idem homo per ignitæ charitatis transformationem. amor enim Dei mentem eò ducit,vt Deo omnimodo velit ſe conformari, nec ab eo vllo modo deficere. Vnde S. Bernardus: *Oculus amoroſus ſine intermiſſione intuetur ſpeculum diuinæ claritatis, & ſummoperè cauet,ne vel leuiter vnquam aliquid faciat,vel concipiat, quod oculos diuinæ Maieſtatis offendat.* Quare mirum non eſt,ſi diuina præſentia talem mentem paſcat interno guſtu.

Naturalis autem inſtinctus impedit delectationem diuinæ præſentiæ, ingerendo aliquid cogitandum vel appetendum, quod quidē ſpirituale ſit,ſed non ita Deiforme. Quare licet non abſtrahat animam,à Deo,ſeparat tamen ab immediata coniunctione cum diuina præſentia, & ideò eſt eius motus diligenter obſeruandus: nam non caret ſagacitate ſua,& quidem multa,ſiquidem *prauum eſt cor hominis, & quis cognoſcit illud? ego Dominus.* quia videlicet ſolus Deus ſcrutatur iſtas cordis humani prauitates, & ſolus eius inſtinctus diſcernit eas, cùm reſidet in mente ſancta, & pura à delectationibus. ob id etiam dicitur in Apocalypſi: *Qui vicerit,dabo ei calculum nouum*, hoc eſt, influxum diuini luminis, *& in calculo nomen nouum*, hoc eſt,nouam cognitionem: *quod nemo nouit,niſi qui accipit.* atq; hæc eſt verá cauſa cur tam pauci ſint perfecti: quia videlicet pauci ſunt, qui cum peruenerint ad aliquam coniunctionem immediatam animæ cum Deo,nō auertant cor ad alia,& ſi ſpiritualia,impulſu ſagacitatis, & prauitatis cordis,ſiue naturalis inſtinctus. quod ideò eſt, quia pauci ſunt, qui permittant ſe abſtrahi,& annihilari in ſuis deſideriis, & totum ſuum affectum transformari in Deum.ab amore etenim naturali recuruatur homo ad ſeipſum, & naturalis inſtinctus quærit vias, quibus hanc annihilationem refugiat.

Hierem 17.

Apocal.2.

Quod verò attinet ad exercitia exteriora. Notandum eſt, exercitationem virtutum poſitam eſſe in tribus, in feruenti deſiderio omne virtutis bonum, quod Deus dederit, pro eius gloria liberè exercendi. In ſui deiectione, qua putat, ſe nihil adhuc eſſe adeptum, reſpectu eorum, quæ ſibi adipiſcenda ſuperſunt, & quæ ſperat ſe adepturum. In feruenti deniq; deſiderio ferendi omne malum, quod Deus immiſerit. 1. 2. 3.

Inſtinctus naturalis aduerſus hæc omnia pugnat ſuo modo. aduerſus primum quidem per bonorum operum modicam appretiationem. ſi quidem hæc appretiatio naſcitur ex lumine ſupernaturali, quod facilè repellit, aut negligit ſaltem facto, natura. *Cõtra primum.*

Aduerſus ſecundum pugnat faciendo hominem deſidioſum, & negligentem in bono, ex quo exiſtunt tria magna mala. Primum obtenebratio luminis rationis, quo fit, vt qui huiuſmodi ſunt, ſemper quærant quæ ſua ſunt. Secundum eſt reluctatio diuinis inſpirationibus: Tertium deniq; impugnatio aduerſus animæ bonum præcipuum, quod eſt virtus. Eos qui huiuſmodi in ſtatu ſunt, ſuperfluum eſt diabolicis ſuggeſtionibus fatigari: ipſi enim ſe ipſos impugnant, & contra ſe ipſos vice Diaboli funguntur. eſt igitur perpetuò fouendus feruor deſiderij exercendæ virtutis, & in via ſpiritus ſemper proficiendi, quod etiam Dominus optare ſe oſtendit, cùm dixit: *Hæc locutus ſum vobis, vt gaudium meum in vobis ſit,* id eſt, vt cum tanto feruore poſſitis elicere opera veſtra, vt de vobis gaudeam. *Contra ſecundum.* *Ioan. 17.*

Poſtremum autem illud, quod eſt de malorum perpeſsione, naturalis inſtinctus impugnat per allegationem innocentiæ propriæ, aut iam peractæ ſufficientis ſatisfactionis de præteritis peccatis. eſt enim naturę proprium nil velle pati, aut certè, quam minimè poteſt. Verus autem proficiens contrarium fouet deſiderium, quod eſt, à diuino inſtinctu, nimirum pati velle, etiam ſi eſſet innocens, & planè iam ſatisfeciſſet pro antiquis culpis (quamuis quis eſt hic?) hoc ſaltem nomine, vt ſe Chriſto cõformet, qui pro nobis paſſus, *nobis reliquit exemplum, vt ſequamur veſtigia eius.* In hoc enim ſumma dignitas eſt hominis, & more Mardochæi ſic honoratur, *quem cæleſtis rex voluerit honorari,* induitur nimirum veſtibus regiis, hoc eſt, Chriſti aſsimilatione, deinde imponitur equo de ſella regis, hoc eſt, Chriſti manſuetudini, humilitati, & abiectioni, cui aſsimilatur per imitationem paſsionis, etiam iniuriarum, & probrorum, ſi ſit opus ea, pro eius amore tolerare, deniq; coronatur diademate æterni gaudij. *Contra tertiũ.* *1. Pet. 2.* *Eſther 6.*

Ex quo intelligimus rem digniſsimam conſideratione. naturalem inſtinctum ſemper deprauare meditationes noſtras tum ſuadendo,

vt eligamus materiam à vitæ,& mortis Chriſti Domini myſteriis remotam, vt ita nos abducat ab iis, quæ ad patiendum alliciunt, tum efficiendo,vt ſi Chriſti myſteria meditamur,in illis quæramus quidlibet aliud,quàm hunc ſpiritum conformandi nos ipſos Chriſto in paſsionibus & ignominiis. Caueat ergo proficiens, ne ſe permittat ſeduci ab hoc terreno,& animali inſtinctu,ſed erigat ſe potius,quantum diuina gratia iuuatur ad intelligendum, & ſequendum inſtinctum diuinum in Chriſti Domini cruce cum Chriſto, & poſt Chriſtum ſemper ferenda.

De iiſdem ſpiritibus diſcernendis, quæ nam Italicè ſcripſerit Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis.

CAPVT XIX.

SVPERIORIBVS temporibus floruit in ſcribendis rebus ſpiritualibus Seraphinus Firmanus egregius ſui temporis Concionator ex Canonicorum Regularium familia. is multa præclara ſcripta reliquit de diſcernendis ſpiritibus,Italicè tamen,quæ latinè verſa, quamuis non ad verbum expreſſa hîc adſcribere ad vberiorem totius rei huius explicationem viſum eſt pertinere.

Primum hoc quaſi fundamentum totius diſputationis iacit.Spiritus ſanctus non ſolet eligere homines, vt in iis magnas res edat, in quibus eſt exigua intelligendi,aut iudicandi vis, ſed plerunq; ſolertes,& acutos,etiam ſi interdum non ita videantur. deinde ad regulas venit,quas ita hic digeſsimus:

Regula prima. Primò Deus paulatim,ab imo ad ſummum,& ab imperfecto, ad perfectum perducit. ſolet etiam ætatis, & perſonarum habere rationem. aliam enim ſapientiam ſeni, aliam adoleſcenti, aliam tyroni,aliam in rebus ſpiritualibus exercitato, aliam ei,qui aliis præeſt,aliam ei,qui paret,& ab alterius imperio pendet impertit. Dæmonis eſt contrà nullum eiuſmodi ordinē ſeruare, ſed ſuos feruores intempeſtiuos immittere,& vnius ferè menſis ſpatio,ad mentis exceſſus prophetias,miracula,aliaq; eiuſmodi admirāda perducere.in quibus tamen virus conſuetæ falſitatis abſcondit.huius diſcriminis ratio illa eſt,quia quod Deus non tribuit ſuis,niſi poſt diuturnum rerum ſpiritua-

ritualium vſum,& poſtquam multis, ac variis exerciti fuerint tribulationibus,ac tentationibus,neque id temerè, ſed ad Eccleſiæ duntaxat ædificationem; hoc dæmon & ſtatim in ipſo quidem initio ſine vlla cauſa dat,vel potius dare ſe ſimulat ſuis, partim vt illos rerũ nouarum ſtudio capiat,partim vt aliis admirationi ſint, ad eum finem, vt illos ita ineſcatos ad ſuperbiæ barathrum pertrahat.

Secundò ſpiritus diuini indicium eſt, nullam à Deo certam rem beneficij loco niſi ad id peculiarem à Deo motũ homo experiatur, petere,ſed ſe totum eius voluntati permittere,id ſolum,ab eo petendo,vt nos doceat ea petere, quæ ſint maximè nobis profutura. Quod ſi aliquid nominatim petimus,eam adiicere conditionẽ, modo nobis expediat hoc tempore, argumentum eſt diuini ſpiritus. nam in petendis à Deo beneficiis,ſæpe erramus,nec in hiſce rebus Deo quaſi vis precum eſt adferenda,ſed liberum illi permittẽdum,vt nos quo libuerit maximè impellat. fieri enim ſæpe ſolet,vt Deus iis,qui hac animi diſpoſitione carent,quod petunt,impertiatur, quod tamen ipſis ruinæ poſtea ſit occaſio. quare Diaboli videtur eſſe ad certarum eiuſmodi rerum intempeſtiuas efflagitationes incitare. 2.

Signum à Deo permotæ animæ eſt ea maximè ſenſa,& intelligentias ſequi,quæ ſacris Scripturis maximè conſentaneæ ſint: contra ab iis abhorrentia, vel iis non valde conſentanea amplecti euidens eſt indicium mali ſpiritus.nam ſacra Scriptura regula eſt diuinorum inſtinctuum,non contrà. 3.

Mentis, quæ Deum habet ſui motus auctorem, eſt deprimere ſe ſemper, & miro quodam modo, quo maiores efficit in virtute progreſſus, clarius ſe peccatis oneratam agnoſcere, ſemperque magis ad proprium bonum peruidendũ cæcutire. Dæmonis contrà eſt nõ vbi eſt opus,ſed in externis quibuſdam,& quæ hominibus patent,humilitatem quærere. 4.

Spiritus diuini effectus eſt,cum ingenti quadam fiducia magnum timorem in animum inducere. illa quidem de Deo concipitur, hic verò ex propria infirmitate ortum habet. Diabolus contrà, ſemper hominem, ad magna de ſe ſentiendum, & multum in ſuis meritis fidendum,inducit. 5.

Ad multa toleranda promptum,& cupidum eſſe indicium eſt boni ſpiritus. immo hic eſt quaſi lapis lydius, ad quem probari poteſt, quis bonus ſit, quis malus,quis incipiens, quis proficiens, quis perfectus. malus enim cum aduerſa incurrunt, deterior efficitur,Deumque incuſat. Incipiens primò quidem angitur animo, quod illa patiatur: Poſt tamen & huius quoque in animum admiſſi angoris pœniten- 6.

nitentia ducitur. Proficiens ægrè quidem tolerat, cùm primùm ſe res aduerſa offert, ſed quot aduerſa ſecum adferant emolumentá conſiderans, acquieſcit animo, Deum collaudat. Perfectus ad res aduerſas, & calamitates tanquam ad copulandas nuptias adſpirat, immo ſe tanto bono indignum putat.

7. Qui Spiritu Dei aguntur experimentum quoddam habent diuinæ erga ſe prouidentiæ. nam tantum ſibi imponi à Deo pondus intelligunt, quantum eſt virium ad perferendum. Itaque eum in modum ſe hodie tentari vident ac ſuperiores euadere, quo ſi alio tempore tentati fuiſſent, victi ſine dubio dediſſent manus, ac rurſus ea ſe hodie ratione ad aliquod rectè factum permotos, quam rationem ſi alio tempore tenuiſſet Deus, nihil vtique fuiſſet effecturus, non ipſius, ſed noſtro vitio. Contrà qui in ſuis viribus poſitam ſpem habent, quod ſine dubio mali eſt ſpiritus, maiorem, quàm pro viribus experiuntur pugnam, & acriorem conflictum. huius rei ratio eſt, quòd ſanctorum vita etiam per ſingula rerum ac temporum momenta, à Deo temperatur, & regitur, vt omnia in eorum cedant bonum. Contrà ferè vſu venit in prauis hominibus, qui hoc peculiari Dei auxilio deſtituuntur.

8. Spiritus diuini indicium eſt miſericordia, & pietas erga proximum, etiam eo tempore, quo in eum iuſtitiæ vis eſt exercenda. Contrà malus ſpiritus ferociam ſemper in animo quandam ingenerat, quam etiam cùm ſe homo quietum & tranquillum oſtendit, præ ſe fert.

9. Spiritus qui à Deo eſt, proprium videtur propenſum quoddam ſtudium, & animi deuotionem erga ſanctos habere, eorum rebus libenter adhærere, eorum quæ fecerunt veſtigiis inſiſtere, res geſtas non parui æſtimare, ſed tanquam magnas ſibi complectendas obiicere, interno quodam ſenſu erga eorum reliquias, & oſſa commoueri, nec ſolum hunc animi ſenſum experiri erga ſanctos vita functos, ſed etiam ſuperſtites omnes Dei ſeruos magno pietatis, & reuerentiæ affectu colere. Cõtrà is, qui ab Aquilone flat ſpiritus, proteruum efficit hominem, ſanctorumque virorum contemptum parit, vel neglectum.

10. Spiritus diuini indicium eſt iis, qui ſe ad Deum conuertũt, non tam terrores, & difficultates intentare in initio, quàm Dei facilitatẽ, atque expeditum virtutis iter oſtendere: Benignus eſt enim Deus, & omnibus, qui ſe ad eum adducunt, non terrores iniicit, vt reſiliant, ſed vires addit, vt confirmentur. itaque eos blandis pollicitationibus inuitat, cœleſtibus etiã conſolationibus reficit, ac nutricis quodammodo

modo morem imitatur, quæ infantem ſuum lacte primum infuſo, deinde pane ſicco, ad extremum & ſolidiori cibo alit. quem ordinem ſi perturbet illa, tantum abeſt, vt nutriat infantem, vt etiam, ad manifeſtum interitum vocet. Contrà Diabolus difficillima quęque virtutis initio proponit, Dei Iuſtitiam, ac vindicandi voluntatem, quãtum poteſt exaggerat, magis quę admiſit homo peccatorum memoriam, quàm Dei facilitatis inculcat: nõ enim alios poteſt ſenſus ſuggerere, quàm quos ſibi ipſe ſuggeſsit deſperationis. Itaque ſicut antequam admittatur peccatum, prolixam & effuſam Dei miſericordiam oſtentat, ita poſtea exactam, & abſolutam iuſtitiam proponit. hic eſt timor ille nocturnus, quem ſi contemnamus, re ipſa experiemur, nihil æquè in proclui, ac Dei familiaritatem, virtutiſque derelictum iter arripere.

Occulta hominum intelligere, & quæ procul à nobis remota ſunt, præuidere non ſemper indicium eſt diuini ſpiritus, ſed tunc ſolùm cum de hominis charitate & humilitate non dubitatur. fieri enim poteſt, vt à malo ſpiritu ſæpe illa pandantur, ſed tunc ex fine cognoſcitur, cum nimirum ea re curioſitatem & inanem gloriam foueri cognoſcimus. Secretas verò hominum cogitationes antequam fiant intelligere omnino certum eſt, à Dei Spiritu naſci, ſi tamen eæ liberæ in animum aſcenderint: non aliquod prius initium, vnde fluxerint, habuerint. 11.

Vera miracula, quibus, non tam doctrina, quàm vitæ ſanctitas cõſecratur, atque in admirationem venit apud homines, indicio ſunt, eum à quo eduntur Deo charum, & amicum eſſe. huc pertinet eorum miraculorum editio, quæ non oculis ſubiiciuntur, ſed in animis, & occultis hominum mẽtibus patrantur. inter quæ principem locum obtinet vera, & conſtans ad Deum conuerſio. non enim ſolet Deus aliquem ad tantum opus, quale eſt conuerſio peccatoris, tanquam inſtrumentum arripere, qui ſibi non ſit charus. Quare vſu compertum eſt, eos, qui hypocritæ hominis ſuaſu ſe ad Deum adiunxerunt, nunquam ad virtutis maturitatẽ perueniſſe. ac tametſi illuſtria quædam, & magna dent ſigna virtutum, ipſa tamen die marceſcunt, & veluti fumus in auras dilabuntur. 12.

Arcana Dei aut auocato à ſenſibus animo, aut alia aliqua ratione cognoſcere, ſignum eſt Dei charæ mentis. hæc eſt enim perfectæ amicitiæ lex eorundem eſſe arcanorum, ſecretorumque participes. verùm hæc maximè lubrica res eſt, & iudicatu difficillima. diabolo Dei ſimilitudinem imitante, vt dictum eſt. Itaque indiciis hic vel in primis eſt opus; quæ omnia perſpecta habere nemo poteſt; niſi qui ſin- 13.

gulari ad id fuerit à Deo donatus munere. Pauca tamen hic vſu ipſo comperta adferemus.

Primum indicium. Primum eſt à Deo huiuſmodi reuelationes & mentis exceſſus eſſe, ſi is cui accidunt non inſolitis motibus quatiatur, & quaſi exæſtuans iactetur. Spiritus enim Dei moderationis, ac tranquillitatis eſt artifex. quod ſi aliquando ardenti animo omnino imperari non poſsit, ita ſe temperare, ac fingere, vt nihil admirabile, nihil nouum iniiciat aſtantium oculis, magnum eſt argumentum diuini ſpiritus. contrà malus ſpiritus, magnos quoſdam, & inſolitos motus, eoſque vel maximè oculis hominum patentes, & expoſitos efficit, vt in Flaminiæ quodã ſanctimonialium Cœnobio compertum eſt, quę cum ſtridoribus, ac vocum ſtrepitu magnam hominum turbam conciuiſſent, tametſi de diuinis rebus, magno quodam vt videbatur, amoris ſenſu loquerentur, ad extremum tamen patuit, à deceptore ſpiritu fuiſſe agitatas, cui ſemper nouæ res, & inſolitæ cordi fuerunt.

Secundum. Alterum indiciũ ſi de ſe omnino parcè loquatur, neque idẽtidem verba illa vſurpet: *Hæc mihi Deus ſignificauit. hæc per me Deus loquitur: Dei iuſſu hoc, aut illud facias, ab hoc vel ab illo abſtineas: Spiritus ſancti nutu, aut impulſu id feci,* & alia eiuſmodi. huc etiam pertinet ſuas omnibus ingerere reuelationes, neque in illis enarrandis neceſsitatis aut animorum vtilitatis rationem habere, ſed palam venditare, atque iactare.

Tertium. Tertium eſt ſi in omni verborum vſu, homo moderatus ſit, ſeu de diuinis ſeu de aliis quas indifferentes vocamus, rebus, ſermo ſuboriatur.

Quartum. Quartum eſt, ſi cum de aliorum, aut in corpore accepto detrimento, aut, quod maius eſt in animo ſermo incidit, non id quaſi plenis buccis, ſed modeſtè omnino, & cum miſeratione quadã enarret.

Quintum. Quintum, ſi cum de Deo miſcentur colloquia, verba quædam, vt ita dicam ardentiora non conquirat, immo ab iis abſtineat, qualia ſunt, *Bone* IESV, *mi Domine, mi amor.* Huc ſpectat ex imo corde identidem ductis ſuſpiriis non delectari, & in rebus externis nimio plus quæſita humilitate. ab omni denique re, quæ hominem notabilem faciat, & inſignem abhorrere.

Sextum. Sextum eſt ſi ſibi parum, aut nihil tribuat, immo vt multis abundet reuelationibus, nihil tamen, vt rectum probet, aut ſequatur, niſi quod aliis ita viſum fuerit, quibus ſe regendũ permiſit. Dei enim Spiritus, obedientiã in primis, & ad alterius nutũ conformationẽ amat, quippe ordinis, & pacis auctor. contra deceptor ſpiritus ante omnia contumaciam, & perturbatiõẽ quærit. huc omnia dirigit conſilia,

& conatus princeps ſuper omnes filios ſuperbiæ. denique obedientia & ſpiritualis prudentia regula eſt intelligendæ diuinæ voluntatis extra ſcripturas reuelatæ. non contrà reuelatio, niſi ſit manifeſta.

Spiritus diuini iudicium eſt, cùm eas maximè ex rebus ſpiritualibus amplectimur, quæ illi ætati, in qua degimus, ſunt maximè accommodatæ. nullum verò ætatum, ac rerum delectum habere magnum eſt indicium, & argumentum mali ſpiritus. ſcire autem oportet à Deo aliam in aliis ætatibus, obſeruatam eſſe rationem perducendi homines ad ſalutem: nam ipſis mundi primordiis in ipſo rationis inſtinctu, quod lumen appellant naturale plurimum momenti erat. Itaque vt illius maximè ductum, & normam ſequerentur homines, Deus volebat. Secuta eſt circumciſionis & ceremoniarum ætas, quibus religioſè inſiſtere, & non ad alienos ritus deflectere, plurimùm erat Deo charum. nouiſsimè à Chriſto Domino Euangelij lux affulſit, quo tempore charitatem, & eximias quaſq; virtutes amplecti, non modò Deus optauit, ſed etiam iuſsit. In ipſa porro tota Euangelij ætate minorum aliarũ quaſi ætatum diſcrimina fuere: nam cum primum Eccleſia fundari cœpta eſt, palàm Spiritum ſanctum Deus in ſuos immittebat è cœlo. Poſtea hoc ſubtracto munere, martyrum ſucceſsit, pro Chriſto patiendi ardor, & ad extremum vſque conſtantia incredibilis. Hoc imminuto beneficio doctorum eluxit ingenium in exponendis ſacris ſcripturis, & pugnis aduerſus hæreticos ſuſcipiendis. quo etiam tempore Anachoretarum, & monachorum examina omni ſe vitæ aſperitate afflictarunt. aliæ deinceps ætates quaſi nexæ, & colligatæ inter ſe hanc demum noſtram induxerũt. in qua etiam Deus rationem propriam hominis ad ſalutem perducendi tenet. ea autem videtur eſſe eiuſmodi. 14.

Primùm, quoniam minus quàm antea abſumus ab Antichriſto, *Primò.* qui mira multa & inſolita efficiet, quibus fidem noſtram oppugnet, à miris omnibus, & inſolitis rebus quã maximè abhorrere: ita enim minorem in nobis anſam habebit decipiendi nos, verſutus ille. Deinde in tota victus, & vitæ aſperitate modum tenere, non extremam il- *Secundò.* lam veterum formam ad vnguem æmulari: non enim id eſt huius ætatis, quò fractis hominum corporibus tantum pondus intolerabile eſſet. permittitur tamen res hæc, & ſi de modo dubitetur, ad ſeueritatem magis, quàm ad remiſsionem inclinandum eſt. Denique ſacra- *Tertiò.* mentis ſincerè & frequenter vti. ſincerè dixi vt id ſolum in eis quæratur, cum Deo coniungi, & illi quotidie arctius colligari. Ad hanc ex- *Quartò.* tremam ætatem pertinet ſanctorum inuocatio, & magna de ipſorum meritis apud Deum concepta fiducia. cuius rei hæc ratio eſt, quo-

niam eo nunc maximè ſuos conatus per Hæreticorum hominum veſaniam deſtinat Dæmon, vt hæc duo nobis præſidia labefactet, ac demoliatur, frequentem Sacramentorum vſum, & piam Sanctorum inuocationem. quod certum eſt argumentum, vtraq; nobis à Deo tanquam certa noſtræ ſalutis inſtrumenta comparata eſſe.

His itaque expoſitis patet diuini ſpiritus proprium eſſe, ad ea, quæ in ſingulis ætatibus conſtituta ſunt inſtrumẽta ſalutis hominum deſtinare, contrà maligni ſpiritus eſſe inuentum hunc ordinem peruertere. atque non exigua pars prudentiæ ſpiritualis eſt hoc intelligere.

15. Argumentum eſt magnum diuini ſpiritus tranquillitas quædam, & quaſi ſeruitus voluntatis ex eo orta, quod ſe homo prorſus ad Dei arbitrium fingit, & accommodat, & quia ex corde tanquam ex vaſe quodam totum ſuum velle penitus extraxit, eiuſque loco diuinum nutum voluntatemque repoſuit. itaque cùm in rerum faciem mentis oculos figit, etiamſi videat multa turbari, nihil tamen inde ipſe turbatur, ſed in Dei nutu, ac voluntate tãquam in altiſsimo otio conquieſcit. Contrà Diabolus tempeſtates inducit in animum, & quaſi nubes cogitationũ offundit, quibus, qui agitatur, modo vnam rem, modo aliam tanquam vitioſas accuſat: omnia ſuopte arbitrio diſponere vellet, & in meliorem formam redigere. multa habet in quæ impingat, & offendat, facile in animum inducit de aliis obloqui. magnum indicium vigentis adhuc in animo propriæ voluntatis, nondum in Chriſto obſequio mactatæ. quæ cum ſeminarium ſit, & fons omnium perturbationum, quid mirum ſi eiuſmodi fructus ferat?

16. Diuini ſpiritus eſt non ſolùm in eo, quod ſemel arreptum eſt & probatum virtutis conſilio conſtantem eſſe, & firmum, ſed etiam in ſingulis atque adeò minimis quibuſque pietatis ſtudiis: exempli gratiã, ſi cui Sanctorum nominatim adhæſeris, expertuſque ipſius fueris opem, & apud Deum gratiam, non ita facile illo relicto, ad alium te conferas. nam tametſi inter Sanctos zelotypiæ morſum certum eſt nullum eſſe, nihilominus tamen hæc ſubita vnius deſertio oſtendit, quàm exiguas in te radices eius egerit amor, & quàm pari temeritate alterum etiam, ad quem acceſsiſti, ſis poſtea derelicturus. idem dico de animi propoſito certæ alicuius virtutis acquirendæ, aut vitij expugnandi. Spiritus enim diuinus conſtantiam in eiuſmodi rebus omnibus, & tenorem ſuggerit. Contrà inimici Dæmonis aſtutia eſt hominem temerè per omnia circumferre, vt omnibus delibatis nullo prorſus deguſtato, inanis & ieiunus recedat.

17. Dei ſpiritus indicium eſt nullam ex mirabilibus rebus, quæ in nobis præſertim fiãt, quibus ſubeſſe poſſet aliqua dubitatio, pro certa & explo-

explorata habere. alias enim in duplex vitium incidimus: nam & fidem temerè obligamus,& deceptionis periculo nos exponimus. Cõtrà verò procliuem eſſe,& facilem ad eiuſmodi rebus fidem adhibendam, magnum eſt indicium maligni ſpiritus, qui ſemper deceptionis laqueos intendit,quibus,vt quiſque incautior eſt,hoc facilius capitur. Id præſertim intelligitur in ſpiritualibus rebus & iis,quæ naturæ ordinem ſuperare videntur, de quibus S. Petrus Chryſologus dixiſſe videtur; *Quò quis altius credit, hoc etiam altius dubitat*. huius rei cauſa eſt, quoniam dubitationem hãc vera humilitas in animum inducit, qua ſe homo indignum putat, eiuſcemodi rerum, quæ communem ordinem ſuperant,participem fieri. ita contrarium à ſuperbia ortum habere certius videtur.

Diuinus ſpiritus ita in vnius comparatione virtutis hominem excitat,vt non ſegnem efficiat in aliis,& incurium. contrà diabolus. 18.

Item boni ſpiritus argumentum eſt, in virtutibus comparandis animi tranquillitatem,& pacem nihil impedire. contrà anxietates & moleſtias iniicere,diabolicum eſt. 19.

Illud etiam non obſcurum indicium eſt diuini ſpiritus, cùm intentio recta ſemper & nitida eſt, cui vt mentis oculo ſemper Diabolus prauitatis tenebras offundere nititur. 20.

Deniq; effectus eſt boni & ſancti Spiritus ſibi videri interna quadam aure excipere cœleſtes ſuſurros. Contrà vero ſtrepitum quendam & quaſi deforis venientem vocem videri ſibi audire, ſignum eſt mali ſpiritus. nam Dei proprium eſt intimè in animum illabi, diaboli extrinſecus aduentare. 21.

Has omnes ille regulas præterquam quod rationibus & argumẽtis confirmat, vſu etiam ipſo rerum magiſtro ſe comperiſſe, dicit.

De ratione diſcernendi viſa, & reuelationes veras à falſis doctrina ſanctorum Patrum, & recentiorum.

CAPVT XX.

AD extremum, vt nihil huic tractationi deſit addenda exiſtimaui ea, quæ de diſcernendis viſis, & reuelationibus veris à falſis ſcripta ſunt apud ſanctos Patres & recentiores Theologos.

Et

Homil. 28. 1. Corinth. 12. Et primum quidem S. Chryſoſtomus tradit regulam cognoſcendi ſpiritus diuini in iis, quibus ſupernaturale aliquod & extraordinarium lumen ineſſe videtur. *Dæmonis, inquit, eſt proprium, perturbationem, furorem & multam caliginem infundere: Dei autem illuminare, & prudenter edocere ea, quæ opus ſunt.* cui addit & alteram huic conſentaneam: *eos, qui dæmone ſuggerente vaticinantur, non intelligere, quæ loquuntur, qui autem diuino ſpiritu afflati prædicunt futura, omnia, vt decet, nouerunt. illi ſerui diaboli ſunt, os tantum, non autem intelligentiam rebus, quas promunt accommodantis: hi autem domini ſunt dicendorum, & tacendorum: illi mente commouentur, & neceſſariò compelluntur, & trahuntur tanquam furiis perciti.* quod confirmat inprimis Apoſtoli teſtimonio, qui obſcurè quidem, verè tamen hoc 1. Corinth. 12. exprimit, cùm ait: *De ſpiritualibus autem nolo vos ignorare fratres, ſcitis enim cum gentes eſſetis ad ſimulachra muta prout ducebamini euntes. arreptitij enim homines trahebantur ad Idola, quæ iam obmutuerant ob Chriſti Domini aduentum, & illis colligabantur, vt opera & dicta eorum Idolis aſcriberentur, ſicq́; in bo-* Ioan. 1. *nore apud eorum cultores haberentur Idola. Hi autem veri videlicet Prophetæ non* Exod. 3. *eiuſmodi ſunt, ſed ſobria mente, modeſta, & firma, non neceſſitate detenti, ſed pote-* Ion. 1. *ſtate in honore habiti. propterea Ionas fugit, propterea Ezechiel reiectus eſt, propterea Hieremias relictus. Deus autem non neceſſariò eos impellit, ſed conſilio, admonitione, minis, neque mentem obſcurat.* quibus omnibus tanquam certis indiciis *diſcernitur ſpiritus diabolicus prophetarum falſorum à ſpiritu diuino, qui reſidet in Prophetis ſanctis, ipſo initio Prophetiæ, & ante omnem euentum. ad hoc enim datur donum diſcretionis ſpirituum. non enim eſt neceſſarium huiuſmodi donum ad diiudicandum ſpiritum, poſtquam res, quæ futura prænunciabatur, euenit, vel non euenit.*

Hæc ſancti Chryſoſtomi doctrina videbitur fortaſsis alicui in ſuſpicionem diabolicæ fraudis vocare horrores quoſdam, & exanimationes aliquorum, qui quo tempore vel viſum aliquod ſupernaturale patiuntur, vel beneficium aliquod aut animæ, aut corpori ſalutare diuinitùs accipiunt, quaſi numine correpti in terram corruunt ſemimortui, præſertim cum id multis arreptitiis accidere ſolere conſtet ex Euangelio, & quotidiana experientia. Verùm non ita eſt, & ſanctus Chryſoſtomus loquitur de diſcrimine vatum, & Prophetarũ. in Scripturis autem ſacris paſsim legimus ad aſpectum Angelorum turbari ſanctos viros, & trementes cadere ſuper terram, vt accidit Tobiæ: *Non* Tob. 12. *remanere in homine fortitudinem, marceſcere, nec habere quicquam virium,* vt Daniel. 10. de ſe teſtatur Daniel, ſanctus etiam Ioannes ſcribit: *Cùm vidiſſem Ange-* Apoc. 1. *lum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus.*

Obſeruaui etiam in hiſtoriis Eccleſiaſticis ante vera miracula ſanitatis diuinitùs tributæ tremores, & exanimationes aliquando contingere.

tingere. affero vnum duntaxat exemplum ex ſcriptis ſancti Auguſtini depromptum, ſcribit enim ſibi à quodam oblatum libellum recuperatæ ſanitatis per miraculum, in quo ille ſic loquebatur: *Orabam ego quotidie cum magnis lacbrymis in loco, vbi eſt memoria glorioſiſſimi martyris Stephani. Die autem Dominico Paſchæ, ſicut alij, qui præſentes erant, viderunt, dum orans cum magno fletu cancellos teneo, ſubito cecidi, alienatus autem à ſenſu, vbi fuerim, neſcio. poſt paululum aſſurrexi.* Si igitur accidit aliquando dubitatio, an ex Deo ſit aliquid, quod eiuſmodi ſit, non ex vno ſed ex multis indiciis, quod phyſionomi faciunt, de re vniuerſa, cognoſcendum eſt. eandem hiſtoriam refert S. Auguſtinus alibi. & meminit prolapſionis in terram, & exanimationis tàm huius ipſius, quàm ſororis eius ante acceptum ſanitatis beneficium.

Sermone de diuerſis 31.

Lib. 22. de ciuitat. Dei, cap. 8.

Idem etiam ſanctus Chryſoſtomus auctor eſt Deum nonnũquam magno ſtrepitu excitato homines eſſe alloquutum. *Nam ideo,* inquit, *in caligine cum terroribus Deus Hebræis legem tulit, quia illis vtpotè ferocioribus, & effrænioribus humano quodam terrore opus fuerat. Contrà verò Apoſtolis, vt virtute ſublimioribus, & doceri facilibus ſe ſe placidiſſimè infudit in die Pentecoſtes, in quo ſonum quidem exaudiri Deus voluit, ſed propter Iudæos, qui ſi poſt illa prodigia dicebant ad huc Apoſtolos muſto plenos, quid dicturi fuiſſent ſi nihil huiuſmodi accidiſſet?*

Sanctus Gregorius præclarum, & ipſe in huiuſmodi rebus pronunciatum ſcriptum reliquit. Sunt eius hæc verba: *Mens quæ diuino ſpiritu impletur, habet euidentiſſima ſigna ſua, virtutes ſcilicet, & humilitatem. quæ ſi vtraq; perfectè in vna mente conueniunt, liquet, quod de præſentia ſancti Spiritus teſtimonium ferat.*

Lib. 1. dialog. cap. 10.

Addatur humilitati charitas, de qua ſic ſcribit ſanctus Chryſoſtomus: *Omnem ſpeciem boni, quam creauit Deus ad ſalutem hominum, ipſam ſpeciem & diabolus introducit ad ſeditionem: vt inter bonum verum, & bonum ſimulatum confuſio fiat. ſolam autem charitatem ſancti Spiritus non poteſt Diabolus imitari.*

Incertus in Matth.

Homil. 4. in 4. Matth.

Sanctus Bernardus præceptum vtiliſsimum tradit eadem hac de re: *Sapientia, quæ à Deo eſt, (ait S. Iacobus) primum quidem pudica eſt, deinde pacifica. omnem ergo cogitationem, in qua hæc duo non concurrunt, à Dei ſapientia alienam eſſe, ne dubites. eam ergo quæ pudica videtur, nec ad vitia trahit apertè, ſed virtutis prætendit imaginem, tum demum à Deo eſſe noueris, ſi pacifica ſit, ſi Prælati tui atq; ſpiritualium fratrum approbatur iudicio, quoniam non faciet Dominus verbum, quod non reuelauerit ſeruis ſuis.*

Sermone de multiplici vtilitate verbi Dei.

Iacob. 3.

Amos 3.

Duo etiam ſcriptores inter Theologos nobiles hac de re ſcribunt, Ioannes Gerſon libro de probatione ſpirituum, & in altero de diſtinguendis veris à falſis viſionibus, & Ioannes de Turrecremata in pro-

logo defenſionis reuelationum S. Birgittæ. Prior hæc habet: Multis rationibus vtuntur SS. Patres, ad probandum ſpiritus, ſi ex Deo ſint.

Prima ratio. Prima ratio eſt Scriptura ſacra, cui quæ conſona ſunt, ea demum vera ſunt, & à Deo.

2. *Lib. 6. Confeſſ. cap. 13.* Secunda ratio eſt interna inſpiratio, qua certior fit anima, vtrum ex Deo ſit aliquid, an ex Diabolo. de qua S. Auguſtinus ſcribit, ſanctam matrem Monicam dixiſſe ſolitam: *Se neſcio quo ſapore, quem verbis explicare non poterat, diſcernere, quid intereſſet inter Deum reuelantem & animam ſuam ſomniantem.*

3. Tertia ratio pertinet ad officium hierarchicum, eſt enim in Eccleſia donum diſcernendorum ſpirituum. & qui Eccleſiam eiuſque paſtores legitimos adeunt, præſertim verò paſtorum Principem Romanum Pontificem Chriſti Vicarium, ſine dubio, qui nam ſpiritus ex Deo ſint, certiſsimè cognoſcunt.

4. Quarta ratio eſt eruditio Theologica, & exercitatio aſsidua in ſpirituali pugna, & virtutum actionibus. qui enim vſu proprio cum doctrina coniuncto didicit ex his, quæ paſſus eſt, facilè & in ſemetipſo, & in aliis, qui nam ſpiritus excitetur intelligit.

5. *Matth. 7.* Quinta ratio eſt ipſa vitæ eius, qui ſpiritu aliquo impellitur. *à fructibus enim*, ait Dominus, *cognoſcetis eos.* ad quam vtilia præcepta præſcribit. quæ hoc carmine indicantur.

Quis, quid, cui, quare, tum qualiter, vnde, require.

Quis. conſiderandum eſt, an qui viſum aliquod patitur ſit ſani, & integri ſenſus, atque iudicij. ob id minimè audiendi ſunt phrenetici, cardiaci, zelotypi, iracundi, inuidi, & his ſimiles, qui aut mente quaſi capti, aut animo ſunt perturbato. peruidendum ſimul, an qui loquitur, ſit nouitius in fidei zelo. nouitius enim feruor facilè errori obnoxius eſt, ſi rectore caret. quod maximè accidit adoleſcentibus, & fœminis, quarum eſt ardor nimius, varius, præceps. obſeruanda perſonæ conditio, eruditio, mores. quibus rebus aſſueta ſit, quorum vtatur familiaritate: diues ne ſit, an pauper, nam diues latentis ſuperbiæ, & voluptatis ſuſpecta eſt. ſimulationis, & fallaciæ pauper. Inprimis autem prouidendum, ne lateat interna ſuperbia, quæ etiam ex humilitate, ciliciis rebuſque omnino contrariis exiſtit. dominatur porro hæc vel rationi vel voluntati: rationi quidem, quando mordicus hæret quis ſuæ ſententiæ, voluntati verò, quando difficulter obtemperat. & hæc poſterior facilius curatur.

Quid. verane ſint omnia, quæ dicuntur ſpiritus impulſu, nihil enim falſi ſubeſſe poteſt rebus, aut enunciationibus omni ex parte veris. & ſpiritus Diabolicus ita tectus eſt, & fallax, vt aliquando falſita-

tem

tem vnam, qua hominem in fraudem impellat, ſexcentis & amplius veris rebus contegat. Ideo CHRISTVS Dominus Dæmonibus etiam cum teſtimonium veritati dabant, & pythoniſsis Apoſtolus ſilentium indixit. num in viſo illo, quod oſtenditur, inſit ſapientia, *Quæ deſurſum eſt*, quæ vt docet S. Iacobus, *eſt pudica, pacifica modeſta ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia & fructibus bonis, iudicans ſine ſimulatione.* An item viſum illud atque doctrina ſuperet communem intelligendi modum ſacra Scriptura traditum, aut ratione morali, vel naturali comprehenſum. ſi enim non ſuperat, ſuperuacaneum videtur. adſit denique rei, quæ reuelatione explicatur teſtis *Moyſes & Helias*, hoc eſt, *Lex & Propheta*. *Matth.* 10. *Actor.* 16. *Iacob.* 3.

Cui. obſeruandum etiam eſt, cui nam aperiat viſa, & reuelationes ſuas is, qui illas accipit. & magnoperè cauendum eſt illi, qui conſulitur, ne laudet, multò magis ne exaltet conſultorem. arguat potius, increpet, efficiatque, vt ingrediatur communem viam, moneat, *ne altum ſapiat*. producat ſanctorum exempla, qui huiuſmodi viſa contempſerunt, qualis fuit ſanctus Auguſtinus, ſanctus Bonauentura, & alij multi. quod ſi dicas cum Apoſtolo: *Spiritum nolite extinguere*, aio, hac ratione non extingui ſpiritum, ſed probari, & Spiritum ſanctum, qui ſe ſe humilibus hominibus libenter adiungit exercitatione humilitatis non fugari. *Rom.* 11. *1. Theſſal* 5.

Quare. obſeruandus eſt etiam viſionis finis proximus, remotus, apertus, occultus, nam initia aliquando bona infeliciſsimos exitus habent. cognoſcenda eſt mens aperientis viſum, quid nimirum ſpectet, num gloriolam aucupari, an accipere conſilium in re dubia, alterius ſaluti conſulere, an quærere *quæ ſua ſunt*. & ſi quidem conſilij capiendi cauſa moueatur, an adeat virum peritum huiuſmodi rerũ, an ſit facilis ad obtemperandum, & in ore, & conſcientia patris ſpiritualis acquieſcendum. non enim eſt diuiſionis auctor Deus, vt conſulenti oſtendat, & conſultori contraria. Adhibeatur igitur duplex cautela. prior eſt vt moneatur conſultor, non ſolum ſuſpenſum tenere iudicium exemplo Ambroſij & Luciani presbyteri, ſed etiam cum Petro dicere: *Exi à me Domine, quia homo peccator ſum.* poſterior eſt, quemadmodum de ſomniis facimus, vt viſa nec reiiciantur omnino, nec admittantur, ſed recognoſcantur, & examinentur. *Philipp* 2. *Luc.* 4.

Qualiter. hoc eſt, quæ ſit vitæ ratio eiuſmodi hominis, priuata an publica, ſecreta an aperta, actuoſa, an contemplationi dedita, ſit ne amans externæ cuiuſdam pietatis potius, quàm ſolidæ religionis. ſi fœmina eſt, quomodo agat cum ſpirituali patre, an neſciat ab eius latere vnquam diſcedere, delecteturne ſermocinationibus & nugis,

denique ſit ne ex illis, quæ ſemper diſcunt, nec vnquam ad ſcientiam veritatis perueniunt.

Vnde. obſerua vnde nam veniat ſpiritus, aut quo vadat. nam Bernardus adeò in rebus ſpiritualibus expertus ſe id neſcire teſtatur, cũ tamen ex motu cordis ſancti Spiritus præſentiam ſæpe cognouerit. planè in diuerſis ſpiritibus multa inſpirationum ſimilitudo reperitur. ſpiritus eſt Deus, Angelus, Diabolus, ſpiritus humanus etiam ſpiritus eſt, tam rationis, quàm ſenſus. Quare difficillimũ eſt, tam multos diſcernere, præſertim cum tam difficile ſenſum à conſenſu diſtinguamus.

Idem Gerſon in altero libro adfert ſimilitudinem monetæ aureæ quam quinque indiciis diiudicandam cenſet: *Pondere,* inquit, *flexibilitate, durabilitate, configuratione, colore.* reuelationi aut viſioni humilitas dat pondus, diſcretio flexibilitatem, patientia durabilitatem, veritas configurationem, charitas colorem. multa in hanc ſententiam habet Caſsianus collatione prima, vbi etiam adfert dictum Domini, quò nos iubet eſſe *probos trapezitas.* *Cap. 20.*

Ioannes autem Turrectemata ſic breuiter ſcripſit de diuinis reuelationibus, eas firmas cenſeri, & veras: Primò quãdo iudicio magnorum virorum approbantur. Secundò ex parte effectus, quando nimirum in animo eius, cui reuelatio fit, augetur deuotio, humilitas, charitas, & aliæ virtutes. Tertiò ex parte materiæ, cum in omnibus dictis eius veritas reperitur. Quartò ex parte formæ, cum adeſt conformitas cum ſacra ſcriptura. Quintò ex parte perſonæ, cum cernitur approbata ſanctitas.

Hæc de vniuerſa prudentiæ, & diſcretionis ſpirituum materia dixiſſe ſatis ſit.

His adiungendum reſtat vnum, quod inter ſpiritualis prudentiæ præcepta non poſtremum locum habet: viro proficienti nimium occupato perneceſſarium eſſe aliquem aliquando receſſum, & à negociis vacationem aliquo temporis ſpatio, quo ab omnibus curis vacuus, & abſolutus ſibi vni rebuſque ſuis in otio recognoſcendis, corrigendis, & ad diuinæ voluntatis normam ordinandis diligenter incumbat: *Fieri enim non poteſt,* vt ſcribit S. Leo, *vt de mundano puluere non etiam religioſa corda ſordeſcant.* *Serm. 4. de Quadrageſ.*

De ſpirituali ſeceſſu proficienti ad certum tempus aliquando neceſſario.

CAPVT XXI.

IN Euangelio S. Marci ſcriptum eſt, Dominum dixiſſe *Marci .*
diſcipulis: *Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite pau-
xillum*, quo loco Euthymius ſic habet: *Docemur hinc, opor-
tere Eccleſiæ magiſtros non ſemper exponere ſe ipſos multitudini,
ſed cùm datur opportunitas, retrahi, ac ſolitarios eſſe, mentemq́; ab exteriori diſtra-
ctione reuocare.*

In Euangelio S. Lucæ Dominus inter cætera hæc parabolicè dixit: *Luca 17.*
*Quis veſtrum habens ſeruum arantem, aut boues paſcentem, qui regreſſo de agro
dicat illi; Statim tranſi hinc, & recumbe: & non dicat, Para quod cœnem, &
præcinge te, & miniſtra mihi, donec manducem, & bibam, & poſt hæc tu man-
ducabis, & bibes?* Venerabilis Beda in hæc verba ſic ſcribit: *Seruus arans,* *Luca 9.*
*aut paſcens eſt doctor Eccleſiæ, de quo dicitur; Nemo mittens manum ad aratrum,
& reſpiciens retrò aptus eſt regno Dei. Et Dominus Petro dicit: Paſce oues meas.* *Ioan. 21.*
*Qui ſeruus de agro regreditur, cum intermiſſo opere prædicandi, quaſi ad curiam
conſcientiæ rediens ſua dicta, vel facta pertractat. cui Dominus non ſtatim iubet
ab hac vita tranſire, & æterna quiete refoueri, ſed domi parare quod cœnet; id eſt,
poſt laborem apertæ locutionis humilitatem propriæ conuerſationis exhibere. in* *Apocal. 3.*
*tali enim conſcientia Deus cœnat, vnde & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. & Præ-
cinge te, id eſt, fluctuãtium cogitationum ſinus, quibus greſſus operum impediri ſo-
let, conſtringe.* Huius Curiæ meminerunt etiam alij Patres, ſed in pri-
mis S. Baſilius. Seceſſionis etiam profani ſcriptores, vt Seneca qui *Baſilius conſti-*
Lucilio ſcribens ait: *Opto tibi facultatem tui.* Et Tacitus narrat, Agrip- *tut. monaſt.*
pinam inſumpſiſſe componendo animo dies plures Brunduſij. Et *cap. 5.* *Epiſt. 32.*
ſanè non ſolùm, qui mundanis, ſed etiam qui ſpiritualibus rebus, & *Lib. 3.*
vitæ, quæ poſita eſt in actionibus hierarchicis, quales ſunt prædica-
tiones, & aliæ Eccleſiæ functiones, operam nauant, huiuſmodi ſeceſ-
ſione eò magis indigent, quò illa munera grauiora ſunt, & cum ma-
iore animarum periculo ſi non rectè fiant, coniuncta: *A rectoribus
ergo*, ait ſanctus Gregorius, *ſummè cogitandum, vt ſcilicet oculum, qui* *2. part. Paſto-*
præuidendis greſſibus præeminet cura pulueris non obſcuret. Idem etiam huc *ral. cap. 7.*
refert id, quod à Moſe factitatum legimus, cum tam ſæpe intrabat in
tabernaculum: id quoque quod fiebat à Chriſto Domino, *Cùm in* *Luca 6.*
monte ſolus orabat: denique quod de ſe ipſo ſcribit Apoſtolus; *Siue mente* *2. Corinth. 5.*
excedimus Deo. Animus .n. viri boni in huiuſmodi ſolitudine, vt pluri-

mùm ex diuinæ præſentiæ contemplatione ea ſolet conſolatione compleri, qua ſuperior rebus caducis omnibus factus extra ſe quodammodo ponitur: *Hoc me delectat*, ait ſanctus Auguſtinus, *& ab omnibus actionibus neceſſitatis quantum relaxari poſſum, ad iſtam voluptatem refugio, neque in his omnibus, quæ præcurro conſulens te, inuenio totum locum animæ meæ niſi in te, quo colligantur ſparſa mea, nec à te quicquam recedat ex me.*

Lib. 10. Confeſſ. cap. 40.

Quod ſi ad has ſpirituales delicias non omnibus pateat aditus, patet certè ad explorandam, & cognoſcẽdam diuinam voluntatem. id, quod in primis propoſitum ſemper eſſe debet proficienti in omnibus vitæ ſuæ actionibus. Sic enim S. Gregorius ſcribit: *Sancti viri, qui exterioribus miniſteriis deſeruire officij neceſſitate coguntur, ſtudioſè ſemper ad cordis ſecreta refugiunt, ibiq; cogitationis intimæ cacumen aſcendunt, & legem quaſi in monte percipiunt, dum poſtpoſitis tumultibus actionum temporalium in contemplationis ſuæ vertice ſupernæ voluntatis ſententiam perſcrutantur.*

Lib. 29. moral. cap. 12.

Sed rem hanc vniuerſam latè S. Bernardus perſecutus eſt in libris de conſideratione, ex quibus non omnia nobis hoc loco producenda ſunt, ſed ex tam multis, quæ in illis legi poſſunt, pauca, quæ magis ad inſtitutum noſtrum pertinent. in primis illud: *Quoniam*, inquit, *dies mali ſunt, ſufficit interim admonitum eſſe, non totum te, nec ſemper dare actioni, ſed conſiderationi aliquid tui & cordis, & temporis ſequeſtrare.* Et infrà: *Tam pio otio, tamque vtili nullam in vita operam dare, nonne vitam perdere eſt?* Hanc conſiderationem tanti facit S. Bernardus, vt appellet pietatem vacare conſiderationi, quia ſcriptum eſt: *Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus.* Vtilitates etiam numerat ad hunc modum: *Et primùm quidem ipſum fontem ſuum, id eſt, mentem de qua oritur purificat conſideratio, Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit exceſſus, componit mores, vitam honeſtat, & ordinat, poſtremò diuinarum pariter, & humanarum rerum ſcientiam confert. Hæc eſt, quæ confuſa diſterminat, hiantia cogit, ſparſa colligit, ſecreta rimatur, vera veſtigat, veriſimilia examinat, ficta & fucata explorat. hæc eſt, quæ agenda præordinat, acta recogitat, vt nihil in mente reſideat, aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc eſt quæ in proſperis aduerſa præſentit, in aduerſis, quaſi non ſentit, quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ eſt.*

Lib. 1. de conſid.

Epheſ. 5.

Pſalm. 45.

Porrò potiſsima omnium conſideratio eſt conſideratio ſuimet. quæ à S. Bernardo in tria diuiditur: *Si conſideres*, ait, *quid, quis, & qualis ſis. quid in natura, quis in perſona, qualis in moribus.* Seceſsioni autem, & otio de quo loquimur nulla oportuna magis, quàm qualis quiſque ſit in moribus. qua de re ſic idem Pater: *Sanè inter conſiderationem, qualis ſis, etiam qualis fueris ad memoriam reuocandum. conferenda poſteriora prioribus, profeceris ne in virtute, in ſapientia, in intellectu, in ſuauitate morum; an ab*

Lib. 2.

bis

bis fortè, quod abſit defeceris, patientior ſis, an impatientior ſolito. iracundior, leniorne; inſolentior, an humilior, affabilior, an auſterior, exorabilior, an difficilior, puſillior animo, an magnanimior, ſerius magis, an pluſculum diſſolutus, timoratior, an fortè fidentior, quàm oportet. Et paulò pòſt: *Oportet innoteſcat tibi zelus tuus, clementia tua; diſcretio quoque moderatrix earundem virtutum. qualis videlicet in donandis iniuriis, qualis ſis in vlciſcendis, quàm in vtroque prouidus modi, loci, temporis obſeruator.* Ibidem adfert diſcretionis oculi caliginis cauſas duas, iram & molliorem affectum: *Is, ait, iudicij cenſuram eneruat, illa præcipitat. quomodo enim ab altero non periclitetur aut pietas clementiæ, aut zeli rectitudo? turbatus præ ira oculus clementer nihil intuetur, ſuffuſus fluxa quadam, & muliebri mollitie animus rectum non videt. In tribulationibus quoque qualem te inueneris nolo diſſimules. ſi conſtantem in tuis, condolentem in alienis, gaude. recti cordis hoc eſt, è regione peruerſiſſimi, ſi cum in propriis deprehendaris fortaſſe impatiens, minimè in alienis tamen compatiens ſentiaris. Quid in proſperis? præferendus ille, & magnus eſt, cui inter proſpera ſaltem riſus indecentior, aut ſermo inſolentior, aut immoderatior cura veſtis, vel corporis non irrepſit. Et ſi rectè ſapiens teſtatur: Sapientiam ſcribe in otio, cauendum & in otio otium eſt. fugienda proinde otioſitas mater nugarum, nouerca virtutum. Inter ſeculares nugæ nugæ ſunt, in ore ſacerdotis blaſphemia. Interdum tamen ſi incidant ferendæ, referendæ nunquam.* Eccleſiaſt. 38.

Huc ſpectant reliqua, quæ conſiderationi huic tanquam materiam ſubiectam deinceps tractat ſanctus Bernardus, quę videlicet ſubtus nos ſint, aut circa familiam nimirum, & ea omnia, quæ ad domeſticam rem faciunt: maximè verò quæ ſupra nos ſunt, quæ conſiderare ad orationem pertinet, quam in huiuſmodi receſſu in primis exercere debet proficiens ad ſe ipſum, & Dei voluntatem perfectè intelligendam. Sicut & conſcientiæ examen, & regulas diſcretionis ſpirituum ad ſeipſum recognoſcendum, & quatenus opus eſt, renouandum. Sed de oratione poſtulat inſtitutum, vt ſeparatim agamus. quod faciendum eſt libro ſequenti. in quo etiam tractationem reliquarum virtutum proſequemur. hoc quæ ſuperſunt de prudentia ſpirituali breuiter abſoluenda ſunt.

Quomodo

Quomodo Conſilium capiendum ſit à Præſide Euangelico, & qui in conſilium adhibendi.

CAPVT XXII.

Lib. 6. Ethicor. cap. 11.

QVONIAM vt Ariſtoteles ſcripſit: *Prudentia eorum, qui præſunt, propria magis eſt, quàm eorum, qui parent*; operæpretium me facturum puto, ſi antequam huic de prudentia ſpiritus tractationi finem imponam, de perfectione prudentiæ, quam exigit à Chriſtianis Præſidibus, quicunque illi ſint, Chriſti doctrina, Patrum ſententiam paucis explicem. atque vt ordine proprio res pertexatur, ordiamur à prima actione prudentiæ, quę conſilium eſt, deinde ad alias duas iudicium nempe, atque præceptum progrediamur.

Et quidem neceſſarium eſſe conſilium homini, cui adminiſtratio aliqua commiſſa eſt, perſpicuum eſt ex eo, quod nullus, quamuis doctiſsimus, & maximè expertus inuentus aliquando eſt, qui ad omnia præſtanda, quæ prudentia præcipit, ſe parem adferre poſſe vim ingenij, atque induſtriam adfirmarit. immo quò quiſque ſapientior fortunatiorue, eorum magis indiguit. Auguſtum Cæſarem, cùm quidpiam feciſſet, cuius deinde pœniteret cum ſenſit damna, ſcribit Seneca ſæpe exclamaſſe: *Horum mihi nihil accidiſſet, ſi aut Agrippa, aut Mæcenas vixiſſet.* Horum quippe conſiliis vtebatur, dum viuerent. Et ſapienter illud à S. Thoma dictum eſt: *Nullus in his, quæ ſubſunt prudentiæ, ſibi quantum ad omnia ſufficit.* Sanè Scriptura diuina vtrumque vult, & ne nobis nimium tribuamus, & vt aliorum conſiliis in rebus agendis locum demus: *Ne innitaris*, inquit, *prudentiæ tuæ. Ne ſis ſapiens apud temetipſum.* Et alibi: *Si dilexeris audire, ſapiens eris.* Apoſtolus etiã: *Nolite*, ait, *eſſe prudentes apud voſmetipſos.*

Lib. 6. de benefic. cap. 32.

2. 2. q. 49. artic. 3. ad 3.

Prouerb. 3.

Eccleſiaſt. 6.

Rom. 12.

Sapientiſsimus fuit Moyſes, Deoque coniunctiſsimus, vtpotè qui ab eo, vt à magiſtro diſcipulus ad omnem diſciplinam inſtitueretur; hic tamen audire & ſequi conſilia Iethro ſoceri ſui ab eodem ipſo Deo iuſſus eſt. Sapientiſsimus Salomon diuinitus & ipſe omnem ſapientiam edoctus, prudentes tamen viros in cogitationum ſuarum conſilium ſemper adhibuit. Audeo dicere Chriſtum Dominum magni conſilij Angelum, & omnium diuinorum arbitrũ conſiliorum, vt in hac etiam re virtutis prudentiæ exemplum relinqueret,

ret, conſilium quaſi cœpiſſe à ſuis: *Vnde*, inquit, *ememus panes vt manducent hi?* Et iterum: *Quid tibi videtur Simon? Reges terræ, à quibus accipiunt tributum, vel cenſum? à filiis ſuis an ab alienis?* Et ille dixit: *Ab alienis.* *Matth. 17.*

Sit hoc ad virtutis ſpecimen. illud certè ad neceſsitatẽ alios conſulendi nobis adferendum, quòd Apoſtoli *ſal terræ* à Chriſto deſtinati, *& lux mundi*, quamuis omnia à Spiritu ſancto docti, inter ſeſe conſilia ſæpius ineunt. *Matth. 5.* S. Paulus conſilij gratia Petrum adit, & Iacobum Hieroſolymam vſque: quòd in Eccleſia concilia indici certis temporibus, & cauſis voluerit Deus, idque ſanctis Patribus, vt ſancirent, inſpirauerit: quòd Chriſti Vicarium ſummum Romanum Pontificem, de rebus quibuſque grauibus conſuluerint ſemper tam Græci, quàm latini Epiſcopi, Doctores, Populi, orbis totus. Denique: *Ego ſapientia*, inquit, *habito in conſilio, & eruditis interſum cogitationibus.* *Prouerb. 8.* Nec id ſolum prudentia poſtulat à nobis, ſed humilitas. planè ſuperbus eſt, qui ſe ſubmittere aut nequit, aut negligit ſapientiori, à quo conſilio iuuari ſe poſſe, nõ dubitat: nec ſuorũ ſaluti bene conſultum vult ille, qui eius procurandę ſocios quoſcunque habere poteſt, ſibi nõ adiungit.

Quales autem conſiliarij eligi debeant, docent omnes, in primis, fideles, & beneuolos. addunt ſancti Patres, etiã bonos viros, Deumque timentes. egregiè S. Ambroſius: *Talis debet eſſe, qui conſilium alteri det, vt ſe ipſum formam aliis præbeat ad exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate. vt ſit eius ſermo ſalubris, atque irreprehenſibilis, conſilium vtile, vita honeſta, ſententia decora.* *Lib. 2. offic. cap. 17.* Et paulò pòſt: *Qui nihil nebuloſum habeat, nihil fallax, nihil fabuloſum, nihil ſimulatum quod vitam eius ac mores refellat, nihil improbum ac maleuolum, quod auertat conſulentes. Alia enim ſunt, quæ fugiuntur, alia, quæ contemnuntur. fugimus ea, quæ poſſunt nocere, quæ malitioſè poſſunt in noxam ſerpere: vt ſi is, qui conſulitur dubiæ ſit fide, & pecuniæ auidus, vt poſsit pretio mutari, ſi iniurioſus, hic fugitur, & declinatur. Qui verò voluptarius, intemperans, & ſi alienus à fraude, tamen auarus, & cupidior lucri turpis, hic contemnitur.* Rationem reddiderat alibi S. Ambroſius: *Quis vtilem,* (dixerat) *cauſæ alienæ iudicet, quem videt inutilem vitæ ſuæ? Quis è turbida aqua potum petat?* *Cap. 12.*

Illud verò maximè à conſiliario exigitur, vt non ſolùm bonus vir ipſe ſit, ſed conſultorem ſuum bonum ſimiliter reddere ſtudeat. non blandiatur, non aduletur, ſed arguat, & corrigat amicè, cùm res exigit, vrgeat, pungat etiam, ſi opus eſt: *Nam meliora ſunt vulnera diligentis.* *Prouerb. 27.* Potius, vt cum S. Ambroſio loquar, *periclitetur ſicut Daniel pro lege Domini, quàm pro gratia hominis inflectatur.* *Cap. 11.* Talem conſiliarium ſe obtulit *Daniel. 14.* & præſtitit Venantio Italiæ Cancellario ſanctus Gregorius, ad quem

Lib. 1. epiſt. epiſt. 33. cùm ſcribit ne vtatur conſiliis eorum, qui non ipſum, ſed res ſuas diligerent, nec loquerentur, niſi quę ad tempus placerent, attuliſſetque de ſeculari auctore: *Cum amicis omnia tractanda ſunt, ſed prius de ipſis;* Adiungit: *Conſiliarium rogo me ſuſcipe. ſi in cauſa tua conſiliarium quæris. nullus tibi fidelior eſſe ad conſilium poteſt, quàm qui non tua, ſed te diligit. omnipotens Deus cordi tuo indicet, cor meum quanto te amore, quantaq́ charitate amplectitur, in quantum tamen diuina gratia nòn offendatur. Nam ſic culpam tuam inſequor, vt te diligam. ſic perſonam diligo, vt culpæ vitium non amplectar.*

Nec omittendum eſt, conſultorem ſi bonus ipſe vir fuerit, facilè inuenturum conſiliarium bonum; nam hanc mercedem probitati tribuit in hac vita Deus: vt non obſcurè indicat Salomon: *Eccleſiaſt. 6.* *Amicus fidelis medicamentum vitæ, & immortalitatis; & qui metuunt Dominum, inuenient illum. Qui timet Deum, æquè habebit amicitiam bonam: quoniam ſecundum illum erit amicus illius.*

Porrò conſiliarios non ſolùm bonos, & integros viros eſſe oportet; ſed etiam prudentes, maximeque peritos eius rei, quæ in deliberationem vocatur. Ad huiuſmodi enim conſiliarios mittit nos Scriptura diuina: *Eccleſiaſt. 6.* *In multitudine presbyterorum prudentium ſta, & prudentiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei poſſis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te. Et ſi videris ſenſatum, euigila ad eum, & gradus oſtiorum illius exterat pes tuus.* horum autem dictis ſtandum eſſe, ac ſi demonſtrationes adferrent, iubet Ariſtoteles his verbis: *Lib. 6. Ethicor. cap. 11* *Peritorum hominum, & ſeniorum ſeu prudentium pronunciationibus & opinionibus abſq́ demonſtratione non minus quàm demonſtrationibus attendendum eſt. Quia namque ex ipſa experientia viſum habent, principia intuentur.*

A iuuenibus autem potiſsimùm ſeniores adeundos, & audiendos maximè eſſe, docet Caſsianus, & latè explicat S. Ambroſius allatis exemplis Ioſue erga Moyſen, Loth erga Abraham, Heliſæi erga Heliā, Marci erga Barnabam, Silæ, Timothei, Titi erga Paulum. *Collatione 2. Cap. 10. Lib. 2. Offic. cap. 20.*

Sed egregiè S. Bernardus colligit bonorum conſiliariorum, eorum videlicet, qui principibus præſertim Eccleſiaſticis aſsiſtunt proprietates, ex quibus, quæ reliquis eiuſdem generis hominibus conueniant, facilè intelligitur: *Lib 4. de conſid. cap. 6.* *In talibus* (ſcribit Eugenio Papæ) *vt opinor requieſcet ſpiritus tuus, qui non ſint attritæ frontis, ſed verecundi, ſed timorati: qui præter Dominum timeant nihil, nihil ſperent niſi à Deo. Qui aduentantium non manus attendant, ſed neceſsitates. Qui ſtent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro manſuetis terræ. qui ſint compoſiti ad mores, probati ad ſanctimoniam. parati ad obedientiam, manſueti ad patientiam: ſubiecti ad diſciplinam, rigidi ad cenſuram. Catholici ad fidem, fideles ad diſpenſationem: concordes*

des ad pacem, conformes ad vnitatē. Qui ſint in iudicio recti, in conſilio prouidi, in iubendo diſcreti, in diſponendo induſtrij, in agendo ſtrenui, in loquendo modeſti, in aduerſitate ſecuri, in proſperitate deuoti, in zelo ſobrij, in miſericordia non remiſſi, in otio non otioſi, in hoſpitio non diſſoluti, in conuiuio non effuſi, in cura rei familiaris non anxij, alienæ non cupidi, ſuæ non prodigi, vbiq; & in omnibus circumſpecti. Hæc Bernardus.

Quod ſi deſint homines (vt accidit nonnunquam) qui nobis conſilium dent, non deeſt hiſtoria *teſtis temporum*, vt inquit ille, *nuncia vetuſtatis, magiſtra vitæ.* non deſunt libri, quos euoluamus, & in quibus hærentes à mortuis, qui eos ediderunt ad hominum vtilitatem, hauriamus, quæ non licet à viuis propter eorum aut penuriam, aut abſentiam audire. nec contemnenda virtus eſt Docilitas, aſsidua prudentiæ comes, non ea quidem, quæ homini à natura ineſt, ſed illa, quæ exercitatione perficitur, & humano ſtudio: quando nimirum, vt ait ſanctus Thomas: *Homo ſolicitè, frequenter, & reuerenter applicat animum ſuum documentis maiorum, non negligens ea propter ignauiam, nec contemnens propter ſuperbiam.* Inter omnes autem libros ad ſana conſilia capienda in rebus omnibus tenent principem locum libri ſacri. Secundum hos legendæ ſacræ hiſtoriæ, auctoreſque ſacri, ij præſertim, qui de Chriſtianis officiis ſcripſere. quibus adiungendi libri Ethnicorum, à quibus, vt docent S. Baſilius & S. Hieronymus, *magna ad omnes humanæ vitæ partes emanare poteſt vtilitas.*

2. 2 q 49 art. 3. ad 2.

Serm. de legendis lib. gentil.
Epiſt. ad Magnum oratorem.

Partes autem conſultoris, quicunque ille eſt, ſunt vicißim beneuolentia, & fide proſequi conſiliarium ſuum: maximè verò ſe ſe illi docilem præbere, dum conſulit, nec quantumcunque ſibi ipſe ſapiens doctuſque videatur, ita ſententiæ ſuæ addictus eſſe debet, vt ſi perſpicuè vera non eſt, ex ea ſe deduci nunquam ſinat. nam vt ait ſanctus Iacobus: *Quæ deſurſum eſt ſapientia, ſuadibilis eſt.* & ſæpe monet Apoſtolus, vt quieſcamus in aliorum conſilio, & voluntate; *Non alta ſapientes*, ait, *ſed humilibus conſentientes. Vnanimes id ipſum ſentientes. Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem ſapiamus, in eadem permaneamus regula.* immò S. Chryſoſtomus ſuos reprehenſores etiam ipſe laudat, benigneque illis gratias agendas exiſtimat.

Rom. 12.
Philipp. 2. & 3.
Tom 3. homil. de ferendis reprehenſionibus, & conuerſione Pauli.

Quod verò initio dictum eſt, prudentiam virtutem eſſe eorum, qui imperant, non ideo dicitur, quod ad eos, qui parent, non pertineat etiam prudentia. ſed quia præcipua prudentiæ actio, quæ eſt præceptio, dum erga alios exercetur, non ſit eorum, qui aliorum reguntur imperio. Cæterùm hi etiam prudentes ſint, oportet, conſilio ſaltem atque iudicio. Conſilio quidem, quia quomodo ſe ge-

rere debeant, in humanæ vitæ officiis ſiue publicis, ſiue priuatis, ſiue externis & corporis, ſiue ad internam curam animi ſpectantibus à maioribus diſcunt. Copioſè id Caſsianus explicat. *Humilitatis*, inquit, *hæc erit prima probatio, ſi vniuerſa, non ſolùm, quæ agenda, ſed etiam quæ cogitantur, ſeniorum reſeruentur examini, vt nihil quis ſuo iudicio credens illorum per omnia definitionibus acquieſcat, & quid malum vel bonum debeat iudicare, eorum traditione cognoſcat. Quæ inſtitutio non ſolum per veram diſcretionis viam iuuenem recto tramite docebit incedere, verùm etiam à cunctis fraudibus, & inſidiis inimici ſeruabit illæſum.*

Collat. 2. cap. 10.

Huc pertinent quod Patres omnes docent, & ratio demonſtrat, ſi præceptum, quod à præſide imponitur cum peccato coniunctum ſit, nullo modo implendum eſſe. nec enim imprudens eſt obedientiæ virtus, quamuis ſi peccatum in præcepto non manifeſtè deprehenditur, reſque dubia ſit, dicto potius audiendum eſt quàm repugnandum. ſed de obedientia ſequenti libro.

Quæ iudicij prudentia præditum eſſe oporteat Præſidem Euangelicum.

CAPVT XXIII.

MAGNA vis prudentiæ eſt poſita in iudicio, aut quod perinde eſt, in ea virtute, quæ à rectè iudicando ſyneſis dicitur, vel in ea, quæ ex diuinis principiis iudicans ſtatuit, quid agendum ſit in iis rebus, quæ præter communem ordinem accidunt, & gnome appellatur. igitur ſecundum conſilium iudicio excellat præſes neceſſe eſt, vt ſciat *reprobare malum, & eligere bonum*, diſtinguere ambiguum, vt dicebat Dominus Moyſi: *Inter ſanguinem, & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram.* Hoc poſtulauit à Domino Dauid, cùm dixit: *Deus iudicium tuum Regi da.* Et Salomon, cùm iuſſus ab eodem, vt quicquid vellet, à Domino peteret, illud inprimis petiit: *Da mihi ſapientiam, & intelligentiam vt ingrediar, & egrediar, coram populo tuo. quis enim poteſt hunc populum tuum dignè, qui tam grandis eſt, iudicare?*

Iſaiæ 7. Deut. 17.

2. Paral. cap. 1.

In iudicando autem poteſt homo grauiſsimè labi. quare maximè indiget illo Spiritus ſancti dono; quod quanquam à conſilio nomen habet, tribus tamen prudentiæ partibus commune eſt, eaſque

Deo

Deo informandas regendaſque ſubiicit. ne igitur iudicando erret, ſed dirigatur potius, ad diuini conſilij normam præſes, orationi deditus ſit oportet: qua crebrò à Deo petat, *vt illuminet faciem ſuam ſuper ſeruum ſuum, itaque dirigat greſſus eius in ſemitis ſuis, vt non moueantur veſtigia eius*.quare quamuis debeat doctrinæ ſtudio addictus eſſe, & tanquam ſacerdos cuſtodire ſcientiam, quando ab eo lex requirenda eſt: magis tamen incumbendum illi eſt in animæ ſuæ curam,eaque excolenda diligentiſsimè ab illo eſt exquiſito examine ad conſcientiæ puritatem,& aſsiduis ad Deum precibus ad cognoſcendam in rebus omnibus diuinam voluntatem.qua de re ſic S.Bernardus: *Quid enim periculi ſit, vbi non inuenit paſtor paſcua, ignorat dux itineris viam, Vicarius neſcit Domini voluntatem, Eccleſia quotidie multipliciter, & miſerabiliter experitur. Eſt enim vt ſanctiſſima ſic & ſecretiſſima res voluntas Dei, & occultum omnino conſilium, de quo & Apoſtolus gloriatur, puto autem quod & ego conſilium Dei habeam. Vnde & ipſa veritas; nemo ſcit, quæ ſunt in homine, niſi ſpiritus hominis, qui eſt in ipſo. Vtilis proinde lectio, vtilis eruditio eſt, ſed multò magis vnctio neceſſaria, quippe quæ ſola docet de omnibus. Vnde autem ſcire videbitur, quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta, qui nec pulſare, nec quærere, nec petere conſueuit, qui donec alienarum curam ſuſciperet animarum, nunquam ſuæ geſſiſſe curam, ſed in vano viſus eſt eam accepiſſe? Atque vtinam vel tunc curaret ſuam, vt meam quoq; poſtea curaturum ſperare liceret: & de ſuo prius oculo feſtucam eiiceret, vt de meo videret eiicere trabem.*

Pſalm. 118. *Pſalm.* 16. *Malach.* 2. *Serm. Ecce nos reliquimus omnia.* 1.*Corinth.* 7. 1.*Corinth.* 2.

Et quidem de cordis puritate, ſine qua non obtinetur ſapientiæ lux, ſcribit S. Gregorius in Paſtorali. qui ob aliam quoque cauſam animarum Rectori neceſſarium putat orationis ſtudium: *Vt*, inquit, *eius vſu didicerit obtinere à Domino, quæ popoſcerit poſſe. cui prophetica voce quaſi ſpecialiter dicatur: Adhuc loquente te dicam, Ecce adſum.*

Part. 2. *cap.* 1. *Prima part. cap.* 10.

Sed S.Bernardus alibi auctor eſt, orationem vim & robur adferre exemplo, quod de ſe præſes aliis præbere, & verbo prædicationis, quo ſibi ſubiectas animas paſcere debet. *Ergo*, ait, *in his duobus mandatis verbi ſcilicet, atq; exempli, ſummam tui officij ad conſcientiæ ſecuritatem pendere intellige. Tu tamen ſi ſapis, iunges & tertium: ſtudium videlicet orationis. ad complementum vtiq; trinæ illius repetitionis in Euangelio de paſcendis ouibus. in hoc noueris illius Trinitatis ſacramentum in nullo fruſtratum à te, ſi paſcas verbo, paſcas exemplo, paſcas, & ſanctarum fructu orationum. Manent itaq; tria hæc: Verbum, Exemplum, Oratio: maior autem his eſt oratio. Nam & ſi vt dictum eſt, vocis virtus ſit opus, & operi tamen, & voci gratiam, efficaciamq́; promeretur oratio.*

Epiſt. 201.

Eſt autē proficienti, & præſertim illi, qui præeſt aliis, maximè neceſſarius iudicij vſus ſi quando accidat materia aliqua in qua requiratur

ratur exercitatio gnomes. tunc enim quia præter communes regulas ſententia fertur, facile eſt, turpiſsimè labi. quare tunc maximè adhibenda humilis oratio ad Deum: quod dubitandum non eſt feciſſe
1. Reg. 21. Dauid, cum ſe inſtinctu gnomes furentem finxit coram Achimelech, ſi quidem exſtat Pſalmus trigeſimus tertius ſub hoc titulo, quem tūc ipſe conſcripſit, & in quo inter alia, & illud habetur: *Exquiſiui Dominū, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Accedite ad eum, & illuminamini.* Eſt enim gnome acumen & perſpicacia iudicij ſingularis, ideoque indiget diuina luce in omnibus actionibus, quæ ad eam pertinent, præſertim ſi ad finem ſupernaturalem referendæ ſint, vt referuntur pleræque omnes proficientis actiones.

Nec ſolum ad antedicta oratione vtatur præſes, ſed ad alia omnia etiam in quibus eius iudicij vis eluceat, neceſſe eſt. ſunt autem præcipua hæc quæ ſequuntur.

Lib. 4. de conſid. cap. 5. Primum in eligendis hominibus ad ea munera ad quæ præſtandā quiſque idoneus maximè fuerit. nam vt ait S. Bernardus *in monaſteria admittuntur homines ſpe proficiendi, at officia bonos facilius recipiunt quàm faciunt. quare ad ea viros probatos oportet deligi, non probandos.* pernoctat pro-
Luc. 6. pterea in oratione Dei Dominus antequam deſignet Apoſtolos. &
1. Timoth. 5. S. Paulus ſeuerè præcipit Timotheo: *Manus citò nemini impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis.*

His conſentaneum eſt illud, vt quemadmodum qui paret ad præſidis arbitrium, nutumque totum ſe fingere & accommodare debet, iudicium ſuum iudicio eius ſubiiciendo cum præcipit, vbi per-
Conſt. monaſt. cap. 32. ſpicuè peccatum non præcipit; ſic *qui iubet*, ait S. Baſilius, *obſeruet ne imponendis grauioribus, quàm quibus pares fratrum corporis vires ſint, imperatis, eos qui ea ferre non poſſunt ad abiiciendam obedientiam per contradictionem inſtiget. ideo perinde, vt verus ac legitimus Pater, æquè in cunctos beneuolus vires corporis cuiuſque conſiderare atque ita munera ſingulis imponere, ac diſtribuere ſortitò debet.*

Iudicio deinde vtatur diligenter, qui præeſt in iuuandis in ſpiritu ſibi ſubiectis hominibus, diiudicans primum prudenter, quid ad conſequendum propoſitum finem vocationis ſuæ, cuique conueniat; deinde diſcretè & electè aptans ſingulis eas rationes bene viuendi, quæ magis naturis earum congruant, vt perfectionis propriæ compotes fiant. nam vt ſapienter ſcriptum eſt ab vtroque Gregorio:
Vide prologum 3. part. Paſt. S. Greg. Papæ. *Non vna eademque cunctis exhortatio, aut remedium congruit. quia non cunctos par morum qualitas aſtringit, vt enim varia ſunt corporum temperamenta; ſic animæ-*

nimarum diuerſæ ſunt & diſcrepantes propenſiones, & vires. pro qualitate igitur audientium formari debet ſermo doctorum, vt & ſua ſingulis congruant, & tamen à communis ædificationis arte nunquam recedat. Ad quam rem non parum proderit triuiſſe manibus tertiam partem Paſtoralis ſancti Gregorij Papæ. in ea enim ille egregiè docet, quibus rationibus omnes omnino homines cuiuſcunque ſtatus ſint, conditionis, ætatis, & ſexus exerceri ad virtutem poſsint accommodatè ad cuiuſque captum, & naturam, ab eo, qui regendarum animarum curam ſuſcepit.

Sed de tota hac re plura ſcripſimus capite ſecundo libri primi, cùm patrem ſpiritualem informaremus. nunc de præſide agimus, quem prudenti iudicio inſtructiſsimum adhuc oportet eſſe in conſuetudine agendi cum proximis. neq; enim vulgaris prudentia cenſenda eſt illa, qua præſes cum ſancto Paulo ſcit *omnia omnibus fieri, vt omnes* CHRISTO *lucrifaciat.* captando occaſiones oblatas de hominibus bene merendi, etiam ſi non ſatis idoneæ videantur, aut expectari meliores poſſe ad rem adoriendam. quod fecit idem Athenis, qui ne præteriret occaſionem veritatem Dei Euangelizandi eam, quam vtcumque dedit inſcriptio Aræ: IGNOTO DEO. libentiſsimè, & feliciſſimè arripuit. ſciebat idem etiam aliquibus *lac potum dare*, aliquibus *eſcam*, denique & *ſapientiam loquebatur inter perfectos.*

1. Corinth. 9. Actor. 17. 1. Corinth. 3. Hebr. 5. 1. Corinth. 2.

De Prudentia, & aliis virtutibus, quibus vti debet, dum præcipit Præſes Euangelicus.

CAPVT XXIV.

MAXIMA omnium prudentiæ vis præceptio eſt. quandoquidem inanes ſunt reliquæ actiones eius, ſi præcepto efficaci non compleantur. & accidit aliquando, vt excellat quis conſilio, aut iudicio, aut vtroque; quia tamen efficacitate præcipiendi vel ſibi vel aliis, deſtituitur, prudens non ſit, nec habeatur. quare ad bene præcipiendum, vt ſeſe comparet, & multis virtutibus inſtruat, præſes Euangelicus neceſſe eſt. Sunt autem hæ.

Primò

Prima humilitas. Primo loco ponatur humilitas reliquarum virtutum fundamentum neceſſarium, maximeque à Chriſto commendata Apoſtolis, *Matth. 23.* cùm dixit: *Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter. qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur, & qui ſe humiliauerit, exaltabitur.* *1. Pet. 5.* Et S. Petrus: *Neque*, ait, *vt dominantes in cleris.* *Tit. 1.* Et S. Paulus primum crimen, quo Epiſcopum carere vult, *ſuperbia* eſt. ſit igitur humilis præſes dum præcipit, ita, vt neglectis propriis inuentis, patrum decretis inhæreat, maiorumque inſtitutionibus fundatas velit ſanctiones, potius quàm nouis, & ad ſpeciem pulchris legibus ſuis. *Lib. 2. cap 3.* *Nullus*, ait Caſsianus, *congregationi fratrum præfuturus eligitur, priuſquam idem, qui præficiendus eſt, quid obtemperaturis oporteat imperari, obediendo didicerit, & quid iunioribus tradere debeat inſtitutis ſeniorum fuerit aſſecutus.* Et paulò pòſt: *Ideo diuerſitates regularum per cæteras prouincias cernimus vſurpatas, quod plerumq; ſeniorum inſtitutionis expertes monaſteriis præeſſe audemus, & abbates nos ante quàm diſcipulos profeſſi quod libitum fuerit, ſtatuimus: promptiores noſtrorum inuentorũ cuſtodiam exigere, quàm examinatam Maiorum ſeruare doctrinam.* *2. Theſſal. 2.* *Tenete traditiones*, ait Apoſtolus. *Hieremi. 6.* Et Hieremias: *Interrogate de ſemitis antiquis.*

Eſt autem hæc humilitas præcipuè cordis. ſimilis illi, quæ fuit in Chriſto Domino. qua qui præeſt non ſolùm re ſe gerit, ac ſi eſſet de ſibi ſubiectorum numero vnus, ſed animo etiam ac ſenſu ſe ipſum deprimit, aliiſque ſe non tam imperare, quàm ſeruire reputat. qui ſenſus fuit antiquiſsimus ſanctorum Patrum omnium, præſertim ſancti *Lib. 10 Confeſſ. cap. 4.* Auguſtini: *Hi*, inquiebat, *ſunt ſerui tui fratres mei, quos filios tuos eſſe, voluiſti, Dominos meos, quibus iuſsiſti, vt ſeruiam. ſi volo tecum de te viuere. Et hoc mihi verbum tuum parum erat, ſi loquendo præciperet, niſi & faciendo præiret. Et ego id ago factis, & dictis, id ago ſub alis tuis nimis cum ingenti periculo: niſi quia ſub alis tuis tibi ſubdita eſt anima mea, & infirmitas mea tibi nota eſt. Paruulus ſum, ſed viuit ſemper pater meus, & idoneus eſt mihi tutor meus. Idē ipſe eſt enim, qui genuit me, & tuetur me: & tu ipſe es omnia bona mea: tu omnipotens, qui mecum es, & priuſquam tecum ſim.* quo loco etiam illud intelligitur, hac animi ſubmiſsione ſubiici eos, qui præſunt, etiam Deo, à quo vt onus alios regendi ſibi imponi non ignorãt, ſic etiam certò ſperant ſibi adfuturam opem, & auxilium ad illud vtiliter laudabiliterque ferendum. quandoquidem non tam ipſi reguntalios, quàm Deus per ipſos. Sed illuſtre eſt etiam huius humilitatis exemplum in Apoſtolo: *1. Corinth. 4.* *Nos autem*, ait, *ſeruos veſtros per Ieſum.*

2. Corinth. 11. & 12. 1. Corinth. 15. 1. Timoth. 1. Hæc autem humilitatis affectio, qua ſe animo ſubmittit omnibus præſes, non animi occultis finibus coërcetur, ſed ſi efficax eſt, foras etiam prodit & oſtendit ſe dictis, & factis: *Sed & ſupportate me*, ait Apo-

ſtolus,

ſtolus, in inſipientia dico: ſum minimus Apoſtolorum, & non ſum dignus voca-ri Apoſtolus. Chriſtus Ieſus venit peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum, tametſi nihil ſum. *2. Corinth. 12.*

S. Auguſtinus etiam modeſtiſsimè, & humillimè à populo ſibi commiſſo veniam è ſuperiore loco petens, ſic ait: *De debitis loquor, quæ mihi dimitti, non à me exigi cupio. neq; enim ſic tumore vanæ mentis extollor, vt audeam dicere, ex quo huius muneris ſarcinam porto, nullum à me hominem perperam læſum: hoc cuilibet homini tam multis, & moleſtis actibus occupato, atque diſtento ne dicam impoßibile, certè difficile eſt, quantò magis mihi, qui noui infirmitatem meam, quam cum meis, & pro me veſtris orationibus diebus ac noctibus offero ſanandam Domino Deo meo. Diuerſarum ergo curarum æſtibus, ac difficultatibus conturbatus, ſi quem fortè non vt poſcebat, audiui, ſi quẽ triſtius, quàm opus erat aſpexi, ſi in quem verbum durius, quàm oportebat emiſi, ſi quem corde contribulatum, & opis indigum reſponſione incongrua conturbaui, ſi quem pauperem mihi in aliud intento importunius inſiſtentem, vel prætermiſi, vel diſtuli, vel etiam nutu aſpero contriſtaui, ſi cui de me falſi aliquid, tanquam homini de homine ſuſpicanti iuſtè acerbius indignatus ſum, ſi quis in ſua conſcientia non agnouit, quod de illo humanitus ſuſpicatus ſum, vos quibus pro his atque huiuſmodi offenſis eſſe me fateor debitorem, ſimul me veſtrum credite debitorem. Nam pullos quos fouet ſæpe in anguſtiis, ſed non toto pedis pondere calcat, & mater, nec ideò deſinit eſſe mater. Dimittite, vt dimittatur vobis. Dimittite amanti vos debita difficultatis, qui nec contra inimicos debita crudelitatis tenere debetis. Ad ſummam omnes vos obſecro, commendare Domino curam pro vobis meam.* *Homil. 24. Lib. 50 homil.*

Sed quid verſamus exempla Sanctorum? Illuſtriſsimum, & notiſsimum habemus factum Chriſti Domini, qui pedes abluit diſcipulorum admiranda modeſtia, & humilitate. poſt quod idem ipſe ſic tantum facinus clauſit: *Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Quo loco obſeruat S. Baſilius maioribus huiuſmodi humilitatis officia obeuntibus ab inferioribus eſſe parẽdum, cùm diſcipuli Domini nequaquam contra hoc eius factum auſi ſint repugnare. Quin qui initio propter eximiam quandam ac pietatis plenam reuerentiam erga Dominum ſuum hoc recuſauerat Petrus, confeſtim vbi certior factus eſt de periculo, quod iis immineret, qui obedientiam abieciſſent, mutata ſententia obedientiam auidiſsimè eſt amplexus. *Ioan. 13. Reg. fuſius diſp. Int. 31.*

Accedat ad Humilitatem patientia, qua præſes forti animo toleret vitia ſibi ſubiectorum, ſiue illa grauia ſint, ſiue leuia: *Debemus autem nos firmiores,* ait Apoſtolus, *imbecillitates infirmorum ſuſtinere.* Qua in re rationes officij ſui haud plenè percipiunt, qui animarum curam gerentes ægrè ferunt ſe in homines imperfectos, & peccatores incur- *Secunda Patientia. Rom. 15.*

Epiſt.73. riſſe: *Hoc onus*, ait S.Bernardus, *animarum eſt & infirmarum. nam quæ ſanæ ſunt portari non indigent, ac per hoc nec onus ſunt. Quoſcunque igitur de tuis inueneris triſtes, puſillanimes, murmurioſos, ipſorum te Patrem, ipſorum tenoueris eſſe abbatem. conſolando exhortando increpando agis opus tuum, portas onus tuum, & portando, ſanas, quos ſanando portas. Si quis verò ita ſanus eſt, vt magis iuuet te, quàm iuuetur à te, huius te non Patrem; ſed parem, comitem, non Abbatem agnoſcas. Quid igitur cauſaris, te aliquorum, qui tecum ſunt, magis grauari conſortio, quàm frui ſolatio, cum ſolus omnium omnibus datus ſis ſolatium, tanquam omnibus ſanior, omnibus fortior, qui omnibus ſufficias per Dei gratiam ſolatiari; & à nemine omnium indigeas confortari? Denique in quantum grauaris, in tantum lucraris: & in quantum iuuaris, in tantum tibi tua præmia minuis. Elige ergo, quos eligas, an qui grauando iuuant, an qui iuuando grauant. Hi ſibi promeritores, illi fraudatores meritorum exiſtunt. Nam qui ſocij labores proculdubio, & mercedis participes erunt. Sciens ergo te miſſum iuuare, & non iuuari; illius te agnoſce vicarium, qui venit miniſtrare, & non*

Homil 32. in 1. ad Cor. *miniſtrari.* Hæc ſanctus Bernardus. Certè ſanctus Chryſoſtomus, cum explicat quæ ſint illæ opitulationes, quas in numerandis gratiis gratis datis adiungit S.Paulus gubernationibus, adfirmat eas eſſe, *imbecillos amplecti.*

Tertia charitas. Patientiæ copulanda charitas, quæ propriè Patrem efficit Præſidem, atque hæc coniunctio virtutum admirabiles effectus producit in beneficium hominum ſubiectorum, qui omnes ſoboles ſunt charitatis. ille primùm, vt qui ſuperiores ſunt dignitate & ordine, ad infimis etiam opem ferendam ſe libentiſsimè demittant. expli-

Homil 31. in 1. ad Cor. cat id elegantiſsima ſimilitudine, vt ſolet S.Chryſoſtomus: *Calcaneo ſpina infixa eſt, ſentit totum corpus cruciaturq́, incuruatur dorſum, & venter, fœmora corripiuntur: manus ceu ſatellites miniſtriq́ properantes, retrahunt infixam: inflectitur caput, ſoliciti oculi tuentur. Ita fit, vt pes quantum relinquitur aſcendere non valens, tantò ſuperet, ad ſe caput, quod ſummum eſt, deducens: idque non amicitia, ſed debiti & officij iure. Ergo ſic quæ maiora ſunt, nihil amplius cæteris habent, quàm quod minoribus magis ſunt obſtricta, & ſolicitudinem debent.*

Ex eodem fonte manat & aliud bonum. nempe lenitas correctionis, quando præſes reprehendit, vt debet, eos, qui peccant, non iudiciali, aut accuſatorio more, ſed paterno, aut ſi mauis etiam ma-

Cantic.1. Ser.23. in Cãt. terno. non ad timorem, ſed ad vtilitatem. Certè S.Bernardus ad illa verba: *Memores vberum tuorum*, valde probat affectum parentis in imperante; *Diſcite*, ait, *ſubditorum matres vos eſſe debere, non dominos, ſtudete magis amari, quàm metui. Etſi interdum ſeueritate opus eſt, paterna ſit, non tyrannica. Matres fouendo, patres vos corripiendo exhibeatis. Manſueſcite.*

ponite

ponite feritatem, ſuſpendite verbera, producite vbera, pectora lacte pingueſcant, non typho turgeant. Quid iugum veſtrum ſuper eos aggrauatis, quorum potius onera portare debetis? cur morſus à ſerpente paruulus, fugit conſcientiam ſacerdotis, ad quem eum magis oportuerat, tanquam ad ſinum recurrere matris? Si ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans vnuſquiſque ſe ipſum, ne & ipſe tentetur.

Eſt autem probi filij Patrem obiurgantem, ne dum benignè accuſantem libenter audire, & grauiſsima pœna cenſenda eſt, cùm erras, non caſtigari: *Miſereamur impio*, ait Dominus, *& non diſcet facere iuſtitiam.* Eſaiæ 26. *Super omnem iram*, ſcribit S. Bernardus, *miſeratio iſta.* quo loco Ser. 42. in Cãt. docet, ſi ſe qui reprehenditur, non corrigit, aut etiam fit deterior, iubere prudentem charitatem, vt præſes taceat, immò & doleat, quod nolens occaſionem grauioris ſceleris obtulerit peccanti: *Mallem*, ait idem, *pro huiuſmodi aliquando tacuiſſe atque diſsimulaſſe, quod agi perperam deprehendi, quàm ad tantam reprehendiſſe perniciem. Dicas forſan, niſi quod bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus ſum à ſanguine hominis, cui annunciaui, & locutus ſum, vt auerteretur à via ſua mala, & viueret. Sed & ſi innumera talia addas, me tamen iſta minimè conſolabuntur mortem filij intuentem. Quaſi verò meam illa reprehenſione liberationem quæſiuerim, & non magis illius. Quæ enim mater etiam, ſi omnem quam potuit curam, & diligentiam ægrotanti filio adhibuiſſe, ſe ſciat, ſi demùm fruſtratam ſe viderit, & omnes labores ſuos eſſe penitus inefficaces, illo nihilominus moriente, propterea vnquàm à fletibus temperauit? Et illa quidem pro morte temporali, quantò magis me pro morte æterna mei filij manet vtique ploratus, & vlulatus multus, etiam ſi nihil mihi conſcius ſum, quo minus annunciauerim illi?*

Ad extremum concludendum caput hoc de prudentia, eiuſdem *Quarta diſcretio.* S. Bernardi doctrina de coniungenda charitate cum diſcretione in *Ser. 23. in Cãt.* rebus omnibus, præſertim autem dum aliquid nominatim mandamus. ex quo etiam illud obiter intelligimus, ad quem ſui contemptum ſe ſe abiicit Euangelicus præſes, aliis vt proſit. ac non niſi Spiritu ſancto magiſtro edoceri eum artem regendi animas: *Pauci ſunt, qui vtiliter, pauciores, qui & humiliter præſint, facilè tamen vtrumque adimplet, qui matrem virtutum diſcretionem perfectè adeptus, vino nihilominus charitatis vſque ad contemptum propriæ gloriæ, vſque ad ſui ipſius obliuionem, & non ad quærenda, quæ ſua ſunt, inebriatur. quod ſolo, ac miro Spiritus ſancti magiſterio intra cellam vinariam obtinetur. Virtus ſiquidem diſcretionis abſque charitatis feruore iacet, & feruor vehemens abſque temperamento diſcretionis præcipitat. Ideoque laudabilis cui neutrum deeſt, quatenus & feruor diſcretionem erigat, & diſcretio feruorem regat.*

His virtutum præſidiis armatus præſes animoſe præceptioni incumbat. & quanquam ſuauitati ſtudendum eſt, intelligat tamen ſimul perfringendam fortiter difficultatem, ſi incidat. hoc eſt enim
Eccleſ.7. quod ait Salomon: *Irrumpere iniquitatem.* Idque multò magis facien-
Eccleſ.14. dum eſt, cum ſibimetipſi arbitra prudentia præcipit: *Qui enim ſibi nequam, cui bonus?* Et qui ſibi vel negligit, vel nequit imperare, qua ratione alios ſibi, vel legibus obtemperantes reddet?

Porrò ad imperandum ſibi maximè iuuat ſe ipſum iis ſtimulis concitare, quibus alios impellimus ad officium, timore, ſpe, Chriſti imitatione, Dei amore, & voluntate, qua vult nos non ſemper in deſideriis, ac veluti prægnantes aut tepidos, ſed actuoſos, feruentes, perfectos, ſibique quoad fieri poteſt, omninò ſimillimos.

* * *

FINIS LIBRI TERTII.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER QVARTVS.

QVO RELIQVÆ VIRTVTES MORALES DECLARANTVR, PRINCIPIO AB ORATIONE FACTO: ABSOLVITVRQVE SECVNDA PARS STATVS PROFICIENTIVM.

PONVNTVR VIRTVTES, DE QVIBVS DEINCEPS AGENDVM EST.

De Iuſtitiæ, fortitudinis, & temperantiæ partibus ſubiectiſue virtutibus iam diſſerendum nobis eſt, eo ordine, quem in ſua Theologia ſequitur S. Thomas; non quidem ſcholaſticas ſubtilitates inquirendo; ſed deſcribendo potius, vt hactenus fecimus eas virtutum actiones, & gradus, quæ ad vſum proximè iuuant. proindéque non omnes omnino virtutes, quas acutè, & more ſuo Theologus inueſtigat, explicandæ à nobis ſunt, ſed illæ duntaxat, quas proficientem nouiſſe oportet, vt in earum exercitatione accuratè verſetur: quaſq́ Scriptura diuina, in primis verò Dominus in Euangelio, & SS. Apoſtoli in ſuis epiſtolis memorant, & inculcant Chriſtianorum auribus. Sunt autem hæ: Oratio, pietas, obſeruantia, obedientia, gratitudo, veritas & ſinceritas, amicitia & tractabilitas, liberalitas, *quæ iuſtitiæ ſunt ſoboles.* fortitudo *deinde ſequitur,* magnanimitas, patientia, perſeuerantia. *Poſtremum locum ſubit* temperantia, *& ſpecies eius* continentia *nimirum,* abſtinentia, ſobrietas, caſtitas, virginitas, manſuetudo, modeſtia, humilitas.

De præparatione ad orationem.

CAPVT I.

De oratione dicturus incipio à præparatione, ſiquidem ſcriptum eſt: *Ante orationem præpara animam tuã, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum.* Præparatio hæc duplex eſt, remota vna, altera proxima. In remotarum numero prima ſit carere peccatis, nam: *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo,* ait Dauid, *non exaudiet Dominus.* Quanquam qui peccatis mortalibus irretitus eſt, non

Eccleſ. 18.
Præparatio remota.
I.
Pſal. 65.

2.2.q.83 art.16. non arcetur ab orandi ſtudio, modo vt ait S.Thomas: *Oret peccator adhibitis quatuor conditionibus, vt ſcilicet pro ſe petat, neceſſaria ad ſalutem, piè, & perſeueranter.*

2. Remota præparatio etiam eſt compreſsio propriarum paſsionum, & mortificatio vitiorum: *Si volumus,* inquit Caſsianus, *orationes noſtras non ſolùm cœlos; ſed etiam quæ ſuper cœlos ſunt, penetrare, curemus mentem ab omnibus terrenis vitiis expurgatam, cunctisq; mundatam fæcibus paſsionum ad ſubtilitatem perducere naturalem, vt ita ad Deum oratio nullo vitiorum pondere prægrauata, conſcendat.*

Coll.9.cap.3.

3. Tertia præparatio eſt mentem euagationibus vacuam ad orationem adferre: *Mens,* ait S.Gregorius, *nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, niſi ſtudioſè prius à terrenorum deſideriorum tumultu ſopiatur.* *Quicquid,* ait Caſsianus, *ante orationis horam anima noſtra conceperit, neceſſe eſt, vt orantibus nobis per ingeſtionem recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inueniri, tales nos ante orationis tempus præparare debemus.*

Lib.5.mor c.22.

Coll 9.cap 3.

Ex his præparationibus quaſi conflatur illa ſolitudo cordis tantoperè neceſſaria ad orationem accedenti, & multò magis quàm corporis ſolitudo. Sic enim habet S.Gregorius: *Quid enim prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo deſuerit cordis? Qui enim corpore remotus viuit, ſed tumultibus conuerſationis humanæ terrenorum deſideriorum cogitationibus ſe inſerit, non eſt in ſolitudine. Si verò prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos curarum ſecularium tumultus in corde patiatur, non eſt in vrbe. Itaque bene conuerſantibus primùm ſolitudo mentis tribuitur, vt exurgentem intrinſecus ſtrepitum terrenorum deſideriorum premant, vt ebullientes ab infimis curas cordis per ſuperni gratiam reſtringant amoris, omnesq; motus importunè ſe offerentium leuium cogitationum, quaſi quaſdam circumuolantes muſcas ab oculis mentis abigant manu grauitatis, & quoddam ſibi cum Domino intra ſe ſecretum quærant, vbi cum illo exteriori ceſſante ſtrepitu per interna deſideria ſilenter loquantur.* Ex quibus intelligimus eos huiuſmodi mētis diſtractionibus obnoxios eſſe, qui leues moribus ſunt, & nugis puerilibus dediti. ait enim muſcas cogitationum inanium manu grauitatis abigi. Vnà cum his adnumerandi ſunt illi, quorum corda, vt ait Dominus, *grauantur curis ſecularibus,* & quos Apoſtolus reprehendit, cùm dicit: *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus.* Horum enim mentes vt plurimùm in varias partes diſtrahuntur, vix vt ab euagationibus retineri poſsint. & propterea etiam inquietæ ſunt, & perturbationibus plenæ.

Lib 30.moral. cap.12.

Lucæ 21.

2.Tim.2.

Præparatio proxima.

1. Sequitur proxima prǫparatio, quǫ bipartita eſt. prior eſt, lectio ſacra, eius præſertim rei, quam inter orandum nobis cogitandam, & ponderandam proponimus. *Cùm oramus,* ait S.Bernardus, *cum Deo loquimur, cùm legimus Deus nobiſcū loquitur,* valde nobis eſt neceſſaria lectio diuina,

Serm 30. ad ſororem.

diuina, nam per lectionem diſcimus quid facere, quid cauere, quò tendere debeamus. lectio nos ad orationem inſtruit & operationem. lectio nos informat ad actiuam, & contemplatiuam vitam. Intereſt autem maximè ante orationis tempus rem quam meditari vis, prævidiſſe, legiſſéue diligenter. *Præpara foris opus tuum*, ait Salomon, *& diligenter exerce agrum tuum, & poſtea ædifices domum tuam.* fieri enim non poteſt, vt qui colit agrum, ſimul fabricetur aratrum, & vomerem cudat. ſimiliter vix bene meditatur, qui inter meditandum materiam quærit, quam diſcutiat. Ante orationem igitur memoria, animoque concipienda, & præmeditanda eſt. *Prouerb.24.*

Poſterior proxima præparatio eſt vt ſe ſiſtat homo ante Deum, 2. quem deprecaturus eſt, & in cuius conſpectu meditaturus. quæ res maximum momentum habet ad vniuerſam orandi rationem inchoandam ritè, & attentè ac religioſè ad finem vſque proſequendam.

De Modo, quo initio orationis qui orat ſe ſiſtere debet conſpectui Maieſtatis Dei.

CAPVT II.

INITIO igitur orationis excitet ſe proficiens aliquo Dauidicorum Pſalmorum verſu, affectúue, quo vel lumen ad ſe parandum, à Deo petat: Quales illi ſunt: *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipſa me deduxerunt, & adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua, & introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Confitebor tibi in Cythara Deus Deus meus:* *Pſal.42.* vel commoueat deſiderium aſtandi Deo, eiusque dulciſsima luce fruendi in tabernaculis illis æternis, ac cœleſtibus, quibus ſeipſum Angelis, ac ſanctis animabus videndũ exhibet, Quales illi ſunt: *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum? concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Etenim paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum, vbi reponat pullos ſuos. Altaria tua Domine virtutum rex meus, & Deus meus. Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te. Beatus vir, cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde tuo diſpoſuit in valle lachrymarum, in loco, quem poſuit.* *Pſal.83.* ſimiles his illi ſunt: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus. Hæc recordatus ſum, & effudi in me ani-* *Pſal.41.*

mam meam, quoniam tranſibo in locum tabernaculi admirabilis vſq; ad domum
Dei. In voce exultationis, & confeßionis ſonus epulantis.

Huius autem deſiderij orandi quanta ſit vtilitas docet S. Auguſti-
Lib. 2 de ſerm. Domini, cap. 3. nus his verbis: *Ipſa orationis intentio cor noſtrum ſerenat, & purgat, capacemq;*
efficit ad excipienda diuina munera, quæ ſpiritualiter nobis infunduntur. non am-
bitione precum nos exaudit Deus, qui ſemper paratus eſt dare ſuam lucem nobis non
viſibilem, ſed ſpiritualem, & intelligibilem; ſed nos non ſemper parati ſumus acci-
pere, cùm inclinamus in alia, & rerum temporalium cupiditate tenebramur.

Deinde erigenda mens eſt & contemplatio ad cœlum ipſum, quæ
Dei ſedes eſt, & tabernaculum, animoque contuendus apparatus ille
ornatuſque pulcherrimus, ac ſplendidiſsimus Empyrei cœli, in quo
regnat Deus, videturque à Sanctis, & beatis mentibus. cogitandum-
que me in illud ob Dei ſingularem miſericordiam ope cuſtodis An-
geli, aut Diui alicuius tutelaris, aut etiam ipſius beatiſsimæ Dei Ma-
tris induci, vt me ipſum ſiſtam diuinæ maieſtati, atq; præſentiæ. quam
ad finem propoſitum mihi repræſentabo ad eum modum, qui, vt o-
Serm de 4 modis orandi. pinor, familiaris fuit S. Bernardo. ſic enim ſcribit: *Quid aliud cogitare de-*
bet intrans ad orationem, quam Propheticum illud; Ingrediar in locum taberna-
culi admirabilis vſque ad domum Dei? Omnino ſiquidem oportet nos orationis
tempore curiam intrare cœleſtem, illam, inquam, curiam, in qua Rex Regum ſtella-
to ſedet ſolio, circumdante innumerabili, & ineffabili beatorum ſpirituum exer-
citu. Vnde & ipſe, qui viderat, quia maiorem numerum non inuenit, millia ait mil-
lium miniſtrabant ei, & decies centena, millia aßiſtebant ei. Quanta ergo cum re-
uerentia, quanto timore, quanta illuc humilitate accedere debet à palude ſua pro-
cedens, & repens ranuncula vilis? quàm tremebundus, quàm ſupplex, quàm deni-
que humilis, & ſolicitus, & toto intentus animo maieſtati gloriæ in præſentia An-
gelorum, in conſilio iuſtorum, & congregatione aßiſtere poterit miſer homuncio?
Et paulò pòſt: *Porrò quamuis vbique ſit Deus, in cœlo tamen orandus eſt, ibique*
orationis tempore cogitandus: vt mens noſtra non oratorij tecto, non aëris ſpatio,
non ipſa retardetur nubiũ denſitate, iuxta eam formã, quæ nobis à Chriſto tradita
Matth. 6. *eſt, vbi ait, ſic orabitis: Pater noſter qui es in cœlis. ſic igitur oret, qui orat tanquam*
aſſumptus, & præſentatus ei, qui ſedet ſuper excelſum thronum in Angelis, qui mi-
nimè ceciderunt, & eleuatum in hominibus, quos ſuſcitauit de puluere inopes, &
erexit de ſtercore pauperes; ſic, inquam, ſemetipſum conſideret, & ſic attendat, tan-
Geneſ. 18. *quam præſentatum Domino maieſtatis, vt dicat cum Abraham, loquar ad Domi-*
num meum, cùm ſim puluis, & cinis, & quia tuo præcepto commonitus tua inſti-
tutione formatus id præſumo Domine fons pietatis.

Prima ratio. Duas igitur rationes præſentię Dei præſcribit S. Bernardus. Prima
eſt illa, qua in cœli curiam introductus homo oculos mentis figit in
Dei ſupremam maieſtatem ſolio in ſtellato ſedentem, circumdatam
innume-

innumerabili, & inexplicabili Angelorum, & beatarum animarum exercitu. Secunda verò ſublimior eſt, & difficilior, qua in cœlis quidem cogitamus, adimusque animo Deum, ſed non tam ſedentem in ſtellato, aut etiam illuſtriore ſolio, quàm in ſanctis Angelis hominibusque, quos ſuo glorioſiſsimo conſpectu beat. Siquidem in Scripturis ſacris dicitur ſedere *ſuper Cherubim, &c. ſuper Angelos*, & ex ſuperioribus hierarchiis vna *thronorum* nomine appellatur *ratione propria* quidem, vt S. Gregorius ſcribit, & nihilominus omnibus beatis Throni nomen commune eſt, quia in omnibus Deus præſidet.

2. *Pſal 79.* *Homil.34.in Euangel.*

Quocunque autem modo Thronus Dei animo fingatur, cauendus in primis eſt phantaſię error, qui olim multos monachos tenuit, ac vtinam non etiam nunc ſimpliciores aliquos alioquin pios viros detineat: *Qui*, vt ait Caſsianus, *incomprehenſibilem, & ineffabilem veri numinis maieſtatem ſub circumſcriptione alicuius æſtimant imaginis adorandam, nihil ſe tenere credentes, ſi propoſitam non habuerint imaginem quandam, quam in ſupplicatione poſiti iugiter interpellent, eamq́; circumferant mente, ac præ oculis teneant ſemper affixam, cùm tamen, vt ait Dominus, Deus ſpiritus ſit, & adoratores, qui in ſpiritu adorent, quærat. Soli autem illi,* ait Caſsianus, *puriſſimis oculis diuinitatem ſpeculantur, qui de humilibus, ac terrenis operibus, ac cogitationibus aſcendẽtes cum Ieſu ſecedunt in excelſo ſolitudinis monte, quo liber ob omnium terrenarum cogitationum, ac perturbationum tumultu, & à cunctorum vitiorum permixtione ſecretus, fide puriſſima ac virtutum eminentia ſublimatus, gloriam vultus eius, ac charitatis reuelat imaginem, his qui mundis eam merentur animæ obtutibus intueri. Quare,* inquit, *puro & intimo cordis affectu ab omni inquietudine, & confuſione turbarum ſimiliter ſecedamus, nam ſecundum menſuram puritatis ſuæ vnaquæq; mens in oratione vel erigitur, vel formatur.* Ex duabus illis rationibus poſterior eſt longè remotior à periculo antedicto, quod cognatum eſt hæreſi Anthropomorphitarum.

Coll.10.cap.4. *Ioan.5.* *Cap 5.*

Quinque autem ſunt affectus, quos in nobis ante Dei maieſtatis conſpectum conſtitutis excitari S. Bernardus deſiderat. Primus eſt reuerentia & adoratio Dei, tanquam primi rerum omnium Principis, mundi creatoris, hominumque maximi parentis, qui eſt ille qui eſt, ſummum bonum, ſumma perfectio, fons vberrimus omnis bonitatis, & perfectionis. Secundus eſt timor omnipotentis virtutis eius ſeueriſsimæ in vindicandis hominum ſceleribus, quæ in nobis tam multa, & magna extiterunt. Tertius eſt humilitas ad ſupremam illam maieſtatem Dei, au&oritatem, excellentiam infinitò præſtantem paruitati noſtræ, adeoq; ipſi nihilo, quod nos ipſi ſumus cum Deo comparati. Quartus eſt confidentia, & ſpes de Deo, eiusque ſumma benignitate, qui tantus cùm ſit, tamque potens, dominus dignatur nos

Primus affectus. 2. 3. 4.

5. homunciones viliſsimos diuino ſuo conſpectu. Quintus eſt amor erga tam bonum Deum, qui pater noſter & eſſe, & nominari vult, nosq; vt eum fidenter conueniamus, vt filij præcipit, & inſtituit. Addatur

6. ſextus ex D. Baſilio, eſtque gratiarum actio. *Te ipſum*, ait, *relinquito, à terra procul excedito, cœlum ſuperato, ab eius glorificatione exorditor, qui omnia condidit, cumq́; in eo ſatis fueris commoratus, dic: gratias ago tibi Domine propter incredibilem clementiam, & in ferendis hominum culpis facilitatem tuam, qui peccantem me quotidie patientia tua ſuſtines, & ad reſipiſcendum omnibus modis poteſtatem facis.*

Conſt. monaſt. cap. 20.

Sed quoniam ſuprà mentionem fecimus cuſtodis Angeli tanquam idonei ad introducendum nos orationis initio in cœlum, & ante Dei maieſtatem conſtituendum; libet hîc adſcribere, quæ ſcripta reliquit S. Bernardus, ad hanc ipſam rem aliquo modo pertinentia, & quibus iuuetur proficiens ad agendum cum Angelo eiusque præſenti ope in tanta re fruendum. ſic enim habet: *Sed & Angelus eius qui vnus eſt de ſodalibus ſponſi in hoc ipſum deputatus miniſter profectò & arbiter ſecretæ, mutuæq́; ſalutationis, is inquam Angelus, quomodo tripudiat, quomodo collætatur & condelectatur, & conuerſus ad Dominum dicit: Gratias ago tibi Domine maieſtatis, quia deſiderium cordis eius tribuiſti ei, & voluntate labiorum eius non fraudaſti eam, ſcilicet ſponſam. ipſe eſt, qui in omni loco ſedulus quidam pediſequus animæ non ceſſat ſolicitare eam, & aſsiduis ſuggeſtionibus monere dicens: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. & rurſum: Expecta Dominum, & cuſtodi viam eius. Item: Si moram fecerit expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ad Dominum autem; Sicut ceruus, inquit, deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat ad te Deus: deſiderauit te in nocte, ſed & ſpiritus tuus in præcordiis eius; de mane vigilauit ad te. & iterum tota die expandit ad te manus ſuas. dimitte illam, quia clamat poſt te. Conuertere aliquantulum, & deprecabilis eſto ſuper eam. Reſpice de cœlo, & vide, & viſita deſolatam. fidelis paranymphus, qui mutui amoris conſcius, ſed non inuidus non ſuam quærit, ſed Domini gratiam: diſcurrit medius inter dilectum, & dilectam, vota offerens, referens dona. Excitat iſtam, placat illum.. Interdum quoque (licet rarò) repræſentat eos pariter ſibi; ſiue hanc rapiens, ſiue illum adducens. Siquidem domeſticus eſt, & notus in Palatio, nec veretur repulſam, & quotidie videt faciem patris.*

Serm 31. in Cantic. — Pſal. 36. — Abac 2. — Pſal. 41. — Pſal. 87. — Matth. 15. — Pſal 89.

Obiectio. Quod ſi quis obiiciat, non poſſe nos quamdiu ſumus in corpore, non corporea cogitare, & phantaſiam noſtram ſenſibus ita colligatam eſſe, vt non niſi morte diſſoluenda ſit, eademque tum demum liberandos nos à phantaſtica ac corporea cognoſcendi ratione, quam vitandam ſuprà diximus.

Reſponſio. Reſpondendum huic eſt, è contra iudicandi vim ineſſe nobis in corpore adhuc conſtitutis, qua ſpirituales res, vti ſunt, intelligimus,

hoc

hoc eſt, ſpirituales, non vt corporeas, ſed vt ſpirituales iudicamus. immò eiuſdem ope corrigimus etiam phantaſiam ipſam, ſenſuſq́; omnes, quandocunq; eaſdem res vti corporeas nobis obiiciunt. quomodo oculorum ſenſum caſtigamus, cùm proponit ſolem vt orbiculum aliquem à nobis cogitandum, conficimuſq́; ex aliis rebus, nõ ea exiguitate, qua videtur, ſed infinitis partibus longè maiorem eſſe. ſic igitur cum phantaſia Deũ aut Angelum, qui ſpiritus ſunt, vti corpora repræſentat animo, corrigatur virtute animæ ſuperiore, quæ iudicatiua dicitur à philoſophis, concipiaturq́; tam Deus, quàm Angelus nõ vti corporei, quales ſeſe obiiciunt phantaſiæ, ſed vti verè ſunt, ab omni corporis, & materiæ concretione remoti.

Id verò conſequi poſſumus altera ex duabus rationibus. prior eſt *Prior ratio.* poſita in reiectione phantaſmatum corporeorum, quæ occurrunt *Tract. III. in Ioan.* inter meditandum res ſpirituales. hanc ſuadet S. Auguſtinus his verbis: *Sed quis idoneus loca iſta, vel quæ ſunt in locis iſtis ſine ſpatioſis capacitatibus, & ſine corporeis molibus cogitare? non parum tamen proficitur, ſi ſaltem quicquid tale oculo cordis occurrit, negatur, reſpuitur, improbatur; & lux quædam in qua iſta neganda, improbanda cernuntur, ſicut potuerit, cogitatur, & quàm ſit certa cognoſcitur, & amatur, vt inde ſurgatur, atq; ad interiora tendatur. Quæ cũ penetrare mens inualida, & minus quàm illa ſunt pura, nequiuerit, non ſine amoris gemitu, & deſiderij lachrymis inde pellatur, & patienter ferat, quamdiu fide mundatur, atq; vt illic habitare valeat, ſanctis moribus præparetur.* Ad hanc S. Auguſtini rationem magnum momentum habet noſtra induſtria, & intellectus exercitatio.

Poſterior ratio adiuuat priorem, & poſita eſt potius in voluntatis *Poſterior ratio.* affectu, ac compunctione quadam vehementi, quam vulgato nomine deuotionem appellamus. qua præſentis vitę, ac tantarum miſeriarum tædio confectus animus amore Dei, cœleſtiumq́; locorum inflammatus aſpirat ad Patriam. hac enim mentem hominis ſubleuatam res ſpirituales, quantum mortali homini fas eſt, vti ſunt percipere abſq; corporearum imaginum impedimento ſcribit S. Gregorius: *Perfectam ſcilicet animam iſta compunctio afficere familiarius ſolet, quæ omnes imaginationes corporeas inſolenter ſibi obuiantes diſcutit, & cordis oculum* *Lib 33 moral. cap. 13.* *figere in ipſo radio incircumſcriptæ lucis intendit. Has quippe corporalium figurarum ſpecies ad ſe intus ex infirmitate corporis traxit. ſed perfectè compuncta hic ſummoperè inuigilat, ne cùm veritatem quærit, eam imaginatio circumſcriptæ viſionis illudat: cunctaſq́; ſibi obuiantes imagines reſpuit. Quia enim per illas infra ſe lapſa eſt, ſine illis ſuper ſe ire conatur, & poſtquam per multa indecenter ſparſa eſt in vnum ſe colligere nititur, vt ſi magna vi amoris præualet, eſſe vnum atque incorporeum contempletur.*

De peculiari quadam ratione præſentiæ Dei orationis tempore, ex S. Auguſtini ſententia.

CAPVT III.

NON eſt hoc loco prætermittendum, quod ad præſentiam
Dei animo concipiendam momentum aliquod, & pecu-
liarem rationem habere poteſt ex doctrina S. Auguſtini
Lib. 2. de ſerm. Domini in mõte, cap 5. deprumptum in illa verba: *Pater noſter, qui es in cælis. In ſan-
ctis,* inquit, *& iuſtis. non enim ſpatio locorum continetur Deus, ſunt enim cæli
excelſa mundi corpora, ſed tamen corpora, quæ non poſſunt eſſe niſi in loco. ſed ſi in
cælis, tanquam in ſuperioribus mundi partibus locus Dei eſſe creditur, melioris me-
riti ſunt aues, quarum vita eſt Deo vicinior. non autẽ ſcriptum eſt, propè eſt domi-
Pſal 33. nus excelſis hominibus, aut eis, qui in montibus habitant, ſed ſcriptum eſt, propè
eſt Dominus obtritis corde. quod magis pertinet ad humilitatem. ſed quemadmo-
dum terra appellatus eſt peccator, cùm ei dictum eſt, terra es, & in terram ibis. ſic
Geneſ. 3. cælum iuſtus è contrario dici poteſt. iuſtis enim dicitur, templum Dei ſanctum eſt,
quod eſtis vos. Quapropter ſi in templo ſuo habitat Deus, & ſancti templum eius
1 Corinth. 3. ſunt, rectè dicitur. qui es in cælis, qui es in ſanctis. & accommodatiſſima iſta ſimi-
litudo eſt, vt ſpiritualiter tantùm intereſſe videatur inter iuſtos & peccatores,
quantum corporaliter inter cælum & terram. cuius rei ſignificandæ gratia, cùm
ad orationes ſtamus, ad Orientem conuertimur, vnde cælum ſurgit, non tanquam
ibi ſit Deus, & quaſi cæteras mundi partes deſeruerit, qui vbiq; præſens eſt, non lo-
corum ſpatiis, ſed maieſtate potentiæ, ſed vt admoneatur animus ad naturam ex-
cellentiorem ſe conuertere, id eſt, ad Dominum, cùm ipſum corpus eius, quod eſt
terrenum, ad corpus excellentius, id eſt, ad corpus cæleſte conuertitur. Conuenit e-
tiam gradibus religionis, & plurimum expedit, vt omnium ſenſibus, & paruulo-
rum, & magnorũ benè ſentiatur de Deo, & ideò, qui viſibilibus adhuc pulchritu-
dinibus dediti ſunt, nec poſſunt aliquid incorporeum cogitare, quoniam neceſſe eſt,
vt cælum præferant terræ, tolerabilior eſt opinio eorum, ſi Deum, quem adhuc
corporaliter cogitant, in cælo potius credant eſſe, quàm in terra, vt cùm aliquando
cognouerint dignitatem animæ cæleſte etiam corpus excedere, magis eum quærãt
in anima, quàm in corpore etiam cæleſti. & cum cognouerint quantum diſtant
inter peccatorum animas, & iuſtorum, ſicut non audebant cum adhuc carnali-
ter ſaperent, eum in terra collocare, ſed in cælo, ſic poſtea meliori fide vel intelligen-
Matth. 6. tia magis eum in animis iuſtorum quàm in peccatorum requirant; rectè ergo intel-
ligitur, quod dictum eſt: Pater noſter, qui es in cælis, in cordibus iuſtorum eſſe di-
ctum, tanquam in templo ſancto ſuo. ſimul etiam, vt qui orat in ſe quoq; ipſo velit*

babi-

habitare,quem inuocat, & cum hoc affectu teneat iuſtitiam, quo munere inuitatur ad inhabitandum animum Deus.

Videat igitur proficiens num illi aliquando futurum facilius ſit, in ſe ipſo præſentiam Dei ſibi ante oculos mentis conſtituere, quàm in alio remotiori loco,quale eſt cœlum, eumq; ſanctis deſideriis cõpellare,nam vt ſcribit S.Auguſtinus, *ad eum qui vbiq; præſens eſt, non locis mouemur,ſed ſtudio & bonis moribus.* Certè quando vitæ Chriſti Domini myſteria tanquam hominis in terris poſiti, meditãda ſunt, commodius multò videtur non alibi,quàm in terris Dei maieſtatem præſentem contemplari,& alloqui,& multò etiam magis,ſi eam in nobis ipſis (ſi quidem probabiliter nobis perſuaſum eſt, ab eo nos amari) intueamur,& veneremur. ſic enim minimum à nobis diſcedimus, & aberramus. Quod ſi cui id minus probetur,nec tantùm audeat,ſunt apud nos alij viri iuſti non pauci,in quibus ſine dubio Deus inhabitat. & eſt in Eccleſiis in Euchariſtiæ ſacroſancto myſterio ipſe Sanctus Sanctorum,Saluator mundi,Chriſtus Dominus,*in quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Cæterùm Deus vbique eſt,& præcepit olim Abrahæ, *vt coram ipſo ambularet.* Igitur qui orat,cogitet ſaltem adeſſe ſibi præſentem Deum, eumq; maxima reuerentia, & humilitate proſequatur, & colat,diuinoſq; oculos, omnia,ſe inprimis, ſuiq; cordis arcana intuentes,ſemper obſeruet,dum orat.

Lib.1.de doctrina Christiana,cap.10.

Coloſ.2.

Geneſ.17.

De ordine in meditatione ſeruando.

CAPVT IV.

EX his,quæ de præparatione dicta ſunt, nemo non intelligit,nos hîc non de quacunq; oratione differere, ſed de ea,quam optabat, & ſuadebat Apoſtolus, cùm ſcripſit: *Pſallam ſpiritu, pſallam & mente.* quam idcirco nominant nunc orationem mentalem.Huius duæ ſunt partes,meditatio,& oratio propriè dicta.De quibus S.Bernard.ſic habet: *Meditatio docet, quid deſit,oratione quid deſit,obtinet; illa viã oſtendit,iſta deducit.Meditatione deniq; agnoſcimus imminentia nobis pericula,oratione euadimus.* De vtraq; ſic S.Auguſt. *Non verbis agere debemus apud Deũ,vt impetremus,quod volumus,ſed rebus, quas animo gerimus,& intẽtione cogitationis,cum dilectione pura, & ſimplici affectu. ſed res ipſas verbis nos docuit Dominus noſter,quibus memoriæ mandatis,eas ad tempus orandi, recordaremur.* Ex quorum Patrum ſententiis perſpicuum eſt, meditatione exerceri memoriam, intelligentiam, & volun-

1.Corinth.14.

Serm.1 in die S.Andreæ.

Lib.2.de ſerm. Domini,cap 3.

voluntatem,& quidem circa res,quas animo gerimus, & docuit dominus noſter.

Intereſt autem ordinis,quem ad huiuſmodi orationis genus per-
Homil.19. in 6. Matth. utilem eſſe,& res ipſa docet,& ſcribit S.Chryſoſtomus,qui ſic ait: *Et tu igitur regalem ingreſſus aulam,non eam,quæ in terra eſt,ſed illam, quæ multò eſt terribilior,videlicet in cœlo,plurimum reuerentiæ atq; ordinationis oſtende. vnus enim es ex Angelorum Choro atq; Archangelorum ſocius effectus,cum Cherubin quoq; atq; Seraphin canis. omnes namq; iſti cœlorum populi maximum ordinem percuncta conſeruant, cum timore, ac tremore multo regi omnium Deo cœleſte illud carmen,& ſacros ſemper hymnos canendo. iſtos igitur tempore orationis admiſce,& myſteriorum eorum imitator efficere.*

Ordo duplex eſt.vnus rerum,quæ meditationi ſubiiciuntur: alter
Ordo prior. earum actionum quas meditando exercemus. priorem Deo placere manifeſtum eſt ex ordine petitionũ orationis Dominicæ, inter quas primum & nobiliorem locum obtinere voluit eas,quæ ſpectant diuinam gloriam,poſtremum eas,quæ noſtram vtilitatem. & plerique omnes,qui de meditandi ratione ſcribunt, meditationis materiam ad certa capita,& quaſi puncta reduci debere ſentiunt, quæ primùm memoria comprehendantur, deinde attentè conſiderata ad animæ vtilitatem referantur. Et quidem in hiſtoriarum ſacrarum contemplatione non alia ſeries quærenda eſt,quàm ea,quam adfert ipſamet hiſtoria, quæ conſideranda ſuſcipitur, modò ea,in ſuas partes aptè diſtribuatur. Quod fecit B.P.Ignatius & alij. In aliis verò materiis, quæ vel doctrinam continent,quales ſunt Domini, & Apoſtolorum conciones,vel ſermocinationes cum Deo, quales Pſalmi ſunt, cùm eas meditamur,non magnoperè laborandum nobis eſt in illis ordinandis,aut diſtribuẽdis in puncta. ſingulæ enim periodi, verſiculiúe punctorum loco nobis eſſe poſſunt.

Poſterior. Poſterioris ordinis ratio à meditante pendet. is enim inter meditandum ordine procedere debet,& certa ratione,& via actiones quæ meditationi inſeruiunt, partiri: Ante omnia autem curandum eſt, cùm hiſtorias meditamur,vt loci imaginem,vbi geſta res eſt,accuratè ac prudenter animo concipiamus, imprimamuſq; eam menti phantaſiæ opera,cuius eſt huiuſmodi ſimulacrum repræſentare,itaq; nos ad illas res geſtas contemplandas comparare,ac ſi eas coram denuò geri oculis cerneremus,illiſq; dum geruntur præſentes eſſemus.
Prologo medit. vita Chriſti. ſic præcepit S.Bonauentura: *Tu,* inquit, *ſi ex his,quæ per Dominum Ieſum dicta,& facta narrãtur, fructum ſumere cupis,ita te præſentem exhibeas,ac ſi tuis auribus audires, & oculis ea videres; toto mentis affectu diligenter,delectabiliter,*
Cap.18. *& moroſè,omnibus aliis curis,& ſolicitudinibus tunc omiſſis.* Et alio loco: *Rem*

per

per Dominum Ieſum geſtam, vel dictam ante oculos mentis ponas, & quod cum eo conuerſeris, & familiaris fias. nam in hoc videtur haberi maior dulcedo, & deuotio efficacior, & quaſi totus fructus meditationis conſiſtere. & vbique, & ſemper intueare eum deuotè in aliquo ſuo actu, vt quando ſtat cum diſcipulis ſuis, quando cum peccatoribus, quando etiam loquitur eis, quando prædicat turbæ, quando vadit, & quando ſedet, quando dormit, & quando vigilat, quando comedit, quando aliis miniſtrat, quando ſanat ægrotos, & quando alia facit miracula. In his autem, & ſimilibus conſidera omnes geſtus ſuos, maximè contemplans faciem eius, ſi potes imaginari, quod ſupra omnia prædicta mihi videtur difficilius. Illud enim attentè obſerua, ſi fortè ipſe te cum benignitate reſpiciat. Ante S. Bonauenturam idipſum ſcripſerat Beda initio meditationum ſuarum de Domini paſsione. Apoſtolus etiam monet: *Vt aſpiciamus in auctorem fidei, & conſummatorem Ieſum.* Et eo loco S. Chryſoſtomus: *Aſpicientes*, inquit, *hoc eſt, vt diſcamus currere, ſicut enim filij parentes, diſcipuli in certaminibus magiſtros attendunt, informantes mentes ex parte doctorum, per viſum regulas quaſdam ſumentes, ſic etiam hic ſi volumus currere, & diſcere, vt benè curramus, ad Chriſtum attendamus.* *Heb 11.* *Homil. 28.*

Ob hanc cauſam imaginaria applicatio ſenſuum ad ea, quæ iam meditatione ſæpius recogitata ſunt maximè commendatur ab iis, qui de ratione meditandi præcepta tradũt, cùm nimirum poſtquam iterùm tertioque repetiuimus eandem meditationem, ita perſonæ, reſq; geſtæ meditationis illius animo occurrunt ſponte, ac ſi viderentur, audirentur, aliiſq; corporis ſenſibus perciperentur. quæ res maximam vtilitatem habet ad meditandi habitum comparandũm, maximoſq; ex meditatione fructus capiendos. Hoc inſtitutum inprimis placuit B. P. Ignatio, nec ab eo diſſentit S. Bonauẽtura, cum rationem præſcribit meditandi Chriſti Domini vitam. *Cap. 101.*

Sed hac in re dubitatur à multis, quomodo cohæreat hæc loci terreſtris imaginaria compoſitio cum iis, quæ antè dicta ſunt de Dei præſentia in cœlis contuenda; neceſſe enim eſſe videtur, vt poſtquam cœlum ad modum præſcriptum penetrauimus, fingamus animo nos de cœlis iterum ad terram delabi, immò & à Dei conſpectu diſtrahi, vt hiſtoriæ, quã meditamur, locum viſamus, eiq; meditationis tempore præſentes ſimus. *Dubium.*

Hanc dubitationem tollendi non vna eſt ratio, ſed multiplex. prima eſt fingere animo ſpectaculum, quod nos ipſi conformatione illa terreſtris loci nobis exhibemus in terra, præbere Deum nobis in cœlis. certum quippe eſt id eum factitare cum ſanctis. quibus myſteria vitæ, & mortis Chriſti inter ipſa cœleſtia arcana demonſtrat: non quidem ad commouendum doloris affectum, vt in nobis, ad admi- *Reſpondetur.* *1.*

rationem tamen excitandam,& ad recolendam memoriam tanti beneficij,quo cœlum ipſum adepti ſunt. niſi enim ita eſſet,non ſcripſiſſet S.Ioannes: *Et vidi in medio Throni, & quatuor animalium, & in medio ſeniorum agnum ſtantem tanquam occiſum.* Et paulò pòſt: *Dignus es Domine accipere librum,& aperire ſignacula eius. quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo.* Et ſanè Seraphin ille,qui S.Franciſco paſsionis dominicæ ſtigmata impreſsit,& fixit,crucifixi effigiem inter alas continens de cœlo deſcendere viſus eſt. & vulnerũ cicatrices Chriſtus Dominus in cœlo retinuit,ſine dubio ad repræſentandam beatis mentibus paſsionem ſuam in omnem æternitatem.

Apoc.5.

2. Secunda ratio eſt orationis tempore concipere animo cœlum apertum,ad eum modum,quo ſemel patuit S.Stephano,qui dixit: *Ecce video cælos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris Dei.* Et iterum S.Petro, de quo in mentis exceſſu poſito ſcriptum eſt: *Vidit cælum apertum, & deſcendens vas quoddam, velut linteum magnum ſubmitti de cælo.* Hac ſiquidem ratione facile aſcendit animus ante Dei conſpectum Angelo duce,& facile eodem comite deſcendit in terras ad Caluariæ locum, aut ad alium aliquem, in quo res geſta ſit,quam meditamur: interimque ſemper patet ante mentis oculos cœlum inſpectante nos Deo, coram quo meditatio curſum ſuum tenet ad finem vſque.

Actor.7. Actor 10.

3. Tertia ratio eſt id, quod ſemel datum diuinitus eſt, & quidem in oratione S. Ioanni, exiſtimare ſe videre *ſanctam ciuitatem Hieruſalem nouam deſcendentem de Cælo à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo, & audire vocem magnam de Throno dicentem: ecce tabernaculum Dei cum hominibus,& habitabit cum eis,& ipſi populus eius erunt,& ipſe Deus cum eis erit eorũ Deus.* Sed hic totus phantaſiæ ludus eſt,quæ etſi diſiunctiſsima iungat,in huiuſmodi rebus feliciter errat.

Apoc 21.

Et hæc dicta ſunt tyronibus. nam proficientes paruo negotio ſeſe conſtituunt ante Dei conſpectum, ad eam rationem, quam ſuprà tradidimus.

Sequitur poſt ſenſuum, & phantaſiæ actiones prædictas exercitatio duarum præcipuarum animæ facultatum intellectus, & voluntatis.

* * *

De

De Intellectus exercitatione orationis tempore præſertim circa diuinas perſonas.

CAPVT V.

MEDITATIO intellectus exercitationem requirit, idcirco enim oratio dicitur à S. Auguſtino: *Inquiſitio ſupernorum.* Et communis multorum ſanctorum Patrum definitio eidem conuenit. illa nempe, quæ eſt apud S. Damaſcenum: *Aſcenſio mentis in Deum.* Et à Richardo de S. Victore deſcribitur meditatio: *Occulta veritatis ſtudioſa inueſtigatio.* Addit autẽ idem: *Quæ occulta ſunt ſolere prodire in manifeſtationem, modò ex propria meditatione, modò ex diuina reuelatione. Et vbi reuelationis gratiam præſentem habemus, meditationis officio non egemus. vbi autem diuina reuelatio defuerit, mens humana ad meditationis ſtudium ex neceſſitate recurrit.*

Serm. de tempore, 230. — *Lib 3 cap 24.* — *Tract. 2 de Exterm. mais, c. 15.*

Docet verò S. Auguſtinus in Scripturis ſacris, quæ ſunt proficienti materia meditandi, duo conſiderari: *Res & ſigna, ſiue res, & verba.* Rerum nomine accipit idem perſonas, & actiones, ſiue perſonas, & res, quæ geruntur, & vt aut geſtæ iam, aut adhuc gerendæ, conſiderantur. Perſonæ illæ præſertim, quæ in hiſtoriam Euangelicam incidunt, atque vt plurimùm in meditationem veniunt, ſunt Deus, Chriſtus Dominus, beatiſsima Virgo, Angeli, Ioannes Baptiſta, Ióſeph, Apoſtoli, & diſcipuli vtriuſq; ſexus: Iudæi, Turbæ populorum, & in his infirmi multi, mortui aliqui, dæmoniaci, peccatores, principes præterea ſeculi, poſtremò dæmones.

Lib. 1 de doctr. Chriſt. cap. 2.

Deus in Teſtamento nouo concipi vult, à nobis, vt eſt *Pater, Filius, & Spiritus ſanctus.* Pater nominatur *Dominus cæli, & terræ, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Filius *verbum, quod erat in principio, & Deus erat verbum, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Spiritus ſanctus, *qui à Patre procedit, quem mittit Pater in nomine Filij, virtus ex alto, qui docebit vos omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis,* ait ipſemet Dei Filius, vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris.

Matth 11. — *2 Cor. 1.* — *Ioan. 1.* — *Ioan. 15.* — *Ioan. 14.* — *Luc. 24.*

Cùm igitur Dei nomen ita nominatur in punctis meditandis, vt immorandum videatur aliquantulum in perſonæ tantæ contemplatione. Primò exerceatur actio fidei, & adorationis ſanctiſsimæ 1.
Trinitatis, eius dono nobis reuelatæ. Deinde concipiatur Deus 2.
ipſe ſub ratione alicuius attributi diuini, vnius ex quatuor nobis

 notio-

notioribus, & ex quorum conſideratione vberiores fructus ſpiritus colliguntur. Sunt autem hæc.

Primum attributum. *Matth.11* Primum eſt diuina poteſtas, propter quam Deus appellatur omnipotens, & creator. qua ratione à Chriſto Domino dicitur *Dominus cœli, & terræ.* tunc enim primum cœpit eſſe Dominus, quia tunc primum cœpit habere ſeruos. Attinguntur igitur hîc duo beneficia, creationis, & conſeruationis. obiter etiam hîc recolenda eſt animæ noſtræ creatio, de qua Dominus ait: *Pater meus vſq; modò operatur, & ego operor,* vt ita recogitetur, vt creator, & Dominus meus peculiaris & proprius. *Ioan.5.*

Secundum. *Hebr 4.* *Matth 6.* *Ibidem.* Alterum attributum eſt diuina ſapientia, omnia enim nuda ſunt, & aperta oculis eius. ob id Dominus in Euangelio ait, Patrem Deum ſcire *quid nobis opus ſit*, nec ſcire ſolùm, ſed videre; *& pater tuus, qui videt in abſcondito.*

Tertium. *Iob 16.* Tertium attributum eſt diuina bonitas, eſt enim Deus infinitè Bonus, & miſericors, denique; *Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis.*

Quartum. Quartum eſt diuina prouidentia, quæ attingit res creatas omnes, humanas autem maximè, nam veſtri & capilli capitis omnes numerati ſunt. Propter quæ frequentiſsimè præſertim apud S. Matthæum Chriſtus Deum appellandum docet *Patrem* cum quinq; adiunctis. Patrem nimirum *cœleſtem*, *ſanctum*, *iuſtum*, *noſtrum*, *meum*, *& tuum*. *Cœleſtem*, inquam, vt omninò egrediamur ex cognatione noſtra, nec Patrem velimus nominare nobis ſuper terram. *Sanctum*, vt ſancti filij ſimus, quoniam ſanctiſsimus eſt Pater. *Iuſtum*, vt intelligamus penes ipſum eſſe mercedem laboris & operis noſtri, & coronã, quam donaturus eſt legitimè certantibus. *noſtrum*, vt tanquam eiuſdem parentis filij, nos mutuò diligamus, *meum* denique, & *tuum*, ita enim eſt affectus erga vnum quemq; noſtrum, ac ſi nõ alius illi, quàm is vnicus filius eſſet. *Matth.10.* *Matth 5.6.15. & 16.* *Ioan.17.*

Sub his rationibus ſine dubio obuerſari debet Deus animo meditantis. Inprimis autem ſub illa, qua deſcribitur ab Apoſtolo, tanquam omnia videns, penetrans cordis intima, noſtrarumque cogitationum, & affectionum etiam ſecretiſsimarum momenta ponderans: *Viuus eſt enim ſermo Dei* (aut verbum Dei) *& efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus, compagum quoq; ac medullarum, & diſcretor cogitationum, & intentionum cordis. & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius, omnia autem nuda ſunt, & aperta oculis eius, ad quem nobis ſermo,* hoc eſt, ad quem noſtra oratio dirigitur. *Hebr.4.*

Do-

Dominus autem Ieſus Chriſtus Dei filius, & verus homo filius *Chriſtus Dominus.*
Virginis Mariæ occurrat meditanti, qualis depingitur à S.Bernardo
in illa Canticorum verba: *Ecce tu pulcher es, & decorus. Quàm pulcher es, &* 1.
decorus Angelis tuis Domiue Ieſu in forma Dei, in die æternitatis tuæ, iu ſplendori- *Serm. 45 in Cant.*
bus Sanctorũ ante luciferum genicus, ſplendor, & figura ſubſtautiæ Patris, & quidẽ *Cant. 1.*
perpetuus, & minimè fucatus candor lucis æternæ. Quàm mihi decorus es Domine
mi in ipſa tui huius poſitione decoris? etenim vbi te exinaniſti, vbi uaturalib. radiis
lumen indeficiens exuiſti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulſit, ibi am-
plius gratia radiauit. Quàm clara mihi oriris ſtella ex Iacob, quàm lucidus flos de
radice Ieſſe egrederis, quàm iucundum lumeu in tenebris viſitaſti me oriens ex al-
to: quàm ſpectabilis & ſtupendus etiam virtutibus ſupernis in conceptu de Spiritu
ſaucto, iu ortu de Virgiue, in vitæ innocencia, in doctrinæ fluentis, in coruſcationi-
bus miraculorum, iu reuelationibus Sacramentorum: quàm deuique rutilaus poſt
occaſum ſol iuſtitiæ de corde terræ ſurgis, quàm formoſus in ſtola tua demum Rex
gloriæ iu alta cælorum te recipis? quomodo non pro omuibus his omnia oſſa mea di-
cent. Domiue quis ſimilis tui? Hæc ergo ſimiliáque puto de dilecto intuentem ſpon-
ſam aduerciſſe, cùm diceret, Ecce tu pulcher es, & decorus. neque hæc ſola, ſed inſuper
aliquid procul dubio de uatura decoris ſuperioris, quod noſtrum omnino prætervo-
lat intuitum, & effugit experimentum. ergo iteratio vtriuſque decorem ſubſtantiæ
deſiguauit.

Sed ſi hæc alicui fortaſsis ſubtilia, ſublimiáque videantur, conci- 2.
piatur Chriſtus Dominus ad alium illum modum, quem idem ſan-
ctus Bernardus ad hiſtorias vitæ eius contemplandas accommoda- *Serm. 15 in Cant.*
tiorem alio loco ſe adhibuiſſe commemorat. quem etiam paulò al-
tius repeto, propter ea quæ in hoc eodem capite dicturus ſum de no-
mine Ieſus: *Ieſus*, inquit, *mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. ſed eſt & me-*
dicina. triſtatur aliquis noſtrum? veuiat iu cor Ieſus, & iude ſaliat iu os, & ecce ad
exortum huius nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit ſerenum. Labitur
quis iu crimeu, currit inſuper ad laqueum mortis deſperando? nou ne ſi inuocet uo-
meu vitæ, confeſtim reſpirabit ad vitam? cui aliquando ſtetit ante faciem ſalutaris
nominis duritia (vt aſſolet) cordis, ignauiæ torpor, rancor auimi, lauguor accediæ.
cui fons fortè ſiccatus lachrymarum, inuocato Ieſu non coutinuò erupit vberior,
fluxit ſuauior? cui in periculis palpitanti, & trepidanti inuocatum virtutis uo-
men, nou ſtatim fiduciam præſtitit, depulit metum? cui quæſo in dubiis æſtuanti,
& fluctnauti non ſubitò ad inuocationem clari nominis, emicuit certitudo? cui iu
aduerſis diffidenti, iam iamq́; deficienti, ſi nomen adiutorij ſonuit, defuit fortitudo?
nimirum morbi, & langnores auimæ iſti ſunt. illud medicina. denique & probare *Pſal. 49.*
licet, inuoca me, inquit, iu die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. nihil
ita iræ impetum cohibet, ſuperbiæ tumorem ſedat, ſanat liuoris vulnus, reſtringit
luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammam, ſitim temperat auaritiæ, ac totius

indecoris fugat pruriginem. Siquidem cùm nomino Ieſum, hominem mihi propono mitem, & humilem corde, benignum, ſobrium, caſtum, miſericordem & omni denique honeſtate, ac ſanctitate conſpicuum, eundemq́; ipſum Deum omnipotentem, qui ſuo me & exemplo ſanet & roboret adiutorio. Hæc omnia mihi ſonant cùm inſonuerit Ieſus. Sumo itaque mihi exempla de homine, & auxilium à potente, illa tanquam pigmentarias ſpecies, hoc tanquã vnde acuam eas, & facio confectionem, cui ſimilem medicorum facere poteſt nemo. hoc tibi electuarium habes ô anima mea, reconditum in vaſculo vocabuli huius, quod eſt Ieſus, ſalutiferum certè, & quod nulli vnquam peſti tuæ inueniatur inefficax. Semper tibi in ſinu ſit, ſemper in manu, quo tui omnes in Ieſum, & ſenſus dirigantur, & actus: pone me, inquit, ſignaculum in corde tuo, ſignaculum in brachio tuo. Sed hoc aliàs, nunc verò habes, vnde brachio medearis, & cordi. habes, inquam, in nomine Ieſu, vnde actus tuos vel prauos corrigas, vel minus perfectos adimpleas, Itemq́; vnde tuos ſenſus, aut ſerues, ne corrumpantur, aut, ſi corrumpantur, ſanes.

Cant 8.

Quoniam verò Chriſti Domini paſsio, & mors maximè omnium à proficiente meditanda ſunt, cogitet is in ea meditatione, quidpiam ſimile contemplationi S. Auguſtini, quam ſcripſit illis verbis: *Nihil magis imolatio Chriſti nos docet, quàm illud, quod ipſe clamat, tanquam ad eos quos in Ægypto videt laborare ſub Pharaone: Venite ad me, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos: Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris: iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* ponatque ſibi ob oculos mentis Chriſtum in tormentis, quaſi clamantem, & inuitantem nos ad ea virtutum exempla peruidenda, & imitanda, qualia viſa antè nunquam fuerant: nec exprimi potuere maiora. Quanquam enim Chriſtus Dominus virtutum omnium exempla perfectiſsima ſemper ediderit; in paſsione tamen, & morte ſua actionum omnium maximè heroicarum imaginem expreſsit.

Lib 2. de doctr. Chriſt. cap. 41.

Matth 11.

Porro de Chriſti perſona quinq; conſiderationes inter meditandum vt plurimum occurrere poſſunt. Prima conſideratio comprehendatur hoc dicto S. Ioannis: *Verbum caro factum eſt*, quod idem eſt ac filius Dei, Secunda perſona ſanctiſsimæ Trinitatis, homo factus in vnitate perſonæ diuinæ ſine humana ſubſiſtentia: hæc autem perſona ſic conflata ex duabus naturis concipi poteſt à meditante dupliciter. Primùm coniunctim, & tunc adhuc dupliciter. vna quidem ratione, vt *principium*, altera vt *finis*: nam idem *Alpha eſt & Omega*. Eſt enim Deus homo, aut verbum caro perſona tantæ dignitatis, vt nulla ſit, quæ poſsit iure cum ea conferri, vt *principium* quidem (& ipſe hoc ſe nomine appellat apud S. Ioannem, & à Scripturis eodem titulo inſcribitur) quia *omnia per ipſum facta ſunt*, quare dicitur *principium creaturæ Dei*,

Prima conſideratio. Ioan. 1.

1\. Apocal. 22.

Ioan 8. Ioan 1.

in quo

in quo condita ſunt vniuerſa in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue thro- Apocal.5.
ni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum, & in ipſo Coloſſ.1.
creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant. vt propterea habeat in veſtimento, & in femore ſuo ſcriptum: *Rex Regum, & Dominus* Apocal.19.
Dominantium. Sic igitur apprehenſus filius Dei factus homo, debet à meditante adorari adoratione latriæ, quæ maximus eſt Dei cultus. Vt *finis* autem concipiendus eſt tanquam ille *propter quem facta ſunt omnia,* vt ait Apoſtolus, & *quem Deus conſtituit hæredem vniuerſorum.* Quo nomi- Hebr.1.
ne ad eius gloriam noſtra intentio dirigẽda eſt, vt quicquid facimus Cap.1.
aut volumus, aut intelligimus, aut loquimur, totum ad eius laudem referatur.

Deinde Deus homo comprehendendus animo eſt, ratione diſquirente, cur Deus factus ſit homo: eſtque reuocanda in memoriam doctrina Apoſtoli hac de re loquentis, & inſinuantis duas huius rei cauſſas, quæ Deum mouerunt ad carnem induendam. prior eſt charitas in homines: poſterior eſt humilitatis exemplum: nam cùm de Philip.2.
vtraque virtute diſſereret, & diceret: *In humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes, non quæ ſua ſunt ſinguli conſiderantes, ſed ea, quæ aliorum.* Addit: *Hoc enim ſentite in vobis, quod & in* CHRISTO IESV, *qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus, vt homo. Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.* 2.

Secunda conſideratio erit de nomine, *Chriſtus*, quod eidem per- Secunda conſideratio.
ſonæ conuenit, & idem eſt, quod latinè *Vnctus.* fuit autem vnctus Dominus, vt dicitur in Actis Apoſtolorum, *Spiritu ſancto & virtute*, hoc Actor.10.
eſt, ſcientia, & gratia. quo loco meditans intelligere curabit, Chriſtum repletum his cœleſtibus donis, non ſolùm ſui ſed etiam noſtri cauſſa: & gratiam eius eſſe veluti fontem à quo omnes Angelorum, & hominum gratiæ, reliquaque Dei dona deriuantur. *Vidimus eum,* ait S. Ioannes, *plenum gratia, & veritate, & de plenitudine eius nos omnes accepi-* Ioan.1
mus, ob hanc cauſſam dicitur, & eſt *caput hominum & Angelorum*, vt ſæpe Epheſ.1.
tradit Apoſtolus, quia vt à capite accipiunt membra ſenſum, & mo- Coloſſ.1 & 2.
tum, ſic à Chriſto emanat in nos tanquam à capite in membra ſenſus Epheſ.4.
fidei, & gratiæ, virtutumq; motus. ob eandem quoque cauſſam ipſemet ſe *Oſtij* nomine vocat apud S. Ioannem. Oſtium enim nobis aut Ioan 10.
ianua eſt, vt docet Scriptura, præſertim ſanctus Paulus, ad præclara quæque Dei beneficia accipienda: ad electionem; *elegit nos in ipſo.* ad Epheſ.1.
fidem; *per ipſum fideles eſtis in Deo.* ad remiſsionem peccatorum; *in quo* 1 Petr.1. Coloſſ.1.

habemus redemptionem, remiſſionem peccatorum. ad gratiam & iuſtitiam: *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius per redemptionem, quæ eſt in Chriſto* IESV. ad

Rom. 3. Epheſ. 2. Coloſſ. 1. Epheſ. 3. 2. Cor. 1. 1. Petr. 4. Coloſſ. 3. 1. Petr. 2. Rom. 5. 1. Theſſ. 5. 1. Theſſ. 4. Epiſt. ad Phil.

bona opera: *Creati in Chriſto* IESV *in operibus bonis.* ad ſpem; *Chriſtus in vobis ſpes gloriæ.* ad fiduciam: *in quo habemus fiduciam, & acceſſum.* ad conſolationem; *Per Chriſtum abundat conſolatio noſtra.* ad cultum Dei; *Honorificetur Deus per* IESVM *Chriſtum.* ad actionem gratiarum: *Gratias agentes Deo, & Patri per ipſum.* ad meritum; *Offerre ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo per* IESVM *Chriſtum.* ad perſeuerantiam; *Per quem habemus acceſſum in gratiam iſtam, in qua ſtamus.* ad ſalutem æternam; *Non poſuit nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dominum noſtrum* IESVM *Chriſtum.* ad reſurrectionem carnis: *Eos, qui dormierunt per* IESVM, *adducet cum eo.* Denique in agnitione omnis boni, *quod eſt nobis in Chriſto* IESV.

Hoc loco tres affectus commouere in ſe ipſo poterit, qui meditatur.
1. Primum grati animi, & humilitatis maximæ erga Chriſtum Dominum parentem noſtrum, & auctorem nobis tantorum bonorum:
2. Secundum reuerentiæ erga ſeipſum, tanquam erga Chriſti membrũ, (1. Cor. 6.) quæ eſt cogitatio, & affectus Apoſtoli, cùm ait: *Neſcitis, quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti?*
3. Tertium verò amoris erga Dominum tanquam caput noſtrum, zeli, inquam, ardentis, qualem experimur in membris, quæ ſe ſponte omni periculo obiiciunt pro ſuo capite.

Tertia conſideratio. Matth. 1. 1. Tim. 2. Hebr. 2. Hebr. 7.

Tertia conſideratio eſt de nomine, IESVS, hoc eſt, Saluator: *Ipſe enim,* dixit Angelus, *ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum:* qua ratione dictus eſt: *Mediator Dei & hominum Chriſtus* IESVS: Sacerdos item, Pontifex, Epiſcopus, & Paſtor noſter. *Pontifex,* inquam, *fidelis,* vt ait Apoſtolus, *qui ſempiternum habet ſacerdotium: Vnde & ſaluare in perpetuum poteſt.* nec id ſolùm, ſed eſt etiam ſacrificium, & hoſtia: ſi quidem: *Dilexit nos* (ſcribit idem) *& tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.* qua ratione idem Redemptor noſter, & Dominus eſt: *Qui dedit redemptionem ſemetipſum pro nobis, & redemit nos in ſanguine ſuo.* Huc pertinent quæ de nomine IESV ex S. Bernardo attulimus. Ea autem ex hac contemplatione inter cæteras vtilitas capitur, cuius nos monet Apoſtolus: *Empti eſtis pretio magno, glorificate, & portate Deum in corpore veſtro.*

Epheſ. 5. 1. Tim. 2. Apocal. 5. Sup. cap. 26. 1. Cor. 6.

Quarta conſideratio. Ioan. 3. Matth. 9. Epheſ. 5.

Quarta conſideratio eſt nominis *Sponſi,* quo nomine à S. Ioanne Baptiſta vocatus eſt, cùm dixit: *Qui habet ſponſam, ſponſus eſt, amicus autem ſponſi qui ſtat, & audit eum, gaudet gaudio propter vocem ſponſi.* Immò Chriſtus ipſe idem ſibi nomen imponit: *Nunquid,* ait, *poſſunt filij ſponſi lugere, quamdiu cum illis eſt ſponſus?* ob id Apoſtolus: *Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam.* Pulchritudo ſponſi huius explicatur à S. Bernardo, vt retulimus ſuperius, hic autem affectus meditantis ſit

ille,

ille, de quo Apoſtolus; *Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* à ſponſa enim in primis exigitur fides. cui accedat reuerentia conciliata maximè ex ſplendore illo, & maieſtate, quam in Chriſti Domini facie refulſiſſe poſtea adducimus ex ſancto Hieronymo. *2. Corinth. 11.* *Cap. 9. ſequenti.*

Quinta conſideratio eſt nominis, *Iudex.* nam *conſtitutus eſt Chriſtus à Deo iudex viuorum, & mortuorum*, quem vt reformidant impij, ſic viri boni expectent auidè. vnde ait Apoſtolus; *Et Saluatorem expectamus.* Et S. Ioannes: *Etiam veni citò Domine IESV.* Comparemus igitur nos ita, vt in eorum numero ſimus, quibus optatus & gratus futurus ſit tanti Iudicis, & Saluatoris aduentus. *Quinta conſideratio.* *Actor. 10.* *Philip. 3.* *Apoc. vlt.*

Prima & ſecunda contemplatio perſonæ Chriſti ſub nomine *Verbũ Caro*, & *Chriſtus* aptiſsima eſt meditationi hiſtoriæ totius vitæ eius. Tertia de nomine IESV, & *redemptore* conuenit meditationi ſacræ paſſionis, & mortis eiuſdem. Quarta ſub nomine *ſponſi* accommodata eſt reſurrectioni, aſcenſioni & gloriæ Domini. Poſtrema quæ eſt de *Iudicis* vocabulo iudicio extremo præcogitando quadrat.

De reliquis Euangelicis perſonis.

CAPVT VI.

DE beatiſsima verò Dei Matre MARIA quid cogitare debeamus orando: docet inprimis S. Ambroſius: *Sit vobis tanquam in imagine deſcripta virginitas, vitaque beata Mariæ, ex qua velut in ſpeculo refulget ſpecies caſtitatis, & forma virtutis. hinc ſumatis licet exempla viuendi, vbi tanquam in exemplari magiſteria expreſſa probitatis quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis, oſtendunt.* Et paulò pòſt: *Virgo erat non ſolùm corpore, ſed etiam mente, quæ nullo doli ambitu ſincerum adulteraret affectum, corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parcior, legendi ſtudioſior. non in incerto diuitiarum, ſed in prece pauperis ſpem reponens, intenta operi, verecunda ſermone, arbitrum mentis ſolita non hominem, ſed Deum quærere, nullum lædere, bene velle omnibus, aſſurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem ſequi; amare virtutem. Quando iſta vel vultu læſit parentes? quando diſſenſit propinquis? quando faſtidiuit humilem? quando deriſit debilem? quando vitauit inopem? eos ſolos ſolita cœtus virorum inuiſere, quos miſericordia non erubeſceret, non præteriret verecundia. nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum: non geſtus fractior, non inceſſus ſolutior, non vox petulantior, vt ipſa corporis ſpecies ſimulachrum fuerit mentis, figura probitatis.* *Lib. 2. de Virginibus.*

Beatiſsima igitur Virgo inter orandum occurrat meditanti, ita corpore conformata, vt ſpecies corporis, ſit ſimulachrum mentis, & figura probitatis. eius certè ſanctitas ita in facie relucebat, vt Origenes ſcripſerit ſanctum Ioſephum, ſponſum eius voluiſſe eam occultè dimittere: *Quia iuſtè ſe humilians in omnibus caueret, & ſibimet timeret tantæ ſanctitatis coniunctionem adhibere. ad eum modum, quo S. Petrus dixit: Recede à me Domine, quia ego peccator ſum. Et Centurio: Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. Et ſancta Eliſabeth: Vnde hoc mihi vt veniat mater Domini mei ad me?* Maximè verò ad id facit, quod à quibuſdam ſcriptum eſt, Virginis ſanctiſsimæ aſpectum ea maieſtate, & ſanctitate compoſitum ad omnem pietatem, & deuotionem, vt in animis eam intuentium virtutis amorem, & præſertim caſtitatis & virginitatis ingeneraret.

Homil. 1. in diuerſ.
Luc. 5.
Matth. 8.
Luc. 1.
Vide Dionyſium Carthuſ. ſerm. 5. de Annunciatione.
Caniſ. lib. 1. de B. Maria, c. 13.

Altera etiam ratio concipiendi & adeundi inter orandum Virginem ſanctiſsimam eſt ſub nomine matris Dei primùm, eſt enim vera Dei mater, deinde ſub nomine matris meæ aut noſtræ, omnibus enim nobis in perſona Ioannis dictum ſine dubio eſt: *Ecce mater tua.*

In primis Suarez, tom. 2. 3 part. diſp. 2. ſect. 2. qui citat S. Thom. Bon. Ambroſ.
Ioan 9.

Gabriel Archangelus, inquit S. Gregorius, *ex his eſt, qui ſumma nunciant. hinc eſt enim, quod ad Mariam Virginem non quilibet Angelus, ſed Gabriel Archangelus mittitur. ad hoc quippe myſterium ſummum Angelum venire dignum fuerat, qui ſummum omnium nunciabat. Gabriel autem fortitudo Dei dicitur.*

Homil. 34. in Euangel.

Angeli erga nos optimè affecti ſunt, de quibus Dominus *ait: Semper vident faciem Patris mei.* Et Apoſtolus: *Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.* quibus & cuſtodi noſtro præſertim, vt ait S. Bernardus: *Debemus reuerentiam pro præſentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro cuſtodia. Cautè*, inquit, *ambula, vbi adſunt Angeli ſicut eis mandatum eſt in omnibus viis tuis.* quanto igitur magis in oratione.

Matth. 18.
Hebr. 1.
Serm. 12 in Pſalm. Qui habitat.

Sanctus Ioannes Baptiſta magnus coram Domino Spiritu ſancto repletus adhuc ex vtero matris ſuæ, Propheta Altiſſimi, qui præceſſit ante Dominum in ſpiritu, & virtute Eliæ, quo inter natos mulierum non ſurrexit maior, pluſquam Propheta, amicus ſponſi, Chriſti Domini Baptiſta, habitans in deſertis, prædicans baptiſmum pœnitentiæ, non manducans, neq; bibens, in carcere decollatus, propter teſtimonium veritatis. ſi inter meditandum occurrat, tantis ſanctitatis nominibus illuſtris ſine dubio commouebit animum ad magna.

Luc. 1 & 2.
Matth. 11.
Ioan. 3.
Matth. 14.

Sanctus Ioſeph, à ſancto Bernardo ita laudatur: *Coniice ex hac appellatione, qua, (licet diſpenſatoria) meruit honorari, Adeò vt pater Dei, & dictus & creditus ſit: coniice, & ex proprio vocabulo, quod augmentum non dubitas interpretari, quis & qualis fuerit iſte homo Ioſeph. Simul & memento magni illius*

Homil. 2 ſuper miſſus eſt.

quon-

quondam Patriarchæ venditi in Ægypto, & ſcito ipſius iſtum non ſolum vocabulum fuiſſe ſortitum, ſed & caſtimoniam adeptum, innocentiam aſſecutum, & gratiam. Et paulò pòſt: *Non eſt dubium, quin bonus & fidelis fuerit iſte Ioſeph, cui Mater deſponſata eſt Saluatoris. fidelis, inquam, ſeruus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuæ Matris ſolatium, ſuæ carnis nutritium, ſolum denique in terris magni conſilij coadiutorem fidiſsimum. huc accedit, quod dicitur fuiſſe de domo Dauid. nobilis genere, mente nobilior. prorſus inquam filius Dauid nõ tantùm carne, ſed fide, ſed ſanctitate, ſed deuotione: quem tanquam alterum Dauid Dominus inuenit ſecundum cor ſuum, cui denique datum eſt, quod multi Reges & Prophetæ cùm vellent videre, non viderunt, & audire, & non audierunt, non ſolum videre, & audire, ſed etiam portare, deducere, amplecti, deoſculari, & nutrire & cuſtodire.* Hunc virginem corpore, & mente fuiſſe S. Hieronymus exiſtimat. *Lib. 1 aduerſus Iouinianum.*

Apoſtoli, cùm adhuc eſſent *infirma mundi*, vt ait S. Paulus, hoc eſt incogniti, abiecti, rudes, illiterati, occupati, vt mundani omnes, terrenis cogitationibus, immò & peccatis, vt Matthæus & poſtea Paulus; electi ſunt à Domino de hoc mundo, & vocati vt ipſum ſequerentur; *Relictis omnibus, ſecuti ſunt Dominum*, facti primum exemplum Euangelicæ perfectionis, & forma Prælatorum, & religioſorum omnium, vocati inquam, ſunt ad Chriſti diſciplinam, contubernium, conuictum, amicitiam, familiaritatem, eiuſq; diuina ſecreta, ac intimam voluntatem cognoſcendam, vt euaderent poſtea *ſal terræ, lux mundi*, Chriſti Apoſtoli & teſtes vitæ & paſsionum eius *in omni Iudæa & Samaria vſque ad extremum terræ*. *1. Corinth. 1.* *Matth. 5.* *Actor. 1.*

Alij Chriſti diſcipuli diſcipulæue electi & ipſi à Domino fuerant, cùm *deſignauit alios ſeptuaginta duos, quos miſit binos ante faciem ſuam*: quos etiam ſingulari benignitate inſtituit, & fouit tanquam nutrix chariſſimos filios. In horum numero ſunt duæ illæ ſorores adeò in Euangelio celebres, *Martha* Chriſti Domini hoſpita, eiuſque menſæ miniſtra, & *Magdalena* primùm peccatrix, conuerſa deinde tanto Chriſti amore ſuccenſa, vt, poſthabitis omnibus rebus, ipſo inprimis mundanæ nobilitatis ſplendore, illi audiendo, pedibus eius affixa, ſe totam dedicarit, eius vitæ, mortiſque teſtis, & æmula ſingularis. *Luc 10.*

Iudæi porrò, in Euangelica hiſtoria cogitanda, vix occurrere poſſunt animo alia ratione, quàm vt Chriſti hoſtes, veritatis inimici, *duræ ceruicis, incircumciſi cordibus & auribus*, auaritiæ dediti, hypocriſi, & inuidiæ: ob quæ vitia & Chriſto prædicanti aduerſati ſunt toto conatu, & eum de medio tollere eiuſque nomen extinguere inter ſe primò deliberauerunt, & apud prouinciæ prætorem Romanum obtinere contenderunt. *Actor. 7.*

Turbæ autem & populi Chriſtum vi miraculorum & prædicationis allecti ſequebantur; plerique quidem ad tempus credentes: omnes autem vtilitatis propriæ emolumento capti. Poſtea in contraria ſtudia conuerſi per ſummam inconſtantiam & ſcelus Chriſtum ad necem acerbiſsimam crucis poſtularunt.

In turba numerantur infirmi variis afflicti morbis, qui ſymbolum ſunt peccatorum, diuerſis criminũ quaſi febribus iactatorum. mortui etiam, qui in peccato obfirmatos, & vita gratiæ functos ſignificant. Denique Dæmoniaci, qui eos qui tentationibus vexantur, referunt.

Peccatores verò qui in Euangelio commemorantur, repræſentant nobis eos, qui adhuc viuunt ſimiliter peccatores, aut obſtinatos & proteruos; vt fuêre plerique Iudæi, & ciues earum Ciuitatum, quibus Dominus exprobrauit ſcelera immania, quibus detinebantur; aut qui ad Dominum per pœnitentiam conuerſi ſunt, vt Apoſtoli, Publicani quidam, & Meretrices, de quibus dictum eſt, debere *præcedere Iudæos in regno Dei*, & alij.

Matth. 11.
Matth. 21.

Principes, qui Chriſti Domini temporibus imperarunt in Iudæa fuêre Pilatus, Herodes, Annas, Caiphas, homines ſine Deo, & vitioſiſſimi, ſuperbi, imperij magis amantes quàm iuſtitiæ: Ideo (vt ſunt huiuſmodi) timidi, ſuſpicioſi, nihil curantes religionem cultumque Dei, ſed ſolùm quomodo ſibi ſuum imperium, auctoritatemque ſtabilirent.

Dæmones concipiendi, vt Dei caſtrorum deſertores per ſummam impietatem & ſuperbiam, mendaciorum opifices, immundi, vaſa iniquitatis, & nequitiæ ſpiritus, aduerſarij noſtri, & tentatores audaciſsimi, tyranni, *principes mundi huius, & tenebrarum harum*, veteratores, hominum deceptores, indigniſsimi, qui aut admittantur, aut vlla ratione audiantur. Quare & Dominus non ſinebat eos loqui. Hæc breuiter de perſonis, nunc ad actiones veniendum.

Ephes. 6.

De eadem intellectus exercitatione circa actiones CHRISTI *Domini*

CAPVT VII.

OMNIS *actio, chariſſime*, ſcribit S. Baſilius, *omnis item ſermo Saluatoris noſtri* IESV *Chriſti excolendæ pietatis, virtutiſq; obeundæ regula eſt. Propter hoc enim etiam humanam naturam ſuſcepit, vt ſe velut in tabula quadam, veram nobis pietatem ac virtutem depingeret, eamq; omnibus nobis maribus ſimul ac fœminis ante oculos ſtatutam vnicuique pro viribus imitandam, ceu archetypon proponeret. Quapropter quodcunq; factum tu audieris memorari vel dictum, ea nolito negligenter, & tanquam aliud agens audire. quin ſtude potius, vt mente tecum ipſe cogitando, rimandoq; ad eorum profundum peruenias, eorumque, quæ ibi apertè traduntur, particeps fieri contende.* Idem habet S. Gregorius & alij. Quoniam verò potiſsima meditationis Chriſtianæ materia, hiſtoria Chriſti eſt, intereſt maximè, vt in eius actionibus cogitandis ordinatè accurateque ſe, qui meditatur, exerceat. *Conſt. monaſt. cap. 2.* *Lib. 1. Dial. cap. 9.*

Et primùm quidem vniuersè proponat ſibi ob oculos finem actionum, & paſsionum vitæ, inquam, & mortis Domini. qui duplex extitit. Gloria nimirū Patris, & humani generis vtilitas. propterea enim dixit de ſe ipſo: *Qui quærit gloriā eius, qui miſit eum, hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt.* Et Scriptura loquitur: *Eum nobis natum, & datū eſſe, & tradidiſſe ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiā Deo in odorē ſuauitatis.* *Ioan. 7.* *Iſaia 9.* *Epheſ. 5.*

Et quidem idem propoſitum diuinæ gloriæ habere nos conuenit, & in hac re, ſeu ſcopo Chriſtum imitari, vt docuimus libro ſecūdo, obſeruareque nos in noſtris actionibus, qua nam ratione in vna Dei gloria quærenda, nos habeamus. maximè verò iuuat orantem ad ea conſequenda, quæ optat, immorari potiſsimùm in ea cogitatione; Quod Chriſtus tantoperè, tantoque vt ita dicam ſuo damno, noſtris commodis, & vtilitatibus ſemper ſeruierit. Qua de re duplex conſideratio haberi debet à proficiente: prior verſabitur circa præcipuas partes vitæ Chriſti, quas omnes retulit Chriſtus amore incredibili ad noſtram vtilitatem. poſterior verò circa ipſaſmet actiones Chriſti ſingulares quæ eodem etiam ſpectarunt omnes. 1. 2.

Sanctus Bernardus priorem contemplationem deſcribit ad hunc modum: *Placebit ne tibi, Domine* IESV, *vt dones mihi vitam tuam, ſicut dediſti conceptionem? quia non ſolum conceptio mea immunda, ſed mors peruerſa, vita periculoſa, & poſt mortem reſtat mors grauior, mors ſecunda. Non ſolum ait,* *Serm. 2. in die Pentecoſtes.* *Prior conſideratio.*

conceptionem meam, ſed & vitam meam, & hoc per ſingulos ætatum gradus infantiæ, pueritiæ, adoleſcentiæ, iuuentutis tibi donabo: adiiciens mortem, reſurrectionem, & aſcenſionem, & miſsionem Spiritus ſancti. Hoc autem, ideo vt conceptio mea emundet tuam: vita mea inſtruat tuam: mors mea deſtruat tuam: reſurrectio mea præcedat tuam: aſcenſio mea præparet tuam: porrò ſpiritus adiuuet infirmitatem tuam. hic enim planè videbis, & viam, per quam ambules, & cautelam, qua ambules, & ad quam ambules manſionem. In vita mea cognoſces vitam tuam: vt ſicut ego paupertatis, & obedientiæ, humilitatis, & patientiæ, charitatis, & miſericordiæ indeclinabiles ſemitas tenui, ſic & tu eiſdem veſtigiis incedas, non declinans ad dexteram, neq; ad ſiniſtram. In morte autem mea dabo tibi iuſtitiam meam, dirumpens iugum captiuitatis tuæ, expugnans hoſtes, qui ſunt in via vel iuxta viam, vt non apponant amplius nocere tibi. his autem completis reuertar in Domum meam, vnde exiui, & ouibus illis, quæ in montibus remanſerant, & quas propter te reliqueram, vt non, te ducerem, ſed reportarem, reddam faciem meam. & ne de abſentia mea vel murmures, vel contriſteris, mittam tibi Spiritum paracletum, qui tibi donet pignus ſalutis, robur vitæ, ſcientiæ lumen. Et paulò pòſt: *Quàm dulciter Domine* IESV, *cum hominibus conuerſatus es, quàm abundanter multa & magna bona hominibus largitus es, quàm fortiter tam indigna, quàm aſpera pro hominibus paſſus es? ita vt liceat ſugere mel de petra, oleumq; de ſaxo duriſsimo. duro ad verba, duriore ad verbera, duriſsimo, ad crucis horrenda, quia in omnibus his, ſicut agnus coram tondente ſe obmutuit; & non aperuit os ſuum.*

Poſterior conſideratio. Poſterioris conſiderationis exemplis plena ſunt ſancta quatuor Euangelia: in quibus, paſsim occurrit Chriſtus legentibus in rebus omnibus hominibus vtilis, & beneficentiſsimus, ſiue loquatur: *Quorum fidem vt vidit, dixit: homo, remittuntur tibi peccata tua.* (*Luca 5.*) ſiue taceat, vt cum digito in terra ſcribens, ſilentio abigit ab infelice illa adultera (*Ioan. 8.*) muliere lapides, quibus iam penè obruenda erat à Iudæis. Siue clamet, vt cum voce magna clamans, Lazarum quatriduanũ reuocat ab (*Ioan. 7.*) inferis. ſiue ſubmiſſa voce loquatur, vt cùm ait: *Ephetha, quod eſt adaperire, & ſtatim apertæ ſunt aures hominis ſurdi, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius.* (*Marci 7.*) Siue tangat, vt cùm tangit mulieris manum, *& dimittit eam febris.* (*Matth. 8.*) Siue attrectatus, vt cùm *omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes.* (*Luca 6.*) Siue dormiens: *Dormiuit enim in nauicula tempeſtatis tempore,* vt ait S. Chryſoſtomus, *vt daret tempus formidini diſcipulorum, & vt eum rogarent.* (*Matth. 8.*) Siue vigilans, vt cùm *quarta vigilia noctis venit ad eoſdem, ambulans ſupra mare,* (*Matth. 14.*) & cùm *pernoctat in oratione Dei.* (*Luca 6.*) Siue ſedens, *quotidie,* inquit Chriſtus, *apud vos ſedebam, docens in templo.* (*Matth. 26.*) Siue ſtans, vt cùm ſtans viſum reſtituit cœco Hiericuntino. (*Luca 8.*) Siue peregrinans, *pertranſiit enim benefaciendo.* (*Actor. 4.*) Siue inter homines verſans; quare &

turbæ *detinebant eum, ne diſcederet ab eis.* Denique, *omne bonum*, vt ſcribit Apoſtolus Philemoni, *eſt nobis in Chriſto* I E S V, *qui factus eſt nobis ſapientia à Deo; iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio.* *Lucæ 4.* *1. Corinth. 1.*

Sigillatim autem de vnoquoque genere actionum Chriſti Domini loquendo, duo earum capita recenſet S. Baſilius: quamuis enim, vt antè dixerat, omnis Chriſti actio ſit virtutis regula: vno tamen actionis genere dedit Chriſtus documenta virtutum; altero verò etiam laboris, & tolerantiæ. Illæ appellantur actiones virtuoſæ, hæ laborioſæ: priores vocat Baſilius virtutes animi, poſteriores corporis: *Peccatum, inquit, non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Sed contra lenitatis, patientiæ, facilitatis, manſuetudinis, humanitatis, comitatis, animi demiſsionis, prudentiæ, virtutum deniq; cuiuſq; modi documenta præbuit complura. Quæ quidem omnia in Euangeliis explicata cernuntur.* Et paulò pòſt: *Corporis verò cuiuſmodi, & quanta?* Adfert ibidem S. Baſilius vtriuſque generis ex Euangeliis exempla. nobis res eſt latius explicanda. *Conſtat. monaſt. cap. 4.*

Exempla virtutum, quæ obſeruanda ſunt inter meditandum in actionibus primi generis ſiue virtuoſis I E S V *Chriſti Domini.*

CAPVT VIII.

NON eſt conſilij mei, nec facultatis, omnia nunc virtutum genera, quæ in Chriſti Domini actionibus elucent, commemorare, ſed ea ſolùm attingere, quæ ad id faciendum viam monſtrent proficienti. Prioris ergo generis actiones eius numeramus has: *Videre, audire, loqui, prædicare, orare, edere miracula, diſcumbere, ſedere, iter facere, Eccleſiam fundare, ſacramentaq; inſtituere:* Denique actiones multas *internas* noſtris ſimiles, obire.

Videre. Vidit duos fratres, Simonem & Andream. Vidit alios duos fratres. Vidit hominem ſedentem in telonio. Hos homines videns, vocat vt ſequantur ipſum, *& relictis omnibus ſecuti ſunt eum.* Vidit igitur non curioſè, non fruſtra, & ſine certo conſilio, vt nos facimus. ſed quæ hîc diuina oculorum Saluatoris vis admirabiliter captans, & concilians animos ſibi? at quanta hîc humanitas, benignitas, charitas, animarum zelus? *Et conuerſus Dominus, reſpexit Petrum, & recordatus eſt Petrus verbi Domini, & egreſſus foras, fleuit amarè.* Vno oculorum coniectu quaſi acutiſsimo amoris telo cor Petri penetrat, & in lachrymas conuertit. *Vt vidit Ma-* *Matth. 4.* *Matth. 9.* *Lucæ 22.* *Ioan. 11.*

riam

riam plorantem lachrymatus eſt, & videns ciuitatem, fleuit ſuper eam. Ecce Pa-
Lucæ 19. tris viſcera. Ecce compaſsionis, & miſericordiæ lachrymas. Ecce ſin-
gularis amoris indicium, vt meritò in ea verba proruperint circum-
Ioan. 4. ſtantes Iudæi: *Ecce quomodo amabat eum.* Vidit etiam ſæpe homi-
Matth. 9. & 15. nes opis ſuæ indigentes, vt cùm *præteriens vidit hominem cæcum à natiui-*
tate: cùm *vidit turbas* fame laborantes, quibus promptiſsima liberali-
Matth. 9 & 15. tate ſubuenit ſemper. ideo enim narrant Euangeliſtæ eum vidiſſe hu-
iuſmodi homines, vt, ſcilicet, eorum tam animi, quàm corporis in-
firmitates recognoſceret, eoſque ſtatim vt faciebat opera ſua mirificè
Lucæ 7. reſtitueret, & recrearet. *Vidit ſimiliter cogitationes hominum, quia ſpirituum*
Prouerb. 16. *ponderator Dominus,* eas examinare ſe ſignificare volebat. Et pro ſua
immenſa in nos charitate nobis etiam diiudicandas obiicere.

Matth. 9. *Audire. Audit in templo, & interrogat, & mirantur ſuper prudentia.* Pru-
Lucæ 2. dentiſsimus ſanè, qui prius audit, quàm interroget, & modeſtiſsi-
mus, qui quamuis docendo potuit prudentiam ſuam oſtendere, ma-
Matth. 4. luit tamen id facere ſolùm reſpondendo: *Cùm audit, quod Ioannes tra-*
ditus eſſet, ſeceſſit in Galilæam. Ecce iterum prudenti[illegible] Domini, & mo-
Homil 8. in Matth. deſtiam: *Secedit enim,* vt ait S. Chryſoſtomus, *vt Iudaicam mitiget inuidi-*
Matth. 8. *am, vt det locum iræ. Audiens* IESVS *verba Centurionis miratus eſt:* non mi-
In Gen. contra Manich. lib. 1. cap. 8. ratur autem, quod ignoret: nam vt ait S. Auguſtinus, *ipſe, qui miratur*
eam fidem, quam mirabatur, in eo fecerat, ſed miratur, vt mirandum nobis
eſſe ſignificet. mira enim opera Domini exigunt à nobis noſtram co-
gnitionem, admirationem, gratitudinem, & auctoris commenda-
tionem. Cùm *audit accuſationes aliorum,* ſe ſemper propenſum maximè
Ioan. 8. ad lenitatem, & ad ignoſcendum demonſtrat. Quare de Iudæorum
manibus mulierem adulteram eripit; & ab iiſdem delatos diſcipu-
los tanquam alicuius ſceleris reos amantiſsimè defendit: vt cùm ac-
cuſantur, quod ſpicas vellerent die ſabbathi, ad famem vtcunque de-
Matth. 12. & 15. pellendam: *An non legiſtis,* inquit, *quid fecerit Dauid, quando eſuriit?* Cùm
Lucæ 5. item deferuntur, quod traditiones tranſgrediantur, quod non ieiu-
nent ſimiliter ac Ioannis diſcipuli. Immo cùm ipſemet diſcipuli pro-
hibuiſſe ſe dicerent, quendam eiicientem dæmonia in eius nomine,
Lucæ 9. quia non ſequeretur cum eis, dicit: *Nolite prohibere eum: qui enim non*
eſt aduerſum vos pro vobis eſt. Denique cùm nunciaretur ei miſcuiſſe He-
Lucæ 13. rodem ſanguinem quorundam cum ſacrificiis eorum, ait: *Putatis,*
quod hi præ omnibus peccatores fuerant, quia talia paſſi ſunt? Non, dico vobis, ſed
niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis. Sed illud mirum, quod
Ioan. 5. ait: *Ego ſicut audio, iudico.* Quamuis enim verum ſit, quod ait S. Augu-
Serm. contra Arrianos. ſtinus, *In illa incommutabili natura idem eſſe audire, videre, & eſſe.* indicat ta-
men etiam Dominus, ſe, in exercendo iudicio diligenter examina-

turum

turum omnia: ita tamen vt reis ipſis, etiam pro ſe dicentibus, aures daturus ſit attentiſsimas, vt qui de aliis ſtatuunt, idem ipſi præſtate conentur.

Loqui. verbum Chriſti & ſermo ſemper maximè verax extitit, vt de mendacio nunquam iuſtè reprehendi potuerit. Ideo enim ait: *Si veritatem dico vobis.* Particula enim *(ſi)* indicat etiam aduerſariis conſtitiſſe, veridicas eſſe habitas Chriſti voces. Manſuetudinem maximam præ ſe tulit ſemper Dominus, in verbis autem ſingularem: *Quis ex vobis*, ait, *arguet me de peccato? Vide*, inquit S. Gregorius, *manſuetudinem Dei: non dedignatur ex ratione oſtendere ſe peccatorem non eſſe, qui poterat ex diuinitatis virtute peccatores iuſtificare.* In verbis etiam quàm ſæpe humilitatem? Certè cùm beneficium curationis Dæmoniaco illi feciſſet, dixit illi: *Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis, quanta tibi fecerit Dominus. Vide*, ait Theophylactus, *humilitatem, non enim dicit, quanta tibi feci.* Similiter Patientiā, vt obſeruat S. Auguſtinus in illa Chriſti Domini ſimplici reſponſione, qua negat criminationem illam grauiſsimam: *Ego dæmonium non habeo.* Et ibidem cùm dixiſſent Iudæi Domino: *Teſtimonium tuum non eſt verum*, Simpliciter item reſpondit: *Verum eſt teſtimonium meum.* Clementiam etiam: vt cùm ait: *Nolite putare, quia ego accuſaturus ſum vos apud Patrem. Etſi enim* (vt exponit Euthymius) *id poſſum facere, non tamen faciam, quia clemens ſum.* Quantæ verò charitatis ſunt verba Chriſti in Euangelio vniuerſo? at quem Charitatis ardorem indicant illa apud S. Ioannem: *Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, vt ſint vnum, ſicut & nos. Sanctifica eos in veritate. non pro eis autem rogo tantùm, ſed & pro eis, qui crediturí ſunt, per verbum eorum in me.* Quàm verò prudenter loqui ſolitus eſſet Dominus, quis ſatis explicet? proferantur, ſi opus ſit, ex Euangelio eius peracutè dicta, & prudentiſsimæ reſponſiones datæ aduerſus Iudæorū fraudulentas cauillationes: *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, quæ ſunt Dei, Deo. Qui ſine peccato eſt veſtrum primus in eam lapidem mittat.* Ioan. 8. Ibidem. Homil. 18. in Euangel. Marci 5. Tractatu in Ioan. 43. Ioan. 8. Ioan. 5. Ibidem. Ioan. 17. Matth. 22. Ioan. 8.

Sed admirabilis fuit eius domeſtica prudentia verbis ab ipſo ſubinde inſinuata, illa nempe, qua ſapientiſsimè regebat, & gubernabat Apoſtolorum, diſcipulorumque vitam. humaniſsimis pollicitationibus allexit: *Faciam vos fieri piſcatores hominum.* Verbis item humaniſſimis retinuit: *Nunquid & vos vultis abire?* Quo loco Gloſſa S. Chryſoſtomi ſic habet: *Si eos laudaſſet, paſſi eſſent aliquid humanum, exiſtimantes ſe gratiam Chriſto facere, eum non relinquendo. Nec dixit: abite, ne videretur expellere, ſed rogat, an velint abire, vim eis auferens & neceſſitatem.* Ad ingenia verba accommodauit in hominum vitiis curandis. aliquos, nouitios præſertim, blandè mouet: *Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos:* Alios duriuſculè, Matth. 4. Ioan. 6. Lucæ 9.

riuſculè, præſertim eos, qui ſibi ſapere videbantur, ad eorum videli-
cet ſuperbiam frangendam. Ita cum Nicodemo ſe gerit, cùm ait: *Tu*
Ioan. 3. Tract. 11. in Ioan. *es magiſter in Iſraël, & hæc ignoras? Inſultat,* ait S. Auguſtinus, *tanquam in-*
docto: exagitat ſuperbiam hominis: tollitur homini ceruix, ſed aſpera, & dura, vt
fit lenis ceruix ad portandum iugum Chriſti D. N. Denique labuntur erro-
Matth. 20. re ambitionis filij Zebedæi, & audiunt: *Neſcitis, quid petatis, &c.* Zelo
Matth. 16. ſalutis Chriſti percitus Petrus auocare conatur eũ à mortis cogita-
Homil. 87. in Ioan. tione. Et audit: *Vade poſt me Satana. vt ita feruor eius intempeſtiuus retũdatur,*
vt ait S. Chryſoſt. Quantæ verò diſcretionis illa ſunt verba, quibus ad
Marci 6. corporis etiam quietem diſcipulos vocat Dominus? *Venite ſeorſum in*
deſertum locum, & requieſcite puſillum. Erant enim qui veniebant, & redi-
bant multi, nec ſpatium manducãdi habebant. Similia ſunt illa, qui-
Marci 14. bus etiam inuitat eoſdem ad ſomnum: *Dormite iam, & requieſcite.* Pa-
Lib. 3. de conſen. Euangel. ternæ autem ſolicitudinis, & curæ plena vox illa eſt: *Sufficit*: nã, vt ait
S. Auguſtinus, *ſiluit aliquantulum, poſtquã dixit, dormite, & poſt, quaſi exci-*
tans eos, vt ſe ad imminentẽ tentationẽ pararent, dixit, ſufficit: Sat quieti datũ.

Sed planè admirabile eſt prudentiæ, & charitatis exemplum, quod
dedit Dominus in Iudæ perfidia corrigenda, & vt facilius reſipiſce-
ret, obtegenda. Primũ enim ipſo audiente in menſa dicit omnibus:
Amen dico vobis, quia vnus veſtrûm me traditurus eſt. quibus verbis, ait S. Leo,
Serm. de Paſſ. Domini. *notam ſibi eſſe proditoris conſcientiam demonſtrat.* Non aſperè & apertè con-
fundens; ſed leniter, & tacitè conueniens vt facilius corrigeret pœni-
tendo. Deinde vt vehementius, adhuc leniter tamen vrgeat, addit, *qui*
intingit mecum manũ in paropſide, hic me tradet. Qui latenter notatus, ait Gloſ-
ſa, *non reſipiſcit, manifeſtius arguitur, non tamen ex nomine.* Poſtremò cùm
ille quæreret: *Nunquid ego ſum Rabbi?* ait ille, *tu dixiſti.* Quo loco S. Re-
migius: *Tu dixiſti, ait, & non ego. hoc eſt, tu te prodidiſti, & non ego.* Datur
pœnitentiæ locus, dum non apertius manifeſtatur.

Sed qualis fuerit amor Chriſti Domini in diſcipulos, oſtendunt
multa, quæ hoc loco prætermittenda non ſunt: quanquam non om-
nia ad ipſa Domini verba pertinent. ſuos peculiari appellatione no-
minari voluit: *Cùm dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* ſu-
Ioan. 13. os, nimirum, quos de mundo elegerat, quos dederat illi Pater, quos
non ſeruos, ſed amicos nuncupabat: *Quia omnia, quæcunq; audiui,* in-
Ioan. 15. quit, *à Patre meo nota feci vobis.* Immò etiam fratres: *Aſcendo ad Patrem*
Ioan. 20. *meum, & Patrem veſtrum.* Immò filios chariſſimos: idcirco enim *filiolos*
Ioan. 13. vocat: *& non relinquam,* inquit, *vos orphanos.* paternum affectũ demon-
Ioan 14. ſtrans, vt propterea *ſponſi filios* etiã appellet, vt aduertit S. Auguſtinus.
Matth. 9. Auſim dicere quaſi dominos eos habuiſſe, vt cum illis pedes abluit,
Tract. in Ioan. 75. tanta cum humilitate. & cùm dicit: *Ego autem in medio veſtrûm ſum ſicut*

qui

qui miniſtrat. Denique quid addi poteſt ad illud ſingulare amoris ſignum,& ad illum loquendi modum,quo vſus eſt Dominus, cùm extendens manum in diſcipulos ſuos,dixit: *Ecce mater mea,& fratres mei: quicunq, enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.* Lucæ 22. Matth. 12.

Iam verò de inſtitutione, ac diſciplina, qua tantus Magiſter diſcipulos ſuos formauit,quis pro dignitate loquatur? Inſtituit primùm in fide,& propterea ipſis præſentibus, edidit miracula, *& crediderunt in eum diſcipuli eius*, exegitque ſigillatim ab ipſis fidem diuinitatis ſuæ, cùm dixit: *Vos autem quem me eſſe dicitis?* & quæ ſequuntur. Deinde & animauit, & vocauit ad perfectam mundi, affectioniſque omnis carnis, & ſanguinis & ſui ipſius renunciationẽ. *Si quis*, inquit, *venit ad me,& non odit patrem ſuum,& matrem,& vxorem,& filios,& fratres, & ſorores,adhuc autem,& animam ſuam,non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et paulò pòſt: *Qui non renunciat omnibus,quæ poßidet,non poteſt meus eſſe diſcipulus.* explicauit autem magis renunciationem per abnegationem, cui addit imitationem ſui: *Si quis vult venire poſt me,abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam,& ſequatur me.* & quæ ibidẽ adiungit. ſicut etiam illa, quæ ſunt apud S. Ioannem de *perditione animæ ſuæ*, quæ perfecta mortificatio eſt ad exemplum Chriſti crucifixi, qui ſeipſum eo loco nominat *frumentum iactum in terram & mortuum.* Et ita cœleſtem hanc diſciplinã fundauit in paupertate,contemptu ſui,& mortificatione. Adiecit caſtitatem: quia *ſunt Eunuchi,qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum:* Obedientiam: quia *deſcendi de cœlo,non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius,qui miſit me:* Virtutes omnes quidem,eaſq; perfectas,cùm Decalogi præcepta accuratè tradit, & explicat, & cum in monte aperiens os ſuum,ait: *Beati pauperes ſpiritu.* imprimis tamen diſcipulis ſuis inculcat,vultque eſſe quàm commendatiſsimas, & chariſsimas duas illas virtutes,quarum vna fundamentum reliquarum eſt,altera princeps,humilitatem,ſcilicet & charitatem. De humilitate quidem: *Nolite gaudere, quia ſpiritus ſubiiciuntur vobis.* Et: *Quicunq, voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter.* Et: *Reges gentium dominantur eorum: vos autẽ non ſic.* Et: *Diſcite à me quia mitis ſum,& humilis corde.* Charitatis autem exaltandæ nullum finem facit Dominus apud Ioannem: *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem; manete in me,& ego in vobis, manete in dilectione mea.* & hoc à Patre obnixè poſtulat; *Vt dilectio, qua dilexiſti me, in ipſis ſit.* Cumulauit præcepta exemplis quamplurimis: ſed illo præſertim, quo humi proſtratus, Dominus pedes abluit Apoſtolorum.

Ioan. 2. Matth. 16. Luca 14. Matth. 16. Ioan. 12. Matth. 19. Ioan. 6. Matth. 5. Matth. 20. Luca 22. Matth. 11. Ioan. 13. Ioan 15. Ioan. 17. Ioan. 13.

Hæc ſunt maximè præcepta à Chriſto Apoſtolis data, interna magna ex parte. quibus addidit externa non pauca, ad eorundem tyro-

cinium informandum inſtituta. Hæc autem ferè numerantur ab Euangeliſtis communia Apoſtolis, & 72. diſcipulis: *Miſit illos binos* Matth. 10. Marc 6. Luca 10.
ante faciem ſuā. melius eſt enim (vt ait Theophylactus) *ſimul eſſe duos, quàm vnum. In viam gentium ne abieritis; & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis.* Vt videlicet prius prædicarent Iſraëlitis: *Euntes, prædicate, dicentes, quia appropinquauit regnum cœlorum.* Hæc erat prædicationis ſumma, qua continebatur *pœnitentia*, vt habet S. Marcus, & reliqua, quæ erant neceſſaria ad regnum cœlorum recipiendum. *Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate. Dæmones eiicite*, Quæ actiones pietatis, & miſericordiæ ſunt, vt teſtimonia etiam veritatis, quam prædicabant. *Gratis accepiſtis, gratis date. ſuperbiam comprimit*, ait S. Chryſoſtomus, *cùm dicit, gratis accepiſtis. reuocat ab auaritia; cùm addit (gratis date.) Nolite poſsidere aurum, neque argentum, neq; pecuniam in zonis veſtris: as* habet S. Marcus: vt omnem omnino pecuniæ ſpeciem ſibi interdictam intelligerent Apoſtoli. *Nolite portare ſacculum, neq; peram in via, neq; duas tunicas, neque calciamenta, neq; virgam. Dignus eſt operarius mercede ſua.* Quo loco S. Hieronymus; *Qui diuitias detruncarat, propemodū & neceſſaria vitæ amputat, vt Apoſtoli doctores veræ religionis, qui inſtruebant omnia prouidētia Dei gubernari, ſeipſos oſtenderent, nihil cogitare de craſtino; non ſacculum*, ne pecuniam ad aliquid emendum reconderent; *non peram*, ne in ea coëmpta reponerēt. *Neq; duas tunicas*, hoc eſt, vt ait S. Hieron. *ne alio veſtiti, aliud nobis futurorum timore ſeruemus. Neq; calciamenta, ne aſſueſierent*, vt loquitur idem Sanctus *pedum mollitiei. neq; virgam*; *Qui*, ait idem, *domini habemus auxilium, baculi præſidium cur quæramus? neminem per viam ſalutaueritis. recta*, ſcribit S. Cyrillus, *ad opus procedite, nec ſalutationibus impediamini. In quācunq; ciuitatem, aut caſtellum intraueritis, interrogate, qui in ea dignus ſit. in quamcunq; domum intraueritis, ibi manete donec exeatis inde.* hoc pertinet ad hoſpitium, ritè eligendum, & retinendum. *Intrantes domum ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui.* vt ipſi humilitate, & beneficentia priores eſſent, & prius ſpiritualia impenderent, quàm reciperēt, quæ ad corpus pertinerent. *Et quicunq; non receperit vos, etiam puluerem pedum veſtrorum excutite, in teſtimonium ſupra illos; dicite tamen; Hoc ſcitote, quia appropinquauit in vos regnum Dei.*

Huc referri poteſt illud præceptum, quod dat Dominus diſcipulis
Luca 12. apud S. Lucam, cùm ait: *Nolite in ſublime tolli.* quod Græcè eſt μὴ μετεωρίζεσθε. hoc eſt, nolite anxiè oculos in cœlū tollere, vt ſcrutemini cœlorum curſus, quaſi de diuina prouidentia dubitantes. quod aliquo modo pertinet ad oculorum moderationem.

Hæc fuerunt ſine dubio initia diſciplinæ religioſæ, & præſertim tyrocinij. Quid eſt enim aliud: *in viam gentium, ne abieritis*: quàm fugite

hominum mundanorum conſuetudinem? *Neminem per viam ſalutaueritis*;quam date operam ſilentio? *Nolite poſsidere aurum,neq; æs*, quàm renunciare etiam poſſeſsioni cuiuslibet rei vel minimæ? *Nolite portare ſacculum*,quàm mendicare, & ex diuina prouidentia pendere? *neq; calciamenta,neq; virgam*, quàm nuncium remittere omnibus illecebris, & quibuſdam etiam rebus, quas alioquin nobis neceſſarias iudicaſſemus. *Curate infirmos*; quàm date operam actionibus pietatis? quare & additur, diſcipulos in hunc finem oleo etiam vſos eſſe: *Prædicate, appropinquabit regnum cœlorum: & pœnitentiam agere*; quàm rudes homines inſtituere in iis, quæ pertinent ad rudimenta Chriſtianæ doctrinæ & Confeſsionis Sacramentum?

Hæc initio tradidit Dominus diſcipulis, adhuc tyronibus, vt eos omnino à mundo, carniſq; cura diſtraheret. Iiſdem verò prouectioribus virtute remiſit aliquid de ſumma ſeueritate ante dictarum legum. Quare vt exponit Euthymius, & ſandalia poſtea conceſsit, & virgam ad imbecillitatem eorum ſubleuãdam propter laborem, qui ex itinere prouenit. Poſtmodum verò etiam pleraque præcepta abrogauit, imperans vt *docerent gentes*, & alia facerent, quæ factitata eſſe ab Apoſtolis præter prædictas Chriſti ſanctiones nõ ignoramus. Qua in re elucet etiam, vt in aliis omnibus diuina lux prudentiæ Domini, eiuſque erga diſcipulos amor ſingularis, & prouidentia. *In cap. 10. Matth.*

Ad extremum ſuperſunt duo monita, Apoſtolis à Chriſto data, quæ ſuperioribus internis, inquam, & externis poſſunt cenſeri communia. Vnum eſt ædificationis cura: *Vos*, inquit, *eſtis ſal terræ. Vos eſtis lux mũdi. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis*. quo etiam pertinet ſtudium profitendæ fidei vſque ad ſanguinem, ſi res, & proximi ſalus Deique gloria ita poſtulet: nam, *qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*. 1. *Matth 5.* *Matth. 10.*

Alterum eſt oratio ad Deum, & aduerſus tentationes, quod docebat Apoſtolos Dominus in horto Gethſemani, & ad alia omnia officia ritè obeunda, obtinendaque à Deo cuncta, quæ corpori, animoque neceſſaria, vtiliaue ſunt. Quare & aſsiduè orandum præcipit, & verò etiam orandi formam, rationemque verbatim præſcribit. 2.

Quàm verò comis Dominus fuerit, & quàm dulcis eius oratio, indicant illa: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis. Sinite paruulos ad me venire. Si quis ſitit veniat ad me, & bibat. filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum; manete in dilectione mea*, & alia huiuſmodi innumera. *Matth. 11. Matth 19. Ioan. 7. 13. & 15.*

Fuit etiam ſermo eius vulgaris quo ſe omnibus piiſsimus Pater fieri omnia demonſtraret: itaq; figuris communibus, & vſitatis abun-

dans: metaphoris quidem, & parabolis perſpicuè, ſicut & interrogatione & exclamatione,& ſimilibus, verùm etiam aliis, vt præoccupatione. *Vtiq; dicetis mihi,medice cura te ipſum.* Conuerſione,& apoſtrophe: *Hieruſalem,Hieruſalem,quæ occidis Prophetas.* ſimilitudine: *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas.* Prouerbio,& quaſi hyperbole: *Duces cæci excolantes culicem,camelum autem glutientes.* Metonymia; *Comeditis domos viduarum.*

Lucæ 4. Matth. 23. Ibidem.

Denique vt etiam antè tetigimus cum libro ſecundo ageretur de moderanda lingua, in communi conſuetudine ita loquebatur Dominus, vt ex rebus quibuſcunq; etiam ſecularibus occaſionem arriperet tractandi ſpiritualia. Vt cum agit cum muliere Samaritana dè aqua cœleſti, ex occaſione aquæ putei Iacob. & cum locutus eſſet de panibus,addit: *Operamini non cibum,qui perit,ſed qui permanet in vitã æternam.* Et illud dictum piſcatori: *Noli timere,ex hoc enim homines eris capiens.*

Ioan. 4. Ioan. 6.

Prædicare. Magna humilitate, & charitate ſibi populi audientiam faciebat Dominus, conuocans ſibi auditores ſuos. *Aduocans,* inquit Marcus, *iterum turbam,dicebat illis. Et conuocata turba cũ diſcipulis dicit. Prædicabat magna virtute,erat enim docens eos,ſicut poteſtatem habens.* hoc eſt,ait Euthymius, *cum increpandi fiducia, & non cum metu, & qui tanquam futuri Iudex ſæculi, bonis promittebat ſalutem, malis verò comminabatur ſupplicium:* vel vt ait Beda: *Faciebat quæ docebat. tunc enim ſermo Doctoris eſt in poteſtate, cum facit, quæ docet.*

Marci 7 & 8. Matth. 7. Lucæ 4. Ibidem.

Gratioſus erat, & mirabilis in munere prædicationis ſuæ Dominus, *& omnes teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius.* quæ ſine dubio *diuina erat gratia*, vt ait Euthymius. propterea alibi,qui miſsi fuerant, vt eum ligarent, capti ipſi eius ſermonis ſuauitate,& vi referunt: *nunquam ſic locutus eſt homo,ſicut hic loquitur.*

Ioan. 7.

Vehemens autem & feruens erat Dominus in prædicando, quippe animarum ſalutis ſitientiſsimus. *Clamabat ergo* IESVS *in templo docens.* Et iterum: *In nouiſſimo die magno feſtiuitatis ſtabat* IESVS, *& clamabat, dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* Aſsiduus etiam. nam *iter faciebat per ciuitates, & caſtella prædicans, & Euangelizans regnum Dei.* Ita tamen aſſiduus,vt dies concioni dicaret, noctes orationi & ſolitudini. *Erat,* inquit ſanctus Lucas, *diebus docens in templo, noctibus verò exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliueti. Oſtendens* (ſcribit Theophylactus) *oportere nos noctu, & quiete alloqui Deum, & die prodeſſe hominibus, noctéque collecta diſtribuere.* quare mirum non eſt, ſi libenter audiebatur, & ſi populus *manicabat,* id eſt, mane accelerabat ad eum in templo audire eum. Deniq; *ſi ſuſpenſus erat, audiens illum,* vt loquuntur Euangeliſtæ.

Ibidem. Lucæ 8. Marci 11. Luc. 19. & 21.

Orare.

Orare. Orabat dominus ante concionem. cùm enim dixiſſet ſanctus Marcus eum abiiſſe in deſertum locum ibique oraſſe, facit illum loquentem: *Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem.* quo loco etiam obſeruandum eſt, Chriſtum vicos præponere ciuitatibus, & in humilioribus pagis humillimum Dominum initium feciſſe concionandi. Vt oraret autem, ſecedebat à turbis, intermiſſo prædicationis officio. *Et cùm dimiſiſſet eos, abiit in montem orare.* Surgebat verò tempeſtiuè, vt oraret; *Et diluculo valde ſurgens egreſſus, abiit in deſertum locum, ibiq́; orabat.* Longo temporis ſpatio orabat: & ſolus, & in deſertis locis. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei, ſecedebat in deſertum, & orabat, & cùm ſolus eſſet, orans. Aſcendit in montem, vt oraret.* Orabat, antequam conſtitueret aliquid magni momenti: cùm enim *pernoctaſſet in oratione Dei, vocauit diſcipulos ſuos, & elegit duodecim.* Orabat pro diſcipulis, & Eccleſia vniuerſa. *Non pro eis rogo tantùm, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me.* Orabat ad Patris voluntatem, nihil aliud omninò ex iis, quæ poſtulaſſet fieri cupiens quàm quod illi perplaceret. *Veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat.* Orabat cum lachrymis, & clamore: *Qui,* ait Apoſtolus, *in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſq́ue ad eum, qui poſſit illum ſaluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia.* Orabat ſubleuatis in cœlum oculis; *Et ſubleuatis in cœlum oculis, dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum.* Orabat denique proſtratus in terram; *Et cùm proceſſiſſet paululum, procidit ſuper terram, & orabat.*

Marc. 1. Marc. 6. Marc. 1. Luca 6. Luca 5. Luca 9. Luca 5. Ioan. 17. Luca 22. Hebr. 5. Ioan. 16. Marc. 14.

Alia in aliis eiuſdem generis actionibus exempla virtutum Chriſti Domini noſtri.

CAPVT IX.

EDERE *miracula.* Docent Patres, & S. Auguſtinus inprimis; *Quæ Dominus corporaliter faciebat, etiam ſpiritualiter volebat intelligi:* & ideo eum miracula feciſſe, vt excepto eo quod mira, magna, & diuina eſſent; aliquid inde etiam diſceremus. Nobis igitur, qui mores inquirimus, & exempla virtutum, intelligendum eſt Chriſti Saluatoris conſilium in miraculis patrandis. Id autem fuit miraculis diuinitatem ſuam hominibus probare. ideo tam multa miracula fecit, vt dicat S. Matthæus: *Eum ſanaſſe omnem languorem, & infirmitatem in populo.* Et alio loco: *Eiiciebat,* inquit, *ſpiritus verbo, & omnes malè habentes curauit.* Quo loco S. Chryſoſtomus: *Intende,* inquit,

Serm. 44 de Verbis Domini. Matth. 4. & 8.

Homil. 28. in Matth. quit, *quantam multitudinem hominum curatam tranſcurrunt Euangeliſtæ, non vnumquemque curatum enarrantes; ſed vno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes, quod & alibi faciunt ſæpe.* Eodem pertinet magnitudo miraculorum. *Stupebant,* inquit Lucas, *in magnitudine Dei, omnibus mirantibus in omnibus, quæ faciebat.* Et ipſe Dominus ait: *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit.* Modus etiam, & ratio miracula faciendi planè mirabilis, idem confirmat. *Eiiciebat ſpiritus verbo. Et agebat ex imperio, & poteſtate,* vt S. Lucas, & alij commemorant.

Matth. 9. 10. 14. & 21. Luc. 7. & 9. Ioan. 2. & 10. Luc. 9. Ioan. 15. Matth. 8. Luc. 4. & 5.

Cùm incidunt igitur miracula inter meditandum, exercenda eſt actio fidei in Chriſtum, qua recognoſcatur homo ille Deus omnipotens. Deinde adhibenda eſt adoratio, vehemenſque voluntas, & libens qua omnino velimus, lætemurque Chriſtum Deum eſſe, Regemque & Saluatorem noſtrum. Tertiò adiungenda maxima humilitas erga tãtum Dominum illi ſimilis, qua ob eandem cauſam compulſus Petrus, accidit ad eius pedes clamans: *Exi à me, quia homo peccator ſum.*

Luca 5.

Sed nec ſiſtendum hic eſt, ſed vlterius progrediendum. Duoque inprimis in Domini perſona miracula patrantis contemplanda ſunt. Primum (quod maximè ad meditandum intelligentiam, & affectum iuuat) eſt id, quod S. Hieronymus ſcribit: *Fulgor ipſe, & maieſtas diuinitatis occultæ, quæ etiam in facie relucebat humana, videntes ad ſe trahere poterat ex primo aſpectu.* Et alibi: *Igneum quiddam, atq; ſydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucebat in facie eius.* Hæc maieſtas animo, ritè concepta, magnam in nobis erga Chriſtum venerationem, & amorem conciliat. Quare dum de eo meditamur, obuerſetur ante mentis oculos amabilis, & mirabilis ſplendor vultus eius, & decor, precemurque illum verbis ſponſæ: *trahe me poſt te, & curremus in odorem.*

Primum. In cap. Matt. 9. In c. Matth. 21.

2. Secundum verò ſunt ſpirituales quidam effectus, quos in hominum animis, quorum cauſa fiebant miracula, efficiebat. nam exempli cauſa, quo tempore flagello tantam de templo multitudinem eiecit, *ſimul etiam tot millium hominum,* vt ait Origenes, *ingenia perdomuit.* Et quando eius hoſtes, eum mox capturi abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram, ait Auguſtinus: *Vna voce tantam turbam, odiis ferocem, armiſq; terribilem ſine telo vllo percuſſit, repulit, ſtrauit.* aſſerunt etiam Patres, Dominum, cùm curaret corpora hominum ægrorum, ſimul etiam animabus eorum ſalutem attuliſſe. quare cum incidunt inter meditandum huiuſmodi miraculorum narrationes, operæpretium eſt obnixè cum Domino agere, vt rebelles voluntates noſtras proſternat, vt obfirmata corda molliat, animæ ſanitatem impertiat, qua eadem liberetur à mentis cæcitate, & ſurditate, ſi ea laborat, à teporis

In Ioannem. Ioan. 18. Tract. in Ioan. 112.

quaſi

quaſi paralyſi, à tarditate progreſsionis in via perfectionis, ab innumeris aliis morbis, quibus ſubinde vexatur animus magis, quàm vulgaribus infirmitatibus corpus.

Sed imitanda à nobis eſt in contemplatione miraculorum,& aliarum rerum à Chriſto mirabiliter geſtarum, Chriſti modeſtia, & humilitas;ob quam grauiſsimè aliquando interdicebat hominibus, ne miraculi auctorem proderent;*Et præcepit eis,* ait S.Matthæus,*ne manifeſtum eum facerent.* Imitãda beneficentia,& charitas, qua impulſus eandem miracula faciendi poteſtatem fecit diſcipulis. Imitanda liberalitas,integritas, continentia, à qua in huiuſmodi officiis, nec deduci poterat ipſe,& ſeuerè ſtatuit,ne ſe vnquam deduci ſinerent Apoſtoli: *Gratis,*ait,*accepiſtis,gratis date.* *Matth.* 12. *Matth.* 10. *Matth.* 10.

Diſcumbere. In nuptiis diſcubuit:Sed in nuptiis ſeruorum cœli Dominus. Quare ait S.Auguſtinus,*erubeſcat homo eſſe ſuperbus, quoniam factus eſt humilis Deus.* Ecce venit ad nuptias, qui cùm apud Patrem eſſet, inſtituit nuptias; & quidem ad pauperum nuptias,in quibus ipſe defuturum vinum non ignorabat. hoc ſuaſit humilitas. amplius charitas,quæ eum impulit ad Phariſæorum conuiuia,& peccatorum: *Conueſcens enim*,vt ait S.Chryſoſtomus,*emendabat male diſpoſitos.* Quam ob cauſam ſe aliquando vltro hoſpitem obtulit Zachæo, ac ſi diceret, vt idem ait:*Iudex non veni,ſed Medicus,ob hoc conuiua fio languentium,patiorque fœtorem, vt præſtem remedia.* Quo loco illud obſeruãdum videtur,quanquam Chriſtus Dominus peccatricem mulierem ſuper menſam ad pedum oſcula admiſerit,& poſtea ad capillorum vnctionem: & Martha etiam ſolicita fuerit in miniſtrando, nunquam tamen permiſiſſe eum legimus, vt præter matrem ſimul cum eo ſanctæ etiam mulieres cibum ſumerent: niſi fortè in nuptiis Canæ Galilææ. Exemplum nimirum decori retinendi vt præbeat perfectionis ſectatoribus. Inter cœnandum igitur peccatores conuertebat Dominus, vt Magdalenam,& Zachæum: loquebaturque iis de rebus,quæ animos ad virtutem amplectendam accenderent: quare etiam ad inuitatos parabolam direxit, & ſuis hoſpitibus rectè viuendi præcepta tradidit. Sed quæ illa humilitas,paternaue ſolicitudo,& cura,quam oſtendit, cùm iam à mortuis rediuiuus ipſe diſcipulis in piſcatione occupatis prãdium parat? Si quidem ſcriptum eſt: *Vt ergo deſcenderunt in terram,viderunt prunas poſitas,& piſcem ſuperpoſitum,& panem,& dicit eis Ieſus: Venite,& prandete.* *Ioan.* 2. *Serm.* 41. *de Verb.Domini.* *In Matt.cap.* 9. *Luca* 19. *Luc.* 7. *Matth.* 26. *Luc.* 14. *Ioan.* 21.

Sedere. Sedet Chriſtus Dominus,ſuadente charitate,vt ſedens faciliùs inueniretur à turbis, illiſque præſtò eſſet; Exiens enim de domo,

Matth. 13. dicit Euangeliſta, *ſedebat ſecus mare, & congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ.*
Matth. 26. Sedet igitur, vt doceat, vel publicè: *Quotidie apud vos ſedebam, docens in templo.* Vel priuatim, vt cum diſcipulis familiariter agat, & ex humili
Marc 9. loco humilitatem doceat: *Et reſidens,* ait S. Marcus, *vocauit duodecim, & ait illis, ſi quis vult primus eſſe, erit omnium nouiſſimus, & omnium miniſter.* Sic
Matth. 5. etiam cùm ſediſſet in monte, docebat diſcipulos ſuos, dicens: *Beati pauperes ſpiritu.* Sedit etiam aliquãdo bonas mortalium actiones contemplans, & ex eis quaſi ædificationem, & lætitiam capiens: *Et ſedens Ieſus contra gazophylacium, aſpiciebat quomodo turba iactabat æs, & multi diuites iactabant multa.* Denique ſedit humiliter ſemper, qui venerat debellaturus hoſtem, qui auſus erat ſedere in Aquilone. Ideo de eo dicitur:
Matth. 15. *Aſcendens in montem, ſedebat ibi:* hoc eſt, ſuper nudam humum. Et quid
Marc. 11. plura? *Sedit ſuper aſinum.*

Matt. 20. & 21. *Iter facere.* Religionis exemplum vt det, iter facit ad templum Dei in Hieruſalem. Nec vnquam legitur aſcendiſſe Hieroſolymam, quin ſimul ad templum aſcenderit, vt qui eum ſequuntur, non inuiſant, aut ingrediantur ciuitates, niſi ſola Dei gloriæ cauſa. elegerat autem Dominus Hieruſalem tanquam ſuæ paſsionis & mortis theatrum, quare de illa ſæpe cogitabat, & eam ſpectabat, vt ſui poſtremi, magnique certaminis curriculum. Conſtans tamen, & fortis, vt ex eo diſceremus, non ſolùm patienter Crucem ſuſtinere, ſed fortiter etiam ap-
Luca 9. petere. *Factum eſt,* ait S Lucas, *cùm complerentur dies aſſumptionis eius, ipſe faciem ſuam firmauit, vt iret in Hieruſalem.* Quare aliquando ita in ea cogitatione defixus iter habebat Hieruſalem verſus, vt ſcripſerit S. Mar-
Marc. 10. cus: *Præcedebat illos Ieſus, & ſtupebant,* nempe, diſcipuli, *& ſequentes timebant.* Inter eundum etiam de rebus cœleſtibus cum diſcipulis ſermonem habebat, vt de paſsione ſua, & aliis: *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, &*
Matth. 20. *filius hominis tradetur.*

Tenebatur Dominus eo deſiderio diuinæ gloriæ, euangelij publicandi, & omni hominum generi benefaciendi, vt omnes regiones illas pedes peragrarit, ciuitates omnes, vicos, caſtella, omnem denique angulum perluſtrarit, vt æterni patris nomen peruulgaret, & omni hominum generi vtilitatem corporis, & animæ adferret. Quare legimus illum ſæpe conſcendiſſe montes, deſcendiſſe in campeſtria, per ſata & loca deſerta, iter direxiſſe, flumina, lacus, maria tranſmiſiſſe, percurriſſe maris littora, prouincias, gentium oppida; domos priuatas penetraſſe, ipſas porticus Noſocomiorum, & templi: *Nec erat prorſus, qui ſe abſconderet à calore eius, qui pertranſiit benefaciendo, & ſanando om-*
Pſalm. 18. Actor. 10. *nes oppreſſos à diabolo.*

Huius

Huius autem peregrinationis circumſtantiæ conſiderentur diligenter inter meditandum. Iter enim habebat Dominus pedibus. Ecce paupertatem, & humilitatem. Sedit ſemel myſterij cauſa ſuper aſellum, mundi contemptum humilitati iungens: *Ex itinere feſſus ſedit ſic ſupra fontem Samariæ:* *Ioan. 4.* Quia nec alibi habebat *vbi caput reclinaret*. In itinere eſuriit: *Mane enim reuertens in ciuitatem eſuriit*, ait S. Matthæus. Sitim etiam patitur ita, vt cùm non habeat, quo expleat, eleemoſynam *Luc. 9.* *Matth 13.* petat, dicens: *Da mihi bibere*. Et ad ſolatium ſeruorum ſuorum mendicantium *Ioan. 4.* aliquando ab ipſo publico hoſpitio excluſus eſt: quod tamen ipſe æquiſsimo tolerauit animo pro ſua inexplicabili patientia, & manſuetudine: *Et non receperunt eum*, ait S. Lucas, *quia facies eius erat euntis Hieruſalem. cùm vidiſſent autem Iacobus, & Ioannes, dixerunt; Domine, vis, dicimus, vt ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos? & conuerſus Ieſus increpauit illos, dicens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis: filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare. & abierunt in aliud caſtellum.* *Luca 9.* Comitabantur autem Chriſtum *Luca 8.* in itinere diſcipuli, & turba aliquando plurima, in qua etiam mulieres nobiles viſebantur: *Nullus enim ſexus*, vt ait Theophylactus, *à Chriſto excluditur, qui propter ſalutem omnium hominum carnem induerat, nec ab eo diſcedere ſibi tutum putabat turba*, *Ibidem.* vt innuit Euthymius, *à quo tam multa, tamq; magna beneficia ad ſe quotidie deriuare cernebat.*

Exempla item virtutum & fructus ſpirituales ex nobilioribus quibuſdam Chriſti D.N. actionibus colligendi.

CAPVT X.

SVPEREST Chriſti Domini actio nobiliſsima harum omnium, quas cum S. Baſilio non laborioſas appellauimus: quæ vno nomine *Eccleſiam fundare* dicatur. hanc operæpretium arbitror, hic breuiter attingere. Chriſtus igitur Rex & Dominus *viſitauit* Eccleſiam ſuam, *oriens ex alto*, & viſitans *Luc. 1.* congregauit, & quaſi genuit, genitam aluit, ornauit, perfecit, actionibus quibuſdam præclariſsimis.

Prima actio eſt Eccleſiæ ipſius vocatio. vocauit autem ad fidem, & *Prima actio.* pœnitentiam. Quare præcipua capita prædicationis eius fuerũt duo hæc: *Credite, & Pœnitemini.* Nec ſolum ſe natum eſſe, & veniſſe in mun-

Ioan. 18. dum ad hoc aiebat Dominus, *vt teſtimonium præberet veritati*: ſed id ſemper conſtantiſsimè præſtitit. immo ad fidem gignendam in animis hominum miracula fecit innumera. quibus patratis illico ad aſſentiendum iis, quæ ab ipſo proponerentur Auditores ſe ſe promptiſsimos exhibebant. tantoque feruore animi ad fidem prædicandam ferebatur, vt aliquando clamaret modeſtiſsimus Dominus: *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* De pœnitentia etiam ad quam profitebatur palàm ſe veniſſe peccatores vocare, ſententiam pronunciauit ſeueriſsimam: *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.*

Ioan. 7.

Luc. 7.

Luc. 13.

Et quidem ad fidem vocauit Eccleſiam per *baptiſmum*, quo etiam pœnitentibus peccata remitteret; eoque ſacramento, ianuam aperiret orbi vniuerſo ad Eccleſiæ ſuæ ingreſſum. Porrò hæc vocatio diuinæ benignitatis indicium, vt primum ſic inter maxima eſt. Ea enim vocamur non ad fidem tantùm, aut pœnitentiam, ſed etiam ad gratiam filiorum Dei per peccatorum remiſsionem. quo vno beneficio cumulus multorum, magnorumque Dei donorum continetur: *Non enim*, ait ſanctus Chryſoſtomus, *recens baptizati ſunt tantum liberi, ſed & ſancti, nec tantum ſancti, ſed & iuſti, nec ſolum iuſti, ſed & filij: nec ſolum filij, ſed & hæredes; nec ſolum hæredes; ſed & fratres Christi: nec tantum fratres Chriſti, ſed & cohæredes, nec ſolum cohæredes; ſed & membra: nec membra tantum, ſed & templum, nec tantum templum, ſed organa ſpiritus. Vides quot ſint baptiſmatis largitates? Multis quidem videtur cœleſtem gratiam in peccatorum tantum remiſsione conſiſtere: nos autem honores computauimus decem.* Addidit Baptiſmo Dominus *Confirmationis* ſacramentum: nam *quia in hoc mundo*, vt ſcribit ſanctus Papa Melchiades, *tota ætate victuris inter inuiſibiles hoſtes, & pericula gradiendum eſt, in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam: in Baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum roboramur. & ſi continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia; victuris tamen neceſſaria ſunt confirmationis auxilia.*

Homil. ad Neophytos.

Epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ.

Quanta hîc charitas Chriſti; quanta benignitas, liberalitas, largitas ſe obiicit meditanti recolenda? quæ animi gratitudo par eſſe poterit tantis beneficiis? quàm neceſſarium, quàm æquum eſt, vt filius Dei factus homo gerat ſe pro filio? vt tyro cœleſtis militiæ adſcriptuſque numero Chriſti militum Ducis veſtigiis inhærens aduerſus hoſtes eius ſtrenuè, conſtanterq; dimicet? Quo loco proficiens occaſionem habet magnam vim lachrymarum profundendi, cum animo repetet ſe tanto Patri degenerem filium, tanto Duci deſertorem, & tranſfugam extitiſſe peccando. Inter meditandum autem cùm incidit in

locum

locum aliquem Euangelij, in quo fidei, vel Baptiſmi, vel huius diuinæ adoptionis mentio fit, immoretur meditans in recognitione diuini beneficij, ſeque excitet ad reſpondendum in amore ei, qui tantoperè dilexit nos, vt filiorum nomine dignatus ſit eos etiam, quos ipſe tamen præuidit & ingratos, & rebelles aliquando futuros.

Secunda Chriſti actio eſt, Eccleſiam, quam adoptauit, & deſpondit ſibi, pauiſſe verbo, & perditam reſtituiſſe, atque fouiſſe aliis ſacramentis, & donis. atque huc ſpectant prædicationes omnes Chriſti tam multiplices, tam variæ: in templis habitæ, in ſynagogis, in plateis, in compitis, in priuatis ædibus, in montibus, & deſertis locis, in mari etiam, & in nauibus: ſi quidem *docebat de nauicula turbas*. Ad hunc locum pertinent, quæ de verbo Dei, & Euangelio habemus in ſacris litteris, quod à S. Petro *lumen admirabile* nominatur. & ſanè diuina reuelatio per verbum Dei facta Eccleſiæ tanta eſt habita ab ipſomet Chriſto, vt eam aliquando animo voluens, exultarit, & præ gaudio proruperit in eam gratiarum actionem, quæ eſt apud S. Matthæum, & S. Lucam: *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli, & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis*. Quibus enim in tenebris iaceremus, ſi mundo non affulſiſſet lux Euangelij?

Secunda actio. *Matth. 13.* *1. Petri 2.* *Matth. 11.* *Luca 10.*

Sed ad eandem actionem pertinent alia tria Sacramenta: *Eucharistia*, qua ſe cibum nobis præbet, & potum, Saluator mundi: *Pœnitentia*, qua commiſſa poſt Baptiſmum peccata remittit: *Extrema etiam vnctio*, quæ in mortis periculo conſtitutis reliquas, ſi quæ ſunt, peccatorum maculas abſtergit. quę omnia, quam gratitudinem, quem amorem incendere in meditantium animis debent?

Tertia actio eſt eandem Eccleſiam ſanguine redemiſſe. ante dicta enim beneficia, vt in eam conferret Dominus, ſicut & alia omnia de tyranni, & inuaſoris eius imperio, ac poteſtate vt eriperet, oportuit. Eripuit autem ſui ſanguinis pretio. vt propterea ſicut alter Moyſes, non alieno ſanguine, ſed proprio abundantiſsimè profuſo ſponſus ſanguinum Eccleſiæ ſuæ fuerit. ſed hæc actio poſterioris generis eſt. hoc eſt, laborioſa: hîc tamen commemoranda breuiter fuit.

Tertia actio. *Exodi 4.*

Quarta actio eſt eandem Eccleſiam ſibi amore perpetuo copulaſſe: *Illo*, inquam, *igne, quem miſit in terras, & voluit vehementer accendi. Dilexit enim nos Dominus*. Eandem aluit ſpe futurorum bonorum, & quidem certiſsima. Si quidem *complacuit Patri veſtro dare vobis regnum*, & corroborauit prædictionibus quamplurimis euentuum ſecuturorum. inter quos principem locum obtinet, futura carnis reſurrectio, & iudicium. Hæc fuit fabrica, qua Chriſtus Eccleſiam ædificauit, & in qua ſeipſum poſuit fundamentum, *præter quod non poni poteſt aliud*,

Quarta actio. *Luca 12.* *Apocal. 1.* *Luca 12.* *1. Corinth 3.*

quàm quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus IESVS. Quare fundauit Eccleſiam merito ſanguinis ſui Religione, hoc eſt, cultu Dei, & Chriſti, fide, ſpe, & charitate in Deum, & proximum, & obedientia mandatorum. Et diſceſſurus ad Patrem, nō reliquit orphanos Apoſtolos, & Eccleſiam, ſed Spiritu ſancto miſſo de cœlo eam conſolatus, ſubſtituit ſibi Vicarium in terris Petrum Apoſtolorum principem, & Petri ſucceſſorem Romanum Pontificem, cùm dixit: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Et iterum: *Paſce oues meas*, præſertim cum priuilegio fidei nunquam amittendæ: *Rogaui enim pro te, Petre, vt non deficiat fides tua*, dixit Chriſtus. qua dignitate, poteſtate, & gratia quid excogitari poteſt excellentius? ſi igitur inter meditandum occurrat hoc beneficium, magna ſeges erit maximarum cogitationum, & optimarum animi affectionum. quis enim erga eum non afficiatur animo, qui & ſeipſum nobis tradidit, & ſuam etiam auctoritatem, & maieſtatem ad hominum vtilitatem tranſtulit in hominem? quis ei ſe planè non dedicet, quem tantorum munerum largitorem tam liberalem intelligit? Sacerdotium ſummum ſummo roborauit, & ornauit ſacrificio miſſæ, eodem ipſo, quanquam incruento, quo ſe in Cruce obtulit immaculatum Deo.

Matth. 16. *Ioan. 21.* *Luca 22.*

Ad ſacerdotium, & ſacrificium Hierarchiam Eccleſiaſticam inſtituit cœleſti perſimilem, quæ beneficio Sacramenti *Ordinis* Chriſto ſupremo Hierarchæ conſecrata, in varios gradus & ordines diſtributa, Eccleſiæ faciem pulcherrimam reddit: ſuum etiam bonum populis laicis impartiens Sacramēti *Matrimonij* inſtitutione & dono, quo nuptias Chriſtianas quaſi ſacrari mandauit, vt ita exhiberet ſibi vndiquaque glorioſam Eccleſiam non habentem maculā, neque rugam. Eandem ſanctiſsimis legibus, & inſtitutis communiuit, quippe quibus cautum voluit hominibus non ſolùm à flagitiis, & peccatis, quæ ſub aſpectum hominum, cùm cadant, ab hominibus vindicātur, ſed ab iis etiam criminibus, quæ voto, animoue commiſſa intra conſciētiæ latebras occultantur, & ſoli Deo nota cum ſint, eius ſolius iudicio, & ſeueritati reſeruantur. quæ ſanctitas propria eſt euangelicarū legum, quæ vt ait Propheta, *animas conuertunt*.

Pſalm. 18.

Adornauit prætereà Eccleſiam ſuam Chriſtus perfectioribus illis ſanctionibus, atque cōſiliis, ad quæ paucos illos, qui capere poſſunt, inuitat quidem, non tamen cogit. Paupertate, ſcilicet, Caſtitate, & Obedientia. quibus cœleſtibus ornamentis adeò ſpecioſam, illuſtremque reddidit Eccleſiā, vt cum Angelica Hierarchia de ordine, & pulchritudine penè certet. Denique amantiſsimus ſponſus à terris diſcedens in cœlos, pollicitus eſt ſe cum Eccleſia futurum ſemper *vſque ad ſæ-*

Matth. 28.

ad ſaculi conſumationem. Quid hac prouidentia præclarius? quid ſanctius? quid diuinius? nempe omnipotens eſt, qui hæc potuit; ſummè ſapiens, qui diſpoſuit: infinitè bonus, qui voluit, & fecit abundantius, quam vel dicere vel intelligere poſſunt Angeli, ne dum nos abiectiſsimi homunciones.

Actionum internarum Chriſti Domini nonnulla virtutum exempla.

CAPVT XI.

IN hoc numero actionum, quas non laborioſas nominat S. Baſilius, cenſentur actiones internæ Domini: de quibus propterea etiam pauca dicenda ſunt, non de omnibus quidem, ſed de gaudio, ira, zelo, pauore, & triſtitia. Sunt quippe hæ præcipuæ & ad propoſitam exemplorum conſiderationem maximè pertinent.

Gaudium, & exultatio. Fructum Spiritus ſancti fuiſſe gaudiū, quod fuit in Chriſto, ſcribunt Patres in Euangeliū S. Lucæ. Obſeruandum autem eſt, quibus locis deſcribitur Dominus gaudens, aut exultans, ibidem ſignificari eum hunc affectum ſuſcepiſſe non tam ſui, quàm Apoſtolorum, & noſtri cauſa: *Lazarus,* inquit, *mortuus eſt, & gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi.* Et cùm reuerſi eſſent ſeptuaginta cum gaudio, quòd dæmonia ſubiicerentur illis, poſtquam paterna monitione eos ab inanis gloriæ periculo auertiſſet, in illa hora ait S. Lucas: *Exultauit in Spiritu ſancto, & dixit: Confiteor tibi Pater. Amator hominum,* ſcripſit S. Cyrillus, *gaudet de horum conuerſione, videns plurimos per Apoſtolos conuertendos.* Et Theophylactus: *Exultat,* inquit, *quia tantis bonis Apoſtoli facti ſunt digni.* Auctor igitur, & parens Chriſti lætitiæ eſt amor, & charitas. abſit igitur inuidentia, quæ propter aliorum bona noſtris paria, aut ſimilia tam facilè ſuſcipitur ab hominibus. ſed nec exultemus gaudio, niſi in Spiritu ſancto, & eo ſolo, quē gignit amor Dei, & proximi, qui cùm moderatiſsimus ſit, eſt etiam ab omni leuitate remotiſsimus. quare quem exultaſſe aliquando Dominum IESVM legimus, riſiſſe nuſquam reperimus.

Luca 10. *Ioan. 11.* *Luca 10.* *S. Thomas in Catena.*

Ira, & zelus. appetitus vindictæ, ait S. Thomas, *aliquando eſt cum peccato, quando ſcilicet aliquis vindictam quærit abſque rationis ordine: & ſic ira in Chriſto eſſe non potuit: huiuſmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque talis appetitus eſt ſine peccato: immò eſt laudabilis, puta cùm aliquis appetit vindictam ſecundum*

3. part. q. 15. artic. 9.

cundum ordinem iuſtitiæ, & hæc vocatur ira per zelum. hoc ſanctiſsimo exarſit zelo Dominus, cùm eiecit de templo ementes, & vendentes. quod S. Hieronymo viſum eſt *mirabilius ſignum, quàm transfiguratio cum voce Patris, quàm curatio cæci nati, quàm denique ipſamet Lazari ſuſcitatio.* vt intelligeremus, quàm oderit dominus iniquitates, & peccata, ea præſertim quæ in locis Deo dicatis, & à perſonis ſacris aduerſus Deum, & homines committuntur, quando ad huiuſmodi ſcelera profliganda, quaſi vires diuinitatis exeruit, quæ, vt idem ait, *In hoc ipſo facinore, in eius facie relucebat.*

Matth. 21. Ioan. 11.

Marc. 3. Legitur iterum iratus Dominus apud S. Marcum, iræ autem cauſam dederunt homines Iudæi in peccato obdurati: ita vt diuinum lumen quod à Christo per prædicationem, & miracula in eorum animis copioſiſsimè affulgebat, non admitterent. *Et circumſpiciens eos, cum ira,* ait, *contriſtatus eſt ſuper cæcitate cordis eorum.* Ex quo perſpicuum eſt, quàm deteſtabilis Deo ſit in peccandi conſuetudine obſtinata perſeuerantia: præſertim coniuncta cum rebellione à lumine diuino, cùm id peccator iniurioſè repellit. hæc enim eſt cæcitas cordis, quam ſolet, vt plurimùm ſequi certa ruina. quod raro peccatores huiuſmodi reſipiſcere ſoleant. Hæc primum fletum ciet Domino, qui propterea *videns ciuitatem fleuit ſuper illam.* poſtea verò etiam iram & vindictam.

Luca 19.

Marc. 10. *Indignè etiam tulit* Saluator diſcipulos amouere eos, qui paruulos Chriſto offerebant, vt eos tangeret. dixitque propterea illis: *Sinite paruulos venire ad me.* S. Chryſoſtomus eſt auctor, id Apoſtolos feciſſe, quod exiſtimarent *tanto viro, quantus erat Dominus, ex huiuſmodi paruulorum oblationibus iniuriam fieri.* quare arcebant dignitatis Chriſti cauſa. iraſcitur igitur Dominus, quod illi adimant Apoſtoli occaſionem humilitatis exercendæ. quare vt mundanum calcaret honorem, non ſolum admiſit infantes in conſpectum, ſed accepit, & in vlnis tenuit. Obſeruent etiam illi, qui facile auertunt adoleſcentes ab obſequio congreſſuque Chriſti, ne indignationem Domini aduerſum ſe concitent: etiamſi bono id zelo faciant, eodemque ipſo, quo Apoſtoli.

Homil. in Matth. 32. Incerti.

Matth. 26. Marc. 14. Luca 22. *Pauor, metuſue, & triſtitia.* His affectionibus maximè tentari voluit Dominus in horto Gethſemani: quando (vt Euangeliſtæ tradunt) *cœpit pauere, tædere, & mœſtus eſſe, & fieri in agonia* ad vſque ſudorem ſanguinis. Cuius cauſa *condeſcenſio* nominata eſt à S. Bonauentura præſertim: de qua ſic ſcribit idem Doctor: *Condeſcenſio Chriſti, qua membris ſuis condeſcendebat infirmis & imperfectis, ex ſublimitate procedebat perfectiſsimæ charitatis. ſicut enim humanam aſſumendo naturam, in noſtris quidem factus eſt humilis, ſed in propriis permanſit excelſus, ſic & ſummæ charitatis dignatione ad*

In Apologia pauperum par. 1. artic. 2.

actus

actus quoſdam noſtræ imbecillitati, & imperfectioni conformes deprimitur, & à ſummæ perfectionis rectitudine non curuatur. hanc oſtendit in multis rebus Dominus; ſic enim ſcribit S. Chryſoſtomus: *Vides*, inquit, *quanta eſt Chriſti in condeſcenſione diligentia? ſicut cùm comedat & bibat, cùm videatur ex aduerſo Ioanni faciens. & hæc Iudæorum ſalutis gratia facit, magis autem orbis terrarum vniuerſi.*

Hom 27 ſuper Matth.

Inſigniter verò condeſcenſionis exemplum in prædicta animi anguſtia dedit, vt ibidem fusè docet S. Bonauentura, Patrum proferens teſtimonia. Sanctus enim Auguſtinus ſic habet: *Cùm videret Chriſtus multos promptos, & gaudentes ituros eſſe ad paſſionis martyrium. exultaturos in ipſa paſſione fortes, centenarios, maturos ad horreum, tamen infirmorum quorundam, quos videbat poſſe conturbari ventura paſſione, ne deficerent, ſed potius voluntatem humanam voluntati creatoris coniungerent, ipſorum perſonam voluit ſuſcipere in paſſione, dicens: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.*

Super Pſal 103.

condeſcenſionem autem hanc maximum fuiſſe argumentum eius infinitæ pietatis ſummæque charitatis, explicant inprimis ſanctus Ambroſius, & ſanctus Bernardus, ille quidem ſic: *Errant in hoc loco. qui triſtitiam Saluatoris ad argumentum inolitæ potius à principio, quàm ſuſceptæ ad tempus infirmitatis inclinant: & naturalis ſenſus cupiunt detorquere ſententiæ. nuſquam magis pietatem eius, maieſtatemq́ demiror, minus enim mihi contulerat niſi meum ſuſcepiſſet affectum.*

Commentar. in Lucam lib. 10. cap. 22.

Hic verò ſic: *Si fieri poteſt tranſeat à me calix iſte: Agnoſco.* inquit, *in belli duce puſillanimorum trepidationem; agnoſco ægroti vocem in medico; agnoſco infirmantem gallinam cum pullis. Conſidero charitatem: ſtupeo dignationem, & expaueſco humilitatem. miſericors Dominus non B. Andreæ robuſtum ſibi ſumpſit affectum: quia non eſt ſanis opus medicus, ſed malè habentibus. & ſi quem dignatio tanta ſcandalizet, planè meretur audire; An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum. huic enim odor vitæ in mortem eſt. Quid enim magnum fuit, Domine IESV, ſi accedente iam mortis hora, propter quam veneras. intrepidus ſtares, tanquam qui poteſtatem habebas, ponendi animam tuam, & nemo tollebat eam à te? aut non longè glorioſius fuit, quandoquidem totum propter nos agebatur: vt non ſolùm corporis paſſio. ſed etiam cordis affectio pro nobis faceret, & quos viuificabat mors tua, nihilominus & trepidatio robuſtos. & mæſtitia lætos. & tædium alacres & turbatio quietos faceret, & deſolatio conſolatos.*

In ſermone de B Andrea Apoſtolo.

Matth. 20.

Generalia quædam præcepta ad eadem virtutum exempla ex actionibus Domini facilius eruenda.

CAPVT XII.

Primum præceptum. PRIMVM præceptum, quod iuuat meditantem ad inueniendа faciliore negocio virtutum exempla in antè iam dictis actionibus, & aliis, eſt conſideratio circumſtantiarum, quæ in quibusque obſeruari ſolent actionibus, ab iis, qui de Chriſtianis moribus, officiiſque ſcribunt, & continentur vulgato illo verſiculo.

Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Vt exempli cauſſa. Quis? *Si ergo ego laui pedes veſtros Dominus, & Magiſter, & vos debetis alter alterius lauare pedes.* *Ioan. 13.* Ecce humilitatis magnę inſigne, & maximum exemplum à perſona. *Ioan 15.* Quid? *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato.* Ecce Chriſti charitatem, & benignitatem. qui nullum nō mouit lapidem, nullum non aggreſſus eſt opus, vt Iudæos ad veritatem alliceret. Iterumque, ecce qua ratione neglectus diuinorum munerum, & auget peccatum, & diuinam iram iuſtiſsimè concitat. Vbi? *Luca 13.* *Non capit Prophetam perire extra Hieruſalem.* *Bethleem,* ait S. Leo, *Serm. 1. de Epiphania.* *natiuitati praelegit, Hieroſolymam paſsioni, ad maximam ſimul ignominiam patientis, & ſimul maximam charitatem redemptorum.* *Ioan. 14.* Quibus auxiliis? *Pater in me manens ipſe facit opera.* Vide veritatis amantiſsimum filium, & gratitudinis. Cur? *Vt non ſcandalizemus eos, vade ad mare.* Ecce ſtudium ingens ædificationis in Chriſto. *Matth 17.* Quomodo? *Erat docens eos, ſicut poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ eorum, & Phariſæi.* *Matth. 7.* Ecce qua grauitate, & verborum, ſententiarumque pondere tractandum eſt verbum Dei. Quando? *Matth. 21.* *Mane reuertens in ciuitatem, eſuriit.* more ſtudioſi operatoris, qui vt ait Gloſſa, *mane ſurgit.*

Secūdum præceptum. Secundum præceptum, in vnamet actione circumſtantię prædictę obſeruari ſimiliter debent, ac in multis. adferantur aliquot exempla. *Luca 1.* Incarnatio. Quis? *Filius altiſſimi. Sanctum. Filius Dei. Vocabis nomen eius* IESVM. Quid? *Concipies.* Vbi? *In vtero. in ciuitate Nazaret.* Quibus auxiliis? *Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo.* diuino ſcilicet, & Angelico. Cur? *Regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Et alibi: *Vt ſaluetur mundus per ipſum.* Quomodo fiet iſtud? *Spiritus ſanctus superueniet in te, & virtus*

Altiſſimi obumbrabit tibi. Quando? *& hic menſis eſt ſextus illi.* hoc eſt, vt ait Apoſtolus, *quando venit plenitudo temporis.* In his autem omnibus, quàm eximia ſunt virtutum exempla & quàm multa? In perſona filij Dei admirabilis, & ſtupenda dignatio. In conceptione eiuſdem exinanitio. In loco, hoc eſt, virginis vtero, ſanctitas, & innocentia ſingularis. In ciuitate Nazareth flos, odorque eiuſdem innocentiæ per vitæ exempla latè flagrãtis. In diuino auxilio ſumma Dei poteſtas, ſapientia, bonitas, miſericordia, liberalitas, charitas. In Angelico item auxilio beneuolentia, obedientia. In fine, filij Dei amor in genus humanũ inexplicabilis. In modo, virginitatis votum in virgine Deo ita gratum, vt ne violaretur, aut vel minimum detrimẽtum pateretur, magna multaq; in virgine miracula ediderit Deus: Vt quod virgo cõcipiat, virgo pariat, virgo ſimul & mater. In tempore, Dei ipſius condeſcenſio ad probandum virgini articulum fidei, quẽm per Angelum edixerat, ex ipſa ſterilis Eliſabeth conceptione, ſemeſtris temporis ſpatio confirmata.

Annunciatio etiam, quæ pars eſt huius myſterij ad eundem modum diſcuti poteſt inter meditandũ. Quis nunciat? Angelus ex ſummis principibus vnus, quia vt ait S. Gregorius, *ſummum omnium nunciaturus aduenerat.* Sũma enim hîc ſunt omnia, quia maxima etiam erãt hominum peccata, in quibus numerantur & mea: ad quæ delenda iam tum deſignabantur caro & ſanguis filij Dei, & filij virginis. Quis item, aut quæ illa virgo eſt, ad quam tantus nuncius deſtinatur? *Ad virginem*, ait, *deſponſatam viro de domo Dauid, & nomen virginis Maria, gratia plena*, & cui dicit Gabriel: *Dominus tecum*, hoc eſt, ait S. Auguſtini Gloſſa, *tecum magis, quàm mecum.* vt videlicet, ex tanta gratiæ plenitudine, non ſolùm ipſa ſanctiſsima, & Deo chariſsima redderetur; ſed in nos etiam aliquid redundaret. Mater Dei, *paries filium.* Et: *Quod naſcetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei.* ancilla denique Domini. nam ait: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Vide*, ait S. Ambroſius, *humilitatem: ancillam ſe dicit Domini, quæ mater eligitur, nec repentino exaltata promiſſo eſt.* Quid? *Aue, gratia plena, Dominus tecum.* Vbi? in virginis cubiculo: *Sola*, inquit idem, *in penetralibus, quam nemo virorum videret, ſolus Angelus reperiret.* Quibus auxiliis? ſalutatione Angeli: cuius congreſſus cum virgine modeſtiſsimus Angelicoque pudore, & reuerentia pleniſsimus fuit. Quare poſt ſalutationem, ſiluit Angelus, taceteque virgine, & pro prudentia ſumma, qua prædita erat, cogitante, *qualis eſſet iſta ſalutatio*: tum demùm ſermonem repetiit, timorem excuſsit, conceptionem filij Dei integra virginitate Matris futuram dixit, & confirmauit. Cur? vt obtineret à virgine conſenſum, quem virgo, audita Dei voluntate præſtitit liberaliter, dicens: *Ecce*

Lib. 2. in Luc. initio.

ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Nec aliud à virgine adeò ad obſequendum parata, expectandum fuit. Quomodo? Verbis Angeli quidem, ſed diuino primùm ore pronunciatis: *Aue, gratia plena, Dominus tecum.* Quando? *ad virginem iam deſponſatam.* vt ea ratione omnis iuſtæ calumniæ occaſio præuerteretur.

Natiuitatis myſterium eodem modo diſtingui poteſt cogitatione inter meditandum. Quis? primogenitus virginis. Quid? naſcitur
Lucæ 2. de virgine; *Et peperit filium ſuum primogenitum.* Vbi? *in Bethlehem Iudæ.* In ſtabulo: *& reclinauit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diuerſorio.* Quibus auxiliis? diuino auxilio. quo præſente, non alio opus fuit. Cur? ob
Eſaiæ 9. Patris gloriam. ob id Angeli: *Gloria in altiſſimis Deo.* Et ob hominis ſummum bonum. nam *paruulus datus eſt nobis.* Quomodo? ſalua matris virginitate, ac ſine eiuſdem vel minimo doloris ſenſu. Quando? Intempeſtæ noctis ſilentio, media hyeme, &, *cùm exiit edictum, à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis.* Atque hæc eſt ratio ſatis facilis, & accommodata ad contemplanda myſteria omnia vitæ, paſsionis, reſurrectionis, & Aſcenſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod niſi breuitati ſtudendum eſſet, exemplis aliis adhuc oſtendi facile poſſet.

Tertium præceptum Tertium præceptum eſt: Actiones contrarias Chriſti, quamuis pugnare inter ſe videantur, eſſe nihilominus virtutis regulas, ſicut & a-
Lib. de Vera religione, cap. 16. lias. nullam enim actionem excepit S. Baſilius; & vniuersè S. Auguſtinus affirmat, *totam Chriſti vitam diſciplinam morum fuiſſe.* Ex omnibus igitur exempla virtutum à nobis colligenda ſunt. & quidem, vt ego arbitror, ex ſingulis omnia, ſi ij eſſemus, qui ea ſciremus eruere. Certè ex ſingulis aliqua. Et hæc cura minimè negligenda eſt meditanti. *Ad*
In Matth c. 8. *ſanandum Reguli filium Dominus venire noluit,* ſcribit S. Anſelmus, *ne diuitias honoraſſe videretur, at ne conditionem ſpreuiſſe ſeruilem, ad Centurionis fa-*
Ioan 7. *mulũ mox ire conſenſit.* Clamat in templo ex charitatis feruore, & ſalutis animarum zelo: & tamen prędictum de eo fuerat, & refertur in Euan-
Matth. 12. gelio; *non contendet, neque clamabit:* ad oſtendendam, videlicet, eius in-
Matth. 16. ſignem patientiam, & manſuetudinem. Arguit Petrum acriter cum magiſtrum reuocat à mortis cogitatione, vt reprehenſionem acrem adhibendam ſciant Patres, cum filij grauiter labuntur, & impediunt diuinam gloriam, aut bonum publicum. præſertim ſi eam ij ferre
Ioan. 11. poſsint, vt Petrus. Nec tamen quicquam loquitur aduerſus Thomam id ſimiliter optantem, verbiſque ſignificantem non obſcurè, vt doceat Rectores hominum diſsimulare in tempore errata ſibi ſubiectorum, vt alio tempore commodius corrigant. *Quæſitum di-*
Homil. 22. in Ioan. *gnum eſt,* ait ſanctus Chryſoſtomus, *qua gratia adeò Chriſtus indignatus eſt, aduerſus vendentes, & ementes in templo, & maximè cum alias iniuriis,*

contu-

contumeliiſque affectus, Samaritanus, & dæmonium habens appellatus, nihil tale
fecerit. Ædificationi Dominus ſemper ſtuduit, æquiſſimè tulit irrogatas ſibi in-
iurias, & cùm inferrentur, vel tacuit, vel ſimpliciter negauit. templi violationem,
vt quæ diuinæ cæremoniæ polluebantur, tanquam iniuriam Patri factam, ſeuerè
vindicauit: ſimulq́; oſtendit, ſe non vt eas ſperneret, quod illi calumniabantur, cu- Marc. 11.
raſſe Sabbato infirmos. Aliquando, ait Beda, fugit, ne facerent eum regem, Paſ-
ſurus autem patitur ſe regem vocari. docens ſe non temporalis, ſed æterni regni re-
gem, eoq́; per contemptum mortis venire. Origenes quoq; in ea verba: Ne Matth 17.
ſcandalizemus eos, ſcribit: prohibet Dominus ſcandalum fieri hominibus, ne am-
plius peccent, ſiue vt ſaluentur, aliquando verò contemnit Phariſæorũ ſcandalum:
eſt enim cùm contemnendum eſt. in quam ſententiam S. Gregorius ſic ait: Homil. 7. in E-
Quantum ſine peccato poſſumus, ſcandalum proximorum vitare debemus; ſi au- zechielem.
tem de veritate ſcandalum ſumitur, vtilius naſci permittitur quàm veritas re-
linquatur.

Quartum præceptum eſt S. Bonauenturæ, qui ait: Actionum Chri- Quartum præceptum.
ſti ſex eſſe genera, nec omnia à nobis imitanda. Primum actionũ genus ſpectat in
Chriſto magnitudinem, & excellentiam poteſtatis eius. vt ſuper aquas ſiccis pedi- Apol pauperũ prima reſponſ.
bus ambulare, Elementa conuertere, panes multiplicare, ſeipſum transfigurare, & part. 2 art. 2.
cætera miracula facere. Secundum actionũ genus refertur ad eius ſapientiæ lucem, Primũ genus.
vt arcana cœleſtia explicare, ſecreta cordium ſcrutari, futura prædicere. Tertium 2.
genus arguit in Chriſto ſeueritatem iudicij, vt vendentes eiicere de templo, cathe- 3.
dras vendentium columbas euertere, & dura increpatione ferire Pontifices. Quar- 4.
tum eſt dignitatis officij Chriſti, vt Sacramentũ conficere ſacratiſſimi corporis ſui,
manus imponere, & relaxare peccatum. Quintum verò pertinet ad condeſcenſio- 5.
nem miſeriæ noſtræ, vt latere in perſecutione, trepidare, & contriſtari in morte,
Patremq́; rogare, vt tranſiret ab eo calix. Sextum deniq; refertur ad inſtitutio- 6.
nem vitæ perfectæ, vt paupertatem, virginitatem ſequi: Deo & hominibus ſeipſum
ſubiicere, noctes in oratione peruigiles ducere, pro crucifigentibus exorare, & morti
ſe ſumma charitate etiam pro inimicis offerre. Vera imitatio, qua Chriſto ſimiles
euadimus, non eſt poſita in repræſentando in nobis Chriſtum in actionibus pote-
ſtatis, & excellentiæ ſingularis: nam hoc eſſet planè diabolicum, niſi contingat id
ex ſingulari aliquo Dei dono. Seuerum eſſe, & actiones ſeueritatis ac dignitatis
obire eſt Prælatorum, & Principum Eccleſiæ. Condeſcendere, quoad actiones ex-
ternas infirmorum eſt. Actiones igitur, quæ vitam ad virtutem, & perfe-
ctionem informant ſolæ ſunt, quas propoſitas habere debemus
ad imitandum. Hæc ex S. Bona-
uentura.

Eiuſdem generis exempla virtutũ ex actionibus quibuſdam perſonarum nonnullarum Euangelicarum erga Chriſtum Dominum.

CAPVT XIII.

EX actionibus etiam eorum, qui Chriſtum viderunt, & cum eo egerunt, debent peti exempla virtutum inter orandum. Inprimis verò ex amore, quẽ erga eum habuerunt homines, diſcimus, quàm tunc amabilis fuerit Dominus, & multò magis nunc à nobis amandus ſit.

De Apoſtolis ſcriptum eſt, eos aliquando tentatos à Domino, *num & ipſi vellent abire*, hoc eſt, eius diſciplinam deſerere: nomineque omnium reſpondiſſe Simonem Petrum: *Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Quanti amoris verbum?* ait S. Chryſoſtomus, *quo & patribus, & matribus, & omnibus rebus Chriſtus pretioſior oſtenditur: quodq́; qui ab eo diſcedunt non habent amplius, quò confugiant.* Sed ne propterea, *ad quem ibimus*, dixiſſe viderentur, quod non haberent, qui ſe acciperent: ſubdit, *Verba vitæ æternæ habes.* quæ illi carnaliter, & ſecundum humanam rationem, & ij ſecundum ſpiritum, & fidem intellexerunt. Nec immeritò reſpondet, & quaſi fide iubet pro omnibus diſcipulis vnus Petrus, cùm dè Chriſti amore agitur: nam Chriſtum amabat Petrus vehementiſsimè: *In omnibus locis*, vt ſcribit S. Hieronymus, *ardentiſsimæ fidei inuenitur Petrus. Interrogatis diſcipulis quem hominem dicerent Ieſum, Dei filium confitetur. Volentem ad paßionem pergere, prohibet, & licet erret in ſenſu, in affectu tamen non errat, nolens eum mori, quem filium Dei fuerat paulò antè confeſſus. In montem cum Saluatore inter primos primus aſcendit; & in paſſione ſolus ſequitur. Peccatum negationis, quod ex repentino deſcenderat timore, amoris ſtatim abluit lachrymis. Poſt paßionem verò, cùm eſſet in lacu Geneſareth, & piſcaretur, & Dominus in littore ſtaret, ille non patitur moras, ſed accinctus ependyte ſuo ſtatim præcipitatur in fluctus. Eodem igitur fidei ardore, quo ſemper, tunc quoq; cæteris tacentibus, credit ſe poſſe per voluntatem magiſtri, quod ille poterat per naturam: Iube me venire ad te ſuper aquas.* Idem poſtea, explicans illa verba Petri: *Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor. Non eſt temeritas*, inquit S. Hieronymus, *neque mendacium, ſed fides eſt Apoſtoli Petri, & ardens affectus erga Dominum Saluatorem*, de quo ſuprà diximus. S. Chryſoſtomus quoq; commemorans Petri factum in recuſando primùm, deinde in admittendo, vt ei à Domino pedes ablue-

Ioan. 6.
Homil. 46. in eund. loc. Ioan.
In cap. Matth. 24
Matth. 26.
Homil. 69 in Ioan.

abluerentur: *In recuſando*, inquit, *vehemens Petrus, & in permittendo vehementior: vtrunq́, ex amore.*

Quanto verò amore Chriſti Domini arſerit Maria Magdalena, notius eſt, quàm vt opus ſit, id longa oratione proſequi. Incepit enim ab amore: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* quos deinde progreſſus in eodem amore fecerit, teſtes ſunt hiſtoriæ Euangelicæ omnes, illa autem inprimis, qua deſcribitur, *ſtans ad monumentum foris plorans.* vbi deſcribitur *non ſolùm*, vt aiunt Patres, *ſauciata, ſed ebria Chriſti Domini amore ſanctiſsimo, atq́, caſtiſsimo.* Luc. 7. Ioan. 20.

Verùm non modò adamarunt homines Chriſtum, ſed eum ſingulari etiam obſeruantia reuerebantur, & colebant. De turbis ſcriptum eſt apud ſanctum Marcum: *Confeſtim omnis populus videns Ieſum ſtupefactus eſt, & expauerunt, & accurrentes ſalutabant eum*, ſiue *quod reliquiæ ſplendoris in transfiguratione ſuſcepti adhùc in fronte eius apparerent*, vt innuunt Theophylactus, & Euthymius, ſiue quod venerationem haberet Chriſti aſpectus, quam decebat habere Dei filium carne indutum. Marc. 9.

Sed quantæ auctoritatis apud omnes eſſet Chriſtus, teſtantur, quę fecit, & dixit in templo, quæ publicè, & priuatim cum ipſiſmet Synagogæ principibus, qui, vt ait S. Ioannes, *crediderunt in eum multi, quanquam eum confiteri*, vtpote gloriæ hominum amatores magis, quàm Dei, *non auſi ſint.* Id certè in eius diſcipulis clariſsimum eſt. & vt alia omittam quàm plurima, cùm dixiſſet Dominus Apoſtolis: *Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me*; *aſpiciebant*, inquit idem S. Ioannes, *diſcipuli ad inuicem, hæſitantes, de quo diceret.* Vbi ſcribit S. Chryſoſtomus: *Nullius ſibi criminis conſcij Apoſtoli quam conſcientiæ ſuæ, Chriſti ſententiam veriorem duxerunt: ideò aſpiciebant inuicem diſcipuli.* Idem etiam cùm apparuiſſet Dominus in littore poſt reſurrectionem, & accurriſſent ad eum diſcipuli, *nec auderent eum interrogare*, animaduertit, eos ſolitam habuiſſe fiduciam: nec tamen ad eum loqui auſos; *ſed*, inquit, *ſilentio, metuq́, & reuerentia in eum intenti diſcubuerunt.* Par amori, & reuerentiæ obſequium fuit Apoſtolorum in Chriſtum. quod ſæpe oſtendunt: ſed tunc maximè, cùm tam diligenter curant ei cibum, & tam amanter *rogant, vt manducet.* Et cum ingredienti cum humili illo triumpho Hieroſolymam propria ſternunt veſtimenta. Ioan. 13. Homil. 71 in Ioan. Ioan. 21. Homil. 86. in Ioan. Ioan. 4.

Magna etiam vtilitas capi poteſt ex conſideratione actionum ciuium, & conſanguineorum Chriſti erga ipſum. illa, videlicet, vt ex iis intelligamus, veriſsimè à Chriſto dictum: *Inimici hominis domeſtici eius.* Nam primò quidē illi *admirati ſunt* eius res geſtas, & dicta, vt docet S. Matthæus, poſtea admirationem verterunt in probra, & contu- Matth. 10. Matth. 13.

melias, aliaque facinora, quæ ne inimici quidem eius excogitarunt. *Marc. 6.* Vocant fabrum: *Nónne hic eſt faber, filius Mariæ?* Scandalum capiunt ex *Matth 13.* eius vitæ ratione: *Scandalizabantur in eo,* eſt apud Matthæum. Sed gra- *Marc. 3.* uiora multò ſcribunt S. Marcus, & S. Lucas; Ille quidem: *Et cùm audiſ- Luc. 4.* ſent ſui, exierunt tenere eum: dicebant enim, quia in furorem verſus eſt.* Hic autem: *Duxerunt eum ſuper ſupercilium montis, ſuper quem ciuitas eorum erat ædificata, vt præcipitarent eum.* Denique, vt qui non niſi terrena ſaperent, illi non niſi terrenorum conſiliorum auctores erant. Id quod ſolet *Ioan 7.* caro, & ſanguis cum viris religioſis: *Si hæc facis,* aiunt, *manifeſta teipſum Tract. 28. in Ioan.* *mundo*: hoc eſt, vt explicat S. Auguſtinus, *appare hominibus, vt laudari poſſis ab hominibus.* qui etiam aſſerit *idcirco conſanguineos eius in eum non credidiſſe, quia humanam requirebant gloriam.*

Quo loco prætermitti non debet vſus, & conſuetudinis, quæ inter Chriſtum, & eius ſanctiſsimam Matrem interceſsit, cõmemoratio. Nam, vt certum eſt, Chriſtum, cùm eſſet infans, & puer, adoleſcens etiam, & iuuenis, matris imperio omninò ſubiectum fuiſſe, immò & ipſi Ioſepho, quamdiu vixit, quia ſcriptum eſt: *Luc. 2.* *Et erat ſubditus illis,* & tantum filium, vt erat Chriſtus, talem matrem, & matrem viciſsim filium ardentiſsimè ſemper, conſtantiſsimeque dilexiſſe; aliquam tamen mouet admirationem aliquibus, quod Matrem nonnunquam minus hilarè accepiſſe videatur, & fortaſſe etiam durius. Hanc tollit admirationem S. Bernardus explicans illa verba: *Quid Ser. 2 de mutat. aquæ in vinum.* *mihi & tibi eſt mulier? Quid tibi & illi, Domine? Nónne quod filio, & matris quid ad illam pertinet, quæris, cùm ſis benedictus fructus ventris eius immaculati? nónne ipſa eſt, quæ ſaluo pudore concepit, & ſine corruptione te peperit? nonne ipſa eſt, in cuius vtero nouem menſibus moratus es, cuius virginis vberibus lactatus es: cum qua iam duodecim annorum factus de Hieruſalem deſcendiſti, & eras ſubditus illi? nunc ergo Domine, quid moleſtus es illi, dicens: quid mihi, & tibi? multum per omnem modum. Sed manifeſtè iam video, quòd non velut indignans, aut confundere volens Virginis Matris teneram verecundiam, dixeris: quid mihi, & tibi? cum venientibus ad te (iuxta Matris præceptum) miniſtris, nihil cunctatus facias, quod illa ſuggeſſit. Vt quid ergo, fratres, vt quid ſic reſponderat prius? vtique propter nos; vt conuerſos ad Dominum iam non ſollicitet carnalium cura parentum, & neceſſitudines illæ non impediant ſpirituale exercitium. Quamdiu enim de mundo ſumus, debitores nos cõſtat eſſe parentibus at poſtquam reliquimus noſmetipſos, multò magis ab eorum liberi ſumus ſollicitudine.* Et paulò pòſt; *Optimè ergo nos docuit Dominus, ne ſolliciti ſimus ſuper propinquis carnis noſtræ, pluſquam religio poſtulet, quando ipſe Matri, & tali Matri reſpondit: Quid mihi, & tibi eſt mulier? ſed & in alio loco, cùm ſuggereret ei quidam, quo-* *Marc 3.* *niam foris ſtaret cum fratribus Domini, quærens ei loqui, reſpondit, quæ eſt mater*

mea.

mea, & qui ſunt fratres mei? Vbi modo ſunt, qui tam carnaliter, & inaniter ſuper carnalibus propinquis ſuis ſolent eſſe ſolliciti, ac ſi adhuc viuerent et ipſi cum eis?
Porrò hic conſideranda ſimul eſt ſolicitudo, qua Chriſtus moriturus afficiebatur ex ſolitudine Matris. id circo eam diſcipulo com- *Ioan. 19.*
mittit. quo loco ſic S. Chryſoſtomus: *Cur non aliùs cuiuſpiam mulieris* *Homil. 84 in Ioan.*
meminit, cùm adeſſent? admonens quiddam amplius matribus tribuendum. Vt enim cum ſpiritualia impediunt parentes, ne cognoſcendi quidem ſunt, ita cùm nihil impediunt, meritò omnia his ſunt tribuenda, & omnibus præferendi: quia genuerunt, quòd educarunt, quòd innumeras pro ipſis moleſtias ſubierunt.

De reliquis actionibus diuerſarum perſonarum, quæ in Euangelio continentur.

CAPVT XIV.

ALIÆ adhuc ſuperſunt actiones in Euangelio, hoc loco breuiter commemorandæ, eodem ferè ordine, in eundē finem, quo ſuperiores. Videntur illæ ſic numerari poſſe. Diuinæ, Hierarchicæ Angelicæ, Hierarchicæ Eccleſiaſticæ, Politicæ, Ciuiles, OEconomicæ, Perſonales.

Diuinæ Dei actiones propriæ ſunt: & ſunt aliæ internæ, externæ aliæ (ad intra, & ad extra dicuntur à Theologis) Internæ ſunt generatio, qua Filius à Patre generatur, & ſpiratio, qua Spiritus ſanctus procedit à Patre & Filio. Ambæ in Euangelio continentur ſimul cum myſterio ſanctiſsimæ Trinitatis perſonarum Patris, & Filij, & Spiritus ſancti in vnius diuinæ naturæ vnitate. quod propterea à S. Hilario
Sacramentum Euangelicum appellatur: ſæpeque myſterij huius, aut to- *Lib. 2. de Trin.*
tius, aut partis in eo fit mentio. Vt, *in principio erat verbum, & verbum* *Ioan. 1.*
erat apud Deum, & Deus erat verbum. Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris. Tu es *Luc 9.*
Filius meus dilectus. Vt Filius tuus clarificet te. Tu es Chriſtus, Filius Dei viui. Spi- *Matth. 16.*
ritus, qui à Patre procedit. quem ego mittam vobis à Patre. Ego & Pater vnum ſu- *Ioan. 10. & 15.*
mus. Ad eum veniemus. Denique *baptizantes eos in nomine Patris, & Filij,* *Matth. 28.*
& Spiritus ſancti.

Cùm hæc in meditationem incidunt, exercere debemus fidei actum, quo credamus tantum Sacramentum fide prompta & explicata, qualem Dominus exigebat, cùm diceret: *Non credis, quia ego* *Ioan 14.*
in Patre, & Pater in me eſt? Deinde intelligendum eſt hanc fidem eſſe fundamentum æternæ vitæ. Propterea enim ait Dominus: *Hæc eſt vita* *Ioan. 17.*
æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. In

Tract.105.in Ioan. qua idcirco, *quantò magis proficimus,* vt ait S.Auguſtinus, *tantò magis viuere tendimus.*

Ad hæc conſiderandum diligenter, tantum bonum in nos deriuatum eſſe per Chriſtum: *Ipſe enim erat lux vera.* Et ipſe de ſe ait: *Ego ſum lux mundi.* Perſpicuè autem ad hoc propoſitum ſcriptum eſt: *Vnigenitus qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit.* Et clarius adhuc: *Manifeſtaui nomen tuum hominibus. non,* inquit S.Hilarius, *quod Deus eſt, ſed quod Deus Pater eſt.* Et vt ſciamus, quantum etiam hoc nomine Chriſto debeamus, huc retulit Dominus omnia miracula, quæ tam multa, & inaudita patrauit: *Factorum ſuorum,* ait S.Hilarius, *nobis exemplum poſuit, vt per inenarrabilem geſtorum ſuorum efficientiam, de virtute natiuitatis inenarrabilis doceremur: cùm aqua fit vinum: cùm quinque panibus ſaturatis quinque millibus virorum, excepto ſexu, & ætate reliqua, replent fragmentis cophinos duodecim, cùm res cernitur, & neſcitur, fit, & non intelligitur, ratio non apprehenditur, effectus ingeritur.* Sed in hac re quàm debita Chriſto gratia referenda, vt etiam in omnibus aliis, docet Beda in ea verba: *Vnigenitus ipſe enarrauit. Homo factus,* inquit, *enarrauit quid de veritate Trinitatis ſentiendum, qualiter ad eius contemplationem properandum, quibus actibus perueniendum ſit.* Enarrabit etiam, cùm electos ad claritatem ſuæ viſionis inducet: *Eſt enim,* vt tradit S.Hilarius, *hoc Sacramentum cæleſte, quia in cælis aperiendum nobis eſt, & demonſtrandum facie ad faciem, non tantùm in ænigmate, & per fidem, vt in hac mortali vita.*

Ioan.1. Ioan.8. Ioan.17. Lib.3.de Trin. Hilar ibid. Ioan.1. Lib 5.de Trin.

Occaſio porrò obeundi prædicta mentis munera non rarò ſe ſe offert Euangelia meditanti, quando nimirum mentio fit Patris, nec additur noſter, aut veſter, aut quid ſimile, vel adiungitur meus: *Pater diligit filium. Quicunque fecerit voluntatem Patris mei.* Quam ob cauſam myſterium Trinitatis à ſancto Hilario *Sacramentum paternum* dicitur: cùm filius nominatur eodem modo vel, *natus,* vel, *vnigenitus,* & ob id ab eodem dicitur, *Sacramentum Natiuitatis,* idem myſterium; ſicut &, *Sacramentum exitionis,* quia ſcriptum eſt: *Exiui à Patre, & veni in mundum.* huc referendum eſt, quod dicitur de filio, quando deſcribitur *in ſinu Patris, videre Patrem, viuere propter Patrem, mitti à Patre, cognitum eſſe à Patre, & viciſſim ſe Patrem cognoſcere, ſe vnum eſſe cum Patre, & Patrem in ipſo eſſe, & ipſum in Patre, Patrem ante quàm mundus fieret, claritatem dediſſe filio,* & ſimilia complura: Cùm *Verbum* appellatur, aut *Dei ſapientia.* Similiter, cùm exprimitur *Spiritus ſancti* nomen, de eo quippe ſic ſcribit ſanctus Auguſtinus: *Spiritus ſanctus ineffabilis eſt quædam Patris, Filiiq; communio: & ideo fortaſſe ſic appellatur, quia Patri & Filio poteſt eadem appellatio conuenire. nam hoc ipſe propriè dicitur, quod illi communiter. Et hæc Trinitas vnus Deus, ſolus bonus,*

Ioan.3. Lib.9 de Trin. Lib.2.& 9.de Trinit. Ioan 16. Ioan.1. Ioan.6. Ioan 10. Ioan.17. Ioan.1. Luc.7.& 11. Lib.5.de Trin. cap.11.

magnus, æternus, omnipotens, ipſe ſibi vnitas, deitas, magnitudo, bonitas, omnipotentia.

Iuuabit autem maximè ad prædicta, & ſimilia vtiliter meditanda obſeruare rationem, quam Chriſtus Dominus ſecutus eſt in myſterio ſanctiſsimæ Trinitatis commemorando. ab illo enim initium orationis facit: *Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum. Pater ſaluifica me ex hac hora. Confiteor tibi Pater.* Idq́; ſumma cum reuerentia, & pietate: *Pater ſancte, Pater iuſte, Pater Domine cœli, & terræ.* Summa item cum fiducia, & amore: *Pater mi. Pater ego ſciebam, quia ſemper me audis.* Pietati & amori adiungit humilitatem, cuius impulſu orat aliquãdo, non ſolùm genibus flexis, ſed etiam proſtratus humi. nec ſolùm preces offerens, ſed etiam *ſupplicationes*; hoc eſt, humillimas orationes, vt notat Apoſtolus. In ipſo orationis curſu, exituq́ue vniuerſam voluntatem ſuam paternæ committit, in ea prorſus conquieſcens: *Veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat.* Vt autem ſe quàm gratiſsimum erga Patrem oſtendat, omnia illi accepta fert: opera: *Pater*, ait, *in me manens, ipſe facit opera.* Doctrinam: *Doctrina mea non eſt mea.* Vitam: *Et ego viuo propter Patrem.* Iudicij auctoritatem, & poteſtatem: *Dedit ei iudicium facere.* Et quod magis mirandum eſt, ob eandem cauſam in Patrem refert diuinitatem ſuam: *Pater, quod dedit mihi, maius omnibus eſt.* Proceſſionem quoque, & miſsionem Spiritus ſancti: de quo propterea ait, *qui à Patre procedit, quem mittet Pater in nomine meo.* Deniq; S. Chryſoſtomus, cùm exponeret illa verba: *Dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det ei vitam æternam: Si hoc loco*, ait, *ad humani ſermonis morem paulùm deſcendit, non admireris: facit enim, & dictarum cauſarum gratia, & vt ſemper de ſe magnificè dicere caueat.* Et paulò antè: *Dixi, & ſemper dico, exceſſus humilitatis ſeruis multũ perſuaſit.* Quibus verbis hęc ſubeſt ſentẽtia. Chriſtum Dominum non ſolùm humiliter de ſe locutum, vt patrem exaltaret, ſed longè etiam communes humilitatis limites egreſſum. ob quam animi moderationem *Spiritui ſancto* tribuit quoq; *ſanctificationem, & confirmationem* diſcipulorum, & ideò eum appellat *virtutem ex alto*, poteſtatem dimittendi peccata, quam dedit Apoſtolis, *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Eruditionem Apoſtolorum; *ille vos docebit omnia.*

Matth 26. Ioan.12. Matth 11. Ioan.12. Matth 26. Marc.14. Hebr.5. Luc.22. Ioan.14. Ioan.6. Ioan.5. Ioan.10. Ioan.14 15. Homil. 79. in Ioan. Ioan.17. Luc. vlt. Ioan.14. & 20.

Viciſsim Pater Chriſtum maximè honorat, habetq́; eum vt filium, vt delicias, ac velle ſe, vt à nobis audiatur, tanquam vnicus orbis terrarum magiſter, ſignificat ſæpe, ſed tunc inprimis, cùm ait: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipſum audite.* Et quanquam amoris diuini, hoc eſt, immenſi & infiniti vi, noſtriq́ue cauſa mandatum filio dat Pater, vt crucis mortem obeat, cum tamen turbata ani-

Matth.17.

Ioan. 12. ma, rogat eum Chriſtus, vt ſe clarificet, *venit vox de cælo: Et clarificaui, & iterum clarificabo.* Per gloriam videlicet reſurrectionis. propter quam
Ioan. 1. S. Ioannes ait: *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre.* Deni-
Ioan. 5. que: *Neq; enim, ait, Pater iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant Patrem.*

Sequuntur externæ Dei actiones, hæ autem ſic ad propoſitam meditandi inſtitutionem numerari poſſunt, Creatio, Conſeruatio, Prouidentia, ſiue gubernatio, Reuelatio, Sanctificatio, Tractio, Reſuſcitatio mortuorum, Renouatio mundi, Iudicium vltimum, Glorificatio. De quibus breuiter aliqua ſunt ſigillatim attingenda.

De actionibus Dei externis quæ in Euangeliis continentur.

CAPVT XV.

Ioan. 1. CREATIO. Creationis rerum omnium meminit ſanctus Ioannes, & primò quidem omnia à Deo per verbum facta pronunciat: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine*
Tract. 1. in Ioan. *ipſo factum eſt nihil:* Deinde vt exponit S. Auguſtinus, *indicat rationem, quâ Deus fabricatus eſt mundum. Quod factum eſt, in ipſo vita erat. Nempe quia Dei ſapientia, per quam facta ſunt omnia, ſecundum artem*
Lib. 5. ſuper Geneſ. cap. 15. *continet omnia: quidquid factum eſt, vita in illo eſt.* Et alibi: *Omnia*, inquit, *priuſquam fierent, erant in notitia facientis, & vtiq; ibi meliora, vbi veriora, vbi æterna & incommutabilia.* Addit autem tertio loco Euangeliſta; *Et vita erat lux hominum*: non omnium rerum, ſed hominum. *In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt; & mundus eum non cognouit.* quod ſanè maximum fuit ingratitudinis ſcelus. In hac meditatione intelligendum eſt, in primis vnumquemque hominem, creaturam eſſe à Deo factam ad imaginem ſui conditoris in templum ſanctum ipſius. Ideoque debere nos adornare templum ſuum Deo, in quod ingrediens libenter inhabitet, ne in illorum numero ſimus, quos reprehendit Euangeliſta, cùm addit: *In propria venit, & ſui eum non receperunt.*

Ioan. 5. Conſeruatio. *Pater meus*, inquit Dominus, *vſq; modo operatur, & ego*
Lib. 4. de Gen. ad literã, ca 12. *operor. Continuationem quandam*, ait S. Auguſtinus, *operis eius, qua vniuerſam creaturam continet, atque adminiſtrat, oſtendit. Creatoris namq; potentia & omnipotentis, atque omnitenentis virtus cauſa ſubſiſtendi eſt omni creaturæ, quæ virtus ab eis, quæ creata ſunt regendis, ſi aliquando ceſſaret, ſimul & illorum*

ceſſaret

ceſſaret ſpecies, omnisq; natura concideret. Quanta igitur humilitate viuendum eſt ſub potenti hac, nobisque adeo neceſſaria perque benigna manu Dei?

Prouidentia. hanc explicat, & pro dignitate exaggerat Dominus apud S.Matthæum, & S.Lucam, cùm prohibet ſolicitudinem ſuperuacaneam cibi, potus, indumentorum, & ſimilium: quæ ſi attentè legantur, maximam vim habent ad excitandam & nutriendam in animo fiduciam ingentem in diuina prouidentia, cui minima quæque in rebus aliis omnibus, vt in plantulis, floribus, volucribus ita curæ ſunt, vt nihil omnino illis accidat abſque peculiari Dei nutu. *Quanto vos magis pluris eſtis illis?* dicit Dominus de hominibus, & iis præſertim, qui diſcipuli eius ſunt, aut diſcipulorum imitatores. Hos enim inprimis ſpectat oratio illa vniuerſa, vt quos Dominus ab omnium mundanarum rerum amore longè diſiunctos eſſe, volebat. *Matth.6.* *Luca 12.*

Reuelatio. *Omnia quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis. Hæc eſt lux illa, quæ venit in mundum,* cuius *filij* nominātur Chriſtiani ab Apoſtolo. ante quam in terris ignorantiæ tenebris latebant homines. Huic tantum debemus, quantum fidei, qua tam multa eaque recondita præclaraq; myſteria nobis ſunt diuinitùs reuelata, & qua iactum eſt fundamentum, & primus quaſi factus gradus, hominibus ad cœleſtem beatitudinem. Quam ob cauſſam Dominus Petrum appellauit beatum. *Beatus es Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt.* quo nomine non ſolùm Patri debitores ſumus eximiæ gratitudinis, & amoris, ſed etiam filio; nam *ipſe enarrauit*, & Spiritui ſancto, qui Apoſtolis ſuggeſsit omnia, eosque *docuit omnem veritatem.* Denique, *hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quem miſit ille.* *Ioan 15.* *Ioan 1.* *Epheſ.5.* *Matth.16.* *Ioan.1.* *Ioan.16.* *Ioan.6.*

Miſsio. *Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes: hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine. Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo ad Virginem. Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum.* Ecce tibi tres miſſiones, quarum ſecunda præſtat primæ, ſed omnibus tertia, qua declarauit erga nos Deus immenſi amoris vim. *Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret.* *Ioan.1.* *Luca 1.* *Ioan.10.* *Ioan 3.* *Marc.13.*

Electio. *Propter electos, quos elegit, breuiauit dies. Tui erant, & mihi eos dediſti. Dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Ego ſcio, quos elegerim.* *Ioan.17.*

Vocatio. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos. Ego elegi vos de mundo.* quo loco & ſimilibus, in mentem reuocandæ ſunt parabolæ illæ grauiſsimæ, quibus Dominus ad perſuadendum vigilantiam, timorem, humilitatem, conſtātiam, & virtutis omnis exercitationem perpetuam, clauſulam illam adiicit: *Multi ſunt vocati, pauci verò electi.* *Ioan.15.* *Matth.20. & 22.*

Sanctificatio. hæc multa inſignia, maximaque Dei beneficia com-
Matth. 18. plectitur: remiſsionem peccatorum. *Venit enim filius hominis quærere, & Hebr. 1.* *ſaluum facere quod perierat.* quare & ab Apoſtolo deſcribitur: *Purgatio-*
Ioan. 1. *nem peccatorum faciens.* gratiæ diuinæ donum. *De plenitudine eius nos omnes*
Ioan 7. *accepimus gratiam pro gratia.* virtutes omnes, & dona ſpiritus. *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* præſertim verò ignem diuini amoris, de
Lucæ 12. quo Dominus ait. *Ignem veni mittere in terram.*

Ioan. 1. Adoptio. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius, qui non ex ſanguinibus, nec ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* ad quod inſtituit Dominus Sacramentũ Baptiſmi, quod
Ioan. 3. eſt *regenerationis* Sacramentum, vt ipſemet explicauit Nicodemo. hac Dei charitate, liberalitate, beneficentia, hac hominis dignitate, quid excellentius excogitari poterat?

Ioan. 6. Tract. 26. in Ioan. Tractio. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum;* quę verba ſic exponit S. Auguſtinus: *Si quæ inter delicias, & voluptates terrenas reuelantur amantibus, trahunt; quoniam verum eſt, trahit ſuã quemque voluptas. non trahit reuelatus Chriſtus à Patre? quid enim fortius deſiderat anima, quàm veritatem? quo auidas fauces habere debet, vnde optare, vt ſanum ſit intus palatum vera iudicandi, niſi vt manducet, & bibat ſapientiam, iuſtitiam, veritatem, æternitatem?* Et paulò pòſt: *Videte, quomodo trahit Pater, docendo delectat, non neceſsitatem imponendo.* Quàm multa ab hominibus fiunt, Deo
Prouerb 21. trahente & (vt ait Salomon:) *Cor quocunque vult, vertente,* quæ abſque felici hac neceſsitate nunquam fierent. Quales ſunt grauium tentationum inſignes victoriæ, frugi, caſtæque vitæ inſtitutio, religioſæ ac ſeuerioris electio diſciplinæ, perſeuerantia vſque in finem, fidei confeſsio cum mortis periculo.

Ioan 5. Reuocatio hominum mortuorum à morte: *Venit hora, in qua omnes,*
Ioan. 5. *qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.* Et: *Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & viuificat, ſic filius, quos vult, viuificat.*

Matth. 24. Renouatio mundi. *Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſumatio.*
Et: *Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.*

De reliquis actionibus, quæ ſimiliter in Euangelio deſcribuntur.

CAPVT XVI.

ACTIONES Angelorum hierarchicæ: purgat Zachariam S.Gabriel, cùm incredulitatis eius pœnam exigit dicens: *Eris tacens, & non poteris loqui vſq; in diem, quo hæc fiant; eò quòd non credidiſti verbis meis, quæ implebuntur in tempore ſuo.* quo loco Gloſſa S.Chryſoſtomi ſic habet, quaſi dicat: *Cùm oſtendero, quod dico, & noueris te iure punitum, tum de pœna eripiam.* *Lucæ 1.*

Illuminat Angelus Ioſephum & Magos in ſomnis, cùm eos edocet Dei voluntatem, & cùm beatiſsimam Virginem Mariam filij Dei Incarnationem, vt S.Thomas opinatur. quanquam alij exiſtimant, Angelum Dei conſilium propoſuiſſe virgini, & Deum mentem virginis lumine diuino per ſeipſum illuſtraſſe. *3 p. q. 30. art. 2.*

Perfeciſſe porrò videtur Angelus, id eſt, perficiendi munere functus, cum perterritis cuſtodibus ſepulchri Domini, conſolans ſanctas fœminas dixit: *Nolite timere vos.* Sequitur enim; *Et exierunt citò de monumento cum timore, & gaudio magno.* vt nimirum intelligamus, initio quidem timuiſſe illas, poſt verò, *Charitate foras mittente timorem*, gaudio maximo fuiſſe perfuſas. quod etiam fecit Dominus, cum iiſdem occurrentibus in via dicit, *nolite timere,* quo loco S.Hieronymus: *In veteri & nouo Teſtamẽto cùm auguſtior apparuerit viſio, primùm timor pellitur, vt mente placida poſſint quæ dicuntur audiri.* Deniq; S.Cyrillus verba illa Domini apud S.Ioannem: *Videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes, & deſcendentes ſupra filium hominis*, ſic exponit, vt exiſtimet, *non tam ad Chriſti perſonam, quàm ad vniuerſam eius diſpenſationem pertinere.* Si quidem in Eccleſia adminiſtranda vtitur Deus Angelorum opera, adhibet eos cuſtodes hominibus, ipſi Deo preces hominum offerunt, eoſdem ſuperiore lumine complent, & alia multa exercent Dei iuſſu officia pietatis, & charitatis, quibus ſe oſtendunt eſſe *adminiſtratores ſpiritus, in miniſterium miſſos propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.* *Matth. 28.* *1. Ioan. 4.* *Matth. 28.* *Lib. 2. in Ioan. cap. 21.* *Ioan. 1.* *Hebr. 1.*

Actiones hierarchicæ Eccleſiaſticæ ſunt prædicatio, ſacramentorum adminiſtratio, & alia huiuſmodi, quæ ad ordinum ſacrorum & poteſtatis Eccleſiaſticæ vniuerſæ functiones ſpectant, de quibus ſuperioribus capitibus nonnulla dicta ſunt.

Actiones Politicæ. *Exiit edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Aduertamus,* inquit S.Ambroſius, *hoc diuinum eſſe myſterium:* *Lucæ 2.* *Lib. 2. in Luc.*

quia dum profeſſio ſecularis oſtenditur, ſpiritualis impletur. Ortui ergo Chriſti Domini Auguſti Imperatoris inſeruit edictum. Actio huius generis alia eſt, cùm Herodes *congregans omnes Principes ſacerdotum, & Scribas populi, ſciſcitabatur ab eis, vbi Chriſtus naſceretur. at illi dixerunt ei, In Betbleem Iudæ.* quo loco apparet Auguſtum Chriſti Domini incunabula præparaſſe, Herodem, & Synagogam vniuerſam Magos ad ea deſtinando, exornaſſe.

Matth. 2.

Ioan. 1. Politica etiam actio eſt, quando *miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes, & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum: Tu quis es? malebant enim,* ait S. Chryſoſtomus, *Ioannem habere magiſtrum, quàm Chriſtum, cùm ille de genere ſacerdotali, & ſanctitate illuſtris haberetur. hic autem genere humilis, victu, & veſtimentis communibus vteretur.* Quare ſtatim intelligitur verum eſſe illud: *In propria venit, & ſui eum non receperunt. Cùm veniſſent ad illum Samaritani, rogauerunt eum, vt ibi maneret, & manſit ibi duos dies; & multò plures crediderunt in eum propter ſermonem eius.* Ex ante dictis actionibus animaduertimus gentiles, & Samaritanos fauiſſe magis Chriſto, quàm Iudæos. hoſque iam inde ab initio odio capitali Chriſtum perſecutos eſſe.

Ioan. 1.
Ioan. 4.

Ioan. 11. Sed inſignis eſt politica illa actio, qua cogitur conſilium principum Synagogæ in domo Caiphæ, diciturque ibi: *Quid facimus, quia homo hic multa ſigna facit? & ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum.* ab actione igitur politica deprauata, ortum habuit Chriſti mors. Eſt autem obſeruandum, hanc fuiſſe deprauatam; quia poſthabita omni religione, & pietate Principes propriam ſecuti ſunt vtilitatem; *Venient*, inquiunt, *Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem.* Hanc nunc appellant ſtatus rationem. nec tamen talis eſt omnis ſtatus ratio.

Matth. 1.
Lucæ 1. Actiones œconomicæ. Deſponſatio virginis actio œconomica fuit. hæc ad bonam virginis, & filij eius famam conſeruandam diuinitùs inſtituta eſt. & ideo virgini nulla cura fuit filij ſui conceptionem indicare ſponſo. vt intelligamus, in iis, quæ vocationis noſtræ ſunt, ſoluto nos, & quieto animo debere in Dei patris amantiſſimi prouidentia penitus conquieſcere: Nec, ſi id fecerimus, falli nos vnquam.

Matth. 13. Multæ aliæ œconomicę actiones in Euangeliis tanguntur, ex quibus imitationis poſſunt exempla peti plurima. Pleræque certè Domini parabolæ œconomicæ ſunt. In parabola ſeminantis: *Terra bona nomine fidelem, & deuotam conſcientiam intelligi voluit, quæ fundamentum eſt virtutis œconomicæ. per fructum autem centeſimum æternitatis intentionem, ad quam actiones omnes referri vult Deus, ſignificat.* ſic habet Gloſſa. In parabola zizaniorum docet Chriſtus prudentiam & tolerantiam dome-

ſticorum

ſticorum erratorum, diſsimulationem, inquam, ad tempus; ne ſi intempeſtiuè corrigantur domeſticorum vitia, deteriora fiant. paternam in filios etiam rebelles, & perditos charitatẽ admirabilem continet parabola filij prodigi. Similia poſſunt ex aliis multa colligi. Inſtituto noſtro ſatis eſt rem indicaſſe.

Sunt etiam actiones eiuſdem generis pleræq; Marthæ, & Magdalenę, Zachæi, Simonis leproſi, Matthæi, & aliorum, qui Chriſtum Dominum, & diſcipulos hoſpitiọ inuitarunt, vel receperunt. in quibus hoſpitalitatis laude excelluit Martha, quę domum ſuam Chriſto Domino patere ſemper voluit.

Ad Oeconomiam pertinet amor Centurionis adeò ſolliciti, & diligentis in ſalute ſerui procuranda. Gratitudo ſocrus Petri, quę febribus liberata Chriſti verbo: *Surgens continuò miniſtrabat illi.* Patientia mulieris Chananæę pro filia dæmoniaca deprecantis. Fraterna S. Andrææ charitas, qui fratrem Petrum ad Chriſtum ab ſe cognitum, vt ab eodem agnoſcatur, adducit. quale etiam fuit S. Ioannis ſtudium diſcipulos ad Chriſtum mittendi, & in eius tutelam, & diſciplinam transferendi. *Luca 4.*

Sed inaudita prorſus, & ſingularis extitit obedientia œconomica filij Dei Chriſti Domini erga Matrem ſuam ſanctiſsimam, per totos triginta annos, quibus *ſubditus erat illis*, hocque inprimis tunc temporis profeſſus eſt. & nihilominus cum duodecim eſſet annorum remãſurus ipſe in templo, ad quod cum matre & Ioſeph, aſcenderat, nihil omnino curauit exquirere conſilium eius: ſed matre incõſulta, & neſciente, remanſit, rogatusque cauſam, tandem dixit: *An neſciebatis, quia in his, quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe?* vt hoc præ clariſsimo exemplo diſcant liberi, alioquin parentibus in reliquis rebus omnibus obſequentes, ſe in iis, quæ Dei ſunt, minimè in eorum eſſe poteſtate: iisq; nec appellatis, poſſe ſe diuina conſilia, viamque perfectionis ſequi liberrimè. *Luca 2.* *Luca 2.*

Hiſtoria autem Epulonis, & Lazari maximè facit, ad emendandos diuitum hominum corruptos mores, & permouendos animos ad commiſerationem pauperum & calamitoſorum, qui ad emendicandam ſtipem, terunt limina potentiorum.

Perſonales actiones, vel naturales ſunt, vel artificioſæ, bonæ item, vel malæ. Naturales ſunt illę: *Occurrerunt ei duo habentes dæmonia*; quo loco meditans rem ad animæ vtilitatem conuertat, oportet. vt hic; ô felicem occurſum. Eſuriunt diſcipuli: quid mirum, ſi eſuriunt Dei ſerui? hoc eſt proprium Chriſti diſcipulorum. flebant & plangebant puellam mortuam domeſtici, qui Chriſtum deridebant: fleant, qui *Matth. 8.* *Matth. 12.* *Luca 8.*

Chriſto non adhęrent, aut ab eo vitioſè viuendo, diſſentiunt. Et idem in aliis.

Matth.4.

Artificioſæ ſunt actiones. *Retia reficere, & retia in mare mittere* piſcādi gratia. Ecce tibi duo hominū genera, qui vocantur à Chriſto. aliqui, qui retia parant, hoc eſt, inſtrumenta, quibus ſibi comparent opes, honores, delicias, quales ſunt adoleſcentes, qui in ſcholis verſantur, vt adiumentis doctrinæ ſibi ad mundana lucra aditum aperiant. alij, qui iam occupantur mundanis negotijs, & in hoc mari magno ſeculi piſcationem exercent laborioſam, vel negotiando, vel conſultoribus, ex legibus reſpondendo, cauſſas agendo.

Matth. 8. 11. & 17.
Ioan. 11.
Matth. 15.

Bonæ actiones ſunt, Chriſtum ſequi, adorare, ad genua eius procumbere, mittere homines ad Chriſtum, vt eum ſequantur, vocare per internuncium, quod fecerunt duę ſorores, cùm miſerunt, qui diceret: *Ecce, quem amas infirmatur.* Clamare poſt Ieſum, rogare Ieſum, loqui cum Ieſu, & ſimiles; ex quibus haud eſt difficile multa eruere documenta virtutum. Huc referuntur, quæ de ſanctis viris, aut mulieribus, ad eorum ſanctitatem collaudandam in Euangeliis commemorantur. Vt de beatiſsima Dei matre Maria, de S. Zacharia, & Eliſabeth, de S. Ioanne Baptiſta, de S. Ioſepho, S. Simone, Anna vidua, Martha & Maria, Moyſe & Elia, Apoſtolis omnibus, Nicodemo, altero Ioſepho, & aliis. in vſum enim noſtrum, quæ de virtutibus eorum dicuntur, conuertuntur facilè. Denique hi homines erant ſimiles nobis paſsibiles, virtutem tamen coluerunt, perfectionemque ſecuti ſunt, & illuſtribus Dei donis ſunt cumulati. non erit igitur erga nos abreuiata manus Domini, ſi nos erga Deum præſtiterimus, quales ipſi.

Actiones malæ, quæ in Euangelio narrantur, peccata vel hominum reproborum ſunt, vel Sanctorum. Reproborum, vt Iudæ, Caiphæ, Pilati, Herodis vtriuſque & ſimilium. quæ idcirco referuntur, vt ſciamus ea vituperanda, & fugienda eſſe, quę Scriptura ſancta vituperat. Sanctorum, vt Matthæi, Petri, Magdalenæ, Thomæ, de quibus ſanctus Auguſtinus: *Cùm attendunt, magnum cecidiſſe, parui timeant.* Et alibi: *Quorundam ſanè exempla, quos peccaſſe legimus, non ideo ſcripta dicit, qui ſanum ſapit, vt ad deſperationem non peccandi valeant, & ſecuritatem peccandi nobis quodammodo præbere videantur, ſed vt diſceremus, vel pœnitendi humilitatem, vel etiam in talibus lapſibus non deſperandam ſalutem.* Matthæus ſanè & Magdalena exemplo ſunt peccatoribus ad magna etiam aſpirandi cum Dei gratia. Petrus verò, & Thomas iam conuerſis, vt nec feruori ſuo nimium credant, & de ſententiæ obſtinatione ſe deduci facilè ſinant.

In Pſal. 50.
De nat. & grat. cap. 35.

Hæc de primi generis actionibus Chriſti, aliiſque aliorum. nunc ad alterum genus accedamus.

De laborioſis actionibus, aut paſſionibus Chriſti Domini.

CAPVT XVII.

HAE laborioſæ Chriſti actiones numerantur à S. Bernardo duobus locis. Infantiles neceſsitates, labores in prædicãdo, fatigationes in diſcurrẽdo, tentationes in ieiunando, vigilię in orando, lachrymæ in cõpatiendo, inſidiæ in colloquẽdo, pericula in falſis fratribus, conuitia, ſputa, colaphi, flagella, ſpinæ, irriſiones, ſubſannationes, exprobrationes, claui, & his ſimiles. *Serm. de quadruplici deb. Serm. 43 in Cant.*

Infantiles neceſsitates, de his S. Anſelmus ſic ſcribit: *Et tu Domine vniuerſorum, qui nullam habens indigentiam, inter ipſa natiuitatis tuæ initia non horruiſti abiectiſsimæ paupertatis deguſtare incommoda. Vt enim ait Scriptura, tibi, cùm naſcereris, non erat locus in diuerſorio, neque cunabula, quæ teneritudinem tuam exciperent, habuiſti: ſed tu in vili præſepio ſordentis ſtabuli, tu qui terram palmo concludis, inuolutus panniculis reclinatus es: & hoc ipſum à brutis animalibus mater tua mutuò accepit. Conſolamini, conſolamini, qui in ſordibus paupertatis nutrimini. Non ſolùm autem illam infantiæ tuæ vexationem, in teipſo pertuliſti, ſed & mortem in puſillis tuis, quorum multa millia inter mammillas matrum pro te Herodis trucidauit immanitas.* *In ſpeculo, c. 4.*

His doloribus mixtæ erant lachrymæ, & vagitus. Si quidem canit Eccleſia: *Vagit infans inter arcta conditus præſepia.* De quibus S. Bernardus: *Age,* inquit, *pœnitentiam. Hoc tibi prædicat ſtabulum iſtud, hoc præſepe clamat. hoc lachrymæ & vagitus euangelizant: plorat quippe Chriſtus, ſed non ſicut cæteri ſolent: in aliis ſenſus, in Chriſto præualebat affectus, patiuntur illi, non agunt; nec ipſius adhuc vſum voluntatis habentes. Illi ex paſſione lugent. Chriſtus ex compaſſione. illi iugum graue, quod eſt ſuper omnes filios Adæ. Chriſtus filiorum Adæ peccata deplorat. & certè pro quibus nunc lachrymas fundit; poſtea fundet & ſanguinem. Fratres, lachrymæ Chriſti mihi & pudorem pariunt, & dolorem.* Et poſt illa quæ retulimus lib. 1. de luſu noſtro & ſeria morte Filij Dei: *Pro nobis,* ait, *compatitur Filius Dei, & plorat, homo patitur, & ridebit?* *Serm. 3. in nat. Domini.*

Ad hoc caput reducenda eſt circumciſio Domini, in qua & lachrymas denuò fundit, & ſanguinem: eo cum dolore, videlicet, quem in ea corporis parte, ab infantulo tenerrimo, & delicato neceſſe fuit ſentiri: iiſque ſe ſimul legis Moſaycæ vinculis inſeruit, quibus hominem propria peccata deuinxerant. Qua de re eleganter idem S. Bernardus: *Totus mihi datus, totus in meos vſus expenſus eſt. ego enim audiens, quia tranſit ante carcerem filius magni Regis, cœpi altius gemere, & miſerabilius exclamare:* *Serm. 3. in circumciſ. Dom.*

dicens: Fili Dei, miſerere mei. at ille ſicut benigniſſimus: Quis nam eſt, inquit, iſte fletus, & vlulatus, quem audio? & dicunt ei; ipſe eſt Adam, proditor ille, quem pater veſter trudi fecit in carcerem, donec cogitet, quibus eum ſuppliciis faciat interire. Quid ageret, cuius natura bonitas, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere? deſcendit in carcerem, venit, vt educat vinctum de domo carceris. Et pòſt: *Ante paucos dies celebrauimus Aduentum eius in carcerem huius mundi, id eſt, diem Natalis, hodie verò celebramus, quod catenas, & vincula noſtra ſuſcepit. hodie enim, qui peccatum non fecit, vt reos abſolueret, innoxias manus eorum catenis inſeruit: hodie ſub lege factus eſt, qui legem dedit.*

Ad hunc eundem locum ſpectant quæ laborioſè geſsit, paſſusque Dominus eſt, non ſolùm cùm infans eſſet adhuc, ſed adultus iam, & ætatis prouectę, quando ſubiectus Matri, & Ioſepho vixit priuatus, & incognitus hominibus, vt putabatur *fabri filius*, immo, & *faber* appellatus eſt. qua de re ſic S. Baſilius: *Corporis verò cuiuſmodi, ac quanta? qui prima ſua ætate parentum ſuorum imperio eſſet ſubiectus, & labores corporis omnes æquo vna cum ipſis animo illis obediens toleraret. Veriſimile eſt enim, cùm homines illi eſſent & iuſtitiæ; & pietatis cultores, tenues tamen, neque neceſſariis ad viuendum copiis ſatis inſtructi, quod ex præſepi poteſt intelligi; in quo venerabilis ille fotus eſt fœtus, ſolitos eos in aſſiduis corporis laboribus verſari, & hac ratione quotidianum ſibi victum quærere. Porrò Ieſus, cum iis, vt diuinæ literæ prædicant, eſſet ſubiectus; ſine dubio in perferendis etiam vnà cum ipſis laboribus, morigeram declarabat ſuam obedientiam.*

Matth. 13.
Marci 6.
Conſt. monaſt cap 5.
Lucæ 2.

De aliis autem Chriſti laboribus, ſic idem addit: *Cæterùm, vbi poſt ætate progreſſus dominica iam, diuináque beneficia aperiret: diſcipulos denique eligeret, & de cœleſti regno promulgando cogitaret, non in angulo aliquo abiectus, & corporis viribus deſtitutò aliorum indigebat miniſterio; ſed aſſiduè nunc quidem itineribus faciendis, iiſdem continenter pedibus conficiendis, ſimulq; diſcipulis miniſtrando, vt ipſe ait: Ego enim, in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat: Et item ſicut filius hominis non venit, vt ſibi miniſtraretur; ſed vt miniſtraret, nunc diſcipulorum ſuorum pedes lauando; poſt doctrina eos & longioribus ſermonibus inſtruendo, impigreq; ex locis aliis in alia ſe transferendo, ſaluti noſtræ conſulere non intermittebat. Semelq; tantummodo iumento, eoque ipſo ad exiguum tempus vſus reperitur: neque id vt laſſitudinem corporis leuaret, ſed vt opere ipſo propheticum oraculum confirmaret.* Et S. Bernardus: *Sed dicit aliquis: Non valuit opus ſuum reparare creator abſque iſta difficultate? valuit. ſed maluit cum iniuria ſua, ne peſſimum atq; odioſiſſimum vitium ingratitudinis occaſionem vltra reperiret in homine. Sanè multum fatigationis aſſumpſit, quo multæ dilectionis hominē debitorem teneret, commoueretq; gratiarum actiones difficultas redemptionis, quem minus eſſe deuotum fecerat conditionis facilitas.* Et paulò pòſt: *Luce clarius patet, quantum modo pro te ô homo diſpendium fecit, de Domino ſeruus, de diuite pauper,*

Lucæ 22.
Matth 20.
Serm 12. in Cant.

Care

Caro de verbo, de Dei filio hominis filius fieri non deſpexit. memento iam te, & ſi de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia. at verò per totos triginta annos operatus eſt ſalutem tuam in medio terræ. O quantum laborauit ſuſtinens? Carnis neceſſitates, hoſtis tentationes, nónne ſibi Crucis aggrauauit ignominia, mortis cumulauit horrore? Hæc meditamini, in his verſamini, talibus odoramentis refouete viſcera veſtra, quæ diu torſit odor moleſtior peccatorum. Et alia quæ ſequuntur.

Inſidiæ in colloquendo, aliæque Chriſti Domini noſtri actiones vſque ad paſsionem. De conſuetudine ſermonis Iudæorum cum Chriſto, ſic ſcriptum eſt apud S. Lucam: *Cùm autem hæc ad illos diceret, cœperunt Phariſæi, & legiſperiti grauiter inſiſtere, & os eius opprimere de multis, inſidiãtes ei, & quærentes aliquid capere de ore eius, vt accuſarent eum.* Interrogabant enim eum, vt colligit Theophylactus ex Euangelio, nunc de lege, vt arguerent eum, quaſi blaſphemum, nunc de Cęſare, vt accuſarent eum, quaſi hoſtem Cæſareæ maieſtatis. Idque tanta importunitate, & barbarie, vt os eius opprimerent. Quare, compulſus aliquando eſt modeſtiſsimus Dominus, eos acriter corripere, dicens: *Vſquequo apud vos ero, & patiar vos?* quod, videlicet (vt notat S. Chryſoſtomus) *grauior illi eſſet eorum conuerſatio ipſo crucis patibulo.* Quid igitur doloris, & tormenti Chriſto attuliſſe putamus prauæ illius conſuetudinis matrem nequiſsimam, vitam nimirum, Phariſæorum, qua *nec ipſi introibant*, vt dixit Dominus, *& intrare volentes, prohibebant*. Certè admirandæ patientię fuiſſe Dominum, luce ipſa meridiana clarius eſt, qui eos nihilominus tam humaniter accipiebat, patienter audiebat, edocebat; nonnunquam etiam reprehenſionibus quaſi dormientes, & ſtupidos excutiebat: Deniq, flebat etiam præ nimio cordis mœrore ſuper illos, *quòd non cognouiſſent tempus viſitationis, & pacis.*

Lucæ 11. *Gloſſa.* *Lucæ 11.* *Luc. 19.*

Eiuſdem generis eſt tentatio, qua vſus eſt Satanas aduerſus Dominum, cùm non ſolùm permiſſus eſt ab eo ſecum congredi, & omnes ſuperbiæ, & fraudis ſuæ aculeos exerere, ſed etiam tulit manibus eius ſe ſublime ferri, vt intelligeremus habere nos Pontificem, *qui poſſet compati infirmitatibus noſtris, tentatum per omnia.* quæ maxima Domini Caritas, & condeſcenſio fuit. quanquam ad vtilitatem eorum, qui tentandi aliquandò erant, ſeriem illam tentationum vniuerſam Dominus direxit. Inde enim voluit, vt ediſceremus naturalem ordinem tentationum diabolicarum. Primò enim Satanas allicit concupiſcentiam gulæ: deinde in monte (ſi quidem ſequamur S. Anſelmi expoſitionem, qui ex Euangelio S. Lucæ colligit, hanc tentationem fuiſſe ſecundam) concupiſcentiam rerum externarum. Poſtremò bonæ vitæ ſuperbiam in pinnaculo templi. Intelligeremus etiam ex prima

Hebr. 4. *Primò.* *Secundò.* *In Matthæum.* *Tertiò.*

ma quidem diaboli fraudes. Chriſto enim non obtulit miraculum conuerſionis lapidum in panes, eius vt famem reprimeret, ſed irritaret. nam vt ait S. Anſelmus, *viſo cibo creſcit, non ſedatur fames.* quare inuẽta diaboli, etiamſi boni ſpeciem habeant, irritamenta ſunt maiorum malorum. Ex ſecunda verò, & tertia diabolum in ipſamet tentatione, dummodo proceſſus eius diligenter attendatur, ſeipſum prodere: *Mitte,* inquit, *te deorſum.* nec enim diabolus aliud ſuadere poteſt quàm pręcipitium. *Si cadens, adoraueris me.* Et quis caſus grauior, quàm diabolo adhærere? deniq; ille verè cadit, qui auctorem conſiliorum ſuorum diabolum ſequitur.

Huc etiam refertur penuria rerum terrenarum, & ſubſidiorum omnium humanorum, quibus plerunque deſtitui voluit Dominus ad extremæ voluntariæ paupertatis exemplum; caruit tecto lectoque

Matth 8. proprio: *Vulpes enim,* ait, *foueas habent, & volucres cæli nidos. filius autem hominis non habet, vbi reclinet caput ſuum.* ab alieno autem excluſus eſt

Luc 9. hoſpitio aliquando, non ſolùm in Samaria, in qua peregrinus haberi voluit: ſed etiam in Iudæa, atque in ipſa Hieroſolymorum vrbe, eo videlicet tempore, quo in templo quotidianis concionibus in erudiendo populo deſudabat egregiè: *Et introiuit in Hieroſolymam in tem-*

Marc. 11. *plum* (ſcriptum eſt apud S. Marcum) *& circumſpectis omnibus, cùm iam veſpera eſſet hora, exiit in Bethaniam.* quo loco Beda (*circumſpexit*) *an quis,* inquit, *eum hoſpitio ſuſciperet: tantæ enim fuit paupertatis, & ita nulli adulatus, vt in tanta vrbe nullum inueniret hoſpitium.* Neque mirum, nam is eſt, cui dum naſceretur, nõ fuit locus in diuerſorio, & dum moreretur, propriis exutus veſtibus in alieno ſolo, & cruce ſanctiſsimum ſpiritum cœleſti Patri commendans, corpus alieno ſepulchro inferendum reliquit exanime: Et quanquam illi à piis mulieribus miniſtratum aliquando fuit de facultatibus ſuis, id rogatu eius factum non eſt, & ſæpenumerò ita vixit, vt in diem ſequentem reſeruaret nihil. Certè cum ab eo tributum exigitur tantæ fuit paupertatis, vt *vnde tributa pro ſe &*

In Matth. c. 17. *Apoſtolo redderet, non haberet,* ait S. Hieronymus. Quod ſi obiicias, Iudas in loculis portabat pecuniam? nos reſpondebimus (ſubdit idem Hieronymus) *rem pauperum in vſus ſuos conuertere nefas putauit, nobiſq; idem tribuit exemplum.*

De

De reliquis Chriſti actionibus laborioſis, iis præſertim, in quibus Paßionis tempore verſatus eſt.

CAPVT XVIII.

EX præſcripta enumeratione Domini actionum, ſeu paſſionum potius, quæ cum acerbitate, & vexatione coniunctæ fuerunt, ſuperſunt conuitia, ſputa, colaphi, flagella, ſpinæ, irriſiones, ſubſannationes, exprobrationes, claui & crux ipſa: his quippe nominibus à ſancto Bernardo eas recenſeri perſpicuum eſt. In his tria maximè conſideranda videntur. Corporis, ſcilicet, detrimenta, animæ angores, honoris damna: quanquam enim in horum pleriſque honoris damna ſtatim ac nominantur, apparent, quippe quæ vt Chriſtum afficerent ignominia, ſunt ab eius hoſtibus adinuenta, qualia ſunt conuitia, ſputa, irriſiones, ſubſannationes, exprobrationes: corporis item detrimenta illicò cernuntur in aliis, colaphis, nimirum, flagellis, ſpinis, clauis, cruce; ſunt tamen in ſingulis omnia, eaque acerbiſsima, grauiſsima, maxima: ideòque ſunt hæc in ſingulis diligenter recognoſcenda, meditationiſq; tempore attentè cogitanda. Iuuabunt autem meditantem ad illa tria in verbis hiſtoriæ Paſsionis Domini inueſtiganda ſequentes notæ pleriſque verbis eiuſdem hiſtoriæ præfixæ. Ex quibus C. Corporis detrimenta, A. animæ angores, H. Honoris damna ſignificant. Et quia eodem verbo omnia ſimul tria aliquando continentur, aut certè duo, Nota 3. alicui verbo præfixa ibi haberi omnia indicat. duo verò quæ ſint, bina eadem elementa variè coniuncta demonſtrant. Exempli igitur cauſa, libet hic ex eadem hiſtoria, quæ ad hanc rem faciunt, Euangelij verba deſcribere, notis ad prædictum modum adhibitis.

Cæpit A *contriſtari, &* A *mæſtus eſſe. Cæpit* A *pauere, &* A *tædere. Tunc ait* *Matth. 26.*
illis. A *Triſtis eſt anima mea* A *vſq; ad mortem, & ſuſtinete hîc, & vigilate* A *me-* *Marc. 14.*
cum. Et progreſſus puſillum A *procidit in* A *faciem ſuam, orans, & dicens: Pater*
A *mi, ſi* A *poßibile eſt, tranſeat à me calix* A *iſte: veruntamen non ſicut ego volo,*
ſed ſicut tu. Apparuit autem illi Angelus de cælo A *confortans eum, & factus in* *Luc. 22.*
C A *agonia* A *prolixius orabat, & factus eſt* C A *ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis* *Marc. 14.*
decurrentis in terram. Venit hora, Ecce filius hominis tradetur in manus H *pec-* *Matth. 26.*
catorum. Surgite eamus; Ecce, qui me H *tradet,* A *prope eſt. Adhuc, eo loquente.* *Marc. 14.*

Ecce

Ecce Iudas A H *vnus de duodecim,& cum eo* H *turba* H *multa, cum* H *gladiis,&* H
Ioan.18. *fuſtibus,* H *lignis,* H *laternis,* H *facibus &* H *armis.* 3 *Manus* 3 *iniecerunt in Ieſum,*
& 3 tenuerunt eum. Et in illa hora dixit Ieſus turbis: tanquam ad H *latronem exi-*
Matth.26. *ſtis cum* H *gladiis,& fuſtibus* 3 *comprehẽdere me. Tunc diſcipuli* A H *omnes,* A H *re-*
licto eo, A H *fugerunt.* H *Cohors,* H *Tribunus,&* H *miniſtri* H *Iudæorum* 3 *compre-*
Ioan 18. *henderunt Ieſum,&* 3 *ligauerunt,&* 3 *adduxerunt eum ad* H *Annam* H *primum.*
Pontifex H *interrogauit Ieſum de* H *diſcipulis ſuis,& de* H *doctrina eius. Reſpondit*
ei Ieſus; ego palam locutus ſum mundo,&c. Vnus H *aßiſtens* H *miniſtrorum dedit* 3
alapam Ieſu dicens: H *ſic reſpondes Pontifici? Et* H *miſit eum Annas* 3 *ligatum ad*
Luca 22. H *Caipham* H *Pontificem. Erat Simon Petrus ſtans,& calefaciens ſe. Dixerunt er-*
go ei: nunquid tu ex diſcipulis H *eius es?* A H *negauit ille,& dixit* A *non* H *ſum. Et*
ſtatim gallus cantauit: & conuerſus Dominus, A *reſpexit Petrum. & recordatus*
eſt Petrus verbi Domini, & egreſſus foras, fleuit amarè. H *Principes autem ſacer-*
Matth.26. *dotum,&* H *omne concilium quærebant* H *falſum teſtimonium contra Ieſum, vt*
eum H *morti traderent. Princeps ſacerdotum dicebat;* H *adiuro te per Deum vi-*
uum, vt dicas H *mihi, ſi tu es Chriſtus filius Dei. Dicit illi Ieſus: Tu dixiſti. Tunc*
princeps ſacerdotum ſcidit veſtimenta ſua dicens, A H *blaſphemauit: quid adhuc e-*
gemus A *teſtibus? Ecce nunc audiſtis* H A *blaſphemiam, quid vobis videtur? at illi:*
Matth.26. H A *reus eſt mortis. Tunc* H A *expuerunt in faciem eius, &* C H A *colaphis eum*
Marc.14. *ceciderunt: Et cœperunt quidam* H A *conſpuere eum, &* H A *velare faciem eius,*
& C H *colaphis eum cædere,& dicere ei:* H *Prophetiza* H *nobis,* H *Chriſte, quis eſt,*
qui te percußit? Et miniſtri C H *alapis eum cædebant,* H A *illudebant ei,* 3 *cædentes,*
Luc 22. *& alia* H *multa* A H *blaſphemantes, dicebant in eum. Et vt factus eſt dies, conue-*
nerunt H *ſeniores plebis,&* H *principes ſacerdotum,&* H *ſcribæ, &* H *duxerunt il-*
lum in concilium ſuum dicentes, ſi tu es Chriſtus, dic nobis. & ait illis, ſi vobis di-
xero, non credetis mihi. Et H C *vinctum* H *adduxerunt eum,&* H *tradiderunt* H
Pontio Pilato præſidi. Exiuit Pilatus ad eos foras, & dixit, quam H *accuſatio-*
Matth.27. *nem affertis aduerſus* H *hominem hunc? & dixerunt. ſi non eſſet hic* H *malefactor,*
non tibi tradidiſſemus eum. Cœperunt illum H *accuſare, dicentes, hunc inueni-*
mus H *ſubuertentem gentem noſtram, &* H *prohibentem tributa dari Cæſari,*
& H *dicentem ſe Chriſtum Regem eſſe. Introiuit iterum in prætorium Pilatus, &*
Luc.23. H *vocauit Ieſum,&c. Et illi* H *inualeſcebant, dicentes;* H *commouit Populum,*
docens per vniuerſam Iudæam, incipiens à Galilæa vſq; huc. Pilatus H *remiſit eum*
ad Herodem. H *Spreuit autem illum Herodes cum* H *exercitu ſuo, &* H *illuſit illum*
H *indutum veſte* H *alba,&* H *remiſit ad Pilatum. Pilatus ergo:* H *emendatum illũ*
dimittam. H *Exclamauit autem* H *ſimul* H *vniuerſa turba:* H *Tolle* H *hunc,& di-*
Luc.23. *mitte nobis* H *Barrabam, qui erat propter ſeditionem quandam factam in Ciuita-*
Ioan.18. *te,& homicidiũ miſſus in carcerem. Erat aũt Barrabas* H *latro. Tunc* 3 *apprehendit*
Ioan.19. *Pilatus Ieſum,&* 3 *flagellauit. Tunc milites præſidis* 3 *ſuſcipientes Ieſum in præto-*
rium congregauerunt ad H *eum* H *vniuerſam cohortem,&* 3 *exuentes eum,* H *chla-*
mydem

midem coccineam circumdederunt ei, & plectentes coronam de ſpinis, 3. poſuerunt
ſuper 3 caput eius, & A H arundinem in dextera eius, & H A genu flexo H illude-
bant ei, dicentes; Aue rex Iudæorum. & A H expuentes in eum, acceperunt a- Matth. 27.
rundinem, & 3 percutiebant caput eius. & dabant illi 3 alapas. Exiuit iterum
Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco H vobis A eum foras. Exiuit ergo IESVS Ioan. 19.
portans 3 ſpineam coronam, & H purpureum veſtimentum, & dicit eis: Ecce 3
homo. Cùm ergo vidiſſent eum Pontifices, & miniſtri, H clamabant; H A Crucifi-
ge, H A crucifige eum. Dicit eis Pilatus: H Accipite eum vos, & H crucifigite. ego
enim non inuenio in eo cauſam. Reſponderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, &
ſecundum H legem debet H mori: quia filium Dei ſe fecit, &c. Dicit ei Pilatus,
mihi non H loqueris? neſcis quia poteſtatem habeo H crucifigere te, & poteſtatem
habeo dimittere te? Reſpondit IESVS, non haberes poteſtatem aduerſum me vl-
lam, niſi tibi datum eſſet deſuper: propterea qui me H tradidit tibi, maius pecca-
tum habet. Exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Iudæi autem H clamabant,
dicentes: Si H hunc dimittis, non es amicus Cæſaris; omnes enim qui ſe Regem fa-
cit, contradicit Cæſari. Pilatus autem cùm audiſſet hos ſermones, H adduxit H fo-
ras IESVM, & ſedit pro tribunali in loco, qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraicè au-
tem Gabbata. Erat autem paraſceue Paſchæ hora quaſi ſexta, & dicit Iudæis: Ec-
ce H A Rex veſter, illi autem H clamabant: H tolle, H tolle, H A crucifige eum. Dicit
eis Pilatus, Regem veſtrum crucifigam? Reſponderunt Pontifices, non habemus re- Matth. 27.
gem niſi H Cæſarem. Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret. ſed magis tumul-
tus fieret, accepta aqua lauit manus coram populo dicens: Innocens ego ſum à H
ſanguine iuſti huius. H vos H videritis. Et reſpondens vniuerſus populus, dixit, H
ſanguis eius ſuper nos ſit, & ſuper filios noſtros. Tunc H dimiſit illis H Barrabam, Luca 23.
IESVM autem tradidit H A voluntati eorum, H A vt crucifigeretur, & poſtquam Ioan. 19.
H illuſerunt ei, C H exuerunt eum clamydem, & induerunt eum veſtimentis eius, Luca 23.
& H duxerunt eum, vt H crucifigerent. Ducebantur autem cum H eo, & alij H duo Luca 23.
H nequam, vt interficerentur. & 3 baiulans ſibi crucem, exiuit in eum, qui dici-
tur Caluariæ locus, Hebraicè autem Golgotha. Sequebatur autem illum multa H Ioan. 19.
turba populi & mulierũ, quæ A H plangebant, & A H lamentabãtur eum. & vene- Luca 23.
runt in locum, qui dicitur Golgotha, & dederunt ei vinum bibere cum C H felle mi- Matth. 27.
ſtum. & dabant ei 3 mirrhatum vinum. Ibi 3 crucifixerunt eum, & A H latrones, Marc. 15.
vnum à H dextris & alterum à H ſiniſtris. Scripſit & titulum Pilatus, & poſuit H Luca 23.
ſuper crucem, erat autem ſcriptum: IESVS, Nazarenus, Rex Iudæorum. H Mi- Ioan. 19.
lites ergo cùm H crucifixiſſent eum, H acceperunt veſtimenta eius (& fecerunt H
quatuor partes, H vnicuique militi partem) & tunicam. IESVS autem A dice-
bat: Pater dimitte eis, non enim ſciunt, quid faciunt. prætereuntes H blaſphema- Luca 23.
bant eum, H mouentes capita ſua, & dicentes: H A Vah qui deſtruis templũ Dei,
& in triduo reædificas illud, ſalua temetipſum, ſi filius Dei es, deſcende de cruce.
Et H ſtabat populus H ſpectans, Similiter Principes ſacerdotum H illudentes eum Matth. 27.

Marci 15. *cum* H *ſcribis,& H ſenioribus* A H *dicebant, alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt*
ſaluum facere. Si Rex Iſraël eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus ei. Idipſum
Luca 23. *& latrones* H H *improperabant ei,* A H *conuitiabantur ei. Vnus de his, qui pende-*
bant, latronibus, blaſphe A H *mabat eum, dicens: Si tu es Chriſtus, ſaluum fac te-*
metipſum, & nos. Reſpondens autem alter increpabat eum dicens: Neque tu ti-
mes Deum, qui in eadem damnatione es, & nos quidem iuſtè: nam digna factis
recipimus, hic verò H *nihil mali geſsit: & dicebat ad* IESVM*: Domine memento*
mei, cùm veneris in regnum tuum. Et dixit illi IESVS*: Amen dico tibi, hodie*
mecum eris in paradiſo. A *Stabat autem* A *iuxta* A *crucem* IESV A *mater eius, &*
A *ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalenæ: cùm vidiſſet ergo* IESVS
A *Matrem, & diſcipulum* A *ſtantem, quem* A *diligebat, dicit* A *matri ſuæ:* A *Mu-*
Ioan. 19. *lier, Ecce* A *filius* A *tuus; deinde dicit diſcipulo: Ecce* A *mater tua. A ſexta autem*
Matth. 27. *hora,* A *tenebræ factæ ſunt, ſuper vniuerſam terram, vſque ad horam nonam. Et* A
Luca 23. *obſcuratus eſt ſol, & circa horam nonam* 3 *clamauit* IESVS *voce* A *magna dicens:*
Matth. 27. *Eli, eli, lamaſabatani,* A *Deus,* A *Deus* A *meus,* A *vt quid* A *dereliquiſti* A *me? Po-*
Ioan. 19. *ſtea ſciens* IESVS*, quia iam omnia conſumata ſunt, vt conſumaretur Scriptura*
dicit 3 *ſitio. Vas ergo, poſitum erat, aceto plenum, illi autem ſpongiam aceto ple-*
nam hyſſopo circumponentes, H *obtulerunt ori eius. cùm ergò* C *accepiſſet* IESVS
Matth. 27. 3 *acetum, dixit; Conſumatum eſt.* IESVS *autem iterum* 3 *clamans voce ma-*
Luca 23. *gna, ait: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, & hæc dicens,* 3 *expira-*
uit, inclinato capite 3 *tradidit ſpiritum. Stabant autem &* H *noti eius à longe.*
Ad IESVM *autem cùm veniſſent, non fregerunt eius crura, ſed vnus militum* H
lancea H *latus eius* H *aperuit.* Ex Chriſti autem paſsione virtutes eruuntur omnes, maximè verò Heroicæ, vt antè ex S. Auguſtino adduximus, cap. 5. huius libri: hoc eſt, *inſignis & planè miranda patientia, humilitas, charitas, &c.*

De intellectus exercitatione circa Scripturæ ſacræ verba, quæ meditationi ſubiiciuntur,

CAPVT XIX.

Pſalm. 118. VErborvm diuinorum meditationem nobis familiarem eſſe debere, docet exemplo ſuo Dauid, cùm ſcribit: *Lex tua, mandata tua meditatio mea eſt.* Et: *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua.* ad quam rem inprimis eſſe neceſſarium Dei ſupernaturale lumen, & auxilium, ſacræ literæ Patreſque teſtantur. Adfero S. Hieronymi verba: *Totum, ait,* (Epiſtola ad Paulinum.) *quod legimus in diuinis libris nitet quidem, & fulget etiam in cortice, ſed dulcius eſt in*

eſt in medulla. qui edere vult nucleum, frangat nucem. reuela, inquit Dauid, oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. ſunt igitur hîc aliqua ex Patribus depromenda, quæ ad fructum ſpiritualem ex verborum diuinorum contemplatione colligendum, & vtilia ſunt, & neceſſaria.

Ante omnia autem illud intelligendum eſt, quod à ſacris Scriptoribus paſsim traditur, perſpicuè magis à S. Eucherio, ſic ferè explicatur. *Quatuor ſunt diuinarum expoſitionum genera, Hiſtoricum, Tropologicum, Allegoricum, & Anagogicum. Hiſtorica expoſitio eſt, quæ veritatem nobis factorum ac fidem relationis inculcat. Tropologica ſiue moralis expoſitio eſt, quæ ad vitæ emendationem myſticos intellectus refert. Allegorica expoſitio eſt, quæ geſtorum narrationem futurorum vmbram prætuliſſe demonſtrat. Anagogica expoſitio eſt, quæ ad ſacratiora cæleſtium figurarum ſecreta perducit. Hæc ipſa ſubiectis explicantur exemplis. Aqua ſecundum hiſtoriam elementarem aquam ſignificat, quæ terram alluit, & interluit, ſicut in principio Geneſeos: congregentur aquæ in locum vnum, & appareat arida. Tropologicè aqua tribulationes ſignificat; Pſalmus: Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium. Et in Iſaia: Cùm tranſieris per aquam, tecum ero. Item ſapientiam ſignificat, dicente Salomone. Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons ſapientiæ. Item hæreſes eodem Salomone ſcribente: Aquæ furtiuæ dulciores ſunt. Item proſperitates apud Ioannem dicentem: Omnis, qui biberit ex hac aqua ſitiet iterum. Allegoricè aqua Baptiſmum ſignificat, de quo in Ezechielis volumine legitur: Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Anagogicè aqua exponitur de æterna beatitudine, ſicut in Hieremia: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ. Et in Apocalypſi: Deducet eos ad vitæ fontes aquarum. Item de Angelis in Pſalmo canitur: Aquæ, quæ ſuper cælos ſunt, laudent nomen Domini.* Hæc ex S. Eucherij doctrina.

Eucher. libro de ſpiritualibus formulis in præfatione. — *Geneſ. 1.* — *Pſalm 65.* — *Iſaia 43.* — *Prouerb. 18.* — *Prouerb. 9* — *Ioan. 4.* — *Ezechiel. 36.* — *Hierem 2.* — *Apocal. 7.* — *Pſalm. 148.*

Quod verò docet ſanctus hic Doctor ſingulis in verbis contineri, poteſt etiam in coniunctis animaduerti, atque adeò in membris periodi alicuius, & in vniuerſa aliqua verborum comprehenſione. Sufficiat ad id oſtendendum, quod ſcribitur à S. Auguſtino dum exponit illa verba Domini: *Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra.* Hiſtoricè enim indicat intelligi de Dei præceptorum obſeruantia, *vt nempe hæc vita vigeat in hominibus in terra, ſicut in angelis in cælo.* Tropologicè verò, *vt quemadmodum ſpiritus non reſiſtit Deo, ita & corpus non reſiſtat ſpiritui vel animæ, quæ nunc corporis infirmitate vexatur, & in carnalem conſuetudinem prona eſt.* Allegoricè autem *fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra, ſicut in ipſo Domino noſtro* IESV *Chriſto, ita & in Eccleſia: tanquam in viro, qui Patris voluntatem impleuit, ita & in fœmina, quæ illi deſponſata eſt.* Anagogicè denique *orandum*, inquit, *eſt, vt quemadmodũ corde cõdelectamur legi ſecundum interiorem hominem, ita etiam corporis immutatione facta per reſurrectionem,*

Lib. 2. de Serm. Domini in monte, cap. 6.

huic noſtræ delectationi nulla pars noſtra terrenis doloribus, ſeu voluptatibus aduerſetur.

In his quatuor Scripturæ diuinæ interpretationibus verſatur vtiliter intellectus dum meditamur, quia ex vnaquaque erui poteſt, quod proſit animæ ad ædificationem. Allegoria quidem, & anagogia proficientium ſunt potius & perfectorum hominum, quàm incipientium, & eorum magis qui contemplatrici viuendi rationi addicti ſunt: *Quando videlicet*, vt ſcribit S. Hieronymus, *in ſpirituali theoria ad ſublimiora tranſimus, terrena dimittimus, de futurorum beatitudine, & cæleſtibus diſputamus: vt præſentis vitæ meditatio vmbra futuræ beatitudinis ſit.* Hiſtoria verò, & tropologia, vt quæ maximè ſpiritus vtilitati ſeruiunt magis propriæ ſunt meditantis. nam hiſtoria dum res geſtas narrat, docet. Tropologia autem mores etiam ipſos informat, & vt idem S. Hieronymus eſt auctor, *ea quæ dicuntur, ad animæ emolumenta conuertit.* De his duabus pauca hîc dicenda ſunt, non quidem exquiſitè, quod faciunt Theologi, ſed adumbratè potius, & quantum ad meditandum cuilibet vel leuiter ſacris literis imbuto ſufficiat; & primum de hiſtoria.

Quæſt. 12. ad Hedibiam.

Ibidem.

Ad hiſtoriam pertinent verba. hæc apud S. Auguſtinum in Scripturis ſacris duplicia eſſe perhibentur: *propria & tranſlata.* Propria dicuntur cùm his rebus ſignificandis adhibentur, propter quas ſunt inſtituta, vt bos ad ſignificandum pecus. Translata ſunt, cùm & ipſę res, quas propriis verbis ſignificamus, ad aliud aliquid ſignificãdum vſurpantur. vt cùm per bouem intelligimus Euangeliſtam, quem ſignificauit Scriptura, interpretante Apoſtolo, dicens: *Bouem triturantem non infrenabis.*

Lib. 2. de doctr. Chriſtiana, cap. 10.

1. Corinth. 10.

Circa verba propria multa dicit idem S. Auguſtinus obſeruanda in interpretatione Scripturæ, quę ſuo tempore multiplex & varia circumferebatur. quibus nunc ſoluti ſumus, modò vulgatam editionem à S. Romana Eccleſia approbatam ſequamur. quamquam maximè intelligentiam iuuat cognitio Græcæ linguæ, qua ſcripta Euangelia primùm ſunt (excepto Euangelio S. Matthæi, quod tamen licet Hebraicè ſcriptum ſit ab ipſo, Græcè prius verſum eſt, quàm latinè, & à Latinis ex Græcis acceptum. ſicut etiam Euangelium S. Marci, quod primùm ſcriptum latinè putant nobiles Scriptores: nos tamen illud à Græcis accipimus.) huc quoque pertinent multi loquẽdi modi Hebræorum proprij, qui Euangeliſtis, vtpote Hebræis, aut Hebraicè doctis, familiares etiam ſunt.

Exemplum ſit ex Græcis verbis, quod Dominus apud S. Matthæũ docet: *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis:*

Matth. 6.

ab eis:cùm ergo facis eleemoſynam,noli tuba canere ante te,ſicut hypocritæ faciunt. Alludit enim ad tragœdiarum, & comœdiarum morem, quarum initio tubis canitur, vt populus admoneatur hiſtrionem exire, oculoſque & aures attendat,hoc enim loco quaſi tragœdiam,aut comœdiam Phariſæorum Chriſtus inducit. primùm enim nomen ipſum *ὑποκριτὴς hypocrita* quo vtitur, *hiſtrionem* propriè ſignificat,*qui alia perſona cùm ſit,aliam agit*,vt etiam S.Auguſtinus adnotauit. deinde verbum *θεαθῆναι,vt ſpectemini*,theatrale eſt,nam theatrum ipſum ab eòdem ductum eſt verbo, & *tuba canere* proprium eſt etiam theatri. hæc omnia vt ſignificet,nihil in hypocritis eſſe veræ ſolidæque virtutis,quicquid agunt,ſimulationem,laruam, tragœdiam, & comœdiam eſſe,ideoq; ſpectari velle; nos ſolidam debere ſequi virtutem, nec alios ſpectatores quàm Deum deſiderare. hæc noſter Ioannes Maldonatus in eum locum.

Quamquam coniūcta ſunt hæc cum aliqua metaphora.illud ſimplex eſt, *Eſto conſentiens aduerſario tuo.* Græcè *εὐνοῶν*,id eſt, beneuolus. *Matth. 5.*
quod Tertullianus vertit *beneuolentiam habeto*.Item illud: *Alij autem palmas in faciem eius dedere.* Græcè *οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν*,fuſtibus aut bacillis ceciderunt, vel fortè crepidis, quibus Iudæi plurimùm vtebantur. *ῥαπὶς* enim vnde verbum *ῥαπίζειν* ductum eſt,& virgam, aut fuſtem,& crepidam ſignificat,& eſt veriſimile,Iudæos contumeliæ cauſa crepidis faciem Chriſti cecidiſſe. Et apud S.Lucam vbi nos legimus: *Corripiam ergo illum:* Græcè legitur *παιδεύσας οὖν αὐτὸν*,hoc eſt,puerorum more flagris ſubiiciam,tanquam hominem dignum ſcutica aut pædagogi ferula, quod magis auget ludibrium, & deſpectum, quo Chriſtus Pilato & Iudæis fuit. Sed & quantam vim ſanguinis Chriſtus profuderit in horto illo Gethſemani,cum in agonia poſitus ſanguinis guttas ſudauit,ex Græco verbo intelligimus, quod eſt *θρόμβοι*, hoc eſt, craſsiores guttæ.

Libro de patientia. *Matth. 26.* *Luc. 23.* *Luc. 22.*

Articulus etiam Græcus quibuſdam nominibus præpoſitus magnam habet emphaſim,vt cum beatiſsima Virgo de Deo loquens ait: *Quia fecit mihi magna,qui potens eſt*,Græcè *ὁ δυνατὸς*,ille potens. Et: *Quia Propheta magnus ſurrexit in nobis*,Propheta ille magnus.& in parabola filij prodigi *τὴν στολὴν τὴν πρώτην*,illam ſtolam illam primam,& ibidem vitulum illum ſaginatum,& apud S.Ioannem: *Non erat ille lux,τὸ φῶς*, lux illa.*Inuenimus τὸν μεσσίαν*,illum Meſsiam.& illud Pilati: *Tu es Rex. ὁ βασιλεὺς*,ille rex *Iudæorũ?* & idem aliis in locis. Sed quia hæc non niſi Grææ linguæ præſidio ex Euangeliis erui poſſunt, ſat eſt hæc pauca attigiſſe.

Luc. 1. *Luc. 7.* *Ioan. 1.* *Luc. 23.*

Pauca etiam adfero de modis loquendi Hebræorum propriis,qui

tamen in Euangeliis paſsim occurrunt. Primùm enim Caro in ſcri-
Ioan. 1. pturis Hebræorum more pro homine ponitur. Vt, *verbum caro factum*
Matth. 19. *eſt. Non ſunt duo, ſed vna caro.* Et: *Non fieret ſalua omnis caro:* ſimiliter anima
Matth. 6. pro vita: *Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid mãducetis.* Et: *Qui inuenit animam*
Matth. 10. *ſuam perdet eam.* veritas pro iuſtitia; *Qui facit veritatem venit ad lucem.*
Ioan. 3.

Deinde in verbis etiam coniunctis aut pluribus Hebraiſmi ſunt in Euangeliis quàm plurimi, vt *filius gehennæ*, pro eo qui eſt gehenna dignus. quomodo dicimus etiam *filium mortis. filius hominis*, id eſt, homo, quo nomine ſe Chriſtus Dominus appellat ſæpe, nec eo vnquam appellatur ab aliis, vt intelligamus, ſe non honoris, ſed abiectionis
Lib. 2. de conſenſu Euangel. cap. 1. cauſa ita vocare. *Commendans nobis*, ait S. Auguſtinus, *quid miſericorditer dignatus ſit eſſe pro nobis. filius pacis*, hoc eſt, pacis amicus, & dignus pace. *filius ſapientiæ*. pro ſapiente *filius ſponſi*, pro ſponſi amico. In oratione ipſa & partibus ſiue membris periodi alicuius. *Si te audierit. Qui vos audit*; hoc eſt, obedientem ſe præbuerit, aut præbet. *Inueniſti gratiam apud*
Luc. 1. *Dominum*, pro obtinuiſti. *Aue gratia plena.* pro valde gratioſa. *Magnificat*
Luc. 1. *anima mea Dominum, Et exultauit ſpiritus meus.* hoc eſt, anima quanta quanta eſt.

Græciſmus autem & Hebraiſmus ſimul eſt in illis verbis, quibus
Matth. 16. quærit Dominus ex diſcipulis; *Quem dicunt homines eſſe illum filium hominis?* hoc eſt, quem vulgarem, & plebeium, parumque nobilem reputant homines. *deceptio diuitiarum* apud S. Marcum, hoc eſt, diuitiæ de-
Marc. 4. ceptrices. *Omnis igne ſalietur, & omnis victima ſale ſalietur*, ac ſi diceret, ſi-
Marc. 9. cut ſine ſale nulla hoſtia Deo accepta erat, ſic ſine tribulatione nemo
Luc. 22. Deo gratus. *Deſiderio deſideraui* (ait Dominus) *hoc paſcha manducare vobiſcum*, hoc eſt, ex animo, & ſummo cum deſiderio deſideraui. & ſexcentæ aliæ ſententiæ quibus accommodatè ad formam loquendi Hebræorum propriam plena ſunt quatuor Euangelia. quæ vſu legendi, & ſtudio adhibito præſertim ad eos commentarios, qui hiſtoricum ſenſum cum linguarum obſeruatione tractant, facile cognoſcuntur. Inter hos excellunt ſcholia Vatabli correcta tamen, commentaria Maldonati, & Emanuelis Sa. in eadem Euangelia & aliorum recentiorum ſcriptorum.

Illud hoc loco prætermittendum non eſt, meditationi ſubinde magnam lucem adferre interpretationem nominum Hebraicorum, quæ in noſtra editione Euangelica retinentur. IESV Saluatoris; *Mariæ* Dominæ, aut illuminatricis, & patronæ; *Simonis*, obedientis; *Bethleem* domus panis, *Hieruſalem* viſionis pacis, & aliorum innumerabilium. quorum explicationem tanti fecit S. Hieronymus, vt librum hac de interpretatione ſcripſerit ſecutus Philonem, & Origenem. Et verò

ſancti

ſancti Patres ad morũ informationem huiuſmodi interpretationem ſæpe adhibentes, docent nos, qua vtilitate eadem in meditando vtamur. Legatur expoſitio S. Anſelmi ad initium Euangelij ſecundùm Matthæum, in qua omnia illa nomina, quibus texitur Saluatoris genealogia accommodatiſsimè ad morum inſtitutionem perſequitur, latinè primùm vertens ſingula; vt intelligamus ex illo genealogiæ quaſi ſterili ſolo vberem etiam frugem meditationis exiſtere. quod etiam facit auctor commentariorum in S. Marcum, qui S. Hieronymo tribuuntur, cùm ad eum locum peruenit, in quo ab Euangeliſta commemorantur omnium Apoſtolorum nomina. *Marc.* 3.

Vtile etiam eſt non ignorare alia quædam Hebræorum Grammaticorum præcepta, quorum vſus frequens eſt in Euangeliis: vt quod careant ſuperlatiuo, ideoque eius loco vel poſitiuo vtantur, vt *mandatum magnum* pro maximum, vel repetitione aliqua eiuſdem poſitiui, vt *Amen, amen dico vobis*, hoc eſt, veriſsimè aſſero: quod vnum tempus alius loco adhibent, vt; *Depoſuit potentes de ſede.* pro deponet. *Soluite templum hoc*, pro ſoluetis: quod cùm careant agnomine, eius vice ponunt filium cum patris nomine, vt *Bar Iona* filius Ionæ: & quia carent comparatiuo, vtuntur aliquo verbo, quod eam vim ſortitum ſit. vt: *Expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria collo eius*, pro melius illi eſt. vel certè poſitiuo ipſo: *Bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem*, id eſt, melius eſt. Sed hæc ex multorum ſcriptorum obſeruationibus notiora ſunt, quàm vt à me debeant pluribus verbis explicari, & non admodum meditationi neceſſaria ſunt, quippe quæ non his hæreat, ſed emolumenta animæ ſectetur ex his, quæ meditanti vtcunque manifeſta ſunt. *Luc.* 1. *Ioan.* 2. *Matth.* 18. *Matth.* 18.

Vtiliſsima etiam eſt conſideratio aduerbiorum quorundam, & ſimilium particularum, quæ orationem Euangelicam ex variis occaſionibus ingrediuntur. quale eſt *(ecce)* quod rem nouam & inauditam ſæpe ſignificat: *Ecce Magi ab oriente venerunt:* vel conſentientis & optantis animum: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.* animi item promptitudinem: *Ecce nos reliquimus omnia. Continuò & ſtatim*, aliquando & ipſa vim habent oranti oportunam, vt: *Illi continuò relictis retibus ſecuti ſunt eum. Et continuò ſurgens miniſtrabat eis.* Idem dicendum de aliis aduerbiis temporis, vt: *Tollat crucem ſuam quotidie: Da nobis hodie; Oportet ſemper orare: Tunc diſcipuli omnes relicto eo fugerunt: Accipiet centies tantum nunc in tempore hoc.* Eadem vis eſt in particula *(ſic) Sic*, inquit Dominus, *decet nos implere omnem iuſtitiam: ſic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret.* In pronominibus etiam: *Et ego dico tibi. Ego autem dico vobis. Quemadmodum ego feci vobis. Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat.* In Epithetis: *Ignem æternum, panis viuus, paſtor bonus, iugum ſuaue,* *Matth.* 2. *Matth.* 19. *Matth.* 4. *Luc.* 4. *Luc.* 18. *Matth.* 26. *Marc.* 10. *Matth.* 4. *Ioan.* 3. *Matth.* 15. *Matth.* 5. *Ioan.* 13. *Luc.* 22.

ſuaue,onus leue. Longum eſſet, ſingula perſequi, ex his reliqua intelligũtur quæ in propriis verbis, & nominibus poſita ſunt.

De translatis autem tam verbis, quàm aliis loquendi modis, ſic
Lib. 3. de doctr. Chriſt. cap. 37. ſcriptum eſt à S. Auguſtino: *Sicut in verbis propriis, vbi res, vt dicuntur intelligendæ ſunt, ſic in tranſlatis, quæ faciunt tropicas locutiones, vbi aliud ex alio intelligendum eſt, non ſolùm admonendi ſunt ſtudioſi venerabilium litterarum, vt in ſcripturis ſanctis genera locutionum ſciant, & quo modo apud eas aliquid dici ſoleat, vigilanter aduertant, memoriterq́; retineant; verùm etiam quod eſt præcipuum, & maximè neceſſarium, orent, vt intelligant.*
Iacob. 1. Prouerb. 2. *In eis quippe litteris quarum ſtudioſi ſunt, legunt, quoniam Dominus dat ſapientiam, & à facie eius ſcientia, & intellectus. à quo & ipſum ſtudium ſi pietate præditũ eſt, acceperunt.* quod quantò magis præſtandum ſit ab orante & meditante, nemo eſt, qui non intelligat.

Lib. 3. de doctr. Chriſt. cap. 4. Primum præceptum. Deinde ſeruãda ſunt alia præcepta, quæ in eandem rem idem ſanctiſsimus Pater tradidit. Quorum primum eſt: *Rariſſimè,* inquit, *& difficillimè inueniri poteſt ambiguitas in propriis verbis, quantum ad libros diuinarum ſcripturarum ſpectat, quam non aut circumſtantia ipſa ſermonis quo cognoſcitur ſcriptorum intentio, aut interpretum collatio, aut præcedentis linguæ ſoluat inſpectio. Sed verborum tranſlatorum ambiguitates, non mediocrem curam induſtriamq́; deſiderant. nam principio cauendum eſt, ne figuratam locutionem ad litteram accipias.*
2. Corinth. 3. *Ad hoc enim pertinet, quod ait Apoſtolus: Littera occidit, ſpiritus autem viuificat.*

Secundum præceptum. Cap. 10. Secundum præceptum eſt: *Huic,* inquit, *obſeruationi adiungenda etiam illa eſt, ne propriam quaſi figuratam, velimus accipere. Demonſtrandus eſt igitur prius modus inueniendæ locutionis, propria ne an figurata ſit. Et iſte omnino modus eſt, vt quicquid in ſermone diuino, neq; ad morum honeſtatem, neq; ad fidei veritatem propriè referri poteſt, figuratum eſſe cognoſcas. Morum honeſtas ad diligendum Deum & proximum, fidei veritas ad cognoſcendum Deum, & proximum pertinet. Spes autem ſua cuique eſt in conſcientia propria, quemadmodum ſe ſentit*
Cap. 15. *ad dilectionem Dei, & proximi cognitionemq́; proficere.* Et infrà: *Seruabitur ergo in locutionibus figuratis regula huiuſmodi, vt tam diu verſetur diligenti conſideratione, quod legitur, donec ad regnum charitatis interpretatio perducatur. Si autem hoc iam propriè ſonat, nulla putetur figurata locutio. ſi præceptiua locutio eſt, aut flagitium, aut facinus vetans, aut vtilitatem, & beneficentiam iubens, non eſt figurata. ſi autem flagitium, aut facinus videtur iubere, aut vtilitatem, & beneficentiam vetare, figurata eſt. ait ſcriptura. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi*
Rom. 12. *ſitit, potum da illi. hic nullo dubitante beneficentiam præcipit. ſed quod ſequitur. hoc enim faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius: maleuolentiæ facinus putes iuberi. ne igitur dubitaueris figuratè dictum: & cùm poſſit dupliciter interpretari, vno modo ad nocendum, altero ad præſtandum, ad beneuolentiam te potius*

charitas

*charitas reuocet, vt intelligas carbones ignis eſſe vrentes pænitentiæ gemitus, qui-
bus ſuperbia ſanatur eius, qui dolet ſe inimicum fuiſſe hominis, à quo eius miſeria
ſubuenitur. Item cùm ait Dominus, qui amat animam ſuam perdet eam, non vti-* Ioan. 12.
*litatem vetare putandus eſt, qua debet quiſq; conſeruare animam ſuam, ſed figura-
tè dictum, perdat animam, id eſt, perimat, atq; amittat vſum eius, quem nūc habet
peruerſum ſcilicet atque præpoſterum, quo inclinatur temporalibus, vt æterna non
quærat.*

Ex quibus regulis non ſolùm facilè dignoſcimus figuratas locu-
tiones, aut verba eſſe manifeſta illa: *Agnus Dei, ſponſus, via, oſtium, paſtor
bonus, lapis angularis,* & alia, quæ Chriſto tribuuntur, *ſal terræ, lux mundi,
filij ſponſi, filij tonitrui,* quæ Apoſtolis, ſed etiam abſtruſiores illas; *Dimit-* Matth. 8.
te mortuos ſepelire mortuos ſuos. Fidelis, inquit S. Ambroſius, *ab infideli com-* Lucæ 9.
municatione ſecernitur. Qui non odit patrem ſuum, & matrem, non poteſt meus Lucæ 14.
eſſe diſcipulus, quatenus nimirum Chriſto contrarius eſt pater, & ma-
ter. *ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proiice abs te.* quo loco in- Matth. 5.
quit S. Hieronymus, *oculo & manu affectus propinquorum intelligitur.* expo-
nendæ ſunt aliæ eodem modo.

Metaphora cenſenda eſt parabola, quanquam longior, & conti-
nuata, cuius frequens eſt in Euangelio vſus. erat enim loquendi mo-
dus *familiaris Syris & Palæſtinis,* vt auctor eſt S. Hieronymus. Has S. Au-
guſtinus diuidit in duo genera: *Parabolas,* inquit, *Dominus aut ſecundum* Lib. 2. qq. Euan-
ſimilitudinem aliquam ponit; ſicut de ſeruo illo, cui Dominus dimiſit, quod ratio- gelicar. q. 45.
ne reddita debere inuentus eſt, & ipſe conſeruo ſuo dilationem ſaltem dare noluit: Matth. 18.
& de fæneratore, qui cum duobus debitoribus donaſſet, quod debebat, ab eo plus di- Luca 7.
*lectus, cui plus donauit, & de homine, qui habebat duos filios, maiorem in agro ſibi
propinquantem, minorem autem in longinquo luxuriantem. De his in quantum
ſimilia ſunt, ducitur intellectus eius rei, cui adhibentur ad myſterium inſinuandæ,
aut requirendæ veritatis. Aut ex ipſa diſſimilitudine aliquid probat, veluti eſt il-* Matth. 6.
*lud, quod ſi fænum agri quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic ve-
ſtit, quantò magis vos modicæ fidei? ad hoc genus pertinet etiam illud, quod de ſeruo* Luc. 16.
*ait, cui Dominus denunciauerat, vt à villicatu remoueretur: fraudem quippe ille
fecit Domino ſuo, vt falſatis chirographis debitoribus eius, quantum commodum
viſum eſt, relaxaret: neq; vllo modo nos Dominus, vt ſibi fraudem faciamus, horta-
tur, ſed ſi qui fraudando ſibi prouidit in poſterum, laudatum eum dicit à Domino,
quanto maiore alacritate ſibi prouidere debent in æternam vitam?*

Quamuis autem in parabolis non omnia ſint neceſſaria, vt aiunt
patres, ſed pleraque ad ornatum hiſtoricum pertineant, nihil tamen
myſterio vacat, & nonnunquā ex clauſula ipſa parabolæ, quæ ſit mens
Chriſti Domini in vniuerſa illa metaphora facilè cognoſcitur: vt cū
legimus: *Multi vocati, pauci electi, & qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe hu-
miliat exaltabitur.*

Tertium præceptum. *Lib. 2. de conſ. Euang. cap. 28.* Denique vt quæ de verbis dicenda ſunt, breuiter concludantur, idem S. Auguſtinus ſic præcipit: *Nihil in ſcriptura verbis debemus inſpicere, niſi loquentis voluntatem, cui debent verba ſeruire, nec mentitur quiſquam, ſi aliis verbis dixerit, quid ille voluerit, cuius verba non dicit.* hæc ſi quidem vnica ratio eſt ſenſus hiſtorici in Euangeliis indagandi.

Quomodo inter meditandum exercetur intellectus in coniungendo ſenſu morali cum hiſtorico.

CAPVT XX.

Lib 12. in Ezech. cap. 41. *Prior ratio.* IN *hiſtoria,* inquit S. Hieronymus, *ſpiritualem habeas intelligentiam, & in tropologia hiſtoriæ veritatem. horum vtrunq; altero indiget.* Intelligentiæ autem moralis inueſtigandæ duplex eſt ratio, vna ſimplex & aperta, qualis eſt in illis hiſtoriis, *Lib. 20 moral. cap. 31.* quæ per ſe ad mores ſpectant. De quibus loquens S. Gregorius: *Virtutum opera ex magna parte iuxta ſolius hiſtoriæ textum tenemus, ne ſi hæc ad indaganda myſteria trahimus, veritatem fortaſſe operis vacuare videamur.* Quare quando hiſtoria apertam virtutis narrationem continet, ita in ea per ſe emicat virtus, & allicit, vt per myſticam expoſitionem non ſint vi meditationis quaſi ex ſilice excutiendæ nouæ virtutū latentium ſcin- *Matth. 5.* tillæ. Quis enim in concione illa Domini, in qua tam multis verbis perſuadet Chriſtianam iuſtitiam Phariſaica lōgè ſuperiorem eſſe debere, adhibeat myſticam interpretationem? Quis item ad reconditiorem intelligentiam trahat apertas eius reprehenſiones, præcepta virtutum, ieiuniorum obſeruationes, eleemoſynas, & alia multa miſericordiæ opera, quæ in Euangelio continentur?

Inter meditandum igitur ea, quæ virtutum, aut vitiorum hiſtorias exemplàue explicant, non ſunt myſticè exponenda, ſed diligenter animo infigenda, vt in vſus proprios virtutes, vitia in exempla conuertantur. hanc rationem perpetuò ſequitur S. Baſilius in ſuis mora- *Cap. 3.* libus: *Pœnitentiam,* inquit, *agentes debent amarè flere, & reliqua quæ ſunt pœ- *Matth. 26.* nitentiæ ſigna edere. Et recordatus eſt Petrus verbi Ieſu, quod dixerat: priuſquam gallus cantet, ter me negabis; & egreſſus foras fleuit amarè.* In regulis item bre- *Inter. 115.* uioribus, vt exempli cauſa: *Quomodo,* inquit, *alij aliis inter nos obediētiam præſtabimus? tanquam ſerui,* ait, *aduerſum Dominos, conuenienter illi præcepto Domini, Qui vult in vobis eſſe magnus, ſit omniū vltimus & ſeruus omnium. Qui- *Matth. 10.* bus verbū adiungit, quod nos efficacius etiam poſsit mouere: ſicut filius hominis non venit*

venit vt miniſtraretur ei, ſed vt miniſtraret: & conſentaneum in modum etiam dicto illi Apoſtoli; per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem. Galat. 5.

Illud porrò in hoc expoſitionis genere meditanti propoſitum eſſe debet, virtutum exempla ad ea, quæ cõditionis ipſius propria ſunt accommodare. exemplum ex S. Anſelmo petamus, ſic enim ſcribit in ea Domini verba: *Expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. ſeculares homines dicuntur eſſe dediti rotæ huius mundi, iuxta illud: in circuitu impij ambulant. per molam ergo aſinariam ſecularis vita circuitus, & labor exprimitur, & per profundum maris extrema damnatio deſignatur. dicit ergo, melius eſſet alicui contemplatiuo, vt volueret molam aſinorum, id eſt, ſecularis eſſet, voluens ſolicitudinem mundanorum, & per hoc demergeretur in profundum inferni, quàm eſſet contemplatiuus ſcãdalizans fratres ſuos. lenior enim pœna eſſet ſibi in inferno.* Idem in explicatione petitionis filiorum Zebedæi, ſic ſcribit: *Patitur frequenter Dominus diſcipulos ſuos aliquid non rectè aut dicere, aut agere, aut cogitare, vt ex illorum culpa inueniat occaſiones docendi, & exponendi regulã pietatis.* Et paulò pòſt: *Iſti ambitioſi, illi inuidioſi, vtriq; tamen nobis profuerunt.* Sic meditetur vir religioſus, & ad hãc normam ſuam meditationem inſtituat etiam ſecularis, ea inueſtigans, & cogitans, quæ generi vitæ ab ſe inſtituto conueniant. Idemque de aliis humanæ vitæ conditionibus intelligendum: aliter enim meditatur matrimonio copulatus, ſolutus aliter. aliter paterfamilias. aliter filius. aliter princeps, aliter priuatus ciuis. In Matth. c. 18. Pſalm. 11. Matth. 20.

Altera ratio moralis expoſitionis eſt, cùm ex hiſtoria planè perſpecta, rebuſq; geſtis pietatem eruimus, documentaq; virtutis, perſonas perſonis accommodantes, res rebus, verbis verba. qua ratione in Euangelio Herodes diabolus eſt. infans Chriſtus virtus enaſcens ſuis nondum firmata radicibus: ſatellites Herodis occaſiones oblatæ hominibus necdum in virtute corroboratis, vt ab ea deficiant. qui prorſus eſt interitus paruulorum. à quo tamen angelorum monitu, & cuſtodia eripitur Chriſtus, hoc eſt, Virginis filius, is nimirum, qui virginem vt parentem habet, colit, imitatur. Altera ratio.

Hanc ſequũtur pleriq; omnes Patres, inprimis autem apud Græcos Origenes, & S. Cyrillus. apud Latinos verò S. Gregorius Papa. De ea ſic S. Hieronymus: *Hiſtoria ſtricta eſt, & euagandi non habet facultatem. Tropologia libera, & his tantùm legibus circumſcripta, vt pietatem ſequatur intelligentiæ, ſermoniſq; contextum, nec in rebus multum inter ſe contrariis violenta ſit copulandis.* Atque hæc dicta ſint de intellectus exercitatione. nunc de affectu, quæ reſtant, expediamus. In Nahum c. 1.

De exercitatione voluntatis, & affectus orationis tempore.

CAPVT XXI.

NOn meditamur, vt intelligamus, aut diſcamus ſolùm, ſed multò magis vt animo ac voluntate moueamur & afficiamur: *Et in meditatione mea*, inquit Dauid, *exardeſcet ignis.* Affici igitur erga bonum proprius eſt orationis meditationíſue ſcopus. ex quo oratio vim, naturam, definitionemq; adepta eſt. idcirco enim dicitur à S. Auguſtino: *Aſcenſio animæ de terreſtribus ad cœleſtia*, à S. Damaſceno: *Aſcenſio mentis in Deum*, à S. Chryſoſtomo: *Colloquium cum Deo*, à S. Gregorio Nyſſeno: *Conuerſatio ſermocinatióque cum Deo.* Quod quomodo fiat vniuerſè à S. Auguſtino explicatur ſic: *Quid opus eſt ipſa oratione, ſi Deus iam nouit, quid nobis neceſſarium ſit, niſi quia ipſa orationis intentio cor noſtrum ſerenat, & purgat, capaciuſq; efficit, ad excipienda diuina munera, quæ ſpiritualiter nobis infunduntur.* Et poſt pauca: *Fit ergo in oratione conuerſio cordis ad eum, qui ſemper dare paratus eſt, ſi nos capiamus, quod dederit: & in ipſa conuerſione purgatio interioris oculi cùm excludũtur ea, quæ temporaliter cupiebantur, vt acies cordis ſimplicis ferre poßit ſimplicem lucem, diuinitus ſine vllo occaſu, aut immutatione fulgentem, nec ſolum ferre, ſed etiam manere in illa, non tantum ſine moleſtia, ſed etiam cum ineffabili gaudio, quo verè, ac ſinceriter beata vita perficitur.*

Pſalm. 38.
Serm. de tempore, cap. 230.
Lib. 3. cap. 24.
Homil. 30. in Gen.
Lib. 2. de Serm. Dom. in mon. cap. 3.

Oratione igitur purgatur cor, illuſtratur, perficitur. hoc eſt, inſtituitur & iuuatur, vt ingrediatur, & teneat tres illas vias, quæ trito iam nomine appellantur purgatiua, illuminatiua, perfectiua ſiue vnitiua commouendo nimirum, regendo, & promouendo affectus animi vnicuique viæ proprios & accommodatos.

Porrò verba ſcripturæ diuinæ & præſertim Euangelicæ per ſe apta ſunt ad mouendum hominis cor, ſunt enim vt verba ſponſæ, de quibus S. Bernardus ſcribens ait: *Sunt delicioſa ad ſaporem, ſolida ad nutrimentum, efficacia ad medicinam. Ex eo enim, quod ſuauiter ſonant, affectum mulcent, & de ſenſuum vbertate mentem impinguant, & nutriunt, & de altitudine myſteriorum dum intellectum, quo plus exercent, plus terrent, miro modo tumorem ſanant inflantis ſcientiæ.* Eſt tamen præterea neceſſaria hominis induſtria, & exercitatio, qua vna ſe quaſi verrere ſpiritum ſuum teſtatur Propheta. Vt enim Eliſæi ſpiritus non niſi ad pſalterij concentum ſuſcitatus eſt; ſic humanum cor non niſi induſtria meditationis afficitur, & concaleſcit.

Serm. 67. in Cant.

Alij autem ſunt affectus incipientium, & in via purgatiua conſtitutorum, alij proficientium, & viæ illuminatiuæ: alij denique perfectorum, & viæ vnitiuæ. Affectus incipientium ſtatui accommodati, & quos orando in ſeipſis excitare vt plurimùm debent, qui purgantur, hi ferè ſunt, dolor de peccatis, ſiue deteſtatio peccatorum, timor iudicij Dei & iuſtitiæ eius, horror inferni, odium & contemptus ſui, vilitatis ſuæ cognitio, & erubeſcentia. Proficientium verò hi, virtutum amor, & deſiderium eas acquirẽdi humilitatis nimirum, patientiæ, caſtitatis, obedientiæ, manſuetudinis, & ſimilium. Perfectorum poſtremò hi, amor Dei, ſpiritualis voluptas, & exultatio in contemplatione ac memoria immenſarum diuitiarum ac perfectionum Dei, eiuſque ſummæ, & inexplicabilis beatitudinis, deſiderium vehemẽs ſanctificationis nominis eius, aduẽtus regni eius, expletionis diuinæ voluntatis, ſicut in cœlo & in terra, gratiarum actio pro tantis, & tam multis beneficiis à Deo acceptis, votum Deo placendi, & in rebus omnibus grati animi ſpecimen illi exhibendi, admiratio maieſtatis eius, adoratio, & cultus ſummę ac prępotentis diuinitatis, ſpes & fiducia propenſæ liberalitatis Dei, & infinitæ eius miſericordiæ, laudatio & prædicatio ipſius: alij denique innumerabiles animi affectus, quos experientia potius, quàm doctrina cognoſci, optandum eſt. *Affectus primi.* 2. 3.

Incipientium ſunt affectus illi, quos copiosè deſcripſimus libro primo. quod etiam allato exemplo Dauidis in Pſalmis pœnitentiæ, & præſertim quinquageſimo confirmauimus. non repeto hîc, quia inde peti poſſunt. nec illuſtrius exemplar pœnitenti ad imitandum, in oratione proponi poſſe video, quàm Dauidem ſeſe in pœnitentiæ Pſalmis meditandis tanta cum animi ſubmiſsione, & contritione cordis exercentem. *Lib. 1. cap. 15.*

Huc pertinent multa, quæ S. Ambroſius inculcat virgini lapſæ, & S. Chryſoſtomus Theodoro ſimiliter lapſo, & S. Anſelmus in deploratione amiſſæ virginitatis. & exemplum in promptu eſt in Pſalmo 129. *De profundis.* Ecce cognitionem miſeriarum quibus premitur. Ecce item ſubmiſsionem animi magnã. *Clamaui.* Ecce magnitudinem doloris, & contritionis. eſt enim clamor hic hominis grauitate peccatorum oppreſsi, & ſupra modum afflicti. *Ad te Domine.* Ecce timorem ſerui erga Dominum. *Domine exaudi vocem meam.* Et: *Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.* Ecce conuerſionem cordis ad Dominum, & diuinæ gratiæ vehementem poſtulationem. *Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine, quis ſuſtinebit?* Ecce peccati & grauitatis eius cognitionem, & ſimul deteſtationem eiuſdem. *Suſtinuit anima mea in verbo eius, ſperauit anima mea in Domino. Quia apud te propitiatio*

eſt. Ecce ſpem veniæ, non ex operibus, quæ fecimus nos, ſed ex vi gratiæ, & miſericordiæ, quæ in Deo eſt maxima. Ecce etiã ſpem in Chriſti redemptoris meritis, ſi quidem *copioſa ad eum redemptio*, & alij multi affectus pœnitentiæ, quos habebat Dauid, cùm in eiuſmodi Pſalmis verſabatur.

Proficientium verò, & perfectorum inſignes affectus exprimit S. Auguſtinus in ſuis confeſsionibus multis in locis. quales illi ſunt in quinto libro: *Accipe ſacrificium confeſſionum mearum de manu linguæ meæ, quam formaſti, & excitaſti, vt confiteatur nomini tuo, & ſana omnia oſſa mea, & dicent: Domine, quis ſimilis tibi? ſed te laudet anima mea, vt amet te, & confiteatur tibi miſerationes tuas, vt laudet te.* Et libro primo: *Quis mihi dabit, acquieſcere in te? quis mihi dabit, vt venias in cor meum, & inebries illud, vt obliuiſcar mala mea, vt vnum bonum meum amplectar te? Quid mihi es? Miſerere vt loquar. Quid tibi ſum ipſe vt amari te iubeas à me, & niſi faciam, iraſcaris mihi, & mineris ingentes miſerias. parua ne ipſa eſt miſeria, ſi non amem te?* & alij ſimiles, quos nobis attigiſſe ſatis eſt exempli cauſa.

Cap. 1. *Cap. 34.*

In Euangelio multa eſt materia affectuum omnium, ſicut in aliis pleriſque Scripturis diuinis, & præſertim in Prophetis, maximè verò omnium in Pſalmis. Et in Euangelio quidem ad commouendos animos incipientium accommodatiſsima eſt parabola de filio prodigo; hiſtoria publicani, & Phariſæi in templum aſcendentium, & tam diſsimili euentu vota ſua promentium: conciones omnes Domini, in quibus aut minas intentat, aut ſupplicia peccatoribus interminatur.

Proficientes verò, & perfectos excitat Dominus in parabolis, quarum eſt illa clauſula: *Multi ſunt vocati pauci verò electi*. Et illa: *Qui ſe humiliat exaltabitur*. & in concionibus tam multis, quibus turbas aut diſcipulos docet mundi contemptum, & diuitiarum, ſuiipſius abnegationem, carnis mortificationem, paupertatem ſpiritus, caſtitatem, cordis puritatem, Dei ſolius timorem, & amorem, zelum ſalutis animarum; Denique quibus inſtruit ad omnem vitæ Chriſtianæ, atque Euangelicæ perfectionem, præcipuè verò ad ipſiuſmet vitæ, paſsionis, & mortis imitationem.

Matth. 20. & 23. Luca 14. & 18.

Vniuersè autẽ præcipiunt magiſtri doctrinæ ſpiritualis, vt quanto tempore affectus excitatus, quicunque ſit ille, animum detinet afficiendo, tanto in eodem orantis animus perſeueret, minimè interim ſolicitus quidnam meditandum ſuperſit. Qua ex re obiter illud etiam intelligitur, quàm diuturna eſſe debeat meditatio cum affectu copulata, ſiue ille lenis ſit, ſiue vehemens. & an laudabilis ſit magis breuis, an longa oratio, Sic enim ſcribit S. Auguſtinus ad

Epiſt. 121.

Probam:

Probam: *Aliud eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. Dicuntur fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes, ſed eas tamen breuiſſimas, & raptim quodammodo iaculatas. ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimum neceſſaria eſt, per productiores moras euaneſcat, atque hebetetur intentio. Ac per hoc etiam ipſi ſatis oſtendunt, hanc intentionem ſicut non eſt obtundenda, ſi perdurare non poteſt, ita ſi perdurauerit, non eſſe rumpendam.*

Ex vno, & ex multis etiam ſimul cōglobatis affectibus exiſtit precatio ad Deum. de qua S. Auguſtinus, ſic ſcribit: *Abſit ab oratione multa locutio, ſed non deſit multa precatio, ſi feruens perſeuerat intentio. nam multum loqui eſt in orando rem neceſſariam ſuperfluis agere verbis. multum autem precari, eſt ad eum, quem precamur, diuturna & pia cordis excitatione pulſare. nam plerumque hoc negotium plus gemitibus, quàm ſermonibus agitur, plus fletu, quàm affatu.* *Ibidem*

Precatio autem, quanquam toto meditationis tempore permiſceri ſolet orationi, prout ab affectu ſuggeritur, propriè tamen clauſula eſt meditationis, & totius huius exercitationis extrema periodus. & à quibuſdam colloquium nominatur. in quo omnes neruos intendit mens, voluntas, affectus omnes tum orationibus, tum obſecrationibus, & poſtulationibus, vt vincāt Deum, ad ſe trahant, eumque ita teneant, vt cum Iacob antiquo Patriarcha eum minimè dimittendum ſtatuant, donec benedixerit illis.

Verùm tota hæc voluntatis affectio orationis tempore, non tam in præceptionibus poſita eſt, quàm in magna erga Deum ſubmiſſione, & reuerentia. Si quidem Dei donum eſt, potius quàm hominis induſtria. *Ipſe enim ſpiritus*, vt ait Apoſtolus, *poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, quia nimirum eos ipſos gemitus nobis ingenerans poſtulationes noſtras, quaſi dictat, & informat. Denique Dauid auxilio Dei tribuit *aſcenſiones cordis*, ſed *in valle lachrymarum*, quia vt ait S. Gregorius, *quos exterius in fletu continet conuallis humilitatis, eos interius ſubleuat aſcenſus contemplationis.* *Pſalm. 83.* *Lib. 30. moral. cap 28.*

QVONIAM tamen in recta prudentique exercitatione affectus tota meditationis noſtræ vis poſita eſt, quomodo in ea gerere ſe debeat proficiens, breuiter eſt explicandum.

Pono igitur id, quod antè tetigi, duplices eſſe affectus animi, vehementes, & mites.

Affectus vehementes, ſi à Deo immittuntur, vt accidit, cùm ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ij humiliter admittendi ſunt, & quamdiu Deus dederit, diligenter conſeruandi, & continuandi. *Affectus vehementes.*

Sed hi ſiue diuinitùs, ſiue noſtra etiam induſtria concurrente exciten-

citentur, diuturni eſſe non poſſunt: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, nec vim tantam, tantumque pondus, quantum ſecum adferunt vehementes affectus, fragilis natura diu ſine nouo Dei munere ſuſtinet. Quam ob cauſam, ne videlicet capitis aut pectoris conſtitutio lædatur, cùm ſpontè commouentur à nobis, ſunt quantocyus prudenti remiſsione eleuandi, & poſt etiam omninò deponendi.

Sunt nihilominus huiuſmodi affectus vtiles & neceſſarij in pleriſque vitæ ſpiritualis grauibus caſibus, cùm videlicet agitur ad abolenda peccata præterita de vehementiſsimo animi dolore concipiendo, qui contritio ſit, præſertim cùm inſtituitur in eum finē totius anteactæ vitæ generalis confeſsio. Tunc enim ſunt cum Propheta recogitandi anni in amaritudine animi. Deinde magnus volūtatis ardor aſciſcendus eſt, cùm pulſamur graui aliqua, perículoſaq; tentatione. qualis inſurgit interdum contra fidem, continentiam, charitatem, vocationem, cum item deferueſcēte paulatim ſpiritu in animi teporem miſerè delapſos nos deprehendimus, ac de vita renouanda, feruoreque ſpiritus reſuſcitando ſeriò cogitamus. cum denique ad diuinam gloriam illuſtrandam aliqua ineunda via eſt, quam iis difficultatibus obſtructam cernimus, quæ non ſine magna animi contētione ſuperari poſſunt. Ad hæc omnia præſtanda neceſſarius eſt magnus animi conatus ac vigor, cui coniunctus ſit par, aut etiam maior animi affectus. affectum hunc vehementem ſi Deus tunc non cōmouet, vt is concitetur in nobis, magnoperè nobis elaborandum eſt, adhibita præſertim attenta conſideratione, contentaque precatione. ex his nempe duobus tanquam ex conflictu durorum corporum exardeſcit hic ignis. Sed hunc longiuſculæ meditationi, qualis eſt vnius horæ, aut etiā duarum, conuenire haud permittit hominis valetudo, & carnis infirmitas.

Iſaia 38.

Affectus lenis.

Quare meditationis de qua hîc agimus maximè proprius eſt lenis affectus. quippe qui protrahi diutius poteſt, nec dum protrahitur capiti pectoriue noxius eſt. hunc ſi non gignit in animo Deus, facile eius adiuti gratia excitamus ipſi ſuprà explicata cōmentatione verborum, & actionum Euangelicarum, maximè verò perſonarū, Dei, aut ſanctiſsimę Trinitatis, Chriſti Domini, beatiſsimæ Virginis, & aliorū, quos ſuo loco numerauimus. id autem ferè fit expleta ratiocinationis cuiuſque periodo, non amplius ratiocinando, ſed ſimpliciter apprehendendo perſonam, cuius illa ſunt verba, actioneſue: in conſpectu eius nos ipſos ſiſtendo, eam humiliter intuendo mentis & phantaſiæ lumine, dulciterque alloquendo, non ore aut verbis, ſed cordis affectibus. Id por-

Id porrò fieri duplici ratione poteſt. prior eſt commotio affectus *Prior ratio.*
erga præſentem, verbi gratia, Dominum Chriſtum reuerentiæ, timo-
ris, admirationis, amoris, ſed ſtatim tranſcurrendo ab vna ratiocina-
tione ad aliam, aut ad eandem etiam recurrendo. ex quo non magna
capitur vtilitas. quod ea commotio ponticulus tantùm ſit, quo iun-
gitur vtraque ratiocinatio, nec magnoperè animum afficiat.

Poſterior eſt commotio alicuius affectus, aut eiuſdem etiam, ſed *Poſterior.*
continuata, aut certè cum magna animi ſubmiſsione multò maximè
repetita, idque non modico tempore, ſed quo longiore fieri poteſt.
Hoc ſi bene fiat, vtiliſsimum eſt, & in eo poſitum eſt totum huius ex-
ercitationis momentum.

Hæc ipſa cœleſtium eſt ciuium apud Iſaiam oratio, qua diuinæ *Iſaia 8.*
Maieſtatis admiratione ſuſpenſi illi perpetuò canunt: *Sanctus, ſanctus,* *Apocal. 4.*
ſanctus. propterea que apud S. Ioannem dicuntur requiem non habe-
re, dum id dicunt, hoc eſt, nunquam intermittere orationem huiuſ-
modi.

Verùm quoniam hîc de noſtra, hoc eſt, mortalium hominum o-
ratione agitur, fuit hæc Dauidi familiariſsima meditatio. Excitabat
autem Dauid affectum in Deum, quem præſentem, dum pſalleret, in-
tuebatur, dupliciter: vel ſimplici conceptione alicuius attributi, a- 1.
ctioniſue; cuius repetitione eandem continuabat animi motionem:
vel ſi varias ac diſtinctas diuinas actiones meditaretur, tunc tamen 2.
nonniſi in vno eodemque animi affectu commouendo, augendoue
perſiſtebat.

Exempla primi generis ſunt illa: *O Domine ego ſeruus tuus, ego ſeruus* *Exempla primi*
tuus. affectus eſt dedicationis, & deuotionis. *Paratum cor meum Deus,* *generis.*
paratum cor meum. dedicationis & prompti ſimul animi ad omnē Dei *Pſalm. 115.* *Pſalm. 56. &*
voluntatem obeundam. Deſiderij diuinæ gratiæ fauoriſque, illa: *Mi-* *117.*
ſerere mei Deus, miſerere mei. Benedicat nos Deus, Deus noſter, Benedicat nos Deus. *Pſalm. 56.*
præclara illa diuinæ ſpei & amoris: *Miſericordia mea, & refugium meum,* *Pſalm. 66.*
ſuſceptor meus, & liberator meus, protector meus, & in ipſo ſperaui. Diligam te *Pſalm. 143.* *Pſalm. 17.*
Domine fortitudo mea. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & li-
berator meus. Deus adiutor meus, & ſperabo in eum. Protector meus, & cornu ſa-
lutis meæ, & ſuſceptor meus. Denique diuinæ laudis; *Pſallite, Deo noſtro,* *Pſalm. 46.*
pſallite, pſallite Regi noſtro, pſallite.

Alterius generis exempla ſunt multa in Pſalmis. omnia nimirum *Exempla ſecū-*
illa, in quibus variatis ſententijs, quas Propheta contemplabatur, *di generis.*
per quoſdam intercalares verſus, ad eundem redit affectum. Illuſtri-
ora huius generis exempla ſunt Pſalmus 135. in quo ad illud: *Quoni-*
am in æternum miſericordia eius, vigeſies ſepties repetitum ſe mirabiliter
excitat *Pſalm. 135.*

excitat ad diuinæ miſericordiæ miraculum prędicandum,& Pſalmus vltimus,in cuius quinque ſolis verſiculis vndecies ad Dei laudes decantandas, prouocat.

Pſalm. 150.

Nec deſunt in Eccleſiaſtico officio documenta, quibus ad tam vtiles repetitiones affectuum nos inſtituit per verborum repetitiones ſancta mater Eccleſia. in ſacrificij quidem miſſę initio, cùm excitat ad inſignem contritionem per illa; *Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.* cùm deinde ad expetendam Dei miſericordiam nouem Kyrieeleiſon accumulat, & deinceps alia plura. adeò vt aliquo anni tempore ſolemni concentione diuini officij vndecies Alleluia ad Dei laudes amplificandas pronunciet vnius Antiphonæ ſpiritu.

Eandem rationem ſecuti ſunt Patres in ſuis meditationibus. *Serò te amaui*, ait ſanctus Auguſtinus, *pulchritudo tam antiqua, & noua, ſerò te amaui. Et cognoſcam te cognitor meus, cognoſcam te.* nimirum quod vt arbitror, hæc recta certaque via eſt ad eam cum Deo coniunctionem, & conſuetudinem, quam ſcopum eſſe orationis & meditationis, Patres tradunt. *Cùm auida mente*, ait ſanctus Bernardus, *verſamus teſtimonia eius, & iudicia oris eius, ſciamus pro certo adeſſe ſponſum, & alloqui nos.* quare Caſsiodorus etiam obſeruauit, tunc Dominum adfuiſſe præſentem templo Salomonis, illudque ſua gloria compleuiſſe, quando repetitum illud carmen: *Quoniam in æternum miſericordia eius*, toties vti diximus, decantatum tunc etiam eſt iuſſu Regis. Quod ſi vicisſim loquimur nos cum Deo in ſecreto cordis per interna deſideria, vt ſanctus Gregorius ſcribit, quid hîc ad diuinam familiaritatem amplius optari poteſt?

Lib. 10. Confeſſ. cap. 17. Cap. 1.

Serm in Cant. 32.

In Pſalm. 135.

Lib. 10. moral. cap. 12.

Nec via ſolùm, ſed compendium ſimul eſt ad veræ ſolidæque deuotionis habitum comparandum. hic enim nonniſi frequentatis actibus efficitur. Sic habet S. Bonauentura: *Si quis per viam purgatiuam benè praparatus ſæpiſſimè hoc dictum corde frequentaret; O Domine, quando te diligã? quando te conſtringam? citius ſe ſciret experimẽtaliter inflammari, quàm ſi de ſecretiſſimis cæleſtibus, & æterna generatione, vel proceſſione millies cogitaret.*

Lib. de myſtica Theol. q. vlt.

Hæc demum eſt ſtabilis animæ quies, & exultatio, de qua Dauid; *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum.* Siquidem, vt ſcriptum eſt apud B. P. Ignatium: *Non abundantia ſcientiæ, ſed ſenſus & guſtus rerum interior deſiderium animæ explere ſolet.*

Pſalm. 62.

Annotat. 2. ex prioribus.

1. Veruntamen ſunt in hac exercitatione hæc diligentiſsimè procuranda. Primum quidem ne eam ingrediamur ſine magna animi puritate, conſcientiæque candore. nam vt ait Caſsianus: *Vnaquæque mens in oratione ſua erigitur, aut formatur, ſecundum puritatis ſuæ meritum ac menſuram.*

Collat. 10. cap. 6.

ſuram. Et Vgo Victorinus auctor eſt, Deum affectum ſuæ dulcedinis *Vgo de clauſtro*
non exhibere niſi hominibus Ioanni Euangeliſtæ ſimilibus, hoc eſt, *anima, cap. 10*
mundis corde. Accedat deinde ad puritatem humilitas, & reueren- 2.
tia maxima. *Loquar ad Dominũ meũ, cùm ſim puluis, & cinis,* dicebat Abra- *Geneſ. 18.*
ham. Et ſanctus Bernardus iubet, prius ad oſcula pedum abiicere *Serm. 3. & 4.*
nos, quàm audeamus ad manus oſq; aſpirare. Poſtremò non ſiſtatur *in Cantic.*
in guſtu, ſed guſtus dirigatur ad opus: & pro occaſione deuotionis 3.
habitus opportunè ac promptè virtutum vſui ſeruiat. denique vt e-
iuſdem S. Patris verbis loquar: *Perſiſtentibus nobis in oratione pingueſcat* *Serm. 9. in*
pectus, repleat viſcera inundatio pietatis, & ſi ſit, qui premat lac concepta dulcedi- *Cantic.*
nis vbertim fundere illa non tardabunt.

De impedimentis contemplationis.

CAPVT XXII.

DE contemplationis gradibus nihil hìc dico. locus eſt in poſtremo libro. quod reliquum eſt ad hoc, vt ea, quæ de oratione inchoauimus, abſoluantur, eſt explicatio impedimentorum, quibus orantis animus detineri ſolet, ne oret ſicut oportet. Qua de re ſanctus Bernardus: *In hoc arcanum, & in hoc ſanctuarium Dei, ſi quem fortè veſtrum aliqua hora ſic rapi, & ſic abſcondi contigerit, vt minimè auocet, aut perturbet, vel ſenſus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel ea certè, quæ difficilius amouentur, irruentia imaginum corporearum phantaſmata, poterit quidem hic, cùm ad nos redierit, gloriari, & dicere. Introduxit me Rex in cubiculum ſuum.* Quo loco S. Bernardus quatuor impedimenta numerat, quæ S. Bonauentura quodam quaſi commentario explanauit. refero breuiter, quæ ille copioſius, adiectis quibuſdam. *Serm. 23. in Cantic. in fine.* *Cantic. 1.* *In meditationibus Vitæ Chriſti, cap 56.*

Primum impedimentum eſt *ſenſus egens.* eſt quippe anima ita corpori copulata, itaque viribus, & ſenſibus corporis vtitur adminiſtris, vt cùm laborant hi, minimè apta ſit ad contemplandum. Quare cùm ægro corpore ſumus, contemplationi non ſumus idonei, niſi Deus, peculiari ope iuuet, nec cum fame, ſiti, aut alio aliquo corporis incommodo cruciamur, & premimur. *In excelſis,* inquit S. Ambroſius, *infirmi eſſe non poſſunt.* *Primum impedimentum.* *Lib. 5. in Lucam, cap. 6.*

Secundum impedimentum eſt S. Bernardo: *Cura pungens,* hoc eſt, ſolicitudo rerũ terrenarum. Cor enim, quod iis tenetur, diſtrahitur ab illis, vt ſe ſe minimè colligat ad orandum. *Secundum.*

Tertium impedimentum, nominat idem *culpam mordentem.* Et qui- *Tertium.*

 dem

Serm. 5. de Aſſumpt. Virg. dem tam de curis, quàm de culpis vberius ſcribens alibi, ſic ait: *Sunt tria, quæ oculum impediunt, tenebræ, humor concretus, puluis iniectus. Hæc ipſa ſunt etiam quibus interior oculus impeditur, ſed alia nomina ſortiuntur. tenebræ ſcilicet peccatorum, recordatio eorundem peccatorum, cura terrenorum actuum.*
Primus morbus. *Primo illo morbo turbatum ſe plangebat Propheta, cùm diceret: Dereliquit me*
Pſalm. 37. *virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum. cùm enim luce*
Secundus. *iuſtitiæ deſtituimur, nil aliud quàm peccatorum tenebras inuenimus. Item ſe-*
Pſalm. 31. *cundo ſe grauari ſentiebat, cùm dicebat: Conuerſus ſum in ærumna mea, dum con-*
Tertius. *figitur ſpina. Tertio occupari ſe conqueritur, cùm dicit: Quia cinerem tanquam panem manducabam. Cinerem ſcilicet actionis pro pane contemplationis. Quicunque ergo mentis oculum diuinæ contemplationi vult intendere, profectò neceſſe eſt, vt eum prius ab hoc triplici impedimento ſtudeat purgare. Quod ſi quis facere contendat, nouerit contra triplicem morbum, triplex quoque fore remedium. nam primus quidem per confeſſionem, ſecundus per orationem, tertius curatur per quietem.* His non valde diſsimilia leguntur apud S. Gregorium in mora-
Lib. 10. cap. 17. & 18. libus, præſertim *non refricandam eſſe memoriam peccatorum tempore orationis illius, qua inprimis quæritur animæ cum Deo per ſuauiſſimum ipſius amorem*
Cap. 14. *coniunctio.* Et primo libro huius operis quædam huc pertinentia explicata ſunt.

Quartum impedimentum. Quartum impedimentum eſt multitudo phantaſmatum irruen-
Collat. 10. cap. 13. tium. aduerſus hoc multa ſcribunt Patres. Et primùm quidem Caſſianus crebrò inculcat: *Quales orantes volumus inueniri, tales nos eſſe oportet ante tempus orandi, neceſſe eſt enim mentem in tempore ſupplicationis ſuæ de*
Lib. 10. moral. *ſtatu præcedenti formari.* Et S. Gregorius: *Cùm ſe mens ad ſtudium orationis*
cap. 17. *erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus libenter prius otioſa*
Collat. 10. cap. 9. *premebatur.* Deinde monet idem Caſsianus oratione ad Deum agendum pro oratione contra eadem importuna phantaſmata: *Euagationibus animæ innumeris, ac diuerſis, & inſtabilitate cordis exæſtuo, nec cogitationum diſperſiones valeo coërcere, ipſamque orationem meam fundere abſque interpellatione, atque phantaſmate inanium figurarum, neceſſariò proclamabo: Deus*
In Pſalm. 25. *in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.* Sanctus Auguſtinus, cogitationem ſuſcipere iubet præſentiæ Dei, coram quo ſtamus, præſertim autē benignitatis, & patientiæ, qua nos tolerat, dum in conſpectum eius venimus, aut ſtamus, animo pleno occupatoque
2. Reg. 7. cogitationibus alienis, & ludicris: *Quoniam inueni Domine cor meum, vt orarem te. inuenire ſe dixit cor ſuum, quaſi ſoleret ab eo fugere, & ille ſequi quaſi fugitiuum, & non poſſe comprehendere, & clamare ad Dominum; quoniā Domine*
In Pſalm. 39. *cor meum dereliquit me. Itaque fratres mei attendens quod hic ait: lætifica animam ſerui tui, quoniam ad te Domine animā meam leuaui, quoniā ſuauis, & mitis es; videor mihi videre ad hoc dixiſſe mitē Deum, quia patitur iſta noſtra, & expectat tamen*

tamen à nobis orationem, vt perficiat nos, & quando illi eam dederimus, accipit gratè, & exaudit, nec meminit tantas, quantas inconditè fundimus, & accipit vnam, quam vix inuenimus. Et paulò poſt: *Et tolerat Deus tot corda precantium, & diuerſas res cogitãtium, omitto dicere, & noxias, & peruerſas, & inimicas Deo. Quoniam tu ſuauis, ac mitis es. toleras me, quia tu ſuauis es Domine, ac mitis.*

Nec parui pendendum eſt peccatum, quod in hoc per negligentiam committitur à nobis, quod accuratè ad ſcholaſticam normam ex Patribus etiam explicat P. Gregorius Valentia in ſuo Theologico *Diſp. 6. q. 2. p. 9.* tomo tertio. in quo ſimiliter multa de virtutibus ſapienter tractata inueniet proficiens: *Nam quæ*, vt ait S. Cyprianus, *ſegnitia eſt, alienari, & rapi ineptis cogitationibus, & profanis, cùm Dominum deprecaris, quaſi ſit aliud, quod magis debeas cogitare, quàm quod cum Deo loqueris? quomodo te audiri à Deo poſtulas, cùm te ipſe non audias? Vis eſſe Deum memorem tui cùm rogas, quando tu ipſe, memor tui non ſis? Hoc eſt ab hoſte in totum non cauere. hoc eſt, quando oras Deum, maieſtatem Dei negligentia orationis offendere: hoc eſt, vigilare oculis, & corde dormire.* *De orat. Domini.* S. Baſilius eundem hunc locum tractat. *Conſt. monaſt. cap. 2.* quanquam locus S. Bernardi accipi etiam poteſt de ſummo contemplationis genere. in quo aſſerunt viri ſancti, mentem ita liberam eſſe à corpore, vt quaſi extra corpus poſita ſpiritualiter, & ſine corporis phantaſmate intelligat. ſed de re hac in quinto libro.

De pietate, & obſeruantia.

CAPVT XXIII.

EXPLICATIS iis, quæ pertinere viſa ſunt ad orationem, quæ magna pars eſt virtutis, quæ religio nominatur, ad reliquas præcipuas virtutes tractandas aggrediamur.

Sequitur religionem Pietas, quæ ſic deſcribitur à Cicerone: *Pietas eſt, per quam ſanguine iunctis patriæq; beneuolis officium, & diligens tribuitur cultus.* *Lib. 2 de inuent.* Explicat S. Thomas: *Ad religionem pertinet cultum Deo exhibere, ad pietatem autem parentibus, & patriæ quibus iungũtur conſanguinei, & amici. ac ſicut cultus nomine intelligitur honor, ſic officium obſequium ſignificat, vtrunq; iubet pietas præſtari iis, quibus debetur à nobis.* *2. 2 q. 101. art. 1.*

Pietati affinis eſt obſeruantia. per eam enim quaſi per alteram pietatem, vt ait Tullius, *reueremur, & colimus ætate, aut ſapientia, aut honore, aut dignitate aliqua antecedentes.* *Ibidem.*

Primus gradus. Primus gradus eſt pietatis & obſeruantiæ propoſitum, mouentia autem voluntatem ad hoc propoſitum hæc ſunt. *Primum incitamentum.* Primum eſt pietas

Tom.1. Serm. de Abſalon patrem perſequente.
Lib. 5. Hexameron, cap. 16.
innata nobis, nec nobis ſolùm, ſed penè belluis ipſis: *Beſtia*, ait ſanctus Chryſoſtomus, *& muta pecudes pietatis iura conſeruant, & quibus natura denegat rationem, non tamen denegat pietatem.* Egregium exemplum pietatis huiuſcemodi exaggerat S. Ambroſius in ciconiis, quæ artus patris plumis nudatos præ ſenectute fouent alarum ſuarum tegmine, & collatitio cibo paſcunt fameſcentem, immo & fulcro alarum ſuarum ſubleuant debilem, & quaſi reparando ad volandum exercent. hanc ob cauſam impij in parentes Iudæi dicti ſunt *genimina viperarum*, quoniam ſolæ viperæ naſcendo matres occidunt.
Matth. 23.

Secundum incitamentum.
Exod. 22.
Deut. 5.
Leuit. 20.
Deut. 21.
Prouerb. 20. 28. & 30.
Rom. 13.
Secundum mouens eſt vtilitas. nam magnum præmium proponitur piis filiis in lege Moyſis, nempe longitudo vitæ, & terrena felicitas. contra, diræ, & maledicta in impios paſsim coniiciuntur, & apud Moyſem, & apud Salomonem. Hoc ipſum de virtute obſeruantiæ præceptum intelligitur ex ſacris libris, & præſertim ex Apoſtolo, cuius ad Romanos hæc ſunt verba: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. non enim eſt poteſtas niſi à Deo. Quæ autem ſunt à Deo, ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati; Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. Nam principes non ſunt timori boni operis, ſed mali.* Maximè verò exhibenda eſt obſeruantia Principibus, & Dominis Eccleſiaſticis. nam *qui bene præſunt presbyteri*, ait Apoſtolus, *duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo, & doctrina.* Nec ab hoc numero ſenes, & maiores natu eximendi ſunt, ſiquidem ſcriptum eſt: *Coram cano capite cõſurge, & honora perſonã ſenis; & time Dominũ Deum tuum.*
1. Timoth 5.
Leuit 19.

Secundus gradus.
Prior modus.
Lib. 5. Hexameron. cap. 16.
Eccleſ. 3.
Geneſ. 9.
Secundus gradus pietatis, & obſeruantiæ eſt fortitudo. Dupliciter autem in hoc gradu ſe proficiens exercet, vno modo, cùm tolerat æquo animo parentum, & maiorum ſiue incommoda, ſiue vitia, ſiue iniurias. Hoc enim quam difficile ſit, indicant illa S. Ambroſij verba: *Quis noſtrum leuare ægrum non faſtidiat patrem? quis feſſum ſenem humeris imponat? Quis vt pius ſit, non hoc ſeruulis mandat obſequium?* Ob eandem cauſam Salomon hac de re præſcriptum ſingulare dat: *Fili ſuſcipe ſenectam patris tui, & non contriſtes eum in vita illius, & ſi defecerit ſenſu, veniam da, & ne ſpernas eum in virtute tua. Eleemoſyna enim patris non erit in obliuione.* Clariſſimum exemplum, & piis filiis ad imitandum proponitur in libro Geneſis, cùm duo filij Noë auerſa facie ne patrem nudum videant, deiecto de humeris pallio modeſtiſsimè contegunt.

Alter modus.
Alter modus eſt priore ſuperior, tanto ſcilicet, quanto in Deum pietas, ſuperat pietatem in parentes. Cùm nimirum fortiter reſiſtimus omnibus, etiam parentibus, qui nobis auctores ſunt facinoris alicuius aduerſus ſanctam Dei legem, & volũtatem. quam actionem, vt egregiè fortitudini adſcribit ſcriptura diuina, ſic magno præmio

dignam

dignam cēſet apud Moyſem illis verbis: *Qui dixit Patri ſuo & Matri ſuæ.* *Deut.33.*
(ſermo eſt de Leui contra carnem & ſanguinem pro lege Dei dimicante) *Neſcio vos, & fratribus ſuis, ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos: Hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt. Benedic Domine fortitudini eius.* Maior quippe fortitudo fuit ſeipſos affectionemque naturæ viciſſe, quàm enſem aduerſus conſanguineos & affines diſtrinxiſſe. quæ res ſi laude digna habita eſt in veteri teſtamento, cùm ſpiritus perfectionis anguſtiſsimus erat, quid dicendum de tēpore noui teſtamenti, in quo idem ſpiritus tam latè patet? certè à Domino in hāc *Lucæ 14.*
ſententiam multa dicta ſunt, & inculcata: & S. Gregorius exponens illa verba: *Si quis venit ad me, & non odit Patrem & Matrem*, ait, *parentes quos* *Homil. 37. in*
aduerſarios in via Dei patimur, odiendo, & fugiendo neſcire debemus. Et S. Am- *Euangel.*
broſius: *Neceſſitudini generis diuinæ religionis pietas antefertur.* Denique & *In Luc. 9. & 12.*
S. Hieronymus, & S. Bernardus, & omnes Chriſtianæ perfectionis ſectatores multi ſunt in prædicando, dictis, & exemplis confirmando hoc parentum contemptu, quando ita neceſſe eſt ad ingrediendam, aut proſequendam viam ſalutis ac perfectionis. & quod quoq; *Tom 3.*
allatum eſt, ſcitum eſt illud S. Chryſoſtomi: *Vt cùm ſpiritualia impediunt* *Homil. 84.*
parentes, ne cognoſcendi quidem ſunt, ita cùm nihil impediunt, meritò omnia his *in 19 Ioan.*
ſunt tribuenda, & omnibus ipſi anteferendi.

Ad hoc facit obſeruantia & obedientia, quæ præſtanda à nobis eſt *Dominis non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis.* vt S. Petrus præcipit, *1. Petr. 2.*
& cùm Deus vtitur *Aſſur furoris ſui virga* aduerſus ſcelera noſtra. *Iſaia 10.*

Tertius gradus eſt voluptas. quæ percipitur ex pietatis & obſeruātiæ actionibus repetitis. hanc certè optaſſe in filiorum obedientia S. Paulum, oſtenditur ex præcepto, quod imponit parentibus, cùm ait: *Patres nolite ad indignationem prouocare filios veſtros, vt non puſillo animo* *Coloſſ. 3.* *fiant.* Et cùm affirmat, liberis *non expedire*, ſi patres imperent cum ge- *Hebr. 13.*
mitu, apertè ſignificat, cupere ſe, vt filij *cum gaudio* pareāt, vt prompto, & alacri obſequio lætitiam adferant imperantibus. *Tertius gradus.*

Porrò in animo magno, qualem nunc pingimus, magnas vires habet, & exercet pietas, efficitque vt intelligant homines, & velint, non ſolùm mortalis vitæ parentibus obſequi, ſed multò etiam magis auctoribus ſecundum Deum vitæ noſtræ ſpiritualis: quos propterea patres ſpirituales nominamus. & vſque eò progreditur hæc affectio, dum ad vitam ipſam profundendam pro ſpiritus parentibus ſpirituales filios paratiſsimos reddit. hānc enim vicem hi debent illis: *Pa-* *Tom. 5.*
ter ſum, inquit S. Chryſoſtomus, *& pater nimis ſuper filios tremēs, ita vt ſan-* *Homil. 15.*
guinem meum pro vobis fundere paratus ſim. Sed & vos eadem facite pro nobis: ſi- *De recipiendo Seueriano.*
mili namque erga nos deuincti eſtis affectu, Nam & Paulum audite, qui dicit ſalu- *Rom. 16.*
tate

tate Priſcillam, & Aquilam adiutores meos in Chriſto, qui pro anima mea ſuas ceruices poſuerunt. ſicut enim pulchrum eſt, paſtorem pro ouibus immolari; ita rurſum pulchrum eſt, & oues à paſtore nec morte ſeiungi. Probat idem alibi (quæ cauſa eſt cur nos tantoperè eos diligere debeamus) *Patres ſpirituales maiore nos amore proſequi, quàm naturales: Paulo ita atteſtante: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcādalizatur, & ego non vror? ſed demus patres huc uſq; affectu accedere poſſe, nos ſpirituales patres maiore appetere, oſtendemus. at hoc ipſum vnde? ab iiſdem viſceribus, & Moyſis verbis. ille verò quid dicit? ſi remittis eis peccatum, remitte. Sin minus, & me ipſum ex libro quem ſcripſiſti, dele, nullus ſanè eſt pater, cui, alioqui bonis infinitis perfrui liberum ſit, qui tamen malit vnà cum liberis ſuis pœnis affligi. At Apoſtolus, vt qui in gratiæ ſtatu verſatus fuerat, paterni huius affectus intentionem addidit propter Chriſtum. non enim Moyſis exemplo cum illis pœnas dare malebat, ſed vt aliis bene eſſet, ſibi ipſe excidium imprecabatur. optarem ipſe anathema eſſe à Chriſto pro cognatis meis patribus ſecundum carnem. tanta certè miſericordia, & affectu olim ſanctorum animi abundabant. Quid mirum igitur ſi pro tanto patrum ſpiritualium amore par rependatur amor à filiis? & vitam tam liberaliter profundentibus vita reddatur alacriter?* Quod eſt maximum veræ pietatis indicium.

Libro Vno contra gent. tom 5. — *2. Corinth. 11.* — *Exod. 32.* — *Rom. 9.*

De obedientia.

CAPVT XXIV.

2 2. quæſt. 104. art. 2. ad 3.

SANCTVS Thomas ſic obedientiam deſcribit, vt ſit *Virtus, quæ propriam hominis voluntatem promptam reddit ad implēdam voluntatem alterius, ſcilicet præcipientis.* quæ deſcriptio latiſſimè patet. Complectitur enim obediētiam, quam Deo, & quam hominibus præſtamus. & hominibus quidem, ſiue parentibus, ſiue principibus, immo & legibus debemus, & quam propter Deum, & tanquam Deo ſpiritualibus patribus, & Maioribus exhibemus. nobis hîc tractandum eſt de ea præſertim obedientia, quam propter Deum hominibus præſtat proficiens, & quam inter conſilia Chriſti, tanquam perfectionis cumulum ſemper adnumerauit Eccleſia.

Primus gradus. — *Primum incitamentum.* — *Lib 6. in 1 Reg. cap. 2.*

Huius primus gradus ſit propoſitum obediendi. Ad quod mouent hominem multa. Primum, quod obedientia hæc magni ſit apud Deum meriti. docent id Patres. inprimis S. Gregorius illis verbis: *Longè altioris eſt apud Deum meriti, propriam voluntatem alienæ ſemper voluntati ſubiicere, quàm magnis ieiuniis corpus atterere, aut per compunctionem ſe in ſecretiori ſacrificio mactare: quia qui perfectè præceptoris ſui voluntatem implere didicit.*

didicit,in cœleſti regno, & abſtinentibus, & flentibus excellit. Et S.Baſilij illa ſunt verba: *Premium obedientiæ magis debetur,quàm rectè facto cum continentia.* Et tradunt Theologi,præſertim S.Thomas, actiones etiam parui momenti,ſi ex voto obedientiæ fiant,magni eſſe apud Deum meriti, *2.2.q.186 art.5. ad 5.* & ſuperare etiam aliquas alias per ſe ipſas excellentiores, ſed ſine obedientiæ voto editas,quia, ait: *Nihil maius poteſt homo Deo dare, quàm quod propriam voluntatem propter ipſum voluntati alterius ſubiiciat.* Quare in *Caſſ.coll.18. cap.17.* collationibus Patrum dicitur deterrimum genus monachorum eſſe: *Sarabaitas,qui ſuas neceſſitates curantes abſoluti à ſeniorum iugo, habent libertatem agendi,quid libitum fuerit,& tamē magis quàm hi,qui in cœnobiis degunt, in operibus diebus ac noctibus conſumuntur.*

Secundum mouens eſt, obedientiam præſtantiſsimam eſſe virtutem. *Secundum incitamentum.* ea enim maximum bonum, quod nobis eſt noſtra voluntas, non ſolùm poſthabemus, ſed etiam propter Deum contemnimus,Deoq; litamus. quare *melior* in ſcripturis cenſetur, *quàm victimæ.* *1.Reg.15.* quia,vt exponit S.Gregorius, *Per victimas aliena caro, per obedientiā propria voluntas mactatur.* *Lib 35 moral. cap 12.*

Tertium mouens.obedientia tuta eſt,& recta ad virtutem via. vel *Tertium incitamentum.* quia pręceptorum materia eſt virtus,& virtutis actio,vel quia eæ,quę per ſe ipſæ actiones virtutis nō eſſent,quales ſunt, quas appellant indifferentes,vt ambulare, dormire, ſi imperentur à maioribus, & ad Dei gloriam ſuſcipiantur à nobis,obedientię vi rationem virtutis induunt.partas virtutes tuetur eadem obediētia,vt propterea à S.Gregorio ſcriptū ſit; *Lib.35 moral. cap.12.* *Obedientia ſola virtus eſt, quæ virtutes cæteras menti inſerit, inſertaſq́; cuſtodit.* Et à S.Auguſtino appellatur *virtus, quæ in creatura rationali mater quodammodo eſt omnium,cuſtoſq́; virtutum.* *Lib.14. de ciuitat. Dei,ca.12.*

Quartum mouens eſt. obedientia victoriam parat aduerſus dæmones & vitia. *Quartum incitamentum.* ſiquidem legimus: *Vir obediens loquetur victorias.* *Prouerb.21.* Et S. Gregorius: *Victimæ ſunt obſequia obedientium, quia cum hominibus pro Deo ſubiicimur, ſuperbos ſpiritus ſuperamus. cæteris quidem virtutibus dæmones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo ſunt,qui obediunt: quia dum voluntatem ſuam aliis perfectè ſubiiciunt, ipſi lapſis per obedientiam Angelis dominantur.* *Lib 4.Reg.c.4.* Sanctus Auguſtinus etiam, & S.Bernardus auctores ſunt *S.Aug.in Pſal. 143.* libidinis vitium facilè ſuperari ab eo, *qui ſuis Maioribus benè didicit obtemperare.* *S.Bern. Ser 1. in feſto omniū Sanctorum.*

Quintum mouens ſit Chriſti Domini exemplum, qui vt ait Apoſtolus: *Quintum incitamentum.* *Factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.* *Philip.3.* Et qui non ſolùm homo, ſed Deus erat, ait ſanctus Bernardus: *Pro obedientia non dubitauit mori.* *De gradibus humil.cap 2.* Et alibi: *Ne obedientiam perderet, perdidit vitam.* *C.13 lib.ad milites tempi.*

Secundus gradus.
Conſt. monaſt. cap. 20.

Secundus obedientiæ gradus eſt fortitudo, de qua ſic S. Baſilius: *Sit tanta animi firmitate, vt ad mortem vſq; martyrum conſtantiam, præ ſe ferat, cum diuinis præceptis retinendis, tum obedientia aduerſus magiſtros ſuos conſeruanda.* in vſu quippe obedientiæ maximè oportet vt ſe animosè ac fortiter gerat proficiēs aduerſus multas & magnas difficultates, quæ ſe plerunque offerunt viam alioquin regiam & facilem ingredienti. Sunt autem potiſsimùm hæ.

Prima difficultas.

Prima difficultas eſt penes rem, quæ imperatur: accidit enim aliquando, vt illa per ſe difficillima ſit, & ita ſuperet hominis vires, vt ſit etiam impoſsibilis. & tamen adniti debet proficiens, vt ſi quando huiuſmodi res illi committatur, eo ſit animo, vt eam aggrediatur implere, quatenus poteſt; ſic ſanè ſcribit Caſsianus de monachis

Lib. 4. cap. 10.

Aegyptiis: *Vt*, inquit, *nonnunquam etiam impoßibilia ſibimet imperata ea fide ac deuotione ſuſcipiant, vt virtute ac ſine vlla cordis hæſitatione perficere ea, aut conſumare nitantur, & nec impoßibilitatem præcepti quidem pro ſenioris ſui reuerentia metiantur.* adfert deinde plura exempla, præſertim Io-

Cap. 26.

annis, dono prophetiæ poſtea inſignis Abbatis, cui adoleſcenti adhuc cùm Præpoſitus impoſuiſſet, vt immane ſaxum aduolueret, confeſtim applicita nunc ceruice, nunc toto pectore, tanto niſu, atque conatu prouoluere contendebat, vt ſudore omnium membrorum non ſolùm totum infunderet veſtimentum, ſed etiam ſaxum ipſum ſuis ceruicibus humectaret, in hoc quoq; parum metiens impoſsibilitatem præcepti.

Conſimilis difficultas incidit, cùm iubet Præpoſitus aduerſus valetudinem corporis aliquid, quod ita reuera ſit, aut ita certè videatur. parendum enim etiam tunc eſt, & prorſus abiicienda ſanitatis ſu-

Grad. 4.

perflua cura. *Securè*, inquit Climachus, *maioribus credamus in domino, qui curam noſtri ſuſceperunt, etiam ſi quædam imperent, quæ contraria, ac ſaluti noſtræ videntur aduerſantia. tunc enim, tunc fides ad illos noſtra veluti in fornace humilitatis comprobatur.*

In conſt. monaſt. cap. 25.
Tract. de præcepto & diſpenſatione.

Quid, inquies, ſi aliquid iubeat, quod legi Dei conſcientiæque repugnet? conſentiunt Patres, præſertim S. Baſilius, & S. Bernardus tunc minimè obtemperandum eſſe, cùm in mandato contineri peccatum perſpicuè cernitur. *Quidquid*, ait ſanctus Bernardus, *vice Dei præcipit homo, quod non ſit tamen certum, diſplicere Deo, haud ſecus omninò accipiendum eſt, quàm ſi præcipiat Deus.* Quod ſi res dubia ſit, nec vlla culpa manifeſta ſit in præcepto, tunc ſtandum eſſe iudicio præcipientis, humilitas ratioque ſuadent. Et ſi quandoque aliquid imperet Rector, quod præcipuè legi Dei contrarium videatur, illud quidem nos exequi minimè debemus propter antedictam rationem, ſed nec

tamen

men repentè Rectoris mentem apud nos redarguere. *Optimus*, inquit Climachus, *atq; praclarus ad promptè obtemperandum modus eſt, ſi ſemper ita tecum reputes: Tentat te pater.* qua ex re illud etiam intelligitur, exempla quæ occurrunt nonnunquam in hiſtoriis ſanctorum Patrum, eorum, qui in huiuſmodi rebus promptè paruerunt, quale illud eſt apud Caſsianum de Mutio monacho puerum de Abbatis mandato proiiciente in fluuium, ſuſpicienda eſſe, nullo modo imitanda, niſi quatenus referunt obediendi maximè prompta atq; parata ſtudia. *Grad 4.* *Lib. 4. cap. 17.*

Secunda difficultas poſita eſt in victoria affectuum, qui quaſi arma capiunt contra mandatum, ſi vt ferè fit, id ipſis aliquo modo repugnet. hæc autem pugna, quia acerrima eſt, & in nobis ipſis, maximam etiam requirit animi vim, ac fortitudinem, qua omninò ſedetur in executione præcepti. Quam ad rem maximè appoſitum eſt exemplum Abrahæ, de quo S. Chryſoſtomus ſic ſcribit: *Qui cùm iuberetur interficere filium, cogita, quàm multa cogitationes tunc inſurrexerunt in illũ, & tamen ſubegit omnes, omnes illum metuebant, magis quàm reges metuunt ſatellites, omneſq; ſolo oculorum intuitu compeſcuit, nec vlla illarũ auſa eſt erumpere, ſed ſubmittebant vultus, ac veluti Imperatori cedebant vniuerſa, quamuis erant acerrimæ omnes, vehementerq; perfracta. neq; enim haſtarum cuſpides æquè metuendæ ſunt à multis ſubrecta, atq; natura cognati affectus. Vnde & magis poterant illius animum penetrare, quàm vlla cuſpis acuta.* Et paulò pòſt: *Nihil natura violentius: Etiam ſi decem millia tyrannicidarum produxeris, contemplator rem ipſam. Natura proſtrata erat humi cum armis ſuis, cum vniuerſo exercitu, atq; ille ſtabat porrecta manu non coronam tenente, ſed enſem quauis corona ſplendidiorem, & Angelorum populus applaudebat, & è cœlis Deus victorem pronunciabat.* Idem dicendum de aliis animi affectionibus, cum obedientiæ vi rationi fortiter ſubiiciuntur. Siquidem idem S. Chryſoſtomus de eodem ſcribit: *Etiamſi maximum doloris ſenſum haberet in expellendo Iſmaële & matre eius, & in occidendo Iſaac, tamen propter obedientiam omnia tolerabat, ſicut & ipſe Iſaac.* *Secunda difficultas.* *Homil. 3. in 2. ad Corinth.* *Homil. 42. in Geneſ.*

Tertia difficultas eſt, quæ oritur ex hominis obedientis voluntate, cuius vim ſuperare & frangere, cupiditates coërcere, libertatem alteri obligare, obedientiæ proprium eſt. quod quàm difficile ſit inchoare, quàm difficilius abſoluere, nemo non videt. Violentiæ certè adſcribitur à S. Baſilio, cùm ſic ait: *Violentorum eſt regnum cælorum, & violenti rapiunt illud. Verba hæc Euangelij ſunt. Violentiam appellauit aſsiduam, & acrem corporis in laboribus fatigationem, quod nullius impulſu ſuapte ſponte Chriſti diſcipuli faciunt, cùm & voluntatem propriam, & corporis laxamentum abnegant omne, & magiſtri ſui præcepta omnia conſeruant. Quocirca ſi* *Tertia difficultas.* *In ſerm. de abdicatione rerũ, &c. Matth. 11.*

tibi in animo eſt rapere regnum Dei, violentiæ te dato, ceruices tuas Chriſti ſeruitutis iugo ſubmittito, & eius loris collum tuum arctè circumquaq; cohibeto. Et S. Gregorius, vt diximus, aſſerit: *Ieiuniis & abſtinentiæ præſtare voluntatem propriam alienæ ſemper ſubiicere.* Et alibi ait: *Propriam voluntatem mactari per obedientiam.* & natura ita comparatum eſt, vt nihil feramus ægrius, quàm quod ſit, aut eſt contra voluntatem. ita nobis benè volumus, nobiſq; blandimur.

In lib 4. Reg. cap. 2.
In lib. 35 moral cap. 12

22 quaſt 186. artic 8. Denique S. Thomas latè probat *votum obedientiæ eſſe præcipuum inter tria religionis vota.* quia propria voluntas, quæ Deo obedientiæ voto offertur, Maius bonum eſt, quàm quodlibet aliud, quod illi per alia religionis vota exhibeamus. fit autem aliquando, vt quantûcunque initio nos Deo voluntariè ſacrificauerimus per obedientiæ votum, in eoque perſoluendo poſtea toti ſimus, nimirum vt omninò obedire velimus; minus tamen arrideat, immò etiam diſpliceat, quod mãdatur. quod etiam S. Thomas notauit. & ideò quanquam verum eſt, vt idem ait: *Vt quia neceſſitati aliqua faciendi, quæ ſecundum ſe non placent per votum obedientiæ homo ſe ſubiicit propter Deum, ex hoc ipſo ea, quæ facit, ſint magis Deo accepta, etiam ſi ſint minora, quia nihil maius poteſt homo Deo dare, quàm quod propriam voluntatem propter ipſum voluntati alterius ſubiicit*; non ideò tamen eo ipſo tempore, quo, quæ non placent, imperantur, non debet homo ſibi magnam vim afferre, ſeq; peruincere viriliter, & obedientiæ virtute ſuam voluntatem adigere ad id ſequendum, quod auctoritate iubentis non interpoſita libenter aſpernaretur, quæ excellens eſt animi fortitudo. nam *melior eſt*, ait Salomon, *qui dominatur animo ſuo expugnatore vrbium.* & Climachus hanc etiam ob cauſam appellat obedientiam *perfectam animæ abnegationem, mortem ſpontaneam, ſepulchrum voluntatis.*

Ibid artic. 5. ad 5.
Prouerb 16.
Grad 4.

Quarta difficultas eſt penes rationem, & mentem. fieri enim poteſt, vt quamuis voluntate propenſior quis ſit ad obtemperandum, argumentis & rationibus inde retrahatur. quæ longè maxima eſt difficultas. nam flectere voluntatem cum Dei gratia in noſtra eſt poteſtate, mentem etiam cùm mouetur rationibus, quæ ex coniectura pẽdent. at cùm mens ita certa eſt, ac ſi oculis cerneret rem aliter ſe habere, quàm exiſtimat ille, qui iubet, vel putat rem proceſſuram melius, ſi diuerſa aut etiam contraria ratione iubeatur, tunc difficillimũ eſt, eam in iubentis ſententiam traducere, & voluntatem ita fingere, & accommodare ad arbitrium nutumque alterius, vt in eo penitus acquieſcat. quare fortem oportet eſſe admodumque virilem voluntatem, vt ſi hoc accidat, mentem tunc ad ſe pertrahat, cogatq; ſecum vel inuitam ſentire. ſimiliter ac in rebus fidei facere conſueuimus;

In

In eius obſequium, vt ait Apoſtolus, *intellectum captiuantes.* qui ſenſus eſt omnium ſanctorum Patrum, qui de obediendi virtute præcepta tradiderunt.

2. Corinth. 10.
Conſt. monaſt. cap. 10. & c. 23.

S. Baſilius: *Monachi*, ait, *libentiſsimè obtemperent ſuo præpoſito, nec ab eo eorum, quæ ſibi imponuntur rationem repoſcant.* Et alibi: *Nihil omnino ipſorum iuſſa curioſius perſcrutando, quando libera ſunt à peccato.* S. Hieronymus: *Credas ſalutare quidquid Præpoſitus præceperit, nec de maiorum ſententia iudices.* Caſsianus ſic: *Ægyptij monachi vniuerſa complere, quæcunque fuerint à Præpoſito ſuo præcepta, tanquam ſi à Deo ſint cœlitus edita ſine vlla diſcuſsione feſtinant, vt nonnunquam etiam impoſsibilia.* Et poſtea: *Nihil diſcernens, nihil diiudicans ex iis, quæ tibi fuerint imperata, ſed cum omni ſimplicitate ac fide obedientiam ſemper exhibeas.* S. Gregorius: *Vera obedientia nec Præpoſitorum intentionem diſcutit, nec præcepta diſcernit. neſcit iudicare quiſquis perfectè didicit obedire.* S. Bernardus: *Imperfecti cordis, & infirmæ prorſus voluntatis indicium eſt, ſtatuta ſeniorum ſtudioſius diſcutere, hærere ad ſingula, quæ iniunguntur, exigere de quibuſq; rationem, & malè ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſſa latuerit, nec vnquam libenter obedire, niſi cùm audire contigerit, quod fortè libuerit, aut quod non aliter licere, ſeu expedire monſtrauerit vel aperta ratio, vel indubitata auctoritas.* Idem ſcripſerunt alij viri docti, & ſancti, qui poſtea ſecuti ſunt, vt S. Bonauentura & Vmbertus magiſter Generalis Quintus ordinis Prædicatorum. hanc eandem obedientiam & docuerunt, & in vſum deduxerunt ſanctiſsimi quique Patriarchæ religionum fundatores, vt S. Benedictus, S. Franciſcus, nec de S. Dominico, & aliis dubitandum eſt. Hanc appellant multi obedientiam cœcam. Et Climachus inprimis: *Dominus*, inquit, *illuminat cæcos obedientium oculos ad contuendas magiſtri virtutes, idemq; eos excæcat ne defectus videant.* S. Bernardus deplorat eos, qui nolunt quaſi cœci ad manum trahi cum Saulo, quod ſe exiſtiment illuminatos, cùm non ſit illis credita diſpenſatio, vt videant & prouideant his, qui apertos oculos habentes, nihil vident. Contrà, prædicat fœlicem cœcitatem eorum, quorum oculi in conuerſione ſalubriter excœcantur, qui malè fuerant in præuaricatione illuminati. imò idē S. Bernardus nominat hanc obedientiam *indiſcretam*, quia neſcit diſcernere quid, vel quare præcipiatur. hęc eſt illa *ſimplicitas*, quam S. Paulus laudat in obedientiæ exercitatione, ſcribens Epheſiis, & Coloſſenſibus. Hac ſine dubio caruit Eua, cùm audiuit Satanam dicentem: *Cur præcepit vobis Dominus?* vt notant S. Bernardus, & S. Chryſoſtomus. Denique hac excelluit Abraham, cùm iuſſus eſt exire de domo patris, nec tamen intellexit, ad quam mundi partem migraturus eſſet. *Nihil*, ait ſanctus Chryſoſtomus, *in mentem ſuſcipien-*

Epiſt. ad Ruſt. lib. 4. cap. 10.
Cap 41.
Lib. 2. in 1. Reg. cap. 2.
De præcepto & diſpenſ. cap. 13.
In ſpeculo diſciplinæ, par. 2. cap 3.
In epiſt. de obedient.
Grad. 4
In ſermone de conuerſione S. Pauli.
Ad fratres de monte Dei.
Epheſ 6.
Coloſſ. 3.
Geneſ. 3.
Serm de S. Andræa.
Hom. 16 in Ge.
Homil. 13. in Gen.

 dum

dum cenſuit, ſed ſicut voluntarius ſeruus ad ſolum imperium obediuit, nihil curioſè quærens.

Tres igitur ſunt, quaſi partes obedientiæ, executio externæ actionis, voluntas parata ad obediendum, vſuque interno libens præcepto conſentiens, & animi, mentiſque iudicium idem prorſus cum eo, quod facit de re, quæ materia præcepti eſt, ille qui præcipit. qui hanc non tenet, vix, aut ne vix quidem conſiſtet in prioribus duabus. ſiquidem voluntati facem præfert mens, vtraque executionem imperat. ſed quod maximè roborat obedientiam, eamque quaſi trabali clauo figit in animo proficientis, eſt votum de ea Deo factum, ſi cui hoc facere diuino beneficio detur, vt multis datur. Siquidem vt do-
Caietan q. 186. artic 6. Sec. ſecunda. ctus Theologus ſcribit: *Vouere nihil aliud, eſt, quàm immobilitare animum, ne poſſit retrogredi.*

Tertius gradus. Tertius obedientiæ gradus eſt delectatio. S. Bernardus ſeptem gra-
In ſerm de obedientia virtute. dus ſtatuit obedientiæ hiſce nominibus diſtinctos: *Libenter, ſimpliciter, hilariter, velociter, viriliter, humiliter, & indeſinenter.* Quorum quatuor:
Conſt. monaſt. cap. 23. *Simpliciter, viriliter, humiliter, & indeſinenter,* ad fortitudinem obedientiæ pertinent. *libenter, hilariter, velociter,* ad delectationem. S. Baſilius; *Apoſtoli ſubmiſſa mentis ceruice obedientiæ iugum ſubierunt, alacriq; animo in pericula, in fora, in contumelias, in lapidationes, in ignominias, in cruces, in varias neces proceſſere. hanc obedientiam is, qui ſecundũ Deum verè eſt monachus Antiſtiti ſuo præſtet, oportet.* hunc gradum cùm tenet proficiens, ſuauiſsimè non in ſua, ſed in præpoſiti ſui voluntate conquieſcit. eſtq; vt ait Climachus adeptus *ſecurum portum, tutam nauigationem, confectum dormiendo*
Lib. de diſp. & præcep. *iter.* hæc delectatio propria eſt obedientiæ perfectiſsimæ, eius, inquã, de qua S. Bernardus: *Perfecta obedientia legem neſcit, terminis non arctatur, neq; contenta anguſtiis profeſsionis largiori fertur voluntate in latitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur ſpontaneo vigore liberalis alacrisq; animi modum non conſiderans in infinitatem extenditur.*

Primum indicium. Indicia obedientiæ perfectæ quamuis ex his, quæ ſcripſimus intelligi poſſunt, nihil tamẽ oberit, ſi hîc breuiter attingantur. Primum
Serm de virtute obed. ſit exterior promptitudo. *Verus obediens,* ait S. Bernardus, *mandatum non procraſtinat, ſed parat aures auditui, linguam voci, manus operi, pedes itineri. &*
2. *ſic ſe totum intra ſe colligit, vt mandatum peragat imperantis.* Secundum indi-
Lib. 2. in 1. Reg. cap. 2. cium eſt ex ſancto Gregorio, magna videlicet ſimplicitas animi. *Ne-*
3. *ſcit enim,* ait, *iudicare, quiſquis perfectè didicerit obedire.* Tertium indicium
Epiſt. ad Ruſt. Deut 6. eſt præceptum Moyſis adlatum à S. Hieronymo ad hoc ipſum propoſitum, cùm nimirum interiorem obedientiam externo ſilentio
4. declaramus. *Audi Iſraël, & tace.* Quartum indicium eſt in rebus omnibus eadem imago, & ſimilitudo ſui ad exemplum corporis exanimis:

mis: vt aiebat S. Franciſcus. *Tolle,* ſcribit S. Bonauentura, *corpus exanime, & vbi placuerit, pone. videbis non repugnare motum, non murmurare ſitum, non reclamare dimiſſum. Quod ſi ſtatuatur in cathedra, non alta, ſed ima reſpiciet, ſi collocetur in purpura, palleſcet. Hic, ait, verus obediens eſt, qui cur moueatur, non diiudicat, vbi locetur, non curat, vbi transmutetur, non inſtat, Euectus ad officium, ſolitam tenet humilitatem, plus honoratus, plus reputat ſe indignum.* S. Baſilius vtitur exemplo ſingulorum artis inſtrumentorum, quibus faber, & ædificator pro arbitrio vtitur ſuo. aliis alij, quibus ſignificant perfectę obedientię ſignum eſſe, nihil omnino quod ſuum ſit, ad obediendum adferre: ſed prorſus *vt iumentum fieri* cum Propheta *apud Deum, vt ſit ſemper ſecum.*

In vita eius, cap. 6. *Conſt. monaſt. cap. 23.*

Accedat tanquam cumulus affectus ille, qui in ſanctis viris obêdientiæ cultoribus excellens fuit, vt non ſolùm omni animi ſubmiſſione, & alacritate mandata maiorum acciperent, & exequerentur; Sed etiam ſi ita ferret, vel natura ſeniorum, vel monaſterij conſuetudo, & regulæ inſtitutum, quotidianas contumelias, & conuitia, quibus eos inter imperandum conſectabantur, æquo animo ſuſtinerent, & quaſi haberent in deliciis. quod S. Damaſceno, vt in eius vita teſtatur Ioannes Patriarcha, & Achatio monacho apud Climachum, & aliis familiariſsimum fuit.

Grad. 4.

De Gratitudine.

CAPVT XXV.

APPELLANT latini gratitudinem gratiam. de qua ſic Tullius. *Gratia eſt in qua amicitiarum, & officiorum alterius memoria, & alterius remunerandi voluntas continetur.* Gratitudo alia eſt erga Deum, erga homines alia. Prior ſic deſcribitur ab Alberto Magno: *Extollentia donorum Dei in anima cum anihilatione ſui, & debita cordis reuerentia.* ſic magnificauit Dauid dona mandatorum Dei, dicẽs: *Dilexi mandata tua ſuper aurum & topazion.* poſterior illa eſt, quam definitione ſua nobis explicat Cicero.

Li. 2. de Inuent. 1. *Paradiſo animæ, cap. 25.* *Pſal. 118.* 2.

Primus gratitudinis gradus ſit propoſitum præbendi ſe gratum tam Deo, quàm hominibus. Inducunt autem ad gratitudinem iſta. primum quod ſemen virtutis huius nobis eſt à natura inditum. quare inquit Seneca: *Officia etiam feræ ſentiunt: nec vllum tam immanſuetum animal eſt, quod non cura mitiget, & in amorem ſui vertat. Leonum ora à magiſtris impunè tractantur. Elephantorum feritatem vſque in ſeruile obſequium demeretur*

Primus gradus. *Primum incitamentum.* *Lib. 1. de beneficiis, cap. 3.*

tibus.

Homil 27. in Geneſ. *cibus*. Et S. Chryſoſtomus gratitudinem erga Deum colligit innatam hominibus eſſe ex ſacrificiis Abel & Noë, qui ea Deo ſponte ſua obtulerunt in actionem gratiarum, non ab aliquo alio homine edocti,

Serm. de gratiis reddendis, tomo 5. ſed ſolùm à ſe ipſis commoniti. Conqueritur idem alibi de hominibus in hæc verba: *Cùm cæli ipſi Dei gloriam prædicent: ipſe verò cuius ob gratiam ſunt illi effecti, ita te geris, vt tui & fictor, & creator Deus propter te malè plerunque audiat?*

Secundum inſtamentum. Ibidem. Deinde ad gratitudinem inducit, ait Albertus, *conſideratio dantis beneficium, qui eſt Deus omnipotentiſsimus, nobiliſsimus, amantiſsimus, fideliſsimus, optimus, beatiſsimus, perfectiſsimus.* Item donorum magnitudo. non enim eſt tam paruum donum ſpirituale cum corporali à Deo fluens, in quo non ſit inclusus immenſus Deus cum omni diuina virtute. numerat Seneca beneficia corporis, luculenterque diſtinguit:

Lib. 4. de benef. cap. 5. & 6. *Vnde iſta, quæ poſsides? quæ das? quæ negas? quæ ſeruas? quæ rapis? vnde hæc innumerabilia oculos, aures, & animum mulcentia? vnde illa luxuriam quoque inſtruens copia? neque enim neceſsitatibus noſtris tantummodo prouiſum eſt, vſque in delicias amamur, tot arbuſta, non vno modo frugifera, tot herbæ ſalutares, tot varietates ciborum per totum annum digeſtæ, vt inerti quoque fortuita terræ alimenta præberent. Iam animalia omnis generis, alia in ſicco ſolidóque, alia in humido innaſcentia, alia per ſublime dimiſſa, vt omnis rerum naturæ pars tributum aliquod nobis conferret. flumina hæc amœniſsimis flexibus campos cingentia. illa præbitura commertiis viam vaſto & nauigabili curſu vadentia: ex quibus quædam ſtatis diebus mirabile incrementum trahunt, vt anhela & feruenti loca ſubiecta cælo ſubita vis æſtiui torrentis irriget. Quid medicatorum torrentium venæ? Quid in ipſis littoribus aquarum calentium exundatio? Te maximè Lari, teq́ue fluctibus, & fremitu aſſurgens Benace marino. Si pauca quis tibi donaſſet iugera, accepiſſe te diceres beneficium, immenſa terrarum latè patentium ſpatia negas eſſe beneficium? Si pecuniam tibi aliquis donauerit, & arcam tuam (quoniam id tibi magnum videtur) impleuerit, beneficium vocabis; tot metalla defodit, tot flumina emiſit in aëra, ſuper quæ decurrunt ſola aurum vehentia, argenti, æris, ferri immane pondus omnibus locis obrutum, cuius inueſtigandi tibi facultatem dedit, ac latentium diuitiarum in ſumma terra ſigna diſpoſuit, negas te accepiſſe beneficium? Si domus tibi donetur, in qua marmoris aliquid reſplendeat, & tectum nitidius auro aut coloribus ſparſum, nũ mediocre munus vocabis? ingens tibi domicilium ſine vllo incendij, aut ruinæ periculo ſtruxit, in quo vides non tenues cruſtas, & ipſa qua ſecantur lamina graciliores, ſed integras lapidis pretioſiſsimi moles, ſed totas variæ diſtinctæq́ue materiæ, cuius paruula fruſta miraris: tectum verò aliter nocte, aliter interdiu fulgens, negas te vllum munus accepiſſe? Et cùm iſta quæ habes, magno æſtimes, quod eſt ingrati animi nulli debere te iudicas? Vnde tibi iſtum, quem trahis ſpiritum? Vnde iſtam per actus vitæ tuæ diſponis, atque ordinas lucem? Vnde ſanguinem,*

cuius

tuis curſu vitalis continetur calor? Vnde iſta palatum tuum ſaporibus exquiſitis vltra ſatietatem laceſſentia? Vnde hæc irritamenta, iam laſſæ voluptatis? Vnde iſta quies, in qua putreſcis, ac marces? Nonne ſi gratus es, dices, Deus nobis hæc otia fecit? Et paulò pòſt: *Ille tot artes, tot vocum varietates, tot ſonos, alios ſpiritu noſtro, alios externo cantus edituros commentus eſt. neque enim noſtra iſta, quæ inuenimus, dixeris non magis, quàm quod creſcimus, quàm quod ad conſtitutum tempus ſua corpori officia reſpondent. nunc puerilium dentium lapſus, nunc ad ſurgentem iam ætatem, & in robuſtiorem gradum tranſeuntem pubertas, & vltimus ille dies fugienti vitæ terminum ponens. Inſita ſunt nobis omnium ætatum, omniumquè artium ſemina, magiſterquè ex occulto Deus producit ingenia.* Hæc ille.

Corporis humani fabricam ſuſpicit Galenus, & meritò, eſt enim admirabilis. Quod ſi ipſum receptaculum tale eſt, qualis erit animus corpori diuinitus infuſus, vt in illo vigeat, ſentiat, meminerit, intelligat, prævideat, velit, illud denique tanquam præpoſitus moderetur, & moueat? at hoc quale Dei donum cenſendum eſt?

Sunt autem prædicta omnia veluti corporea beneficia homini ad vſum tributa. Quid dicemus de ſpiritualibus beneficiis? de Dei gratia, qua diuinæ conſortes naturæ efficimur, de virtutibus, de donis, & fructibus Spiritus ſancti, de beatitudinibus, de diuinis inſtinctibus, de motionibus internis virtutum animæ, de auxilio Dei ad omnes actiones, præſertim ſupernaturales præſentaneo ſemper, ſemper recenti ac nouo, de diuina prædeſtinatione, vocatione, iuſtificatione, de Sacramentis, de adminiſtratione Eccleſiæ, de principibus Eccleſiaſticis, de adminiſtratoriis ſpiritibus Angelorum, de filij Dei incarnatione, vita, morte pro nobis obita, de eius regno ac diuitiis. de gloria cœli, de ſpe, & pignore æternæ vitæ, de ſacrificio Miſſæ, de ſacroſancta Euchariſtia, qua Chriſtus ipſe continetur, an non hæc eſt infinita materia diuinæ laudis, & perpetuæ, nec vnquam ſi fieri poſſet intermittendæ gratiarum actionis?

Tertio loco, inquit idem Albertus, *conſiderandus eſt affectus dantis Dei, nec enim hæc ſe dimidio dat Deus, vel cum indignatione aliqua, vel vt abſoluatur à nobis, ſed ex omni deſiderio diuino, ex tota delectatione & bonitate ſua.* *Tertium incitamentum.*

Quarto loco conſideranda eſt vtilitas donorum Dei: *Dat enim ſingula.* ait idem, *ad ipſum cognoſcendum, amandum, fruendum, & ad nos beatificandum.* *Quartum incitamentum.*

Quinto conſideretur, quidnam præcipuè Deum moueat ad beneficia homini conferenda, non timor mali, non ſpes boni, non virtus hominis aliqua, ſed ſola immenſa ipſius & infinita bonitas. *Quintum incitamentum.*

Sextum incitamentum. Sexto cogitemus, quàm indigni ſimus, & immerentes, non ſolùm tantorum bonorum, ſed etiam tantillæ lucis, cuius vſura fruimur.

Septimum incitamentum. Accedat poſtremò, & illa cogitatio, gratitudinem nobis eſſe vtiliſsimam, vt idem auctor ſcribit: *Quanto maior eſt in anima erga Deum grati animi affectio, tanto redditur idonea magis, & capax ad vberiorem Dei gratiam recipiendam; & tantò amplius liberaliſſimus Deus, quaſi cogitur ad largiendum.* *Homil. 72. ad pop. Ant.* Eſt igitur vt ait S. Chryſoſtomus, gratitudo *maxima vtilitas hominis, qua cognoſcimus benefactorem, à quo propter hoc ipſum cumulatius bona recipiamus.* Præterquam quòd eſt *maxima cuſtos beneficiorum*, quorum recordatione vehementer inardeſcimus in amorem Dei, & obſeruantiam diuinæ legis.

1. Ad oſtendendum autem gratum animum homini de nobis be-
2. ne merenti, inducunt multa. inprimis iuſtitiæ lex, qua redditur vnicuique ſuum. deinde amicitiæ vis, qua beneficium beneficio compenſandum eſt, vel certè grata voluntate, & memoria, ſiquidem, vt *Lib. 3 de benef. cap. 1.* ſcribit Seneca: *Ingratus eſt, qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod accepit. Ingratus eſt qui diſſimulat; Ingratus qui non reddit. Ingratiſſimus omnium qui oblitus eſt. illi enim ſi non ſoluunt, tamen debent, & extat apud illos veſtigium certè meritorum intra malam conſcientiam concluſorum. Hic nunquam fieri gratus poteſt, cui totum beneficium elapſum eſt.* quare peccatum ingratitudinis magnum peccatum eſt. *Homil. 27. in S. Matth.* Vnde *Iudæos*, ait S. Chryſoſtomus, *nihil æquè perdidit, atque ingratitudo.*

Secundus gradus. Secundus gradus eſt fortitudo. neq; enim deeſt gratitudini ſuum robur, quo vti debeat aduerſus pericula, & tentationes. Siquidem laborioſum non eſt homini agere Deo gratias, cùm illi cuncta proſperè, & ex ſententia eueniunt. hoc faciunt libenter omnes. ethnici ipſi, at verò ſi contrà accidat, à rebus aduerſis, & à calamitatibus ipſis occaſionem accipere gratiarum actionis, hoc paucorum eſt; nec ſine gratiæ ſupernaturalis ope fieri poteſt. at hoc ipſum efficit Chriſtianæ gratitudinis virtus: *Gratias agere conuenit non diuites modò, ſed & paupertate oppreſſos,* *In epiſt. ad Roman. hom. 2.* ſic ſcribit S. Chryſoſtomus, *non ſanos, ſed & ægrotantes, non eos, quibus proſpera omnia, ſed & eos, quibus aduerſa contingunt. Deo enim tum gratias agere, cùm ſecundo curſu res feruntur, nihil mirum fuerit. at verò cum ingenti ſuborta tempeſtate, iactatáque vndique nauis periculum incurrerit, tum demum magna exiſtit patientiæ æquanimitatisq́; probatio.* *Homil. 19. in ep. ad Epheſ.* Et alibi: *Pro omnibus, quæ accidunt, oportet gratias agere, etiam ſi ſit morbus, etiam ſi ſit paupertas, etiam ſi rationem neſcias, age gratias, hoc enim eſt reuera gratiarum actio. Sin autem, cùm ſis beneficiis affectus, opulentusq́; & locuples, resq́; tuas bene geras, & omnia tibi proſperè ſuccedant, agas gratias, non eſt magnum, nec admirandum. quod quæritur autem eſt, vt gratias agat, qui eſt in afflictionibus. pro ipſa gehenna oportet*

Deo gratias agere, pro pœnis, & ſuppliciis, quæ ſunt illic. ea enim res valde iuuat eos, qui animaduertunt: pro fræno metus gehennæ imponatur cordibus noſtris. Addit paulò pòſt: *Cùm paupertate, morbis premimur, cùm nobis inſultabitur maledictis, & calumniis, tunc intendamus gratiarum actionem, non verbis, neque linguis, ſed rebus & factis, & cogitatione, & corde.*

Ad hunc gradum pertinent beneficia collata in homines abſentes, & à quibus remunerationem minimè expectemus vnquam. immo & in vita functos, cùm pro illis oramus, eleemoſynas largimur, legata ſoluimus, miſſas celebramus, & alia pietatis officia exercemus, *quibus quaſi beneficiis,* vt S. Damaſcenus loquitur, *multum iuuantur animæ fidelium defunctorum. & in quibus eluceſcit gratitudo eorum, qui mortuis ſuperſtites ſunt.* *Serm. de defunctis.*

Tertius gradus gratitudinis eſt delectatio, qualem fuiſſe in Domino noſtro Ieſu Chriſto auctor eſt S. Lucas: *In ipſa hora exultauit ſpiritu, & dixit, confiteor tibi Pater cœli & terræ.* Talis etiam fuit in S. Paulo: *Gratias,* inquit, *Deo ſuper inenarrabili dono eius, & gratias ago Deo meo in omni memoria veſtri, ſemper in cunctis orationibus pro omnibus vobis cum gaudio deprecationem faciens.* Illuſtris eſt Dauid in huiuſmodi affectionibus gaudij mixti actione gratiarum, præſertim in Pſalmis illis: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, lætabor & exultabo in te. Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Bonum eſt confiteri Domino. Benedic anima mea Domino. Confitemini Domino. Benedictus Dominus Deus meus. Exaltabo te Deus meus Rex. Lauda anima mea Dominum.* Et reliquis vſque ad vltimum. *Tertius gradus. Luc. 10. 2. Cor. 9. Philip. 1. Pſal. 9. & 110. 137. Pſal. 31 Pſal 91. Pſal. 102. & 103. 104. 105. 106. 117. 135. 143. 144. 145.*

Quod verò attinet ad gratitudinem, quam iis debemus, qui in nos benefici ſunt, prima lex Senecæ eſt: *Hilares accipiamus, profitentes gaudium, nam qui gratè beneficium accepit, primam eius penſionem ſoluit.* Secunda lex eſt: *Qui gratus futurus eſt, ſtatim dum accepit, de reddendo cogitat.* Denique poteſt, vt idem ait, *gratus etiam eſſe homo voluntate.* *Prima lex. Lib. 2 de benef. cap. 22.* 2. *Cap. 25.*

3. Indicium gratitudinis erga Deum eſt, quod Albertus Magnus adfert: *Cùm quis,* inquit, *penſatis ſingulis ſupra dictis, quæ valent ad gratitudinem, pro ſingulis donis paruis, & magnis ex toto corde gratias agit, cùm eas reuerenter ſuſceperit, & toto niſu gratias ab amantiſſimo Domino reuerenter ſuſceptas, impollutas conſeruare contendit. Sicut ingratitudinis magnæ argumentum eſt, vel non cognoſcere beneficia, ne dum conſeruare, vel ſi cognoſcas, non iis vti ad eius gloriam, qui ea adeò amanter liberaliterq́; largitus eſt.* *Cap 31. Indicium primum. Cap. 25. Paradiſi.*

2. Sed maximè arguit gratum animum annihilatio, quam idem Albertus in deſcriptione gratitudinis allata commemorat. *Qua ſe cognoſcit, & profitetur homo indignum non ſolùm magnis beneficiis Dei: Sed etiam,* vt ait Iacob, *ſeriò reputat minorem ſe cunctis eius miſerationibus.* *Geneſ 32.*

3\. Indicium etiam eſt gratitudinis erga Deum, videre nos Deum in rebus paruis, & in beneficiis, quæ exigui momenti æſtimantur, magnum & admirabilem. nec vnquam conqueri, quod non acceperimus alia, aut plura, ſed iis contentos, quibus à Deo donati ſumus, ea augere conſideratione, & verbis: nec finem vllum facere diuinam bonitatem cõmendandi. Legatur Seneca in c.28. lib.2. de beneficiis, vbi oſtendit, quanto in errore verſentur ij, qui queruntur, quod non magnitudine corporis elephantos æquemus, velocitate ceruos, leuitate aues, impetu tauros. cùm potius gratias agere debeamus, quod quidquid nobis negatum eſt, dari non potuit. & quod nos chariſsimos habuerit Deus, & nos illi in deliciis fuiſſe (quæ verba ſunt diuinæ ſapientiæ apud Salomonem: *Et deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum*) & qui maximus tribui honos potuit, ab ipſo proximos nos collocauiſſe. qui ſenſus eſt Dauid in Pſalmis: *Minuiſti eum paulò minus ab Angelis, gloria & honore coronaſti eum.*

Prouerb. 8.

Pſal. 8.

De Veritate ſeu Veracitate, ac Simplicitate.

CAPVT XXVI.

2. 2. q 109. art. 3. ad 3.
Lib. 4. Ethic. cap. 7.
2. 2 quaſt. 109. artic. 2 ad 4. & 111. art. 3. ad 3.

VERITAS ſeu veracitas, ſic à S. Thoma deſcribitur Ariſtotelis verbis, vt ſit *virtus qua aliquis, & vita & ſermone talem ſe demonſtrat, qualis eſt, & non alia, quàm circa ipſum ſint, nec maiora, nec minora.* Docet ſanctus Doctor ſimplicitatem, & veritatem idem eſſe, quia eiuſdem virtutis ope oſtendimus, & quales ſimus vita & ſermone, quod eſt veritatis, & abiecta omni ſimulatione id nos animo reque intendere, quod ipſa ſpecie oſtentamus, quod eſt ſimplicitatis.

Virtuti veritatis contraria ſunt vitia mendacium, ſimulatio, hypocriſis, & ironia; ſimplicitatia ſtutia, dolus, fraus. veritati affinis eſt humana fides, quæ eſt dictorum conuentorumque conſtantia.

Lib 8. mor. c 38.

Porrò veritatem hanc ſiue ſimplicitatem S. Gregorius appellat *puritatem cordis*, alij, vt Apoſtolus *ſynceritatem*. Latini veracem hominem *ſimplicem & candidum* etiam nominarunt. Sed præclarè vt omnia, Dominus candidum, & ſimplicem circumſcribens ait: *Ecce verè Iſraëlita in quo dolus non eſt.* quo loco S. Auguſtinus: *Dolus fraus eſt, ſimulatio eſt, quando aliquis aliud in corde tegit, & aliud loquitur, dolus eſt, & tanquam duo corda habet: vnum quaſi ſinum cordis habet, vbi videt veritatẽ: & alterum ſinum*

Ioan 1.
Tract 7 in Ioan.

vbi

vbi concipit mendacium. & vt noueritis hunc eſſe dolum, dictum eſt in pſalmis labia doloſa. quid eſt labia doloſa? ſequitur: in corde, & corde locuti ſunt mala. Quid eſt in corde, & corde, niſi duplici corde? & hoc nomine etiam vocatur in ſcripturis ſcilicet duplici corde, & duplex animo. nec vacat myſterio, quod vir minimè doloſus dicatur verè Iſraëlita ab Iſraële, qui & Iacob. nam de Iacob ſcriptum eſt, Iacob autem vir ſimplex. *Geneſ. 25.*

Primus gradus veritatis eſt propoſitum huius virtutis habendæ, & retinendę. Ad quod mouent iſta. Primum, Deo ita placet veritas, vt *Deus veritatis* appelletur. & Chriſtus Dominus ſeipſum *veritatem* appellat. & Spiritus ſanctus *Spiritus eſt veritatis*. & vt intelligamus, Chriſtum amare veritatem non ſolùm verborum, ſed factorum etiam, dicitur apud S. Ioannem: *Veritatem per Chriſtum factam eſſe*. & propter vllum incommodum, aut periculum etiam vitæ, veritatem nunquam non annunciauit, hypocriſin deteſtans & exterminans omnem, ſemper palam præſeferens quod occultè gerebat in animo. denique *nec inuentus eſt dolus in ore eius*: & eos diſcipulos inſtituit, qui vbique veritatem prædicarent, & exhiberent præcones illius vocis: *Eſt veritas Chriſti in me, & eſt veritas in Ieſu*: ac demùm ad magiſtri exemplum vitam ipſam pro veritate profunderent. Contrà Diabolus *in veritate non ſtetit, & mendax eſt, & pater mendacij, & cùm loquitur mendacium ex proprijs loquitur.*

Primus gradus. *Primum incitamentum.* *Pſalm 30.* *Ioan 14.* *Ioan. 1.* *1 Pet. 2.* *2. Corinth 11.* *Epheſ 4.* *Ioan. 8.*

Secundum. ſicut *mendacium oris abominatio eſt Domino*, vt ait Salomon, ſic mendacium vitæ aut actionum, qualia ſunt peccata omnia, quæ prædiximus, aduerſari veritati, & ſimplicitati. indicium etiam ea ſunt, & argumentum æternæ reprobationis: *Non intrabit in eam*, ait S. Ioannes, *aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ.* Et poſtea: *Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruientes, & omnis, qui amat, & facit mendacium.* Quo loco apertè deſcribit illud genus hominum, qui toti poſiti ſunt in fallaciis fraudibuſq; ſtruendis, & in quidlibet aliud agēdo potius, quàm vt veritatem dicant, aut candidè, & ſimpliciter ſe cum hominibus gerant, nihil aliena curantes incommoda, modò ſuis commodis conſulant, votiſq; potiātur ſuis, quos aliqui *politicos* vocant. quis enim neget hos eſſe, *qui amant, & faciunt mendacium?*

Secundum incitamentum. *Prouerb. 12.* *Apoc. 21.* *Apoc. 22.*

Tertium. ſimulatio hominibus eſt execranda, & deteſtabilis, nec ante Deum culpa caret. exemplum ſcriptum legimus in hiſtoria Machabæorum, Eleazari optimi Iſraëlitæ, hominiſque nonagenarij: qui cùm duceretur ad mortem, quod nollet contra legem Dei comedere carnes ſuillas, quas illa vetabat, ſecretò rogatus ab amicis, vt comedens carnes, quas veſci licebat, ſimularet tantiſper ſe ſuillas eſitare:

Tertium incitamentum. *Lib. 2. cap 6.*

Cœpit, inquit ſcriptura, *cogitare ætatis ac ſenectutis ſuæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atq; à puero optimæ conuerſationis actus, & ſecundum ſanctæ, & à Deo conditæ legis conſtituta, reſpondit citò dicens: præmitti ſe velle in infernum. non enim ætati noſtræ*, inquit, *dignum eſt fingere, vt multi adoleſcentes arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum tranſiſſe ad vitam alienigenarum, & ipſi propter meam ſimulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & propter hoc maculam, atq; execrationẽ ſenectuti meæ conquiram. nam etſi in præſenti tempore ſupplicijs hominum eripiar, ſed manum omnipotentis, nec viuus, nec defunctus effugiam.*

Galat. 2. Apoſtolus etiam acerrimè inuehitur in Cepham, quod ſimularet Legem Moyſis, & alios exemplo induceret in eandem ſimulationem, ita vt affirmet, *ſe ei in faciem reſtitiſſe, quod reprehenſibilis eſſet.* quod peccatum tamen non maius erat, quàm veniale. vt intelligas ſimulationem etiam venialem, ſicut & omne aliud mendacij genus Chriſtiano viro indignum eſſe, maximè verò proficiente.

Omitto ſexcenta exempla fraudis ac vitiorum aliorum, quæ veritati, de qua loquimur, repugnant, acriter in ſcripturis, ſeuereque vindicatorum, ne longum faciam. certũ illud eſt. *Virum doloſum abominabitur dominus, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos.* Et illud S. Ambroſij: *Turpis eſt omnis fraus. etiam in rebus vilibus: turpis eſt ſtateræ fallacia, & fraudulenta menſura. & ſi in foro execrabilis eſt, & in vſu commerciorum, poteſt ne irreprehenſibilis videri inter officia virtutum?*

Pſalm. 5. Pſalm. 54. Lib. 3 offic. cap. 9.

Secundus gradus. Luc. 9. Secundus gradus eſt fortitudo. ſiquidem pro veritate ferendã multa ſunt. & pro eius defenſione certandum etiam vſque ad mortem, ait enim Dominus: *Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cùm venerit in maieſtate ſua, & Patris & ſanctorum Angelorum.* Et Apoſtolus: *Non erubeſco Euangelium.* Denique idem ſcribit: *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* quod nimirum tunc neceſſe eſt fieri, cùm, vt ait S. Thomas, *ſubtrahitur Deo debitus honor, & vtilitas proximis impendenda. videlicet ſi aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur vel quod non haberet fidem, vel quod fides non eſſet vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide.*

Rom. 1. Rom. 8. 2. 2. quæſt. 3. artic. 2.

Deinde nobis inferamus vim, oportet, cùm datur occaſio opitulandi aliis noſtro mendacio officioſo, aut etiam iocoſo. non enim fas eſt noſtro malo cuiquam benefacere. nec audiendi illi ſunt, qui aliquando mentiri ad aliorum vtilitatem licere nobis, affirmarunt: cùm *non ſint facienda mala, vt eueniant bona.* quare communis eſt Theologorum ſummusque conſenſus, etiamſi cœlum rueret, etiamſi præceps humanum genus vniuerſum in interitum raperetur, & tanto malo vel mendaciunculo occurri poſſet, illo ipſo mendaciunculo,

tan-

tanquam fulcimento tantam molem ſuſtinere, ruinamque fulcire, minimè licere. aliqua hac de re diximus capite octauo libri ſecundi.

Sed imminet proficienti difficultas maior cum mundo hominumque mundanorum viuendi ratione. *Mundus enim totus*, ait S.Ioannes, *in maligno poſitus eſt, & non eſt, qui faciat bonum*, ait Dauid, *ſed omnis homo mendax.* mirum enim eſt, quàm ſit mundus addictus ad quærenda, *quæ ſua ſunt*, & quàm nihil aut parùm curet *quæ ſunt Ieſu Chriſti, & aliorum hominum*, modò ſibi ſuiſque rebus benè conſultum videat. quare totus aptus, & coagmentatus eſt ex fallaciis, & fraudibus. & manu ferè tangitur tutum neminem eſſe, nec etiam inter domeſticos, & purum nihil iam eſſe, ſyncerum nihil. immò quod ſine lachrymis vix cogitari poteſt, hæc eſt hoc tempore in clariore etiam, & honoratiore hominum parte mundi ſapientia, profeſsio, diſciplina. vt ſi non poſsis aliter voti compos fieri, rem tuam aggrediaris, ac peragas eruditus ac munitus artificio omnis ſimulationis, ad omnem aſtutiam, fallaciam, malitiam, calliditatem. ac quidlibet aliud, quàm quod es, præ te feras. nam ſi ingenuus ac ſimplex ſis, hebes ſtultuſque nominaberis. *Apud hypocrytarum*, ait S.Gregorius, *ſenſum ſimplicitas omnis in crimine eſt. apertas quippe mentes diiudicant, & puritatem cordis hebetudinem appellant.* Sed rem vniuerſam planius idem perſequitur alibi in illa verba Iob: *Deridetur iuſti ſimplicitas, huius mundi ſapientia*, inquit, *eſt, cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare, quæ falſa ſunt, vera oſtendere, quæ vera ſunt, falſa demonſtrare. hæc nimium prudentia vſu à iuuenibus ſcitur, hæc à pueris pretio diſcitur, hanc qui ſciunt cæteros deſpiciendo ſuperbiunt: hanc qui neſciunt, ſubiecti, & timidi in aliis mirantur, quia ab eis hæc eadem duplicitas æquitatis nomine palliata deligitur, dum mentis peruerſitas vrbanitas vocatur. Hæc ſibi obſequentibus præcipit bonorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab aliis mala multiplicius reddere, cùm vires ſuppetunt, nullis reſiſtentibus cedere, cùm virtutis poſsibilitas deeſt, quicquid explere per malitiam non valent, hoc in pacifica bonitate ſimulare. At contrà ſapientia iuſtorum eſt, nil per oſtenſionem fingere, ſenſum verbis aperire, vera vti ſunt, diligere, falſa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare, quàm facere, nullam iniuriæ vltionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare. ſed hæc iuſtorum ſimplicitas deridetur, quia ab huius mundi ſapientibus puritatis virtus fatuitas creditur.*

Armet igitur ſe proficiens contra hanc mundi perniciem, & quantus quantus eſt, totus ſit ſimplex, ac candidus: illudq; & ſecum reputet aſsiduè, & multò magis ingenua viuendi ratione profiteatur ipſe, & aliis inculcet: *Regulam iuſtitiæ* (vt ſcribit S. Ambroſius) *eſſe mani-*

1.Ioan.5. *Pſalm 13.* *Pſalm 115.* *Philip.2.* *Lib.8 moral. cap.38.* *Lib.10 mor. cap.27.* *Iob.12.* *Lib 3.offic. cap.11.*

manifeſtam, quod à vero declinare virum non deceat bonum, nec damno iniuſto afficere quenquam, nec doli aliquid adnectere, fraudiſúe componere. purum propterea ac ſyncerum oportere eſſe affectum, vt vnuſquiſque ſimplicem ſermonem proferat, vas ſuum in ſanctificatione poßideat, nec fratrem ſuum circumſcriptione verborum inducat.

Cap.12.

Tertius gradus.

Tertius gradus eſt delectatio, quæ ſpontè naſcitur ex veritatis, & ſynceritatis exercitatione. ſanè voluptatem ſpiritualem conſentaneã eſſe veritati, ſynceritatiſq; ſociam, indicat Apoſtolus, cùm ſcribit: *Itaq; epulemur non in fermento malitiæ, & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis, & veritatis.* ac ſicut tormentum nullum maius eſt, quàm ſtimulis conſcientiæ mendacis agitari; ſic nulla maior voluptas, quàm quæ percipitur ex amica veritatis conſcientia, & ex ingenuo ac candido vitæ inſtituto.

1.Corinth 5.

Indicium primum.
Lib 3.offic. cap 10.

Indicium virtutis huius eſt illud maximum, quod adfertur à S. Ambroſio, cùm loquitur de Ioſue, qui facilè fidem præſtitit Gabaonitis: *Adeò*, inquit, *ſancta erat illis temporibus fides, vt fallere aliquos poſſe non crederetur. Quis hoc reprehendat in Sanctis, qui cæteros de ſuo affectu æſtimant? & quia ipſis amica eſt veritas, mentiri neminem putant, fallere quid ſit, ignorant, libenter credunt, quod ipſi ſunt, nec poſſunt ſuſpectum habere, quod non ſunt. hinc Salomon ait: Innocens credit omni verbo. non vituperanda facilitas, ſed laudanda bonitas. hoc eſt, innocentem eſſe, ignorare quod noceat. & ſi circumſcribitur ab aliquo, de omnibus tamen benè iudicat, qui fidem eſſe in omnibus arbitratur.*

Prouerb.14.

Secundum indicium.
Matth 5.

Aliud indicium veræ ſimplicitatis eſt, rem vti eſt, ſimpliciter enunciare, nec amplificando aut exaggerando, aut figuratè loquendo aliter, aut amplius quàm res ſit, explicare. Et *ſit ſermo veſter eſt & non*, vt ait Dominus. immò nec rem iureiurando vnquam affirmare, niſi vrgeat neceſsitas. dixi *amplius*. quia minus, quàm res eſt, de nobis ipſis noſtriſque laudibus dicere, etiam Ariſtoteles intellexit, virtuti veritatis conſentaneum eſſe. nam de ſe amplè loqui aliis moleſtum eſt, minus autem quàm res eſt, dicere, conſentaneum eſt decoro, & ab omni inuidia remotum.

Lib.4.Eth c.7.

* * *

De

De amicitia & affabilitate ſiue comitate.

CAPVT XXVII.

AMor cum beneuolentia erga alium aliquem coniunctus amicitia eſt, quam ſequitur eius, quem amamus mutuus amor in nos. Affabilitas autem amicitia quædam eſt in verbis, corporis actione, & geſtu poſita, qua homo decenter ſe habet cum illis, quibus cum viuit, & conſueſcit. illa interior eſt, & in affectu ſedem habens. hæc exterior eſt, & in cōſpectu, propriæq; conſuetudinis, quæ nobis cum aliis intercedit. prior non eſt virtus, ſed vel virtutem conſequitur, vel propter virtutem initur. poſterior virtus eſt, hominem dirigens, vt in communi conſuetudine tam verbis quàm factis hominum naturę conuenienter ſe gerat. maximè verò intereſt proficientis vtramque cognoſcere, & quomodo ſe in vtraque gerat, intelligere.

Et quidem de amicitia S. Chryſoſtomus, & poſtea diſcipulus eius Caſsianus differentias eaſdem, & ſpecies tradiderunt. *Aliæ enim*, ait S. Chryſoſtomus, *(vt omittamus turpes) ſunt amicitiæ temporales, aliæ naturales, aliæ ſpirituales. temporales oriuntur ex beneficio, ex communione menſæ, aut peregrinationis; aut artificij eiuſdem, aut ex vicinia eadem, aut ex huiuſmodi rebus aliis. Naturales ſunt patris erga filium, filij erga patrem, fratris erga fratrem, nepotis erga auum, matris erga liberos, vxoris erga maritum. hæ illis vehementiores eſſe videntur. videntur, inquam, quia ſæpenumero illis inferiores ſunt. etenim alicubi viſi ſunt amici germanius affecti quàm fratres. Spiritualis verò amicitia omnes reliquas excellit, tanquam regina dominium ſuorum habens, ſplendido habitu conſpicua. nihil enim hîc terrenum eſt, vnde iſta naſcatur, quemadmodum in aliis. non enim ex conſuetudine naſcitur, non ex beneficentia, non ex natura, non ex tempore, ſed è supernis deſcendit, ex ipſo cœlo.* De eadem Caſsianus: *Hæc eſt amicitiæ fida indiſſolubiliſq; coniunctio, quæ ſola virtutum parilitate fundatur. Dominus enim inhabitare facit vnius moris in domo. & iccirco in his tantùm indirupta poteſt dilectio permanere, in quibus vnum propoſitum ac voluntas, vnum velle ac nolle conſiſtit.*

Homil. 1 epiſt. ad Coloſſ. *Coll. 16.* *Cap. 3.* *Pſalm 67.*

Affabilitas verò, vt ait S. Thomas, *non eſt amicitia propriè loquendo, ſed quædam eius ſimilitudo, in quantum*, inquit, *aliquis decenter ſe habet ad illos, cū quibus conuerſatur.* tam in amicitia igitur quàm in affabilitate conſiderari poſſunt proprij gradus.

2. 2. quæſt 113. art. 1 ad 1.

Oo Primus

Primus gradus. Primus gradus amicitiæ & affabilitatis ſit propoſitum. Ad amicitiam porrò ſpiritus inducunt iſta. *Primum incitamentum.* Primum charitatis lex, qua nos inuicem diligere debemus. hæc enim amicitia charitas eſt, aut comes eius, & miniſtra. diligere autem iubemur maximè *domeſticos fidei*, & eos qui nobis arctiore ſpiritus vinculo coniuncti ſunt, quæ eſt amicitia ſpiritualis. *Ioan 15.* ſic Chriſtus Dominus dilexit Apoſtolos, & *amicos* nominauit. ſic Apoſtoli diſcipulos, & auditores ſuos. *Rom.16.* *Salutate Epænetum dilectum mihi*, ſcribit Romanis Apoſtolus, & poſtea: *Salutate Ampliatum dilectiſſimum mihi in Domino.* quoties verò appellat eoſdem chariſſimos? illæ deinde voces, *viſcera mea, deſideratiſſimi, gaudium meum, corona mea*, nónne ſingularem amicitiam Pauli erga alumnos ſuos oſtendunt? idem de aliis Apoſtolis dicimus.

Secundum incitamentum. Secundum eſt vtilitas. omnem enim vtilitatem, quæ percipitur ex amicitiis temporalibus, & naturalibus, & multò adhuc maiorem parit nobis amicitia ſpiritus. communicat quippe nobiſcum, amici terrenas facultates, opes, operam, conſilium, voluntatem, animum, at quod longè amplius eſt, bona etiam ſpiritualia, orationes, pœnitentias, bonarum actionum merita. nam *particeps*, ait David, *ſum omnium timentium te.* *Pſalm.118.* & quod ad huc excellentius eſt, adfert ſecum ſpiritualis amicitia in amore perſeuerantiam. *Nihil enim*, ait S.Chryſoſtomus, *Homil.1.in Epiſt.ad Coloſſ.* *nihil eſt inquam adeò firmum ac validum, atq; ſpiritus vinculum.* quod ab aliis amicitiis optare potius poſſumus, quàm ſperare. cuius rei cauſa eſt, quia aliæ amicitiæ nituntur rebus caducis, & fluxis, & vt ait S.Gregorius Nazianzenus: *Oratione in laudem S. Baſilij.* *Rebus, quæ euaneſcunt, vt veris flores.* amicitiæ verò Deo gratæ, quia rei certæ innituntur, firmæ ſunt, & diuturnæ, quantóque maior pulchritudo ipſis obuerſatur (nempe ſpiritus) tantò arctius & ſecum, & inter ſe coniungunt earundem rerum amatores.

Tertium incitamentum. Tertium eſt dignitas amicitiæ ſpiritualis. eſt enim *ex ipſo cælo*, teſte *Ibidem.* S.Chryſoſtomo, *non terrena*: vt amicitia mercenaria, & quæſtuoſa, & ea ipſa quoque, quæ à natura inter conſanguineos affineſq; conciliatur. ideoq; tanti ſit à Deo, vt amore amicorũ ſit etiam beneficus inimicis. *Iob 42.* *Dominus, ait, conuerſus eſt ad pœnitentiam Iob cùm oraret ille pro amicis.* *Luc.16.* Et Chriſtus: *Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.*

1\. *Eccleſiaſt.5.* Affabilitatem verò multa commendant. Scriptura ſacra inprimis: *Congregationi pauperum affabilem te facito.* Et alibi precatur Salomon, *Eccleſiaſt.23.* non committi aliquando ſe *animo irreuerenti, & infrunito.* Moyſes *Exod 13.* quoque ſi myſticam intelligentiam ſequamur, hoc indicauit, cùm dixit: *Primogenitum aſini mutabis oue.* 2. Deinde quia affabilitas magna

pars

pars eſt manſuetudinis, cuius proprium eſt *poſſidere terram*, amicitiæ
quoque: vt propterea dixerit Ariſtoteles: *Vitio contrario ſæpe diſſolui a-* *Lib. 8. Eth ca. 3.*
micitias, quas vinxerat affabilitas. immò eſt non exigui momenti ad ſalu- 3.
tem animarum procurandam. docet enim hæc, *omnia omnibus fieri, vt*
omnes Chriſto lucrifiant. quod fecit Dominus, & Apoſtoli. Denique vt 4.
ſcribit S. Hieronymus: *Sancta ruſticitas ſolùm ſibi prodeſt.* *Epiſt. 103. ad Paulinum.*

Secundus gradus eſt fortitudo, qua maximè indiget amicitia ſpi- *Secundus gradus.*
ritualis. Quia vt dicit S. Chryſoſtomus: *Quiſnam eſt labor abſolutè dilige-*
re? nullus labor. germanè autem, & ſyncerè diligere multus eſt labor. oportet e-
nim primò nuncium remittere amoribus omnibus, qui ſpirituales
non ſunt, ſi vis ſpiritualiter, & ſyncerè diligere. quod quàm ſit diffici-
le, experimento quotidie diſcimus. certè dominus, vt indicaret quã-
tam vim adferre nobis ipſi deberemus non ſolùm in abiiciendis ter-
renis rebus, ſed etiam in poſthabendis parentibus, & conſanguineis,
quorum nobis amorem inſeruit natura, odij mentionem iniicit, &
ait: *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem ſuam, & vxorem,* *Luc 14.*
& filios, & fratres, & ſorores, ad huc autem, & animam ſuam, non poteſt meus eſſe
diſcipulus. Et poſtea: *Qui non renunciat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus*
eſſe diſcipulus.

Deinde in ipſa cum ſpiritualibus hominibus conſuetudine, ma-
ximè oportet proficientem præcauere, vt ſyncerè diligat; ne dum ſe
putat ſpiritualiter amicum amare, impingat in amorem carnis, qui
ſe aliquando nobis non animaduertentibus, velat nomine ſpiritua-
lis amoris. Certè S. Baſilius ſeuerè monet iuuenes monachos, vt in *Serm. de abdicatione rerum.*
hac re ſint vigilantiſsimi. *Iuuenis ſiue ætate, ſiue animo fueris, æqualium*
tuorum conſuetudinem defugito, ab illisq; non ſecus, atque ab ardentiſſima flam-
ma procul abducito: quando illorum opera vſus aduerſarius, pleroſque olim in-
cendio dedit, & ſempiterno igni cremandos addixit: ac ſpiritualis primo charita-
tis vana quadam ſpecie illectos in teterrimam poſtea voraginem præcipites detur-
bauit; & qui ex medio pelago ſæuientibus vndiq; procellis tempeſtateq; incolumes
euaſerant, eos iam intra portum ſecuros vnà cum ipſa naui vectoribusq; ſubmerſit.
quę cauſa S. Baſilio fuit, vt poſtea in conſtitutionibus monaſticis ſan- *Lib. de inſtit. monachorum.*
ciuerit; *Ne in conuentu monachorum priuatæ coitiones, & ſodalitates permit-*
tantur, nec ſingularis amor, ſed æqualis in omnes ab omnibus oſtendatur. Et mul-
tò magis ne cum mulieribus monachus temerè congrediatur, aut colloquia texat. *In conſt monaſt. cap. 4.*
quod latiſsimè & elegantiſsimè probat. in quo etiam argumento fe-
liciter verſatus poſtea eſt ſanctus Bonauentura, qui inter alia ſic ſcri- *Opuſculo de puritate conſcientia. ca. 14.*
pſit: *Nouerint ſpirituales, quod licet carnalis affectio ſit omnibus periculoſa, &*
damnoſa, ipſis tamen magis eſt perniciosa, maximè quando conuerſantur cum
perſona, quæ ſpiritualis videtur. nam quamuis horũ principium videatur eſſe pu-

rum, frequens tamen familiaritas domeſticum eſt periculum, delectabile detrimentum, & malum occultũ bono colore depictum. Ad hoc idẽ pertinet, quod S. Hieronymus Nepotiano ſcribit: *Crebra munuſcula, & ſudariola, & faſciolas, & veſtes ori applicitas, & oblatos, ac deguſtatos cibos, blandasq́; & dulces litterulas ſanctus amor non habet.* principio igitur ne in hæc retia incurramus, præuideamus diligenter. deinde in ipſis congreſsionibus citò ſagaciterque odoremur, ſi quid ſubſit periculi, noſque ab huiuſmodi amicis, ſi periculum deprehenditur, quantocyus viriliterque abſtrahamus, quantumcunq; in ea re vtiliter collocari opera, nobis alioquin videri poſſet.

Epiſt. 2.

Sed eandem fortitudinem exigit à nobis ſpiritualis amicitia in aliis rebus; *Si neceſſe eſt* (ait S. Ambroſius) *toleremus propter amicum etiam aſpera, & vt in amici aduerſis patientia & tolerantia neceſſaria, ſic in proſperis authoritas congrua eſt, vt inſolentiam extollentis ſe amici reprimat, & redarguat.* Sunt enim vt idem paulò antè ſcripſerat: *Bonæ correptiones, & meliores, quàm tacita amicitia. & ſi lædi ſe putat amicus, tu tamen corripe. & ſi amaritudo correptionis animum eius vulnerat, tu tamen corripere ne verearis. tolerabiliora enim ſunt amici vulnera, quàm adulantium oſcula. errantem igitur amicum corripe, innocentem ne deſeras. Conſtans enim debet eſſe amicitia.*

Lib. 3 offic. c. 16.

Sed altius adhuc ſpectat fortitudo ſpiritus in amicitia Chriſtiana. *Optabam*, ait ſanctus Paulus, *anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis. Quis nam* (dicit ſanctus Chryſoſtomus) *pater optauerit filij gratia in malis eſſe? Et iterum: deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto multò magis melius. permanere autem in carne neceſſarium propter vos. quæ mater mallet iſta dicere, vt quæ ſua ipſius ſunt negligeret? & rurſum audi ipſum dicentem: nos autem fratres deſolati à vobis ad tempus horæ aſpectu non corde. Et hic quidem pater ſi contumelia fuerit affectus, amicitiam dirimit, illic verò non item, ſed vſque ad lapidantes illos pertingit beneficiis illos afficiens.* Et paulò pòſt: *Neque tempus, neque illata iniuria, neque infamia, neque rumor, neque aliud quidpiam audebit amicitiam ſpiritualem, neque etiam poterit diſſoluere. & vt rem iſtam cognoſcas, lapidabatur Moyſes, & tamen pro eis orabat. Quiſnam pater hoc pro lapidante ſe filio feciſſet? perſequamur igitur iſtam amicitiam, quæ eſt ex ſpiritu, eſt enim valida & inſolubilis.* Certè in his amicis, in quibus eſt tantum animi ſpiritusque robur, non defuturam fortitudinem ingentem dubitabit nemo, ſi quando opus ſit, ſe Apoſtolum gerere pro amicis: hoc eſt, vitam ipſam profundere in amici vtilitatẽ, quod feciſſet Apoſtolus, ſi res poſtulaſſet: *Impendam*, inquit, *& ſuper impendar ipſe pro animabus veſtris*, & ſignificauit Dominus cùm dixit: *Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Vel etiam ſeipſum hoſtibus tradere ad perpetuam ſeruitutem,

Rom. 9. Homil. 1. ad Coloſſ. Philip. 1. 1. Theſſal. 2. Exod. 17. 2 Corinth. 12. Ioan. 15.

tem, vt amicos captiuos redimeret, aut liberaret. quod fecit S.Paulinus Nolanus Epiſcopus.

Hæc eadem quę de amicitię fortitudine dicta ſunt, iuuabunt proficientem, vt affabilitatem etiam cum hominibus agreſtibus, barbaris, contumelioſis, ſi quando in hos incurrat, tueatur, & ſeruet. neque enim benignè comiterque ſe gerere erga faciles ac ſuaues homines, magna virtus eſt. Virtus nec naufragio obruitur, nec incendio abſumitur; tantum abeſt, vt verborum inclementium aura de ſuo ſtatu dimoueri poſsit.

Tertius gradus eſt delectatio. ſunt quippe amicitiæ ſpirituales *Tertius gradus.*
fructus ſuauiſsimi: *Ego*, inquit Apoſtolus, *te fruar in Domino*. Et alibi: *Philem.*
Abundantius feſtinauimus faciem veſtram videre cum multo deſiderio, quoniam *1.Theſſ.2.*
voluimus venire ad vos. Ego quidem Paulus ſemel & iterum, ſed impediuit nos Satanas. quæ eſt enim noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eſtis in aduentu eius? vos enim eſtis gloria noſtra, & gaudium. Amicitia, inquit S.Ambroſius, *eſt ſolatium vitæ huius, vt* *Lib.3 off.c.16.*
habeas cui pectus aperias tuum, cum quo arcana participes, cui committas ſecretum pectoris, vt colloces tibi fidelem virum, qui in proſperis gratuletur tibi, in triſtibus compatiatur, in perſecutionibus adhortetur. Quod S.Patris dictum exiſtimo
intelligi oportere ſecundum ſententiam Caſsiani, qui diſtinguit *cha-* *Coll.16.cap.14.*
ritatem ſiue ἀγάπην, *& affectionē ſiue* διάθεσιν, vt illa *omnibus exhibeatur etiam inimicis*, hæc autem *paucis admodum, & his, qui vel parilitate morum, vel virtutum ſocietate connexi ſunt.* Licet etiam ipſa diatheſis multā in ſe differentiam habere videatur. de his, inquam, loquitur S.Ambroſius, nam addit poſtea: *Quid eſt enim amicus niſi conſors amoris, ad quem animum tuum adiungas, atque applices, vt vnum velis fieri ex duobus, cui te tanquam alteri tibi committas, à quo nihil timeas.*

Magna etiam voluptas percipitur ex affabilitate ſermonis. quod
Domino fatentur diſcipuli, cùm dicunt: *Ad quem ibimus? verba vitæ ater-* *Ioan.6.*
næ habes. Et Salomon ait: *Lingua placabilis lignum vitæ.* *Prouerb.15.*

Primum indicium amicitiæ ſpiritualis eſt amare amicum in Do- *Primum indi-*
mino, hoc eſt, propter Chriſtum, nihilque propter amicum velle, niſi *cium.*
quod Domino probatum eſſe intelligimus: *Obſecrans*, ait Apoſtolus, *Rom.1.*
ſi quomodo tandem aliquando proſperum iter habeam in voluntate Dei veniendi
ad vos. Vides, ait S.Chryſoſtomus, *& ſummo affectu deſiderantem eos videre,* *Hom.2 in epiſt.*
nec ſuſtinentem tamen id facere præter Dei placitum, ſed habentē deſiderium ſuum *Rom.*
cum Dei timore coniunctum? amabat quidem illos, ad quos & ſolicitè feſtinabat, ſed tamen etiam ſi amaret, præter Dei voluntatem videre eos nolebat, quæ ipſa demum germana eſt charitas.

Secundum indicium eſt, illam veram eſſe amicitiam, quæ cum vir- *Secundum indicium.*

Ibidem. tute & obſequio in Deum eſt, nam vt ait S. Ambroſius: *Virtus eſt amicitia, ea autem eſt cum virtute, quæ coniuncta eſt cum obſeruatione diuinorum mandatorum.* Nam ait idem: *Qui facit mandatum Dei, amicus eſt, ille autem mandatum Dei curat, qui in amicitia purus eſt à peccato, nec in amicitia ſolùm, ſed in* *Homil 25. in Matth.* *vniuerſa viuendi ratione. Eſt itaque,* ait S. Chryſoſtomus, *mendax omnis amicitia, quæ diuino non ligatur timore.*

Tertium indicium. Tertium indicium eſt: imperfecta, & aliqua reprehenſione digna illa amicitia eſt, quæ commodo ſtudet ſuo, nihil interim cogitans, aut rogans de Dei voluntate, aut aliorum hominum bono. idcirco *Ioan. Vlt.* enim ait S. Chryſoſtomus: *Acriter Dominus reprehendit Petrum, quod curioſè inquireret de ſtatu Ioannis, cum quo vt amicus diu viuere deſiderabat, intempeſtiuum eius corrigens affectum. cùm enim eſſent orbis terrarum curam ſuſcepturi, ſortiri etiam eos oportebat diuerſas mundi partes ac regiones, in quibus diſſeminarent verbum Dei ad ſalutem animarum, non autem tanto bono mundum priuare propter diuturnum indiuiduumq́; conuictum.*

Quartum indicium. De inſtit. monach. Quartum indicium traditur à S. Baſilio: *Æqualis,* inquit, *ſimilisq́; ab omnibus tenenda aduerſus cunctos charitas eſt: vnicuique autem ſeparatim pro cuiusq́; decoro honos habendus. in his autem, quos hoc modo charitas coniunxerit, ac copularit ad maioris amoris cumulum conciliandum, nihilo plus momenti adfert naturalis ſanguinis neceſſitudo, neq́; ſi aliquis quidem frater alicuius germanus ſit, filiusúe, aut filia, huic maiorem charitatem, quàm cæteris conſanguinitatis vinculum conciliabit. Qui enim in rebus huiuſmodi naturam ſequitur, is planè declarat ſe ipſum nondum ex toto à naturali defeciſſe affectu, ſed adhuc regi carnis imperio.*

Signa autem deprauati ſpiritualis amoris explicantur copioſè à S. Bonauentura in opere de proceſſu religionis tract. 6. cap. 15.

De Miſericordia, Beneficentia, Liberalitate & Eleemoſyna.

CAPVT XXVIII.

MISERICORDIA beneficentia liberalitas & eleemoſyna virtutes & actiones, ſunt inter ſe maximè coniugatæ, ideoq; non ſunt tractatione ſeparãdæ. Miſericordia eſt & paſsio ſenſus humani, & actio voluntatis. hæc virtus eſt illam regens: *Seruit enim rationi,* vt S. Auguſtinus ait, *quando ita præbetur miſericordia, vt conſeruetur iuſtitia, ſiue cùm indigenti tribuitur, ſiue cùm ignoſcitur pœnitenti.* Definitur à S. Gregorio Nyſſeno: *Voluntaria triſtitia, quæ conflatur ob incommoda aliena.*

Lib. 9. de ciuit. Dei, cap. 5.
Lib. de beatitudinibus.

Bene-

Beneficentia verò eſt actio quædam externa charitatis & beneuo-
lentiæ internæ, qua ſecundum Apoſtolum: *Operari debemus bonum ad* *Galat. 6.*
omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. & ad alios quoſcunque nobis a-
liquo vinculo colligatos. non eſt igitur virtus à charitate diuiſa.

Liberalitas verò vt ſcribit S. Thomas: *Spectat bonum dupliciter. vno* *2.2 q.117. art.6.*
modo primò & per ſe, alio modo ex conſequenti: primò quidem & per ſe tendit ad
ordinãdam propriam affectionem circa paßionem pecuniarum, & vſum. quare (vt
idem antea) *propinqua materia liberalitatis ſunt interiores paßiones, ſecundum* *Art 3. ad 3.*
quas homo afficitur circa pecunias, & ideò ad liberalitatem pertinet præcipuè, vt
homo propter inordinatam affectionem ad pecuniam non prohibeatur à quocun-
que debito vſu eius. Alio modo ex conſequenti ordinatur liberalitas ad aliquod bo-
num, & ſecundum hoc ordinatur ad multa. Ex hoc enim quod homo non eſt ama-
tiuus pecuniæ, ſequitur, quod de facili vtatur ea, & ad ſeipſum, & ad vtilitatem
aliorum, & ad honorem Dei.

Ad has virtutes pertinet eleemoſyna, vt actio earum celeberrima:
Eſt enim, vt ait S. Chryſoſtomus, *eleemoſyna, non dare opes, ſed cum miſericor-* *Homil. 13 in*
dia illas dare. Quid eſt, ait S. Auguſtinus, *facite eleemoſynam? facite miſericor-* *2. Cor.*
diam. *Ser. 30. de Verbis Domini.*

Primus gradus eius eſt propoſitum miſerendi, benefaciendi, & *Prim⁹ gradus.*
liberalitatem exercendi. ad quod innumera ſunt, quæ mouent ho- *Primum inci-*
minis animum. Primum miſericordia (ait ſanctus Ambroſius) *perfe-* *tamentum.*
ctos facit, quia imitatur perfectum patrem. nihil tam commendat Chriſtia- *Lib.1 off. c.11.*
nam animam, quàm miſericordia. & Dominus: *Eſtote ergo miſericordes,*
ſicut & pater veſter miſericors eſt, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt, qui ſo-
lem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Et Ec-
cleſia prædicat, nihil magis Dei omnipotentiam demonſtrare, quàm
miſericordiam, qua hominibus benefacit, præſertim peccata con-
donando.

Secundum eſt Chriſti Domini exemplum, qui plenus miſeratio- *Secundum in-*
ne *pertranſijt benefaciendo.* qui & aliquando dixit: *Si autem ſciretis, quid eſt,* *citamentum.*
miſericordiam volo, & non ſacrificium, nunquam condemnaſſetis innocentes. *Act. 10.*
Quare meritò S. Gregorius Nazianzenus: *Nihil tam diuinum homo ha-* *Matth. 12.* *Orat. de paupe-*
bet, quàm de aliis bene mereri. Et S. Chryſoſtomus auctor eſt: *Melius eſt ar-* *rum amore.*
tem dandi eleemoſynam ſcire, quàm eſſe Regem, & diademate coronari.

Tertium eſt miſericordiam coniunctam cum beneficentia pluri- *Tertium inci-*
mum valere ad peccatorum relaxationẽ. *Peccata tua eleemoſynis redime,* *tamentum.*
dicit Daniel, & Angelus apud Tobiam: *Eleemoſyna à morte liberat, & ipſa* *Hom 33 ad pop.* *Daniel 4.*
eſt, quæ purgat peccata. Quam rem patres vno ore, conſenſuque mirificè *Tob 12.*
exaggerãt. S. Auguſtinus appellat illam *ſecundum baptiſmum:* quia ſcri- *Eccleſ. 3.*
ptum eſt: *ſicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatũ,* & idem *Serm 76. de tempore.*
ait,

Hom. 29 lib. 50. hom. ait, eam eſſe *ſacrificium Chriſtiani.* quod ſanè ex Apoſtolo acceptum eſt; cùm ſcribit: Hebr. 13. *Beneficentiæ, & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus.* 1. 2 q 113. art. 4. ad 1. quæ omnia ſic intelligi oportere, docet S. Thomas: *Actus*, inquit, *miſericordiæ operatur circa peccatum per modum ſatisfactionis, & ſic ſequitur iuſtificationem. vel operatur per modum præparationis, in quantum miſericordes miſericordiam conſequuntur, & ſic etiam poteſt præcedere iuſtificationem, vel etiam concurrere ad iuſtificationem ſimul cum virtutibus quibuſdam, vt, verbi gratia, charitatis, ſecundum quod miſericordia includitur in dilectione proximi.* 1. Tim. 4. Et quoniam S. Ambroſius laudans miſericordiam dicit: *Omnem ſummam diſciplinæ Chriſtianæ in miſericordia, & pietate eſſe, quam aliquis ſequēs ſi lubricum carnis patitur ſine dubio vapulabit, ſed non peribit.* Idem ſanctus Doctor, 2 2. q 154 art. 2. ad 5. alibi exponit, vt qui huiuſmodi eſt, *liberetur à perditione æterna, in quantum diſponitur per huiuſmodi opera ad hoc, quod gratiam conſequatur, per quam pœniteat, & in quantum per huiuſmodi opera ſatisfacit de lubrico carnis commiſſo. non autem ita, quod ſi in eo perſeueret vſque ad mortem per pietatis opera liberetur.*

Solent etiam eleemoſynæ piis & ſanctis viris diſtributæ conciliare nobis animos eorum, & prouocare ad exorandum Deum, vt propitius ſit peccatis noſtris, itaque impetrare aliquando peccatoribus donum pœnitentiæ, per quam etiam culpa remittatur. quem vnicum modum quibuſdam eſſe ad ſalutem reliquum, colligit ſanctus Auguſtinus Lib. 21. de ciu. Dei, cap 27. Luc. 16. ex illis Domini verbis: *Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Eſt itaque,* inquit, *quidam vitæ modus, nec tam mala vt his, qui eam viuunt nihil proſit ad capeſſendum regnum cœlorum largitas eleemoſynarum, quibus etiam iuſtorum ſuſtentatur inopia, & fiant amici, qui in tabernacula æterna ſuſcipiant; nec tam bonæ, vt ad tantam beatitudinem adipiſcendam eis ipſa ſufficiat, niſi eorum meritis, quos amicos fecerint, miſericordiam conſequantur.*

Quartum incitamentum. Quartum eſt, vtilem eſſe miſericordiam multis aliis nominibus. Hom 33 ad pop. certè à Chryſoſtomo vocatur *ars omnium artium quæſtuoſiſſima.* prodeſt Pſal 111. ad æternam vitam, nam: *Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.* Hom. 38 ad pop. prodeſt in hac vita ad virtutem comparandam. Idem ſanctus Chryſoſtomus: *Magnum eſt & pulchrum, & pretioſum eleemoſyna, donum eſt magnum, immo verò magnum bonum. ſi pecunias contemnere diſcamus, alia quoq; diſcemus. Dans eleemoſynas ſicut oportet dare, diſcit aſpernari diuitias, qui pecunias didicit aſpernari malorum radicem excidit. itaque non minus accipit, quàm præſtat beneficium, non eo ſolùm quod retributio ſit eleemoſynæ repoſita, verùm & quod anima fiat ſapiens, alta & diues. diſcit enim non admirari pecunias neque aurum. hoc autem inſtructa mente maximum in cælum aſcendendi principium accepit; & innumeras contentionis, litis, inuidiæ, ac triſtitiæ ſuſtulit occaſiones.*

Quid.

Quid verò cõmodi adferat eleemoſyna aut miſericordia iis, in quorum beneficium exercetur, clarius eſt, quàm vt oporteat id à nobis pluribus verbis explicari.

Mouet quintò ad miſericordiam & beneficentiam natura: *Habemus,* ait S.Chryſoſtomus, *aliquid ad miſericordiam inclinatum, à natura. & propterea pro patientibus iniuriam indignamur, & iugulatos cernentes flectimur, & lugentes aliquos cùm videmus, lacbrymas impendimus. & ſuper omnia diſcat homo, quoniam & hoc eſt homo. magnum enim homo & pretioſum vir miſericors. itaq; niſi hoc habeat, deſiit eſſe homo. Diſcamus itaque miſericordes eſſe, maximè quod nos multa indigemus miſericordia.*

Quintum incitamentum. *Homil.33.ad populum.*

Accedit ſextò. diuites diſpenſatores eſſe bonorum à Deo conſtitutos potius quàm Dominos, quod idem S.Pater latè probat, & alij.

Sextum incitamentum. *Homil.34.ad populum.*

Denique præceptum diuinum eſt, & vt ait S.Cyprianus: *Ita frequens inter Chriſti præcepta, vt nihil crebrius mandet, quàm vt inſiſtamus eleemoſynis dandis, nec terrenis poſſeſſionibus incubemus, ſed cœleſtes theſauros potius recondamus. Vendite, inquit, quæ poſſidetis, & date eleemoſynam. Et iterum: nolite theſaurizare vobis theſauros in terra. ſi vis perfectus eſſe, vade, & vende vniuerſa, quæ habes, & da pauperibus. & vendidit vniuerſa quæ babuit, & emit eam. deniq; Abrahæ filios dicit, quos iuuandis alendiſq; pauperibus operarios cernit.* Dandum autem eſt de eo, quod ſupereſt. quod quomodo intelligendum ſit, ad theologum ſpectat exponere.

Septimum incitamentum. *Serm. de eleemoſyna.* *Luc.12.* *Matth. 6.* *Matth.19.* *Matth.13.* *Luc. 19.*

Secundus gradus eſt fortitudo. quam ineſſe animæ liberalitati deditæ teſtatur S.Chryſoſtomus: *Anima quæ ſic paſcitur omni ſuperior eſt morbo, omni fame, omni intemperie, & ægritudine. nullus illam poterit rapere, ſed ſicut adamantinum corpus nec ferrum cadere valet, nec aliud quidpiam, ita & animam ob eleemoſynam confirmatam nihil tollere poteſt.* hoc autem duabus ex cauſis accidit. Prior eſt Dei optimi maximi cura & protectio, qua eam à paupertate, à prædatoribus, & direptoribus, ab odio, ab inuidia, & ab alia quauis iniuria tutam illæſamque ſeruat. Poſterior eſt ipſa liberalitatis vis atque natura, quæ corrigit affectionem erga diuitias immoderatam, redditq; animum hominis longè ſuperiorem rebus facultatibuſque terrenis. qua in re ſeipſum egregiè vincat homo neceſſe eſt: nec id conſequitur liberalis niſi abnegatione laborioſa atq; diuturna: *In hac eleemoſynæ conſuetudine nos ipſos conſtituamus,* ait S. Chryſoſtomus, *quot opus erat nobis laboribus, vt hoc remedium inueniretur?* ac ſi diceret magnis, quibus tamen perfungi deberemus, vt rem tantam aſſequeremur.

Secundus gradus. *Homil.25 in Acta.* *Prima cauſa.* *Secũda cauſa.* *Homil.36. ad populum.*

Quid? quod *beneficium dare*, vt ait Seneca, *virtutis eſt, & turpiſſimum eſt, id cauſa vllius alterius rei dare.* Ad hoc autem quis neget requiri abnegationem ſpei, & retributionis? loquimur autem de humana retri-

Lib.4. de beneſ. cap 3.

butione. præterea *permanere in dandis beneficiis etiam ingratis, & id etiam*
Lib. 1. de benef. cap. 1. *quando malè ceſſit, & eſſe aduerſus experimenta pertinaces*, vt idem ait, *liberalitatis eſt, & magnæ fortitudinis.*

At verò quàm magni animi & de ſeipſo triumphantis eſt, verſari aſsiduè inter pauperes, pannoſos, ægrotos, in carceribus, in xenodochiis, morientibus adſiſtere, ſepulturæ mandare corpora mortuorũ? Quantæ patientiæ, & charitatis à tyrannide infidelium Turcarum, & hæreticorum redimere captiuos, peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus rectè conſulere, pro incolumitate & ſalute aliorum Deum orare, afflictos conſolari, iniurias illatas fortiter tolerare,
Rom. 15. ac condonare? Certè Apoſtolus ſic loquitur: *Debemus nos firmiores*
Coloſſ. 3. *imbecillitatem infirmorum ſuſtinere.* Et: *Induite vos ſicut electi Dei ſancti, & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam ſupportantes inuicem, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet que-*
1. Theſſal. 5. *relam.* Et: *Corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes.*

Tertius gradus Tertius gradus eſt delectatio: *In omni dato*, ait Salomon, *hilarem fac*
Eccleſ. 35. *vultum tuum.* Et Dauid: *Iucundus homo, qui miſeretur, & commodat.* Apoſto-
Pſalm. 111. *2. Corinth. 9.* lus denique: *Hilarem datorem diligit Deus.* Et: *Qui miſeretur in hilaritate.*

Rom. 12. Hoc gaudium pariunt hæc. primum dicitur à S. Ambroſio: *Nonne*
Primum incitamentum. *te oportebat gratias agere Deo, exultare & lætari, quod non ipſe mendicans alie-*
Serm. 81. *nas circuis fores, ſed alij ante tuas ianuas ſedent à te miſericordiam poſtulantes?*
2. Deinde illud S. Gregorij Nazianzeni: *Beneficij gratia promptitudine, & ce-*
In oratione de pauperum amore *leritate congeminatur.* Sanè Seneca ſic definit beneficium: *Beneuola actio tribuens gaudium, capienſq; tribuendo, in id quod facit prona & ſponte parata.* Et
Lib. 1. de benef. cap. 6. poſtea docens quemadmodum dandum ſit beneficium: *Ante omnia,*
Lib. 2. cap. 1. inquit, *libenter, citò, & ſine vlla haſitatione.* Et S. Chryſoſtomus: *Eleemoſynæ*
Homil. 34. ad populum. *magnitudo non in pecuniarum multitudine iudicatur, ſed in dantium promptitudine. & propterea qui calicem aquæ frigidæ dederit, factus eſt acceptabilis, & quæ*
Luc. 21. *duo minuta erogauit. vt diſcamus, quod Deus vbiq; mentem requirit. Et Apoſtolus:*
2. Corinth. 8. *ſi voluntas prompta eſt, accepta eſt ſecundum id quod habet.* Poſtremò illud
3. S. Leonis Papæ: *Prompta ergo & facilis dilectiſſimi apud nos largitas eſſe debet,*
Serm. 1. de collectis. *ſi credimus, ſibi vnumquemq; id præſtare quod indigentibus tribuit. Theſaurum enim ſuum condit in cælo, qui Chriſtum paſcit in paupere.* Et verò quem non
Matth. 25. inflammet ad promptè alacriterque benefaciendum illud: *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis?*

Primum indicium. Indicia liberalitatis perfectæ ſunt multa. duo adfero: Vnum eſt
Lib. 2. de benef. cap. 11. dati beneficij obliuiſci, ſi fieri poteſt, aut ſaltem illud non commemorare: *Qui dedit beneficium*, ait Seneca, *taceat: narret, qui accepit.*

Alterum.

Alterum. Eſt magnæ chriſtianæque liberalitatis, non ſolùm ſeipſum ſpoliare facultatum ſuarum fructibus, ſed etiam facultatibus ipſis propter Chriſtum. nam in animi præparatione & promptitudine aiunt Theologi virtus hæc ſana ſalúaque eſt tota, ſi deſit tribuendi facultas, & nihil ſibi ad Chriſti imitationem retinuiſſe maxima liberalitas eſt. denique Hedibiæ ſcribit S. Hieronymus: *Vis eſſe perfecta, & in primo ſtare faſtigio dignitatis? fac quod fecerunt Apoſtoli. Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere Saluatorem, & nudam ſolamq́; crucem nuda ſequaris, & ſola.* *Secundum indicium.* *Epiſt.150 q.1.*

De Fortitudine.

CAPVT XXIX.

SANCTVS Auguſtinus ſic definit fortitudinem, *qua omnia incommoda, & damna rerum nō in noſtra poteſtate conſtitutarum contemnimus.* Accuratius Theologi, *eſt virtus animi, qua labores mortiſq́; pericula conſtanter ſuſcipiuntur, & perferuntur.* fortitudinis proprium eſt timorē ex animo pellere, fiduciam animo largiri, hominem conſtātem in conſiliis ritè ſuſceptis ad pericula etiam mortis promptum, ad mala quæque etiam grauiſsima toleranda paratum efficere. eius duo ſunt potiſsima officia. Primum & potius ſuſtinere aut pati, ſecundum adire, aut aggredi. *Lib. 1. de lib. arb. cap 3.*

Primus gradus eſt propoſitum. Ad hoc inducunt multa. primum quia virtus eſt ex cardinalibus vna, & cui meritò tertius debetur locus. ſi quidem cùm rationem prudentia moderetur, iuſtitia verò rationis ordinem ac regulam in res humanas inducat, & diſtribuat, ad fortitudinem & temperātiam pertinet tantum bonum vbi ſemel introductum eſt, ſeruare & cuſtodire. id præſtat temperantia, reprimēs ſenſuum voluptates, fortitudo verò compeſcens timorem mortis, & roborans animū aduerſus corporis dolores, quod ſanè ſuperat temperantiæ munus. nam timor mortis acrius multò pugnat contra rationem, quàm voluptas: & vt ſcribit S. Auguſtinus: *Nemo eſt qui non magis fugiat dolorem, quàm affectet voluptatem.* namque videmus, & immaniſsimas beſtias à maximis voluptatibus exterreri dolorum metu. *Primus gradus.* *Primum incitamentum.* *Lib. 83. qq. quaeſt. 36.*

Secundum, quia ſacræ literæ ad fortitudinem nos inuitant. S. Petrus: *Timorem eorum ne timueritis, neq; conturbemini.* S. Paulus: *Fratres mei dilecti ſtabiles eſtote, & immobiles, abundantes in omni opere Domini ſemper.* Dauid: *Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum.* Immò eſt Domini præceptū; *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* *Secundum incitamentum.* *1. Pet. 3.* *1. Corinth. 4.* *Pſalm 30.* *Matth. 10.*

Tertium incitamentum. Tertium quia fortitudinis vſus eſt magni apud Deum meriti. Sanctus Petrus: *Hac eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias patiens iniuſtè; Quæ eſt enim gloria ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? ſed ſi benefacientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum.* *1. Pet. 2.*

Quartum incitamentum. Quartum eſt exemplum Chriſti, propterea enim addit princeps Apoſtolorum. *In hoc vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius,* exempla autem fortitudinis edidit multa Dominus. Plurima autem paſsionis ſuæ tempore, vt cùm procedit obuiam inimicis eum ad necem quærentibus, cùm tacet dum vinculis conſtringitur, dum illuditur, dum cæditur, dum crucifigitur, immò & dum clamans voce magna emittit ſpiritum.

Secundus gradus. *Lib. 2. Eth. c. 4.* Secundus gradus eſt ipſa actionis fortitudinis vis, & firmitas. ſi quidem, vt ait Ariſtoteles: *Ad virtutem requiritur firmiter, & immobiliter operari.* quare fortitudo virtus eſt communis virtutibus omnibus. vt propterea à ſingulis ſupra exegerimus ſecundo loco in vnaquaque fortitudinis propriæ gradum. is etiam & multò magis in ipſa fortitudine reperitur. efficitque vt actio cui alioquin per ſe id conuenit, accedente hac communi proprietate virtutum omnium fortiſsima, robuſtiſsimaq; reddatur, & penè dixerim inſuperabilis. S. Ambroſius:

Lib. 1. offic. c. 35. *Præclara,* inquit, *fortitudo illorum, qui per fidem magnitudine animi obſtruxerunt leonum ora, extinxerunt virtutem ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate fortes, qui nō comitatu, & legionibus ſuccincti communem cum multis victoriam, ſed nuda virtute animi ſingularem de perfidis retulerunt triumphum. Quàm inſuperabilis Daniel, qui circa latera ſua rugientes non expauit leones? fremebant beſtiæ, & ille epulabatur.*

Lib. 1 offic. c. 39. *Lib 3 de vita contempl. c. 20.* Huius autem præclariſsimæ actionis partes exponunt patres, præſertim verò S. Ambroſius, & S. Proſper. illius hæc ſunt verba: *Non eſt mediocris, nec diſcreta à cæteris animi fortitudo, quæ bellum cum virtutibus gerat, ſed quæ ſola defendat ornamenta virtutum omnium, & iudicia cuſtodiat, & quæ inexpiabili prælio aduerſus omnia vitia decernat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſus voluptates, dura aduerſus illecebras, quibus aurem deferre neſciat, nec vt dicitur, Aue dicat, pecuniam negligat, auaritiam fugiat, tanquam labem quandam, quæ virtutem effæminat.*

Quia verò actio hæc vires humanas maximè ſuperat, S. Proſper declarat, cui nam nitatur fortitudinis Chriſtianæ vis. nempe vni Deo: *Sed hæc,* inquit, *animi fortitudo, ab illo eſt nobis, cui cum Propheta cantamus:* *Iſaia 12.* *Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem. fortitudo noſtra eſt, quia ita nos contra omnia vitia inuicta protectione corroborat, vt animũ noſtrum, nec blanda diſſoluant, nec aduerſa deiiciant, & tunc laus noſtra Dominus fit, ſi non nos de muneribus Dei, ſed diuina in nobis cupiamus munera prædicare. Is*

ergo cui Dominus eſt animi fortitudo, nullis carnalibus deſideriis cedat, nullis voluptatibus acquieſcat, ambitionem ac popularem gloriam vincat. non eum pecuniæ amor addicat, non acerbitas paſſionum, damnorumque ſubiiciat. ſit illi Deus laus tota, perfecta gloria, delectatio pura, ſpes certa, ſecuritas firma, poſſibilitas ſana, ſanitas incorrupta, vt ei quicquid carnalibus placet, in hoc mundo diſpliceat, quicquid pretioſum videtur eſſe, vileſcat: quicquid nitidum, futurorum contemplatione ſordeſcat, nec ab his, quæ iam per gratiam eliſit, ſe patiatur elidi: quia & turpius videtur animum ab his vitiis vinci, quæ vicerat, & nihil eis proſit aliqua ſuperaſſe, ſi alicui quod neglexerit ſuperare, ſubiaceat: quando nō ille fortis haberi ſolet, qui in adeundis laboribus periculisq; claruerit, aut frænandis voluptatibus ac domandis inſtiterit; ſed ille magnus, ille ſublimis, ille potens atq; dignus fortitudinis appellatione cenſendus eſt, qui nihil ſibi vitij rebellare, aut dominari permiſerit. modò abſit ignauia, ne nos id deſperemus poſſe, quod poſſumus: abſit præſumptio vitioſa, ne nobis hoc quod per Dei gratiam poſſumus, adſcribamus. animi fortitudo tam deſperandi ignauiam debet excutere, quam iactantiæ contraire.

Porrò ex duabus partibus fortitudinis *ſuſtinere*, inquam & *aggredi*, præcipuum eſt *ſuſtinere*, vt ait Ariſtoteles, cuius rei tres cauſſas reddit S. Thomas; Prima eſt, quia toleramus valētiorem nobis, inuadimus, quem ſaltem putamus fore debiliorem. Secunda eſt, quia ferendo incumbentia iam mala ſentimus, inuadendo adhuc futura præuidemus. Tertia eſt, quia in puncto temporis inuadimus, non niſi aliquo temporis interuallo ſuſtinemus. Certè non ſine cauſa vna ex beatitudinibus Chriſti Domini doctrina celebratis, eſt *pati perſecutionem propter iuſtitiam*. & certum eſt, voluntatis & amoris proprij in patiendo minimam aut nullam ſuſpicionem ſubeſſe, maximam in inuadendo. & quanquam contra omnia pericula armat fortem virum animi fortitudo, maximè tamen aduerſus mortis pericula, timoreſque. quia enim timore mortis nullus vehementior, ad huius victoriam hominis animum in primis oportebat roborari virtute præſtāti, qualis eſt fortitudo.

Lib 3. Ethicor. cap. 9.
22. quæſt. 123. artic. 6.
Prima cauſa.
2.
3.

Tertius gradus eſt delectatio. S. Auguſtinus accommodans quatuor fluuiis paradiſi quatuor cardinales virtutes; *Flumen quod alluit Æthiopiam calidam ac feruentem regionem*. dicit ſignificare *fortitudinem, calore actionis alacrem atque impigram*. Certè ſi de fortitudine viri Chriſtiani loquamur, vt loquimur, alacritatem illi etiam ſuam ineſſe negandum non eſt. quandoquidem ea ab eodem patre ſic alibi deſcribitur, vt ſit *amor omnia propter Deum facilè perferens*. Quòd ſi Ariſtoteles id negare videtur, loquitur de delectatione corporis, cuius expers ſit vir fortis in mediis doloribus tormentorum, aut mortis poſitus, non autē de delectatione animi, quæ magna percipitur ex ipſamet actione for-

Tertius gradus.
Lib. 2. de Gen. contra Manichæos, cap. 10.
Lib. 2. de moribus Eccleſ. Cathol. cap. 15.
Lib. 3. Ethicor. cap. 9.

ne fortitudinis, cuius vi cognoſcit vir fortis ſe dolores vitamque cõtemnere propter virtutẽ. quod multò maximè propriũ eſt Chriſtianę fortitudinis, qualis fuit illius viri fortiſsimi Eleazari, qui cum Deo agens: *Diros, aiebat, corporis ſuſtineo dolores, ſecundum animam verò propter timorem tuum libenter hæc patior.* Immò auctor eſt S. Thomas, & teſtata res eſt apud hiſtoricos ſacros, eo ipſo tempore Dei gratiam aliquando adeò copioſam mentes martyrum perfundere, vt ne percipiatur quidem ab illis ſenſus doloris, quia dum corpore torquẽtur, animo ſic abſtrahuntur in Deum, vt omnem corporis vexationem, & afflictionem penè abſorbeat diuina illa voluptas.

2. Machab. 6.

22. quæſt. 124. artic. 8.

Magnam ſanè lætitiam adfert proficientis animo iniuriæ propter Chriſtum tolerantia. Siquidem *ibant gaudentes Apoſtoli à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine* IESV *contumeliam pati.* nec non labores omnes ac cruciatus eiuſdem nomine ſuſcepti: *Gaudeo,* ait Apoſtolus, *in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea.*

Actor. 5.

Coloſſ. 1.

Oritur autem hoc ſpirituale gaudium in martyribus præſertim, vel ex magna ſpe maximi præmij, quod expectant. Siquidem *operatur probatio ſpem, ſpes autem non confundit:* vel ex cõtemplatione eorum, quæ Chriſtus Dominus pro nobis acerbiſsima tulit, vt propterea S. Bernardus dixerit: *Martyrem tripudiare, & triumphare toto licet lacero corpore & rimante latera ferro, nec modò fortiter, ſed & alacriter ſacrum è carne ſua circumſpicere ebullire cruorẽ, quod tunc fit in tuto anima martyris, nempe in viſceribus, & vulneribus* IESV: vel denique quòd vt dicebamus paulò antè, Deus ſupernaturali voluptate animum martyris ita replet, aut Angelum aliquem ad martyris ſolatium ſubmittendo, aut etiam interdum ſeipſum coram martyre benigniſsimè ſiſtendo, vt ne dum dolorem ſentiat martyr, ſed præ Chriſti amore, & virtutis lætitia vix apud ſe ſit.

Oritur primo. Rom. 5.

2. Serm 61. in Cantic.

3.

Indicia fortitudinis ſunt hæc. primum ita ſe habere ad paſsiones quæ illi ſunt veluti miniſtræ, vt eas prorſus habeat in poteſtate, nec tam ab illis incitetur, aut moueatur, quàm illas ipſa regat, & moderetur ad nutum. vtitur enim ira fortis in adeundis periculis, ſed vt inſtrumento, & quaſi mancipio, non autem domino, nec ea turbatur eius ratio, ſed inflammatur affectus. atque hic eſt ille *ſapiens*, celebratus à Salomone, tanquam *melior viro forti, & qui animo ſuo dominetur.* adhibet etiam timorem vir fortis in ſuſtinendo, & quaſi præſtolando, non ſibi ab alio iniectum, ſed quem ſibi ipſe prudenter incutit, vt eo ad cunctationem qua ſeipſum ad patientiam inſtruit, vtiliter vtatur.

Indicium primum.

Nec audiendus Seneca, qui quod putaret, vtpotè Stoicus, omnes

Lib. 1. cap. 16. de ira.

animi affectiones etiam moderatas morbos eſſe, ſcripſit *rationem hominis per ſe ipſam ad res gerendas ſatis eſſe, & ſtultum eſſe, hanc ab iracundia petere præſidium.* vt quid enim naturæ paſsiones inſeruiſſet optimus artifex naturæ Deus, ſi nunquam non abuti illis oporteret? aut quæ demum vis rationis humanæ foret, ſi earum motibus præeſſe poſſet nũquam? aut non eas iniecto quaſi frœno ad arbitrium ſuum moderari, vtilitatemq; cõuertere? ſapientius Dauid; *Iraſcimini & nolite peccare.* Et: *Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam, & in matutino tamen interficiebam omnes peccatores terræ.* Et S. Iacobus, cùm præcipit, vt vir Chriſtianus ſit *tardus ad iram.* hoc eſt, non præceps & ardens, ac ſine ratione, ſed tarditate conſiderationis iram ſenſim rationi ſubiiciens, ſicque eam ad actiones virtutis adhibens. *Pſalm. 4. Pſalm. 100. Iacobi 1.*

Secundum indicium Chriſtianæ fortitudinis eſt martyrij pro Chriſto obeundi deſiderium, ſi ſeſe offerret occaſio, aut verò eius ipſius occaſionis incenſa cupiditas, qualis fuit in beatis illis viris Franciſco & Antonio eius alumno, & multò antè in S. Andrea Apoſtolo. qui cùm veniſſet in conſpectum crucis, quæ ſibi ad vltimum ſupplicium parata erat: *O crux,* inquit, *diu deſiderata, & iam concupiſcenti animo præparata.* Et in S. Ignatio, qui feras immanes, quibus ad deuorãdum datus erat intuens; *Scio,* inquit, *quid mihi proſit, iam incipio Chriſti diſcipulus eſſe.* Et in S. Laurentio, qui magiſtrum ad mortem rapi videns; *Quò,* ait, *ſacerdos ſine miniſtro properas?* eſt enim martyrium princeps actionum omnium, quæ à fortitudine promanant. quare ardens eius deſiderium non poteſt in hominis animo procreari, niſi virtute incenſæ fortitudinis ac feruidæ charitatis. ſanè *hoc ipſum votum martyrium eſt.* S. Chryſoſtomo. *Secundum indicium. Homil. in Pſal. 96.*

Tertium indicium eſt propenſa voluntas ad imminentia pericula præmeditãda, & ea præcipuè, ad quæ propulſanda magna animi fortitudine opus eſt. nam vt periculoſum eſt cogitatione verſare alia quæpiam vitia, quæ cum turpitudine aliqua aut voluptate noxia cõiuncta ſunt, propterea quòd illa ipſa cogitatio vix culpa caret, certè periculo proxima eſt: ſic laudandi ſunt illi, qui aſsidua vehementiq; præmeditatione futurorum malorum, ſeſe comparant ad ea ferenda, cùm adueniunt. ſiquidem fortitudo virtus eſt, quæ ſponte ſi tempus ferat, hanc ipſam curam ſuſcipit. nempe vt ſcribit S. Gregorius, *iacula quæ præuidentur, minus feriunt.* *Tertium indicium. Homil. 35. in Euangel.*

Quartum fortitudinis indicium eſt viriliter ferre, quæ repentè, & ex improuiſo accidunt mala. nam vt ait Ariſtoteles; *In repentinis periculis maximè apparet fortitudinis habitus.* perſpicuum enim eſt maximè roboratam in animo fortitudinem eſſe, cùm ſubitis calamitatibus *Quartum indicium. Lib. 3. Ethic. cap. 8.*

minimè

Cicero Tuſcul. quæſt. lib. 3.

minimè mouetur. præſertim cùm vt ait ille: *Omnia ſubita videantur maiora, quia quanta ſunt, quæ accidunt, conſiderandi ſpatium non datur.*

De Magnanimitate Chriſtiana.

CAPVT XXX.

Lib. 4. Ethic. cap. 3.

MAGNANIMITAS eſt Ariſtoteli *virtus, quæ verſatur circa res magnas, quas comitatur honor magnus.* quare de ſentētia Ariſtotelis magnanimus vir vtrūq; ſpectat, & virtutis actionem inſignē, & honorem, qui huiuſmodi actioni debetur. S. Bonauentura ſic ſcribit quodam loco: *Notandum, quod Philoſophus dicit, quod magnanimus eſt in appetitu honoris. ſed quicquid dicat ipſe, hoc non docet veritas, niſi cùm honor eſt æternorum.* rem hanc acutiſsimè vt omnia definiuit S. Thomas, qui ſic habet: *Qui contemnunt honores, vt pro eis adipiſcendis nihil inconueniens faciant, nec eos nimis appretientur, laudabiles ſunt. ſi quis autem hoc modo contemneret honores, quod non curaret facere ea, quæ ſunt digna honore, hoc vituperabile eſſet. & hoc modo magnanimitas eſt circa honores, vt videlicet ſtudeat facere ea, quæ ſunt honore digna, non tamen ſic, vt pro magno æſtimet humanum honorem.* Ex quibus verbis illud efficitur apertè, magnanimum occupari in iis rebus, quæ honore dignæ ſunt, honorem autem per ſeipſum non quærere, immò nec humanum honorem magnifacere. qua in re propriè magno animo eſt, hoc eſt, longè ſuperiore humani honoris aura.

Lib. ſuper Gen. de luminar. Eccleſ. Serm. 5.
2.2 quæſt. 129. art. 1. ad 3.

Alia etiam ratione à calumnia liberare ſententiam Ariſtotelis nititur S. Thomas: *Magnanimus*, inquit, *intendit magnos honores, ſicut quibus eſt dignus, vel etiam minores his, quibus eſt dignus. quia ſcilicet virtus non poteſt ſufficienter honorari ab homine, cui debetur honor à Deo, & ideo non extollitur ex magnis honoribus, quia non reputat eos ſupra ſe, ſed magis eos contemnit, & multò magis moderatos & paruos. Et ſimiliter dehonorationibus non frangitur, ſed eas contemnit, vtpotè quas reputat ſibi indignè adferri.* quo loco videtur eandem doctrinam tradere, quam S. Bonauentura, eum nimirum honorem expeti à magnanimo, quem virtuti tribuit Deus, etiamſi vulgaris, & vilis ſit, qualis eſt humanus, quem magnanimus ad Chriſti normā inſtitutus non vult haberi ſibi, niſi referatur ad eum, quem virtuti decernit Deus. hunc ille appellabat *honorem æternorum*, hoc eſt, ad futuram æternitatem ſuo iam modo pertinentem. Quare aliqui Theologi rectè dicunt, magnanimitatem per ſe non ſpectare niſi magna virtutum omnium officia, actioneſue, quamuis harum comes ſit etiam magnus honor.

Artic. 2. ad 3.

Et ſanè

Et ſanè ſancti Patres hanc magnanimitatem agnoſcunt non aliam. S. Gregorius: *Magnus eſt, qui æterna concupiſcit.* S. Hieronymus: *Is verè & non ex parte perfectus eſt, qui & in eremo ſqualorem ſolitudinis, & in cænobio infirmitates fratrum æquali magnanimitate ſuſtentat.* S. Chryſoſtomus magnanimitatem *liberalitatem* vocat. poſtea hoc idem nomen aliarum virtutum officiis tribuens ait; *qui ab innumeris capitur affectionibus, quomodo magnæ eſſet animæ? qui inſumit vbi opus eſt, pecuniam, hic magnanimus eſt. magna enim reuera anima eſt, ſi affectioni non ſeruit, quæque nihil putet eſſe pecunias. diſpenſans igitur, vt oportet, magni animi frater eſt. ne magnanimum vocemus eum, qui ſimpliciter erogat, ſed qui erogat, vt oportet. quanta diues ille inſumpſit, qui induebatur biſſum & purpuram, ſed non erat magnanimus, anima enim eius crudelitate vexabatur, & à variis voluptatibus. magnanimus erat Abraham in pauperibus ſuſcipiendis multa inſumens, & vbi oportebat, non ſolùm non opibus, ſed ne animæ quidem ſuæ parcebat*, & alia ſimilia, quæ in eandem ſententiam ibidem addit. S. Baſilius: *Nos*, inquit, *neque diuitias, neque honores, neque regnum ipſum, neque quicquid mundanorum magnum quiſpiam dixerit, magni æſtimamus, ſed vires omnes animi ad futuræ vitæ præparationem intendimus.*

Lib. 5. moral. cap. 34

Lib. 1. in lament. Hierem. cap. 3.

Homil. 48. in Acta Apoſt.

Geneſ. 18.

Orationes ad Iuuenes.

Sit igitur primus gradus Chriſtianæ magnanimitatis honore humano contemptò velle, & audere magna ad Dei gloriam, & propter æternam felicitatem in omnium virtutum exercitatione. & quidem de poſthabendo honore terreno ſic habet S. Auguſtinus: *Quod ſi peruerſitas ſeculi admitteret, vt honoratiores eſſent quique meliores, nec ſic pro magno haberi debuit honor humanus, quia nullius eſt ponderis fumus. Sed vtamur etiam in his rebus beneficio Domini Dei noſtri, conſideremus quanta contempſerint, quæ pertulerint, quas cupiditates ſubegerint pro humana gloria, qui eam tanquã mercedem talium virtutum accipere meruerunt, & valeat nobis etiam hoc ad opprimendam ſuperbiam. vt cùm illa ciuitas, in qua nobis regnare permiſſum eſt, tantum ab hac diſtet, quantum diſtat cælum à terra, à temporali lætitia vita æterna, ab inanibus laudibus ſolida gloria, à ſocietate mortalium ſocietas Angelorum, à lumine ſolis & lunæ lumen eius, qui fecit ſolem, & lunam; nihil ſibi magnum feciſſe videantur tantæ patriæ ciues, ſi pro illa adipiſcenda fecerint boni operis aliquid, vel mala aliqua ſuſtinuerint, cùm illi pro hac terrena iam adepta tanta fecerint, tanta perpeſſi ſint.*

Primus gradus.

Lib 5. de ciuit. Dei, cap. 17.

Primum igitur, quod proficientem mouere debet ad audendum aggrediendumque magna ad finem ante dictum, eſt maximum præmium paratum magnis actionibus. hoc autem non ſolum eſt æterna fælicitas, qua nihil ſecundum Deum maius excogitari poteſt, immo prę magnitudine, nec cogitari poteſt, quia *nec in cor hominis aſcendit*, ſed etiam ipſa ratio conſequendæ beatitudinis, nempe celeriter, & expe-

Primum incitamentum.

ditè abſque graui dæmonum pugna in ipſo mortis articulo. viris e-nim magnis appropinquante morte vix negotium faceſsit diabolus, quod eos longè ſuperiores viribus eſſe animaduertit. ſed nec eos diu ignis purgatorius detinet, quia magnis & aſsiduis magnarum virtutum officiis, magniſque pro Chriſto paſsionibus, quaſi per ignem illis omnes peccatorum ſuorum ſordes ac vitia excocta iam ſunt. quod tradit S. Gregorius: *Magna promiſit qui magna præcipiendo docuit: vt magnitudo muneris ad fortitudinem incitaret laboris. Magnum quippe eſt ſoli Domino ſeruire, videlicet inſtanter bona agere, bonis actibus reproba non miſcere: ſed ò quàm maximum in huius vitæ tranſitu poteſtatem cruentorum ſpirituum non incurrere, nullas in via horribilitates cernere, contrarietates obiectionum nullas inuenire, æternas pœnas euadere, liberatoris noſtri præſidia ſentire, momentaneam ſæculi lucem perdere, ſed repentè ineffabilem claritatem æternitatis inuenire. audiant ergo, audiant, qui de manu Philiſtiim liberari deſiderant, præparate corda veſtra Domino, ſeruite illi ſoli.*

Lib. 3 in 1 Reg. cap. 7.

Secundum incitamentum. Secundum autem quod mouet ad magnas res ob Dei gloriam obeundas, eſt ipſemet Deus cui famulamur. ſiquidem *magnus es tu*, vt ait Propheta Hieremias, & Dauid: *Magnus Dominus & laudabilis nimis. Quis Deus magnus, ſicut Deus noſter?* Magnos igitur virtute, & ſanctitate eos oportet eſſe, qui adeò magno Domino ſeruiunt. Nec ſolùm magnus Dominus; *ſed magna virtus eius.* Nec eſt, qui iure dicere non poſſit; *Fecit mihi magna qui potens eſt.* Et vt omittamus alia, magna in remiſsione peccatorum, qua *redimit de interitu vitam noſtram.* magna in promiſsione præmij, nam *complacuit patri veſtro dare vobis regnum.* magna in aſsiduis magniſque gratiæ ſuæ ſubſidiis, quæ nobis ſubmittit in rebus aduerſis; *Magna enim eſt*, ait Dauid, *miſericordia tua ſuper me*, magna in ſolatiis, quibus nos mulcet in rebus proſperis, ſcribit enim idem; *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te, perfeciſti eis, qui ſperant in te?*

Hierem. 10. Pſalm. 47. Pſalm. 76. Pſalm. 146. Pſalm. 102. Luca 12. Pſalm. 85. Pſalm. 30.

Tertium incitamentum. Tertium eſt admirabilis benignitas Dei erga nos, non ſolùm parcendo, miſerando, & ſubueniendo demonſtrata, ſed etiam dum tolerat nos, cùm in illum peccando arrogantes ſumus, dum ita ſe gerit diſsimulando, & patienter ferendo quæ in illum quotidie ſcelera committimus, ac ſi nihil ad ipſum illa pertineret iniuria, quæ tamen aduerſus ipſum inprimis infertur. quippe *illi ſoli peccamus, & malum coram illo facimus.* dum denique expectans ad pœnitentiam ita nos humanè & liberaliter tractat, ac ſi filij illi chariſsimi permanſiſſemus ſemper. adde etiam ſi vis honorificè ſic agit nobiſcum Deus, vt ſcripſerit Salomon: *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia diſponis nos.*

Pſalm. 50. Sapient. 12.

Quar-

Quartum eſt.quia homo creatus eſt propter Deum,tanquam propter finem,& hoc quid præclarius? quid excellentius? factuſq; propterea eſt *ad imaginem & ſimilitudinem Dei*,hoc eſt,vt ait S. Auguſtinus, *Dei capax*. non aſcendit autem tam altè animus hominis,niſi Dei gratia, & virtutum magnarum auxilio ſubleuatus. his igitur informetur, has ſibi comparet neceſſe eſt; quod conſequitur nunquam, niſi in vſu virtutum ſpectet vniuſcuiuſq; ſummum. Et ſanè ſi in aliis rebus non contenti ſecundis optamus,& quærimus prima, cur non id faciamus etiam in iis,quæ ſola veraque bona ſunt, quales ſunt animi virtutes? *Quartum incitamentum.* *S. Auguſt lib. 14 de Trinit. cap 8.*

Quintum eſt conſideratio diuinæ liberalitatis in homines, maximè autem Chriſti Domini. nam & pater *pro nobis omnibus tradidit illum*, & ipſe *exinaniuit ſemetipſum pro nobis factus obediēs vſq; ad mortem crucis*. Eccleſiam locupletauit theſauris inexhauſtis meritorū ſuorum: & abiturus in cœlum ſeipſum reliquit in hominis cibum & potum in ſacroſancto diuinoque illo inuento, Euchariſtiæ inquā myſterio. hanc liberalitatem imitari quomodo poſſumus,niſi noſmetipſos totos illi conſecrando, & conferendo quantum in nobis eſt roboris animi neruorumque ad eum quàm proximè poſſumus imitandum? certè inuitat ille nos,cùm ait; *Eſtote perfecti,& diſcite à me.* *Quintum incitamentum.* *Matth. 5. & 11.*

Huc pertinet commemoratio dignitatis, quæ ex incarnatione Domini in homines deriuauit: *Agnoſce*,ait S. Leo, *ô Chriſtiane dignitatem tuam, & diuinæ conſors factus naturæ, noli in veterem vtilitatem degeneri conuerſatione redire.* *Serm. de natiuit.*

Sit ſecundus gradus huiuſce magnanimitatis Chriſtianæ quoddā quaſi robur, & ardor animi optantis, & obeuntis in dies maiora ad Dei gloriam,& hominum ſalutem, cuius rei illuſtriſsimum exemplum eſt Apoſtoli Pauli hiſtoria,vitaque vniuerſa. notior eſt,quàm vt à me debeat explicari. legantur quæ ipſe ſcribit ad Corinthios præſertim. his cùm dixiſſet: *In carceribus abundantius,in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter*,ac ſi nihil vel feciſſet,vel dixiſſet,addit: *Ego autem impendam,& ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris*. Verè ait S. Chryſoſtomus: *Magna anima eſt ſuam deſpicere quietem,& curare alienam, qui non ſibi ipſis ſufficiunt ſolis;ſed etiam aliis meritò maiores ſunt.* *Secundus gradus.* *2. Corinth. 11. &c.* *Ibid. cap. 12.* *Homil. 48. in Acta.*

Verùm hoc robur animi magnanimus habet etiam erga Deum cum quo conſcientiæ puritate,& gratia eius nixus aliquando ita familiariter agit,audetque,vt plus ſatis videri poſsit his, qui in hac virtute adhuc ſunt inexercitati. tractat hunc locum S. Bernardus: *Iam verò magni patrisfamilias,ſeu regiæ maieſtatis ſchema apparere exiſtimo his, qui accedentes ad cor altum, de maiori ſpiritus libertate, & puritate conſcientiæ ma-* *Serm. 32. in Cantic.*

gnanimiores facti conſueuerunt audere maiora, inquieti prorſus & curioſi ſecretiora penetrare, & apprehendere ſublimiora, & tentare perfectiora non modò ſenſuum, ſed & virtutum. Hi enim pro fidei magnitudine digni inueniuntur, qui inducantur in omnem plenitudinem: nec eſt omnino in omnibus apothecis ſapientia, à quo Deus ſcientiarum Dominus arcendos cenſeat cupidos veritatis, vanitatis nō conſcios.
Exodi 37. *Talis erat Moyſes, qui audebat dicere Deo: ſi inueni gratiā in oculis tuis, oſtende mihi teipſum. Talis Philippus, qui ſibi & ſuis condiſcipulis patrem*
Ioan 14. *poſtulabat oſtendi. Talis & Thomas, qui niſi ſua manu tangeret vulnus, & foſſum*
Ioan 20. *latus, credere recuſabat. puſilla fides, ſed de magnitudine animi, miro modo de-*
Pſalm. 26. *ſcendens. Talis quoque Dauid, qui & ipſe dicebat Deo: Tibi dixit cor meum, ex-*
Deut. 11. *quiſiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Tales itaq; magna audent, quoniam magni ſunt, & quæ audent, obtinent iuxtà verbum promiſſionis ad ipſos, quod eſt iſtiuſmodi: Quemcunque locum calcauerit pes veſter, veſter erit. Magna ſiquidem fides magna meretur: & quatenus in bonis Domini fiduciæ pedem*
Pſalm. 125. *porrexeris, eatenus poſſidebis.* Et paulò pòſt: *Iſtiuſmodi magnis ſpiritibus magnus occurrit ſponſus, & magnificabit facere cum eis.*

Sed non ſolùm erga Deum magnanimitas exercenda, nec ſolùm erga homines eos liberaliter tractando, ſed etiam inuictum ſe præbendo aduerſus eas iniurias calamitateſque, quæ nobis ab hominibus impendent. ad quam rem plurimum iuuat proficientem magnanimitas, magnanimitatem autem expectatio antequam accidāt, & animi immutabilitas ac æquabilitas eo ipſo tempore, quo iam ad-
Lib. non cadere iniuriam in ſapientem, cap. 19. ſunt. explicat id Seneca eleganter: *Omnia, ait, leuiora accidunt expectantibus. quò quiſq; honeſtior genere, fama, patrimonio eſt, hoc ſe fortius gerat: memor in prima acie altos ordines ſtare. contumelias, & verba probroſa, & ignominias, & cætera dehoneſtamenta velut clamorem hoſtium ferat, & longinqua tela, & ſaxa ſine vulnere circa galeas crepitantia. iniurias verò vt vulnera alia armis, alia pectori infixa, non deiectus, ne motus quidem gradu ſuſtineat. Etiam ſi premeris, & infeſta vi vrgeris, cedere turpe eſt. aſſignatum à natura locum tuere. Quæris, quis hic ſit locus? Viri.*

Tertius gradus. Tertius gradus eſt gaudium magnanimi, etiam in iis magnanimitatis officiis, quæ alioquin per ſe mœrorem parere ſolent. quale fuit
2. Corinth. 6. in Apoſtolo Paulo, cùm ſcriberet: *Quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut egentes multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Os noſtrum patet ad vos ô Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt. Mul-*
Cap. 7. *ta* (infrà) *fiducia apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.*

Indicium primum. Indicia magnanimitatis Chriſtianæ multa ſunt. Primum fuga omnis arrogātiæ, præſumptionis, ambitionis, inanis gloriæ. hæc enim vitia ſunt, quæ nullo modo poſſunt cum virtute congruere.

Secun-

Secundum eſt fuga honoris humani cuiuſcunq; quantum in nobis eſt, quod antiquiſsimum fuit viris ſanctis, & perfectis in Euangelica perfectione. exempla ſuppetunt innumera S. Sylueſtri, S. Gregorij, & aliorum omnis generis, & ſtatus bonorum virorum. Immo docet S. Auguſtinus diſertè: *Locus ſuperior etſi ita teneatur & adminiſtretur, vt decet, tamen indecenter appetitur.* quid hic dicet magnanimus Ariſtotelicus? *Indicium ſecundum.* *Lib. 19. de ciu. Dei, cap. 19.*

Tertium eſt ſola neceſsitate cogente adduci ad admittendos honores, etiam illos, quibus homo alioquin dignus eſt. ſic habet idem S. Auguſtinus: *Quamobrem otium ſanctum quærit charitas veritatis, negotium iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis. quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum eſt veritati. ſi autem imponitur, ſuſcipienda eſt propter neceſſitatem charitatis.* *Indicium tertium.*

Quartum ſignum eſt ſub honoris, quaſi ſub oneris pondere gemere, ſi ad eum aliquando homo vel inuitus aſcendat. S. Gregorius: *Quare data eſt miſero lux? lux enim miſeris datur, quādo hi qui ſublimia contemplantes eſſe ſe in hac peregrinatione miſeros, agnoſcunt, claritatem tranſitoriæ proſperitatis accipiunt. & cùm valde defleant, quod tardè ad patriam redeunt, tolerare inſuper honoris onera compelluntur.* Et paulò pòſt: *Qui expectant mortem, & non venit, deſiderant ſe quippe mortificare ſe funditus, atque ab omni vita gloriæ temporalis extinguere, ſed occultis ſæpe Dei iudiciis vel præeſſe in regimine, vel occupari iniunctis honoribus compelluntur, atq; inter hæc mortificationem pleniſſimam indeſinenter expectant. Sed expectata mors non venit, quia eorum vſus temporali gloriæ etiam nolens viuit. Quam tamen pro diuino amore tolerant, & intus quidem ſeruant deſiderium pietatis, foris tamen explent miniſterium ordinis, quatenus nec à perfectione per intentionem recedant, nec diſpoſitioni conditoris per ſuperbiam contradicant.* Idem ſenſus eſt S. Auguſtini & aliorum. Deniq; S. Chryſoſtomus: *Honor verus virtus animi eſt. hic neq; à Cæſaribus præſtatur, nec adulatione conquiritur, neq; pecunia præparatur: nihil fucati in ſe habet, nihil ſimulati, nihil occulti: huius honoris ſucceſſor nullus eſt, accuſator nullus, nullus ingratus; hic honor temporibus non mutatur, nec tyrannos patitur, nec picturam tabulæ metuit aliquando delendam.* *Indicium quartum.* *Lib. 5. moral. cap. 1.* *Cap. 2.* *Homil. quod nemo læditur niſi à ſe ipſo, Tom. 5.*

De Patientia.

CAPVT XXXI.

Libro de patientia, cap. 2.
Lib. 2. de Inuent.
2. 2. quæſt. 136. art 3. ad 2.

SANCTVS Auguſtinus ſcribit: *Patientia hominũ eſt, qua mala æquo animo toleramus, ne animo iniquo bona deſeramus, per quæ ad meliora perueniamus.* Tullius autem: *Patientia eſt honeſtatis, & vtilitatis cauſa voluntaria ac diuturna perpeſſio rerum arduarum ac difficilium.* S. Thomas ſic exponit: *Quod dicit (arduarum) pertinet ad conſtantiam in bono. quod dicit (difficilium) pertinet ad grauitatem mali, quam propriè reſpicit patientia. quod verò additur (diuturna ſiue diutina) pertinet ad longanimitatem, ſecundum quod conuenit cum patientia.*

Materia patientiæ, vt docent Theologi, ſunt mœrores, & triſtitiæ, ſicuti fortitudinis timores, quibus ita repugnat patientia, vt efficiat, ne illis homo ſuccumbat. triſtitiæ autem materia virtutis huius cenſentur, quatenus à rebus aduerſis quæ nobis accidunt, excitantur, quare etiam aduerſus externa mala hominem patientia firmat.

Primus gradus
Primum incitamentum.
2. Corinth. 7.
Eccleſ. 30.

Primus patientiæ gradus eſt propoſitum acquirendi patientiam. Primum autem quod ad patientiam appetendam inducit, eſt peccati periculum, quod triſtitiæ plerunque ineſt. ſiquidem *triſtitia ſæculi mortem operatur*, ait Apoſtolus. & Salomon, *triſtitiam longè expelle à te, multos enim occidit triſtitia, & non eſt vtilitas in illa.* multa dicta ſunt de mœroris malitia libro ſecundo.

Secundum incitamentum.
Oratione de patientia.
Libro de patientia.

Secundum eſt, patientia virtus diuina eſt, nam vt copiosè declarant S. Cyprianus & S. Auguſtinus: *Eſt*, inquit ille, *nobis cum Deo virtus iſta communis. Inde patientia incipit, inde claritas eius, & dignitas caput ſumit. Diligenda res homini, quæ Deo chara eſt. bonum quod amat, maieſtas diuina commendat. probat autem id, quod Deus ſuſtinet hominum ſcelera in contumeliam ſui commiſſa, pluens ſuper iuſtos & iniuſtos, & ſolem ſuum oriri faciens ſuper bonos & malos, quod cùm habeat in poteſtate vindictam, mauult diu tenere patientiam, vt vel ſerò ad Dominum homines conuertantur. quod commemorans Apoſtolus ait; An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignorans quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?*

Rom. 2.

Tertium incitamentum.

Tertium eſt Chriſti Domini exemplum, quod ille ibidem exaggerat meritiſsimò. *Mortalem ſe fieri patitur, Dominus baptizatur à ſeruo, diebus quadraginta ieiunat, eſurit, cum diabolo tentante congreditur, diſcipulis non vt ſeruis præfuit, Iudam potuit longa patientia ſuſtinere.* Numerat deinde tolerãtiam Iudaicæ incredulitatis, & rebellionis, probra, ludibria, ſputamina, flagella, ſpinas, palmas, nuditatem, fel, inter facinoroſos deputatio-

putationem, falſa teſtimonia, impium iudicium, ſilentium iudicati, qui nec loqueretur, nec moueretur, nec maieſtatem ſuam ſub ipſa ſaltem paſsione profiteretur, vt conſumaretur in Chriſto plena, & perfecta patientia. & poſt iſta interfectores etiam ſuos ſuſcipit: *Quid poteſt, ait, patientius, quid benignius dici? viuificatur Chriſti ſanguine etiam qui fudit ſanguinem Chriſti. talis eſt Chriſti ac tanta patientia. quæ niſi talis ac tanta exiſteret, Paulum quoque Apoſtolum Eccleſia non haberet.*

Quartum incitamentum. *Homil. 40. in cap. 17. Gen.*

Quartum eſt, quia patientia via eſt ad perfectionem, & magna præmia. S. Chryſoſtomus adfert exemplum Abrahæ: *Conſidera*, inquit, *quomodo paulatim multam præ ſe ferens patientiam (vt potè viginti quatuor annis probatus) in faſtigium virtutis progreſſus, ita illuſtris & ſpectabilis factus eſt, vt ex eo nati aſtris cœli adæquentur fortaſſe ſi quis bene velit intueri, non ſolùm centuplum accepit hic iuſtus, ſed decies millies millecupla. quando enim audis, quod omnes iuſti ab illo tempore vſq; nunc, & vſq; ad conſumationem mundi opus orationis faciunt, vt in ſinus patriarchæ occurrant, quem alium hoc maiorem honorem commendare quis poterit?* Alibi idem oſtendit exemplo Ioſeph ex carcere ad regnum euecti, *patientiam hominem ab imo ad ſummũ locum deducere.* *Homil. 64. in Gen.*

Quintum incitamentum.

Quintum eſt, quia *patientia opus perfectum habet*, vt ait S. Iacobus. facitque hominem ſui ipſius dominum, ac regem: *Ipſa eſt*, ſcribit S. Cyprianus, *quæ iram temperat, quæ linguam refrænat, quæ mentem gubernat, pacem cuſtodit, diſciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violẽtiam comprimit, incendium ſimultatis extinguit. facit humiles in proſperis, in aduerſis fortes, contra iniurias & contumelias mites: docet delinquentibus citò ignoſcere, ſi ipſe delinquas, diu & multum rogare, tentationes expugnat, perſecutiones tolerat, paſſiones & martyria conſumat.*

Sextum incitamentum. *1. Theſſal. 5.* *Hebr. 12.* *Matth. 5.*

Accedant exempla martyrum innumerabilium antiquorum, & recentiorum. Dei & Domini noſtri in ſcripturis præcepta patientiæ: *Patientes eſtote ad omnes; Patientia vobis neceſſaria eſt. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.*

Secundus gradus. *Homil. 35. in 1. ad Corinth.*

Secundus patientiæ gradus eſt fortitudo maximè propria virtutis huius. Ideo S. Chryſoſtomus: *Eſt patientia ſcutum inexpugnabile, turris firma, magna omnia repellens: & quemadmodum in abyſſum maris ſcintilla delata huic quidem nihil obeſt, ipſa extinguitur, ſic in animum tolerantem quicquid incidere maximarum etiam rerum poteſt, facilè quidem abſumitur ipſum, ille conturbabitur prorſus nihil. quando rebus omnibus ſolidior patientia eſt. exercitus, theſauros, equos, muros, arma & quodcunque tandem memores licet, æquè firmum patientia nihil adduces. iniice mulctam, nihil hanc petram mouebis. contumelia pete, nondum turrim concuſſiſti. plagas incute, nihildum adamantem illum perterruiſti. longanimus idcirco etiam patiens vocatur, quia longum & ingentem animum habet.*

Hæc

Hæc porro patientiæ firmitas & immutabilitas in eo poſita eſt, vt
1.2.quæſt.136. art.5. ad 2. S.Thomas tradit, *vt propter triſtitias quæ extrinſecus ab aliis inferũtur, quantacunq; ſint, homo non recedat à bono virtutis*. quare hominem munit patiẽtia aduerſus paupertatis incommoda, aduerſus morbos, & valetudinis damna, aduerſus vulnera, tormenta, doloreſque corporis, aduerſus contumelias, conuitia, probra, & cuiuſcunque generis iniurias, aduerſus infamiam, aduerſus calamitates omnes, quæ domi, foris, pace, bello, liberis, parentibus, conſanguineis, affinibus, amicis accidere poſſunt. idque illa vna ratione potiſsimùm, inſtituendo hominem, efficiendoq; vt animosè repugnet triſtitiæ cuicunque, ex quacunque cauſa exorta ſit in animo, eum ita roborando, vt illam expel-
Eccleſ.30. lat omnino, quod eſt Salomonis præceptũ: *Triſtitiam longè expelle à te.* vel certè ita temperet primò, vt pòſt paulatim eadem adiutrice, & procedente patientia, eam tollat, ac perimat. Denique ait S.Grego-
Homil.35.in Euangel. rius; *Patientia martyrium eſt in occulta cogitatione.*

Tertius gradus. Tertius gradus eſt delectatio, ſimilis illi, quam in fortitudine reperiri antè diximus. eſt enim patientia æmula fortitudinis. quanquã maior adhuc patientiæ voluptas ineſſe poteſt, quod ſedem habeat, nõ vt illa in iraſcibili appetitu, ſed in concupiſcibili, qui parens eſt dele-
Oritur primò. ctationis. adferunt hanc lætitiam multa. Primum eſt, pati præſertim
Philip.1. pro Chriſto, aut virtutis cuiuſcunque cauſa, donum Dei eſt. *Vobis donatum eſt pro Chriſto nõ ſolùm vt in eum credatis, ſed etiam vt pro illo patiamini*, ait Apoſtolus.

2. Secundum eſt ſpes futuræ retributionis, nam *ſi ſuſtinemus, & conre-*
2 Timoth.2. *gnabimus*. quã ob cauſam Chriſtus Dominus inter beatitudines col-
Matth 5. locat *patiẽtiam*. eſt autem beatitudinis huius & alacriter pati, & optare etiam pro Chriſto, & veritate grauiora pati.

3. Tertium eſt, cui iucundum non ſit habere Dominum ſi non labo-
Pſalm 90. ris & doloris, certaminis certè ſocium? ſi quidem ſcriptum eſt; *Cum ipſo ſum in tribulatione.* Dominum, inquam, propter ipſas afflictiones homini peccata condonantem, neque enim ſine cauſa precatur Da-
Pſalm.24. uid: *Vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea.*
Pſalm 119. Dominum vota preceſque hominis afflicti gratiosè ſuſcipientem. *Ad Dominum*, inquit, *cùm tribularer clamaui, & exaudiuit me.*

4. Quartum eſt ipſamet conſideratio vtilitatis, quæ magna & multi-
Epiſt.86. plex ex calamitatibus deriuatur in homines. *Demetrius*, inquit Seneca, *vitam ſecuram, & ſine vllis fortunæ incurſionibus mare mortuum vocat. nihil habere ad quod exciteris, ad quod te contites, cuius denunciatione atq; incurſu fortem animi tui tentes, ſed in otio inconcuſſo iacere, non eſt tranquillitas, ſed malitia. Attalus item ſtoicus; malo, inquit, fortuna me in caſtris ſuis, quàm in deliciis habeat.*

Torquecor,

Torqueor, ſed fortiter, bene eſt. occidor, ſed fortiter, bene eſt. Idem alio loco: *Miſerum te iudico, quod non fuiſti miſer. tranſiſti ſine aduerſario vitam.* Certè Dauid huc ſpectat, cùm pſallit: *Bonum mihi quia humiliaſti me.* Et Apoſtolus: *Gloriamur in tribulationibus, ſcientes, quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem.*

Libro de Prouidentia. *Pſalm. 118.* *Rom. 5.*

Indicia patientiæ multa ſunt. Primum à S. Gregorio ponitur. *Ille verè perfectus eſt, qui erga imperfectionem proximi impatiens non eſt. nam qui alienam imperfectionem ferre non valens patientiam deſerit, ipſe ſibi teſtis eſt, quod perfectè nec dum proficit.*

Primum indicium. *Lib. 5. moral. cap. 15.*

Secundum indicium eſt apud eundem S. Gregorium: *Per patientiam perfectè aduerſarius vincitur, quando mens noſtra & inter tentamenta eius ad delectationem, atq; conſenſum non trahitur; & inter contumelias proximi cuſtoditur ab odio, & inter flagella Dei compeſcitur à murmuratione.*

Secundum indicium. *Homil. 35. in Euangel.*

Tertium habetur apud eundem: *Patientia vera eſt, quæ & ipſum amat, quem portat. nam tolerare, ſed odiſſe, non eſt virtus manſuetudinis, ſed velamentum furoris.*

Tertium indicium. *Super Ezech. Homil. 7.*

Quartum adfertur ab aliis. patientia perfecta eſt, cùm quis ſuſtinet patienter iniurias, etiam cùm innocens eſt: *Si benefacientes,* ait S. Petrus, *patienter ſuffertis, hæc eſt gratia apud Deum.*

Quartum indicium. *1 Petr. 2.*

Quintum ſignum. Verus patiens pro illata iniuria nunquam ſe excuſat, rem totam Deo committens, qui ſuo tempore *reuelabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* exemplo Domini, qui etiam prouocatus, vt ſe excuſaret, tacere maluit.

Quintum indicium. *1. Corinth. 4.*

De Perſeuerantia.

CAPVT XXXII.

Dvplex eſt perſeuerantia. Vna eſt, vt ait S. Thomas; *Ipſe actus perſeuerantiæ durans vſque ad mortem, & ſecundum hoc homo non ſolùm indiget gratia habituali, ſed etiam gratuito Dei auxilio conſeruantis hominem in bono vſque ad finem vitæ. quia cùm liberum arbitrium de ſe ſit vertibile, & hoc non tollatur ei per habitualem gratiam præſentis vitæ, non ſubeſt poteſtati liberi arbitrij etiam per gratiam reparati, vt ſe immobiliter in bono ſtatuat, licet ſit in poteſtate eius, quod hoc eligat. plerunq; enim cadit in noſtra poteſtate electio, ſed non executio.* & de hac perſeuerantia nobis hîc agendum non eſt, non enim propriè virtus eſt.

2. 2. quæſt. 137. art. 4.

Altera perſeuerantia eſt habitus virtutis cuiuſdam, quæ deſcribitur à Tullio & à S. Auguſtino: *In ratione benè conſiderata ſtabilis & perpe-*

Lib 2 de Inuent. *lib. 83. qq. q. 31.*

tua permanſio. Hæc eſt pars fortitudinis in appetitu iraſcibili ſedem habens, propterea quod fortitudinem imitatur in ſuperanda difficultate diuturnitatis, quæ reperiri poteſt in quacunque virtutis actione, moderans timorem defatigationis, aut defectionis virium, quibus obnoxia poteſt eſſe actio virtutis longinquitate producta.

Primus gradus Primus perſeuerantiæ gradus eſt voluntas perſeuerandi in actione

Primum incitamentum. virtutis inchoata, donec abſoluatur tota. Primum ad id mouens eſt Scriptura diuina. *Confortate,* inquit Iſaias, *manus diſſolutas, & genua debilia roborate. Dicite puſillanimis, confortamini & nolite timere.*

Iſaia 35.

Secundum incitamentum. Secundum eſt Dei auxilium, quod nobis præſto eſt in difficultatibus vitæ, quæ cum virtute traducitur: ſic enim ait idem: *Ego Dominus Deus tuus, apprehendens manum tuam, dicenſq; tibi, Ne timeas. Ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob; qui mortui eſtis ex Iſrael. Ego auxiliatus ſum tibi, dicit Dominus, & Redemptor tuus ſanctus Iſrael.* hoc idem ſpectat ſæpe Dauid, cùm Deum vocat *auxiliatorem, fortitudinem, refugium & ſuſceptorem ſuum.* cùm ait diſertè; *Quoniam tu mecum es.* & Apoſtolus cùm Chriſti exemplum, & præſens auxilium præfatus eſſet, adiungit: *Propter quod remiſſas manus & ſoluta genua erigite, & greſſus rectos facite pedibus veſtris: vt non claudicans, quis erret, magis autem ſanetur.*

Iſaia 41.

Pſalm 22.

Hebr. 12.

Tertium incitamentum. Tertium, quia inconſtantia in bene cœptis eſt magnum & graue vitium. Dominus eos qui hoc vitio tenentur, appellat *arundines vento agitatas.* Apoſtolus ſtultos: *Sic ſtulti eſtis, vt cum ſpiritu cæperitis, nunc carne conſummemini?* Idem Sapiens: *Stultus ſicut luna mutatur.*

Matth. 11.
Galat. 3.
Eccleſ. 27.

Quartum incitamentum. Quartum eſt laudatio perſeuerantiæ habita à S. Bernardo, quæ quanquam pertineat ad perſeuerantiam totius vitæ, attingit tamen etiam hanc virtutem quam tractamus: *Et nunc quid reſtat chariſſimi, niſi vt admoneamini de perſeuerantia, quæ ſola meretur viris gloriam, coronam virtutibus? prorſus abſq; perſeuerantia, neq; qui pugnat victoriam, neque palmam victor conſequitur. Vigor virium, virtutum conſumatio eſt, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium. ſoror eſt patientiæ, conſtantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum ſanitatis. Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo.*

Epiſt. 129.

Secundus gradus. Secundus gradus eſt firmitas voluntatis in perſiſtendo in actione virtutis, reſiſtendoque iis quæ aduerſantur. ſunt autem hæc. Primum Diabolus, qui *circuit quærens quem deuoret.* Cui, ait S. Petrus, *reſiſtite fortes in fide.* Et Salomon: *Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locū tuum ne dimiſeris.* cùm enim Diabolus impedire non potuit, ne inchoaremus bonum, adnititur pro viribus, ne in eo perſeueremus.

Primus aduerſarius.
1. Pet. 5.
Eccleſ. 10.

2. Secundum eſt ipſamet temporis diuturnitas, quæ inanem timorem iniicit menti, de virium corporis & animi firmitate, deque ipſa

perſe-

perſeuerantia propter virtutis aſperitatem quandam, quam ipſe ſibi aliquando obiicit, qui in ea exercetur. quæ tentatio eſt Incipientium vt à nobis primo libro eſt explicatum, ita tamen, vt etiam proficientes percellat interdum. hæc fugatur curatione cogitationis, & falſæ opinionis, quam tunc proficiens concipit aliter, quàm res ſit. *Homines enim*, dicebat Epictetus, *perturbantur non rebus ſed iis, quas de rebus habent opinionibus.* excogitentur igitur rationes, quibus deponatur, aut minuatur mali futuri opinio, ea enim ſublata, ruit timor. ſunt autem hæ rationes. *In Enchirid. cap. 10.*

In Deo poſſumus omnia, vt ait Apoſtolus, etiam tranſgredi muros difficultatum alioquin inſuperabilium, quod adfirmat Dauid, cùm ait: *In Deo meo tranſgrediar murum.* *Prima ratio.* *Philip. 4.* *Pſalm. 17.*

Veniant in mentem exempla tam multa, multorumq; hominum, qui virtutem coluerunt, & colunt cum perſeuerantia. dicamuſq; nobis ipſis, quod ſibi S. Auguſtinus olim; *Tu non poteris, quod iſti, & iſtæ?* *ſufficiat diei malitia ſua.* vt quid enim eſt opus formidare ante tempus? *Tibi præcipio* (ait Seneca) *ne ſis miſer ante tempus, cum illa, quæ velut imminentia expauiſti fortaſſe nunquam ventura ſint; certè nõdum venerunt. quædam enim nos magis torquent, quàm debeant: quædam ante torquent, quàm debeant. Infirmi, & imbecillis animi eſt timere id, quod nondum accidit, vel longinquũ eſt.* Seneca alibi ſic: *Quemadmodum in corporibus futuri languoris ſigna præcurrunt, ſic infirmus animus multum antè quàm opprimatur malis, quatitur.* *Secunda ratio.* *Lib. 8. confeſſ. cap. 11.* *Matth. 6.* *Epiſt. 13.* *Epiſt 75.*

Denique donum Dei eſt conſtantia in bonis actionibus vſque ad finem earum. ad hanc me inuitat, qui eam mihi largiturus eſt. *In diſciplina*, inquit, *perſeuerate. tãquam filiis vobis ſe offert Deus.* miles Chriſti ſum, in acie ſto pro Chriſto, pergam igitur, *vt ei placeam, cui me probaui.* *Tertia ratio.* *Hebr. 12.* *2. Timoth. 2.*

Tertius aduerſus quem nobis viriliter certandum eſt propter actionis bonæ perfectionem, eſt mundus. qui nos plerunque territat ſuis laruis, exemplis auertit. recipiamus tunc nos intra nos ipſos, & exuamus mundum ſua pompa qua homines allicit, ſuo ſatellitio, quod cùm videmus, expaueſcimus. iubeamus, vt perſonam deponat, intuebimur puerilia eſſe, quæ obiicit, ludicra, incerta, falſa quæ pollicetur, cùm eum ſequimur abetrare nos poſt alios, quærere aliena; cum virtuti operam damus, cùm duramus, nec cedimus difficultati, tũc noſipſos excolere, curare quæ noſtra ſunt; mercaturam magnam copioſamque facere optimarum rerum, veræ felicitatis, regni cœlorum. denique quiſq; ita ſibi à Deo commiſſus eſt, vt ipſe de ſe Deo rationem redditurus ſit: quicquid fecerint, dixerintue alij. *Tertius aduerſarius.*

Tertius gradus eſt perſeuerantia cum gaudio. laborem quidem ſequitur merces, defatigationem quies. laborantibus igitur, & defa- *Tertius gradus*

Rom. 5. tigatis vnicum ſolatium ſpes eſt. & hoc ait Apoſtolus: *Probatio verò operatur ſpem.* certè de virtutis conſuetudine dicere meritò poſſumus, Sap. 8. quod Salomon de ſapientia: *Non habet amaritudinem conuerſatio illius, nec tædium conuictus illius, ſed lætitiam, & gaudium.* Et quod Apoſtolus de diſciplina: Hebr. 12. *In præſenti quidem videtur non eſſe gaudij, ſed mœroris, poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ.*

Indicium animi perſeueraturi in actione virtutis eſt vehemens Luc. 12. deſiderium perficiendi, ſimile illi quod erat in Chriſto Domino. *Ignē,* dicebat, *veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur? baptiſmo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, vſquedum perficiatur?*

De Temperantia.

CAPVT XXXIII.

Lib. de moribus Eccleſ. c. 19. MVNVS *temperantiæ,* ait S. Auguſtinus, *eſt in coërcendis ſedandiſque cupiditatibus, quibus inhiamus in ea, quæ nos auertunt à legibus Dei, & à fructu bonitatis eius.* hæ autem cupiditates ſunt paſsiones appetitus concupiſcibilis, quæ verſantur circa ea quæ corpus delectant ſecundum ſenſum tactus in vſu cibi, potus, & rerum venerearum. quapropter alibi idem S. Auguſtinus ſic Lib. 1. de lib. arb. cap. 13. ſcribit: *Temperantia eſt affectio coërcens & cohibens appetitum ab iis rebus, quæ turpiter appetuntur.* hæc vna eſt ex virtutibus cardinalibus, propterea quòd valde optabile & laudabile ſit, magnique ab omnibus fiat, moderari eas delectationes, à quibus quòd nobis ſint naturales, difficilius nos abſtrahimus.

Primus gradus. Primus temperantiæ gradus eſt volūtas regendi appetitum, rationeque moderandi antedictas voluptates. Ad quod multa ſunt, quæ Primum incitamentum. meritò hominem moueant. Primum eſt quod voluptas, quæ mala eſt, vtpotè quæ ſequitur actionem malam (de hac enim loquimur) eſt impedimētum, ne ſe Deus per verbum ſuum tam internum quàm externum immittat in animum hominis, eumque vt par eſſet, ad ſe Luca 8. trahat, atque conuertat. *Semen,* inquit Dominus, *eſt verbum Dei, quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt qui audierunt, & à ſolicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.* propterea apud Hierem. 31. Prophetam anima voluptatibus diffluens filia vaga nominatur. *Vſque quò deliciis diſſolueris filia vaga?* longè enim aberrat, vagaturque à Deo animus, qui delectationes ſenſuum immoderatè ſequitur.

Immò

Immò gentiles ipſi, vt refert Cicero de Archita, auctores ſunt; *Nihil Deum homini dediſſe mente praſtabilius. huic autem diuino muneri ac dono, nihil eſſe tam inimicum quàm voluptatem. neq; enim libidine dominante temperantiæ locum eſſe omnino, nec in voluptatis regno virtutem poſſe conſiſtere. quod quò magis intelligi poſſet, fingere animo aliquem iubebat incitatum voluptate corporis quanta poſſet percipi maxima, nemini cenſebat fore dubium, quin tamdiu dum ita gauderet, nihil agitare mẽte, nihil ratione, nihil cogitatione conſequi poſſet. quocirca nihil eſſe tam deteſtabile, tamq; peſtiferum, quàm voluptatẽ. Si quidem ea, cùm maior eſt, atq; longior omne animi lumen extingueret.* atque hoc ipſum eſt recipere non poſſe lumen diuinum; neque ſatus eius. hoc enim animi aures ab affectionibus inanibus liberas, ac præparatas requirit.

Lib. de ſenectute.

Secundum eſt natura voluptatis, quæ inanis, fluxa, momentanea eſt. S. Gregorius Nyſſenus oſtendit Salomonem de voluptate, quam impensè ex variis rebus captauerat, pronunciaſſe illud: *Vanitas vanitatum.* Certè ipſe idem alibi, *voluptatem vanam* appellat. & Apoſtolus huc ſpectat, cùm ponit nobis ob oculos figuram mundi fugacem. & laudatur propterea dictum Ariſtotelis illud: *Voluptates abeuntes conſideremus. feſſas,* inquit ille, *pœnitentiaq; plenas animis noſtris natura ſubiecit, quo minus cupidè repetantur.* adde, ſed nec vnquam, vel leuiter appetantur.

Secundum incitamentum.
Homil. 2. in Eccleſ.
Eccleſiaſt. 1.
Eccleſiaſt. 11.
1. Corinth. 7.
Valerius Max. lib. 7. cap. 7.

Tertium eſt, quod ipſo momento temporis quo ſuis illecebris hominem voluptas irretiuerit, tanto cum veneno dicam ne an vi ſuauitatis ſuæ animũ capit, vt illi planè dominetur. quare blandiſsima Domina appellatur à quodam, & à S. Iacobo dicitur *concupiſcentia hominem illicere & abſtrahere,* & prohibet Apoſtolus; *Ne concupiſcentia dominetur in nobis,* aut quod perinde eſt, *ne regnet peccatũ in noſtro mortali corpore.*

Tertium incitamentum.
Iacobi 1.

Quartum. Valde indigna res eſt Chriſtiano homine vita intemperans. & quandoquidem de cœlo ea lux deſcendit, quæ tenebras ignorantiæ pręteritæ iam pridem diſpulit, *ſicut in die,* pręcipit Apoſtolus, vt *honeſtè ambulemus, non in commeſſationibus & impudicitiis, ſed induamus Dominum* IESVM *Chriſtum, & carnis curam ne fecerimus in deſideriis.* Deliciæ nobis in cœlis paratæ ſunt, hîc *tanquam aduenæ & peregrini* iubemur à S. Petro *abſtinere à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam.* hic igitur militamus, vt in cœlo coronemur. vt propterea moneat idem S. Paulus: *Omnis, qui in agone contendit ab omnibus ſe abſtinet, & illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.*

Quartum incitamentum.
Rom. 13.
1. Pet. 2.
1. Corinth. 9.

Quintum admirabiles ſunt temperantię fructus, quos in eius laudibus numerant Philoſophi, & S. Patres. ſatis erit hoc loco vnus S. Proſper. *Temperantia,* inquit, *temperantem facit, abſtinentem, parcum, ſobriũ,* moderа-

Quintum incitamentum.
Lib. 3. de vita contemp. ca 19.

moderatum, pudicum, tacitum, ſerium, verecundum. hæc virtus ſi in animo habitat, virtutes frænat, affectus temperat, deſideria ſancta multiplicat, vitioſa caſtigat, omnia intra nos confuſa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, inſerit ſanctas, ignem libidinoſæ voluptatis extinguit, animi teporem deſiderio futuræ remunerationis accendit, mentem tacita tranquillitate componit, & totam ſemper ab omni vitiorum tempeſtate defendit.

Sextum incitamentum. Sextum ſit exemplum Chriſti Domini, & Sanctorum tam veteris quàm noui Teſtamenti, in quorum vita ad Chriſti imitationem conformata tanquam in præclariſsimo ſpeculo cernitur omnis temperantia, & honeſtas.

Secundus gradus. Secundus gradus eſt pugna aduerſus tyrannidem voluptatum, quæ ſanè velut immanes quædam belluæ animum hominis rationémque ſuffocant, ſi in tempore non occurratur illis, hoc eſt initio. ſcribit Seneca: *Facilius eſt initia affectuum prohibere, quàm impetum regere.* (*Epiſt. 86.*) Ideoque cupiditates appellantur, vt ſunt plerunq; effrænatæ, indomitæ, furioſæ, præcipites. S. Hieronymus comparat temperantiam circũciſioni. vt intelligamus ea *quaſi gladio debere nos iugulum voluptatis petere.* (*In Ezechiel. cap. 44.*) S. Paulus poſtquam Theſſalonicenſes hortatus eſſet, vt temperantiæ operam darent, addidit: *Nos autem, qui diei ſumus, ſobrij ſimus, induti loricam fidei, & charitatis, & galeã ſpem ſalutis.* (*1. Theſſal. 5.*) Vt videlicet nos inſtrueret armis illis, quibus ſuſtinendi ſunt voluptatum impetus atque frangendi: nempe fide, charitate, ſpe cæteriſq; virtutibus, in primis autẽ cardinalibus quatuor, quæ trium theologicarum comites ſunt, & donis ſeptem Spiritus ſancti, quæ ſunt earum ſoboles. ſic S. Gregorius cùm dixiſſet: *Ventus vehemens quatuor angulos domus concutit, dum fortis tentatio, occultis motibus quatuor virtutes quatit;* (*Lib. 2. moral. cap. 36.*) addit, *Donum ſpiritus, quod in ſubiecta mente ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iuſtitiam format, eandem mentem, vt contra ſingula quæque tentamenta erudiat, in ſeptem mox virtutibus temperat.*

Eſt autem temperantiæ Chriſtianæ charitati innixæ propria altitudo quædam animi, qua ſimiliter S. Paulo, voluptates terrenaſq; delicias *arbitratur vt ſtercora.* (*Philipp. 3.*) *Temperantia*, inquit S. Ambroſius, *ſacratæ vinculo charitatis, myſteriorumq; contemplatione cæleſtiũ negligit corporis voluptates.* (*Lib. 3. de Virginibus.*) Exempla huius magnanimitatis non deſunt in ſacris hiſtoriis, præſertim ſanctorum martyrum & virginum, hæc autem ex viua fide pendet. ſiquidẽ *fidei donum electum* promittitur temperãtibus. (*Sapient. 3.*)

Tertius gradus. Tertius gradus eſt voluptas ſpiritualis, quæ carnalem contemnẽtibus etiam in hac vita à Deo conceditur. *Vincenti enim datur manna abſconditum* (*Apocal. 2.*) & Dei amor, qui amor carnis in animo temperantis ſuccedit, & vt voluptatem malam trudit, ſic pro ea ſubiicit ſpiritus ſuauitatem

tatem quandam, quæ ſui victoriam quaſi quædam palma ſubſequitur. ſed non exiguam lætitiam adfert temperanti ipſa temperantiæ pulchritudo, qua inprimis pulcher efficitur virtutis amator. temperantiæ enim eſt proportione quadam partes animi affectuſque inter ſe temperare, & hominem voluptate reiecta turpitudinis nota liberare, quæ propriè pulchritudo animi eſt, admirabilem ſui amorem excitans, cùm animo cernitur, vt re vera cernitur ab his, qui temperatè viuunt. vt propterea dixerit Sapiens: *Quàm pulchra eſt caſta generatio, cum claritate?* Et Cicero temperantiam *ornatum vitæ* cenſuerit eſſe, & in qua poſitum eſt maximè illud *decorum, & honeſtum*, quod tantoperè hominem decet. *Sapient. 4.*

Indicia temperantiæ, externa quidem ſunt modeſtia, morum grauitas, conſideratus ſermo, ſilentium, vigiliç, opera denique pœnitentiæ. Internum verò ſignum inprimis eſt dominium cogitationum & tentationum carnis. quod deprehenditur, cùm illæ inſurgunt quidem fortaſſe, ſed non afficiunt mentem. *Non liberè contra dicentes*, vt dicit S. Auguſtinus, *eundo in obuiam, ſed veluti à dorſo muſſitantes, & diſcedentem quaſi furtim vellicantes.* *Lib. 8. Confeſſ. cap 11.*

De Abſtinentia, Sobrietate, & Ieiunio.
CAPVT XXXIV.

SANCTVS Ambroſius de Temperantia ſcribens ait; *Eam paſſionum reſtinguere ardorem, & primùm ſobrietate, & moderatione animum temperare, mentem informare, Deinde etiam deliciarum abſtinentia reſtinguere habenas corporalis fœlicitatis.* quare abſtinentia & ſobrietas partes ſunt temperantiæ. *Lib. 1. de Iacob. &c. cap. 2.*

Eſt autem abſtinentia à S. Thoma deſcripta: *Virtus qua homo à cibis abſtinet, prout oportet, pro congruentia hominũ, cum quibus viuit, & perſona ſua, & pro valetudinis ſuæ neceſſitate*: & hæc eſt illa abſtinentia, quam quia ratio moderatur, S. Petrus iubet, vt *in ſcientia miniſtretur.* Sobrietas autẽ apud eundem S. Thomam: *Virtus eſt, quæ moderatur potum, non quemcunque, ſed eius rei, quæ ſua fumoſitate nata eſt caput conturbare, ſicut vinum, & omne quod inebriare poteſt.* Ieiunium verò *eſt inſignis abſtinentiæ actus*, vt idem eſt auctor, *ordinatus ad bonum honeſtum, nimirum ad concupiſcentias carnis reprimendas, mentem ad contemplandas res cœleſtes ſubleuandam, & ſatisfaciendum pro peccatis.* Et hoc eſt duplex, naturale, & Eccleſiaſticum. Naturale eſt, quod quiſque naturæ legis inſtinctu ſponte ſuſcipit, quatenus ſibi opus eſſe, intelligit ad ante dictum finem conſequendum *2. 2. quæſt. 146. artic. 1.* *2. Petr. 1.* *2. 2. quæſt. 149. art. 1.* *2. 2. quæſt. 147. art. 1. & 2.*

Secundus gradus.

Secundus gradus eſt fortitudo, quæ non exigua ad harum virtu-
tum actiones neceſſaria eſt. Primùm enim nobis certamen eſt cum
nobiſipſis, corpore, inquam, & appetitu noſtro. quem vincere, vt dif- 1.
ficile, ſic glorioſum eſt. Deinde cum diabolo, qui carnis noſtræ cauſ- 2.
ſam interna tentatione quaſi iuſtum patrocinium arripit. *Quid facis, quia ieiunas?* (ex S. Auguſtino) *defraudas animam tuam, non ei das, quod delectat, tibi ipſi ingeris pœnam? tuus ipſe tortor & cruciator exiſtis. Deo ergo placet, quod te crucias? ergo crudelis eſt, qui delectatur pœnis tuis.*

Tract. de vtilitate ieiunij.

Prima reſpõſio.

Duplex eſt reſponſio. prior eſt ex eodem S. Auguſtino: *Reſponde,* ait, *huic tentationi, Excrutio me planè, vt ille parcat: do de me pœnas, vt ille ſubueniat, vt placeam oculis eius, vt delectem ſuauitatem eius. nam & victima excruciatur, vt in aram imponatur. minus premet mentem meam caro mea. & tali diſſuaſori malo ſeruo ventri, reſponde per hanc ſimilitudinem, & dic: ſi iumento fortè inſideres, ſi equo vtereris, qui te geſtando poſſet præcipitare, nonne vt ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti ſubtraheres, & fame domares, quem fræno non poſſes? caro mea iumentum meum eſt. iter ago in Hieruſalem; plerunque me rapit, & de via conatur excludere. Via mea Chriſtus eſt. ita exultantem non cohibeo ieiunio? Si quis hoc ſapit, etiam ipſo experimento probat, quàm vtiliter ieiunetur.* Poſterior reſpõſio eſt S. Chryſoſtomi: *Si diligenter, ait, ſcrutari volueris, inuenies ieiunio corpora roborari validius. Etſi meum reſpuis ſermonem, medicorum te doceat diſciplina: qui parcitatem ſalutis nominãt matrem. nam pedum dolores, capitis vertiginem, ſubitaneas mortes, & cætera quibus febris atque languores corporis comparantur, ex luxuriis atque voluptatibus aiunt, generari, & tanquam de fonte noxios riuos ad corporum læſionem, & ad animarum perturbationem commeare teſtantur.*

Secunda reſponſio.
Homil. de Iona Prophet.

Lib 3 Eth. c. 12.

Quare præclara eſt Ariſtotelis ſententia: *Quod turpia appetit, incrementumq́ magnum accipit, caſtigandum eſt, ac temperandum. Huiuſmodi maximè eſt cupiditas, & puer.*

Hom. 1. de laudibus Ieiunij.
Serm. 1. de Ieiunio.
Homil. 2.
Homil 25.

Hæc autem pugna ieiunij contra corpus propriè pertinet ad fomitem, qui nobis eſt natura inſitus. corpus igitur ita coërcendum, vt negotium rationi vel nullum, vel paruum faceſſat. quod ſimilitudine apta declarat S. Baſilius: *Quemadmodum,* inquit, *vermes, qui in puerorum inteſtinis germinant, pharmacis quibuſdam vehementer acribus, & amaris excutiuntur, ita peccatum in intimis receſſibus habitans, extinguit enecátque, ſimulatqúe in animam ſuperuenerit ieiunium, & hoc ipſum ſuo dignum nomine, quod media purget animæ viſcera. enecat,* inquit, *cohibendo, & comprimendo:* quia nimirum, vt ait S. Athanaſius, *efficit, ne inſurgant in nos concupiſcentiæ.* Idem S. Baſilius: *Sicut, ait, athleta oleo roboratur, ſic ieiunio animus ieiunantis,* præſertim ſi continuetur. ideo enim S. Maximus Taurinenſis

ieiunia continuata comparat caſtris. & addit; *Murus igitur quidam eſt Chriſtiano ieiunium inexpugnabilis diabolo, intranſgreßibilis inimico. Quis enim vnquam Chriſtianorum ieiunâuit, & captus eſt?*

Serm. 4. de ieiunio decimi menſis. *Matth. 17.*

Sed hæc oſtendunt ieiunia arma eſſe, quibus tegimur ad reſiſtendum diabolo, & repellendum à nobis hoſtem. at S. Leo auctor eſt, eadem prodeſſe nobis *ad eundem proſternendum, & elidendum.* & Dominus: *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur niſi in oratione, & ieiunio.*

Tertius gradus. *Hom. 2. de ieiu.*

Tertius gradus eſt delectatio, quæ percipitur ex ieiunio. vt enim oneratur animus obruiturque crapula, ſic alleuatur abſtinentia, & ieiunio. magnus etiã voluptatis fructus capitur ex ſanitate, aut ſanitatis diuturnitate. vtraque autem ex ieiunio naſcitur. *Interroga medicos,* ait S. Baſilius, *ac dicent tibi, nihil eſſe periculoſius habitudine corporis extremè bona. Eóque, qui peritißimi ſunt artis, per ieiunium detrahunt redundantiam, ne vis naturæ pondere corpulentiæ fracta ſuccumbat.* augent hanc lætitiam virtutes eximiæ, & multæ quas ieiunium corporis ingenerat animo. ſic ſcribit S. Ambroſius: *Vt Eſaias ſpiritu diuino locutus eſt; oſſa tua pingueſcent, & eris ſicut hortus ebrius. pingueſcit igitur anima tua, virtutesq́; eius ſpirituali adipe ieiunij; & fructus tui multiplicantur vbertate mentis tuæ: vt ſit in te ſobria ebrietas, ſicut eſt illud poculum de quo ait Propheta; & poculum tuum inebrians, quàm præclarum eſt.*

Epiſt. 82. *Iſaiæ 58.* *Pſal. 22.*

Indicium primum.

Indicia virtutum harum ſunt primum firma, ſtabilis, conſtans viuendi regula, quæ violetur nunquam, niſi charitas vrgeat. ad quod
plurimùm iuuant regulæ B. P. Ignatij, de victu temperando. Secun-
2. dum nunquam ad menſam ſine fame accedere, nec fame planè de-
3. pulſa ab ea recedere. vide Caſsianum lib. 5. Tertium non alia condi-
4. menta curare magis quàm famem ipſam. Quartum eſt, nihil ſolicitari cogitationibus cibi potúſue, ac multò minus de iis miſcere ſermonem.

De Continentia, Caſtitate & Virginitate.

CAPVT XXXV.

Lib. 7. Ethic.

QVAMVIS Ariſtoteles opinetur continentiam, non tam eſſe virtutem, quàm viam ad virtutem, propterea quòd exiſtimet, eius officium eſſe reſiſtere concupiſcentiis prauis, cùm vehementes ſunt, quas abeſſe à virtute prædito

dito oporteret; nihilominus aliqui Theologi eam inter virtutes collocant, quòd hoc nomen tribuendum cenſent cuicunque principio actionis laudabilis: qualis eſt continentia. cuius eſt officium cohibere hominem nō ſolùm ab impetu, ſed quantum poteſt ab omni motu turpis delectationis. quare ab Apoſtolo iungitur caſtitati, & ab aliis exiſtimatur æquè latè patere, ac temperantiam, eandemque materiam habere. nos hîc de ea loquimur, vt eſt quędam caſtitatis, & virginitatis communis ratio. *Galat. 5.*

Eſt autem caſtitas S. Thomæ *virtus, qua homo ſecundum iudicium rationis, & electionem voluntatis moderatè vtitur corporis membris.* cui adiuncta eſt pudicitia, quę reipſa eadem eſt ac caſtitas, quamuis propriè externas actiones hominis ad honeſti normam dirigat. Virginitas verò à S. Auguſtino deſcribitur *in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio.* per meditationem intelligitur propoſitum, in quo perpetuò Virgo perſeuerat. huic adiungitur proxima viduarum continentia. *2. 2 q. 151. art. 1. ad 1.* *Lib. de Virgin. cap 13.*

Caſtitatis lege tenentur omnes, ſuo etiam modo ij, qui matrimonio iuncti ſunt, ita nimirum, vt mutuam fidem ne fallant, & in coniugij officiis modeſtiæ fines non tranſiliant.

Primus gradus ſit propoſitum caſtitatis. ad quod mouent multa. Primum non eſt impuris hominibus aditus in cœlum. *Hoc ſcitote*, inquit Apoſtolus, *intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt Idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei.* quod intelligitur de iis etiam, qui animo ſolùm impudici ſunt, ſiue cupiditate, ſiue deliberato conſenſu ad carnis delectationes. Sanctiſſima enim Chriſti ſententia eſt; *Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* *Primus gradus* *Primum incitamentum. Ad caſtitatē.* *Epheſ. 5.* *Matth. 5.*

Secundum eſt, multò maximè Chriſtianis hominibus fugienda eſt omnis impuritas. quia per baptiſmum corpora noſtra membra Chriſti myſtica effecta cùm ſint, redūdat culpæ huius iniuria in Chriſtum ipſum, quod Apoſtolus conſiderandum proponit, cùm dicit; *Neſcitis, quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti?* quare alibi ad ſanctitatem gratię habitantis in viris bonis prouocans idem Apoſtolus ait: *Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet Sanctos, aut turpitudo.* *Secundum incitamentum.* *1. Cor. 6.* *Epheſ. 5.*

Tertium, caſtitas non eſt obſcurum indicium prædeſtinationis. Siquidem prædeſtinati in Scripturis *vaſa honoris* appellantur. ait autem Apoſtolus: *Hæc eſt enim voluntas Dei ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore.* Huc pertinent quæ diximus aduerſus luxuriam in ſecundo libro. *Tertium incitamentum.* *1. Theſſ. 4.*

Quartum eſt exemplum Chriſti Domini, qui virgo ex virgine procreatus, primus virginibus, & caſtis hominibus virginitatis perpetuæ ſignum ſuſtulit. quare qui caſtitatem ſectantur, nomen Chriſto matriq́ue eius ſanctiſsimæ dant. hos duces ad ampliſsimam gloriam, hos anteſignanos habent. commilitones autem Sanctos omnes, illos autem inprimis, qui ne caſtitatem deſererent, vitam deſeruerunt. *Quartum incitamentum.*

Quintum eſt præmium, quod caſtis quidem omnibus paratum in cœlo eſt maximum, Virginibus autem multò maximum. hi enim *quod virgines ſint, ſequuntur agnum quocunque ierit. & canunt canticum agni.* Denique dicebat Dominus; *Qui poteſt capere capiat. proponens*, vt ait S.Hieronymus, *Agonothetis præmium, inuitans ad curſum, teneńſq; in manu virginitatis brauium oſtendit puriſſimum fontem, & clamitat; Qui ſitit, veniat, & bibat.* *Quintum incitamentum. Apocal. 14. Matth. 19. Lib. 1 aduer. Iouinianum.*

Secundus gradus caſtitatis & virginitatis eſt fortitudo, quæ huic ſtatui magna à Deo conceditur, vt Iudith indicatum eſſe, ſuprà diximus, & perſpicuum eſt ex martyrum, & virginum paſsionibus. propter quam cauſam virginitas *martyrio comparatur* à S.Hieronymo, & à S.Ambroſio, S.Bernardo & aliis, non tàm quod in martyribus reperiatur, quàm vt opinatur S.Ambroſius, *quod ipſa martyres faciat.* facit verò fortitudinem, quæ martyrij parens eſt, augendo maximè, & roborando: eò adhuc martyrio laudabilior, quòd non breue, ſed longum, diuturnumq́ue martyrium cùm ſit, continuam quaſi mortem carni adfert. quod quàm magnam grauemq; moleſtiam exhibeat homini, nemo non intelligit ex naturali appetitu, & propenſione omnium hominum ad illas voluptates, quæ etiam nonnunquam malæ non ſunt; ſed neceſſariæ coniugibus ad filios procreandos. Sed de fortitudine caſtitatis præclarè S.Hieronymus: *Grandis fidei eſt grandiśq; virtutis Dei templum eſſe puriſſimum, totum ſe holocauſtum offerre Domino, & iuxta eundem Apoſtolum ſanctum eſſe corpore & ſpiritu. Hi ſunt Eunuchi, qui ſe lignum aridum ob ſterilitatem putantes, audiunt per Eſaiam quod pro filiis, & filiabus locum habeant in cœlis paratum. Horum typus eſt Abimelech Eunuchus in Hieremia, & Spado ille reginæ Candaces in Actis Apoſtolorum, quod ob robur fidei viri nomen obtinuit.* *Secundus gradus. Epiſt. ad Demetr. Lib. 1 de Virginibus. Serm. 30 in Cantic. Lib. 1. in Iouin. 1. Corinth. 7. Iſaia 56. Hierem. 38. Actor. 8.*

Tertius gradus eſt ſpiritualis delectatio, ob hanc ait S.Thomas, *caſtitatem, & continentiam* numerari ab Apoſtolo *in fructibus Spiritus ſancti.* fructus enim diuinus adnaſcitur in virtute ſibi cognata, & animum proficientis in virtutis vſu mira ſuauitate complet. quod experimento quotidiano probant hominis puri ac caſti. nā vt ait S.Cyprianus: *Tertius gradus.*

Lib. de bono pudic. prianus: *Voluptatem viciſſe, voluptas eſt maxima, & nulla maior victoria, quàm quæ de cupiditatibus refertur.*

Collat. 12. ca. 7. Caſtitatis indicia peti poſſunt ex illis ſex gradibus caſtitatis,
quos numerat Caſsianus, de quibus ſententiam meam ſecundo li-
1. bro explicaui. ſunt autem hi. Primus non impugnari carnaliter in
2. vigilia. Secundus non immorari cogitationibus voluptariis. Ter-
3. tius non moueri etiam tenuiter aſpectu fœmineo. Quartus non per-
4. ferre in vigilia vel ſimplicem motum carnis. Quintus cùm neceſſa-
5. ria cogitatio ſuſcipitur humanæ generationis, nihil magis moueri,
6. quàm ſi de lapidibus cogitares. Sextus non illudi etiam per ſomnum obſcœnis phantaſmatibus.

De Manſuetudine.

CAPVT XXXVI.

Lib. 4. cap. 5. SANCTVS Thomas: *Manſuetudo,* inquit, *eſt, quæ ſecundum rationem rectam moderatur iras,* vt dicitur in libro quarto Ethicorum.

Primus gradus. *Primum incitamentum.* *Epiſt. 95.* Primus gradus manſuetudinis eſt voluntas eam habendi. ad quam inducunt; primùm ipſa hominum natura communis. *Magna* (inquit Seneca) *laus eſt, ſi homo manſuetus homini eſt. omne quod vides, quo humana diuinaque concluſa ſunt, vnum eſt. membra ſumus corporis magni. Natura nos cognatos edidit cùm ex iiſdem, & in eadem gigneret. hæc nobis amorem indidit mutuum, & ſociabiles fecit. illa æquum iuſtumq́; compoſuit. ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere, quàm lædi. ex illius imperio paratæ ſunt iuuantis manus. Iſte verſus & in pectore & in ore ſit, Homo ſum, humani nihil à me alienum puto. Habeamus in commune, quod nati ſumus. ſocietas noſtra lapidum fornicationi ſimillima eſt, quæ caſura niſi inuicem obſtarent, hoc ipſo ſuſtinetur.*

Secundum incitamentum. *Homil. 34. Geneſ. 13.* Secundum manſuetudo pacem animo conciliat. Sanctus Chryſoſtomus: *Nihil animum ita in tranquillitate, & quiete eſſe facit, vt manſuetudo & modeſtia. hæc omni diademate & gloria conducibilior. Quid enim beatius, quàm inteſtino liberari bello? nam quamuis plurima pace ex cura externa fruamur, ſi intra nos cogitationum naſcatur tempeſtas, tumultus, ſeditio, nihil externa pax nobis proderit: ſicut & nihil miſerabilius eſt aliud ciuitate, quæ licet præſidiis & muris benè ſit munita, intus tamen ciues foueat proditores. Hoc igitur, obſecro, vt ante omnia nobis ſit curæ, quomodo animam à turbulentia*

vindicemus,& in tranquillo ſtatu educamus,& ab omni liberemus amaritudine, quo & ipſi multa fruamur quiete,& iis, qui familiaritatem nobiſcum habent, ſimus blandi. hoc enim certiſſimum ſignum, quo internoſcitur vir ratione praditus, ſi manſuetus fuerit, ſi lenis, ſi mitis, ſi modeſtus, & quietus, ſi non quaſi ſeruus ducatur & trahatur aut ab ira, aut ab aliis affectionibus, ſed ratione vincat internos illos incompoſitos motus, nobilemq́; ſuam generoſitatem ſeruet, ne in brutorum ferociam negligentia degeneret.

Tertium eſt amor aliorum hominũ erga manſuetum. Idem alibi: *Mitis orphanorum pater eſt, viduarum præſes, paupertatis procurator, iniuria affectorum adiutor, ſemper ſtrenuè agit, quod iuſtum eſt. Mitis reuerẽdus pater pueris, & obſeruandus Dominus eſt ſeruis. nihil enim ita conciliat Domino familiares, vt quod illum vident tranquillum ſe offerre, & manſuetudine iucundum. nam & talem maioris faciunt, habentq́; pro patre non pro Domino. gratus, & amabilis eſt videntibus, gratus item & his, quibus tantum nomine notus eſt. neq; facilè vllum inuenies, qui audiens laudari hominẽ manſuetum, illum videre, & exoſculari non deſideret, & non habeat in aliquanta lucri parte eius amicitia poſſe diu frui.* *Tertium incitamentum. Homil. de mãſuetudine.*

Quartum, non ſolùm ab hominibus manſuetus amatur, ſed Deo etiam gratiſsimus eſt; *Suſcipiens*, ait Dauid, *manſuetos Dominus*. horum audit orationes. *humilium*, ait Iudith, *& manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio*. ad hos filium certa ratione deſtinauit. *Ad annunciandum*, ait, *manſuetis miſit me*. his gratiam ſuam largitur. *Manſuetis*, ait Salomon, *dabit gratiam*. hos dirigit in actionibus, & negotiis quaſi conſiliariis. *Diriget manſuetos in iudicio, docebit mites vias ſuas*: adeò vt ſcripſerit S. Chryſoſtomus; *Deus non ita diligit homines propter virginitatem, ieiunium, contemptum diuitiarum, hilarem eleemoſynarum largitionem, vt propter mites beneq́; compoſitos mores.* *Quartum incitamentum. Pſalm. 146. Iudith 9. Iſaia 61. Prouerb. 3. Pſalm. 24.*

Quintum. magna vis eſt manſuetudinis, nam non ſolùm hominem amabilem facit, ſed inimicum multò felicius ſuperat quàm iracundia, nempe ad pœnitentiam fletumque conuertens. Sic Apoſtolus commemorans illud Salomonis dictum; *Si eſurierit inimicus tuus ciba illum, ſi ſitit, potum da illi. hoc enim faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius*. per carbones ignis, vt exponit S. Auguſtinus ſignificat *vrentes pœnitentiæ gemitus, quibus ſuperbia ſanatur eius, qui dolet, ſe inimicum fuiſſe hominis, à quo eius miſeria ſubuenitur.* *Quintum incitamentum. Prouerb. 12. Lib. 3. de doctr. Chriſt. cap. 16.*

Sextum eſt exemplum, nam vt ait S. Chryſoſtomus: *Vt hi qui laborant oculis, colorem aliquem ſuauem frequenter intuendo, nonnullum morbi capiunt leuamen, ſic ii, qui hominum manſuetorum imaginem præ oculis habet, ſi in ea aſſiduè defigat oculos, etiamſi millies obtundat ira mentis oculum perturbans perfectam ſanitatem, puramq́; philoſophiam, ac tranquillitatem animi conſequetur.* *Sextum incitamentum. Homil. 3 de Dauid & Saul.*

Porrò

Poſt medium, cap.12. Porrò exempla manſuetorum Ethnicorum multa ſcribit Plutarchus libro de ira cohibenda, & Seneca libro tertio de ira. Noſtrorum autem exemplis abundat ſcriptura diuina, Moyſis erga populum illum duræ ceruicis, Iacob erga Eſau, Ioſeph ergo fratres, Dauidis in primis erga Saulem, & alios. Sed nullum eſt illuſtrius exemplo Domini noſtri Ieſu Chriſti in omni vita, maximè verò paſsionis tempore. *Cùm enim malediceretur, non maledicebat, cùm pateretur non comminabatur: tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè.* Et apud Iſaiam: *Tanquam agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum.* Denique virtutes omnes in Chriſto illuſtriſsimæ fuerunt, & imitatione digniſsimæ: aliquid tamen eximium habuit inter illas admirabilis eius manſuetudo. nam propterea dixit Apoſtolus; *Obſecro vos per manſuetudinem, & modeſtiam Chriſti.* Et ipſe Dominus: *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.* Huc etiam pertinet deſcriptio Iſaiæ, repetita apud S. Matthæum; *Non contendet, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis vocem eius, arundinem quaſſatam non confringet, linum fumigans non extinguet.*

Exod.15. & 19. 1. Pet.2. Iſaia 53. 2. Corinth 10. Matth.11. Iſaia 42. Matth.12.

Facit etiam ad iram deteſtandam, & excolendam manſuetudinem ipſius iræ turpitudinis conſideratio, quam attigimus libro ſecundo, & Scriptores tam profani quàm ſacri, latè perſequuntur. Cicero, Seneca, Plutarchus, S. Baſilius, S. Gregorius Magnus. S. Ambroſius.

Tuſculan 4. Lib. de ira. Homil de ira. Homil. 29. ad populum, & 30 & 31. Lib. 5. moral cap. 30. 31. & 33. Lib 8 epiſt. 51. Lib 1 offic. cap. 21.

Secundus gradus. Secundus gradus manſuetudinis eſt fortitudo. nam ira ferox eſt bellua tam tua quàm alterius, qui in te debacchatur. *Nihil iracundo homine*, ait S. Chryſoſtomus, *infeſtius. Feræ potius quàm iracundo homini cohabitandum eſt, nam illa cùm ſemel manſuefacta fuerit, ſuam ſeruat legem: hunc autem quotieſcunq; mitigaueris, rurſus efferatur. ſicut enim dies clarâ & ſerena, & hyems multæ plena triſtitiæ, itidem & iraſcentis animus, & manſueti. Quis tortor ita laniare latera poterat? quæ ignita tela corpus ita perforare? quis furor ex naturalibus ſenſibus ita excedere facit, ſicut furor, & iræ conſternatio? ebrietas quædam eſt ira, immò verò difficilior ebrietate, & dæmone miſerabilior.* quæ omnia his, quæ in ſacris literis de ira ſcripta ſunt, valde conſentanea ſunt. *Melius eſt* (inquit Salomon) *habitare in terra deſerta, quàm cum muliere rixoſa, & iracunda.* Et propterea alibi: *Noli, ait, eſſe amicus homini iracundo, neq; ambules cum viro furioſo, ne fortè diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ.*

Homil. 29 ad populum. Prouerb. 21. Prouerb. 22.

Lib. 5 moral. cap 31. Quomodo autem fortitudo manſuetudinis aduerſus iram exerceri debeat, docet S. Gregorius. *Duobus modis fracta poſsidere animum ira deſue-*

deſueſcit. Primus quippe eſt, vt mens ſolicita antequam agere quodlibet incipiat, omnes ſibi quas pati poteſt, contumelias proponat, quatenus redemptoris ſui probra cogitans ad aduerſa ſe præparet. Quæ nimirum venientia tantò fortius excipit, quantò ſe cautius ex præſcientia armauit. Et poſt pauca: *Secundus autem ſeruandæ manſuetudinis modus eſt, vt cùm alienos exceſſus adſpicimus, noſtra, quibus in aliis exceſſimus, delicta cogitemus. conſiderata quippe infirmitas propria mala nobis excuſat aliena.* Sanctus Bernardus etiam auctor eſt; *Ex conſideratione iniquitatis propriæ, & ex dolore qui ob culpam in Deum commiſſam concipitur, oriri non ſolùm manſuetudinem, cui draconis flatus non noceat, ſed etiam magnanimitatem, quam rugitus leonis non terreat.*

Primus modus.

Secundus modus.

Serm 13 in Pſalm. Qui habitat.

Tertius manſuetudinis gradus eſt delectatio; hæc percipitur in vſu manſuetudinis inueteratæ, quæ habitus virtutis huius eſt. quem requirit inprimis S. Ambroſius cùm diſputat contra iram. *Primum,* inquit, *eſt, ſi fieri poteſt, vt morum tranquillitas vſu quodam affectionis propoſito in naturam vertatur.* habitus autem delectationem habet. præſertim verò manſuetudo. quæ inimica omnis perturbationis, pacis autem conciliatrix cùm ſit, mirabilem voluptatem animo adfert. magnæ etiam lætitiæ eſt amari ab hominibus amore gratuito, & liberali. hunc autem propria ratione captat manſuetudo. quare dicebat Dominus: *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.* gaudium hoc ab Apoſtolo inter fructus ſpiritus adnumeratum manſuetudo nominatur. hoc eſt, delectatio, quam vſu manſuetudinis conſequitur proficiens.

Tertius gradus.

Lib. 1. offic. c. 21.

Matth 5.

Galat 5.

Indicia manſuetudinis ſunt actiones virtutis manſuetudini affinis, qualis eſt humilitas, quas propter affinitatem ſæpe ſcriptura diuina ſimul iungit. ſicut etiam patientiam. quare amans patientiæ, & humilitatis cultor ferè ſemper lenis, & mitis eſt. Indicium etiam manſuetudinis eſt interna quies. Siquidem Dominus ait; *Inuenietis requiem animabus veſtris.*

Primum indicium.

2\.

Matth. 11.

Tt *De*

De Modeſtia.

CAPVT XXXVII.

2.2.quæſt.161. artic 1.

MODESTIA,quæ latè accepta moderatio eſt cupiditatum rationi obediens, propriè virtus eſt,vt S.Thomas docet, *quæ in rebus mediocribus ac minimis modum ponit.* iungitur autem temperantiæ, quæ per ſe paſsionum vehementium moderatrix eſt,ſicut modeſtia aliarum motionum animi,actionumque corporis externarum.

2.2.quæſt.143. artic.1.

Andronicus quidam tres partes modeſtiæ ſtatuebat, vt refert S. Thomas,*ordinationem* ad quam pertinet ordinem conſtituere in agẽdis rebus: quid ſcilicet ſit obeundum, quid omittendum, & qua ratione: *ornatum*,quo homo agit,quod agit,vt decet:& *auſteritatem*,qua in alloquiis & congreſsibus requiſita maturitas retinetur.

Primus gradus. *Primum incitamentum.* *Iſaiæ 3.* *Prouerb.6.* *Eccleſiaſt.7.* *Eccleſiaſt.19, & 21.* *Prouerb.4, & 17.*

Primus modeſtiæ gradus eſt voluntas eam habendi,ad quam mouent. Primum,quòd in diuinis libris incompoſitæ actiones, ac mores vituperantur, & peccati damnantur. *Pro eo quod* (ſcribit Iſaias)*eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt collo extento, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant,& ambulabant,& pedibus ſuis compoſito gradu incedebant,decaluabit Deus verticem filiarum Sion.* Salomon etiam *Apoſtatam hominem*,hoc eſt,perduellem,& perditum dicit, *annuere oculis, terere pede, digito loqui.* quo etiam loco *oculos ſublimes ſe deteſtare* confirmat. Idem ſæpe prudẽter carpit, tanquam ſtultos homines nimio *riſui* deditos,eoſq; quorum *oculos*,ait,*non præcedere greſſus*,ſed auolare *in fines terræ*. Idem quàm plurima præcepta tradit humanæ conſuetudinis, & amicitiæ ad modeſtiam pertinentia in congreſsibus,in colloquiis,in conuiuiis,in itinere,in commercio,domi & foris, coram Regibus, cum ciuibus, cum magiſtratum gerentibus,cum priuatis hominibus, in communi & priuata lætitia,luctuue,cum parentibus,cum liberis, cum vxore,cum ſeruis,quæ longum planè eſſet numerare.

Prouerb.22. *2.Pet 3.* *Coloſſ 3.* *Philip 4.* *Lib.1 offic.c.18.*

Contrà verò Scriptura ſacra modeſtiam mirificè commendat, coniungit videlicet timori diuino. *Finis*, inquit, *modeſtiæ timor Domini. Cum modeſtia, & timore,* ait S.Petrus, *conſcientiam habentes bonam.* Et S.Paulus æquè vult nos modeſtia ornatos, & vt ille ait *indutos, ac patientia & humilitate.* & vehementer quidem vult *gaudere eos*, ſed addit *modeſtia nota veſtra ſit omnibus hominibus.* S.Ambroſius cùm dixiſſet

etiam dum Deo preces fundimus,modeſtos nos eſſe debere, qualis
erat ille publicanus,qui *non audebat oculos in cœlum tollere,*addit,*ideoq́ o-* *1 Pet 3.*
remus in incorruptione quieti,& modeſti ſpiritus, qui eſt ante Deum locuples, vt
ait Petrus. Magna igitur modeſtia, quæ cùm ſit etiam ſui iuris remiſ-
ſior,nihil ſibi vſurpans,nihil vendicans,& quodammodo inter vires
ſuas contractior,diues eſt apud Deum,apud quem nemo diues. Di-
ues eſt modeſtia,quia portio Dei eſt.

Secundum eſt exemplum *modeſtiæ Chriſti Domini*, quam prædicat *Secundum in-*
Apoſtolus *per eam* Corinthios obteſtans. & eadem teſtata eſt,ac ma- *citamentum.*
nifeſta in vniuerſo Euangelio. Exemplum item modeſtiæ ſanctiſsi- *2.Corinth 10.*
mæ Dei matris.de qua ſic idem S.Ambroſius;*Bonus regendæ caſtitatis pu-* *Ibidem.*
dor eſt comes,qui ſi ſe prætendat ad ea quæ prima pericula ſunt,pudicitiam teme-
rari non ſinat.Hic primus in ipſo cognitionis ingreſſu Domini matrem commendat
legentibus, & tanquã teſtis locuples dignam, quæ ad tale munus eligeretur aſtruit,
quod in cubiculo,quod ſola,quod ſalutata ab Angelo tacet,& mota eſt in introitu
eius.quod ad virilis ſexus ſpeciem peregrinam turbatur aſpectus Virginis. Itaque
*quamuis eſſet humilis,præ verecundia tamen non reſalutauit.*Narrat S.Grego- *Lib.4. Dialog.*
rius Virginem adoleſcentulam maturam,vt ita dicam cœlo,non an- *cap.17.*
tè ad cœleſtes nuptias admiſſam à diuino ſponſo, quàm leuitatem
vanitatemq́; morum per modeſtiam exuiſſet. Tantum Deo diſplicet
vanitas,& immodeſtia.

Tertium eſt. quoniam ſicut *corrumpũt bonos mores colloquia praua;* ſic *Tertium inci-*
deprauatæ, ac incompoſitæ actiones hominis externæ pernicies ſunt *tamentum.* *1.Cor.15.*
& peſtis virtutum animi. ſeruit enim corpori nullo negotio animus,
& ſeſe ad illius mores facillimè conformat, ac fingit. *Studeamus mode-* *Ser.de Humil.*
*ſtiæ,*ait S.Baſilius,*nam ſtudiis,& exercitiis aſsimilatur anima, & qualia facit,*
talis formatur,& figuratur.

Secundus gradus eſt fortitudo modeſtiæ.nam vt ait S.Gregorius: *Secundus gra-* *dus.*
Intus eſt cuſtodia, quæ cõpoſita ſeruat exterius membra. qui ergo ſtatũ mentis per- *3 p paſt.c.24.*
didit, foris in inconſtantia motionis fluit,atq; exteriori mobilitate indicat, quod
*nulla interius radice ſubſiſtat.*Et S.Baſilius: *In immanes cachinnos prorumpere,*
& corpore contra animi voluntatem ſubſultare, nequaquam eſt eius, qui animo *Reg.fuſ diſp.*
compoſito ſit, aut planè probo, & compote ſui ipſius. Quare tantam fortitu- *Inter 17.*
dinem à nobis exigit modeſtiæ virtus, quanta neceſſaria eſt ad mo-
tus internos componendos, animumque in officio rationis conti-
nendum.tantoque maior vis initio afferenda eſt animo nondum do-
mito,quãtò maiora mala ex paſsionibus in naturæ corruptæ gremio
educatis tempore procedente deriuãtur in vniuerſam hominum vi-

 tam.

tam. Sanè hanc vnam ob cauſam, vt arbitror, ſanctiſsimi, & ſapientiſsimi viri Ambroſius, & Gregorius Nazianzenus diuinarunt exitiales & notabiles exitus, ille duorum clericorũ, quorum vnius geſtus plurimùm dedeceret, alterius inſolentis inceſſus quodam verbere oculos eius feriret: hic Iuliani impiiſsimi Imperatoris Apoſtatæ. ex ceruice nimirum eius non ſtata, ex humeris ſubſultantibus, & ad æquilibrium ſubinde agitatis, ex oculo inſolenti & vago, furioſeque intuente, ex pedibus inſtabilibus, & titubantibus, ex naſo contumeliam, & contemptum ſpirante, ex riſu petulanti, & effrænato, ex nutibus, & renutibus temerariis, ex ſermone hærente, ſpirituq; conciſo, ex interrogationibus ſtultis, & præcipitatis, ex reſponſionibus nihilo melioribus, aliis in alias inſultantibus, nec grauibus;, nec conſtantibus, nec diſciplinæ ordine progredientibus. *Hæc*, inquit, *vt conſpexi, ſtatim ſum prolocutus amicis: Quale malum Romanorum terra nutrit?*

Lib 1 offic. c. 18. *Oratione 1. cont Iul.*

Talem animum, qui natura aut educatione fortitus eſt, ſi eum domat, & ad rectæ rationis normam dirigit, vt ſe deinceps ad modeſtiam effingere facilè poſſe ſperare debet; ſic dum in id incumbit fortiſsimus eſt.

Quanquam aliam etiam ob cauſam robore animi præditum eſſe oportet modeſtiæ ſtudioſum. ſiquidem Chriſtiana modeſtia ſeuerior eſt, quàm gentilis. quod quanquam ex antedictis cernitur; explicatè etiam dicitur à S. Ambroſio: *Multa*, inquit, *præterea de ratione dicendi dant præcepta ſæculares viri, quæ nobis prætereunda arbitror, vt de iocandi diſciplina. Nam licet interdum honeſta ioca ac ſuauia ſint, tamen ab Eccleſiaſtica abhorrent regula: quoniam quæ in Scripturis ſanctis non reperimus, ea quemadmodum vſurpare poſſumus? Cauendum eſt etiam in fabulis, ne inflectant grauitatem ſeuerioris propoſiti. Væh vobis, qui ridetis, quia flebitis, ait Dominus. & nos ridendi materiam hic requirimus, vt hîc ridentes, illic fleamus? Non ſolùm profuſos, ſed omnes etiam iocos declinandos arbitror, plenum tamen ſuauitatis ſermonem eſſe non indecorum. Nam de voce quid loquar, quam ſimplicem & puram eſſe ſatis arbitror? canoram autem eſſe naturæ eſt, non induſtriæ. ſit ſanè diſtincta pronunciationis modo, & plena ſucci virilis, vt agreſtem, & ſubruſticum fugiat ſonum, non vt rithmum affectet ſcenicum, ſed myſticum ſeruet.* Quo loco non prohibet S. Ambroſius omnem vrbanitatem, aut etiam in verbis, & factis gratiam, quam appellant Eutrapeliam, ſed eam ſolùm, quam cùm S. Paulus appellaſſet Eutrapeliam (quandoq; enim & vitij, & virtutis idem eſt nomen) noſter interpres in epiſtola eius

Lib 1. offic. c 23. *Luc. 6.* *Cap. 5.*

eius ad Epheſios vertit *ſcurrilitatem*. alioquin certè *Eutrapelia* Ariſtoteli, & S.Thomæ *virtus eſt à bona conuerſione dicta, quia ſcilicet, qui eâ præditus eſt, bene conuertit aliqua dicta vel facta in ſolatium honeſtum eorum, qui adſunt.* vel vt idem S.Thomas exponit, S.Ambroſius, non ab hominum conſuetudine iocos remouet, ſed, *à ſacra doctrina*, cuius proprium eſt, vt dicitur in prouerbiis *de magnis rebus loqui*. Vtut ſit, Chriſtiana modeſtia grauis eſt, matura, ac ſeueritatis potius amica, quàm leuitatis aut vanitatis cuiuſcunque. Quare poſtulat animum non ſolùm compotem ſui, ſed planè ſibi dominantem.

Lib.4.cap.8. 2.2 quæſt.168. art.2.

Prouerb.8.

Tertius gradus modeſtiæ eſt delectatio in vſu eius. nec eſt difficile cogitare lætitiæ ac voluptatis plenam eſſe modeſtiam. alioquin magno illi & repetito *gaudio* non adiunxiſſet Apoſtolus, *modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus.* S.Proſper cùm multa dixiſſet de laude temperantiæ, & modeſtiæ, concludit: *Ac per hoc ipſius temperantiæ eſt, quod non ſolùm temperantes in omnium membrorum officiis ſumus; ſed etiam quod omnia libenter, quos nos moderatos, ac ſobrios faciunt, obſeruamus.*

Tertius gradus.

Philip.4.

Lib 3 de Vita Contempl. c.19.

Non haberi ſuſpicionem de nobis etiam in ipſa occaſione turpitudinis, indicium eſt modeſtiæ. Illuſtre eſt Nebridij exemplum apud S.Hieronymum.

Epiſt. ad Saluinam.

De Humilitate.

CAPVT XXXVIII.

QVIBVSDAM Theologis ſic deſcribitur humilitas ex S.Auguſtini ſententia: *Humilitas eſt ex intuitu propriæ conditionis, & ſui conditoris voluntaria mentis inclinatio in ſuo imo ordinabili ad ſuum conditorem.* S.Thomas Humilitatis eſſentiam ſic declarat: *Humilitas eſſentialiter in appetitu conſiſtit, Secundum quod aliquis refrænat impetum animi ſui, ne inordinatè tendat in magna: ſed regulam habet in cognitione, vt ſcilicet aliquis non ſe exiſtimet ſupra id eſſe, quod eſt. & vtriuſque principium, & radix eſt reuerentia, quam quis habet ad Deum, ex interiori autem diſpoſitione humilitatis procedunt quædam exteriora ſigna in verbis & factis, & geſtibus, quibus id quod interius latet manifeſtatur, ſicut & in cæteris virtutibus accidit.*

Paraldus tomo 1.p.4.cap.1.

2.2 q 161.art.6.

Ex quibus illud eſt inprimis intelligendum, propriam humilitatis actionem eſſe ſubiectionem, & reuerentiam erga Deum omnipotentem.

tentem. quod etiam in Scripturis ſacris explicatur. *Humiliamini*, ait
1.Petr.5. S.Petrus, *ſub potenti manu Dei*. Et Dauid: *Veruntamen Deo ſubiecta erit ani-*
Pſal 61. *ma mea, quoniam ab ipſo patientia mea. Quia ipſe Deus meus, & Saluator meus.*
Quo loco aperitur ſimul ratio, ob quam Deo hominem humilitas
ſubiicit. quia nimirum *Deus* eſt, hoc eſt, omnipotens, & Dominus, &
Iacob.4. Saluator. S.Iacobus etiam cùm dixiſſet: *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus
autem dat gratiam*, adiungit, *ſubditi ergo eſtote Deo*. ac ſi diceret. hoc nem-
pe eſt humilem eſſe.

Quod ſi hominibus nos ſubiicimus per humilitatem, ideo fit,
2.2.quæſt.161. art.3. quia vt S.Thomas docet: *Cùm in homine duo poſſint conſiderari; id quod eſt
Dei, id eſt, dona Dei, & id quod hominis eſt, hoc eſt, defectus; quilibet homo ſecun-
dum id, quod ſuum eſt, debet ſe cuilibet proximo ſubiicere, quantum ad id, quod eſt
Dei in ipſo*. qua in re Deum in homine agnoſcit, & quaſi reueretur ſeſe
1.Petr 2. illi ſubmittendo. quod expreſsit S.Petrus, cùm dixit: *Subiecti eſtote om-
ni humanæ creaturæ propter Deum.*

Primus gradus. Primus gradus Humilitatis (ſi ſequamur ordinem inſtitutum in
explicatione aliarum virtutum) eſt velle omnino humilem eſſe, hoc
eſt, ex animo ſeſe Deo prorſus ſubmittere, tanquam Deo & Domino,
& hominibus omnibus eadem ratione propter Deum.

Primum incitamentum. Ad hoc propoſitum multa mouent hominem Chriſtianum, &
præſertim proficientem. Primum. Virtus Humilitatis Virtus eſt Chri-
ſti, & Chriſtianorum propria, à philoſophis nec recepta, nec agnita,
Lib.4. Eth c.3. nam etſi Ariſtoteles *eum, qui tendit in parua ſecundum modum ſuum, tempe-
ratum, non magnanimum* eſſe nominandum, dicat, quem aliqui Theo-
S.Thomas 2.2. q.161.art.4. logi aiunt, à nobis poſſe vocari *humilem*. vim tamen, & amplitudinem
Humilitatis Chriſtianæ, nec ipſe intellexit, nec alius Gentilis quiſ-
quam diuinauit. Deus Deus ipſe de humilitate doctrinam tradidit
in Scripturis antiquis, & antiquorum Patrum confirmauit exemplis
Abrahæ, Dauidis, Danielis, & aliorum. Magiſter autem & propaga-
tor eius Chriſtus eſt. qui propterea dicitur à ſanctis Patribus præſer-
Lib. de S.Virg. cap 31. tim à S.Auguſtino: *Primus docuiſſe Humilitatem, & Doctor Humilitatis Chri-
ſtus*. docuit autem non magis verbo, quàm exemplo. & verbo quidem
ita eam, & tam ſæpe commendat, exemplis explicat, & parabolis,
ita rebus omnibus & actionibus à nobis adhibendam cenſet, vt di-
Ibid cap.3. xerit idem S.Auguſtinus: *Humilitas penè tota diſciplina Chriſtiana eſt.* Et
Epiſt 56.ad Dioſcor. alibi: *Sicut Demoſthenes interrogatus, quid primùm obſeruari deberet in præce-
ptis eloquentiæ, quid ſecundò, quid tertiò, ſemper reſpondit pronunciationem; ſic,*
inquit, *ſi interrogares, & quoties interrogares de præceptis Chriſtianæ religionis,*

nihil

nihil me aliud reſpondere, niſi Humilitatem liberet. Exempla autem Humilitatis Chriſti tam multa ſunt, & tam illuſtria, vt ſuperfluum ſit, ea nunc commemorare. Certum eſt, *Chriſtum humiliaſſe ſe,* vt ait idem, *vt nos humilitatem doceret.* Nec obſcurè id ſignificat, cùm ait: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Et iterum: *Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Monſtro igitur ſimile eſt caput humile, & membrum ſuperbũ, & nolle humilem eſſe hominem, ſi dignatus eſt fieri humilis Deus. his ſimilia ſcribunt Patres, præſertim idem S. Auguſtinus alibi.

Matth. 11. *Ioan 13.* *Ser. 49. de Verbis Domini, & tract. in Io. 25.*

Secundum. Res Deo gratiſsima Humilitas eſt. adeò, vt cùm ipſe in natura diuina humilis eſſe non poſſet, cui enim ſe Deus ſubiiceret? *Humiliauerit ſe,* vt ait Apoſtolus, *formam ſerui accipiens, & exinaniuerit ſe,* factus videlicet homo. quare chariſsimi Deo ſunt humiles, quippe *ſuper humiles requieſcit,* vt ait Propheta, *& humilium orationes exaudit, & humilia reſpicit in cœlo & in terra.* & nihil cùm oderit magis quàm peccatum, & peccatores; non aliis hoſtiis placatur, quàm corde contrito, & humiliato. *Sacrificium Deo,* ait Dauid, *ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Immo ait S. Chryſoſtomus: *Sacrificium maximum Humilitas eſt; qui enim peccando ſe Deo ſubducit, eidem ſe per Humilitatem ſubiicit, cùm conuertitur ad pœnitentiam.*

Secundum incitamentum. *Philip. 3.* *Iſaia 57.* *Pſal. 101.* *Pſal. 112.* *Pſal 50.* *Tom. 1 hom 2.* *In Pſal 50.*

Tertium. Humilitas bona adfert ſecum multa, & magna. declarant id Patres multis locis copioſè, maximè S. Chryſoſtomus. is primò aſſerit humilitate fugari inanem gloriam, pugnas, lites, odia, contentiones, tepiditatem, inuidentiam, zelum & reliquam vitiorum turbam. Deinde ſæpe docet Humilitatem fundamentum eſſe omnium bonorum. probat autem, quia ſuperbia contrà cauſſa eſt omnium malorum. & quia quicquid in ſpirituali ædificio ſuperextruitur ſine humilitate nec ſolidum eſt, & citò ruit. nam *ſiue orationem,* inquit, *ſiue ieiunium, ſiue miſericordiam, ſiue pudicitiam, ſiue aliud quid bonorum abſque humilitate congreges, ſtatim cuncta diffluunt.* quod Phariſæo legimus accidiſſe. & hanc ob cauſſam ſcribit idem, inter beatitudines Euangelicas, tanquam fundamentum reliquarum, primam à Domino poſitam paupertatem ſpiritus, quæ humilitas eſt. cuius rei hæc ratio eſt, quod cùm à Deo ſit omne datum optimum, & omne donum perfectum, quales ſunt virtutes & dona ſancti Spiritus, nec is gratiam ſuam libenter collocet, niſi in animo humili, ac demiſſo, nec niſi humiles homines ad progreſſus in virtute faciendos adiuuet, neceſſe eſt fateri; ſecundum Dei gratiam initia & incrementa virtutum

Tertium incitamentum. *Tom. 4. ho. 5. ad Phil. & tom. 1. Hom. de Verbis Dauid. Quis ſum ego.* *Hom. 15 in Mat. Tom. 2.* *Luca 18.*

Humi-

Homil. 30 in Acta. Tom. 3.

Humilitatis eſſe ſobolem. Quare idem S. Chryſoſtomus alibi ſic: *Nihil conferendum Humilitatis virtuti. ipſa enim mater eſt, ac radix, & altrix, & fulcimentum, & vinculum bonorum.*

Ser. 10. de Verbis Domini. Conſt. mon. 18. cap. 17.

Huc pertinet quod S. Auguſtinus fusè explicat: *Si velimus peruenire ad faſtigium charitatis, prius cogitandum de fundamento humilitatis.* Et quod ſanctus Baſilius dixit: *Humilitas eſt tutiſſimus Virtutum omnium theſaurus.*

Quartum incitamentum. Lib. de Virgin. cap. 33.

Quartum. pretioſa dona Dei multa Deo grata non ſunt ſine Humilitatis ornamento. exemplum vnum inſtar omnium ſit Virginitas. de qua S. Auguſtinus ſic ſcripſit: *Quia perpetua continentia, maximéque Virginitas magnum bonum eſt in ſanctis Dei, vigilantiſſimè cauendum eſt, ne ſuperbia corrumpatur.* quo loco præclarè pergit in adhortandis continentibus, & Virginibus, vt ſummo ſtudio humilitatem perfectam colant. Audet aliquid amplius S. Bernardus: *Laudabilis Virginitas, ſed magis neceſſaria Humilitas. illa conſulitur, iſta præcipitur. ſine humilitate, audeo dicere, nec Virginitas Mariæ placuiſſet.* Et poſtea: *Etſi placuit ex Virginitate, tamen ex humilitate concepit.*

Homil. Super miſſus eſt.

Secundus gradus.

Secundus gradus Humilitatis eſt fortitudo, roborat enim animum Humilitas aduerſus incommoda, & calamitates præſentis vitæ. quarum impatientiſsimi ſunt ſuperbi, & arrogantes, vtpotè ſui amantes, & delicatè viuentes. exemplum imbecillitatis huiuſmodi ſit vnus Antiochus, quem legimus animo prorſus perturbato, & abiecto, concidere ſolitum cùm res bellicæ non ſuccederent ex ſententia. Contrà animo magno ſtabilique perſtitiſſe Iob acceptis acerbiſsimis illis nunciis prædationis bonorum omnium, incendiorum, mortis etiam chariſsimorum liberorum. nempe ſuperbiſsimus ille, hic humillimus. hanc ob cauſſam ſcripſit S. Chryſoſtomus: *Nihil Humilitate potentius. fortior eſt petra, ſolidior adamante, & in maiorem ſecuritatem nos collocat, quàm queant vel turres, vel vrbes, vel muri, omnibusq; diaboli machinamentis ſublimior facta contingere volentibus inſuperabiles facit. Nil magis odit dæmon quàm humilem, & Dei amantem*, vt dicebat S. Antonius. quod adeò verum eſt, vt cùm ad tentandum accedit, ſi in hominem verè humilem incidat, ſtatim fractus procul abeat, non niſi longo temporis interuallo rediturus. De Iob certè ſcribit S. Gregorius: *Superbum hoſtem humilitate percuſsit, crudelem patientia ſtrauit.*

Lib. 1. Machab. cap. 6.

Tom. 4. Hom. 20. in Acta Apoſt.

Lib. 2. mor. c. 19.

Hæc porrò fortitudo Humilitatis nititur, vt opinor, magnæ cuidam fiduciæ, quam de diuina virtute ſibi pollicetur humilis, cùm ſe totum Deo ſubmittit, ac tradit. *Agit hoc*, ait S. Bernardus, *in cordibus*

De Maria Virgine, de Verbis Apoc.

electorum

electorum gratia prærogatiua diuinæ, vt eos nec Humilitas puſillanimes faciat, nec magnanimitas arrogantes, magis autem cooperentur ſibi, vt non ſolùm nulla ex magnanimitate ſubintret elatio, ſed hinc maximè prouehatur humilitas, vt inueniantur eò amplius timorati, & largitori munerum non inueniantur ingrati, ac viciſſim ex occaſione Humilitatis puſillanimitas nulla ſurrepat: Sed quo minus de ſua quiſque vel in minimis præſumere conſueuit, eò amplius etiam in magnis quibusq; de diuina virtute confidat.

Eſt autem fortitudo maximè neceſſaria in vſu humilitatis, quia quamuis humilis oculos mentis defixos habeat in culpas, & errata ſua potiſsimum, non eſt tamen ignarus bonorum ſuorum, etſi ea dona Dei eſſe ſciat. quare vt ſubtiliori ſuperbiæ, quæ inde ſuboriri ſolet, repugnet, & ſe in humilitate contineat, quæ non parua ſui ipſius eſt victoria, illi magnopere laborãdum eſt. rectè enim ſcriptum eſt apud S.Gregorium: *Qui magna agit, quamuis de ſe humilia ſentiat, ſcit tamen magna eſſe, quæ agit. nam ſi magna eſſe neſcit, ea proculdubio minimè cuſtodit. Dum ergo bona noſtra opera ſcire neceſſe eſt, vt cuſtodiamus, ex ipſa eorum ſcientia elationis aditus panditur.* *Lib 26 moral. cap. 37.*

Deinde requiritur ad humilitatem fortitudo animi. quia Chriſtiana Humilitas non eſt contenta quacunque demiſsione ſui, ſed ſummam exigit ab homine, eamque voluntariam abiectionem, non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus. qua in re gradus multi numerãtur à Patribus. & quia latius patent gradus duodecim Humilitatis à S.Benedicto ſapientiſsimè traditi, nec omnes ad vnam hanc deiectionem, qua ſe ſpontè contemnit Humilis, pertinent; ſat eſt ſi recenſeamus hoc loco gradus ſeptem, quos ad hoc propoſitum excogitauit S. Anſelmus. quorum *primus eſt contemptibilem ſe eſſe cognoſcere. Secundus de hoc dolere. Tertius hoc confiteri. Quartus hoc aliis perſuadere tempore, & loco. Quintus, patienter ſuſtinere dum id ab aliis dicitur. Sextus æquò animo ferre ſe contemptibiliter tractari. Septimus, hoc ipſum gratum habere, appetere & amare.* annon magna virtus magnumque robur animo inſit, oportet, vt hos gradus aſcendat? cùm enim Humilitatis demiſsio ſit voluntatis actio, qua ſpõte ſe ſubmittit homo Deo, & voluntati eius; ſit verò voluntas Dei ſanctificatio & perfectio noſtra, perſpicuum eſt, ſubiectionem hanc noſtrimet ſub Dei voluntatem tam multa, tam grauia à nobis exigentem, vt perfectionem Chriſtianam aſſequamur, non tam facilem deſcenſum eſſe, vt opinari poſſet inexercitatus huius diſciplinæ tyro, quam vim magnam potius quæ voluntati adfertur, vt contra naturalem propenſionem ſeſe iniuriis, opprobriis, *In Regula c. 7.* *Libro de ſimil. cap 10 & deinceps.*

Vu contem-

contemptui, totam deuoueat propter Deum, ſi quando diuinæ gloriæ cauſſa id poſtulet, & propriæ ſalutis occaſio.

Conſiderandum verò hîc eſt, ſupremum, aut ſupremo proximum humilitatis Euangelicæ gradum eſſe tolerantiam iniuriarũ ad Chriſti Domini imitationem, quem certum eſt præclarum admodum & admirandum rei huius exemplum reliquiſſe nobis, vt eum ſequeremur. quas enim contumelias Dominus noſtri cauſſa non pertulit? quod ſi *prædeſtinati ſumus conformes fieri imagini filij Dei*, & ipſe *paſſus eſt pro nobis, vt ſequamur veſtigia eius*, quis non intelligit, nos illi ſimiles eſſe oportere ſicut in reliquis virtutibus omnibus, ſic etiam in humilitate illa, qua patienter ſuſtinemus, ſicut ipſe, iniuſtè nos & iniurioſè tractari? Certè hoc ſpectabat ipſe, cùm dicebat Apoſtolis: *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam*, cùm Apoſtolos ſe mittere fatebatur *tanquam agnos inter lupos*, cùm Beatos repetebat eſſe, *cùm maledicerent illis homines*, cùm animabat ad eiuſmodi glorioſam infamiam exemplo ſuo: *Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domeſticos eius?* ergo ſi verum eſt, vt ait S. Auguſtinus: *Quia caput eſt humile, membrum ſuperbum eſſe non debere*, quia caput *opprobriis* onuſtum, & *ſaturatum eſt*, vt Scriptura loquitur, nequaquam fas eſt, vt membra aliô nutriantur cibo, aut indumento contegantur alio, quàm iniuriis, quibus opertum caput intuentur.

Rom. 8.
1. Petr 2.
Matth 5.
Luce 10.
Matth. 5.
Matth 10.
Ibidem.
Thren 3.

Altiſsimus ſanè Humilitatis gradus, quem exemplis ſuis olim Ioſeph, Dauid, & alij antiqui Patres commendarunt, illuſtrauit autem maximè Dominus, & poſt eum Apoſtoli, & omnes alij qui deinceps ſecuti ſunt Chriſtianæ philoſophiæ Sectatores. *Si enim*, vt ait S. Chryſoſtomus, *nihil ſic eſt amicum Deo, quàm ſi quis minimis ſe annumeret, eſtque id caput totius philoſophiæ, atque faſtigium*, quid dicendum eſt, de eo, qui non ſolùm ſe in minimis ponit, ſed nihil etiam facit & æſtimat, & præterea animo forti & magno tolerat rem omnium ad patiendum difficillimam, immeritò ſe malè verbis accipi, ſibi imponi iniurias, ignominias, probra, dedecora? quod quanquam veriſsimum eſt, nobilior tamen adhuc Humilitatis gradus ſupereſt nunc explicandus.

Tom 2.
Hom 3 in Mat.

Tertius igitur gradus Humilitatis omniumque maximus eſt ille, quem poſtremo loco poſuit ſanctus Anſelmus, appetere iniurias, & reliquam ſeriem malorum deteſtabilium, bonumque nomen hominis dedecorantium, gaudereque propter Chriſtum, cùm inferuntur. In hoc erat Dux noſter Chriſtus, cùm ſtabulum naſciturus elegit,

Tertius gradus.

git, cùm vitam humilem, & abiectam ſponte traduxit, cùm *faber* nominari maluit, quàm creator & Dominus, cùm ſe *filium hominis*, hoc eſt, terræ filium nuncupauit, cùm aiebat *coarctari ſe*, hoc eſt, præ deſiderio non poſſe ſe diutius ferre tam longam moram temporis paſſioni ac morti ignominioſiſsimæ dedicati: cùm obuiam procedit hoſtibus manus ſibi tanquam latroni mox iniecturis, cùm adeo æquabiliter, ac ſedato animo tolerat funes, vincula, alapas, colaphos, ſputa, blaſphemias, conuitia, flagella, ſpinas, vexationes innumeras, toto corpore lacerationes, raptationes per plateas, vias, & compita ad Pontifices, ad Præſidem, ad Regem, ad mortem, crucem denique, ipſam videlicet ignominiam, infamiam, & probrum, & ſi quid eſſe poteſt ignominia ignominioſius, probro probroſius. talis erat crux ea tempeſtate, qua Chriſtus eam pro hominibus ſubiit adeo libenter, vt dicat Apoſtolus: *Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem confuſione contempta.* Hebr. 12.

In hoc eodem gradu pro menſura gratiæ Dei fuerunt Apoſtoli, cùm *ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti erant pro nomine eius contumeliam pati.* Hunc attigerat Apoſtolus, cùm *gloriabatur in cruce*, cùm *ſe mundo crucifixum* gaudebat. Ad hunc eundem hortabatur idem, cùm dixit: *Exhibeamus nos vt Dei miniſtros in multa patientia,* & poſt, *in ſuauitate,* poſt, *per gloriam; & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam.* quibus locis ſimul aperitur ratio, cur ignominia ſit appetenda, nempe Chriſti amor, & ſtudium imitationis eius. ſed ponit etiam aliam cauſſam ſanctus Paulus, nempe æternæ felicitatis & gloriæ præmium. *Exeamus,* inquit, *ad eum extra caſtra improperium Chriſti portantes. non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.* & myſtico exemplo allato ſcribit: *Moyſes grandis factus negauit, ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium* C H R I S T I, *aſpiciebat enim in remunerationem.* *Improperium* C H R I S T I, ait ſanctus Chryſoſtomus, *petra enim erat.* C H R I S T V S; *& quia ſuſtinuit talia, quale* C H R I S T V S *ſuſtinuit improperium, nimirum à ſuis, & propter ſimilem cauſſam. pro* C H R I S T O *enim improperium ſuſtinere maius bonum putauit, quàm in deliciis eſſe. magnum ergo bonum eſt afflictio, ad quam ex faſtigio regali ſeipſum proiecit. Hæc enim faciebat magna quædam proſpiciens.*

(Margin: Actor. 5. — Galat. 6. — 2. Cor. 6. — Hebr. 13. — Hebr. 11. — Tom. 4. Homil. 26. in epiſt. ad Hebr. — 1. Cor. 10.)

Cæterùm hæc noſtri met abiectio, & culpa noſtra carere debet, & aliorum, quantum in nobis eſt. nec enim appetere nobis licet alieno

malo bonum noſtrum: nulla autem noſtra culpa accidit, cùm nos iuſtam occaſionem prębemus nullam, cur in nos incurrant ignominię, & probra, quicquid ipſis ita volentibus in hac re peccent alij. hac lege ſi expetatur ignominia propter Chriſtum, & æternam gloriam, virtus eſt humilitatis multò maxima.

Lib. 4 Inſtitut. cap 39.
Indicium primum.

Humilitatis indicia recenſentur à Patribus. Caſsianus ſic habet: *Humilitas his indiciis comprobatur. Primò, ſi homo mortificatas in ſe habeat omnes voluntates. Secundò, ſi non ſolum actuum ſuorum, verùm etiam cogitatio-*
2. *num nihil ſuum celauerit ſeniorem. Tertiò, ſi nihil ſuæ diſcretioni, ſed iudicio eius*
3. *vniuerſa committat, ac monita eius ſitiens libenter auſcultet. Quartò, ſi in om-*
4. *nibus ſeruet obedientiam, manſuetudinem, & patientiæ conſtantiam.* S. Bernardus quoque auctor eſt, manſuetudinem, & humilitatem eſſe veluti ſorores collactaneas. *Quintò, ſi non ſolùm iniuriam inferat nulli, ſed ne ab alio quidem ſibimet irrogatam doleat, atque triſtetur. Sextò, ſi nihil agat, nihil*
5. *præſumat, quod non vel communis regula, vel maiorum cohortentur exempla. Se-*
6. *ptimò, ſi omni vilitate contentus ſit, & ad omnia ſe quæ ſibi præbentur, velut ope-*
7. *rarium malum iudicarit indignum. Octauò, ſi ſemetipſum cunctis inferiorem,*
8. *non ſuperficie pronunciet labiorum, ſed intimo cordis credat affectu. Nonò, ſi lin-*
9. *guam cohibeat, vel non ſit clamoſus in voce. Decimò, ſi non ſit facilis ac promptus*
10. *in riſu.*

Serm de B. Maria ſignũ Magnum.

Aliud indiciũ primum.
In Pſal. 33.

Quod ſi hæc cuipiam fortaſſe recondita videantur, nec communia omnibus, obſeruet is ſeipſum, examinetque ad alia indicia. Primum eſt S. Auguſtini. *Quid eſt eſſe humilem? nolle laudari.*

Indicium ſecundum.
Hom 20 lib 50. hom.

Secundum eſt eiuſdem. *Humilitas in Scripturis ſancta probatur infantia. hæc eſt ſancta ſimplicitas, verbis, & moribus exhibita, neque enim tecta, aut obſcura poteſt eſſe humilitas ſolida.*

Indicium tertium.
Lib 22 mor. c. 5.

Tertium S. Gregorij. *Si cor veraciter humile eſt, bona, quæ de ſe audit, aut minimè recognoſcit, & quia falſa dicuntur, metuit, aut certè ſi adeſſe ea ſibi veraciter ſcit, eo ipſo formidat, ne ab æterna Dei retributione ſint perdita, quò hæc conſiderat hominibus diuulgata: pauetq́ue vehementer, ne ſpes futuri muneris in mercedem permutetur tranſitorij fauoris.*

Indiciũ quartum.
Libr 34 moral. cap. 17.
Pſal. 130.
Prouerb. 9.

Quartum eſt eiuſdem. *Hoc autem eſſe proprium ſpecimen electorum ſolet, quòd de ſe ſemper ſentiunt infra quàm ſunt. hinc namque ab Dauid dicitur; ſi non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam. hinc Salomon ad ſapientiam paruulos vocat.* & plura, quæ adiungit S. Pater.

Indiciũ quintum.
Hom. 10. ſuper Ezech.

Quintum apud eundem: *Neceſſe eſt*, inquit, *patres chariſsimi, vt in vobis hoc ſemper debeatis aſpicere, quod minus habetis: in proximis verò hoc quod vobis amplius acceperunt.*

Sextum ſimiliter ex S.Gregorio habetur,nimirum:*Humilitatis indicium eſt peccatum ſuum accuſare,& accuſantibus non negare.*

Indicium ſextum.
Lib 22 moral. cap.14.

Septimum apud eundem. *Vera humilitas obedientiæ bonum in maioris imperia conſequenda comitatur. & verè humilis ſeſe ad emendationem culpæ, pro qua arguitur offert.* cui conſentaneum eſt,quod alibi tradit; *Humilem patienter ſe corrigentem audire,& humiliter correctionem admittere.*

Indicium ſeptimum.
Lib 2 in 1 Reg. cap 3.& 4.

Octauum ex S.Bernardo adfertur. *Magna , & rara profectò virtus eſt, vt magna licet operantem magnum te neſcias , & manifeſtam omnibus tuam , te ſolùm latere ſanctitatem : mirabilem te apparere , & contemptibilem reputare. hoc ego ipſis virtutibus mirabilius iudico.*

Indicium octauum.
Serm.13. in Cantic.

Nonum S.Chryſoſtomus (ne hoc etiam omittatur) *humilis euadit,* ait,*qui humana contemnit,qui ſuæ conſtitutionis initia conſiderat,*adde tu & progreſsiones & peccata. Item *qui ſe cognoſcit,* cognitionis autem ſui gradus duodecim numerat alibi idem pater.*qui Deum agnoſcit.*Deniq; humilibus exercitationibus acquiritur,conſeruatur,& cognoſcitur humilitas.

Indicium nonum.
Tom 4.Homil. 1. in 1. ad Cor.
Tom.1.Homil. 12 in Gen.
Tom 1. homil. Verbis Dauid. Qui ſum ego.

Et vt colophonem huic tractationi addamus,ſi me mea non fallit opinio,perfectiſsimæ Humilitatis ſignum eſt,non ſolùm benefacere iis,qui oderunt nos,& orare pro perſequentibus nos , ſed etiam occaſiones captare benè merendi de iis , quos certò ſcimus vitæ ac nomini noſtro per ſummam iniuriam inſidiari.Exemplum dedit nobis Chriſtus in ea ratione,quam ſecutus eſt agendi cum diſcipulo proditore ſuæ ſalutis & famæ eo ipſo tempore , quo ille dolos ſtruebat , & tanto flagitio totus incumbebat,vt hoc quoque,ait S.Auguſtinus;*Ad maximum cumulum Humilitatis accederet,quod etiam illi non dedignatus eſt pedes lauare , cuius manus iam præuidebat in ſcelere, immò & oſculari, & ex animo eum reuocandi à facinore,amicum vocare, humaniſſimeq́; commoneſacere.*

Tom 1 homil. in Pſalm.115.
Tom.5.hom.58. de Vita monach.
Tractat 55 in Ioan.

Vſus Exempla,ad ea quæ tertio & quarto libro continentur accommodata.

CAPVT XXXIX.

MEDITATIONES de ſingulis virtutibus , tam in libro quarto,quàm in tertio formentur è ſingulis capitibus, quę de ſingulis virtutibus ſunt,ſingulæ in quatuor puncta diſtinctæ.

Primum Punctum eſt virtutis illius natura, proprietates & vires, quæ initio cuiuſque capitis explicantur.

Secundum Punctum, eſt propoſitum acquirendæ eius virtutis, attentè recogitando illa, quæ ad eam hominem mouere debent.

Tertium Punctum, eſt Fortitudo aduerſus tentationes, quæ progreſſum & exercitationem illius virtutis impediunt.

Quartum Punctum, eſt Delectatio in vſu illius virtutis.

Sequatur deinde Examen, quoad indicia illa quæ poſt vnamquãque virtutis cuiuſque explicationem afferuntur, ſeipſum quiſq; diligenter exploret, quo ſcilicet modo ſe habeat in illa virtute, progrediaturne in ea an non, quem denique gradum illius attigerit.

Materia etiam Examinis, & quidem locuples eſt tractatio vniuerſa de ſpirituum diſcretione, à capite decimo, vſq; ad vigeſimum tertij libri, nec minus locuples eſt explicatio de oratione, quæ eſt initio quarti libri, præſertim quæ de ea traduntur capite ſecundo, tertio, quarto, quinto, & poſtea vigeſimo, vigeſimo primo, & vigeſimo ſecundo; Quæ autem inter hæc capita ſunt interiecta, materia ſunt meditationis totius pœnè Euangelicæ hiſtoriæ, cui nullus hic ordo præſcribitur, quòd id ab aliis diligenter præſtitum ſit.

FINIS LIBRI QVARTI.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER QVINTVS.

QVO EA TRADVNTVR, QVÆ STATVI PERFECTORVM CONVENIVNT.

Quis ſit perfectus Vir, & quo ordine, quæ ad id pertinent, explicanda ſint.

CAPVT I.

PERFECTIO hominis eſt Deo coniungi. coniunctio
autem charitate cōciliatur. Quare perfectio in cha-
ritate poſita eſt. *ſuper omnia autem hæc charitatem habete,*
quod eſt vinculum perfectionis, ait Apoſtolus. Cùm enim Col. 3.
res quælibet tunc perfecta cenſeatur, cum ſuo copu-
latur fini, finis autem hominis Deus ſit, perfici tum
demùm hominem neceſſe eſt, cùm perfectè Deo adhæret. *Deus* verò,
vt ſcribit S. Ioannes, *charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, &* 1. Ioan. 4.
Deus in eo. Lib. 1. de doctr.
Chriſt. cap. 22.

His conſentanea ſunt, quæ Patres tradũt. S. Auguſtinus: *Tunc quip-*
pe, ait, *optimus eſt homo, cum tota vita ſua pergit in incommutabilem vitam, &*
toto affectu inhæret illi. Et libro primo Confeſsionum: *Bonus eſt qui fecit* Cap. 20.
me, & ipſe eſt bonum meum. Et alibi: *Viuit anima mea de te.* S. Gregorius e- Lib. 10. Confeſſ.
tiam cùm dixiſſet, *omne mandatum de ſola dilectione eſſe*, concludit, *omnia* cap. 20.
præcepta eſſe vnum in radice dilectionis. quod eſt idem vt ſentit S. Chryſo- Homil. 27. in Euangel.
ſtomus, ac illud, quod S. Paulus aſſerit, *charitatem eſſe vinculum perfe-* Homil. 7. ad
ctionis: non dixit, inquit, *vertex, ſed quod magis eſt, quæ vinculum eſt. neceſſa-* Coloſſ.
rium magis eſt hoc, quàm illud. nam vertex quidem perfectionis eſt auctio, & in-
tentio: Vinculum verò conſeruatio eorum eſt, quæ perfectionem efficiunt tanquam
radix.

Charitatis autem perfectæ nomine intelligitur amor Dei, & amor
proximi tantum perfectus, quantum in hac vita, dum ſumus, eſſe po-
teſt. Qua de re ſic S. Thomas: *In hac vita haberi poteſt perfectio charitatis,* 2.2. quæſt. 184.
dupliciter: vno modo, in quantum ab affectu hominis excluditur omne illud, quod artic. 2.
contrariatur charitati, ſicut eſt peccatum mortale, & ſine tali perfectione chari- Primo modo.
tas eſſe non poteſt. Vnde eſt de neceſſitate ſalutis. Alio modo, in quantum ab affe- Secundo modo.
ctu hominis excluditur non ſolùm illud, quod eſt charitati contrarium, ſed etiam
omne illud, quod impedit, ne affectus mentis totaliter dirigatur ad Deum: ſine qua
perfectione charitas eſſe poteſt, putà in Incipientibus & Proficientibus. Et Ad tertium.
paulò pòſt: *Poteſt & circa dilectionem proximi duplex perfectio attendi, ſicut,* Prima perfe-
& circa dilectionem Dei. Vna quidem ſine qua charitas eſſe non poteſt, vt ſcilicet ctio.

Secunda perfectio. *homo nihil habeat in affectu quod ſit contrarium dilectioni proximi: Alia au-*
tem ſine qua charitas inueniri poteſt. quæ quidem attenditur tripliciter, primò
1. *quidem ſecundum extenſionem dilectionis, vt ſcilicet aliquis non ſolùm diligat a-*
micos, & notos, ſed etiam extraneos, & vlterius inimicos. Hoc enim vt dicit S.
Cap. 73. *Auguſtinus in Enchiridio, eſt perfectorum filiorum Dei. Secundò ſecundum in-*
2. *tentionem, quæ oſtenditur ex his, quæ homo propter proximum contemnit, vt ſci-*
licet homo contemnat non ſolùm exteriora bona propter proximum, ſed etiam af-
flictiones corporales, & vlterius mortem: ſecundum illud Ioannis 15. Maiorem
3. *dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Tertiò*
quantum ad effectum dilectionis, vt ſcilicet homo pro proximis impendat non ſo-
lùm temporalia beneficia, ſed etiam ſpiritualia, & vlterius ſeipſum: ſecundum il-
lud Apoſtoli ſecunda ad Corinthios ſecundo, Ego autem libentiſſimè impendam,
& ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris,

Ex quibus intelligitur, perfectum Virum qualem hîc requirimus,
non eſſe eum qui in charitate eſt ſolùm, & qui extra peccati mortalis
culpâ eſt, ſed eum qui ſimul in charitate cùm ſit, & ideo nullius pec-
cati mortalis reus, procul etiam eſt ab omni impedimento, quo re-
tardari poteſt eius affectus, ne omnino dirigatur in Deum. in Deum
autem dirigitur etiã tunc, cùm diligitur proximus propter Deum, &
Homil. 27. in Euangel. ſi ſit inimicus. *Ille enim*, ait S. Gregorius, *veraciter*, hoc eſt, perfectè, *cha-*
ritatem habet, qui, & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum.

Ratio amoris huius ea videlicet, quę hominem ad amandũ Deum
Collat. 11. cap. 8. mouere debet, *Deus eſt*, inquit S. Bernardus. quod copioſius expli-
cat Caſsianus: *Non aliter*, ait, *ad illam veram perfectionem aſcendere poteri-*
mus, niſi quemadmodum nullius alterius rei, niſi noſtræ ſalutis gratia prior nos il-
le dilexit, ita eum nos quoque nullius alterius rei, niſi ſui tantum amoris dilexeri-
mus obtentu. Quamobrem ſtudendum nobis eſt, vt de timore ad ſpem, de ſpe ad
charitatem Dei, vel ipſarum virtutum amorem perfecto mentis conſcendamus
ardore.

Neque verò perfectio ita in vna charitate conſiſtit, vt ad eam aliæ
1. Corinth. 13. etiam virtutes non pertineant, quandoquidem ſcriptum eſt; *Cha-*
Homil. 7. ad Coloſſ. *ritas patiens eſt, benigna eſt.* Et S. Chryſoſtomus diſertè affirmat, *Virtutes*
in radice charitatis, perfectionem efficere. Sed aliud eſt aliquid maximè per-
fectionem efficere, ſiue quod aiunt eſſentialiter, aliud proximè, ſiue
quod aiunt, accidentaliter. ipſa enim charitatis affectio qua Deo cõ-
iungimur, propriè perfectio eſt, hoc eſt, vis ipſa, & ratio perfectionis:
aliæ autem virtutes charitatis, & perfectionis adminiſtræ. propterea
Homil. 23. ad Rom. idem S. Chryſoſtomus alibi; *Virtutis principium & finis eſt dilectio. Hanc*
habet radicem, hanc materiã, hunc verticem. ſi itaq; illa principiũ eſt ac plenitudo,
Lib. de vita Moyſis. *quid illi poterit adæquari?* Et S. etiã Gregorius Nyſſenus, cùm ad vitam
perfe-

perfectam indagandam de cæteris Moyſis virtutibus diſſeruiſſet, tanquam ad eam propria ratione ſpectantibus, concludit tandem *perfectionem humanæ vitæ poſitam eſſe in eo, vt à Deo cognoſcamur, & amici Dei efficiamur.* Sunt autem aliæ virtutes perfectionis adminiſtræ, tum actionum internarum exercitatione, tum externarum, præſertim earum, quæ in edomandis paſsionibus, corporeque rationi ſubiiciendo occupantur.

Igitur ſumma perfectionis euangelicæ conſiſtit in duobus; initiò quidem in optimo, maximoque omnium virtutum vſu, remouendiſque impedimentis omnibus non ſolùm oppoſitis perfectioni, ſed etiam eam aliquo modo remorantibus: Deinde, in ipſo diuini amoris, & charitatis affectu, cum Deoque ſumma quantum poſsibile eſt, coniunctione. Quare ordo tractationis de perfectione poſtquam de abnegatione & virtutibus ſuprà diſſeruimus, poſtulat, vt de ratione quam remouendis eius impedimentis aptam Dominus tradidit, agatur, deinde quomodo aliæ virtutes ſint inſtrumenta, & adminicula ad perfectionē adipiſcendam: poſtea verò de ipſo charitatis affectu. 1. 2. *Propoſitio & ordo tractandorum in hoc libro.*

Quibus rationibus, & virtutibus ex Domini & Euangelij Doctrina tollantur impedimenta proxima perfectionis.

CAPVT II.

IMPEDIMENTA perfectionis non obſcura ſunt, & explicantur à ſanctis Patribus, & à Theologis. & quidem vt nihil amplius dicamus de remotioribus, ad quæ ſuperanda inſtituitur totus ſecundus liber operis huius, impedimenta proxima perfectionis ſunt affectiones hominis ad res temporales, vt S. Auguſtinus docet: *Venenum*, inquit, *charitatis eſt ſpes adipiſcendarum aut retinendarum rerum temporalium: Augmentum eius eſt cupiditatis diminutio: perfectio verò nulla cupiditas.* *Lib. 83. qq. q. 36.*

Cupiditas hæc triplex eſt. Prima boni cuiuslibet externi, Secunda boni corporis proprij, Tertia boni propriæ libertatis, & voluntatis. Has cupiditates, qui planè vicerit, nullum habet impedimentū, quo detineri poſsit, ne toto affectu rapiatur in Deum. Has autem oportere domuiſſe eum, qui ad perfectionem aſpirat, ex his, quæ dicta ſunt, perſpicuum eſt, & breuiter etiam nunc eſt oſtendendum. multa

in pauca,& quaſi in vnum colligendo,& ad id quod proximè ad perfectionem iuuat accommodando.

Primum genus cupiditatum. Quod ad primam attinet, certum eſt res temporales re ipſa abiiciendas eſſe ei, qui in ſtatu legis Euangelicæ perfectus eſſe cupit. Etenim dicitur à Domino; *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlis, & veni, ſequere me.* (*Matth. 19.*) Quo loco dicunt Patres ad vnum omnes, *ponis fundamentum primum, primumq́; gradum*, (*Primus gradus.*) vt ait S. Thomas, *ad acquirendam perfectionem charitatis, quæ eſt voluntaria paupertas, hæc enim inchoat perfectionem, & accingit hominem*, vt loquitur S. Gregorius, *ad culmen perfectionis.* (*Lib. 2 moral. cap. 27*)

Secundus gradus. Proximus gradus perfectionis huius eſt, exuere ſecundum abiectionem facultatum terrenarum affectionem animi omnem ad eaſdem. contemnuntur enim opes, vt affectus deponatur. quippe *diuitiæ*, vt idem teſtatur, *veluti ſpina animum hominis timoribus, ſollicitudinibus, angoribus mirificè pungunt, vexant, cruentant*: cùm enim totum amorem hominis diuitis in ſeipſas conuertant, dum poſsidentur, dum dimittentur ab eo, *quaſi eius membra præciduntur*, ait S. Auguſtinus. (*Epiſt. 34.*) quæ præciſio ſine dubio *gladius* ille eſt, *quem venit Dominus mittere in terram*, quo non ſolùm facultates noſtræ diuellantur à nobis, ſed magis etiam frangantur & concidantur affectus, quibus illis arctiſsimè colligabamur. hic autem eſt, vt dicebamus, alter & quidem altior paupertatis & perfectionis gradus: *Non enim*, vt ait Caſsianus, *perfectio ſtatim nuditate aut priuatione omnium facultatum, ſeu dignitatum abiectione contingit, ſed cordis puritate, hoc eſt, corde intacto à cunctis perturbationibus.* (*Collat. 1. cap. 6.*)

Tertius gradus. Magna portò fit acceſsio perfectionis ad duas ſuperiores, ſi paupertati voluntariæ addatur perpetuitas. hæc enim non modò diuitiarum amorem compeſcit, ſed omnem ſpem earundem repetendarum prorſus extinguit.

Quartus gradus. Accedit tanquam cumulus quartus gradus, ſi voueris Deo, te perpetuò ad eius gloriam pauperem futurum. quod feciſſe Apoſtolos S. Auguſtinus colligit ex illis S. Petri verbis: *Ecce nos reliquimus omnia*, & pleroſque ex primis illis Chriſtianis Apoſtolorum Diſcipulis factitaſſe, teſtantur Patres multi, inprimis S. Hieronymus, S. Auguſtinus, S. Gregorius, S. Chryſoſtomus. ex quibus fontibus deinde religioſa paupertas emanauit vniuerſa. (*Lib. 17. de ciuitate Dei, cap. 4. Epiſt ad Demetr. Serm. 27. de verb. Apoſt. Lib. 1. epiſt. 33. S. Chryſoſt. Actor. 5.*)

Quod ſi obiicias Patres teſtamenti veteris ſanctos perfectoſque fuiſſe multos, & nihilominus diuites; reſpondere expeditius poſſumus, nos hîc tractare perfectionem Euangelicam, non veterem. quia tamen perfectio eadem eſt re ipſa, dicamus patres illos, pauperes affectu, ſpirituque fuiſſe, ſicut, & habitu continentes. &, vt ait S. Auguſtinus, (*Lib. de bono coniug. cap. 22.*)

ſtinus, *propter temporis differentiam non feciſſe eos, quod nos Euangelij tempore facere profitemur.* qui etiam & illud addit: *Quod ego nunc ago, melius illi egiſſent, ſi tunc agendum eſſet. Quod autem illi egerunt, ſic ego non agerem, etſi nunc agendum eſſet.*

Etſi Epiſcopi quorum ſtatus perfectionis eſt, opulenti plerique ſunt, vel ideo eſt, quia perfectio conſiſtit propriè in charitate, *paupertas* 1.
autem, vt S. Thomas loquitur, *non tam perfectio cenſenda eſt, quàm via ad* *Opuſc.* 18 *c.* 7.
perfectionem: Quare qui iam ſtatum perfectionis conſcenderunt, non eſt quod de via adeò ſint ſolliciti, ſicut qui adhuc in via ſunt, quales 2.
ſunt Religioſi: vel ideo eſt, quia Epiſcopi diſpenſatores eccleſiaſticorum bonorum à Deo conſtituti ſunt. *Quiſquis*, inquit S. Proſper, *omni-* *Lib.* 2. *de Vita*
bus quæ habuit dimiſſis aut venditis, fit rei ſuæ contemptor, cùm præpoſitus fuerit *contempl. c.* 9.
factus Eccleſiæ, omnium, quæ habet Eccleſia, efficitur diſpenſator, adfertque exemplum S. Paulini & S. Hilarij Epiſcoporum.

Altera cupiditas eſt boni proprij corporis: hanc ad duo capita re- *Secundum*
uocat S. Thomas: primùm continet affectiones erga ſanguine iūctos, *genus.*
quicunque illi ſint; Dominus enim dicit: *Si quis venit ad me, & non odit* *Primum caput* *Opuſc.* 18. *c.* 8.
patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem, *Lucæ* 14.
& animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. rem hanc fusè perſequitur
S. Gregorius, qui poſtquam dixiſſet, aliquos contemptis terrenis fa- *Lib.* 7. *moral.*
cultatibus adhuc tamen in ſuorum affectionibus, tanquam in viſco *cap.* 17. *&* 18.
inhæreſcere, addit: *Extra cognatos quiſq; ac proximos debet fieri, ſi vult parenti omnium verius iungi: quatenus eoſdem, quos propter Deum viriliter negligit, tantò ſolidius diligat, quantò in eis affectum ſolubilem copulæ carnalis ignorat. Debemus quidem & temporaliter his, quibus vicinius iungimur, plus cæteris prodeſſe, quia & flamma admotis rebus incendium porrigit, ſed hoc ipſum prius vbi naſcitur, incendit. Debemus copulam terrenæ cognationis agnoſcere, ſed tamen hanc, cum curſum mentis præpedit ignorare, quatenus fidelis animus diuino ſtudio accenſus, nec ea quæ ſibi ſunt in infimis coniuncta deſpiciat, & hæc apud ſemetipſum rectè ordinans ſummorum amore tranſcendat.* Et paulò pòſt: *Neq; enim ſancti viri ad impendenda neceſſaria propinquos carnis non diligunt, ſed amore ſpiritualium ipſam in ſe dilectionem vincunt: quatenùs ſic eam diſcretionis moderamine temperēt, vt per hanc in pauco ſaltem, ac minimo à recto itinere non declinent.* Eadem eſt ſententia aliorum ſanctorum Patrum, Hieronymi, Auguſtini, Bernardi & reliquorum, quos operæpretium non eſt hîc recenſere, vt breuitati neceſſariæ conſulatur.

Huc ſpectat affectio terrena erga amicos. de hac enim idem dicēdum eſt, quod de amore carnis erga conſanguineos, affineſque. De
quo vniuerſo genere S. Bernardus egregiè ſcripſit: *Eſt*, inquit, *affectio,* *Serm.* 50.
quam caro gignit, eſt, quam ratio regit, & eſt quam condit ſapientia. prima eſt, *in Cant.* *Prima affectio.*

Rom. 1. *quam Apoſtolus legi Dei dicit non eſſe ſubiectam, nec eſſe poſſe. Secunda quam per-*
2. *hibet è regione conſentientem legi Dei, quoniam bona eſt. Nec dubium diſtare in-*
3. *ter ſe contentioſam, & conſentaneam. Longè verò tertia ab vtroque diſtat, quæ &*
guſtat, & ſapit quoniam ſuauis eſt Dominus, primam eliminans, ſecundam remu-
nerans. nam prima quidem dulcis, ſed turpis: ſecunda ſicca, ſed fortis: vltima pin-
guis, & ſuauis eſt.

Secundum caput. Aliæ autem cupiditates, quæ ſecundo capite continentur, ſunt
voluptatum corporis & ſenſus, etiam ſi hæ legitimæ nuptialéſue ſint:
1. Corinth. 7. *Innupta enim & Virgo cogitat, quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu.*
Sol. cap. 10. *& de arce mentis nihil eſt*, ait S. Auguſtinus, *quod hominem magis deiiciat.*
Matth. 19. Quare Dominus laudat Eunuchos voluntarios, *Qui ſeipſos caſtraue-*
Lib. 1 contra Iouin. *runt propter Regnum cælorum.* Ad quem locum S. Hieronymus: *Grandis*
fidei eſt, grandiſq; virtutis Dei templum eſſe puriſſimum: totum ſe holocauſtum of-
ferre Domino, & iuxta Apoſtolum eſſe ſanctum corpore, & ſpiritu. Hi ſunt Eunu-
Iſaia 56. *chi, qui ſe lignum aridum ob ſterilitatem putantes, audiunt per Eſaiam, quod pro*
filiis & filiabus locum habeant in cælis paratum. Ad hos Clemens ſucceſſor Apoſtoli
Petri ſcribit epiſtolas, & deinceps multi Apoſtolici & Martyres, & illuſtres tam
ſanctitate, quàm eloquentia viri quos ex propriis ſcriptis noſſe perfacilè eſt.

Primus gradus Primus igitur gradus in victoria cupiditatum harum eſt nuncium
Geneſ. 12. remittere conſanguineis, *Exire*, inquam, *de domo & de cognatione ſua*, nec
2. non vxori ſaltem ducendæ. Secundus gradus eſt exuere affectiones
animi, quibus parentibus, fratribus, amiciſque colligamur, maximè
verò iis, quæ voluptariæ ſunt, & ad libidinem pronæ: colereque per-
3. fectam corporis, & animi caſtitatem. Tertius gradus eſt perpetuitas
4. vitæ integrè, & caſtè traductæ. Quartus eſt votum de hac ipſa re. quaſi
Lib. de Virg. cap. 4. ſe votum primam emiſiſſe beatiſsimam Virginem, teſtantur Patres.
Oratione de Natiuit. Dom. S. Auguſtinus, S. Gregorius Nyſſenus, Beda, S. Anſelmus, & S. Ber-
In cap. 1. Luc. nardus: Idem feciſſe Apoſtolos auctor eſt S. Epiphanius, alioſque qui
lib. de excel. Virg. poſtea vitam monaſticam, & religioſam ſectati ſunt.

Serm. 4 de Annunc. Tertium cupiditatis genus eſt, vt diximus, propriæ libertatis, &
Hæreſi 58. voluntatis. nam, vt inquit S. Bernardus, *nihil omnino quod propria inqui-*
Tertium genus *natum ſit voluntate, guſtabit is, qui paſcitur inter lilia.* Et Caſsianus ſcribit:
Serm. 71. in Cant. *Poſſe aſcendere ad ſumma perfectionis culmina eum, qui primitus edoctus fuerit*
Lib. 4 de inſtit. cap. 6. *ſuas vincere voluntates. & ſeniores tradidiſſe, Monachum nec poſſe voluptatem*
concupiſcentiæ ſuæ refrenare, nec extinguere vllatenus vel iram, vel triſtitiam, vel
ſpiritum fornicationis, ſed nec humilitatem cordis veram, nec cum fratribus vni-
tatem perpetuam, nec firmam diuturnamque poſſe retinere concordiam, ſed nec in
cænobio quidem diutius perdurare eum, qui prius voluntates ſuas non didicerit ſu-
perare.

Propria voluntas coërcetur obedientia Deo præſtita, & Homini propter Deum. de qua Dominus ait; *Qui vos audit me audit*, & de ſe ipſo dicit ipſe; *Non vt faciam voluntatem meam.* Et Apoſtolus: *Factus obediens vſq; ad mortem.* *Luc. 10.* *Ioan. 6.* *Philip. 2.*

Primus obediĕtiæ gradus eſt ſubiicere ſe homini propter Deum. Secundus eſt eidem voluntatem ſententiamq; animi omnem regendam committere. Tertius eſt id vſque ad mortem præſtare. Quartus ad obedientiam voto ſe obligare. quod faciunt Religioſi, & fecerunt olim religioſæ vitæ Inſtitutores omnes, & propagatores, qui, vt S. Auguſtinus ſcribit, *vitam ſuam Deo deuouerunt.* Aut vt S. Baſilius loquitur, *ſeipſos Deo deuouerunt & conſecrauerunt.* *In Pſalm. 75.* *Reg. fuſius diſput. cap. 14.*

Honor quid impedimenti adferat Perfectioni.

CAPVT III.

IN bonis externis numerantur honores, præſertim mundani, qui tamen paupertate nō abiiciuntur, ſicut reliqua eiuſdem generis bona. & aliqui honores ſunt, qui perfectis viris aliquando deferuntur, immò etiam ab ipſis accipiuntur ad Dei gloriam, & ſalutem animarum. Quare dubitari meritò poteſt, num honor, & quis honor, ſi quis eſt, perfectioni ſit impedimento.

S. Thomas ſic habet: *Honori qui Deo, & Sanctis omnibus exhibetur propter virtutem, vt dicitur in Pſalmo; Mihi autem honorificati ſunt amici tui Deus, abrenunciare non competit religioſis, qui ad perfectionem virtutis tendunt. Honori autem qui exhibetur exteriori excellentiæ, abrenunciant ex hoc ipſo, quòd ſecularem vitam derelinquunt.* *2. 2. quæſt. 186. art. 7. ad 4.* *Pſalm. 138.*

Duo igitur ſunt honoris genera, primum eſt, quod virtuti debetur. ſecundum, quod habetur hominibus, non ratione virtutis, ſed alia quacunque ex cauſa, nobilitate nimirum gentis, aut Patriæ, opibus, poteſtate & huiuſmodi rebus aliis. primus honor eſt virtutis, ſecundus honor eſt mundi, ſiue ſeculi.

Honorem mundanum repugnare perfectioni Euangelicæ, perſpicuum eſt. id ſiquidem & verbo, & exemplo ſuo nobis confirmat Dominus, cùm facta contentione inter diſcipulos, quis eorum videretur eſſe maior, dixit: *Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos benefici vocantur.* (Euergetes Græcè) qui erat titulus ea tempe- *Primus honor.* *Luc. 22.*

tempeſtate principes delectans, ſicut noſtra hac (celſitudo) *vos autem non ſic, ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor, & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Nam quis maior eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat.* & protrita ſunt in Euãgelio monita, quibus Chriſtus Dominus diſcipulos ſuos, eorumque ſectatores, paſsim admodum grauiter inſtruit ad omnem abiectionẽ & humilitatem. Certè Chriſti imitator Paulus ſe pergere profitetur

2. Corinth. 6. ad perfectiſsimam charitatem *per infamiam & bonam famam.* Se nihil vile exiſtimare, quod cum ſalute animarum Chriſtiq; gloria coniunctum ſit, etiamſi propterea ...ceſſe ſit, eſſe ſe ſpectaculo atq; ludibrio

1. Corinth. 4. hominibus, omniumque, vt ait, *peripſema*, hoc eſt, ſordes, & fœcem po-

Galat. 6. puli. Quare prædicabat: *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Quamobrem qui poſtea mundo renunciarunt, vt Chriſtum ſequerentur, ſimul etiam honoribus ſe abdicarunt, vitamque inſtituerunt remotiſſimam ab omni mundana pompa, atq; ſplendore, quod non obſcurè

Reg fuſius diſput inter. 8. Inter. 10. docet S. Baſilius, cùm de renunciatione ſcribit, & poſtea cum nouitio probando leges dat; *Num*, inquit, *paratus ſit libenter ad omne humilitatis genus deſcendere miſſa omni verecũdia, ita videlicet, vt ſordidiſsima quæq; artificia ſuſcipere non recuſet.* Et paulò pòſt: *Maximè autem ei, qui ab ſplendido aliquo vitæ genere ad imitandum modeſtiſsima humilitatis Domini noſtri* IESV *Chriſti exemplum feſtinat, munera quædam præſcribi debent, de numero eorum, quæ illi ſordida exiſtimant, qui in ciuili vita verſantur, obſeruandumqúe, num in iis cum omni animi alacritate non erubeſcentem & inconfuſibilem ſe Deo operarium exhibeat.*

Lib. 4. cap. 29. Ad quam doctrinam illuſtrandam adfert Caſsianus exemplum nobiliſsimi cuiuſdam viri, *& ſummæ*, vt ait, *familiæ*, res viles iuſſu Abbatis vt venderet, circumferentis. ad cuius narrationis calcem, hæc habet: *Nequaquam perterritus tam vilis, & tam inſueti officij nouitate, nec conſiderans indignitatem rei, nataliumq; ſplendorem, ac venditionis iniuriam, dum illam Chriſti humilitatem, quæ eſt vera nobilitas per obedientiæ gratiam deſide-*

Lib. 12. cap 32. *rat obtinere.* hanc porrò humilitatem ipſe tradit fundari in expoliatione omnium facultatum, & nuditate, in perfectaq; abrenunciatione, qua deinde ſe ſubiiciat homo obedientiæ, ita vt nulla in eo viuat voluntas præter Abbatis mandatum. *Quod*, inquit, *non aliter obſeruari poteſt, niſi quis non ſolùm ſe mortuum huic mundo, verumetiam inſipientem iudicauit, ac ſtultum, vniuerſa quæ ſibi fuerint imperata, ſine vlla diſcuſſione perficiens, ſacroſancta ea credens, ac diuinitùs promulgata.*

Homil. 20. in Ezech. Hoc idem renunciationis genus, nempe honoris mundani, explicauit quoque S. Gregorius, attexens etiam tentationem, qua huiuſmodi homines poſt renunciationem vexari aliquando ſolent, re-

medium-

mediumque curationis. *Alius, inquit, contempta mundi ſuperbia, honores, atq; dignitates huius ſeculi decreuit vitare, vltimum appetit inter homines locum tenere, vt tantò excelſior inueniatur in permanenti gloria, quantò humilior aſpicitur in tranſeunte vita. Is fortaſſe cùm ſubitò ſe à proximo deſpici agnoſcit, dedignatur, cur deſpicitur. vult quidem in loco humili, ſed tamen attendi contemptibilis non vult. hunc iam deuotio eleuat, ſed adhuc infirmitas grauat. iam ergo pro deuotione holocauſtum eſt, ſed adhuc ex infirmitate inquinatum. Hi itaq; qui in eis, quæ optimè deuouerunt, aliqua infirmitate ſui culpa tanguntur, cùm per verba doctorum dicta Patrum intelligunt, & in quanta culpa iaceant agnoſcunt, ſeque ipſos pœnitentiæ lamentis afficiunt, holocauſtum in oſtio portarum lauant.* Hæc S. Gregorius.

Sed quid eſt quod rem aliundè certiſsimam: hiſce rationibus vltra confirmemus? Quid enim certius quàm Chriſtum Dominum in cuius imitatione & ſimilitudine omnis Chriſtiana perfectio conſiſtit, proceſsiſſe obuiam non inimicis modò, ſed ſimul etiam iniuriis, ludibriis, blaſphemiis, execrationibus, diris, quibus eum aduerſarij atrociſsimè quantum in ipſis fuit, contaminarunt? An, vt diximus in capite de humilitate, non *dedit percutienti ſe maxillam?* an non *ſaturatus eſt opprobriis?* an non *cùm pateretur, non comminabatur? tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè?* an non *coarctabatur, donec baptizaretur ſanguine*, quem non minus ignominiosè exorbuerunt Iudæi, quàm ille copiosè pro nobis glorioſeque profudit? Mortem crucis oppetens ſimul acerbiſsimam, ſimul pleniſsimam contumeliis?

Eodem in loco reponimus beatiſsimam Dei matrem, quam quis dubitat, quin cùm cruci aſsiſteret *Chriſtum* amātiſsimum filium non *induerit*, hoc eſt, eius crucis, & mortis ignominiam non ita libenter adamauerit, amplexataque ſit, ac ſi *Chriſto confixa eſſet cruci?* Certè iam inde ab initio Chriſti ſpiritu imbuta, & educata *prætulit virginitatem*, vt S. Bernardus ſcribit, *opprobrio ſterilitatis, quia vnctio docebat eam de omnibus, ac ſermo Dei viuus, & efficax antè illi factus eſt magiſter, quàm filius: prius inſtruxit mentem, quàm induit carnem*, ob quam cauſam cùm ſuſpicionem criminis facilè dimouere poſſet, cùm occultè dimitteretur à Ioſeph, ne ſuſpirium quidem ad ſui defenſionem emiſit. *Homil. 3. ſuper Miſſus eſt.*

Denique vox illa Apoſtolica perfectorum Chriſti militum vox eſt: *Placeo mihi in cõtumeliis, in anguſtiis pro Chriſto.* Ergo procul eſt à Chriſti ignominioſæ gloriæ amatoribus mundani honoris appetentia, & luce clarius eſt, nihil Chriſtianæ perfectioni repugnare magis quàm ſuperbiam, ſine qua honor huiuſmodi nec deſiderari, nec quæri poteſt. *2. Corinth. 12.*

Yy Ad

Ad extremum qui renunciat vitæ mundanæ, ac dignitati quæ eam ſequi ſolet vel propter magnitudinem opũ, vel ob aliam quamcumque ſimilem cauſam, abiicit ſine dubio omnem ſpem mundani honoris ad eumque ſibi omnem aditum, & intercludit, & interdicit.

Secũdus honor. Honor virtutis ab aliis ſanctus appellatur. complectitur autem quoslibet honores, & titulos, qui virtuti dantur ab hominibus. inter quos principem locum obtinet Eccleſiaſtica dignitas, ſiue ſit ſecularis, ſiue regularis. In hoc autem quærendo ambitioſum eſſe, apertum flagitium eſt, non ſolùm perfectis viris, ſed Chriſtianis omnibus interdictum. Sicut autem perfectioni non repugnat ita viuere, itaque ſe in rebus omnibus gerere, vt vitam, ex virtute traductam laus poſsit comitari, honorq́; virtuti debitus tribui; ſic qui perfectionem ſectatur, ita in virtutum omnium exercitatione verſari debet, vt ne minimam quidem cogitationem fluxi atque caduci honoris, quamuis iuſtè virtuti debiti ſuſcipiat. neque enim alium honorem amare, aut appetere poteſt perfectus, quàm æternum, vt ex his, quæ diximus libro quarto, capite trigeſimo perſpicuum eſt. Nec qui renũciat mundanis rebus, ſancto huic honori etiam renunciat: tum quia non eſt in eius poteſtate, ſed in honorante, tum quia ſimul nuncium remitteret virtutum actionibus, quæ per ſeſe maximè laudabiles ſunt, etiamſi à nemine honorentur, aut celebrentur. modò ſe attentè circumſpiciat proficiens, nec vlla vnquam ſpecie honoris obiecta ſibi non ſolùm aciem mentis præſtringi ſinat; ſed nec ad rem vel minimam honoris cauſa inchoandam moueri.

Cæterùm ſpiritus perfectionis Euangelicæ hominem ad Chriſti humilitatem totis viribus amplectendam incitat, & impellit. Quare vt Chriſtus ſe occultauit, & remouit ab oculis eorũ, qui eum Regem creare deliberauerant, ſic qui Chriſtum ex animo ſequuntur, non ſolùm honores non appetunt nondum ſibi conſtitutos, ſed delatos recuſant & reſpuunt, & ne ad eos contra voluntatem aſcendere cogantur, fugam arripiunt, latebras quærunt, ſibi etiam aliqui membrum aliquod corporis amputant. quod de S. Marco Euangeliſta dicitur, & certũ eſt de Amonio Monacho, qui ſibi cùm præſcidiſſet auriculam, interminatus eſt ſe etiam linguam inciſurum, ſi vrgere pergerent illi, qui hominem ad Epiſcopatum importunè vocabant. admiranda ſanè facinora, & *ſolo diuino inſtinctu*, vt S. Thomas aſſerit, *excuſanda*. imitanda exempla priora, quæ multa, & illuſtria ſunt. In hiſtoriis Sanctorum, Silueſtri, Gregorij, Ambroſij, Auguſtini, Felicis Martyris, Bernardi Abbatis, Thomæ Aquinatis, Bernardini Senenſis, & aliorum mul-

Pallad. Sect. 11. Niceph. lib. 11. cap. 37.

2. 2. quæſt. 185. art. 2. ad 3.

multorum, quæ operæpretium non eſt enumerare, quia notiſsima ſunt.

Eodem impulſi ſpiritu aliqui honores iam adeptos magno animo, & nouo exemplo abiecerũt perfectionis amore. vt Epiſcopatum Conſtantinopolitanum Nazianzenus, & ſummum Pontificatum S. Cæleſtinus.

Quare vt benè faciunt illi, qui à Deo per Maiores vocati tanquam Aaron, honores qui ſibi mandantur, accipiunt ad Dei gloriam, & animarum vtilitatem, ſic laudandi illi ſunt maximè, qui humilitatis Chriſti amore ſuccenſi ſe totos demittunt, abiiciunt, honores non quærunt, & verò etiam contemnunt, idq; toto vitæ ſuæ tempore profitentur, & niſi ad honorarios titulos adigantur præcipientis authoritate, ad idem ſe voti perpetui nexu obligatos volunt, qua in re præclaram habemus S. Thomæ doctrinam, qui ſic ſcribit: *Accipere Epiſcopatum non eſt de neceßitate ſalutis, ſed fit neceſſarium ex ſuperioris præcepto. His autem quæ ſic ſunt neceſſaria ad ſalutem, poteſt aliquis impedimentum licitè apponere antequam fiat præceptum.* Et paulò pòſt: *Qui votum emittit de non ſuſcipiendo Epiſcopatum, ſi per hoc intendat ſe obligare ad hoc, quod nec per obedientiam Prælati ſuperioris accipiat, illicitè vouet. Si autem intendit, ad hoc ſe obligare, vt quantum eſt de ſe Epiſcopatum non quærat, nec ſuſcipiat, niſi imminente neceſſitate, licitum eſt votum, quia vouet ſe facturum id, quod hominem facere decet.* Quod S. Doctor affirmat de Epiſcopatu, ſine dubio dici poteſt de quocunque alio honoris gradu, etiam regulari. *2. 2. quæſt. 185. art 2. ad 3.*

Quod ſi quæratur, an præcipienti in re hac repugnandum ſit, nemo dubitat, quin liceat anhelanti ad humilitatis Chriſti perfectionem ſe ipſum planè explicare præcipienti, non tam repugnantis ſpecie, quàm aperientis quid ſit in homine. idque quantum, & quatenus neceſſe eſſe coram Domino iudicetur: denique quidlibet faciendum eſſe, vt procul ab honoris nomine in humilitate nos contineamus, dummodo peccatum pertinaciæ quod ſine magna obedientiæ iniuria non incurritur, omninò vitetur. quæ regula à S. Gregorio olim præſcripta eſt in hæc verba: *Tunc ante Dei oculos vera eſt humilitas, cùm ad reſpuendum hoc, quod vtiliter ſubire præcipitur, pertinax non eſt.* *Paſtor. P. P. cap. 6.*

Quæ externæ virtutum actiones conducant ad perfectionem acquirendam, & quomodo.

CAPVT IV.

Actiones virtutum ad charitatem tanquam finem referuntur. Et ſunt in vnaquaque virtute duplices, internæ, & externæ, quæ omnes charitati inſeruiunt. externæ quidem, quia quamuis perfectio in animo ſit, externa tamē actio excitat plerumque animum ad agendum, & honeſtiſsima voluptate, quæ ex ipſa actione à proficiente percipitur, vegetat vim facultatis internæ actum virtutis producentis. *Ex ſubſequenti enim opere*, ait S. Gregorius, *etiam dona ſuccreſcunt*. Qua ratione roboratur & creſcit charitas.

Lib. 1. dialog. cap. 4.

Quænam verò ſint externæ actiones, quæ ad perfectionem potiſſimùm iuuādam diuinitùs ſint inſtitutæ, non eſt quod aliunde quàm ex ſacris Scripturis, ac Patribus exquiramus. Eſt autem ſcriptū apud Tobiam, Angelum de cœlo demiſſum ſic docuiſſe: *Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna.* quo loco non ſolùm eleemoſynæ corporalis mētio fit, ſed etiam ſpiritualis. Siquidem ibi commendatur ab Angelo illa miſericordia, quam vtiliter erga ſuos tribules exercuerat Tobias, quem certum eſt monita ſalutis ſolitum dare illis; non ſolum corporibus conſulere.

Tob. 12. Tob. 1.

Perfectum virum fuiſſe Tobiam nemo dubitat, ſed nec dubitandum eſt, eum nō niſi adminiculis harum actionum ad perfectionem aſcendiſſe. Etenim de his loquens S. Leo ſic ſcribit: *Hæc triplex obſeruantia dilectiſſimi omnium virtutum comprehendit effectus. Hæc ad imaginem, & ſimilitudinem Dei peruenit, vt à Spiritu ſancto inſeparabiles faciat.* Et S. Chryſologus; *Hæc*, inquit, *vitia extingunt, virtutes iſta ſuccendunt, hæc reddunt caſta corpora, corda pura, hæc pacem membris, mentibus dant quietem, humanos iſta ſenſus ſcholam faciunt diſciplinæ: per hæc in templum Dei pectora humana conſurgunt, hæc hominem præſtant Angelum, homini Deitatis deferunt hæc honorem. Hinc eſt quod fit horum ſuffragio Moyſes Deus, per hæc Helias neſcit mortem, relinquit terras, cœlos intrat, commoratur Angelis, conuiuit Deo, & terrenus hoſpes ſupernas obtinet manſiones. per iſta Ioannes fit Angelus in carne, cœleſtis in terra, & auditu, viſu, tactu, totam ſolus capit, tenet, complectitur Trinitatem.* ſimilia ſcribunt alij.

Serm. 1. de ieiunio. 7 menſis. Serm. 43.

Ex his porrò intelligimus, quas ob cauſſas hæ actiones tres ad perfectionem conſequēdam præſtent aliis, tum quia omnium virtutum

effectus

effectus comprehendant, nec ſine virtutum omnium præſidio exerceantur: tum verò quia animum hominis optimè præparent ad diuinam perfectionem accipiendam. mortificant enim paſsiones & vitioſos habitus reuellunt. Quod ſignificat ſanctus vir illis verbis; *Vitia extinguũt, adferunt corpori & animo puritatem. Reddunt*, inquit, *caſta corpora, & corda pura.*

De ieiunio autem vniuerſaque corporis caſtigatione multa ad rem præſentem pertinentia ſcripta ſunt libro 2. cap. 12. & lib. 4. cap. 34. ad quæ lectorem remitto. quem etiam hortor, vt animum ſeriò aduertat ad eam ſententiam Seraphini Firmani, quam retulimus libro 3. cap. 19. & continetur regula eius decima quarta.

Quantoperè conducat ad veram abnegationem animi morborumq; eius pietatis tàm ſpiritualis quàm corporalis exercitatio explicatum etiam à nobis lib. 4. cap. 28.

Quare ſupereſt vt de externa orantis Deum actione ponamus S. Auguſtini verba, quibus quantum proſit internis orantis motibus, ſic oſtendit: *Orantes de membris ſui corporis faciunt, quod ſupplicantibus congruit, cùm genua figunt, cùm extendunt manus, vel etiam proſternuntur ſolo, & ſi quid aliud viſibiliter faciunt; quamuis eorum inuiſibilis voluntas, & cordis intentio Deo nota ſit, nec ille indigeat his indiciis, vt ei humanus pandatur animus: ſed his magis ſeipſum excitat homo ad orandum, gemendumq; humilius atq; feruentius. Et neſcio quomodo cùm hi motus corporis fieri, niſi motu animi præcedente non poßint, eiſdemq; rurſus exterius viſibiliter factis, ille interior inuiſibilis, qui eos fecit, augetur: ac per hoc cordis affectus, qui vt fierent, iſta præceßit, quia facta ſunt, creſcit.*

Lib. de cura pro mor. cap. 2

Ad has tres externas actiones aliæ reuocantur omnes, quæ innumeræ planè ſunr, vtiliſsimæque motionibus animi, quas virtus excitat. imò ad hoc ipſum inſtituti ſimul ſunt ſacrarum cæremoniarum ritus. qui propterea diligentiſsimè ſeruandi, & obeundi ſunt à proficiente: maximè verò ij qui ad ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium ſpectant, & ad canonicas horas; aliaſque religioſas cæremonias, quibus tenentur, qui ad inſtituta religionum vocati ſunt. ſed maius momentum ad perfectionem eſt in actionibus internis virtutum, de quibus deinceps agendum breuiter eſt.

Quomodo internis virtutum actibus præparetur animus ad Charitatem.

CAPVT V.

IN charitate in qua conſiſtit Chriſtiana perfectio conſiderandi ſunt habitus ipſe infuſus,& actus vi eius ab animo productus. actus perfectior eſt,quàm habitus. ſiquidem vt ait S. Thomas, *Melius eſt bene agere, quàm poſſe bene agere*, & habitus finis eſt actus. quare æterna beatitudo, quæ maxima eſt hominis perfectio, actus eſt. eò igitur maior eſt perfectio hominis,quò vehementior in eo eſt charitatis actus.

1. 2. quæſt. 71. artic 3.

Augetur autem charitatis actus, non ſolum habitu charitatis, ſed etiam virtutibus acquiſitis, tum quia hæ comprimunt hominis prauas inclinationes & paſsiones,eneruantque,ac tollunt vitioſos habitus, quibus animus in plura diſtractus ſtudia retardatur,ne totus toto conatu per actum Charitatis feratur in Deum: *Vno*, vt ait S. Hieronymus, *ædificante in nobis,& alio deſtruente.* Tum quia virtutes eædem animum incitant ad ea conſectanda bona,quæ conſonant Charitati, & quibuſdam quaſi igniculis appoſitis charitatem incendunt, cum Deoque animum coniungunt. ob id Apoſtolus: *Spiritu ambulate*, ait, hoc eſt, vt exponit S. Hieronymus, *ſpiritualibus actibus*, quos deſcribit infrà,cùm eos numerat,& *fructus ſpiritus* vocat. vbi etiam addit; *Cùm enim anima carnalia cogitat,caro dicitur, quando verò ſpiritualia, vnus cum Deo fit ſpiritus*, per charitatem nimirum hiſce ſpiritualibus actibus auctam.

In Galat. 5.

Et quanquam virtutum omnium interni actus ad hunc modum charitatem augent, creſcit nihilominus eadem charitas actibus earum virtutum, quæ acquiſitæ cùm ſint, ſimiles ſunt Theologicis, vtpotè procreatæ ex earum actibus, iiſque omnino ſimiles. quamuis non pares. cùm ſint hæ naturales,illæ ſupernaturales. fieri enim non poteſt,vt qui exercet fidem, ſpem,& charitatem erga Deum, iis ipſis actionibus, qua ratione ſunt ab homine productæ,non acquirat habilitatem, & facilitatem animi maiorem ad eaſdem promptiſsimè repetendas. Hæc habilitas habitus eſt,& Virtus,vt ita dicam,Theologica,ſed acquiſita, non tamen ſine auxilio ſupernaturali Dei. Vſus certè eius tanquam charitati propinquæ,ad charitatis incrementum maximè facit,propterea quòd Theologicæ virtutes,cùm ſupernaturales ſint,hoc eſt,diuini cuiuſdam generis & ordinis, non frangunt directò

directò Vires habituum vitioſorum, qui etiam homini Dei amico ineſſe plerumque ſolent, ſicut nec reliquarum naturalium propenſionum deprauatos motus, ſed ſubleuant hominis animum vireſque naturæ ad actiones illas nobiliſsimas, longeque naturam hominis ſuperantes edendas, relicta in homine difficultate naturali ad eas reuocandas cum velit.

Hæc difficultas mollitur primùm paulatim, deinde verò extinguitur præſidio, & ope aliarum virtutum quæ exercitatione Theologicarum in homine progignuntur. Quare ſapienter S. Thomas: *Habitus*, inquit, *moralium virtutum infuſarum* (quod idem de Theologicis infuſis intelligitur) *patiuntur interdum difficultatem in operando, propter aliquas diſpoſitiones contrarias ex præcedentibus actibus relictas, quæ quidem difficultas non ita accidit in virtutibus moralibus acquiſitis*, (ſicut nec in Theologicis acquiſitis) *quia per exercitium actuum, quo acquiruntur, tolluntur etiam contrariæ diſpoſitiones.* 1. 2. quæſt. 65. artic. 3. ad 2.

Ecce igitur tibi, quàm neceſſaria ſit ad perfectionem acquirendam noſtrimet abnegatio continua, qua frangantur prauæ inclinationes naturæ, paſsiones ſedentur, vitioſi habitus abradantur, peruincaturq́; difficultas, quam tantæ rei nos ipſi ex naturæ corruptione adferimus: quantum item momentum ad perfectionem poſitum ſit, in frequenti diuturnoque vſu virtutum omnium, in obſtinata, vt ita dicam voluntate perfectionis culmen Deo iuuante, conſcendendi. Abnegatio enim vitia impugnat, eadem iterata, & continuata etiam expugnat, dumque id præſtat ſimul interiorem hominem virtutum actibus excolit, eorum habitibus complet, & ornat contemptu mundi ſuique ipſius, paupertate, caſtitate, humilitate, obedientia, à rebus creatis omnibus ita animum abalienans, vt eum in Dei amorem, & charitatem protinus rapiat. quod quanquam aliis verbis non obſcurè docuerat Caſsianus: *Accipe paucis ordinem ad ſummam perfectionem. Principium noſtræ ſalutis ſapientiæq́ ſecundum Scripturas timor Domini eſt. De timore Domini naſcitur compunctio ſalutaris. De compunctione cordis procedit abrenunciatio, id eſt, nuditas, & contemptus omnium facultatum. De nuditate Humilitas procreatur. De Humilitate mortificatio voluntatum generatur. Mortificatione voluntatum extirpantur, atque marceſcunt vitia vniuerſa. Expulſione vitiorum virtutes fructificant, atque ſuccreſcunt. pullulatione virtutum Puritas cordis acquiritur. Puritate cordis Apoſtolicæ charitatis perfectio poſsidetur.* Frequens igitur, & aſsiduus abnegationis, virtutumque vſus certa via eſt ad augendam charitatem. Lib 4 Inſtitut. cap. 43.

Eſt autem hoc loco diligentiſsimè obſeruandum, id quod etiam ſecundo libro monuimus: *Duplici*, vt Caſsianus ſcribit; *nobis labore* Collat. 14. cap. 3.

ſudan-

ſudandum in expellendis vitiis, quàm in virtutibus acquirendis. Et hoc, inquit, *non noſtra capimus coniectura, ſed illius ſententia perdocemur, qui ſolus opificij ſui vires, rationemq́ cognouit. Ecce, inquit, conſtitui te hodie ſuper regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & adifices, & plantes. In expulſione enim noxiarum rerum quatuor eſſe neceſſaria deſignauit: id eſt, euellere, deſtruere, diſperdere, diſſipare: in perficiendis verò virtutibus, & his quæ ad iuſtitiam pertinent acquirendis, adificare tantummodo atque plantare. Vnde liquidò patet, difficilius euelli ac deſtrui corporis animæq́ paſſiones, quàm ſpirituales extrui adificariq́ virtutes.*

Hierem. 1.

Vberior quædam & ſubtilior explicatio Abnegationis præparantis ad perfectionem.

CAPVT VI.

SED præter mortificationem paſsionum maximè ad perfectionem neceſſaria eſt occultior quædam difficiliorq́ue propriæ voluntatis & amoris abnegatio, eaque continua: non ſolùm initio exercitationis huius, ſed etiam & multò maximè in progreſſu ipſo, & complemento. quæ quidem abnegatio ex Dei omnipotentis Maieſtatis, poteſtatis, charitatis, voluntatiſque cognitione profecta ita hominem Deo ſubmittat, ac propriæ ſui ipſius deſpicientiæ amantem faciat, vt nihil magis optet, nihil curet magis, quàm aſsiduè frangi voluntates ſuas, itaque concuti amorem proprium, vt ſi fieri poſsit, conuellatur omnino. Id ego ſic explico ex doctorum piorumque hominum, qui currunt virtutis & perfectionis ſtadium, diſciplina & experimentis.

Certum eſt, nos noſtri iuris nec eſſe, ſed Dei, & voluntatem noſtram quantumcunque ſit in hominis poteſtate, diuini & ipſam iuris eſſe, & à nobis in vnius Dei voluntatis deditionem omninò redigendam: vt Deus ea, totiſque nobis vtatur, noſque verſet, quomodo ei placuerit.

Quæſtio. Quæri igitur poteſt, vtrum expediat, vt Deus regendæ voluntatis Dux, cõſolationibus an afflictionibus adhibitis eam dirigat ad per-*Reſpondetur.*fectionem: Et reſpondetur de ſententia Patrum, quos adduximus ſecundo libro, cùm ageremus de Abnegatione, ſatius eſſe, vt voluntatem Deus ad ſe trahat per ea, quæ contra voluntatem ſunt, quàm per ea, quæ voluntatem alliciunt, mulcentque, & ſi ſanctiſsima illa ſint, nec à nobis expetita propter nos, ſed propter Deum ſolum; ſiue

externa

ſiue externa bona malaué ſint, qualis eſt infamia, ignominia, paupertas, contemptus, & alia huiuſmodi: ſiue interna multoque id magis ſi interna ſint: quales ſunt deſolationes, derelictiones, tentationes grauiores, anguſtiæ cordis, tenebræ mentis, anxietates, perturbationes animi, & id genus alia, quæ vitam acerbam faciunt. in his verſari nos, & his exagitari quietem voluntatis noſtræ; melius multò eſt, quàm frui contrariis bonis. Quamobrem proficiens non ſe comparat ad quietem aut tranquillitatem, ſed ad omnia potius genera afflictionum internarum: in vnaque Dei voluntate pacem, quietemque collocat ſuam; quantumuis magnis perturbationum fluctibus interius ſe iactandum præuideat.

Huius autem aſſertionis hæc eſt cauſa, quòd meriti apud Deum ratio poſita eſt maximè in abnegatione tum exiſtimationis, tũ amoris proprij: ad quorum vtrumque abnegandum faciunt magis res aduerſæ, quam ſecundæ, ſiue extrinſecus accedant, ſiue exoriantur in animo.

Ad exiſtimationem propriam comprimendam eſt neceſſaria propriæ vilitatis cognitio. quę quamuis per mentis illuſtrationem obtineatur à Deo, & ab eo beatis mentibus cõcedatur, Viatorum tamen naturæ accommodatius eſt, eam experimento nanciſci. Deus itaque qui naturam non deſtruit, ſed perficit, vult à nobis cognoſci vilitatẽ noſtram ipſo vſu, & experientia: dum experimur ſcilicet in nobis voluntatem repugnacem, & minimè quietam, vt perſpicuè cernamus, quid ex nobis ſit in nobis, & quid in nos ex Deo promanet. ex nobis quippe eſt ſentire motus illos turbidos contrarios rationi: ex Deo autem, iis non conſentire. ex nobis eſt caligo mentis, ſiccitas cordis, afflictio: ex Deo contraria Dona, quibus illa tanquam à ventis nubes diſpelluntur. Neque id iniuſtè vult Deus, ij enim ſumus, qui ob commiſſa facinora digni ſumus, in quos calicis, qui in manu Domini eſt, vniuerſa amaritudo, & ira delapſa nos obruat, cuius tamen vix minimam guttam nobis aſpergit Deus, cùm nos affligi permittit. vt qui eam refugit, iniuſtè admodum à Dei iuſtitia ſe ſubtrahat præ amore ſui immoderato: ij ſumus, quos quanquam ſibi Deus reconciliauit per ſanguinem filij ſui, & condonato adulterio ſecum iterum copulauit vt ſponſas; velit tamen patrati ſceleris extare animis corporibuſque noſtris inuſtas perpetuò notas vexationum, & calamitatum: vt intelligamus, aliter nobiſcum agi, quàm ſi incorrupti integrique vixiſſemus ſemper: iiſque malis à Deo nos affici, vt ſuper nos recognoſcamus manũ Domini, qua veluti de cœlo percutimur, cruciamurque, (quamuis infinitè minus quàm par eſt) indeq; exurgamus

gamus ad maiorem reuerentiam, erga Dei maieſtatem,timoremque maiorem,ac in bonam partem accipiamus eius etiam verbera atque flagella,quando ab eius infinita miſericordia proficiſcuntur omnia. Denique ſicut temporanea,ac terrena proſperitas,ſic ſpiritualis, hominis mentem occæcat, multoq; magis hæc,quàm illa, quia irrepit, nocetque occultius,& cùm ſit nobilioris generis animũ magis turgeſcentem reddit,& imemorem ſui nihili,veterumq; delictorũ,ideoque lucifero propiorẽ. hæc ad configendã exiſtimationẽ propriam.

Ad ſuſtringendos autem amoris proprij neruos, eundemq; ex animo conuellendum valent illæ eædem deſolationes,& miſeriæ.cùm enim ipſo experimento compertum nobis eſt,ex nobis exiſtere adeò prauas propẽſiones,& corruptelas,concitamur in noſtrimet odium, contemptum,nauſeam, indignationem,perſecutionẽ, in noſq; conuitia iactamus,& exprobramus nobis noſtra dedecora. Deinde illa voluptas, quæ ex ſpiritus dulcedine fluit, qua nobis ipſis maximè placere ſolemus, magis nutrit amorẽ noſtri, quàm illecebræ rerum mundanarum. eſt quippe idem in diuerſa materia vitium. Idque accidit cum Dei donã magis quàm Deum ipſum quærimus,eiuſq; propterea mercenarij ſerui ſumus. Idcirco in cor hominis amariſsima quæque congerit Deus, vt ita hominem probet, aſſuefaciatque diligere Deum propter Deum, nõ ſemet propter ſeipſum. Id enim adeò præpoſterum eſt, adeoque Deo diſplicet, vt interdum permittat nos incidere in graues tentationes,ac turpiter labi: tum vt ex illa manifeſta turpitudine cognoſcamus occultam offenſam, in qua ſumus apud ipſum, tum vt vel ſic ablactemur à lacte noſtræ cupiditatis & voluntatis.

Quare quamuis debemus peccata in quæ incurrimus, quatenus Deo aduerſantur,& quia peccata ſunt, imortali odio proſequi, quatenus tamen apta ſunt nos demittere, nobis aliiſque viles efficere, noſtram denique erga nos ipſos affectionem retundere,patienter ferenda ſunt,cum ex illis hoc tantum bonum tanquam è tenebris lucem Deus educat. Immò actum ipſum bonum, ſi quia nobis placet, blanditurq; naturæ & exiſtimationi propriæ, à nobis expetitur, non dicam à Deo abalienare, dicam tamen,non copulare nos cum illo.

Accedit, quòd quamdiu vas humani cordis non planè purgatur fæce amoris huius,Dei donis pluſquam par eſt inhærentis, & Deum ad æmulationem prouocantis,non expedit nobis, Dei dona quædã qualia ſunt interna ſolatia, immunitas à tentatione, illuſtrationes mentis & ſimilia augeri in nobis: eo enim illa veluti ſordidata Deo malè olent,& homo iis locupletatus tanquam nobilioribus phaleris

conue-

conueſtitus equus aduerſus dominũ calcitrat. dometur ergo prius, & vexationibus ſubactus intelligat, non alia ratione vlla Dei dona à viro perfecto expetenda eſſe, niſi quia, & quatenus Deus vult: illaque ſic nos Deo coniungere, promptoſque efficere ad Deo ſeruiendum.

Summa igitur ope nitatur proficiens ad eam indifferentiam peruenire, qua non magis velit huiuſmodi dona, quæ cum honeſta etiam voluptate, quàm ea, quæ cum afflictione animi diuinitus immiſſa, ſunt coniuncta; optet potius, hæc, quàm illa. tum quod ſint à ſuſpicione amoris priuati remotiora, tum quia opera quæ Deo per iſta præſtatur, gratuita omninò eſt, nulloque planè modo mercenaria, tum quia voluptaria & mollis via diaboli eſt; vt docuimus libro ſecundo, cap. 35. contrà via Dei grauis, & ſeuera, tum denique quia cum illa quaſi mercede ſeruire Deo facile quidem eſt, ſed inordinatum quid, obliquum, impurum; addo imperfectum, & quaſi monſtruoſum: quoniam qui huiuſmodi eſt, partem dat ſui Deo, reliquam ſibi retinet, nondumque holocauſtum eſt, nec putum purum *Matth. 6.*
aurum: duobus ſeruit Dominis; in vtramque partem claudicat, Sa- *3. Reg. 18.*
maritanus potius quàm Iſraëlita; qui Deo litat, & idolo. ſimilis ex *4. Reg. 17.* *Geneſ. 31.*
parte Racheli, quæ in terram promiſsionis commigrans ſecum ſimul idola paterna tranſportat. atque vt Rachelem propter idola ſecutæ ſunt vexationes, ſic proficiens, donec ſe penitus exuat his amoris proprij deliciis perpetua tempeſtate diuerſarũ perturbationum ſe quatiendum intelligat.

Quamuis autem illuſtrationibus, & conſolationibus internis promptior euadat homo, ad Deo ſeruiendum, qua ratione illæ, vt diximus in ſecundo libro, expeti poſſunt, & verò etiam magnificiẽdæ ſunt; perfecto tamen viro ſatius eſt poſſe, & velle ſeruire Deo ſine promptitudine, quæ inde proueniat, potius cum interna contraria repugnantia, & difficultate.

Deponendus propterea falſæ opinionis error duplex. vnus eſt *Prior error.* meritum apud Deum conſiſtere in illa facilitate voluntatis. cùm ſub ea plerumque lateat pernicies meriti, vis amoris proprij multa, cuius expers eſt contraria difficultas. quæ idcirco magna ſeges eſt magnorum meritorum. Quare Deus amantiſsimus, & qui tam benè nobis vult, excitat nos, deducit, trahitque ad ſe ſe per mille ſalebras afflictionum, & difficultatum, nec patitur amicos ſuos diu eſſe ſedatos. & qui in cœlis apud ſe filios, & adminiſtros habet ſibi ſumma voluptate coniunctiſsimos, quos perpetuò beata illa, & inexhauſta lætitia perfundit, exigit à nobis in terris obſequia perfecta quidẽ, illi-

que perquàm gratiſsima, plena tamen perturbationis, & doloris. perinde quaſi fortunatiſsimus Rex quiſpiam, qui quanquam innumeros habet corporis ſtipatores miniſtroſque ſuorum ſtudiorum ad nutum paratiſsimos, illique ad omnem voluntatem promptiſsimos, gratiſsimoſque; oblectat tamen ſe ſe puſionis alicuius, aut diſtorti hominis lentis frigidiſque obſequiis. ob hanc ſcilicet cauſſam tantoperè laudatur à Domino vidua Euangelica, quæ duo minuta æris ſolùm miſit in Gazophylacium.

Alter error. Alter error corrigendus eſt proficienti, quo plerumque fingimus animo, quærimuſque nobis quietem quandam internam externamque qua abiectis curis, reſtinctiſque perturbationum motibus Deo tranquillè placideq; ſeruiamus contrà quàm res habeat, & vt ex antedictis intelligitur, contrà quàm velit Deus; qui vix dum hîc viuunt, tranquillat plenè animos amicorum ſuorum. ita poteſtatis ſuæ vim nobis manifeſtam faciens, qua nauiculam noſtram inter tot procellas calamitatum tutò in portum valet deducere: ſimul, quia magnus potenſque eſt, nos itidem ad magna arduaque obeunda præparans. præſertim cum iteratis conflictationibus internis virtutis habitus confirmetur, *Virtus enim in infirmitate perficitur:* iiſdemque merces æterna quæ non habitibus, ſed actibus eſt debita, plurimum augeatur, & amplificetur. & hæc de ſubtiliore, occultioreque abnegatione dicta ſunt breuiter. *2. Corinth. 12.*

De duobus proximis, & maximis adminiculis perfectionis, Oratione & Contemplatione.

CAPVT VII.

DVo ſuperſunt adminicula Perfectionis, & quidem omnium maxima & proxima: vnum eſt oratio ad Deum; alterum eſt Contemplatio rerum earum, quibus Perfectio ipſa perficitur. Et vt à primo ordiamur, illud certum eſt, Charitatem donum Dei eſſe. *Charitas Dei*, ait Apoſtolus, *diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Et S. Ioannes: *Charitas ex Deo eſt.* Et S. Auguſtinus: *In gratia eſt Spiritus viuificans. vnde eſt in hominibus charitas Dei, & Proximi, niſi ex ipſo Deo?* Quod de charitate aſſeritur dicendum ſimiliter eſt de omnibus aliis donis ad perfectionem pertinentibus, deque ipſo eorum incremento: quia vt ait S. Iacobus: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à Patre luminum.*

Rom. 5. *1. Ioan. 4.* *De gratia & libero arbit. cap. 18.* *Iacob. 1.*

Quod

Quod cùm ita ſit, facilè intelligitur, quàm ſit proficienti neceſſa-
ria oratio, vt perfectionem charitatis obtineat à DEO. *Cui,* inquit ſan- *In Pſalm. 118.*
ctus Auguſtinus, *donatur à DEO charitas DEI, & propter DEVM charitas* *conc. 17.*
proximi, profectò inſtanter orare debet, quò tantum ſibi augeatur hoc donum, vt
non ſolùm pro illo contemnat delectationes cæteras, ſed etiam quaſlibet perferat
paſſiones. quod quàm ſtudiosè ac frequenter facèret, idemmet teſta- 2
tur in ſuis Confeſsionibus crebrò. *Quis mibi,* ait, *det, acquieſcere in te?* *Lib. 1 confeſſ.*
Quis mihi dabit vt venias in cor meum, & inebries illud, & obliuiſcar mala mea, *cap. 5.*
& vnum bonum meum amplectar te? Et alio loco: *Hei mihi quàm excelſus es in* *Lib. 8. confeſſ.*
profundis, nuſquam recedis, & vix redimus ad te. Age Domine, & fac, excita, & re- *cap. 3. & 4.*
uoca nos: accende, & rape: flagra, & dulceſce: iam amemus & curramus. Denique
alibi: *Da mihi te DEVS meus, redde mihi te. En amo, & ſi parum eſt, amem vali-* *Lib. 3. cap. 8.*
dius. Non poſſum metiri, vt ſciam quantum deſit mihi amoris ad id, quod ſatis eſt,
vt currat vita mea in amplexus tuos, nec auertatur, donec abſcondatur in abſcon-
dito vultus tui. Hoc tantùm ſcio, quod mihi malè eſt præter te, non ſolùm extra me,
ſed & in me ipſo: & omnis mihi copia, quæ DEVS meus non eſt, egeſtas eſt.

Nec ſolum ad incrementum charitatis nobis eſt oratio neceſſaria,
ſed etiam ad impetranda tam multa DEI auxilia, quæ ad exercendas
virtutes tam multas, tam magnas, ad vincendas tentationes, ad mor-
tificandos prauos affectus & habitus; ad progrediendum in via per-
fectionis, ad perſeuerādum in ſancto propoſito, nobis maximè opus
ſunt. Nam, vt ait S. Auguſtinus: *Sicut oculus corporis etiam pleniſsimè ſanus,*
niſi candore lucis adiutus non poteſt cernere; ſic homo etiam perfectiſsimè iuſtifica- *Libro de Na-*
tus, niſi æternæ luce iuſtitiæ diuinitùs adiuuetur, rectè non poteſt viuere. Niſi Do- *tura & Gra-*
minus, ait Dauid, *cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam.* Ad *tia, cap. 26.*
quam rem faciunt adeò varij & opportuni Pſalmorum affectus, qui- *Pſalm. 126.*
bus vt in rebus, actionibus, occaſionibuſq́; omnibus adſit nobis Do-
minus poſtulamus.

Adminiculum alterum contemplatio eſt, vt dicebamus. Nomine
autem contemplationis hoc loco intelligitur attenta conſideratio
rerum ſpiritualium, tam diuinarum, quàm humanarum. huic enim
qui vacat, vt debet, mirum eſt quàm magnos in virtutibus, charitate
præſertim, progreſſus faciat. Qua de re ſic S. Baſilius, cùm enim de
perfecta renunciatione facienda diſſeruiſſet: *Hæc,* ait, *vbi præſtiterimus,*
omni cuſtodia cuſtodiendum fuerit cor noſtrum: neq; patiendum, vt aſsidua de Deo *Baſil. in Reg.*
cogitatio ex animis noſtris elabatur, neue eorum, quæ mirabiliter ab eo facta ſunt, *fuſ. diſput. c. 5.*
memoria contaminetur per futiles & euanidas cogitationes: contraq; illud agēdum
aſsiduè, vt ex puriſsima ac perpetua recordatione impreſſam in animis noſtris piam
de Deo cogitationem, veluti indelebile aliquod ſignum circumferamus. Siquidem
hæc eſt ratio, per quam erga Deum acquiri charitas conſueuit: quæ ſimul cùm ad

conficienda Dei mandata nos excitet, tum viciſsim quoq; ab iiſdem ipſa ad perpetuitatem ſtabilis conſeruetur.

Contemplatio porrò quamquam induſtriam noſtram requirit, donum tamen eſt gratuitum diuinæ miſericordiæ. Deus enim eſt, *qui illuminat tenebras noſtras*, vt ait Dauid, *qui illucet in cordibus noſtris*, vt Apoſtolus ſcribit: quare & *lux*, & *illuminatio noſtra* dicitur.

Pſalm. 17. *2 Corinth. 4.*

Contemplatio igitur, & oratio ſimul miſceantur, & temperentur, oportet, ita, vix vt diſcerni poſsit vtra ſit, ad eum modum, quem aliquando legimus apud Patres. *Coruſcaſti* (inquit S. Auguſtinus) *ſplenduiſti, & fugaſti cæcitatem meam: Flagraſti, & duxi ſpiritum, & anhelo tibi. Guſtaui, & eſurio, & ſitio. Tetigiſti me, & exarſi in pacem tuam*. Et poſt pauca: *Hei mihi Domine miſerere mei.* Colligatio igitur ſumma eſt inter hæc tria, Orationem, Contemplationem, Amorem, vt niſi ſimul de Contemplatione vix quicquam poſsit de Amore dici.

Auguſt. lib 10. confeſſ. cap. 1.

Qua via diuinus Amor deinceps indagandus eſt ex Cantico Canticorum Salomonis.

CAPVT VIII.

DIVINI Amoris naturam, vires, & gradus in Cantico Canticorum à Salomone SPIRITVS ſancti inſtinctu deſcribi, & celebrari, certũ eſt apud omnes, cui conſentaneum eſt illud, quod à Caſsiano ſcribitur, cùm de triplici Abrenunciationum genere loquitur. *Tribus*, ait, *abrenunciationibus propriè tres libri Salomonis aptantur. Nam Prouerbia primæ abrenunciationi conueniũt, quibus concupiſcentiæ carnalium rerum, ac terrena vitia reſecantur. Secunda abrenunciationi Eccleſiaſtes, vbi vniuerſa quæ aguntur ſub ſole*, VANITAS *pronuntiantur. Tertiæ Canticum Canticorum, in quo mens viſibilia cuncta tranſcendens, verbo iam* DEI *cœleſtium rerum contemplatione coniungitur.*

Caſsian coll. 3. cap. 6.

Pro certo etiam habetur à pleriſque omnibus, Sponſi, & Sponſæ nominibus intelligi à Salomone DEVM aut CHRISTVM, & animam hominis DEI amici. Hanc autem imperfectam initio in amore, deinceps proficientem, & perfectam. Sic S. Ambroſius; *Debuimus*, inquit, *in nuptiis ſponſa crines Calamiſtris quibuſdam ſaltem orationis ornare, ne ſe prius Dominico iugo timefacta ſubduceret, quàm vocata inclinaret. Sic equorum vis plauſa ſonitum diſcit amare ceruicis, ne recuſet iugum. Hoc nos magiſterium non inuenimus, ſed accepimus. Sic inſtituit myſtici carminis doctrina cœleſtis: Oſculetur me oſculo oris ſui. Totus iſte deliciarum locus ludum ſonat, plauſum excitat, amo-*

Ambroſ. lib 2. de Virginibus. *Cantic. 1.*

rem

rem prouocat. Ideo, inquit, adoleſcentulæ dilexerunt te, & attraxerunt te retro. In odorem vnguentorum tuorum curremus. Induxit me rex in tabernaculum ſuum. Ab oſculis cœpit, vt ad tabernaculum perueniret. Atq; illa tam patiens duri laboris exercitataq́; virtutis, vt aperiat manu clauſtra, in agrũ exeat, in caſtellis maneat; in principio tamen retro odorem currit vnguenti: mox cùm in tabernaculum venerit, vnguentum mutatura caſtellis. Origenes idem antè dixerat de ſponſæ curſu loquens: *Currit modò, quia adhuc curſu indiget, & profectu.* Et alio loco: *Hac ipſa quæ nunc nigra, in fine Cantici huius dealbata memoratur aſcendere.* *Orig. Homil. 1. in Cantica. Homil. 2.*

Dubitationem denique non habet, hunc profectum Sponſæ conſiſtere in renunciatione rerum terrenarum, contemptu ſui, abnegatione paſsionum, vitiorum expulſione, virtutum denique exercitatione continua, quibus gradum ſibi faciat anima ad contemplationem, & amorem DEI. *Sed poteſt* (ſcribit S. Ambroſius) *hoc* (nimirum: *Oſculetur me ab oſculis oris ſui*) *ad animam deputari, quæ paſsiones corporis ſubigit, & ad virtutum officia conuertit, repugnanteſque motus ſibi obedientes efficit. Hæc igitur anima eleuans ſe à corpore, abdicatis luxuria atque delitiis, voluptatibuſq; carnalibus, exuta quoq; ſolicitudine ſecularium vanitatum, iamdudum infuſionem ſibi diuinæ præſentiæ, & gratiam verbi ſalutaris exoptat, cùm moras eius ferre non poſsit, quaſi vulnerata charitate conuerſa ad* PATREM *vrget vt mittat ſibi Deum* VERBVM *dicẽs: Oſculetur me ab oſculis oris ſui.* S. Bernardus idem docet, initio Canticorum, deſcribi Sponſam, etſi perfectam & ardentem amore, etſi oſculis Sponſi inhiantem, ſollicitam tamen adhuc, & anxia cura diſtentam *ſuper cuſtodia gregum ſuorum,* hoc eſt, mortificatione ſuarum paſsionum, dum ſibi illas ſtudet ſubiicere. *Ambroſ. lib. de Iſaac, cap. 4. S. Bernardus Serm. 28. in Cant.*

Sed nec in contemplatione, & amore perpetuo ſiſtit ſponſa: vocatur enim à contemplando ſponſo ad quærendas animas, earumque procurãdam ſalutem, amore videlicet impellente ac propè cogente: *Surge amica mea, ſponſa mea, & veni. Commendat,* inquit S. Bernardus, *ſponſus multam dilectionem ſuam iterando amoris voces: nam iteratio affectionis expreſſio eſt. & quod rurſum ad laborem vinearum ſollicitat dilectam, oſtẽdit, quàm ſit de animarum ſalute ſollicitus: nam vineas animas eſſe, iam audiſti.* Propterea idem de ſe alibi: *Patienter auellor ab infœcundæ Rachelis amplexibus, vt de Lia mihi exuberent fructus profectuum veſtrorum. Minimè pigebit me intermiſſa quietis pro cura ſermonis, cùm videro in vobis germinaſſe ſemen meum, atque ex eo augeri incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ. Charitas enim quæ non quærit quæ ſua ſunt, id mihi iamdudum facilè perſuaſit, nil ſcilicet deſiderabilium meorum veſtris præferre vtilitatibus.* *Cantic. 2. S. Bernardus Serm. 61. in Cant. Idem Serm. 52 in Cantic.*

Status

Status quatuor Animæ DEVM *diligentis, ex Cantico Canticorum, & ſanctis Patribus.*

CAPVT IX.

HIs quaſi fundamentis poſitis, accedendum tandem eſt ad ipſius charitatis indagationem, videndumque quo modo vis, & partes eius poſsint à nobis expeditè percipi ex his, quæ in Cantico Canticorum à Salomone traduntur, & à ſanctis Patribus explicantur.

Igitur, quatuor omnino ſunt perfectiſsimi amoris & excellentiſſimæ charitatis ſtatus animæ DEVM ſingulariter diligentis, qui in eo libro deſcribuntur verbis ab humano amore artificioſiſsimè tranſlatis. Hi autem tanquam dies quidam noctibus, quietibus, vigiliiſq; diſtinguuntur. Quiete quippe contemplationem, actionem vigilia ſignificare mos Scripturarum ſanctarum eſt: vt ſcribunt Patres in illa Geneſis verba: *Immiſit ergo Dominus* DEVS *ſoporem in Adam*, S. Ambroſius nimirum, S. Gregorius, & S. Chryſoſtomus. Immò S. Hieronymus auctor eſt, verſionem aliam habere: *Immiſit* DEVS *exſtaſim ſuper Adam.* Et hoc ipſum dormire, & ſomnum capere; quod aliquando ponitur in Canticis, contemplationem DEI eſſe, qua anima in amore DEI ſuauiſsimè conquieſcit, teſtatur S. Gregorius Nyſſenus, S. Bernardus, Rupertus Abbas, & alij: ſicut & dormientem excitare ſponſam, eſſe, eam ad animas lucrandas inuitare.

Geneſ 2. Ambroſ. lib 2. de Iacob. Lib 1. Reg. 3. Lib. 4 moral. cap 30. Lib 23 moral. cap 20. Chryſ. in c 38. Geneſis. Apud Theod. lib. 3 in Cant. S. Bernard in Serm 52. & 57. Rupert. lib. 5. 6. & 7.

Primus ſtatus amoris eſt actuoſæ vitæ, in quo anima affectibus nondum edomitis Deum quidem odoratur, & quaſi deguſtat, currens in odorem vnguentorum eius, non eo tamen ad arbitrium & voluptatem ſuam fruitur. *Et mirabar,* inquit S. Auguſtinus, *quod iam te amabam, & inſiſtebam frui Deo meo, ſed rapiebar à te decore tuo, moxq; diripiebar abſte pondere meo, & ruebam in iſta cum gemitu, & pondus hoc conſuetudo carnalis.* Et infrà: *Aciem figere non valui, & repercuſſa infirmitate redditus ſolitis, nõ mecum ferebam niſi amantem memoriam, & quaſi olfacta deſiderantem, quæ comedere nondum poſſem.*

S Bernardus Serm. 52. in Cantic. Primus ſtatus. Auguſt. lib 7. Confeſſ. cap 17.

Secũdus ſtatus

Secundus ſtatus eſt vitæ contemplatricis. In hoc collocatur anima, facto ſibi ad eum gradu vitioſorum habituum demolitione, paſſionum propriarum compreſsione, & perfecta rerum omnium ſuique abnegatione: & in eo conſtituta, non ſolùm ſicut in priore ſtatu

Deum

Deum aliquando complectitur contemplationis & amoris actu, ſed
eodem continuato aliquandiu ipſum contemplans amanſque pœnè
poſsidet magna mentis tranquillitate: fitq; ſuauiſsimus lectus paci-
fici Salomonis, & quaſi nuptiale ferculum, in quo ſponſus requieſcit,
ac vehitur, animam in ſe quieſcentem fouens. Hunc quoq; ſtatum o-
ptaſſe S. Auguſtinum, intelligimus vel ex eo loco Confeſsionum, qui *Auguſt. lib. 4. Confeſſ. cap. 11.*
ſic habet: *Noli eſſe vana anima mea, & obſurdeſcere in aure cordis tumultu va-
nitatis tuæ: audi & tu, VERBVM ipſum clamat, vt redeas, & ibi eſt locus quietis
imperturbabilis, vbi non deſeritur amor, ſi ipſe non deſerat. Ecce illa diſcedunt, vt
alia ſuccedant & omnibus ſuis partibus conſtet infima vniuerſitas. Nunquid ego
aliquo diſcedo, ait VERBVM DEI? ibi fige manſionem tuam, ibi commenda
quicquid inde habes anima mea, ſaltem fatigata fallaciis. veritati cõmenda quic-
quid tibi eſt à veritate, & non perdes aliquid, & refloreſcent putrida tua, & ſana-
buntur omnes languores tui, & fluxa tua reformabuntur, & renouabuntur, &
conſtringentur ad te, & non te deponent quò deſcendunt, ſed ſtabunt tecum, &
permanebunt ad ſemper ſtantem ac permanentem DEVM. vt quid peruerſa ſeque-
ris carnem tuam? ipſa te ſequatur conuerſa.*

Tertius ſtatus conſlatur ex actione & contemplatione. In eo a- *Tertius ſtatus*
nima, ſic iubente ſponſo, à contemplatione diuulſa, ſe conĳcit in
turbam & gregem Paſtoris illius, qui propter nimiam charitatem,
qua dilexit nos, è ſinu PATRIS in terras deſcendit quæſiturus ma-
gnis laboribus, & proprio ſanguine redempturus ouiculas, quæ
perierant. procellam nullam acerbiſsimorum temporum, peri-
culum nullum, pœnamúe ſubterfugiens, aut dedecus, dum illas re-
cuperaret. Hunc affectum ſponſæ exprimit ex Canticis ſanctus Am- *Ambroſ. lib de Iſaac & Anima, cap 8. Cantic. 7.*
broſius in hunc modum: *Veni frater meus, exeamus in agrum, requieſca-
mus in caſtellis. Supra ad hortum inuitabat; hîc ad agrum habentem non ſolùm
florum gratiam, ſed etiam triticum & hordeum, hoc eſt, ſolidiorum firmamen-
ta virtutum, vt fructus eius aſpiciat. Requieſcamus, inquit, in caſtellis. Ad quæ
Adam, cùm de Paradiſo eiectus eſſet, fuerat relegatus, in his requieſcebat, ſed ter- *Geneſ 3.*
ram operabatur. Qua autem ratione exire in agrum vellet, intellectus manifeſtus
eſt, vt quaſi bonus Paſtor paſcat gregem ſuum, laſſos alleuet, reuocet errantes.
Nam etſi iſta anima noua & vetera ſeruauit, tamen ſunt adhuc velut agni, qui *Pſalm. 18.*
lactis ſucco nutriendi ſunt. Ergo quaſi perfecta non pro ſe, ſed pro aliis interue-
nit, vt de ſinu PATRIS exeat, vt procedat foras tanquam ſponſus procedens de
thalamo ſuo: egrediens currat viam, vt infirmos lucretur.* Hunc ſtatum te-
nebat ſanctus Auguſtinus, cùm in oratione cum DEO agebat ſic: *Auguſt. lib. 11. Confeſſ. cap. 2.*
*Domine DEVS meus intende orationi meæ, & miſericordia tua exaudiat deſi-
derium meum: quoniam non mihi ſoli æſtuat, ſed vſui vult eſſe fraternæ charitati.
& vides in corde meo, quia ſic eſt, vt ſacrificem tibi famulatum cogitationis, &*

lingua mea, & da quod offeram tibi. Et paulò pòſt: *Da quod amo: Amo enim, & hoc tu dediſti.*

Quartus ſtatus. Quartus ſtatus eſt, cùm anima vitam ſupra humanam ac pœnè diuinam ſupradictis longè ſuperiorem inexplebili deſiderio appetens, tanto flagrat diuini amoris incendio, tantaque veluti zelotypia æſtuat, vt manere in carne, mors illi ſit, & peregrinari à Domino alter quaſi infernus illi videatur, ſoleturq; propterea exilium ſuũ, ac perferat vno ſtudio laboreq; animarum lucrandarum dilectiſsimo ſpõſo. De qua re ſic S. Gregorius: *Qui ſunt in ſancta Eccleſia thalami, niſi eorum corda, in quibus animæ per amorem ſponſo inuiſibili iunguntur, vt eius deſiderio mens ardeat, nulla iam quæ in mundo ſunt concupiſcat, præſentis vitæ longitudinem pœnam deputet, exire feſtinet, & amoris amplexu in cæleſtis ſponſi viſione requieſcere? Mens itaq;, quæ iam talis eſt, nullam præſentis ſeculi conſolationem recipit, ſed ad illam quam diligit, medullitus ſuſpirat, feruet, anhelat, anxiatur. Vilis fit ipſa ſalus ſui corporis; quia transfixa eſt vulnere amoris. Vnde & in Canticis dicitur: Vulnerata charitate ego ſum, mala autem ſalus eſt cordis, quæ dolorem huius vulneris neſcit. cùm verò anhelare iam cæleſti deſiderio, & ſentire vulnus amoris cœperit, fit anima ſalubrior ex vulnere, quæ prius ægrotabat ex ſalute. Menti autem ſponſum ſuum fortiter amanti de amore vitæ præſentis vna ſolet eſſe cõſolatio, ſi per hoc, quod ipſa ab eius viſione differtur, aliorum animæ eius verbo proficiant, & ad cæleſtem ſponſum amoris facibus inardeſcant. Mœret, quia differri ſe conſpicit. Triſte eſt ei omne quod aſpicit, quia illum adhuc non videt, quem videre concupiſcit. Sed eſt, vt dixi, non parua conſolatio, ſi feruens animæ differtur, & per eam multa colliguntur, vt tardè eum cum multis videat, quem ſola videre citius volebat.* Hæc S. Gregorius, qui & plura ibidem in eandem ſententiam præclarè ſcribit.

S. Gregor. lib. 2. ſuper Ezech. Homil. 15.

Cantic. 2.

1. Hæc quanquam obſcurè, ſignificantur in Canticis. Primum ſtatum obtinet ſponſa, quando poſt ſomnum inter læuam, & dexteram ſponſi in ſecundo capite ſuſcitatur illis verbis: *Surge amica mea, ſpecioſa mea, & veni.*

2. In ſecundum ſtatum intelligitur perueniſſe, quando ſomno repetito, ad nouum charitatis gradum iterum excitata, in tertio capite cum ſumma adoleſcentularũ animarum admiratione audit ſponſæ: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pygmentarij.*

3. In tertio ſtatu eſt eadem, quando tertio dormiens, denuò experrecta, in quinto capite de ſeipſa dicit: *Surrexi, vt aperirem dilecto meo.*

4. In quarto deniq; ſtatu, collocatur ſponſa, quando ei poſt quartam quietem, ad quartum perfectiſsimæ charitatis gradum ſuſcitatæ, in

octauo capite dicitur: *Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto delicijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum?*

Primus ſtatus, ni fallor, in toto primo & ſecundo: Secundus in tertio & quarto: Tertius, in quinto, ſexto, & ſeptimo: Quartus in octauo capite Canticorum deſcribuntur, & canuntur.

Sed iam res appetit, vt breuē paraphraſim proponamus vniuerſi Cantici Canticorum, qua perſpicuè appareat tota illa narrationis ſeries, & hi amoris diuini gradus quatuor diſtinctius explicentur.

Aperitur primus amoris diuini gradus, ſiue primus ſponſæ ſtatus, qui in primo & ſecundo Canticorum capite continetur.

CAPVT X.

¶ *OSCVLETVR me oſculo oris ſui: quia meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.* «Caput primum Canticorum.

ANIMA ſponſa Chriſti Domini fieri percupida à Chriſto flagitat oſculum ſpirituale, perfectum nimirum ſenſum, & guſtum dulcedinis, amoriſq; illius, qui ex contemplatione, arctiſsimaq; cum illo coniunctione percipitur. Amores enim, dulcedineſq; eius quodlibet terreni amoris humaniq; ſolatij vinum longè ſuperare, certiſsimum eſt.

¶ *Oleum effuſum nomen tuum: Ideò adoleſcentulæ dilexerunt te.* «

Odorem bonitatis ſponſi, nomen, exiſtimationemque eius fama celebratum inſtar alicuius ſuauiſsimi vnguenti, aut olei aromatici effuſi fragrantiæ, ſe, ac cæteras animas dulcedinis eius adhuc expertes, inuitare, & ad ſponſum maximè allicere.

¶ *Trahe me, poſt te curremus in odorē vnguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria ſua: exultabimus, & lætabimur in te memores vberū tuorum ſuper vinum: recti diligunt te.* «

Proinde ſponſum rogat, vt ſe ſimul cum cæteris hac odoris illece-

bra trahat, & capiat: vt ſic poſt illum currendo, in cellaria eius abdita penetrare, ibique cum cæteris exultare, lætari, dulcedines eius ſuper cuiuſcunque humanæ conſolationis vinum commemorare, & celebrare poſsit, ad bonos omnes diuini amoris facibus inflammandos.

„ ¶ *Nigra ſum, ſed formoſa filiæ Hieruſalem,*
„ *ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis. No-*
„ *lite me conſiderare quod fuſca ſim, quia decolora-*
„ *uit me ſol. Filij matris meæ pugnarunt contra me,*
„ *poſuerũt me cuſtodem in vineis, vineam meam non*
„ *cuſtodiui.*

Verùm quoniam alicui fortaſſe anima adhuc mortali, & craſſo concluſa corpore videri poſſet minus idonea ac digna ad tantam cũ cœleſti ſponſo familiaritatem ineundam, ait eadem, ſe quidem, corpore quod corrumpitur aggrauante nigram eſſe & deformatam: ſed nigrorem hunc ſibi eſſe extrinſecus allapſum ab æſtu paſsionum ſenſus quaſi à ſole, vt ſub eo deſudantibus accidit: intus tamen ſe formoſam eſſe, vtpotè inſignitam Dei ſimilitudine, capacemq; diuinæ contemplationis & luminis. Non diffiteri ſe tamen, *filios matris*, hoc eſt, ſenſus, quos ſecum eduxit ex vtero carnalis parentis, aduerſum ſe quaſi arma ſumpſiſſe, adeoq; inualuiſſe, vt eam addixerint cuſtodiæ ac curę rerum terrenarum, quaſi vinearum extranearum, itaq; diſtraxiſſe, vt vineam animæ propriam pœnè videretur neglexiſſe.

„ ¶ *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pa-*
„ *ſcas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam poſt*
„ *greges ſodalium tuorum.*

Idcirco obnixè rogat ſponſa ab ſponſo edoceri, quo modo ipſum poſsit per contemplationem inuenire, eoq́ue inuento, ſub vmbra eius requieſcere, ac cubare tuta à meridiano calore paſsionum ſenſus, viciſsimque ab ipſo paſci ſuaui contemplationis & amoris paſtu: ne fortè deficiente intimæ ac ſpiritualis dulcedinis guſtu, extra ſe per ſenſus externos poſita vagari incipiens per imitationem, poſt exempla brutorum & ſibi ſimilium animalium, Mundo, Diabolo, & Carni ſeruiat, extraneumq́ue cibum ſeducta foris quærat.

¶ Si

*¶ Si ignoras te ò pulcherrima inter mulieres, e- "
gredere, & abi poſt veſtigia gregum tuorum, & pa- "
ſce hœdos tuos iuxta tabernacula paſtorum. Equi- "
tatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te ami- "
ca mea. Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis: collum "
tuum ſicut monilia. Murenulas aureas faciemus "
tibi vermiculatas argento. Dum eſſet Rex in accubi- "
tu ſuo, nardus meas dedit odorem ſuum.* "

Annuit ſponſus optatis ſponſæ, eiq́ue viam oſtendit inueniendi ſponſum contemplatione: iubet enim vt mente quaſi è corpore excedat, aſcendensq́ue ex his quæ videntur, ad ea, quæ non videntur, corporearum imaginum veſtigia perſequatur. Quam ob cauſſam hunc animæ ad contemplandum egreſſum collaudans, ſponſam ait, eſſe perſimilem populo Iſraëlitico ex Aegypto per rubrum mare in oppoſitum continentem penetranti nullo ſuo aut damno, aut incommodo. extincto interim in eodem gurgite Pharaonis milite vniuerſo *Exod. 14.* cum curribus & equitatu, reliquoq́; apparatu bellico. triumphantibus Hebræis, & locupletatis infinita ſupellectili, veſte, argento, aliaq́; multa Aegyptiaca præda, ex qua ad filias magnificè ornandas ſubſidia ſibi comparauerat. Sponſam quippe genas & faciem mentis, quam inter contemplandum ad ſponſum conuertit, quamplurimis ſpeciebus ab his, quæ ſub ſenſum cadunt, acceptis, quaſi quibuſdam ſpoliis, aut mundo muliebri Aegyptiis erepto ornatam cultamq́ue habere. Aſcenſionem item ipſam mentis, qua veluti collum cum capite ſponſa cum ſponſo coniungitur, ex rerum creatarum formis, quibus ſibi ad creatorem ſponſum gradum facit, quaſi torquibus aureis veſtiri ac cingi. Decumbens igitur ac quieſcens ſponſus rex in lecto æternæ ſuæ beatitudinis ſponſam ad ſe iam iam meditando & contemplando aſcendentem commendans, affirmat ſimilem eſſe Nardo, quippe quæ humilis quidem ſit, vt adhuc in terra conſtituta, ſuauitatem tamē odoris ex ſe ipſa afflet talem, vt ad odoratum ſponſi recreandum ſufficiat.

*¶ Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter v- "
bera mea cōmorabitur. Botrus cypri dilectus meus "*

„ *mihi in vineis Engaddi. Ecce tu pulchra es amica*
„ *mea, ecce tu pulchra es, Oculi tui columbarum. Ec-*
„ *ce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Lectulus noſter*
„ *floridus, tigna domorum noſtrarum cedrina, laque-*
„ *aria noſtra cypreſſina.*

„ Coniuncta ſponſa ſponſo, contemplationiſque & amoris acti-
„ bus quaſi quibuſdam brachiis ſponſum complexa; dulciſsimis ver-
bis ipſum alloquitur. Comparatque primo fragrantiſsimæ myrrhæ
„ faſciculo inter vbera ſua commoranti: qua ſimilitudine conſtituit,
ſibi ante mentis oculos humanitatem ſponſi paſsionis ſuæ amaritu-
dine multa confectam, in eiuſque meditationem toto pectore in-
cumbit. Deinde ſimilem illum dicit botro Cypri, quæ arbor eſt ſua-
uiſsimi odoris in Engaddi prope mare mortuum, vt indicet teneri
ſe ſimul contẽplatione & amore beatiſsimæ Diuinitatis ſponſi, tan-
taque ſe ſuauitate compleri conſideratione ſuauiſsimi amoris diui-
ni, quanto vulneratur dolore cogitatione Humanitatis doloribus
mortique obnoxiæ. In qua contemplatione occupatam ſponſam
ſponſus viciſsim complectens laudat eius pulchritudinem repe-
tita laudatione, eamque ſibi ab eadem liberaliſsime reddi intelli-
git, tandemque inuitari ſe ad ſeſe demittendum, collocandumque
in lectulo ſiue refertum floribus, ſiue vmbroſum, poſitum in domo
cedrina atque cypreſsina, hoc eſt, in interiore parte animę ſolidis vir-
tutibus firmatæ, quod non audeat ad eum in ſua maieſtate regnan-
tem accedere.

Cap. 2. Cant. 2. ¶ *Ego flos campi, & lilium conuallium. ſicut li-*
„ *lium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Sicut*
„ *malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter*
„ *filios. ſub vmbra illius, quem deſideraueram, ſedi,*
„ *& fructus eius dulcis gutturi meo. Introduxit me*
„ *rex in cellam vinariam, ordinauit in me charita-*
„ *tem. Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amo-*
„ *re langueo. Læua eius ſub capite meo, & dextera il-*
„ *lius amplexabitur me.*

Reſpon-

Reſpondet ſponſæ votis humaniſsimus ſponſus, ſeque tanquam lilium vallium,& florem campeſtrem in humili cordis ſponſæ cubili collocat, vbi ſe mutuis iterum colloquiis oblectant. Sponſus enim ſponſam ſimilem ſibi videri dicit roſæ inter ſpinas emicanti. ſponſa verò ſponſum malo arbori inter ſteriles ſyluas fructus multos afferenti. Inter quę verba ſenſim ſponſus illapſus ad ſponſæ animum, ſenſus eius planè occupat, & ecſtaſi quadam ligat, ac ſuſpendit, eiuſque terrenos affectus refrigerans cor eius & ſpiritum, ſibi in amore copulat, atque quieſcenti ſub vmbra ſua veluti ſub arbore obumbrante, amoris ſui ſuauiſsima oſcula tanquam dulciſsima poma deguſtanda præbet. Vnde ſponſa dulcedine & amore ſponſi ebria facta, & in cellam eius vinariam ad diuini amoris vinum hauriendum, quodammodo introducta; vehementiſsimo illius feruore omnem ordinem ſeriemque amandi ſuperante capitur, eoque quaſi charitatis vexillo ſuper cordis arcem poſito, occupatur tanto caſtiſsimæ voluptatis ſenſu, vt ne præ magnitudine eius deficiat, verita, poſtulet ſe diuinarum conſolationum oſculis, quaſi florum, pomorúmque odore foueri, ſuſtentarique: quibus recreata in vita quadam inter præſentem atque futuram media, quaſi inter læuam & dexteram ſponſi, ex mentis exceſſu cõſtituta inter eius charitatis amplexus ſuauiſsimo contemplationis ſomno conſopitur.

¶ *Adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas ceruosq́ camporum, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam quoadusque ipſa velit.*

Venatorum iuramento venator animarum ſponſus adiurat res omnes creatas, maximè verò homines & Angelos, ciues videlicet vtriuſque Hieruſalem, ne excitent à tam ſuaui ſomno ſponſam. Cuſtos quippe eius factus, contemplatione, amoreque illius oblectatus, quietem tantam incurſu rerum alienarum perturbari nullo pacto vult, *quoaduſque ipſa velit:* hoc eſt, ipſa ſua voluntate ſe ipſam ab ſponſi amplexu diuellat.

¶ *Vox dilecti mei, ecce iſte venit ſaliens in montibus, tranſiliens colles. Similis eſt dilectus meus capreæ, hinnulóque ceruorum: En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos.*

Hoc

Hoc diuino ſopita ſomno ſponſa mundo quidem dormit, ſed peruigilat Dilecto, eius ſecreta, & intima voce commonita: ac mirabili viſo oſtendi ſibi indicat vniuerſæ contemplationis progreſſus & gradus. Cernit enim ad ſe accedentem ſponſum inſtar capreæ hinnuliq; ceruorum mira velocitate & incitatiſsimo curſu cœlorum montes colleſque tranſilire: nec ſe ſummam eius excellentiam clara mentis comprehenſione poſſe percipere, quòd, vt opinor, corporis ergaſtulo impediatur: poſſe tantùm eum quaſi poſt corporis parietem deliteſcentem per rimas, feneſtras, cancelloſque, vt per ſpeculum in ænigmate, ſubauſcultare & attendere potius, quàm videre perſpicuè.

„ ¶ En dilectus meus loquitur mihi: ſurge propera „ amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni. „ Iam enim hyems tranſiit, imber abiit, & receſsit. „ Flores apparuerunt in terra noſtra, tempus putatio- „ nis aduenit: vox turturis audita eſt in terra noſtra: „ ficus protulit groſſos ſuos, vineæ florentes dederunt o- „ dorem ſuum. Surge amica mea, ſpecioſa mea, & ve- „ ni: Columba mea in foraminibus petræ, in cauerna „ maceriæ. Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua „ in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua „ decora.

Eodem arcano viſo ſponſa intuetur ſponſum inuitantem, & allicientem ſe ad primum contemplationis, & ſanctæ charitatis gradum. Allectat primum leniſsimis, amantiſsimiſque, mirabilem amorem excitantibus verbis: Deinde ait ſublatam eſſe temporis inclementiam omnem, hoc eſt, omnia contemplationis impedimenta remota. Verni temporis adeſſe ſuauitatem, hoc eſt, omnia præſidia contemplationis. Quinque internis Animæ ſenſibus paſtum paratum eſſe proprium ſingulis: oculis flores, cantum auribus, guſtui epulas, ſuaueolentes vineas olfactui: quæ ſunt ſpirituales deliciæ, ac dona, quibus præparatur animus ad amoris tactum, & coniunctionem, quæ cum Deo fit, aditum ad eam aperiente Chriſti Domini Humanitate, vulnerum eius intima meditatione, doloriſque & amoris plena commiſeratione. Quo loco anima, optata ſua omnia, vniuerſam-

que

q̄ue conſcientiæ ſuæ faciem ſummo cum gaudio ob oculos ſponſi proponit.

¶ *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas: nam vinea noſtra floruit. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia, donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ.* “ “ “ “

Pergit per idem viſum ſponſa videre ſponſum Angelis imperantem, vt ſuis cuſtodiis defendant ſponſam ab aſtutiis Dæmonum, qui inſtar vulpecularum virtutes veluti floreſcentes vineas demoliri conantur: vt tutò, diuq̄ue poſsit ſponſi conuictu frui. Quandoquidem ille adeò libenter vnà cum ea moratur, ac ſi inter lilia ambularet: idq̄ue quamdiu eam obumbrat ſponſus, illiq̄ue dies contemplationis luceſcit.

¶ *Reuertere, ſimilis eſto dilecte mi, capreæ, hinnulóque ceruorum ſuper montes Bethel.* “ “

Quo tempore quandoquidem illa propter corporis imbecillitatem, præſentiam tanti ſolis diutius ferre non poteſt, rogat ſpōſum vt more capreæ hinnuliq; ceruorum velociſsimè reuertatur *ſuper montes diuiſionis*, hoc eſt, cœlos, qui diuidunt mortales ab immortalibus.

Secundi diuini Amoris gradus, ſiue ſecundi ſponſæ ſtatus, qui in 3. & 4. capite Canticorum deſcribitur, breuis explicatio.

CAPVT XI.

¶ *In lectulo meo per noctes quæſiui, quem diligit anima mea: quæſiui illum, & non inueni. ſurgam, & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea: quæſiui illum, & non inueni. Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem: num quem diligit anima mea, vidiſtis?* “ Cant. cap. 3. “ “ “ “ “

IN PRIMO amoris ſtatu ſponſa contemplationis actu ſponſum aſſecuta, ad ſeipſam æſtu paſsionum ſuarum, naturæque fragilis conditione reuocata, dum in actione vtiliter exercetur, memoria prioris contemplationis illecta, ſubinde ad ſponſi præſentiam aſpirat, quæritque illum in lectulo humanæ rationis naturalibus tenebris obuolutæ: nec inuenit, quia tenebræ eum non comprehenderunt. & multò minus, dum vitæ neceſsitatibus ſeruiens in eius commodis quærendis, quaſi in lectulo conquieſcit. Quærit in exercitatione vitæ actuoſæ, ciuilis, œconomicæ, ethicæ, quæ paſsiones ipſas in primis rationi ſubiicit: nec etiam inuenit. Quærit tertiò rem Chriſtianam gerendo, animarum nimirum curam, qua cuſtodibus vigilantibus ſociatur: nec tamen inuenit: quòd nulla prædictarum actionum contemplatio ſit.

» ¶ *Paululum cùm pertranſiſſem eos, inueni quem*
» *diligit anima mea. Tenui eum, nec dimittam, donec*
» *introducam illum in domum matris meæ, & in cu-*
» *biculum genitricis meæ.*

Actionis & mortificationis præſidiis adiutę ſponſæ minimum laborandum eſt, præſertim ſponſi deſiderio iam æſtuanti, vt exurgat, erigatq; ſe ad contemplandum ſponſum, comparandumq; ex multis contemplationibus contemplationis habitum, quo non iam tranſitione ſponſum cernat, ſed diuturna crebraque contemplatione ac charitate ſic poſsideat, vt quamuis mole corporis impedita, ab eo abeſſe aliquando cogatur, integrum tamē illi ſit, ad eum redire, cùm velit, eumque apud ſe retinere, donec introducat illum in lectum & *cubiculum matris*, hoc eſt, ad quieſcendum in cordibus etiam mundanorum hominum, à quibus progenita eſt.

» ¶ *Adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas cer-*
» *uosq; camporum, ne ſuſcitetis, neque euigilare facia-*
» *tis dilectam, donec ipſa velit.*

Ergo dormit ſecundò ſponſa arctiore ſanè ſomno conſopita in hoc ſecundo amoris gradu, quàm fuerat in primo. Quippe habitu contemplationis donata à ſponſo, qui propterea noua adiuratione ab ea euagationes omnes quaſi muſcas abigit, & occaſiones earum præcidit.

¶ Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum, ſicut " virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris, & " vniuerſi pulueris pigmentarij? "

Indicant hæc verba, quàm recta via pergat ad ſponſum anima, quæ ſecundum amoris gradum tenet, quantumque, cùm hoc iter ingreditur, deſeratur à rebus humanis, aliiſque contemplationis impedimentis. ſed & hunc ingreſſum anteuertiſſe mortificationis myrrham, thus orationis, omnium denique virtutum ſuauitates.

¶ En lectulum Salomonis ſexaginta fortes am- " biunt ex fortiſſimis Iſraël, omnes tenentes gladios, & " ad bella doctiſſimi: vniuſcuiuſque enſis ſuper femur " ſuum, propter timores nocturnos. Ferculum fecit ſibi " rex Salomon de lignis Libani: & columnas eius fecit " argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum purpu- " reum: media charitate conſtrauit propter filias Hie- " ruſalem. Egredimini, & videte filiæ Sion regem Sa- " lomonem in diademate. quo coronauit illum mater " ſua in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cor- " dis eius. "

Mutuus ſponſi amor in ſponſam. ſicut enim dulci amoris ſomno conſopitur in eo ſponſa, ſic viciſsim ipſe in ea quaſi in lectulo conquieſcit. Dicitur autem lectulus ſeptus cuſtodiis Heroum ſexaginta promptiſsimorum ad pugnam, propterea quòd diuinum hunc ſomnum vt conciliat Deus per verbum diuinum, ſupernaturaleſque illuſtrationes, ſic nutrit, fouet, tuetur eiuſdem diuini verbi vi, prædicatorumque eius præſidio aduerſus Diaboli fraudes, mundique tenebricoſas acies. Sponſo ſimul inſtar vmbraculi, ſiue tentorij eſt ſomnus ſponſæ, quo ſeipſum mirificè recreat. quòd id ſit de lignis Libani, virtutibus nempe ſolidioribus compactum, quod habeat columnas argenteas diuinæ doctrinæ firmitatem & perſpicuitatem: quòd operiatur purpura ſanguine nimirum Chriſti Saluatoris: quòd

auro ſternatur, ſiquidem partem mediam charitate conſtrauit amore animarum pacificarum. Hoc ipſum vmbraculum ferculum pompæ ſponſo eſt, quo vehitur, quaſi triumphans, conſpicique in eo vult ab animabus ſanctis: quas iccirco inuitat ad egrediendum à terrenis occupationibus, ad videndum eum in ſuo ferculo deportatum, coronatum ſponſæ amore corona humanitatis, qua circumdatus eſt in die deſponſationis ſeu incarnationis: eodem enim in ſomno anima per Chriſti humanitatis oſtium contemplatione ingreditur, & egreditur, & paſcua amoris inuenit.

Cant cap 4

» ¶ *Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra*
» *es? Oculi tui columbarum, abſq; eo quod intrinſecus*
» *latet. Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ aſcende-*
» *runt de monte Galaad. Dentes tui ſicut greges ton-*
» *ſarum, quæ aſcenderunt de lauacro, omnes gemellis*
» *fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas. ſicut vitta cocci-*
» *nea labia tua, & eloquium tuum dulce. ſicut fragmē*
» *mali punici, ita genæ tuæ, abſque eo quod intrinſecus*
» *latet. Sicut turris David collum tuum, quæ ædifica-*
» *ta eſt cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea,*
» *omnis armatura fortium. Duo vbera tua ſicut duo*
» *capreæ gemelli, qui paſcuntur in liliis.*

SECVNDI ſponſæ ſtatus proprietates ac vires numerans ſponſus, animæ contemplantis pulchritudinem formamque deſcribit, adhibitis variis elegantibusque comparationibus. Comparat vim animæ ac ſpiritus, qua ſponſa à Deo vocata in puncto temporis rapitur in ipſum, & nulla re interpoſita, ſcintillantes mentis oculos defigit in ſponſum, amabiliſsimis columbarum oculis, miri, intusque latentis candoris indicibus. Cogitatus verò ſpirituales, & ſubtiliſſima conſilia, quibus anima vtitur, vt ſe ad eundem ſponſum contemplandum erigat, crinibus pulcherrimis ex capite ſuper frontem dependentibus: & pilo caprarum candidarum, quæ ſe quaſi ſpectandas proponunt in monte Galaad, eum ornantes ſua præſentia atque albore. Meditationem ſponſæ, quæ res diuinas deguſtans eas deinde accuratius remandit, dentibus ouium concinnè detonſarum,

& è lauacro hilariter exeuntium, quæ tamē gemellis fœtibus ſint fœcundæ: Propterea quod meditatur res diuinas ſponſa, non vt meditationi inſiſtat ſolùm, ſed vt ex ea vberes ſanctarum actionum fructus capiat, exerceatq; fidem, quæ per dilectionem operatur. Ardentem ſponſæ orationem, qua in Dei laudem prædictis tribus rationibus incitata prorumpit, labris ad fili coccinei ſimilitudinem rubris, quibus locutio eius redditur gratioſa. Conuerſionem faciei ſponſæ ad ſponſum magna erga eum reuerentia rubore quodam miſta, qua indicatur amabiliſsimus, ac inprimis ingenuus animæ ſanctæ pudor, malorum punicorum acinis fragmine quopiam diffracto apparentibus. Mentis ſponſæ in Deum erectionē recto cuipiam collo, & turri Dauid admirabili arte conſtructæ, ac munitiſsimæ. Spiritualem deniq; guſtum, vbertatem diuini Spiritus, ſaturitatem animæ ex ſponſi quantumcunq; ænigmatico conſpectu, quæ inter contemplandum tum affectu, tum mente à ſponſa percipitur, vberibus duobus, inſtar duorum hinnulorum capreæ rotundorum, amoris, intelligentiæque lacte pleniſsimis.

¶ *Donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ, vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.* ‹‹ ‹‹

Quamuis anima contemplationis habitum ſit adepta, corpore tamen incluſa corpori vt ſeruiat, à contemplationis actu aliquando ceſſet, neceſſe eſt: tumq; ea ratione à ſponſo deſeritur. Idcirco enim dicit: Dum flagrantiſsimus eſt æſtus, & fugiūt vmbræ, hoc eſt, eo ipſo tempore quo adhuc vis diuinæ charitatis ſponſam inflammat, & fugatis terrenis illuſtrat mentem eius, vel dum illa tantiſper redit ad humanum diem, ſiue vmbram noctis, ſecedam, inquit ſponſus, ad tempus in cœlos omni odorum ſuauitate abundantes.

¶ *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni: coronaberis te capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonū, de montibus pardorum. Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Quàm pulchræ ſunt mām̄æ tuæ, ſoror mea ſponſa? pulchriora ſunt vbera tua vino,* ‹‹ ‹‹ ‹‹ ‹‹ ‹‹ ‹‹ ‹‹ ‹‹

" & odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aroma-
" ta. Fauus diſtillans labia tua ſponſa; mel & lac ſub
" lingua tua; & odor veſtimentorum tuorum ſicut o-
" dor thuris. Hortus concluſus ſoror mea ſponſa: hor-
" tus concluſus, fons ſignatus. Emiſsiones tuæ paradi-
" ſus malorum punicorum cum pomorum fructibus.
" Cypri cum nardo, nardus, & crocus, fiſtula & cin-
" namomum cum vniuerſis lignis Libani; myrrha &
" aloë cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorũ:
" puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de
" Libano.

Sponſus ac ſi ſponſæ abſentiam diu ferre non poſsit, paruo interuallo ad eam reuertitur: eiuſq; puritate ac forma collaudata, poſtulat vt eodem mentis candore ac robore ad ipſum redeat, alliciens eã amantiſsima inuitatione, eaque repetita, præſenti ac præſtanti amoris præmio, adducto ante eius oculos horrore mundi, ad quem eſt regreſſa, vtpote difficultatibus pleni, & qui receptaculum etiam ſit leonum atq; pardorum, hominum nimirum vi, & arte à ſolitudinis quiete animam reuocãtium. Inprimis autem quòd corde ab ea vulneratus ſit, quaſi ſagitta, vno contemplationis eius oculo, ligatuſque ab eadem vno recti amoris eius vinculo, quaſi vno crine colli: quòd caſtiſsimi eius amores, ſuauitateſque, quas expertus eſt, eam ſpiritualiter amando, ſuperent omnia terrena ſolatia, illa quoque, quæ vel odorum fragrantia homines mulcent ac tenent, vel ſuæ dulcedinis vi etiam inebriant. Oſculum eius, ſiue coniunctionem ipſam charitatis fauum eſſe, ex quo diſtillat mel, & lac in ore ſponſæ, hoc eſt, in ipſo eius amoris ſpiritualis actu. exitum de corpore veluti de indumento ad contemplationem ſponſi, odorem eſſe ſuauiſsimum. ſtatum deniq; ſponſæ contemplantis ſolutum omninò, & vacuum rerum creatarum cura & cogitatione, vt ſoli ſponſo vacet, hortum eſſe concluſum omni pretioſorum fructuum vbertate conſpicuum, fontem obſignatum, qui quò magis impeditur, ne effluat ad iuuandos alios, eo maiore impetu ad internarum animæ facultatum hortos irrigandos, erumpit.

Tertius

Tertius amoris gradus, ſiue tertius ſponſæ ſtatus, qui in quinto, ſexto, & ſeptimo Canticorum capite deſcribitur.

CAPVT XII.

¶ Surge Aquilo, & veni Auſter, & perfla hortum meum: & fluent aromata illius. " Cant. cap. 5. "

TRANSITIO eſt ad tertium amoris ſtatũ, ad quem ſponſam præparat ſponſus oratione conuerſa ad Aquilonem & Auſtrum. Aquiloni imperat, vt maturet fugam, volens ſponſam ab eo ſomno excitare, quo tota in vnius ſponſi contemplatione defixa, & in eius ſolius amore conquieſcens, frigefacta & penè mortua externis actionibus cernitur. contrà, Auſtrum inuitat, vt calore ſuo virtutum ſponſæ, charitatis præſertim, aromata liquefaciat, vt dilapſus eorum odor latè diffundatur in ſalutem animarum.

¶ Veniat dilectus in hortum ſuum, & comedat fructum pomorum ſuorum. " "

Flare Auſtrum feruẽtioris charitatis ad ſalutem animarum quærendam, idem eſſe ac fluere ad conſolationem propriam augendam opinata ſponſa, rogat ſponſum, vt hortum ſui cordis inuiſat, hoc eſt, nouo amoris additamento cumulet. quo vicißim ipſe ſuauitate eius quaſi recentibus pomis paſcatur.

¶ Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa: meſſui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi. " " " " "

Se iam hoc functum munere reſpondet ſponſus: ac hortum cordis ingreſſum charitatis eius dulcedine ſaturatum ſæpius eſſe. nunc velle ſe, vt fructus amoris ſui proponat etiam aliis, & eos conſue-

tudine

tudine ac prædicatione ſua in amicos homines chariſsimoſque deriuet.

" ¶ *Ego dormio, & cor meum vigilat. vox dilecti*
" *mei pulſantis, aperi mihi ſoror mea, amica mea, co-*
" *lumba mea, immaculata mea : quia caput meum*
" *plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium.*

Sponſa adhuc ſecundo contemplationis ſomno detenta corporis ſenſibus, Deo tamen animo vigilante, ſponſus queritur, ſe quaſi in viam eiectum extra domum, hoc eſt, extra multorum corda manere, & in cæcitatis eorum tenebricoſis noctibus rore quodam frigoreq́; nocturno madentem comam, & rorantes cincinnorum fimbrias gerere. quòd cœleſtis ſapientia, quæ à Deo tanquam à capite fluit, eiuſque admirabilis pulchritudo quaſi frigeat, & obſcurata deliteſcat penuria eorum hominum, quorum eſt eam exemplo verboque illuſtrare. Obnixe igitur & amātiſsimè obſecrat ſponſam, vt ſibi aditum aperiat in hominum animos.

" ¶ *Expoliaui me tunica mea, quo modo induar il-*
" *la? laui pedes meos, quo modo inquinabo illos? Dile-*
" *ctus meus miſit manum ſuam per foramen, & ven-*
" *ter meus intremuit ad tactum eius. Surrexi vt ape-*
" *rirē dilecto meo: manus meæ ſtillauerunt myrrham,*
" *& digiti mei pleni myrrha probatiſsima.*

Recuſat ſponſa, quæ corpus mente ex eo excedendo quodammodo exuerat, illud iterum induere, dum reſtituitur corporis actionibus, & quæ liberando affectus omni admiſtione terrena, quaſi pedes animi abluerat, illos iterum inquinare ſordibus humanæ conſuetudinis, cum hominibus agendo. Ab hac ſententia deducitur à ſponſo inſtinctu quodam occultiore, quo is viſcera miſericordiæ eius ad commiſerandos humanos caſus flectit. Quare vehementi miſerationis affectu experrecta ſponſa, tertium ſtatum amoris ingreditur, ſurgitq́; à contemplatione, vt in hominum corda ſponſo aditum patefaciat actionibus, & prædicationibus pœnitentiæ, quæ myrrha eſt, eaque probatiſsima:

" ¶ *Peſſulum oſtij mei aperui dilecto meo; at ille*
decli-

declinauerat, atq; tranſierat. Anima mea liquefa- "
cta eſt, vt locutus eſt. Quæſiui & non inueni illum: "
vocaui, & non reſpondit mihi. Jnuenerunt me cu- "
ſtodes, qui circumeunt ciuitatem: percuſſerunt me, "
& vulnerauerunt me: tulerunt pallium meum mi- "
hi cuſtodes murorum. "

Statuit ſponſa intermittere contemplationis actum, & impedimentum hoc ſalutis hominum, quaſi peſſulum tollere. vacat ergo aperiendo oſtio ſalutis animarũ. Sed interim abiſſe ſponſum animaduertens eius abſentiam deplorat. Commemorat vim ſuauitatis eius, eam videlicet, qua intus commota ſunt viſcera eius ad commiſerationem aliorum, quęrit illum, & vocat, nec ille ſe reſtituit. Quin inuentam ſe dicit, in animabus ſcilicet, quas ſponſo acquiſiuerat, à cuſtodibus luſtrantibus ciuitatem, hoc eſt, à Rectoribus mundi, & tenebrarum, qui circumeunt *quærentes quem deuorent*: qui percuſſerunt eam, colaphizantes eam ſtimulis carnis, & grauibus tentationibus: & vulnerauerunt, allicientes ad peccati conſenſum: Denique expoliauerunt eam pallio ſuo, hoc eſt, Chriſto, quo animas illas laborioſis ſuis actionibus induerat. 1 Pet. 5.

¶ Adiuro vos filiæ Hieruſalem, ſi inueneritis Dilectum meum, vt indicetis ei, quia amore langueo. "
Qualis eſt Dilectus tuus ex dilecto ô pulcherrima "
mulierum; qualis eſt Dilectus tuus ex dilecto, quia "
ſic adiuraſti nos? "

Adiurat ſponſa adoleſcentulas perfectionis ſtudioſas, vt quando ab ſe diſceſsit ſponſus, ſignificent illi, ſi fortè occurrant, ſe præ nimio eius amore deficere. Supplicibus hiſce verbis excitatæ Adoleſcentulæ, pulchritudinem ſponſæ quam antè non agnouerant, prædicantes rogant eam obnixè, vt quoniam tam grauiter ipſas adiurauit, ediſſerat, qualis tãdem ſit ille ſponſus, quem præ aliis & amat, & amabilem prædicat.

¶ Dilectus meus candidus & rubicundus, ele- "
ctus ex millibus. Caput eius aurum optimum: Co- "

» mæ eius ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi coruus.
» Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuos aquarum, quæ
» lactæ ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſſima.
» Genæ illius ſicut areolæ aromatum conſitæ à pigmē-
» tariis. Labia eius lilia diſtillantia myrrhā primam.
» Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis.
» Venter eius eburneus, diſtinctus ſapphiris. Crura il-
» lius, columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper ba-
» ſes aureas. Species eius, vt Libani, electus vt cedri.
» Guttur illius ſuauiſſimum, & totus deſiderabilis.
» Talis eſt Dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus, fi-
» liæ Hieruſalem.

Satisfacit Adoleſcentularum poſtulationi ſponſa, pingitq; diuinis coloribus ſponſum. Ex albo & rubro mixtus color diuinæ humanæq; naturę ſocietas & complexus eſt, quo anteſignanus eſt omnium Prædeſtinatorum Chriſtus: Aureum caput gratia & charitas fons reliquarum virtutum eius. Capillus pulcher & benè pexus ad ſimilitudinem multiplicis fili, quod ex palmæ theca primum erumpens nigricanti colore ſplendeſcit, cogitationes eius ſunt atq; conſilia euigilatiſſima, ſaluberrima, & quæ ſua ſpecie alliciant intuentes, nigroreq; diſſipatas oculorum vires, & intentionem cogant in vnum ſpōſum. Manſuetudo ſponſi eſt columbæ oculus, & quæ eum ambit quaſi purpureus orbis, ignea amoris eius vis: ſiue dona ipſa Spiritus ſancti, quę Chriſto inſunt tanquam fonti, & ex eo vt flumina in homines influunt. Genæ eius areolæ diuerſorum florum conſpiratione pulcherrimæ virtutes ſunt in Chriſti externa ſpecie, quaſi in vno conſpectu poſitę ad conciliandum amorem, modeſtia, verecundia, ingenuitas, probitas. Labia diſtillantia myrrham diuina Chriſti eſt eloquentia, & dicendi vis maxima: lilia autem, nempe purpurea, propter amantiſſima, amabiliſſimaq; eius verba. Manus teretes, & ornatę hyacinthis actiones perfectiſſimæ, & infinito pretio pretioſiſſimæ. Venter eburneus, ſiue ebur intelligens, ſapphiris diſtinctus, cor affectionum Chriſti ſedes, eas ita temperans, vt omninò rationi ſubiiciat, efficiatq; omni prædicatione digniſſimas. Fortitudo autem, qua nos

quoque

quoque fortes Chriſtus reddit eius maximo amore nixa, ſine dubio crura & columnæ marmoreæ ſunt, fundatæ ſuper aureas baſes. Vt autem explicet admirabilem Chriſti excellentiam, qua Angelos ipſos longè ſuperat, cedro altiſsimæ ſuper altiſsimum Libanum ſitæ ſimilem dicit. Denique guttur eius ſuauiſsimum vox Chriſti eſt, qua animam intus alloquens ſenſim in cor eius illabitur tanta ſuauitatis affluentia, vt ea eius amore incenſa clamet: *Totus eſt deſiderabilis.* Vel, *Totus deſideria. Talis eſt Dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus.* Vel, *Talis eſt Amor meus, filiæ Hieruſalem.*

¶ *Quo abiit Dilectus tuus ô pulcherrima mulierum? quo declinauit Dilectus, & quæremus eum tecum?* " " "

Verbis ſponſæ de ſponſo adeò eleganter ſuauiterq; colloquentis, ita captæ atque incenſæ ſunt ſponſi amore fideles animæ, vt ſolicitè quærant ex ea, vt ediſſerat, quonam ille diuerterit: ſe enim ſolicitudinis eum quærendi ſocias eſſe velle.

¶ *DILECTVS meus deſcendit in hortum ſuum ad areolam aromatum, vt paſcatur in liliis, & lilia colligat. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui paſcitur inter lilia.* " Cap. 6. Cant. " " "

QVIBVS illicò reſpondet ſponſa, ſe adhuc inter homines ad eorum ſalutem commorante, ad cordis ſui hortulum ſponſum eſſe reuerſum, ac ſe rationem adinueniſſe, qua etiam inter hominum turbas ipſa ſponſo, & ſibi viciſsim ſponſus mutuò poſſet amore coniungi. In hoc enim amoris ſtatu, quamuis initio, cum à contemplatione diſceditur, internum illud diuinæ præſentię ſolatium, æſtuſq; amoris deferueſcat: progreſſu tamen temporis ac laboris propter ſponſum ſuſcepti inuenit facilè anima etiam inter homines tempus vacandi Deo, eoq; ſumma cum animi ſuauitate perfruendi.

¶ *Pulchra es amica mea, ſuauis & decora ſicut Hieruſalem, terribilis vt caſtrorum acies ordinata.* " "

In hoc ſtatu ſponſus laudat fidelem animam, dicitq; ipſam adeò pulchram nobilemque eſſe ac Therſa, & Hieruſalem Regum Iſraël, & Iuda Regias principeſque ciuitates; eiuſque oculorum coniectum adeò vehementem eſſe atque violentum, vt eorum acies ei ita

formidoloſa ſit ac acies militum ad dimicandum inſtructa. Proinde ſequitur:

» *¶ Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare*
» *fecerunt.*

Hoc eſt, deiice paululum oculos tuos à me: eorum enim acerrimam vim ferre non valens, ab ea, in cuius, ait, vultu alioquin oculi mei habitant, oculos abſtinere compellor, tantiſper dum reſpiro.

» *¶ Capilli tui ſicut grex caprarum, quæ apparue-*
» *runt de Galaad. Dentes tui ſicut grex ouium, quæ a-*
» *ſcenderunt de lauacro; omnes gemellis fetibus, & ſte-*
» *rilis non eſt in eis. ſicut cortex mali punici, ſic genæ*
» *tuæ abſq; occultis tuis.*

Laudat ſponſam ſimiliter ad laudationem primi ſtatus pulchritudine, vt oculorum, ſic capillorum, dentium, genarum: quæ quid ſignificent, capite ſecundo expoſuimus, & in calce huius adhuc dicemus.

» *¶ Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta cõcubinæ,*
» *& adoleſcentularum non eſt numerus. Vna eſt co-*
» *lumba mea, perfecta mea: vna eſt matri ſuæ, electa*
» *genetrici ſuæ.*

SERMONEM paucis concludens, affirmat, animas in ſecundo contemplationis ſtatu eſſe veluti reginas, vxoreſq; multas: in primo vero ſtatu qui actuoſus eſt, tanquam concubinas plures: Incipientes, quæ quaſi adoleſcentulæ ad nullum adhuc perfectionis ſtatum peruenerunt, ad perfectionem tamen aſpirare cœperunt, innumerabiles eſſe. Animam autem, quæ tertium hunc ſtatum actione & cõtemplatione conflatum tenet, vnã eſſe veluti columbam, pulcherrimam, vniceque à ſe dilectam.

» *¶ Viderũt eam filiæ, & beatiſſimam prædicaue-*
» *runt: reginæ, & concubinæ, & laudauerunt eam.*

Prærogatiuam & excellentiam ſponſæ agnitam eſſe ait atq; laudatam ab aliis animabus, quæ multis rebus ea inferiores ſunt.

¶ Quæ

¶ *Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora* “
conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis “
vt caſtrorum acies ordinata? Deſcendi in hortum “
meum vt viderem poma conuallium, & inſpicerem “
ſi floruiſſet vinea & germinaſſent mala punica. Ne- “
ſciui, anima mea conturbauit me propter quadri- “
gas Aminadab. Reuertere Sunamitis, reuertere, “
reuertere, vt intueamur te. “

Propter dignitatem autem, qua ſponſa eminet inter alias animas, affirmat ſponſus, illam, ſicut Auroræ ſtellam inter alias ſtellas emicate. Et quidem ob actionis perfectionem qua prædita eſt, extare inter eas ſicut lunam: At propter contemplationis lucem inſtar ſolis maximo fulgore compleri. Propter vitam denique, quæ ex vtroque gradu conſtat, ſimilem eſſe dicit militiæ caſtrorum, nimirum cœleſtis exercitus, quæ innumeris radiis, quaſi tot amoris iaculis ſponſo traiecto terrorem iniecerit. Idq; ex eo confirmat, quod cùm aliquando ad ſponſam tanquam ad hortum nucum pomorumq́ue animi gratia diuertiſſet ſponſus, ſtatim ac in eam oculos intendit, ita eius aſpectu ardentem amorem ſpirante perculſus, & conſternatus animo eſt, ac ſi in expeditiſsimas nobiliſsimi exercitus in ipſum ruentis quadrigas & acies ex inopinatò incidiſſet. Id porrò intelligens ſponſa declinat ad tempus ſponſi præſentiam. quod ille minimè ferens, terq́ue quaterq́ue eam ad ſe ſuauiſsimè reuocat.

¶ *Qvid videbis in Sunamite, niſi choros caſtro-* “Cap. 7. Cant.
rum? Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis “
filia Principis? Iuncturæ fœmorum tuorum ſicut mo- “
nilia, quæ fabricata ſunt manu artificis. Umbilicus “
tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. “
Veter tuus ſicut aceruus tritici, vallatus liliis. Duo “
vbera tua ſicut duo hinnuli gemelli capreæ. Collum “
tuum ſicut turris eburnea. Oculi tui ſicut piſcinæ in “

„ *Heſebon, quæ ſunt in porta filiæ multitudinis. Naſus*
„ *tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum.*
„ *Caput tuum vt Carmelus, & coma capitis tui*
„ *ſicut purpura Regis iuncta canalibus. Quàm pulchra*
„ *es & quàm decora chariſſima in deliciis. Statura*
„ *tua aſſimilata eſt palmæ, & vbera tua botris.*
„ *Dixi, aſcendam in palmam, & apprehendam fructus*
„ *eius, & erunt vbera tua ſicut botri vineæ: &*
„ *odor oris tui ſicut malorum. Guttur tuum ſicut vinum*
„ *optimum dignum dilecto meo ad potandum,*
„ *labiiſq; & dentibus illius ad ruminandum.*

Sponsa reuertente, mirificè illius aſpectu delectatus ſponſus, pulchritudinem perfectionis, quam in hoc gradu tertio obtinet à pedibus ad caput vſque non ſine magno myſtici cuiuſdam ordinis Sacramento miris quibuſdam laudibus præconiiſq; extollit, ſuas in ea delicias omnes poſitas affirmans, ſeq; eius virtutibus admirabilibus, clariſsimiſq; inter ſe concinentibus captum. Pedes, greſſuſq; officia ſunt virtutũ externa, quibus virtutes internę nituntur, præcipuè verò humilitas, lenitas, manſuetudo, quæ perfectam animam amabilem reddunt, & principis filiæ nomine, hoc eſt, animo excelſo ac generoſo dignam. Iuncturę femorum ſicut monilia, fortitudo Chriſtiana eſt inſtar artificiati monilis teres atq; perfecta. Vmbilicus & venter temperantia: Vbera Iuſtitia, liberalitas. Collum & oculi, oratio, & contemplatio amoris pleniſsima: Naſus grauitas, & prudentia: Caput gratia, & charitas. Capilli purpurei cogitationes ſunt amoris à quo deriuantur, colore diffuſę. Admiratus propterea ſponſus tantam pulchritudinem, ſpõſam ſibi in ſancto amore ac in deliciis eſſe commemorat. ſimulq; ſtructuram virtutum antedictarum adeò excelſam eſſe, & altam, vt ſibi etiam cum labore multo tanquam in proceram palmam aſcendendum in eam omnino ſit, ad colligendos guſtandoſque ſuauiſsimos earum fructus. Denique ſermones ſponſæ de rebus ſpiritualibus ac diuinis vberrimos eſſe, dulciſsimos, efficaciſsimos, nec dignos ſolùm qui ſumma gratia à ſponſo excipiantur, ſed etiam quos ille aſsiduè animo repetat, ac ruminetur.

Ego

¶ Ego Dilecto meo, & ad me conuerſio eius, veni "
Dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in "
villis. Mane ſurgamus ad vineas. Videamus ſi flo- "
ruit vinea, ſi flores fructus parturiunt. ſi floruerunt "
mala punica: ibi dabo tibi vbera mea. Mandrago- "
ræ dederunt odorem. In portis noſtris omnia poma: "
noua, & vetera, Dilecte mi, ſeruaui tibi. "

Sponſa ſtatim Dilecto in amore reſpondens, ſe totam, & quæ ſua ſunt omnia cum ſumma animi demiſsione ſponſo committit, inuitans eum ad ſolitudinem cordis ſui, vt in ea tempeſtiuè, hoc eſt, opportunè, & magna cum vigilantia ſimul cum ſponſa colluſtret vineam animæ, num flores bonorum deſideriorum fructus edant actionum ſanctarum: num magna ſit ſpes, vt eſſe debet, maioris in dies progreſsionis in via perfectionis: quo modo creſcant amor Dei, & proximi, duo vbera ſponſæ, quibus ſuauiſsimè paſcitur ſponſus: an latè fundatur euangelicæ caſtitatis odor. Hæc omnia, ait ſponſa, domi noſtræ tibi condita ſeruo ô ſponſe; *Noua*, inquam, *& vetera*, hoc eſt, Quicquid mihi nouis gratiæ muneribus abs te donatum eſt, & deinceps quotidie datur: & quicquid item antiquo tuo beneficio abs te mihi inſitum fuerat à natura.

Quarti amoris gradus, ſiue quarti ſponſæ ſtatus, qui in octauo Canticorum capite deſcribitur, explicatio.

CAPVT XIII.

¶ QVIS mihi det te fratrem meum ſugentem v- " Cap. 8. Cant.
bera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſculer "
te, & me iam nemo deſpiciat? Apprehendam te, & "
ducam in domum matris meæ: ibi me docebis, & da- "
bo tibi poculum ex vino condito, & muſtum malo- "
rum

„ *rum granatorum meorum. Laua eius ſub capite*
„ *meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro*
„ *vos filiæ Hieruſalem, ne ſuſcitetis, neque euigilare*
„ *faciatis dilectam, donec ipſa velit.*

SPONSA à tertio amoris & perfectionis ſtatu ad quartum ſtatum, ſummumq; charitatis gradum contendit; vt ſicut ante in tertio à Dei contemplatione miſeratione compulſa ad ſubleuandos homines deſcenderat: ſic nunc ab hominum ſalute procurata ad Deum iterum contemplandum, amoreque poſsidendum reuertatur. Siquidem in Canticis vterque progreſſus continetur: ille nimirum, quo anima rectà ad Deum proficiſcitur, Deoque ſe iungit, & is, quo cum eadem à Deo ad homines deflexiſſet, rurſus ab hominibus redit ad Deum. Primus eſt veluti motus rectus, quo anima Deum diligens ad Deum aſcendit vi contemplationis. Secundus eſt quaſi circulus, cuius exordium Deus eſt: Dei enim amore excurrit ab eo anima ad homines: terminus Deus idem, ad quẽ eiuſdem amoris vi recurrit ab hominibus. Primus perficitur duobus prioribus amoribus, & perfectionis gradibus. Secundus, poſterioribus duobus. Initium prioris progreſsionis primus gradus eſt, finis ſecundus: poſterioris initium tertius eſt, quartus finis.

Primus progreſſus.

Secundus progreſſus.

Sponſa igitur in tertio gradu poſita, poſt multos exantlatos labores in ope hominibus ferenda, poſtque vberes fructus ex ea exercitatione collectos, ad quartum amoris gradum, æternam inquam remunerationem & requiem expetendam accenditur. Libertatem namq; filiorum Dei ardentiſsimè appetens, ſimulq; vinculis carnis exolui, & eſſe cum Chriſto, non amplius inuitat ad amplexus ſub vmbris occultatum, aut quaſi præ pudore velatum ſponſum, ſed omni ſuſpicionis timore ſublato, palàm, & coram Angelis Dei, caſtiſsimè vt fratrem amplecti, oſculariqúe percupit, aſſerens tunc ſibi beati complexus & amoris vinculis tenendum eum ac fruendum, introducendumque in ſanctam domum cœleſtis Hieruſalem matris noſtræ: ibiq; hauſturam ſe ex eo rectam rationem illum perfectè amandi, amoribusque illius inſeruiendi, viciſsimque illi amorem ſuum quaſi præſtantiſsimi vini, & iucundiſsimæ potionis poculum propinaturam. Ad hanc igitur libertatis ſpem exardeſcens ſponſa caput mentis tollens ſuper ſiniſtram manum vitæ præſentis, & propinquam iamiam æternæ vitæ dexteram arripiens, quaſi inter ſponſi amplexus placidiſsimè conquieſcit, vt propterea res creatas, aut alias animas adiuret

adiuret ſponſus, ne eam ab hoc ſpirituali ſomno vlla vitæ mortalis illecebra audeant excitare.

¶ Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto deliciis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum? "

In hoc ſomno ſponſa quartum tenet perfectionis gradum: in eoque duce cupiditate ac deſiderio cœleſtis patriæ ab huius mundi deſerto in paradiſum, deliciarum domicilium penetrans, non ſolùm rerum corporearum incurrentibus imaginibus, ſed ea etiam ſollicitudine liberata, qua in lucrandis hominibus tertius ſtatus occupatur, ita quieſcit, vt cum ſumma cæterarum ſpiritualium animarum admiratione; præ nouo quodam amoris æſtu ſuper dilectum ſuum quiete dulciſsima ſeipſam declinans, in cœleſtis patriæ ac ſempiternę lucis ſplendore peruigilet.

¶ Sub arbore malo ſuſcitaui te: ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata eſt genitrix tua. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculũ ſuper brachium tuum: quia fortis eſt vt mors dilectio; dura ſicut infernus æmulatio, lampades eius, lampades ignis atq; flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: ſi dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam. "

Ordinem commemorat ſui progreſſus ſponſa. Primò, ait, ſe conciliaſſe ſibi ſponſum, & quaſi excitaſſe ad amorē ſuum in primo contemplationis ſtatu, occultè tamen, & ſub arboris vmbra; ſit hæc meditatio crucis & paſsionis Chriſti. Secundò excitauit illum ſibi ſub 1.
eadem vmbra, ſiue vt alij legunt, *deſtruxit* illum, contemplās quomodo ipſamet ſponſa cauſa fuit, cur per mortem excinderetur filius Dei ſpōſus eius Chriſtus factus homo, & in eius paſsionis, mortis, & multò maximè amoris contemplatione conquieſcens ad ſecundum perfectionis gradum peruenit. In tertio autem ſtatu affirmat ſe genuiſſe 2.
illum magno cum dolore in viſceribus earum animarũ, ad quarum ſalutem magnò ſtudiò & labore, ob amorem ſponſi incubuerat. Nũc 3.
autem aſpirare ſe iam tandem ad quartum amoris & perfectionis ſta- 4.

tum, in quo eam inter cor & brachium veluti ſignaculum firmum ac minimè mutabile conſtitutam arctiſsimè complectatur ſponſus, atque deinceps ſemper in corde,& in oculis habeat. Ita ſiquidem Zelotypiæ in animo eius creuiſſe flammam, vt eius violentia, mortis, inferniq́ue vires inexpugnabiles ſuperet, eundemque ignem nec vexationum afflictionumq́ue aquis extingui, nec vlla conſolationum terrenarum, aut facultatum quanta vis copia obrui poſſe.

» ¶ *Soror noſtra parua & vbera non habet: quid*
»*faciemus ſorori noſtræ in die quando alloquenda eſt?*
»*ſi murus eſt, ædificemus ſuper eam propugnacula ar-*
»*gentea: ſi oſtium eſt, compingamus illud tabulis ce-*
» *drinis. Ego murus, & vbera mea ſicut turris, ex quo*
» *facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens.*

Magna penuria in terris eorum hominum eſt, qui infirmam multitudinem regant, eique vberibus miſerationis & amoris lac verbi præbeant; qui etiam illi ſint vice turris, & propugnaculi aduerſus ſpiritales inimicos. ob quam cauſam deſiderium cœleſtis patriæ, quo ſponſa exardeſcit, ſæpenumerò propter hominum ſalutem à ſponſo differtur, dum animas, quæ intra ſecũdi contemplationis ſtatus murum, quaſi intra amœniſsimi pomœrij clauſtra concluduntur, promoueat ad tertij ſtatus vbera miſericordiæ induenda, in ſalute hominum curanda, muniendaq́ue contemplationis illius mœnia hiſce actuoſæ vitæ muneribus quaſi propugnaculis iiſque argenteis, quòd argenti ſonitum reddãt acutum diuina concionatorum verba, dum pertinent vſque ad intimas animorum cogitationes & voluntates: alias item animas, quæ primi ſtatus ſunt, quarum idcirco oſtium patet adhuc rebus creatis, quòd nondum ſibi planè comparauerint contemplationis habitum, quo illud tanquam tabula cedrina occluditur, ad perfectiorem hunc ſtatum prouehat. Hac igitur ſponſione facta tantiſper iuuãdi animas, dum ſponſo ſit factum ſatis, aſſerit ſponſa ſe murum, vbera, & turrim aliis animabus euaſiſſe, ſeque eam, penè in hac re pacem adeptam eſſe, quam ex ea quam optabat felicitate eſſet aſſecuta, atq́ue ita in Dei voluntate prorſus acquieſcit.

» ¶ *Vinea fuit pacifico in ea quæ habet populos:*
» *tradidit eam cuſtodibus, vir affert pro fructu eius*
mille

mille argenteos. vinea mea coram me eſt. mille tui "
pacifice, & ducenti his qui cuſtodiunt fructus eius. "
Quæ habitas in hortis, amici auſcultant: fac me au- "
dire vocem tuam. "

Ex his verbis intelligitur, Deum Regem pacificum vineam multitudinis populorum animabus perfectioribus, quæ ſponſæ ſunt, excolendam, cuſtodiendamque committere. non ſolùm vt hominum ad ſalutem redeuntium fructum milleſimum Deo referant, ſed vt etiam ſibi ducenteſimum colligant: dumque ſuam aliorumque ſalutem curant, *duplici honore, vt qui benè præſunt, digni* habeantur. Nunc autem vineam ſibi curæ eſſe fatetur Deus, ſeque illi cuſtodes præficere, non minus tamē ſibi cordi eſſe ſponſam: quare ad ſponſam Eccleſiarum in hortulis commorantem conuerſus, hortatur eam, vt ſi quidem amici, hoc eſt, fideles populi eam auſcultent, dum paſcuntur ab ea verbo, & eius præcepto obtemperant, velle ſe tamen vocem quoq; eius audire, in oratione nimirum, ac contemplationis feruore. 1.Timoth 5.

¶ *Fuge dilecte mi, & aſſimilare capreæ, hinnulo-* "
que ceruorum ſuper montes aromatum. "

Ad extremum ſponſa vel amoris vim ſponſique præſentiam ferre non valens, vel vt ſignificet vniuerſum hoc amoris canticum ita plenum eſſe altiſsimis Sacramentis, vt ea omnem humanam intelligentiam longè ſuperent, ad fugam capeſſendam ſponſum hortatur, idq; tanta velocitate, quanta id facerent cœleſtes mentes: fugam autem non in quemcunque locum, ſed ſuper montes aromatum, qui ſunt cœleſtes orbes, in quibus beati ſpiritus omnium virtutum odore fragrantes, vt ratione præditi montes excellunt etiam ea capacitate, & perſpicacia, quæ par eſt tantis myſteriis.

Hæc adumbrate, ex Cantico Canticorum. nunc ex Patribus diſtinctè, & copiosè quoad poſſumus eadem illuſtremus.

Comparatio Actionis & Contemplationis.

CAPVT XIV.

DOCTRINAM Chriſtianę perfectionis ex ſacrorum librorum fontibus hauſerunt Patres, vberius etiam explicarunt.

Primum.

Ac primò illud ponunt, actionem antecedere debere contemplationi perfectæ. Actionis autem nomine accipienda eſt hoc loco, prauorum affectuum, cogitationum non ſolùm iniuſtarum & turpium, ſed etiam inutilium, animæ & vitæ vniuerſæ mortificatio, diuinorum præceptorum executio, & virtutum exercitatio. Sic ſæpè S. Baſilius, ibi præſertim, vbi docet, qua ratione aperire nobis aditum debeamus ad perpetuam de Deo cogitationem, quæ ſanè vel contemplatio eſt, vel contemplationi vnicè inſeruit.

Baſil. ſerm. ad Baptiſmum. Et conſtitut. monaſt. cap. 5.

Secundum.

Ob hanc deinde rationem illud tanquam conſequens ſubiiciunt iidem Patres, vitam quæ in actione eſt, priorem eſſe ea, quæ in contemplatione verſatur. Sic S. Gregorius: *Duæ ſunt*, inquit, *ſanctorum prædicatorum vitæ, actiua ſcilicet, & cõtemplatiua. ſed actiua prior eſt tempore quàm contemplatiua, quia ex bono opere tenditur ad contemplationem.* Et S. Bernardus: *Quid eſt quod intrantem* IESVM *Martha excipit, diſcurrit, & miniſtrat; Maria verò ſecus pedes ſedens ingreſſi, in eius verbum cor ſuſpendit? niſi quia prius eſt actio, poſtea verò contemplatio?* Hoc idem adeò inculcat Caſſianus, vt ſine hac affectuum actuoſa compreſſione, ingentique vitæ puritate obtineri poſſe ſacrarum Scripturarum intelligentiam neget. quod vel intelligendum eſt ad eum modum, quem antè ſcripſerat S. Athanaſius, ad ſcripturarum nimirum ſanctitatem capeſſendam, non magis dignè præparari hominis animum, quàm conſcientiæ puritate & vitæ ſanctimonia; Tunc enim diuinè de Deo philoſophamur, cùm Deum glorificamus, & portamus in corpore noſtro: vel dicendum (quod non obſcurè ipſemet indicat) loqui Caſſianum de donis SPIRITVS, qui *Scientia, Intellectus, & Sapientia* nominantur. S. Auguſtinus certè de dono intellectus diſſerens affirmat, nonniſi *mundũ corde* congruere, & conſtans eſt magnorum Theologorum ſententia, SPIRITVS ſancti dona nonniſi hominibus ſanctis Deique amicis dari.

Homil. 3. in Ezech.

S. Bernardus ſerm. 3 in Aſſumpt. B. Mariæ Virginis.

Caſſianus collat. 1. & 14.

Lib de Incarnat. Verbi.

Auguſt. lib. 1. de ſerm. Dom. cap. 9.

Tertium.

Tertiò ſtatuunt Patres, actionem longè diuturniorem contemplatione eſſe oportere, non ſolùm antè, ſed in ipſo etiam contemplationis vſu, ita ac ſi ſeptenario in ſex & vnum diſpertito ſex partibus actioni tributis, ſeptimam ſolam contemplationi relinqueremus.

Seruus

Seruus Hebræus, inquit S. Gregorius, *emptus ſex annis ſeruire præcipitur, ita* *S. Gregor. hom.*
vt in ſeptimo liber exeat gratis. Quid enim per ſenarium numerum niſi actiuæ vi- *3. in Ezech.*
tæ perfectio deſignatur? Quid per ſeptenarium, niſi contemplatiua vita exprimi-
tur? Sex ergo annis ſeruit, & ſeptimo egreditur liber, qui per actiuam vitã, quam
perfectè exhibuerit, ad contemplatiuæ vitæ libertatem tranſit. Et adhuc expli-
catius alibi: *Cùm ab actiua vita ad contemplatiuam ſurgimus, quia diu mens* *Homil. 5. in*
ſtare in contemplatione non valet, ſed omne quod de æternitate per ſpeculum, & *Ezech.*
in ænigmate conſpicitur, quaſi furtim hoc, & per tranſitum videt, ipſa ſua infir-
mitate, ab immenſitate tantæ celſitudinis animus repulſus, in ſemetipſo relabitur,
& neceſſe eſt, vt ad actiuam redeat, ſeq; ipſum continuè in vſu bonæ operationis
exerceat, ſicq; fit, vt ipſis ſuis bonis actibus ad ſuperiora rurſus in contemplatio-
nem ſurgat.

Aſſerunt quartò iidem, meritis contemplationem actioni præſta- *Quartum.*
re. *Quia*, ait S. Gregorius, *contemplatiua vita minor quidem tempore, ſed me-* *Lib. 6. moral.*
rito maior eſt quàm actiua, ſacri Euangelij verbis oſtenditur, in quo duæ mulieres *cap. 28.*
diuerſa egiſſe referuntur. Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò etiam *Lucæ 10.*
laudatur, quia magna ſunt actiuæ vitæ merita, ſed contemplatiuæ potiora. Vnde
nec auferri vnquam Mariæ pars dicitur, quia actiuæ vitæ opera cum corpore tranſ-
eunt, contemplatiuæ autem gaudia meliùs ex fine conualeſcunt.

Quintò, contemplatio de Patrum ſententia, præmium eſt a- *Quintum.*
ctionis: nec tamen eam quærentibus, aut procurantibus ſemper da-
tur. idque duas ob cauſas. Prior eſt, quia ad eam aſpirant aliqui non- *Prima caуſa.*
nunquam non planè domitis terrenis affectibus, nec in virtutibus
exercitati. *En fortè appetis & ipſe* (ſcribit S. Bernardus) *contemplationis* *Serm. 46. in*
quietem, & bene facis, tantum ne obliuiſcaris flores, quibus lectulum ſponſæ legis a- *Cantic.*
ſperſum. Ergo cura & tu tuum ſimiliter circumdare bonorum floribus operum, vir-
tutum exercitio, tanquam flore fructum, ſanctum otium præuenire: alioquin de-
licato ſatis otio dormitare voles, ſi non exercitatus quieſcere appetas, & Liæ fæ-
cunditate neglecta, ſolis cupias Rachelis amplexibus oblectari. Sed & præpoſterus
ordo eſt ante meritum exigere præmium, & ante laborem ſumere cibum; cùm di-
cat Apoſtolus. Qui non laborat, non manducet. A mandatis tuis intellexi, in- *2. Theſſal. 3.*
quit, vt ſcias niſi obedientiæ mandatorum contemplationis guſtum penitùs non *Pſalm. 118.*
deberi.

Poſterior cauſa eſt, quia inepti nonnulli natura ſunt ad contem- *Secunda cau-*
plationem, non item ad virtutum actuoſarum exercitationem: qua- *ſa.*
re hi arcendi ſunt, vt S. Gregorius monet, à contemplatione, in qua *Lib. 6. moral.*
non ſine erroris periculo verſari poſſunt, & continendi intra fines a- *cap. 26.*
ctionis, in cuius muneribus fructuosè occupantur.

Ex his eſt & aliud S. Gregorij dictum, actionem ad ſalutem nobis *Homil. 3. in E-*
adultis eſſe neceſſariam: neque enim carere poſſumus vſu virtutum, *zechiel.*

contemplatione poſſumus. *Quamdiu,ait, inter proximos viuimus, quamuis vtraq; ex dono ſit gratiæ, vna nobis in neceſſitate eſt, altera in voluntate. Quis enim cognoſcens Deum ad eius regnum ingreditur, niſi prius bene operetur? Sine contemplatiua ergo vita intrare poſſunt ad cœleſtem patriam, qui bona quæ poſſunt, operari non negligunt. Sine actiua autem intrare non poſſunt, ſi negligunt bona operari, quæ poſſunt. Illa ergo in neceſſitate eſt, hæc in voluntate, illa in ſeruitute, hæc in libertate.*

Denique intelligat hic proficiens, ſicut ineptum natura ad contemplationem accedere ſuperuacaneũ eſt; ſic in ea velle verſari eum, qui non antè diuque in excolenda virtute, & ſe ipſo peruincendo laborauit, præpoſterũ & omnino inutile ac noxium. Et quia de actione hoc nomine accepta à principio ſecũdi libri huius operis ad hũc vſque locum ſcriptum eſt ſatis, finem facio, ſi prius vt clauſulam tractationis, verba hîc S. Gregorij ad ſcripſero, quæ ſic habent: *Quiſquis ergo iam in ſe contumelias carnis edomuit, ſupereſt vt mentem per ſtudia ſanctæ operationis exerceat: & quiſquis iam mentem per ſancta opera dilatat, ſupereſt vt hanc vſq; ad ſecreta intima contemplationis extendat.*

Lib. 6. moral. cap. 25.

De duplici genere actionis; & de ea vita, quæ ex actione & contemplatione conflatur.

CAPVT XV.

SED & alia adhuc ratione vſurpatur à Patribus nomen actionis, pro exercitatione nimirum ſanctæ prædicationis, & functionibus eorum miniſteriorum, quæ ad proximos iuuandos in rebus præſertim ſpiritualibus neceſſariæ ſunt. Sit *Rector*, ait S. Gregorius, *actione præcipuus*. Et alibi: *Actiua vita eſt, panem eſurienti tribuere, verbo Sapientiæ neſcientem docere.* Hæc actio contemplationi iuncta efficit aliud genus vitæ, quod quia componitur ex vtraque, à pleriſque mixta vita dicitur: qua ſimul vtilitati hominum incumbitur, & Deo ſuo tempore vacatur. Atque vt contemplatio præſtat actioni, ſic vita mixta dignitate vtramque ſuperat.

In Paſtorali Par. 2. cap. 1. Et homil. 14. in Ezechiel.

In actione hac verſari poteſt homo dupliciter: vel cùm nulla, aut exigua deprauatarum affectionum mortificatione, expers item contemplationis, aut penè expers: vel contrà planè domitis perturbationibus animi, & factis iam in virtute progreſſionibus magnis.

Non deſunt, qui rudes adhuc & tyrones in vtroque exercitationis genere, mortificationis nempe & contemplationis operam nauant anima-

animabus iuuandis,& vt videtur,non inutilem. qui etiam audent ſe iis, qui ſeuocant ſe ab omni negocio contemplandi gratia, præferre, quòd ipſi orent aliquando, agantque cum Deo ſicut illi,homines etiam à peccatis ad virtutem vocent, quod non faciunt illi. Ideoque nobiliſsimum illud vitæ genus ex actione, & contemplatione coniunctum teneant,quod ipſam per ſe contemplationem antecellit.

Verùm hi falluntur maximè, nec rem huius præſtantiſsimæ viuendi rationis, ſed nomen vſurpant. ſtudium ſanè tradendæ doctrinæ populo de Auguſtini ſententia, à quo nec S. Thomas diſſentit, ad contemplationis ſtatum aliquo modo pertinet.ſed nec hoc,nec qualecunque orationis ſtudium ſatis ſunt, vt obtineatur ille perfectiſsimus ſtatus contemplatione ſuperior: nec enim qui in hoc eſt conſtitutus, ad animarum lucra deſcendit ex actione ſtudióue prædicto, ſed ex continua mortificatione, altiſsimaque contemplatione vi diuini maximique amoris ex his quaſi fontibus deriuati. quæ ſententia ſanctorum Patrum eſt conſtantiſsima. *Serm. 27. de Verbis Domini. 2. 2. 181. art. 3.*

S. Gregorius vbi dixiſſet,eum , qui carne domita , ſanctæ operationis ſtudia exercuit , antequam doceat alios , debere ſe ad ſecreta intimæ contemplationis extendere, addit : *Neque enim perfectus prædicator eſt,qui vel propter contemplationis ſtudium operanda negligit,vel propter operationis inſtantiam contemplanda poſtponit. Hinc eſt enim quod Abrahã coniugem mortuam in ſepulchro duplici ſepelit; quia nimirum perfectus quiſq; prædicator extinctam à præſentis vitæ deſideriis animam ſuam ſub bonæ operationis tegmine & contemplationis abſcondit, vt à carnali concupiſcentia ſub actiua contemplatiuaq; vita quaſi inſenſibilis lateat,quæ prius mũdi deſideria ſentiens mortaliter viuebat. Hinc eſt,quod humani generis Redemptor per diem miracula in vrbibus exhibet,& ad orationis ſtudium in monte pernoctat: vt perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitam amore ſpeculationis funditus deſerant,nec contemplationis gaudia penitus operationis nimietate contemnant; ſed quieti contemplantes ſorbeant,quod occupati erga proximos loquentes refundant. Speculando quippe in Dei amorem ſurgitur,ſed prædicando ad proximi vtilitatem reditur.* Et paulò pòſt: *Quem implet charitas,incendit: vnde & in Euangelio veritas dicit: Ignem veni mittere in terram.* Idem antè tradiderat S. Auguſtinus,præcipiens vt *prædicator prius ad Deum leuet animam ſitientem,vt bibat,quàm eructet,& prius impleat,quàm fundat.* Et diſtinctius alibi: *Ex tribus*,inquit, *illis vitæ generibus, ocioſo,actuoſo, & ex vtroq; compoſito, quamuis ſalua fide quiſq; poſſit in quolibet eorum vitam ducere, & ad ſempiterna præmia peruenire: intereſt tamen quid amore teneat veritatis,& quid officio charitatis impendat. Nec ſic quiſq; debet eſſe ocioſus, vt in eodem otio vtilitatem non cogitet proximi; nec ſic actuoſus,vt contemplationem non requirat. In otio non iners*

Lib. 6. moral. cap. 25. *Geneſ. 23.* *Lucæ 6.* *Lucæ 12.* *Lib. 4. de doct. Chriſt. cap. 14.* *Lib. 19 de ciuit. Dei, cap. 19.*

iners vacatio delectare debet, ſed aut inquiſitio, aut inuentio veritatis, vt in ea quiſq; proficiat, & quod inuenerit, alteri non inuideat.

Serm. 18. in Cantic. Sed vtrumque genus vitæ, quod miſtum aut eſt, aut videri poteſt, imperfectum, & perfectum aptiſsimè deſcribens S. Bernardus, pulchrè illius temeritatem & pericula, huius emolumēta perfectionemq́ue cōmemorat. Sic enim habet: *Sed ſanè cauendum in his, aut dare quod nobis accepimus; aut quod erogandum accepimus, retinere. Rem profectò proximi retines tibi, ſi verbi cauſa plenus virtutibus cùm ſis, foriſq; nihilominus donis ſciētiæ & eloquentiæ adornatus, metu fortè aut ſegnitie, aut minus diſcreta humilitate verbum bonum, quod poſſet prodeſſe multis, inutili, immo & damnabili ligas ſilentio. Certè maledictus quòd frumenta abſcondit in populis. Rurſum quod tuum eſt ſpargis, & perdis, ſi priuſquam infundaris tu totus, ſemiplenus feſtines effundere, contra legem arans in primogenito bouis, & ouis primogenitum tondens.* *Deut. 15.* *Nimirum vita atque ſalute, quam alteri das, te ipſum fraudas, dum ſana vacuus intentione, gloriæ inanis vento inflaris, aut terrenæ cupiditatis veneno inficeris, & lethali apoſtemate turgens interis. Quamobrem ſi ſapis, concham te exhibebis, & nōn canalem. Hic ſiquidem penè ſimul & recipit, & refundit; illa verò donec impleatur, expectat, & ſic quod ſuperabundat, ſine ſuo damno communicat, ſciens maledictum, qui partem ſuam facit deteriorem.* Adhibet ad hoc idem confirmandum diuerſos Scripturæ locos: Salomonis; *Stultus profert totum* *Prouerb. 29.* *ſpiritum ſuum ſimul:* *Eccleſiaſt. 30.* *Miſerere animæ tuæ placens Deo: Noli nimium eſſe iuſtus:* *Matth. 25.* Matthæi; *Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis: ite potius ad vendentes, & emite vobis:* *2. Corinth. 8.* Apoſtoli: *Non quod aliis ſit remiſsio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate.* Concludit denique: *Implere prius, & ſic curato effundere: benigna, prudensq́; charitas affluere conſueuit, non effluere. Fili mi ne pereffluas, ait Salomon;* *Prouerb. 3.* *Et Apoſtolus: Propterea debemus intendere his, quæ dicuntur, ne fortè pereffluamus.* *Hebr. 2.* *Quid enim? Tú ne Paulo ſanctior? Sapientior Salomone? Alioqui nec mihi ſedet ditari ex te exinanito.* *Eccleſiaſt. 14.* *Si enim tu tibi nequam, cui bonus eris? De cumulo, ſi vales, adiuua me: ſin autem, parcito tibi.* *Serm. in Cantic. 62.* Alibi etiam acriter reprehendit eos, qui antequam ad veritatis lucem per puritatem perueniant, prædicant.

Hęc S. Bernardus. qui poſtquam his locis exagitauit eos, qui audaciores ſunt ad Apoſtolica miniſteria, quàm par eſt, & vires eorum ſpirituales ſuppetunt, alio deinde loco docet, qua ratione qui ſeſe in contemplatione poſt mortificationem exercuerunt, adiungendis Chriſto hominibus alacriter inuigilare debeant: *Hoc ſiquidem vera & caſta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer ſuccenderit,* *Serm. in Cantic. 57.* *tanto interdum repleat zelo, & deſiderio acquirendi Deo, qui eum ſimiliter diligant, vt otium contemplationis pro ſtudio prædicationis libentiſsimè intermittat, & rurſum potita votis aliquatenus, in hac parte tantò ardentius redeat in idipſum,*

quantò

quantò ſe fructuoſius intermiſiſſe meminerit; & item ſumpto contemplationis guſtu, valentius ad conquirenda lucra, ſolita alacritate recurrat.

S. Thomas etiam illud inprimis opus doctrinæ, & prædicationis commendat, quod ex plenitudine contemplationis deriuatur. *2. 2. quæſt. 188 artic. 6.*

Quòd ſi qui hunc ſtatum obtinet, fortaſſe dubitat, quando, contemplatione intermiſſa, actioni, aut contemplationi operā dare debeat; is intelligat, non ſolùm contemplatorem, ſed rudem etiam hominem & inexercitatum, cùm proximi ſpiritualis neceſsitas poſtulat, poſthabitis omnibus rebus occupationibuſque in eo inſtituendo, & excolendo, quacunque ratione poſsit, ſtrenuè ſe laborare debere: *Vnicuique enim mandauit Deus de proximo ſuo.* Idque multò magis præſtet oportet is, cui cura animarum commiſſa eſt, non ſolùm cùm neceſſe eſt, ſed etiam ſuo tempore aſsiduè. *Clama,* inquit Iſaias, *ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam. Præconis quippe,* ait S. Gregorius, *officium ſuſcipit, quiſquis ad Sacerdotium accedit, vt ante aduentum Iudicis, qui terribiliter ſequitur, clamando gradiatur.* Et hæc quidem neceſsitas & ipſa quædam eſt officij, licet non à charitate ſeiuncta. quando apud S. Auguſtinum ſcriptum eſt: *Negocium iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis.* Extra verò hos caſus neceſsitatis, S. Bernardus regulam huius deliberationis ſtatuit eſſe orationem. Sic enim ait: *Vnicum in huiuſmodi remedium, ſeu refugium oratio eſt, & frequens gemitus ad Deum, vt quid, quando, & quatenus nos facere velit, aſſiduè nobis demonſtrare dignetur.* *Eccleſiaſt. 17. Iſaia 40. 2. part. Paſtoral. cap. 4. Lib. 19 de ciuitate Dei, cap. 19. Serm. in Cantic. 57.*

Habent præterea religioſi homines perfugium aliud non minus tutum, maiorum ſuorum conſilium, iuſsionémue, quibus cum explorata planè eſt tam doctrina, quàm vita noſtra, nihil eſt cur in huiuſmodi rebus cùm imperātur, non promptiſsimè obtemperemus.

Sit igitur indubitatum, eos, qui ſine mortificatione, & cōtemplatione ſe dant actuoſæ vitæ ad ſalutem animarum (nihil dico de neceſſitate aut hominum, aut officiorum) non eſſe in eo perfectiſsimo ſtatu, quem ipſi putant, ſibique eos in re hac tamdiu lenocinari, ac fucum facere, quandiu non elaborauerint pro viribus continua ſui victoria, & recta contemplandi ratione, eum tandem gradum re attingere, cuius interim nomine ſeſe oblectant.

Sit etiam certum, actuoſam vitam duplicem eſſe; vnam imperfectam, quæ primo ſtatui ſponſæ à nobis ex Canticis explicato reſpondet, alteram perfectā, & alioquin miſta dicitur, quæ eadem eſt cum tertio ſtatu eiuſdem ſponſæ. Supereſt nunc de ipſa contemplatione agere, quæ in priore actione prægustatur tantùm, habetur autem in poſteriore, cuius ipſa fons & caput eſt, & ſecundus amoris ſtatus eſt apud Salomonem. 1. 2.

De Contemplatione.

CAPVT XVI.

Geneſ. 2. *Geneſ. 24.*

ANTIQVISSIMVM eſſe Contemplationis vſum, intelligitur ex Scripturis ſacris, in quibus prӕter *ſoporem immiſſum in Adam à Domino*, quem *exſtaſim* fuiſſe, dubitandum non eſt; Legimus Iſaac inclinato iam die egreſſum in agrum *ad meditandum*. Et vt de aliis taceam, Dauid certè poſuiſſe ſe totum in contemplandis, perſpiciendiſque diuinis rebus, legibus prӕſertim ac mandatis Dei perſpicuum eſt in Pſalmis. Qui etiam cum Deo agens canit: *Mane adſtabo tibi, & videbo*. Vel vt legit S. Auguſtinus, *Contemplabor*. Immo, *Vnam*, ait, *petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, vt contempler* (ſic idem legit) *delectationem Domini*.

Pſalm. 5. *In Pſalm. 26.*

Dominum IESVM contemplationi noctibus inprimis operã dediſſe, ſuprà retulimus ex S. Gregorio. Apoſtolos non minus contemplatores, quàm prædicatores fuiſſe, ex Actis Apoſtolorum apparet manifeſtè, & ex epiſtolis S. Pauli, qui etiam de ſe ſuique ſimilibus ſcribit: *Non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur æterna.*

2. Corinth. 4.

Patres omnes communi conſenſu ſtatuunt, in Eccleſia Chriſtiana duas eſſe vitas, Lia & Rachele primùm, deinde Martha, & Maria diuino conſilio adumbratas, actiuam & contemplatiuam nominant: illam ab actione, hanc à contemplatione.

Luca 10.

Richardus de S. Victore: *Vt poſſimus*, inquit, *commodius capere, quæ de contemplatione dicenda ſunt, debemus primò, quid ipſa ſit, definiendo, quærere, & quomodo differat à cogitatione, vel meditatione.* Et poſtea: *Cogitatio per deuia quaque lento pede ſine reſpectu peruentionis paſſim huc illucq; vagatur. Meditatio per ardua ſæpè, & aſpera ad directionis finem cum magna animi induſtria nititur. Contẽplatio libero volatu quocunq; eam fert impetus, mira agilitate circumfertur.* Et paulò pòſt: *Contemplatio, eſt perſpicax & liber animi contuitus in res perſpiciendas vſquequaque diffuſus. Meditatio verò; eſt ſtudioſa mentis intentio circa aliquid inueſtigandum diligenter inſiſtens. Vel eſt, prouidus animi obtutus in veritatis inquiſitione vehementer occupatus. Cogitatio autem, eſt improuidus animi obtutus ad euagationem pronus.*

Lib. 1. de Contemplat. cap. 3. & 4.

S. Thomas ſic exponit: *Cogitatio, ſecundum Richardum; videtur pertinere ad multorum inſpectionem, ex quibus aliquis colligere intendit vnam ſimplicem veritatẽ. Vnde ſub cogitatione comprehendi poſſunt & perceptiones ſenſuum ad cognoſcendum aliquos effectus, & imaginationes, & diſcurſus rationis circa diuerſa*

2. 2. 180. artic. 3. ad 1.

ſigna

*ſigna, vel quæcunque perducentia in cognitionem veritatis latentis: quamuis ſe-
cundum Auguſtinum decimoquarto de Trinitate, cogitatio dici poßit omnis actu-* Lib 14 cap. 7.
*alis operatio intellectus. Meditatio verò pertinere videtur ad proceſſum rationis ex
principiis aliquibus pertingentibus ad veritatis alicuius contemplationem. & ad
idem pertinet conſideratio ſecundum Bernardum, quamuis ſecundum Philoſophũ,
omnis operatio intellectus, conſideratio dicatur. ſed contemplatio pertinet ad* Lib 3 de Anima.
ipſum ſimplicem intuitum veritatis. Hæc S. Thomas.

Ex his facilè conſtat, quàm longè abſint à vera contemplatione
illi, qui etiam ſine mentis euagatione multa animo voluunt, ex vno
in aliud continuò dilabentes. Et quàm propriè de Richardi ſenten-
tia, hi cogitantes potius, quàm meditantes vel contemplantes dici
poſsint.

Sed quia naturaliter, & circa res naturales occupatis accidere hęc
poſſunt omnia; illud hîc intelligendum eſt, in Euangelicam contem-
plationem iiſdem gradibus nixam eadem omnia conuenire, & ſimul
alia plura, longeq́; præſtantiora. Primò enim eſt hæc Dei donum: *Re-* 1.
uela, inquit Dauid, *oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua*; Et: *Da* Pſalm. 118.
mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam. Dominus denique *illuminatio mea*; Ibidem. Pſalm. 26.
qui & propterea *Pater luminum* à Iacobo appellatur. Iacobi 1.

Eſt denique donum Dei contemplatio, vel quoniam Deus menti 2.
imprimit ſpecies ſpirituales, per quas intelliguntur res, quæ imagi-
nibus illis adumbrantur, non ſine phantaſmatibus tamen: vel quia
abſque phantaſmatibus vllis diuino ac ſupernaturali lumine illu-
ſtrata mens infixa hæret rei quam cõtemplatur. Quamobrem, quod
poſt explicandum eſt, Patres Dei gratiam contemplationi præſen-
tem agnoſcunt.

Tertiò, vera contemplatio ita altè aſcendit, vt infrà ſe relictis cor- 4.
poreis ſimilitudinibus, in ſinum conuolet æternæ veritatis. Adfero
aliqua teſtimonia Sanctorum, & quidem præcipua: neque enim ne-
ceſſe eſt omnia.

Sanctus Bernardus: *Moriatur anima mea morte etiam, ſi dici poteſt, An-* Serm. 52. in Cantic.
gelorum (mortificationem mortem hominum dixerat) *vt præſentium
memoria excedens, rerum ſe inferiorum corporearumque non modò cupiditati-
bus, ſed & ſimilitudinibus exuat, ſitq́; ei pura cum illis conuerſatio, cum quibus eſt
puritatis ſimilitudo. Talis vt opinor, exceſſus aut tantùm, aut maximè cõtempla-
tio dicitur. Rerum enim cupiditatibus viuendo non teneri, humanæ virtutis eſt;
corporum verò ſimilitudinibus ſpeculando non inuolui, Angelicæ puritatis eſt:
vtrumque tamen diuini muneris eſt: vtrumque excedere, vtrumque te ipſum tran-
ſcendere eſt. Sed longè vnum alterum. Beatus qui dicere poteſt: Ecce elongaui fu-* Pſalm. 54.
giens, & manſi in ſolitudine. Non fuit contentus exire, niſi & longè ſe faceret, vt

poſſet quieſcere. Tranſiliſti carnis oblectamenta, vt minimè iam obedias concupiſcentiis eius, nec tenearis illecebris: profeciſti, ſeparaſti te, ſed nondũ elongaſti, niſi & irruentia vndique phantaſmata corporearum ſimilitudinum tranſuolare mentis puritate praualeas.

Lib 6. moral. cap. 17.

Sanctus Gregorius in eadem eſt ſententia: *Qui*, inquit, *culmen perfectionis apprehendere nituntur, cùm contemplationis arcem tenere deſiderant, prius ſe in campo operis per exercitium probent.* Et paulò pòſt: *Ac deinde perpendant, ſi cùm ad ſemetipſos introrſus redeunt, in eo quod ſpiritualia rimantur, nequaquam ſecum rerum temporalium vmbras trahunt; vel fortaſſe tractas manu diſcretionis abigunt: ſi in circumſcriptum lumen videre cupientes, cunctas circumſcriptionis ſuæ imagines deprimunt; & in eo quod ſuper ſe contingere appetunt, vincunt quod ſunt.*

2. 2 quæſt 180. artic 5. ad 2.

Sanctus Thomas huiuſmodi ſanctorum Patrum dicta ſic exponit: *Contemplatio humana ſecundum ſtatum præſentis vitæ, non poteſt eſſe abſque phantaſmatibus: quia connaturale eſt homini vt ſpecies intelligibiles in phãtaſmatibus videat. Tamen intellectualis cognitio non ſiſtit in phantaſmatibus, ſed in eis contemplatur puritatem intelligibilis veritatis. Et hoc non ſolùm in cognitione naturali, ſed etiam in eis quæ per reuelationem cognoſcimus. Dicit enim Dionyſius, quod Angelorum hierarchias manifeſtat nobis diuina claritas in quibuſdam Symbolis figuratis, in cuius virtute reſtituimur in ſimplum radium, id eſt, in ſimplicem cognitionem intelligibilis veritatis. Et ſic intelligendum eſt, quod S. Gregorius dicit, quod contemplantes corporalium rerum vmbras non ſecum trahunt, quia videlicet in eis non ſiſtit eorum contemplatio: ſed potius in conſideratione intelligibilis veritatis.*

Lib. de cæleſti hierarchia, cap. 2.

Lib. 7. Etymologiarum, cap. 8.

His conſentanea ſunt, quæ ſcribit S. Iſidorus: *Tria eſſe genera viſionum, per oculos corporis, per ſpiritum imaginarium, & per intuitum mentis. In hoc autem poſtremo genere ſupremum locum tenet Raptus & Ecſtaſis, quæ vt ſomnia diuinitus immiſſa, diuinaq́ allocutiones, per imagines fieri aliquando poſſunt; ſic certum eſt ſæpenumero accidere hominibus à ſenſibus ſimulacrisq́ corporeis penitus abſtractis. Ait enim Apoſtolus: ſiue mente excedimus, Deo: Deus autem propriè imagine creata caret, quare multò magis corporea. quanquam negandum non eſt, in imagine etiam creata atque corporea diuinum aliquid aliquando Deo reuelante, conſpici, quod ſine illa nequaquam cerneretur. Neque enim, ait S. Gregorius, omnipotens Deus iam in ſua claritate cõſpicitur, ſed quiddã ſub illa ſpeculatur anima, vnde refota proficiat, & poſt ad viſionis eius gloriam pertingat.*

2. Corinth. 5.

De primo genere contemplationis, quæ verſatur circa D E I *maieſtatem.*

CAPVT XVII.

DE rebus iis, circa quas verſari contemplatio debet, diſſe- *Serm. 62. in*
rens S. Bernardus, tria ſtatuit genera contemplationis: *Cant.*
Primum, Perfectorum: Alterum, minus perfectorum, aut
proficientium: Tertium, eorum, qui à duobus ſuperiori-
bus gradibus adhuc abſunt, ſint incipientes.

Primum dicit eſſe de Regis ipſius, hoc eſt, Dei maieſtate, æterni- *Primum genus.*
tate, dignitate, atque de hoc ſimul docens quanta humilitate, puri-
tate, & reuerentia tanta contemplatio ſubeunda ſit, ſic pergit; *Ne ve-* *Prouerb. 15.*
rearis illud, quod Scriptura minatur ſcrutatoribus maieſtatis: tantùm affer purum
& ſimplicem oculum, nō opprimêris à gloria, ſed admittêris niſi non Dei, ſed tuam
quæſieris gloriam. Hac excuſſa, ſecuri ſcrutemur in petra, qua theſauri abſconditi
ſapientiæ, & ſcientiæ ſunt. Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & re- *Pſalm 54.*
quieſcam? Eccleſia columba non opprimitur, quia non ſcrutatrix maieſtatis eſt, ſed
voluntatis: nam quod maieſtati attinet, interdum quidem & in ipſam intendere
audet: ſed quaſi admirans, non quaſi ſcrutans. Sed etſi quando per exceſſum rapi in
illam contingat, digitus Dei eſt iſte dignanter leuans hominem, non hominis teme-
ritas inſolenter Dei alta peruadens. Cùm enim Apoſtolus raptum ſe commemoret, *2. Corinth. 12.*
vt auſum excuſet, quiſnam alter præſumat mortalium, huic ſe diuinæ Maieſtatis
horrendo ſcrutinio propriis intricare conatibus, & importunus contemplator pa-
uenda irruere in arcana? ergo formidoloſa ſcrutatio Maieſtatis. at voluntatis, tam
tuta quàm pia. Quid ni tota diligentia ſcrutando inſtem Sacramento gloriæ vo-
luntatis, cui mihi parendum per omnia ſcio?

Idem S. Bernardus materiam contemplationis huius latiſsimè *Lib 5 de Con-*
tractat ad Eugenium ſcribēs. Ego de plurimis pauca delibo. *Quid eſt,* *ſid. ad Euge-*
ait, *Deus? Non ſanè occurrit melius, quàm,* Q V I E S T, Q V I E S T, *miſit me ad* *nium.* *Exod. 3.*
vos. Quid item Deus? ſine quo nihil eſt. Quid eſt Deus? Principium. Quid eſt Deus?
Cui ſecula nec acceſſerunt, nec deceſſerunt, nec coæterna tamen. Quid eſt Deus? ex
quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ipſe vbi? Incomprehenſibilis eſt Deus. *Rom. 11.*
Antequam mūdus fieret, præter ipſum nihil erat. ergo in ſeipſo erat. Quid eſt Deus?
quo nihil melius cogitari poteſt. Deus Trinitas eſt, Deus trium ſingula perſonarum.
Quid eſt ergo Deus? quod ad vniuerſum ſpectat, finis: Quod ad electionem, ſalus:
Quod ad ſe, ipſe nouit. Quid eſt Deus? voluntas omnipotens, beneuolentiſſima vir-
tus, lumen æternum, incommutabilis ratio, ſumma beatitudo, creans mentes ad ſe
participandum, viuificans ad ſentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad ca-

piendum, iuſtificans ad promerendum, accendens ad zelum, fœcundans ad fructum, dirigens ad æquitatem, formans ad beneuolentiam, moderans ad ſapientiam, roborans ad virtutem, viſitans ad conſolationem, illuminans ad cognitionem, perpetuans ad immortalitatem, implens ad felicitatem, circumdans ad ſecuritatē. Quid eſt Deus? Non minus pœna peruerſorum, quàm humilium gloria. Quid eſt Deus? Longitudo, latitudo, ſublimitas, & profundum. Longitudo æternitas, latitudo charitas, ſublimitas potentia, profundum ſapientia. Timore, & amore affecta anima, velut quibuſdam duobus brachiis ſuis comprehendit, amplectitur, ſtringit, tenet, & ait: Tenui eum, nec dimittam. Et timor quidem ſublimi profundo, amor lato, longoq́ reſpondet. *Cantic. 3.*

Poſſunt ad eandem rationem recenſeri à contemplatore ordine certo omnia diuina attributa, in quibus meditando occupetur vel ſcholaſtico modo, vt exempli gratia, Deus eſt ens neceſſarium, & à ſe, & ideo præter ipſum nō eſt aliud, quare eſt vnus. Item quia eſt ipſum ens aut eſſe, eſt ſubſtātia infinitè perfecta, ac ideo maximè perfectus, immò infinitæ perfectionis; quare ſimpliciſsimus, immutabilis, æternus, immenſus, incomprehenſibilis, vbique præſens, ob eandem ſummam perfectionem, vita viuens intellectuali, & feliciſsima, omnia ſciens; libertate præditus voluntatis, quod ſpectat ad res, quæ extra ipſum ſunt, potens quicquid vult facere, immò & omnipotens, prædeſtinans ad ſalutem æternam quos elegit per gratiam, reprobās ad ſempiternam pœnam quos culpa condemnat, & ſimilia: vel certè proponendo ante mentis oculos quæ de Deo vno, & trino, Patre, Filio, & Spiritu ſancto ex ſacris literis intelligimus, & Symbolis Apoſtolicis & œcumenicis continentur, præſertim verò S. Athanaſij Symbolo: vel denique ipſaſmet ſanctæ Scripturæ ſententias, quibus de Deo, eiuſque natura, proprietatibus, ac virtutibus agitur, eruere, in eiſque recogitandis attentè, pièque verſari.

Porro duplex eſt vſus contemplationis huius, duplexque ratio. *Primus vſus.* Primùm quippe ea exercetur à perfectis hominibus, vt mente & animo in Deum, eiuſque Maieſtatem ſumma cum reuerentia intueantur; in eaq; conquieſcant per ſe, nihil præterea quærentes. *Quis dabit mihi pennas*, aiebat Dauid, *ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* *Pſalm. 54.* Et: *Guſtate, & videte.* *Pſalm. 33.* *Oſtende*, petebat Moyſes, *faciem tuam mihi.* *Exod. 33.* Et iterum Dauid: *Exquiſiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram.* *Pſalm. 26.* *Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus.* *Pſalm. 45.* Comparatur hic contemplationis actus auium volatui, quo ſe in aëre quaſi immobiles ſiſtunt ad optatæ alicuius rei aſpectum. Quare S. Gregorius: *Quid per pennas animalium niſi contemplationes poſſumus ſentire Sanctorum, quibus ad ſumma tranſuolant, & terrena deſerentes, ſeſe in cæleſtibus librant?* *Lib. 6. moral. cap. 28.*

Deinde

Deinde verò contemplatione hac vtuntur homines ſancti, non *Secundus vſus.*
ſolùm vt contemplentur Deum, ſed vt per contemplationem afficiã-
tur à Deo, hauriantque ex immenſo illo Diuinitatis Oceano aquas
æternæ ſalutis. Ad quem modum conformandam eſſe ſuam contem- *Collat.1.*
plationem à monachis Caſsianus opinari videtur: *Cum arena*, inquit, *Cap. 15.* *Eccleſ.1.*
maris, vndarumq́; numerum dimenſum ei, cognitumq; pauidi cogitamus, & alia.
Sed perſpicuè S.Bernardus, cùm de primo vſu dixiſſet: *Prima & maxi-* *Lib.5. de Con-*
ma contemplatio eſt admiratio Maieſtatis; Hæc requirit cor purgatum, vt à vitiis *ſiderat. in fine.*
liberum, atq; exoneratum peccatis facile ad ſuperna leuet, interdum quoque vel per *Prima con-* *templatio.*
aliquas morulas ſtupore & ecſtaſi ſuſpenſum teneat admirantem; Addit de ſe-
cundo vſu: *Secunda autem neceſſaria eſt huic. eſt enim intuens iudicia Dei. Quo* 2.
ſanè pauido aſpectu dum vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat vir-
tutes, initiat ad ſapientiam, humilitatem ſeruat. Tertia contemplatio occupatur, 3.
vel potius otiatur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratum, ſollici-
tat memorantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit Propheta loquens ad
Dominum: Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabunt. Eructatio, gratia- *Pſalm.144.*
rum actio eſt. Quarta quæ retrò ſunt obliuiſcẽs in ſola requieſcit expectatione pro- 4.
miſſorum, quæ cùm ſit meditatio æternitatis (ſiquidem quæ promittuntur, æterna *Philip.3.*
ſunt) longanimitatem alit, & perſeuerantiæ dat vigorem. Concludit, quatuor *1.Corinth.4.*
hæc reſpondere longitudini, latitudini, ſublimitati, & profundo, quę
Apoſtolus de Deo cogitanda proponit.

Quod ſi quæras, Quemnam terminum habeat contemplatio illa *S.Aug. lib.12.*
omnium maxima de Deo, quamúe in hac vita de Diuina Maieſtate *ſuper Gen.*
cognitionem aſſequi poſsit contemplando mortalis homo; Aio ſan- *cap 27. & 28.*
ctum Auguſtinum, & alios pleroſque Patres exiſtimaſſe, diuino mu- *Epiſt.112. ad* *Paulinam,*
nere S.Paulum adeò altè ſublatum, vt Diuinam Eſſentiam attigerit *cap.12.*
mente. quod quia illi accidit in raptu, S.Thomas explicat ſic: *In hac vi-* *2.2. quæſt.180.*
ta poteſt eſſe aliquis dupliciter, vno modo ſecundum actum, in quantum ſcilicet a- *art. 5.*
ctualiter vtitur ſenſibus corporis, & ſic nullo modo contemplatio præſentis vitæ po- *Primo modo.*
teſt pertingere ad videndum Dei Eſſentiam. Alio modo poteſt eſſe aliquis in hac vi- *Secundo modo.*
ta potentialiter, & non ſecundum actum: in quantum anima eius eſt mortali cor-
pori coniũcta vt forma, ita tamen, vt non vtatur corporis ſenſibus, aut etiam ima-
ginatione, ſicut accidit in raptu: & ſic poteſt contemplatio huius vitæ pertingere ad
viſionem Diuinæ Eſſentiæ. Vnde ſupremus gradus contemplationis præſentis vitæ
eſt, qualem habuit Paulus in raptu, ſecundum quem fuit medio modo ſe habens in-
ter ſtatum præſentis vitæ, & futuræ.

Cæterùm extra raptum, & in ſtatu contemplantium communi ſic
habet S.Gregorius: *Quandiu in hac mortali carne viuitur, nullus ita in con-* *Homil.14 in*
templationis virtute proficit, vt in ipſo incircumſcripto luminis radio mẽtis oculos *Ezech.*
infigat. Neq; enim omnipotens Deus iam in ſua claritate conſpicitur: ſed quiddam

ſub

ſub illa ſpeculatur anima, vnde refota proficiat, & poſt ad eius viſionis gloriam pertingat. Et pòſt: *Ea quæ ſub ipſo erant implebant templum. Quia quicquid de illo modo conſpicitur, adhuc non eſt ipſe, ſed ſub ipſo eſt. Sic Iacob Angelum vidit, & vidiſſe Deum fatetur: quia cùm miniſteria eius conſpicimus, iam multum eſt quod ſuper noſmetipſos leuamur. Notandum verò eſt, quod dicitur: Implebant templum: quoniam etſi Angelus apparet, infirma tamen mentis deſiderio ſatiſfacit, vt ſi adhuc maius non poteſt, iam tamen minus quod videt, admiretur.* Hæc S. Gregorius, quibus hæc ſubeſt ſententia. Quod ſi quādo intelligimus Deum tanquam rem aliquam, quæ ſub ſenſum cadat, vt lucem, nubem, & ſimile quid, non exiſtimemus, Deum eſſe notionem illam, ſimulachrumúe mentis, quod phantaſiæ obiicitur, ſed potius quod res eſt: ibi duas eſſe animi notiones, vnam rei illius corporeæ, quam phantaſia comprehendimus, & reuoluimus, aliam indiſtinctam, & quaſi reſpicientem Deum, quem apprehendimus animo, vt ſimilem rei illi corporeæ, quam præſentem mente verſamus, ad eum modum, quo cum cogitamus Deum eſſe ſolem, illico apprehendimus admirabilem Dei ſapientiam, poteſtatem, charitatē, vim effectricem omnium rerum, non quidem notione ſolis, ſed ipſiuſmet Dei, confusè tamen apprehenſi, & cum reſpectu ſimilitudinis, ſeu analogiæ ad lucem, calorem, & vim ſolis.

Gene. 33.

Sed hæc ſcholaſtica ſunt, illud noſtrum, quod quicquid ſit de imagine illa mentis, certè diuinum illud, quod nobis in ea elucet, menti, vt S. Gregorius, ait, *ſatiſfacit*; & in eius contemplatione quietis internæ guſtus contingitur.

De ſecundo, & tertio genere contemplationis cæleſtis gloriæ, & Chriſti crucifixi: quibus addita ſunt & alia duo, mundi & hominis.

CAPVT XVIII.

Secundus gradus.

ALTERVM contemplationis genus, ait S. Bernardus, eſſe de ſtatu & felicitate, & gloria ciuitatis ſupernæ, quo vel actu, vel otio ingens illa cæleſtium ciuium occupata ſit multitudo, & perfectis quidem, qui rimari ac penetrare arcana ſapientiæ, & puritate conſcientiæ audent, & intelligentiæ acumine poſſunt, habitare Deum in foraminibus petræ, in qua difficilius

lius cauatur, nempe in Dei Maieſtate. *De reliquo*, inquit, *in cauernis maceria, vt qui in petra per ſemetipſos fodere, aut non ſufficiunt, aut non præſumunt, in maceria fodiant, contenti vel gloriam Sanctorum mente intueri.*

Cantic.2.

Primus huius contemplationis gradus eſt conſiderare quæ ibi nõ ſunt calamitates, & mala. §. Auguſtinus: *Vbi non eſt paupertatis metus, non ægritudinis imbecillitas, nemo læditur, iraſcitur nemo, inuidet nemo: Cupiditas nulla exardeſcit, nullum cibi deſiderium, nullius honoris, aut poteſtatis pulſat ambitio, nullus ibi Diaboli metus, inſidiæ Dæmonum nullæ, terror gehennæ procul, ibi mors neq; corporis erit, neq; animæ.*

Primus gradus
Serm. 37. de Sanctis.

Secundus gradus eſt, contemplari quæ ibi ſint bona. *Partes beatitudinis*, ſcribit S. Anſelmus, *ſunt pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, ſanitas, voluptas, longæuitas, ſapientia, amicitia, concordia, honor, poteſtas, ſecuritas, gaudium. ſeptem priores, ad corporis; ſeptem poſteriores, ad animæ pertinent beatitudinem.*

Secundus gradus.
Libro de Similitudinibus, cap. 48.

Tertius gradus eſt Sanctorum, Angelorumque ſocietas. *Verùm*, ait S. Auguſtinus, *ſuper hæc omnia eſt conſociari Angelorum, & Archangelorum cœtibus, Thronis etiam & Dominationibus, Principatibus, & Poteſtatibus, omniumq; cœleſtium ſupernarumquè Virtutum contuberniis perfrui, & intueri agmina Sanctorum ſplendidius ſyderibus micantia, Patriarcharum fide fulgentia, Prophetarum ſpe lætantia, Apoſtolorum in duodecim tribubus Iſraël orbem iudicantia, Martyrum purpureis victoriæ coronis lucentia, Virginumq; choros candentia ſerta geſtantes inſpicere.*

Tertius gradus
S. Auguſtinus loco citato.

Quartus ſupremuſque huiuſce contemplationis gradus eſt in ipſiſmet Angelicis ordinibus, Sanctorumque choris diuina quæ in iis illucent, attributa conſiderare. Facit hoc latè S. Bernardus. *Cernere*, inquit, *eſt in his, qui Seraphim appellantur, quomodo amet, qui vnde amet, non habet. In Cherubin, qui plenitudo ſcientiæ dicitur, Deum ſcientiarum Dominum eſſe, qui ſolus neſciat ignorantiam, totus ſit lux. In Thronis, quàm non ſuſpectus omni innocentiæ iudex ſedeat in his. In Dominationibus, quanta ſit Dominus maieſtatis, cuius nutu imperium conſtat. In Principatibus, principium ex quo omnia. In Poteſtatibus, quàm poteſtatiuè idem Princeps, qui regit, protegat, contrarias poteſtates arcens, & propulſans: In Virtutibus vnam vbiq; æqualiter præſto eſſe virtutem, per quam omnia, viuificam, inuiſibilem, immobilemquè, omnia tamen mouentem vtiliter, tenentem fortiter. Quæ cùm in minus vſitata effecta apud mortales eruperit, miracula, ſiue prodigia vocant. Poſtremò in Angelis & Archangelis veritatem atq; experientiam vocis illius: Quoniam ipſi cura eſt de nobis: qui talium nos & tantorum non deſinit iucundare viſitationibus, inſtruere reuelationibus, ſuggeſtionibus commouere, ſedulitate fouere.* Et poſt multa præclariſsimè in eundem ſenſum explicata: *Deus*, inquit, *amat vt charitas, nouit vt veritas,*

Quartus gradus.
Lib. 5 de Conſiderat.
1. Reg. 2.
1 Pet. 5.

ſedet vt æquitas, dominatur vt maieſtas, regit vt principium, tuetur vt ſalus, operatur vt virtus, reuelat vt lux, aſsiſtit vt pietas.

Poteſt etiam (vt huic gradui accedat cumulus) ſi velit contemplator, diuina attributa, in beatiſsima Dei Matre, immò & in ſacroſancta Chriſti Domini humanitate ad eandem rationem inueſtigare eo excellentiore conſideratione, quo tanto Angelorum omnium Ordinibus præſtat ſanctiſsima Virgo, & ipſam Virginem tam longè antecellit ſacratiſsima Humanitas Chriſti, Filij Dei.

Tertium genus — *Serm. 62. in Cant.* — *Iſaiæ 2.* — *Lucæ 16.*

Tertium denique genus contemplationis ſubiicit S. Bernardus in hæc verba: *Si cui ne hoc quidem poſſibile ſit, huic ſanè proponet* IESVM, *& hunc crucifixum, vt & ipſe abſq; ſuo labore habitet in foraminibus petræ, in quibus non laborauit. Nec verendum quod patiatur repulſam, qui & vocatur, vt intret. Ingredere, inquit, in petram, abſcondere in foſſa humo à facie timoris Domini, & à gloria maieſtatis eius. Infirmæ adhuc & inerti animæ, quæ iuxta quod in Euangelio quidam de ſemetipſo confitetur, fodere non valet, mendicare erubeſcit, foſſa oſtenditur humus, vbi lateat, donec conualeſcat, & proficiat, vt poſſit & ipſa per ſe ſibi cauare foramina in petra, per quæ intret ad interiora Verbi animi vtiq; vigore & puritate.*

Quartũ genus. — *Pſalm. 142.* — *Libro de Vera Religione, cap. 29.* — *Rom. 1.* — *Pſalm. 18.*

Sed his addi poſſunt alia genera contemplationis. Quartum nimirum, & eſt rerum creatarum conſideratio: *Meditatus ſum,* ait Dauid, *in omnibus operibus tuis, & in factis manuum tuarum meditabar.* Et quia vt S. Auguſtinus docet, *ne in conſideratione creaturarum vana, & peritura curioſitas exerceatur, gradus ex iis ad immortalia & ſemper manentia faciendus eſt; ideo adiungit Propheta: Expandi manus meas ad te.* Hæc contemplatio eſt valde vtilis; Siquidem *inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoq; eius virtus & diuinitas.* & res creatæ gloriam Dei prædicant: *Cœli enim enarrant gloriam Dei.*

Lib. 11. confeſſ. cap. 4. — *Lib. 3 de Contemplat. cap. 7. 8. & 9.*

Multæ autem ſunt rationes, quibus contemplator aſcendit ad Deum à creaturis: ſed illa præſtantiſsima, qua vſus eſt S. Auguſtinus cum Deo agens: *Tu Domine feciſti ea, qui pulcher es: pulchra ſunt enim; qui bonus es, bona ſunt enim; qui es, ſunt enim. Nec ita pulchra ſunt, nec ita bona ſunt, nec ita ſunt, ſicut tu conditor eorũ, cui comparata, nec pulchra ſunt, nec bona ſunt, nec ſunt: Scimus hæc, gratias tibi, & ſcientia noſtra ſcientiæ tuæ comparata ignorantia eſt.* Legatur etiam Richardus de S. Victore.

Quintũ genus. — *Lib. de Præparat. c. 61. & 62.*

Quintum etiam accedat genus contemplationis, ex conſideratione noſtrimet. Nam rectè ſcriptum eſt apud eundem Richardum: *Fruſtra cordis oculum erigit ad videndum Deum, qui nondum idoneus eſt ad videndum ſeipſum.* Et poſtea, *Præcipuum & principale ſpeculum ad videndum Deum, eſt animus rationalis.* Sic enim *Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur.* Vbi, quæſo, quàm in eius imagine cognitionis ve-

ſtigia expreſsius impreſſa reperiuntur? *Mirabilis*, ait Dauid, *facta eſt ſcientia tua ex me*; Et: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*. Certè ſanctus Auguſtinus ait: *Per ipſam animam meam aſcendam ad illum*: nempe anima ſpiritus eſt, & ſpiritus eſt Deus. Anima intelligens eſt, & Deus ſumma Sapientia. Anima memorans eſt rerum antiquiſsimarum; & Deus æternus eſt. Anima liberè vult, & amat: & Deus ſumma libertas, ſummus amor & charitas. Anima corpus adminiſtrat, Deus mũdum. Quid dixerim de donis ſupernaturalibus, quibus exornantur à Deo amicorum eius animæ? ſpeculum denique ad videndum Deum eſt anima. Sed ait Richardus: *Illud verus Ioſeph, tenere, tergere, & indeſinenter inſpicere debet. Tenere, ne deorſum corruens terræ per amorem inhæreat: tergere, ne inanium cogitationum puluere ſordeſcat: inſpicere, ne ad inania ſtudia intentionis ſuæ oculum reflectat.*

Pſalm. 138. *Pſalm. 4.* *Lib 10 Confeſſ. cap. 7.* *Ibidem.*

De iis quæ cum contemplatione coniuncta ſunt: & qua ratione ad eam perueniatur.

CAPVT XIX.

POSTQVAM de ipſa contemplatione, vt potuimus, diſſeruimus, ea explicare oportet, quæ contemplationem, vel antecedunt, vel comitantur, vel conſequuntur. Ex quo etiam conſtabit, qua ratione ad eam præparandus ſit hominis animus, & in ea continendus.

Et quidem quod ſpectat ad ea, quæ antecedunt, non repeto, quæ ſcripſi tertio libro, capite vigeſimo primo de impedimentis orationis, præſertim de ſenſu egente, & culpa mordente.

Vniuersè igitur loquendo: *Duo ſunt*, inquit S. Thomas, *quæ impediũt actum contemplationis: Vehementia paſsionum, per quam abſtrahitur intentio animæ ab intelligibilibus ad ſenſibilia, & tumultus exteriores occupationum.* Hinc conficit S. Doctor, virtutes morales neceſſarias ad contemplandum, quippe quæ tollant exuperantiam paſsionum, & ſedent exteriorum occupationum tumultus. Et propterea S. Gregorius: *Neceſſe eſt, vt perfectus quiſq; prius in virtutibus mentem exerceat, atq; hãc poſtmodum in horreum quietis condat.*

2. 2 quæſt. 180. art. 2. *Primum antecedens.* *Lib 6 moral. cap. 28.*

Illæ autem virtutes præcipuè contemplatori ſunt exercendæ ſtrenuè, quæ terrenos omnes affectus extinguunt: quia vt explicat Caſſianus: *Non poteris*, ait Dominus, *videre faciem meam: non enim videbit me homo, & viuet. ſcilicet mundo huic affectibuſq; terrenis.* Illæ item virtutes quæ animum ſeuocant à negotiis: quæ negotia numerata à S. Bonauentura ſunt: *Res vel communes, vel propriæ; externa obſequia, etiam quæ hominibus*

Collat. 1. cap. 15. *Exod. 33.*

 præſtita,

præſtita, cùm ſatis ſit eo tempore homines animo & affectione charitatis amplecti: ea deniq́, omnia, quæ ad nos ipſos pertinent, etiamſi ad corpus ipſum, eiuſq́ neceſſitatem ſpectent.

Vt autem intelligamus, quàm exquiſitam perfectamq́; eſſe oporteat affectionum compreſsionem, legantur quæ tanquam normam, ad quam ſe diſcutere debeant contemplationis ſtudioſi, ſcribit ſanctus Gregorius; *Si nulla,* inquit, *iam mala proximis irrogāt; ſi irrogata à proximis æquanimiter portant: ſi obiectis temporalibus bonis nequaquam mens lætitia ſoluitur: ſi ſubtractis non nimio mœrore ſauciatur.* De rerum autem externarum turba, incurſioneque abigenda, ſic ſubiungit: *Si cùm ad ſemetipſos introrſus redeunt, in eo quod ſpiritualia rimantur, nequaquam ſecum rerum temporalium vmbras trahunt.* Et paulò pòſt: *In abundantia ſepulchrum ingreditur, qui poſt congeſta vita præſentis opera, mutabilitati ſuæ planè mortuus in ſecreto veri luminis occultatur: Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ à conturbatione hominum.*

Lib. 6. moral. cap. 27.

Cap 29.

Pſalm 30.

Secundum antecedens. Hæc omnia ſecundo loco ſequitur magna ſpiritus contentio, & perfecta ſui victoria in colligendo corde, & excitanda vehementi conſtantique omnium virium animi ac mentis attentione ad eam rem, quam conſiderandam ſuſcipimus. Sic habet S. Gregorius: *Eſt in contemplatiua vita magna mentis contentio, cùm ſeſe ad cœleſtia erigit; cùm in rebus ſpiritualibus animum tendit; cùm tranſgredi nititur omne quod corporaliter videtur, cùm ſeſe anguſtat, vt dilatet.* Hæc autem comparatur potiſsimum duabus rationibus, examine conſcientiæ diligentiſsimo, & diuini iudicij commemoratione.

Homil. 14. in Ezech.

1. Examē autem proprium ſit oportet cogitationum, animum auocando *nō ſolum à turpibus, ſed etiam à ludicris & inutilibus imaginibus*, vt ſanctus Baſilius docuit, vt ſicut otioſa verba, ſic etiam otioſa cogitata vitemus. Sit quotidianum, & ſi fieri poſsit, continuum, quo dicere poſſit proficiens: *Super ſpeculam Domini ego ſum, ſtans iugiter per diem, & ſuper cuſtodiam meam ſtans totis noctibus.* Sit exquiſitum: *Cum iis quæ feceris pridiè, conferto,* inquit idem S. Baſilius, *& cum iis etiam quæ cogitaueris.* Sit ſeuerum, ac ſi non contra te, ſed aduerſus inimicum exerceretur. Nihil enim mentem obſcurat magis, efficitque ne ſe ipſam perſpiciat, quàm amor proprius: hunc iugulamus, cùm in nos ipſos tanquam in aduerſarios inuehimur. Quod monuit S. Gregorius his verbis: *Ille veraciter ſe ante ſe ponit, qui ſe in ſuis actibus tanquā alium attendit. Nam multa ſunt peccata, quæ committimus; ſed idcirco grauia nobis non videntur, quia priuato nos amore diligentes, clauſis nobis oculis in noſtra deceptione blandimur: & ſcimus quia vehementer claudit oculum cordis amor priuatus.* Et S. Bernardus: *In eo ſe quiſque iudicet profeciſſe, non cùm non inuenerit quod reprehendat; ſed cùm quod inuenerit,*

Conſtit. monaſt. cap. 5.

Iſaia 21.

Homil. de Abdicat. rerum.

Homil. 4. in Ezech.

Serm. 68. in Cant.

inuenerit, reprehendet. Sit indefeſſum: nec enim induſtria hæc intermitti à contemplatore debet, nec durare ad exiguum tempus, ſed ad mortem vſque. *Tunc te non fruſtra ſcrutatus es,* ait S. Bernardus, *ſi rurſum opus eſſe ſcrutinio aduertiſti: & toties non te fefellit inquiſitio tua, quoties iterandam putaueris.* Et vniuersè de tota re diſſerés alibi ſic habet: *Diſcito tibi præeſſe, & vitam ordinare, mores componere, temetipſum iudicare, & temetipſum apud temetipſum accuſare, ſæpe etiam condemnare, nec impunitum dimittere. Sedeat iudicans iuſtitia, ſtet rea & temetipſum accuſans conſcientia. Nemo te plus diligit, nemo fidelius iudicabit. Manè præteritæ noctis fac à temetipſo exactionem, & venturæ diei tu tibi indicito canonem. veſpere præteritæ diei rationem exige, & ſuperuenientis noctis fac indictionem. ſic diſtricto nunquam aliunde laſciuire vacabit.* *Ibidem.* *Epiſt. ad Fratres de monte Dei.*

De diuini autem iudicij memoria hoc dictum modò ſit, mundos eſſe oculos Domini ne malum videant, quòd ſcilicet ea Deus deteſtetur, & nihilominus eum ita accuratè illa perueſtigare, vt dicat, ſi quid næui ſit, aut latentis maculæ in actionibus bonis, illud etiam ſeuerè ſe vindicaturum. 2.

Tertium, quod antecedit contemplationem, amor Dei eſt: ſiquidem contemplatiuæ vitæ S. Gregorius proprium eſſe dicit, vt nihil iam agere debeat, *ſed calcatis curis omnibus, ad videndam faciem ſui creatoris inardeſcere.* Amor enim Dei vt ſanctus Thomas explicat, *mouet intellectum amantis ad contemplandum Deum quem amat, eiuſq; pulchritudinem inſpiciendam.* *Tertium antecedens.* *Homil. 14. in Ezechiel.* *2 2 quæſt. 180. artic. 1.*

Quæ verò comitantur contemplationem, multa ſunt & magna, & quæ nemo nouit, niſi qui accipit. Hîc tamen adſcribo, quæ à Patribus accepimus, vtpotè rem expertis. Et quidem quod attinet ad actum intellectus, qui per ſe contemplatio eſt, dubitandum non eſt, hunc à Deo eſſe, qui ſol noſter eſt, & *parens luminum.* Quanquam enim actus hic à mente ſit, & mentis partus; eius tamen initium, progreſſus, & exitus in mente diuinitus eſt. *Spiritus,* ait S. Auguſtinus, *meditatione, atque contemplatione ad Deum aſcendit; Deus verò reuelatione atque diuina inſpiratione ad eum deſcendit. Meditatio ſiquidem, eſt occulta veritatis ſtudioſa inueſtigatio. Contemplatio, perſpicua veritatis iucunda admiratio. Illam namque diuina illuminat reuelatio, vt veritatem cognoſcat: iſtam verò diuina inſpiratio inflammat, vt illam diligat.* *Quæ comitentur.* *Iacobi 1.* *Lib. de ſpiritu & anima, cap. 32.*

Primus igitur actus qui coniunctus eſt diuinæ illuſtrationi mentis, quæ contemplationem efficit, eſt ipſe contuitus Dei, aut diuinæ veritatis. 1.

Hunc proximè comitatur actus amoris Dei, qui liberaliter adeò atque amanter homini in amoris domicilium, thalamumq́ue ſponſi 2.

benignè recepto ſe videndum præbet, eumque ad ſe amandum allicit, amoriſque ſuauitate paſcit, ac detinet. *Cùm duo ſint*, ait S. Bernardus, *beata contemplationis exceſſus, in intellectu vnus, & alter in affectu: vnus in lumine, & alter in feruore: vnus in cognitione, & alter in deuotione: pius ſanè affectus, & pectus amore calens, & ſanctæ deuotionis infuſio, etiam & vehementis ſpiritus repletus zelo, non planè aliunde, quàm è cella vinaria reportantur; & cuicunque cum horum copia ſurgere ab oratione donatur, poteſt in veritate loqui, quia introduxit me rex in cellam vinariā.* Ob hanc cauſam Caſsianus iungit contemplationi, *inhærere Deo.* Et idem S. Bernardus alibi docet, contemplationem fieri *ex condeſcenſione verbi Dei ad humanam naturam per gratiam, & exaltationem humanæ naturæ ad ipſum verbum per diuinum amorem.*

Serm. in Cantic. 49. *Cantic 1.* *Collat. 1. cap. 15.* *Bernard. Sermone par. in 52.*

3. Interiicitur contemplationi & amori quaſi intermedia admiratio diuinæ benignitatis, reuerentia tantæ maieſtatis, timorque filiorum Dei proprius, vt intelligitur ex dictis eorundem ſanctorum Patrum, Auguſtini præſertim, & Bernardi.

De Spiritu, etc. cap. 32. *Lib. 5. de Conſid.*

4. Sed quod expetendam maximè, optabilemque reddit contemplationem, eſt incredibilis quædam ac diuina voluptas, quæ, vt neceſſe eſt, ex ea notitia, eoque amore percipitur à contemplatore. *Contemplatiua vita*, ait S. Gregorius, *amabilis valde dulcedo eſt, quæ ſuper ſemetipſam animam rapit, cœleſtia aperit, terena autem debere eſſe contemptui, oſtendit; ſpiritualia mentis oculis patefacit, corporalia abſcondit.* Idcirco in Scripturis ſacris ebrietati ſobriiſsimæ, & placidiſsimo ſomno comparatur, in quo aſcendit anima ad congreſſum colloquiumq; cum Deo, immo & ad caſtiſsimos amplexus admittitur, præſtatque ei Deus, quod pollicetur: *Ducam eam in ſolitudinem, & ibi loquar ad cor eius.* Et viciſsim reſpondetur illi: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.*

Homil. 14 in Ezech. *Oſea 2.* *Pſalm. 84.*

Eſt autem hoc colloquium, & quaſi conuictus, vt planè ſpiritualis, ſic omnino inexplicabilis. Certum eſt illud, quod de hac Dei & animæ lingua ſcribit S. Bernardus: *Verbi quidem lingua, fauor dignationis eius; animæ verò, deuotionis feruor.* In hac etiam accidunt homini aliquādo ecſtaſes, & raptus. Huius ſunt multi variique gradus, prout quiſque propria ratione in Deum à Deo ſubleuatur, aſcenditue altius.

Serm. 44. in Cantic.

Quæ ſequantur.

1. Inter ea quæ contemplationem ſequuntur, primum potiſsimumque locum amor obtinet. *Amoris enim paſtum*, ait S. Gregorius, *de pabulo contemplata veritatis accipit contemplatiuus.*

In Ezech. homil. 5.

2. Sed illuſtris eſt mortificatio paſsionum, ac totius veteris hominis, quam efficit contemplatio. *Excedente anima*, ait S. Bernardus, *etſi non vita, certè vita ſenſu, neceſſe eſt etiam, vt nec vita tentatio ſentiatur. Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Vtinam hac morte ego*

Serm. 52. in Cantic.

ego frequenter tadam, vt euadam laqueos mortis, vt non ſentiam vitæ luxuriantis mortifera blandimenta: vt non obſtupeſcam ad ſenſum libidinis, ad æſtum auaritiæ, ad iracundiæ & impatientiæ ſtimulos, ad angores ſolicitudinum, & moleſtias curarum. Moriatur anima mea morte iuſtorum, vt nulla illam illaqueet fraus, nulla oblectet iniquitas. Bona mors, quæ vitam non aufert, ſed transfert in melius.

Sed perutilis Eccleſiæ, & Deo gratiſsimus cōtemplationis fructus eſt animarū zelus, quo *in baccella vinaria*, vt auctor eſt S. Bernardus, *incenditur animus contemplantiū* zelus, inquam, vt diſcretione regendus, ſic ad actuoſam vitam, animarumque lucra vehementer cōcitans. Qua de re ſic ſcribit S. Gregorius: *Sicut bonus ordo viuendi eſt, vt ab actiua in contemplatiuam tendatur: ita plerunque vtiliter à contemplatiua animus ad actiuam reflectitur, vt per hoc quod contemplatiua mentem accenderit, perfectius actiua teneatur. Debet ergo nos actiua ad contemplatiuam tranſmittere, & aliquando tamen ex eo, quod introrſus mente conſpeximus, ad actiuam melius contemplata reuocare.* Et S. Bernardus: *Hoc vera & caſta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer ſuccenderit, tanto interdum repleat zelo & deſiderio acquirendi Deo, qui eum ſimiliter diligant, vt otium contemplationis pro ſtudio prædicationis libentiſsimè intermittat.* & cætera. Et hic tertius eſt ſponſæ ſtatus, quem ſuperius deſcribebamus: ſicut contemplatio ſola per ſe ſine relapſione ad actionem, ſecundus. 3.

Homil. 14. in Ezech.

Serm. 57. in Cantic.

De natura diuini amoris, & partibus.

CAPVT XX.

CHARITATEM ſic deſcripſit S. Auguſtinus: *Charitas eſt virtus coniungens nos Deo: qua ipſum diligimus.* De hac nunc breuiter agendum, quando de contemplatione ſatis eſt dictum. *Lib. de Moribus Eccleſ. cap. 11.*

Duplex autem eſt dilectio, ſiue amor, vt Philoſophis placuit, concupiſcentiæ, vt vocant, & beneuolentiæ. Amor concupiſcentiæ eſt, cùm, vt ait Cicero: *Amicitiam ad fructum noſtrum referimus, non ad illius commoda, quem diligimus. Prata, & arua, & pecudum greges diliguntur iſto modo, quod fructus ex eis capiuntur: hominū charitas & amicitia gratuita eſt.* Hæc ille. Eſt autem hic poſterior amor beneuolentiæ, quo ſic amamus aliquem, vt ei bene, aut bonum velimus propter ipſum.

Ariſtot. lib. 8. Ethic. cap. 23. *Primus amor.* *Lib. 1. de Natura Deorum.* *Secundus amor.*

Deum amamus amore concupiſcentiæ, cùm dicimus cum Dauid: *Diligam te Domine fortitudo mea. Dominus firmamentum meum, & refugium meum,*

Primus amor Dei. *Pſalm. 17.*

meum, & liberator meus. Deus meus, adiutor meus, & ſperabo in eum: protector meus, & cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus. Item: *Nonne Deo ſubiecta erit anima mea? Ab ipſo enim ſalutare meum. Nam & ipſe Deus meus, & ſalutaris*
Pſalm 70. *meus, ſuſceptor meus.* Ex eodem amore ſunt voces illę: *Firmamentū meum, refugium meum, patientia mea, ſpes mea, fortitudo mea, miſericordia mea, expe-*
Pſalm. 61. *ctatio, exultatio, gloria, ſalus, Deus auxilij mei, pars mea,* & ſimilia.

Secundus amor Dei. Sed hic amor longè eſt inferior altero amore, quo Deum beneuolentia quaſi complectimur, non propter nos, aut commodum noſtrum, ſed propter ipſummet, eiuſque gloriam: *Etiamſi occiderit me, in*
Iob 13. *ipſum ſperabo,* ait Iob. Sed & hoc, vtpotè perfecto, exarſerunt primi Euāgelicæ perfectionis propagatores; quorū ſunt illa: *Optabam ego ipſe*
Rom. 9. Suprà 8. 1. Corinth. vlt. *anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Si quis non amat Dominū noſtrum* IESVM *Chriſtum ſit anathema, maranatha.*

Caiet. 2. 2. q. 13. artic. 1. Duo porrò ſunt genera bonorum, quæ Deo propter ſeipſum optare, & velle poſſumus: quædam, vt aiunt Theologi, in ipſo, quædam ad ipſum.
Priora bona. Priora ſunt, eſſe, viuere, poteſtas, ſapientia, bonitas, iuſtitia, miſericordia, & alia eiuſmodi, quæ nihil ſunt aliud, quàm ipſemet Deus.
Poſteriora. Poſteriora ſunt, honor, gloria, regnum, obedientia, ac denique optare vt omnia in eius gloriam fiant. Illa Deo volumus,
1. contemplatione nos oblectando, quòd ea Deus habeat, illis ditiſſimus ſit; talis, inquam ſit, qualis eſt: *Vacate,* inquit, *& videte, quoniam*
Pſalm 45. *ego ſum Deus: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum,* ait Dauid. Et
Pſalm 82. Salomon: *Exultabimus, & lætabimur in te.* Huc nos inuitat diuina Scri-
Cantic 1. ptura, cùm Deum per ſe conſiderandum proponit: *Ego ſum qui ſum.*
Exodi 3. *Qui eſt, miſit me ad vos. Dominus ipſe eſt Deus. Deus deorum Dominus Ego Do-*
3. Reg 18. *minus, & non mutor.* Circumfertur, & à quibuſdam etiam adfertur di-
Pſal 99. ctum quoddam ſancti Auguſtini exultantis in Deum, quod ſanè à
Pſalm 83. quocunque ſit, ex huiuſmodi amoris fonte promanat. *Ego,* inquit,
Malach. 3. *Domine, Auguſtinus ſum, tu Deus. Sed ſi, quod nec eſt, & eſſe nequit, ego Deus eſſem, & tu Auguſtinus, vellem omninò commutatū perſonis, ego eſſe Auguſtinus, vt tu Deus eſſes.*

2. Hæc autem bona quæ dicuntur ad ipſum, Deo volumus per amorem non ſolum oblectatione, ſed etiam deſiderio, quo optamus Deo
Apocal. 5. ſimilia illis quæ in Apocalypſi Deo precantur beati: *Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo noſtro in*
Matth. 6. *ſæcula ſæculorum.* Huc pertinent tres priores petitiones Dominicæ orationis: *Sanctificetur nomen tuum; Adueniat regnum tuum: Fiat voluntas*
Lucæ 2. *tua, ſicut in cælo, & in terra.* Hymnus angelicus: *Gloria in excelſis Deo.* Hor-
Pſalm. 94. Pſalm. 28. tatio Dauidis: *Venite adoremus Dominū: procidamus ante Deum. Afferte Do-*
Pſalm. 65. *mino filij Dei, afferte Domino filios arietum. Afferte Domino gloriā & honorem.*

Omnis

Omnis terra adoret te, & pſallat tibi. Nec optamus ſolùm hæc bona Deo, ſed gaudemus cùm adſunt;cùm abſunt,dolemus & angimur,&quantum in nobis eſt, curamus vt adſint,pugnamus aduerſus eos,qui hæc Deo vel negant, vel non tribuunt,vel ne ab aliis tribuantur,efficiunt. *Tabeſcere me fecit zelus meus*, ait Dauid, *quia obliti ſunt verba tua inimici mei.* *Pſal. 118.* *In quo* (Euangelio Chriſti) *laboro vſque ad vincula*, ait Apoſtolus: qui etiam viros Apoſtolicos, *Adiutores Dei* nominat. *2. Tim 3.* Et ipſemet Deus ſalutem hominum, ſalutem appellat ſuam. *1. Cor. 3.* *Vt ſis*, ait, *ſalus mea vſque ad extremum terræ.* *Iſaia 49.*

De proprietatibus diuini amoris.

CAPVT XXI.

PROPRIETATES diuini amoris ſunt planè diuinę.à Theologis accipiemus de more, quæ hîc ſcribimus.

Prima proprietas à S. Dionyſio Areopagita traditur: *Prima proprietas.* *Amor eſt virtus vnionem faciens.* Sic exponitur à S. Thoma: Amor facit vnionem, vel *effectiuè*, vt amor concupiſcentiæ mouens ad deſiderandum,& amandum præſentiam amati quaſi ſibi conuenientis, & ad ſe pertinentis: vel *formaliter*, vt amor amicitiæ, qui eſt talis vnio vel nexus. *Lib. de diuinis nominibus, c. 4.* *1. 2. q. 27. art. 2.* Vnde Auguſtinus dicit, quod *amor eſt quaſi iunctura quadam duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem ſcilicet, & quod amatur.* *Lib. 8. de Trin. cap. 10.* Quod enim dicit, *(copulans)* refert ad vnionem affectus, ſine qua non eſt amor:quod verò dicit,*(copulare intendens)* pertinet ad vnionem realem. Vtramque amoris rationem & vim exprimit Dauid: priorem *Pſal. 42.* quidem illis verbis: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus.* poſteriorem verò ſequentibus: *Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Sic S. Auguſtinus: *Quis mihi dabit, vt venias in cor meum, & inebries illud, vt obliuiſcar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te? Noli abſcondere faciem tuam. Moriar ne moriar, vt eam videam.* *Lib 1 Confeſſ. cap. 5.*

Secunda amoris diuini proprietas eſt mutua inhæſio, quo ſe mutuò amant & redamant Deus & homo, ſibique viciſsim bona volunt, & procurant. *Secunda proprietas.* *Deus enim*, inquit S. Ioannes, *charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* *1 Ioan. 4.* hoc tamen diſcrimine, quod ipſe *prior*, vt idem ait, *dilexit nos*: quod in hominum amicitia raro accidit. *Ibidem.* *Hæc eſt*, inquit quidam vir ſanctus, *iuſtitia filiorum hominum: Ama me, quia amo te: Rarus autem eſt, qui dicere poßit: Amo te, vt ames me. Hoc tu feciſti Domine: quia ſicut* *Gulielmus Abbas S. Theoderici in libello de Amore.*

ſicut clamat, & prædicat ſeruus amoris tui, Prior dilexiſti nos. Et ſic planè ſic eſt: Prior amaſti nos, vt amaremus te: non quòd egeres amari à nobis; ſed quia quod nos feciſti, eſſe non poteramus, niſi amando te. Hæc ille.

Tertia proprietas. *Lib. de diuinis nominib. cap. 4.*

Tertia amoris diuini proprietas eſt Ecſtaſis. eſt enim vt idem ſcribit S.Dionyſius: *Ecſtaſim faciens diuinus amor*, non quidem amor concupiſcentiæ, nam cùm hic bonum proprium quærat ſemper, nunquam animum extra ſe ponit: Amor autem amicitiæ, cùm hominem rapiat in rem amatam per ſe, eius vt bonum non ſibi, ſed illi velit, extra ſe, nempe in re quæ amatur, affectum hominis collocat. Quare obliuionem ſui parit verus amor, efficitque tanquam germanus charitatis filius, vt non quærat homo quæ ſua ſunt, ſed quæ IESV Chriſti. Sed S.Dionyſius diuiniorem ecſtaſim diuino amori tribuit: cùm enim dixiſſet, illum ecſtaſim facere, addit: *Amatores ſui iuris eſſe non ſinit, ſed in ea quæ amant, penitùs transfert. Idcirco & Paulus ille magnus cum diuino amore flagraret, exceſſiuè illius virtutis particeps factus: Viuo, inquit, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus: tanquam verus amator mentis exceſſum patiens. Audebimus & id loqui, quod ipſe quoque auctor omnium pro amatoriæ bonitatis magnitudine extra ſe ſit, ad omnia quæ ſunt pertingendo multiplicis prouidentiæ ratione.* Hæc ſanctus Pater. Verùm Dei ecſtaſim ab amore eius in nos profectam eſſe ex filij Dei incarnatione, & humanæ naturæ aſſumptione, planè manifeſtum eſt. *Exinaniuit enim ſemetipſum pro nobis, formam ſerui accipiens.*

Galat. 2. *Philip. 2.*

Quarta proprietas.

Quarta proprietas diuini amoris eſt cogitare aſsiduè, & in oculis mentis habere Deum. & ita ſanè fieri neceſſe eſt ex eo, quod diximus, amorem nexum eſſe animorum: non enim nectit animos, ſi non iungit cogitationes. Et idcirco affectum Deo iungit homo per amorem, quia copulat mentem per cogitationem. Quamuis Dei amor piam de Deo inquiſitionem ita accendit, & acuit, vt non niſi de Deo homo cogitare poſsit: immò eius intima quæque penetrare contendat, ſimiliter ad Spiritum ſanctum, qui *amor Dei eſt, & ſcrutatur profunda Dei.* Huiuſmodi amanti occurrit Deus non modò inter orandum, ſed etiam in actionibus externis. Res ipſæ creatæ inſtar ſpeculi illi ſunt, in quibus Deum intueatur. *Integer quippe amator Dei*, ait Richardus de S.Victore, *quocunque ſe vertit, familiarem habet admonitionem amoris, rebus his pro ſpeculis vtitur, & in omne quod cernit, ſui amatoris ſibi reſultat memoria. Aſpicit cuncta quæ condidit, & quo condiderit fine, & in his non tam admirabilis, quàm amabilis ſibi occurrit: atque ex arrha dilectionis quam præcontulit, ſapienter æſtimat, quanta reſeruauit in dotem. Caſtus profectò columbinuſque oculus amor eſt, qui in rebus humano vſui conceſsis nulla libidine figitur, ſed in tranſitoriis contemplatur æternum.*

1. Cor. 2. *De gradibus charit. cap. 3.*

Quinta

Quinta proprietas: Diuinus amor, cognitio Dei eſt: neque enim, vt ita dicam, poteſt Deus non ſe cognoſcendum præbere amico adeò ardenter id expetenti, & quantum in ipſo eſt, curanti. *Amor ipſe*, ait S. Gregorius, *notitia eſt*. Et S. Auguſtinus loquens de Dei luce inacceſſibili: *Qui nouit*, ait, *veritatem nouit eam: & qui nouit eam, nouit æternitatem. Charitas nouit eam*. Et alibi rationem huius rei reddit ſic: *Amor vehemens non poteſt non videre quem amat: quia amor oculus eſt; & amare, videre eſt*. Quo modo id accidat, explicant hoc modo quidã. Amor guſtatus quidam eſt ſpiritus, igitur cognitio eſt ſpiritualis: ſicut ſenſus guſtatus & ipſe cognitio quædam ſenſus eſt. Hanc ob cauſam dicitur à Dauid: *Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus*. hæc eſt illa ſuauitas, & vnctio Spiritus, de qua ſcriptum eſt: *Vnctio eius docebit vos de omnibus*. hæc ſapientia iuſtorum, quam idcirco S. Bernardus definit *ſaporem boni*. Quare hæc cognitio tantum præſtat illi mentis intelligentiæ, quæ ſine amore eſt, quantum ſapientia ſcientiæ. Hæc item adeò nobilis & alta cognitio eſt, vt ſcripſerit illuſtris Doctor: *Inter omnia Dei opera, nullum plus notificat Deum, & agnoſcere facit illum, ſuamque bonitatem, quam iſta delectatio, quæ cum placentia ſpirituali recipitur in anima, cùm ipſe Deus eam ſecretè viſitat poſtquam ſe profundè humiliauerit ante eius Maieſtatem*. Quà de re ſanctus Ambroſius: *Anima iuſta ſponſa eſt verbi. Hæc ſi deſideret, ſi cupiat, ſi oret, & oret aſſiduè, & oret ſine vlla diſceptatione, & tota intendat in verbum, ſubitò vocem ſibi videtur eius audire quem non videt, & intimo ſenſu odorem diuinitatis eius agnoſcit. quod patiuntur plerumque qui benè credunt. Replentur ſubitò nares animæ ſpirituali gratia, & ſentit ſibi præſentia eius flatum aſpirare quem quærit, & dicit: Ecce iſte eſt, quem requiro, ipſe quem deſidero*. Ex quo fit, vt plerumque maximè antecellat cognitione Dei animus illiteratus, ſed amore Dei flagrans homines alioquin doctiſsimos, ſed Dei amore deſtitutos, aut ſolùm tinctos. Hæc eſt illa Theologia myſtica, quæ ab Dei amantiſsimo Apoſtolo Paulo tradita, diſcipulo Dionyſio explicata deinceps ab eo eſt doctiſsimo illo de Theologia myſtica libro: quam alij plures poſtea & commentariis & præceptis amplificauerunt.

Quinta proprietas. — *Homil. 27 in Euangel.* — *Lib. 7. Confeſſ. cap. 10.* — *Citatur à Richardo, cap. 3. de gradib. charitatis.* — *Pſal. 33.* — *1 Ioan 2.* — *Serm 85 in Cant.* — *Gulielmus Paris citat. Gerſon. de monte contempl. c 8.* — *Ambr. ſerm. 6. in Pſal. 118.*

Sexta proprietas: Diuinus amor fortis eſt. Eſt enim, ait Salomon, *fortis vt mors dilectio*. ſuperat quippe omnia, à re nulla ipſe ſuperatur. Et res creatas quidem ab Dei amore vinci, facile cernitur in hominibus mundum, & eius opes contemnentibus propter Deum; nec mundum ſolùm, ſed ſe ipſos, & qua nihil carius, vitam. Sed permirum illud eſt, amorem diuinum vincere etiam Deum ipſum. *Quæſiui*, inquit Deus apud Ezechielem, *de eis virum, qui interponeret ſepem, & ſtaret oppoſitus contra me pro terra, ne diſsiparem eam, & non inueni. Quærit Deus*, ait Richar-

Sexta proprietas. — *Cantic 8.* — *Ezech. 22.* — *Cap. 2 de gradib. charitatis*

Richardus, *qui ſibi ſe opponat irato; cuius profectò proprium eſt miſereri, peregrinum vlciſci. Charitas igitur ſua fortitudine extentam Dei manum, ne feriat, continet.*

Septima proprietas.

Septima proprietas eſt: Ita paſcit animam diuinus amor, vt non ſatiet tamen. tanta quippe ſuauitate complet pij amatoris mentem cùm adeſt, vt cùm abeſt, quod accidit relabēte ad corpus, & ad actiones animo, ſolatium ille inueniat nullum niſi in Deo, quem diligit. *Pſal. 76.* Quare, inquit Propheta, *renuit conſolari anima mea: memor fui Dei, & delectatus ſum.* Nihil aliud igitur cogitat, nil quærit aliud, niſi Deum, & *Eccleſ. 24.* hunc quo plus inuenit, plus optat. *Et qui edunt me,* ait, *adhuc eſurient. Non* *Lib. 13. Confeſſ. cap. 8.* *poſſum metiri,* inquit S. Auguſtinus, *vt ſciam quantum deſit mihi amoris ad id, quod ſatis eſt, vt currat vita mea in amplexus tuos; nec auertatur, donec abſcondatur in abſcondito vultus tui. Hoc tantum ſcio, quia malè mihi eſt præter te, non ſolum extra me, ſed & in me ipſo: & omnis mihi copia, quæ Deus meus non eſt, egeſtas eſt.*

Non deſunt aliæ & quidem præſtantes proprietates amoris diuini; ſed non eſt neceſſe ſingulas percurrere præcipuas explicanti: & ex his palàm eſt, Dei amorem mentem quam tenet, planè occupare, voluntatem quidem vnione, inhæſione, ecſtaſi, intelligentiam inquiſitione, & cognitione; Appetitum verò fortitudine & deſiderio. vicisſimque animum amore Dei incenſum poſſe quantum fas eſt mortali, quaſi vicem referre auctori ſancti amoris, eum ſuper omnia diligendo toto corde, tota mente, tota anima, tota virtute, omnibusque viribus ſuis.

De gradibus ad diuinum amorem per diuina beneficia.

CAPVT XXII.

Pſal. 24. *Prouerb. 3.*

GRADVS diuini amoris inueſtigaturi, precamur Deum, vt nobis *vias ſuas demonſtret, & ſemitas ſuas nos edoceat.* ſunt enim *viæ eius pulchræ*, ſed ipſi ſoli notæ, qui eas ſolus ſibi parat, & ſternit. Quis enim mortaliũ Deo non reuelante intellexit vnquã, quomodo primum ingreſſus in animam Dominus, eam ſibi iungat, & copulet per amorem, quáue deinde ratione ſibi ſemel coniunctam deinceps in amore contineat, exerceat, promoueat? Nempe ſponſus eſt, qui ſolus nuptialem thalamum ſubit, ſibique *Iſaia 24.* *ſecretum ſuum ſeruat.* Et ſi qui ſic amatur homo id experientia percipit,

ſibi

ſibi ſolus ſcit,non nobis,quia *nemo nouit, niſi qui accipit.* Conandum tamen ex amicis ſponſi, ex ſanctis inquam Patribus aliquid explorâre,& accipere; quod ſi non explicet eam vim amoris, quā ſolus Deus intelligit,adumbret certè: & qui nondum ex diuino fonte haurientes qualis ſit diuinus amor ignoramus, ad eius experientiam hac quaſi prægustatione accendamur. *Apocal. 2.*

Apud Patres igitur ſcriptum eſt,primum gradum ad diuinum amorem nobis eſſe creatam naturam: *Omnia veſtra ſunt*, ait Apoſtolus, *ſuperiora ſcilicet.* (vt ſcribit aut Auguſtinus, aut alius pius certè, & eruditus Auctor) *ſiue æqualia, ſiue inferiora. Superiora quidem noſtra ſunt, ad perfruendum, vt Deus Trinitas. Æqualia noſtra ſunt, ad conuiuendum, ſcilicet Angeli, qui etſi modo ſint ſuperiores, in futuro erunt æquales. Et inferiora noſtra ſunt, quæ ad vſum nobis ſunt. Ipſiq; Angeli in quibuſdam Scripturæ locis nobis inſeruire dicuntur, dum propter nos in miniſterium mittuntur, vt ait Apoſtolus. ſed & ipſe Rex Angelorum voluit miniſtrare, non miniſtrari.* S.Chryſoſtomus eandem rem multis explicat: *Vides*, inquit, *Deum propter te cælum extendiſſe, accendiſſe ſolem, fundaſſe terram, & maria fudiſſe, & aëra pandiſſe, & lunæ diſpoſuiſſe curſus*, & cætera. *Primus gradus. 1. Corinth. 3. Lib. de Diligendo Deo qui ſecundus eſt meditationum S. Auguſtini, cap 3. Luca 20. Hebr 1. Matth. 10. Homil. 33. in cap 4. Actor.*

S. Bernardus ponderanda cenſet inter tam multa tria inprimis diuina beneficia, quæ in corpus humanum per res creatas deriuat Deus: *Quis alius, ait, adminiſtrat cibum omni veſcenti, cernenti lucem, ſpiranti flatum? ſtultum eſt velle enumerare, quæ innumera ſunt, ſatis ad exemplum præcipua protuliſſe, panem, ſolem, & aërem.* *De diligendo Deo.*

Hic iubet diuinus amor, vt res creatas quidem diligamus vt Dei dona; ſed diligamus magis Deum donatorem. *Si iſta diligis*, ait S. Auguſtinus, *vt ſubiecta dilige, vt famulantia dilige, vt arrham ſponſi, vt munera amici, vt beneficia Domini; ſic tamen, vt memineris, ſemper quod illi debeas, nec iſta propter ſe, ſed iſta propter illum; nec iſta cum illo, ſed iſta propter illum, & per iſta illum, & ſuper iſta diligas illum.*

Secundus gradus ad diuinum amorem nos ipſi ſumus. & vt de corpore nihil dicam: *Quærat*, ait ſanctus Bernardus, *homo eminentiora bona ſua in ea parte ſui, qua præminet ſibi, hoc eſt, in anima, quæ ſunt dignitas, ſcientia, virtus. Dignitatem in homine liberum arbitrium dico: in quo ei nimirum datum eſt, cæteris non ſolùm præminere, ſed & præſidere animantibus: Scientiam verò, qua eandem in ſe dignitatem agnoſcat, non à ſe tamen. Porrò virtutem, qua ſubinde ipſum, à quo eſt, & inquirat non ſegniter, & teneat fortiter, cùm inuenerit.* Creſcet autem hic amor in nobis conſideratione S. Auguſtini: *Cogita ô anima, quod aliquando non fueris, & vt eſſe inciperes, hoc Dei dono acceperis. Dedit autem non ſolùm eſſe, ſed pulchrum eſſe. Adhuc aliquid plus dedit, nos ad ſimilitudinem ſuam traxit: ac-* *Secundus gradus. De diligendo Deo. Cap 6.*

cepiſti autem hoc per dilectionem: non melius quàm per dilectionem rependi poteſt.

Sed his quæ naturaliter percipi poſſunt etiam ad amorem Dei excitari poteſt infidelis: non ita iis quæ ſequuntur, quæ ad fideles ſolùm pertinere poſſunt.

Tertius gradus. Tertius gradus ad diuinum amorem eſt Chriſtus Dominus. *Sic enim Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret.* Superioribus beneficiis inducuntur homines ad diuinum amorem: at hoc vno nō inducuntur ſolùm, ſed trahuntur ac penè coguntur. Hoc certè facto nil potuit Deus, vt ipſe ait, *facere vineæ, quod ipſe non fecerit. Nôrunt fideles,* ait S.Bernardus, *quàm omninò neceſſarium habeant IESVM, & hunc crucifixum, dum admirantes, & amplexantes ſupereminentem charitatem Dei in ipſo, id vel tantillum quod ſunt, in tantæ dilectionis, & dignationis vicem non rependere confunduntur. Facilè proinde plus diligunt, qui ſe amplius dilectos intelligunt. Cui autem minus donatum eſt, minus diligit. Iudæus ſanè ſiue Paganus nunquam talibus aculeis incitatur amoris, quales Eccleſia experitur, quæ ait: Vulnerata charitate ego ſum. Et rurſum: Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo. Cernit regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater ſua. Cernit vnicum Patris crucem ſibi baiulantem. Cernit cæſum, & conſputum Dominum maieſtatis, cernit auctorem vitæ & gloriæ confixum clauis, percuſſum lancea, opprobriis ſaturatum, tandem illam dilectam animam ſuam ponere pro amicis ſuis. Cernit hæc, & ſuam magis ipſius animam gladius amoris transuerberat.* Pergit deinde S.Bernardus in numerandis reliquis partibus extremę Chriſti mortis, ſepulturæ, reſurrectionis, aſcenſionis, miſsionis Spiritus ſancti, & reditus ad iudicium, quæ id ſimul omnia faciunt, vt iis facibus noſter amor non ſolùm accendatur, ſed totus in Chriſtum & Patrem qui miſit illum, rapiatur.

Iſaiæ 5.
Bab. de diligendo Deo.
Lucæ 7.
Cantic. 2.
Ibidem.

Huic tanto amoris diuini incitamento ſubiiciuntur innumeri alij amoris eiuſdem gradus & ſtimuli, & ab eo quaſi ignes ab ardenti fornace in nos emicant. hos breuiter percutro.

1. Vocatio ad fidem & gratiam Chriſti. O *anima*, inquit S.Auguſtinus, *quot & quales in comparatione tui abiecti ſunt, qui hanc quæ tibi data eſt gratiā conſequi non potuerunt. Elegit te, & praelegit te ſponſus tuus, amator tuus, Deus tuus, redemptor tuus. hoc autem gratis: Alioquin gratia iam non eſt gratia, vt inquit Apoſtolus: immò cùm inimici eſſemus.*

Cap. 7.
Rom 11.
Supra 5.

2. Ornamenta virtutum omnium Theologicarum, & moralium. *Hoc etiam ad dilectionem pertinere ſcias* (ſubiicit idem) *quod habes anima vnde te ornare poßis, nempe virtutes, & virtutis actiones. Accedit, quod hæc eadem quoties per peccatum abiicis, vel amittis, concedit,* inquit, *iterum atque iterum ſi volueris, reparare, videlicet per pœnitentiam.*

Cogni-

Cognitio Dei & noſtri maior quàm aliis multis hominibus data 3.
ſit, & perſeuerantia in via mandatorum eius. *Quando cecidi,* ait idem, Cap. 8.
erexiſti me: quando ſteti, tenuiſti me. Tu dediſti mihi verius agnoſcere te, purius diligere te, ſyncerius credere in te, ardentius ſequi te. O Domine Deus meus, dulcedo vitæ meæ, lumen oculorum meorum; Quid retribuam tibi pro omnibus, quæ Pſalm. 115.
retribuiſti mihi?

Singularis erga vnumquemq; noſtrum cura & prouidentia Dei. *Si* 4.
fas eſt dicere (ſcribit idē) *nihil aliud agit Deus, niſi vt meæ ſaluti prouideat. & cum ita totum ad ſalutem meam occupatum video, quaſi omnium oblitus ſit, & mihi ſoli vacare velit.*

Viſitatio Dei interior. *Sed, ô anima* (pergit idem Sanctus) *quid illud* 5.
dulce eſt, quod in eius recordatione me tangere ſolet? ſubitò tota innouor, & immutor, & benè mihi eſſe incipit vltra quàm dicere ſufficiam, exhilaratur conſcientia, in obliuionem venit præteritorum malorum miſeria: exultat animus, clareſcit intellectus, cor illuminatur, deſiderio iucundatur: amore intus teneo, & quid illud ſit neſcio. Et cùm illud retinere ſemper laboro, luctatur delectabiliter anima, ne recedat ab eo, quod ſemper amplecti deſiderat. Numquid ille eſt dilectus? verè ille eſt Dominus meus, qui viſitat me. ſed venit inuiſibiliter, venit occultus; venit vt tangat me, non vt videatur à me. venit vt admoneat, non vt ſe totum infundat in me, ſed vt guſtandum præbeat ſe.

Præſeruatio à peccatis. *Gratiæ tuæ deputo,* ait S. Auguſtinus, *& quæ-* 6.
cunq; non feci mala. Et libro antè dicto; *Sicut in multa peccata decidi, ſic in* Lib. 2. Confeſſ.
multò plura, niſi me conſeruaſſes, cecidiſſem. Tribus autem modis à peccato me me- cap. 7.
mini conſeruatum, occaſionis ſubtractione, reſiſtendi data virtute, affectionis ſani- Cap. 12.
tate.

Merita bonorum operum, & vitæ æternæ ſpes. *Poſthæc,* ait, *dedit* 7.
mihi Deus gratiam promerendi bona vitæ æternæ, quam in tribus maximè poſi- Cap. 13.
tam arbitror, In odio præteritorum malorum, In contemptu præſentium bonorum, In deſiderio futurorum. Addit ſpem eadem obtinendi. Tria conſidero, in quibus ea poſita eſt, charitatem adoptionis, veritatem promiſſionis, poteſtatem redditionis.

Vocatio ad vitam ſpiritualem & perfectam per tribulationes, & 8.
conſolationes. *Magna* (addit idem) *gratia fuit, quod me Deus à ſe fugientem perſecutus eſt, timenti blanditus, quod erexit in ſpem toties deſperatum, quòd ſuis obruit beneficiis ingratum, quod guſtu interioris dulcedinis immundis aſſuetum delectationibus attraxit & illexit, quòd indiſſolubilia malæ delectationis vincula dirupit, & abſtractum ſeculo benignè ſuſce-*
pit. Adhuc anima, illa, quibus tibi ſola conſcia es, diuinæ bonitatis inſpi- Cap 15.
ce munera, quam iucunda facie abrenuncianti ſeculo, tibi Chriſtus occultus occurrit? quas eſurienti delicias præparauit? quas miſerationum ſuarum diuitias,

& abſconditos inſpirauit affectus! quo te charitatis poculo delectauit! Vide tu reliqua.

9. Mors Chriſti filij Dei. Ante diximus datum, ſed nondum ad
Cap.16. mortem. *Quod me plus omnibus accendit* (ſcribit S. Auguſtinus) *vrget, monet, & promouet ad te diligendum, ſuper omnia, inquam, amabilem te mihi reddidit, ô bone* I E S V, *ignominioſiſſima, & amara mors eſt, quam ſuſtinuiſti opus noſtræ redemptionis. Hoc ſolum, vel hoc omninò totam vitam noſtram, totum laborem noſtrum, totum obſequium noſtrum, amorem deniq; noſtrum facilè ſibi vendicat: totum hoc, inquam eſt, quod deuotionem noſtram & excitat melius, & quærit ſuauius, & auget amplius.*

10. Promiſsiones Dei. *Magna, ait, dedit, ſed maiora promiſit. Promiſit à la-*
Cap.17. *bore requiem, à ſeruitute libertatem, à timore ſecuritatem, à mœrore cõſolationem, à morte reſurrectionem, à reſurrectione ſummum, plenum & indeficiens gaudium, deniq; promiſit nobis ſeipſum.*

11. Cognitio deniq; æternæ felicitatis etiam in hac vita. *Amemus vnum bonum, in quo ſunt omnia bona:* Concludit idem pius auctor.

De gradibus amoris Dei erga homines, eiuſq; mirabilibus effectibus.

CAPVT XXIII.

HACTENVS de iis, quibus quaſi gradibus ad Deum amandum conſcendendum nobis eſt, nunc agendum breuiter de amore, quo Deus amando ad nos quodam modo deſcendit.

1. Aeternus eſt amor Dei in nos. *Dilexit enim nos*, ait Apoſtolus, *ante*
Ephef.1. *mundi conſtitutionem.*

2. Conſtans. *In charitate enim perpetua*, inquit, *dilexi te.*
Hierem.31.

3. Actuoſus, quandoquidem Deum diuina eius bonitas, & amor adduxit ad creandum mundum, & in mundo angelos, & homines. Item ad conſeruanda ea, quæ producta ab illo fuerant, hominem inprimis: Deniq; ad regendum mundum, hominem verò ſingulari etiam prouidentia gubernandum.

4. Induſtrius: Non enim Dei amor Deum mouet ad hominis curam quamcunq; gerendam, ſed illi, vt ita dicam, iniicit induſtriam, ſtruit ſolicitudinem, efficitq; vt ſit verus ac germanus amicus, qui vt amicũ iuuet, ſe ad illius ingenium, naturamque accommodat. Sic enim habet Salomon de diuina Sapientia, quæ huius amicitiæ inuentrix & conci-

conciliatrix eſt: *Quoniam dignos ſeipſa circuit quærens, & in viis oſtendit ſe illis hilariter; & in omni prouidentia occurrit illis.* *Sap 6.*

Patiens. *Diſſimulat enim Deus peccata hominum propter pœnitentiam*, & 5.
redeuntibus ad ſe per pœnitẽtiam libenter peccata condonat, & ob- *Infrà* 11.
uiam amantiſsimè procedit.

Habens perfectiones omnium amorum. Paſtoris: *Dominus enim,* 6.
ait Dauid, *regit me, & nihil mihi deerit: in loco paſcuæ ibi me collocauit.* Opi- *Pſal.* 22.
ficis. *Ipſe enim fecit nos.* Domini: *Ego enim ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ.* *Pſal.* 99. *Pſal.* 115.
Legiſlatoris: *Notas enim nobis fecit vias vitæ, & ambulabunt recti cum vultu* *Pſal* 3.
eius: cuius lumen ſignatum eſt ſuper nos. Patris: *Nunquid non ipſe eſt pater tuus,* *Pſal* 4.
qui poſſedit te, (vel *genuit ad ſimilitudinem ſuam*) *& fecit, & creauit te?* Matris: *Deut.* 32.
Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? *Iſaia* 49.
etſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui. Sponſi: *Et ſponſabo te mihi* *Oſea* 2.
in ſempiternum.

Efficax. *Dedit enim nobis Filium: Pro nobis omnibus tradidit illum.* Dedit 7.
Sacramenta, & ſacrificium Euchariſtiæ, in quo re continetur, & offer- *Iſaia* 9.
tur ipſe vnicus & verus Dei Filius factus homo. Dedit gratiam & vir- *Rom* 8.
tutes, Vicarium Chriſti in terris conſtituit, cum poteſtate in Eccleſia dimittendi peccata: Paſtores item, & Doctores. Dictauit Scripturam ſacram; dedit præcepta ſalutis, conſilia perfectionis: reliquit futurorum quorundam certam fidem & prædictionem, præſertim ſtatus futuræ vitæ. vocat, & portat ad ſalutem electos.

Vehemens, ardens, feruens, ardoreſque mirabiles gignens in no- 8.
bis, quibus tranſcendit & extinguit omnem alium amorem, etiam prolis, etiam coniugis, etiam noſtrimet. Qua de re egregiè Richar- *Tractatu de 4 gradibus violentæ charitatis.*
dus de S. Victore: qui huius quam appellat violentam charitatem, quatuor gradus diſtinguit, his ferè verbis: *Charitas vulnerat, ligat, languidum facit, in defectum adducit: Vulnerat. Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa.* *Cant.* 4.
Ligat: In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis. Languidum facit: *Oſea* 1.
Annunciate ei, quia amore langueo. In defectum adducit: Defecit in ſalutare tuum *Cant.* 5.
anima mea. *Pſal.* 118.

Sic explicat primum gradum: *Nonne tibi corde percuſſus videtur, quan-* *Primus gradus.*
do igneus ille amoris aculeus mentẽ hominũ medullitus penetrat, affectumq́; tranſuerberat interim, vt deſiderij ſui æſtus cobibere, vel diſſimulare omninò non valeat. Deſiderio ardet, feruet affectu, æſtuat, anhelat, profundè ingemiſcens, & longa ſuſpiria trahens. hæc tibi anima vulneratæ certa ſigna ſint gemitus atque ſuſpiria, vultus pallens atque tabeſcens. Hic tamen gradus interpolationem recipit, & incumbentium negotiorum curis, & ſolicitudinibus cedit. Febritantium itaque more qui hoc typo vexantur, nunc acrius vruntur, nunc occupationum ſuarum occaſione aliquantulum recreantur. Sed iterum poſt modicam interpolationem æ-

ſtuans, ardor feruentior redit, animumq́; iam fractum acrius incendit, & vehementius vrit.

Secundus gradus. Secundum ſic: *Sæpè itaq; recedens, ſemperq́; ſeipſo maior rediens, paulatim animum emollit, vireſq́; effringit, atq; exhaurit, donec planè animum ſibi ſubigat atq; ſubſternat, iugiq́; ſui memoria totum occupet, totum implicet, totum obliget, ita vt hoc ei excidere, aut aliud cogitare non poßit, & iam de primo gradu ad ſecundum tranſit. Nónne ligatus eſt animus, quando hoc vnum obliuiſci, aut aliud meditari non poteſt, quicquid agat, quicquid dicat, hoc ſemper mente reuoluitur, perenniq́; memoria retinetur. hoc dormiens ſomniat, hoc vigilans, omni hora retractat. Hic gradus, non ſicut ille ſuperior, aliquam interpolationem recipit; ſed acutæ febris more, cõtinuo ardore animum vrit, iugiq́; deſiderij ſui æſtu incendit, nec die, nec nocte animam quieſcere ſinit.*

Tertius gradus. Tertium ſic perſequitur: *Summus eſt ſecundus, ſed non ſolus. In tertio itaq; violentæ charitatis gradu nil omninò ſatisfacere poteſt præter vnum, ſicut & nihil ſapere, niſi propter vnum. Vnum amat, vnum diligit, vnum ſitit, vnum concupiſcit, ſolum eſt, in quo reficitur, ſolum, ex quo ſatiatur. Quis affectus huius tyrannidem dignè deſcribat? quo modo omne deſiderium expellit, omne ſtudium excludit. In ſecundo gradu alienis negocijs, per actionem vtiq; occupari poteſt, ſed per cogitationem non poteſt, quia eius quod diligit, omninò obliuiſci non poteſt. In hoc autem gradu mens tabida, & amoris nimietate languida, ſicut non poteſt alia meditari, ſic nec poteſt aliena operari. ille ligat in cogitatione, iſte eneruat in actione. In illo gradu manus & pedes adhuc liberos habemus, & febricitantis more huc atq; illuc extendere atq; iactare poſſumus, quia pro diſcretionis arbitrio adhuc eos extendere, & in bono opere exercere & poſſumus, & debemus. In hoc autem gradu amoris nimietas ad languoris ſimilitudinem, manus ac pedes eneruat, vt deinceps mens nil prorſus pro arbitrio agat.*

Quartus gradus. *Quartus* (pergit Richardus) *violentæ charitatis gradus eſt, quando æſtuantis animi deſiderio iam omninò nihil ſatisfacere poteſt. Hic gradus quia humanæ poßibilitatis metas ſemel exceßit, creſcendi, vt cæteri, terminum neſcit, quia ſemper inuenit, quod adhuc concupiſcere poßit. Quicquid agat, quicquid ſibi fiat, deſiderium ardentis animæ non ſatiat, ſitit, & bibit, bibendo tamen ſitim ſuam non extinguit; ſed quo amplius bibit, eo amplius & ſitit. Hic eſt ille gradus, qui defectum adducit, qui de remedio iam deſperare facit: Et ſic deſperatus æger, qui quaſi præmortuis membris iacet, iam vlterius quid agat, vel ab alio expectare debeat, non habet. Vltimum iam ſpiritum trahit, & quid circa ſe agatur, vel quid ſibi fiat, nec attendit, nec aduertit. In hoc gradu verum eſt illud: Fortis eſt vt mors dilectio, dura ſicut infernus æmulatio.* (*Cantic. 8.*) Addit his alia multa idem auctor, & interea explicat latè quo modo in quarto gradu anima concipit Chriſto filios, eidemq́; parturit cum Apoſtolo: (*Galat. 4.*) & ambulat in dilectione, animam ſuam tradit ſicut Chriſtus pro fratribus, (*Rom 9.*) & cum

cum Paulo optat pro iiſdem anathema eſſe à Domino, vt fratres Domino lucretur.

Quare diuinus amor non ita languefacit, aut in defectum adducit, vt voluntatem debilitet, ſed potius etiam in medio dolore ac deſiderio ſponſi eam roborat ad explendam omnem Dei voluntatẽ in rebus etiam difficillimis, qualis eſt animarum ſalus. *Si enim adhuc*, dicebat ſanctiſsimus vir Martinus, *populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem.* Et hic eſt quartus ſponſæ ſtatus, quem ſuperius ex Canticis exprimebamus: illa inquam conformitas voluntatis humanæ cum voluntate diuina, quæ vel ipſa eſt amoris perfectio, vel perfecti amoris ſingularis proprietas, de qua nunc aliqua dicenda ſunt.

De conformitate noſtræ voluntatis cum diuina, deq́ proxima ad eam præparatione.

CAPVT XXIV.

SVPREMVS amicitiæ humanæ gradus eſt amicorum eſſe idem velle, & idem nolle. Hunc etiam ſummum eſſe in amicitia Dei, & hominis, perſpicuum eſt per ſe, & aſſeritur à Patribus.

Sanctus Auguſtinus ait, hominem ſic affectum eſſe optimum Dei miniſtrum: *Optimus miniſter tuus eſt, qui non magis intuetur hoc à te audire quod ipſe voluerit: ſed potius hoc velle, quod à te audierit.* Caſsianus videtur eam appellare *tranſmigrationem in affectum boni ipſius.* Siquidem vt S. Dionyſius ſcribit, *dimouet de ſtatu diuinus amor, nec ſuos eſſe amantes patitur.* *Lib. 10. Confeſſ. cap. 26.* *Collat. 11 cap. 8.* *De diuin. nominib cap. 4. par. 1.*

Sed nullus conformitatem hanc voluntatum in diuina amicitia vberius explicat, aut magis celebrat, quàm S. Bernardus, ex quo ea, quæ ille variis locis ſcribit, colligentes, ſic diſponere viſum eſt.

Primò enim per conformitatem voluntatum affirmat Deum propria ratione in bonis exiſtere, & ab eis capi. *Deus,* inquit, *à rationalibus omnibus capi poteſt per cognitionem; ſed à bonis tantùm capitur etiam per amorem. In ſolis ergo bonis ita eſt, vt etiam ſit cum ipſis propter concordiam voluntatis. Nam dum ſuas voluntates ita iuſtitiæ ſubdunt, vt, Deum non dedeceat velle quod ipſi volunt, per hoc, quòd ab eius voluntate non diſſentiunt, Deum ſibi ſpecialiter iungunt.* *Homil 3 ſuper Miſſus eſt.*

Tres deinde ex doctrina & ſententia eiuſdem Patris ſtatui poſſe videntur conformitatis huius gradus.

Primus gradus. Conformitas. Primus conformitatis gradus eſt conſpiratio duarum voluntatum humanæ & diuinæ in vnam, qua ſibi mutuo in omnibus, ſummeq́ue conſentiunt Deus & homo. ex hac exiſtunt in hominis animo diuini planè effectus, maxima nimirum communicatio familiaritaſq́ue cum Deo, atque adeò ſpirituales nuptiæ, mira voluptas, qua perfunditur anima; æſtus deniq; tantus diuini amoris, vt eo abſorbeantur omnes aliæ animæ etiam vehementes alteq́ue defixæ affectiones. *Ser. 31. in Cant.* Sic habet S.Bernardus; *Talis conformitas maritat animam Verbo, cùm cui videlicet ſimilis eſt per naturam, ſimilem nihilominus ipſi ſe exhibet per voluntatem, diligens ſicut dilecta eſt. Ergo ſi perfectè diligit, nupſit. Quid hac conformitate iucundius? Quid optabilius charitate? qua fit vt humano magiſterio nō contenta per temet ô anima fiducialiter accedens ad Verbum, Verbo conſtanter inhæreas, Verbum familiariter percuncteris, conſulteſq́; de omni re, quantum intellectu capax, tantum audax deſiderio. Verè ſpiritualis ſanctiq́; connubij contractus eſt iſte. Parum dixi, contractus, complexus eſt. Complexus planè, vbi idem velle, & nolle idem vnum facit ſpiritum de duobus. Nec verendum, ne diſparitas perſonarum, claudicare faciat conuenientiam voluntatum, quia amor reuerētiam neſcit. Ab amando quippe amor, non ab honorando nominatur. Honoret ſanè, qui horret, qui ſtupet, qui metuit, qui miratur. Vacant hæc omnia penes amantem. Amor ſibi abundat, amor vbi venerit, cæteros in ſe omnes traducit & captiuat affectus. Propterea quæ amat, amat, & aliud nouit nihil. Ipſe qui honori meritò, meritò ſtupori, & miraculo eſt; amari tamen plus amat. Sponſus & ſponſa ſunt. Quam quæris aliam inter ſponſos neceßitudinem vel connexionem, præter amari & amare? Hic nexus vincit etiam quod natura arctius vinxit, vinculum parentum ad filios.* Et cùm declaraſſet, alios affectus ſine amore Deo gratos non eſſe, addit: *Is* (nempe amor) *per ſe ſufficit, is per ſe placet, & propter ſe. Ipſe meritum, ipſe præmium ſibi eſt amor, præter ſe non requirit cauſam, non fructum. Fructus eius vſus eius. Amo, quia amo. Amo, vt amem. Magna res amor, ſi tamen ad ſuū recurrat principium, ſi ſuæ origini redditus, ſi refuſus ſuo fonti, ſemper ex eo ſumat, vnde iugiter fluat.*

Quod ſi obiicias S.Bernardo, non pares in hac amicitia voluntates eſſe poſſe, quod diuina humanam tanto interuallo ſuperet, quam*Cic. de Amicitia.* uis dici poſſet, hîc tantam eſſe Dei dignationem, vt ſe, *qui ſuperior eſt, amando quaſi parem faciat* homini, *quod maximum in amicitia* exiſtimatur à ſapientibus: nihilominus reſpondet ſanctus Pater: *Non planè pari vbertate fluunt amans & amor, anima & verbum, ſponſa, & ſponſus, Creator & creatura, non magis quàm ſitiens & fons. Quid ergo? Peribit propter hoc, & ex toto euacuabitur nupturæ votum, deſiderium ſuſpirantis, amantis ardor,*

dor, præſumentiũ fiducia, quia non valet ex æquo currere cum gigante, dulcedine cum melle contendere, lenitate cum agno, candore cum lilio, claritate cum ſole, charitate cum eo, qui charitas eſt? Non. Nam etſi minus diligit creatura, quoniam minor eſt, tamen ſi ex tota ſe diligit, nihil deeſt, vbi totum eſt. Propterea dixi, ſic amare nupſiſſe eſt: quoniam non poteſt ſic diligere, & parum dilecta eſſe, vt in conſenſu duorum integrum ſtet perfectumque connubium. niſi quis dubitet, animam à Verbo & prius amari, & plus, prorſus & præuenitur amando, & vincitur. Felix quæ meruit præueniri in tanta benedictione dulcedinis. Felix, cui tantæ ſuauitatis complexum experiri donatum eſt. Quod non eſt aliud, quàm amor ſanctus & caſtus, amor ſuauis & dulcis, amor tantæ ſecuritatis, quantæ & ſinceritatis, amor mutuus, intimus, validusq́; qui non in carne vna, ſed vno planè in ſpiritu duos iungat, duos faciat, iam non duos, ſed vnum, Paulo ita dicente: Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt.

Margin notes: *1. Ioan. 4.* — *1. Cor. 6.*

Secundus conformitatis gradus eſt, cùm humana voluntas non ſolum vult quod Deus vult, aut nõ vult, quod nec Deus vult, ſed propter hoc ipſum ſolum velle Dei vult, quod vult; & non vult, quod non vult propter idem Dei non velle. quod eſt idem ac moueri ad volendum, & non volendum propter diuinam voluntatem ſolùm, atque adeò propter Deum ipſum, & nullam prorſus ob aliam quamcunq; cauſſam, etiamſi nos maximè & intimè tangat. *Secundus gradus. Vniformitas.*

Hoc autem explicatur. dupliciter. Primò quidem, quia amat tunc homo ipſum Deum allectus ad amandum ſolum ab ipſo Deo, ſeu ab amore Dei, vt vocant, obiectiuo, nec aliud quærens quàm amare, quandoquidem hoc ipſum Deo ſummè placere intelligit. *Amo quia amo,* ait S. Bernardus, *& amo vt amem.* In quam ſententiam ſcriptum etiam fuerat à S. Auguſtino: *Quid mihi ſum ipſe, vt amari te iubeas à me, & ni faciam, iraſcaris mihi, & mineris ingentes miſerias? Paruáne ipſa eſt miſeria ſi non amem te?* *Primo modo.* *Ibidem.* *Lib. 1. Confeſſ. cap. 5.*

Deinde verò intelligitur velle nos Dei voluntatem propter ipſam 2.
voluntatem, quæ id vult nos velle: *Oportet,* dicit idem, *in eundem nos affectum quandocunque tranſire, vt quomodo Deus omnia eſſe voluit propter ſemetipſum, ſic nos quoque nec nos ipſos, nec aliud aliquid fuiſſe, vel eſſe velimus, niſi æquè propter ipſum, ob ſolam videlicet ipſius voluntatem, non noſtram voluptatem.* *Lib de diligendo Deo.*

Tertius gradus conformitatis huius, & quidem maximus eſt, ita ſe per amorem in Deum transfundere, ita totius voluntatis ſuæ niſu ac pondere in immenſum Oceanum amabiliſsimæ & amantiſsimæ Dei voluntatis immergere, ita denique per ſummam, conſtantiſsimamque duarum voluntatum coniunctionem eandem in Dei beneplacito rebus in omnibus perpetuoque acquieſcere, vt illi nullum *Tertius gradus Deiformitas.*

omnino bonum, nulla omnino vita quantumlibet beatiſsima potior ſit quàm Deus, nihil ſcire, cogitare, ac velle nihil, immo nec eſſe, & viuere niſi Dei placitum, & voluntas. *Sic affici*, ait ſanctus Bernardus, *Deificari eſt*, quo etiam nomine vtitur ſanctus Nazianzenus. quare & quidam hanc appellant Deiformitatem. Explicat idem hoc modo: *Quo modo ſtilla aquæ modica multo infuſa vino, deficere à ſe tota videtur, dum & ſaporem vini induit, & colorem, & quo modo ferrum ignitum & candens, igni ſimillimum ſit priſtina propriáque forma exutum: & quomodo ſolis luce perfuſus aër, in eandem transformatur luminis claritatem, adeò vt non tam illuminatus quàm ipſum lumen eſſe videatur: ſic omnem tunc in ſanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo neceſſe erit à ſeipſa liqueſcere, atque in Dei penitus transfundi voluntatem.* Et quanquam ſanctus Bernardus dicit in mortali vita id vix accidere; *Putamus tamen*, ait, *hanc gratiam vel ex parte ſanctos Martyres aſſecutos in illis adhuc victorioſis corporibus conſtitutos. Magna vis prorſus amoris illas animas introrſum rapuerat, quæ ita ſua corpora foris exponere, & tormenta contemnere valuerunt.*

Lib. de diligendo Deo.
Orat. 21.

Quoniam verò in arcana hac cõmunicatione mutuò ſibi reſpondent voluntates ambæ, altera in altera ſumma amoris ſuauitate quieſcens; ideo ſancti Patres comparant mutuum hunc amorem mutuæ actioni, qua Deus ſeipſo paſcit hominem, homini ore interno, voluntate videlicet, ſe manducandum præbens, & viciſsim ab homine paſcitur Deus, dum homo per amorem in eius voluntatem quaſi in os eius ſe totum ingerit. Quod ſignificat ſanctus Auguſtinus, cùm in contemplatione poſitus intelligit quàm adhuc longè abſit ab hoc perfectionis gradu, Deo ad eius cor ita loquente: *Cibus ſum grandium, creſce, & mãducabis me: nec tu me in te mutabis ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me.* Sed expreſsè ſanctus Bernardus: *Deus cùm paſcit, paſcitur, & paſcitur cùm paſcit, ſimul nos ſuo gaudio ſpirituali reficiens, & de noſtro æquè ſpirituali profectu gaudens.* Et paulò pòſt: *Mandor, cùm arguor: glutior, cùm inſtituor: decoquor, cùm immutor: digeror, cùm transformor: vnior, cùm conformor. Nolite mirari hoc: & mãducat nos, & manducatur à nobis, quò arctius illi adſtringamur. Non ſanè aliàs perfectè vnimur illi. Nam ſi manduco, & non manducor, videbitur in me eſſe ille, ſed nondum in illo ego. Quod ſi manducor quidem nec manduco, me in ſe habere ille, ſed non etiam in me eſſe videbitur.* Adfert ſimilitudinem Filij Dei, qui eſt in Patre, & Pater eſt in Filio, & ideo vnũ ſunt. Et concludit: *Sic igitur anima cui adhærere Deo bonum eſt, non ante ſe exiſtimet ipſi perfectè vnitam, niſi cum & illum in ſe, & ſe in illo manentem perſenſerit.*

Lib. 7. Confeſſ. cap. 10.
Serm 71 in Cant.
Ioan 10.
Pſal. 72.

Ad diuinam hanc & ſummam hominis cum Deo coniunctionem tribus præparationibus opus eſt.

Prima præparatio, eſt renunciatio omnium rerum, etiam ſuper- *Prima præparatio.*
naturalium, quæ ad nos quoquo modo pertinent, aut poſſunt pertinere præ ſolius Dei eiuſque voluntatis amore, & deſiderio, quam aliqui vocant *expropriationem*. Abdicatio certè eſt omnis amoris concu- *Expropriatio.*
piſcentiæ etiam circa res ſpirituales: non quod hæ amandæ non ſint, & expetendæ, ſed quòd illis Dei voluntas longè anteponenda eſt: nec illæ optandæ vllo modo ſunt, niſi ad normam vnius voluntatis Dei.
Minus enim te amat, ait ſanctus Auguſtinus, *qui tecum aliquid amat, quod* *Lib. 10 Confeſſ.*
propter te non amat: Et certum eſt, cùm ſiſtit amor in rebus aliis, quæ *cap. 20.*
Deus non ſunt, amari potius illas; aut nos in illis, quàm Deum. *Quoniam Scriptura loquitur*, ait S. Bernardus, *Deum omnia feciſſe propter ſemet-* *Lib. de diligendo Deo.*
ipſum, erit profectò, vt factura ſeſe quodammodo conformet, & concordet auctori. Et paulò pòſt: *Delectabit ſanè non tam noſtra vel ſopita neceßitas, vel ſor-* *Prouerb. 16.*
tita felicitas, quàm quòd eius in nobis, vel de nobis voluntas adimpleta videbitur. O pura, & defæcata intentio voluntatis, eo certè defæcatior & purior, quo in ea de proprio nil iam admixtum relinquitur: eo ſuauior & dulcior, quo totum diuinum eſt, quod ſentitur.

Secunda præparatio, eſt altiſsima quędam ſuiipſius deſpectio, qua *Secunda præparatio.*
quod ex nobis nihil ſimus agnoſcimus, & verò etiam vt ſit Deus omnia in omnibus, nos ex nobis nihil eſſe, vehementiſsimè volumus, & *Annihilatio. 1. Cor. 15.*
nihil ab hominibus, Angeliſq; haberi non minus vehementer optamus. Hanc appellant aliqui annihilationem, aut annullationem voluntariam. *Intelligamus*, ait S. Nazianzenus, *nos nihil eſſe, ſi cum illa prima*
& vera ſapientia conferamur. eamq́ ob rem ad ipſum vnum tendamus, nec quic- *Orat. 17.*
quam aliud quaramus, quàm vt promanantibus illinc radiis colluſtremur. Et Tertullianus (lib. 3. cõtra Marcionem) verbum Pſalmi (Pſal. 21.) *abiectio plebis* legit, aut vertit *nullificamen*.

Hæc affectio conciliatur, & creatur in nobis diuinitùs ex cognitione quòd nihil fuimus, antequam eſſemus: Quod in nihilum nullo negotio relaberemur, niſi diuina manu continuò ſuſtineremur. Quod ſi conferamus nos ipſos cum tam multis aliis rebus creatis, exiles ſumus, minuti homunciones, ac propè nihil: ſi cum rebus ſempiternis, fumum nos eſſe ac vmbram, puncto temporis euaneſcentem. Magis tamen attenta conſideratione peccatorum & miſeriarum, quibus obruimur. Quod præclarè ſanctus Bernardus: *Si ani-*
mam, inquit, *prout in ſe eſt, & ex ſe, iuxta rei veritatem intueor, nihil de ea verius* *Serm. 5 in Dedicat. Eccleſia.*
ſentire poſſum, quàm ad nihilum eſſe redactam. Quid modò neceſſe eſt ſingulas eius miſerias enumerare, quàm ſit onerata peccatis, offuſa tenebris, irretita illecebris,

pruriens

pruriens concupiſcentiis, obnoxia paſsionibus, impleta illuſionibus, prona ſemper ad malum, in vitium omne procliuis, poſtremò totius confuſionis, & ignominiæ
Iſaia 64. *impleta. Nimirum ſi ipſæ quoque iuſtitiæ noſtræ omnes ad lumen veritatis inſpectæ, velut pannus menſtruatæ inueniuntur, iniuſtitiæ deinceps quales reputabun-*
Matth. 6. *tur? Si lumen quod in nobis eſt tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt? Facile eſt, cuique noſtrum, ſi ſua melius vniuerſa, & ſine diſsimulatione veſtiget, & iudicet ſine acceptione perſonæ, atteſtari per omnia Apoſtolicæ veritati, & liberè pro-*
Galat. 6. *clamare: Qui ſe putat aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Quid eſt homo, quia*
Iob 7. *magnificas eum, (ait fidelis & deuota confeſsio) aut apponis erga eum cor tuum?*
Pſal. 38. *Quid? ſine dubio vanitati ſimilis eſt homo, ad nihilum redactus eſt homo, nihil*
Lib. 7. Confeſſ. cap. 10. *eſt homo.* Huc ſpectant fortaſſe illa ſancti Auguſtini in oratione verba: *Et reuerberaſti infirmitatem aſpectus mei radians in me vehementer, & contremui amore, & horrore, & inueni longè me eſſe à te in regione diſsimilitudinis.*

De hac affectione & gradu ad diuinum amorem, qui in ea eſt, ſic
Lib. de diligendo Deo. alibi docet S. Bernardus: *Quando huiuſmodi experitur affectum, vt diuino inebriatus amore animus, oblitus ſui, factuſq́; ſibi ipſi tanquam vas perditum, totus pergat in Deum, & adhærens Deo vnus cum eo ſpiritus fiat, & dicat: Deficit caro*
1. Cor. 6. *mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum: Beatum dixe-*
Pſal. 72. *rim & ſanctum, cui tale aliquid in hac mortali vita, rarò interdum; aut vel ſemel, & hoc ipſum raptim, atque vnius vix momenti ſpatio experiri donatum eſt. Te enim quodammodo perdere tanquam qui non ſis, & omnino non ſentire te ipſum, & à temetipſo exinaniri, & penè annullari, cæleſtis eſt conuerſationis, non humanæ affectionis.*

Tertia præparatio Deſiderium Dei. Tertia præparatio eſt deſiderium Dei animę in hunc finem à Deo inſpiratum. *Inuoco te in animam meam*, ait S. Auguſtinus, *quam præparas*
Lib. 13. Confeſs. cap. 1. *ad capiendum te ex deſiderio, quod inſpiras ei.* Qua de re etiam S. Bernardus nonnulla ſcribit: *Si ſermo,* inquit, *venit gratus & placidus, quatenus pulſo fa-*
Serm. 57. in Cant. *ſtidio, cum deſiderio audiatur: iam non modò venire ſponſus, ſed & accelerare, id eſt, cum deſiderio venirę credendus eſt. Illius namque deſiderium tuum creat: & quod tu eius properas ſermonem admittere, inde eſt, quod ipſe feſtinat intrare. Non*
1. Ioan. 4. *enim nos eum, ſed ipſe (inquit) prior dilexit nos.* Ex quo etiam intelligimus quantum momentum ſit in lectione, aut auditione verbi diuini ad deſiderium hoc excitandum, & ſponſo aduentanti animam præparandam.

Exempla

Exempla quædam ex ſanctis Patribus ad vſum contemplationis & amoris Dei.

CAPVT XXV.

QVANQVAM vſus contemplationis,& amoris Dei donum Dei eſt; Ipſe enim eſt *qui trahit nos*, ipſe *qui facit vtraque vnum:* & is ipſe vſus *datum optimum eſt,& donum perfectum deſcendens à Patre luminum.* Nihilominus operæpretium eſt ad acuendam induſtriam, quam ad hãc rem adferre etiam debemus, ex ſanctis Patribus aliqua exercitationis huius exempla ponere, ad quæ quiſq; pro ratione doni, quod diuinitùs acceperit, poſsit ſe tanquam ad normã quoquo modo dirigere. *Non enim ſe communicat Deus,* vt ſcribit S.Bernardus, *vniformiter omnibus: oportet namque pro variis animæ deſideriis diuinæ guſtum præſentiæ variari, & infuſum ſapore ſupernæ dulcedinis diuerſa appetentis animi aliter atque aliter oblectare palatum.* Idq; oſtendit vel ex vno Cantico Canticorum, in quo Deus aliquando inſtar verecundi ſponſi ſanctæ animæ ſecretos petit amplexus,& oſculis delectatur: aliquando in oleo & vnguentis medicum exhibet propter adoleſcentulas teneras, & infirmas animas fomentis & medicamentis egentes:aliquando quaſi viator quiſpiam itinerantibus ſponſæ ſimul atque adoleſcentulis ſeſe aſſociat,& eas poſt ſe currere facit quadam vnguentorum ſuaueolentia tractas. Aliquando deniq; occurrit quaſi prædiues paterfamilias, immò quaſi rex magnificus & potens, qui ſponſę pauperis videtur erigere puſillanimitatem,prouocare cupiditatem, demonſtrans illi omnia deſiderabilia gloriæ ſuæ, diuitias torcularium ac promptuariorum,hortorum,& agrorum copias;eam etiam introducens in ipſa ſecreta cubiculi. *Atque ita non ceſſat,* inquit, *ſiue hoc,ſiue illo modo interno iugiter apparere conſpectui quærentium ſe.*

Epheſ.2. *Iacob.1.* *Serm.31.in Cant.*

Igitur aliquando obiicit ſe Deus homini vt magiſter, ſpecie pulcherrima animum illuſtrans, & infinitæ altitudinis atque diſtantiæ, qua eum ſuperat cognitione, erudiens ad omnem ſubmiſsionem, & reuerentiam. *Primũ exemplum.*

Exemplum ſit contemplatio S.Auguſtini ab eo ſumpta in hæc verba: *Intraui in intima mea duce te.Intraui,& vidi qualicunque oculo animæ meæ, ſupra eundem oculum animæ meæ, ſupra mentem meam lucem Domini incommutabilem,non hanc vulgarem & conſpicuam omni carni,nec quaſi ex eodem genere. Grandior erat,tanquam ſi iſta multò multóque clarius clareſceret,totumq; occuparet magnitudine: non hoc illa erat, ſed aliud, aliud valde ab iſtis omnibus.* *Lib.7. Confeſſ. cap.10.*

Nec ita erat ſupra mentem meam, ſicut oleum ſuper aquam, nec ſicut cœlum ſuper terram, ſed ſuperior, quia ipſe fecit me, & ego inferior, quia factus ſum, ab ea. Qui nouit veritatem, nouit eam: & qui nouit eam, nouit æternitatem. Charitas nouit eam. O æterna veritas, & vera charitas, & chara æternitas. Tu es Deus meus, tibi ſuſpiro die ac nocte. cùm te primùm cognoui, tu aſſumpſiſti me, vt viderem eſſe, quod viderem, & nondum me eſſe, qui viderem. & reuerberaſti infirmitatem aſpectus mei, radians in me vehementer, & cõtremui amore & horrore, & inueni longè me eſſe à te in regione diſſimilitudinis, tanquam audirem vocem tuam de excelſo: Cibus ſum grandium, creſce & manducabis me: nec tu me in te mutabis ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me. Et cognoui quoniam pro iniquitate erudiſti hominem, & tabeſcere feciſti ſicut araneam animam meam, & dixi: Num quid nihil eſt veritas, quoniam neque per finita neque per infinita locorum ſpatia diffuſa eſt? Et clamaſti de longinquo, Immò verò ego ſum qui ſum: & audiui, ſicut auditur in corde, & non erat prorſus vnde dubitarem.

Pſal. 38. *Exod. 3.*

Secundum exemplum. Aliquando vt moueat admirationem, vti Rex magnificentiſsimus explicat Deus immẽſas opes Eſſentiæ ſuę, & ſe quaſi Oceanum maximarum, infinitarumq; perfectionum ſuarum homini contemplandum præbet. Hac contemplatione tenebatur Apoſtolus, cùm exclamauit: *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei.* Sed eam explanat S. Auguſtinus: vno quidem loco, cùm dicit: *Tanquam ſi mare eſſet vbique, & vndique per immenſa ſpatia infinitum, & haberet intra ſe ſpongiam quamlibet magnam, ſed finitam, tamen plena eſſet vndique ſpongia illa ex omni ſua parte ex immenſo mari. ſic creaturam tuam finitam te infinito plenam putabã, & dicebam: Ecce Deus, ecce quæ creauit Deus, & bonus eſt Deus, atque his validiſſimè, longiſſiméque præſtantior.* Alio verò loco ſic idem: *Quid eſt Deus meus, quid rogo, niſi Dominus Deus? ſumme, optime, potentiſſime, omnipotentiſſime, miſericordiſſime, & iuſtiſſime, ſecretiſſime, & præſentiſſime, pulcherrime, & fortiſſime, ſtabilis, & incomprehenſibilis, immutabilis, mutans omnia, nunquam nouus, nunquam vetus, innouans omnia, & in vetuſtatem perducens ſuperbos, & neſciunt, ſemper agens, ſemper quietus, colligens, & non egens, portans & implens, & protegens; creans & nutriens & perficiens; quærens, cùm nihil deſit tibi: Amas, nec æſtuas, zelas, & ſecurus es: pœnitet, & non doles: iraſceris, & tranquillus es: opera mutas, nec mutas conſilium: recipis quod inuenis, & nunquam amiſiſti. Nunquam inops, & gaudes lucris: nunquam auarus, & vſuras exigis: ſupererogatur tibi, vt debeas, & quis habet quicquam non tuum? Reddis debita nulli debens: donas debita nihil perdens. Et quid dicimus, Deus meus, vita mea, dulcedo mea ſancta: Aut quid dicit aliquis, cùm de te dicit? & væ tacentibus de te, quoniam loquaces muti ſunt. Quis mihi det acquieſcere in te? Quis mihi det, vt venias in cor meum, & inebries illud?*

Rom. 11. *Lib. 7. Confeſſ. cap. 5.* *Lib. 1. Confeſſ. cap. 4. & 5.*

Tertium exemplum. Tertiò induit nonnunquam Dominus ſponſi perſonam, & ad intimam

timam conſuetudinem ſpiritualemque complexum ſollicitat amore ardentem animam. Qualis eſt illa, quæ initio Canticorum ſic loquitur: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Quo loco ſic S.Gregorius: *Os ſponſi inſpiratio Chriſti: Oſculum oris, dulcis amor inſpirationis. Dicit ergo ſponſa deſiderio æſtuans, & in amplexum ſponſi ſui inardeſcens: Oſculetur me oſculo oris ſui. Ac ſi diceret: Ille quem ſuper omnia, immò ſolum diligo, veniat: qui dulcedine ſua inſpirationis me tangat: quia cùm eius oſculum ſentio, ſubita mutatione me derelinquo, & in eius ſimilitudinem illico liquefacta transformor. Faſtidit quippe ſancta mens omnia, quæ per corpus ſentit, & in illa ſpiritualia tota tranſmutari concupiſcit: & dum iſta obſtrepunt, in illa fugit, ſéque abſcondere, ne hæc ſentiat, appetit. Ideóque oſculum ſponſi quærit, quia ſi illegratiſſimi amoris vinculo hanc non trahit: hæc vi ſua moleſtiſſimæ grauedinis detenta, quo modo ſe ad illum conferat, omnino non inuenit.* *In Cant. cap. 1.*

Hæc eſt illa dulcedo ſpiritus, illa, inquam, inexplicabilis, & mira ſuauitas animi, quam expertus S. Auguſtinus, ſæpe dicit eſſe *principium futuræ æternæq; beatitudinis*: ad cuius guſtum quomodo cum matre peruenerit, ſic exponit ipſe: *Erigentes nos,* inquit, *ardentiore affectu in idipſum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, & ipſum cælum, & adhuc aſcendebamus interius cogitando & loquendo te, & mirando opera tua: & venimus in mentes noſtras, & tranſcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi paſcis Iſraël in æternum veritatis pabulo; & vbi vita ſapientia eſt, & dum loquimur, & inhiamus illi, attingimus eam modicè toto ictu cordis, & ſuſpirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias ſpiritus, & remeauimus ad ſtrepitum oris noſtri, vbi verbum & incipitur, & finitur. Dicebamus ergo: Si cui ſileat tumultus carnis, ſileant phantaſiæ terræ, & aquarum, & aëris. ſileant & poli, & ipſa ſibi anima ſileat, & tranſeat ſe, non ſe cogitando; ſileant ſomnia, & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, & omne ſignum, & quidquid tranſeundo fit, ſi cui ſileat omnino; & loquatur per ſe ſolus qui fecit ea, non per ea, ſed per ſeipſum, vt audiamus verbum eius non per linguam carnis, neque per vocem Angeli, neque per ſonitum nubis, neque per ænigma ſimilitudinis, ſed ipſum, quem in his amamus, ipſum ſine his audiamus: ſicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus æternam ſapientiam ſuper omnia manentem. Si continuetur hoc, & ſubtrahantur aliæ viſiones longè imparis generis, & hæc vna rapiat, & abſorbeat, & recondat in interiora gaudia ſpectatorem ſuum, vt talis ſit ſempiterna vita, quale fuit hoc momentum intelligentiæ, cui ſuſpirauimus. Nonne hoc eſt: Intra in gaudium Domini tui.* *Lib. 9. Confeſſ. cap 10.* *Matth. 25.*

Quoniam verò hoc quod S.Auguſtinus inſinuat, contemplatorem fieri quaſi participem cuiuſdam beatitudinis, appoſitè à S.Gregorio declaratur, viſum eſt hîc eius verba adſcribere: *Prius,* inquit, *à mentis acie exurente triſtitia interpoſita malorum caligo detergitur, & tunc* *Lib. 24. moral. cap. 6.*

reſplendente raptim coruſcatione incircumſcripti luminis illuſtratur. Quo vtcunque conſpectu in gaudio cuiuſdam ſeueritatis abſorbetur: & quaſi poſt defectum vitæ præſentis vltra ſe rapta, in quadam nouitate aliquo modo recreatur. Ibi mens ex immenſo fonte infuſione ſuperioris aſpergitur: ibi non ſe ſufficere ad id quod rapta eſt contemplatur: & veritatem ſentiendo, videt, quia quanta eſt ipſa veritas, non videt. Cui veritati tanto magis ſe longè exiſtimat, quanto magis appropinquat: quia niſi illam, vtcunque conſpiceret, nequaquam eam conſpicere ſe non poſſe ſentiret. Adniſus ergò animi dum illam intenditur, immenſitatis eius coruſcante circumſtantia reuerberatur. Ipſa quippe cuncta implens, cuncta circumſtat: & idcirco mens noſtra nequaquam ſe ad comprehendendam incircumſcriptam circumſtantiam dilatat: quia eam inopia ſuæ circumſcriptionis anguſtat. Vnde ad ſemetipſam citius labitur: & proſpectis quaſi quibuſdam veritatis veſtigiis ad ſua ima reuocatur. Hæc ipſa tamen per contemplationem facta non ſolida & permanens viſio: ſed vt ita dixerim quaſi quædam viſionis imitatio Dei facies dicitur. Hæc ille.

Quartũ exemplum. Interdum etiam Deus recognoſci vult tanquam Zelator animæ ſibi deſponſæ, qui valde ſollicitus ſit, ne ea, quam tantoperè amat, potiatur vnquam præter ipſum quiſpiam, qui non ſit ipſe. Quare vt induſtrij ſolent eſſe Zelotypi, ſic Deus ea prouidentia animam gubernat, vt quando corporis pondere reuocata non poteſt diu ſponſo per amorem cohærere, iis ſubinde malis, miſeriiſque prematur, quibus nullum aut remedium, aut alleuamentum inueniatur aliud, quàm amoris repetitio.

Immittit igitur Deus quandoque in animam faſtidium magnum domeſticarum, & internarum tenebrarum, quibus in hac mortali vita penè obruta abſtrahitur continenter à ſponſi ſuauiſsima conſuetudine, vt eo ſtimulata ſuſpiret ad cœleſtem lucem: *Habitaui*, dicebat Dauid, *cum habitantibus Cedar.* Et S. Bernardus inducit ſponſam ſic ſuſpirantem: *O verè meridies plenitudo feruoris & lucis, ſolis ſtatio, vmbrarum exterminatio, deſiccatio paludum, fœtorum depulſio. O perenne ſolſtitium quando iam non inclinabitur dies. O lumen meridianum, ô vernalis temperies, ô æſtiua venuſtas, & autumnalis vbertas. Hunc locum tantæ claritatis, & pacis, & plenitudinis indica mihi, vt quemadmodum Iacob, Moyſes, Iſaias, Paulus, ita ego quoque te in lumine tuo, & in decore tuo per mentis exceſſum merear contemplari præſentem vberius, quieſcentem ſecurius.*

Pſal 119. Serm 23 in Cant.

Quintum exemplum. Adiungit Deus ad præcedentem ſtimulum & alium non minus excitantem animam ad amorem, tædium nimirum non ſolùm ignorantię, ſed errorum, aliarumque animi perturbationum, quibus animus, dum hîc viuimus, aſsiduè vexatur, & laceratur. O, clamat ſanctus Bernardus, *veritas, charitas, æternitas: ô beata, & beatificans Trinitas ad te mea miſera*

Serm 11. in Cant.

miſera Trinitas miſerabiliter ſuſpirat, quoniam à te infeliciter exulat. Diſcedens à te quantùſe intricauit erroribus, doloribus, timoribus. Heu me qualem pro te commutauimus Trinitatem. Cor meum conturbatum eſt, & inde dolor : dereliquit me virtus mea, & inde pauor : & lumen oculorum meorum non eſt mecum, & inde error. En, quàm diſſimilem Trinitatem ô anima mea Trinitas exulans offendiſti. Veruntamen quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: cùm error videlicet à ratione, à voluntate dolor, atq; à memoria timor omnis receſſerit: & ſucceſſerit illa quam ſperamus, mira ſerenitas, plena ſuauitas, æterna ſecuritas. Primum illud faciet veritas Deus: ſecundum, charitas Deus: tertium, ſumma poteſtas Deus. Vt ſit Deus omnia in omnibus: Ratione excipiente lucem inextinguibilem: voluntate pacem imperturbabilem conſequente: memoria fonti indeficienti æternaliter inhærente. Pſalm. 57. Pſalm. 41. 2. Corinth. 15.

Denique ipſa exilij præſentis ſatietate vtitur Deus ad repoſcendum amorem ſponſæ : *Sed vbi ille*, ait idem, *& quando iſta? Quod flens dico, quouſque odoramur, & non guſtamus; proſpicientes patriam, & non apprehendentes; ſuſpirantes, & longè ſalutantes? O veritas exulum patria, exilij finis. Video te, ſed intrare non ſinor carne retentus, ſed nec dignus admitti, peccatis ſordens.* Sextum exemplum.

Amor quo Chriſtus Patrem amauit, vnicum ac ſummum eſt perfectiſsimi amoris exemplar.

CAPVT XXVI.

NVNQVAM magis aut melius amoris diuini vſum docuit Deus, quàm cum miſſo vnigenito Filio ſuo in mundum, amoris quaſi gymnaſio patefacto ad perfectū Dei amorem ediſcendum, & exercēdum in Chriſto magiſterium inſtituens homines amantiſsimè inuitauit, Chriſti amore vt optimo exemplari, eius amandi ratione vt optima amoris norma propoſita. Hæc mihi vt huius operis extremus actus, & clauſula explicanda nūc eſt, quamuis non mihi, nec enim tantum mihi ſumo, ſed ſanctiſsimo viro magiſtro Ioanni Auilæ, celeberrimo in Hiſpania ſuperioris ſeculi concionatori. Is de re tanta ſic habet vulgari Hiſpanico ſermone, vt hic latinè breuiter & fideliter vertitur.

Contemplemur obſecro ſanctiſsimam illam Chriſti animam, in eo quo procreata eſt articulo temporis rerum omnium Dominam, ad illiuſq; beatiſsimos pedes deiectos cœli choros atq; ordines vniuerſos, eam, vt Apoſtolus ait, adorantes, ac ſi quis poſsit, ediſſerat, Hebr. 1.

quantus fuerit animæ illius ac cordis amor in eum, qui ſe tã magnificè extulit, & adeò glorioſis magniſq; donis cumulauit, quàm ingenti ſtudio, quando ardore exoptauerit obiici ſibi occaſionem, qua tantorum bonorum largitori placere ac ſeruire poſſet? An tu aptas Cherubinorum & Seraphinorum linguas eſſe putas, quæ rem hanc poſſint pro dignitate aperire? Si ad ardorem illum acceſſerit cognitio diuinæ voluntatis, qua Pater optimus ſui honoris cauſa obedientiſſimo Filio demandet curam ſaluandi humani generis vnius hominis cauſa perditi ac profligati, quem putas vt tanto Patri ſatisfaceret, ſe Filius exhiberet hominibus vniuerſis, quantoq; amoris æſtu paterni mandati quaſi igne ſubiecto efferueſceret animus eius erga homines ſuæ huic curæ ſolicitudinique commiſſos?

Cùm ingenti vi inflammatoque puluere ex æneo tormento diſcluſus globus oppoſitam molem ferit, tanto maiore impetu retro commeat, quanta vi ante ferebatur. Infinita erat gratiæ Chriſti vis, qua in Patrem per amorem cor illius propellebatur: hoc igitur cum primùm tanta gratiæ contentione pulſum oppoſitum Patris pectus rectà vulnerauit, ea oppoſitione quanto putamus lætitiæ ac ardoris impetu reſilierit ad homines peramandos, in eorumque ſalutem procurandam penitus incumbendum? Hæc eſt illa vis, cu-
Pſalm. 18. ius meminit Propheta, cùm dicit: *Exultauit vt gigas ad currendam viam: A ſummo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius vſq; ad ſummum eius: nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius.*

O diuinum amorem, qui ex Deo digreſſus es, ad hominem veniſti, ac rurſus ad Deum ipſum commeaſti. Non enim, ô Chriſte, hominem hominis cauſa amaſti, ſed Dei cauſa, idque ardore incredibili, vt qui in hunc amorem animum intenderit, nullo ſe poſſit modo à tuo amore defendere. Is enim vim affert cordibus, vt ait
2. Cor. 5. Apoſtolus: *Charitas Chriſti vrget nos.* Hic ille feruor animique lætitia,
Cantic 2. quam ſancta Eccleſia in Canticis indicauit: *Ecce iſte venit ſaliens in mon-*
Iſaia 42. *tibus tranſiliens colles.* Hoc ipſum indicauit Iſaias: *Non erit triſtis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium: & legem eius inſulæ expectabunt.* Ex
Pſalm 131. eodem ardoris fonte emanarunt illa tua verba: *Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis: donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.* Ergo hîc tandem origo eſt & fons, vnde Chriſti in homines amor effluxit. Non enim vlla hominis virtus, non bonitas, non pulchritudo vlla Chriſtum ad amandum hominum genus incitauit, ſed ſola Chriſti virtus ac gratia, gratique in Deum animi vis inexplicabilis. Hoc ſignificant eius ver-
Ioan. 14. ba: *Vt cognoſcat mundus quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater*

ter ſic facio, ſurgite, eamus. Et quò tandem Domine? Ad mortem in cruce pro hominibus obeundam. Ecce tibi anima mea cauſam magnitudinis amoris huius.

Solis ſplendor tantò ardet atque vrit magis, quanto vehementiores ſunt retrò commeantes radij eius. Solis huius diuini radij cor Patris verberabāt, indeq; in homines reuolabant. Si tantus ignis in radiis, quantus erit ſplendoris ipſius feruor? Nulla, ne Angelica quidem mens aſſequi vnquam poteſt, quantum ardeat, quantumque vrat is ignis. Non enim mortis, crucisq́ue, vt apparet, terminis definitur: nam quemadmodum ſemel mortuus eſt, ita millies, & vt omniū hominum cauſa mortuus eſt, ſic vnius tantùm cauſa, ſi eum Pater mori iuſsiſſet, abundantiſsimum ille & paratiſsimum amorem, animumq́ue ad tot cædes habuiſſet: & ſi res poſtulaſſet, non tres modò horas vt penderet in cruce laboribus, doloribuſq; confectus, ſed vt idem pateretur ad extremum vſq; iudicij diem, vires ſubminiſtraſſet amor abundanter. Tantus enim erat amor, qui Chriſti pectore claudebatur, vt multò amauerit magis, quàm paſſus ſit, maioremq; amorem Chriſtus intra viſcera occluſerit, quàm nobis per vulnera commonſtrarit. Vt non ſine myſterio illud in ſacris litteris ſcriptum ſit, feneſtras ex interiori Salomonis templi parte multò maiores fuiſſe quàm extrinſecus apparerent.

O diuinum amorem qui maior es, quàm videris. Extra etiam magnus appares, cùm amorem hunc ingentem plagæ, flagella, vulnera monſtrent. Sed hęc ipſa eā magnitudinem amoris non omni ex parte declarant. maior quippe pars tecta concluditur, quàm poſsint hominum oculi conſpicari. Scintilla hæc eſt, quæ proſiliit ex illo igne: ramus eſt, qui ex illa arbore pullulauit: riuulus eſt, qui ex amoris immenſi pelago deriuatus eſt. Idem ipſum maximum eſt amoris indicium, *vt ponat quis animam ſuam pro amicis ſuis*: Sed indicium eſt, non æqualitas. Iam ſi tantū tibi me Domine IESV debere profiteor, quod tantum feceris, quantò etiam magis debere par eſt, quod alia plura facere volueris? *Ioan. 15.*

O amoris pelagus, ô Oceanum ſine fine profundum, plenum vndique amoris, plenum charitatis. Quis dubitet de Chriſti amore? Quis non ſeſe ditiorem omnium putet, quem tantus Dominus tantoperè amat? ſupplex te Domine rogo per viſcera miſericordiæ, quæ te ad tale mihi munus largiēdum compulere, vt oculos etiam, mentemq́ue, quę donum hoc ingens ſentiant, & intelligant, largiaris, quò ſemper in tuis miſericordiis gloriari, & tota die laudes tuas valeam decantare.

At ſi

At ſi vis anima mea in aliquo præterea contueri magnitudinem amoris Chriſti, eiuſque ardorem aduerſa quæque perferendi; tecum quæſo recogita magnitudinem deſiderij, quo exarſerunt Sancti quique iniqua omnia patiendi, atque inde ſancti ſanctorum ardorem agnoſces. is enim tantò eis ſanctitate & gratia præſtat, quantò tenebris ſolis lux,& multò magis.

Beatus ſanè Dominicus ita martyrij amore flagrabat, quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, & perinde ac vna ei mors non eſſet ſatis, pluribus vt ita dicam mortibus optabat omnia ſua membra concidi.

Intuere æſtus ardoris Andreæ feliciſsimi Apoſtoli: an non ille paratam ſibi crucem, atque in ea mortem aſpiciens longè certiſsimam, crucis perinde ac ſponſæ ſuauiſsimæ amorem captabat, atque orabat, vt ſecum gauderet illa, quemadmodum viciſsim ille cum ea exultabat?

Venio nunc ad alterum Martyrij genus multò nobilius, atque præſtantius, id in ſancto Apoſtolo Paulo fuit, qui cùm parum, vel omnia tormentorum genera duceret; vt ardentiſsimam patiendi cupiditatem expleret, ad illum amoris exceſſum præteruectus eſt, vt ipſas etiam inferorum pœnas ob Dei honorem hominumque ſalutem pati cuperet. Optabam, inquit, ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis: *Ferens interea*, vt Chryſoſtomus ait, *non à Chriſti gratia atq; amore, ſed à beatitudine ſeparari*. Arripe tibi igitur alas anima mea, atque hinc ad Chriſti vſque viſcera,& cor tanquam per gradus aſcende: ac vide, & intellige, ſi ſanctus Apoſtolus vnica gratiæ gutta ita vehementer ad amorem hominum inflammabatur, vt optaret pro iis inferorum tormenta perferre, in tantò maiore Chriſti gratia & charitate, quantò maiores atq; adeò accenſæ amoris flammæ pectus eius perurgerent.

Rom. 9. *Lib. de compunct. cordis. Et in Homil. de laudibus Pauli.*

Verè Domine nil aliud innuebas, cùm diceres: *Baptiſmo habeo baptizari, & quo modo coarctor vſque dum perficiatur?* Coarctaris, inquam, quòd tantus eſſet ardor, quo tuo ſanguine tingi te ac mergi noſtra hominum ſalute velles, & cuperes, vt præ amoris magnitudine quælibet hora mille tibi anni viderentur. Hinc ille Palmarum luce glorioſus triumphus, quem ideò, cùm ad mortem ires, fieri potiſsimùm iuſsiſti, vt cordis tui ingentem lætitam toti orbi declarares. Cùm enim tanta cum pompa,& exultatione omnium ordinum viam illam ingreſſus ſis, ſignificaſti roſarum & florum ſerto redimitum ad crucis thalamum te non quaſi ad crucem, ſed quaſi ad nuptias feſtinare. *Egredimini & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit*

Luca 12.

Cant. 3.

nauit eum mater ſua in die deſponſationis ſuæ, & in die lætitiæ cordis eius. Ego Domine, non aliud in te ſertum agnoſco præter id, quod feria illa ſexta crucis tibi mater ſynagoga contexuit: illud autem non liliis aut roſis, ſed ad tui capitis tormenta ſpinis compactum eſt. Cur ergo diem hunc, diem feſtum, & lætitiam cordis appellas? an forſan te non pungunt ſpinæ iſtæ? Immo verò, mi Domine pungunt, teque magis, Deus meus, quàm quemuis alium. Sed tanta erat in nos tui amoris profuſa liberalitas, vt præ magnitudine illius non tam aduerteres dolorem tuum, quàm remedium noſtri, non tua vulnera, ſed ægrarum animarum medelam. Si Iacob Patriarchæ viſi ſunt dies pauci ſeptem ſeruitutis anni, vt Rachelem ſibi ſponſam adiungeret præ amoris magnitudine; quàm breuem diem vnum crucis tibi fuiſſe cenſebimus, vt deſponderes tibi Eccleſiam, faceresque glorioſam, *non habentem maculam, neque rugam?* Hic amor facit te libenter adeò mortem appetere, hîc ita te inebriat, vt nudum te in cruce pendere iubeat, *opprobrium hominum factum.* Tu ille Noë es, qui vineam plantaſti, atque meri illius tantam copiam exhauſiſti, vt præ vini poteſtate factus ebrius in cruce dormiens iacueris, in eaque tales ignominias paſſus ſis, vt filij etiam ipſi tui in te ſcandalizarentur, & maieſtatem tuam contumelioſiſsimè deriderent.

Geneſ. 29. *Epheſ. 5.* *Pſalm. 21.* *Geneſ. 9.*

O mirum Chriſti amorem, qui ad tantam vilitatem deprimeris. O incredibilem hominum cæcitatem, qui inde cauſam arripiunt te deridendi, vnde accipere debuiſſent ad te magis amandum. Dic amor ſanctiſsime, ſi hæc vna ſcintilla amoris nobis à te oſtenſa eum hominibus ſtuporem incuſsit, vt *ſcandalum Iudæis* eſſet, *Gentibus ſtultitia*; quid feciſſet amor ipſe, ſi tu eius nundinas explicaſſes, vniuerſamque eius magnitudinem in hominum conſpectum adduxiſſes. Etſi amoris tui ſola delibatio mentes hominum extra ſe rapit, & aciem oculorum obtundit in media ſplendoris luce: quid fiat cum filiis amiciſque tuis, qui vlteriores amoris tui metas, fineſque adeò firmiter credunt, & agnoſcunt? Ille amor ille eſt, qui eos trahit extra ſe, qui reddit attonitos, cùm primùm ad tui cordis ſecreta recollectis aperis, experirique concedis adeò miranda myſteria. hinc illa viſcerum liquefactio, qua cordis ima diuino amore inflammantur; hinc martyriorum deſideria, hinc lætitia in aduerſis, hinc refrigeria craticulę. hinc inambulationes in ardentiſsimis prunis cum ea voluptate, quæ perciperetur ex roſis. hinc cupiditas tormentorum, perinde ac epularum: Gaudere de iis rebus, quas reſpuit mundus, eas amplecti, quas idem horret; & captare abominationes Aegyptio-

1. Corinth. 1.

ſcenderes, aquæ arderent igne. O dulcem amorem, ô ſua uem flammam, quæ ſic incendis pectora glacie ipſa rigidiora, & in amorem conuertis. Hic eſt præcipuus ſcopus aduentus tui, vt mundum amore compleres. *Viſitaſti terram,* ait Propheta, *& inebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eam.* *Pſalm. 64.*

O amantiſsime, ſuauiſsime, benigniſsime, pulcherrime, clementiſsime corda noſtra inebria iſto vino, igne iſto ſuccende, iſto iaculo traiice. Quid enim, vt baliſta ſpiritualis ſit iſta tua crux, deſiderari poteſt, quando ima cordium adeò exſauciat? ſane baliſta ligno, atque egregiè extento funiculo conſtare ſolet. additur ad mediam nux, ex qua deſiliente elabenteque funiculo, impetu maiore iaculum propellatur, & maiora, profundioraque vulnera inferantur. Crux quoque tua iſta lignum eſt, protenſum iſtud corpus, brachiaque porrecta funiculus: iſtius lateris tui vulnus nux eſt, in qua ſagitta inſeritur amoris, vt inde dimiſſa hominum corda iaculetur. Sciat igitur mundus totus me vulneratum cor geſtare.

O cor quo modo curaberis? nullum aliud ſupereſt curationis remedium, niſi mori. Quando, ô bone IESV, intueor iſtud lanceæ ferrum ſanguine cruentatum ex tuo pectore prodire, videre mihi videor amoris ſagittam, quæ vulnerat, atque adeò traiicit mihi cor, vt in eo ſine vulnere partem non relinquat. Quid feciſti amor dulciſsime, quid facere cogitaſti intra cor meum? Huc acceſsi medicamenta quæſiturus, & tu me vulneraſti? veni viuendi præcepta accepturus, & me in inſaniam vertis? O dulciſsimum vulnus, ô ſapientiſsimam inſaniam. ſine te viuam nunquam.

Non modò crux, ſed ipſa corporis ſpecies atque poſitio nos ad amorem vocat. Inclinas caput, vt peccatores, quantumlibet ab illis iniuria affectus, oſculeris: diſtendis brachia, vt amplectaris: oſtendis traiectas manus, vt bona omnia largiaris: apertum pectus, vt intra viſcera abſcondas: confixos pedes, vt nos opperiaris, atque vt nullo vnquam tempore à nobis excedas: Quamobrem cùm te Domine in cruce contemplor, quicquid meis ſeſe obiicit oculis, ad amandum inuitat. Lignum, ſpecies, myſterium, vulnera tui corporis, ſed inprimis amor interior clamat vt amem, nec vnquam ex memoria excidat amor tuus. *Si oblitus fuero tui,* ô bone IESV, *obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi non meminero tui, & ſi non propoſuero te in principio lætitiæ meæ.* *Pſalm. 136.*

Ergo ô anima mea habes explicatam cauſam amoris, quem Chriſtus erga nos habet. Non enim amor hic hominum, aut quod in homine

mine inerat, ſed Deum, ex cuius voluntatis perficiendæ deſiderio originem habuit. Hinc intelliges vnde ad homines ex Deo dona progreſſa, vnde diuina promiſſa, vt inde vim ſumat ſpes, quæ tam firmo ſtabiliq́ue nititur fundamẽto. ex quo etiam intelligitur illud, quemadmodum impulit Chriſtum ad amandum hominem, non homo, ſed Deus; ſic ratio, qua Deus tot homini beneficia pollicitus eſt, non homo fuit, ſed Chriſtus. Cauſa, cur nos Filius amet, eſt, quia iubet Pater. Cauſa, cur noſtri curam & patrocinium Pater gerit, eſt, quia poſtulat, & meretur Filius. Hi ſunt ſupracœleſtes planetæ, quorum aſpectu Eccleſia gubernatur, & qui influunt in mundum diuinorum munerum chariſmata.

O quàm ſunt ſtabiles amoris noſtri baſes, nec minus firma ſunt ſpei noſtræ fundamenta. Amas nos bone IESV quia ſic præcipit Pater, & parcit nobis Pater, quoniam tu ſupplex petis. Ex eo quod cor illius ac voluntatem intueris, amas me, quia ſic iubet obedientia Patris. ex eo quod ipſe tua tormenta, ac vulnera reſpicit, parcit, & ſeruat me: quia ita exigunt altiſsima merita tua. Aſpicite vos oro ſemper Pater & Fili, nec vnquam ab aſpectu ceſſate, vt ita ſalus mea perficiatur.

O intuitum excellentiſsimarum virium. O aſpectum ſupracœleſtium planetarum, vnde certiſsimi diuinæ gratiæ radij exoriuntur. Quando nõ obediet Filius? quando nõ reſpiciet Pater? Ergo ſi Filius obediet, amabor: & ſi Pater reſpicit, mihi venia non negabitur. Ad
Ioſue 15. vnicum Axæ coram patre Caleb ſuſpirium, dedit filiæ pius parens quod illa rogauerat. Quid ergo negari poterit tanti Filij ſuſpiriis, & lachrymis? Ergo ſi quæſiero, quando poterit vnquam deeſſe remedium? Quando merita mea, ſi tua ſunt, exhaurientur? Quando ita fœtidum ſpirabit odorem iniquitatum mearum cœnum ac fœx, vt non longè ſuauius oleat ſacrificium paſsionis tuæ? Tanta quippe cùm ſit pulcritudo tua, eam omnia totius mundi peccata non deformant magis, quàm pulcherrimum os næuus longè minimus.

O igitur imbecillum animum & omni fiducia deſtitutum, qui in aduerſis ad Deum recurrere neſcis. Cur afflictaris ob culpas, & inopiam meritorum? cogita rem hanc non in te, ſed in Chriſto fundari: non tuis modò, ſed Chriſti etiam meritis ſalutem conſequeris. Si enim primi hominis demeritum poſt tot annorum luſtra tantam vim
Geneſ. 3. habuit ad perniciem, quantò maiorem vim Chriſti merita conferent
Rom. 5. ad ſalutem? Primus Adam terrenus tui caſus origo fuit: Secundus

cœleſtis Adam finis atque principium tuæ medelæ. Conare tantùm, & ſtude, vt ſic cum illo fide, & amore coniungaris, quemadmodum vinculo neceſsitudinis iungeris. Id ſi fiet, ſicut nō obedientis culpam naturali ſanguinis participatione contraxiſti; ſic ſpiritualis debiti viri iuſti ad te gratia deriuabitur. Si cum illo hac in coniunctione perſiſtes, vbi ipſe erit, eris & tu: & quo loco res eius erunt, erunt & tuæ. Eadem patris, & filij, eadem capitis & membrorum fortuna eſt, &: *Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Mane mecum,* inquit Dauid, *ne timeas. Si quis quæſierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumq́ ſeruaberis.* Noli quæſo ad proprias vires reſpicere. Efficient enim hæ, vt animo cadas. ſed hunc potius medicum & liberatorem intuere, hinc enim tibi corporis, & animi fortitudo ſufficietur. *1 Corinth. 15.* *Matth. 24.* *1. Reg. 22.*

Si tibi flumē tranſuadanti dira caput vertigine conturbatúr, quid præterfluentem vndam aſpectas? tolle oculos, aſpice crucifixum, ita incolumis tutuſque tranſmittes. Si te malus diffidentiæ ſpiritus torquet, & vexat, pulſa cytharam Dauidis, qui eſt IESVS Chriſtus crucifixus. Iacta cogitatus tuos in eum, in eiuſque prouidentia inter aduerſa confide. Quod ſi Patrem Filium tibi dediſſe conſtanter credis, crede eum, quod reliquum eſt, quod certè minus eſt, præbiturum. Noli credere, quod cœlos aſcenderit, oblitum illum eſſe tui, neque enim cum amore ſimul eſſe poſsit obliuio. Optimum omnium pignus cùm eò migrauit, tibi reliquit, pallium videlicet pretioſæ carnis in tui amoris argumentum. Perpende illum non ſolùm pro te paſſum dum viueret, ſed defunctum etiam, maximum lanceæ vulnus aduerſo pectore accepiſſe, vt intelligas, eum non viuētem modò, ſed etiam mortuum, verum tibi eſſe amicum, & eum, cùm in extremo ſpiritu conſtitutus dicebat; *Conſummatum eſt*, ſignificare voluiſſe, conſummata tormenta, non conſummatum illius in te amorem. IESVS CHRISTVS, ait S. Paulus, *heri & hodie; ipſe & in ſæcula:* qualem enim, dum in mundo viueret, ſe præſtitit iis, qui ei adhæſerunt, talem & nunc, & ſemper ſeſe quærentibus præſtat. Qui ſimul cum Patre, & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula ſæculorum, Amen. *Ioan. 19.* *Hebr. 13.*

De Tentationibus perfectorum.

CAPVT XXVII.

PERFECTI viri ij ſunt, qui alios in tentationibus iuuant, ne deficiant. quare non tam ſui ipſorum, quàm aliorum cauſa in tentationũ periculis detegendis verſantur. Quia tamẽ hos etiam ſuo modo tentari ſacra Scriptura docet, & Sanctorum documentis exploratum eſt; hîc pauca quædam ex ſanctis Patribus de eorum tentationibus proferenda ſunt.

Primus genus. Duplex igitur perfectorum hominum eſt tentationis genus. Primum genus tentationis eſt à Deo ad vtilitatem, maioremque perfectionem eius, qui tentatur, immiſſum: quod tribus adhuc modis accidere teſtatur S. Gregorius, his verbis; *Tribus modis nos conditor noſter interrogare conſueuit. Primò cùm flagelli diſtrictione nos percutit, & quanta nobis inſit, vel deſit patientia, oſtenditur.* Adfert exemplum Iob, cuius mentem ſibi bene per tranquillitatem ſubditam afflictionibus pulſauit, vt eius eluceret patientia. *Secundò: aut quædam quæ nolumus præcipit, & noſtram nobis obedientiam vel inobedientiam patefacit: Sicut Abrahã terram ſuam iubetur egredi, & pergere quò neſciebat: in montem vnicum filium ducere, & quem ad conſolationem ſenex acceperat, immolare. Tertiò: aut aliqua nobis occulta aperit, & aliqua abſcondit, & nobis menſuram humilitatis noſtræ innoteſcit, ſi nimirum diuina iudicia vel clauſa non ſtimulant, vel aperta non inflant. Hac interrogatione Paulus probatus eſt, qui poſt perceptam internam ſapientiam, poſt aperta clauſtra Paradiſi, poſt aſcenſum tertij cæli, poſt ſuperna locutionis myſteria adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehendiſſe. Et rurſum: Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus. Et rurſum: Non quia ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.*

Lib. 28. moral. cap. 7. & 8.
Primus modus
Secũdus modus
Geneſ. 12.
Infrà 22.
Tertius modus.
2. Corinth. 12.
Philip. 3.
1. Corinth. 15.
2. Corinth. 3.

In his & ſimilibus tentationibus quando perſpicua eſt Dei mens atque voluntas, illi ſe penitus committit perfectus vir: cùm verò latet, precibus apud Deum, ſuiq; diligenti diſcuſsionẽ laborat, vt eam perueſtiget, & perueſtigatam diligentiſsimè ac libentiſsimè expleat.

Secundum genus. Secundum tentationis genus eſt, cùm viri etiam perfecti non ſolum calamitatibus, ſed vitiis etiam petuntur. De qua re idem S. Gregorius: *Eis*, inquit, *quoque, quos viros nouimus fuiſſe virtutum, tentationes atq; certamina non defuere vitiorum. Hinc eſt enim, quòd ad conſolationem noſtram prædicator egregius de ſe quædam talia prodere dignatur, dicens: Video aliam legem*

Lib. 19. moral. cap. 6.
Rom. 7.

gem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Ad ima quippe pertrahit caro, ne extollat ſpiritus: & ad alta ſuſtollit ſpiritus, ne proſternat caro. ſpiritus leuat, ne iaceamus in infimis: caro aggrauat, ne extollamur ex ſummis. Hoc argumentum egregiè ibidem, & antè tractat S. Gregorius & pòſt. Et ſumma eſt, Deum perfectis permittere huiuſmodi tentationes: *Ne extollantur ſuperbia, quæ*, ait *Collat. 5. cap. 6.* Caſsianus, *perfecti quique, deuictis omnibus vitiis, poſſunt pulſari.*

Nulla certè tentatio perfectis facilius imminet quàm ſuperbia, quippe ex rectè factis oritur. & quidem vitia omnia imitantur virtutes, proximè tamen ſuperbia, quæ, vt ex ſancto Auguſtino attulimus *Cap. 14.* libro ſecundo, ipſius etiam *charitatis æmula eſt.* huic medetur infirmitatibus & corporis, & animæ Dominus. *Ne enim*, aiebat Apoſtolus, vir *2. Corinth. 12.* certè perfectus, *magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis, Angelus Sathanæ, qui me colaphizet. Et miro modo agitur* (addit ſanctus Gregorius) *vt nec de virtute quiſquam extolli debeat, nec de tentatione deſperare: quia dum ſpiritus trahit, & caro retrahit, ſubtiliſsimo iudicij interni moderamine infrà ſumma, & ſuprà infima in quodam medio anima libratur. Bene ergo Iob 29. dicitur: Et aquas appendit in menſura.*

Ab radice ſuperbiæ exoritur multiplex curioſitas, quæ perfectis etiam viris moleſtiam adferre ſolet aliquando non exiguam: qualis eſt in oratione experiendi diuina ſolatia, raptus, viſiones, reuelationes, in iis ſiſtendo, & in illis ſui ipſius aliquid quærendo, quod haud ſincerè ſpectet vnicam Dei gloriam ac voluntatem. Ad quas tentationes propulſandas etiam iuuant ea quæ ſcripta ſunt in extremo capite ſexto, & capite vigeſimo quarto libri huius, nec exiſtimo inueniri remedium opportunius, quàm perfectam abnegationem ſui, ac præſertim amoris proprij, etiam circa res ſpirituales, nihil aliud optando aut quærendo, quam Dei voluntatem & beneplacitum ſiue adſint illa, ſiue abſint. cùm adſunt, ea non pluris faciendo, quàm ſi abeſſent. Succiditur autem curioſitatis & appetitus huiuſmodi radix, cum conſenſus ipſo in exortu curioſitatis citiſsimè, vehementiſsimèque cohibetur. Ad eum modum, quo cupiditatem miraculorum, aut ſignorum coërcuiſſe ſe dicit ſanctus Auguſtinus illis verbis: *A te Lib. 10. Confeſſ. cap. 35. Domine Deus meus, cui humilem famulatum ac ſimplicem debeo, quantis mecum ſuggeſtionum machinationibus agit inimicus, vt ſignum aliquod petam? Sed obſecro te per Regem noſtrum, & patriam Hieruſalem, ſimplicem, caſtam, vt quemadmodum longè eſt à me iſta conſenſio, ita ſit ſemper longè atq; longius.*

Ex eo-

Ex eodem ſuperbiæ fonte manat inanis fiducia, qua viri ſancti a-
liquando facile laborant, niſi ſe ipſos diligenter circumſpiciant, ac
obſeruent. quæ cauſa eſt cur Deus in hominibus etiam ſanctiſsimis
næuos aliquos ſpirituales tanquam in pulchro corpore maculas in-
eſſe, diuque eos in erroribus non magni momenti perſeuerare per-
mittit, vt cùm intelligunt ſe minimis vrgeri, agnoſcant ſe non ſuis vi-
ribus, ſed Dei ſolius dono à maximis non ſuperari. Huic malo mini-
Geneſ. 6. ſtra eſt natura hominis deprauata, ſenſus inprimis, qui *proni ſunt natu-
ra ſua ad malum*, vt Scriptura dicit, ita vt nec etiam in ſanctis homini-
bus quamdiu hîc viuunt, aliud appareat, quàm quod Apoſtolus aie-
bat: *Vanitati creatura ſubiecta eſt non volens.* Quare de his ſic S. Gregorius:
Lib. 21 moral. cap. 2. *Quantalibet virtute mens polleat, quantalibet grauitate vigeat, carnales tamen
ſenſus puerile quiddam exterius perſtrepunt: & niſi interiorũ grauitatis pondere,
& quaſi iuuenili quodam rigore refrænentur, ad fluxa quæque & leuia mentem e-
neruem trahunt.*

Quare virum perfectum oportet in vigilia ſui ſtare ſemper, nul-
lumque ſibi ſuſpectiorem putare, quàm ſeipſum ſibi. Nec deſunt hu-
Lib. 4 dialog. cap. 11. ius vigilantiæ documenta. Exemplum adfert S. Gregorius cuiuſdam
Presbyteri, qui cùm vxorem haberet ante, factus poſt ſacerdos, ita ſe
per totos quadraginta annos ab ea ſeiunxerat, ac ſi nunquam ei con-
uixiſſet. *Sed cùm illa conſpiceret,* inquit, *Presbyterum ſolutis iam membris, quaſi
in morte diſtentum, ſi quod adhuc ei vitale ſpiramen ineſſet, naribus eius appoſita
curauit aure dignoſcere. Quod ille ſentiens, cui tenuiſsimus inerat flatus, quantulo
adniſu valuit, vt loqui potuiſſet, inferueſcente ſpiritu collegit vocem, atque erupit
dicens: Recede à me mulier, adhuc igniculus viuit: paleam tolle.* Hoc timore
perculſus S. Franciſcus aiebat: *Nolite me ſanctum nominare, quia poſſum
adhuc filios procreare.*

1. Corinth. 2. Et quoniam *ſpiritualis omnia diiudicat*, ait Apoſtolus, caueant ſibi,
1. qui perfectioni dant operam, ne ſubitò præcipitique iudicio dicta
factaque aliorum condemnent, multò minus cogitatus & animos.
2. Eſt enim hæc non obſcura ſuperbia, ſicut & illa libertas loquẽdi, qua
plerunque homines etiam boni in aliorum vitia acrius inuehuntur,
3. quàm par eſt. His duobus addi poteſt & aliud tertium ſuperbiæ ge-
nus, quam poſſumus appellare immiſericordiam, quæ eo grauior eſt,
quo illius aliquando comes eſt, & ſocius contemptus hominum a-
liorum, quos nondum eam perfectionem, quam ipſi aſſecutos ſe eſſe
intelligunt. Vitia ſanè periculoſa, quod ſimulatæ virtutis ſpeciem ge-
rant, illius præſertim quæ altiſsima quædam eſt rerum omnium crea-
tarum

tarum deſpicientia: iubetque virum perfectionis ſtudioſum non ſolùm res,ſed opiniones etiam humanas proterere & conculcare.

Sed legatur Caſsianus,qui ſic ſcribit: *Euidens indicium eſt animæ necdum vitiorum fæcibus eliquatæ, in criminibus alienis nõ affectu miſericordiæ condolere,ſed rigidam iudicantis tenere cenſuram. Nam quemadmodum perfectionem cordis poterit obtinere is,qui nõ habet illud,quod Apoſtolus plenitudinem legis conſummare ſignauit. Alterutrum, inquiens,onera veſtra portate: & ſic adimplebitis legem Chriſti.ſed nec illam virtutem poßidet charitatis,quæ non irritatur,non inflatur,non cogitat malum: quæ omnia ſuffert, omnia ſuſtinet,omnia credit. Iuſtus enim miſeretur animas pecorum ſuorum; viſcera autem impiorum ſine miſericordia.Ideoq; iiſdem vitiis monachum ſubiacere certißimũ eſt, quæ in alio inclementi atq; inhumana ſeueritate condemnat. Rex enim rigidus incurret mala: & qui obturat aures ſuas ne audiat infirmum, & ipſe inuocabit, & non erit qui exaudiat eum.* Collat.11. c.10. Galat.6. 1.Corinth.13. Prouerb.11. Secundum LXX. Prouerb.21. Secundum LXX.

Signum porrò adeptæ perfectionis non eſt non peccare aliquando: nam etiam iuſti labuntur nonnunquam, vt Scriptura docet: & Caſsianus ſic explicat: *Impoßibile eſt, quemlibet Sanctorum non iſtis minutis, quæ per ſermonem,per cogitationem, per ignorantiam, per obliuionem,per neceßitatem,per voluntatem,* (intellige non omnino deliberatam, vt ille alibi inſinuat,) *per obreptionem,per ſomnium admittuntur, incurrere.* Sed eſt potius amor ſanctus filiorum proprius. *Quiſquis igitur,* ait idem, *in huius fuerit charitatis perfectione fundatus, neceſſe eſt vt ad illum ſublimiorem timorem gradu excellentiore conſcendat,quem non pœnarum terror, nõ cupido præmiorum, ſed amoris generat magnitudo, quo vel filius indulgentißimum patrem, vel frater fratrem, vel amicum amicus, vel coniugem coniux ſollicito reueretur affectu; dum eius non verbera,neq; conuitia,ſed vel tenuem amoris formidat offenſam,atq; in omnibus non ſolùm actibus, verùm verbis attonita ſemper pietate diſtenditur,ne erga ſe quantulumcunq; feruor dilectionis illius intepeſcat.* Ibidem. Collat.20. c.12. Collat.22.c.13. Collat.11. c.13.

Huic libro nihil eſt opus exempla vſus ſubiicere. ſiquidem nec his eget vir perfectus, & quæ proximè allata ſunt ex Patribus ſatis ſufficiunt. Examinis porro materiam vberem ſubminiſtrant omnia ferè antecedentia capita, inprimis verò illa, quæ de præparatione ad perfectionem proxima diſſerunt.

INDEX RERVM NOTATV DIGNIORVM, COPIOSISSIMVS.

A.

ABel typus proficientium. 80. Sacrificia Deo ſponte in gratiarum actionē obtulit. 438

Abnegatio ſui ad perfectionē acquiredam maximè neceſſaria. 534. Eius frequens & aſsiduus vſus certa via ad perfectionē. 534. Ex diuinæ maieſtatis, poteſtatis, charitatis & voluntatis cognitione proficiſcitur. 535. In ea poſita eſt ratio meriti apud Deum. ibid. Duplex eſt, tum exiſtimationis, tū amoris proprij. ibid. Eam res aduerſæ plus promouent quàm ſecundæ. 536. Eam item plurimum iuuat propriæ vilitatis cognitio. ibid. Optimum remedium eſt contra curioſitatem. 622. In eam ſummo ſtudio incumbendum. 167. Eius vis. ibid. Remedium ſuperbiæ. 173. Indicium curatæ ſuperbiæ. ibid. Non fit in momento. 178. Omnis abnegationis ſumma & faſtigium. 199. Omnium virtutum mater. 202. Eius quinq; gradus tanquam ſcalæ Iacob. 203. Fundamentum & robur omnium aliarum abnegationum. 193

Abrahā coniugem ſuam in ſepulchro duplici ſepeliendo, typum refert perfecti prædicatoris. 574. Eius à Deo variè tentata obedientia. 621. Cur à Deo iuſſus filium ſuum mactare. 253. Minimè fuit curioſus ſcrutator iuſsi diuini. 262. An malè feciſſet ſi filiū ſuum mactaſſet. 303. A Loth conſultus. 329. Eius humilitas & reuerentia. 425. Eius interior pugna cū cogitationibus cùm iuberetur interficere filium. 433. Naturā cum vniuerſo exercitu ſuo proſtrauit. ibid. Eius enſis quauis corona ſplendidior. 433. Illi Deus & Angeli applaudebant. ibid. Maximo doloris ſenſu expulit Iſmaëlem cum matre eius. ibi. Ad ſolū imperium obediens, nihil curioſè quærēs. 436. Verè magnanimus. 463. Vbi oportebat, ne animæ quidem ſuæ parcebat. ibi. Viginti quatuor annis probatus. 469. Pro centuplo decies millies millecupla accepit. ibidem. Eius ſinus. ibid.

Abſtinentia quid, & qualis virtus. 477. Eius gradus & incitamenta. ibid. Eius indicia. 480

Acedia quid ſit. 146. Quomodo diſtinguatur à triſtitia. ibid. Vnde naſcatur. ibid. Vitium religioſorū proprium. 147. Somno & torpori comparatur. ibi. Eius effectus. ibi. Eius remedia. 148. Non declinando fugienda, ſed reſiſtendo ſuperanda. ibid. Eius languor abiiciendus. 149. Negligentiæ otiiq; parens. ibidem. Semper coniuncta cum grauioris culpæ periculo. ibid. Nō eſt idem quod tædium. ibid. Eius abnegationis indicium. ibid. Generat in homine nouendecim mala,

quæ

quæ ex Caſsiano deſcribuntur. 150. Eius filia puſillanimitas. 161. Eius morbus quomodo curetur. 301

Actio diuina externa, creatio. 344. Conſeruatio. ibid. Prouidentia. ibid. Reuelatio. 395. Miſsio triplex. ibid. Electio. ibid. Vocatio. ibid. Sanctificatio. ibid. Adoptio. ibid. Tractio. ibid. Reſuſcitatio mortuorũ. 396. Renouatio mundi. ibid.

Actiones Euangelicæ diuinæ duplicis generis. 391. Angelica hierarchia. 397. Eccleſiaſtica hierarchia. ibid. Politicæ. ibid. OEconomica. 398. Perſonales, eæq́ vel naturales vel artificioſæ, bona vel malæ. 399

Actiua vita prior eſt contemplatiua. 571. Per Martham Chriſto miniſtrãtem ſignificatur. ibi. Eſt contemplatiua diuturnior. ibid. Septenario numero in ſcripturis ſignificatur. ibi. Magna ſunt eius merita. 572. Opera eius cũ corpore tranſeunt. ibid. Eſt ad ſalutẽ neceſſaria. ibid. Eſt ex dono gratiæ. ibi. Eſt duplex. 573. Eſt prauorum affectuum totiuſq́ue vitæ mortificatio. 571. Virtutum exercitatio. ibid. Accipitur & pro functionibus miniſteriorum ad proximos iuuandos in rebus præſertim ſpiritualibus, neceſſariis. 573. In hac verſari poteſt homo dupliciter. ibid. Imperfecta eſt ſine cõtemplatione. 576. Mortificatione præcedente, & contemplatione ſubſequente perficitur. ibid. Vnde dicatur. 577. A Lia in veteri teſtamento figurata. ibid. A Martha in Euangelio deſignata. ibid. Ab ea ad contemplatiuam tendendum. 590

Actiui duplicis generis. 573. In prauorum affectuum mortificatione & virtutum exercitatione verſantur. 571. Alii in officio ſanctæ prædicationis exercentur. 573. Item in functionibus quæ ad proximos iuuandos in rebus præſertim ſpiritualibus neceſſariæ ſunt. ibid. Rudes adhuc & tyrones mortificationis & contemplationis, qui audent ſe præferre contemplatiuis, maximè falluntur. 574. Quæ in re maximè illis elaborandum. 576

Adam immiſſo ſibi à Domino ſopore, contemplatiuorum typum geſsit. 577. Eius cum Chriſto collatio. 619. Conſenſit Euæ & ſerpenti. 22. Requiſitus confiteri culpam noluit. ibid. Mulieri præpoſitus, ſpiritum carni præpoſitum ſignificat. ibid. Quare non conſecutus veniam. 31. Malè excuſauit culpam. ibid. Eius cũ ſecundo Adam collatio, ex D. Bernardo. 33. per Euam tentatus. 208

Ædificatio proximi quantam vim habeat ad cõuerſionem peccatorũ. 275. Eius cura Apoſtolis à Chriſto inculcata. 371. Eius ſtudium ingẽs in Chriſto. 384. Eius gratia quæ non fecerit & tulerit Chriſtus. 387

Affabilitas quid ſit. 447. Quomodo differat ab amicitia. ibi. Eſt virtus. ibid. Eſt quædam amicitiæ ſimilitudo. 447. Eius gradus & incitamenta. ibid. Commendatur in ſcripturis. 448. Vincit amicitias. ibid. Non ſibi ſoli prodeſt. ibid. Etiam barbaris & contumelioſis exhibenda. 451. Magna ex ea voluptas percipitur. ibid.

Affectus in Deum dirigitur quomodo. 521. Impedimendum perfectionis, quis. 522. Ei multi tanquam viſco inhæreſcunt. 524. Eſt exeundus. ibid. Erga amicos triplex. ibid. Quis bonus, quis malus. ibid. Erga voluptates corporũ & ſenſus qui. ibid. Eius victoriæ quatuor

gradus.ibid. Eorum compreſſio quam exquiſita perfectaq́ʒ eſſe debeat.587.Pius & deuotus vnde. 589. Per amorem Deo iungitur.593. Nullus Deo gratus ſine amore. 603. In Dei voluntatem penitus transfuſus Deificatur.605.Comparatur guttæ aquæ in dolio vini, ferro candenti,& aëri illuminato. ibid. Sanctorum & beatorũ in hac vita qualis. 607. Pulvereus & luteus quis. 162. Humanus in Chriſto verus.187.Quantò ſuperbiores, tantò maligniores.221. Sunt eſcæ aptæ ad arripiendum ignem diabolicæ tentationis.223. Qui prædominium aliquod ſuper alios obtineant.ibid. Quinq; ante diuinæ maieſtatis conſpectum conſtitutis excitandi.345. Tres in meditatione commouendi.358.Propinquorum intelligitur per oculum & manum ſcandalizantem.415. Incipientium,proficientium & perfectorum qui.419. Eorum materia in Euãgeliis & aliis ſcripturis. 420.In iis quamdiu perſeuerãdum.ibid. Duplices ſunt,vehemẽtes & mites.421. Vehementes quando neceſſarij.422.Vehementes vtiles quidem ſed non diuturni.ibid.Adhibita conſideratione & precatione exardeſcũt.ibid. Mitis ſiue lenis qualis.ibid. In oratione duobus modis commoueri poſſunt.423. Si contra obedientiam inſurgant, quomodo ſedandi. 433. Natura cognati magis metuendi quàm haſtarum cuſpides.ibid.Sit purus ac ſincerus.446. Carnalis quàm ſit periculoſus & damnoſus.449. Facilius eſt eorum initia prohibere, quàm impetum regere. 476

Afflictio an conſolatio magis nobis expediat.535. Eâ voluntatem noſtram Deus ad ſe trahit.ibid.Duplex.ibid. Vitam acerbam facit. ibid. Conſolatione multò nobis vtilior.535. Ad eam ſe præparet proficiens.ibid. Eam cur Deus permittat.536. Qui eam refugit, à Dei iuſtitia ſe ſubtrahit.ibid. Manus Domini eſt qua veluti de cœlo percutimur, quam vis infinitè minus quàm par eſt. ibid. Ab infinita Dei miſericordia proficiſcitur.ibid. Eius qui expers eſt quantis in periculis verſetur.ibid. Optanda potius quàm conſolatio.538. Opera per eam præſtita, nullo modo ſunt mercenaria. ibid. Lapis Lydius eſt, quo probetur quis bonus, quis malus. 512

Alipius D. Auguſtino in conuerſione quaſi magiſter ſpiritus aſtitit. 289. Infirmum in fide ſuſcepit. ibid.

Amalech Iſraëli aſcendenti de Ægypto reſiſtens quid ſignificet. 129. Non tam armis quàm precibus Moyſis victus. 129.Interficiendus à viro vſq; ad mulierem, paruulum, lactentem, bouem, aſinum, ouem & camelum quid ſignificet. ibid.

Ambroſius Epiſcopus virginem lapſam ad pœnitentiam quomodo inſtituerit.33. Duorum clericorm exitiales exitus ex morũ leuitate diuinauit. 490. Omnes iocos à ſacra doctrina remouendos cenſet. 491

Amicitia hominũ gratuita eſt. 590. Eius inuentrix & conciliatrix diuina ſapientia. 600. Summus eius gradus eſt idem velle & idẽ nolle.602.In ea maximũ eſt, vt qui ſuperior eſt, amãdo quaſi parem ſe faciat.603. Eius amor quomodo gratuitus.269. Eius regula.ibid.Propter eam tolerantur etiã quæ offendũt. ibid.Eius amor quærit bonũ amici.273. Eius lex, arcanorum participatio. 314.

Quid propriè ſit. 447. An ſit virtus. ibidem. Quomodo differat ab affabilitate. ibid. Triplex, temporalis, naturalis & ſpiritualis. ibid. Spiritualis tanquam regina, omnes alias excellit. ibid. Eius gradus & incitamenta. 448. Charitatis comes & miniſtra. ibi. Sit conſtãs. 450. Eſt ſolatium vitæ huius. 451. Omnis ea mendax, quæ diuino non ligatur timore. 452

Amicitia ſpiritualis quæ & qualis. 448. eius vtilitates, & bona. ibid. Nihil ea firmius ac validius. ibid. Comparatur cum aliis amicitiis. 448. Eius dignitas, & quanti fiat à Deo. ibid. Maximè indiget fortitudine. ibid. Paterno & materno affectui præfertur. 450. Vitam & fortunas pro amico exponit. 450 Eius ſuauiſſimi fructus. ibid. Eius indicia. 451

Amicus verus ac germanus quis ſit. 599. Idem vult quod amicus & idem non vult. 602. Verus noſter viuus & defunctus, Chriſtus eſt. 620. Cum amico omnia tractãda ſunt, ſed prius de eo. 329 Aliquando fratre germanior. 447. In aduerſis patientiam, in proſperis authoritatem adhibeat. 450. Eius vulnera tolerabiliora, quàm adulantium oſcula. ibid. Errans corripiendus, innocens non deſerendus. ibid. Conſors amoris, vnum ex duobus. 451

Ammonius monachus ne Epiſcopus fieret, auriculam ſibi præſcidit, etiam linguam inciſurus ſi vrgeretur. 529. Exemplum admirãdum, non imitandum. ibid. Origeniſta. 187

Amor duplex eſt concupiſcentiæ & beneuolentiæ. 590. Eſt quaſi iunctura quædam duo aliqua copulans vel copulare appetens. 592. Facit vnionem vel effectiuè vel formaliter. 592. Hominem rapit in rem amatam. 593. Extra ſe in re quæ amatur affectum hominis collocat. ibid. Obliuionem ſui parit. ibidem. Nexus eſt animorum. 593. Copulat mẽtem per cogitationem. ibid. Amor oculus eſt, & amare videre eſt. ibid. Notitia eſt. ibid. Guſtatus quidam eſt ſpiritus. ibid. Multiplex eſt. 600. Reuerentiam neſcit. 603. Sibi abundat. ibid. Omnes in ſe traducit & captiuat affectus. ibid. Vincit etiam quod natura arctius vinxit. ibid. Per ſe ſufficit, per ſe placet & propter ſe. ibid. Ipſe meritum ipſe præmium ſibi eſt. ibid. Fructus eius vſus eius. ibid. Dicit amo quia amo, & amo vt amem. ibid. Refuſus ſuo fonti, ſemper ex eo ſumat, vnde iugiter fluat. ibid. Eius gymnaſium in Chriſto patefactum. 612. Eius magiſter & optimum exemplar Chriſtus. 612. Non poteſt cum eo ſimul eſſe obliuio. 620. Generat timorem filiorum proprium. 624. Duplex. 94. Carnalis quis. ibid. Rationalis & ſpiritualis quis. 95. Inordinatus cognationis quis. 157. Quantum caliginis nobis, quantum lucis aliis afferat. 192. Priuatus quis ſit, & vnde dictus. 203. Duplex, ſanctus & immundus. ibidem. Vincit omnia. 246. Spiritualis ſæpe generat carnalem, & quomodo. 305. Singularis periculoſus. 449. Iuuenum & mulierum pernicioſus. ibid. Crebrà munuſcula, blandaſq; & dulces litterulas ſanctus amor non habet. ibid. Mutuus nobis à natura inditus. 484

Amor Dei quantus. 521. Quid ad eum nos mouere debeat. ibid. Non poſſum metiri, inquit D. Auguſtinus, quantum

rum deſit mihi amoris ad id quod ſatis eſt. 540. Summa eſt inter orationem, contemplationem, & amorem Dei colligatio. 541. Eius naturam, vires & gradus Salomon in Canticis Canticorum deſcribit. ibidem. Quibus gradibus ad eum anima perueniat. 542. Quatuor eius ſtatus in Canticis Canticorum deſcribuntur. 543. Anima in eo ſuauiſſimè per contemplationem conquieſcit. 543. Eo mouetur intellectus amantis ad contemplandũ Deum quem amat. 588. Comitatur contuitum Dei aut diuinæ veritatis. 588. Quanta ſit eius vis in contemplatione. ibid. Ex eo incredibilis quædam & diuina voluptas percipitur. ibid. Duplex eſt, Concupiſcentiæ & Beneuolentiæ. 590. Concupiſcentiæ longè inferior eſt amore beneuolentiæ. 591. Eius proprietates. 592. Eſt germanus charitatis filius. 593. Amatores ſui iuris eſſe non ſinit. ibid. Piam de Deo inquiſitionem acuit. 593. Intima Dei penetrare contendit. ibid. Caſtus columbinusq́ oculus eſt. ibid. In tranſitoriis contemplatur æternum. ibid. Eſt vnctio ſpiritus, quæ docet nos de omnibus. 594. Eſt ſapientia iuſtorũ. ibid. Eſt ſapor boni. ibid. Contemnit opes, mundum, ſeipſum, ipſam deniq; vitam. ibid. Vincit omnia, etiam ipſum Deum. ibid. Triplex eius gradus. 596. Quibus rebus ad hunc amorem inducãtur homines. 597. Quibus rebus ad eum trahantur & penè cogantur. ibid. Eius ſtimuli & gradus quidam. 597. Dimouet de ſtatu, nec ſuos eſſe amantes patitur. 602. Eius æſtu abſorbentur omnes etiam vehementiſſimæ aliæ affectiones. 603. Sine hoc, nullus affectus Deo gratus. ibid. Non eſt par amanti. ibid. Eo carere, magna eſt miſeria. 604. Donum Dei eſt. 608. Eius gymnaſium in Chriſto patefactum. 612. Eius magiſter & optimum exemplar Chriſtus. 612. Diuinorum beneficiorum conſideratione excitatur. 17. Eum ſpes comitatur vel anteit. 29. Eius vnguenti ſuauitatẽ quanã muſcæ morientes perdant. 46. Quãtum bonum ſit. 90. Eius ſtimulus, authore D. Bonauentura. 96. Eius incitamenta. ibid. Cogitationes turpes vel leuiſſimas expellit. 132. Gratuitus conſumit cupiditates. 189. Conſtituit ciuitatem cæleſtem vſq; ad contemptũ ſui. 201. Eius gradus qui. 250. Quomodo probetur. 257. Eius primi gradus actiones quæ. 269. Eius maxima fortitudo. 270 Qualis ſit. 276. Vult Deo conformari. 309.

Amor Dei in nos eſt æternus. 599. Conſtans, actuoſus, induſtrius, patiens. ibid. Habet perfectiones omnium amorum, paſtoris, opificis, domini, legiſlatoris, patris, matris, ſponſi. 600. Eſt efficax, vehemens & ardens. ibid. Adduxit Deũ ad creandum, conſeruandum, regendum mundum, maximè hominẽ. 599. Tranſcẽdit & extinguit omnem alium amorem. 600

Amor ſui quomodo omnino euellendus & extirpandus. 537. Afflictiones refugit. 536. A Dei iuſtitia ſe ſubtrahit. ibid. Ad eum ſuffringendum plurimum valent deſolationes & miſeriæ. 537. Nutritur ea voluptãte quæ ex ſpiritus dulcedine fluit. ibid. Dei donis plus quàm par eſt inhæret. ibid. Deum ad æmulationẽ prouocat. ibid. Domandus, & vexationibus ſubigendus. 538. Nihil eo

magis obſcurat mentem, efficitq́, ne ſeipſam perſpiciat. 587. Hunc iugulamus, tùm in noſipſos tanquam in aduerſarios inuehimur. ibid. Vehementer claudit oculum cordis. 587. Facit vt peccata noſtra nobis grauia eſſe non videantur. ibid. Cauſa eſt multorum ſcrupulorum. 61. Submiſſione quomodo curandus. ibid. Lucifero comparatur. 90. Æmulus Deo appellatur à D. Auguſtino. ibid. Origo peccati. ibid. Sibi placet plus quã par eſt. 164. Parens ſuperbiæ. 173. Vſque ad Dei contemptum progreditur. ibid. Eum qui impugnat, omnia vitia impugnat. 199. Quomodo profligandus. ibid. Duplex. 200. Naturalis non vitioſus, regula amoris proximi. ibidẽ. Priuatus & immodicus quis. ibid. Eius ſigna. ibidem. Eius finis perditio. ibid. Carnalis quis. ibidem. Eius proprietates. ibidem. Priuat ſancta ſocietate turgidum ſpiritum. 201. Comparatur cum charitate. ibidem. Conſtituit ciuitatem iniquorum. ibid. Nulla peſtis deteſtabilior. 201. Pertrahit hominem vſque ad contemptum Dei. ibidem. Inquinat & peruertit intentionem. ibid. De primatu finis cum Deo contendit. ibid. Inſatiabilis eſt. ibidem. Seipſum quærit. 202. Hominem reddit igni & inferno ſimilem. ibidem. Fons plurimorum malorum, & quorum. ibid. Eius veneni antidotus ardens abnegatio. ibidem. Scelerum omnium caput. ibid. Prima hominis perditio. ibid. Diſce amare te, non amando te, inquit D. Auguſtinus. 203. Eius exemplum illuſtre in filio prodigo. ibid. Quomodo radicitus conuellatur. ibid. Indicia eius abnegationis. ib. Valde claudit oculũ cordis. 203

Ananias D. Paulum inuenit. 17. Ad ſe à Deo miſſum erudiit. 5

Andreas Apoſtolus crucem ſibi paratam aſpiciens, exultabat. 615. Orabat vt crux ſecum gauderet, quemadmodum viciſſim ille cum ea. ibid. Simonem fratrem quomodo inuenerit. 17. Diuina conſolatione repletus amplexus eſt crucem. 233. Eius robuſtus affectus. 383. Eius diuturnum crucis deſiderium. 461.

Angelus in carne S. Ioannes Baptiſta à ſancto Chryſologo dicitur. 531. Mortem angelorum D. Bernardus mortificationem appellat. 578. Corporum ſimilitudinibus ſpeculando non inuolui, angelicæ puritatis eſt. ibid. Angelorum hierarchias manifeſtat nobis diuina claritas in quibuſdam ſymbolis figuratis. 579. Iacob angelum vidit & vidiſſe Deum ſe fatetur, quomodo intelligendum. 583. Angelus apparens, infirmæ mentis deſiderio ſatisfacit. ibid. Eorum cœtibus ſociari quanta erit gloria. 584. Illorum chori, officia, & diuina attributa. ibid. Illorum nos Deus viſitationibus iucundat, inſtruit reuelationibus, ſuggeſtionibus monet, ſedulitate fouet. 584. Noſtri ſunt ad conuiuendum. 596. Modò ſunt ſuperiores, in futuro erunt æquales. ibid. Nobis inſeruiũt ibi. Non poſſunt aſſequi amoris Chriſti magnitudinem. 614. Eorum munera à S. Dionyſio Areopagita tradita. 1. Peccatis abiguntur. 15. Inuocandi. 52. Nobis ad præſidium dati. ibid. Deſiderant nos & exultant noſtri cauſa. 85. Eorum imitatio ieiunium eſt, ex D. Chryſoſtomo. 113. Partes noſtras ſtudioſiſſimè tuentur. 204. Nunquam loquuntur ex ſemetipſis,

metipſis, ſed Deus per ipſos. 298. Ad eorum aſpectum ſancti trementes ceciderunt in terram. 319. Super quos, & quomodo ſedere dicatur Deus. 345. Qui & cur dicantur Throni. ibid. Ab omni corporis & materiæ concretione remoti quomodo concipiendi. 347. Erga nos optimè affecti. 360. Debemus eis reuerētiam, deuotionem, fiduciam. ibid. Maximè in oratione adſunt nobis. ibidem. Ex ſummis vnus ſummū omnium nunciauit. 385. Eorum actiones hierarchicæ quæ. 397. Purgarunt, illuminarunt, perfecerunt. ibid. Eorum opera vtitur Deus in Eccleſia adminiſtranda. 397. Quomodo aſcenderint & deſcenderint ſuper filium hominis. ibid. Eorum perpetua in cœlis oratio qualis. 423. Ad martyrum ſolatia aliquando ſubmittuntur. 460

Angelus cuſtos peccatis abigitur. 15. Præſtò eſt in tentationibus. 231. Meditantes in cœlum introducit. 344. Vnus de ſodalibus ſponſi. 346. Sedulus quidam pediſequus animæ. ibid. Fidelis paranymphus diſcurrit medius inter dilectum & dilectam. 346. Debemus ei reuerentiam pro præſentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro cuſtodia. 360. Deo preces hominū offert. 397 Superiore lumine hominem complet. 397.

Anima noſtra viuit de Deo. 520. Copulatur Deo tanquam ſponſa. 536. Quæ carnalia cogitat caro dicitur, quæ ſpiritualia, vnus cum Deo fit ſpiritus. 533. Per virtutes cum Deo coniungitur. ibid. In Canticis Canticorum nomine ſponſæ intelligitur. 541. Eius profectus in quo conſiſtat. 542. Quibus gradibus ad contemplationem & amorem Dei conſcendat. ibid. Charitate vulnerata quid optet. ibidem. In Scripturis vineæ comparatur. 542. In amore Dei per contemplationem ſuauiſſimè conquieſcit. 543. Quatuor eius ſtatus in Canticis Canticorū deſcribuntur. 543. Fit ſuauiſſimus lectus pacifici Salomonis. 544. Manere in carne mors illi eſt. 545. ſolatur exilium ſuum ſtudio laboreq́ animarum lucrandarum. 545. Per amorem ſponſo inuiſibili iungitur. ibid. Speculatur ſub diuina claritate, vnde reſota proficiat, inquit D. Gregorius. 579. In raptu ſiue ecſtaſi quomodo ſe habeat. 582. Eſt mortali corpori coniuncta vt forma. ibid. Non vtitur in raptu ſenſibus corporis aut imaginatione. 582. Infirma adhuc & iners fodere non valet, mendicare erubeſcit. 585. Oſtenditur ei foſſa humus vbi lateat donec conualeſcat, id eſt, Ieſus crucifixus. 585. Quomodo ſibi cauare poſſit foramina petræ, per quæ ingrediatur ad interiora verbi. ibid. Eſt præcipuum & principale ſpeculum ad videndum Deum. 585. Eſt imago Dei. 585. Spiritus eſt. ibidem. Liberè vult & amat. ibid. Corpus adminiſtrat. ibid. Donis ſupernaturalibus à Deo exornatur. ibid. Speculum eſt quod verus Ioſeph tenere, tergere & indeſinenter inſpicere debet. ibid. In contemplatione aſcendit ad congreſſum colloquiumq́; cum Deo. 589. Qualenam ſit hoc eius cum Deo colloquium. 589. Eius lingua, deuotionis feruor, Dei lingua, fauor dignationis eius. ibid. Anima iuſti eſt ſponſa verbi. 594. In ea ſunt eminentiora hominis bona, dignitas, ſcientia, virtus. 596. A Deo habet non ſolùm

ſolum eſſe ſed pulchrum eſſe. ibid. Dum Chriſtum crucifixum cogitat, gladio amoris tranſuerberatur. 597. Electa & praelecta à Deo, quanta gratia. ibidem. Ornatur virtutibus & virtutū actionibus. ibid. Quomodo à Deo occultè viſitetur. 598. Quibus eam modis Deus ad vitam ſpiritualem & perfectam alliciat. ibid. Vulneratæ amore, certa ſigna, gemitus & ſuſpiria, vultus pallens & tabeſcens. 600. Eius ſalus res difficillima. 602. Diligit dilecta. 604. Si perfectè diligit nupſit. ibid. Quantum intellectu capax, tantum audax deſiderio. 603. Amore præuenitur à verbo & vincitur. 604. Felix quæ. ibid. Quando Deo perfectè vnita ſit. 605. Quid in ſe & ex ſe ſit. 606. Peccatis oneratæ quanta miſeria. ibid. Quomodo ſe præparet in aduentum ſponſi. 607. Eius zelator Deus ſponſus. 611. Extimulatur à Deo ſponſo ad amorem, vel tribulatione, vel faſtidio quodā immiſſo. ibid. Corporis pondere ab amore diuino reuocatur. ibid. Qua prouidētia à Deo gubernetur. ibid. Eius ſuſpiria. 611. Eius miſera trinitas. ibid. Spiritu trahente, & carne retrahēte libratur. 622. Eius perditio vnde. 4. Quomodo in eam diabolus ingrediatur. 5. Eam languentē verſat ad arbitriū ſuum Sathanas. 5. Eā quomodo diabolus circumueniat ac perdat. 6. Deplorata quomodo reuocanda ac ſuſcitanda. 12. Quādo eſt ſub ſeipſa. 13. Diabolo quomodo vendatur. 15. Gratia Dei erigitur, illuminatur, Deoq; ſubiicitur. 18. Non ſufficit ſibi. 18. Quomodo adhæreat poſt Deum. 18. Quid illi maximè dulce ſapiat. 19. Eius olfactus ſanus vbi. 24. Peccatis laceratur. 24. Eius frenū timor Dei. 25. Deum ſitiens timet & amat. 27. In pace inidipſum dormiens & requieſcens. 29. Quomodo dormiat inter medios cleros. ibid. Eius ſalus Chriſtus. 32. A peccatis libera & expurgata quæ. 36. Quam periculosè ei ſecuritatis frena laxentur. 41. Sedes ſapientiæ. 49. Eius ſolum bonum Deus. 49. In peccatum lapſa quàm ſit miſera. 68. Quomodo præparetur Deo 97. Fœdatur peccatis etiam venialibus. 101. Senſim ac paulatim perit. 102. Eius adhuc imperfectæ vitia quæ. 109. Eius tres partes, rationalis, iraſcibilis & concupiſcibilis. 110. Eius alimonia ieiuniū. 113. Hilareſcit infelix quæ in re. 116. Ei ſubiicienda caro. 132. Eius portæ ſenſus. 133. Eius eſca ſpiritualia exercitia. 147 Eius macies & ſterilitas quæ. 150. Comparatur naui contra ictum fluminis cōtendenti. 154. Ad ima relabitur, niſi ad ſumma conetur. 154. Tepida qualis. 156. Torpens otio defletur per Prophetā. 158. Eius purgationis vis. 164. Quomodo impinguetur ex D. Gregorio. 164. Comparatur vineæ. 167. Quomodo aggrauetur corruptibili corpore. 183. Inde punita eſt, vnde delectata. 184. Quo pulchrior es deſcende, inquit Ezechiel, qui explicatur. 217. Eius tres virtutes, intellectus, memoria, voluntas. 193. Eius partes infirmiores quæ ſint. 207. Eius frigus quodnam, & quàm periculoſum. 211. Cauendum ne minima ad eam rimula diabolo pateat. 218. Quomodo à diabolo illudatur. ibid. Cōparatur vineæ. 213. Tantò grauius ruitura, quantò ſibi videtur euecta ſublimius. 221. Otio diſtenta inuaditur à diabolo. 222. Elicit ex ea diabolus voluptates quomodo. 223. Eius ſterilitas triplex. 238. Fœda

atq; deformis redditur peccato veniali. 241. Nihil ei poteſt æquipararari, ne vniuerſus quidem mũdus. 274. Si ei exterior euagatio clauditur, interior ſeceſſus aperitur. 284. Comparatur arbori & fonti. 284. Eius deſiderium vox eſt & quidem valida. 296. Optimarum virtutum exercitatione excolenda. 298. Quomodo liquefacta dilecto locuto. 308. Eius ſimplicitas eſt imago diuinæ ſimplicitatis. 309. Eius à Deo permotæ ſignum quod. 312. Non omnis eaſdem vires & propenſiones habet. 334. Eius virtus iudicatiua corrigat phantaſiam. 347. Eius dignitas etiam cœleſte corpus excedit. 348. Eius varia morborum genera. 374. Fortiſſimè deſiderat veritatem. 396. Quomodo perdenda vt inueniatur. 415. Eius deſiderium quare expleri poſſit. 424. Quantum Dei donum ſit. 439. Filia vaga quæ dicatur. 474. Adipe ieiunij pingueſcit. 480. Facillimè ſe conformat externis moribus. 489

Antiochus rex ſuperbiſſimus. 494. Animo abiecto, cum res bellica non ſuccederent ex ſententia. 494

Antonius vir ſanctus à Deo ſolitus edoceri. 3. Eius primum & cõmune mãdatum. 86. Eius morientis teſtamentũ. ibi. Eius vita audita, exarſit D. Auguſt. ad amplectendam continentiam. 287

Apollo Abbas monachum adoleſcẽtem deſperabundum mirabiliter recreauit. 10. A Deo obtinuit, vt quidam experiretur ad tempus tentatoris iacula, quæ alteri exprobrarat. 209

Apoſtoli vouerunt paupertatem teſte D. Auguſtino. 523. Primi item illorum diſcipuli. ibid. Sunt perfecti Chriſti milites. 528. Non minus contemplatores quàm prædicatores. 577. Adiutores Dei appellantur. 592. Adhuc viuentes aſſiduè orarunt pro ſuis chariſſimis filiis. 21. Corporalis Chriſti præſentiæ amore reliquerunt omnia. 94. Eorum officium quodnam. 122. Eorum viuendi ratio. 123. Eorum curioſitas olim à Chriſto reprahenſa. 195. Pullum aſinæ ad Chriſtum adducentes quid nos doceant. 214. Virtute ſublimes. 320. Placidè ſeſe illis Deus infudit. 320. A Spiritu ſancto edocti, inter ſe conſilia ſæpius inierunt. 328. A Chriſto quaſi conſulti. 328. Exemplum Euangelicæ perfectionis, forma Prælatorum & omnium religioſorum. 361. Vocati à Chriſto ad quid. 361. A Chriſto humaniſſimè allecti & detenti. 367. Cur ſponſi filij appellati. 368. Data illis à Chriſto præcepta tum interna, tum externa. 370. Omnis illis pecuniæ ſpecies interdicta. 370. Doctores veræ religionis. ibid. Cur illis Chriſtus interdixerit duabus tunicis, calceamentis & baculo. 370. Præceptum illud, ne in ſublime tollantur, quid ſibi velit. 370. Tradidit illis Chriſtus initia diſciplinæ religioſæ. ibid. A Chriſto inſtituti ſilentium ſeruare, mendicare, Catechiſmum docere, & ſimilia. 371. Conceſſa illis ſandalia & virga, quæ antè erant prohibita. 371. Eorum Princeps S. Petrus. 380. Cur paruulos ad Chriſtum venire prohibuerint. 382. Chriſti ſententiã veriorem quã conſcientiarũ ſuarum duxerũt. 389 Eorum amor, reuerentia & obſequiũ in Chriſtũ. 389. Sal terræ, lux mundi, filij ſponſi, filij tonitrui. 415. Cur permiſerit Chriſtus illos aliquando labi. 417. Illorũ ambitio vel inuidia quomodo nobis profuerit. 417

Atten-

Attentio vehemẽs & conſtans omniũ virium animi ac mentis requiritur ad contemplationem. 587. In oratione quam neceſſaria. 427

Auaritia cur idolorum ſeruitus ab Apoſtolo dicatur. 137. Cum hæreſi comparatur. 137. Eius deteſtatio ex D. Chryſoſtomo. 137. Eius tentatio duplex. ibid. Quomodo monachi vel religioſi ab ea tententur. 138. Eius effectus. ibid. Eſt ſuperfluus amor habendi diuitias. ibid. In duobus excedit. ibid. Principium & cauſa aliorum peccatorum. 139. Vnde oriatur. 139. Eius exempla ex ſacris literis. ibid. Eius remedia. 139. De ea ſumma victoria. 140. Cur concupiſcentia oculorum ab Apoſtolo nominetur. 141. Generalis quæ ſit. 200. Specialis idem quod amor pecuniæ. ibid. Eius caput ſuperbia. ibid. Propria hominum quæ. ibid. Ei contraria charitas. ibid. Fugienda tanquam labes quædam quæ virtutem effœminat. 458

Auguſtinus Epiſcopus & Eccleſiæ Doctor quã feruens fuerit in oratione. 540 Eius feruentis & flagrãtis orationis exemplum ex libris Confeſſionum. 540. Omnis, inquit, mihi copia, quæ Deus meus non eſt, egeſtas eſt. 540. Ex conſideratione rerum creatarum aſcendit ad Deum. 585. Per ipſam animam ſuam aſcendit ad Deum. ibid. Eius dictum ad Deum: ſi ego Deus eſſem & tu Auguſtinus eſſes, vellẽ Auguſtinus eſſe vt tu Deus eſſes. 591. Aliud eius dictum: Moriar ne moriar. 592. Non poſſum (inquit) metiri vt ſciam quãtum deſit mihi amoris ad id quod ſatis eſt. 595. Gratia Dei deputat quæcunq; non fecit mala. 598. Audiuit Deum ſibi loquentẽ: Cibus ſum grandium, creſce & manducabis me. 605. Minus, inquit, te Domine amat, qui tecum aliquid amat, quod propter te nõ amat. 606. In contemplatione diuinam lucem vidit, diuinã vocẽ audiuit. 609. Expertus eſt principiũ futuræ æternæq; beatitudinis. 610. Ad eius guſtũ quomodo cum matre peruenerit. ibi. Cupiditatẽ miraculorũ quomodo coërcuerit. 622. Duplici modo cõuerſus. 13. Adoleſcẽs grauẽ peccati tyrãnidem in ſe expertus. 16. Suſpirabat ferrea ſua voluntate ligatus. 16. orabat: Domine da quod iubes, & iube quod vis. 19. Maius opus eſſe putat ex impio pium facere, quàm mundum condidiſſe. 20. Cur in libris Cõfeſſionũ peccata ſua cõmemoret. 42. Dicere ſolitus, Chriſtianos & ſacerdotes ſine pœnitentia exire de corpore non debere. 42. Filius tot lachrymarũ perire non potuit. 52. Scrupulis olim conflictatus. 58. Non immunditiam obſonij timuit, ſed immũditiam cupiditatis. 58. Oratio ei familiaris. 68. Eius voces, ô ire, ô ſibi perire, ô ad Deum peruenire. 98. Omne mendacium etiam officioſum peccatum eſſe, cum Eccleſia docuit. 108. Non timuit immunditiam obſonij, ſed immunditiam cupiditatis. 115. Certauit quotidie aduerſus gulam. 116. Quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus acceſſit. 116. Suo nos exemplo inſtituit aduerſus gulam pugnare. 116. Eius ad Deum preces pro continentia. 117. Eius admirandum ingenij & ſpirtus acumen. 136. Cùm me amplius cantus, inquit, quàm res quæ canitur, mouet, pœnaliter me peccare confiteor. 137. Reſtitit ſeductionibus oculorum. 137. Qualis homo. 162. Eius ſpes in miſericordia Dei. 166.

Humanam linguam dixit eſſe quotidianam noſtram fornacem. 176. Laudatus contriſtabatur. 176. Exarſit ad imitandum Victorini exemplum. 286. Ligatus non ferro, ſed ſua ferrea voluntate. 286. Eius duæ voluntates inter ſe confligentes. 286. Melius eſt, inquit, ô Deus, tuæ charitati me dedere, quàm meæ cupiditati cedere. 286. Exemplis D. Antonij & aliorum commotus eſt ad amplectendam caſtitatem. 287. Decennium & amplius deliberauit de caſtitate ſeruanda. 287. Surgunt, inquit, indocti, & cœlum rapiunt, & nos cum noſtris doctrinis volutamur in carne & ſanguine. 287. Plus loquebantur animum eius frons, genæ, oculi, color, modus vocis, quàm verba quæ promebat. 287. Inſaniebat ſalubriter, & moriebatur vitaliter. 287. Eius luctæ inter carnem & ſpiritum graphica & neruoſa deſcriptio. 288. Caſta continentiæ dignitas ei mirabiliter repræſentata. 288. Sub arbore fico ſtratus, dimiſit habenas lachrymis. 288. Audit vocem cum cantu: Tolle lege, tolle lege. ibidem. Pia lectione ſubitò mirabiliter illuſtratus. 289. Seipſum Deo in holocauſtum obtulit. 289. Eius humilitas cordis. 335. A populo ſibi commiſſo veniam è ſuperiore loco petiit. 336. Eius inſignes animi erga Deum affectus in libris Confeſſionum expreſſi. 420. Exemplis aliorum ſeipſum excitauit. 473. De præceptis Chriſtianæ religionis interrogatus, quid reſponſurus. 492

Auguſtus Cæſar quantum bonos conſiliarios deſiderarit. 327. Eius edictum quomodo inſeruierit ortui Chriſti Domini. 398

B.

Baptiſmus Sacramentum quo vaſa fortis diripiuntur. 13. Eius figura Moyſes in aqua veniens. ibid. In eo pœna omnis condonatur. 33. Peccata per eum dimiſſa plorat Apoſtolus. 41. Religioni comparatus. 46. Eo dimittuntur peccata, non autem prauæ affectiones. 110. Eo ſumus expiati à peccato, & liberati à ſeruitute diaboli. 197. Eo aperitur ianua Eccleſiæ. 378. Eius decem honores ſiue priuilegia. 378. Sufficit continuò tranſituris. 378. Sacramentum regenerationis cur inſtitutum. 396

Baſilius Epiſcopus monachis ſui temporis leges ſanctiſſimas præſcripſit. 119. Medicinæ ſcientiam valdè commendat. 119. Eius dictum in religioſum auarum ex ſenatore factum. 141

Beatitudo æterna, maxima hominis perfectio. 533. Non habitibus ſed actibus debita. 539. Caret omnibus malis. 584. Omnibus bonis abundat. 584. Eius partes quæ ſint ex D. Anſelmo. ibid. Duplex eſt, corporis & animæ. ibidem. In hac vita qualis eſſe poſſit. 607. Eius principium expertus eſt diuus Auguſtinus. 610. Ad eius guſtum quomodo cum matre peruenerit. ibidem. Eius quaſi participes fiunt contemplatores. ibid. Mira ſerenitas, plena ſuauitas, æterna ſecuritas. 612. Non in hac vita, ſed in futura quærenda. 265. Ad eam obtinendam quæ ſint neceſſaria vel vtilia. 266. Primus ad eam gradus fides. 395.

Benedictus Pererius Societat. IESV magiſter Auctoris. 203. Scalam Iacob quomodo explicarit. 203.

Beneſi-

Beneficentia quid.453. Eius gradus & incitamenta. ibid. Nihil tam diuinum homo habet.ibid. Ad eam à natura mouemur.455. Eius actus heroici. 456. Promptitudine & celeritate congeminatur.ibid. Tribuit gaudium capitiq́; tribuendo. ibid.

Beneficia diuina tria maximè per creaturas in nos deriuat Deus. panem, ſolem & aërem.596. Gradus ſunt ad amorem diuinum.ibid. Varia deſcribuntur.ibid. Eorum conſideratio diuinum in nobis amorem excitat.17. Iis Deus peccatorē mulcere ſolet vt reſipiſcat.20. Vna ex diuinis præuētionibus ſunt.ibid. A Deo dantur, non venduntur.29. Sine pœnitentia ſunt.ibid. Eorum meditatio conſiſtit in tribus.307. Plurima enumerantur ex ſacris literis.357. Corporea eleganter ex Seneca deſcribuntur. 438. Spiritualia quæ & quanta.439. Infinita ſunt materia diuinæ laudis & gratiarum actionis.ibid. Quo affectu à Deo proficiſcantur.ibid. Cur à Deo immerentibus collata.440. Eorum maxima cuſtos gratitudo.ibid. Augenda ſunt cōſideratione & verbis. 442

Beniamin monachus in abſtinentia ſeruanda pertinax, ad ſæculum tandem rediit. 34

Bernardus Abbas vir ſanctus ſe nihil eſſe reputat.19. Plantatorem & rigatorem ſe vocat.ibid. Aſpirando à Deo præuentus vt alios de ſalute ſua moneret.ibid. Elegans eius parabola de Chriſto & peccatore.24. Eius praxis.26. Pauet gehennam & extremum iudicium. ibid. Eius lamenta ex perſona damnati hominis.27. Minus laudauit Humbertum propter nimiam ſuam abſtinētiam.35. Eius ad ſacerdotem ſcrupuloſum verba: Vade fili, & in fide mea celebres.61. Eius dictum ad Eugenium Pontificem, inter ſeculares nugæ, in ore ſacerdotis blaſphemia.104. Ciſtercienſium maximus amplificator. 119. Monachis ægrotis omnibus medicinis interdicit.ibid. Septem in ſe miſericordias Domini celebrat. 265. Diuinam viſitationem in ſe ſæpe expertus. 295. Ex motu cordis Spiritus ſancti præſentiam ſæpe cognouit. 323

Bona temporalia triplicia, bonorum externorum, corporis, & propriæ voluntatis.522. Sunt abiicienda ei qui perfectus eſſe cupit. ibid. Eorum cupiditas coërcenda, idq́; paupertate.523. Patriarchæ habuerunt qui tamen perfecti fuerunt.ibid. Habent Epiſcopi quorum ſtatus eſt perfectionis.524. Inter bona externa numerantur etiam honores. 526. Iis obiectis vel ſubtractis quid agendum contemplatiuo.587. Non propter ea benefaciendum.88. Eorum peruerſo deſiderio qui teneantur.157. Eorum amor diabolo viam præparat.216. Eorum ſollicitudo maior quàm par ſit in religioſis.213. Euaneſcunt vt veris flores.448. Eorum diſpenſatores non Domini, diuites.455. Quantum diſtent ab æternis. 463

Bonauētura pius author ſtimuli diuini amoris.96. Eius dictum, ô Domine quando te diligam? quàm ſit efficax. 424

C.

Cæleſtinus ſummum Pontificatum reſignauit. 530

Cæleſtis gloria caret omnibus malis. 584. Omnibus bonis abundat.ibid. Eius contem-

contemplationis quatuor gradus. ibid. Eius amor qualis.28. Eius recordatio praua deſideria vt cuneus cuneum expellit.194. Eius quædam prægustatio eſt diuina in hac vita conſolatio. 232. Eius principium quoddam & pignus in hac vita.236. Quomodo contẽplanda.344. Eius contemplandæ duplex ratio ex diuo Bernardo.ibid. Tribus modis animo repræſentanda. 351. Nec cogitari quidem poteſt. 463

Cæſar Baronius doctiſſimus Cardinalis.188. Euagrium damnat. ibid.

Caleb ad vnicum ſuſpirium filiæ ſuæ Axæ dedit,quæ illa rogauerat.619. Figura Patris cœleſtis. ibid.

Caro caſtiganda quomodo. 33. Eius dolor cum cordis dolore collatus. 50. In eam animus quibus verbis inuehatur,ex D.Bernardo.55. Aſpiritu in ſeruitutem redigenda.ibid. Eius macerationes ne ſint immodicæ.56.Eius nimia excruciatio diaboli eſt tentatio.ibid.In ea caſtiganda ſtandum eſt iudicio magiſtri ſpiritualis.ibid. Eius inueterata delectatio quam periculoſa. 65. Eius & ſpiritus lucta.ibid. Eſt laqueus diaboli & inferni rudens. 66. Indomita caſtigari renuit.69. Quomodo non profit quicquam.94. Eius nomine mundi gloria comprehenditur.ibidem. Eius illecebræ quomodo eludendæ. 114. Non eam,ſed eius vitia eſſe mactanda.115. Eius caſtigationem fides Catholica probat. 118. Animæ ſubiicienda.132. Ei ſubiicietur qui ſe Deo prius ſubiecerit. 133. Eius lex & motus.134. Eius motus ſimplex quis. ibid. Eius varia deſideria.135. Eius motus tolli non poſſe.ibid. Secundum eam ſapere quid.163. Eius nomine in Scripturis aliquãdo homo intelligitur. 182. Eius corruptio qualis.ibid. Non ſunt ei tribuenda omnia vitia.ibid. Eius nomine aliquando fomes concupiſcentiæ intelligitur.ibid. Accipitur aliquando pro corpore ſubiecto viribus animæ ſentientis.184.Eius corruptela mors ab Apoſtolo dicta.ibidem. Humana à quibuſdam barbaris barbara immanitate comeditur.186. Pauimento comparatur.190. Eius voluntates quæ dicantur.199. Eius cum diabolo fœdus contra nos initum. 204. Quod eam facit viuere,ſuper eam eſt. 245. Eius incentiua quomodo extinguantur.255. Eius opus,ſecta. 264. Eius prudentia qualis ſit.277. Dum plus iuſto reſtringitur, ab exercitatione boni operis eneruatur.280.Eius ſpiritus ſatelles diaboli.299. Eius ſpiritus quomodo dignoſcendus.ibid.Eius amor ſæpe latet ſub nomine ſpiritualis amoris. 449.Eius patrocinium arripit diabolus, ne ieiunare cogatur. 479. Comparatur iumento ferocienti & fame domando. ibidem.

Carolomannus Caroli Martelli Frãcorum regis filius. 292. Regno fratri demandato,monachum induit. ibid.

Caſtitas perfecta corporis & animi colenda.525.Eius expertes antiqui philoſophi.92.Primus eam docuit Chriſtus. ibid.Duplex.117. Eius perfectio.ibid. Ei contrarius etiam neceſſarius naturæ appetitus.ibid.Perfecta quæ.134. Eius gradus ex Caſſiano. 135. Eius imperium quodnam. 136. Eius conſummatio ſecundum Caſſianum.ibid. Eius feruens zelus.ibidem.Quid ſit,& an à pudicitia differat.

differat. 481. Eius lege qui teneantur. ibid. Eius gradus & incitamenta. ibid. Non obſcurum indicium prædeſtinationis. ibidem. Ad eam perpetuò ſeruandam incitamenta. ibidem. Vita Angelorum. 482. A plurimis malis liberat, innumeris bonis auget. ibid. Confert robur corporis & animi. ibidem. Sacrificium, quo nihil Deo gratius, nihil ad eum conciliandum aptius. ibid. Eam qui ſectantur, nomen Chriſto & B. Virgini dant, Sanctos commilitones habent. 483. Eius indicia & gradus ex Caſſiano. ibid. Eius regendæ bonus comes pudor. 489

Ceremoniæ ad quid inſtitutæ. 532. Diligentiſſimè ſeruandæ & obeundæ. 532. Maximè quæ ad ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium ſpectant. ibid. Incinerationis initio Quadrageſimæ origo 38. Circa eas variæ dæmonum tentationes. 212

Charitas cur dicatur vinculum perfectionis. 520. Perfecta quæ ſit. ibid. In hac vita haberi poteſt dupliciter. ibid. A quo veraciter & perfectè habeatur. 521. Ad eam quomodo pertingemus. ibidem. Eius adminiſtræ ſunt virtutes. ibid. Venenum charitatis eſt cupiditas rerum temporalium. 522. Eius augmentum, cupiditatis diminutio. ibid. Eius perfectio, nulla cupiditas. ibid. Ad eam virtutes omnes vt ad finem referuntur. 531. Qua ratione roboretur & creſcat. ibid. Quo vehementior charitas eò maior perfectio. 533. Augetur virtutibus acquiſitis. ibid. Per eam anima fit vnus cum Deo ſpiritus. ibidem. Donum Dei eſt. 539. Quatuor eius gradus in Canticis Canticorum deſcribũtur. 543. Quem implet, incendit. 574. Affluere conſueuit, non effluere. 575. Eius neceſſitas negotium iuſtum ſuſcipit. 576. Eſt virtus coniungens nos Deo, qua ipſum diligimus. 590. Extentam Dei manum ne feriat continet. 595. Violenta eſt. 600. Quatuor gradus habet. vulnerat, ligat, languidum facit, & in defectum adducit. ibid. Comparatur febri. ibidem. Eſt quodammodo tyrannis. 601. Concipit Chriſto filios eidemq́ parturit. ibid. Nihil ea optabilius. 603. Nata nutritur, roboratur, perficitur. 1. Eius ſolatium in afflicti hominis animo. 10. Ea ferculum Salomonis quomodo conſtratum. 29. Eius feruor omnem pœnam peccatis debitam abſorbuit. 46. Latronis in cruce quanta. ibid. Vrget nos. 85. Quomodo diſtinguatur à puritate cordis. 97. Minuitur peccatis venialibus. 102. Eius cum inani gloria comparatio. 174. Auaritiæ contraria. 201. Quomodo non quærat quæ ſua ſunt. ibid. Comparatur cum amore ſui. ibidem. Conſtituit ciuitatem iuſtorum. ibid. Eius deliciæ quæ. 233. Cui à Deo donetur. 234. Duplex. ibid. Suauitas & bonitas quanta. ibidem. Comparatur ingenti flammæ. ibidem. Nõ quærens quæ ſua ſunt, qualis ſit. 235. Eius comes diuina conſolatio. ibidem. Ab ea pendet virtutum progreſſus. 250. Eam comitantur dona Spiritus ſancti. 252. Quam vehementes affectus in Sanctis excitarit. 258. Virtus Theologica maxima. 268. Arx virtutum à diuo Auguſtino appellata. ibidem. Copioſè & eleganter deſcribitur à D. Proſpero. ibidem. Bonos & Dei amicos nos facit. ibid. Nihil eſt ea excellentius. ibid. Duplex eſt, Dei & proximi. 269. Eius definitio ex diuo Auguſtino.

guſtino. ibid. Salus morum, finis cæleſtium præceptorum. 268. Mors criminum, vita virtutum. ibid. Virtus pugnantium, palma victorum. ibid. Ignis inextinguibilis. 270. Comparatur cum morte à contrario. 270. Eſt mors quædam ſpiritualis. ibid. Eius argumentum zelus animarum. 273. Eius feruor ſine diſcretione iacet. 279. Eſt oculus dexter quem Naas volebat eruere Iabitis. 305. Quomodo ædificet. 306. Signum eſt præſentiæ Spiritus ſancti. 320. Eam ſolam diabolus imitari non poteſt. ibid. Præſidem propriè Patrem efficit. 337. Comparatur vino. 338. Gaudij parens & cauſa 381. Condeſcenſionis Chriſti cauſa. 382. Germana qualis. 451. Æqualis ab omnibus tenenda aduerſus cunctos. ibid. Ad eius faſtigium quomodo perueniendum. 494

Charitas erga proximum, eſt eadem virtus cũ charitate Dei. 271. Quomodo non æmuletur, non agat perperam, non ſit ambitioſa. 271. Eius ordo quis. ibid. Eius gradus qui. ibid. Non eſt mercenaria, nunquam tamen vacua. ibid. Eius finis Deus. ibid. Eius actiones. ibid. Omnia ſuffert animo, omnia ſuſtinet corpore. 272. Oleo comparatur in Euangelio, & quare. ibid.

Clemens ſucceſſor Apoſtoli Petri ſcripſit epiſtolas ad Virgines. 525

Cogitatio eſt improuidus animi obtutus ad euagationem pronus. 577. Secundum D. Auguſtinum, eſt omnis actualis operatio intellectus. ibid. Non ſolùm iniuſta & turpis, ſed etiam inutilis mortificanda eſt. 571. Referenda ad magiſtrum ſpiritualem. 5. Quæ ſit quæ Domino diem feſtum agat, ex D. Auguſtino. 45. Quæ & quomodo reiicienda. 68. Diaboli titillatio & coluber quæ. ibid. Fonti comparatur. 89. Suſpendenda in equuleo ſecundum D. Chryſoſtomũ quomodo. 104. Praua ſtatim atq; in animo excitatur, expellenda. 132. Exquirenda bona. ibid. Mala præcedit ruinam. 155. Libidinoſa & turpis otioſis immittitur à diabolo. 158. Sanctis mentibus ſubiicitur. 163. Spinoſa & perplexa quibus regulis dignoſcenda. 164. Vana orãti ſubrepunt. 166. Frequens & non accerſita alicuius rei quale ſignum. 191. Otioſa peccatum. 193

Cogitationes quadruplices. 193. Otioſæ quales. ibid. Ad neceſſitatem naturæ pertinentes. ibid. Si paululum inſederint, difficulter auelluntur. ibid. Otioſæ quomodo repellendæ. ibid. Solent effluere tanquam vilis plebs in atrium. ibid. Earum delectatio ſuccidenda. 193. Immundæ à nobis exufflandæ. ibid. Curioſæ periculoſæ. ibid. Ad quam regulam dirigẽdæ vt ſint laudabiles. 195. Earum voluntates quæ dicantur. 199. Quæ abnegandæ. ibid. Quæ teporem oleant & frigus ſpirent. 211. Bonas quomodo deprauet diabolus. 220. Somniis perſimiles quæ. 221. A carne, mundo vel diabolo profectæ quomodo dignoſcendæ. 299. Comparantur rotis ab Ezechiele viſis. 308. Occultæ an à diabolo cognoſci poſſint. 314. Comparantur nubibus. 317. Earum ſinus quomodo conſtringendi. 324. Leues tanquam muſcæ abigendæ ſunt manu grauitatis. 342

Compunctio donum Dei. 27. Quando cognoſcatur præſens eſſe. ibid. Comparatur caligini, amaritudini, & tenebroſo turbini. ibi. Eius tria genera. ibid.

in lachrymas ſaltem cordis erumpit.27. A ſancto Bernardo pudor appellatur.28. Firmum emendationis propoſitum requirit.30. Compunctio ficta & ſimulata quæ.30. Quam ſolicitudinem operetur. ibid. Ad eam exercitia ſpiritualia quæ iuuent. ibidem. Eius ſenſum tollit peccatum. 32. Eius vis conterens naues Tharſis,explicatur.55. Comparatur à Iob tenebroſo turbini.ibid.Eius vis quãtà.63.Eius indicium certum,ſubtractio occaſionis.77. Vulgato nomine deuotio appellatur. 347

Concupiſcentia nobis cauſa multarũ tentationum.75.Domeſticus hoſtis.ibi. Qua in re nobis inſidietur.116.Meretrici comparatur. 130. Poteſt minui, non poteſt conſumi, ſecundum D.Auguſtinũ. 134. Virtute & frequenti abnegationis vſu frangitur.ibid. Eius ſtimuli & incitamenta an omninò poſſint extingui. 135. Peccatum dicitur ab Apoſtolo.182. Eius prima motio tentatio dicitur.ibid. Eſt peccati effectus, pœna & fons. ibid. Non eſt idem quod deſiderium.ibid.Redundat etiam in appetitum rationis. ibid. Antecedit omnes prauos habitus & paſſiones. ibid. Quid propriè.184. Eius proprietates.ibid. Non vincitur in hac vita.188.Quotidiè minuitur in proficientibus & continentibus.189.Vt eam compeſcas contine.ibid. Eius motionibus reſiſtendum. ibidem. Relicta eſt ad certamen. ibidem.Eius vires.189. Eius radices non conuelluntur omninò dum viuimus.190. Eius motus primò primi, & primi tantùm.ibidem. Nobis eſt innata.221 Eius titillationibus obuiam eundum. ibid.

Concupiſcentia fomes quid.182. Generat vitioſas paſſiones.ibid. Etiam poſt baptiſmum in regeneratis manet. ibid. Inclinat hominem ad peccatum. ibid. Nunquam tollitur in hac vita. 185. Iuſtos etiam viros quaſi compedibus irretitos tenet.ibid. Ex eius corruptela ineſt nobis peccandi quædam neceſſitas. ibid. Non extinguitur niſi morte. 190. Eius vires quomodo ſedentur. 190. Eius reliquiæ cur relinquantur in homine. ibid. Ieiunio coërcendus. 479

Confeſſio ſacramẽtalis altera poſt naufragium tabula.30. Facienda eſt humiliter,purè,fideliter.ibid.Sit ſimplex. 31. Sit & fidelis in ſpe. ibid. Eius auctor & inſtitutor Chriſtus.ibid. Eius ſignum in afflictione pœnitentiæ.32.Vnde vim habeat.33.Non fit Deo vt ignaro.37.Græcis exhomologeſis eſt.ibid. Proſternendi & humilificandi hominis diſciplina, ex Tertulliano.ibid. Cùm accuſat hominẽ, excuſat,cùm condemnat,abſoluit.38.Eius inſignis deſcriptio & commendatio ex Tertulliano. 37. Eam qui ſuffugiunt vel differunt,cum erubeſcentia ſua pereunt.38. Per eam peccata teguntur.51. Eſt frequentanda & quare.68. Ante omnem de re graui conſultationem inſtituenda.284. Eius frequens vſus, certum ſalutis inſtrumentum.317. Generalis cur & quomodo inſtituenda. 422

Confirmatio Sacramentum quale. 263. Cur à Chriſto inſtitutum.ibidem. Eius vis & efficacia.ibidem. Confirmat & roborat ad pugnam. 378. Neceſſaria victuris.ibid. Eius cum baptiſmo comparatio. ibid.

Conſcientia peccatorum excutitur & concutitur à Deo mirabiliter. 20. Examinanda eſt quotidie. 587. Inter ſpem

& timorem fluctuans.29. Eius tenebras Chriſtus quomodo diſiciat.31. Quoſnã terreat & cruciet.53. Eius tranquillitas à Deo expectanda.ibid. Eius tranquillitas ſignum gratiæ. ibid. Ad Deum conuerſos nõ nimis cruciet.58. Perplexa redditur ſcrupulis.60. Erronea quæ & vnde. 62. Obſcuratur peccatis venialibus. 102. Codici comparatur.103. Eius iudicium in cibo ſumendo.124. Vel minuto nummo polluitur. 140. Eius anguſtiæ vnde. 161. Eius tranquillitas quæ mala, & flagellum Dei.167. Eius diſsipatio, ſuperſtitioſa abſtinẽtia.215. Eius gloria quæ. 233. Eius oculus fides. 260. Eius munditia quàm ſit neceſſaria & quomodo acquirenda.283. Comparatur curiæ.324. In ea Deus cœnat.ibid. Fidelis & deuota terræ bonæ cõparatur.398. In ea ſpes ſua cuiq; eſt.414. Eius candor quàm neceſſarius.424. Amica veritatis ſummam voluptatem parit. 446

Conſideratio à D. Bernardo pietas appellatur.325. Ei nullam operam dare, eſt vitam perdere. ibid. Eius vtilitates ex D. Bernardo.ibid. Potiſsima omnium quæ.ibid. Triplex.ibid. Quæ ſit maximè opportuna ſeceſsioni ſpirituali. 325. Eius materia ſubiecta.ibid. In rebus ſubitis eſſe nulla poteſt. 462

Conſiliarius eligẽdus fidelis & beneuolus.328. Eligendus vir bonus & timẽs Deum.328. Eius graphica deſcriptio.ibi. Cõſultorem ſuum ſimiliter bonum reddat.ibid. Bonus facilè inuenitur à conſultore bono.ibid. Sit prudens & peritus rei de qua conſulendus eſt.329. Cui & quantum ſit credendum.ibid. Sint ſeniores.ibi. Eius proprietates, qui principibus præſertim Eccleſiaſticis aſsiſtit.ibi.

Conſilium cui neceſſarium.327. Capiendum aliquãdo ex hiſtoria.330. Donum Spiritus ſancti quale. 331

Conſolatio diuina, merces eſt laborũ. 232. Prægustatio eſt cœleſtis voluptatis. ibid. Eſt centuplum illud Euangelicum. ibid. Eſt regnum Dei intra nos. ibid. Comparatur igni. ibid. Eſt virtus ex alto.ibid. Maximum in ea momentum ad victoriam tentationum.ibid. Quanti æſtimetur à ſanctis Patribus. 233. Pretioſiſsimum Dei donum.ibid. Suauitas ſpiritus.ibid. Duplex.235. Comparatur cythara & cantui.235. Eius proprietates.ibid. Eſt charitatis comes.ibid. Animæ ſitim non extinguit.236. Eſt principium quoddam & pignus felicitatis æternæ.ibid. Rapit aliquando mentem extra ſe in Deum.ibid. Delicata eſt, nec datur admittentibus alienã.236. Comparatur cum carnali vt ignis & aqua. ibidem. Plus neruorum ac roboris habet quàm voluptatis.ibid. Eius præſentiæ in anima indicia quæ.ibid. Etiam peccatoribus communicatur.293. Comparatur adipi frumenti & melli.ibid. Donũ Dei eſt cui hominem cooperari oportet. 299. Sub eius ſpecie multi decepti.302. Ex ſpirituali ſeceſſu quanta. 325

Conſolationes an afflictiones magis nobis expediant.535. Donum Dei ſunt. 537. Qua ratione à viro perfecto expetẽdæ ſint.538. Quomodo nos Deo coniungant.ibid. Quomodo non coniungant, ne dicam abalienent.537. Propter illas Deo ſeruire, monſtruoſum quiddam eſt. 538. Promptiorem efficiunt hominem ad Deo ſeruiendum.ibid. Iis adhibendæ qui puſillanimes ſunt.166. Ex ſacris literis deprompta.ibid. Omni armorum

genere

genere valentiores. 232. In martyribus quantæ. ibid. Vim ignis exuperant. ibid. Primitiæ ſpiritus, deliciæ charitatis. 233 An ſint deſiderandæ cùm abſunt. ibid. Non cõſiſtit in eis vis virtutis. ibid. Cùm non habentur, in faſtidio ſunt, cùm habentur in deſiderio. 236. Comparantur cùm corporalibus deliciis. ibid. Comparantur lacti nutricis. 314

Contemplatio maximum perfectionis adminiculũ. 539. Eſt attenta conſideratio rerum ſpiritualium tam diuinarum quàm humanarũ. 540. Huic qui vacat, magnos in virtutibus progreſſus faciet. ibid. Donum eſt gratuitum diuinæ miſericordiæ. ibid. Induſtriam quoq; noſtrã requirit. ibid. Cum oratione miſcẽda & temperanda eſt. 541. Eius ſumma cum oratione & amore Dei colligatio. ibid. Quibus gradibus ad eam anima conſcendat. 542. Quietis ſiue ſomni nomine in ſcripturis ſignificatur. 543. Per eam anima in amore Dei ſuauiſsimè conquieſcit. 543. In ea mens diu ſtare non valet ſecundum D. Gregorium. 572. Meritis præſtat actioni. 572. Præmium eſt actionis. ibid. Non ſemper eam quærentibus aut procurantibus datur. ibid. Ad eam aſpirant aliqui non domitis terrenis affectibus. ibid. Eſt ſanctum otium. ibid. Eſt bonorum operum & virtutum fructus. ibid. Eius guſtus non debetur niſi obedientiæ mandatorum. ibid. Ad eam nonnulli naturâ inepti. ibid. Ab ea arcendi. ibid. In qúa non ſine erroris periculo verſari poſſunt. ibid. Ea poſſumus carere. ibid. Non eſt ad ſalutem neceſſaria. ibid. Eſt in noſtra voluntate. ibid. Eſt ex dono gratiæ. ibid. Quis ad eam aptus. 573. Intermittenda eſt, quãdo proximi ſpiritualis neceſsitas id requirit. 575. Eius vſus antiquiſsimus in ſcripturis. 577. Chriſtus huic vacauit noctibus, teſte D. Gregorio. 577. Libero volatu quocunq; eam fert impetus, mira agilitate circumfertur. 577. Eſt perſpicax & liber animi contuitus, in res perſpiciendas vſquequaq; diffuſus. ibid. Pertinet ad ſimplicem intuitum veritatis. ibid. Eſt Dei donum. 578. Præſentem habet Dei gratiam. ibid. In ſinum conuolat æternæ veritatis. ibid. A D. Bernardo mors angelorum dicitur. ibid. Secundum ſtatum præſentis vitæ non poteſt eſſe abſq; phãtaſmatibus. 579. Tria ſunt contemplationis genera. Perfectorum, Proficientiũ & Incipientium. 580. Verſatur circa diuinam maieſtatem duplici ratione. 581. Comparatur auium volatui. ibid. Eſt quadruplex. 582. Requirit cor purgatũ. 582. Per aliquas morulas ſtupore & ecſtaſi ſuſpenſum tenet admirantem. ibid. Fugat vitia, fundat virtutes. ibid. Initiat ad ſapientiam. ibid. Supremus eius gradus in hac vita quis ſit. 582. Eius quinque genera. 583. Impeditur duabus rebus, vehementia ſcilicet paſsionum, & tumultu occupationum. 586. Ad eam quæ requirantur. ibid. Præcedit illam amor Dei. 588. Quænam eam comitentur. ibid. Eſt actus intellectus. ibid. Eſt à Deo. 588. Eſt præcipua veritatis iucunda admiratio. ibid. A diuina inſpiratione inflammatur vt illam diligat. ibid. Eius exceſſus duplex. vnus in intellectu, alter in affectu. ibid. Fit ex condeſcenſione Dei ad hominem, & exaltatione hominis ad Deum. ibid. Incredibilis quædam & diuina voluptas ex ea percipitur. ibid. Efficit amorem

Dei,mortificationem paſſionum & zelū animarum.589. Comparatur torrenti qui tranſiri nequit.255. Subleuat,quos conuallis humilitatis continet.421.Eius quatuor impedimenta.425.Ad eam inepti qui. ibid. Cōparatur oculo qui tribus rebus impediri poteſt.426.Eius impedimēta quomodo tollenda.ibid. Comparatur pani, vt actio cineri.ibid. Eius ſummum genus quodnam ſit. 427

Contemplatiua vita poſterior eſt actiua.571. Per Mariam Magdalenam ad pedes Chriſti ſedentem ſignificatur.571. Senario numero in ſcripturis denotatur. ibid. Minor tempore quàm actiua. ibid. Merito maior actiua.572. Eius gaudia ex fine conualeſcunt.ibid. Ad hanc aliquo modo pertinet ſtudiū tradendæ doctrinæ ſacræ populo.574. A Rachele in veteri Teſtamento figurata.577. A Maria Magdalena in Euangelio deſignata. ibid.Vnde dicatur contemplatiua. ibid. Magna eſt in ea mentis contentio. 587. Tranſgredi nititur omne quod corporaliter videtur. ibid.Anguſtat ſeſe vt dilatet. ibid. Proprium eius eſt, vt calcatis curis omnibus, ad videndam faciem ſui creatoris inardeſcat. 588. Amabilis valde dulcedo eſt.589. Animam ſuper ſemetipſam rapit.589. Ebrietati ſobriiſſimæ & placidiſſimo ſomno in ſcripturis comparatur.ibid. Mentem aſcendit. 590. Ab ea animus ad actiuam reflectatur. ibid.

Contemplatiui contemplationem ſuā intermittere debent quādo proximi ſpiritualis neceſſitas poſtulat.575. Typum illorū geſſit Adam,Iſaac & Dauid.577. Tales Chriſtus & Apoſtoli fuere.ibidem. Qui contemplationis arcem tenere deſiderant,prius ſe in campo operū per exercitium probent.579. Nequaquam ſecū rerum temporalium vmbras trahunt, vel fortaſſe tractas manu diſcretionis abigunt. ibid. Vincunt quod ſunt. ibid. Contemplantur Deum vt per contemplationem afficiantur à Deo.582. A creaturis ad Deum aſcendunt, idq; variis rationibus.585. Ad quam normam ſeſe diſcutere debeant.587.Nulla mala irrogant,irrogata æquanimiter portant.ibid. Obiectis temporalibus bonis lætitia non ſoluuntur, ſubtractis mœrore nimio non affliguntur.ibid. Mutabilitati planè mortui,in ſecreto veri luminis occultantur.ibid.In examinãda propria conſcientia perdurant vſq; ad mortem. 588. Inhærent Deo.589. Incredibilem & diuinam voluptatem ex contemplatione percipiunt.ibid. Amoris paſtum de pabulo contemplatæ veritatis accipiunt.580. Participes quaſi cuiuſdam beatitudinis fiunt.610. Satius illis eſſet ſeculares eſſe, quàm alios ſcandalizare. 417

Contentio quale vitium.120. Fugienda.ibid. An cum hæreticis ſit ineunda. 128

Continentia quid ſit.189. Quid eius nomine D.Auguſtinus intellexerit.ibid. Quomodo ad finē vſq; vitæ retineri poſſit.225. Eius ars qualis,& quis eam teneat.280. Immoderata perniciofius quā ſaturitas remiſſa ſupplantat.ibid. Eius caſta dignitas D.Auguſtino mirabiliter repræſentata.288. Extēdens pias manus ad amplectendum plenas gregibus bonorum exemplorum. ibid. Ariſtoteli non tam virtus quàm via ad virtutem.480. Perpetua magnum Dei donum. 494. Comparatur cum humilitate. ibid.

Conuerſio ad Deum varia.13. Deo aſcribēda.16. De peccato ad gratiam.13. De gratia & virtute ad virtutem. 19. Maius opus eſt peccatorem conuertere quàm mundum condere.20. Secretum eſt ſoli Deo planè cognitum.ibidem. Ad eam duo plurimum iuuant. ibid. A timore Dei ſeruili incboanda.26. Perfecta quæ ſit. 30. Quæ ad eam neceſſariò requirantur. 32. Signum veræ conuerſionis.ibid. Coniecturæ eiuſdem plures. 36. Eam plurimum iuuat conuerſatio cum ædificatione. 275. Ab hypocrita profecta non eſt ſtabilis. 314

Corinthij laudabiliter triſtes.30. Ab Apoſtolo Paulo commendati. ibid.

Cornelius Centurio eleemoſynis & orationibus promeruit venire ad fidem. 17. A S. Petro inuentus.ibid. Præuentus à Domino. ibid.

Creaturæ gloriam Dei prædicāt.585. In earum conſideratione vana & peritura curioſitas exerceri poteſt.ibid. Ex iis ad immortalia & ſemper manentia gradus faciendus eſt. ibid. Præſtantiſſima ratio ab iis ad Deum aſcendendi. ibid. Conditori comparatæ nec pulchræ ſunt, nec bonæ ſunt, nec ſunt.ibid. Speculum ſunt in quo Deum intueamur. 593. Propter nos conditæ ſunt.596. Tria maximè per eas beneficia in nos deriuat Deus.panem,ſolem,& aërem.ibid. Diligendæ ſunt vt Dei dona, vt ſubiecta, vt famulantes, vt arrha ſponſi.ibid. Non propter ſe ſed propter Deum diligenda, nec cum illo, ſed per iſtas & ſuper iſtas ille diligēdus.596. Non ſunt pares creatori. 603. Conformare ſe debent & concordare auctori. 606. Quamuis finita, Deo tamen infinito plenæ.610. Inſtar ſpongiæ finitæ in infinito mari.609. Earum deſpicientia qualis ſit virtus. 623. Contremiſcent omnes in extremo iudicio.25. Eas Deus teſtes aduerſus peccatores inſtaurabit.28. Quomodo ſint odium & muſcipula pedibus inſipientium. 76. Ex iis homines vt aranea ex floribus venenum ſugunt. ibid. Cur creatæ.87. Non ſunt finis hominis. ibid. Iis vtendum, non fruendum.ibid. Ab earum amore animus auertendus.181. Ex eis honeſta voluptas percipi poteſt. ibid. Priuſquam fierent, erant in notitia facientis, quomodo.344. A Deo conſeruantur. ibid. Omnes in vſum humanum à Deo condita, ex Seneca eleganter deſcriptæ. 438

Crux Chriſti baliſta ſpiritualis. 618. Ad eam deuota animæ ſuſpiria. 617. Chriſti in ea pendentis contemplatio. 618. Clamat amorem.618. In periculis ante oculos ponenda.620. Per cytharam Dauidis figurata. ibid. Eius virtute & gratia vbique coruſcante, retuſa eſt nequitia dæmonum.212. Nihil ea olim ignominioſius aut probroſius. 497

Cupiditas rerū temporalium eſt impedimētum perfectionis. 522. Eſt venenum charitatis.ibid. Eius diminutio eſt charitatis augmentum.ibidem. Triplex eſt.ibid. Domanda eſt aſpiranti ad perfectionem.ibidem. Eius victoriæ gradus quatuor.525. Tenet cor captiuum.138. Licitum ſuadet eſſe malum quod imperat.ibidem. Ab ea quid nos auocet.139. Quicquid ei demis, vtilitati accedit. 179. Ea amputetur, vt virtus roboretur. ibidem. Nullum ſibi modum ponit.197. Aperit ianuam ſuggeſtioni diaboli.223. Excæcat mentem. 285. Caſtiganda in-

ſtar pueri, ex Ariſtotelis ſententia. 479

Cupiditates plerumq; effrenatæ, indomitæ, furioſæ, præcipites. 476. *Earum victoria longè maxima.* 483

Curioſitas ex ſuperbia oritur. 622. *Succiditur abnegatione ſui & amoris proprij.* 622. *In ipſo eius exortu, conſenſus citiſſimè cohibendus eſt.* ibid. *Culpa non vacat.* 35. *Impedit ne peccata noſtra notemus.* 167. *Quam ſit deteſtanda.* 194. *Inſtigat ad experiendi noſcendiq; libidinem.* ibid. *Spectaculorum horrenda.* 194. *Quæ mala ex illa oriantur.* ibid. *Noſtra quotidie in minutiſſimis rebus tentatur.* ibidem. *Reſecanda tanquam multorũ criminum ſeminarium.* ibid. *Eius curationis rationes quæ.* ibid. *Paſcit hædos, id eſt, oculos & aures.* ibi. *Egregiè à Chryſoſtomo caſtigatur.* ibid. *Quibus quaſi telis & armis profliganda ſit.* 262

Cyprianus Epiſcopus in epiſtolis affectata oratione vſus. 125

D.

Daniel Propheta adhuc puer à Deo impulſus ad innocentis Suſannæ defenſionem. 286. *Inter frementes beſtias epulabatur.* 458

Dauid typus contemplatiuorũ. 577. *Vnam petiit à Domino vt contemplaretur delectationem Domini, vt legit D. Auguſtinus.* ibid. *Pennas columbinas ſibi exoptat vt volet & requieſcat. quid hæc ſignificent.* 581. *Eius fidelitas in ſeruandis aliis, Chriſti typus.* 619. *Eius cythara crucis Chriſti figura.* ibidem. *Donum diſcretionis ſpirituum habuit.* 8. *Eius cicatrices putreſcentes quid ſignificent.* 15. *Quid per benedictionem dulcedinis intellexerit in Pſalmis.* 19. *Quid per memoriam abundantiæ ſuauitatis Dei inſinuare voluerit.* 19. *Deum poſt lapſum duabus rebus ad miſerationem commouit.* 21. *Verus pœnitens.* 30. *Quomodo iurarit cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei.* ibid. *Quæ ſigna in ſe habuerit gratiæ Dei.* 36. *Eius mirabilis miſericordia erga peccatores.* ibid. *Eius continua pœnitentia.* 41. *Illuſtre pœnitentiæ exemplar.* 47. *Animæ ſuæ interitum ſeptem Pſalmis deplorauit.* ibidem. *Eius quinquageſimi Pſalmi paraphraſis affectibus plena.* ibid. *Quomodo ſimilis factus pellicano.* 48. *Quantum timuerit extremum iudicij diem.* 50. *Eius rugitus qualis.* ibid. *Eius ſpes, amor & propoſitum.* 51. *Mauult occidi quàm vinci.* 51. *Eius confeſſio & ſatisfactio.* ibid. *Eius cor contritum & humiliatum quale.* ibid. *Eius perſeuerantia in oratione.* 52. *A Deo percuti maluit, quàm ab hominibus.* 73. *A Berſabee tentatus.* 76. *Eius ſitis ſpiritualis.* 80. *Eius adoleſcẽtia ſpiritualis.* ibid. *Typus proficientium.* 80. *Propter aquæ deſiderium ſeipſum reprehendit.* 115. *Quid à Deo petierit cum viuificari petiit.* 190. *Quid in eius Pſalmis per corruptas cicatrices intelligendum.* 210. *Eius ludus qualis, & cuius rei figura.* 214. *Cupit a Deo deſolari, non tamen vſquequaque.* 240. *Vitæ tædio affectus quomodo & quare.* 258. *Duplex ab hoſte vulnus acceperat.* 291. *Opportuna plagis medicamenta impoſuit, lachrymas, preces, peccatorum confeſſionem.* ibid. *Salomonis vitia obumbrauit.* ibid. *Amore ſui robore ſeſſus.* 307. *Eius oratio, cùm ſe furentem finxit coram Achimelech.* 333. *Illuſtriſſimum exem-*

exemplar pœnitētiæ.419. Eius Pſalmus centeſimus vigeſimus nonus explicatus. ibid. Affectum in Deum pſallendo duobus modis excitabat.423. Eius affectuum variorum in Pſalmis exempla.423. Quomodo inuenerit cor ſuum vt oraret. 426. Manſuetus erga Saulem. 486

Demetrias virgo de virginitate ſeruanda deliberat.291. Inflammatur ad virginitatem ſeruandam exemplis ſcripturæ.ibid. Timet ne auiam matremq́; offendat.ibid. Quid nocte nuptiis proxima egerit.ibid. Quibus ſtimulis inflammata mundum ſpreuerit. 292

Demoſthenes primas, ſecundas & tertias in eloquentia tribuit pronunciationi. 492

Deſolatio ex quibus cauſis oriatur in anima.237. Cur ita dicatur.237. Deſcribitur accuratè à D. Bernardo. 237. Eius cauſæ.238. A Deo immittitur quas ob cauſas.239. Sine ea virtutes ferè non comparantur. ibid. Eius vtilitates & fructus. 240

Deuotio vnde.589. Nihil eam excitat melius, quærit ſuauius, & auget amplius, atq; mors Chriſti.599. Eius menſura quæ.94. Erga carnem Chriſti qualis.ibid. Fulcit omnem veram religionem.213. Quomodo accendenda. 299. Eius feruor feruido conatu comparandus. 308. Quid eo nomine intelligatur. 347. Mentem hominis ſubleuat ad res ſpirituales percipiendas.ibid. Compendium ad eius habitum comparandum quod.424. Eius habitus virtutum vſui ſeruiat. 425

Didacus Perez in obſeruationib. ſuis ſpiritualibus excellens. 166

Dilectio maxima quæ.521. Eſt principium & finis virtutis.521. Eſt radix, materia, & vertex eiuſdem.ibidem. Ei nihil poteſt adæquari.ibid. Duplex eſt. Concupiſcentiæ & Beneuolentiæ. 590. Quod per dilectionem accepimus, non melius quàm per dilectionem rependi poteſt.597. Frangitur nunquam, quieſcit nunquam, donec mortalium vitas ſibi ſubegerit.246. Eius perfectio duplex.520. Eius effectus quis. ibid.

Dilectio inimicorum eſt perfectorum filiorum Dei.521. Ad ſecundum charitatis proximi gradū ſpectat.272. qualis eſſe debeat, ex D. Auguſtino. ibid. Eius actus.ibidem. Indicium ſpiritus diuini. 313. Quomodo congerat carbones ignis ſuper capita eorum.414. Eius vis & effectus. 485. Perfectiſſima humilitatis argumentum. 499

Dionyſius Areopagita Theologiam myſticam à D. Paulo magiſtro ſuo ſibi traditam literis mandauit. 594

Diſcretio omni virtuti ordinem ponit.276. Auriga virtutum, ordinatrix affectuum, & morum doctrix.276. Diuina tantùm largitate confertur. ibid. Quid ſit propriè.279. Eius copioſa deſcriptio ex Alberto Magno.ibid. Eſt magiſtra omnium virtutum.279. Eius neceſſitas & vtilitas maxima.ibid. Omnium virtutum generatrix, cuſtos, & moderatrix eſt.ibid. Magnum Dei donum. ibidem. Difficillima eius adeptio. ibid. Eius præcepta.ibid. Abſq; charitatis feruore iacet.ibid. Lumini comparatur.281. Mater eſt virtutum & conſummatio perfectionis.ibidem. Rara auis in terris.ibid. Eam ſupplet virtus obedientiæ.ibid. Comparatur oculo.326. Eius caliginis cauſa duæ. ibid.

Diſcretio ſpirituum magiſtro ſpirituali neceſſaria.8. Abſtruſas animi latebras non retegit.9. Gratia gratis data.293. Etiam in peccatoribus reperitur.ibid. Plerumque in Sanctis tantùm inuenitur, non tamen in omnibus. ibid. Prudentia quadam ſpiritualis eſt.ibid. Inſtituta, ad explicanda cordium occulta.ibid. Difficillima eſt.293. Diſcernit ſpiritus, id eſt, voluntates hominum bonas à malis.ibidem. Quorum ſpirituum ſit. ibid. Quæ circa eam conſideranda. ibidem. Eius regula.311. Cur neceſſaria. 319. Quàm difficilis ſit. 323

Diuitiæ abiiciendæ perfecto futuro. 523. Spinæ ſunt pungentes animum. ibid. Totum amorem diuitis in ſe conuertunt.ibid. Quaſi membra præciduntur à poſſidēte.523. Laquei ſunt & tentationes. 139. Religioſorum veræ quæ ſint. 141

Dominicus vir ſanctus, quanto martyrij deſiderio flagrarit.615. Omnia ſua membra concidi optabat. ibid.

E.

Eccleſia columba non opprimitur, quia non ſcrutatrix maieſtatis eſt.580. Iudæus ſiue Paganus nunquam talibus aculeis incitatur amoris, qualibus illa. 597. Chriſto deſponſa eſt.616. Quibus quaſi ſupercœleſtibus quibuſdam planetis regatur.619. Eius conſuetudo & praxis.4. Quomodo electa ante mundi conſtitutionem.17. Eius claues quam ſint certæ.37. Ei ſe humiliare, quàm ſit honeſtum, facile, vtile.ibid. Multum remiſit de publica pœnitentiæ ſeueritate. 40. Eius definitio de remiſſa culpa & pœna reſtante temporaria.40. Quomodo progrediatur quaſi aurora, luna & ſol.83. Eius caput Chriſtus.91. Eius peſtis auaritia.138. Comparatur ouili. ibid. Eius puritatem qui macularint. 188. Militans & triumphans.232. Eius ſuffragia proſunt tentatis.ibid. Rationem ſtatus, tyrannicam politiam appellat 277. Eius variæ quaſi ætates.316. In ea donum inuenitur diſcretionis ſpirituum. 321. Eius doctores Euangelici ſerui.324. In ea Deus certis temporibus & cauſſis Concilia voluit indici. 328. Fundata à Chriſto actionibus quibuſdam præclariſſimis.377. Eius vocatio quotuplex.ibidem. Verbo Dei & ſeptem Sacramentis à Chriſto conſtructa.379. Eius fabrica à Chriſto conſtructa. ibid. Eius hierarchia cœleſti ſimilis.380. Cōſiliis Euangelicis adornata. 380. In ea adminiſtranda vtitur Deus Angelorum opera. 397. Eius hierarchicæ actiones quæ.397. Cur in Eccleſiaſtico officio verba quædam ſæpius repetat. 424

Eleazarus Iudæus nobilis.444. Quā fuerit deteſtatus ſimulationem.ibidem. Eius fortitudo cum alacritate coniuncta. 460

Electio prudentiæ proles. 282. Sine prudentia, nulla eſt. ibid. Eſt actionis humanæ anima. ibid. Libera eſt.ibid. Rectè ſanctèque exercenda. ibid. Eam ex inſtituto tractauit B. P. Ignatius. 283. Requirit ſeceſſum ad tempus ſub diſciplina alicuius Patris ſpiritualis. 284. Ad eam maximè neceſſarius animus ab omni perturbatione liber. 284. Eius materia ſubiecta duplex. ibidem. Eius duplex ratio ſeu modus. ibidem. Eius illuſtre exemplum in D. Auguſtino. 286

Eleemoſyna duplex,corporalis & ſpiritualis.531. Spirituale exercuit etiam Tobias,ibid. Eius cum oratione & ieiunio coniuncta vis & præſtantia. ibid. Opus bonum & ſatisfactorium.34. Remedium auaritiæ.139. Spiritualis corporali præſtantior.275. Eroganda etiam pro defunctis. 441. Non eſt dare opes,ſed cũ miſericordia dare.453. Eam facere,eſt miſericordiam facere.ibidem. Eius artem noſſe melius eſt quàm regem eſſe.ibid. A D.Auguſtino ſecundus Baptiſmus, & ſacrificium Chriſtiani appellatur.ibid. Piis & ſanctis viris diſtributa quam vim habeat. 454. Magnum donum & magnum bonum.ibid. Animam ſapientem & altam reddit. 454. Danda de eo quod ſupereſt. ibid. Eam Chriſtus creberrimè inculcauit. ibid. Animam vt adamantinum corpus quoddam obfirmat.455. Eius conſuetudo laborioſa.ibidem. Non in pecuniarum multitudine,ſed in dãtium promtitudine ſpectatur. 456

Elias neſcit mortem, commoratur Angelis,conuiuit Deo,ex S.Chryſologo. 531. Cibo carnis reficitur.115. Ab Angelo prius excitatur, deinde paſcitur. 303. Ab Heliſæo conſultus. 329

Emanuel Sa, Soc. Ie. in commentariis in Euangelia excellens.412. Hiſtoricum ſenſum cum obſeruatione linguarum tractauit. ibid.

Ephraim typus proficientium. 80

Ephrem adhuc iuuenis de extremo iudicio cogitans, mundum reliquit. 292.

Epiſcopatus delatus amore Chriſti repudiatus.529. Iam ſuſceptus,magno animo & nouo exemplo depoſitus,ibid. An & quando ſit de neceſſitate ſalutis eum in ſe ſuſcipere. ibidem. Votum de eo non ſuſcipiendo an & quatenus licitum ſit. 530. An præcipienti Epiſcopatum in ſe ſuſcipere,repugnandum ſit. ibidem.

Epiſcopi ſtatũ perfectionis iam conſcenderunt.524. Diſpenſatores Eccleſiaſticorum bonorum à Deo conſtituti. ibi. Eorũ ſtatus perfectionis eſt,tametſi ſint opulenti.ibid. Ab iis damnati Origeniſtæ. 187. Ab iis in rebus grauibus conſultus Romanus Pontifex. 328

Eſau lenticulæ concupiſcentia deceptus. 115

Eſau ſerpentis ſuaſione delectata carnem ſignificat.22. Tentata à pomo.76. eius imitator curioſus. 195. Per eam Adam tentatus eſt.208. Non ſimpliciter obediens. 435

Euagrius impeccantiam aſſeruit. 100. Inſignis propagator erroris Origenis.187. Eius diſcipuli Palladius & Ruffinus.ibid. A Ioanne Climaco reprehenſus.188. Impaſſibilitatem alacritatem ſenſus appellat.ibid. A Cæſare Baronio damnatus. ibid.

Eucharistia pretioſiſſimum vas. 68. Frequentanda. ibid. Eius vis & effectus.ibid. Vinum eſt germinans virgines. 68. Ea ſola ſancti quidam vitam ſuſtentarunt.121. Ea qui indigni. 158. frequens vſus quam vim habeat. 190. Deum certiſſimo in ea contineri profeſſus eſt moribundus S.Ludouicus. 263. Eius frequens vſus, ſalutis inſtrumentum,317. Sacroſanctũ myſterium,continens Sanctum Sanctorum, Saluatorem mundi. 349

Euſebius monachus leue peccatum

in ſe quàm ſeuerè puniuerit.104. Origeniſta. 187

Eutrapelia, quandoque vitij, quandoque virtutis nomen. 490. Virtus qualis, & vnde dicta. ibid. Vitium idem quod ſcurrilitas. ibid.

Examē conſcientiæ ſit quotidianum, & ſi fieri poßit continuum. 587. Sit proprium cogitationum. ibid. Auocando animum etiam à ludicris & inutilibus imaginibus. ibid. Sit exquiſitum. ibid. Sit ſeuerum. ibidem. Sit indefeſſum ad mortem vſque. 588. Tunc non fruſtrà factum eſt, ſi rurſum opus eſſe aduertemus. ibid. Vide elegantem eius deſcriptionem ex D. Bernardo. ibid. Sit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor, ex D. Auguſtino. 27. Ad omnia vitia conuellenda ſingulare remedium. 103. Quorum etiam peccatorū facienda. 103. Quotidie neceſſarium. ibid. Comparatur labori exhauriendæ ſentinæ. ibid. De peccatis venialibus exquiſitum. 241

Exemplum humilitatis ex Caßiano. 527. Sanctorum qui Eccleſiaſticas dignitates fugerunt, vel iam adeptas depoſuerunt. 529. Vigilantiæ cuiuſdam presbyteri ex D. Gregorio. 623. Patrum ſpiritualium in ſanandis ſuorum diſcipulorum animis prudentiæ. 10. Occulti peccati detecti, ex Caßiano. 11. Abſtinētiæ immodicæ & pertinacis, ex eodē. 34. Pænitentium mirabilium ex Climacho. 39. Sanctorum qui continuam pænitentiam egerunt. 41. Mirabilis pænitentiæ & reuelationis dimißi peccati ex S. Gregorio. 53. Monachi à ſcrupulis vno patris ſpiritualis verbo poſt XX. annorum cruciamenta liberati. 61. Leue peccatum ſeueriſſima pænitentia expiantis. 104. Gulæ multiplex. 112. Monachorum Ægyptiorum abſtinentiæ. 119. Sanctorum corpora ſua acerrimè caſtigantium. 121. Auaritiæ diuinitus punitæ. 140. Hominis perplexi triplex. 162. Inuidi cuiuſdam monachi. 168. Senis monachi paßionum extirpationem docentis. 178. Tentati ſenis, vt diſceret compati infirmiorib. 209. Cuiuſdam ſcholaſtici qui de inuenta pecunia retinere nihil voluit. 257. Sanctimonialium à diabolo illuſarum. 315. Cuiuſdam per S. Stephani interceßionem mirabiliter ſanati, ex D. Auguſtino. 320. Obedientiæ ſtudio conātis ingens ſaxū loco mouere. 432. Monachi de Abbatis mandato puerum in fluuium proiicientis, non imitandum. 433. Excellentium obedientiæ cultorum. 437. Cuiuſdam puellæ à cæleſtibus nuptiis ob leuitatē morum aliquandiu ſuſpenſæ. 489

Ezechiel Propheta fodere parietem iuſſus quid ſignificet. 9. Eius viſio de viro fluuium dimetiente explicatur. 254

F.

Feruor ſpiritus nutritius & comes conuerſionis. 5. Fractus & debilitatus, quomodo iuuandus. 5. Quamdiu in religioſis familiis olim viguerit. 7. Quomodo conſeruandus. ibid. Quantum ei indulgendum. 55. Quomodo excitandus. 149. Eius graphica deſcriptio ex diuo Bernardo. 150. Eum languentem & ſopitū reddit tepiditas & ſuperbia. 156. Eum exuſcitat abnegatio ſui & humilitas. ibid. Eſt algor carnis & ſenſus. 180. Quidam eo rapi ſe ſinunt ad ea quæ vires eorum excedunt. 215. Quomodo

modo moderandus. ibid. Perpetuò fouendus. 310

Fides Dei donum.5. Ex auditu prædicationis percipitur.5. Ea tanquā fundamento nititur doctrina Chriſtianæ perfectionis.ibid. Eius vis contra tentationes diaboli.75. Inprimis à diabolo oppugnatur.225. Deum inuenit.250. In exordiis ſuis & nutat, & ſolida eſt.254. Certis gradibus proficit.ibi. Virtus Theologica.259. Primum Dei donum animæ infuſum.ibid. Eius definitio ex Apoſtolo.ibid. Eius motiua quæ.ibid. Eius laudes & encomia ex SS. Patribus.260. Eſt bonorum omnium fundamentum.ibid. Eſt oculus illuminans conſcientiam.ibid. Eſt ianua & via in vitam.ibid. Quomodo nobis infundatur.260. Iter homini ad Deum per hominē Deum.ibid. Eius cauſa efficiens, meritoria, finalis, exemplar & regula. ibid. An in Chriſto fuerit.261. Duplex, informis & formata.ibid. Eius progreſſus & gradus.ibid. Eius tres actiones.ibid. An & qualis ſit in hæreticis.ibid. Non eſt æſtimatio, ſed certitudo.262. Quomodo ſuperandæ tētationes contra eam inſurgentes.ibid. Non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.ibid. Eius fortitudo duplici ratione acquiritur.263. Augetur à Deo duobus item modis.ibid. Eius confeſſio neceſſaria etiam cum vitæ diſcrimine. ibi. Eius plenitudo quæ.263. Eius actiones heroicæ.ibid. Eius ſigna feruor operis & puritas intentionis.264. Quomodo diſtinguatur à ſpe.ibid. Quò quis altius credit, inquit S. Chryſologus, eo etiam altius dubitat.318. Ad eam in animis hominum gignendam miracula fecit Chriſtus.378. Fundamentum æternæ vitæ.391. Quanto magis in ea proficimus, tanto magis viuere tendimus. ibi. Per eam Chriſtiani ſunt filij lucis.395. Fundamentum & primus gradus ad beatitudinem. ibid.

Finis hominis Deus eſt.520. Non eſt idem cum ſcopo.96. In eo ne corrumpamus.248. Nobiliſſimus vita æterna.251. Præclariſſimus & omnium optabiliſſimus, maior Dei gloria.283. Obſeruandus maximè in inſpirationibus.302. Actionum & paſſionum Chriſti duplex. 363

Fortitudo noſtra à Deo.620. Per patientiam declaratur.145. Duplex.227. Neceſſaria nobis.ibid. Vnde, & quomodo conſeruanda.240. Virtus, donum Spiritus ſancti, & beatitudo, quomodo inter ſe differant.255. Si improuida fuerit, ſæpe in caſum ruit.282. In pietate & obſeruantia exercenda duplex.428. Quid propriè, qualiſq; virtus ſit.457. Eius officia, gradus, incitamenta. ibid. Virtutum Cardinalium tertia.ibidem. Eius plurima exempla in Chriſto patiente.458. Virtus communis omnibus virtutibus.458. Virtutum omnium fortiſſima.ibidem. Sola defendit ornamenta virtutum omnium.458. Eius partes quæ.ibidem. Vni Deo innititur.458. Quis verè ea præditus cenſendus.459. Tam deſperationis ignauiam excutit, quàm iactantiæ contrait. ibid. Eius duæ partes; ſuſtinere & aggredi. ibi. Inprimis armat hominem aduerſus timorem mortis.459. Comparatur flumini paradiſi, quod alluit Æthiopiam. ibid. Eſt amor ſecundum D. Auguſtinū, omnia propter Deum perferens. ibid.

Eius delectatio qualis.ibid. Eius indicia.460. Ad imminentia mala ſe præparat.461. In repentinis periculis maximè apparet. 461

Franciſcus vir ſanctus, aiebat; nolite me ſanctum appellare, quia poſſum adhuc filios procreare. 623. Diſcretor ſpirituum.305. Seraphin è cœlo deſcēdens, ei ſtigmata paſſionis Dominicæ impreſſit. 352

Fraus ſimplicitati contraria. 442. Omnis turpis, etiam in rebus vilib. 444

G.

Gabriel Archangelus ex his eſt qui ſumma nunciant. 360. Fortitudo Dei dicitur. ibid. Purgat Zachariam, cùm incredulitatis eius pœnam exigit. 379

Græca lingua primū Euangelia conſcripta, excepto Euangelio D. Matthæi. 410. Eius cognitio maximè iuuat intelligentiam ſcripturarum. ibid. Eius voces ὑποκριτὴς, διαθῆκαι, συνοῦν, ὀψάριον, παιδεῦσαι & θρόμβοι. Explicantur. 411. Articulus in ea magnam habet emphaſin. ibidem. Eius idiotiſmi cum hebraiſmis in ſcripturis coniuncti. 412. Quid propriè ſit ἀγάπη & διάθεσις. 451

Gratia Dei cōparatur lumini. 2. Quid in incipientibus, proficientibus, perfectis operetur. ibidem. Maius bonum eſt, quàm bonū naturæ totius vniuerſitatis creatæ. 15. Eſt benedictio dulcedinis. 16. Præuenit pœnitentem. 18. Duplex, præueniens & ſubſequens. 18. Eius decor amittitur per peccatum. ibid. Animam erigit, illuminat & Deo ſubiicit. 18. Omnibus iuſtificationibus principaliter præeminet. 20. Non trahit ignorantem, ſed intelligentem ſequentemq́ præcedit. 20. Comparatur rori. 25. Eam nobis Chriſtus promeruit. 31. An in aliquo verè inſit, incertum eſſe cur Deus voluerit. 35. Eius ſigna quædam & coniectura. 36. Vnicuique quomodo detur ad menſurā. 47. Eius probabile ſignum conſcientiæ tranquillitas. 53. Certam nobis de diabolo victoriam pollicetur. 74. Eius filius quis. 80. Cōparatur luci ſolis. 82. Dat animis calorem, fœcunditatem & lumen. ibid. Comparatur auroræ. ibid. Naturam longè excellit. ibid. Non cogit voluntatem. 83. Cur hic plus, ille minus ab ea adiuuetur. 98. Eius menſura à Deo temperatur. ibid. Ea deſtituitur tepidus. 159. Eius vires. 189. Eius opus maximum, abnegatio propriæ voluntatis. 196. Quomodo attingat à fine ad finem fortiter & ſuauiter. ibid. Eius auxilio quid poſſit proficiens. 221. Eius eſt inter illuſiones atq; reuelationes poſſe diſcernere. 224. Ad eam acquirendam & conſeruandam maximè efficax timor. 238. Eius priuatio, argumentū eſt ſuperbiæ. ibid. Aliquando ſe vtiliter ſubtrahit. 240. Non eſt per ſe actuoſa, ſed per virtutes. 256. Creſcit & augetur ad virtutum exercitationem. ibid. Erga ingratum & paruipendentem quanta. 265. Neceſſaria & vtilis ad beatitudinem obtinendam. 266. Bonos & amicos Dei efficit. 268. Ad eam quæ præparatio noſtra neceſſaria. 284. Qui ei non reſpōdet, ad cumulum damnationis eam ſibi vertit. 293. Comparatur vino. 302. Eius motus quomodo differat à motu naturæ. 306. Eius conatus quò tendat. 306. Eius verba quæ. 372

Gratiarum actio in conſpectu diuinæ maieſtatis adhibenda. 346. Ad eam

commoueat difficultas redemptionis, quem minus eſſe deuotum fecerat conditionis facilitas.402. In aduerſis & calamitatibus maximè exhibẽda.440. Pro ipſa gehẽna etiam adhibenda.ibid. Cur & pro quibus maximè beneficiis debita. 442. Eſt eorum etiam, qui aliis benefaciunt. 456

Gratitudo Latinis gratia dicitur.437 Quid & quotuplex.ibid. Eius gradus & incitamenta.ibid. Etiam feris ineſſe videtur. ibid. Eſt maxima hominis vtilitas.440. Eſt maxima cuſtos beneficiorum.440. Quæ ad eam inducant.ibid. Eius fortitudo.ibid. Eius vis & efficacitas 440. Superſtitum erga vita functos, qualis.ibid. Eius delectatio.ibid. Eius leges.441. Eius indicia. *ibid.*

Gregorius de Valentia Societatis Ieſu peccatum negligentiæ in officio diuino accuratè ad normam ſcholaſticam ex Patribus etiam explicat.427. Tomo ſuo tertio multa de virtutibus ſapienter tractat. *ibid.*

Gregorius Nazianzenus Epiſcopatum Conſtantinopolitanum reſignauit.530. Cur eum reſignarit.ibid. Iuliani Apoſtatæ Imperatoris exitiũ ex morum leuitate diuinauit. 490

Gregorius Papa nobili fœminæ de certitudine gratiæ quærenti quid reſpõderit.35. Tres annos pœnitentiæ conſtituentes condemnat.41. Eius expoſitio Pſalmorum pœnitentialium affectibus plena.47. Eius celebre dictum: Bonarũ mentium eſt culpam timere vbi culpa non eſt.58. Explicatur eius ſententia de licito peccato veniali ad declinandum mortale.165. An ſingulis hominibus, vt bonus Angelus, ita etiam malus deputatus ſit, eius ſententia.207. Optimum conſiliarium ſe offert Venantio Italiæ Cancellario. 328

Gula alio nomine gaſtrimargia.111. Ante alia vitia debellanda.111. Innumera vitiorum agmina producit. 112. Eius compreſſio quantum bonum. ibid. Eius natura & vis. ibid. Quinque nos modis tentat. ibid. Eius ex ſacris literis exempla. ibid. Eius effectus, ſiue filiæ. 112. In quo propriè conſiſtat.ibid. Eius remedia.113. Fons eſt aliorum vitiorum.113. Eius tentationi qui ſuccumbant.114. Per abſtinentiam frangitur. ibid. Quomodo differat ab aliis vitiis. 115. Eius abnegationis indicia.115. Ex ea quæ vitia prodeant.117. Quomodo reſtringenda. *ibid.*

H.

Hebræi carent comparatiuis & ſuperlatiuis, & quid eorum loco ponant. 413. Vnum tempus pro alio ponunt. ibid. Pro agnomine ponunt filium cum nomine patris.ibid. Carnem ponunt pro homine, animam pro vita, veritatem pro iuſtitia.412. Dicunt filium gehennæ, mortis, hominis, pacis, ſapientiæ, ſpõſi. ibid. Illorum varij modi loquendi. ibid. Illorum nomina quædam propria interpretata. 412

Heliſæus Propheta non niſi ad pſalterij concentum ſuſcitatus quid ſignificet. 418

Hieremias Propheta cõſtitutus à Deo vt euellat & plantet quid. 98

Hieronymus Eccleſiæ Doctor deliberauit quo in loco vitam religioſam traduceret. 285

Honor duplex. 526. *An & quis perfectioni ſit impedimento.ibid. Cuinam abrenuncient religioſi, hoc ipſo quod religioſi ſunt. ibid. Quis ſit honor virtutis.ibid. Quis mundi ſiue ſæculi. ibid. Nec deſideratur nec quæritur ſine ſuperbia.*528.*Non niſi æternus à perfecto appetitur.ibid. Obiecta eius ſpecie mentis acies ne perſtringatur cauēdum.*529. *Vnicuique ſeparatim pro cuiuſque decoro habendus.*452. *An & quomodo contemnendus.* 462. *Æternorum quis. ibid. Non niſi neceſſitate cogente admittendus.* 467. *Sub eo quaſi ſub onere gemendum.ibid. Luci comparatur. ibid. Verus quis.* *ibid.*

Humbertus monachus ob nimiam abſtinentiam minus à S. Bernardo laudatus. 35

Humilis vltimum appetit inter homines locum tenere. 528. *Tanto excelſior in gloria, quāto humilior in hac vita.ibid. Per deuotionem holocauſtum ſit. ibid. Verè ſapiens.* 81. *Intelligit miſerationes Domini.ibid. Comparatur ranunculæ.*344. *Obtritus corde.*348. *Vires frangit diaboli tentantis.*494. *Quo minus de ſua, eò amplius de diuina virtute confidit.ibid. Nō ignarus bonorum ſuorum.*495. *Non vult laudari.*498. *Laudatus ab aliis quid cogitet.* 498. *Seſe ad emendationem culpæ pro qua arguitur, offert.ibid. Quomodo quis talis euadat. ibid.*

Humilitas à Chriſto tradita & præcepta. 527. *Religioſo maximè neceſſaria. ibid. Maximè neceſſaria nouitio. ibid. Sordidiſſima quæq; miniſteria non recuſat. ibid. Chriſti exemplo commendatur.* 528. *Quam verecundiam excludat.* 527. *Inconfuſibilem ſe Dei operarium exhibet. ibid. Chriſti humilitas vera nobilitas. ibid. Per obedientiæ gratiam obtinetur.ibid. Eius exemplum ex Caſſiano. ibid. Fundatur in perfecta abrenunciatione & obedientia. ibid. Ut in ea nos contineamus quidlibet faciendum eſt.* 530. *Ante Dei oculos vera quæ ſit.ibid. Non eſt pertinax. ibid. Procreatur à nuditate & abrenuntiatione omnium rerum.* 534. *Parit mortificationem voluntatum. ibid. Indiſcreta eſt, cùm verbum bonum, quod poſſet prodeſſe multis, damnabili ligat ſilentio.*575. *Quomodo conſeruetur.* 2. *Signum eſt gratiæ Spiritus ſancti.* 3. *Quanti apud Deum meriti ſit.* 6. *Commemoratione antiquorum peccatorum conſeruata.* 45. *Vera quæ ſit.* 51. *Eius teſtimonia quæ. ibid. Philoſophis nec de nomine quidem cognita.*92. *Primus eam docuit Chriſtus. ibid. Sine ea nullius vitij poterit triumphus acquiri.*131. *Parit cognitionem maximè ſalutarem. ibid. Exſuſcitat feruorem ſpiritus.*156. *Ea proſternitur occulta ſuperbia.* 164. *Scrupuloſo neceſſaria. ibid. Curat ſuperbiam.* 167. *Eam vt doceret, maximus factus eſt minimus.*172. *Signum eſt electionis diuinæ. ibid. Eius officia exercenda & accerſenda.*176. *Incitamentum eſt abnegandæ propriæ voluntatis.* 198. *Eius ſigna in tempore à proficiente exhibenda quæ.* 214. *Eius etiam externa exercitatio quanti æſtimanda.* 214. *Quaſi amiſſa, ſolidius recipitur.* 240. *Nihil eſt ea excelſius.* 291. *Omnibus rebus dominatur. ibid. In ea requieſcit Deus.ibid. Nimia*

mia quæ. 315. Quam dubitationem in animam inducat. 318. Signum eſt præſentiæ Spiritus ſancti. 320. Quid à nobis requirat. 328. Eius prima probatio. 331. Reliquarum virtutum fundamentum neceſſarium. 335. In præpoſitis qualis eſſe debeat. ibid. Prodit ſe & oſtendit dictis & factis. ibid. Communes eius limites ſupergreſſus eſt Chriſtus. 393. Eius definitio, eſſentia, regula & radix. 491. Eius propria actio quæ. ibid. Per eam nos etiam hominibus ſubiicimus, & quomodo. ibid. Eius gradus & incitamenta. ibid. Eſt virtus Chriſti & Chriſtianorum propria. 492. A Philoſophis nec recepta nec agnita. ibid. Eius primus Doctor, magiſter & propagator Chriſtus. ibi. Penè tota diſciplina Chriſtiana eſt. ibid. Quo loco inter præcepta Chriſtianæ religionis ponẽda. ibid. Deo gratiſſima. ibid. Sacrificium maximũ. ibid. Omnem vitiorum turbam fugat. 493. Fundamentum, mater, radix, altrix, fulcimentum & vinculum omnium bonorum. 494. Sine ea virtutes alio citò diffluunt. ibid. Nihil ei conferendum. ibid. Eſt tutiſſimus virtutum omnium theſaurus. ibid. Virginitate magis neceſſaria. ibid. Sine ea nec virginitas Mariæ Deo placuiſſet. ibid. Nihil ea potentius. ibid. Fortior eſt petra, ſolidior adamante. ibid. Eſt non parua victoria ſui. 495. Summam demiſſionem eandemq́; voluntariam exigit ab homine. ibid. Eius ſeptem gradus ex D. Anſelmo. ibid. Eius difficultas. ibid. Supremus eius gradus quis. 496. Caput atque faſtigium totius philoſophiæ Chriſtianæ. ibid. Expetit ignominiam propter Chriſtum & æternam gloriam. 498. Eius indicia ex ſanctis Patribus. ibid. Manſuetudinis ſoror collactanea. ibid. Sancta infantia & ſancta ſimplicitas. ibid. Obedientiæ comes. ibid. Magna & rara virtus. ibid. Ipſis virtutibus mirabilior. ibid. Humilibus exercitationibus acquiritur, conſeruatur & cognoſcitur. 499. Perfectiſſima quæ. ibid.

I.

Iacob Patriarcha angelum videns, quomodo ſe Deum vidiſſe fateatur. 583. Contemplator cœleſtis lucis. 611. Septem anni pauci dies ei viſi ſunt præ amoris magnitudine. 616. Tempore famis deſcendens in Ægyptum quid ſignificet. 14. Typus proficientium. 80. Eius ſcala quid ſignificet. 84. Deum videt ſcalæ innixum. 87. Eius primogenitus Ruben appetitum carnalem ſignificat. 193. Eius ſcalæ quinq; gradus ſpirituales. 203. In quo imitandus, vt benedictionem cõſequamur. 421. Manſuetus erga Eſau. 486

Ieiunium bonum opus ab angelo Raphaele commendatum. 34. Eius cum oratione & eleemoſyna coniuncti vis & præſtantia. 531. Opus pœnitentiæ & ſatiſfactionis. 34. Eius forma non poteſt omnibus eadem praeſcribi. ibid. In eius obſeruatione traditionibus ſeniorum acquieſcendum. ibid. Superborum Deo minimè acceptum. 56. Eſt angelorum imitatio, ſchola precum, alimonia animæ, frenum oris. 113. Quomodo differat à temperantia. ibid. Eius encomium & deſcriptio ex D. Chryſoſtomo. ibid. Sanctum. 118. De eo non poteſt

poteſt vniformis regula conſtitui. 120. Quomodo differat à cæteris virtutibus. ibid. Quæ in eo regula ſeruanda. 124. Non tam perfectio quàm inſtrumentúm perfectionis. ibid. Superſtitioſum & omnibus moleſtum quodnam. 215. Ei antecellit obedientia. 434. Quid & quotuplex. 477. Naturale & Eccleſiaſticum quid vnumquodque. ibid. Eius gradus & incitamenta. ibid. Eius effectus. 478. Vita eſt angelorum. ibid. Eius inſignia epitheta & encomia ex D. Ambroſio. ibid. Remedium ſalutis, radix gratiæ, fundamentum caſtitatis. ibid. Refectio animæ, cibus mentis. ibid. Contra id quæ diabolus obiiciat, & quomodo reſpondendum ex D. Auguſtino. ibid. Et corpora roborantur validius. 479. Sanitatis mater. ibid. Peccatum enecat, animæ viſcera purgat. ibid. Eo roboramur vt oleo athletæ. ibid. Murus inexpugnabilis diabolo. ibid. Comparatur caſtris. ibid. Comparatur pharmaco vermes enecãti. ibid. Ex eo naſcitur ſanitas, & ſanitatis diuturnitas. 480. Eo alleuamur, vt crapula grauamur. ibid. Eius adipe pingueſcit anima. ibid. Eius indicia. ibid.

Ieſus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. 355. Eſt & medicina. ibi. Nomen vitæ. 355. Nomen virtutis. ibid. Nomen adiutorij. ibid. Vaſculum ſalutiferi electuarij. ibid. Eius conſideratio ex ſcripturis. 358. Eius fructus & vtilitas. ibid.

Ignatius Loiola Societatis Ieſu parens. 6. De electione ex inſtituto tractauit. 283. Eius conuerſio conuerſioni diui Auguſtini ex parte ſimilis. 289. Quid communi nomine conſolationis & deſolationis intellexerit. 294

Ignatius martyr leonibus diſcerpendus obiectus, Iam, inquit, incipio Chriſti diſcipulus eſſe. 461

Inanis gloria quid ſit. 174. Eius natura, vis, & proprietates. ibid. Vndiq; bellatori & victori occurrit. ibid. Cepæ & bulbis comparatur. 174. Quomodo differat à reliquis vitiis. ibid. Deiecta acrius reſurgit. ibid. Nocte dimicat quomodo. ibid. In externis actionibus virtutes ipſas imitatur & refert. ibid. Facit paria charitati quomodo. ibid. Eius diuiſio. ibid. Eius effectus & finis. ibid. Dulcis ſpiritualium operum expoliatrix, blandiſſima bonorum noſtrorum deprædatrix. 175. Eius remedia. ibid. Eius damna. ibid. Impedit Deum ne influat in animam, eamq; donis ſuis cumulet. ibid. Præcipua cauſa tepiditatis. ibid. Eius abnegationis indicia. 176

Inconſtantia magnum & graue vitium. 472. Exterior interioris ſignum. 489

Infernus peccato debitus. 16. Graphicè deſcribitur. 25. Eius comparatione omnia quæ patimur deliciæ ſunt. 70. Eius recordatio cuſtos eſt rationis. 194. Non erit, ſi ceſſet propria volũtas. 197. Comparatur profundo maris. 417

Ingratitudo quale vitium. 106. Nouem leproſorum Euangelicorum reprahenditur. 107. Peſſimum & odioſiſſimũ vitium. 402. Magnum peccatum. 440. Iudæos perdidit. ibid. Eius indicium quodnam. 441

Ingratus quis ſit. 440. Conqueritur de diuinis beneficiis. 442

Inſtinctus quadruplex. 303. Diuinus &

& angelicus quibus ſignis dignoſcantur. ibid. Diabolicus à diuino quomodo diſcernatur. 303. Diabolicus quomodo differat ab Angelico. 304. Comparatur roſæ pungenti. ibid. Diabolicus in fide humilitatis fieri poteſt angelicus. 305. Diabolicus comparatur terreſtreitati florum. ibid. Comparatur veneno. 305. Naturalis quomodo diſtinguatur ab aliis. ibid. Naturalis quomodo defatigetur & debilitetur. 307. Diuinus quid ſuggerat. ibid. Diuinus maximè attendendus & ſequendus. 308. Comparatur calculo nouo in Apocalypſi. 309. Naturalis deprauat meditationes noſtras. 310 Eorum regula ſacra ſcriptura. 312. Quomodo probandi an ex Deo ſint. 321. Gnomes qualis. 333

Intellectus fons eſt perpetuus infinitarum cogitationum. 193. Abnegandus quomodo & quare. 195. Eius illuſtratio quàm ſuauis. 196. Abnegetur prior, vt & voluntas abnegetur. 198. A Chriſto etiam fuit abnegatus. 199. Quomodo ei tenebras obducat diabolus. 221. Eum nõ ſemper ſequitur voluntas. 234. Quid & quomodo voluntati imperare debeat. 281. Quid faciendum ſi moderari ſe neſciat. 282. Eius illuminatio duplex. 298

Intentio mentis oculus. 86. Eius ſplendorem quæ maculent. 88. Eius peſtis inanis gloria. 89. Capiti comparatur. ibid. Pura integraq; duobus modis ſeruatur. 90. Eius perfectio in quo conſiſtat. ibid. Quomodo in Deum ferri debeat. ibid. Duplex. 94. Inquinatur & peruertitur ab amore proprio. 201. Recta & nitida argumentum eſt ſancti Spiritus. 318. Ad quam actiones noſtras omnes referri velit Deus. 398. Oranti plurimum neceſſaria. 421. In oratione nec obtundenda, nec rumpenda. ibid.

Inuidia latens tranquillitatem iudicij maculat. 9. Quid ſit & quæ eius proprietates. 168. Difficillimè curabilis quam ob cauſam. ibid. Fœdum malum. ibid. Eius deſcriptio. 168. Etiam ſpirituales viros aliquando conficit. ibid. Comparatur vulturi & muſcæ. ibid. Virtutem ex vicinitate vitij calumniatur. ibid. Non ineſt dæmoni aduerſus alium dæmonem. ibid. Eius effectus. ibid. Eius principium, medium & terminus. 169. Eius remedia. ibid. Cui dominari non poſſit. ibid. Quæ mala ex ea tanquam ex fonte promanent. ibid. Eius exempla ex ſacris literis deprompta. ibid. Difficilius quàm cætera vitia curatur. 170. Comparatur lui & ſerpentibus. ibid. Secus ac alia vitia, creſcit virtutibus aliorum. ibid. Eius curationis indicium. ibid. Eius plena mors eſt perfectus amor æternitatis. ibid. Eius ſoboles detractio. ibid.

Ioannes Apoſtolus & Euangeliſta ſcripſit ad paruulos, ad iuuenes, & ad patres, quo ſenſu. 2. Perfectionis gradus elegantibus tranſlationibus illuſtrat. ibid. Ei ſimiles ſunt qui mũdo corde ſunt. 425. Ei ſimiles maximè à Deo amãtur. ibid.

Ioannes Auila celeberrimus in Hiſpania concionator. 612. Sanctitate vitæ conſpicuus. ibid.

Ioannes Baptiſta angelus in carne, cæleſtis in terra. 531. Magiſtrum habuiſſe non legitur. 3. Malè conuerſos Iudæos increpat. 32. Animalia, id eſt, locuſtas comedit. 115. Quantis ſanctitatis nominibus

nibus ſit illuſtris.360. Commouet animum ad magna. ibid.

Ioannes Caſſianus ſine vitæ puritate ſacrarum ſcripturarum intelligentiam haberi poſſe negat.571. Eius de peccatorum expiatorum recordatione ſentẽtia. 43. Eius de officioſo mendacio licito ſententia ab Eccleſia reiecta.107. Eius ſententia de motibus carnis piè explicatur. 135. Suadet aquam temperatè bibendã. 136. Eius frigidus ignis.ibid. Eius ſententia de bono & malo angelo ſingulis deputato diſcutitur. 207

Ioannes Chryſoſtomus Epiſcopus magnus Dei amator.102. Curioſitatem egregiè caſtigat.195. Theodorum monachum lapſum ſanitati & monaſtica exercitationi reſtituit.289. Epiſtolã planè diuinam ad Theodorum lapſum conſcripſit.290. Neminem ſcripſit à dæmone lædi poſſe niſi per mœrorem.305. Reprehenſores ſuos laudauit, illiſq́ gratias egit. 330

Ioannes Climacus vidit mirabilem quendam pœnitentiæ locum, eumq́ deſcripſit. 38. Perpetuam & continuam pœnitentiam probat.42. Euagrium ob impaſſibilitatem reprehendit. 188

Ioannes Gerſon ſenſit aliquando non tam meritorium eſſe credere, quàm velle credere.62. nobilis Theologus. 320

Ioannes Maldonatus Societatis Ieſu, in commentariis in Euangelia excellens. 412. Hiſtoricum ſenſum cum linguarum obſeruatione tractauit. ibid.

Iob afflictionibus à Deo pulſatus, vt eius eluceret patientia. 621. Eius mens ſibi benè per tranquillitatem ſubdita. ibid. Eius deſperatio quomodo intelligenda.182. Per vxorem tentatus.208. Figura eorum qui in animo tentantur à diabolo.218. Eius inuicta tolerantia.228. Eius tentatio à D.Chryſoſtomo eleganter deſcripta. 301. Eius vxor à diabolo ſubornata. ibid. Adamante fortior. ibid. Magno animo ſtabiliq́ perſtitit, acceptis acerbiſſimis nuntiis.494. Eius humilitas quanta.ibid. Superbum hoſtem humilitate percuſſit, crudelem patientia ſtrauit. ibid.

Ioſaphat regis Indorum filius. 292. Mortis neceſſitate valdè commotus. ibid. A S. Barlaam monacho ad fidem conuerſus. ibid. Rege patre regnoq́ue contempto, in eremo ſanctiſſimè vixit. ibid.

Ioſeph Patriarcha in Ægypto venditus.361. Ab hera tentatus.76. Figura illius Ioſeph qui ſponſus fuit B.Virginis. 361. Ex carcere ad regnum euectus. 469. Manſuetus erga fratres. 486

Ioſeph ſponſus B.Virginis cur voluerit occultè dimittere eam. 360. Pater Dei dictus & creditus.ibid. Eius nomen augmentum ſignificat.ibid. Comparatur cum Ioſeph Patriarcha. ibid. Seruus bonus, fidelis & prudens.ibid. Magni conſilij coadiutor fidiſſimus. ibid. Nobilis genere, mẽte nobilior.361. Comparatur cum rege Dauid.ibid. Filius Dauid quomodo. ibid. Virgo corpore & mente fuit.ibid. Ei quãdiu vixit, Chriſtus ſubiectus.390. Illuminatus ab angelo in ſomnis. 397

Ioſue cur tam facilè fidem præſtiterit Gabaonitis. 446

Ira præceps iudicium perturbat. 9. Eius natura & proprietates.142. Differt

fert ab indignatione quomodo. ibid. Exuit hominem ſimilitudine Dei.ibid. Dilaniat mentem.ibid. Eius graphica deſcriptio ex D.Gregorio.ibid. Ea percitus homo abreptitiis comparatur.142. Eius quatuor genera. ibid. Semper eſt cum imagine ſaltem rationis coniuncta. ibid. Initium inſaniæ. ibid. Eius tentatio.ibid. Eius effectus.ibid. Tripliciter poteſt conſiderari. ibid. Eius remedia. 143. Eius victoriæ indicia.144. Eius turpis ſpecies auerſanda animo.ibid. Leuis eſt animi atque infirmi.ibid. Alteri occaſio philoſophiæ & meritorum. 145. Vnde ortum habeat.ibid. Eius victoria. ibid. Non omnis repudianda. ibid. Equo iugali comparatur.ibid. Vt miles duci, ſic illa rationi adiutrix eſt contra peccatum.ibid. Duplex eſt.ibid. Melior eſt riſu quæ. 146. Comparatur collyrio & nubi.ibid. Ancilla rationis.ibid. Duplex, per vitium & per zelum. 381. Ea vtitur vir fortis vt inſtrumento,& quaſi mancipio 460. Ad eam tardi eſſe quomodo debeamus. 461. Mentis oculum perturbat. 485. Quomodo ſananda. ibid. Eius turpitudo quanta.ibid. Pluſquam ferox eſt bellua.486. Comparatur triſti hyemi.ibid. Comparatur tortori, ignito telo, furori, ebrietati, dæmoni. ibid. Duobus modis manſuetudine frangitur. ibid.

Iſaac egreſſus in agrum ad meditandum, figura fuit cōtemplatiuorum.577. Typus proficientium.80. Eius occiſio patri demandata, an fuiſſet mala.303. Eius obedientia quanta. 433

Iſaias Propheta contemplator cœleſtis lucis. 611

Iudæa animæ figura. 89

Iudæi malè conuerſi à S.Ioanne Baptiſta increpati.32. Eorum æqualis ſeruitus Baalim & Chuſarſaton quid ſignificet.42. Eorum inconſtantia & inaudita barbaries. 65. Corde redeuntes in Ægyptum qui ſint.66. In eremo cur aduerſus Deum murmurarint.116. Canibus venaticis comparati.134. Quanta inuidia Chriſtum ſint proſecuti.170. Cur ſint aſpernati manna.246. Cur illis Deus legem cum terrore dederit.320. Eorum vitia quæ.361. Eorum ſumma inconſtantia & ſcelus, in Chriſto condemnando. 362. Symbolum ſunt peccatorum.ibid. Eorum Principes quales.ibid. Cur Ioannem Baptiſtam maluerint habere magiſtrum quàm Chriſtum.398. Os Chriſti quomodo oppreſſerint, vt inquit diuus Lucas.403. Eorum conuerſatio Chriſto grauior ipſo crucis patibulo.ibid. Cur genimina viperarum dicti.428. Eos nihil æquè perdidit atque ingratitudo.440. Chriſtum in paſsione etiam trepidis in faciem ceciderunt, vt ex contextu græco elici poteſt. 411

Iudas Iſcarioth à Chriſto cur tam diu toleratus. 12. A Chriſto monitus vt reſipiſcat.ibid. Eius peccatum apoſtaſiæ quibus timendum. 66. Tentatus à loculis quos portabat. 76. Ex auaritia prodidit Chriſtum.139. Quomodo à diabolo tentatus. 305. Quam prudenter & amanter à Chriſto in cœna monitus & correctus fuerit. 368. Pecunias pauperum in loculis ſuis portabat.404. Eius pedes ſumma humilitate Chriſtus lauit eo tempore quo proditionem animo agitabat. 499

Iudicium extremum formidabile & into-

intolerabile deſcribitur.25. Aſſiduè ad mentem reuocandum.ibid. Pauendum & tremendum etiam Sanctis. 26

Iulianus Apoſtata Imperator quibus moribus fuerit præditus.490. Eius exitialem interitum vnde diuinarit D.Gregorius Nazianzenus. 490

Iuſtitia inuitat Deum ad inhabitandum animum.349. Eius amor quomodo creſcat. 236

L.

Laurentius martyr quanto deſiderio martyrij flagrarit 461

Lectio pia cõmendatur. 607. Quantum in ea momentum ſit.ibid. Plurimũ valet ad conuerſionem peccatorum. 21. Scrupuloſis cautè adhibenda.62. Plurimum iuuat ad cognitionem noſtri.229. Per eam D.Auguſtinus quantum ſubitò fuerit commotus & illuſtratus. 289. Multò efficacior quàm profana. 307. Quorum librorum eſſe debeat. 330. Per eam Deus nobis loquitur.342. Inſtruit nos ad orationem & operationem, actiuam & contemplatiuam vitam. ibid. Valde eſt neceſſaria. ibid.

Leo Papa Epiſcopos Campaniæ ob publicata quædam peccata reprehendit. 39

Lia fœcunda ſignificat vitã actiuam. 542. Non eſt negligenda. 572

Liberalitas quid & quotuplex.453. Eius gradus & incitamenta.453. Eius fortitudo adamantina.455. Aduerſus experimenta pertinax.456. Benefacit etiam ingratis.ibid. Eius indicia.ibid. Salua eſt in animi promptitudine.ibid. Maxima eſt, nihil ſibi, exemplo Chriſti, retinuiſſe. ibid.

Ludouicus rex moribundus Deum ſub Sacramento Euchariſtiæ certiſſimè contineri profeſſus eſt. 263

Luxuria per Amalech ſignificata. 129. Aduerſus eam graue & diuturnum certamen ineundum. ibid. Eius natura à D. Gregorio deſcripta. ibid. Exemplo Amalechitarum funditus extirpanda. 130. Ignis eſt ad perditionem deuorans & omnia eradicans genimina.130. Eius effectus ſiue filia.ibid. In vino eſt.132. Eius remedia. ibid. De corde tanquam de fonte procedit.ibid. quos morbos generet. 479

M.

Macarius eremita monachum, qui ſolus diaboli poculum deguſtarat, mirabiliter curauit. 10

Magiſter ſpiritualis perfectionis homo.3. Ei aperienda omnia quæ intus in nobis ſunt. 5. Referendæ ad illum vniuerſæ mentis cogitationes.ibid. Neceſſaria eius cura ad præcauendas ſathanæ inſidias.ibid. Eius doctrina & prudentia maximè neceſſaria.6. Eius cogitationibus Deus adeſt.ibid. Eum qui audit Deum audit.ibid. Eum egregiè deſcripſit D.Baſilius.ibid. Ornatus virtutibus ſit.7. Diuinarum literarum ſcientiam habeat.ibid. Natura ſit propenſus ad docendum. ibid. Eius officium. ibid. Comparatur medico.ibid. Quomodo diſcipulorum ſuorum propenſiones inueſtigabit. 8. Petat à Domino cor docile. ibid. Inhæreat veſtigiis ſanctorum Patrum. ibid. Imitetur Deum cuius adiutor eſt. ibid. Interueniente corre-

correctione, ex minimis maiora cognoſcat.9. Acutis inquiſitionibus duritiam cordis aperiat.ibi. Verſatus ſit in dignoſcendis cogitationum initiis & ſeminibus. ibid. Sciat certum diſcrimen inter tentationes & vitia.ibid. Adhibeat remedia accommodata ad cuiuſq; naturam.ibid. Praſtoletur curationis opportunitatē.10. Bonarum virtutum exemplo alumnum ſuum ſibi conciliet. ibid. Viſcera matris induat.ibid. Tribus maximè modis pietatē erga alumnos ſuos exercere poterit. ibid. Nihil ſic probat ſpiritualem virum, inquit D. Auguſtinus, quàm peccati alieni tractatio. 11. Sācta charitatis zelo & ſpirituali prudentia praditus ſit.ibid. Cum Deo maximè coniunctus viuat.ibid. Quomodo ſe gerat cum deſperatis.12. Quod arguēdo non valet, orando conetur obtinere. 12. Eo inſcio quod ſit, furtum ac ſacrilegium reputandum.ibid. Comparatur à D. Baſilio excantatori ſerpentium. ibi. Quo loco apud nos eſſe debeat, ex diuo Bernardo.19. Quando conſulendus.34. Quid ab eo potiſsimum conſiderandum. ibid. Eius diſciplina incipientibus maximè neceſſaria.56. Eius iudicio ſtandum in caſtigatione carnis. ibid. Eius conſilio parēdum in ſcrupulis.60. Quomodo ſuos tyrones debeat exercere. 77. Eius cura quibus inprimis neceſſaria. 107. In ſuſcipiendis ieiuniis vel vigiliis conſulendus, 121. Spiritualis medicus. 156. Spiritualis pater.ibid. Manſuetus cordis medicus.165. Eius cōſilium generale aduerſus ſcrupulos remedium. 167. Secundum Deum, vita noſtra ſpiritualis auctor.429. Pro filiis ſuis ſpiritualibus mori paratus, & illi viciſsim pro illo.ibid. Spiritualis paſtor ouium. 430

Magnanimitas Chriſtiana in quo propriè conſiſtat.462. Quomodo differat ab ea quam Ariſtoteles tradidit. ibid. Quomodo verſetur circa honores. ibi. Quomodo à ſanctis Patribus deſcribatur.463. Eius gradus & incitamenta.463. Iniurias & calamitates imminentes expectat.466. Eius indicia quæ. 466. Vnde oriatur.487. Non eam terret rugitus leonis. ibid.

Magnanimus verè quis ſit.463. In articulo mortis à diabolo parum infeſtatur.464. In purgatorio non diu detinetur.ibid. A magno Deo magna beneficia recipit.464. Suam deſpicit quietem, & curat alienā.465. Eius magna cum Deo familiaritas, vt nimia quibuſdam videri poſsit. ibid. Inducitur in apothecas ſapientiæ.ibid. Magna audet, & quæ audet obtinet.ibid. Quo animo cōtumelias ferre debeat, ex Seneca.466. Eius gaudium quodnam. ibid.

Malachias Epiſcopus conſueuit ad tempus ſecedere ad cœnobia monachorum, ſeſe colligendi gratia.214. Diſciplinam quam aliis imponebat, magis ipſe portabat. ibid. In ordine vicis ſua coquinæ miniſterio inſeruiebat. ibid.

Manſuetudo quomodo conſeruanda. 144. Iram mitigat.ibid. Eius definitio, gradus, & incitamenta.484. Eam natura communis docet.ibid. Pacem animo conciliat.ibid. Omni diademate & gloria conducibilior.ibid. Deo gratior ipſa virginitate, ieiunio, contemptu diuitiarum, eleemoſynis. 485. Eius vis quanta.ibid. Cōparatur colori infirmis oculis grato.485. Inter omnes Chriſti virtutes eminet. ibid. Duobus modis

exercetur.487. Vnde oriatur.ibid. Non nocet ei ſlatus draconis.ibid. Quomodo in naturam vertatur.487. Inimica perturbationis, pacis conciliatrix. ibidem. Fructus ſpiritus, qualis.ibid. Eius inditia.ibid. Virtutes ei affines quæ. ibid. Humilitatis ſoror collactanea. 498

Marcus Euangeliſta vt Eccleſiaſticam dignitatem ſubterfugeret, membrum ſibi præcidiſſe dicitur.529. Exemplum non tam imitandum quàm admirandum. ibid.

Mardochæus indutus veſtibus regiis equo regio inſidens.310. Typus veri proficientis. ibid.

Maria Magdalena ad pedes Chriſti reſidens, vitam contemplatiuam ſignificat.571. Laudatur à Chriſto præ Martha. 572. Eius pars nunquam auferetur, quomodo.ibid. Eius ingens dilectio omnem pœnam peccatis debitam abſorbuit.46. Triginta annorū vitam ſeueriſſima pœnitentia tranſegit.47. Cum hæmorrhoiſſa Euangelica comparatur. 53. Propoſuerat in corde ſuo à peccatis deinceps abſtinere.ibid. Piè impudens, & frontoſior ad ſalutem quam fuerat ad peccatū.55. Condonata illi cum culpa omnis temporaria pœna.63. Poſthabito mundanæ nobilitatis ſplendore, pedibus Chriſti affixa, ſe totam dedicauit. 361. Chriſti æmula ſingularis.ibid. Non ſolum ſaucia, ſed ebria Chriſti Domini amore ſanctiſſimo atq; caſtiſſimo. 389

Maria mater Dei votum virginitatis emiſit teſtibus ſanctis Patribus. 525. Cruci aſſiſtens Chriſtum filium induit. 528. Prætulit Virginitatem opprobrio ſterilitatis.ibid. Vnctio eam docebat de omnibus.528. Non indignè tulit, cùm dimitteretur à Ioſeph.ibid. Chriſto confixa eſt cruci. 528. Plurimum præſtat omnium angelorum ordinibus.585. Diuina attributa in ea contemplandi ratio. ibid. Quomodo inuenta fuerit in vtero habens.17. Aduocata peccatorum ab Eccleſia & ſanctis Patribus appellatur.52. Spes vnica peccatorum vocatur à D. Auguſtino. ibid. Eius fomes, aut nullus, aut ita Dei gratia ſopitus, ac ſi nullus.188. Eius animi corporisq; dolor proximè acceſſit ad ipſius Chriſti crucifixi dolorem.258. Eius verba illa, reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, non plorantis aut trepidantis ſunt, ſed gaudentis.296. In meditatione ad cœlū introducit.344. De ea quid cogitare debeamus orando.359. Virgo nō ſolùm corpore, ſed etiam mente.359. Loquendi parcior, legendi ſtudioſior. ibid. Eius ſanctitas in facie relucebat.ibid. Eius aſpectus ad amorē caſtitatis incitauit.ibid. Mater Dei, mea, noſtra.ibid. Quæ miracula in illa Deus ediderit.385. Quomodo cum illa Dominus.ibid. Eius ſalutationis myſterium explicatum. ibid. Ancillam ſe dicit Domini, quæ mater eligitur. ibid. Sola in cubiculo ab Angelo inuenta.ibi. Eius imperio Chriſtus infans & puer, adoleſcens etiam & iuuenis, ſubiectus. 390. Ipſa Chriſtum filium ipſamq; Chriſtus vt matrem, ardētiſſimè ſemper conſtantiſſimeq; dilexit.ibid. In eius vtero Chriſtus nouem menſibus delituit. 390. Suis vberibus virgineis Chriſtum lactauit. 390. Cur eam in nuptiis Chriſtus durinſculè compellarit.ibid. Ab Angelo filij Dei incarnationem edocta, ex ſententia D.Thomæ.397. Eius deſponſatio cur inſtituta. 398. Cur filij ſui conce-

ptionem Ioſepho non indicarit.ibid. Ei Chriſtus per totos triginta annos ſubditus. 399. Eius nominis interpretatio Dominam aut illuminatricem & patronam ſignificat. 412. Eius filius eſt, qui eam vt parentem habet, colit, imitatur.417. Eam plurimum commendat caſtus pudor.489. Angelum præ verecundia non reſalutauit. ibid. Placuit Deo ex virginitate, ſed ex humilitate concepit.494. Eius virginitas Deo ſine humilitate non placuiſſet. ibid.

Martha Chriſto miniſtrans vitam actiuam ſignificat. 571. Eius miniſterium non reprehenditur, quia meritorium.572. Diſcipula fuit Chriſti.361. Chriſti Domini hoſpita, eiuſq́ue menſæ adminiſtra. ibid. Hoſpitalitatis laude excelluit. 399

Martinus Epiſcopus, Domine, inquit, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem. 602

Martyres in mortali adhuc vita deiformitatem conſecuti.605. Eorum duo genera.615. Quanto martyrij deſiderio flagrarint. ibid. Quam grauia amore Chriſti cum voluptate pertulerint.616. Plerique duplici modo conuerſi.13. Inuocandi.52. Reliquiæ eorum ſalutares. ibid. Poſſunt pro peccatis rogare noſtris. ibid. Etiam noſtri ſæculi plurimi. 206. Diuinis conſolationibus quantum confirmati.232. Eorum exempla quædam. 233. Eorum ſumma charitas & nobiliſſima omnium actionum.270. In tormentis affirmabant ſe nunquam lautius epulatos eſſe.ibid. Quibuſdam non tam turpe fuit Chriſtum negaſſe, quàm poſtmodum pro eodem mortem ſubiiſſe glorioſum. 290. Innocentes ab Herode trucidati multa millia.401. In tormẽtis diuina voluptate affluentes, vt ea nec ſenſerint quidem. 460. Tripudiant & triumphant toto licet lacero corpore, & rimante latera ferro.460. Vnde oriatur in illis ſpirituale gaudium.ibid. Ad eorum ſolatia ſubmittuntur aliquando Angeli. ibid.

Martyrium omnium actionum quæ à fortitudine promanant princeps.461. Eius votum ipſum eſt martyrium.ibid. Eius ingens deſiderium in quibuſdam Sanctis. ibid.

Matthæus Apoſtolus & Euangeliſta diuina virtute ad Chriſtum imitãdum impulſus.285. Eius Euangelium ab ipſo hebraicè ſcriptum, græcè prius verſum quàm latinè. 410

Meditatio eſt ſtudioſa mentis intentio circa aliquid inueſtigandum diligenter inſiſtens.577. Per ardua ſæpe & aſpera ad directionis finem nititur. ibi. Eſt prouidus animi obtutus in veritatis inquiſitione vehementer occupatus. ibidem. Pertinet ad proceſſum rationis. ibid. Quomodo differat à conſideratione.ibid. Longanimitatem alit, & perſeuerantiæ dat vigorem.582. Eſt occultæ veritatis ſtudioſa inueſtigatio. 588. Hanc diuina illuminat reuelatio, vt veritatem cognoſcat. ibid. Comparatur exercitui mentem tanquam regem circumſtanti.299. Ferculum eſt quia paſcit mentem.ibid. Docet quid deſit, oratione quid deſit obtinet.349. Eius cum oratione cõparatio.ibi. Exercet memoriam, intelligentiam & voluntatẽ.349. In ea ordo ſeruandus.ibid. Eius materia ad certa capita & puncta reducẽda. ibi. Eius ordo duplex.ibi. Eius fructus in quo potiſ-

potiſsimùm cenſiſtat. 350. Intellectus exercitationem requirit. 353. Eſt neceſſaria. ſi deſit diuina reuelatie. 353. Eius materia eſt Scriptura ſacra. ibid. Tres affectus in ea cemmeuendi. 358. Eius potiſsima materia eſt biſteria Chriſti. 363. Conditioni vitæ meditantis conueniat. 417. Eius proprius ſcopus quis. 418. Ad eam hominis quoque induſtria neceſſaria. 418. Quam diuturna eſſe debeat. 420. Eius clauſula celloquiũ quale. 421. Tota eius vis conſiſtit in prudenti exercitatione affectus. ibid. Eius ſcopus ceniunctio cum Deo. 424

Mendacium duplex. 443. Quodnam ſit argumentum æternæ reprebationis. ibid. Illud amant & faciunt qui politici vocantur. 443. Chriſtiano viro indignum. ibid. Officieſum aut iecoſum pro quacunq; aliorum vtilitate nunquam licitum. 444. Si cœli ruinam fulcire poſſet, nen tamen cemmittendum. ibid.

Meritũ apud Deum in que cenſiſtat. 536. Eius pernicies latitans ſub promptitudine animi ex conſolationibus diuinis. 538. Cẽtẽplatienis maius quàm actienis. 572. Præpoſterus ordo ante meritum exigere præmium. ibid. Conſiſtit in tribus. In odio præteritorum malorum, centemptu præſentium, & deſiderio futurorum. 598. Chriſti & noſtrum quantã vim iuncta habeant. 619. Quãti apud Deum ſit ſubmiſsio & humilitas. 6. A Deo non inuenitur ſed præuenitur. 19. Maius eſt velle dolere de peccatis & non poſſe, quàm actu de iis dolere ſecundum Gerſonem. 63. Sanguinis Chriſti quantum. 189. Sanctorum de deuictis dæmonibus quantum. 211. Quomodo creſcat. 226. Corrumpitur admiſſiene peccati etiam venialis. 248. Neceſſarium & vtile ad beatitudinem obtinendam. 266. Obedientiæ quantum. 431

Michaël Paphlago Conſtantinopolitanus Imperator, menachus factus. 292

Miracula ſiue prodigia quæ vocentur. 584. Quæ ſit illorum ratio & cauſa. ibid. Eorum cupiditatẽ quomodo coërcuerit D. Auguſtinus. 622. Exhibentur in ſpectaculis. 194. Cùm flagitantur ſolius experientiæ cauſa, Deus tentatur. 194. Cur iis Deus vtatur. 260. Motiua ſunt fidei. ibid. Duplicia. 314. Eum à quo eduntur, Deo charum eſſe aliquando ſignificant. 314. Quædam non ſubiiciuntur eculis, ſed in animis patrantur. ibid. Quæ Chriſtus corporaliter faciebat, & ſpiritualiter volebat intelligi. 373. Cur Chriſtus tam multa fecerit. ibid. Quàm multa fecerit. ibid. Quomodo meditanda. 374. Inter ſe quædam comparata. 382. In B. Virgine à Deo edita. 385. Quò ea retulerit Chriſtus quæ fecit. 392

Miſericerdia quid & quotuplex. 452. Eius gradus & incitamẽta. 453. Maximè demonſtrat Dei omnipotẽtiam. ibi. Eius actus an præcedat vel ſequatur iuſtificationem. 454. In ea conſiſtit ſumma diſciplinæ Chriſtianæ. ibid. An & quomodo liberet à perditione æterna. ibid. Ars omnium artium quæſtuoſiſsima. ibid. Ad eam inclinamur à natura. 455. Eam diſcamus, qui ea maximè indigemus. ibid. Eius actus heroici. 456

Miſſa ſacrificium pro peccatis. 53. Impetrat denũ pœnitentiæ. ibid. Summum ſacrificium ſummi ſacerdotij. 380. Idem cum ſacrificio crucis, quamuis incruentum

tum

tum.ibid. Offerenda etiam pro defunctis. 441

Mitis & manſuetus orphanorum pater, viduarum præſes. 485. Reuerendus pater pueris, obſeruandus Dominus ſeruis.ibid. Eius laudes ex D.Chryſoſtomo.ibid. Quam gratus Deo.ibid. Eius exemplum quantum valeat.485. Comparantur diei ſerenæ. 486

Modeſtia quid ſit, & à temperantia quomodo differat. 488. Eius partes & gradus.ibid. Ad eam amplectendam incitamenta.ibid. Eius neglectus in Scripturis damnatur.ibid. In Scripturis mirificè commendatur.ibid. In oratione qualis adhibenda.ibidem. Diues apud Deum, & portio Dei.ibidem. Chriſti & B.Virginis quanta.ibid. Ei repugnant immanes cachinni & ſaltus.489. Chriſtiana ſeuerior eſt quã gentilis.490. An admittat iocos, fabulas & riſum. ibid. In voce quæ ſeruanda.ibid. Grauis, matura, ſeuera, animum poſtulat ſibi planè dominantẽ.491. Eius indiciũ quod. 491

Monica S. Auguſtini bis mater. 52. Ingentem lachrymarum vim pro filij ſui ſalute profudit.ibidem. Diſcreuit inter Deum reuelantem & animã ſuam ſomniantem. 321

Mors pro Chriſto ſubeunda ſi opus fuerit. 71. Ad eius portas appropinquare qui dicuntur.147. Eius vmbra quæ.156. Eius meditatio remediũ tepiditatis.159. Euãgelica qualis.162. Subeunda potius quàm cõmittatur peccatũ mortale. 165. Viuificatrix qualis.182. Eius nomine quid intelligat Apoſtolus ad Romanos. 184. In quo caſu pro veritate ſubeunda. 444. Eius timore nullus vehementior. 459

Mortificatio bona mors eſt, quæ vitam non aufert, ſed transfert in melius. 590. De ea D.Auguſtini dictum Moriar ne moriar.592. Tremendum eius ſpectaculum in antiquis pœnitentibus.38. Cũ corporis viribus eſt commetienda. 122. Gradus ad virtutes & ad perfectionem. 124. Eius ratio varia & multiplex. ibidem. In ea quotidie proficiendum.168. Morti comparatur. 467

Mortui dimittendi ſepelire mortuos ſuos, qui & quos.415. Eorum animæ quibus modis iuuari poßint. 441

Moyſes orationis, ieiunij & eleemoſynæ ſuffragio factus Deo ſimilis. 531. Quid petierit, cùm faciem Dei ſibi oſtẽdi petiit. 581. Contemplator cœleſtis lucis. 611. In eremo edoctus mandatum ab Angelo didicit.3. In aqua veniens, figura Chriſti & Baptiſmatis.13. Eius ſerpens Chriſti typus. 93. Olim imperfectus.109. Cur contra Amalech non ſolis armis, ſed etiam precibus pugnarit. 129. Eius fidei actiones heroicæ. 263. Quid eius frequens ingreſſus in tabernaculum ſignificarit. 324. Sapientißimus Deoq; coniunctißimus. 327. Ab ipſo Deo ad omnem diſciplinam inſtitutus.ibid. Conſilia ſoceri ſui iuſſus eſt ſequi.ibid. A Ioſue conſultus. 329. Sponſus ſanguinum, figura Chriſti. 379. Eius amor in ſibi cõmiſſos maior quàm naturalis patris. 430. *Manſuetus* erga populum duræ ceruicis.486. Quomodo ſuſtinuerit improperium Chriſti. 497

Mundus antequam fieret, præter Deum nihil erat.580. Eius & eorum quæ in illo ſunt contemplatio.585. Eum Deus quare condiderit, conſeruet & gubernet.599. Eum condidiſſe, minus opus

eſt, quàm ex impio pium facere. 20. Propria voluntati non ſufficit. 197. Theatrum eſt ſpectator Deus. 257. Eius quadam quaſi ætates. 316. Mare magnum eiuſq; varij piſcatores. 400

Mundus D. Paulo crucifixus quomodo. 527. Ei renunciandum vt Chriſtum ſequaris. ibid. Ei mortuus eſt religioſus. ibid. Eius vanitas. 28. Eius moribus quàm fuerit contrarius Chriſtus. 93. Eum perfectè qui non deſerant. 157. Eius cum diabolo fœdus ad oppugnãdum nos. 204. Eius ſpiritus ſatelles diaboli. 299. Eius ſpiritus quomodo internoſcendus. ibid. Comparatur rotæ & molæ aſinariæ. 417. Totus ex fraudibus compoſitus. 445. Eius ſapientia & profeſſio quæ. ibid. Terret nos laruis, auertit exemplis. 473. Exuendus ſua pompa & ſatellitio. ibidem.

N.

Nathanael à S. Philippo inuentus quomodo. 17

Natura redit ad ingenium. 5. Eius mira varietas. 10. Eius bonum à peccato corrumpitur. 18. A gratia longè ſuperatur. 83. Sequitur motionem & ductum gratiæ. ibid. Eius neceſſitas cibum potumq; à nobis exigit. 115. Eius etiam neceſſarius appetitus calcandus. 117. Paucis contenta eſt. 139. Eius corruptionem ſequũtur inclinationes ad peccatum. 185. Eius ſecreta ſcrutari curioſorũ eſt. 194. Animalculorum quorundam admirabilis & hominibus ignota. 195. Humana quam fragilis & deprauata ſit. 233. Comparatur Samſoni. ibid. Continenter ad malum procliuis. 246. Eius exterminiũ affectio indiſcreta. 276. Eius motus quomodo diſcernatur à motu gratiæ. 306. Ad quam cognitionem inſtiget. ibidem. Quomodo ab ea impugnetur qui proficit in gratia. 307. Nihil vult pati aut quàm minimum. 310. Sine Dei virtute concideret. 345. Nihil ea violentius, neq; decem millia quidem tyrannicidarum. 433. Proſtrata ab Abrahamo filium immolaturo. ibid. Ad miſericordiam & beneficentiam nos mouet. 455. Locus ab ea nobis aſſignatus, tuendus. 466. Nos cognatos edidit. 484. Ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere, quàm lædi, inquit Seneca. ibid. Eius vis quanta. ibid.

Negligentia filia acediæ. 149. Eius mater eſt ſecuritas. 35. Exterioris diſciplinæ cauenda. 213. Quæ mala per eam incurramus. 248. Illius tria magna mala. 310. Diabolicum vitium. ibid. Auget peccatum, & diuinam iram concitat. 384

Noë vineam plantans & inde inebriatus figura Chriſti crucifixi. 616. Deriſus à filiis ſuis, Chriſtum in cruce deriſum ſignificauit. ibid. Omne genus carnium manducauit. 115. Sacrificia Deo ſpontè in gratiarum actionem obtulit. 438

O.

Obediens ſine diſcuſſione perficit imperata. 527. Credit ea ſacroſancta & diuinitùs promulgata. ibid. Inſipientem ſe iudicat ac ſtultum. ibid. Nulla in eo viuit voluntas propria. ibid. In cœleſti regno & abſtinentibus & flentibus excellit. 431. Lapſis per obedientiam Angelis dominatur. ibid. Facilè ſuperat vitium libidinis. ibid. Conatur, etiã ſi impoſſibile

poßibile quid iubeatur. 432. Si dubitet
an peccatum ſit quod iubetur, quid fa-
cere debeat. ibid. Semper ſecum reputat
ſe à ſuperiore tentari. ibid. Rationem &
mentem ſuam etſi repugnantem in ſu-
perioris ſententiam traducat. 434. Su-
periorum ſententiam non diiudicat, nec
curioſius perſcrutatur. ibid. Neſcit iudi-
care, quiſquis perfectè didicit obedire.
435. Adeptus ſecurum portum, tutam
nauigationem, confectum dormiendo i-
ter. 436. Parat aures auditui, manus o-
peri, pedes itineri. ibid. Interiorem obe-
dientiam externo ſilentio declarat. ibid.
Comparatur corpori exanimi. ibidem.
Comparatur inſtrumentis artificum. i-
bid. Nihil quod ſuum eſt ad obediendũ
adfert, ibid. Conuitia imperantium ha-
bet in deliciis. ibid.

Obedientia coërcet propriam volun-
tatem. 526. Eius quatuor gradus, ibid.
Eius votum ex D. Auguſtino & D. Ba-
ſilio. ibid. Per eius gratiam vera nobili-
tas obtinetur. 527. Eius exemplum ex
Caßiano. ibid. Ad eam quæ requiran-
tur. ibid. Ei repugnat pertinacia. 530. Ei
debetur guſtus contemplationis. 572.
Tutißimum eſt religioſi hominis perfu-
gium. 576. Eam ſubiectis non imperet,
qui Prælatis non nouit exhibere 3. Eius
via eſt via regia. 4. Homines inoffenſo
pede ducit ad ſummum. ibid. Quanti a-
pud Deum meriti ſit. 6. Melior eſt quàm
abſtinentia contumacium. 56. Inſulſa
quæ. 88. Paupertatis comes. 140. Supplet
virtutem diſcretionis in incipientibus
& religioſis. 281. Eam inprimis amat
ſpiritus Dei. 315. Regula eſt diuinæ vo-
luntatis extra Scripturas reuelata, in-
telligenda. ibid. Quomodo cum pruden-
tia coniungenda. 331. Eius ſingulare ex-
emplum œconomicum in Chriſto. 399.
Eam Chriſtus per totos triginta annos
profeſſus. ibid. Quomodo & qualis à no-
bis præſtanda. 416. Eius definitio. 430.
Quotuplex. ibid. Conſilium Chriſti &
perfectionis cumulus. ibid. Eius gradus
& incitamenta ibidem. Eius meritum
quantum. ibid. Præſtantißima virtus.
431. Comparatur victimis. ibid. Tuta
eſt & recta ad virtutem via. ibid. Sola
virtus eſt quæ cæteras virtutes menti
inſerit, inſertaſq́; cuſtodit. ibid. Mater
omnium cuſtoſq́; virtutum. ibid. Cæteris
virtutibus dæmones impugnamus, per
hanc vincimus. ibidem. Ne Chriſtus eam
perderet, vitam perdidit. ibid. Martyrũ
conſtantiam præ ſe ferat 432. Eius dif-
ficultates. ibid. Præſtanda etiam in his
quæ ſanitati videntur aduerſari. ibid.
Optimus eius modus eſt, vt ſemper ita
tecum reputes, tentat te pater. 433. Eius
violentia quanta. ibid. Ieiuniis & ab-
ſtinentia præſtat. 434. Per eam propria
voluntas mactatur. ibidem. Eius votum
præcipuum inter tria religionis vota. i-
bid. Eſt perfecta animæ abnegatio, mors
ſpontanea, ſepulchrum voluntatis. ibid.
Nec præpoſitorum intentionem diſcu-
tit, nec præcepta diſcernit. 435. Cæca
quæ. ibid. Indiſcreta quæ, ibid. Eius ſim-
plicitas à D. Paulo laudata. ibid. Eius
tres partes. 436. Eius votum immobili-
tat animum, ne poßit retrogredi. ibid.
Eius ſeptem gradus, ex D. Bernardo. ibi-
dem. Apoſtolica quæ, ex D. Baſilio. ibid.
Perfecta legem neſcit, terminis non ar-
ctatur. ibid. Eius indicia, ibid.

Obſeruantia quid ſit.427. Eius gradus & incitamenta. ibidem. Exhibenda maximè Princip. & Domin. Eccleſiaſt. 428. Exhibenda etiam ſenioribus. ibidem.

Obſtinati in propria ſententia leproſis comparantur.278. A D. Bernardo ſuis coloribus depinguntur. ibid. Ariolis & idololatris comparantur. ibid. Deo quàm deteſtabiles. 382

Opera bona tria maximè. 34. Ab Angelo Raphaële commendata. ibid. In his ſita eſt in hac vita hominis iuſtitia. ibidem. His ſtat fides, deuotio & virtus. ibidem. An ea ab omnibus eodem modo ſubeunda ſint. 34. Ea diabolus tribus modis inſequitur. 89. Propter laudem facta, vana ſunt. ibi. Variis modis fiunt. 147. Moritura quæ. 155. Sæpe non ſunt talia in oculis Dei qualia videntur hominibus. 175. Ea comitatur vel ſequitur gloria & aliquando ignominia. 177

Orans intrare debet in curiam cæleſtem & quomodo. 344. Quàm tremebundus, ſupplex, & humilis Deo aſſiſtere debeat. ibidem. Cogitet ſe tanquam præſentatum Domino maieſtatis. ibidem. Quomodo præſentiam Dei ſibi repræſentare poſſit. ibidem. Deum ſibi præſentem maxima reuerentia & humilitate proſequatur. 349. Comparatur Angelis & Archāgelis, Cherubin & Seraphin. 350. Talis ſit ante orationem, qualis in ipſa oratione vult inueniri. 426. Vana cogitans, cùm orat, grauiter peccat. 427

Oratio quantum iuuetur externis geſtibus & actionibus. 532. Eius cum ieiunio & eleemoſyna coniunctæ vis & præſtantia. 531. Maximum perfectionis adminiculum. 539. Maximè neceſſaria proficienti. ibidem. Feruens ſit exemplo D. Auguſtini, ibid. Neceſſaria eſt ad impetrandum Dei auxilium. 540. Eius ſumma cum contemplatione & amore Dei colligatio. 541. Non qualecunq; eius ſtudium ad perfectionē obtinendam ſatis eſſe. 574. Vnicum eſt in dubiis remedium & refugium. 576. Quæ in ea bonorum copia donetur. 589. Quando maximè requiratur. 11. D. Auguſtini: Domine da quod iubes & iube quod vis. 19. Sanctorum aſſidua plurimum valet ad conuerſionem peccatorum. 21. Peccatoris ipſius conſtans & deuota plurimum valet. ibid. Opus bonum & ſatisfactorium. 34. Pœnitentis qualis eſſe debeat. 47. In ea perſeuerandum. 52. Ab obſecratione quomodo differat. 53. Eſt oris ratio. ibid. Eius tres modi. 54. D. Auguſtino familiaris. 68. Præſidium contra tentationes. 73. Ad profectum ſpiritus impetrandum neceſſaria. 81. Eius non poſtrema pars gratiarum actio. ibidem. Holocauſto comparatur. 94. Aſtat in ea oranti ſacra Chriſti imago. ibidem. Prædicatori neceſſaria. 127. Plus poteſt quàm oratorum facultas. ibid. Remedium acediæ. 148. Eius forma ex D. Bernardo. ibid. Humilis & feruens quantum valeat. 190. Minutiſſimis rebus ſæpe interrumpitur atq; turbatur. 194. Eius præſidio ſancti dæmones profligarunt. 212. Nō vincitur diabolus melius quàm per eam. 227. Adhibenda eſt ad omnia. ibid. Inexpugnabilis murus, lorica impenetrabilis, ac munitiſſimus clypeus. ibid. Piorum pro afflictis placat diuinum numen. 232. Dei donum eſt. 244. Partas virtutes tuetur. 246. Iuuat ad virtutum omnium incrementum. 253.

Qualis eſſe debeat, ex D. Hieronymo. 264 Fundēda pro iis qui ope noſtra ſpirituali indigent. 275. Comparatur à S. Dionyſio aurea catenæ. 308. Eſt mentis in Deum eleuatio. ibid. In ſpirituali receſſu maximè exercenda. 326. Vim & robur adſert exemplo. 332. Maior eſt verbo & exemplo. ibid. Quibus maximè actionibus adhibenda à præſide. ibid. Ad eam præparatio duplex, proxima & remota. 341. Etiam quæ ſuper cœlos ſunt penetrat. 342. Nullo vitiorum pondere prægrauata, ad Deum aſcendit. ibid. Ad eam mens euagationibus vacua adſerēda. ibid. Ad eam neceſſaria ſolitudo cordis. ibid. Eius proxima præparatio duplex. 342. Eius intentio cor noſtrum ſerenat. 344. Eius deſiderij quanta ſit vtilitas. ibid. Eius initio quid cogitandū. 344. Cur olim facta Orientem verſus. 348. Mētalis quæ. 349. Partes eius duæ. ibid. A meditatione quomodo differat. ibid. In ea ordo ſeruandus. 350. Eius ordo duplex. ibid. Eſt inquiſitio ſupernorum, ſecundum D. Auguſt. 353. In quem finē à Deo tradita. 371. Nocte facienda, exemplo Chriſti. 372. Proprius eius ſcopus quis. 418. Eius variæ definitiones ex S. Patribus. ibid. Cur neceſſaria. ibi. Quomodo purget, illuſtret & perficiat cor. ibid. Longáne an breuis laudabilior. 420 Ægyptiorum crebra, ſed breuiſſima, & raptim quodāmodo iaculata. ibid. Abſit ab ea multa locutio, ſed non deſit multa precatio. 421. Quomodo differt à precatione. ibid. Eius ſcopus coniunctio cum Deo. 424. Eius quatuor impedimenta. 425. Eius tempore non refricanda memoria peccatorum. 426. Quomodo ab ea excludēda importuna phātaſmata. 426 Negligenter facta Deum maximè offendit. ibid. Fundenda etiam pro defunctis. 441. In ea quæ modeſtia neceſſaria. 489

Origenes impeccantiā malè aſſeruit. 100. Maledicta etiam animo non maledico prolata, rectè deteſtatus eſt. 108. Aſſeruit virum ſanctū nec cogitatione quidē aliqua titillari, 187. Eius erroris propagatores qui. ibid.

Otium vitandum. 149. Eius parens acedia. ibid. Eo diſtentam animam inuadit diabolus. 222. Ei nō minus quàm ipſi Sathanæ bellum indicunt ſancti. ibi. Vitandum, & quibus occupationibus. ibid. In ipſo otio cauendum. 326. Mater nugarum, nouerca virtutum. ibid.

P.

Parabola eſt longior & continuata metaphora. 415. Familiaris Syris & Palæſtinis. ibid. Dupliciter ad aliquid probandum aſſumitur. ibid. De villico iniquitatis laudato explicatur. 415. In ea non omnia neceſſaria, nihil tamen myſterio vacat. ibid.

Parentes cur & quando in honore habendi. 391. Eorum cura non ſollicitet nimium conuerſos ad Dominum. ibid. Quantum iis debeant religioſi. ibi. Cùm ſpiritualia impediunt, ne cognoſcendi quidem ſunt. ibid. Iis nec appellatis poſſunt filij viam perfectionis ſequi liberrimè. 399. Quomodo odio habendi à diſcipulis Chriſti. 415. Eorum incommoda ſiue vitia piè toleranda. 428. Eos quos aduerſarios in via Dei patimur, odiendo & fugiēdo neſcire debemus. 429

Paſſiones animi vehementes impediunt contemplationem. 586. Per eas abſtrahitur intentio animæ ab intelligibilibus,

libus, ad ſenſibilia. 586. Earum mortificatio effectus etiã contemplationis. 589. Difficilius mortificantur, quàm virtutes acquirantur. 99. Earum irritamenta comparãtur ſtillicidiis. 155. Earum exigua aut nulla mortificatio, cauſſa ſcrupulorum. 167. Affligunt animum nobis minus cogitantibus. 167. Radices prauorum habituum. 177. Cur paſſiones dictæ. ibid. An ſint natura ſua laudabiles an vituperatione dignæ. ibid. Numerãtur à Philoſophis vndecim. 177. Earum quatuor fontes & principes. ibid. Immoderatæ & corroboratæ in vitia abeunt. ibid. Magno ſtudio à proficiente coërcendæ. 178. Statim in initio facilius extirpantur. ibid. Amputandi earum rami. 179. In iis totum cor eſt. 179. Quomodo purgandæ primum, deinde ordinandæ ſint. ibid. Ordinatæ, virtutes ſunt, inordinatæ vitia. ibid. Quomodo corrigendæ & bonæ efficiendæ. 180. Menti ſubiiciuntur moderandæ & regendæ. ibid. In iis curandis gradus quidam. 181 Præueniũt aliquando ſubitaneo ſuo motu rationem hominis. 184. Cùm rectam rationem ſequuntur, non ſunt vitioſæ. 187. Vitioſæ in hac vita non omnino extinguuntur. 188. Magis magisq; minuuntur proficiẽtibus ad meliora. 189. Diſcedente anima peribunt, ſurgente corpore non redibunt. ibid. Supercecidit earum ignis, & non viderunt homines ſolem. 284. Viri fortis miniſtræ. 460. In naturæ corruptæ gremio educatæ. 489. Quanta ab iis mala deriuentur in vniuerſam hominum vitam. 489

Pater cæleſtis intuendo Chriſti vulnera parcit nobis. 619. Eius aſpectus cõparatur aſpectui ſupracæleſtis alicuius planetæ. 619. Eius cum patre terreſtri comparatio. 28. Eius quanta bonitas erga tam ingratos filios. 28. Eſt in cælis, id eſt, in ſanctis & iuſtis. 348. Dicitur ſanctus, iuſtus, noſter, meus & tuus, & quare. 354. Eius nomine myſteriũ Trinitatis cõtinetur. 392. Omnia illi Chriſtus accepta fert. ibid. Chriſtum viciſſim honorat. 393. Quomodo trahat nos ad ſe. 306

Patientia quando maximè neceſſaria. 12. Aſſueſcit rebus difficilibus. 70. In tentationibus inuicta. 74. Eius Symbolum iumentum. 74. Inſulſa quæ. 88. Ea tanquam thorace munimur ad aduerſa ferenda. 144. Quomodo ſeruanda. 144. Iram ſuperat. 145. Eam quis veraciter ſeruet. 217. Eius bonum in quiete perit, in perturbatione cuſtoditur. ibid. Proficienti neceſſaria. 227. Quare neceſſaria. 239. Præſidi Euangelico etiam neceſſaria. 336. Eius in Chriſto admirãdum exemplum. 403. Eius definitio ex D. Auguſtino & Cicerone. 468. Eius materia, gradus, & incitamenta. 468. Nobis cum Deo virtus communis. ibid. Eius illuſtriſſimum exemplar Chriſtus patiens. ibid. Via ad perfectionẽ & magna præmia. 469. Facit hominem ſuiipſius Dominum ac regem. ibid. Scutum inexpugnabile, turris firma. ibid. Comparatur petræ, turri, adamanti. 469. Martyrium eſt in occulta cogitatione. ibid. Triſtitiam longè expellit. ibid. Æmula fortitudinis. ib. Beatitudo qualis. 470. De ea Ethnicorum Philoſophorum ſententia. ibid. Eius indicia. ibid. Per eam perfectè aduerſarius vincitur. ibid. Vera eſt ea, quæ & ipſum amat quem portat. ibid. Perfecta quæ. 471

Patres de contemplatione ea ſcripſerunt quæ ipſi experti ſunt. 588. Amici ſponſi ſunt. 596. Eorum de ſtatu perfectionis in Eccleſia conſenſus. 1. Eorundem de tribus perfectionis gradibus ſententia. ibid. Quinam maximè de Chriſtiana perfectione ſcripſerunt. 2. Eorum de via perfectionis conſenſus. 4. E vita Chriſti admiranda virtutum exempla deducunt. 93. Cur in tam diſsimiles ſimus. 106. Quanti æſtimarint diuinam conſolationem. 233. Quibus rationibus probēt ſpiritus ſi ex Deo ſint. 321. Quam rationem in meditationibus ſuis ſint ſecuti. 424

Patriarchæ tametſi diuites, ſpiritu tamen & affectu pauperes fuerunt. 523. Sicut & habitu continentes. ibid.

Paulinus Epiſcopus vendi ſe voluit pro filio viduæ redimendo. 276. Perpetuæ ſeruitutiſe pro amicis captiuis tradidit. 450

Paulus Apoſtolus Chriſti imitator qualis. 527. Nihil vile exiſtimat quod cum animarum ſalute Chriſtiq́ gloriâ coniunctum ſit. ibid. Mundo crucifixus eſt & mundus illi quomodo. ibidem. Non tam prædicator quàm contemplator. 577. Raptum ſe commemorat vt auſum excuſet. 580. An in raptu diuinam eſſentiam attigerit. 582. In raptu quomodo ſe habuerit. ibid. Supremum gradum contemplationis attigit qui in hac vita haberi potuit. ibi. Exceſsiuè diuino amore flagrauit. 593. Theologiā myſticā diſcipulo ſuo D. Dionyſio tradidit. 594 Eius violenta charitas. 601. Contēplator cœleſtis lucis. 611. Quanto martyrij deſiderio flagrarit. 615. Ipſas etiam inferorum pœnas ob Dei honorem hominumq́ ſalutem pati expetiit. 615. A Deo tentata eius humilitas. 621. Diuina eum iudicia clauſa nō ſtimularunt, aperta non inflarunt. ibid. Poſt aſcenſum tertij cœli, adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehendiſſe. ibid. Quam legem viderit in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ. 622. Cur eum conuerſum Deus ad Ananiam miſerit. 3. Dei iuſſu aſcendit Hieroſolymam ad Apoſtolos. ibidem. Duobus modis conuerſus. 13. Ab Anania inuentus. 17. Præuentus à Domino & præparatus. ibid. Corinthiorum triſtitiam laudauit. 30. In tertium cœlum & paradiſum ductus. 35. Timet peccatum. ibid. Eius præceptum de mortificandis membris quale. 36. Eius mirabilis miſericordia aduerſus peccatores. ibid. Peccata per Baptiſmum dimiſſa continuè plorat. 41. Peccata ſua priora cur tam ſæpe cōmemoret. ibi. Culpa præſente carens, præterita luxit. 43. Exemplum proponitur pœnitentibus. ibid. Eius humillima confeſsio. 45. Diuino inſtinctu triduum integrum vigilat in oratione ſine cibo & potu. 55. Frequenter pro ſuis in Chriſto filiis orat. 81. Luctæ ſpiritualis eximius Agoniſtes. 82. Eius de ſe diffidentia. 105. Eius ante conuerſionem vitia. 109. Vni imperium, alteri patientiam præcipit. 127. Cur ſe infelicem nominet. 163. Rogatus tacuit quod ad rem erat, ſed non quod ad cauſam. 165. Cur Cæſarem appellârit. 165. Cùm haberet donū linguarum, eo tamen non eſt vſus. 176. Per vetus fermentum expurgādum quid intellexerit. 186. Eius affectiones. 187. Romā ſæpius ire prohibitus, non tamen deſtitit, quoad effecit quod ſtatuit. 227. Stimulos carnis ſuſtinebat inuitus,

tur, non quia extolleretur, ſed ne extolleretur. 238. Cur gauiſus in laboribus. 246. Vita tadio affectus quomodo & quare. 258. Diuina vi & impulſu ſubitò conuerſus. 285. A Deo impulſus ad Hieroſolymam cum periculo vitæ adeũdam, & Cæſarem appellandum. 286. Conſilij gratia Petrum & Iacobum Hieroſolymam vſq; adiit. 328. A iunioribus conſultus. 329. Arripuit quamcunq; occaſionem prædicandi Euangelij. 334. Eius amor erga ſuos in Chriſto filios maior quàm naturalis patris. 430. Vt alii bene eſſet, ſibi ipſe exitiũ imprecatus. ibi.

Paulus Eremita dimidium panem in victum quotidianum à Deo accepit. 121

Paupertas voluntaria fundamentũ primum primuſque gradus perfectionis. 523. Accingit hominem ad culmen perfectionis. 523. Eius quatuor gradus. ibid. Eiuſdem voto ſeſe obſtrinxerunt Apoſtoli, & pleriq; Apoſtolorũ primi diſcipuli. ibid. Via eſt ad perfectionem, non ipſa perfectio. 524. Eâ non abiiciuntur honores. 526. Eius metus non erit in cœleſti gloria. 584. Vera qua. 138. Reges cœli facit. ibid. Eam quidam ſic diligunt, vt nullam inopiam patiantur. ibid. Nititur ſpe & Dei prouidentia. 140. Eius comes obedientia. 140. Eius exemplum in Chriſto. ibid. Chriſti recens nati quanta. 401. Chriſti Euangelizantis quanta. 404

Peccatum veniale ineſt iuſtificato ſine iuſtitiæ detrimento. 100. Ab iis quãtum fieri poteſt, præcauendum. ibi. Cur multa Deus voluerit eſſe occulta. 100. Non remittitur ſine mutatione propoſiti in eo perſiſtendi. ibidem. Eſt contra Dei mandatum. ibid. Non tam contra, quàm præter Dei voluntatem. ibid. Animam fœdat. 101. Comparatur ſordibus pedum. ibid. Igne purgatorio expiatur, ſi non in hac vita, ex D. Auguſtino, ibid. Interitum adferunt ſi multa ſint. ibid. Prognoſticon peccati mortalis. 102. Ex paruo maximum fit negligentia noſtra. ibid. Comparatur compedibus, vinculis, & amaris ſuccis. ibid. Eius remedia varia & facilia. 103. Nebulæ comparatur. 105. Septem eius genera ex Caſſiano. ibid. Spinis comparatur & qualibus. 106. Eius principiis obſtandum. 108 Non remittitur, niſi eius peccatorem pœniteat. ibid. Quoddam laudatur ſpe frugis ſicut herba ſegetis. ibid. Nemo ad id inuitus trahitur. 165. An liceat, ſi aliter mortale declinari nequeat. ibid. Rimula eſt per quam in animũ irrumpit diabolus. 218. Diſplicet Deo. 241. Reddit animam fœdam atq; deformem. ibid. Eius macula quomodo eluenda. ibid. Sternit viam ad peccatum mortale. ibid. Examen de eo haberi debet exquiſitum. ibid. Actionem moralem alioqui bonam, facit non eſſe meritoriam. 248.

Pelagius hæreticus impeccantiam aſſeruit. 100. Origenis errorem de impaſſibilitate deteriorem reddidit. 187. Hæreſiarcha. ibid.

Perfectio hominis eſt Deo coniungi. 520. Poſita eſt in charitate. ibid. In hac vita an haberi poſſit. ibid. Quæ ſit de neceſſitate ſalutis. 520. Dilectionis duplex. ibid. An in ſola charitate conſiſtat. 521. Quæ ſit propriè perfectio. ibid. Eius adminiſtræ ſunt virtutes. ibid. In quibus potiſſimùm virtutibus conſiſtat. ibid. Eius impedimẽta duplicia. 522. Ad eam tendunt religioſi. 526. Ei repugnat honor

mor mundanus. ibi. Conſiſtit in imitatione & ſimilitudine Chriſti. 528. Ei maximè repugnat ſuperbia. 528. Non ei repugnat honorem virtuti debitum ſuſcipere, ſed eum appetere. ibidem. Ad eam conſequendam quæ actiones maximè conferant. 531. Ad eam quæ præparatio commodiſſima. ibid. Ad eam quantum conferant oratio, ieiunium & eleemoſyna. ibid. Maxima hominis perfectio quæ. 533. Eo maior perfectio, quo vehementior charitas. ibidem. Ad eam dirigimur afflictione plus quàm conſolatione. 535. Eius maxima duo adminicula Oratio & Contemplatio. 539. Ad eam obtinendam non eſt ſatis qualecunque orationis ſtudium. 574. Eius ſtudioſi humanas etiam opiniones proterere & conculcare deberent. 624. Eius adeptæ ſignum amor ſanctus filiorum proprius. 624. Eius ſtatus in Eccleſia militante inſtitutus à Chriſto. 1. Eius tres gradus. ibid. Per ſex hominis interioris ætates metienda. ibid. De ea qui ſancti Patres maximè ſcripſerunt. 2. Eius via quoſnam lateat. 4. Eam nemo aggrediatur ſine magiſtro. ibid. Eius diſciplina eſt inuiſibilis & occulta. 4. Ad eam quomodo perueniatur. 82. Comparatur meridiei. 83. Eſt inueniſſe, ſe non eſſe perfectum. 86. Eſt ſcientia Sanctorum. ibid. Eius idea Chriſtus. 92. Eam omnino ignorarunt philoſophi. 92. Eius author & magiſter Chriſtus. 92. Quibus rebus acquiratur. 97. Neque ſeculares ab ea excluduntur. 99. Ad eius culmen qui perueniant. 117. Eius inſtrumenta quæ. 124. Duplex. 134. Eius faſtigium citius attingit carnalis quàm monachus tepidus. 155. Eius conſummatio, vera diſcretio. 281. Via ad eam patientia. 469. Eius fundamenta & gradus. 523. Eius propria principia. 2. Eius diſciplina eget doctore. 4. Eius initia & quaſi incunabula quæ. 13

Perfectus vir quis. 521. Debet res temporales abiicere. 523. Non poteſt alium honorem appetere, quàm æternũ. 529. Deo ſeruit etiam cum interna repugnantia & difficultate. 538. Mente & animo in Deum eiuſq; maieſtatem ſummâ cum reuerentia intuetur. 581. In Deo conquieſcit per ſe, nihil præterea quærens. ibi. Rimari ac penetrare arcana ſapientiæ & puritate conſcientiæ audet, & intelligentiæ acumine poteſt. 583 Prius in virtutibus mentem exerceat, atq; hanc poſtmodum in horreum quietis condat. 586. Is eſt, qui alios in tentationibus iuuat ne deficiant. 621. Etiam ipſe ſuo modo tentari poteſt. ibid. Quomodo ſe in tentationibus habeat. ibid. Precibus inueſtigat latentem Dei voluntatem. 621. Non ſolùm calamitatibus ſed vitiis etiam tentatur. ibid. Ne extollatur ſuperbia. ibid. Deuictis omnibus vitiis poteſt pulſari ſuperbia. ibidem. Semper ſtet in vigilia ſui. 623. Nullum ſibi ſuſpectiorem putet quàm ſeipſum ſibi. ibid. Non ſolum res ſed opiniones etiam humanas proterat atq; conculcet. 624. In eo etiã ſemper eſt aliquid quod expietur. 2. Quid ſit illi proprium. ibid. Cœlo comparatur, vt imperfectus terræ. 81. Qui ſtudet perfectioni. 86. Eius peccata grauiora. 104. Leuia peccata quaſi grauiſſima luget. 104. Cuiuſmodi peccata ſint in quæ nõnunquam labitur. 105. Simplices mòtus carnis contra voluntatẽ ſuſtinet.

ſuſtinet.134. Quomodo ſe habeat in aduerſis.313. Erga imperfectionem proximi impatiens non eſt. 471

Perfecti pauci.308. Cur ſint tam pauci. 309. Eorum affectus qui.419. Honores humanos fugiunt. 467

Perſeuerantia neceſſaria pœnitenti. 52. In operibus & orationibus. 53. Obtinet à Deo quicquid petit.ibidem. Donum ſolius Dei eſt. 81. Eius aſſiduus comes profectus ſpiritus.ibid. Paſſiones vitioſas retundit.588. Magnum malum ſi iungatur vitio.219. Proficienti neceſſaria. 227. A Deo ꝓbatur quomodo. 239 Duplex.471. Eius definitio & natura. ibid. Eius gradus & incitamenta. ibid. Vigor virium, virtutum conſummatio. 472. Soror patientiæ, conſtãtia filia, amica pacis.ibid. Amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum ſanitatis.ibid. Eius laudes ex D. Bernardo.ibid. Dei donum. 473. Eius indicium. 474

Pertinacia ſine magna obedie͂tia iniuria non incurritur. 530. Veræ humilitati repugnat.ibid. Quàm ſit periculoſa. 5. Eſt cauſa grauiſſimorũ lapſuum. ibi. Aperit diabolo viam in animã.ibid. In abſtinentia ſeruanda Beniamin monacho apoſtaſiæ cauſa fuit. 34. Fulmine Apoſtolico feritur. ibid.

Petrus Apoſtolus Cornelium Centurionem quomodo inuenerit.57. Ab Andrea fratre quomodo inuentus.ibid. Eius oculi iam ſeneſcentis ſanguine reſperſi viſi ob aſſiduum ploratum. 42. Orat in cælo pro nobis.53. Auocare Chriſtum à cogitatione mortis necquicquam conatus.82. Olim imperfectus.109. Reuerentiæ cauſa recuſauit ſibi à Magiſtro lauari pedes.336. Eius cor acutiſſimo amoris telo ſauciatum, in lachrymas reſolutum.365. Eius feruor intempeſtiuus à Chriſto retunditur. 368. Zelo ſalutis Chriſti percitus. ibid. Apoſtolorũ princeps, & Chriſti in terris Vicarius.380. Eius verba, Domine ad quem ibimus? explicantur.388. Quaſi fideiubet pro omnibus diſcipulis, cùm de Chriſti amore agitur. ibid. In omnibus locis ardentiſſimæ fidei inuenitur. ibid. Peccatum negationis quod ex repentino deſcenderat timore, amoris ſtatim abluit lachrymis. ibid. In recuſando vehemens, in permittendo vehementior, vtrumq; ex amore. ibid. Cum Ioanne diu viuere deſiderabat, ob id à Chriſto reprehenſus. 452

Philippus Apoſtolus Nathanaelem inuenit. 17

Philoſophi nec nomen quidem humilitatis nouerunt. 92. Veræ caſtitatis expertes. ibid. Perfectionem ignorarunt. ibid. Patriarcha hæreticorum.588. Eccleſiæ puritate͂ peruerſa maculauére doctrina.ibid. Viri boni qui & quales.251 Tam à vera virtute, quam à vera religione alieni.251. Eorum de ſenſu doloris falſa opinio.259. Spem veram non agnouerunt.264. Eorum errores in inueſtigando ſummo bono.ibid. Summum bonum in hac vita fruſtra quæſierunt. 265. Eorum ſcientia quantum differat à ſcientia Sanctorum. 307. Quo ſpiritu impulſi libros ſuos ſcripſerint.ibid. Eorum de patientia ſententiæ & apophthegmata. 470. Humilitatis Chriſtianæ virtutem nec receperunt nec agnouerunt. 492

Pietas cum ſufficientia ab Apoſtolo laudata quæ.139. Cui tribuenda. 240.

Quaſi

Quaſi amiſſa plenius amatur. ibid. Si-
ne ea timor Dei nullus eſt. 282. Per in-
ordinatam miſericordiam ſæpe errat. i-
bid. Inordinata quæ & quàm periculo-
ſa ſit. ibid. Vera & ordinata quæ. 282
Eius excolendæ regula quæ. 363. Eius
definitiones. 427. Eius gradus & inci-
tamenta. ibidem. Innata nobis, & ipſis
belluis. ibid. Ciconiarum qualis. ibid. E-
ius vtilitas & præmium. ibid. Eius ex-
emplũ inſigne in duobus filiis Noë. 428.
Neceſſitudini generis anteferenda. 429.
Eius vis & efficacia. ib. Erga patres ſpiri-
tuales quãta eſſe debeat. 429. Eius in-
diciũ maximum quodnã. ibi. In ea con-
ſiſtit ſumma diſciplina Chriſtianæ. 454

Pœnitentes à Deo præueniuntur. 18.
quas affectiones illis Deus immittat. 21.
Eorum verba & lamenta ex D. Ber-
nardo. 28. In eorum cordibus quid ope-
retur Chriſtus. 31. Oportet eos pœnas
luere quibus diuinæ iuſtitiæ ſatisfaciãt.
33. Comparantur iis qui Imperatori of-
fenſo ſupplicant. 37. Eorum ſtatus in
Eccleſia veteri. 37. Olim in foribus Ec-
cleſiæ cilicio induti cinere conſpergebã-
tur. 38. Vide plura ibidem. Arceban-
tur olim ab omni genere honeſtæ volu-
ptatis, imò etiam ab ipſis ſacramentis.
ibid. Viri primo die ieiuniorum tonde-
bantur. ibid. Carnem ieiuniis, ciliciis,
& orationibus affligebant. ibid. Totis
noctibus ſub diuo ſtantes peruigiles. 39.
Faciem genibus operientes, frontem in
terram collidentes, pectora iugiter tun-
dentes. ibid. Flentes, gementes, rugien-
tes, velut inſenſibiles. ibid. Quàm felices
iudicio Climaci. ibid. Eorum domicilia
quæ. 42. Cilicio accingãtur, cubent vel
dormiant in ſacco. ibid. Tantundẽ tem-
poris pœnitentiam agant, quãto in pec-
cato perſeuerarũt. ibi. A licitis & conceſ-
ſis etiam abſtineant, & quare. 42. Imi-
tentur Zachæum quomodo. ibid. Imitẽ-
tur Apoſtolum Paulum quomodo. ibid.
Eorũ oratio ad Deum qualis eſſe debeat.
47. Eorũ gemitus & lamenta graphicè
deſcripta. 49. Adhibeãt deprecatores Sã-
ctos, maximè B. Virginẽ. 52. Temerarij
& imprudentes qui. 55. Relapſi prodi-
toribus comparantur. 66. Timidi quo-
modo iuuandi. 70. Cur in propoſito ali-
quando non perſeuerent. 76. Debent a-
marè flere. 416. Proponant ſibi exem-
plar Dauid regis ad imitandum. 419

Pœnitentia nulla ſine Dei auxilio. 18.
Per eam reparãtur virtutes. 597. Pecca-
ta à Deo libenter condonãtur. 600. Per
eam peccatores emergunt. 18. Signum eſt
prædeſtinationis. 18. De ea nemo ſecurus
peccet. 30. Firmũ propoſitũ emendatio-
nis omnino requirit. ibi. Pœnitẽtia ficta
& ſimulata quæ. 30. Corinthiorũ qua-
lis. ibid. Eius cauſa & tanquã parens. i-
bid. E fructu cognoſcenda eſt. 32. Eius
fructus quis. ibid. Per eam culpa remitti-
tur, pœna in temporaneã cõmutatur. ibi.
Vnde vim habeat. 33. Quæ vim maiorem
habeat. ibid. Eius graphica deſcriptio, ex
D. Ambroſio. ibid. An ea ſit ab omnibus
eodẽ modo ſubeunda. 34. Ea Deus miti-
gatur. 37. Publica & ſolẽnis quæ & qua-
re deſierit. 39. Eam agere difficilius eſt
quàm innocentiã ſeruare. 40. Iiſdem fi-
nibus quibus vita terminatur. ibi. Quo-
tidiana eſſe debet & quare. ibid. Eius di-
gni fructus requirũtur. Quomodo poſſit
eſſe perpetua, ex D. Auguſt. ibid. Magna
virtus ſi ſit cõtinua. ibid. Ad eam agendã
cur in monaſteria quidã coniiciãtur, 42.

Eius agendæ modus varius. ibid. Eius digni fructus qui ſiunt, ex D. Hieronymo. ibid. Eius ſcbola Religioſus ſtatus. 46. Eius inſigne exemplar rex Dauid. 47. Eius immoderatus feruor. 55. Eius ſpiritus conterit naues Tharſis quomodo. ibid. Quis modus ei adhibendus. Quis eam vtiliter & tutò aggreſſus ſit. 57. Ea contra nos abutitur diabolus. 64. Peccatorum ſæpe repetitorum difficilis fereq́ue impoßibilis. 66. Comparatur diluculo. 83. Sanat peccati vulnus. 210. Nullus ei locus poſt hanc vitam. 291. Eam vt agamus clamat ſtabulum, præſepe, lachrymæ & vagitus Chriſti nati. 401. Comparatur carbonibus ignis. 415. Eius gemitus vrunt & ſanant. 485

Pontifex ſummus Chriſti vicarius, paſtorum princeps. 321. De grauibus rebus conſultus ab Epiſcopis tum Græcis tum Latinis, totoq́ orbe. 328. D. Petri ſucceſſor. 380

Potitianus commemorando exempla Sanctorum D. Auguſtinum quantum commouerit. 287

Prædeſtinati vaſa honoris in Scripturis appellantur. 481

Prædeſtinatio electorum etiam beatis ſpiritibus ignota. 17. Tempore ſuo reuelanda. ibid. Non inquirenda à nobis. 18. Eius ſignum eſt pœnitentia. ibi. Tentationes de ea quomodo depellendæ. 225 Eius firma opinio vnde concipiẽda. 266.

Prædicatio ea commendatur à diuo Thoma quæ ex plenitudine contemplationis deriuatur. 576. Eius ſtudio intermittendum nonnunquã otium contemplationis. 590. actio eſt hierarchica. 324

Prædicator perfectus quis ſit. 574. Propter contemplationis ſtudium operanda non negligit. ibid. Proper operationis inſtantiam contemplanda non poſtponit. ibid. Huius typum geßit Abraham coniugem ſuam in ſpelunca duplici ſepeliens. ibi. Quietus contemplans ſorbeat, quod occupatus erga proximos loquens refundat. 574. Prius ad Deum leuet animam ſitientem vt bibat, quàm eructet. ibid. Vitiis ſcatens, vita atq́ ſalute quã aliis dat, ſeipſum fraudat. ibid. Concham ſe exhibeat, nõ canalem. ibid. Impleatur prius, & ſic curet effundere. 575. Eius officium ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotium accedit. 576. Per vigiles in Canticis Canticorũ ſignificatur. 17. Oratione otioſa quis vtatur. 125. Intelligenter, libenter & obedienter audiatur. 127. Sit orator antequam dictor. ibid. Loquitur in eo Spiritus ſanctus. ibidem. Malit rebus placere quàm verbis. ibid. Seruo aranti aut paſcenti in Euangelio comparatur. 324. Seceßione ſpirituali maximè indiget. ibid. Comparatur boui trituranti. 410

Præſes Euangelicus qualis eſſe debeat. 331. Conſilio & iudicio excellat. ibid. Orationi deditus ſit. 332. Addictus ſtudiis doctrinæ, ſed maximè curæ animæ ſuæ. ibid. Vtilis illi lectio, vtilis eruditio, ſed magis neceſſaria vnctio. ibid. Cur illi maximè neceſſaria oratio. 332. Exemplo & verbo prædicationis paſcat animas ſubiectas. ibi. Paſcat & oratione oues ſuas. ibid. Quas maximè ad res adhibenda ſit illi oratio. ibid. Ad officia deligat viros probatos, non probandos. 333. Vt verus ac legitimus Pater, æquè in cunctos beneuolus. ibi. Iudicio quomodo vti debeat. ibi. Quomodo oĩa omnibus fieri debeat. 334. Quomodo ſe cõparet ad benè præ-

præcipiendum. ibid. Neglectis propriis inuentis, Patrũ decretis inhæreat. 335. Sit humilis corde quomodo. ibid. Non tam ipſe regit alios, quàm Deus per ipſum. ibid. Forti animo toleret vitia ſibi ſubiectorum. 336. In quãtum grauatur, in tãtum lucratur. ibid. Charitate propriè Pater efficitur. 337. Comparatur capiti ad ſpinam calcaneo infixam euellendam inclinato. ibidem. Eius in corrigendo lenitas paterna ſiue materna. ibidem. Mater fouendo, pater corripiendo. ibid. Obiurgans ſiue reprehendens libenter audiendus. 338. Quid facere debeat, ſi qui reprehenditur non corrigatur. ibid. Comparatur matri filiũ mortuum deploranti. ibid. Charitatem cum diſcretione coniungat. ibid. Vſq; ad contemptum ſui ſe abiicit, vt aliis proſit. ibid. A Spiritu ſancto artem regendi animas edocendus. ibid. Quomodo irrumpet iniquitatem. 339. Imperet ſibimetipſi, & quo modo. ibid.

Præſumptio quàm perículoſa. 3. Eius exemplum malum. ibid. Quomodo ex animo euellenda. 57. Ingratitudinis arguitur. 107

Prophetæ quidam decepti, putantes ſe à Spiritu ſancto loqui. 302. Veri, quales. 319. Quomodo à Deo impellantur. ibid. Quomodo falſi à ſanctis diſcernantur. ibid.

Prudentia in diiudicandis cogitationibus neceſſaria. 132. Proficienti neceſſaria qualis. 228. Cum Chriſtiana ſimplicitate coniuncta ſit. ibidem. Eius dua præcipuè partes. ibid. Efficaciter voluntati imperat deligere media ad finẽ propoſitum neceſſaria. 229. Eius pars prouidentia quid ſit. ibid. Omnium virtutum eſt imperatrix. 251. Diuino auxilio aſcribenda. ibid. Duplex, carnis & ſpiritus. 277. Carnis ſiue carnalis, qualis. ibid. Comparatur prudentiæ ſerpentis, & œconomi Euangelici. ibid. Ratio ſtatus à quibuſdam dicitur. ibid. Eius finis mors quomodo. ibid. Eius proles electio. 282. Eius ſyllogiſmus, principia & concluſio. ibid. Magis propria eorum qui præſunt, quàm eorum qui ſubſunt. 327. Eius actiones tres, Conſilium, Iudiciũ, & Præceptum. ibid. Etiam ad ſubditos pertinet. 330. Eius vis in quo conſiſtat. ibid.

Prudentia ſpiritualis quid ſit. 276. Maxima virtus eſt. ibid. Aliarum virtutum norma. ibid. Triplex. 277. Politica duplex. ibidem. Eius gradus tres & qui. ibidem. Eſt virtus principalis benè præceptiua. 281. Eius prima actio munuſq; præcipuum. ibidem. Sine bona electione nulla eſt. 282. Regula eſt diuinæ voluntatis extra ſcripturas inueſtiganda. 316. Eius aſſidua comes docilitas, & qualis. 330

Puritas cordis quid. 523. In ea perfectio conſiſtit. ibid. Virtutibus acquiritur. 534. Ea qui ſunt præditi, donum Spiritus ſancti quod intellectus dicitur aſſequuntur. 571. Scopus eſt proficientium. 96. Sanctificatio ab Apoſtolo nominatur. ibid. Quomodo diſtinguatur à charitate. ibid. Quibus partibus conſtet. 99. A Deo donata, ab eodem repoſcenda. 239. Sine ea non obtinetur ſapientia. 332. Reddit homines D. Ioanni Euangeliſtæ ſimiles. 425

Puſillanimitas timor eſt animum mœrore deiiciens. 63. Longanimitati contraria. ibid. Eius curatio quare diffi- cilis.

ciliis.ibid. Eius finis deſperatio.64. Scala ad interitum.ibid. Cauſa & effectus ſcrupulorum.ibid. Effectus acediæ.161. Impedit profectum ſpiritus. ibid. Contraria magnitudini animi.ibidem. Eius effectus varij. ibid. Ex ea oriuntur anguſtiæ conſcientiæ. ibid. Eius pericula. 162. Parit varia ſcrupulorum genera. 163. Eius remedia. ibid. Magno animo ei repugnandum. ibid. Duplex ex eius tentatione vtilitas. 164. Radix ſcrupulorum. 166

R.

Rachel ſecum ſimul idola paterna in terram promiſsionis tranſportauit. 538. Propter idola variè vexata. ibid. Eum hoc facto denotat qui conſolationũ tantum cauſa Deo ſeruit. ibid. Infœcunda contemplationem ſignificat. 542. Nimium delicati eſt, ſolis eius amplexibus oblectari. 572

Raphaël Angelus bona opera commendauit. 34

Raptus ſiue ecſtaſis quid ſit.579. Fit aliquando per imagines.579. Aliquando accidit hominibus à ſenſibus ſimulachriſq; corporeis penitus abſtractis. ibid. In eo anima non vtitur corporis ſenſibus aut imaginatione. 582. In eo poteſt homo pertingere ad viſionem diuinæ eſſentiæ. ibid. In eo D. Paulus medio modo ſe habuit inter ſtatum præſentis vitæ & futuræ. ibid. Eſt ſupremus gradus contemplationis, qui in hac vita haberi poteſt.ibid. Quãdo ſoleat contingere.589. In Deo quodammodo præ amoris magnitudine fuit. 593

Religio laudatur à ſanctis Patribus. 4. Earum fundatores plurimi à Deo edocti.3. Earum ſapientiſsimum inſtitutum de cogitationibus ſuperiori aperiẽdis.6. Qua re maximè labefactata conciderit.7. Qua re maximè in priſtinum ſtatum reſtituenda. ibid. Eius ingreſſus tanquã alter Baptiſmus.46. Quoddam martyrij genus eſt & ſchola pœnitentiæ. ibid. In ea Sancti quam vitam egerint. ibidem. Eius leges ſiue regulæ diligenter obſeruandæ. 118. Non eadem omnibus conuenit.ibid. Alia aliis ſanctiſsimis inſtitutis & regulis vtitur. 119. Ab ea turpiſsimus ſaltus in apoſtaſiam. 158. Fulcitur deuotione. 213. Comparatur cuidam ludo. 214. Eius regulæ & diſciplina diligenter ſeruanda, & quare. ibid. Eius diſciplina duplex, interior & exterior.ibid. Dei donum eſt.244. Vera non eſt, vbi vera virtus non eſt.ibidem. Ab ea deſciſcere quàm graue flagitium. 290. Eſt inſtar rupis excelſæ. 291. Eius magna pars oratio. 427

Religioſi ad perfectionẽ virtutis tendunt. 526. Sæcularem vitam relinquũt. ibid. Quibus honoribus renuncient. ibidem. Eorum vita remotiſsima ab omni mundana pompa. 527. Eis maximè neceſſaria humilitas. ibid. Mundo ſunt mortui. ibid. Tutiſsimum eorum perfugium eſt obedientia. 576. Item maiorum ſuorum conſilium in rebus dubiis. ibid. Veſtitu tantum qui tales ſint. 31. Eorum monaſteria domicilia ſunt pœnitentium. 42. Olim aſcetæ dicti ab exercitatione. 81. Secularibus hominibus aliquando imperfectiores, qui. 99. Eorum peccata grauiora, & quare. 104. Regulas ſui Ordinis diligenter obſeruẽt. 118. In Ægypto quanta abſtinentia viuant.ibid. An conueniat illis medicinis vti.

vti.ibid. Aliorum alia inſtituta circa ieiunia & caſtigationem carnis. 120. Ne latum quidem vnguem à ſuis inſtitutis recedere debent.ibid. A ſingularitate ſibi caueant.ibid. Non eſt illis permittendum vt pro libito ieiunent vel vigilent.ibi. Ab auaritia quomodo tententur.138. Monſtroſi qui.140. Eorum veræ diuitiæ quæ.141. Eorum vitium proprium acedia.147. Tepidi ſecularibus deteriores.155. Nimium ſolliciti de bonis temporalibus qui.213. Eorum externa modeſtia ex D. Baſilio deſcribitur & commendatur.214. Ioculatoribus & ſaltatoribus quibuſdam comparantur. 215. Comparantur athletis, militibus, & nautis.290. Lapſi animantur vt reſipiſcant. ibid. Qui in ſæculo Imperatores, Reges, Duces & Comites fuerint. 292. Iis caro & ſanguis non niſi terrena ſuggerunt.390. Carnalis quorundam affectio, domeſticum malum, delectabile detrimentum. 450

Renunciatio bonorum temporalium neceſſaria ad perfectionem.523. Item affectionum erga ſanguine iunctos.524. Voluptatum item corporis.525. Propriæ voluntatis.526. Præterea bonorũ mundanorum. ibid. Eius quinq; gradus tanquam ſcalæ Iacob. 203

Ruffinus impeccantiam aſſeruit.100. Diſcipulus Euagrij Pontici.187. Origeniſta. ibid.

S.

Sacerdos geſtans iudicium filiorum Iſraël in pectore ſuo quid ſignificet. 9. Portans rationale iudicij quid ſignificet.ibid. Illorum olim erat iudicare quæ peccata publicanda eſſent.39. Pœnitentibus pœnã ex officio imponit.40. Sæculares nugæ, in eius ore blaſphemiæ. 104. Conſecrauit os ſuum Euangelio ibidem. Auarus reprehenditur. 138. Ad eum paruulos oportet tanquam ad ſinum recurrere matris. 338

Salomon rex figura Chriſti.615. Petiit à Domino cor docile, & quare. 9. Eius ferculum media charitate conſtratum.29. Continentiam à Deo expetiit. 131. Diuinitùs omnem ſapientiam edoctus.327. Prudentes viros in conſilium ſemper adhibuit.ibidem. Ad Pſalmum quendam illius iuſſu decãtatum, Deum templo illius fuiſſe præſentem. 424

Samaritani ſunt potius quàm Iſraëlitæ, qui Deo propter conſolationes ſeruiunt. 538. Fauerunt magis Chriſto quàm Iudæi. 398

Samſon fortiſſimus importunitate vnius fœminæ victus naturam humanã ſignificat. 233. A Deo inſpiratus occidit ſe cum Philiſteis. 253

Samuel typus proficientium. 80

Sanguis Chriſti non niſi ſanguine compenſandus. 617. Sanguine veteris teſtamenti ſuper altare & ſuper populum diffuſo ſignificatus. ibid. Balſamo comparatus. 24. Clamat contra peccatores.28. Ex eo vim habet confeſſio & ſatiſfactio noſtra. 33. A peccatore conculcatur.49. Eius meritum. 189

Sapientia diuina vera & germanæ amicitiæ inuentrix & cõciliatrix. 600. Eius dulcedo. 236. Vnde quaſi amittitur, inde certius poſſidetur.240. Ab ea deriuãtur in nos quatuor virtutes Cardinales.244. Bonorum operum magiſtra. 254. Quomodo in nobis augeatur.

tur.ibid. Carnis incentiua extinguit. ibid. Maturè diſponit, quod acutè intellectus inuenit.282. Quomodo pudica & pacifica ſit.320. Non obtinetur ſine puritate cordis.332. Secundum artem continet omnia. 344

Satisfactio cur ad pœnitentiam neceſſaria.32. Cur non etiam neceſſaria ad Baptiſmum.33. Vnde vim habeat. ibid. Propria cuiq; non ſufficit. ibid. Quomodo ritè fiat. ibid. Eius opera duobus modis exercentur. ibid. An ab omnibus eodem modo ſubeunda.34. Vſq; ad vltimum quadrantem debita. 41

Saul à diabolo Deo permittente exagitatus. 72

Scandalum fieri Chriſtus prohibuit, aliquando verò contempſit. 387. Vtilius naſci permittitur; quàm veritas relinquatur. ibid. Propter illud, oculus eruendus, id eſt, affectus propinquorum. 415. Expedit ei à quo venit, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, quomodo intelligendum. 417

Scripturæ ſine actuoſa affectuũ compreſſione intelligi nequeũt auctore Caſſiano.571. Dictatæ à Deo.600. Quomodo iis vtendũ aduerſus tentationes. 225. Iis tanquam excantamẽtis quibuſdam abigitur dæmon. ibid. Regulæ ſunt diuinorum inſtinctuum, non contrà.312. Iis quæ conſona ſunt; vera, & à Deo ſunt. 321. In iis duo conſideranda. Res, & ſigna, ſiue verba.353. In iis verba propria & tranſlata. 410. Earum intelligẽtiam plurimũ iuuat Græcæ linguæ cognitio. ibid. In iis etiam aduerbia, pronomina & epitheta conſideranda.413. Earum ſtudioſo maximè neceſſaria oratio.414. In earum explicatione quæ præcepta obſeruanda. ibid. De iis quomodo intelligendum, literam occidere, ſpiritum viuificare. ibid. In eius verbis maximè attendenda loquentis voluntas. 416. Ad mouẽdum cor hominis per ſe apta. 418. Earum verba delicioſa ad ſaporem, ſolida ad nutrimentum, efficacia ad medicinam. 418. Incompoſitas actiones ac mores tanquam peccata damnant. 488.

Scripturarũ interpretatio quadruplex. 409. Hiſtorica, tropologica, allegorica, & anagogica, quæ & qualis. ibid. Huius vocis (aqua) quàm varia, & multiplex. ibid. Huius ſententiæ (Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra) quã varia. ibid. Allegorica & anagogica proficientium ſunt & perfectorum. ibidem. Hiſtorica & tropologica propria ſunt meditantis.410. Tropologica, ea quæ dicuntur, ad animæ emolumenta conuertit. ibid. Hiſtorica in Euãgeliis quomodo indaganda. 416. Tropologica duobus modis inueſtigatur. ibid. Quando quaq; adhibenda. ibid. Hiſtorica cum tropologica comparatur.417. Ab ea remouendi omnes ioci. 491

Scrupuli vnde in incipientibus oriãtur. 57. Circa confeſſionem periculoſi. ibid. Iis antiqui etiam olim pulſati. 58. Duplicis generis. ibid. Vtiles incipientibus & quare. ibid. Quãdo pernicioſi. 59. Eorum remedia. ibid. Eorum cauſa metus extremi iudicij. ibid. A diabolo immittuntur quo conſilio. ibid. In iis recurrendum ad conſilium magiſtri ſpiritualis.60. Perplexam reddunt conſcientiam. ibid. Eorum altera cauſa ſuperbia. 61. Eorum ſeges & materia confeſſiones non neceſſariæ. ibid. Sæpe ab ignorantia & puſillanimitate proficiſcuntur. 62.

Iis maximè obnoxij puſillanimes.63. Iis fortiter reſiſtendum.64. Antè extinguendi quàm exoriantur.ibid. Eorum cauſa & effectus idem.ibid. Eorum varia genera recenſentur.163. Humilitate pelluntur.164. Quibus regulis dignoſcendi.ibid. Plerumque videntur potius quàm ſint peccata.ibid. De iis conſulendi ſpirituales medici.165. Ex ſuperbia orti qui.ibid. Eorum radix puſillanimitas.ibid. Eorum altera radix mœror & rancor.ibid. Fortiter ſine mora repellendi.166. Quid ſint, & à dubitatione quomodo differant.ibidem. Eorum finis quis.ibid. Indicium futuræ ſalutis quomodo.ibid. Iis qui non affligantur.167. Eorum cauſæ efficientes.ibidem. Eorum cauſis quomodo occurrendum.ibid. Eorum generale remedium.ibid. Acerrimi ſtimuli ad excolendam animæ vineam.ibid. Dei beneficium quomodò.ibidem. Quanã ex cauſa oriantur in nobis.168. Periculoſæ tentationes.ibid. Suſpiciones peccatorum à diabolo generatæ. 220. Quis,& cur iis agitetur. 156

Seceſſus ſpiritualis quibus & quando neceſſarius.324. Eius neceſſitas etiam ex profanis ſcriptoribus comprobatur.ibid. Diuina conſolatione redundat.ibidem. Spirituales deliciæ.325. Comparatur monti.ibid. Commodus ad explorãdam diuinam voluntatem.ibid. Eius vtilitates ex D. Bernardo.ibid. In eo maximè exercenda oratio. 326

Seneca Philoſophus de virtutibus multa ignorauit.92. Optat Lucilio facultatem ſui.324. Non audiendus cùm docet vt Stoicus, omnes affectiones morbos eſſe.460. Miſerum iudicat eum qui miſer nunquam fuiſſet.471. Eius præceptum,ne miſer ſis ante tempus. 473

Senſus carnales mentem eneruant niſi refrenentur.623. Intelliguntur per porcos quos pauit filius prodigus. 14. Quomodo & quare per pœnitẽtiam cruciandi,ex S.Ambroſio.33.Eorum cuſtodia cur neceſſaria.133. Comparantur quinq; virginibus.ibid. Eorum incuria quàm periculoſa.ibidem. Portæ animæ.ibid. In eorum abnegatione quantum momenti ſit poſitum.ibid. De eis Sanctorum victoria.135. Eorum abnegationis indicia.134. Eorum diligentiſſima cuſtodia.133. Eorum tum externorum tum internorum abnegatio quàm neceſſaria.195. Quomodo per eos diabolus in animum irrepat.221. Minus diligenter cuſtoditi patent diabolo. 222. Quomodo eneruentur.ibid. Eorum applicatio in meditatione maximè commendatur.351. Varij modi eos in meditatione applicandi. ibid.

Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis & egregius concionator.311. Italicè ſcripſit de diſcernendis ſpiritibus.ibidem.

Serapion monachus poſtquam peccatum ſuum occultum detexit, ex eius ſinu flamma prodiit. 11

Sermo qualis eſſe debeat.127. Quæ & quot in eo conſideranda ſint.ibidem. Vtilis quis, & eius indicia.128. In eo quanta cautio adhibenda.315. Pro qualitate audientium formandus.334. Decoro maximè conſentaneus, & ab omni inuidia remotus quis.446. In eo quæ modeſtia adhibenda. 490

Simeon Stilites in columna pedibus innixus vitam egit. 121

Simplex Latinis dicitur homo candidus.

didus.442. Non eſt in eo dolus ſiue cor duplex.ibid. A Chriſto verè Iſraëlita dicitur,& cur. ibid.

Simplicitas quomodo differat à veritate.442. Eius contraria vitia quæ. ibid. Puritas cordis & ſynceritas appellatur.ibid. Apud hypocritas in crimine eſt.445. A ſapientibus huius mundi fatuitas creditur.ibid. Iuſtorum qualis. ibid. Eius eſt res non amplificare verbis. 446

Simulatio veritati contraria.442. Deo & hominibus deteſtabilis.443. Etiam venialis Chriſtiano homine indigna.ibid. Quantum ab ea abhorruerit Eleazarus nonagenarius.ibi. Eius artificio inſtructus egregiè mundus. 445

Sobrietas quid.477. Eius gradus & incitamenta.ibid. Sobria ebrietas quæ. 480. Eius indicia. ibid.

Spes æternæ vitæ conſiſtit in charitate adoptionis, veritate promiſsionis, & poteſtate redditionis.598. Eius dilatæ & affligentis deſcriptio ex D.Bernardo. 612. Vnde vim ſuam ſumat,& quo nitatur fundamento.618. Gradus eſt ad charitatem.521. Eius excitamenta.619. Amorem comitatur vel anteit.29. Eius vis & efficacia.ibid. In ea ſingulariter conſtitutus quis ſit.ibid. In tentatione præſidium.73. De diuina prouidentia quanta.163. Incitamẽtum & ſolatium certaminis.190. Quomodo alatur & augeatur.226. Deum quærit.250. Virtus Theologica.264. Quomodo diſtinguatur à fide.ibid. Eius præcipua laus. ibidem. Si qua beatitudo in hac vita eſſe poteſt,ea eſt ibid. Eam non agnouerunt antiqui Philoſophi.ibid. Duplex eſt,informis & formata.265. Eius gradus ibidem. Eius primum actum quæ antecedant.266. Quibus adminiculis ad eam excitandum opus ſit.ibid. Eius actiones variæ.ibid. Quomodo conſeruanda.ibidem. Eius fortitudo comparatur galeæ & anchoræ.267. In tribus conſiſtit.ibidem. Comparatur funiculo triplici.ibidem. Eius alacritas quàm dulcis & efficax.ibid. Maximè iuuat proficientem ad perſeuerandum.ibid. Laborantibus & defatigatis vnicum ſolatium. 474

Spiritus diuinus à ſanctis Patribus appellatur inſpiratio & viſitatio.294. Eſt locutio Dei interna cum affectione. ibid. Eius internoſcendi regula.ibidem. Eius præſentiæ ſigna & effectus. 295. Quomodo nobis præſentibus tranſeat. ibid. Præteriens teneri vult,abiens reuocari.ibid. Quomodo reuocetur.ibidem. Eius duplex viſitatio, quia duplex animorum præparatio.296. Proprium illius eſt conſolari,terrere autem per accidens.297. Quæ ſigna illum antecedant. ibid. Eius præſentiæ ſigna ex D.Bernardo.298. Quomodo differat ab Angelico. ibid. Omnibus votis expetendus.ibidem. Clandeſtinus & furtiuus aduenit.ibid. Verecundus amator.ibid. Quomodo retinendus.ibid. Eius indicium quod.312. Eius effectus. ibid.

Spiritus ſanctus nonnullos intrinſecus tantùm docet.3. Eius dona non niſi hominibus ſanctis Deiqúe amicis dari. 571. Eius dona legibus non conſtringi.3. De eius præſentia quis ferat teſtimoniũ. ibid. Eius gratia quæ ſint ſigna propria. ibidem. Ab eo dirigimur in viam veritatis.4. Eius ſuauitas.19. Per eum quid

nob[illegible] natum ſit.31. Quos & quomodo irradiet.53. In eum blaſphemia quæ: 100. Contriſtatur verbis otioſis.127. Loquitur in prædicatoribus. 128. Eſt in æſtu temperies.190. Eius chariſmata fluminibus aquæ viuæ comparantur. ibid. Eius viſitatio centuplum Euangelicum. 232. Quanto noſtro malo eius inſtinctum non ſequamur. 249. Eius dona ſemper charitatem comitantur. 252. Eius dona non conſtringuntur legibus. 253. Eius dona quomodo à virtutibus & beatitudinibus diſtinguantur. 255. Eius fructus alacritas in fide. 264. Eius donum conſilium quale. 278. Eius conſilij regulæ quæ. ibidem. Eius donis quomodo iuuetur proficiens. 282. Vnicus & multiplex quomodo. 296. Quales homines eligat ad res magnas. 311. Cur in die Pentecoſtes cum ſonitu aduenerit. 320. Eius præſentiæ ſigna quæ. ibid. Libenter ſe adiungit humilibus. 322. Eius fructus gaudium quale. 381. Eſt ineffabilis quædam Patris Filiiquè communio. 392. Quæ & quāta ei tribuat Chriſtus. 393. Eius dona ſeptem. 476

Superbia maximè repugnat perfectioni. 528. Sine ea nec deſideratur nec quæritur honor. ibid. Ea etiam perfecti deuictis omnibus vitiis pulſari poſſunt. 622. Nulla tentatio perfectis facilius imminet. ibidem. Ex rectè factis oritur. ibid. Virtutum & ipſius etiam charitatis æmula eſt. ibid. Ei medetur Deus infirmitatibus mentis & corporis. ibid. Ex ea naſcitur curioſitas. ibid. Ex ea item promanat inanis fiducia. 623. Triplex eius genus. ibid. Quomodo detumeſcat & extinguatur. 18. Etiam rectè factis inſidias ſtruit. 81. Occulta quæ. 151. Eius graphica deſcriptio. ibid. Eius origo. 152. Languentem reddit feruorem ſpiritus. 156. Cauſa ſcrupulorum. 167. Curatur humilitate. ibid. Vltimus & primus eius morbus. 170. Sæuiſſima beſtia. ibid. Eſt amor propriæ excellentiæ. ibid. Regina vitiorum. ibidem. Omnibus virtutibus contraria. 171. Radix omnium vitiorum. ibid. Generalis ac peſtifer morbus ac tyrannus. ibid. Aliter præpoſitos tentat, aliter ſubditos. ibid. Eius deſcriptio ex D. Gregorio. ibid. Eius quatuor ſpecies. 172. Eius aliæ tres ſpecies. ibid. Eius effectus. ibid. Eius duces ſiue ſoboles ſeptem principalia vitia. ibid. Dupliciter conſiderari poteſt. ibid. Mater omnium vitiorum. ibid. Ex ea naſcuntur hæreſes. ibid. Eius remedia. ibid. Peccatum Luciferi. ibid. Eius diuinitùs punita exempla ex Scripturis. ibid. Deum ſingulariter habet contrarium. ibid. Signum eſt reprobationis. ibid. Eius curationis indicium. 173. Eſt foris videri velle quod non eſt. ibidem. Gignit obſtinationem propriæ voluntatis. 198. Vnde vult eminere, inde deprimitur. 200. Caput auaritiæ. ibid. Luciferi quanta. 205. Omnibus donis diuinis inimiciſſima. 237. Cauſa deſolationis animæ. ibid. Cauſa ſubtractæ gratiæ. 238. Dominatur vel rationi vel voluntati. 321. Cauſa omnium malorum. 493

T.

Temperantia quid, eiuſque munus. 474. Eius gradus & incitamenta. ibid. Admirabiles eius fructus. 475. Mentem ab omni vitiorū tempeſtate defen-

dit, inquit S. Proſper. ibid. Comparatur circumciſioni à D. Hieronymo. 476. Voluptatis iugulum quaſi gladio petit. ibidem. Aliis virtutibus iuncta. ibid. Eius pulchritudo qualis. 477. Eſt ornatus vitæ, cui maximè decorum & honeſtum ineſt. ibidem. Eius indicia tum externa tum interna. ibid. Paſſionum reſtinguit ardorem. ibid. Eius partes, abſtinentia & ſobrietas. ibid. Omnia quæ nos moderatos ac ſobrios faciunt, libenter obſeruat. 491

Tempus quàm pretioſum. 127. Quare nobis à Deo conceſſum. ibid. Eius diuturnitas aduerſarius noſter. 472

Tentatio renunciantium. 528. Eius remedium ex D. Gregorio. ibid. Sæpe nobis expedit. 536. Eſt aliquando conſolatione potior. ibidem. Permittitur interdum à Deo grauior, & quare. 537. Quæ per timorem nocturnum in Pſalmis ſignificetur. 69. Spinis & tribulis vuas & ficus ferentibus comparata. ibid. Maximus eius fructus. 71. Via eſt Sanctorum. ibid. Exploratio eſt amicitiæ cum Deo initæ. ibid. Eius ſemina in nobis ſunt, & quando ſe prodant. ibid. Spinis cardui comparatur. 72. A Deo temperata erudit nos. 73. Ad probandum non ad ſeducendum, quæ. ibid. Quæ redimat inferni cruciatus. ibid. Suaue pondus, ſarcina ſalutaris. 74. Chamo & freno comparatur. ibid. Non eſt cauſa lapſus & ruinæ. 76. Sine ea nemo viuit. 77. Humana apud Apoſtolum quæ dicatur. 111. Comparatur hyemi. 155. Eius effectus. 161. Comparatur ſpinis. ibidem. Eius ſtimuli tanto minus pauendi quanto magis aſſueti. ibi. Puſillanimitatis quæ & quàm vtilis. 164. Ea pulſante marceſcunt oſſa. ibid. Comparatur laqueis. 186. Sine ea non poteſt eſſe vita noſtra. 204. Sine ea nullus profectus noſter. ibidem. Quanti æſtimata à Chriſto. ibid. Cur à Chriſto admiſſa. ibid. Ea carere, non eſt ſemper virtutis indicium, ſed plerunque teporis & ignauiæ. 209. Aquiloni comparatur quæ & quare. 211. Facit ne ſuperbiamus. 235. Comparatur dæmonio meridiano, quæ & quare. 300. Fraudulenta, qua diabolus vtitur aduerſus homines pios. ibidem. Grauis & periculoſa quæ. 422

Tentationes etiam perfectis accidunt ad vtilitatem maioremq́; perfectionem illorum. 621. Incipientium quæ. 55. Eas Deus quomodo moderetur. ibid. Earum fontes qui. 72. Earum principia periculoſiora. ibid. Earum cauſæ vniuerſaliores quatuor. ibid. Eas cur Deus permittat. ibid. Earum vtilitates. ibid. A Deo mirabiliter diſpenſantur. 77. Pauci nunc ſunt qui grauiſſimis vrgeantur, & quare. 212. Voluptuariæ quæ, & quotuplices. 224. De prædeſtinatione quomodo depellendæ. 225. Faciunt nos fortiores. 227. In iis ad Deum, vt pueri ad matrem, confugiamus. ibidem. Earum impetus quomodo retardandus. 230. Ad eas animus quomodo præparandus. ibidem. Earum victoria in quo potiſſimum conſiſtat. 233. Earum ſeptem genera. 300. Comparantur timori nocturno & ſagittæ volanti. ibidem. Earum varij effectus. 301. Earum ordo naturalis quis. 403

Tepiditas quomodo differat ab acedia vel à torpore. 149. Eâ captus alterem hoſtem non habet proficiens. ibid. Duplex eſt. ibid. Comparatur ſomno. ibid.

Penuria

gria ſpiritus, macies & ſterilitas a-nimæ. ibid. Eius proprietates. ibid. Eius graphica deſcriptio ex D. Bernardo. 150. Eius origo. 152. Eius indicia. ibid. Malitioſa. 154. Eius remedia. 154. Eius pericula. ibid. Comparatur gurgiti. 155. Quē ſemel abſorbuit, retinet ſemper. ibid. Eius ſtatus periculoſiſſimus. 156. Pernicioſa abiicienda. ibid. Deo vomitum prouocat. ibid. Moleſtiſſima, inferno proxima & vmbra mortis. ibid. Languentem & ſopitum reddit feruorem ſpiritus. 156. Quædam eſt frigiditas. ibi. Comparatur auſtro. ibi. Eius deſcriptio ex D. Bernar. alia. 157. Eius remedia. 159. Vnde oriatur. 159. De ea exempla Scripturæ. 160. Omnibus diſplicet, ibid. Eius præcipua & propria cauſa inanis gloria. 175. Eam fouet propria voluntas. 198. Quorundā quanta. 212. Cauſa auaritiæ. 139

Theodorus monachus lapſus S. Chryſoſtomo hortatore, ſanitati & monaſticæ exercitationi reſtitutus. 289. Scripturæ ſacræ peritus, Orator & Philoſophus. ibid. Veterum exemplis inſtructus, & variæ lectionis. 290. In matrimonio contrahendo occupatus. ibid. Nuptiis abdicatis ad religioſā vitā regreſſus. ibi. Eius lapſus comparatur morſui ſerpētis. ibid. Admirabilium ſigna virtutū initio ſuæ conuerſionis ediderat. 290. Comparatur leoni leui vulnere efferato. ibid. Comparatur mercatori à piratis ſpoliato. ibid. Magnam in eloquentiæ ſtudiis laudem conſecutus. ibid. Clauſtrum repetiit in quo religioſè & ſanctè vixit. 291. Tandem Mopſueſtiæ in Cilicia Epiſcopus creatus. ibid.

Theonas Abbas exhortatione ſua mouit Serapionem vt occultum ſuum peccatum detegeret. 11

Timor gradus eſt ad charitatem. 521. Brachium eſt quo Deum anima ſtringit & amplectitur. 581. Eius gradus excellentior, quem amoris generat magnitudo. 624. Comparatur camino. 69. Nocturnus in Pſalmis quis. ibid. Quomodo excutiendus. ibid. Seruilis quis ſit. 88. Maximè efficax ad acquirendam & retinendam gratiam Dei. 238. Triplex. ibid. Nócturnus quis. 314. Acrius pugnat contra rationem quàm voluptas. 457. Eo vir fortis an & quomodo vtatur. 460 Quibus rationibus pellendus. 473. Infirmi & imbecillis animi eſt. ibid.

Timor Dei principium noſtræ ſalutis. 534. Parit compunctionem ſalutarem. ibid. Filiorum Dei proprius. 589. Contemplationi & amori diuino intermedius. ibid. Quibus cogitationibus foueatur. 18. Eius fons quis. 25. Eius ortus & incrementa 25. Comparatur freno. ibid. A Deo per fidem docetur. ibid. Triplex eſt. ibid. Seruilis qualis, & vnde excitetur. 26. Regem Dauid extimulauit. 50. Indicium humilitatis. 173. Sine pietate nullus eſt. 282

Tobias perfectꝰ vir fuit. 531. Eleemoſyna corporali & ſpirituali maximè inſignis. ibid. Externis virtutum actionibus ad perfectionem conſcendit. ibid. Eius bona opera commendauit Angelus Raphael. 34

Trinitatis myſterium in Euangelio continetur. 391. Sacramentum Euangelicū à S. Hilario appellatur. ibid. Prompta & explicata fide credendum. ibid. A Chriſto manifeſtatū. 392. Eſt Sacramētum cæleſte, quia in cælis nobis aperiendum. ibid. Sacramentum paternū, item

Natiuitatis & exitionis à S. Hilario dicitur. ibid. Qua ratione à Chriſto traditum. 393

V.

Verba otioſa gulæ ſoboles. 125. Fons omnium linguæ malorū. ibid. Quæ talia ſint & dicantur à ſanctis Patribus. ibid. Quomodo differant à criminoſis. ibid. Eorum effectus. 126. Duplex eorum peccatum. ibid. Quàm periculoſa. ibid. Quot ex iis mala proueniant. 126. Contriſtant Spiritum ſanctum. ibid.

Verbum Dei cum deſiderio audiatur. 607. Quantum in eius auditione momentum ſit. ibid. Plurimum valet ad conuerſionem peccatorum. 21. Non eſt inani ſermone eleuandum. 127. Eo quomodo vtendum aduerſus tentationes. 225. Quomodo ei aditus vel ianua aperiatur. 275. Quomodo viuum ſit. 306. Comparatur cum verbis ſecularibus. ibidem. Figuris communibus & viſitatis abundat. 371. A D. Petro lumen admirabile nominatur. 379. Quomodo tractandum. 384. Eius meditatio quomodo nobis reddenda familiaris. 408. Nitet quidem in cortice, ſed dulcius eſt in medulla. ibid. Nux eſt frangenda, vt nucleus fructus ſpiritualis eruatur. ibid. Animi aures ab affectionibus inanibus liberas requirit. 475

Veritas luci comparatur. 285. Oculis capreæ comparatur. 298. Amara eſt ſine condimento gratiæ. ibid. Ei nihil abſconditum. ibid. Abſq; ea inſolens deuotio. ibid. Fortiſſimè deſideratur ab anima. 396. Eius definitio. 442. Idem eſt cum ſimplicitate. ibid. Eius contraria vitia quæ. ibid. Affinis ei humana fides. ibid. Puritas cordis & ſyn[...] appellatur. ibid. Eius gradus [...] menta. 443. Ita Deo placet, vt ab ea denominetur. ibid. Quando pro ea mors ſubeunda ſit. 444. Ex ea naſcitur voluptas ſpiritualis. 446. Amica ſanctis. ibi. Eius indiciū, facile aliis credere. ibi. Eius cupidi, vanitatis non conſcij. 466

Victorinus monachus pœnitentiam mirabilem egit. 53. Furtiuas orationes quæſiuit. ibid. Lux ſuper eum cœlitus emiſſa cum voce: Dimiſſum eſt peccatum tuum. ibid.

Virginitas commendatur. 525. Templum eſt puriſſimum. ibid. Offert ſe holocauſtum Domino. ibid. Grandis fidei eſt grandiſq; virtutis. ibid. Eius votum commendatur. 525. Eius votum emiſſum à B. Virgine, teſtibus ſanctis Patribus. ibid. Quomodo ſeruanda. 133. Quomodo corrumpatur. ibid. A Chriſto ſuaſa. 133. Eius auctor, commendator, & ſingulare exemplum Chriſtus. ibid. Eius votum quam Deo gratum. 385. Eius definitio ex D. Auguſtino. 481. Ad eius propoſitum incitamenta. 482. Eius præſtantia. ibid. Plurimi vitam propriam ei poſtpoſuerunt. ibid. Generis immortalitati præpoſita, etiam à regibus, & Imperatoribus. ibid. Martyrio comparatur à ſanctis Patribus. 483. Martyres facit, quomodo. ibid. Eſt longum diuturnumq; martyrium. ibid. Holocauſto comparatur. ibid. Eius præmium ſingulare in cœlis. ibid. Eius laudes ex D. Hieronymo. ibid. Comparatur cum humilitate. 494

Viſiones aliquando fieri poſſunt per imagines. 579. Aliquando accidunt hominibus à ſenſibus ſimulacriſq; corporeis

ſtractis.ibid. Earū tria ge-
nus: circa illas maximè ca-
uendū. 22 : Quando à Deo vel diabolo
proficiſcantur, varia indicia. 315. Eas
præcedere ſolet horrores quidā & exani-
mationes. 319. Quomodo probandæ an
ex Deo ſint. 321. Earum teſtes Moy-
ſes & Helias, Lex & Prophetæ. 322. In
iis duplex cautela adhibēda. 322. Quin-
que modis diiudicantur inſtar monetæ
aureæ. ibid. Antequam appareant, ti-
mor pelli ſolet. 397

Voluntas propria Deo aduerſa. 525.
Eius victoria ad perfectionis culmen a-
ſcendit. ibid. Neceſſariò eſt refrænanda.
ibid. Coërcetur obedientia. ibid. In o-
bediente nulla eſt. 527. Eius mortifica-
tio ſalutaris. 534. In vnius Dei volun-
tatis deditionem redigenda. 535. Eius
regendæ dux Deus. ibid. Quibus modis à
Deo dirigatur ad perfectionem. ibid.
Afflictione ad Deum trahitur potius
quàm conſolatione. ibid. Quicquid ex ea
ſit, alienum eſt à cultu pietatis, teſte D.
Baſilio. 120. Eius deſcriptio ex D. Ber-
nardo. 196. Eius remedium oportuniſſi-
mum. ibid. Eius abnegatio mirabilis. i-
bid. Contra ſeipſam inſurgit, cùm ſeip-
ſam abnegat. ibid. Eius ſtatus qualis.
197. Deum proprio furore impugnat. i-
bid. Mundus vniuerſus ei non ſufficit.
ibid. Deum, quantum in ipſa eſt, peri-
mit. ibi. Si ceſſet, infernus non erit. ibid.
In ſeruitutem diaboli nos denuò ſola ab-
ducit. ibid. Sola diabolum intra nos ad-
mittit. ibid. Diuinam voluntatem ad
ſuam deflectere conatur. 197. Cor prauū
in Scripturis appellatur. ibid. Eius ſobo-
les peruicacia & contumacia. ibid. Etiā
in religioſis aliquando reperitur. ibid.
Cor durum appellatur. ibid. Graphicè
deſcribitur. ibid. Maxima abnega-
tione indiget. 198. Omnium ſcelerum
mater & ſentina. ibid. Fouet tepidi-
tatem, gignit deſperationem, creat apo-
ſtaſiam. ibid. Chriſti exemplo abnegan-
da. ibid. Seminarium eſt & fons omni-
um perturbationum. 317. Eius indici-
um, facilè de aliis obloqui. ibid. Nihil
ea maius homo Deo dare poteſt. 431. Per
obedientiam mactatur. 431. Quantum
bonum ſit. 434

Voluptates corporis etiam legitimæ
hominem de arce mentis deiiciunt. 525.
Refrenandæ ſunt etiam legitimæ ſiue
nuptiales. ibid. Eſcarum præſentium
quomodo refrenanda. 118. Earum in-
cendia vinum & adoleſcētia. 132. Quid
earum nomine intelligatur. 223. Per
eas inſinuat ſe diabolus. ibid. Ex anima
eliciuntur dupliciter. ibid. Vitia comi-
tantur, vnaquaq; ſuum. 223. Quomo-
do refrenandæ. 280. Sua quemque tra-
hunt. 396. Omnium maxima quæ ſit.
446. Malæ quæ, & quæ bona impediāt.
474. Nihil iis deteſtabilius, etiam eth-
nicis auctoribus. ibid. Omne animi lu-
men extinguunt. ibid. Earum natura
& vanitas. ibid. Feſſas eas pœnitentiaq;
plenas animis noſtris natura ſubiecit,
inquit Ariſtoteles. 475. Blādiſſimæ Do-
minæ. ibid. Indignæ Chriſtiano homi-
ne. ibid. Earum tyrannis. 476. Velut
immanes belluæ. ibid. Earum impetus
quibus armis ſuſtinendi & frangendi. i-
bid. Quos morbos generent. 479. Eas
viciſſe, maxima voluptas eſt. 483

Votum paupertatis fecerunt Apoſto-
li teſte diuo Auguſtino, & plerique ex
primis illis Apoſtolorum diſcipulis. 523.

Votum caſtitatis vouit B. Virgo teſtibus ſanctis Patribus. 525. Votum Obedientia ex S. Auguſtino & S. Baſilio. ibid. Non recipiendi Eccleſiaſticas dignitates niſi ex obedientia, an ſit licitum. 530

VVilhelmus de Vrimaria librum ſcripſit de inſtinctibus. 302

Z.

Zacharias Propheta quomodo deſcribat peccatum. 23

Zachæus exemplum pœnitentium, peccata contrariis factis compenſauit. 42. Ei ſe vltro hoſpitem obtulit Chriſtus, & quare. 375

Zelus animarum vnde. 590. Perutilis Eccleſia Deoq́ gratiſſimus. ibid. Diſcretione regẽdus ibid. Indicium eſt charitatis. 273. Effectus eſt c[…] Duplex eſt. ibid. Eo max[…] debet proficiens. ibid. Nihil ita gratum & cura eſt Deo. ibid. Propriæ noſtræ ſalutis argumentum eſt & occaſio. 273. Chriſti exemplo in nobis excitandus. ibid. Omnibus aliis vitæ curis anteferendus. ibid. Nullum tam gratum Deo ſacrificium. ibid. Eius gradus. 274. Eius actiones. ibid. Abſque ſcientia plerumq́ perniciosſus. 275. Quo eſt ille feruidior ac vehementior, eò vigilantiori ſcientia opus eſt. ibid. Eius fortitudo & conſtantia qualis. ibidem. Quid ſit eo comedi. ibid.

FINIS.

FILIPPINI v. 92
Z
GQ 943676

656

BIBLIOTECA - NAZIONALE CENTRALE
CITTA' - FIRENZE
SEGNATURA - FILIPP. O. 92
ANNO - 2004

RESTAURATORI - ATI- RAIMONDO MILIO - COVER G.MILIO

SINTETESI DELLE OPERAZIONI EFFETTUATE:

Controllo della numerazione
Distacco coperta e scucitura fascicoli
Pulizia a secco con pennello morbido e agommatura con gomma wishab, preparazione delle carte per il lavaggio interfogliandole tra teli remay, lavaggio per immersione in acqua deionizzata, deacidificazione in soluzione di bicarbonato di calcio, successivi passaggi tra carta assorbente, rinsaldo, con pennello e Tylose MH300P all'1%, asciugatura a temperatura ambiente.
Risarcimento manuale delle lacune con carta giapponese di adeguato spessore e colore, Tylose MH300P al 4%, scarnitura a mano con bisturi lungo il perimetro delle lacune, velatura secondo necessità con velo giapponese, rifilatura a mano del restauro eccedente, ricomposizione dei fascicoli, carte di guardia a mano struttura C , cucitura su n. 3 nervi di pelle allumata , capitelli cucituti su anima di pelle allumata passante, indorsatura in carta giapponese e cotone. Allestimento di una coperta in pergamena semifloscia con labbro e lacci di chiusura in pelle allumata.
Titolo manoscritto sul dorso del volume.

LAB. RESTAURO
LIBRI
R. Milio
Tel. 8274255

Digitized by Google